નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

વિનયપિટકે

વિનયાલઙ્કાર-ટીકા (પઠમો ભાગો)

ગન્થારમ્ભકથા

મુત્તહારાદિનયગાથા

યો લોકે લોકલોકો વરતરપરદો રાજરાજગ્ગજગ્ગો;
આકાસાકારકારો પરમરતિરતો દેવદેવન્તવજ્જો.

સંસારાસારસારો સુનરનમનતો મારહારન્તરઙ્ગો;
લોકાલઙ્કારકારો અતિસતિગતિમા ધીરવીરત્તરમ્મો.

સીહનિવત્તનનયગાથા

સંસારચક્કવિદ્ધંસં, સમ્બુદ્ધં તં સુમાનસં;
સંનમામિ સુગુણેસં, સંદેસિતસુદુદ્દસં.

અનોતત્તોદકાવત્તનયગાથા

યેન વિદ્ધંસિતા પાપા, યેન નિબ્બાપિતા દરા;
યેન લોકા નિસ્સરિસું, યેન ચાહં નમામિ તં.

ચતુદીપચક્કવત્તનનયગાથા

સઙ્ઘં સસઙ્ઘં નમામિ, વન્તન્તવરધમ્મજં;
મગ્ગગ્ગમનફલટ્ઠં, સુસંસં સુભમાનસં.

અબ્યપેતચતુપાદઆદિયમકગાથા

વિનયં વિનયં સારં, સઙ્ગહં સઙ્ગહં કરં;
ચરિયં ચરિયં વન્દે, પરમં પરમં સુતં.

બ્યપેતચતુપાદઆદિઅન્તયમકગાથા

પકારે બહુપકારે, સાગરે ગુણસાગરે;

ગરવો મમ ગરવો, વન્દામિ અભિવન્દામિ.

વત્થુત્તયે ગન્થકારે, ગરૂસુ સાદરં મયા;
કતેન નમક્કારેન, હિત્વા સબ્બે ઉપદ્દવે.

સિક્ખાકામેહિ ધીરેહિ, જિનસાસનકારિભિ;
ભિક્ખૂહિ વિનયઞ્ઞૂહિ, સાદરં અભિયાચિતો.

વણ્ણયિસ્સામિ **વિનય-સઙ્ગહં** પીતિવડ્ઢનં;
ભિક્ખૂનં વેનયિકાનં, યથાસત્તિબલં અહં.

પોરાણેહિ કતા ટીકા, કિઞ્ચાપિ અત્થિ સા પન;
અતિસઙ્ખેપભાવેન, ન સાધેતિ યથિચ્છિતં.

તસ્મા હિ નાનાસત્થેહિ, સારમાદાય સાધુકં;
નાતિસઙ્ખેપવિત્થારં, કરિસ્સં **અત્થવણ્ણનં**.

વિનયાલઙ્કારં નામ, પેસલાનં પમોદનં;
ઇમં પકરણં સબ્બે, સમ્મા ધારેન્તુ સાધવોતિ.

ગન્થારમ્ભકથાવણ્ણના

વિવિધવિસેસનયસમન્નાગતં કાયવાચાવિનયનકરણસમત્થં લજ્જિપેસલભિક્ખૂનં સંસયવિનોદનકારકં યોગાવચરપુગ્ગલાનં સીલવિસુદ્ધિસમ્પાપકં જિનસાસનવુદ્ધિહેતુભૂતં પકરણમિદમારભિતુકામો અયમાચરિયાસભો પઠમં તાવ રતનત્તયપણામપણામારહભાવઅભિધેય્યકરણહેતુ કરણપ્પકારપકરણાભિધાનનિમિત્તપયોજનાનિ દસ્સેતું “**વત્થુત્તયં નમસ્સિત્વા**”તિઆદિમાહ. એત્થ હિ **વત્થુત્તયં નમસ્સિત્વા**તિ ઇમિના રતનત્તયપણામો વુત્તો પણામેતબ્બપણામઅત્થદસ્સનતો. **સરણં સબ્બપાણિન**ન્તિ ઇમિના પણામારહભાવો પણામહેતુદસ્સનતો. **પાળિમુત્તવિનિચ્છય**ન્તિ અભિધેય્યો ઇમસ્સ પકરણસ્સ અત્થભાવતો. **વિપ્પકિણ્ણમનેકત્થા**તિ કરણહેતુ તેનેવકારણેન પકરણસ્સ કતત્તા. **સમાહરિત્વા એકત્થ, દસ્સયિસ્સમનાકુલ**ન્તિ કરણપ્પકારો તેનાકારેન પકરણસ્સ કરણતો. પકરણાભિધાનં પન સમાહરિતસદ્દસ્સ સામત્થિયતો દસ્સિતં સમાહરિત્વા દસ્સનેનેવ ઇમસ્સ પકરણસ્સ વિનયસઙ્ગહઇતિ નામસ્સ લભનતો.

નિમિત્તં પન અજ્ઝત્તિકબાહિરવસેન દુવિધં. તત્થ અજ્ઝત્તિકં નામ કરુણા, તં દસ્સનકિરિયાય સામત્થિયતો દસ્સિતં તસ્મિં અસતિ દસ્સનકિરિયાય અભાવતો. બાહિરં નામ સોતુજનસમૂહો, તં **યોગાવચરભિક્ખૂન**ન્તિ તસ્સ કરુણારમ્મણભાવતો. પયોજનં પન દુવિધં પણામપયોજનપકરણપયોજનવસેન. તત્થ પણામપયોજનં નામ અન્તરાયવિસોસનપસાદજનનાદિકં, તં **સરણં સબ્બપાણિન**ન્તિ ઇમસ્સ સામત્થિયતો દસ્સિતં હેતુમ્હિ સતિ ફલસ્સ અવિનાભાવતો. વુત્તઞ્હિ અભિધમ્મટીકાચરિયેન “ગુણવિસેસવા હિ પણામારહો હોતિ, પણામારહે ચ કતો પણામો વુત્તપ્પયોજનસિદ્ધિકરોવ હોતી”તિ (ધ॰ સ॰ મૂલટી॰ ૧). પકરણપયોજનમ્પિ દુવિધં મુખ્યાનુસઙ્ગિકવસેન. તેસુ મુખ્યપયોજનં નામ બ્યઞ્જનાનુરૂપં અત્થસ્સ પટિવિજ્ઝનં પકાસનઞ્ચ અત્થાનુરૂપં બ્યઞ્જનસ્સ ઉદ્દિસનં ઉદ્દેસાપનઞ્ચ,

તં **વિનયે પાટવત્થાયા**તિ ઇમિના વુત્તં. અનુસઙ્ગિકપયોજનં નામ સીલાદિઅનુપાદાપરિનિબ્બાનન્તો અત્થો, તં **સમાહરિત્વા એકત્થ દસ્સયિસ્સ**ન્તિ ઇમસ્સ સામત્થિયેન દસ્સિતં એકત્થ સમાહરિત્વા દસ્સને સતિ તદુગ્ગહપરિપુચ્છાદિના કતપયોગસ્સ અનન્તરાયેન તદત્થસિજ્ઝનતોતિ.

કિમત્થં પનેત્થ રતનત્તયપણામાદયો આચરિયેન કતા, નનુ અધિપ્પેતગન્થારમ્ભોવ કાતબ્બોતિ? વુચ્ચતે – એત્થ રતનત્તયપણામકરણં તબ્બિહતન્તરાયો હુત્વા અનાયાસેન ગન્થપરિસમાપનત્થં. પણામારહભાવવચનં અત્તનો યુત્તપત્તકારિતાદસ્સનત્થં, તં વિઞ્ઞૂનં તોસાપનત્થં, તં પકરણસ્સ ઉગ્ગહણત્થં, તં સબ્બસમ્પત્તિનિપ્ફાદનત્થં. અભિધેય્યકથનં વિદિતાભિધેય્યસ્સ ગન્થસ્સ વિઞ્ઞૂનં ઉગ્ગહધારણાદિવસેન પટિપજ્જનત્થં. કરણહેતુકથનં અકારણે કતસ્સ વાયામસ્સ નિપ્ફલભાવતો તપ્પટિક્ખેપનત્થં. કરણપ્પકારકથનં વિદિતપ્પકારસ્સ ગન્થસ્સ સોતૂનં ઉગ્ગહણાદીસુ રુચિજનનત્થં. અભિધાનદસ્સનં વોહારસુખત્થં. નિમિત્તકથનં આસન્નકારણદસ્સનત્થં. પયોજનદસ્સનં દુવિધપયોજનકામીનં સોતૂનં સમુસ્સાહજનનત્થન્તિ.

રતનત્તયપણામપયોજનં પન બહૂહિ પકારેહિ વિત્થારયન્તિ આચરિયા, તં તત્થ તત્થ વુત્તનયેનેવ ગહેતબ્બં. ઇધ પન ગન્થગરુભાવમોચનત્થં અટ્ઠકથાચરિયેહિ અધિપ્પેતપયોજનમેવ કથયિમ્હ. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાચરિયેન –

> ‘‘નિપચ્ચકારસ્સેતસ્સ ;
> કતસ્સ રતનત્તયે;
> આનુભાવેન સોસેત્વા;
> અન્તરાયે અસેસતો’’તિ. (ધ॰ સ॰ અટ્ઠ॰ ગન્થારમ્ભકથા ૭);

અયમેત્થ સમુદાયત્થો, અયં પન અવયવત્થો – અહં સબ્બપાણીનં સરણં સરણીભૂતં વત્થુત્તયં નમસ્સામિ, નમસ્સિત્વા યોગાવચરભિક્ખૂનં વિનયે પાટવત્થાય અનેકત્થવિપ્પકિણ્ણં પાળિમુત્તવિનિચ્છયં એકત્થ સમાહરિત્વા અનાકુલં કત્વા દસ્સયિસ્સં દસ્સયિસ્સામીતિ યોજના.

તત્થ વસન્તિ એત્થાતિ વત્થુ. કિં તં? બુદ્ધાદિરતનં. તઞ્હિ યસ્મા સરણગતા સપ્પુરિસા સરણગમનસમઙ્ગિનો હુત્વા બુદ્ધાદિરતનં આરમ્મણં કત્વા તસ્મિં આરમ્મણે વસન્તિ આવસન્તિ નિવસન્તિ, તસ્મા ‘‘વત્થૂ’’તિ વુચ્ચતિ. આરમ્મણઞ્હિ આધારો, આરમ્મણિકં આધેય્યોતિ. ઇતો પરાનિપિ વત્થુસદ્દસ્સ વચનત્થાદીનિ આચરિયેહિ વુત્તાનિ, તાનિપિ તત્થ તત્થ વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બાનિ. ઇધ પન ગન્થવિત્થારપરિહરણત્થં એત્તકમેવ વુત્તન્તિ વેદિતબ્બન્તિ. તિણ્ણં સમૂહોતિ તયં, તયો અંસા અવયવા અસ્સાતિ વા તયં. કિં તં? સમુદાયો. વત્થૂનં તયન્તિ **વત્થુત્તયં**. કિં તં? બુદ્ધાદિરતનત્તયં. નમસ્સામીતિ **નમસ્સિત્વા**, અનમિન્તિ **નમસ્સિત્વા**. બુદ્ધાદિરતનઞ્હિ આરમ્મણં કત્વા ચિત્તસ્સ ઉપ્પજ્જનકાલે ત્વા-પચ્ચયો પચ્ચુપ્પન્નકાલિકો હોતિ, તસ્મા પઠમો વિગ્ગહો કતો, પાળિમુત્તવિનિચ્છયં એકત્થ દસ્સનકાલે અતીતકાલિકો, તસ્મા દુતિયો વિગ્ગહો. તેનેવ ચ કારણેન અત્થયોજનાયપિ પચ્ચુપ્પન્નકાલઅતીતકાલવસેન યોજના કતા.

સરતિ હિંસતીતિ **સરણં**. કિં તં? બુદ્ધાદિરતનત્તયં. તઞ્હિ સરણગતાનં સપ્પુરિસાનં ભયં સન્તાસં દુક્ખં દુગ્ગતિવિનિપાતં સંકિલેસં સરતિ હિંસતિ વિનાસેતિ, તસ્મા ‘‘સરણ’’ન્તિ વુચ્ચતિ. વુત્તઞ્હિ ભગવતા –

‘‘યસ્મિં, મહાનામ, સમયે અરિયસાવકો તથાગતં અનુસ્સરતિ, નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતી’’તિઆદિ (અ॰ નિ॰ ૬.૧૦; ૧૧.૧૧),

‘‘એવં બુદ્ધં સરન્તાનં;
ધમ્મં સઙ્ઘઞ્ચ ભિક્ખવો;
ભયં વા છમ્ભિતત્તં વા;
લોમહંસો ન હેસ્સતી’’તિ ચ. (સં॰ નિ॰ ૧.૨૪૯);

યસ્મા પન ‘‘સરણ’’ન્તિ ઇદં પદં ‘‘નાથ’’ન્તિ પદસ્સ વેવચનભૂતં કિતસુદ્ધનામપદં હોતિ, ન કિતમત્તપદં, તસ્મા ધાત્વત્થો અન્તોનીતો. ‘‘સર હિંસાય’’ન્તિ હિ વુત્તં હિંસત્થં ગહેત્વા સબ્બપાણીનં સરણં હિંસકં વત્થુત્તયં નમસ્સિત્વા વિઞ્ઞાયમાને અનિટ્ઠપ્પસઙ્ગતો સબ્બપાણીનં સરણં સરણીભૂતં નાથભૂતં વત્થુત્તયં નમસ્સિત્વાતિ વિઞ્ઞાયમાનેયેવ યુજ્જતિ, તેનેવ ચ કારણેન અત્થયોજનાયમ્પિ તથા યોજના કતા. **સબ્બ**-સદ્દો નિરવસેસત્થવાચકં સબ્બનામપદં. સહ અવેન યો વત્તતીતિ સબ્બોતિ કતે પન સકલ-સદ્દો વિય સમુદાયવાચકં સમાસનામપદં હોતિ. પાણો એતેસં અત્થીતિ પાણિનો, પાણોતિ ચેત્થ જીવિતિન્દ્રિયં અધિપ્પેતં. સબ્બે પાણિનો સબ્બપાણિનો, તેસં **સબ્બપાણીનં**. એત્તાવતા વત્થુત્તયસ્સ સબ્બલોકસરણભાવં, તતોયેવ ચ નમસ્સનારહભાવં, નમસ્સનારહે ચ કતાયનમસ્સનકિરિયાય યથાધિપ્પેતત્થસિદ્ધિકરભાવં, અત્તનો કિરિયાય ચ ખેત્તઙ્ગતભાવં દસ્સેતિ.

એવં સહેતુકં રતનત્તયપણામં દસ્સેત્વા ઇદાનિ પકરણારમ્ભસ્સ સનિમિત્તં મુખ્યપયોજનં દસ્સેતુમાહ ‘‘**વિનયે પાટવત્થાય, યોગાવચરભિક્ખૂન**’’ન્તિ. એત્થ ચ **વિનયે પાટવત્થાયા**તિ મુખ્યપયોજનદસ્સનં, તંદસ્સનેન ચ અનુસઙ્ગિકપયોજનમ્પિ વિભાવિતમેવ હોતિ કારણે સિદ્ધે કારિયસ્સ સિજ્ઝનતો. **યોગાવચરભિક્ખૂન**ન્તિ બાહિરનિમિત્તદસ્સનં, તસ્મિં દસ્સિતે અજ્ઝત્તિકનિમિત્તમ્પિ દીપિતમેવ હોતિ આરમ્મણે ઞાતે આરમ્મણિકસ્સ ઞાતબ્બતો. તત્થ વિવિધા નયા એત્થાતિ વિનયો, દુવિધપાતિમોક્ખદુવિધવિભઙ્ગપઞ્ચવિધપાતિમોક્ખુદ્દેસપઞ્ચઆપત્તિક્ખન્ધસત્તઆપત્તિક્ખન્ધાદયો વિવિધા અનેકપ્પકારા નયા એત્થ સન્તીતિ અત્થો. અથ વા વિસેસા નયા એત્થાતિ વિનયો, દળ્હીકમ્મસિથિલકરણપયોજના અનુપઞ્ઞત્તિનયાદયો વિસેસા નયા એત્થ સન્તીતિ અત્થો. અથ વા વિનેતીતિ વિનયો. કાયો વિનેતિ કાયવાચાયો, ઇતિ કાયવાચાનં વિનયનતો વિનયો. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં –

‘‘વિવિધવિસેસનયત્તા ;
વિનયનતો ચેવ કાયવાચાનં;
વિનયત્થવિદૂહિ અયં;
વિનયો ‘વિનયો’તિ અક્ખાતો’’તિ. (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.પઠમમહાસઙ્ગીતિકથા; ધ॰ સ॰ અટ્ઠ॰ નિદાનકથા; દી॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૧.પઠમમહાસઙ્ગીતિકથા);

કો સો? વિનયપિટકં. તસ્મિં **વિનયે**. પટતિ વિયત્તભાવં ગચ્છતીતિ પટુ. કો સો? પણ્ડિતો. પટુનો ભાવો પાટવં. કિં તં? ઞાણં. અસતિ કારણાનુરૂપં ભવતીતિ અત્થો. કો સો? પયોજનં. પાટવમેવ અત્થો પાટવત્થો, તસ્સ **પાટવત્થાય**, વિનયપિટકે કોસલ્લઞાણપયોજનાયાતિ વુત્તં હોતિ. યુઞ્જનં યોગો, કમ્મટ્ઠાનમનસિકારો. અવચરન્તીતિ અવચરા, યોગે અવચરા યોગાવચરા, કમ્મટ્ઠાનિકા ભિક્ખૂ. સંસારે ભયં ઇક્ખન્તીતિ ભિક્ખૂ,

યોગાવચરા ચ તે ભિક્ખૂ ચાતિ યોગાવચરભિક્ખૂ, તેસં **યોગાવચરભિક્ખૂનં**. એતેન વિનયે પટુભાવો નામ ભિક્ખૂનંયેવ અત્થો હોતિ, ન ગહટ્ઠતાપસપરિબ્બાજકાદીનં. ભિક્ખૂસુ ચ કમ્મટ્ઠાને નિયુત્તાનં લજ્જિપેસલભિક્ખૂનંયેવ, ન વિસ્સટ્ઠકમ્મટ્ઠાનાનં અલજ્જિભિક્ખૂનન્તિ ઇમમત્થં દસ્સેતિ.

એવં પકરણારમ્ભસ્સ સનિમિત્તં પયોજનં દસ્સેત્વા ઇદાનિ સહેતુકં અભિધેય્યં દસ્સેતું "**વિપ્પકિણ્ણમનેકત્થ, પાળિમુત્તવિનિચ્છય**"ન્તિ આહ. તત્થ **વિપ્પકિણ્ણં અનેકત્થા**તિ ઇમિના પકરણારમ્ભસ્સ હેતું દસ્સેતિ હેતુમન્તવિસેસનત્તા, ઇમસ્સ અનેકત્થવિપ્પકિણ્ણત્તાયેવ આચરિયસ્સ આરમ્ભો હોતિ, ન અવિપ્પકિણ્ણે સતિ. વક્ખતિ હિ "સમાહરિત્વા એકત્થ દસ્સયિસ્સ"ન્તિ (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ગન્થારમ્ભકથા). **પાળિમુત્તવિનિચ્છય**ન્તિ ઇમિના પકરણાભિધેય્યં. તત્થ કિરતિ વિક્ખિપતીતિ કિણ્ણો, પકારેન કિણ્ણો પકિણ્ણો, વિવિધેન પકિણ્ણો વિપ્પકિણ્ણો. કો સો? પાળિમુત્તવિનિચ્છયો, તં **વિપ્પકિણ્ણં**.

અનેકત્થાતિ એત્થ સઙ્ખ્યાવાચકો સબ્બનામિકો એક-સદ્દો, ન એકો અનેકે. બહ્વત્થવાચકો અનેકસદ્દો. એકન્તએકવચનન્તોપિ એક-સદ્દો ન-ઇતિનિપાતેન યુત્તત્તા બહુવચનન્તો જાતોતિ. તત્થ **અનેકત્થ** બહૂસૂતિ અત્થો, પારાજિકકણ્ડકથાદીસુ અનેકેસુ પકરણેસૂતિ વુત્તં હોતિ. પોરાણટીકાયં પન **અનેકત્થા**તિ અનેકેસુ સિક્ખાપદપદેસેસૂતિ અત્થો દસ્સિતો, એવઞ્ચ સતિ ઉપરિ "સમાહરિત્વા એકત્થા"તિ વક્ખમાનત્તા "અનેકત્થવિપ્પકિણ્ણં એકત્થ સમાહરિત્વા"તિ ઇમેસં પદાનં સહયોગીભૂતત્તા અનેકેસુ સિક્ખાપદપદેસેસુ વિપ્પકિણ્ણં એકસ્મિં સિક્ખાપદપદેસે સમાહરિત્વાતિ અત્થો ભવેય્ય, સો ચ અત્થો અયુત્તો. કસ્મા? અનેકેસુ પકરણેસુ વિપ્પકિણ્ણં એકસ્મિં પકરણે સમાહરિત્વાતિ અત્થો અમ્હેહિ વુત્તો. અથ પન "એકત્થા"તિ ઇમસ્સ "એકતો"તિ અત્થં વિકપ્પેત્વા અનેકેસુ સિક્ખાપદપદેસેસુ વિપ્પકિણ્ણં એકતો સમાહરિત્વાતિ અત્થં ગણ્હેય્ય, સો અત્થો યુત્તો ભવેય્ય.

પકટ્ઠાનં આળીતિ પાળિ, ઉત્તમાનં વચનાનં અનુક્કમોતિ અત્થો. અથ વા અત્તત્થપરત્થાદિભેદં અત્થં પાલેતિ રક્ખતીતિ પાળિ, લળાનમવિસેસો. કા સા? વિનયતન્તિ. મુચ્ચતીતિ મુત્તો, પાળિતો મુત્તો પાળિમુત્તો. છિન્દિયતે અનેનાતિ છયો, નીહરિત્વા છયો નિચ્છયો, વિસેસેન નિચ્છયો વિનિચ્છયો, ખિલમદ્દનાકારેન પવત્તો સદ્દનયો અત્થનયો ચ. પાળિમુત્તો ચ સો વિનિચ્છયો ચાતિ પાળિમુત્તવિનિચ્છયો, તં **પાળિમુત્તવિનિચ્છયં**. ઇદઞ્ચ "આનગરા ખદિરવન"ન્તિઆદીસુ વિય યેભુય્યનયવસેન વુત્તં કત્થચિ પાળિવિનિચ્છયસ્સપિ દિસ્સનતો. પોરાણટીકાયં પન પાળિવિનિચ્છયો ચ પાળિમુત્તવિનિચ્છયો ચ પાળિમુત્તવિનિચ્છયોતિ એવં એકદેસસરૂપેકસેસવસેન વા એતં વુત્તન્તિ દટ્ઠબ્બન્તિ દુતિયનયોપિ વુત્તો, એવઞ્ચ સતિ પાળિવિનિચ્છયપાળિમુત્તવિનિચ્છયેહિ અઞ્ઞસ્સ વિનિચ્છયસ્સ અભાવા કિમેતેન ગન્થગરુકરેન પાળિમુત્તગ્ગહણેન. વિસેસનઞ્હિ સમ્ભવબ્યભિચારે ચ સતિ સાત્થકં સિયાતિ પઠમનયોવ આરાધનીયો હોતિ.

એવં સહેતુકં અભિધેય્યં દસ્સેત્વા ઇદાનિ કરણપ્પકારં દસ્સેતિ "**સમાહરિત્વા**"તિઆદિના. દુવિધો હેત્થ કરણપ્પકારો એકત્થસમાહરણઅનાકુલકરણવસેન. સો દુવિધોપિ તેન પકારેન પકરણસ્સ કતત્તા "કરણપ્પકારો"તિ વુચ્ચતિ. તત્થ સમાહરિસ્સામીતિ **સમાહરિત્વા**, સં-સદ્દો સઙ્ખેપત્થો, તસ્મા સઙ્ખિપિય આહરિસ્સામીતિ અત્થો. અનાગતકાલિકવસેન પચ્ચમાનેન "દસ્સયિસ્સ"ન્તિ પદેન સમાનકાલત્તા અનાગતકાલિકો ઇધ ત્વા-પચ્ચયો વુત્તો. **એકત્થા**તિ એકસ્મિં ઇધ વિનયસઙ્ગહપ્પકરણે. **એકત્થા**તિ વા એકતો. **દસ્સયિસ્સ**ન્તિ દસ્સયિસ્સામિ, ઞાપયિસ્સામીતિ અત્થો. આકુલતિ બ્યાકુલતીતિ આકુલો, ન આકુલો અનાકુલો,

પુબ્બાપરબ્યાકિણ્ણવિરહિતો પાળિમુત્તવિનિચ્છયો. **અનાકુલન્તિ** પન ભાવનપુંસકં, તસ્મા કરધાતુમયેન કત્વાસદ્દેન યોજેત્વા દસ્સનકિરિયાય સમ્બન્ધિતબ્બં.

એવં રતનત્તયપણામાદિકં પુબ્બકરણં દસ્સેત્વા ઇદાનિ યે પાળિમુત્તવિનિચ્છયે દસ્સેતુકામો, તેસં અનુક્કમકરણત્થં માતિકં ઠપેન્તો ''**તત્રાયં માતિકા**''તિઆદિમાહ. માતિકાય હિ અસતિ દસ્સિતવિનિચ્છયા વિકિરન્તિ વિધંસેન્તિ યથા તં સુત્તેન અસઙ્ગહિતાનિ પુપ્ફાનિ. સન્તિયા પન માતિકાય દસ્સિતવિનિચ્છયા ન વિકિરન્તિ ન વિધંસેન્તિ યથા તં સુત્તેન સઙ્ગહિતાનિ પુપ્ફાનિ. તં તં અત્થં જાનિતુકામેહિ માતિકાનુસારેન ગન્ત્વા ઇચ્છિતિચ્છિતવિનિચ્છયં પત્વા સો સો અત્થો જાનિતબ્બો હોતિ, તસ્મા સુખગ્ગહણત્થં માતિકા ઠપિતા. તત્થ **તત્રા**તિ તસ્મિં પાળિમુત્તવિનિચ્છયે. **અયન્તિ** અયં મયા વક્ખમાના. માતા વિયાતિ **માતિકા**. યથા હિ પુત્તા માતિતો પભવન્તિ, એવં નિદ્દેસપદાનિ ઉદ્દેસતો પભવન્તિ, તસ્મા ઉદ્દેસો માતિકા વિયાતિ ''માતિકા''તિ વુચ્ચતિ.

દિવાસેય્યાતિઆદીસુ **દિવાસેય્યા** દિવાસેય્યવિનિચ્છયકથા. **પરિક્ખારો** પરિક્ખારવિનિચ્છયકથા…પે॰… **પકિણ્ણકં** પકિણ્ણકવિનિચ્છયકથાતિ યોજના. તેનેવ વક્ખતિ ''દિવાસયનવિનિચ્છયકથા સમત્તા''તિઆદિ. **ઇતિ**-સદ્દો ઇદમત્થો વા નિદસ્સનત્થો વા પરિસમાપનત્થો વા. તેસુ ઇદમત્થે કા સા? દિવાસેય્યા…પે॰… પકિણ્ણકં ઇતિ અયન્તિ. નિદસ્સનત્થે કથં સા? દિવાસેય્યા…પે॰… પકિણ્ણકં ઇતિ દટ્ઠબ્બાતિ. પરિસમાપનત્થે સા કિત્તકેન પરિસમત્તા? દિવાસેય્યા…પે॰… પકિણ્ણકં ઇતિ એત્તકેન પરિસમત્તાતિ અત્થો. ઇમેસં પન દિવાસેય્યાદિપદાનં વાક્યવિગ્ગહં કત્વા અત્થે ઇધ વુચ્ચમાને અતિપપઞ્ચો ભવિસ્સતિ, સોતૂનઞ્ચ દુસ્સલ્લક્ખણીયો, તસ્મા તસ્સ તસ્સ નિદ્દેસસ્સ આદિમ્હિયેવ યથાનુરૂપં વક્ખામ.

ગન્થારમ્ભકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧. દિવાસેય્યવિનિચ્છયકથા

૧. એવં પાળિમુત્તવિનિચ્છયકથાનં માતિકં ઠપેત્વા ઇદાનિ યથાઠપિતમાતિકાનુક્કમેન નિદ્દિસન્તો “**તત્થ દિવાસેય્યાતિ દિવાનિપજ્જન**”ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **તત્થા**તિ તેસુ માતિકાપદેસુ સમભિનિવિટ્ઠસ્સ ‘‘દિવાસેય્યા’’તિ પદસ્સ ‘‘દિવાનિપજ્જન’’ન્તિ અત્થો દટ્ઠબ્બોતિ યોજના. તત્થ **દિવા**-સદ્દો અહવાચકો આકારન્તો નિપાતો. વુત્તઞ્હિ અભિધાનપ્પદીપિકાયં ‘‘આનુકૂલ્યેતુ સદ્ધઞ્ચ, નત્તં દોસો દિવા ત્વહે’’તિ. સયનં સેય્યા, કરજકાયગતરૂપાનં ઉદ્ધં અનુગ્ગન્ત્વા દીઘવસેન વિત્થારતો પવત્તનસઙ્ખાતો ઇરિયાપથવિસેસો. દિવાકાલસ્મિં સેય્યા **દિવાસેય્યા**. અરુણુગ્ગમનતો પટ્ઠાય યાવ સૂરિયત્થઙ્ગમના, એતસ્મિં કાલે સયનઇરિયાપથકરણન્તિ. તેનાહ ‘‘દિવાનિપજ્જનન્તિ અત્થો’’તિ.

તત્રાતિ તસ્મિં દિવાસયને અયં વક્ખમાનો વિનિચ્છયો વેદિતબ્બોતિ યોજના. “**અનુજાનામિ...પે॰... વચનતો**”તિ (પારા॰ ૭૭) અયં પઠમપારાજિકસિક્ખાપદસ્સ વિનીતવત્થૂસુ આગતો ભગવતા આહચ્ચભાસિતો ઞાપકપાઠો. તત્થ **દિવા પટિસલ્લીયન્તેના**તિ દિવા નિપજ્જન્તેન. **દ્વારં સંવરિત્વા પટિસલ્લીયિતુ**ન્તિ દ્વારં પિદહિત્વા નિપજ્જિતું. “**દિવા...પે॰... નિપજ્જિતબ્બ**ન્તિ ઞાપ્યં. નનુ પાળિયં ‘‘અયં નામ આપત્તી’’તિ ન વુત્તા, અથ કથમેત્થ આપત્તિ વિઞ્ઞાયતીતિ ચોદનં સન્ધાયાહ “**એત્થ ચ કિઞ્ચાપી**”તિઆદિ. તત્થ **એત્થા**તિ એતસ્મિં દિવાનિપજ્જને. **ચ**-સદ્દો વાક્યારમ્ભજોતકો, **કિઞ્ચાપિ**-સદ્દો નિપાતસમુદાયો, યદિપીત્યત્થો. પાળિયં અયં નામ આપત્તીતિ કિઞ્ચાપિ ન વુત્તા, પન તથાપિ અસંવરિત્વા નિપજ્જન્તસ્સ અટ્ઠકથાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૭૭) દુક્કટં યસ્મા વુત્તં, તસ્મા એત્થ આપત્તિ વિઞ્ઞાયતીતિ યોજના. એવં સન્તેપિ અસતિ ભગવતો વચને કથં અટ્ઠકથાયં વુત્તં સિયાતિ આહ “**વિવરિત્વા...પે॰... અનુઞ્ઞાતત્તા**”તિ. એતેન ભગવતો અનુજાનનમ્પિ તં અકરોન્તસ્સ આપત્તિકારણં હોતીતિ દસ્સેતિ.

તત્થ “**ઉપ્પન્ને વત્થુમ્હી**તિ ઇત્થિયા કતઅજ્ઝાચારવત્થુસ્મિ’’ન્તિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૭૭) વુત્તં, સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૭૭) પન ‘‘મેથુનવત્થુસ્મિં ઉપ્પન્ને’’તિ વુત્તં, પોરાણટીકાયમ્પિ તમેવ ગહેત્વા ‘‘ઉપ્પન્ને મેથુનવત્થુસ્મિ’’ન્તિ વુત્તં, તદેતં વિચારેતબ્બં મેથુનલક્ખણસ્સ અભાવા. નનુ સિક્ખાપદપઞ્ઞાપનં નામ બુદ્ધવિસયો, અથ કસ્મા અટ્ઠકથાયં દુક્કટં વુત્તન્તિ આહ “**ભગવતો**”તિઆદિ. ન કેવલં ઉપાલિત્થેરાદીહિ એવ અટ્ઠકથા ઠપિતા, અથ ખો પાળિતો ચ અત્થતો ચ બુદ્ધેન ભગવતા વુત્તો. ન હિ ભગવતા અબ્યાકતં તન્તિપદં નામ અત્થિ, સબ્બેસંયેવ અત્થો કથિતો, તસ્મા સમ્બુદ્ધેનેવ તિણ્ણં પિટકાનં અત્થવણ્ણનક્કમોપિ ભાસિતોતિ દટ્ઠબ્બં. તત્થ તત્થ હિ ભગવતા પવત્તિતા પકિણ્ણકદેસનાયેવ અટ્ઠકથાતિ.

કિં પનેત્થ એતં દિવા દ્વારં અસંવરિત્વા નિપજ્જન્તસ્સ દુક્કટાપત્તિઆપજ્જનં અટ્ઠકથાયં વુત્તત્તા એવ સિદ્ધં, ઉદાહુ અઞ્ઞેનપીતિ આહ “**અત્થાપત્તી**”તિઆદિ. એતં દુક્કટાપત્તિઆપજ્જનં ન કેવલં અટ્ઠકથાયં વુત્તત્તા એવ સિદ્ધં, અથ ખો ‘‘અત્થાપત્તિ દિવા આપજ્જતિ, નો રત્તિ’’ન્તિ (પરિ॰ ૩૨૩) ઇમિના પરિવારપાઠેનપિ સિદ્ધં હોતીતિ યોજના. કતરસ્મિં પન વત્થુસ્મિં ઇદં સિક્ખાપદં વુત્તન્તિ? ‘‘તેન ખો પન સમયેન અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ વેસાલિયં મહાવને કૂટાગારસાલાયં દિવા વિહારગતો દ્વારં વિવરિત્વા નિપન્નો અહોસિ. તસ્સ અઙ્ગમઙ્ગાનિ વાતુપત્થદ્ધાનિ અહેસું. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા ઇત્થિયો ગન્ધઞ્ચ માલઞ્ચ આદાય વિહારં આગમિંસુ વિહારપેક્ખિકાયો. અથ ખો તા ઇત્થિયો તં ભિક્ખું પસ્સિત્વા અઙ્ગજાતે અભિનિસીદિત્વા યાવદત્થં કત્વા ‘પુરિસુસભો વતાય’ન્તિ વત્વા

ગન્ધઞ્ચ માલઞ્ચ આરોપેત્વા પક્કમિંસુ. ભિક્ખૂ કિલિન્નં પસ્સિત્વા ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું. પઞ્ચહિ, ભિક્ખવે, આકારેહિ અઙ્ગજાતં કમ્મનિયં હોતિ રાગેન, વચ્ચેન, પસ્સાવેન, વાતેન, ઉચ્ચાલિઙ્ગપાણકદટ્ઠેન. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચહાકારેહિ અઙ્ગજાતં કમ્મનિયં હોતિ. અટ્ઠાનમેતં, ભિક્ખવે, અનવકાસો, યં તસ્સ ભિક્ખુનો રાગેન અઙ્ગજાતં કમ્મનિયં અસ્સ, અરહં સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ, અનાપત્તિ ભિક્ખવે તસ્સ ભિક્ખુનો. અનુજાનામિ ભિક્ખવે દિવા પટિસલ્લીયન્તેન દ્વારં સંવરિત્વા પટિસલ્લીયિતુ''ન્તિ (પારા॰ ૭૭) એતસ્મિં વત્થુસ્મિં ઇદં વુત્તન્તિ દટ્ઠબ્બં.

૨. ઇદાનિ દ્વારવિસેસં દસ્સેતું "**કીદિસ**"ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **પરિવત્તકદ્વારમેવા**તિ સંવરણવિવરણવસેન ઇતો ચિતો ચ પરિવત્તનયોગ્ગદ્વારમેવ. **રુક્ખસૂચિકણ્ટકદ્વાર**ન્તિ રુક્ખસૂચિદ્વારં કણ્ટકદ્વારઞ્ચ. ''રુક્ખસૂચિદ્વારકણ્ટકદ્વાર''મિચ્ચેવ વા પાઠો. યં ઉભોસુ પસ્સેસુ રુક્ખત્થમ્ભે નિખનિત્વા તત્થ વિજ્ઝિત્વા મજ્ઝે દ્વે તિસ્સો રુક્ખસૂચિયો પવેસેત્વા કરોન્તિ, તં **રુક્ખસૂચિદ્વારં** નામ. પવેસનનિક્ખમનકાલે અપનેત્વા થકનયોગ્ગં એકાય, બહૂહિ વા કણ્ટકસાખાહિ કતં **કણ્ટકદ્વારં** નામ. ગામદ્વારસ્સ પિધાનત્થં પદરેન વા કણ્ટકસાખાદીહિ વા કતસ્સ કવાટસ્સ ઉદુક્ખલપાસકરહિતતાય એકેન સંવરિતું વિવરિતુઞ્ચ અસક્કુણેય્યસ્સ હેટ્ઠા એકં ચક્કં યોજેન્તિ, યેન પરિવત્તમાનકકવાટં સુખથકનકં હોતિ, તં સન્ધાય વુત્તં "**ચક્કલકયુત્તદ્વાર**"ન્તિ. ચક્કમેવ હિ લાતબ્બત્થેન સંવરણવિવરણત્થાય ગહેતબ્બત્થેન ચક્કલકં, તેન યુત્તકવાટમ્પિ ચક્કલકં નામ, તેન યુત્તદ્વારં **ચક્કલકયુત્તદ્વારં**.

મહાદ્વારેસુ પન દ્વે તીણિ ચક્કલકાનિ યોજેતીતિ આહ "**ફલકેસૂ**"તિઆદિ. **કિટિકાસૂ**તિ વેળુપેસિકાદીહિ કણ્ટકસાખાદીહિ ચ કતથકનકેસુ. **સંસરણકિટિકદ્વાર**ન્તિ ચક્કલકયન્તેન સંસરણકિટિકાયુત્તમહાદ્વારં. **ગોપ્ફેત્વા**તિ આવુણિત્વા, રજ્જૂહિ ગન્થેત્વા વા. **એકં દુસ્સસાણિદ્વારમેવા**તિ એત્થ કિલઞ્જસાણિદ્વારમ્પિ સઙ્ગહં ગચ્છતિ. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૭૬-૭૭) પન ''દુસ્સદ્વારં સાણિદ્વારઞ્ચ દુસ્સસાણિદ્વારં. દુસ્સસાણિ કિલઞ્જસાણીતિઆદિના વુત્તં સબ્બમ્પિ દુસ્સસાણિયમેવ સઙ્ગહેત્વા વુત્તં, એકસદિસત્તા એકન્તિ વુત્ત''ન્તિ વુત્તં.

૩. એવં દ્વારવિસેસં દસ્સેત્વા ઇદાનિ યત્તકેન દ્વારં સંવુતં હોતિ, તં પમાણં દસ્સેતું "**કિત્તકેન**"ત્યાદિમાહ. તત્થ **સૂચી**તિ મજ્ઝે છિદ્દં કત્વા પવેસિતા. **ઘટિકા**તિ ઉપરિ યોજિતા. ઇદાનિ યત્થ દ્વારં સંવરિત્વા નિપજ્જિતું ન સક્કા હોતિ, તત્થ કાતબ્બવિધિં દસ્સેતું "**સચે બહૂનં વળઞ્જનટ્ઠાનં હોતી**"તિઆદિ વુત્તં. બહૂનં અવળઞ્જનટ્ઠાનેપિ એકં આપુચ્છિત્વા નિપજ્જિતું વટ્ટતિયેવ. **અથ ભિક્ખૂ...પે॰... નિસિન્ના હોન્તી**તિ ઇદં તત્થ ભિક્ખૂનં સન્નિહિતભાવદસ્સનત્થં વુત્તં, ન સેસઇરિયાપથસમઙ્ગિતાનિવત્તનત્થં, તસ્મા નિપન્નેપિ આભોગં કાતું વટ્ટતિ. નિપજ્જિત્વા નિદ્દાયન્તે પન આભોગં કાતું ન વટ્ટતિ. અસન્તપક્ખે ઠિતત્તા રહો નિસજ્જાય વિય દ્વારસંવરણં નામ માતુગામાનં પવેસનિવારણત્થં અનુઞ્ઞાતન્તિ આહ "**કેવલં ભિક્ખુનિં વા**"તિઆદિ.

એત્થ ચ તં યુત્તં, એવં સબ્બત્થપિ યો યો થેરવાદો વા અટ્ઠકથાવાદો વા પચ્છા વુચ્ચતિ, સો સોવ પમાણન્તિ ગહેતબ્બન્તિ ઇદં અટ્ઠકથાવચનતો અતિરેકં આચરિયસ્સ વચનં. ઇતો પુબ્બાપરવચનં અટ્ઠકથાવચનમેવ. તત્થ **તં યુત્ત**ન્તિ ''કુરુન્દટ્ઠકથાયં પન...પે॰... ન વત્તતી''તિ યં વચનં અટ્ઠકથાચરિયેહિ વુત્તં, તં વચનં યુત્તન્તિ અત્થો. **એવં...પે॰... ગહેતબ્બન્તિ** યથા ચેત્થ કુરુન્દિયં વુત્તવચનં યુત્તં, એવં સબ્બત્થપિ વિનિચ્છયે યો યો થેરવાદો વા અટ્ઠકથાવાદો વા પચ્છા વુચ્ચતિ, સો સોવ પમાણન્તિ ગહેતબ્બં, પુરે વુત્તો થેરવાદો વા અટ્ઠકથાવાદો વા પમાણન્તિ ન ગહેતબ્બન્તિ અધિપ્પાયો. ઇદં વચનં અટ્ઠાને વુત્તં વિય દિસ્સતિ. કથં? યં તાવ વુત્તં, તં યુત્તન્તિ. તં ઇમસ્મિં આપુચ્છનઆભોગકરણવિનિચ્છયે અઞ્ઞસ્સ અયુત્તસ્સ અટ્ઠકથાવાદસ્સ વા થેરવાદસ્સ વા અભાવા વત્તું ન સક્કા. ન હિ પુબ્બવાક્યે ''ભિક્ખૂ એવા''તિ અવધારણં કતં, અથ ખો

આસન્નવસેન વા પટ્ઠાનવસેન વા ''ભિક્ખૂ ચીવરકમ્મં''ઇચ્ચાદિકંયેવ વુત્તં. યમ્પિ વુત્તં ''એવં સબ્બત્થપી''ત્યાદિ, તમ્પિ અનોકાસં. ઇમસ્મિં વિનિચ્છયે અઞ્ઞસ્સ અટ્ઠકથાવાદસ્સ વા આચરિયવાદસ્સ વા અવચનતો પુરે પચ્છાભાવો ચ ન દિસ્સતિ, અયં ''પમાણ''ન્તિ ગહેતબ્બો, અયં ''ન ગહેતબ્બો''તિ વત્તબ્બભાવો ચ.

ઉપરિ પન ''કો મુચ્ચતિ, કો ન મુચ્ચતી''તિ ઇમસ્સ પઞ્હસ્સ વિસ્સજ્જને મહાપચ્ચરિવાદો ચ કુરુન્દિવાદો ચ મહાઅટ્ઠકથાવાદો ચાતિ તયો અટ્ઠકથાવાદા આગતા, એકો મહાપદુમત્થેરવાદો, તસ્મા તત્થેવ યુત્તાયુત્તભાવો ચ પમાણાપમાણભાવો ચ ગહેતબ્બાગહેતબ્બભાવો ચ દિસ્સતિ, તસ્મા તસ્મિંયેવ ઠાને વત્તબ્બં સિયા, સુવિમલવિપુલપઞ્ઞાવેય્યત્તિયસમન્નાગતેન પન આચરિયાસભેન અવત્તબ્બટ્ઠાને વુત્તં ન સિયા, તસ્મા ઉપરિ અટ્ઠકથાવાદસંસન્દનાવસાને મહાપદુમત્થેરેન વુત્તન્તિ ઇમસ્સ વચનસ્સ પચ્છતો વુત્તં સિયા, તં પચ્છા લેખકેહિ પરિવત્તેત્વા લિખિતં ભવેય્ય, પારાજિકકણ્ડટ્ઠકથાયઞ્ચ ઇદં વચનં વુત્તં. ટીકાયઞ્ચ ઇમસ્મિં ઠાને ન વુત્તં, ઉપરિયેવ વુત્તં, ''યો ચ યક્ખગહિતકો, યો ચ બન્ધિત્વા નિપજ્જાપિતો''તિ ઇમસ્સ અટ્ઠકથાવાદસ્સ પચ્છિમત્તા સોયેવ પમાણતો ગહેતબ્બો. તથા ચ વક્ખતિ ''સબ્બત્થ યો યો અટ્ઠકથાવાદો વા થેરવાદો વા પચ્છા વુચ્ચતિ, સો સોયેવ પમાણતો દટ્ઠબ્બો''તિ, તસ્મા ઇદમેત્થ વિચારેત્વા ગહેતબ્બં.

૪. ઇદાનિ દ્વારં સંવરણસ્સ અન્તરાયે સતિ અસંવરિત્વાપિ નિપજ્જિતું વટ્ટતીતિ દસ્સેતું ''**અથ દ્વારસ્સ**''ત્યાદિમાહ. **નિસ્સેણિં આરોપેત્વા**તિ ઉપરિમતલં આરોપેત્વા વિસઙ્કરિત્વા ભૂમિયં પાતેત્વા, છડ્ડેત્વા વા નિપજ્જિતું વટ્ટતિ. ઇદં એકાબદ્ધતાય વુત્તં. **દ્વેપિ દ્વારાનિ જગ્ગિતબ્બાની**તિ એત્થ સચે એકસ્મિં દ્વારે કવાટં વા નત્થિ, હેટ્ઠા વુત્તનયેન સંવરિતું વા ન સક્કા , ઇતરં દ્વારં અસંવરિત્વા નિપજ્જિતું વટ્ટતિ. **દ્વારપાલસ્સા**તિ દ્વારકોટ્ઠકે મહાદ્વારે, નિસ્સેણિમૂલે વા ઠત્વા દ્વારજગ્ગનકસ્સ. **પચ્છિમાનં ભારો**તિ એકાબદ્ધવસેન આગચ્છન્તે સન્ધાય વુત્તં. અસંવુતદ્વારે અન્તોગબ્ભે વાતિ યોજેતબ્બં. **બહિ વા**તિ ગબ્ભતો બહિ. **નિપજ્જનકાલેપિ...પે॰... વટ્ટતિયેવા**તિ એત્થ દ્વારજગ્ગનકસ્સ તદધીનત્તા તદા તસ્સ તત્થ સન્નિહિતાસન્નિહિતભાવં અનુપધારેત્વાપિ આભોગં કાતું વટ્ટતિયેવાતિ વદન્તિ.

યેન કેનચિ પરિક્ખિત્તેતિ એત્થ પરિક્ખેપસ્સ ઉબ્બેધતો પમાણં સહસેય્યપ્પહોનકે વુત્તસદિસમેવ. વુત્તઞ્હિ સમન્તપાસાદિકાયં (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૫૧) ''યઞ્હિ સેનાસનં ઉપરિ પઞ્ચહિ છદનેહિ અઞ્ઞેન વા કેનચિ સબ્બમેવ પટિચ્છન્નં, અયં સબ્બચ્છન્ના નામ સેય્યા...પે॰... યં પન સેનાસનં ભૂમિતો પટ્ઠાય યાવ છદનં આહચ્ચ પાકારેન વા અઞ્ઞેન વા કેનચિ અન્તમસો વત્થેનપિ પરિક્ખિત્તં, અયં સબ્બપરિચ્છન્ના નામ સેય્યા. છદનં અનાહચ્ચ સબ્બન્તિમેન પરિયાયેન દિયડ્ઢહત્થુબ્બેધેન પાકારાદિના પરિક્ખિત્તાપિ સબ્બપરિચ્છન્નાયેવાતિ કુરુન્દટ્ઠકથાયં વુત્ત''ન્તિ. ''દિયડ્ઢહત્થુબ્બેધો વડ્ઢકિહત્થેન ગહેતબ્બો''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૩.૫૧) વિમતિવિનોદનિયઞ્ચ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૫૦-૫૧) વુત્તં. **મહાપરિવેણ**ન્તિ મહન્તં અઙ્ગણં. તેન બહુજનસઞ્ચરણટ્ઠાનં દસ્સેતિ. તેનાહ ''**મહાબોધી**''તિઆદિ.

અરુણે ઉગ્ગતે વુટ્ઠાતિ, અનાપત્તિ અનાપત્તિખેત્તભૂતાય રત્તિયા સુદ્ધચિત્તેન નિપન્નત્તા. **પબુજ્ઝિત્વા પુન સુપતિ, આપત્તી**તિ અરુણે ઉગ્ગતે પબુજ્ઝિત્વા અરુણુગ્ગમનં ઞત્વા વા અઞત્વા વા અનુટ્ઠહિત્વા સયિતસન્તાનેન સુપતિ, ઉટ્ઠહિત્વા કત્તબ્બસ્સ દ્વારસંવરણાદિનો અકતત્તા અકિરિયસમુટ્ઠાના આપત્તિ હોતિ અનાપત્તિખેત્તે કતનિપજ્જનકિરિયાય અનઙ્ગત્તા. અયઞ્હિ આપત્તિ ઈદિસે ઠાને અકિરિયા, દિવા દ્વારં અસંવરિત્વા નિપજ્જનક્ખણે

કિરિયાકિરિયા ચ અચિત્તકા ચાતિ વેદિતબ્બા. પુરારુણા પબુજ્ઝિત્વાપિ યાવ અરુણુગ્ગમના સયન્તસ્સપિ પુરિમનયેન આપત્તિયેવ.

અરુણે ઉગ્ગતે વુટ્ઠહિસ્સામીતિ…પે॰… આપત્તિયેવાતિ એત્થ કદા અસ્સ આપત્તીતિ? વુચ્ચતે – ન તાવ રત્તિયં, ‘‘દિવા આપજ્જતિ, નો રત્તિ’’ન્તિ (પરિ॰ ૩૨૩) વુત્તત્તા અનાદરિયદુક્કટા ન મુચ્ચતીતિ વુત્તદુક્કટં પન દિવાસયનદુક્કટમેવ ન હોતિ અનાદરિયદુક્કટત્તા એવ. ‘‘અરુણુગ્ગમને પન અચિત્તકં અકિરિયસમુટ્ઠાનં આપત્તિં આપજ્જતીતિ વેદિતબ્બ’’ન્તિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૭૭) વુત્તં, સારત્થદીપનિયમ્પિ (સારત્થ॰ ટી॰ પારાજિક ૨.૭૭) ‘‘યથાપરિચ્છેદમેવ વુટ્ઠાતીતિ અરુણે ઉગ્ગતેયેવ ઉટ્ઠહતિ. તસ્સ આપત્તીતિ અસુદ્ધચિત્તેનેવ નિપન્નત્તા નિદ્દાયન્તસ્સપિ અરુણે ઉગ્ગતે દિવાપટિસલ્લાનમૂલિકા આપત્તિ. ‘એવં નિપજ્જન્તો અનાદરિયદુક્કટાપિ ન મુચ્ચતી’તિ વુત્તત્તા અસુદ્ધચિત્તેન નિપજ્જન્તો અરુણુગ્ગમનતો પુરેતરં ઉટ્ઠહન્તોપિ અનુટ્ઠહન્તોપિ નિપજ્જનકાલેયેવ અનાદરિયદુક્કટં આપજ્જતિ, દિવાપટિસલ્લાનમૂલિકં પન દુક્કટં અરુણેયેવ આપજ્જતી’’તિ વુત્તં, તસ્મા એવં નિપજ્જન્તસ્સ દ્વે દુક્કટાનિ આપજ્જન્તીતિ વેદિતબ્બં.

સચે દ્વારં સંવરિત્વા અરુણે ઉગ્ગતે ઉટ્ઠહિસ્સામીતિ નિપજ્જતિ, દ્વારે ચ અઞ્ઞેહિ અરુણુગ્ગમનકાલે વિવટેપિ તસ્સ અનાપત્તિયેવ દ્વારપિદહનસ્સ રત્તિદિવાભાગેસુ વિસેસાભાવા. આપત્તિઆપજ્જનસ્સેવ કાલવિસેસો ઇચ્છિતબ્બો, ન તપ્પરિહારસ્સાતિ ગહેતબ્બં. ‘‘દ્વારં સંવરિત્વા રત્તિં નિપજ્જતી’’તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૭૭) હિ વુત્તં. દિવા સંવરિત્વા નિપન્નસ્સ કેનચિ વિવટેપિ દ્વારે અનાપત્તિયેવ, અત્તનાપિ અનુટ્ઠહિત્વાવ સતિ પચ્ચયે વિવટેપિ અનાપત્તીતિ વદન્તિ, ઇદમ્પિ વિમતિવિનોદનિયમેવ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૭૭) વુત્તં.

યથાપરિચ્છેદમેવ વુટ્ઠાતીતિ અરુણે ઉગ્ગતેયેવ વુટ્ઠાતિ, આપત્તિયેવાતિ મૂલાપત્તિં સન્ધાય વુત્તં. અનાદરિયઆપત્તિ પન પુરારુણા ઉટ્ઠિતસ્સપિ તસ્સ હોતેવ ‘‘દુક્કટા ન મુચ્ચતી’’તિ વુત્તત્તા. **દુક્કટા ન મુચ્ચતી**તિ ચ પુરારુણા ઉટ્ઠહિત્વા મૂલાપત્તિયા મુત્તોપિ અનાદરિયદુક્કટા ન મુચ્ચતીતિ અધિપ્પાયો.

૫. નિદ્દાવસેન નિપજ્જતીતિ નિદ્દાભિભૂતતાય એકપસ્સેન નિપજ્જતિ. ‘‘નિદ્દાવસેન નિપજ્જતી’’તિ વોહારવસેન વુત્તં, પાદાનં પન ભૂમિતો અમોચિતત્તા અયં નિપન્નો નામ હોતીતિ તેનેવ અનાપત્તિ વુત્તા. **અપસ્સાય સુપન્તસ્સા**તિ કટિટ્ઠિતો ઉદ્ધં પિટ્ઠિકણ્ટકે અપ્પમત્તકં પદેસં ભૂમિં અફુસાપેત્વા સુપન્તસ્સ. કટિટ્ઠિં પન ભૂમિં ફુસાપેન્તસ્સ સયનં નામ ન હોતિ. પિટ્ઠિપસારણલક્ખણા હિ સેય્યા દીઘા, વન્દનાદીસુપિ તિરિયં પિટ્ઠિકણ્ટકાનં પસારિતત્તા નિપજ્જનમેવાતિ આપત્તિ પરિહરિતબ્બાવ. વન્દનાપિ હિ પાદમૂલે નિપજ્જતીતિઆદીસુ નિપજ્જનમેવ વુત્તા. **સહસા વુટ્ઠાતી**તિ પક્ખલિતા પતિતો વિય સહસા વુટ્ઠાતિ, **તસ્સપિ અનાપત્તિ** પતનક્ખણે અવિસયત્તા, વિસયે જાતે સહસા વુટ્ઠિતત્તા ચ. યસ્સ પન વિસઞ્ઞિતાય પચ્છાપિ અવિસયો એવ, તસ્સ અનાપત્તિયેવ પતનક્ખણે વિય. **તત્થેવ સયતિ, ન વુટ્ઠાતી**તિ ઇમિના વિસયેપિ અકરણં દસ્સેતિ, તેનેવ તસ્સ આપત્તીતિ વુત્તં.

ઇદાનિ અટ્ઠકથાવાદસંસન્દનં કાતું ‘‘**કો મુચ્ચતિ, કો ન મુચ્ચતી**’’તિઆદિમાહ. તત્થ **મહાપચ્ચરિય**ન્તિઆદીસુ **પચ્ચરી**તિ ઉળુમ્પં વુચ્ચતિ, તસ્મિં નિસીદિત્વા કતત્તા તમેવ નામં જાતં. કુરુન્દિવલ્લિવિહારો નામ અત્થિ, તત્થ કતત્તા **કુરુન્દી**તિ નામં જાતં. **મહાઅટ્ઠકથા** નામ સઙ્ગીતિત્તયમારુળ્હા તેપિટકસ્સ બુદ્ધવચનસ્સ અટ્ઠકથા. યા મહામહિન્દત્થેરેન તમ્બપણ્ણિદીપં આભતા, તમ્બપણ્ણિયેહિ થેરેહિ પચ્છા સીહળભાસાય અભિસઙ્ખતા ચ હોતિ.

એકભઙ્ગેનાતિ એકપસ્સભઞ્જનેન પાદે ભૂમિતો અમોચેત્વા એકપસ્સેન સરીરં ભઞ્જિત્વા નિપન્નોતિ વુત્તં હોતિ. મહાઅટ્ઠકથાયં પન મહાપદુમત્થેરેન વુત્તન્તિ સમ્બન્ધો. તેન મહાઅટ્ઠકથાય લિખિતમહાપદુમત્થેરવાદે ''અય''ન્તિ દસ્સેતિ. ''મુચ્છિત્વા પતિતત્તા અવિસયત્તા આપત્તિ ન દિસ્સતી''તિ થેરેન વુત્તં. આચરિયા પન યથા યક્ખગહિતકો બન્ધિત્વા નિપજ્જાપિતો ચ પરવસો હોતિ, એવં અપરવસત્તા મુચ્છિત્વા પતિતો કઞ્ચિકાલં જાનિત્વા નિપજ્જતીતિ અનાપત્તિં ન વદન્તિ, વિસઞ્ઞિતે પન સતિ અનાપત્તિયેવ.

દ્વે જનાતિઆદિ મહાઅટ્ઠકથાયમેવ વચનં, તદેવ પચ્છા વુત્તત્તા પમાણં. યક્ખગહિતગ્ગહણેનેવ ચેત્થ વિસઞ્ઞિભૂતોપિ સઙ્ગહિતો, એકભઙ્ગેન નિપન્નો પન અનિપન્નત્તા આપત્તિતો મુચ્ચતિયેવાતિ ગહેતબ્બં. સારત્થદીપનિયઞ્ચ (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૭૭) ''યો ચ યક્ખગહિતકો, યો ચ બન્ધિત્વા નિપજ્જાપિતો''તિ ઇમસ્સ અટ્ઠકથાવાદસ્સ પચ્છિમત્તા સોયેવ પમાણતો ગહેતબ્બો, તથા ચ વક્ખતિ ''સબ્બત્થ યો યો અટ્ઠકથાવાદો વા પચ્છા વુચ્ચતિ, સો સોયેવ પમાણતો ગહેતબ્બો''તિ. ઇમસ્મિં ઠાને ઇમસ્સ અટ્ઠકથાપાઠસ્સ આનીતત્તા ઇમસ્મિં વિનયસઙ્ગહપ્પકરણેપિ ઇમસ્મિંયેવ ઠાને સો પાઠો વત્તબ્બોતિ નો ખન્તિ. એત્થ ચ ''રત્તિં દ્વારં વિવરિત્વા નિપન્નો અરુણે ઉગ્ગતે ઉટ્ઠાતિ, અનાપત્તી''તિઆદિવચનતો અરુણુગ્ગમને સંસયવિનોદનત્થં અરુણકથા વત્તબ્બા. તત્રિદં વુચ્ચતિ –

> ''કો એસ અરુણો નામ;
> કેન સો અરુણો ભવે;
> કીદિસો તસ્સ વણ્ણા તુ;
> સઞ્ઞાનં કીદિસં ભવે.
>
> ''કિસ્મિં કાલે ચ દેસે ચ, અરુણો સમુગચ્છતિ;
> કિં પચ્ચક્ખસિદ્ધો એસો, ઉદાહુ અનુમાનતો''તિ.

તત્થ **કો એસ અરુણો નામા**તિ એત્થ એસ અરુણો નામ સૂરિયસ્સ પભાવિસેસો. વુત્તઞ્હેતં અભિધાનપ્પદીપિકાયં –

> ''સૂરસ્સોદયતો પુબ્બુટ્ઠિતરંસિ સિયારુણો''તિ;

તટ્ટીકાયઞ્ચ ''સૂરસ્સ ઉદયતો પુબ્બે ઉટ્ઠિતરંસિ અરુણો નામ સિયા''તિ. વિમતિવિનોદનીનામિકાયં વિનયટીકાયઞ્ચ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૪૬૩) ''અરુણોતિ ચેત્થ સૂરિયુગ્ગમનસ્સ પુરેચરો વટ્ટનઘનરત્તો પભાવિસેસોતિ દટ્ઠબ્બો''તિ વુત્તં, તસ્મા સૂરિયપ્પભાયેવ અરુણો નામ, ન અઞ્ઞોતિ દટ્ઠબ્બં. **કેન સો અરુણો ભવે**તિ એત્થ અરુણો વણ્ણો અસ્સાતિ અરુણો, કિઞ્ચિરત્તવણ્ણસમન્નાગતોતિ અત્થો. અથ વા અરતિ ગચ્છતિ રત્તવણ્ણભાવેન પવત્તતીતિ અરુણો. વુત્તઞ્હેતં અભિધાનપ્પદીપિકાટીકાયં ''અરુણવણ્ણતાય અરતિ ગચ્છતીતિ અરુણો''તિ. **કીદિસો તસ્સ વણ્ણો**તિ એત્થ અબ્યત્તરત્તવણ્ણો તસ્સ વણ્ણો ભવે. વુત્તઞ્હિ અભિધાનપ્પદીપિકાયં ''અરુણો કિઞ્ચિરત્તોથા''તિ. તટ્ટીકાયઞ્ચ ''કિઞ્ચિરત્તો અબ્યત્તરત્તવણ્ણો અરુણો નામ યથા મચ્છસ્સ અક્ખી''તિ. વિમતિવિનોદનિયઞ્ચ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૪૬૩) ''વટ્ટનઘનરત્તો પભાવિસેસો''તિ, તસ્મા સૂરિયસ્સ રત્તપ્પભાયેવ અરુણો નામ, ન સેતપ્પભાદયોતિ દટ્ઠબ્બં. યદિ એવં પાતિમોક્ખટ્ઠપનક્ખન્ધકવણ્ણનાય વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૩૮૩) ''પાળિયં પન **નન્દિમુખિયા**તિ ઓદાતદિસામુખતાય તુટ્ઠમુખિયા''તિ વુત્તં, તં કથં યુજ્જેય્યાતિ, નો ન યુજ્જેય્ય. તત્થ હિ અરુણુગ્ગતકાલે અરુણોભાસેન ઓદાતદિસામુખભાવો વુત્તો, ન અરુણોભાસસ્સ ઓદાતભાવો. વુત્તઞ્હેતં

ઉદાનટ્ઠકથાયં (ઉદા॰ અટ્ઠ॰ ૨૩) ‘‘**નન્દિમુખિયા**તિ અરુણસ્સ ઉગ્ગતત્તા એવ અરુણોભાય સૂરિયાલોકૂપજીવિનો સત્તે નન્દાપનમુખિયા રત્તિયા જાતાય વિભાયમાનાયાતિ અત્થો’’તિ.

જાતકટ્ઠકથાયઞ્ચ –

‘‘જિઘઞ્ઞરત્તિં અરુણસ્મિમુહતે;
યા દિસ્સતિ ઉત્તમરૂપવણ્ણિની;
તથૂપમા મં પટિભાસિ દેવતે;
આચિક્ખ મે તં કતમાસિ અચ્છરા’’તિ. (જા॰ અટ્ઠ॰ ૫.૨૧.૨૫૪);

ઇમસ્સ ગાથાય અત્થવણ્ણનાયં ‘‘તત્થ **જિઘઞ્ઞરત્તિ**ન્તિ પચ્છિમરત્તિં, રત્તિપરિયોસાનેતિ અત્થો. **ઉહતે**તિ અરુણે ઉગ્ગતે. **યા**તિ યા પુરત્થિમા દિસા રત્તવણ્ણતાય ઉત્તમરૂપધરા હુત્વા દિસ્સતી’’તિ. એવં અરુણુગ્ગતસમયે પુરત્થિમદિસાય રત્તવણ્ણતા વુત્તા, તસ્મા તસ્મિં સમયે અરુણસ્સ ઉટ્ઠિતત્તા પુરત્થિમાય દિસાય રત્તભાગો સૂરિયાલોકસ્સ પત્થટત્તા સેસદિસાનં ઓદાતભાવો વિઞ્ઞાયતિ.

સણ્ઠાનં કીદિસં ભવેતિ એત્થ અરુણસ્સ પાટેક્કં સણ્ઠાનં નામ નત્થિ રસ્મિમત્તત્તા. યત્તકં પદેસં ફરતિ, તત્તકં તસ્સ સણ્ઠાનન્તિ દટ્ઠબ્બં. અથ વા પુરત્થિમદિસાસણ્ઠાનં. વુત્તઞ્હિ જાતકટ્ઠકથાયં (જા॰ અટ્ઠ॰ ૫.૨૧.૨૫૫) ‘‘પુરત્થિમદિસા રત્તવણ્ણતાય ઉત્તમરૂપધરા હુત્વા દિસ્સતી’’તિ.

કિસ્મિં કાલે ચ દેસે ચ, અરુણો સમુગચ્છતીતિ એત્થ એસ અરુણો સૂરિયુગ્ગમનસ્સ પુરે કાલે પુરત્થિમદિસાયં ઉગ્ગચ્છતિ. વુત્તઞ્હેતં ઉદાનટ્ઠકથાયં (ઉદા॰ અટ્ઠ॰ ૨૩) ‘‘**ઉદ્ધસ્તે અરુણે**તિ ઉગ્ગતે અરુણે, અરુણો નામ પુરત્થિમદિસાયં સૂરિયોદયતો પુરેતરમેવ ઉટ્ઠિતોભાસો’’તિ. અભિધાનપ્પદીપિકાયઞ્ચ ‘‘સૂરસ્સોદયતો પુબ્બુટ્ઠિતરંસી’’તિ.

કિં પચ્ચક્ખસિદ્ધો એસો, ઉદાહુ અનુમાનતોતિ એત્થ અયં અરુણો નામ પચ્ચક્ખસિદ્ધો એવ , ન અનુમાનસિદ્ધો. કસ્મા વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ચક્ખુવિઞ્ઞાણગોચરવણ્ણાયતનભાવતો. અક્ખસ્સ પતીતિ પચ્ચક્ખં, ચક્ખુરૂપાનં અભિમુખભાવેન આપાથગતત્તા ચક્ખુવિઞ્ઞાણં હોતિ. વુત્તઞ્હેતં ભગવતા ‘‘ચક્ખુઞ્ચ પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણ’’ન્તિ (મ॰ નિ॰ ૧.૨૦૪, ૪૦૦; ૩.૪૨૧, ૪૨૫, ૪૨૬; સં॰ નિ॰ ૨.૪૩, ૪૪, ૪૫, સં॰ નિ॰ ૪.૬૦; કથા॰ ૪૬૫, ૪૬૭), તસ્મા અયં અરુણવણ્ણો ચક્ખુના દિસ્વા જાનિતબ્બતો પચ્ચક્ખસિદ્ધોયેવ હોતિ, ન એવં સતિ એવં ભવેય્યાતિ અનુમાનેન પુનપ્પુનં ચિન્તનેન સિદ્ધોતિ. ઇમં પઞ્હવિસ્સજ્જનં સાધુકં મનસિ કરિત્વા પણ્ડિતેહિ રત્તોભાસોયેવ અરુણોતિ પચ્ચેતબ્બો સલ્લક્ખેતબ્બોતિ.

કસ્મા પન ઇમસ્મિં ઠાને અરુણકથા વુત્તાતિ? ઇમિસ્સા અરુણકથાય મહાવિસયભાવતો. કથં? ઉપોસથિકા ઉપાસકા ચ ઉપાસિકાયો ચ અરુણુગ્ગમનં તથતો અજાનન્તા અનુગ્ગતેયેવ અરુણે ઉગ્ગતસઞ્ઞાય ખાદનીયં વા ખાદન્તિ, ભોજનીયં વા ભુઞ્જન્તિ, માલાગન્ધાદીનિ વા ધારેન્તિ, તતો તેસં સીલં ભિજ્જતિ. સામણેરા તથેવ વિકાલભોજનં ભુઞ્જિત્વા સીલવિનાસં પાપુણન્તિ. નિસ્સયપટિપન્નકા ભિક્ખૂ આચરિયુપજ્ઝાયેહિ વિના બહિસીમે ચરન્તા નિસ્સયપ્પસ્સમ્ભનં પાપુણન્તિ, અન્તોવસ્સે ભિક્ખૂ ઉપચારસીમતો બહિગચ્છન્તા વસ્સચ્છેદં, તેચીવરિકા ભિક્ખૂ અબદ્ધસીમાયં ચીવરેન વિપ્પવસન્તા નિસ્સગ્ગિયપાચિત્તિયં, તથા સત્તબ્ભન્તરસીમાયં,

સહસેય્યપ્પહોનકટ્ઠાને અનુપસમ્પન્નમાતુગામેહિ સહ સયન્તા પાચિત્તિયં, તથા યાવકાલિકં ભુઞ્જન્તા ભિક્ખૂ, પારિવાસિકાદયો વત્તં નિક્ખિપન્તા રત્તિચ્છેદં. એવમાદિઅનેકાદીનવસમ્ભવતો લજ્જિપેસલાનં ભિક્ખૂનં તથતો અરુણુગ્ગમનસ્સ જાનનત્થં વુત્તાતિ દટ્ઠબ્બા.

કેચિ પન ભિક્ખૂ અડ્ઢરત્તિસમયે ઘટિસુઞ્ઞત્તા અડ્ઢરત્તિકાલં અતિક્કમ્મ અઞ્ઞદિવસો હોતિ, તસ્મા તસ્મિં કાલે અરુણં ઉટ્ઠિતં નામ હોતીતિ મઞ્ઞમાના અડ્ઢરત્તિં અતિક્કમ્મ ખાદનીયભોજનીયાદીનિ ભુઞ્જન્તિ, તે પન બુદ્ધસમયં અજાનન્તા વેદસમયમેવ મનસિ કરોન્તા એવં કરોન્તિ, તસ્મા તેસં તંકરણં પમાણં ન હોતિ. બહવો પન ભિક્ખૂ અરુણસ્સ પચ્ચક્ખભાવં અજાનન્તા અનુમાનવસેન ચિન્તિતુઞ્ચ અસક્કોન્તા અનુસ્સવવસેનેવ પરવચનં સદ્દહન્તા અમ્હાકં આચરિયા અરુણુગ્ગમનવેલાયં ઉટ્ઠાય ગચ્છન્તા સૂરિયુગ્ગમનવેલાયં દ્વિસહસ્સદણ્ડપ્પમાણં ઠાનં પાપુણન્તિ, તિસહસ્સદણ્ડપ્પમાણં ઠાનં પાપુણન્તીતિ ચ વદન્તિ. ઇમમ્હા વિહારા અસુકં નામ વિહારં અસુકં નામ ચેતિયં અસુકં નામ ગામં પાપુણન્તીતિઆદીનિ ચ વદન્તીતિ એવં અનુસ્સવવચનં વદન્તિ, તમ્પિ અપ્પમાણં. કસ્મા? અદ્ધાનં નામ બલવન્તસ્સ જવસમ્પન્નસ્સ ચ રસ્સં હોતિ, દુબ્બલસ્સ સન્તસ્સ ચ દીઘં હોતિ. વુત્તઞ્હિ ભગવતા –

> ‘‘દીઘા જાગરતો રત્તિ, દીઘં સન્તસ્સ યોજનં;
> દીઘો બાલાન સંસારો, સદ્ધમ્મં અવિજાનત’’ન્તિ. (ધ॰ પ॰ ૬૦);

તસ્મા અદ્ધાનં નામ સબ્બેસં એકસદિસં ન હોતીતિ અરુણુગ્ગમનસ્સ લક્ખણં ભવિતું ન સક્કા, ન ચ તે આયસ્મન્તો પિટકત્તયતો કિઞ્ચિ સાધકભૂતં વચનં આહરન્તિ, અસક્ખિકં અડ્ડં કરોન્તિ વિય યથાજ્ઝાસયમેવ વદન્તીતિ પમાણં ન હોતિ.

અઞ્ઞે પન –

> ‘‘અતીતરત્તિયા યામો;
> પચ્છિમોટ્ઠમમુસ્સ વા;
> ભાવિનિયાદિપ્પહારો;
> તદટ્ઠં વાજ્જતેહ્ય હોતિ –

કચ્ચાયનસારપ્પકરણાગતં ગાથં વત્વા અતીતરત્તિયા પચ્છિમો યામો અજ્જ પરિયાપન્નો, તસ્મા પચ્છિમયામસ્સ આદિતો પટ્ઠાય અરુણં ઉગ્ગચ્છતી’’તિ વદન્તિ. અયં વાદો સકારણસઞ્ઞાપકત્તા પુરિમેહિ બલવા હોતિ, એવં સન્તેપિ અયુત્તોયેવ. કસ્મા? અયઞ્હિ ગાથા બાહિરસદ્દસત્થે જઙ્ગદાસપ્પકરણે વુત્તનયેન અજ્જ ભવા અજ્જતનીતિ વુત્તઅજ્જવોહારસ્સ પવત્તનકાલં દસ્સેતું વુત્તા, ન પિટકત્તયે વુત્તસ્સ અરુણુગ્ગમનસ્સ કાલં દસ્સેતું, તસ્મા અઞ્ઞસાધ્યસ્સ અઞ્ઞસાધકેન સાધિતત્તા અયુત્તોયેવ.

અપરે પન ‘‘પહારો યામસઞ્ઞિતો’’તિ અભિધાનપ્પદીપિકાયં વુત્તત્તા પહારયામસદ્દાનં એકત્થત્તા તત્થેવ ‘‘તિયામા સંવરી ભવે’’તિ વુત્તત્તા રત્તિયા ચ તિયામભાવતો પાળિયઞ્ચ (ઉદા॰ ૪૫; ચૂળવ॰ ૩૮૩) ‘‘અભિક્કન્તા , ભન્તે, રત્તિ, નિક્ખન્તો પચ્છિમો યામો, ઉદ્ધસ્તો અરુણો’’તિ આગતત્તા ઇદાનિ રત્તિયા ચતૂસુ પહારેસુ તતિયપ્પહારસ્સ અવસાને અરુણો ઉગ્ગતો, તસ્મા અવસેસએકપ્પહારમત્તો કાલો દિવસભાગં ભજતીતિ વદેય્યું,

અયં વાદો તતિયવાદતોપિ બલવતરો. કસ્મા? ઞાપકઞાપ્યાનં અનુરૂપભાવતો. તથા હિ ''પહારો યામસઞ્ઞિતો''તિ અયં ઞાપકો પહારયામાનં એકત્થભાવસ્સ અનુરૂપો, ''તિયામા સંવરીભવે''તિ અયં રત્તિયા તિયામભાવસ્સ, ''પાળિયઞ્ચા''તિઆદિ તતિયપ્પહારસ્સ અવસાને અરુણુગ્ગમનસ્સ, તથાપિ અયુત્તોયેવ હોતિ. કસ્મા? ''અવસેસએકપ્પહારમત્તો કાલો દિવસભાગં ભજતી''તિ વચનસ્સ વિરુદ્ધત્તા. મજ્ઝિમદેસે હિ દસઘટિકાપમાણસ્સ કાલસ્સ એકપ્પહારત્તા સબ્બા રત્તિ તિયામાવ હોતિ, ન ચતુયામા, ઇદાનિ પન પચ્ચન્તવિસયેસુ સત્તટ્ઠઘટિકામત્તસ્સ કાલસ્સ એકપ્પહારકતત્તા ચતુપ્પહારા ભવતિ, તસ્મા મજ્ઝિમદેસવોહારં ગહેત્વા અભિધાનપ્પદીપિકાયઞ્ચ ''તિયામા સંવરી ભવે''તિ વુત્તં, પાળિયઞ્ચ (ઉદા॰ ૪૫; ચૂળવ॰ ૩૮૩) ''નિક્ખન્તો પચ્છિમો યામો, ઉદ્ધસ્તો અરુણો''તિ, તસ્મા રત્તિપરિયોસાનેયેવ અરુણો ઉગ્ગતોતિ દટ્ઠબ્બો. તથા હિ વુત્તં વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૦૧) ''તથા પારિવાસિકાદીનમ્પિ અરુણં અનુટ્ઠાપેત્વા વત્તં નિક્ખિપન્તાનં રત્તિચ્છેદો વુત્તો, ઉગ્ગતે અરુણે નિક્ખિપિતબ્બન્તિ હિ વુત્ત''ન્તિ.

સહસેય્યસિક્ખાપદેપિ (પાચિ॰ ૫૨-૫૪) ''અનુપસમ્પન્નેહિ સહ નિવુત્થભાવપરિમોચનત્થં પુરારુણા નિક્ખમિત્વા''તિઆદિ વુત્તં. એવં ચીવરવિપ્પવાસાદીસુ ચ સબ્બત્થ રત્તિપરિયોસાને આગમનવસેન અરુણુગ્ગમનં દસ્સિતં, ન અતીતારુણવસેનાતિ. જાતકટ્ઠકથાયમ્પિ (જા॰ અટ્ઠ॰ ૫.૨૧.૨૫૫) ''રત્તિપરિયોસાનેતિ અત્થો''તિ. ન કેવલં મજ્ઝિમદેસેસુ રત્તિયાયેવ તિપ્પહારભાવો હોતિ , અથ ખો દિવસસ્સપિ. તથા હિ વુત્તં અટ્ઠસાલિનિયં (ધ॰ સ॰ અટ્ઠ॰ નિદાનકથા) ''સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ અભિધમ્મદેસનાપરિયોસાનઞ્ચ તેસં ભિક્ખૂનં સત્તપ્પકરણઉગ્ગહણઞ્ચ એકપ્પહારેનેવ હોતી''તિ, મૂલટીકાયઞ્ચ (ધ॰ સ॰ મૂલટી॰ નિદાનકથાવણ્ણના) ''**એકપ્પહારેનાતિ** એત્થ **પહારો**તિ દિવસસ્સ તતિયભાગો વુચ્ચતી''તિ, તસ્મા એકો રત્તિદિવો છપ્પહારો હોતીતિ વિઞ્ઞાયતિ. એવં મજ્ઝિમદેસવોહારેન તિયામસઙ્ખાતસ્સ તિપ્પહારસ્સ અવસાને સબ્બરત્તિપરિયોસાને ઉટ્ઠિતં અરુણં પચ્ચન્તદેસવોહારેન તિપ્પહારસ્સ અવસાનેતિ ગહેત્વા એકપ્પહારાવસેસકાલે અરુણો ઉગ્ગતોતિ વુત્તત્તા અયમ્પિ વાદો અયુત્તોયેવ હોતીતિ દટ્ઠબ્બો.

બહવો પન પણ્ડિતા ''ખુદ્દસિક્ખાનિસ્સયે વુત્તં –

'સેતરુણઞ્ચ પઠમં, દુતિયં નન્દિયાવટ્ટં;
તતિયં તમ્બવણ્ણઞ્ચ, ચતુત્થં ગદ્રભં મુખ'ન્તિ. –

ઇમં ગાથં નિસ્સાય એકરત્તિયં અરુણો ચતુક્ખત્તું ઉટ્ઠહતિ, તત્થ પઠમં સેતવણ્ણં હોતિ, દુતિયં નન્દિયાવટ્ટપુપ્ફવણ્ણં હોતિ, તતિયં તમ્બવણ્ણં હોતિ, ચતુત્થં ગદ્રભમુખવણ્ણં હોતી''તિ વત્વા રત્તોભાસતો પુરેતરં અતીતરત્તિકાલેયેવ વત્તનિક્ખિપનાદિકમ્મં કરોન્તિ. તેસં તં કરણં અનિસમ્મકારિતં આપજ્જતિ. અયઞ્હિ ગાથા નેવ પાળિયં દિસ્સતિ, ન અટ્ઠકથાયં, ન ટીકાસુ, કેવલં નિસ્સયે એવ, નિસ્સયેસુ ચ એકસ્મિંયેવ ખુદ્દસિક્ખાનિસ્સયે દિસ્સતિ, ન અઞ્ઞનિસ્સયેસુ, તત્થાપિ નેવ પુબ્બાપરસમ્બન્ધો દિસ્સતિ, ન હેતુફલાદિભાવો, ન ચ લિઙ્ગનિયમોતિ ન નિસ્સયકારાચરિયેન ઠપિતા ભવેય્ય, અથ ખો પચ્છા અઞ્ઞેહિ લેખકેહિ વા અત્તનો ઇચ્છાનુરૂપં લિખિતા ભવેય્ય, તસ્મા અયં ગાથા કુતો આભતા પાળિતો વા અટ્ઠકથાતો વા ટીકાતો વા વિનયતો વા સુત્તન્તતો વા અભિધમ્મતો વાતિ પભવં અપરિયેસિત્વા નિસ્સયે દિટ્ઠમત્તમેવ સારતો ગહેત્વા પાળિયટ્ઠકથાટીકાસુ વુત્તવચનં અનિસામેત્વા કતત્તા અનિસમ્મકારિતં આપજ્જતિ.

તત્રાયં પાળિ ‘‘તેન ખો પન સમયેન બુદ્ધો ભગવા સીતાસુ હેમન્તિકાસુ રત્તીસુ અન્તરટ્ઠકાસુ હિમપાતસમયે રત્તિં અજ્ઝોકાસે એકચીવરો નિસીદિ, ન ભગવન્તં સીતં અહોસિ. નિક્ખન્તે પઠમે યામે સીતં ભગવન્તં અહોસિ, દુતિયં ભગવા ચીવરં પારુપિ, ન ભગવન્તં સીતં અહોસિ. નિક્ખન્તે મજ્ઝિમે યામે સીતં ભગવન્તં અહોસિ, તતિયં ભગવા ચીવરં પારુપિ, ન ભગવન્તં સીતં અહોસિ. નિક્ખન્તે પચ્છિમે યામે ઉદ્ધસ્તે અરુણે નન્દિમુખિયા રત્તિયા સીતં ભગવન્તં અહોસિ, ચતુત્થં ભગવા ચીવરં પારુપિ, ન ભગવન્તં સીતં અહોસી’’તિ. અયં મહાવગ્ગે (મહાવ॰ ૩૪૬) ચીવરક્ખન્ધકાગતા વિનયપાળિ. પાળિયં **નન્દિમુખિયા**તિ તુટ્ઠિમુખિયા, પસન્નદિસામુખાયાતિ અત્થો. અયં તંસંવણ્ણનાય વિમતિવિનોદનીપાઠો (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૩૪૬).

‘‘તેન ખો પન સમયેન બુદ્ધો ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ પુબ્બારામે મિગારમાતુપાસાદે . તેન ખો પન સમયેન ભગવા તદહુપોસથે ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો નિસિન્નો હોતિ. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો અભિક્કન્તાય રત્તિયા નિક્ખન્તે પઠમે યામે ઉટ્ઠાયાસના એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – અભિક્કન્તા, ભન્તે રત્તિ, નિક્ખન્તો પઠમો યામો, ચિરનિસિન્નો ભિક્ખુસઙ્ઘો, ઉદ્દિસતુ, ભન્તે, ભગવા ભિક્ખૂનં પાતિમોક્ખન્તિ. એવં વુત્તે ભગવા તુણ્હી અહોસિ. દુતિયમ્પિ ખો આયસ્મા આનન્દો અભિક્કન્તાય રત્તિયા નિક્ખન્તે મજ્ઝિમે યામે ઉટ્ઠાયાસના એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – અભિક્કન્તા, ભન્તે, રત્તિ, નિક્ખન્તો મજ્ઝિમો યામો, ચિરનિસિન્નો ભિક્ખુસઙ્ઘો, ઉદ્દિસતુ, ભન્તે, ભગવા ભિક્ખૂનં પાતિમોક્ખન્તિ. દુતિયમ્પિ ભગવા તુણ્હી અહોસિ. તતિયમ્પિ ખો આયસ્મા આનન્દો અભિક્કન્તાય રત્તિયા નિક્ખન્તે પચ્છિમે યામે ઉદ્ધસ્તે અરુણે નન્દિમુખિયા રત્તિયા ઉટ્ઠાયાસના એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – અભિક્કન્તા, ભન્તે, રત્તિ, નિક્ખન્તો પચ્છિમો યામો, ઉદ્ધસ્તં અરુણં, નન્દિમુખી રત્તિ, ચિરનિસિન્નો ભિક્ખુસઙ્ઘો, ઉદ્દિસતુ ભન્તે ભગવા ભિક્ખૂનં પાતિમોક્ખન્તિ. અપરિસુદ્ધા, આનન્દ, પરિસા’’તિ (ચૂળવ॰ ૩૮૩). અયં ચૂળવગ્ગે પાતિમોક્ખટ્ઠપનક્ખન્ધકાગતા અપરાપિ વિનયપાળિ.

નન્દિમુખિયા રત્તિયાતિ અરુણુટ્ઠિતકાલે પીતિમુખા વિય રત્તિ ખાયતિ. તેનાહ ‘‘નન્દિમુખિયા’’તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૮૩) અયં તંસંવણ્ણનાભૂતસમન્તપાસાદિકટ્ઠકથાપાઠો. **અભિક્કન્તા**તિ પરિક્ખીણા. **ઉદ્ધસ્તે અરુણે**તિ ઉગ્ગતે અરુણસીસે. **નન્દિમુખિયા**તિ તુટ્ઠિમુખિયા. અયં તંસંવણ્ણનાભૂતસારત્થદીપનીપાઠો (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૩૮૩). પાળિયં **નન્દિમુખિયા**તિ ઓદાતદિસામુખિતાય તુટ્ઠમુખિયા. અયં તંસંવણ્ણનાય (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૨૮૩) વિમતિવિનોદનીપાઠો.

‘‘તતિયમ્પિ ખો આયસ્મા આનન્દો અભિક્કન્તાયરત્તિયા નિક્ખન્તે પચ્છિમે યામે ઉદ્ધસ્તે અરુણે નન્દિમુખિયા રત્તિયા ઉટ્ઠાયાસના એકંસં ચીવરં કત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – અભિક્કન્તા, ભન્તે, રત્તિ, નિક્ખન્તો પચ્છિમો યામો, ઉદ્ધસ્તો અરુણો, નન્દિમુખી રત્તિ, ચિરનિસિન્ના આગન્તુકા ભિક્ખૂ, પટિસમ્મોદતુ, ભન્તે, ભગવા આગન્તુકે ભિક્ખૂ’’તિ. અયં ઉદાનાગતા સુત્તન્તપાળિ (ઉદા॰ ૪૫). **ઉદ્ધસ્તે અરુણે**તિ ઉગ્ગતે અરુણે. અરુણો નામ પુરત્થિમદિસાયં સૂરિયોદયતો પુરેતરમેવ ઉટ્ઠિતોભાસો. **નન્દિમુખિયા રત્તિયા**તિ અરુણસ્સ ઉગ્ગતત્તા એવ અરુણોભાય સૂરિયાલોકૂપજીવિનો સત્તે નન્દાપનમુખિયા રત્તિયા જાતાય, વિભાયમાનાયાતિ અત્થો. અયં તંસંવણ્ણનાભૂતા ઉદાનટ્ઠકથા (ઉદા॰ અટ્ઠ॰ ૨૩).

ઇતિ એત્તકાસુ વિનયસુત્તન્તાગતાસુ પાળિયટ્ઠકથાટીકાસુ એકસ્મિમ્પિઠાને અરુણો ચતુક્ખત્તું ઉગ્ગતોતિ નત્થિ, એકવારમેવ વુત્તો. ચતુબ્બિધવણ્ણસમન્નાગતોતિપિ નત્થિ, એકવણ્ણો એવ વુત્તો. જાતકટ્ઠકથાયમ્પિ (જા॰ અટ્ઠ॰

૫.૨૧.૨૫૫) રત્તવણ્ણો એવ વુત્તો, ન સેતવણ્ણાદિકો. **નન્દિમુખી**તિ ચ સત્તે નન્દાપનદિસામુખી રત્તિ એવ વુત્તા, ન અરુણસ્સ નન્દિયાવટ્ટપુપ્ફસદિસવણ્ણતા. તેનાહ ''સત્તે નન્દાપનમુખિયા રત્તિયા''તિ. એવં અભિધાનપ્પદીપિકાપકરણવચનેન વિરુદ્ધત્તા પાળિયટ્ઠકથાદીહિ અસંસન્દનતો દુબ્બલસાધકત્તા ચ અયમ્પિ વાદો અયુત્તોયેવાતિ દટ્ઠબ્બો, તસ્મા સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ આણં અનતિક્કન્તેન લજ્જિભિક્ખુના યદિ કેનચિ અપ્પટિચ્છન્ને વિવટોકાસે હોતિ, મચ્છક્ખિસમાનઅબ્યત્તરત્તોભાસસ્સ પઞ્ઞાયમાનકાલતો પટ્ઠાય વત્તનિક્ખિપનાદિકમ્મં કાતબ્બં.

યદિ પન પબ્બતાદિના પટિચ્છન્નટ્ઠાનં હોતિ, યત્તકેન કાલેન વિવટટ્ઠાને રત્તોભાસો પઞ્ઞાયતિ, સૂરિયમણ્ડલસ્સ દિસ્સનકાલતો એકઘટિકામત્તેન વા દ્વિઘટિકામત્તેન વા તત્તકં કાલં સલ્લક્ખેત્વા ઇમસ્મિં કાલે અરુણો ઉગ્ગતો ભવેય્યાતિ તક્કેત્વા કાતબ્બં, સંસયં અનિચ્છન્તેન તતોપિ કઞ્ચિકાલં અધિવાસેત્વા નિસ્સંસયકાલે કત્તબ્બં, અયં તત્થ સામીચિ. અયં પન વાદો યથાવુત્તપ્પકરણવચનેહિ સુટ્ઠુ સંસન્દતિ યથા ગઙ્ગોદકેન યમુનોદકં, તસ્મા પણ્ડિતેહિ પુનપ્પુનં પુબ્બાપરં આલોળેન્તેન મનસિ કાતબ્બો. એવં મનસિ કરિત્વા અરુણપટિસંયુત્તેસુ ઠાનેસુ સંસયો છિન્દિતબ્બો, સંસયં છિન્દિત્વા વિસારદેન હુત્વા તં તં કમ્મં કાતબ્બન્તિ.

વિસુદ્ધત્થાય સીલસ્સ, ભિક્ખૂનં પિયસીલિનં;
કતારુણકથા એસા, ન સારમ્ભાદિકારણા.

તસ્મા સુટ્ઠૂપધારેત્વા, યુત્તં ગણ્હન્તુ સાધવો;
અયુત્તઞ્ચે છડ્ડયન્તુ, મા હોન્તુ દુમ્મનાદયોતિ.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

દિવાસેય્યવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

પઠમો પરિચ્છેદો.

૨. પરિક્ખારવિનિચ્છયકથા

૬. એવં દિવાસેય્યવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ પરિક્ખારવિનિચ્છયં કથેતું ‘‘**પરિક્ખારોતિ સમણપરિક્ખારો**’’તિઆદિમાહ. તત્થ દિવાસેય્યવિનિચ્છયકથાય આદિમ્હિ વુત્તં ‘‘તત્થા’’તિ પદં આનેત્વા તત્થ તેસુ માતિકાપદેસુ સમભિનિવિટ્ઠસ્સ ‘‘પરિક્ખારો’’તિ પદસ્સ ‘‘સમણપરિક્ખારો’’તિ અત્થો દટ્ઠબ્બોતિ યોજના, એસ નયો ઇતો પરેપિ. સમણપરિક્ખારો વુત્તો, ન ગિહિપરિક્ખારોતિ અધિપ્પાયો. પરિસમન્તતો કરિયતેતિ **પરિક્ખારો**, છત્તાદિકો. **તત્રાતિ** સમણપરિક્ખારે. કપ્પતીતિ કપ્પિયો, ન કપ્પિયો અકપ્પિયો, કપ્પિયો ચ અકપ્પિયો ચ કપ્પિયાકપ્પિયો, સમાહારદ્વન્દેપિ પુલ્લિઙ્ગમિચ્છન્તિ પણ્ડિતા. કપ્પિયાકપ્પિયો ચ સો પરિક્ખારો ચેતિ તથા, તસ્સ વિનિચ્છયો **કપ્પિયાકપ્પિયપરિક્ખારવિનિચ્છયો**.

કેચિ તાલપણ્ણચ્છત્તન્તિ ઇદં ઉપલક્ખણમત્તં. સબ્બમ્પિ હિ છત્તં તથાકરિયમાનં ન વટ્ટતિ. તેનેવાહ વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૮૫) ‘‘સબ્બપરિક્ખારેસુ વણ્ણમટ્ઠવિકારં કરોન્તસ્સ દુક્કટન્તિ દીપેન્તેન ન વટ્ટતીતિ વુત્તન્તિ વેદિતબ્બ’’ન્તિ. **ન વણ્ણમટ્ઠત્થાયાતિ** ઇમિના થિરકરણત્થં એકવણ્ણસુત્તેન વિનન્ધિયમાનં યદિ વણ્ણમટ્ઠં હોતિ, તત્થ ન દોસોતિ દસ્સેતિ. **આરગ્ગેનાતિ** નિખાદનમુખેન. યદિ ન વટ્ટતિ, તાદિસં છત્તદણ્ડં લભિત્વા કિં કાતબ્બન્તિ આહ ‘‘**ઘટકં વા**’’તિઆદિ. **સુત્તકેન વા દણ્ડો વેઠેતબ્બોતિ** યથા લેખા ન પઞ્ઞાયતિ, તથા વેઠેતબ્બો. **દણ્ડબુન્દેતિ** દણ્ડમૂલે, છત્તદણ્ડસ્સ હેટ્ઠિમકોટિયન્તિ અત્થો. **છત્તમણ્ડલિકન્તિ** છત્તસ્સ અન્તો ખુદ્દકમણ્ડલં, છત્તપઞ્જરે મણ્ડલાકારેન બદ્ધદણ્ડવલયં વા. **ઉક્કિરિત્વાતિ** નિન્નં, ઉન્નતં વા કત્વા ઉટ્ઠાપેત્વા. **સા વટ્ટતીતિ** સા લેખા રજ્જુકેહિ બન્ધન્તુ વા મા વા, બન્ધિતું યુત્તટ્ઠાનત્તા વટ્ટતિ. તેન વુત્તં આચરિયબુદ્ધદત્તમહાથેરેન –

‘‘છત્તં પણ્ણમયં કિઞ્ચિ, બહિ અન્તો ચ સબ્બસો;
પઞ્ચવણ્ણેન સુત્તેન, સિબ્બિતું ન ચ વટ્ટતિ.

‘‘છિન્દિતું અડ્ઢચન્દં વા, પણ્ણે મકરદન્તકં;
ઘટકં વાળરૂપં વા, લેખા દણ્ડે ન વટ્ટતિ.

‘‘સિબ્બિતું એકવણ્ણેન, છત્તં સુત્તેન વટ્ટતિ;
થિરત્થં પઞ્ચવણ્ણેન, પઞ્જરં વા વિનન્ધિતું.

‘‘ઘટકં વાળરૂપં વા, લેખા વા પન કેવલા;
છિન્દિત્વા વાપિ ઘંસિત્વા, ધારેતું પન વટ્ટતિ.

‘‘અહિચ્છત્તકસણ્ઠાનં , દણ્ડબુન્દમ્હિ વટ્ટતિ;
ઉક્કિરિત્વા કતા લેખા, બન્ધનત્થાય વટ્ટતી’’તિ.

તસ્સ વણ્ણનાયમ્પિ **છત્તં પણ્ણમયં કિઞ્ચીતિ** તાલપણ્ણાદિપણ્ણચ્છદનં યં કિઞ્ચિ છત્તં. **બહીતિ** ઉપરિ. **અન્તોતિ** હેટ્ઠા. **સિબ્બિતુન્તિ** રૂપં દસ્સેત્વા સૂચિકમ્મં કાતું. **પણ્ણેતિ** છદનપણ્ણે. **અડ્ઢચન્દન્તિ** અડ્ઢચન્દાકારં. **મકરદન્તકન્તિ** મકરદન્તાકારં, યં ‘‘ગિરિકૂટ’’ન્તિ વુચ્ચતિ. છિન્દિતું ન વટ્ટતીતિ સમ્બન્ધો. મુખવટ્ટિયા નામેત્વા બદ્ધપણ્ણકોટિયા વા મત્થકમણ્ડલકોટિયા વા ગિરિકૂટાદિં કરોન્તિ, ઇમિના તં પટિક્ખિત્તં. **દણ્ડેતિ** છત્તદણ્ડે. **ઘટકન્તિ** ઘટાકારો.

વાળરૂપં વાતિ બ્યગ્ઘાદિવાળાનં રૂપકં વા. **લેખા**તિ ઉક્કિરિત્વા વા છિન્દિત્વા વા ચિત્તકમ્મવસેન વા કતરાજિ. પઞ્ચવણ્ણાનં સુત્તાનં અન્તરે નીલાદિએકવણ્ણેન સુત્તેન થિરત્થં છત્તં અન્તો ચ બહિ ચ સિબ્બિતું વા છત્તદણ્ડગ્ગાહકસલાકપઞ્જરં થિરત્થં વિનન્ધિતું વા વટ્ટતીતિ યોજના. **પઞ્ચવણ્ણાનં એકવણ્ણેન થિરત્થ**ન્તિ ઇમિના અનેકવણ્ણેહિ સુત્તેહિ વણ્ણમટ્ઠત્થાય સિબ્બિતુઞ્ચ વિનન્ધિતુઞ્ચ ન વટ્ટતીતિ દીપેતિ. પોત્થકેસુ પન ''પઞ્ચવણ્ણેના''તિ પાઠો દિસ્સતિ, તસ્સ એકવણ્ણેન પઞ્ચવણ્ણેન વા સુત્તેન થિરત્થં સિબ્બિતું વિનન્ધિતું વા વટ્ટતીતિ યોજના કાતબ્બા હોતિ.

એત્થ ચ હેટ્ઠા વુત્તેન ''પઞ્ચવણ્ણેન સુત્તેન સિબ્બિતું ન ચ વટ્ટતી''તિ પાઠેન ચ ''કેચિ તાલપણ્ણચ્છત્તં અન્તો વા બહિ વા પઞ્ચવણ્ણેન સુત્તેન સિબ્બેત્વા વણ્ણમટ્ઠં કરોન્તિ, તં ન વટ્ટતિ, એકવણ્ણે પન નીલેન વા પીતકેન વા યેન કેનચિ સુત્તેન અન્તો વા બહિ વા સિબ્બિતું, છત્તદણ્ડગ્ગાહકં સલાકપઞ્જરં વા વિનન્ધિતું વટ્ટતિ, તઞ્ચ ખો થિરકરણત્થં, ન વણ્ણમટ્ઠત્થાયા''તિ અટ્ઠકથાપાઠેન ચ વિરુજ્ઝતિ, તસ્મા સો ન ગહેતબ્બો.

લેખા વા પન કેવલાતિ યથાવુત્તપ્પકારા સકલા લેખા વા. **છિન્દિત્વા**તિ ઉક્કિરિત્વા કતં છિન્દિત્વા. **ઘંસિત્વા**તિ ચિત્તકમ્માદિવસેન કતં ઘંસિત્વા. **દણ્ડબુન્દમ્હી**તિ છત્તદણ્ડસ્સ પઞ્જરે ગાહણત્થાય ફાલિતબુન્દમ્હિ, મૂલેતિ અત્થો. અયમેત્થ નિસ્સન્દેહે વુત્તનયો. ખુદ્દસિક્ખાગણ્ઠિપદે પન ''છત્તપિણ્ડિયા મૂલે''તિ વુત્તં. **અહિચ્છત્તકસણ્ઠાન**ન્તિ ફુલ્લઅહિચ્છત્તકાકારં. રજ્જુકેહિ ગાહાપેત્વા દણ્ડે બન્ધન્તિ, તસ્મિં બન્ધનટ્ઠાને **વલયમિવ ઉક્કિરિત્વા**તિ વલયં વિય ઉપટ્ઠાપેત્વા. **બન્ધનત્થાયા**તિ વાતેન યથા ન ચલતિ, એવં રજ્જૂહિ દણ્ડે પઞ્જરસ્સ બન્ધનત્થાય. ઉક્કિરિત્વા કતા લેખા વટ્ટતીતિ યોજના. યથા વાતપ્પહારેન અચલનત્થં છત્તમણ્ડલિકં રજ્જુકેહિ ગાહાપેત્વા દણ્ડે બન્ધન્તિ, તસ્મિં બન્ધનટ્ઠાને વલયમિવ ઉક્કિરિત્વા લેખં ઠપેન્તિ, સા વટ્ટતીતિ. સચેપિ ન બન્ધતિ, બન્ધનારહટ્ઠાનત્તા વલયં ઉક્કિરિત્વા વટ્ટતીતિ ગણ્ઠિપદે વત્તન્તીતિ આગતં, તસ્મા પક્ખરણેસુ આગતનયેનેવ છત્તે પટિપજ્જિતબ્બન્તિ.

૭. ચીવરે પન **નાનાસુત્તકેહી**તિ (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૮૫; વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૮૫) નાનાવણ્ણેહિ સુત્તેહિ. ઇદઞ્ચ તથા કરોન્તાનં વસેન વુત્તં, એકવણ્ણસુત્તકેનપિ ન વટ્ટતિયેવ. ''પકતિસૂચિકમ્મમેવ વટ્ટતી''તિ હિ વુત્તં. **પટ્ટમુખે**તિ દ્વિન્નં પટ્ટાનં સઙ્ઘટિતટ્ઠાનં સન્ધાયેતં વુત્તં. **પરિયન્તે**તિ ચીવરપરિયન્તે. અનુવાતં સન્ધાયેતં વુત્તં. **વેણી**તિ વરકસીસાકારેન સિબ્બનં. **સઙ્ખલિક**ન્તિ દ્વિગુણસઙ્ખલિકાકારેન સિબ્બનં, બિળાલસઙ્ખલિકાકારેન સિબ્બનં વા. વેણિં વા સઙ્ખલિકં વા કરોન્તીતિ કરણકિરિયાય સમ્બન્ધો. **અગ્ઘિયં** નામ ચેતિયસણ્ઠાનં , યં ''અગ્ઘિયત્થમ્ભો''તિ વદન્તિ. **ગયા** નામ મૂલે તનુકં અગ્ગે મહન્તં કત્વા ગદાકારેન સિબ્બનં. **મુગ્ગરો** નામ મૂલે ચ અગ્ગે ચ એકસદિસં કત્વા મુગ્ગરાકારેન સિબ્બનં. **કક્કટક્ખીનિ ઉક્કિરન્તી**તિ ગણ્ઠિકપટ્ટપાસકપટ્ટાનં અન્તે પાળિબદ્ધં કત્વા કક્કટકાનં અક્ખિસણ્ઠાનં પટ્ઠપેન્તિ, કરોન્તીતિ અત્થો. ''**કોણસુત્તપિળકા**તિ ગણ્ઠિકપાસકપટ્ટાનં કોણેહિ નીહટસુત્તાનં કોટિયો''તિ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. કથં પન તા પિળકા દુવિઞ્ઞેય્યરૂપા કાતબ્બાતિ? કોણેહિ નીહટસુત્તાનં અન્તેસુ એકવારં ગણ્ઠિકકરણેન વા પુન નિવત્તેત્વા સિબ્બનેન વા દુવિઞ્ઞેય્યસભાવં કત્વા સુત્તકોટિયો રસ્સં કત્વા છિન્દિતબ્બા. ધમ્મસિરિત્થેરેન પન ''કોણસુત્તા ચ પિળકા, દુવિઞ્ઞેય્યાવ કપ્પરે''તિ વુત્તં, તથા આચરિયબુદ્ધદત્તત્થેરેનપિ ''સુત્તા ચ પિળકા તત્થ, દુવિઞ્ઞેય્યાવ દીપિતા''તિ વુત્તં, તસ્મા તેસં મતેન કોણસુત્તા ચ પિળકા ચ કોણસુત્તપિળકાતિ એવમેત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો.

વિમતિવિનોદનિયમ્પિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૮૫) **કોણસુત્તપિળકા**તિ ગણ્ઠિકપાસકપટ્ટાનં કોણેહિ બહિ નિગ્ગતસુત્તાનં પિળકાકારેન ઠપિતકોટિયોતિ કેચિ વદન્તિ, તે પિળકે છિન્દિત્વા દુવિઞ્ઞેય્યા કાતબ્બાતિ તેસં અધિપ્પાયો. કેચિ પન ‘‘કોણસુત્તા ચ પિળકા ચાતિ દ્વેયેવા’’તિ વદન્તિ, તેસં મતેન ગણ્ઠિકપાસકપટ્ટાનં કોણતો કોણં નીહટસુત્તા કોણસુત્તા નામ. સમન્તતો પન પરિયન્તેન ગતા ચતુરસ્સસુત્તા પિળકા નામ. તં દુવિધમ્પિ કેચિ ચીવરતો વિસું પઞ્ઞાનત્થાય વિકારયુત્તં કરોન્તિ, તં નિસેધાય ‘‘દુવિઞ્ઞેય્યરૂપા વટ્ટતી’’તિ વુત્તં, ન પન સબ્બથા અચક્ખુગોચરભાવેન સિબ્બનત્થાય તથાસિબ્બનસ્સ અસક્કુણેય્યત્તા, યથા પકતિચીવરતો વિકારો ન પઞ્ઞાયતિ, એવં સિબ્બિતબ્બન્તિ અધિપ્પાયો. રજનકમ્મતો પુબ્બે પઞ્ઞાયમાનોપિ વિસેસો ચીવરે રત્તે એકવણ્ણતો ન પઞ્ઞાયતીતિ આહ ‘‘**ચીવરે રત્તે**’’તિ.

૮. **મણિના**તિ નીલમણિઆદિપાસાણેન, અંસબદ્ધકકાયબન્ધનાદિકં અચીવરત્તા સઙ્ખાદીહિ ઘંસિતું વટ્ટતીતિ વદન્તિ. **કણ્ણસુત્તક**ન્તિ ચીવરસ્સ દીઘતો તિરિયઞ્ચ સિબ્બિતાનં ચતૂસુ કણ્ણેસુ કોણેસુ ચ નિક્ખન્તાનં સુત્તસીસાનમેતં નામં, તં છિન્દિત્વાવ પારુપિતબ્બં. તેનાહ ‘‘**રજિતકાલે છિન્દિતબ્બ**’’ન્તિ. ભગવતા અનુઞ્ઞાતં એકં કણ્ણસુત્તમ્પિ અત્થિ, તં પન નામેન સદિસમ્પિ ઇતો અઞ્ઞમેવાતિ દસ્સેતું ‘‘**યં પના**’’તિઆદિ વુત્તં. **લગ્ગનત્થાયા**તિ ચીવરરજ્જુયં ચીવરબન્ધનત્થાય. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૮૫) એત્તકમેવ વુત્તં.

સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૮૫) પન ‘‘**પાસકં કત્વા બન્ધિતબ્બ**ન્તિ રજનકાલે બન્ધિતબ્બં, સેસકાલે મોચેત્વા ઠપેતબ્બ’’ન્તિ વુત્તં. વિનયસઙ્ગહપ્પકરણસ્સ પોરાણટીકાયમ્પિ ઇદમેવ ગહેત્વા વુત્તં, તં પન ચીવરક્ખન્ધકે (મહાવ॰ ૩૪૪) ‘‘મજ્ઝેન લગ્ગેન્તિ, ઉભતો ગલતિ, ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કણ્ણે બન્ધિતુન્તિ. કણ્ણો જીરતિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કણ્ણસુત્તક’’ન્તિ એવં અનુઞ્ઞાતચીવરરજ્જુયં રજિત્વા પસારિતચીવરસ્સ ઓલમ્બકસુત્તં સન્ધાય વુત્તન્તિ દટ્ઠબ્બં.

ગણ્ઠિકેતિ ચીવરપારુપનકાલે પાસકે લગ્ગાપનત્થં કતે દન્તાદિમયે ગણ્ઠિકે. **પિળકા**તિ બિન્દું બિન્દું કત્વા ઉટ્ઠાપેતબ્બપિળકા. વુત્તઞ્હેતં વિનયવિનિચ્છયપ્પકરણે –

‘‘નાનાવણ્ણેહિ સુત્તેહિ, મણ્ડનત્થાય ચીવરં;
સમં સતપદાદીનં, સિબ્બિતું ન ચ વટ્ટતિ.

‘‘પત્તસ્સ પરિયન્તે વા, તથા પત્તમુખેપિ ચ;
વેણિં સઙ્ખલિકં વાપિ, કરોતો હોતિ દુક્કટં.

‘‘પટ્ટમ્પિ ગણ્ઠિપાસાનં, અટ્ઠકોણાદિકં વિધિં;
તત્થગ્ઘિયગદારૂપં, મુગ્ગરાદિં કરોન્તિ ચ.

‘‘તત્થ કક્કટકક્ખીનિ, ઉટ્ઠાપેન્તિ ન વટ્ટતિ;
સુત્તા ચ પિળકા તત્થ, દુવિઞ્ઞેય્યાવ દીપિતા.

‘‘ચતુકોણાવ વટ્ટન્તિ, ગણ્ઠિપાસકપટ્ટકા;
કણ્ણકોણેસુ સુત્તાનિ, રત્તે છિન્દેય્ય ચીવરે.

‘‘સૂચિકમ્મવિકારં વા, અઞ્ઞં વા પન કિઞ્ચિપિ;
ચીવરે ભિક્ખુના કાતું, કારાપેતું ન વટ્ટતિ.

‘‘યો ચ પક્ખિપતિ ભિક્ખુ ચીવરં,
કઞ્ચિપિટ્ઠખલિઅલ્લિકાદિસુ;
વણ્ણમટ્ઠમભિપત્થયં પરં;
તસ્સ નત્થિ પન મુત્તિ દુક્કટા.

‘‘સૂચિહત્થમલાદીનં, કરણે ચીવરસ્સ ચ;
તથા કિલિટ્ઠકાલે ચ, ધોવનત્થં તુ વટ્ટતિ.

‘‘રજને પન ગન્ધં વા, તેલં વા લાખમેવ વા;
કિઞ્ચિ પક્ખિપિતું તત્થ, ભિક્ખુનો ન ચ વટ્ટતિ.

‘‘સઙ્ખેન મણિના વાપિ, અઞ્ઞેનપિ ચ કેનચિ;
ચીવરં ન ચ ઘટ્ટેય્ય, ઘંસિતબ્બં ન દોણિયા.

‘‘ચીવરં દોણિયં કત્વા, નાતિઘટ્ટેય્ય મુટ્ઠિના;
રત્તં પહરિતું કિઞ્ચિ, હત્થેહેવ ચ વટ્ટતિ.

‘‘ગણ્ઠિકે પન લેખા વા, પિળકા વા ન વટ્ટતિ;
કપ્પબિન્દુવિકારો વા, પાળિકણ્ણિકભેદતો’’તિ.

વિનયસારત્થસન્દીપનિયમ્પિ **સમં સતપદાદીનન્તિ** સતપદાદીહિ સદિસં. તુલ્યત્થે કરણવચનપ્પસઙ્ગે સામિવચનં. **પટ્ટસ્સ પરિયન્તે વાતિ** અનુવાતસ્સ ઉભયપરિયન્તે વા. **પટ્ટમુખેપિ વાતિ** દ્વિન્નં આયામવિત્થારપટ્ટાનં સઙ્ઘટિતટ્ઠાને, કણ્ણેપિ વા એકસ્સેવ વા પટ્ટસ્સ ઊનપૂરણત્થં ઘટિતટ્ઠાનેપિ વા . **વેણીતિ** કુદ્રૂસસીસાકારેન સિબ્બનં. કેચિ ‘‘વરકસીસાકારેના’’તિ વદન્તિ. **સઙ્ખલિકન્તિ** બિળાલદામસદિસસિબ્બનં. કેચિ ‘‘સતપદિસદિસ’’ન્તિ વદન્તિ.

પટ્ટમ્પીતિ પત્તમ્પિ. અટ્ઠકોણાદિકો વિધિ પકારો એતસ્સાતિ **અટ્ઠકોણાદિકવિધિ**, તં. **અટ્ઠકોણાદિકન્તિ** વા ગાથાબન્ધવસેન નિગ્ગહિતાગમો. ‘‘અટ્ઠકોણાદિકં વિધિ’’ન્તિ એતં ‘‘પટ્ટ’’ન્તિ એતસ્સ સમાનાધિકરણવિસેસનં, કિરિયાવિસેસનં વા. ‘‘કરોન્તી’’તિ ઇમિના સમ્બન્ધો. અથ વા **પટ્ટન્તિ** એત્થ ભુમ્મત્થે ઉપયોગવચનં, પટ્ટેતિ અત્થો. ઇમસ્મિં પક્ખે **અટ્ઠકોણાદિકન્તિ** ઉપયોગવચનં. **વિધિન્તિ** એતસ્સ વિસેસનં. ઇધ વક્ખમાનચતુકોણસણ્ઠાનતો અઞ્ઞં અટ્ઠકોણાદિકં નામ. **તત્થાતિ** તસ્મિં પટ્ટદ્વયે. **અગ્ઘિયગદારૂપન્તિ** અગ્ઘિયસણ્ઠાનઞ્ચેવ ગદાસણ્ઠાનઞ્ચ સિબ્બનં. **મુગ્ગરન્તિ** લગુળસણ્ઠાનસિબ્બનં. **આદિ**-સદ્દેન ચેતિયાદિસણ્ઠાનાનં ગહણં.

તત્થાતિ પટ્ટદ્વયે તસ્મિં ઠાને. **કક્કટકક્ખીનીતિ** કુળીરકચ્છિસદિસાનિ સિબ્બનવિકારાનિ. **ઉટ્ઠાપેન્તીતિ** કરોન્તિ. **તત્થાતિ** તસ્મિં ગણ્ઠિકપાસકપટ્ટકે. **સુત્તાતિ** કોણતો કોણં સિબ્બિતસુત્તા ચેવ ચતુરસ્સે સિબ્બિતસુત્તા ચ. **પિળકાતિ** તેસમેવ સુત્તાનં નિવત્તેત્વા સિબ્બિતકોટિયો ચ. **દુવિઞ્ઞેય્યાવાતિ** રજનકાલે દુવિઞ્ઞેય્યરૂપા અનોળારિકા દીપિતા વટ્ટન્તીતિ. યથાહ ‘‘કોણસુત્તપિળકા ચ ચીવરે રત્તે દુવિઞ્ઞેય્યરૂપા વટ્ટન્તી’’તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૮૫).

ગણ્ઠિકપટ્ટિકા પાસપટ્ટિકાતિ યોજના. **કણ્ણકોણેસુ સુત્તાનીતિ** ચીવરકણ્ણે સુત્તા ચેવ પાસકપટ્ટાનં કોણેસુ સુત્તાનિ ચ અચ્છિન્દતિ. એત્થ ચ ચીવરે આયામતો વિત્થારતો ચ સિબ્બિત્વા અનુવાતતો બહિ નિક્ખમિતસુત્તં ચીવરં રજિત્વા સુક્ખાપનકાલે રજ્જુયા વા ચીવરવંસે વા બન્ધિત્વા ઓલમ્બિતું અનુવાતે બન્ધસુત્તાનિ ચ કણ્ણસુત્તાનિ નામ. યથાહ ''ચીવરસ્સ કણ્ણસુત્તકં ન ચ વટ્ટતિ, રજિતકાલે છિન્દિતબ્બં, યં પન 'અનુજાનામિ ભિક્ખવે કણ્ણસુત્તક'ન્તિ એવં અનુઞ્ઞાતં, તં અનુવાતે પાસકં કત્વા બન્ધિતબ્બં રજનકાલે લગ્ગનત્થાયા''તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૮૫).

સૂચિકમ્મવિકારં વાતિ ચીવરમણ્ડનત્થાય નાનાસુત્તકેહિ સતપદિસદિસં સિબ્બન્તા આગન્તુકપટ્ટં ઠપેન્તિ, એવરૂપં સૂચિકમ્મવિકારં વા. **અઞ્ઞં વા પન કિઞ્ચિપી**તિ અઞ્ઞમ્પિ યં કિઞ્ચિ માલાકમ્મમિગપક્ખિપદાદિકં સિબ્બનવિકારં. **કાતુન્તિ** સયં કાતું. **કારાપેતુન્તિ** અઞ્ઞેન વા કારાપેતું.

યો ભિક્ખુ પરં ઉત્તમં વણ્ણમટ્ઠમભિપત્થયન્તો કઞ્જિકપિટ્ઠખલિઅલ્લિકાદીસુ ચીવરં પક્ખિપતિ, તસ્સ પન ભિક્ખુનો દુક્કટા મોક્ખો ન વિજ્જતીતિ યોજના. **કઞ્જિકન્તિ** વાયનતન્તમક્ખનં કઞ્જિકસદિસા સુલાકઞ્જિકં. **પિટ્ઠન્તિ** તણ્ડુલપિટ્ઠં. તણ્ડુલપિટ્ઠેહિ પક્કા **ખલિ. અલ્લિકા**તિ નિય્યાસો. **આદિ**-સદ્દેન લાખાદીનં ગહણં. ચીવરસ્સ કરણે કરણકાલે સમુટ્ઠિતાનં સૂચિહત્થમલાદીનં કિલિટ્ઠકાલે ધોવનત્થઞ્ચ કઞ્જિકપિટ્ઠખલિઅલ્લિકાદીસુ પક્ખિપતિ, વટ્ટતીતિ યોજના.

તત્થાતિ યેન કસાવેન ચીવરં રજતિ, તસ્મિં રજને ચીવરસ્સ સુગન્ધભાવત્થાય **ગન્ધં વા** ઉજ્જલભાવત્થાય **તેલં વા** વણ્ણત્થાય **લાખં વા. કિઞ્ચી**તિ એવરૂપં યં કિઞ્ચિ. **મણિના**તિ પાસાણેન. **અઞ્ઞેનપિ ચ કેનચી**તિ યેન ઉજ્જલં હોતિ, એવરૂપેન મુગ્ગરાદિના અઞ્ઞેનપિ કેનચિ વત્થુના. **દોણિયા**તિ રજનમ્બણે **ન ઘંસિતબ્બં** હત્થેન ગાહાપેત્વા ન ગહેતબ્બં. રત્તં ચીવરં હત્થેહિ કિઞ્ચિ થોકં પહરિતું વટ્ટતીતિ યોજના. યત્થ પક્કરજનં પક્ખિપન્તિ, સા રજનદોણી. તત્થ અંસબદ્ધકકાયબન્ધનાદિં ઘટ્ટેતું વટ્ટતીતિ ગણ્ઠિપદે વુત્તં.

ગણ્ઠિકેતિ વેળુદન્તવિસાણાદિમયગણ્ઠિકે. **લેખા વા**તિ વટ્ટાદિભેદા લેખા વા. **પિળકા**તિ સાસપબીજસદિસા ખુદ્દકબુબ્બુળા. **પાળિકણ્ણિકભેદતો**તિ મણિકાવળિરૂપપુપ્ફકણ્ણિકરૂપભેદતો. ''કપ્પબિન્દુવિકારો વા ન વટ્ટતીતિ યોજના''તિ વુત્તં, તસ્મા તથેવ ચીવરે પટિપજ્જિતબ્બં.

૯. પત્તે વા થાલકે વાતિઆદીસુ **થાલકે**તિ તમ્બાદિમયે પુગ્ગલિકે તિવિધેપિ કપ્પિયથાલકે. **ન વટ્ટતી**તિ મણિવણ્ણકરણપયોગો ન વટ્ટતિ, તેલવણ્ણપયોગો પન વટ્ટતિ. **તેલવણ્ણો**તિ સમણસારુપ્પવણ્ણં સન્ધાય વુત્તં, મણિવણ્ણં પન પત્તં અઞ્ઞેન કતં લભિત્વા પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતીતિ વદન્તિ. **પત્તમણ્ડલે**તિ તિપુસીસાદિમયે પત્તટ્ઠપનકમણ્ડલે. ''ન ભિક્ખવે વિચિત્રાનિ પત્તમણ્ડલાનિ ધારેતબ્બાનિ રૂપકાકિણ્ણાનિ ભિત્તિકમ્મકતાની''તિ (ચૂળવ॰ ૨૫૩) વુત્તત્તા ''**ભિત્તિકમ્મં ન વટ્ટતી**''તિ વુત્તં. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, મકરદન્તકં છિન્દિતુ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૫૩) વુત્તત્તા ''**મકરદન્તકં પન વટ્ટતી**''તિ વુત્તં. તેનાહુ પોરાણા –

''થાલકસ્સ ચ પત્તસ્સ, બહિ અન્તોપિ વા પન;
આરગ્ગેન કતા લેખા, ન ચ વટ્ટતિ કાચિપિ.

''આરોપેત્વા ભમં પત્તં, મજ્જિત્વા યે પચન્તિ ચ;

‘મણિવણ્ણં કરિસ્સામ’, ઇતિ કાતું ન વટ્ટતિ.

‘‘પત્તમણ્ડલકે કિઞ્ચિ;
ભિત્તિકમ્મં ન વટ્ટતિ;
ન દોસો કોચિ તત્થસ્સ;
કાતું મકરદન્તક’’ન્તિ.

વિનયસારત્થસન્દીપનિયમ્પિ **આરગ્ગેના**તિ આરકણ્ટકગ્ગેન, સૂચિમુખેન વા. **કાચિપિ લેખા**તિ વટ્ટકગોમુત્તાદિસણ્ઠાના યા કાચિપિ રાજિ. **ભમં આરોપેત્વા**તિ ભમે અલ્લીયાપેત્વા. **પત્તમણ્ડલકે**તિ પત્તે છવિરક્ખણત્થાય તિપુસીસાદીહિ કતે પત્તસ્સ હેટ્ઠા આધારાદીનં ઉપરિ કાતબ્બે પત્તમણ્ડલકે. **ભિત્તિકમ્મ**ન્તિ નાનાકારરૂપકકમ્મવિચિત્તં. યથાહ ‘‘ન, ભિક્ખવે, વિચિત્રાનિ પત્તમણ્ડલાનિ ધારેતબ્બાનિ રૂપકાકિણ્ણાનિ ભિત્તિકમ્મકતાની’’તિ. **તત્થા**તિ તસ્મિં પત્તમણ્ડલે. **અસ્સા**તિ ભિક્ખુસ્સ. **મકરદન્તક**ન્તિ ગિરિકૂટન્તિ વુત્તં, તસ્મા એવં પત્તથાલકાદીસુ પટિપજ્જિતબ્બં.

ધમકરણ...પે॰... લેખા ન વટ્ટતીતિ આરગ્ગેન દિન્નલેખા ન વટ્ટતિ, જાતિહિઙ્ગુલિકાદિવણ્ણેહિ કતલેખા પન વટ્ટતિ. **છત્તમુખવટ્ટિય**ન્તિ ધમકરણસ્સ હત્થેન ગહણત્થં કતસ્સ છત્તાકારસ્સ મુખવટ્ટિયં. ‘‘પરિસ્સાવનબન્ધટ્ઠાને’’તિ કેચિ. વિનયવિનિચ્છયેપિ –

‘‘ન ધમ્મકરણચ્છત્તે, લેખા કાચિપિ વટ્ટતિ;
કુચ્છિયં વા ઠપેત્વા તં, લેખં તુ મુખવટ્ટિય’’ન્તિ. –

વુત્તં. તટ્ટીકાયં પન ‘‘મુખવટ્ટિયા યા લેખા પરિસ્સાવનબન્ધનત્થાય અનુઞ્ઞાતા, તં લેખં ઠપેત્વા ધમકરણચ્છત્તે વા કુચ્છિયં વા કાચિ લેખા ન વટ્ટતીતિ યોજના’’તિ વુત્તં, તસ્મા તત્થ વુત્તનયેનેવ ધમકરણે પટિપજ્જિતબ્બં.

૧૦. કાયબન્ધને પન **કક્કટક્ખીની**તિ કક્કટકસ્સ અક્ખિસદિસાનિ. **મકરમુખ**ન્તિ મકરમુખસણ્ઠાનં. **દેડ્ડુભસીસ**ન્તિ ઉદકસપ્પસીસસદિસસણ્ઠાનાનિ. **અચ્છીની**તિ કુઞ્જરચ્છિસણ્ઠાનાનિ. **એકમેવ વટ્ટતી**તિ એત્થ એકરજ્જુકં દ્વિગુણતિગુણં કત્વા બન્ધિતું ન વટ્ટતિ, એકમેવ પન સતવારમ્પિ સરીરં પરિક્ખિપિત્વા બન્ધિતું વટ્ટતિ. ‘‘બહુરજ્જુકે એકતો કત્વા એકેન નિરન્તરં વેઠેત્વા કતં બહુરજ્જુકન્તિ ન વત્તબ્બં, તં વટ્ટતી’’તિ વુત્તત્તા તં મુરજસઙ્ખં ન ગચ્છતીતિ વેદિતબ્બં. મુરજઞ્હિ નાનાવણ્ણેહિ સુત્તેહિ મુરજવટ્ટિસણ્ઠાનં વેઠેત્વા કરોન્તિ. ઇદં પન મુરજં મદ્દવીણસઙ્ખાતં પામઙ્ગસણ્ઠાનઞ્ચ દસાસુ વટ્ટતિ ‘‘કાયબન્ધનસ્સ દસા જીરન્તિ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, મુરજં મદ્દવીણ’’ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૭૮) વુત્તત્તા.

વિધેતિ દસાપરિયોસાને થિરભાવાય દન્તવિસાણસુત્તાદીહિ કતે વિધે. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૮૫) પન ‘‘કાયબન્ધનસ્સ પાસન્તે દસામૂલે તસ્સ થિરભાવત્થં કત્તબ્બે દન્તવિસાણાદિમયે વિધે’’તિ વુત્તં. **અટ્ઠમઙ્ગલાનિ** નામ સઙ્ખો, ચક્કં, પુણ્ણકુમ્ભો, ગયા, સિરીવચ્છો, અઙ્કુસો, ધજં, સોવત્થિકન્તિ. મચ્છયુગળછત્તનન્દિયાવટ્ટાદિવસેનપિ વદન્તિ. **પરિચ્છેદલેખામત્ત**ન્તિ દન્તાદીહિ કતસ્સ વિધસ્સ ઉભોસુ કોટીસુ કાતબ્બપરિચ્છેદરાજિમત્તં. વિનયવિનિચ્છયપ્પકરણેપિ –

‘‘સુત્તં વા દિગુણં કત્વા, કોટ્ટેન્તિ ચ તહિં તહિં;
કાયબન્ધનસોભત્થં, તં ન વટ્ટતિ ભિક્ખુનો.

‘‘દસામુખે દળ્હત્થાય, દ્વીસુ અન્તેસુ વટ્ટતિ;
માલાકમ્મલતાકમ્મ-ચિત્તિકમ્પિ ન વટ્ટતિ.

‘‘અક્ખીનિ તત્થ દસ્સેત્વા;
કોટ્ટિતે પન કા કથા.
કક્કટક્ખીનિ વા તત્થ;
ઉટ્ઠાપેતું ન વટ્ટતિ.

‘‘ઘટં દેડ્ડુભસીસં વા, મકરસ્સ મુખમ્પિ વા;
વિકારરૂપં યં કિઞ્ચિ, ન વટ્ટતિ દસામુખે.

‘‘ઉજુકં મચ્છકણ્ટં વા, મટ્ઠં વા પન પટ્ટિકં;
ખજ્જૂરિપત્તકાકારં, કત્વા વટ્ટતિ કોટ્ટિતં.

‘‘પટ્ટિકા સૂકરન્તન્તિ, દુવિધં કાયબન્ધનં;
રજ્જુકા દુસ્સપટ્ટાદિ, સબ્બં તસ્સાનુલોમિકં.

‘‘મુરજં મદ્દવીણઞ્ચ, દેડ્ડુભઞ્ચ કલાબુકં;
રજ્જુયો ચ ન વટ્ટન્તિ, પુરિમા દ્વેદસા સિયું.

‘‘દસા પામઙ્ગસણ્ઠાના, નિદ્દિટ્ઠા કાયબન્ધને;
એકા દ્વિતિચતસ્સો વા, વટ્ટન્તિ ન તતો પરં.

‘‘એકરજ્જુમયં વુત્તં, મુનિના કાયબન્ધનં;
તઞ્ચ પામઙ્ગસણ્ઠાનં, એકમ્પિ ચ ન વટ્ટતિ.

‘‘રજ્જુકે એકતો કત્વા, બહૂ એકાય રજ્જુયા;
નિરન્તરઞ્હિ વેઠેત્વા, કતં વટ્ટતિ બન્ધિતું.

‘‘દન્તકટ્ઠવિસાણટ્ઠિ-લોહવેળુનળબ્ભવા;
જતુસઙ્ખમયા સુત્ત-ફલજા વિધકા મતા.

‘‘કાયબન્ધનવિધેપિ , વિકારો ન ચ વટ્ટતિ;
તત્થ તત્થ પરિચ્છેદ-લેખામત્તં તુ વટ્ટતી’’તિ. –

વુત્તં.

વિનયસારત્થસન્દીપનિયમ્પિ **તહિં તહિન્તિ** પટ્ટિકાય તત્થ તત્થ. **તન્તિ** તથાકોટ્ટિતદિગુણસુત્તકાયબન્ધનં. અન્તેસુ દળ્હત્થાય દસામુખે દિગુણં કત્વા કોટ્ટેન્તિ, વટ્ટતીતિ યોજના. **ચિત્તકમ્પીતિ** માલાકમ્મલતાકમ્મચિત્તયુત્તમ્પિ કાયબન્ધનં. **અક્ખીનીતિ** કુઞ્જરક્ખીનિ. **તત્થાતિ** કાયબન્ધને ન વટ્ટતીતિ કા કથા. **ઉટ્ઠાપેતુન્તિ** ઉક્કિરિતું.

ઘટન્તિ ઘટસણ્ઠાનં. **દેડ્ડુભસીસં વાતિ** ઉદકસપ્પસીસં મુખસણ્ઠાનં વા. યં કિઞ્ચિ વિકારરૂપં દસામુખે ન વટ્ટતીતિ યોજના. એત્થ ચ ઉભયપસ્સેસુ મચ્છકણ્ટકયુત્તં મચ્છસ્સ પિટ્ઠિકણ્ટકં વિય યસ્સા પટ્ટિકાય વાયનં હોતિ, ઇદં કાયબન્ધનં **મચ્છકણ્ટકં** નામ. યસ્સ ખજ્જૂરિપત્તસણ્ઠાનમિવ વાયનં હોતિ, તં **ખજ્જૂરિપત્તકાકારં** નામ.

પકતિવિકારા પટ્ટિકા **સૂકરન્તં** નામ કુઞ્ચિકાકોસસણ્ઠાનં. **તસ્સ** દુવિધસ્સ કાયબન્ધનસ્સ. તત્થ રજ્જુકા સૂકરન્તાનુલોમિકા, દુસ્સપટ્ટં પટ્ટિકાનુલોમિકં. **આદિ**-સદ્દેન મુદ્દિકકાયબન્ધનં ગહિતં, તઞ્ચ સૂકરન્તાનુલોમિકં. યથાહ ''એકરજ્જુકં પન મુદ્દિકકાયબન્ધનઞ્ચ સૂકરન્તં અનુલોમેતી''તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૭૮). તત્થ રજ્જુકા નામ એકાવટ્ટા, બહુરજ્જુકસ્સ અકપ્પિયભાવં વક્ખતિ. મુદ્દિકકાયબન્ધનં નામ ચતુરસ્સં અકત્વા સજ્જિતન્તિ ગણ્ઠિપદે વુત્તં.

મુરજં નામ મુરજવટ્ટિસણ્ઠાનં વેઠેત્વા કતં. **વેઠેત્વાતિ** નાનાસુત્તેહિ વેઠેત્વા. સિક્ખાભાજનવિનિચ્છયે પન ''બહુકા રજ્જુયો એકતો કત્વા એકાય રજ્જુયા વેઠિત''ન્તિ વુત્તં. **મદ્દવીણં** નામ પામઙ્ગસણ્ઠાનં. **દેડ્ડુભકં** નામ ઉદકસપ્પસદિસં. **કલાબુકં** નામ બહુરજ્જુકં. **રજ્જુયોતિ** ઉભયકોટિયં એકતો અબન્ધા બહુરજ્જુયો, તથાબન્ધા કલાબુકં નામ હોતિ. **ન વટ્ટન્તીતિ** મુરજાદીનિ ઇમાનિ સબ્બાનિ કાયબન્ધનાનિ ન વટ્ટન્તિ. **પુરિમા દ્વેતિ** મુરજં મદ્દવીણનામઞ્ચાતિ દ્વે. ''દસાસુ સિયુ''ન્તિ વત્તબ્બે ગાથાબન્ધવસેન વણ્ણલોપેન ''દસા સિયુ''ન્તિ વુત્તં. યથાહ ''મુરજં મદ્દવીણન્તિ ઇદં દસાસુયેવ અનુઞ્ઞાત''ન્તિ.

પામઙ્ગસણ્ઠાનાતિ પામઙ્ગદામં વિય ચતુરસ્સસણ્ઠાના. **એકરજ્જુમયન્તિ** નાનાવટ્ટે એકતો વટ્ટેત્વા કતં રજ્જુમયં કાયબન્ધનં વત્તું વટ્ટતીતિ ''રજ્જુકા દુસ્સપટ્ટાદી''તિ એત્થ એકવટ્ટરજ્જુકા ગહિતા. ઇધ પન નાનાવટ્ટે એકતો વટ્ટેત્વા કતા એકાવ રજ્જુ ગહિતા. **તઞ્ચાતિ** તં વા નયમ્પિ એકરજ્જુકકાયબન્ધનં પામઙ્ગસણ્ઠાનેન ગન્થિતં. **એકમ્પિ ચ ન વટ્ટતીતિ** કેવલમ્પિ ન વટ્ટતિ.

બહૂ રજ્જુકે એકતો કત્વાતિ યોજના. **વટ્ટતિ બન્ધિતુન્તિ** મુરજં કલાબુકઞ્ચ ન હોતિ, રજ્જુકકાયબન્ધનમેવ હોતીતિ અધિપ્પાયો. અયં પન વિનિચ્છયો ''બહુરજ્જુકે એકતો કત્વા એકેન નિરન્તરં વેઠેત્વા કતં બહુરજ્જુકન્તિ ન વત્તબ્બં, તં વટ્ટતી''તિ અટ્ઠકથાગતો ઇધ વુત્તો. સિક્ખાભાજનવિનિચ્છયે ''બહુરજ્જુયો એકતો કત્વા એકાય વેઠિતં મુરજં નામા''તિ યં વુત્તં, તં ઇમિના વિરુજ્ઝનતો ન ગહેતબ્બં.

દન્ત-સદ્દેન હત્થિદન્તા વુત્તા. **જતૂતિ** લાખા. **સઙ્ખમયન્તિ** સઙ્ખનાભિમયં. **વિધકા મતાતિ** એત્થ **વેધિકાતિપિ** પાઠો, વિધપરિયાયો. **કાયબન્ધનવિધેતિ** કાયબન્ધનસ્સ દસાય થિરભાવત્થં કટ્ઠદન્તાદીહિ કતે વિધે. **વિકારો** અટ્ઠમઙ્ગલાદિકો. **તત્થ તત્થાતિ** તસ્મિં તસ્મિં ઠાને. **તુ**-સદ્દેન ઘટાકારોપિ વટ્ટતીતિ દીપેતીતિ અત્થો પકાસિતો, તસ્મા તેન નયેન કાયબન્ધનવિચારો કાતબ્બોતિ.

૧૧. અઞ્જનિયં ''ઉજુકમેવા''તિ વુત્તત્તા ચતુરસ્સાદિસણ્ઠાનાપિ વઙ્કગતિકા **ન વટ્ટતિ. સિપાટિકાયા**તિ વાસિઆદિભણ્ડપક્ખિપને. વિનયવિનિચ્છયપ્પકરણે પન –

> ''માલાકમ્મલતાકમ્મ-નાનારૂપવિચિત્તિતા;
> ન ચ વટ્ટતિ ભિક્ખૂનં, અઞ્જની જનરઞ્જની.
>
> ''તાદિસં પન ઘંસિત્વા, વેઠેત્વા સુત્તકેન વા;
> વળઞ્જન્તસ્સ ભિક્ખુસ્સ, ન દોસો કોચિ વિજ્જતિ.
>
> ''વટ્ટા વા ચતુરસ્સા વા, અટ્ઠંસા વાપિ અઞ્જની;
> વટ્ટતેવાતિ નિદ્દિટ્ઠા, વણ્ણમટ્ઠા ન વટ્ટતિ.
>
> ''તથાઞ્જનિસલાકાપિ, અઞ્જનિથવિકાય ચ;
> નાનાવણ્ણેહિ સુત્તેહિ, ચિત્તકમ્મં ન વટ્ટતિ.
>
> ''એકવણ્ણેન સુત્તેન, સિપાટિં યેન કેનચિ;
> યં કિઞ્ચિ પન સિબ્બેત્વા, વળઞ્જન્તસ્સ વટ્ટતી''તિ. –

આગતં.

તટ્ટીકાયમ્પિ **માલા...પે૦... ચિત્તિતા**તિ માલાકમ્મલતાકમ્મેહિ ચ મિગપક્ખિરૂપાદિનાનારૂપેહિ ચ વિચિત્તિતા. **જનરઞ્જની**તિ બાલજનપલોભિની. **અટ્ઠંસા વાપી**તિ એત્થ **અપિ**-સદ્દેન સોળસંસાદીનં ગહણં. **વણ્ણમટ્ઠા**તિ માલાકમ્માદિવણ્ણમટ્ઠા. અઞ્જનીસલાકાપિ તથા વણ્ણમટ્ઠા ન વટ્ટતીતિ યોજના. અઞ્જનીથવિકાય ચ નાનાવણ્ણેહિ સુત્તેહિ ચિત્તકમ્મં ન વટ્ટતીતિ પાઠો યુજ્જતિ, ''થવિકાપિ વા''તિ પાઠો દિસ્સતિ, સો ન ગહેતબ્બો. ''પીતાદિના યેન કેનચિ એકવણ્ણેન સુત્તેન પિલોતિકાદિમયં કિઞ્ચિપિ સિપાટિકં સિબ્બેત્વા વળઞ્જન્તસ્સ વટ્ટતીતિ યોજના''તિ આગતં.

૧૨. આરકણ્ટકાદીસુ આરકણ્ટકેતિ પોત્થકાદિઅભિસઙ્ખરણત્થં કતે દીઘમુખસત્થકે. ભમકારાનં દારુઆદિલિખનસત્થકન્તિ કેચિ. **વટ્ટમણિક**ન્તિ વટ્ટં કત્વા ઉટ્ઠાપેતબ્બબુબ્બુળકં. **અઞ્ઞ**ન્તિ ઇમિના પિળકાદિં સઙ્ગણ્હાતિ. **પિપ્ફલિકે**તિ યં કિઞ્ચિ છેદનકે ખુદ્દકસત્થે. **મણિક**ન્તિ એકવટ્ટમણિ. **પિળક**ન્તિ સાસપમત્તિકામુત્તરાજિસદિસા બહુવટ્ટલેખા. ઇમસ્મિં અધિકારે અવુત્તત્તા લેખનિયં યં કિઞ્ચિ વણ્ણમટ્ઠં વટ્ટતીતિ વદન્તિ. વજિરબુદ્ધિટીકાયં પન ''કુઞ્ચિકાય સેનાસનપરિક્ખારત્તા સુવણ્ણરૂપિયમયાપિ વટ્ટતીતિ છાયા દિસ્સતિ. 'કુઞ્ચિકાય વણ્ણમટ્ઠકમ્મં ન વટ્ટતી'તિ (પારા૦ અટ્ઠ૦ ૧.૮૫) વચનતો અઞ્ઞે કપ્પિયલોહાદિમયાવ કુઞ્ચિકા કપ્પન્તિ પરિહરણીયપરિક્ખારત્તા''તિ વુત્તં. **આરકણ્ટકો** પોત્થકાદિકરણસત્થકજાતિ, **આમણ્ડસારકો** આમલકફલમયોતિ વદન્તિ.

વલિતકન્તિ નખચ્છેદનકાલે દળ્હગ્ગહણત્થં વલિયુત્તમેવ કરોન્તિ. **તસ્મા તં વટ્ટતી**તિ ઇમિના અઞ્ઞમ્પિ વિકારં દળ્હીકમ્માદિઅત્થાય કરોન્તિ, ન વણ્ણમટ્ઠત્થાય, તં વટ્ટતીતિ દીપિતં, તેન ચ કત્તરદણ્ડકોટિયં અઞ્ઞમઞ્ઞં સઙ્ઘટ્ટનેન સદ્દનિચ્છરણત્થાય કતવલયાદિકં અવુત્તમ્પિ યતો ઉપપન્નં હોતિ. એત્થ ચ **દળ્હીકમ્માદીતિ આદિ**-સદ્દેન

પરિસ્સયવિનોદનાદિં સઙ્ગણ્હાતિ, તેન કત્તરયટ્ઠિકોટિયં કતવલયાનં અઞ્ઞમઞ્ઞસઙ્ઘટ્ટનેન સદ્દનિચ્છરણં દીઘજાતિકાદિપરિસ્સયવિનોદનત્થં હોતિ, તસ્મા વટ્ટતીતિ દીપેતિ. તેનાહ આચરિયવરો –

> ''મણિકં પિળકં વાપિ, પિપ્ફલે આરકણ્ટકે;
> ઠપેતું પન યં કિઞ્ચિ, ન ચ વટ્ટતિ ભિક્ખુનો.
>
> ''દણ્ડકેપિ પરિચ્છેદ-લેખામત્તં તુ વટ્ટતિ;
> વલિત્વા ચ નખચ્છેદં, કરોન્તીતિ હિ વટ્ટતી''તિ.

તસ્સ વણ્ણનાયમ્પિ **મણિક**ન્તિ થૂલબુબ્બુળં. **પીળક**ન્તિ સુખુમબુબ્બુળં. **પિપ્ફલે**તિ વત્થચ્છેદનસત્થે. **આરકણ્ટકે**તિ પત્તધારવલયાનં વિજ્ઝનકણ્ટકે. **ઠપેતુ**ન્તિ ઉટ્ઠાપેતું. **યં કિઞ્ચી**તિ સેસવણ્ણમટ્ઠમ્પિ ચ. **દણ્ડકે**તિ પિપ્ફલિદણ્ડકે. યથાહ ''પિપ્ફલિકેપિ મણિકં વા પિળકં વા યં કિઞ્ચિ ઠપેતું ન વટ્ટતિ, દણ્ડકે પન પરિચ્છેદલેખા વટ્ટતી''તિ. **પરિચ્છેદલેખામત્ત**ન્તિ આણિબન્ધનટ્ઠાનં પત્વા પરિચ્છિન્દનત્થં એકાવ લેખા વટ્ટતીતિ. **વલિત્વા**તિ ઉભયકોટિમુખં કત્વા મજ્ઝે વલિયો ગાહેત્વા નખચ્છેદં યસ્મા કરોન્તિ, તસ્મા વટ્ટતીતિ યોજનાતિ આગતા.

ઉત્તરારણિયં મણ્ડલન્તિ ઉત્તરારણિયા પવેસનત્થં આવાટમણ્ડલં હોતિ. દન્તકટ્ઠચ્છેદનવાસિયં ઉજુકમેવ બન્ધિતુન્તિ સમ્બન્ધો. એત્થ ચ **ઉજુકમેવા**તિ ઇમિના વઙ્કં કત્વા બન્ધિતું ન વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ, તેનેવ અઞ્ઞનિયમ્પિ તથા દસ્સિતં. **ઉભોસુ પસ્સેસુ** એકપસ્સે વાતિ વચનસેસો, વાસિદણ્ડસ્સ ઉભોસુ પસ્સેસુ દણ્ડકોટીનં અચલનત્થં બન્ધિતુન્તિ અત્થો. કપ્પિયલોહેન ચતુરસ્સં વા અટ્ઠંસં વા કાતું વટ્ટતીતિ યોજના.

૧૩. **આમણ્ડસારકે**તિ આમલકફલાનિ પિસિત્વા તેન કક્કેન કતતેલભાજને. તત્થ કિર પક્ખિત્તં તેલં સીતં હોતિ. તથા હિ વુત્તં આચરિયેન –

> ''ઉત્તરારણિયં વાપિ, ધનુકે પેલ્લદણ્ડકે;
> માલાકમ્માદિ યં કિઞ્ચિ, વણ્ણમટ્ઠં ન વટ્ટતિ.
>
> ''સણ્ડાસે દન્તકટ્ઠાનં, તથા છેદનવાસિયા;
> દ્વીસુ પસ્સેસુ લોહેન, બન્ધિતું પન વટ્ટતિ.
>
> ''તથા કત્તરદણ્ડેપિ, ચિત્તકમ્મં ન વટ્ટતિ;
> વટ્ટલેખાવ વટ્ટન્તિ, એકા વા દ્વેપિ હેટ્ઠતો.
>
> ''વિસાણે નાળિયં વાપિ, તથેવામણ્ડસારકે;
> તેલભાજનકે સબ્બં, વણ્ણમટ્ઠં તુ વટ્ટતી''તિ.

ટીકાયમ્પિ અરણિસહિતે ભન્તકિચ્ચકરો દણ્ડો **ઉત્તરારણી** નામ. **વાપીતિ પિ**-સદ્દેન અધરારણિં સઙ્ગણ્હાતિ. ઉદુક્ખલદણ્ડસ્સેતં અધિવચનં. અચ્છનકયન્તધનુ **ધનુકં** નામ. મુસલમત્થકપીળનદણ્ડકો **પેલ્લદણ્ડકો** નામ. **સણ્ડાસે**તિ અગ્ગિસણ્ડાસે. દન્તકટ્ઠાનં છેદનવાસિયા તથા યં કિઞ્ચિ વણ્ણમટ્ઠં ન વટ્ટતીતિ સમ્બન્ધો. **દ્વીસુ પસ્સેસૂ**તિ વાસિયા ઉભોસુ પસ્સેસુ. **લોહેના**તિ કપ્પિયલોહેન. **બન્ધિતું વટ્ટતી**તિ ઉજુકમેવ વા ચતુરસ્સં વા અટ્ઠંસં વા બન્ધિતું

વટ્ટતિ. **સણ્ડાસે**તિ અગ્ગિસણ્ડાસેતિ નિસ્સન્દેહે વુત્તં. અટ્ઠકથાયં પનેત્થ સૂચિસણ્ડાસો દસ્સિતો . **હેટ્ઠા**તિ હેટ્ઠા અયોપટ્ટવલયે. ''ઉપરિ અહિચ્છત્તકમકુળમત્ત''ન્તિ અટ્ઠકથાયં વુત્તં. **વિસાણે**તિ તેલાસિઞ્ચનકગવયમહિંસાદિસિઙ્ગે. **નાળિયં વાપી**તિ વેળુનાળિકાદિનાળિયં. **અપિ**-સદ્દેન અલાબું સઙ્ગણ્હાતિ. **આમણ્ડસારકે**તિ આમલકચુણ્ણમયતેલઘટે . **તેલભાજનકે**તિ વુત્તપ્પકારેયેવ તેલભાજને. **સબ્બં વણ્ણમટ્ઠં વટ્ટતી**તિ પુમિત્થિરૂપરહિતં માલાકમ્માદિ સબ્બં વણ્ણમટ્ઠં વટ્ટતીતિ આગતં.

ભૂમત્થરણેતિ કટસારાદિમયે પરિકમ્મકતાય ભૂમિયા અત્થરિતબ્બઅત્થરણે. **પાનીયઘટે**તિ ઇમિના સબ્બભાજને સઙ્ગણ્હાતિ. **સબ્બં...પે॰... વટ્ટતી**તિ યથાવુત્તેસુ મઞ્ચાદીસુ ઇત્થિપુરિસરૂપમ્પિ વટ્ટતિ. તેલભાજનેસુયેવ ઇત્થિપુરિસરૂપાનં પટિક્ખિપિતત્તા તેલભાજનેન સહ અગણેત્વા વિસું મઞ્ચાદીનં ગહિતત્તા ચાતિ વદન્તિ. કિઞ્ચાપિ વદન્તિ, એતેસં પન મઞ્ચાદીનં હત્થેન આમસિતબ્બભણ્ડત્તા ઇત્થિરૂપમેત્થ ન વટ્ટતીતિ ગહેતબ્બં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૮૫) પન ''તાલવણ્ટબીજનિઆદીસુ વણ્ણમટ્ઠકમ્મં વટ્ટતી''તિ વુત્તં. કિઞ્ચાપિ તાનિ કુઞ્ચિકા વિય પરિહરણીયાનિ, અથ ખો ઉચ્ચાવચાનિ ન ધારેતબ્બાનીતિ પટિક્ખેપાભાવતો વુત્તં. કેવલઞ્હિ તાનિ ''અનુજાનામિ ભિક્ખવે વિધૂપનઞ્ચ તાલવણ્ટઞ્ચા''તિઆદિના વુત્તાનિ. ગણ્ઠિપદે પન ''તેલભાજનેસુ વણ્ણમટ્ઠકમ્મં વટ્ટતિ, સેનાસનપરિક્ખારત્તા વુત્ત''ન્તિ વુત્તં. આચરિયબુદ્ધદત્તત્થેરેનપિ વુત્તમેવ –

> ''પાનીયસ્સ ઉળુઙ્કેપિ, દોણિયં રજનસ્સપિ;
> ઘટે ફલકપીઠેપિ, વલયાધારકાદિકે.
>
> ''તથા પત્તપિધાને ચ, તાલવણ્ટે ચ બીજને;
> પાદપુઞ્છનિયં વાપિ, સમ્મુઞ્જનિયમેવ ચ.
>
> ''મઞ્ચે ભૂમત્થરે પીઠે, ભિસિબિમ્બોહનેસુ ચ;
> માલાકમ્માદિકં ચિત્તં, સબ્બમેવ ચ વટ્ટતી''તિ.

૧૪. એવં સમણપરિક્ખારેસુ કપ્પિયાકપ્પિયં કથેત્વા ઇદાનિ સેનાસને કથેતું ''**સેનાસને પના**''ત્યાદિમાહ. એત્થ **પન**-સદ્દો વિસેસજોતકો. તેન સબ્બરતનમયમ્પિ વણ્ણમટ્ઠકમ્મં વટ્ટતિ, કિમઙ્ગં પન અઞ્ઞવણ્ણમટ્ઠકમ્મન્તિ અત્થં જોતેતિ. યદિ એવં કિસ્મિઞ્ચિ પટિસેધેતબ્બે સન્તેપિ તથા વત્તબ્બં સિયાતિ આહ ''**સેનાસને કિઞ્ચિ પટિસેધેતબ્બં નત્થી**''તિ. વુત્તમ્પિ ચેતં આચરિયબુદ્ધદત્તત્થેરેન –

> ''નાનામણિમયત્થમ્ભ-કવાટદ્વારભિત્તિકં ;
> સેનાસનમનુઞ્ઞાતં, કા કથા વણ્ણમટ્ઠકે.
>
> ''સોવણ્ણિયં દ્વારકવાટબદ્ધં;
> સુવણ્ણનાનામણિભિત્તિભૂમિં;
> ન કિઞ્ચિ એકમ્પિ નિસેધનીયં;
> સેનાસનં વટ્ટતિ સબ્બમેવા''તિ.

સમન્તપાસાદિકાયમ્પિ પઠમસઙ્ઘાદિસેસવણ્ણનાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૨૮૧) ‘‘સેનાસનપરિભોગો પન સબ્બકપ્પિયો, તસ્મા જાતરૂપરજતમયા સબ્બેપિ સેનાસનપરિક્ખારા આમાસા. ભિક્ખૂનં ધમ્મવિનયવણ્ણનટ્ઠાને રતનમણ્ડપે કરોન્તિ ફલિકત્થમ્ભે રતનદામપટિમણ્ડિતે. તત્થ સબ્બુપકરણાનિ ભિક્ખૂનં પટિજગ્ગિતું વટ્ટન્તી’’તિ આગતં. તસ્સા વણ્ણનાયં પન વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૨૮૧) ‘‘**સબ્બકપ્પિયો**તિ યથાવુત્તસુવણ્ણાદિમયાનં સેનાસનપરિક્ખારાનં આમસનગોપનાદિવસેન પરિભોગો સબ્બથા કપ્પિયોતિ અધિપ્પાયો. તેનાહ ‘તસ્મા’તિઆદિ. ‘ભિક્ખૂનં ધમ્મવિનયવણ્ણનટ્ઠાને’તિ વુત્તત્તા સઙ્ઘિકમેવ સુવણ્ણમયં સેનાસનં સેનાસનપરિક્ખારા ચ વટ્ટન્તિ, ન પુગ્ગલિકાનીતિ વેદિતબ્બ’’ન્તિ વણ્ણિતં.

સેનાસનક્ખન્ધકવણ્ણનાયમ્પિ સમન્તપાસાદિકાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૦) ‘**સબ્બં પાસાદપરિભોગ**ન્તિ સુવણ્ણરજતાદિવિચિત્રાનિ કવાટાનિ મઞ્ચપીઠાનિ તાલવણ્ટાનિ સુવણ્ણરજતમયપાનીયઘટપાનીયસરાવાનિ યં કિઞ્ચિ ચિત્તકમ્મકતં, સબ્બં વટ્ટતિ. પાસાદસ્સ દાસિદાસં ખેત્તં વત્થું ગોમહિંસં દેમાતિ વદન્તિ, પાટેક્કં ગહણકિચ્ચં નત્થિ, પાસાદે પટિગ્ગહિતે પટિગ્ગહિતમેવ હોતિ. ગોનકાદીનિ સઙ્ઘિકવિહારે વા પુગ્ગલિકવિહારે વા મઞ્ચપીઠેસુ અત્થરિત્વા પરિભુઞ્જિતું ન વટ્ટન્તિ, ધમ્માસને પન ગિહિવિકતનીહારેન લબ્ભન્તિ, તત્રાપિ નિપજ્જિતું ન વટ્ટતી’’તિ આગતં. તસ્સા વણ્ણનાયં પન વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૩૨૦) ‘‘**સુવણ્ણરજતાદિવિચિત્રાની**તિ સઙ્ઘિકસેનાસનં સન્ધાય વુત્તં, પુગ્ગલિકં પન સુવણ્ણાદિવિચિત્રં ભિક્ખુસ્સ સમ્પટિચ્છિતુમેવ ન વટ્ટતિ ‘ન ત્વેવાહં ભિક્ખવે કેનચિ પરિયાયેન જાતરૂપરજતં સાદિતબ્બ’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૯૯) વુત્તત્તા, તેનેવેત્થ અટ્ઠકથાયં ‘સઙ્ઘિકવિહારે વા પુગ્ગલિકવિહારે વા’તિ ન વુત્તં, ગોનકાદિઅકપ્પિયભણ્ડવિસયેવ એવં વુત્તં, એકભિક્ખુસ્સપિ તેસં ગહણે દોસાભાવા’’તિ વણ્ણિતં.

તસ્મિંયેવ ખન્ધકે અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૧) ‘‘સચેપિ રાજરાજમહામત્તાદયો એકપ્પહારેનેવ મઞ્ચસતં વા મઞ્ચસહસ્સં વા દેન્તિ, સબ્બે કપ્પિયમઞ્ચા સમ્પટિચ્છિતબ્બા, સમ્પટિચ્છિત્વા વુડ્ઢપટિપાટિયા સઙ્ઘિકપરિભોગેન પરિભુઞ્જથાતિ દાતબ્બા, પુગ્ગલિકવસેન ન દાતબ્બા’’તિ આગતં. તસ્સા વણ્ણનાયંયેવ વિમતિવિનોદનિયં ‘‘**કપ્પિયમઞ્ચા સમ્પટિચ્છિતબ્બા**તિ ઇમિના સુવણ્ણાદિવિચિત્તં અકપ્પિયમઞ્ચં ‘સઙ્ઘસ્સા’તિ વુત્તેપિ સમ્પટિચ્છિતું ન વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ, ‘વિહારસ્સ દેમા’તિ વુત્તે સઙ્ઘસ્સેવ વટ્ટતિ, ન પુગ્ગલસ્સ ખેત્તાદિ વિયાતિ દટ્ઠબ્બ’’ન્તિ વણ્ણિતં, તસ્મા ભગવતો આણં સમ્પટિચ્છન્તેહિ લજ્જિપેસલબહુસ્સુતસિક્ખાકામભૂતેહિ ભિક્ખૂહિ સુટ્ઠુ મનસિકાતબ્બમિદં ઠાનં.

નનુ ચ સેનાસને વિરુદ્ધસેનાસનં નામ પટિસેધેતબ્બં અત્થિ, અથ કસ્મા ‘‘સેનાસને કિઞ્ચિ પટિસેધેતબ્બં નત્થી’’તિ વુત્તન્તિ ચોદનં સન્ધાયાહ ‘‘**અઞ્ઞત્ર વિરુદ્ધસેનાસના**’’તિ. તસ્સત્થો – **વિરુદ્ધસેનાસના** વિરુદ્ધસેનાસનં **અઞ્ઞત્ર** ઠપેત્વા અઞ્ઞં વણ્ણમટ્ઠકમ્માદિકમ્મં સન્ધાય સેનાસને કિઞ્ચિ પટિસેધેતબ્બં નત્થીતિ વુત્તં, ન તદભાવોતિ. યદિ એવં તં વિરુદ્ધસેનાસનં આચરિયેન વત્તબ્બં, કતમં વિરુદ્ધસેનાસનં નામાતિ પુચ્છાયમાહ ‘‘**વિરુદ્ધ…પે॰… વુચ્ચતી**’’તિ. તત્થ **અઞ્ઞેસ**ન્તિ સીમસ્સામિકાનં. **રાજવલ્લભેહી**તિ લજ્જિપેસલાનં ઉપોસથાદિઅન્તરાયકરા અલજ્જિનો ભિન્નલદ્ધિકા ચ ભિક્ખૂ અધિપ્પેતા તેહિ સહ ઉપોસથાદિકરણાયોગતો. તેન ચ ‘‘સીમાયા’’તિ વુત્તં. **તેસં લજ્જિપરિસા**તિ તેસં સીમસ્સામિકાનં અનુબલં દાતું સમત્થા લજ્જિપરિસા. **ભિક્ખૂહિ કત**ન્તિ યં અલજ્જીનં સેનાસનભેદનાદિકં લજ્જિભિક્ખૂહિ કતં, **તં સબ્બં સુકતમેવ** અલજ્જિનિગ્ગહત્થાય પવત્તેતબ્બતો.

એત્થ ચ સિયા – ‘‘અઞ્એસં સીમાયા’’તિ અટ્ઠકથાયં વુત્તં, સીમા નામ બહુવિધા, કતરસીમં સન્ધાયાતિ? બદ્ધસીમં સન્ધાયાતિ દટ્ઠબ્બં. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ‘‘મા અમ્હાકં ઉપોસથપવારણાનં અન્તરાયમકત્થા’’તિ અટ્ઠકથાયમેવ વુત્તત્તા, સારત્થદીપનિયમ્પિ (સારત્થ॰ટી॰ ૨.૮૫) ‘‘ઉપોસથપવારણાનં અન્તરાયકરા અલજ્જિનો રાજકુલૂપકા વુચ્ચન્તી’’તિ વુત્તત્તા, ઉપોસથાદિવિનયકમ્મખેત્તભૂતાય એવ સીમાય ઇધ અધિપ્પેતત્તા . યદિ એવં ગામસીમસત્તબ્ભન્તરસીમઉદકુક્ખેપસીમાયોપિ તંખેત્તભૂતા એવ, તસ્મા તાપિ સન્ધાયાતિ વત્તબ્બન્તિ? ન વત્તબ્બં તાસં અબદ્ધસીમત્તા, ન તે તાસં સામિકા, બદ્ધસીમાયેવ ભિક્ખૂનં કિરિયાય સિદ્ધત્તા તાસંયેવ તે સામિકા. તેન વુત્તં ‘‘**યં પન સીમસ્સામિકેહિ ભિક્ખૂહી**’’તિ. યં પન વદન્તિ ‘‘ઉપચારસીમાપિ તંખેત્તભૂતા’’તિ, તં ન ગહેતબ્બં, તસ્સા તદક્ખેત્તભાવં ઉપરિ સીમાવિનિચ્છયકથાદીસુ (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૧૫૬ આદયો) કથયિસ્સામ. અપિચ ગામસીમાય અઞ્એસં સેનાસનકરણસ્સ પટિસેધિતુમયુત્તત્તા સત્તબ્ભન્તરઉદકુક્ખેપસીમાનઞ્ચ સબ્બદા અતિટ્ઠનતો બદ્ધસીમાયેવ અધિપ્પેતાતિ વિઞ્ઞાયતીતિ.

છિન્દાપેય્ય વા ભિન્દાપેય્ય વા, અનુપવજ્જોતિ ઇદં સબ્બમત્તિકામયકુટી વિય સબ્બથા અનુપયોગારહં સન્ધાય વુત્તં. યં પન પઞ્ચવણ્ણસુત્તેહિ વિનદ્ધછત્તાદિકં, તત્થ અકપ્પિયભાગોવ છિન્દિતબ્બો, ન તદવસેસો, તસ્સ કપ્પિયત્તાતિ છિન્દન્તો ઉપવજ્જોવ હોતિ. તેનેવ વુત્તં ‘‘ઘટકમ્પિ વાળરૂપમ્પિ છિન્દિત્વા ધારેતબ્બ’’ન્તિઆદિ.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

પરિક્ખારવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

દુતિયો પરિચ્છેદો.

૩. ભેસજ્જાદિકરણવિનિચ્છયકથા

૧૫. એવં પરિક્ખારવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ ભેસજ્જકરણપરિત્તપટિસન્થારાનં વિનિચ્છયં કથેતું "**ભેસજ્જા**"તિઆદિમાહ. તત્થ ભિસક્કસ્સ ઇદં કમ્મં ભેસજ્જં. કિં તં? તિકિચ્છનં . કરિયતે કરણં, ભેસજ્જસ્સ કરણં **ભેસજ્જકરણં**, વેજ્જકમ્મકરણન્તિ વુત્તં હોતિ. પરિસમન્તતો તાયતિ રક્ખતીતિ **પરિત્તં**, આરક્ખાતિ અત્થો. પટિસન્થરણં **પટિસન્થારો**, અત્તના સદ્ધિં અઞ્ઞેસં સમ્બન્ધકરણન્તિ અત્થો. તત્થ યો વિનિચ્છયો માતિકાયં "ભેસજ્જકરણમ્પિ ચ પરિત્તં, પટિસન્થારો"તિ (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ગન્થારમ્ભકથા) મયા વુત્તો , તસ્મિં સમભિનિવિટ્ઠે ભેસજ્જકરણવિનિચ્છયે. સહધમ્મો એતેસન્તિ **સહધમ્મિકા**, તેસં, એકસ્સ સત્થુનો સાસને સહસિક્ખમાનધમ્માનન્તિ અત્થો. અથ વા સહધમ્મે નિયુત્તા **સહધમ્મિકા**, તેસં, સહધમ્મસઞ્ઞાતે સિક્ખાપદે સિક્ખમાનભાવેન નિયુત્તાનન્તિ અત્થો. વિવટ્ટનિસ્સિતસીલાદિયુત્તભાવેન સમત્તા **સમસીલસદ્ધાપઞ્ઞાનં**. એતેન દુસ્સીલાનં ભિન્નલદ્ધિકાનઞ્ચ અકાતુમ્પિ લબ્ભતીતિ દસ્સેતિ.

ઞાતકપવારિતટ્ઠાનતો વાતિ અત્તનો વા તેસં વા ઞાતકપવારિતટ્ઠાનતો. ન કરિયિત્થાતિ અકતા, અયુત્તવસેન અકતપુબ્બા વિઞ્ઞત્તિ **અકતવિઞ્ઞત્તિ**. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૧૮૬) પન "**અકતવિઞ્ઞત્તિયા**તિ ન વિઞ્ઞત્તિયા. સા હિ અનનુઞ્ઞાતત્તા કતાપિ અકતા વિયાતિ **અકતવિઞ્ઞત્તિ**, 'વદેય્યાથ ભન્તે યેનત્થો'તિ એવં અકતટ્ઠાને વિઞ્ઞત્તિ અકતવિઞ્ઞત્તીતિ લિખિત"ન્તિ વુત્તં. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૧૮૫) "ગિલાનસ્સ અત્થાય અપ્પવારિતટ્ઠાનતો વિઞ્ઞત્તિયા અનુઞ્ઞાતત્તા કતાપિ અકતા વિયાતિ **અકતવિઞ્ઞત્તિ**, 'વદ ભન્તે પચ્ચયેના'તિ એવં અકતપવારણટ્ઠાને ચ વિઞ્ઞત્તિ **અકતવિઞ્ઞત્તી**"તિ.

૧૬. **પટિયાદિયતી**તિ સમ્પાદેતિ. **અકાતું ન વટ્ટતી**તિ એત્થ દુક્કટન્તિ વદન્તિ, અયુત્તતાવસેન પનેત્થ અકરણપ્પટિક્ખેપો વુત્તો, ન આપત્તિવસેનાતિ ગહેતબ્બં. **સબ્બં પરિકમ્મં અનામસન્તેના**તિ માતુગામસરીરાદીનં અનામાસત્તા વુત્તં. **યાવ ઞાતકા ન પસ્સન્તી**તિ યાવ તસ્સ ઞાતકા ન પસ્સન્તિ. "તિત્થિયભૂતાનં માતાપિતૂનં સહત્થા દાતું ન વટ્ટતી"તિ વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૧૮૬) વુત્તં.

૧૭. પિતુ ભગિની **પિતુચ્છા**. માતુ ભાતા **માતુલો**. **નપ્પહોન્તી**તિ કાતું ન સક્કોન્તીતિ ટીકાસુ વુત્તં. "તેસંયેવ સન્તકં ભેસજ્જં ગહેત્વા કેવલં યોજેત્વા દાતબ્બ"ન્તિ વત્વા "સચે પન નપ્પહોન્તિ યાચન્તિ ચ, દેથ નો ભન્તે, તુમ્હાકં પટિદસ્સામા"તિ વુત્તત્તા પન તેસં ભેસજ્જસ્સ અપ્પહોનકત્તા ભેસજ્જમેવ યાચન્તીતિ અટ્ઠકથાધિપ્પાયો દિસ્સતિ, વીમંસિતબ્બો. **ન યાચન્તી**તિ લજ્જાય ન યાચન્તિ, ગારવેન વા. "આભોગં કત્વા"તિ વુત્તત્તા અઞ્ઞથા દેન્તસ્સ આપત્તિયેવ. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૧૮) પન "**આભોગં કત્વા**તિ ઇદં કત્તબ્બકરણદસ્સનવસેન વુત્તં, આભોગં પન અકત્વાપિ દાતું વટ્ટતીતિ તીસુ ગણ્ઠિપદેસુ લિખિત"ન્તિ વુત્તં. પોરાણટીકાયમ્પિ તદેવ ગહેત્વા લિખિતં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૧૮૫) પન તં વચનં પટિક્ખિત્તં. વુત્તઞ્હિ તત્થ કેચિ પન "આભોગં અકત્વાપિ દાતું વટ્ટતીતિ વદન્તિ, તં ન યુત્તં ભેસજ્જકરણસ્સ, પાળિયં 'અનાપત્તિ ભિક્ખુ પારાજિકસ્સ, આપત્તિ દુક્કટસ્સા'તિ એવં અન્તરાપત્તિદસ્સનવસેન સામઞ્ઞતો પટિક્ખિત્તત્તા, અટ્ઠકથાયં અવુત્તપ્પકારેન કરોન્તસ્સ સુત્તેનેવ આપત્તિસિદ્ધાતિ દટ્ઠબ્બા. તેનેવ અટ્ઠકથાયમ્પિ 'તેસઞ્ઞેવ સન્તક'ન્તિઆદિ વુત્ત"ન્તિ.

એતે દસ ઞાતકે ઠપેત્વાતિ તેસં પુત્તનત્તાદયોપિ તપ્પટિબદ્ધત્તા ઞાતકા એવાતિ તેપિ એત્થેવ સઙ્ગહિતા. તેન **અઞ્ઞેસ**ન્તિ ઇમિના અઞ્ઞાતકાનં ગહણં વેદિતબ્બં . તેનેવાહ "**એતેસં પુત્તપરમ્પરાયા**"તિઆદિ. **કુલપરિવટ્ટા**તિ કુલાનં પટિપાટિ, કુલપરમ્પરાતિ વુત્તં હોતિ. **ભેસજ્જં કરોન્તસ્સા**તિ યથાવુત્તવિધિના કરોન્તસ્સ, ''તાવકાલિકં દસ્સામી''તિ આભોગં અકત્વા દેન્તસ્સપિ પન અન્તરાપત્તિદુક્કટં વિના મિચ્છાજીવનં વા કુલદૂસનં વા ન હોતિયેવ. તેનાહ "**વેજ્જકમ્મં વા કુલદૂસકાપત્તિ વા ન હોતી**"તિ. ઞાતકાનઞ્હિ સન્તકં યાચિત્વાપિ ગહેતું વટ્ટતિ, તસ્મા તત્થ કુલદૂસનાદિ ન સિયા. સારત્થદીપનિયમ્પિ (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૧૮૫) ''મય્હં દસ્સન્તિ કરિસ્સન્તીતિ પચ્ચાસાય કરોન્તસ્સપિ યાચિત્વા ગહેતબ્બટ્ઠાનતાય ઞાતકેસુ વેજ્જકમ્મં વા કુલદૂસકાપત્તિ વા ન હોતીતિ વદન્તી''તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૧૮૬) પન ''વેજ્જકમ્મં વા કુલદૂસકાપત્તિ વા ન હોતીતિ વચનતો યાવ સત્તમો કુલપરિવટ્ટો, તાવ ભેસજ્જં કાતું વટ્ટતીતિ વદન્તી''તિ એત્તકમેવ વુત્તં. **સબ્બપદેસુ વિનિચ્છયો વેદિતબ્બો**તિ ''ચૂળમાતુયા''તિઆદીસુ સબ્બપદેસુ ચૂળમાતુયા સામિકોતિઆદિના યોજેત્વા હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ વિનિચ્છયો વેદિતબ્બો.

ઉપજ્ઝાયસ્સ આહરામાતિ ઇદં ઉપજ્ઝાયેન મમ ઞાતકાનં ભેસજ્જં આહરથાતિ આણત્તેહિ કત્તબ્બવિધિદસ્સનત્થં વુત્તં. ઇમિના ચ સામણેરાદીનં અપચ્ચાસાયપિ પરજનસ્સ ભેસજ્જકરણં ન વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ. **વુત્તનયેનેવ પરિયેસિત્વા**તિ ઇમિના ''ભિક્ખાચારવત્તેન વા''તિઆદિના, ''ઞાતિસામણેરેહિ વા''તિઆદિના ચ વુત્તમત્થં અતિદિસતિ. **અપચ્ચાસીસન્તેના**તિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૧૮૫) આગન્તુકચોરાદીનં કરોન્તેનપિ મનુસ્સા નામ ઉપકારકા હોન્તીતિ અત્તનો તેહિ લાભં અપત્થયન્તેન, પચ્ચાસાય કરોન્તસ્સ પન વેજ્જકમ્મકુલદૂસનાદિના દોસો હોતીતિ અધિપ્પાયો. એવઞ્હિ ઉપકારે કતે સાસનસ્સ ગુણં ઞત્વા પસીદન્તિ, સઙ્ઘસ્સ વા ઉપકારકા હોન્તીતિ કરણે પન દોસો નત્થિ. કેચિ પન ''અપચ્ચાસીસન્તેન આગન્તુકાદીનં પટિક્ખિત્તપુગ્ગલાનમ્પિ દાતું વટ્ટતી''તિ વદન્તિ, તં ન યુત્તં કત્તબ્બાકત્તબ્બટ્ઠાનવિભાગસ્સ નિરત્થકત્તપ્પસઙ્ગતો અપચ્ચાસીસન્તેન ''સબ્બેસમ્પિ દાતું કાતુઞ્ચ વટ્ટતી''તિ એત્તકમત્તસ્સેવ વત્તબ્બતો. અપચ્ચાસીસનઞ્ચ મિચ્છાજીવકુલદૂસનાદિદોસનિસેધનત્થમેવ વુત્તં ન ભેસજ્જકરણસઙ્ખાતાય ઇમિસ્સા અન્તરાપત્તિયા મુચ્ચનત્થં આગન્તુકચોરાદીનં અનુઞ્ઞાતાનં દાનેનેવ તાય આપત્તિયા મુચ્ચનતોતિ ગહેતબ્બં.

૧૮. તેનેવ અપચ્ચાસીસન્તેનપિ અકાતબ્બટ્ઠાનં દસ્સેતું "**સદ્ધં કુલ**"ન્તિઆદિ વુત્તં. "**ભેસજ્જં આચિક્ખથા**"તિ વુત્તેપિ "**અઞ્ઞમઞ્ઞં પન કથા કાતબ્બા**"તિ ઇદં પરિયાયત્તા વટ્ટતિ. એવં હેટ્ઠા વુત્તનયેન **ઇદઞ્ચિદઞ્ચ ગહેત્વા કરોન્તી**તિ ઇમિના પરિયાયેન કથેન્તસ્સપિ નેવત્થિ દોસોતિ આચરિયા. **પુચ્છન્તી**તિ ઇમિના દિટ્ઠદિટ્ઠરોગીનં પરિયાયેનપિ વત્વા વિચરણં અયુત્તન્તિ દસ્સેતિ. પુચ્છિતસ્સપિ પન પચ્ચાસીસન્તસ્સ પરિયાયકથાપિ ન વટ્ટતીતિ વદન્તિ. **સમુલ્લપેસી**તિ અપચ્ચાસીસન્તો એવ અઞ્ઞમઞ્ઞં કથં સમુટ્ઠાપેસિ. **આચરિયભાગો**તિ વિનયાચારં અકોપેત્વા ભેસજ્જાચિક્ખણેન વેજ્જાચરિયભાગો અયન્તિ અત્થોતિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૧૮૫) વુત્તં.

સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૧૮૫) પન ''વિનયલક્ખણં અજાનન્તસ્સ અનાચરિયસ્સ તદનુરૂપવોહારાસમ્ભવતો ઈદિસસ્સ લાભસ્સ ઉપ્પત્તિ નામ નત્થીતિ 'આચરિયભાગો નામ અય'ન્તિ વુત્તં. વિનયે પકતઞ્ઞુના આચરિયેન લભિતબ્બભાગો અયન્તિ વુત્તં હોતી''તિ વુત્તં. ''પુપ્ફપૂજનત્થાય દિન્નેપિ અકપ્પિયવોહારેન વિધાનસ્સ અયુત્તત્તા 'કપ્પિયવસેના'તિ વુત્તં, 'પુપ્ફં આહરથા'તિઆદિના કપ્પિયવોહારવસેનાતિ અત્થો''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૧૮૫) વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰

૧.૧૮૫) પન ''પુપ્ફપૂજનત્થાયપિ સમ્પટિચ્છિયમાનં રૂપિયં અત્તનો સન્તકત્તભજનેન નિસ્સગ્ગિયમેવાતિ આહ '**કપ્પિયવસેન ગાહાપેત્વા**'તિ. 'અમ્હાકં રૂપિયં ન વટ્ટતિ, પુપ્ફપૂજનત્થં પુપ્ફં વટ્ટતી'તિઆદિના પટિક્ખિપિત્વા કપ્પિયેન કમ્મેન ગાહાપેત્વાતિ અત્થો''તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૧૮૬) પન ''**કપ્પિયવસેના**તિ અમ્હાકં પુપ્ફં આનેથાતિઆદિના. 'પૂજં અકાસી'તિ વુત્તત્તા સયં ગહેતું ન વટ્ટતીતિ વદન્તી''તિ એત્તકમેવ વુત્તં. અયમેત્થ ભેસજ્જકરણવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો.

૧૯. એવં ભેસજ્જકરણવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ પરિત્તકરણવિનિચ્છયં કથેતુમાહ ''**પરિત્તે પના**''તિઆદિ. તત્થ યદિ ''પરિત્તં કરોથા''તિ વુત્તે કરોન્તિ, ભેસજ્જકરણં વિય ગિહિકમ્મં વિય ચ હોતીતિ ''ન કાતબ્બ''ન્તિ વુત્તં. ''પરિત્તં ભણથા''તિ વુત્તે પન ધમ્મજ્ઝેસનત્તા અનજ્ઝિટ્ઠેનપિ ભણિતબ્બો ધમ્મો, પગેવ અજ્ઝિટ્ઠેનાતિ ''કાતબ્બ''ન્તિ વુત્તં, **ચાલેત્વા સુત્તં પરિમજ્જિત્વા**તિ પરિત્તં કરોન્તેન કાતબ્બવિધિં દસ્સેતિ. **ચાલેત્વા સુત્તં પરિમજ્જિત્વા**તિ ઇદં વા ''પરિત્તાણં એત્થ પવેસેમી''તિ ચિત્તેન એવં કતે પરિત્તાણા એત્થ પવેસિતા નામ હોતીતિ વુત્તં. **વિહારતો...પે॰... દુક્કટ**ન્તિ ઇદં અઞ્ઞાતકે ગહટ્ઠે સન્ધાય વુત્તન્તિ વદન્તિ. **પાદેસુ ઉદકં આકિરિત્વા**તિ ઇદં તસ્મિં દેસે ચારિત્તવસેન વુત્તં. તત્થ હિ પાળિયા નિસિન્નાનં ભિક્ખૂનં પાદેસુ રોગવૂપસમનાદિઅત્થાય ઉદકં સિઞ્ચિત્વા પરિત્તં કાતું સુત્તઞ્ચ ઠપેત્વા ''પરિત્તં ભણથા''તિ વત્વા ગચ્છન્તિ. એવઞ્હિ કરિયમાને યદિ પાદે અપનેન્તિ, મનુસ્સા તં ''અવમઙ્ગલ''ન્તિ મઞ્ઞન્તિ ''રોગો ન વૂપસમેસ્સતી''તિ. તેનાહ ''**ન પાદા અપનેતબ્બા**''તિ.

મતસરીરદસ્સને વિય કેવલે સુસાનદસ્સનેપિ ઇદં જાતાનં સત્તાનં વયગમનટ્ઠાનન્તિ મરણસઞ્ઞા ઉપ્પજ્જતીતિ આહ ''**સીવથિકદસ્સને...પે॰... મરણસ્સતિં પટિલભિસ્સામાતિ ગન્તું વટ્ટતી**''તિ. લેસકપ્પં અકત્વા સમુપ્પન્નસુદ્ધચિત્તેન ''પરિવારત્થાય આગચ્છન્તૂ''તિ વુત્તેપિ ગન્તું વટ્ટતીતિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૧૮૫) વુત્તં. એતેન અસુભદસ્સનન્તિ વચનમત્તેન લેસકપ્પં કત્વા એવં ગતે મતસ્સ ઞાતકા પસીદિસ્સન્તિ, દાનં દસ્સન્તિ, મયં લાભં લભિસ્સામ, ઉપટ્ઠાકં લભિસ્સામાતિ અસુદ્ધચિત્તેન ગન્તું ન વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ. કમ્મટ્ઠાનસીસેન પન ''મરણસ્સતિં લભિસ્સામા''તિઆદિના સુદ્ધચિત્તેન પક્કોસિતેપિ અપક્કોસિતેપિ ગન્તું વટ્ટતીતિ દીપેતિ. તાલપણ્ણસ્સ પરિત્તલેખનટ્ઠાનત્તા પરિત્તસુત્તસ્સ પરિત્તકરણસઞ્ઞાણત્તા તાનિ દિસ્વા અમનુસ્સા પરિત્તસઞ્ઞાય અપક્કમન્તીતિ આહ ''**તાલપણ્ણં પન પરિત્તસુત્તં વા હત્થે વા પાદે વા બન્ધિતબ્બ**''ન્તિ.

એત્થ ચ આદિતો પટ્ઠાય યાવ ''આટાનાટિયપરિત્તં (દી॰ નિ॰ ૩.૨૭૫ આદયો) વા ભણિતબ્બ''ન્તિ એત્તકોયેવ વિનયટ્ઠકથાભતો પાળિમુત્તપરિત્તકરણવિનિચ્છયો, ન પન તતો પરં વુત્તો, તસ્મા ''ઇધ પના''તિઆદિકો કથામગ્ગો સમન્તપાસાદિકાયં નત્થિ, તીસુ ટીકાસુપિ તંસંવણ્ણનાનયો નત્થિ, તથાપિ સો સુત્તટ્ઠકથાયં આગતોવાતિ તં દસ્સેતું ''**ઇધ પન આટાનાટિયસુત્તસ્સ પરિકમ્મં વેદિતબ્બ**''ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **ઇધા**તિ ''આટાનાટિયપરિત્તં વા ભણિતબ્બ''ન્તિ વચને. **પના**તિ વિસેસત્થે નિપાતો. દીઘનિકાયે પાથિકવગ્ગે આગતસ્સ આટાનાટિયપરિત્તસ્સ પરિકમ્મં એવં વેદિતબ્બન્તિ યોજના. યદિ પઠમમેવ ન વત્તબ્બં, અથ કિં કાતબ્બન્તિ આહ ''**મેત્તસુત્ત**''ન્તિઆદિ. એવઞ્હિ લદ્ધાસેવનં હુત્વા અતિઓજવન્તં હોતિ.

પિટ્ઠં વા મંસં વાતિ **વા**-સદ્દો અનિયમત્થો, તેન મચ્છખણ્ડપૂવખજ્જકાદયો સઙ્ગણ્હાતિ. **ઓતારં લભન્તી**તિ અત્તના પિયાયિતખાદનીયનિબદ્ધવસનટ્ઠાનલાભતાય અવતારણં લભન્તિ. **હરિતૂપલિત્ત**ન્તિ અલ્લગોમયલિત્તં. ઇદઞ્હિ પોરાણકચારિત્તં ભૂમિવિસુદ્ધકરણં. **પરિસુદ્ધં...પે॰... નિસીદિતબ્બ**ન્તિ ઇમિના પરિત્તકારકસ્સ ભિક્ખુનો મેત્તાકરુણાવસેન ચિત્તવિસુદ્ધિપિ ઇચ્છિતબ્બાતિ દસ્સેતિ. એવઞ્હિ સતિ ઉપરિ વક્ખમાનઉભયતો રક્ખાસંવિધાનેન

સમેતિ. ટીકાયં (દી॰ નિ॰ ટી॰ ૩.૨૮૨) પન ‘‘સરીરસુદ્ધિપિ ઇચ્છિતબ્બાતિ દસ્સેતી’’તિ વુત્તં. તદેતં વિચારેતબ્બં. ન હિ ‘‘કાયસુદ્ધિમત્તેન અમનુસ્સાનં પિયો હોતી’’તિ વુત્તં, મેત્તાવસેનેવ પન વુત્તં. વુત્તઞ્હેતં ભગવતા ‘‘મેત્તાય, ભિક્ખવે, ચેતોવિમુત્તિયા…પે॰… એકાદસાનિસંસા પાટિકઙ્ખા. કતમે એકાદસ? સુખં સુપતિ, સુખં પટિબુજ્ઝતિ, ન પાપકં સુપિનં પસ્સતિ, મનુસ્સાનં પિયો હોતિ, અમનુસ્સાનં પિયો હોતી’’તિઆદિ (અ॰ નિ॰ ૧૧.૧૫; પરિ॰ ૩૩૧; મિ॰ પ॰ ૪.૪.૬).

પરિત્તકારકો…પે॰… સમ્પરિવારિતેનાતિ ઇદં પરિત્તકરણો બાહિરતો આરક્ખાસંવિધાનં, ‘‘મેત્ત…પે॰… વત્તબ્બ’’ન્તિ અબ્ભન્તરતો આરક્ખાસંવિધાનં, એવં ઉભયતો રક્ખાસંવિધાનં હોતિ. એવઞ્હિ અમનુસ્સા પરિત્તકારકસ્સ અન્તરાયં કાતું ન વિસહન્તિ. **મઙ્ગલકથા વત્તબ્બા**તિ અમનુસ્સાનં તોસનત્થાય પણ્ણાકારં કત્વા મહામઙ્ગલકથા કથેતબ્બા. એવં ઉપરિ વક્ખમાનેન ‘‘**તુય્હં પણ્ણાકારત્થાય મહામઙ્ગલકથા વુત્તા**’’તિ વચનેન સમેતિ. ટીકાયં પન ‘‘પુબ્બુપચારવસેન વત્તબ્બા’’તિ વુત્તં. **સબ્બસન્નિપાતો**તિ તસ્મિં વિહારે તસ્મિં ગામક્ખેત્તે સબ્બેસં ભિક્ખૂનં સન્નિપાતો **ઘોસેતબ્બો** ‘‘ચેતિયઙ્ગણે સબ્બેહિ સન્નિપતિતબ્બ’’ન્તિ. **અનાગન્તુંનામ ન લભતી**તિ અમનુસ્સો બુદ્ધાણાભયેન રાજાણાભયેન અનાગન્તું ન લભતિ ચતુન્નં મહારાજૂનં આણાઠાનિયત્તા. ગહિતકાપદેસેન અમનુસ્સોવ પુચ્છિતો હોતીતિ ‘‘**અમનુસ્સગહિતકો ‘ત્વં કો નામો’તિ પુચ્છિતબ્બો**’’તિ વુત્તં. **માલાગન્ધાદીસૂ**તિ માલાગન્ધાદિપૂજાસુ. **આસનપૂજાયા**તિ ચેતિયે બુદ્ધાસનપૂજાય. **પિણ્ડપાતે**તિ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ પિણ્ડપાતદાને. એવં વત્થુપ્પદેસેન ચેતના વુત્તા, તસ્મા પત્તિદાનં સમ્ભવતિ.

દેવતાનન્તિ યક્ખસેનાપતીનં. વુત્તઞ્હિ આટાનાટિયસુત્તે (દી॰ નિ॰ ૩.૨૮૩, ૨૯૩) ‘‘ઇમેસં યક્ખાનં મહાયક્ખાનં સેનાપતીનં મહાસેનાપતીનં ઉજ્ઝાપેતબ્બ’’ન્તિઆદિ. **આટા**તિ દબ્બિમુખસકુણા. તે આટા નદન્તિ એત્થાતિ આટાનાદં, દેવનગરં, આટાનાદે કતં **આટાનાદિયં**, સુત્તં. ટીકાયં (દી॰ નિ॰ ટી॰ ૩.૨૮૨) ‘‘**પરિત્તં ભણિતબ્બન્તિ** એત્થાપિ ‘મેત્તચિત્તં પુરેચારિકં કત્વા’તિ ચ ‘મઙ્ગલકથા વત્તબ્બા’તિ ચ ‘વિહારસ્સ ઉપવને’તિ ચ એવમાદિ સબ્બં ગિહીનં પરિત્તકરણે વુત્તં પરિકમ્મં કાતબ્બમેવા’’તિ વુત્તં, એવં સતિ અટ્ઠકથાયં (દી॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૩.૨૮૨) ‘‘એતં તાવ ગિહીનં પરિકમ્મ’’ન્તિ વત્વા ‘‘સચે પન ભિક્ખૂ’’તિઆદિના વિસેસત્થજોતકેન પન-સદ્દેન સહ વુચ્ચમાનં ‘‘ઇદં ભિક્ખૂનં પરિકમ્મ’’ન્તિ વચનં નિરત્થકં વિય હોતિ. અવિસેસે હિ સતિ ભેદો કાતબ્બો ન સિયા. ભિક્ખૂનઞ્ચ યથાવુત્તાવ બાહિરારક્ખા દુક્કરા હોતિ, તસ્મા ગિહીનં પરિત્તકરણે વુત્તપરિકમ્મે અસમ્પજ્જમાનેપિ અટ્ઠકથાયં વુત્તનયેનેવ કાતું વટ્ટતીતિ નો મતિ.

ઇદં પન ઇધ આગતં આટાનાટિયસુત્તપરિકમ્મં સુત્વા ‘‘ઇદં સુત્તં અમનુસ્સાનં અમનાપં, સજ્ઝાયન્તસ્સ પરિત્તં કરોન્તસ્સ અમનુસ્સા અન્તરાયં કરેય્યુ’’ન્તિ મઞ્ઞમાના પોરાણા ચતૂહિ મહારાજેહિ આરોચિતં સબ્બઞ્ઞુબુદ્ધેન દેસિતં મૂલભૂતં દીઘનિકાયે આગતં આટાનાટિયસુત્તં (દી॰ નિ॰ ૩.૨૭૫ આદયો) પહાય મૂલસુત્તતો ગાથાછક્કમેવ ગહેત્વા અવસેસં સબ્બં સુત્તં ઠપેત્વા અઞ્ઞગાથાયો પક્ખિપિત્વા ‘‘આટાનાટિયપરિત્ત’’ન્તિ ઠપેસું, તમ્પિ પરિત્તં અમૂલભૂતત્તા એકેનાકારેન ધારેતું અસક્કોન્તા કેચિ સંખિત્તેન ધારેન્તિ, કેચિ વિત્થારેન, કેચિ એકચ્ચા ગાથાયો પક્ખિપન્તિ, કેચિ નિક્ખિપન્તિ, કેચિ ભિક્ખૂ તંમિસ્સકપરિત્તમ્પિ મઙ્ગલકરણકાલાદીસુ વત્તુમવિસહન્તા તં ઠપેત્વા અઞ્ઞસુત્તાનિયેવ ભણન્તિ, સબ્બમેતં અયુત્તં વિય દિસ્સતિ. કસ્મા? ચત્તારોપિ મહારાજાનો ઇમં આટાનાટિયં રક્ખં સંવિદહમાના બુદ્ધસાસને અમનુસ્સાનં પસાદાય, ચતસ્સન્નં પરિસાનં અવિહેઠનાય એવ સંવિદહિંસુ , ન અઞ્ઞેન કારણેન. વુત્તઞ્હિ તત્થ ‘‘તત્થ સન્તિ ઉળારા યક્ખાનિવાસિનો, યે ઇમસ્મિં ભગવતો પાવચને અપ્પસન્ના, તેસં પસાદાય ઉગ્ગણ્હાતુ ભન્તે ભગવા આટાનાટિયં

રક્ખં ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનં ઉપાસકાનં ઉપાસિકાનં ગુત્તિયા રક્ખાય અવિહિંસાય ફાસુવિહારાયા''તિ (દી॰ નિ॰ ૩.૨૭૬).

સમ્માસમ્બુદ્ધેનપિ ઇમસ્સ સુત્તસ્સ નિગમને ''ઉગ્ગણ્હાથ ભિક્ખવે આટાનાટિયં રક્ખં, પરિયાપુણાથ ભિક્ખવે આટાનાટિયં રક્ખં, ધારેથ ભિક્ખવે આટાનાટિયં રક્ખં, અત્થસંહિતા ભિક્ખવે આટાનાટિયા રક્ખા ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનં ઉપાસકાનં ઉપાસિકાનં ગુત્તિયા રક્ખાય અવિહિંસાય ફાસુવિહારાયા''તિ (દી॰ નિ॰ ૩.૨૯૫) ભિક્ખૂનં ધારણં ઉય્યોજિતં આનિસંસઞ્ચ પકાસિતં. અટ્ઠકથાચરિયેહિ ચ ''બુદ્ધભાસિતે એકક્ખરમ્પિ એકપદમ્પિ અપનેતબ્બં નામ નત્થી''તિ વુત્તં , તસ્મા ચતૂહિ મહારાજેહિ સંવિદહિતં સમ્માસમ્બુદ્ધેન આહચ્ચભાસિતં તિસ્સો સઙ્ગીતિયો આરુળ્હં પકતિઆટાનાટિયસુત્તમેવ ધારેતું સજ્ઝાયિતુઞ્ચ યુત્તં, ન ભગવતા અભાસિતં તિસ્સો સઙ્ગીતિયો અનારુળ્હં મિસ્સકસુત્તન્તિ. દીઘનિકાયટ્ઠકથાયં (દી॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૩.૨૮૨) આગતં ઇદં આટાનાટિયપરિત્તપરિકમ્મં પન પકતિસજ્ઝાયનવાચનાદિં સન્ધાય અટ્ઠકથાચરિયેહિ ન વુત્તં, અથ ખો ગહટ્ઠં વા પબ્બજિતં વા અમનુસ્સેહિ ગહિતકાલે મોચાપનત્થાય લોકિયેહિ મન્તં વિય ભણનં સન્ધાય વુત્તં. વુત્તઞ્હિ તત્થ ''અમનુસ્સગહિતકો ત્વં કો નામોસીતિ પુચ્છિતબ્બો''તિઆદિ (દી॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૩.૨૮૨).

આટાનાટિયા રક્ખા ચ નામ ન સકલસુત્તં, અથ ખો ''વિપસ્સિસ્સ ચ નમત્થૂ''તિ પદં આદિં કત્વા ચતુન્નં મહારાજૂનં વસેન ચતુક્ખત્તું આગતં ''જિનં વન્દામ ગોતમ''ન્તિ પદં પરિયોસાનં કત્વા વુત્તસુત્તેકદેસોયેવ. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ''અથ ખો વેસ્સવણો મહારાજા ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા ઇમં આટાનાટિયં રક્ખં અભાસી''તિ આરભિત્વા યથાવુત્તસુત્તેકદેસસ્સ અવસાને ''અયં ખો મારિસા આટાનાટિયા રક્ખા''તિ નિય્યાતિતત્તા. તસ્મા યથા નામ બ્યગ્ઘાદયો અત્તનો ભક્ખં વિલુમ્પન્તાનં બલવદુટ્ઠચિત્તા ભવન્તિ, એવં અત્તના ગહિતમનુસ્સં મોચાપેન્તાનં અમનુસ્સા પદુટ્ઠચિત્તા હોન્તિ. ઇતિ તથા મોચાપેતું આરદ્ધકાલે ભિક્ખૂનં પરિસ્સયવિનોદનત્થં ઇમં આટાનાટિયપરિત્તપરિકમ્મં અટ્ઠકથાચરિયેહિ વુત્તન્તિ દટ્ઠબ્બં. અયં પરિત્તકરણવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો.

૨૦. **અનામટ્ઠપિણ્ડપાતો**તિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૧૮૫) એત્થ અમસિયિત્થાતિ આમટ્ઠો, ન આમટ્ઠો **અનામટ્ઠો**. પિણ્ડં પિણ્ડં હુત્વા પતતીતિ **પિણ્ડપાતો**. અનામટ્ઠો ચ સો પિણ્ડપાતો ચાતિ તથા, અગ્ગહિતઅગ્ગો, અપરિભુત્તો પિણ્ડપાતોતિ અત્થો. સચેપિ **કહાપણગ્ઘનકો હોતી**તિ ઇમિના દાયકેહિ બહુબ્યઞ્જનેન સમ્પાદેત્વા સક્કચ્ચં દિન્નભાવં દીપેતિ. તેન વુત્તં ''**સદ્ધાદેય્યવિનિપાતનં નત્થી**''તિ, એવં સક્કચ્ચં સદ્ધાય દિન્નં મહગ્ઘભોજનમ્પિ માતાપિતૂનં દત્વા સદ્ધાદેય્યવિનિપાતનં નામ ન હોતિ, પગેવ અપ્પગ્ઘભોજનેતિ અધિપ્પાયો. માતાદિપઞ્ચકંયેવ વત્વા ભેસજ્જકરણે વિય અપરેસમ્પિ દસન્નં દાતું વટ્ટતીતિ અવુત્તત્તા અઞ્ઞેસં ઞાતકાનમ્પિ પેસેત્વા દાતું ન વટ્ટતીતિ સિદ્ધં, ''વિહારં સમ્પત્તસ્સ પન યસ્સ કસ્સચિ આગન્તુકસ્સ વા''ઇચ્ચાદિવક્ખમાનત્તા વિહારં સમ્પત્તાનં ઞાતકાનમ્પિ આગન્તુકસામઞ્ઞેન દાતું વટ્ટતીતિ ચ. **થાલકે**તિ સઙ્ઘિકે કંસાદિમયે થાલકે. પત્તોપિ એત્થ સઙ્ગય્હતિ. **ન વટ્ટતી**તિ ઇમિના દુક્કટન્તિ દસ્સેતિ. **દામરિકચોરસ્સા**તિ રજ્જં પત્થેન્તસ્સ પાકટચોરસ્સ. અદીયમાનેપિ ''ન દેન્તી''તિ કુજ્ઝન્તીતિ સમ્બન્ધો.

આમિસસ્સ ધમ્મસ્સ ચ અલાભેન અત્તનો પરસ્સ ચ અન્તરે સમ્ભવન્તસ્સ છિદ્દસ્સ વિવરસ્સ પટિસન્થરણં પિદહનં **પટિસન્થારો**. સો પન ધમ્મામિસવસેન દુવિધો. તત્થ આમિસપટિસન્થારં સન્ધાય ''**કસ્સ કાતબ્બો, કસ્સ ન કાતબ્બો**''તિ વુત્તં. **આગન્તુકસ્સ વા...પે॰... કાતબ્બોયેવા**તિ વુત્તમત્થં પાકટં કાતું ''**આગન્તુકં તાવા**''તિઆદિમાહ. **ખીણપરિબ્બયન્તિ** ઇમિના અગતિભાવં કરુણાટ્ઠાનતઞ્ચ દસ્સેતિ. તેન ચ તબ્બિધુરાનં સમિદ્ધાનં

આગન્તુકત્તેપિ દાતું ન વટ્ટતીતિ સિદ્ધં હોતિ. “**અપચ્ચાસીસન્તેના**”તિ વત્વા પચ્ચાસીસનપ્પકારં દસ્સેતું “**મનુસ્સા નામા**”તિઆદિ વુત્તં. અનનુઞ્ઞાતાનં પન અપચ્ચાસીસન્તેનપિ દાતું ન વટ્ટતિ સદ્ધાદેય્યવિનિપાતત્તા, પચ્ચાસાય પન સતિ કુલદૂસનમ્પિ હોતિ. **ઉબ્બાસેત્વા**તિ સમન્તતો તિયોજનં વિલુમ્પન્તે મનુસ્સે પલાપેત્વા. **વરપોત્થકચિત્તત્થરણ**ન્તિ અનેકપ્પકારં ઇત્થિપુરિસાદિઉત્તમરૂપવિચિત્તં અત્થરણં. અયં પટિસન્થારવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

ભેસજ્જાદિવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

તતિયો પરિચ્છેદો.

૪. વિઞ્ઞત્તિવિનિચ્છયકથા

૨૧. એવં ભેસજ્જાદિવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ વિઞ્ઞત્તિવિનિચ્છયં કથેતું "**વિઞ્ઞત્તીતિ યાચના**"તિઆદિમાહ. તત્થ વિઞ્ઞાપના **વિઞ્ઞત્તિ**, "ઇમિના નો અત્થો"તિ વિઞ્ઞાપના, યાચનાતિ વુત્તં હોતિ. તેનાહ "વિઞ્ઞત્તીતિ યાચના"તિ. **તત્ર** વિઞ્ઞત્તિયં **અયં** મયા વક્ખમાનો **વિનિચ્છયો** વેદિતબ્બોતિ યોજના. **મૂલચ્છેજ્જાયા**તિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૩૪૨) પરસન્તકભાવતો મોચેત્વા અત્તનો એવ સન્તકકરણવસેન. એવં યાચતો અઞ્ઞાતકવિઞ્ઞત્તિદુક્કટઞ્ચેવ દાસપટિગ્ગહદુક્કટઞ્ચ હોતિ "દાસિદાસપટિગ્ગહણા પટિવિરતો (દી॰ નિ॰ ૧.૧૦, ૧૯૪) હોતી"તિ વચનં નિસ્સાય અટ્ઠકથાયં પટિક્ખિત્તત્તા. ઞાતકપવારિતટ્ઠાનતો પન દાસં મૂલચ્છેજ્જાય યાચન્તસ્સ સાદિયનવસેનેવ દુક્કટં. **સકકમ્મન્તિ** પાણવધકમ્મં. ઇદઞ્ચ પાણાતિપાતદોસપરિહારાય વુત્તં, ન વિઞ્ઞત્તિપરિહારાય. **અનિયમેત્વાપિ ન યાચિતબ્બા**તિ સામીચિદસ્સનત્થં વુત્તં, સુદ્ધચિત્તેન પન હત્થકમ્મં યાચન્તસ્સ આપત્તિ નામ નત્થિ. **યદિચ્છકં કારાપેતું વટ્ટતી**તિ "હત્થકમ્મં યાચામિ, દેથા"તિઆદિના અયાચિત્વાપિ વટ્ટતિ, સકિચ્ચપસુતમ્પિ એવં કારાપેન્તસ્સ વિઞ્ઞત્તિ નત્થિ એવ, સામીચિદસ્સનત્થં પન વિભજિત્વા વુત્તં.

સબ્બકપ્પિયભાવદીપનત્થન્તિ સબ્બસો કપ્પિયભાવદસ્સનત્થં. **મૂલં દેથાતિ વત્તું વટ્ટતી**તિ "મૂલં દસ્સામા"તિ પઠમં વુત્તત્તા વિઞ્ઞત્તિ વા "મૂલ"ન્તિ વચનસ્સ કપ્પિયાકપ્પિયવત્થુસામઞ્ઞવચનત્તા અકપ્પિયવચનં વા નિટ્ઠિતભતિકિચ્ચાનં દાપનતો અકપ્પિયવત્થુસાદિયનં વા ન હોતીતિ કત્વા વુત્તં. **મૂલચ્છેજ્જાય વા**તિ ઇદં ઇધ થમ્ભાદીનં દાસિદાસાદિભાવાભાવતો વુત્તં. **અનજ્ઝાવુત્થક**ન્તિ અપરિગ્ગહિતં, અસ્સામિકન્તિ અત્થો.

૨૨. ન કેવલઞ્ચ…પે॰… ચીવરાદીનિ કારાપેતુકામેનાતિઆદીસુ ચીવરં કારાપેતુકામસ્સ અઞ્ઞાતકઅપ્પવારિતતન્તવાયેહિ હત્થકમ્મયાચનવસેન વાયાપને વિઞ્ઞત્તિપચ્ચયા દુક્કટાભાવેપિ ચીવરવાયાપનસિક્ખાપદેન યથારહં પાચિત્તિયદુક્કટાનિ હોન્તીતિ વેદિતબ્બં. **અકપ્પિયકહાપણાદિ ન દાતબ્બ**ન્તિ કપ્પિયમુખેન લદ્ધમ્પિ તત્થ કમ્મકરણત્થાય ઇમસ્સ કહાપણં દેહીતિ વત્વા "દાતું વટ્ટતી"તિ વુત્તં. પુબ્બે કતકમ્મસ્સ દાપને કિઞ્ચાપિ દોસો ન દિસ્સતિ, તથાપિ અસારુપ્પમેવાતિ વદન્તિ. કતકમ્મત્થાયપિ કપ્પિયવોહારેન પરિયાયતો ભતિં દાપેન્તસ્સ નત્થિ દોસો, સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૧.૩૪૨) પન "**અકપ્પિયકહાપણાદિ ન દાતબ્બ**ન્તિ કિઞ્ચાપિ અકપ્પિયકહાપણાદિં અસાદિયન્તેન કપ્પિયવોહારતો દાતું વટ્ટતિ, તથાપિ સારુપ્પં ન હોતિ, મનુસ્સા ચ એતસ્સ સન્તકં કિઞ્ચિ અત્થીતિ વિહેઠેતબ્બં મઞ્ઞન્તીતિ અકપ્પિયકહાપણાદિદાનં પટિક્ખિત્ત"ન્તિ વુત્તં. **તથેવ પાચેત્વા**તિ હત્થકમ્મવસેનેવ પાચેત્વા. "કિં ભન્તે"તિ એત્તકેપિ પુચ્છિતે યદત્થાય પવિટ્ઠો, તં કથેતું લભતિ પુચ્છિતપઞ્હત્તા.

૨૩. વત્તન્તિ ચારિત્તં, આપત્તિ પન ન હોતીતિ અધિપ્પાયો. **કપ્પિયં કારાપેત્વા પટિગ્ગહેતબ્બાની**તિ સાખાય મક્ખિકબીજનેન પણ્ણાદિછેદે બીજગામકોપનસ્સ ચેવ તત્થ લગ્ગરજાદિઅપ્પટિગ્ગહિતકસ્સ ચ પરિહારત્થાય વુત્તં, તદુભયાસઙ્કાય અસતિ તથા અકરણે દોસો નત્થિ. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૧.૩૪૨) પન "**કપ્પિયં કારાપેત્વા પટિગ્ગહેતબ્બાની**તિ સાખાય લગ્ગરજસ્મિં પત્તે પતિતેપિ સાખં છિન્દિત્વા ખાદિતુકામતાયપિ સતિ સુખપરિભોગત્થં વુત્ત"ન્તિ વુત્તં. નદિયાદીસુ ઉદકસ્સ અપરિગ્ગહિતત્તા "**આહરાતિ વત્તું વટ્ટતી**"તિ વુત્તં. **ગેહતો… પે॰… નેવ વટ્ટતી**તિ પરિગ્ગહિતુદકત્તા વિઞ્ઞત્તિયા દુક્કટં હોતીતિ અધિપ્પાયો. "**ન આહટં પરિભુઞ્જિતુ**"ન્તિ

વચનતો વિઞ્ઞત્તિયા આપન્નં દુક્કટં દેસેત્વાપિ તં વત્થું પરિભુઞ્જન્તસ્સ પરિભોગે પરિભોગે દુક્કટમેવ, પઞ્ચન્નમ્પિ સહધમ્મિકાનં ન વટ્ટતિ.

“**અલજ્જીહિ પન ભિક્ખૂહિ વા સામણેરેહિ વા હત્થકમ્મં ન કારેતબ્બ**”ન્તિ સામઞ્ઞતો વુત્તત્તા અત્તનો અત્થાય યં કિઞ્ચિ હત્થકમ્મં કારેતું ન વટ્ટતિ. યં પન અલજ્જી નિવારિયમાનોપિ બીજનાદિં કરોતિ, તત્થ દોસો નત્થિ, ચેતિયકમ્માદીનિ પન તેહિ કારાપેતું વટ્ટતીતિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૩૪૨) વુત્તં. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૩૪૨) પન “**અલજ્જીહિ...પે॰... ન કારેતબ્બન્તિ** ઇદં ઉત્તરિભઙ્ગાધિકારત્તા અજ્ઝોહરણીયં સન્ધાય વુત્તં, બાહિરપરિભોગેસુ પન અલજ્જીહિપિ હત્થકમ્મં કારેતું વટ્ટતી’’તિ વુત્તં. એત્થ ચ ‘‘અલજ્જીહિ સામણેરેહી’’તિ વુત્તત્તા ‘‘સઞ્ચિચ્ચ આપત્તિં આપજ્જતી’’તિ (પરિ॰ ૩૫૯) અલજ્જિલક્ખણં ઉક્કટ્ઠવસેન ઉપસમ્પન્ને પટિચ્ચ ઉપલક્ખણતો વુત્તન્તિ તંલક્ખણવિરહિતાનં સામણેરાદીનં લિઙ્ગત્થેનગોત્રભુપરિયોસાનાનં ભિક્ખુપટિઞ્ઞાનં દુસ્સીલાનમ્પિ સાધારણવસેન અલજ્જિલક્ખણં યથાઠપિતપટિપત્તિયા અતિક્કમનમેવાતિ ગહેતબ્બં.

૨૪. **ગોણં પન...પે॰... આહરાપેન્તસ્સ દુક્કટન્તિ** વિઞ્ઞત્તિક્ખણે વિઞ્ઞત્તિપચ્ચયા, પટિલાભક્ખણે ગોણાનં સાદિયનપચ્ચયા ચ દુક્કટં. ગોણઞ્હિ અત્તનો અત્થાય અવિઞ્ઞત્તિયા લદ્ધમ્પિ સાદિતું ન વટ્ટતિ ‘‘હત્થિગવાસ્સવળવપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતી’’તિ (દી॰ નિ॰ ૧.૧૦, ૧૯૪) વુત્તત્તા. તેનેવાહ “**ઞાતકપવારિતટ્ઠાનતોપિ મૂલચ્છેજ્જાય યાચિતું ન વટ્ટતી**”તિ. એત્થ ચ વિઞ્ઞત્તિદુક્કટાભાવેપિ અકપ્પિયવત્થુયાચનેપિ પટિગ્ગહણેપિ દુક્કટમેવ. **રક્ખિત્વા**તિ ચોરાદિઉપદ્દવતો રક્ખિત્વા. **જગ્ગિત્વા**તિ તિણઅન્નાદીહિ પોસેત્વા. **ન સમ્પટિચ્છિતબ્બન્તિ** અત્તનો અત્થાય ગોસાદિયનસ્સ પટિક્ખિત્તત્તા વુત્તં.

૨૫. **ઞાતકપવારિતટ્ઠાને પન વટ્ટતી**તિ સકટસ્સ સમ્પટિચ્છિતબ્બત્તા મૂલચ્છેજ્જવસેન યાચિતું વટ્ટતિ. **તાવકાલિકં વટ્ટતી**તિ ઉભયત્થાપિ વટ્ટતીતિ અત્થોતિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૩૪૨) વુત્તં. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૩૪૨) પન “**સકટં દેથાતિ...પે॰... ન વટ્ટતી**તિ મૂલચ્છેજ્જવસેન સકટં દેથાતિ વત્તું ન વટ્ટતિ. **તાવકાલિકં વટ્ટતી**તિ તાવકાલિકં કત્વા સબ્બત્થ યાચિતું વટ્ટતી’’તિ વુત્તં. વાસિઆદીનિ પુગ્ગલિકાનિપિ વટ્ટન્તીતિ આહ “**એસ નયો વાસી**”તિઆદિ. વલ્લિઆદીસુ ચ પરપરિગ્ગહિતેસુ એસ નયોતિ યોજેતબ્બં. **ગરુભણ્ડપ્પહોનકેસુયેવા**તિ ઇદં વિઞ્ઞત્તિં સન્ધાય વુત્તં, અદિન્નાદાને પન તિણસલાકં ઉપાદાય પરપરિગ્ગહિતં થેય્યચિત્તેન ગણ્હતો અવહારો એવ, ભણ્ડગ્ઘેન કારેતબ્બો. **વલ્લિઆદીસૂ**તિ એત્થ **આદિ**-સદ્દેન પાળિઆગતાનં વેળુમુઞ્જપબ્બજતિણમત્તિકાનં સઙ્ગહો દટ્ઠબ્બો. તત્થ ચ યસ્મિં પદેસે હરિતાલજાતિહિઙ્ગુલિકાદિ અપ્પકમ્પિ મહગ્ઘં હોતિ, તત્થ તં તાલપક્કપ્પમાણતો ઊનમ્પિ ગરુભણ્ડમેવ, વિઞ્ઞાપેતુઞ્ચ ન વટ્ટતિ.

૨૬. **સા**તિ વિઞ્ઞત્તિ. **પરિકથા**દીસુ ‘‘સેનાસનં સમ્બાધ’’ન્તિઆદિના પરિયાયેન કથનં **પરિકથા** નામ. ઉજુકમેવ અકથેત્વા ‘‘ભિક્ખૂનં કિં પાસાદો ન વટ્ટતી’’તિઆદિના અધિપ્પાયો યથા વિભૂતો હોતિ, એવં કથનં **ઓભાસો** નામ. સેનાસનાદિઅત્થં ભૂમિપરિકમ્માદિકરણવસેન પચ્ચયુપ્પાદાય નિમિત્તકરણં **નિમિત્તકમ્મં** નામ. તીસુ પચ્ચયેસુ વિઞ્ઞત્તિઆદયો દસ્સિતા, ગિલાનપચ્ચયે પન કથન્તિ આહ “**ગિલાનપચ્ચયે પના**”તિઆદિ. તથા ઉપ્પન્નં પન ભેસજ્જં રોગે વૂપસન્તે ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ, ન વટ્ટતીતિ? તત્થ વિનયધરા ‘‘ભગવતા રોગસીસેન પરિભોગસ્સ દ્વારં દિન્નં, તસ્મા અરોગકાલેપિ ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ, આપત્તિ ન હોતી’’તિ વદન્તિ, સુત્તન્તિકા પન ‘‘કિઞ્ચાપિ આપત્તિ ન હોતિ, આજીવં પન કોપેતિ, તસ્મા સલ્લેખપટિપત્તિયં ઠિતસ્સ ન વટ્ટતિ, સલ્લેખં કોપેતી’’તિ વદન્તીતિ.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

વિઞ્ઞત્તિવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

ચતુત્થો પરિચ્છેદો.

૫. કુલસઙ્ગહવિનિચ્છયકથા

૨૭. એવં વિઞ્ઞત્તિવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ કુલસઙ્ગહવિનિચ્છયં કથેતું ''**કુલસઙ્ગહો**''તિઆદિમાહ. તત્થ સઙ્ગણ્હનં સઙ્ગહો, કુલાનં સઙ્ગહો **કુલસઙ્ગહો**, પચ્ચયદાયકાદીનં ગિહીનં અનુગ્ગહકરણં. અનુગ્ગહત્થો હેત્થ સઙ્ગહ-સદ્દો યથા ''પુત્તદારસ્સ સઙ્ગહો''તિ (ખુ॰ પા॰ ૫.૬; સુ॰ નિ॰ ૨૬૫).

૨૮. તત્થ **કોટ્ટનન્તિ** સયં છિન્દનં. **કોટ્ટાપનન્તિ** ''ઇમં છિન્દા''તિ અઞ્ઞેસં છેદાપનં. **આળિયા બન્ધનન્તિ** યથા ગચ્છમૂલે ઉદકં સન્તિટ્ઠતિ, તથા સમન્તતો બન્ધનં. **ઉદકસ્સાતિ** અકપ્પિયઉદકસ્સ ''કપ્પિયઉદકસિઞ્ચન''ન્તિ વિસું વક્ખમાનત્તા, તઞ્ચ આરામાદિઅત્થં રોપને અકપ્પિયવોહારેસુપિ કપ્પિયવોહારેસુપિ કપ્પિયઉદકસિઞ્ચનાદિ વટ્ટતીતિ વક્ખમાનત્તા ઇધાપિ વિભાગં કત્વા કપ્પિયઉદકસિઞ્ચનાદિ વિસું દસ્સિતં. એત્થ ચ કતમં અકપ્પિયઉદકં, કતમં પન કપ્પિયઉદકન્તિ? સપ્પાણકં અકપ્પિયઉદકં, અપ્પાણકં કપ્પિયઉદકન્તિ. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે, ''યો પન ભિક્ખુ જાનં સપ્પાણકં ઉદકં તિણં વા મત્તિકં વા સિઞ્ચેય્ય વા સિઞ્ચાપેય્ય વા પાચિત્તિય''ન્તિ વચનતો. યથા કોટ્ટનખણનાદિકાયિકકિરિયાપિ અકપ્પિયવોહારે સઙ્ગહિતા, એવં માતિકાઉજુકરણાદિકપ્પિયવોહારેપીતિ આહ ''**સુક્ખમાતિકાય ઉજુકરણ**''ન્તિ. **હત્થપાદમુખધોવનનહાનોદકસિઞ્ચનન્તિ** ઇમિનાપિ પકારન્તરેન કપ્પિયઉદકસિઞ્ચનમેવ દસ્સેતિ. અકપ્પિયવોહારે કોટ્ટનખણનાદિવસેન સયં કરણસ્સપિ કથં સઙ્ગહોતિ? અકપ્પિયન્તિ વોહરિયતીતિ **અકપ્પિયવોહારોતિ** અકપ્પિયભૂતં કરણકારાપનાદિ સબ્બમેવ સઙ્ગહિતં, ન પન અકપ્પિયવચનમત્તન્તિ દટ્ઠબ્બં. કપ્પિયવોહારેપિ એસેવ નયો. **સુક્ખમાતિકાય ઉજુકરણન્તિ** ઇમિના પુરાણપણ્ણાદીનં હરણમ્પિ સઙ્ગહિતન્તિ દટ્ઠબ્બં. કુદાલાદીનિ ભૂમિયં ઠપેત્વા ઠાનતો હત્થેન ગહેત્વા ઠાનમેવ પાકટતરન્તિ ''**ઓભાસો**''તિ વુત્તં.

૨૯. મહાપચ્ચરિવાદં પતિટ્ઠાપેતુકામો પચ્છા વદતિ. **વનત્થાયાતિ** ઇદં કેચિ ''વતત્થાયા''તિ પઠન્તિ, તેસં વતિઅત્થાયાતિ અત્થો. વજિરબુદ્ધિટીકાયમ્પિ તથેવ વુત્તં, ''આરામરોપા વનરોપા, યે નરા સેતુકારકા''તિ (સં॰ નિ॰ ૧.૪૭) વચનતો પન તં વિચારેતબ્બં. અકપ્પિયવોહારેપિ એકચ્ચં વટ્ટતીતિ દસ્સેતું ''**ન કેવલઞ્ચ સેસ**''ન્તિઆદિમાહ. **યં કિઞ્ચિ માતિકન્તિ** સુક્ખમાતિકં વા અસુક્ખમાતિકં વા. **કપ્પિયઉદકં સિઞ્ચિતુન્તિ** ઇમિના ''કપ્પિયઉદકં સિઞ્ચથા''તિ વત્તુમ્પિ વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ. **સયં રોપેતુમ્પિ વટ્ટતીતિ** ઇમિના ''રોપેહી''તિ વત્તુમ્પિ વટ્ટતીતિપિ સિદ્ધં.

૩૦. **પાચિત્તિયઞ્ચેવ દુક્કટઞ્ચાતિ** પથવીખણનપચ્ચયા પાચિત્તિયં, કુલસઙ્ગહપચ્ચયા દુક્કટં. **અકપ્પિયવોહારેનાતિ** ''ઇદં ખણ, ઇદં રોપેહી''તિ અકપ્પિયવોહારેન. **દુક્કટમેવાતિ** કુલસઙ્ગહપચ્ચયા દુક્કટં. **ઉભયત્રાતિ** કપ્પિયાકપ્પિયપથવિયં.

સબ્બત્થાતિ કુલસઙ્ગહપરિભોગઆરામાદિઅત્થાય રોપિતે. **દુક્કટમ્પીતિ** ન કેવલં પાચિત્તિયમેવ. **કપ્પિયેનાતિ** કપ્પિયઉદકેન. **તેસંયેવ દ્વિન્નન્તિ** કુલસઙ્ગહપરિભોગાનં. **દુક્કટન્તિ** કુલસઙ્ગહત્થાય સયં સિઞ્ચને, કપ્પિયવોહારેન વા અકપ્પિયવોહારેન વા સિઞ્ચાપને દુક્કટં, પરિભોગત્થાય સયં સિઞ્ચને, અકપ્પિયવોહારેન સિઞ્ચાપને ચ દુક્કટં. **પયોગબહુલતાયાતિ** સયં કરણે, કાયપયોગસ્સ કારાપને વચીપયોગસ્સ બહુત્તેન. **આપત્તિબહુલતા વેદિતબ્બાતિ**

એત્થ સયં સિઞ્ચને ધારાપચ્છેદગણનાય આપત્તિગણના વેદિતબ્બા. સિઞ્ચાપને પન પુનપ્પુનં આણાપેન્તસ્સ વાચાય વાચાય આપત્તિ, સકિં આણત્તસ્સ બહુસિઞ્ચને એકાવ.

ઓચિનને દુક્કટપાચિત્તિયાનીતિ કુલસઙ્ગહપચ્ચયા દુક્કટં, ભૂતગામપાતબ્યતાય પાચિત્તિયં. **અઞ્ઞત્થા**તિ વત્થુપૂજાદિઅત્થાય ઓચિનને. **સકિં આણત્તો**તિ અકપ્પિયવોહારેન આણત્તો . **પાચિત્તિયમેવા**તિ અકપ્પિયવોહારેન આણત્તત્તા ભૂતગામસિક્ખાપદેન (પાચિ॰ ૯૦-૯૧) પાચિત્તિયં. કપ્પિયવચનેન પન વત્થુપૂજાદિઅત્થાય ઓચિનાપેન્તસ્સ અનાપત્તિયેવ.

૩૧. ગન્થનેન નિબ્બત્તં દામં **ગન્થિમં**. એસ નયો સેસેસુપિ. **ન વટ્ટતી**તિ કુલસઙ્ગહત્થાય, વત્થુપૂજાદિઅત્થાય વા વુત્તનયેન કરોન્તસ્સ કારાપેન્તસ્સ ચ દુક્કટન્તિ અત્થો. **વટ્ટતી**તિ વત્થુપૂજાદિઅત્થાય વટ્ટતિ, કુલસઙ્ગહત્થાય પન કપ્પિયવોહારેન કારાપેન્તસ્સપિ દુક્કટમેવ. **પુરિમનયેનેવા**તિ ''ભિક્ખુસ્સ વા''તિઆદિના વુત્તનયેન. ધમ્માસનવિતાને બદ્ધકણ્ટકેસુ પુપ્ફાનિ વિનિવિજ્ઝિત્વા ઠપેન્તીતિ સમ્બન્ધો. ઉપરૂપરિ વિજ્ઝિત્વા છત્તસદિસં કત્વા આવુણનતો ''**છત્તાધિછત્તં વિયા**''તિ વુત્તં. ''કદલિક્ખન્ધમ્હી''તિઆદિના વુત્તં સબ્બમેવ સન્ધાય ''**તં અતિઓળારિકમેવા**''તિ વુત્તં, સબ્બત્થ કરણે, અકપ્પિયવોહારેન કારાપને ચ દુક્કટમેવાતિ અત્થો. **પુપ્ફવિજ્ઝનત્થં કણ્ટકમ્પિ બન્ધિતું ન વટ્ટતી**તિ ઇમસ્સ ઉપલક્ખણત્તા પુપ્ફદામોલમ્બકાદિઅત્થાય રજ્જુબન્ધનાદિપિ ન વટ્ટતીતિ કેચિ વદન્તિ. અઞ્ઞે પન ''પુપ્ફવિજ્ઝનત્થં કણ્ટકન્તિ વિસેસિતત્તા તદત્થં કણ્ટકમેવ બન્ધિતું ન વટ્ટતિ, તઞ્ચ અટ્ઠકથાપમાણેના''તિ વદન્તિ, વીમંસિત્વા ગહેતબ્બં. **પુપ્ફપટિચ્છકં** નામ દન્તાદીહિ કતં પુપ્ફાધાનં. એતમ્પિ નાગદન્તકમ્પિ સછિદ્દમેવ ગહેતબ્બં. **અસોકપિણ્ડિયા**તિ અસોકસાખાનં, પુપ્ફાનં વા સમૂહે. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૪૩૧) પન ''**અસોકપિણ્ડિયા**તિ અસોકપુપ્ફમઞ્જરિકાયા''તિ વુત્તં. **ધમ્મરજ્જુ** નામ ચેતિયં વા બોધિં વા પુપ્ફપ્પવેસનત્થં આવિજ્ઝિત્વા બન્ધરજ્જુ. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૪૩૧) પન ''**ધમ્મરજ્જુ** નામ ચેતિયાદીનિ પરિક્ખિપિત્વા તેસઞ્ચ રજ્જુયા ચ અન્તરા પુપ્ફપ્પવેસનત્થાય બન્ધરજ્જુ. સિથિલવટ્ટિતાય વા વટ્ટિયા અબ્ભન્તરે પુપ્ફપ્પવેસનત્થાય એવં બન્ધાતિપિ વદન્તી''તિ વુત્તં.

મત્થકદામન્તિ ધમ્માસનાદિમત્થકે પલમ્બકદામં. **તેસંયેવા**તિ ઉપ્પલાદીનં એવ. **વાકેન વા**તિ પુપ્ફનાળં ફાલેત્વા પુપ્ફેન એકાબદ્ધટ્ઠિતવાકેન દણ્ડેન ચ એકાબદ્ધેનેવ. એતેન પુપ્ફં બીજગામસઙ્ગહં ન ગચ્છતિ પઞ્ચસુ બીજેસુ અપવિટ્ઠત્તા પણ્ણં વિય, તસ્મા કપ્પિયં અકારાપેત્વાપિ વિકોપને દોસો નત્થિ. યઞ્ચ છિન્નસ્સપિ મકુળસ્સ વિકસનં, તમ્પિ અતિતરુણસ્સ અભાવા વુડ્ઢિલક્ખણં ન હોતિ, પરિણતસ્સ પન મકુળસ્સ પત્તાનં સિનેહે પરિયાદાનં ગતે વિસુંભાવો એવ વિકાસો, તેનેવ છિન્નમકુળવિકાસો અછિન્નમકુળવિકાસતો પરિહીનો, મિલાતનિયુત્તો વા દિસ્સતિ. યઞ્ચ મિલાતસ્સ ઉદકસઞ્ઞોગે અમિલાનતાપજ્જનં, તમ્પિ તમ્બુલપણ્ણાદીસુ સમાનં વુડ્ઢિલક્ખણં ન હોતિ. પાળિઅટ્ઠકથાસુ ચ ન કત્થચિ પુપ્ફાનં કપ્પિયકરણં આગતં, તસ્મા પુપ્ફં સબ્બથા અબીજમેવાતિ વિઞ્ઞાયતિ, વીમંસિત્વા ગહેતબ્બં.

''**પસિબ્બકે વિયા**''તિ વુત્તત્તા પુપ્ફં પસિબ્બકે વા પસિબ્બકસદિસં બન્ધે યત્થ કત્થચિ ચીવરે વા પક્ખિપિતું વટ્ટતીતિ સિદ્ધં. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૪૩૧) પન ''**ખન્ધે ઠપિતકાસાવસ્સા**તિ ખન્ધે ઠપિતસઙ્ઘાટિં સન્ધાય વુત્તં. તઞ્હિ તથાબન્ધિતું સક્કા ભવેય્ય. ઇમિના ચ અઞ્ઞમ્પિ તાદિસં કાસાવં વા વત્થં વા વુત્તનયેન બન્ધિત્વા તત્થ પુપ્ફાનિ પક્ખિપિતું વટ્ટતીતિ સિદ્ધં. અંસભણ્ડિકપસિબ્બકે પક્ખિત્તસદિસત્તા વેઠિમં નામ ન જાતં,

તસ્મા સિથિલબન્ધસ્સ અન્તરન્તરા પક્ખિપિતુમ્પિ વટ્ટતીતિ વદન્તી''તિ વુત્તં. **હેટ્ઠા દણ્ડકં પન બન્ધિતું ન વટ્ટતી**તિ રજ્જુઆદીહિ બન્ધનં સન્ધાય વુત્તં, પુપ્ફસ્સેવ પન અચ્છિન્નદણ્ડકેહિ બન્ધિતું વટ્ટતિ એવ.

પુપ્ફપટે ચ દટ્ઠબ્બન્તિ પુપ્ફપટં કરોન્તસ્સ દીઘતો પુપ્ફદામસ્સ હરણપચ્ચાહરણવસેન પૂરણં સન્ધાય વુત્તં, તિરિયતો હરણં પન વાયિમં નામ હોતિ, ન પુરિમં. ''**પુરિમટ્ઠાનં અતિક્કામેતી**''તિ સામઞ્ઞતો વુત્તત્તા પુરિમં પુપ્ફકોટિં કુસાપેત્વા વા અકુસાપેત્વા વા પરિક્ખિપનવસેન અતિક્કામેન્તસ્સ આપત્તિયેવ. **બન્ધિતું વટ્ટતી**તિ પુપ્ફરહિતાય સુત્તવાકકોટિયા બન્ધિતું વટ્ટતિ. **એકવારં હરિત્વા પરિક્ખિપિત્વા**તિ ઇદં પુબ્બે વુત્તચેતિયાદિપરિક્ખેપં પુપ્ફપટકરણઞ્ચ સન્ધાય વુત્તં, તસ્મા ચેતિયં વા બોધિં વા પરિક્ખિપન્તેન એકવારં પરિક્ખિપિત્વા પુરિમટ્ઠાનં સમ્પત્તે અઞ્ઞસ્સ દાતબ્બં, તેનપિ એકવારં પરિક્ખિપિત્વા તથેવ કાતબ્બં. પુપ્ફપટં કરોન્તેન ચ હરિત્વા અઞ્ઞસ્સ દાતબ્બં, તેનપિ તથેવ કાતબ્બં. સચેપિ દ્વેયેવ ભિક્ખૂ ઉભોસુ પસ્સેસુ ઠત્વા પરિયાયેન હરન્તિ, વટ્ટતિયેવાતિ વદન્તિ.

પરેહિ પૂરિતન્તિ દીઘતો પસારિતં. **વાયિતુન્તિ** તિરિયતો હરિતું, તં પન એકવારમ્પિ ન લભતિ. **પુપ્ફાનિ ઠપેન્તેના**તિ અગન્થિતાનિ પાકતિકપુપ્ફાનિ અઞ્ઞમઞ્ઞં કુસાપેત્વાપિ ઠપેન્તેન. પુપ્ફદામં પન પૂજનત્થાય ભૂમિયં ઠપેન્તેન કુસાપેત્વા વા અકુસાપેત્વા વા દિગુણં કત્વા ઠપેતું ન વટ્ટતીતિ વદન્તિ.

૩૨. **ઘટિકદામઓલમ્બકો**તિ હેટ્ઠાભાગે ઘટિકાકારયુત્તો, દારુઘટિકાકારો વા ઓલમ્બકો. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૪૩૧) પન ''**ઘટિકદામઓલમ્બકો**તિ અન્તે ઘટિકાકારયુત્તો યમકદામઓલમ્બકો''તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૪૩૧) પન ''**ઘટિકદામઓલમ્બકો**તિ યમકદામઓલમ્બકોતિ લિખિત''ન્તિ વુત્તં, એકેકં પન દામં નિક્ખન્તસુત્તકોટિયાવ બન્ધિત્વા ઓલમ્બિતું વટ્ટતિ, પુપ્ફદામદ્વયં સઙ્ઘટિતુકામેનપિ નિક્ખન્તસુત્તકોટિયાવ સુત્તકોટિં સઙ્ઘટિતું વટ્ટતિ. **અડ્ઢચન્દાકારેન માલાગુણપરિક્ખેપો**તિ અડ્ઢચન્દાકારેન માલાગુણસ્સ પુનપ્પુનં હરણપચ્ચાહરણવસેન પૂરેત્વા પરિક્ખિપનં, તેનેવ તં પુરિમે પવિટ્ઠં, તસ્મા એતમ્પિ અડ્ઢચન્દાકારં પુનપ્પુનં હરણપચ્ચાહરણવસેન પૂરેતું ન વટ્ટતિ. એકવારં પન અડ્ઢચન્દાકારકરણે માલાગુણં હરિતું વટ્ટતીતિ વદન્તિ. **પુપ્ફદામકરણન્તિ** એત્થ સુત્તકોટિયં ગહેત્વાપિ એકતો કાતું ન વટ્ટતીતિ વદન્તિ. સુત્તમયં ગેણ્ડુકં નામ, ગેણ્ડુકખરપત્તદામાનં પટિક્ખિત્તત્તા ચેલાદીહિ કતદામમ્પિ ન વટ્ટતિ અકપ્પિયાનુલોમત્તાતિ વદન્તિ. **પરસન્તકં દેતિ, દુક્કટમેવા**તિ વિસ્સાસગ્ગાહેન પરસન્તકં ગહેત્વા દેન્તં સન્ધાય વુત્તં. **થુલ્લચ્ચયન્તિ** એત્થ ભણ્ડદેય્યમ્પિ હોતિ.

૩૩. **તઞ્ચ ખો વત્થુપૂજનત્થાયા**તિ માતાપિતૂનમ્પિ પુપ્ફં દેન્તેન વત્થુપૂજનત્થાયેવ દાતબ્બન્તિ દસ્સેતિ. ''**મણ્ડનત્થાય પન સિવલિઙ્ગાદિપૂજનત્થાયા**''તિ એત્તકમેવ વુત્તત્તા ''ઇમં વિક્કિણિત્વા જીવિસ્સન્તી''તિ માતાપિતૂનં વટ્ટતિ, સેસઞાતકાનં તાવકાલિકમેવ દાતું વટ્ટતિ. **કસ્સચિપી**તિ ઞાતકસ્સ વા અઞ્ઞાતકસ્સ વા કસ્સચિપિ. **ઞાતિસામણેરેહેવા**તિ તેસં ગિહિપરિકમ્મમોચનત્થં વુત્તં. **ઇતરે**તિ અઞ્ઞાતકા. તેહિપિ સામણેરેહિ આચરિયુપજ્ઝાયાનં વત્તસીસેન હરિતબ્બં. **સમ્પત્તાનં સામણેરાનં ઉપડ્ઢભાગં દાતું વટ્ટતી**તિ સઙ્ઘિકસ્સ લાભસ્સ ઉપચારસીમટ્ઠસામણેરાનમ્પિ સન્તકત્તા તેસમ્પિ ઉપડ્ઢભાગો લબ્ભતેવાતિ કત્વા વુત્તં. **ચૂળકન્તિ** ઉપડ્ઢભાગતોપિ ઉપડ્ઢં. ચતુત્થભાગસ્સેતં અધિવચનં. **સામણેરા...પે॰... ઠપેન્તી**તિ ઇદં અરક્ખિતઅગોપિતં સન્ધાય વુત્તં. સારત્થદીપનિયં પન ''વસ્સગ્ગેન અભાજનીયં સન્ધાય વુત્ત''ન્તિ વુત્તં. **તત્થ તત્થા**તિ મગ્ગે વા ચેતિયઙ્ગણે વા.

૩૪. **સામણેરેહિ દાપેતું ન લભન્તી**તિ ઇદં સામણેરેહિ ગિહિકમ્મં કારિતં વિય હોતીતિ વુત્તં, ન પન પુપ્ફદાનં હોતીતિ સામણેરાનમ્પિ ન વટ્ટનતો. વુત્તઞ્ચ "**સયમેવા**"તિઆદિ. ન હિ તં પુપ્ફદાનં નામ સિયા. યદિ હિ તથા આગતાનં તેસં દાનં પુપ્ફદાનં નામ ભવેય્ય , સામણેરેહિપિ દાતું ન લબ્ભેય્ય. **સયમેવા**તિ સામણેરા સયમેવ. **યાગુભત્તાદીનિ આદાયા**તિ ઇદં ભિક્ખૂનં અત્થાય યાગુભત્તાદિસમ્પાદનં સન્ધાય વુત્તત્તા "**ન વટ્ટતી**"**તિ અવિસેસેન વુત્તં. અવિસેસેન વુત્ત**ન્તિ ઇમિના સબ્બેસમ્પિ ન વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ.

૩૫. **વુત્તનયેનેવા**તિ ''માતાપિતૂનં તાવ હરિત્વાપિ હરાપેત્વાપિ પક્કોસિત્વાપિ પક્કોસાપેત્વાપિ દાતું વટ્ટતિ, સેસઞાતકાનં પક્કોસાપેત્વાવ. માતાપિતૂનઞ્ચ હરાપેન્તેન ઞાતિસામણેરેહેવ હરાપેતબ્બં. ઇતરે પન યદિ સયમેવ ઇચ્છન્તિ, વટ્ટતી''તિ ઇમં પુપ્ફદાને વુત્તનયં ફલદાનેપિ અતિદિસતિ, તસ્મા ફલમ્પિ માતાપિતૂનં હરણહરાપનાદિના દાતું વટ્ટતિ, સેસઞાતીનં પક્કોસાપેત્વાવ. ઇદાનિ ''યો હરિત્વા વા હરાપેત્વા વા...પે॰... ઇસ્સરવતાય દદતો થુલ્લચ્ચય''ન્તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૩૬-૪૩૭) ઇમં પુપ્ફદાને વુત્તનયં ફલદાને સઙ્ખિપિત્વા દસ્સેન્તો "**કુલસઙ્ગહત્થાય પના**"તિઆદિમાહ. **ખીણપરિબ્બયાન**ન્તિ આગન્તુકે સન્ધાય વુત્તં. **ફલપરિચ્છેદેના**તિ ''એત્તકાનિ ફલાનિ દાતબ્બાની''તિ એવં ફલપરિચ્છેદેન વા. **રુક્ખપરિચ્છેદેન વા**તિ ''ઇમેહિ રુક્ખેહિ દાતબ્બાની''તિ એવં રુક્ખપરિચ્છેદેન વા. પરિચ્છિન્નેસુપિ પન રુક્ખેસુ ''ઇધ ફલાનિ સુન્દરાનિ, ઇતો ગણ્હથા''તિ વદન્તેન કુલસઙ્ગહો કતો નામ હોતીતિ આહ "**એવં પન ન વત્તબ્બ**"ન્તિ. **રુક્ખચ્છલ્લી**તિ રુક્ખત્તચો, સા ''ભાજનીયભણ્ડ''ન્તિ વુત્તા. **વુત્તનયેના**તિ પુપ્ફફલાદીસુ વુત્તનયેન કુલસઙ્ગહો હોતીતિ દસ્સેતિ.

૩૬. તેસં તેસં ગિહીનં ગામન્તરદેસન્તરાદીસુ સાસનપટિસાસનહરણં **જઙ્ઘપેસનિયં**. તેનાહ "**ગિહીનં દૂતેય્યં સાસનહરણકમ્મ**"ન્તિ. દૂતસ્સ કમ્મં **દૂતેય્યં. પઠમં સાસનં અગ્ગહેત્વાપિ...પે॰... પદે પદે દુક્કટ**ન્તિ ઇદં ''તસ્સ સાસનં આરોચેસ્સામી''તિ ઇમિના અધિપ્પાયેન ગમનં સન્ધાય વુત્તં. તસ્સ પન સાસનં પટિક્ખિપિત્વા સયમેવ કારુઞ્ઞે ઠિતો ગન્ત્વા અત્તનો પતિરૂપં સાસનં આરોચેતિ, અનાપત્તિ. ગિહીનઞ્ચ કપ્પિયસાસનં હરિતું વટ્ટતીતિ સમ્બન્ધો. **ઇમેહિ પન અટ્ઠહિ કુલદૂસકકમ્મેહી**તિ પુપ્ફદાનં ફલદાનં ચુણ્ણદાનં મત્તિકદાનં દન્તકટ્ઠદાનં વેળુદાનં પણ્ણદાનં જઙ્ઘપેસનિકન્તિ ઇમેહિ યથાવુત્તેહિ. **પબ્બાજનીયકમ્મકતો**તિ કુલદૂસનપચ્ચયા કતપબ્બાજનીયકમ્મો.

૩૭. **સેક્ખભૂમિયં વા**તિ ઇમિના ઝાનભૂમિમ્પિ સઙ્ગણ્હાતિ. **તિણ્ણં વિવેકાન**ન્તિ કાયચિત્તઉપધિવિવેકભૂતાનં તિણ્ણં વિવેકાનં. પિણ્ડાય ચરણસ્સ ભોજનપરિયોસાનત્તા વુત્તં "**યાવ ભોજનપરિયોસાન**"ન્તિ. ભુત્વા આગચ્છન્તસ્સપિ પુન વુત્તનયેનેવ પણિધાય ચીવરસણ્ઠાપનાદીનિ કરોન્તસ્સ દુક્કટમેવાતિ દટ્ઠબ્બં.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

કુલસઙ્ગહવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

પઞ્ચમો પરિચ્છેદો.

૬. મચ્છમંસવિનિચ્છયકથા

૩૮. એવં કુલસઙ્ગહવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ મચ્છમંસવિનિચ્છયં કથેતું ''**મચ્છમંસેસુ પના**''તિઆદિ વુત્તં. તત્થ થલે ઠપિતમત્તે મરતિ, કેવટ્ટાદીહિ વા મારિયતીતિ મચ્છો. મચ્છસ્સ ઇદન્તિ મચ્છં, મસિયતે આમસિયતેતિ મંસં, મચ્છઞ્ચ મંસઞ્ચ **મચ્છમંસાનિ**, તેસુ. મચ્છમંસેસુ પન વિનિચ્છયો એવં વેદિતબ્બોતિ યોજના. **મચ્છગ્ગહણેના**તિ એત્થ નિદ્ધારણં ન કાતબ્બં. **પન**-સદ્દો પક્ખન્તરત્થો, દિવાસેય્યાદીસુ વિનિચ્છયતો અપરો મચ્છમંસેસુ વિનિચ્છયો વેદિતબ્બોતિ અત્થો. ગય્હતે અનેનાતિ ગહણં. કિં તં? સદ્દો, મચ્છઇતિ ગહણં મચ્છગ્ગહણં, તેન **મચ્છગ્ગહણેન**, મચ્છસદ્દેનાતિ અત્થો. **મંસેસુ પન...પે॰... અકપ્પિયાની**તિ એત્થ મનુસ્સમંસં સમાનજાતિમંસતો પટિક્ખિત્તં. હત્થિઅસ્સાનં મંસાનિ રાજઙ્ગતો, સુનખઅહીનં જેગુચ્છભાવતો, સેસાનં વાળમિગત્તા ભિક્ખૂનં પરિબન્ધવિમોચનત્થં પટિક્ખિત્તાનિ દટ્ઠબ્બં.

તિકોટિપરિસુદ્ધન્તિ દિટ્ઠસુતપરિસઙ્કિતસઙ્ખાતાહિ તીહિ કોટીહિ તીહિ આકારેહિ તીહિ કારણેહિ પરિસુદ્ધં, વિમુત્તન્તિ અત્થો. તત્થ અદિટ્ઠઅસુતાનિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણસોતવિઞ્ઞાણાનં અનારમ્મણભાવતો જાનિતબ્બાનિ. અપરિસઙ્કિતં પન કથં જાનિતબ્બન્તિ આહ ''**અપરિસઙ્કિતં પના**''તિઆદિ, તીણિ પરિસઙ્કિતાનિ ઞત્વા તેસં પટિપક્ખવસેન અપરિસઙ્કિતં જાનિતબ્બન્તિ અત્થો. ઇદાનિ તાનિ તીણિ પરિસઙ્કિતાનિ ચ એવં પરિસઙ્કિતે સતિ ભિક્ખૂહિ કત્તબ્બવિધિઞ્ચ તેન વિધિના અપરિસઙ્કિતે સતિ કત્તબ્બભાવઞ્ચ વિત્થારતો દસ્સેતું ''**કથ**''ન્તિઆદિમાહ . તત્થ દિસ્વા પરિસઙ્કિતં **દિટ્ઠપરિસઙ્કિતં** નામ. સુત્વા પરિસઙ્કિતં **સુતપરિસઙ્કિતં** નામ. અદિસ્વા અસુત્વા તક્કેન અનુમાનેન પરિસઙ્કિતં **તદુભયવિનિમુત્તપરિસઙ્કિતં** નામ. તં તિવિધમ્પિ પરિસઙ્કિતસામઞ્ઞેન એકા કોટિ હોતિ, તતો વિમુત્તં **અપરિસઙ્કિતં** નામ. એવં અદિટ્ઠં અસુતં અપરિસઙ્કિતં મચ્છમંસં તિકોટિપરિસુદ્ધં હોતિ.

જાલં મચ્છબન્ધનં. **વાગુરા** મિગબન્ધિની. **કપ્પતી**તિ યદિ તેસં વચનેન સઙ્કા નિવત્તતિ, વટ્ટતિ, ન તં વચનં લેસકપ્પં કાતું વટ્ટતિ. તેનેવ વક્ખતિ ''યત્થ ચ નિબ્બેમતિકો હોતિ, તં સબ્બં કપ્પતી''તિ. **પવત્તમંસ**ન્તિ આપણાદીસુ પવત્તં વિક્કાયિકં વા મતમંસં વા. **મઙ્ગલાદીન**ન્તિ **આદિ**-સદ્દેન આહુનપાહુનાદિકે સઙ્ગણ્હાતિ. **ભિક્ખૂનંયેવ અત્થાય અકત**ન્તિ એત્થ અવધાનપ્પયુત્તો **એવ**-સદ્દો, ભિક્ખૂનં અત્થાય અકતમેવાતિ સમ્બન્ધિતબ્બં, તસ્મા ભિક્ખૂનઞ્ચ મઙ્ગલાદીનઞ્ચાતિ મિસ્સેત્વા કતમ્પિ ન વત્તતીતિ વેદિતબ્બં. કેચિ પન ''યથાઠિતવસેન અવધારણં ગહેત્વા વટ્ટતી''તિ વદન્તિ, તં ન સુન્દરં. **યત્થ ચ નિબ્બેમતિકો હોતી**તિ ભિક્ખૂનં અત્થાય કતેપિ સબ્બેન સબ્બં પરિસઙ્કિતાભાવમાહ.

૩૯. તમેવત્થં આવિકાતું ''**સચે પના**''તિઆદિ વુત્તં. **ઇતરેસં વટ્ટતી**તિ અજાનન્તાનં વટ્ટતિ, જાનતોવેત્થ આપત્તિ હોતીતિ. **તેયેવા**તિ યે ઉદ્દિસ્સ કતં, તેયેવ. ઉદ્દિસ્સ કતમંસપરિભોગતો અકપ્પિયમંસપરિભોગે વિસેસં દસ્સેતું ''**અકપ્પિયમંસં પના**''તિઆદિ વુત્તં. પુરિમસ્મિં સચિત્તકાપત્તિ, ઇતરસ્મિં અચિત્તકા. તેનાહ ''**અકપ્પિયમંસં અજાનિત્વા ભુઞ્જન્તસ્સપિ આપત્તિયેવા**''તિ. ''પરિભોગકાલે પુચ્છિત્વા પરિભુઞ્જિસ્સામીતિ વા ગહેત્વા પુચ્છિત્વાવ પરિભુઞ્જિતબ્બ''ન્તિ (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૩૯) વચનતો અકપ્પિયમંસં અજાનિત્વા પટિગ્ગણ્હન્તસ્સ પટિગ્ગહણે અનાપત્તિ સિદ્ધા. અજાનિત્વા પરિભુઞ્જન્તસ્સેવ હિ આપત્તિ વુત્તા. **વત્તન્તિ વદન્તી**તિ ઇમિના આપત્તિ નત્થીતિ દસ્સેતિ.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

મચ્છમંસવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

છટ્ઠો પરિચ્છેદો.

૭. અનામાસવિનિચ્છયકથા

૪૦. એવં મચ્છમંસવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ અનામાસવિનિચ્છયં કથેતું "**અનામાસ**"ન્તિઆદિમાહ. તત્થ આમસિયતેતિ આમાસં, ન આમાસં **અનામાસં**, અપરામસિતબ્બન્તિ અત્થો. **પારિપન્થિકા**તિ વિકુપ્પનિકા, અન્તરાયિકાતિ વુત્તં હોતિ. **નદીસોતેન વુય્હમાનં માતર**ન્તિ એતં ઉક્કટ્ઠપરિચ્છેદદસ્સનત્થં વુત્તં. અઞ્ઞાસુ પન ઇત્થીસુ કારુઞ્ઞાધિપ્પાયેન માતરિ વુત્તનયેન પટિપજ્જન્તસ્સ નેવત્થિ દોસોતિ વદન્તિ. ''માતર''ન્તિ વુત્તત્તા અઞ્ઞાસુ ન વટ્ટતીતિ વદન્તાપિ અત્થિ. **એત્થ ગણ્હાહીતિ ન વત્તબ્બા**તિ ગેહસ્સિતપેમેન કાયપ્પટિબદ્ધેન કુસને દુક્કટં સન્ધાય વુત્તં. કારુઞ્ઞેન પન વત્થાદિં ગહેતું અસક્કોન્તિં ''ગણ્હાહી''તિ વદન્તસ્સપિ અવસભાવપ્પત્તિતો ઉદકે નિમુજ્જન્તિં કારુઞ્ઞેન સહસા અનામાસન્તિ અચિન્તેત્વા કેસાદીસુ ગહેત્વા મોક્ખાધિપ્પાયેન આકડ્ઢતોપિ અનાપત્તિયેવ. ન હિ મીયમાનં માતરં ઉપેક્ખિતું વટ્ટતિ. અઞ્ઞાતિકાય ઇત્થિયાપિ એસેવ નયો. ઉક્કટ્ઠાય માતુયાપિ આમાસો ન વટ્ટતીતિ દસ્સનત્થં ''માતર''ન્તિ વુત્તં. તસ્સ કાતબ્બં પન અઞ્ઞાસમ્પિ ઇત્થીનં કરોન્તસ્સપિ અનાપત્તિયેવ અનામાસત્તે વિસેસાભાવા.

તિણણ્ડુપકન્તિ હિરિવેરાદિમૂલેહિ કેસાલઙ્કારત્થાય કતચુમ્બટકં. **તાલપણ્ણમુદ્દિક**ન્તિ તાલપણ્ણેહિ કતં અઙ્ગુલિમુદ્દિકં. તેન તાલપણ્ણાદિમયં કટિસુત્તકણ્ણપિળન્ધનાદિ સબ્બં ન વટ્ટતીતિ સિદ્ધં. **પરિવત્તેત્વા**તિ અત્તનો નિવાસનપારુપનભાવતો અપનેત્વા, ચીવરત્થાય પરિણામેત્વાતિ વુત્તં હોતિ. **ચીવરત્થાય પાદમૂલે ઠપેતી**તિ ઇદં નિદસ્સનમત્તં. પચ્ચત્થરણવિતાનાદિઅત્થમ્પિ વટ્ટતિયેવ, પૂજાદિઅત્થં તાવકાલિકમ્પિ આમસિતું વટ્ટતિ. **સીસપસાધનદન્તસૂચી**તિ ઇદં સીસાલઙ્કારત્થાય પટપિલોતિકાહિ કતસીસપસાધનકઞ્ચેવ દન્તસૂચિઆદિ ચાતિ દ્વે તયો. સીસપસાધનં સિપાટિકોપકરણત્થાય ચેવ દન્તસૂચિં સૂચિઉપકરણત્થાય ચ ગહેતબ્બન્તિ યથાક્કમં અત્થં દસ્સેતિ. કેસકલાપં બન્ધિત્વા તત્થ તિરિયં પવેસનત્થાય કતા સૂચિ એવ સીસપસાધનકદન્તસૂચીતિ એકમેવ કત્વા સિપાટિકાય પક્ખિપિત્વા પરિહરિતબ્બસૂચિયેવ તસ્સ તસ્સ કિચ્ચસ્સ ઉપકરણન્તિ સિપાટિકસૂચિઉપકરણં, એવં વા યોજના કાતબ્બા.

પોત્થકરૂપન્તિ સુધાદીહિ કતં પારાજિકવત્થુભૂતાનં તિરચ્છાનગતિત્થીનં સણ્ઠાનેન કતમ્પિ અનામાસમેવ . ઇત્થિરૂપાનિ દસ્સેત્વા કતં વત્થુભિત્તિઆદિઞ્ચ ઇત્થિરૂપં અનામસિત્વા વળઞ્જેતું વટ્ટતિ. એવરૂપે હિ અનામાસે કાયસંસગ્ગરાગે અસતિ કાયપ્પટિબદ્ધેન આમસતો દોસો નત્થિ. **ભિન્દિત્વા**તિ એત્થ હત્થેન અગ્ગહેત્વાવ કેનચિ દણ્ડાદિના ભિન્દિતબ્બં. એત્થ ચ અનામાસમ્પિ દણ્ડપાસાણાદીહિ ભેદનસ્સ અટ્ઠકથાયં વુત્તત્તા, પાળિયમ્પિ આપદાસુ મોક્ખાધિપ્પાયસ્સ આમસનેપિ અનાપત્તિયા વુત્તત્તા ચ સપ્પિનિઆદિવાળમિગીહિ ગહિતપાણકાનં મોચનત્થાય તં તં સપ્પિનિઆદિવત્થું દણ્ડાદીહિ પટિક્ખિપિત્વા ગહેતું, માતુઆદિં ઉદકે મીયમાનં વત્થાદીહિ ગહેતું, અસક્કોન્તિં કેસાદીસુ ગહેત્વા કારુઞ્ઞેન ઉક્ખિપિતુઞ્ચ વટ્ટતીતિ અયમત્થો ગહેતબ્બોવ. ''અટ્ઠકથાયં '**ન ત્વેવ આમસિતબ્બા**'તિ ઇદં પન વચનં અમીયમાનં વત્થું સન્ધાય વુત્તન્તિ અયં અમ્હાકં ખન્તી''તિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૨૮૧) વુત્તં.

૪૧. **મગ્ગં અધિટ્ઠાયા**તિ ''મગ્ગો અય''ન્તિ મગ્ગસઞ્ઞં ઉપ્પાદેત્વાતિ અત્થો. **પઞ્ઞપેત્વા દેન્તી**તિ ઇદં સામીચિવસેન વુત્તં, તેહિ પન ''આસનં પઞ્ઞપેત્વાવ નિસીદથા''તિ વુત્તે સયમેવ પઞ્ઞપેત્વા નિસીદિતું વટ્ટતિ. **તત્થ જાતકાની**તિ અચ્છિન્દિત્વા ભૂતગામભાવેનેવ ઠિતાનિ. ''**કીળન્તેના**''તિ વુત્તત્તા સતિ પચ્ચયે આમસન્તસ્સ

અનાપત્તિ, ઇદઞ્ચ ગિહિસન્તકં સન્ધાય વુત્તં, ભિક્ખુસન્તકં પન પરિભોગારહં સબ્બથા આમસિતું ન વટ્ટતિ દુરૂપચિણ્ણત્તા. **તાલપનસાદીની**તિ એત્થ **આદિ**-સદ્દેન નાળિકેરલબુજતિપુસઅલાબુકુમ્ભણ્ડપુસ્સફલએળાલુકફલાનં સઙ્ગહો દટ્ઠબ્બો. ‘‘યથાવુત્તફલાનંયેવ એત્થ કીળાધિપ્પાયેન આમસનં ન વટ્ટતી’’તિ વુત્તત્તા પાસાણસક્ખરાદીનિ કીળાધિપ્પાયેનપિ આમસિતું વટ્ટતિ. **અનુપસમ્પન્નાનં દસ્સામી**તિ ઇદં અપટિગ્ગહેત્વા ગહણં સન્ધાય વુત્તં. અત્તનોપિ અત્થાય પટિગ્ગહેત્વા ગહણે દોસો નત્થિ અનામાસત્તાભાવા.

૪૨. મુત્તાતિ (મ॰ નિ॰ ટી॰ ૧.૨ પથવીવારવણ્ણના; સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૨૮૧) હત્થિકુમ્ભજાતિકા અટ્ઠવિધા મુત્તા. તથા હિ હત્થિકુમ્ભં, વરાહદાઠં, ભુજગસીસં, વલાહકં, વેળુ, મચ્છસિરો, સઙ્ખો, સિપ્પીતિ અટ્ઠ મુત્તાયોનિયો. તત્થ **હત્થિકુમ્ભજા** પીતવણ્ણા પભાહીના. **વરાહદાઠા** વરાહદાઠાવણ્ણાવ. **ભુજગસીસજા** નીલાદિવણ્ણા સુવિસુદ્ધા વટ્ટલા ચ. **વલાહકજા** ભાસુરા દુબ્બિભાગા રત્તિભાગે અન્ધકારં વિધમેન્તિયો તિટ્ઠન્તિ, દેવૂપભોગા એવ ચ હોન્તિ. **વેળુજા** કરકફલસમાનવણ્ણા ન ભાસુરા, તે ચ વેળૂ અમનુસ્સગોચરેયેવ પદેસે જાયન્તિ . **મચ્છસિરજા** પાઠીનપિટ્ઠિસમાનવણ્ણા વટ્ટલા લઘવો ચ તેજવન્તા હોન્તિ પભાવિહીના ચ, તે ચ મચ્છા સમુદ્દમજ્ઝેયેવ જાયન્તિ. **સઙ્ખજા** સઙ્ખઉદરચ્છવિવણ્ણા કોલફલપ્પમાણાપિ હોન્તિ પભાવિહીનાવ. **સિપ્પિજા** પભાવિસેસયુત્તા હોન્તિ નાનાસણ્ઠાના. એવં જાતિતો અટ્ઠવિધાસુ મુત્તાસુ યા મચ્છસઙ્ખસિપ્પિજા, તા સામુદ્દિકા. ભુજગજાપિ કાચિ સામુદ્દિકા હોન્તિ, ઇતરા અસામુદ્દિકા. યસ્મા બહુલં સામુદ્દિકાવ મુત્તા લોકે દિસ્સન્તિ, તત્થાપિ સિપ્પિજાવ, ઇતરા કદાચિ કાચિ, તસ્મા સમ્મોહવિનોદનિયં (વિભ॰ અટ્ઠ॰ ૧૭૩) ‘‘મુત્તાતિ સામુદ્દિકા મુત્તા’’તિ વુત્તં.

મણીતિ વેળુરિયાદિતો અઞ્ઞો જોતિરસાદિભેદો સબ્બો મણિ. **વેળુરિયો**તિ અલ્લવેળુવણ્ણો મણિ, ‘‘મજ્જારક્ખિમણ્ડલવણ્ણો’’તિપિ વદન્તિ. **સઙ્ખો**તિ સામુદ્દિકસઙ્ખો. **સિલા**તિ મુગ્ગવણ્ણા અતિસિનિદ્ધા કાળસિલા. મણિવોહારં અગતા રત્તસેતાદિવણ્ણા સુમટ્ઠાપિ સિલા અનામાસા એવાતિ વદન્તિ. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૨૮૧) પન ‘‘**સઙ્ખો**તિ સામુદ્દિકસઙ્ખો. **સિલા**તિ કાળસિલાપણ્ડુસિલાસેતસિલાદિભેદા સબ્બાપિ સિલા’’તિ વુત્તં. **પવાળં** સમુદ્દતો જાતનાતિરત્તમણિ. **રજત**ન્તિ કહાપણમાસાદિભેદં જતુમાસાદિં ઉપાદાય સબ્બં વુત્તાવસેસરૂપિયં ગહિતં. **જાતરૂપ**ન્તિ સુવણ્ણં. **લોહિતઙ્કો**તિ રત્તમણિ. **મસારગલ્લ**ન્તિ કબરવણ્ણો મણિ. ‘‘મરકત’’ન્તિપિ વદન્તિ.

ભણ્ડમૂલત્થાયાતિ પત્તચીવરાદિમૂલત્થાય. **કુટ્ઠરોગસ્સા**તિ નિદસ્સનમત્તં. તાય વૂપસમેતબ્બસ્સ યસ્સ કસ્સચિ રોગસ્સ અત્થાય વટ્ટતિયેવ. ‘‘ભેસજ્જત્થઞ્ચ અવિદ્ધાયેવ મુત્તા વટ્ટતી’’તિ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તા. ભેસજ્જત્થાય પિસિત્વા યોજિતાનં મુત્તાનં રતનભાવવિજહનતો ગહણક્ખણેપિ રતનાકારેન અપેક્ખાભાવા ‘‘**ભેસજ્જત્થાય પન વટ્ટતી**’’તિ વુત્તં. યાવ પન તા મુત્તા રતનરૂપેન તિટ્ઠન્તિ, તાવ આમસિતું ન વટ્ટન્તિ. એવં અઞ્ઞમ્પિ રતનપાસાણં પિસિત્વા ભેસજ્જે યોજનત્થાય ગહેતું વટ્ટતિ એવ. જાતરૂપરજતં પન મિસ્સેત્વા યોજનભેસજ્જત્થાયપિ સમ્પટિચ્છિતું ન વટ્ટતિ. ગહટ્ઠેહિ યોજેત્વા દિન્નમ્પિ યદિ ભેસજ્જે સુવણ્ણાદિરૂપેન તિટ્ઠતિ, વિયોજેતુઞ્ચ સક્કા, તાદિસં ભેસજ્જમ્પિ ન વટ્ટતિ. તં અબ્બોહારિકત્તગતઞ્ચે વટ્ટતિ. ‘‘**જાતિફલિકં ઉપાદાયા**’’તિ વુત્તત્તા સૂરિયકન્તચન્દકન્તાદિકં જાતિપાસાણં મણિમ્હિ એવ સઙ્ગહિતન્તિ દટ્ઠબ્બં. **આકરમુત્તો**તિ આકરતો મુત્તમત્તો. **ભણ્ડમૂલત્થં સમ્પટિચ્છિતું વટ્ટતી**તિ ઇમિનાવ આમસિતુમ્પિ વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ. **પચિત્વા કતો**તિ કાચકારેહિ પચિત્વા કતો.

ધમનસઙ્ખો ચ ધોતવિદ્ધો ચ રતનમિસ્સો ચાતિ યોજેતબ્બં. **વિદ્ધો**તિઆદિભાવેન કતછિદ્દો. **રતનમિસ્સો**તિ કઞ્ચનલતાદિવિચિત્તો મુત્તાદિરતનખચિતો ચ. એતેન ધમનસઙ્ખતો અઞ્ઞો રતનસમ્મિસ્સો અનામાસોતિ દસ્સેતિ. સિલાયમ્પિ એસેવ નયો. **પાનીયસઙ્ખો**તિ ઇમિના થાલકાદિઆકારેન કતસઙ્ખમયભાજનાનિ ભિક્ખૂનં સમ્પટિચ્છિતું

વટ્ટન્તીતિ સિદ્ધં. **સેસ**ન્તિ રતનમિસ્સં ઠપેત્વા અવસેસં. મુગ્ગવણ્ણંયેવ રતનસમ્મિસ્સં કરોન્તિ, ન અઞ્ઞન્તિ આહ "**મુગ્ગવણ્ણાવા**"તિ, મુગ્ગવણ્ણા રતનસમ્મિસ્સાવ ન વટ્ટતીતિ વુત્તં હોતિ. **સેસા**તિ રતનસમ્મિસ્સં ઠપેત્વા અવસેસા સિલા.

બીજતો પટ્ઠાયાતિ ધાતુપાસાણતો પટ્ઠાય. **સુવણ્ણચેતિય**ન્તિ ધાતુકરણ્ડકં. **પટિક્ખિપી**તિ ''ધાતુટ્ઠપનત્થાય ગણ્હથા''તિ અવત્વા ''તુમ્હાકં ગણ્હથા''તિ પેસિતત્તા પટિક્ખિપિ. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૨૮૧) પન "**પટિક્ખિપી**તિ સુવણ્ણમયસ્સ ધાતુકરણ્ડકસ્સ બુદ્ધાદિરૂપસ્સ ચ અત્તનો સન્તકકરણે નિસ્સગ્ગિયત્તા વુત્ત''ન્તિ વુત્તં. **સુવણ્ણબુબ્બુળક**ન્તિ સુવણ્ણતારકં. "**રૂપિયછડ્ડકટ્ઠાને**"તિ વુત્તત્તા રૂપિયછડ્ડકસ્સ જાતરૂપરજતં આમસિત્વા છડ્ડેતું વટ્ટતીતિ વુત્તં. **કેળાપયિતુ**ન્તિ આમસિત્વા ઇતો ચિતો ચ સઞ્ચારેતું. **વુત્ત**ન્તિ મહાઅટ્ઠકથાયં વુત્તં. **કચવરમેવ હરિતું વટ્ટતી**તિ ગોપકા વા હોન્તુ અઞ્ઞે વા, હત્થેનપિ પુઞ્છિત્વા કચવરં અપનેતું વટ્ટતિ, ''મલમ્પિ પમજ્જિતું વટ્ટતિયેવા''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૨૮૧) વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૨૮૧) પન "**કચવરમેવ હરિતું વટ્ટતી**તિ ગોપકા વા હોન્તુ અઞ્ઞે વા, હત્થેનપિ પુઞ્છિત્વા કચવરં અપનેતું વટ્ટતિ, મલમ્પિ મજ્જિતું વટ્ટતિ એવાતિ વદન્તિ, તં અટ્ઠકથાય ન સમેતિ કેળાયનસદિસત્તા''તિ વુત્તં. કથં ન સમેતિ? મહાઅટ્ઠકથાયં ચેતિયઘરગોપકા રૂપિયછડ્ડકટ્ઠાને ઠિતાતિ તેસંયેવ કેળાયનં અનુઞ્ઞાતં, ન અઞ્ઞેસં, તસ્મા ''ગોપકા વા હોન્તુ અઞ્ઞે વા''તિ વચનં મહાઅટ્ઠકથાય ન સમેતિ.

કુરુન્દિયં પન તમ્પિ પટિક્ખિત્તં, સુવણ્ણચેતિયે કચવરમેવ હરિતું વટ્ટતીતિ એત્તકમેવ અનુઞ્ઞાતં, તસ્મા સાવધારણં કત્વા વુત્તત્તા ''હત્થેનપિ પુઞ્છિત્વા''તિ ચ ''મલમ્પિ પમજ્જિતું વટ્ટતિ એવા''તિ ચ વચનં કુરુન્દટ્ઠકથાય ન સમેતિ, તસ્મા વિચારેતબ્બમેતન્તિ. **આરકૂટલોહ**ન્તિ સુવણ્ણવણ્ણો કિત્તિમલોહવિસેસો. તિવિધઞ્હિ કિત્તિમલોહં – કંસલોહં વટ્ટલોહં આરકૂટલોહન્તિ. તત્થ તિપુતમ્બે મિસ્સેત્વા કતં **કંસલોહં** નામ, સીસતમ્બે મિસ્સેત્વા કતં **વટ્ટલોહં**, રસતુત્થેહિ રઞ્જિતં તમ્બં **આરકૂટલોહં** નામ. ''પકતિરસતમ્બે મિસ્સેત્વા કતં આરકૂટ''ન્તિ ચ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૨૮૧) વુત્તં. તં પન ''જાતરૂપગતિક''ન્તિ વુત્તત્તા ઉગ્ગણ્હતો નિસ્સગ્ગિયમ્પિ હોતીતિ કેચિ વદન્તિ, રૂપિયેસુ પન અગણિતત્તા નિસ્સગ્ગિયં ન હોતિ, આમસને સમ્પટિચ્છને ચ દુક્કટમેવાતિ વેદિતબ્બં. **સબ્બોપિ કપ્પિયો**તિ યથાવુત્તસુવણ્ણાદિમયાનં સેનાસનપરિક્ખારાનં આમસનગોપનાદિવસેન પરિભોગો સબ્બથા કપ્પિયોતિ અધિપ્પાયો. તેનાહ "**તસ્મા**"તિઆદિ. ''ભિક્ખૂનં ધમ્મવિનયવણ્ણનટ્ઠાને''તિ વુત્તત્તા સઙ્ઘિકમેવ સુવણ્ણાદિમયં સેનાસનં સેનાસનપરિક્ખારા ચ વટ્ટન્તિ, ન પુગ્ગલિકાનીતિ ગહેતબ્બં. **પટિજગ્ગિતું વટ્ટન્તી**તિ સેનાસનપટિબન્ધતો વુત્તં.

૪૩. **સામિકાનં પેસેતબ્બ**ન્તિ સામિકાનં સાસનં પેસેતબ્બં. **ભિન્દિત્વા**તિ પઠમમેવ અનામસિત્વા પાસાણાદિના કિઞ્ચિમત્તં ભેદં કત્વા પચ્છા કપ્પિયભણ્ડત્થાય અધિટ્ઠહિત્વા હત્થેન ગહેતું વટ્ટતિ. તેનાહ "**કપ્પિયભણ્ડં કરિસ્સામીતિ સમ્પટિચ્છિતું વટ્ટતી**"તિ. એત્થાપિ તઞ્ચ વિયોજેત્વા આમસિતબ્બં. **ફલકજાલિકાદીની**તિ એત્થ સરપરિત્તાણાય હત્થેન ગહેતબ્બં. કિટિકાફલકં અક્ખિરક્ખણત્થાય અયલોહાદીહિ જાલાકારેન કત્વા સીસાદીસુ પટિમુઞ્ચિતબ્બં જાલિકં નામ. **આદિ**-સદ્દેન કવચાદિકં સઙ્ગણ્હાતિ. **અનામાસાની**તિ મચ્છજાલાદિપરૂપરોધં સન્ધાય વુત્તં, ન સરપરિત્તાણં તસ્સ આવુધભણ્ડત્તાભાવા. તેન વક્ખતિ ''પરૂપરોધનિવારણઞ્હી''તિઆદિ (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૪૩). **આસનસ્સા**તિ ચેતિયસ્સસમન્તા કતપરિભણ્ડસ્સ. **બન્ધિસ્સામી**તિ કાકાદીનં અદૂસનત્થાય બન્ધિસ્સામિ.

“**ભેરિસઙ્ઘાટો**તિ સઙ્ઘટિતચમ્મભેરી. **વીણાસઙ્ઘાટો**તિ સઙ્ઘટિતચમ્મવીણા’’તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૨૮૧) વુત્તં. ‘‘ચમ્મવિનદ્ધા વીણાભેરિઆદીની’’તિ મહાઅટ્ઠકથાયં વુત્તવચનતો વિસેસાભાવા “**કુરુન્દિયં પના**”તિઆદિના તતો વિસેસસ્સ વત્તુમારદ્ધત્તા ચ ભેરિઆદીનં વિનદ્ધોપકરણસમૂહો ભેરિવીણાસઙ્ઘાટોતિ વેદિતબ્બો ‘‘સઙ્ઘટિતબ્બોતિ સઙ્ઘાટો’’તિ કત્વા. **તુચ્છપોક્ખર**ન્તિ અવિનદ્ધચમ્મભેરિવીણાનં પોક્ખરં. **આરોપિતચમ્મ**ન્તિ પુબ્બે આરોપિતં હુત્વા પચ્છા તતો અપનેત્વા વિસું ઠપિતમુખચમ્મમત્તં, ન સેસોપકરણસહિતં, તં પન સઙ્ઘાતોતિ અયં વિસેસો. **ઓનહિતુ**ન્તિ ભેરિપોક્ખરાદીનિ ચમ્મં આરોપેત્વા ચમ્મવદ્ધિઆદીહિ સબ્બેહિ ઉપકરણેહિ વિનન્ધિતું. **ઓનહાપેતુ**ન્તિ તથેવ અઞ્ઞેહિ વિનન્ધાપેતું.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

અનામાસવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

સત્તમો પરિચ્છેદો.

૮. અધિટ્ઠાનવિકપ્પનવિનિચ્છયકથા

૪૪. એવં અનામાસવિનિચ્છયકથં કથેત્વા ઇદાનિ અધિટ્ઠાનવિકપ્પનવિનિચ્છયં કથેતું “**અધિટ્ઠાનવિકપ્પનેસુ પના**”તિઆદિમાહ. તત્થ અધિટ્ઠિયતે અધિટ્ઠાનં, ગહણં સલ્લક્ખણન્તિ અત્થો. વિકપ્પિયતે વિકપ્પના, સઙ્કપ્પનં ચિન્તનન્તિ અત્થો. તત્થ “**તિચીવરં અધિટ્ઠાતુન્તિ** નામં વત્વા અધિટ્ઠાતું. **ન વિકપ્પેતુન્તિ** નામં વત્વા ન વિકપ્પેતું. એસ નયો સબ્બત્થ. તસ્મા તિચીવરં અધિટ્ઠહન્તેન ‘ઇમં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠામી’તિઆદિના નામં વત્વા અધિટ્ઠાતબ્બં. વિકપ્પેન્તેન પન ‘ઇમં સઙ્ઘાટિ’ન્તિઆદિના તસ્સ તસ્સ ચીવરસ્સ નામં અગ્ગહેત્વાવ ‘ઇમં ચીવરં તુય્હં વિકપ્પેમી’તિ વિકપ્પેતબ્બં. તિચીવરં વા હોતુ અઞ્ઞં વા, યદિ તં તં નામં ગહેત્વા વિકપ્પેતિ , અવિકપ્પિતં હોતિ, અતિરેકચીવરટ્ઠાને તિટ્ઠતી’’તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૪૬૯) વુત્તં.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૪૬૯) પન “**તિચીવરં અધિટ્ઠાતુન્તિ** સઙ્ઘાટિઆદિનામેન અધિટ્ઠાતું. **ન વિકપ્પેતુન્તિ** ઇમિના નામેન ન વિકપ્પેતું, એતેન વિકપ્પિતતિચીવરો તેચીવરિકો ન હોતિ, તસ્સ તસ્મિં અધિટ્ઠિતતિચીવરે વિય અવિપ્પવાસાદિના કાતબ્બવિધિ ન કાતબ્બોતિ દસ્સેતિ, ન પન વિકપ્પને દોસો’’તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૪૬૯) પન “**તિચીવરં અધિટ્ઠાતુન્તિ** એત્થ તિચીવરં તિચીવરાધિટ્ઠાનેન અધિટ્ઠાતબ્બયુત્તકં, યં વા તિચીવરાધિટ્ઠાનેન અધિટ્ઠાતું ન વિકપ્પેતું અનુજાનામિ, તસ્સ અધિટ્ઠાનકાલપરિચ્છેદાભાવતો સબ્બકાલં ઇચ્છન્તસ્સ અધિટ્ઠાતુંયેવ અનુજાનામિ, તં કાલપરિચ્છેદં કત્વા વિકપ્પેતું નાનુજાનામિ, સતિ પન પચ્ચયે યદા તદા વા પચ્ચુદ્ધરિત્વા વિકપ્પેતું વટ્ટતીતિ ‘અનાપત્તિ અન્તોદસાહં અધિટ્ઠેતિ વિકપ્પેતી’તિ વચનતો સિદ્ધં હોતી’’તિ વુત્તં.

ઇમેસુ પન તીસુ ટીકાવાદેસુ તતિયવાદો યુત્તતરો વિય દિસ્સતિ. કસ્મા? પાળિયા અટ્ઠકથાય ચ સંસન્દનતો. કથં? પાળિયઞ્હિ કતપરિચ્છેદાસુયેવ દ્વીસુ વસ્સિકસાટિકકણ્ડુપટિચ્છાદીસુ તતો પરં વિકપ્પેતુન્તિ વુત્તં, તતો અઞ્ઞેસુ ન વિકપ્પેતું ઇચ્ચેવ, તસ્મા તેસુ અસતિ પચ્ચયે નિચ્ચં અધિટ્ઠાતબ્બમેવ હોતિ, ન વિકપ્પેતબ્બન્તિ અયં પાળિયા અધિપ્પાયો દિસ્સતિ, ઇતરાસુ પન દ્વીસુ અનુઞ્ઞાતકાલેયેવ અધિટ્ઠાતબ્બં, ‘‘તતો પરં વિકપ્પેતુ’’ન્તિ એવં પાળિયા સંસન્દતિ, અટ્ઠકથાયં તિચીવરં તિચીવરસઙ્ખેપેન પરિહરતો અધિટ્ઠાતુમેવ અનુજાનામિ, ન વિકપ્પેતું. વસ્સિકસાટિકં પન ચાતુમાસતો પરં વિકપ્પેતુમેવ, ન અધિટ્ઠાતું, એવઞ્ચ સતિ યો તિચીવરે એકેન ચીવરેન વિપ્પવસિતુકામો હોતિ, તસ્સ ચીવરાધિટ્ઠાનં પચ્ચુદ્ધરિત્વા વિપ્પવાસસુખત્થં વિકપ્પનાય ઓકાસો દિન્નો હોતીતિ.

પઠમવાદે ‘‘ન વિકપ્પેતુ’’ન્તિ નામં વત્વા ‘‘ન વિકપ્પેતુ’’ન્તિ અત્થો વુત્તો, એવં સન્તે ‘‘તતો પરં વિકપ્પેતુ’’ન્તિ એત્થ તતો પરં નામં વત્વા વિકપ્પેતુન્તિ અત્થો ભવેય્ય, સો ચ અત્થો વિકપ્પનાધિકારેન વુત્તો, ‘‘નામં વત્વા’’તિ ચ વિસેસને કત્તબ્બે સતિ ‘‘ન વિકપ્પેતુ’’ન્તિ ચ ‘‘તતો પરં વિકપ્પેતુ’’ન્તિ ચ ભેદવચનં ન સિયા, સબ્બેસુપિ ચીવરેસુ નામં અવત્વાવ વિકપ્પેતબ્બતો, દુતિયવાદે ચ ‘‘ન વિકપ્પેતુ’’ન્તિ ઇમિના નામેન ન વિકપ્પેતુન્તિ વુત્તં, ન અનુજાનામીતિ પાઠસેસો. પઠમે ચ ‘‘તિચીવરં વા હોતુ અઞ્ઞં વા, યદિ તં તં નામં ગહેત્વા વિકપ્પેતિ, અવિકપ્પિતં હોતિ, અતિરેકચીવરટ્ઠાને તિટ્ઠતી’’તિ. દુતિયે ચ ‘‘ન પન વિકપ્પને દોસો’’તિ, તઞ્ચ અઞ્ઞમઞ્ઞવિરુદ્ધં વિય દિસ્સતિ, તસ્મા વિચારેતબ્બમેતં.

તતો પરં વિકપ્પેતુન્તિ ચાતુમાસતો પરં વિકપ્પેત્વા પરિભુઞ્જિતુન્તિ તીસુ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. કેચિ પન ''તતો પરં વિકપ્પેત્વા યાવ આગામિસંવચ્છરે વસ્સાનં ચાતુમાસં, તાવ ઠપેતું અનુઞ્ઞાત''ન્તિપિ વદન્તિ. ''તતો પરં વિકપ્પેતું અનુજાનામીતિ એત્તાવતા વસ્સિકસાટિકં કણ્ડુપટિચ્છાદિઞ્ચ તં તં નામં ગહેત્વા વિકપ્પેતું અનુઞ્ઞાતન્તિ એવમત્થો ન ગહેતબ્બો. તતો પરં વસ્સિકસાટિકાદિનામસ્સેવ અભાવતો, કસ્મા તતો પરં વિકપ્પેન્તેનપિ નામં ગહેત્વા ન વિકપ્પેતબ્બં. ઉભિન્નમ્પિ તતો પરં વિકપ્પેત્વા પરિભોગસ્સ અનુઞ્ઞાતત્તા તથાવિકપ્પિતં અઞ્ઞનામેન અધિટ્ઠહિત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બન્તિ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્ત''ન્તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૪૬૯) વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયમ્પિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૪૬૯) ''**તતો પર**ન્તિ ચાતુમાસતો પરં વિકપ્પેત્વા પરિભુઞ્જિતું અનુઞ્ઞાતન્તિ કેચિ વદન્તિ. અઞ્ઞે પન 'વિકપ્પેત્વા યાવ આગામિવસ્સાનં તાવ ઠપેતું વટ્ટતી'તિ વદન્તિ. અપરે પન 'વિકપ્પને ન દોસો, તથા વિકપ્પિતં પરિક્ખારાદિનામેન અધિટ્ઠહિત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બ'ન્તિ વદન્તી''તિ વુત્તં.

વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૪૬૯) પન ''વસ્સિકસાટિકં તતો પરં વિકપ્પેતુંયેવ, નાધિટ્ઠાતું. વત્થઞ્હિ કતપરિયોસિતં અન્તોચાતુમાસે વસ્સાનદિવસં આદિં કત્વા અન્તોદસાહે અધિટ્ઠાતું અનુજાનામિ, ચાતુમાસતો ઉદ્ધં અત્તનો સન્તકં કત્વા ઠપેતુકામેન વિકપ્પેતું અનુજાનામીતિ અત્થો''તિ વુત્તં. ઇધાપિ પચ્છિમવાદો પસત્થતરોતિ દિસ્સતિ, કસ્મા? સુવિઞ્ઞેય્યત્તા, પુરિમેસુ પન આચરિયાનં અધિપ્પાયોયેવ દુવિઞ્ઞેય્યો હોતિ નાનાવાદસ્સેવ કથિતત્તા. **મુટ્ઠિપઞ્ચકન્તિ** મુટ્ઠિયા ઉપલક્ખિતં પઞ્ચકં મુટ્ઠિપઞ્ચકં, ચતુહત્થે મિનિત્વા પઞ્ચમં હત્થમુટ્ઠિં કત્વા મિનિતબ્બન્તિ અધિપ્પાયો. કેચિ પન ''મુટ્ઠિહત્થાનં પઞ્ચકં મુટ્ઠિપઞ્ચકં. પઞ્ચપિ હત્થા મુટ્ઠી કત્વાવ મિનિતબ્બા''તિ વદન્તિ. **મુટ્ઠિત્તિકન્તિ** એત્થાપિ એસેવ નયો. દ્વિહત્થેન અન્તરવાસકેન તિમણ્ડલં પટિચ્છાદેતું સક્કાતિ આહ ''**પારુપનેનપી**''તિઆદિ. **અતિરેકન્તિ** સુગતચીવરતો અતિરેકં. **ઊનકન્તિ** મુટ્ઠિપઞ્ચકાદિતો ઊનકં. તેન ચ તેસુ તિચીવરાધિટ્ઠાનં ન રુહતીતિ દસ્સેતિ.

ઇમં સઙ્ઘાટિં પચ્ચુદ્ધરામીતિ ઇમં સઙ્ઘાટિઅધિટ્ઠાનં ઉક્ખિપામિ, પરિચ્ચજામીતિ અત્થો. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૪૬૯) પન ''**પચ્ચુદ્ધરામી**તિ ઠપેમિ, પરિચ્ચજામીતિ વા અત્થો''ઇચ્ચેવ વુત્તં. **કાયવિકારં કરોન્તેના**તિ હત્થેન ચીવરં પરામસન્તેન, ચાલેન્તેન વા. **વાચાય અધિટ્ઠાતબ્બા**તિ એત્થ કાયેનપિ ચાલેત્વા વાચમ્પિ ભિન્દિત્વા કાયવાચાહિ અધિટ્ઠાનમ્પિ સઙ્ગહિતન્તિ વેદિતબ્બં, ''કાયેન અફુસિત્વા''તિ વત્તબ્બત્તા અહત્થપાસહત્થપાસવસેન દુવિધં અધિટ્ઠાનં. તત્થ ''**હત્થપાસો** નામ અડ્ઢતેય્યહત્થો વુચ્ચતિ. 'દ્વાદસહત્થ'ન્તિ કેચિ વદન્તિ, તં ઇધ ન સમેતી''તિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૪૬૯) વુત્તં. ''ઇદાનિ સમ્મુખાપરમ્મુખાભેદેન દુવિધં અધિટ્ઠાનં દસ્સેતું ''**સચે હત્થપાસે**તિઆદિ વુત્તં. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૪૬૯) પન ''હત્થપાસેતિ ચ ઇદં દ્વાદસહત્થં સન્ધાય વુત્તં, તસ્મા દ્વાદસહત્થબ્ભન્તરે ઠિતં 'ઇમ'ન્તિ વત્વા અધિટ્ઠાતબ્બં, તતો પરં 'એત'ન્તિ વત્વા અધિટ્ઠાતબ્બન્તિ કેચિ વદન્તિ, ગણ્ઠિપદેસુ પનેત્થ ન કિઞ્ચિ વુત્તં, પાળિયં અટ્ઠકથાયઞ્ચ સબ્બત્થ 'હત્થપાસો'તિ અડ્ઢતેય્યહત્થો વુચ્ચતિ, તસ્મા ઇધ વિસેસવિકપ્પનાય કારણં ગવેસિતબ્બ''ન્તિ વુત્તં. એવં પાળિયટ્ઠકથાસુપિ અડ્ઢતેય્યહત્થમેવ હત્થપાસો વુત્તો, ટીકાચરિયેહિ ચ તદેવ સમ્પટિચ્છિતો, તસ્મા અડ્ઢતેય્યહત્થબ્ભન્તરે ઠિતં ચીવરં ''ઇમ''ન્તિ, તતો બહિભૂતં ''એત''ન્તિ વત્વા અધિટ્ઠાતબ્બં.

''**સામન્તવિહારે**તિ ઇદં ઠપિતટ્ઠાનસલ્લક્ખણયોગ્ગે ઠિતં સન્ધાય વુત્તં, તતો દૂરે ઠિતમ્પિ ઠપિતટ્ઠાનં સલ્લક્ખેન્તેન અધિટ્ઠાતબ્બમેવ. તત્થાપિ ચીવરસ્સ ઠપિતભાવસલ્લક્ખણમેવ પમાણં. ન હિ સક્કા નિચ્ચસ્સ ઠાનં સલ્લક્ખેતું, એકસ્મિં વિહારે ઠપેત્વા તતો અઞ્ઞસ્મિં ઠપિતન્તિ અધિટ્ઠાતું ન વટ્ટતિ. કેચિ પન 'તથાપિ અધિટ્ઠિતે ન દોસો'તિ વદન્તિ, તં અટ્ઠકથાય ન સમેતિ, વીમંસિતબ્બ''ન્તિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૪૬૯) વુત્તં.

સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૪૬૯) પન “**સામન્તવિહારો** નામ યત્થ તદહેવ ગન્ત્વા નિવત્તેતું સક્કા. સામન્તવિહારેતિ ઇદં દેસનાસીસમત્તં, તસ્મા ઠપિતટ્ઠાનં સલ્લક્ખેત્વા દૂરે ઠિતમ્પિ અધિટ્ઠાતબ્બન્તિ વદન્તિ. **ઠપિતટ્ઠાનં સલ્લક્ખેત્વા**તિ ચ ઇદં ઠપિતટ્ઠાનસલ્લક્ખણં અનુચ્છવિકન્તિ કત્વા વુત્તં, ચીવરસલ્લક્ખણમેવેત્થ પમાણ”ન્તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયઞ્ચ (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૪૬૯) “સઙ્ઘાટિ ઉત્તરાસઙ્ગો અન્તરવાસકન્તિ અધિટ્ઠિતાનધિટ્ઠિતાનં સમાનમેવ નામં. ‘અયં સઙ્ઘાટી’તિઆદીસુ અનધિટ્ઠિતા વુત્તા. ‘તિચીવરેન વિપ્પવસેય્યા’તિ એત્થ અધિટ્ઠિતા વુત્તા. **સામન્તવિહારે**તિ ગોચરગામતો વિહારેતિ ધમ્મસિરિત્થેરો. દૂરતરેપિ લબ્ભતેવાતિ આચરિયા. અનુગણ્ઠિપદેપિ ‘સામન્તવિહારેતિ દેસનાસીસમત્તં, તસ્મા ઠપિતટ્ઠાનં સલ્લક્ખેત્વા દૂરે ઠિતમ્પિ અધિટ્ઠાતબ્બ’ન્તિ વુત્તં. **સામન્તવિહારો** નામ યત્થ તદહેવ ગન્ત્વા નિવત્તિતું સક્કા. રત્તિવિપ્પવાસં રક્ખન્તેન તતો દૂરે ઠિતં અધિટ્ઠાતું ન વટ્ટતિ, એવં કિર મહાઅટ્ઠકથાયં વુત્તન્તિ. કેચિ ‘ચીવરવંસે ઠપિતં અઞ્ઞો પરિવત્તેત્વા નાગદન્તે ઠપેતિ, તં અજાનિત્વા અધિટ્ઠહન્તસ્સપિ રુહતિ ચીવરસ્સ સલ્લક્ખિતત્તા’તિ વદન્તી”તિ, તસ્મા આચરિયાનં મતભેદં સંસન્દિત્વા ગહેતબ્બં.

અધિટ્ઠહિત્વા ઠપિતવત્થેહીતિ પરિક્ખારચોળનામેન અધિટ્ઠહિત્વા ઠપિતવત્થેહિ. તેનેવ “ઇમં પચ્ચુદ્ધરામી”તિ પરિક્ખારચોળસ્સ પચ્ચુદ્ધારં દસ્સેતિ, એતેન ચ તેચીવરિકધુતઙ્ગં પરિહરન્તેન પંસુકૂલાદિવસેન લદ્ધં વત્થં દસાહબ્ભન્તરે કત્વા રજિત્વા પારુપિતુમસક્કોન્તેન પરિક્ખારચોળવસેન અધિટ્ઠહિત્વાવ દસાહમતિક્કમાપેતબ્બં, ઇતરથા નિસ્સગ્ગિયં હોતીતિ દસ્સેતિ, તેનેવ “રજિતકાલતો પન પટ્ઠાય નિક્ખિપિતું ન વટ્ટતિ, ધુતઙ્ગચોરો નામ હોતી”તિ વિસુદ્ધિમગ્ગે (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૨૫) વુત્તં. **પુન અધિટ્ઠાતબ્બાની**તિ ઇદઞ્ચ સઙ્ઘાટિઆદિતિચીવરનામેન અધિટ્ઠહિત્વા પરિભુઞ્જિતુકામસ્સ વસેન વુત્તં, ઇતરસ્સ પન પુરિમાધિટ્ઠાનમેવ અલન્તિ વેદિતબ્બં. **પુન અધિટ્ઠાતબ્બ**ન્તિ ઇમિના કપ્પબિન્દુપિ દાતબ્બન્તિ દસ્સેતિ. **અધિટ્ઠાનકિચ્ચં નત્થી**તિ ઇમિના કપ્પબિન્દુદાનકિચ્ચમ્પિ નત્થીતિ દસ્સેતિ, **મહન્તતરમેવા**તિઆદિ સબ્બાધિટ્ઠાનસાધારણલક્ખણં. તત્થ પુન અધિટ્ઠાતબ્બન્તિ અનધિટ્ઠિતચીવરસ્સ એકદેસભૂતત્તા અનધિટ્ઠિતઞ્ચે, અધિટ્ઠિતસ્સ અપ્પભાવેન એકદેસભૂતં અધિટ્ઠિતસઙ્ખમેવ ગચ્છતિ, તથા અધિટ્ઠિતઞ્ચે, અનધિટ્ઠિતસ્સ એકદેસભૂતં અનધિટ્ઠિતસઙ્ખં ગચ્છતીતિ લક્ખણં. ન કેવલઞ્ચેત્થ દુતિયપટ્ટમેવ, અથ ખો તતિયપટ્ટાદિકમ્પિ. યથાહ “અનુજાનામિ ભિક્ખવે...પે॰... ઉતુદ્ધટાનં દુસ્સાનં ચતુગ્ગુણં સઙ્ઘાટિં...પે॰... પંસુકૂલે યાવદત્થ”ન્તિ (મહાવ॰ ૩૪૮).

મુટ્ઠિપઞ્ચકાદિતિચીવરપ્પમાણયુત્તં સન્ધાય “**તિચીવરં પના**”તિઆદિ વુત્તં. **પરિક્ખારચોળં અધિટ્ઠાતુ**ન્તિ પરિક્ખારચોળં કત્વા અધિટ્ઠાતું. **અવસેસા ભિક્ખૂ**તિ વક્ખમાનકાલે નિસિન્ના ભિક્ખૂ. **તસ્મા વટ્ટતી**તિ યથા “અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તિચીવરં અધિટ્ઠાતું, ન વિકપ્પેતુ”ન્તિ (મહાવ॰ ૩૫૮) વુત્તં, એવં પરિક્ખારચોળમ્પિ વુત્તં, ન ચસ્સ ઉક્કટ્ઠપરિચ્છેદો વુત્તો, ન ચ સઙ્ખાપરિચ્છેદો, તસ્મા તીણિપિ ચીવરાનિ પચ્ચુદ્ધરિત્વા ઇમાનિ ચીવરાનિ પરિક્ખારચોળાનિ અધિટ્ઠહિત્વા પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતીતિ અત્થો. **નિધાનમુખમેત**ન્તિ એતં પરિક્ખારચોળાધિટ્ઠાનં નિધાનમુખં ઠપનમુખં, અતિરેકચીવરટ્ઠપનકારણન્તિ અત્થો. કથં ઞાયતીતિ ચે, તેન ખો પન સમયેન ભિક્ખૂનં પરિપુણ્ણં હોતિ તિચીવરં, અત્થો ચ હોતિ પરિસ્સાવનેહિપિ થવિકાહિપિ. એતસ્મિં વત્થુસ્મિં “અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પરિક્ખારચોળક”ન્તિ અનુઞ્ઞાતત્તા ભિક્ખૂનઞ્ચ એકમેવ પરિસ્સાવનં, થવિકા વા વટ્ટતિ, ન દ્વે વા તીણિ વાતિ પટિક્ખેપાભાવતો વિકપ્પનૂપગપચ્છિમપ્પમાણાનિ, અતિરેકપ્પમાણાનિ વા પરિસ્સાવનાદીનિ પરિક્ખારાનિ કપ્પન્તીતિ સિદ્ધં. પઠમં તિચીવરાધિટ્ઠાનેન અધિટ્ઠાતબ્બં, પુન પરિહરિતું અસક્કોન્તેન પચ્ચુદ્ધરિત્વા

પરિક્ખારચોળં અધિટ્ઠાતબ્બં , ન ત્વેવ આદિતોવ ઇદં વુત્તં. બદ્ધસીમાય અવિપ્પવાસસીમાસમ્મુતિસમ્ભવતો ચીવરવિપ્પવાસે નેવત્થિ દોસોતિ ન તત્થ દુપ્પરિહારોતિ આહ "**અબદ્ધસીમાય દુપ્પરિહાર**"ન્તિ.

૪૫. અતિરિત્તપ્પમાણાય છેદનકં પાચિત્તિયન્તિ આહ "**અનતિરિત્તપ્પમાણા**"તિ. **તતો પરં પચ્ચુદ્ધરિત્વા વિકપ્પેતબ્બા**તિ વસ્સિકમાસતો પરં અધિટ્ઠાનં પચ્ચુદ્ધરિત્વા વિકપ્પેતબ્બા, ઇમિના ચતુન્નં વસ્સિકમાસાનં ઉપરિ અધિટ્ઠાનં તિટ્ઠતીતિ વિઞ્ઞાયતિ, અસતો પચ્ચુદ્ધરાયોગા, યઞ્ચ માતિકાટ્ઠકથાયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ કથિનસિક્ખાપદવણ્ણના) ''વસ્સિકસાટિકા વસ્સાનમાસાતિક્કમેનાપિ કણ્ડુપટિચ્છાદિ આબાધવૂપસમેનાપિ અધિટ્ઠાનં વિજહન્તી''તિ વુત્તં, તં સમન્તપાસાદિકાયં નત્થિ, પરિવારટ્ઠકથાયઞ્ચ ''અત્થાપત્તિ હેમન્તે આપજ્જતિ, નો ગિમ્હે''તિ એત્થ ન તં વુત્તં, કત્તિકપુણ્ણમાસિયા પચ્છિમે પાટિપદદિવસે વિકપ્પેત્વા ઠપિતં વસ્સિકસાટિકં નિવાસેન્તો હેમન્તે આપજ્જતિ. કુરુન્દિયં પન ''કત્તિકપુણ્ણમદિવસે અપચ્ચુદ્ધરિત્વા હેમન્તે આપજ્જતી''તિ વુત્તં, તમ્પિ સુવુત્તં. ''ચાતુમાસં અધિટ્ઠાતું, તતો પરં વિકપ્પેતુ''ન્તિ હિ વુત્તં. તત્થ મહાઅટ્ઠકથાયં નિવાસનપચ્ચયા દુક્કટં વુત્તં, કુરુન્દટ્ઠકથાયં પન અપચ્ચુદ્ધારપચ્ચયા, તસ્મા કુરુન્દિયં વુત્તનયેનપિ વસ્સિકસાટિકા વસ્સાનાતિક્કમેપિ અધિટ્ઠાનં ન વિજહતીતિ પઞ્ઞાયતિ. અધિટ્ઠાનવિજહનેસુ ચ વસ્સાનમાસઆબાધાનં વિગમે વિજહનં માતિકાટ્ઠકથાયમ્પિ ન ઉદ્ધટં, તસ્મા સમન્તપાસાદિકાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૬૯) આગતનયેન યાવ પચ્ચુદ્ધારા અધિટ્ઠાનં તિટ્ઠતીતિ ગહેતબ્બં.

નહાનત્થાય અનુઞ્ઞાતત્તા "**વણ્ણભેદમત્તરત્તાપિ ચેસા વટ્ટતી**"તિ વુત્તં. **દ્વે પન ન વટ્ટન્તી**તિ ઇમિના સઙ્ઘાટિઆદીસુપિ દુતિયઅધિટ્ઠાનં ન રુહતિ, તં અતિરેકચીવરં હોતીતિ દસ્સેતિ. મહાપચ્ચરિયં ચીવરવસેન પરિભોગકિચ્ચસ્સ અભાવં સન્ધાય ''અનાપત્તી''તિ વુત્તા સેનાસનપરિભોગત્થાય દિન્નપચ્ચત્થરણે વિય. યં પન ''પચ્ચત્થરણમ્પિ અધિટ્ઠાતબ્બ''ન્તિ વુત્તં, તં સેનાસનત્થાયેવાતિ નિયમિતં ન હોતિ નવસુ ચીવરેસુ ગહિતત્તા, તસ્મા અત્તનો નામેન અધિટ્ઠહિત્વા નિદહિત્વા પરિક્ખારચોળં વિય યથા તથા વિનિયુજ્જિતમેવાતિ ગહેતબ્બં, **પાવારોકોજવોતિ** ઇમેસમ્પિ પચ્ચત્થરણાદિના લોકેપિ વોહરણતો સેનાસનપરિક્ખારત્થાય દિન્નપચ્ચત્થરણતો વિસું ગહણં કતં. સચે અવસાને અપરાવસ્સિકસાટિકા ઉપ્પન્ના હોતિ, પુરિમવસ્સિકસાટિકં પચ્ચુદ્ધરિત્વા વિકપ્પેત્વા અધિટ્ઠાતબ્બાતિ વદન્તિ.

નિસીદનમ્હિ **પમાણયુત્ત**ન્તિ ''દીઘતો સુગતવિદત્થિયા દ્વે વિદત્થિયો, વિત્થારતો દિયડ્ઢં, દસા વિદત્થી''તિઇમિના પમાણેન યુત્તં, તં પન મજ્ઝિમપુરિસહત્થસઙ્ખાતેન વડ્ઢકીહત્થેન દીઘતો તિહત્થં હોતિ, વિત્થારતો છળઙ્ગુલાધિકદ્વિહત્થં, દસા વિદત્થાધિકહત્થં, ઇદાનિ મનુસ્સાનં પકતિહત્થેન દીઘતો વિદત્થાધિકચતુહત્થં હોતિ, વિત્થારતો નવઙ્ગુલાધિકતિહત્થં, દસા છળઙ્ગુલાધિકદ્વિહત્થા, તતો ઊનં વટ્ટતિ, ન અધિકં ''તં અતિક્કામયતો છેદનકં પાચિત્તિય''ન્તિ (પાચિ॰ ૫૩૩) વુત્તત્તા. કણ્ડુપટિચ્છાદિયા **પમાણિકા**તિ ''દીઘતો ચતસ્સો વિદત્થિયો સુગતવિદત્થિયા, તિરિયં દ્વે વિદત્થિયો''તિ (પાચિ॰ ૫૩૮) વુત્તત્તા એવં વુત્તપ્પમાણયુત્તા, સા પન વડ્ઢકીહત્થેન દીઘતો છહત્થા હોતિ, વિત્થારતો તિહત્થા, ઇદાનિ પકતિહત્થેન પન દીઘતો નવહત્થા હોતિ, તિરિયતો વિદત્થાધિકચતુહત્થાતિ વેદિતબ્બા. **વિકપ્પનૂપગપચ્છિમચીવરપ્પમાણં પરિક્ખારચોળ**ન્તિ એત્થ પન વિકપ્પનૂપગપચ્છિમચીવરપ્પમાણં નામ સુગતઙ્ગુલેન દીઘતો અટ્ઠઙ્ગુલં હોતિ, તિરિયતો ચતુરઙ્ગુલં, વડ્ઢકીહત્થેન દીઘતો એકહત્થં હોતિ, તિરિયતો વિદત્થિપ્પમાણં, ઇદાનિ પકતિહત્થેન પન દીઘતો વિદત્થાધિકહત્થં હોતિ, તિરિયતો છળઙ્ગુલાધિકવિદત્થિપ્પમાણં. તેનાહ "**તસ્સ પમાણ**"ન્તિઆદિ.

ભેસજ્જત્થાયાતિઆદીસુ અત્તનો સન્તકભાવતો મોચેત્વા ઠપિતં સન્ધાય "**અનધિટ્ઠિતેપિ નત્થિ આપત્તી**"તિ વુત્તં, ''ઇદં ભેસજ્જત્થાય, ઇદં માતુયા''તિ વિભજિત્વા સકસન્તકભાવતો મોચેત્વા ઠપેન્તેન અધિટ્ઠાનકિચ્ચં નત્થીતિ અધિપ્પાયો. ''ઇમિના ભેસજ્જં ચેતાપેસ્સામિ, ઇદં માતુયા દસ્સામી''તિ ઠપેન્તેન પન અધિટ્ઠાતબ્બમેવાતિ વદન્તિ. **સેનાસનપરિક્ખારત્થાય દિન્નપચ્ચત્થરણે**તિ એત્થ અનિવાસેત્વા અપારુપિત્વા કેવલં મઞ્ચપીઠેસુયેવ અત્થરિત્વા પરિભુઞ્જિયમાનં પચ્ચત્થરણં અત્તનો સન્તકમ્પિ અનધિટ્ઠાતું વટ્ટતીતિ વદન્તિ, હેટ્ઠા પન પચ્ચત્થરણમ્પિ અધિટ્ઠાતબ્બમેવાતિ અવિસેસેન વુત્તત્તા અત્તનો સન્તકં અધિટ્ઠાતબ્બમેવાતિ અમ્હાકં ખન્તિ, વીમંસિત્વા ગહેતબ્બં. **તન્તે ઠિતંયેવ અધિટ્ઠાતબ્બ**ન્તિ એત્થ પચ્છા વીતટ્ઠાનં અધિટ્ઠિતમેવ હોતિ, પુન અધિટ્ઠાનકિચ્ચં નત્થિ. સચે પન પરિચ્છેદં દસ્સેત્વા અન્તરન્તરા વીતં હોતિ, પુન અધિટ્ઠાતબ્બન્તિ વદન્તિ. **એસેવ નયો**તિ વિકપ્પનૂપગપ્પમાણમત્તે વીતે તન્તે ઠિતંયેવ અધિટ્ઠાતબ્બન્તિ અત્થો.

૪૬. "**હીનાયાવત્તનેના**તિ 'સિક્ખં અપ્પચ્ચક્ખાય ગિહિભાવૂપગમનેના'તિ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં, તં યુત્તં અઞ્ઞસ્સ દાને વિય ચીવરે નિરાલયભાવેનેવ પરિચ્ચત્તત્તા. કેચિ પન 'હીનાયાવત્તનેનાતિ ભિક્ખુનિયા ગિહિભાવૂપગમનેનેવાતિ એતમત્થં ગહેત્વા ભિક્ખુ પન વિબ્ભમન્તોપિ યાવ સિક્ખં ન પચ્ચક્ખાતિ, તાવ ભિક્ખુયેવાતિ અધિટ્ઠાનં ન વિજહતી'તિ વદન્તિ, તં ન ગહેતબ્બં 'ભિક્ખુનિયા હીનાયાવત્તનેના'તિ વિસેસેત્વા અવુત્તત્તા. ભિક્ખુનિયા હિ ગિહિભાવૂપગમનેન અધિટ્ઠાનવિજહનં વિસું વત્તબ્બં નત્થિ તસ્સા વિબ્ભમનેનેવ અસ્સમણીભાવતો. **સિક્ખાપચ્ચક્ખાનેના**તિ પન ઇદં સચે ભિક્ખુલિઙ્ગે ઠિતોવ સિક્ખં પચ્ચક્ખાતિ, તસ્સ કાયલગ્ગમ્પિ ચીવરં અધિટ્ઠાનં વિજહતીતિ દસ્સનત્થં વુત્ત''ન્તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૪૬૯) વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૪૬૯) પન "**હીનાયાવત્તનેના**તિ ઇદં અન્તિમવત્થું અજ્ઝાપજ્જિત્વા ભિક્ખુપટિઞ્ઞાય ઠિતસ્સ ચેવ તિત્થિયપક્કન્તસ્સ ચ ભિક્ખુનિયા ચ ભિક્ખુનિભાવે નિરપેક્ખતાય ગિહિલિઙ્ગતિત્થિયલિઙ્ગગ્ગહણં સન્ધાય વુત્તં. સિક્ખં અપ્પચ્ચક્ખાય ગિહિભાવૂપગમનં સન્ધાય વુત્તન્તિ કેચિ વદન્તિ, તં ન યુત્તં, તદાપિ તસ્સ ઉપસમ્પન્નત્તા ચીવરસ્સ ચ તસ્સ સન્તકત્તા વિજહનતો''તિ વુત્તં, ઇતિ ઇમાનિ દ્વે વચનાનિ અઞ્ઞમઞ્ઞવિરુદ્ધાનિ હુત્વા દિસ્સન્તિ.

અટ્ઠકથાયં પન ''હીનાયાવત્તનેન સિક્ખાપચ્ચક્ખાનેના''તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૬૯) વિસું વુત્તત્તા હીનાયાવત્તન્તે સતિ સિક્ખં અપ્પચ્ચક્ખન્તેપિ ચીવરં અધિટ્ઠાનં વિજહતિ, સિક્ખં પચ્ચક્ખન્તે સતિ હીનાય અનાવત્તન્તેપીતિ અધિપ્પાયો દિસ્સતિ, તસ્મા સિક્ખં અપ્પચ્ચક્ખાય કેવલં ગિહિભાવં ઉપગચ્છન્તસ્સ કિઞ્ચાપિ ભિક્ખુભાવો અત્થિ, ચીવરસ્સ ચ તસ્સ સન્તકત્તા વિજહનં, તથાપિ ''હીનાયાવત્તનેના''તિ વુત્તત્તા ગિહિભાવૂપગમનેનેવ અધિટ્ઠાનવિજહનં સિયા યથા તં લિઙ્ગપરિવત્તનેન. ગિહિભાવં અનુપગન્ત્વા ચ કેવલં સિક્ખાપચ્ચક્ખાનં કરોન્તસ્સ કિઞ્ચાપિ ભિક્ખુલિઙ્ગં અત્થિ, ચીવરસ્સ ચ તસ્સ સન્તકત્તા વિજહનં, તથાપિ ''સિક્ખાપચ્ચક્ખાનેના''તિ વુત્તત્તા સિક્ખાપચ્ચક્ખાનેનેવ અધિટ્ઠાનવિજહનં સિયા યથા તં પચ્ચુદ્ધરણે, તસ્મા ભિક્ખુ વા હોતુ ભિક્ખુની વા, હીનાયાવત્તિસ્સામીતિ ચિત્તેન ગિહિલિઙ્ગગ્ગહણેન ચીવરં અધિટ્ઠાનં વિજહતિ. સિક્ખાપચ્ચક્ખાનેન પન ભિક્ખુસ્સેવ ચીવરં ભિક્ખુનિયા સિક્ખાપચ્ચક્ખાનાભાવાતિ અયમમ્હાકં ખન્તિ. અન્તિમવત્થુઅજ્ઝાપન્નકતિત્થિયપક્કન્તકાનં પન ચીવરસ્સ અધિટ્ઠાનવિજહનં અટ્ઠકથાયં અનાગતત્તા તેસઞ્ચ હીનાયાવત્તાનવોહારાભાવા વિચારેતબ્બં.

કનિટ્ઠઙ્ગુલિનખવસેનાતિ હેટ્ઠિમપરિચ્છેદં દસ્સેતિ. **ઓરતો પરતો**તિ એત્થ ચ "**ઓરતો છિદ્દં અધિટ્ઠાનં ભિન્દતિ, પરતો ન ભિન્દતી**"તિ વુત્તં. કથં ઓરપરભાવો વેદિતબ્બોતિ? યથા નદીપરિચ્છિન્ને પદેસે મનુસ્સાનં

વસનદિસાભાગે તીરં ઓરિમં નામ હોતિ, ઇતરદિસાભાગે તીરં પારિમં નામ, તથા ભિક્ખૂનં નિવાસનપારુપનટ્ઠાનભૂતં ચીવરસ્સ મજ્ઝટ્ઠાનં યથાવુત્તવિદત્થિઆદિપ્પમાણસ્સ પદેસસ્સ ઓરં નામ, ચીવરપરિયન્તટ્ઠાનં પરં નામ, ઇતિ લોકતો વા યથા ચ ઓરતો ભોગં પરતો અન્તં કત્વા ચીવરં ઠપેતબ્બન્તિ વુત્તે ભિક્ખુનો અભિમુખટ્ઠાનં ઓરં નામ, ઇતરટ્ઠાનં પરં નામ, એવં ભિક્ખૂનં નિવાસનપારુપનટ્ઠાનં ઓરં નામ, ઇતરં પરં નામ. એવં સાસનતો વા ઓરપરભાવો વેદિતબ્બો. તેનેવ **યો પન દુબ્બલટ્ઠાને પઠમં અગ્ગળં દત્વા પચ્છા દુબ્બલટ્ઠાનં છિન્દિત્વા અપનેતિ, અધિટ્ઠાનં ન ભિજ્જતિ. મણ્ડલપરિવત્તનેપિ એસેવ નયો**તિ સકલસ્મિં ચીવરે અધિટ્ઠાનભિજ્જનાભિજ્જનભાવો દસ્સિતો. તેન વુત્તં વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૪૬૯) "**એસ નયો**તિ ઇમિના પમાણયુત્તેસુ યત્થ કત્થચિ છિદ્દે અધિટ્ઠાનં વિજહતીતિઆદિઅત્થં સઙ્ગણ્હાતી"તિ.

ખુદ્દકં ચીવરન્તિ મુટ્ઠિપઞ્ચકાદિભેદપ્પમાણતો અનૂનમેવ ખુદ્દકચીવરં. **મહન્તં વા ખુદ્દકં કરોતી**તિ એત્થ તિણ્ણં ચીવરાનં ચતૂસુ પસ્સેસુ યસ્મિં પદેસે છિદ્દં અધિટ્ઠાનં ન વિજહતિ, તસ્મિં પદેસે સમન્તતો છિન્દિત્વા ખુદ્દકં કરોન્તસ્સ અધિટ્ઠાનં ન વિજહતીતિ અધિપ્પાયો. વિમતિવિનોદનિયં પન વુત્તં "**મહન્તં વા ખુદ્દકં વા કરોતી**તિ એત્થ અતિમહન્તં ચીવરં મુટ્ઠિપઞ્ચકાદિપચ્છિમપ્પમાણયુત્તં કત્વા સમન્તતો છિન્દનેનપિ વિચ્છિન્દનકાલે છિજ્જમાનટ્ઠાનં છિદ્દસઙ્ખં ન ગચ્છતિ, અધિટ્ઠાનં ન વિજહતિ એવાતિ સિજ્ઝતિ, 'ઘટેત્વા છિન્દતિ ન ભિજ્જતી'તિ વચનેન ચ સમેતિ. પરિક્ખારચોળં પન વિકપ્પનૂપગપચ્છિમપ્પમાણતો ઊનં કત્વા છિદ્દં અધિટ્ઠાનં વિજહતિ અધિટ્ઠાનસ્સ અનિસ્સયત્તા, તાનિ પુન બદ્ધાનિ ઘટિતાનિ પુન અધિટ્ઠાતબ્બમેવાતિ વેદિતબ્બં. કેચિ પન 'વસ્સિકસાટિકચીવરે દ્વિધા છિન્ને યદિપિ એકેકં ખણ્ડં પચ્છિમપ્પમાણં હોતિ, એકસ્મિંયેવ ખણ્ડે અધિટ્ઠાનં તિટ્ઠતિ, ન ઇતરસ્મિં, દ્વે પન ન વટ્ટન્તી'તિ વુત્તત્તા નિસીદનકણ્ડુપટિચ્છાદીસુપિ એસેવ નયોતિ વદન્તી"તિ.

૪૭. સમ્મુખે પવત્તા **સમ્મુખા**તિ પચ્ચત્તવચનં, તઞ્ચ વિકપ્પનાવિસેસનં, તસ્મા "સમ્મુખે"તિ ભુમ્મત્થે નિસ્સક્કવચનં કત્વાપિ અત્થં વદન્તિ, અભિમુખેતિ અત્થો. અથ વા સમ્મુખેન અત્તનો વાચાય એવ વિકપ્પના **સમ્મુખાવિકપ્પના**. પરમ્મુખેન વિકપ્પના **પરમ્મુખાવિકપ્પના**તિ કરણત્થેનપિ અત્થો દટ્ઠબ્બો. અયમેવ પાળિયા સમેતિ. **સન્નિહિતાસન્નિહિતભાવ**ન્તિ આસન્નદૂરભાવં. **એત્તાવતા નિધેતું વટ્ટતી**તિ એત્તકેનેવ વિકપ્પનાકિચ્ચસ્સ નિટ્ઠિતત્તા અતિરેકચીવરં ન હોતીતિ દસાહાતિક્કમે નિસ્સગ્ગિયં ન જનેતીતિ અધિપ્પાયો. **પરિભુઞ્જિતું...પે॰... ન વટ્ટતી**તિ સયં અપચ્ચુદ્ધારણપરિભુઞ્જને પાચિત્તિયં, અધિટ્ઠહને પરેસં વિસ્સજ્જને ચ દુક્કટઞ્ચ સન્ધાય વુત્તં. **પરિભોગાદયોપિ વટ્ટન્તી**તિ પરિભોગવિસ્સજ્જનઅધિટ્ઠાનાનિ વટ્ટન્તિ. **અપિ**-સદ્દેન નિધેતુમ્પિ વટ્ટતીતિ અત્થો. એતેન પચ્ચુદ્ધારેપિ કતે ચીવરં અધિટ્ઠાતુકામેન વિકપ્પિતચીવરમેવ હોતિ, ન અતિરેકચીવરં, તં પન તિચીવરાદિનામેન અધિટ્ઠાતુકામેન અધિટ્ઠહિતબ્બં, ઇતરેન વિકપ્પિતચીવરમેવ કત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બન્તિ દસ્સેતિ.

કેચિ પન "યં વિકપ્પિતચીવરં, તં યાવ પરિભોગકાલા અપચ્ચુદ્ધરાપેત્વા નિદહેતબ્બં, પરિભોગકાલે પન સમ્પત્તે પચ્ચુદ્ધરાપેત્વા અધિટ્ઠહિત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બં. યદિ હિ તતો પુબ્બેપિ પચ્ચુદ્ધરાપેય્ય, પચ્ચુદ્ધારેનેવ વિકપ્પનાય વિગતત્તા અતિરેકચીવરં નામ હોતિ, દસાહાતિક્કમે પત્તેવ નિસ્સગ્ગિયં, તસ્મા યં અપરિભુઞ્જિત્વા ઠપેતબ્બં, તદેવ વિકપ્પેતબ્બં. પચ્ચુદ્ધારે ચ કતે અન્તોદસાહેયેવ અધિટ્ઠાતબ્બં. યઞ્ચ અટ્ઠકથાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૬૯) 'તતો પરં પરિભોગાદિ વટ્ટતી'તિઆદિ વુત્તં, તં પાળિયા વિરુજ્ઝતી"તિ વદન્તિ, તં તેસં મતિમત્તમેવ. પાળિયઞ્હિ "અન્તોદસાહં અધિટ્ઠેતિ વિકપ્પેતી"તિ (પારા॰ ૪૬૯) ચ "સામં ચીવરં વિકપ્પેત્વા અપચ્ચુદ્ધારણં પરિભુઞ્જેય્ય પાચિત્તિય"ન્તિ (પાચિ॰ ૩૭૩) ચ "અનાપત્તિ સો વા દેતિ, તસ્સ વા વિસ્સાસન્તો પરિભુઞ્જતી"તિ (પાચિ॰ ૩૭૬) ચ સામઞ્ઞતો વુત્તત્તા, અટ્ઠકથાયઞ્ચ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૬૯) "ઇમં ચીવરં વા વિકપ્પનં વા

પચ્ચુદ્ધરામી''તિઆદિના પચ્ચુદ્ધારં અદસ્સેત્વા ''મય્હં સન્તકં પરિભુઞ્જ વા વિસ્સજ્જેહિ વા યથાપચ્ચયં કરોહી''તિ એવં અત્તનો સન્તકત્તં અમોચેત્વાવ પરિભોગાદિવસેન પચ્ચુદ્ધારસ્સ વુત્તત્તા, ''તતો પભુતિ પરિભોગાદયોપિ વટ્ટન્તી''તિ અધિટ્ઠાનં વિનાપિ વિસું પરિભોગસ્સ નિધાનસ્સ ચ વુત્તત્તા વિકપ્પનાનન્તરમેવ પચ્ચુદ્ધરાપેત્વા અનધિટ્ઠહિત્વા એવ ચ તિચીવરરહિતં વિકપ્પનારહં ચીવરં પરિભુઞ્જિતુઞ્ચ નિદહિતુઞ્ચ ઇદં પાટેક્કં વિનયકમ્મન્તિ ખાયતિ. અપિચ બહૂનં પત્તાનં વિકપ્પેતું પચ્ચુદ્ધરેતુઞ્ચ વુત્તત્તા પચ્ચુદ્ધારે તેસં અતિરેકપત્તતા દસ્સિતાતિ સિજ્ઝતિ તેસુ એકસ્સેવ અધિટ્ઠાતબ્બતો, તસ્મા અટ્ઠકથાયં આગતનયેનેવ ગહેતબ્બં.

મિત્તોતિ દળ્હમિત્તો. **સન્દિટ્ઠો**તિ દિટ્ઠમત્તો, ન દળ્હમિત્તો. **પઞ્ઞત્તિકોવિદો ન હોતી**તિ એવં વિકપ્પિતે અનન્તરમેવ એવં પચ્ચુદ્ધરિતબ્બન્તિ વિનયકમ્મં ન જાનાતિ. તેનાહ ''**ન જાનાતિ પચ્ચુદ્ધરિતુ**''ન્તિ. ઇમિનાપિ ચેતં વેદિતબ્બં ''વિકપ્પનાસમનન્તરમેવ પચ્ચુદ્ધારો કાતબ્બો''તિ. **વિકપ્પિતવિકપ્પના નામેસા વટ્ટતી**તિ અધિટ્ઠિતઅધિટ્ઠાનં વિયાતિ અધિપ્પાયો.

૪૮. એવં ચીવરે અધિટ્ઠાનવિકપ્પનાનયં દસ્સેત્વા ઇદાનિ પત્તે અધિટ્ઠાનવિકપ્પનાનયં દસ્સેન્તો ''**પત્તે પના**''તિઆદિમાહ. તત્થ પતતિ પિણ્ડપાતો એત્થાતિ પત્તો, જિનસાસનભાવો ભિક્ખાભાજનવિસેસો. વુત્તઞ્હિ ''પત્તં પક્ખે દલે પત્તો, ભાજને સો ગતે તિસૂ''તિ, તસ્મિં **પત્તે. પના**તિ પક્ખન્તરત્થે નિપાતો. **નયો**તિ અધિટ્ઠાનવિકપ્પનાનયો. ચીવરે વુત્તઅધિટ્ઠાનવિકપ્પનાનયતો અઞ્ઞભૂતો અયં વક્ખમાનો પત્તે અધિટ્ઠાનવિકપ્પનાનયો વેદિતબ્બોતિ યોજના. પત્તં અધિટ્ઠહન્તેન પમાણયુત્તોવ અધિટ્ઠાતબ્બો, ન અપ્પમાણયુત્તોતિ સમ્બન્ધો. તેન પમાણતો ઊનાધિકે પત્તે અધિટ્ઠાનં ન રુહતિ, તસ્મા તાદિસં પત્તં ભાજનપરિભોગેન પરિભુઞ્જિતબ્બન્તિ દસ્સેતિ. વક્ખતિ હિ ''એતે ભાજનપરિભોગેન પરિભુઞ્જિતબ્બા, ન અધિટ્ઠાનૂપગા ન વિકપ્પનૂપગા''તિ.

દ્વે મગધનાળિયોતિ એત્થ મગધનાળિ નામ યા માગધિકાય તુલાય અડ્ઢતેરસપલપરિમિતં ઉદકં ગણ્હાતિ. સીહળદીપે પકતિનાળિતો ખુદ્દકા હોતિ, દમિળનાળિતો પન મહન્તા. વુત્તઞ્હેતં સમન્તપાસાદિકાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૬૦૨) ''મગધનાળિ નામ અડ્ઢતેરસપલા હોતીતિ અન્ધકટ્ઠકથાયં વુત્તં. સીહળદીપે પકતિનાળિ મહન્તા, દમિળનાળિ ખુદ્દકા, મગધનાળિપમાણયુત્તા, તાય મગધનાળિયા દિયડ્ઢનાળિ એકા સીહળનાળિ હોતીતિ મહાઅટ્ઠકથાયં વુત્ત''ન્તિ. અથ વા મગધનાળિ નામ યા પઞ્ચ કુડુવાનિ એકઞ્ચ મુટ્ઠિં એકાય ચ મુટ્ઠિયા તતિયભાગં ગણ્હાતિ. વુત્તઞ્હેતં સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૫૯૮-૬૦૨) ''મગધનાળિ નામ છપસતા નાળીતિ કેચિ. 'અટ્ઠપસતા'તિ અપરે. તત્થ પુરિમાનં મતેન તિપસતાય નાળિયા દ્વે નાળિયો એકા મગધનાળિ હોતિ. પચ્છિમાનં ચતુપસતાય નાળિયા દ્વે નાળિયો એકા મગધનાળિ. આચરિયધમ્મપાલત્થેરેન પન પકતિયા ચતુમુટ્ઠિકં કુડુવં, ચતુકુડુવં નાળિકં, તાય નાળિયા સોળસ નાળિયો દોણં, તં પન મગધનાળિયા દ્વાદસ નાળિયો હોન્તીતિ વુત્તં, તસ્મા તેન નયેન મગધનાળિ નામ પઞ્ચ કુડુવાનિ એકઞ્ચ મુટ્ઠિં એકાય મુટ્ઠિયા તતિયભાગઞ્ચ ગણ્હાતીતિ વેદિતબ્બ''ન્તિ. તત્થ કુડુવોતિ પસતો. વુત્તઞ્હિ અભિધાનપ્પદીપિકાયં –

''કુડુવો પસતો એકો;
પત્થો તે ચતુરો સિયું;
આળ્હકો ચતુરો પત્થા;
દોણં વા ચતુરાળ્હક''ન્તિ.

અથ વા મગધનાળિ નામ યા ચતુકુડુવાય નાળિયા ચતસ્સો નાળિયો ગણ્હાતિ. વુત્તઞ્હેતં વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૬૦૨) “**દમિળનાળી**તિ પુરાણકનાળિં સન્ધાય વુત્તં. સા ચ ચતુમુટ્ઠિકેહિ કુડુવેહિ અટ્ઠકુડુવા, તાય નાળિયા દ્વે નાળિયો મગધનાળિ ગણ્હાતિ, પુરાણા પન સીહળનાળિ તિસ્સો નાળિયો ગણ્હાતીતિ વદન્તિ, તેસં મતેન મગધનાળિ ઇદાનિ વત્તમાનાય ચતુકુડુવાય દમિળનાળિયા ચતુનાળિકા હોતિ, તતો મગધનાળિતો ઉપડ્ઢઞ્ચ પુરાણદમિળનાળિસઙ્ખાતં પત્થં નામ હોતિ, એતેન ચ ઓમકો નામ પત્તો પત્થોદનં ગણ્હાતીતિ પાળિવચનં સમેતિ. લોકિયેહિપિ –

‘લોકિયં મગધઞ્ચેતિ, પત્થદ્વયમુદાહટં;
લોકિયં સોળસપલં, માગધં દિગુણં મત’ન્તિ. (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૬૦૨) –

એવં લોકે નાળિયા મગધનાળિ દિગુણાતિ દસ્સિતા. એવઞ્ચ ગય્હમાને ઓમકપત્તસ્સ ચ યાપનમત્તોદનગાહિકા ચ સિદ્ધા હોતિ. ન હિ સક્કા અટ્ઠકુડુવતો ઊનોદનગાહિના પત્તેન અથૂપીકતં પિણ્ડપાતં પરિયેસિત્વા યાપેતું. તેનેવ વુત્તં વેરઞ્જકણ્ડટ્ઠકથાયં ‘પત્થો નામ નાળિમત્તં હોતિ, એકસ્સ પુરિસસ્સ અલં યાપનાયા’તિ”. વુત્તમ્પિ હેતં જાતકટ્ઠકથાયં (જા॰ અટ્ઠ॰ ૫.૨૧.૧૯૨) ‘‘પત્થોદનો નાલમયં દુવિન્ન’’ન્તિ, ‘‘એકસ્સ દિન્નં દ્વિન્નં તિણ્ણં પહોતી’’તિ ચ, તસ્મા ઇધ વુત્તનયાનુસારેન ગહેતબ્બન્તિ. **આલોપસ્સ આલોપસ્સ અનુરૂપ**ન્તિ ઓદનસ્સ ચતુભાગમત્તં. વુત્તઞ્હેતં મજ્ઝિમનિકાયે બ્રહ્માયુસુત્તસંવણ્ણનાયં (મ॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૨.૩૮૭) ‘‘બ્યઞ્જનસ્સ મત્તા નામ ઓદનચતુત્થભાગો’’તિ. **ઓદનગતિકાની**તિ ઓદનસ્સ ગતિ ગતિ યેસં તાનિ ઓદનગતિકાનિ. **ગતી**તિ ચ ઓકાસો ઓદનસ્સ અન્તોપવિસનસીલત્તા ઓદનસ્સ ઓકાસોયેવ તેસં ઓકાસો હોતિ, ન અઞ્ઞં અત્તનો ઓકાસં ગવેસન્તીતિ અત્થો. **ભાજનપરિભોગેના**તિ ઉદકાહરણાદિના ભાજનપરિભોગેન.

એવં પમાણતો અધિટ્ઠાનૂપગવિકપ્પનૂપગપત્તં દસ્સેત્વા ઇદાનિ પાકતો મૂલતો ચ તં દસ્સેતું “**પમાણયુત્તાનમ્પી**”તિઆદિમાહ. તત્થ **અયોપત્તો પઞ્ચહિ પાકેહિ પત્તો**તિ કમ્મારપક્કંયેવ અનધિટ્ઠહિત્વા સમણસારુપ્પનીલવણ્ણકરણત્થાય પુનપ્પુનં નાનાસમ્ભારેહિ પચિતબ્બો, અયોપત્તસ્સ અતિકક્ખળત્તા કમ્મારપાકેન સદ્ધિં પઞ્ચવારપક્કોયેવ સમણસારુપ્પનીલવણ્ણો હોતિ. **મત્તિકાપત્તો દ્વીહિ પાકેહિ પક્કો**તિ એત્થાપિ એસેવ નયો. તસ્સ પન મુદુકત્તા કુમ્ભકારકપાકેન સદ્ધિં દ્વિવારપક્કોપિ સમણસારુપ્પનીલવણ્ણો હોતિ. એવં કતોયેવ હિ પત્તો અધિટ્ઠાનૂપગો વિકપ્પનૂપગો ચ હોતિ, નાકતો. તેન વક્ખતિ ‘‘પાકે ચ મૂલે ચ સુનિટ્ઠિતેયેવ અધિટ્ઠાનૂપગો હોતિ. યો અધિટ્ઠાનૂપગો, સ્વેવ વિકપ્પનૂપગો’’તિ (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૪૮). **સો હત્થં આગતોપિ અનાગતોપિ અધિટ્ઠાતબ્બો વિકપ્પેતબ્બો**તિ એતેન દૂરે ઠિતમ્પિ અધિટ્ઠાતું વિકપ્પેતુઞ્ચ લભતિ, ઠપિતટ્ઠાનસલ્લક્ખણમેવ પમાણન્તિ દસ્સેતિ. ઇદાનિ તમેવત્થં વિત્થારેતુમાહ “**યદિ હી**”તિઆદિ. **હિ**-સદ્દો વિત્થારજોતકો. તત્થ **પચિત્વા ઠપેસ્સામી**તિ કાળવણ્ણપાકં સન્ધાય વુત્તં.

ઇદાનિ પત્તાધિટ્ઠાનં દસ્સેતુમાહ “**તત્થ દ્વે પત્તસ્સ અધિટ્ઠાના**”તિઆદિ. તત્થ **સામન્તવિહારે**તિ ઇદં ઉપલક્ખણવસેન વુત્તં, તતો દૂરે ઠિતમ્પિ અધિટ્ઠાતબ્બમેવ. **ઠપિતટ્ઠાનં સલ્લક્ખેત્વા**તિ ઇદમ્પિ ઉપચારમત્તં, પત્તસલ્લક્ખણમેવેત્થ પમાણં.

ઇદાનિ અધિટ્ઠાનવિજહનં દસ્સેતું “**એવં અપ્પમત્તસ્સ**”ત્યાદિમાહ. તત્થ **પત્તે વા છિદ્દં હોતી**તિ મુખવટ્ટિતો હેટ્ઠા દ્વઙ્ગુલમત્તોકાસતો પટ્ઠાય યત્થ કત્થચિ છિદ્દં હોતિ.

સત્તન્નં ધઞ્ઞાનન્તિ –

‘‘સાલિ વીહિ ચ કુદ્રૂસો;
ગોધૂમો વરકો યવો;
કઙ્ગૂતિ સત્ત ધઞ્ઞાનિ;
નીવારાદી તુ તબ્ભિદા’’તિ. –

વુત્તાનં સત્તવિધાનં ધઞ્ઞાનં.

૪૯. એવં પત્તાધિટ્ઠાનં દસ્સેત્વા ઇદાનિ પત્તવિકપ્પનં દસ્સેતું ‘‘**વિકપ્પને પના**’’તિઆદિમાહ. તં ચીવરવિકપ્પને વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં.

૫૦. એવં વિકપ્પનાનયં દસ્સેત્વા ઇદાનિ પત્તે ભિન્ને કત્તબ્બવિધિં દસ્સેતુમાહ ‘‘**એવં અધિટ્ઠહિત્વા**’’ઇચ્ચાદિ. તત્થ **અપત્તો**તિ ઇમિના અધિટ્ઠાનવિજહનમ્પિ દસ્સેતિ. પઞ્ચબન્ધનેપિ પત્તે અપરિપુણ્ણપાકે પત્તે વિય અધિટ્ઠાનં ન રુહતિ. ‘‘**તિપુપટ્ટેન વા**’’તિ વુત્તત્તા તમ્બલોહાદિકપ્પિયલોહેહિ અયોપત્તસ્સ છિદ્દં છાદેતું વટ્ટતિ. તેનેવ ‘‘**લોહમણ્ડલકેના**’’તિ વુત્તં. **સુદ્ધેહિ…પે॰… ન વટ્ટતી**તિ ઇદં ઉણ્હભોજને પક્ખિત્તે વિલીયમાનત્તા વુત્તં. **ફાણિતં ઝાપેત્વા પાસાણચુણ્ણેન બન્ધિતું વટ્ટતી**તિ પાસાણચુણ્ણેન સદ્ધિં ફાણિતં પચિત્વા તથાપક્કેન પાસાણચુણ્ણેન બન્ધિતું વટ્ટતિ. **અપરિભોગેના**તિ અયુત્તપરિભોગેન. ‘‘**અનુજાનામિ ભિક્ખવે આધારક**’’ન્તિ વુત્તત્તા મઞ્ચપીઠાદીસુ યત્થ કત્થચિ આધારકં ઠપેત્વા તત્થ પત્તં ઠપેતું વટ્ટતિ આધારકટ્ઠપનોકાસસ્સ અનિયમિતત્તાતિ વદન્તિ.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

અધિટ્ઠાનવિકપ્પનવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

અટ્ઠમો પરિચ્છેદો.

૯. ચીવરવિપ્પવાસવિનિચ્છયકથા

૫૧. એવં અધિટ્ઠાનવિકપ્પનવિનિચ્છયકથં દસ્સેત્વા ઇદાનિ ચીવરેન વિનાવાસવિનિચ્છયકરણં દસ્સેતું “**ચીવરેનવિનાવાસો**”ત્યાદિમાહ. તત્થ ચીયતીતિ ચીવરં, ચયં સઞ્ચયં કરીયતીતિ અત્થો, અરિયદ્ધજો વત્થવિસેસો. ઇધ પન તિચીવરાધિટ્ઠાનેન અધિટ્ઠહિત્વા ધારિતં ચીવરત્તયમેવ. **વિના**તિ વજ્જનત્થે નિપાતો. વસનં વાસો, વિના વાસો વિનાવાસો, ચીવરેન વિનાવાસો **ચીવરવિનાવાસો**, ‘‘ચીવરવિપ્પવાસો’’તિ વત્તબ્બે વત્તિચ્છાવસેન, ગાથાપાદપૂરણત્થાય વા અલુત્તસમાસં કત્વા એવં વુત્તન્તિ દટ્ઠબ્બં. તથા ચ વક્ખતિ ‘‘તિચીવરાધિટ્ઠાનેન…પે॰… વિપ્પવાસો’’તિ, ‘‘ઇમં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠામિ, ઇમં ઉત્તરાસઙ્ગં અધિટ્ઠામિ, ઇમં અન્તરવાસકં અધિટ્ઠામી’’તિ એવં નામેન અધિટ્ઠિતાનં તિણ્ણં ચીવરાનં એકેકેન વિપ્પવાસોતિ અત્થો, એકેનપિ વિના વસિતું ન વટ્ટતિ, વસન્તસ્સ ભિક્ખુનો સહ અરુણુગ્ગમના ચીવરં નિસ્સગ્ગિયં હોતિ, પાચિત્તિયઞ્ચ આપજ્જતીતિ સમ્બન્ધો. **વસિતબ્બ**ન્તિ એત્થ વસનકિરિયા ચતુઇરિયાપથસાધારણા, તસ્મા કાયલગ્ગં વા હોતુ અલગ્ગં વા, અટ્ઠતેય્યરતનસ્સ પદેસસ્સ અન્તો કત્વા તિટ્ઠન્તોપિ ચરન્તોપિ નિસિન્નોપિ નિપન્નોપિ હત્થપાસે કત્વા વસન્તો નામ હોતિ.

એવં સામઞ્ઞતો અવિપ્પવાસલક્ખણં દસ્સેત્વા ઇદાનિ ગામાદિપન્નરસોકાસવસેન વિસેસતો દસ્સેતુમાહ “**ગામે**”ચ્ચાદિ. તત્થ **ગામનિવેસનાનિ** પાકટાનેવ. **ઉદોસિતો** નામ યાનાદીનં ભણ્ડાનં સાલા. **અટ્ટો** નામ પટિરાજાદિપટિબાહનત્થં ઇટ્ઠકાહિ કતો બહલભિત્તિકો ચતુપઞ્ચભૂમિકો પતિસ્સયવિસેસો. **માળો** નામ એકકૂટસઙ્ગહિતો ચતુરસ્સપાસાદો. **પાસાદો** નામ દીઘપાસાદો. **હમ્મિયં** નામ મુણ્ડચ્છદનપાસાદો, **મુણ્ડચ્છદનપાસાદો**તિ ચ ચન્દિકઙ્ગણયુત્તો પાસાદોતિ વુચ્ચતિ. **સત્થો** નામ જઙ્ઘસત્થો વા સકટસત્થો વા. **ખેત્તં** નામ પુબ્બણ્ણાપરણ્ણાનં વિરુહનટ્ઠાનં. **ધઞ્ઞકરણં** નામ ખલમણ્ડલં. **આરામો** નામ પુપ્ફારામો ફલારામો. **વિહારા**દયો પાકટા એવ. તત્થ નિવેસનાદીનિ ગામતો બહિ સન્નિવિટ્ઠાનિ ગહિતાનીતિ વેદિતબ્બં. અન્તોગામે ઠિતાનઞ્હિ ગામગ્ગહણેન ગહિતત્તા ગામપરિહારોયેવાતિ. ગામગ્ગહણેન ચ નિગમનગરાનિપિ ગહિતાનેવ હોન્તિ.

પરિખાય વા પરિક્ખિત્તોતિ ઇમિના સમન્તા નદીતળાકાદિઉદકેન પરિક્ખિત્તોપિ પરિક્ખિત્તોયેવાતિ દસ્સેતિ. **તં પમાણં અતિક્કમિત્વા**તિ ઘરસ્સ ઉપરિ આકાસે અટ્ઠતેય્યરતનપ્પમાણં અતિક્કમિત્વા. **સભાયે વા વત્થબ્બ**ન્તિ ઇમિના સભાસદ્દસ્સ પરિયાયો સભાયસદ્દો નપુંસકલિઙ્ગો અત્થીતિ દસ્સેતિ. સભાસદ્દો હિ ઇત્થિલિઙ્ગો, સભાયસદ્દો નપુંસકલિઙ્ગોતિ. **દ્વારમૂલે વા**તિ નગરસ્સ દ્વારમૂલે વા. **તેસ**ન્તિ સભાયનગરદ્વારમૂલાનં. તસ્સા વીથિયા સભાયદ્વારાનં ગહણેનેવ તત્થ સબ્બાનિપિ ગેહાનિ, સા ચ અન્તરવીથિ ગહિતાયેવ હોતિ. એત્થ ચ દ્વારવીથિઘરેસુ વસન્તેન ગામપ્પવેસનસહસેય્યાદિદોસં પરિહરિત્વા સુપ્પટિચ્છન્નતાદિયુત્તેનેવ ભવિતબ્બં. સભા પન યદિ સબ્બેસં વસનત્થાય પપાસદિસા કતા, અન્તરારામે વિય યથાસુખં વસિતું વટ્ટતીતિ વેદિતબ્બં. **અતિહરિત્વા ઘરે નિક્ખિપતી**તિ વીથિં મુઞ્ચિત્વા ઠિતે અઞ્ઞસ્મિં ઘરે નિક્ખિપતિ. તેનાહ “**વીથિહત્થપાસો ન રક્ખતી**”તિ. **પુરતો વા પચ્છતો વા હત્થપાસે**તિ ઘરસ્સ હત્થપાસં સન્ધાય વદતિ.

એવં ગામવસેન વિપ્પવાસાવિપ્પવાસં દસ્સેત્વા ઇદાનિ નિવેસનવસેન દસ્સેન્તો “**સચે એકકુલસ્સ સન્તકં નિવેસનં હોતી**”તિઆદિમાહ. તત્થ **ઓવરકો** નામ ગબ્ભસ્સ અબ્ભન્તરે અઞ્ઞો ગબ્ભોતિ વદન્તિ, ગબ્ભસ્સ વા પરિયાયવચનમેતં. ઇદાનિ ઉદોસિતાદિવસેન દસ્સેન્તો “**ઉદોસિતે**”ચ્ચાદિમાહ. તત્થ **વુત્તનયેનેવા**તિ ‘‘એકકુલસ્સ

સન્તકો ઉદોસિતો હોતિ પરિક્ખિત્તો ચા''તિઆદિના નિવેસને વુત્તનયેન. **એવ**-સદ્દો વિસેસનિવત્તિ અત્થો. તેન વિસેસો નત્થીતિ દસ્સેતિ.

ઇદાનિ યેસુ વિસેસો અત્થિ, તે દસ્સેન્તો "**સચે એકકુલસ્સ નાવા**"તિઆદિમાહ. તત્થ **પરિયાદિયિત્વા**તિ વિનિવિજ્ઝિત્વા, અજ્ઝોત્થરિત્વા વા. વુત્તમેવત્થં વિભાવેતિ "**અન્તોપવિટ્ઠેના**"તિઆદિના. તત્થ **અન્તોપવિટ્ઠેના**તિ ગામસ્સ, નદિયા વા અન્તોપવિટ્ઠેન. ''સત્થેના''તિ પાઠસેસો. **નદીપરિહારો લબ્ભતી**તિ એત્થ ''વિસું નદીપરિહારસ્સ અવુત્તત્તા ગામાદીહિ અઞ્ઞત્થ વિય ચીવરહત્થપાસોયેવ નદીપરિહારો''તિ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. અઞ્ઞે પન ''ઇમિના અટ્ઠકથાવચનેન નદીપરિહારોપિ વિસું સિદ્ધોતિ નદીહત્થપાસો ન વિજહિતબ્બો''તિ વદન્તિ. યથા પન અજ્ઝોકાસે સત્તબ્ભન્તરવસેન અરઞ્ઞપરિહારો લબ્ભતિ, એવં નદિયં ઉદકુક્ખેપવસેન નદીપરિહારો લબ્ભતીતિ કત્વા અટ્ઠકથાયં નદીપરિહારો વિસું અવુત્તો સિયા સત્તબ્ભન્તરઉદકુક્ખેપસીમાનં અરઞ્ઞનદીસુ અબદ્ધસીમાવસેન લબ્ભમાનત્તા. એવઞ્ચ સતિ સમુદ્દજાતસ્સરેસુપિ પરિહારો અવુત્તસિદ્ધો હોતિ નદિયા સમાનલક્ખણત્તા, નદીહત્થપાસો ન વિજહિતબ્બોતિ પન અત્થે સતિ નદિયા અતિવિત્થારત્તા બહુસાધારણત્તા ચ અન્તોનદિયં ચીવરં ઠપેત્વા નદીહત્થપાસે ઠિતેન ચીવરસ્સ પવત્તિં જાનિતું ન સક્કા ભવેય્ય. એસ નયો સમુદ્દજાતસ્સરેસુપિ. અન્તોઉદકુક્ખેપે વા તસ્સ હત્થપાસે વા ઠિતેન પન સક્કાતિ અયં અમ્હાકં અત્તનોમતિ, વિચારેત્વા ગહેતબ્બં. **વિહારસીમ**ન્તિ અવિપ્પવાસસીમં સન્ધાયાહ. એત્થ ચ વિહારસ્સ નાનાકુલસન્તકભાવેપિ અવિપ્પવાસસીમાપરિચ્છેદબ્ભન્તરે સબ્બત્થ ચીવરઅવિપ્પવાસસમ્ભવતો પધાનત્તા તત્થ સત્થપરિહારો ન લબ્ભતીતિ "**વિહારં ગન્ત્વા વસિતબ્બ**"ન્તિ વુત્તં. **સત્થસમીપે**તિ ઇદં યથાવુત્તઅબ્ભન્તરપરિચ્છેદવસેન વુત્તં.

યસ્મા ''નાનાકુલસ્સ પરિક્ખિત્તે ખેત્તે ચીવરં નિક્ખિપિત્વા ખેત્તદ્વારમૂલે વા તસ્સ હત્થપાસે વા વત્થબ્બ''ન્તિ વુત્તં, તસ્મા દ્વારમૂલતો અઞ્ઞત્થ ખેત્તેપિ વસન્તેન ચીવરં નિક્ખિપિત્વા હત્થપાસે કત્વાયેવ વસિતબ્બં.

વિહારો નામ સપરિક્ખિત્તો વા અપરિક્ખિત્તો વા સકલો આવાસોતિ વદન્તિ. **યસ્મિં વિહારે**તિ એત્થ પન એકગેહમેવ વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૪૯૧-૪૯૪) પન "**વિહારો** નામ ઉપચારસીમા. **યસ્મિં વિહારે**તિ તસ્સ અન્તોપરિવેણાદિં સન્ધાય વુત્ત''ન્તિ વુત્તં. એકકુલાદિસન્તકતા ચેત્થ કારાપકાનં વસેન વેદિતબ્બા.

યં મજ્ઝન્હિકે કાલે સમન્તા છાયા ફરતીતિ યદા મહાવીથિયં ઉજુકમેવ ગચ્છન્તં સૂરિયમણ્ડલં મજ્ઝન્હિકં પાપુણાતિ, તદા યં ઓકાસં છાયા ફરતિ, તં સન્ધાય વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં પન "**છાયાય ફુટ્ઠોકાસસ્સા**તિ ઉજુકં અવિક્ખિત્તલેડ્ડુપાતબ્ભન્તરં સન્ધાય વદતી''તિ વુત્તં. **અગમનપથે**તિ તદહેવ ગન્ત્વા નિવત્તેતું અસક્કુણેય્યકે સમુદ્દમજ્ઝે યે દીપકા, તેસૂતિ યોજના. **ઇતરસ્મિ**ન્તિ પુરત્થિમદિસાય ચીવરે.

૫૨. નદિં ઓતરતીતિ હત્થપાસં મુઞ્ચિત્વા ઓતરતિ. **નાપજ્જતી**તિ પરિભોગપચ્ચયા દુક્કટં નાપજ્જતિ. તેનાહ "**સો હી**"તિઆદિ. **અપરિભોગારહત્તા**તિ ઇમિના નિસ્સગ્ગિયચીવરં અનિસ્સજ્જિત્વા પરિભુઞ્જન્તસ્સ દુક્કટં અચિત્તકન્તિ સિદ્ધં. **એકં પારુપિત્વા એકં અંસકૂટે ઠપેત્વા ગન્તબ્બ**ન્તિ ઇદં બહૂનં સઞ્ચરણટ્ઠાને એવં અકત્વા ગમનં ન સારુપ્પન્તિ કત્વા વુત્તં, ન આપત્તિઅઙ્ગત્તા. બહિગામે ઠપેત્વાપિ અપારુપિતબ્બતાય વુત્તં "**વિનયકમ્મં કાતબ્બ**"ન્તિ. અથ વા વિહારે સભાગં ભિક્ખું ન પસ્સતિ, એવં સતિ આસનસાલં ગન્ત્વા વિનયકમ્મં કાતબ્બન્તિ યોજના. આસનસાલં ગચ્છન્તેન કિં તીહિ ચીવરેહિ ગન્તબ્બન્તિ આહ "**સન્તરુત્તરેના**"તિ નટ્ઠચીવરસ્સ

સન્તરુત્તરસાદિયનતો. સઙ્ઘાટિ પન કિં કાતબ્બાતિ આહ "**સઙ્ઘાટિં બહિગામે ઠપેત્વા**"તિ. ઉત્તરાસઙ્ગં ચ બહિગામે ઠપિતસઙ્ઘાટિયઞ્ચ પઠમં વિનયકમ્મં કત્વા પચ્છા ઉત્તરાસઙ્ગં નિવાસેત્વા અન્તરવાસકે કાતબ્બં. એત્થ ચ બહિગામે ઠપિતસ્સપિ વિનયકમ્મવચનતો પરમ્મુખાપિ ઠિતં નિસ્સજ્જિતું, નિસ્સટ્ઠં દાતુઞ્ચ વટ્ટતીતિ વેદિતબ્બં.

દહરાનં ગમને સઉસ્સાહત્તા "**નિસ્સયો પન ન પટિપ્પસ્સમ્ભતી**"તિ વુત્તં. **મુહુત્તં...પે॰... પટિપ્પસ્સમ્ભતી**તિ સઉસ્સાહત્તે ગમનસ્સ ઉપચ્છિન્નત્તા વુત્તં, તેસં પન પુરારુણા ઉટ્ઠહિત્વા સઉસ્સાહેન ગચ્છન્તાનં અરુણે અન્તરા ઉટ્ઠિતેપિ ન પટિપ્પસ્સમ્ભતિ ''યાવ અરુણુગ્ગમના સયન્તી''તિ વુત્તત્તા. તેનેવ "**ગામં પવિસિત્વા...પે॰... ન પટિપ્પસ્સમ્ભતી**"તિ વુત્તં. **અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ વચનં અગ્ગહેત્વા**તિઆદિમ્હિ સઉસ્સાહત્તા ગમનક્ખણે પટિપ્પસ્સદ્ધિ ન વુત્તા. **ધેનુભયેના**તિ તરુણવચ્છગાવીનં આધાવિત્વા સિઙ્ગેન પહરણભયેન. **નિસ્સયો ચ પટિપ્પસ્સમ્ભતી**તિ એત્થ ધેનુભયાદીહિ ઠિતાનં યાવ ભયવૂપસમા ઠાતબ્બતો ''અન્તોઅરુણેયેવ ગમિસ્સામી''તિ નિયમેતું અસક્કુણેય્યત્તા વુત્તં. યત્થ પન એવં નિયમેતું સક્કા, તત્થ અન્તરા અરુણે ઉગ્ગતેપિ નિસ્સયો ન પટિપ્પસ્સમ્ભતિ ભેસજ્જત્થાય ગામં પવિટ્ઠદહરાનં વિય.

અન્તોસીમાયં ગામન્તિ અવિપ્પવાસસીમાસમ્મુતિતો પચ્છા પતિટ્ઠાપિતગામં સન્ધાય વદતિ ગામઞ્ચ ગામૂપચારઞ્ચ ઠપેત્વા સમ્મન્નિતબ્બતો. **પવિટ્ઠાન**ન્તિ આચરિયન્તેવાસિકાનં વિસું વિસું ગતાનં અવિપ્પવાસસીમત્તા **નેવ ચીવરાનિ નિસ્સગ્ગિયાનિ હોન્તિ**, સઉસ્સાહતાય **ન નિસ્સયો પટિપ્પસ્સમ્ભતિ**. **અન્તરામગ્ગે**તિ ધમ્મં સુત્વા આગચ્છન્તાનં અન્તરામગ્ગે.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

ચીવરવિપ્પવાસવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

નવમો પરિચ્છેદો.

૧૦. ભણ્ડપટિસામનવિનિચ્છયકથા

૫૩. એવં ચીવરવિપ્પવાસવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ ભણ્ડપટિસામનવિનિચ્છયં કથેતું ''**ભણ્ડસ્સ પટિસામન**''ન્તિઆદિમાહ. તત્થ ભડિતબ્બં ભાજેતબ્બન્તિ **ભણ્ડં**, ભડિતબ્બં ઇચ્છિતબ્બન્તિ વા **ભણ્ડં**, ભણ્ડન્તિ પરિભણ્ડન્તિ સત્તા એતેનાતિ વા **ભણ્ડં**, મૂલધનં, પરિક્ખારો વા. વુત્તઞ્હિ અભિધાનપ્પદીપિકાયં –

''ભાજનાદિપરિક્ખારે, ભણ્ડં મૂલધનેપિ ચા''તિ.

તસ્સ ભણ્ડસ્સ, પટિસામિયતે **પટિસામનં**, રક્ખણં ગોપનન્તિ અત્થો. તેનાહ ''**પરેસં ભણ્ડસ્સ ગોપન**''ન્તિ. **માતુ કણ્ણપિળન્ધનં તાલપણ્ણમ્પી**તિ પિ-સદ્દો સમ્ભાવનત્થો. તેન પગેવ અઞ્ઞાતકાનં સન્તકન્તિ દસ્સેતિ. **ગિહિસન્તક**ન્તિ ઇમિના પઞ્ચન્નં સહધમ્મિકાનં સન્તકં પટિસામેતું વટ્ટતીતિ દીપેતિ. **ભણ્ડાગારિકસીસેના**તિ એતેન વિસ્સાસગ્ગાહાદિના ગહેત્વા પટિસામેન્તસ્સ અનાપત્તીતિ દસ્સેતિ. તેન વક્ખતિ ''અત્તનો અત્થાય ગહેત્વા પટિસામેતબ્બ''ન્તિ. **છન્દેનપિ ભયેનપી**તિ વડ્ઢકીઆદીસુ છન્દેન , રાજવલ્લભાદીસુ ભયેન બલક્કારેન પાતેત્વા ગતેસુ ચ પટિસામેતું વટ્ટતીતિ યોજેતબ્બં.

સઙ્ગોપનત્થાય અત્તનો હત્થે નિક્ખિત્તસ્સ ભણ્ડસ્સ ગુત્તટ્ઠાને પટિસામનપયોગં વિના ''નાહં ગણ્હામી''તિઆદિના અઞ્ઞસ્મિં પયોગે અકતે રજ્જસઙ્ખોભાદિકાલે ''ન દાનિ તસ્સ દસ્સામિ, ન મય્હં દાનિ દસ્સતી''તિ ઉભોહિપિ સકસકટ્ઠાને નિસીદિત્વા ધુરનિક્ખેપે કતેપિ અવહારો નત્થિ. કેચિ પનેત્થ ''પારાજિકમેવ પટિસામનપયોગસ્સ કતત્તા''તિ વદન્તિ, તં તેસં મતિમત્તં, ન સારતો પચ્ચેતબ્બં. પટિસામનકાલે હિસ્સ થેય્યચિત્તં નત્થિ, ''ન દાનિ તસ્સ દસ્સામી''તિ થેય્યચિત્તુપ્પત્તિક્ખણે ચ સામિનો ધુરનિક્ખેપચિત્તપ્પવત્તિયા હેતુભૂતો કાયવચીપયોગો નત્થિ, યેન સો આપત્તિં આપજ્જેય્ય. ન હિ અકિરિયસમુટ્ઠાના અયં આપત્તીતિ. **દાને સઉસ્સાહો, રક્ખતિ તાવા**તિ અવહારં સન્ધાય અવુત્તત્તા ''નાહં ગણ્હામી''તિઆદિના મુસાવાદકરણે પાચિત્તિયમેવ હોતિ, ન દુક્કટં થેય્યચિત્તાભાવેન સહપયોગસ્સપિ અભાવતોતિ ગહેતબ્બં.

યદિપિ મુખેન દસ્સામીતિ વદતિ…પે॰… પારાજિકન્તિ એત્થ કતરપયોગેન આપત્તિ, ન તાવ પઠમેન ભણ્ડપટિસામનપયોગેન તદા થેય્યચિત્તભાવા, નાપિ ''દસ્સામી''તિ કથનપયોગેન તદા થેય્યચિત્તે વિજ્જમાનેપિ પયોગસ્સ કપ્પિયત્તાતિ? વુચ્ચતે – સામિના ''દેહી''તિ બહુસો યાચિયમાનોપિ અદત્વા યેન પયોગેન અત્તનો અદાતુકામતં સામિકસ્સ ઞાપેસિ, યેન ચ સો અદાતુકામો અયં વિક્ખિપતીતિ ઞત્વા ધુરં નિક્ખિપતિ, તેનેવ પયોગેનસ્સ આપત્તિ. ન હેત્થ ઉપનિક્ખિત્તભણ્ડે પરિયાયેન મુત્તિ અત્થિ. અદાતુકામતાય હિ ''કદા તે દિન્નં, કત્થ તે દિન્ન''ન્તિઆદિપરિયાયવચનેનપિ સામિકસ્સ ધુરેનિક્ખિપાપિતે આપત્તિયેવ. તેનેવ અટ્ઠકથાયં વુત્તં ''કિં તુમ્હે ભણથ…પે॰… ઉભિન્નં ધુરનિક્ખેપેન ભિક્ખુનો પારાજિક''ન્તિ. પરસન્તકસ્સ પરેહિ ગણ્હાપને એવ હિ પરિયાયતો મુત્તિ, ન સબ્બત્થાતિ ગહેતબ્બં. **અત્તનો હત્થે નિક્ખિત્તત્તા**તિ એત્થ અત્તનો હત્થે સામિના દિન્નતાય ભણ્ડાગારિકટ્ઠાને ઠિતત્તા ચ ઠાનાચાવનેપિ નત્થિ અવહારો, થેય્યચિત્તેન પન ગહણે દુક્કટતો ન મુચ્ચતીતિ વેદિતબ્બં. **એસેવ નયો**તિ અવહારો નત્થિ, ભણ્ડદેય્યં પન હોતીતિ અધિપ્પાયો.

૫૪. પઞ્ચન્નં સહધમ્મિકાનન્તિ ભિક્ખુભિક્ખુનીસિક્ખમાનસામણેરસામણેરીનં. એતેન ન કેવલં ગિહીનં એવ, અથ ખો તાપસપરિબ્બાજકાદીનમ્પિ સન્તકં પટિસામેતું ન વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ. **નટ્ઠેપિ ગીવા ન હોતિ**, કસ્મા?

અસમ્પટિચ્છાપિતત્તાતિ અત્થો. દુતિયે **એસેવ નયો**તિ ગીવા ન હોતિ, કસ્મા? અજાનિતત્તા. તતિયે ચ **એસેવ નયો**તિ ગીવા ન હોતિ, કસ્મા? પટિક્ખિપિતત્તા. એત્થ ચ કાયેન વા વાચાય વા ચિત્તેન વા પટિક્ખિત્તોપિ પટિક્ખિત્તોયેવ નામ હોતિ.

તસ્સેવ ગીવા હોતિ, ન સેસભિક્ખૂનં, કસ્મા? તસ્સેવ ભણ્ડાગારિકસ્સ ભણ્ડાગારે ઇસ્સરભાવતો. **ભણ્ડાગારિકસ્સ ગીવા ન હોતિ** અલસજાતિકસ્સેવ પમાદેન હરિતત્તા. દુતિયે **ભણ્ડાગારિકસ્સ ગીવા ન હોતિ** તસ્સ અનારોચિતત્તા. **નટ્ઠે તસ્સ ગીવા** તેન ઠપિતત્તા. **તસ્સેવ ગીવા**, ન અઞ્ઞેસં તેન ભણ્ડાગારિકેન સમ્પટિચ્છિતત્તા ઠપિતત્તા ચ. **નત્થિ ગીવા** તેન પટિક્ખિપિતત્તા. **નટ્ઠં સુનટ્ઠમેવ** ભણ્ડાગારિકસ્સ અસમ્પટિચ્છાપનતો. **નટ્ઠે ગીવા** તેન ઠપિતત્તા. **સબ્બં તસ્સ ગીવા** તસ્સ ભણ્ડાગારિકસ્સ પમાદેન હરણતો. **તત્થેવ ઉપચારે વિજ્જમાને**તિ ભણ્ડાગારિકસ્સ સમીપેયેવ ઉચ્ચારપસ્સાવટ્ઠાને વિજ્જમાને.

૫૫. મયિ ચ મતે સઙ્ઘસ્સ ચ સેનાસને વિનટ્ઠેતિ એત્થ કેવલં સઙ્ઘસ્સ સેનાસનં મા વિનસ્સીતિ ઇમિના અધિપ્પાયેન વિવરિતુમ્પિ વટ્ટતિયેવાતિ વદન્તિ. ‘‘તં મારેસ્સામી’’તિ એત્તકે વુત્તેપિ **વિવરિતું વટ્ટતિ** ‘‘ગિલાનપક્ખે ઠિતત્તા અવિસયો’’તિ વુત્તત્તા. મરણતો હિ પરં ગેલઞ્ઞં અવિસયત્તઞ્ચ નત્થિ. ‘‘દ્વારં છિન્દિત્વા હરિસ્સામા’’તિ એત્તકે વુત્તેપિ વિવરિતું વટ્ટતિયેવ. **સહાયેહિ ભવિતબ્બ**ન્તિ તેહિપિ ભિક્ખાચારાદીહિ પરિયેસિત્વા અત્તનો સન્તકમ્પિ કિઞ્ચિ કિઞ્ચિ દાતબ્બન્તિ વુત્તં હોતિ. **અયઞ્હિ સામીચી**તિ ભણ્ડાગારે વસન્તાનં ઇદં વત્તં. **લોલમહાથેરો**તિ મન્દો મોમૂહો આકિણ્ણવિહારી સદા કીળાપસુતો વા મહાથેરો.

૫૬. ઇતરેહીતિ તસ્મિંયેવ ગબ્ભે વસન્તેહિ ભિક્ખૂહિ. વિહારરક્ખણવારે નિયુત્તો **વિહારવારિકો**, વુડ્ઢપટિપાટિયા અત્તનો વારે વિહારરક્ખણકો. **નિવાપ**ન્તિ ભત્તવેતનં. **ચોરાનં પટિપથં ગતેસૂ**તિ ચોરાનં આગમનં ઞત્વા ‘‘પઠમતરંયેવ ગન્ત્વા સદ્દં કરિસ્સામા’’તિ ચોરાનં અભિમુખં ગતેસુ. ‘‘ચોરેહિ હટભણ્ડં આહરિસ્સામા’’તિ તેસં અનુપથં ગતેસુપિ એસેવ નયો. **નિબદ્ધં કત્વા**તિ ‘‘અસુકકુલે યાગુભત્તં વિહારવારિકાનંયેવા’’તિ એવં નિયમનં કત્વા. **દ્વે તિસ્સો યાગુસલાકા ચ ચત્તારિ પઞ્ચ સલાકભત્તાનિ ચ લભમાનોવા**તિ ઇદં નિદસ્સનમત્તં, તતો ઊનં વા હોતુ અધિકં વા, અત્તનો ચ વેય્યાવચ્ચકરસ્સ ચ યાપનમત્તં લભનમેવ પમાણન્તિ ગહેતબ્બં. **નિસ્સિતકે જગ્ગાપેન્તી**તિ અત્તનો અત્તનો નિસ્સિતકે ભિક્ખાચરિયાય પોસેન્તા નિસ્સિતકેહિ વિહારં જગ્ગાપેન્તિ. **અસહાયસ્સા**તિ સહાયરહિતસ્સ. ‘‘અસહાયસ્સ અદુતિયસ્સા’’તિ પાઠો યુત્તો. પચ્છિમં પુરિમસ્સેવ વેવચનં. અસહાયસ્સ વા અત્તદુતિયસ્સ વાતિ ઇમસ્મિં પન પાઠે એકેન આનીતં દ્વિન્નં નપ્પહોતીતિ અત્તદુતિયસ્સપિ વારો નિવારિતોતિ વદન્તિ, તં ‘‘યસ્સ સભાગો ભિક્ખુ ભત્તં આનેત્વા દાતા નત્થી’’તિ ઇમિના ન સમેતિ, વીમંસિતબ્બં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૧૧૨) પન ‘‘**અત્તદુતિયસ્સા**તિ અપ્પિચ્છસ્સ. અત્તાસરીરમેવ દુતિયો, ન અઞ્ઞોતિ હિ અત્તદુતિયો, તદુભયસ્સપિ અત્થસ્સ વિભાવનં ‘યસ્સા’તિઆદિ. એતેન સબ્બેન એકેકસ્સ વારો ન પાપેતબ્બોતિ દસ્સેતી’’તિ વુત્તં.

પાકવત્તત્થાયાતિ નિચ્ચં પચિતબ્બયાગુભત્તસઙ્ખાતવત્તત્થાય. **ઠપેન્તી**તિ દાયકા ઠપેન્તિ. **તં ગહેત્વા**તિ તં આરામિકાદીહિ દીયમાનં ભાગં ગહેત્વા. **ઉપજીવન્તેન ઠાતબ્બ**ન્તિ અબ્ભોકાસિકરુક્ખમૂલિકેનપિ પાકવત્તં ઉપનિસ્સાય જીવન્તેન અત્તનો પત્તચીવરરક્ખણત્થાય વિહારવારે સમ્પત્તે ઠાતબ્બં. **ન ગાહાપેતબ્બો**તિ એત્થ યસ્સ અબ્ભોકાસિકસ્સપિ અત્તનો અધિકપરિક્ખારો ચે ઠપિતો અત્થિ, ચીવરાદિસઙ્ઘિકભાગેપિ આલયો અત્થિ, સોપિ

ગાહાપેતબ્બો . **પરિપુચ્છ**ન્તિ પુચ્છિતપઞ્હવિસ્સજ્જનં, અટ્ઠકથં વા. **દિગુણ**ન્તિ અઞ્ઞેહિ લબ્ભમાનતો દ્વિગુણં. **પક્ખવારેના**તિ અડ્ઢમાસવારેન.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

ભણ્ડપટિસામનવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

દસમો પરિચ્છેદો.

૧૧. કયવિક્કયસમાપત્તિવિનિચ્છયકથા

૫૭. એવં ભણ્ડપટિસામનવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ કયવિક્કયવિનિચ્છયં કથેન્તો “**કયવિક્કયસમાપત્તી**”તિઆદિમાહ. તત્થ કયનં કયો, પરભણ્ડસ્સ ગહણં, વિક્કયનં વિક્કયો, સકભણ્ડસ્સ દાનં, કયો ચ વિક્કયો ચ **કયવિક્કયં**. સમાપજ્જનં **સમાપત્તિ**, તસ્સ દુવિધસ્સ કિરિયસ્સ કરણં. તસ્સરૂપં દસ્સેતિ “**ઇમિના**”તિઆદિના.

સેસઞાતકેસુ સદ્ધાદેય્યવિનિપાતસમ્ભવતો તદભાવટ્ઠાનમ્પિ દસ્સેતું “**માતરં વા પન પિતરં વા**”તિઆદિ વુત્તં. તેન વિઞ્ઞત્તિસદ્ધાદેય્યવિનિપાતનઞ્ચ ન હોતિ ‘‘ઇમિના ઇદં દેહી’’તિ વદન્તોતિ દસ્સેતિ, કયવિક્કયં પન આપજ્જતિ ‘‘ઇમિના ઇદં દેહી’’તિ વદન્તોતિ દસ્સેતિ. ઇમિના ચ ઉપરિ અઞ્ઞાતકન્ત્યાદિના ચ સેસઞાતકં ‘‘ઇમં દેહી’’તિ વદતો વિઞ્ઞત્તિ ન હોતિ, ‘‘ઇમં ગણ્હાહી’’તિ પન દદતો સદ્ધાદેય્યવિનિપાતનં, ‘‘ઇમિના ઇમં દેહી’’તિ કયવિક્કયં આપજ્જતો નિસ્સગ્ગિયન્તિ અયમ્પિ અત્થો દસ્સિતો હોતિ મિગપદવલઞ્જનન્યાયેન. **તસ્મા**ઇચ્ચાદિકેપિ ‘‘માતાપિતૂહિ સદ્ધિં કયવિક્કયં, સેસઞાતકેહિ સદ્ધિં દ્વે આપત્તિયો, અઞ્ઞાતકેહિ સદ્ધિં તિસ્સો આપત્તિયો’’તિ વત્તબ્બે તેનેવ ન્યાયેન ઞાતું સક્કાતિ કત્વા ન વુત્તન્તિ દટ્ઠબ્બં, અઞ્ઞથા અબ્યાપિતદોસો સિયા.

‘‘ઇદં ભત્તં ભુઞ્જિત્વા ઇદં કરોથા’’તિ વુત્તે પુબ્બાપરસમ્બન્ધાય કિરિયાય વુત્તત્તા ‘‘ઇમિના ઇદં દેહી’’તિ વુત્તસદિસં હોતિ. ઇદં ભત્તં ભુઞ્જ, ઇદં નામ કરોહી’’તિ વા, ‘‘ઇદં ભત્તં ભુત્તોસિ, ઇદં નામ કરોહિ, ઇદં ભત્તં ભુઞ્જિસ્સસિ, ઇદં નામ કરોહી’’તિ પન વુત્તે અસમ્બન્ધાય કિરિયાય વુત્તત્તા કયવિક્કયો ન હોતિ. વિઘાસાદાનં ભત્તદાને ચ અનપેક્ખત્તા સદ્ધાદેય્યવિનિપાતનં ન હોતિ, કારાપને હત્થકમ્મમત્તત્તા વિઞ્ઞત્તિ ન હોતિ, તસ્મા વટ્ટતિ. “**એત્થ ચા**”તિઆદિના અસતિપિ નિસ્સગ્ગિયવત્થુમ્હિ પાચિત્તિયં દેસેતબ્બન્તિ દસ્સેતિ.

અગ્ઘં પુચ્છિતું વટ્ટતિ, એત્તાવતા કયવિક્કયો ન હોતીતિ અત્થો. **ગણ્હિતું વટ્ટતી**તિ ‘‘ઇમિના ઇદં દેહી’’તિ અવુત્તત્તા કયવિક્કયો ન હોતિ, મૂલસ્સ અત્થિતાય વિઞ્ઞત્તિપિ ન હોતિ. **પત્તો ન ગહેતબ્બો** પરભણ્ડસ્સ મહગ્ઘતાય. એવં સતિ કથં કાતબ્બોતિ આહ “**મમ વત્થુ અપ્પગ્ઘન્તિ આચિક્ખિતબ્બ**”ન્તિ. **ભણ્ડં અગ્ઘાપેત્વા કારેતબ્બતં આપજ્જતિ** થેય્યાવહારસમ્ભવતો, ઊનમાસકં ચે અગ્ઘતિ, દુક્કટં. માસકતો પટ્ઠાય યાવ ઊનપઞ્ચમાસકં ચે અગ્ઘતિ, થુલ્લચ્ચયં. પઞ્ચમાસકં ચે અગ્ઘતિ, પારાજિકન્તિ વુત્તં હોતિ. **દેતિ, વટ્ટતિ** પુઞ્ઞત્થાય દિન્નત્તા અધિકસ્સ. **કપ્પિયકારકસ્સ પન...પે॰... વટ્ટતિ** ઉભતો કપ્પિયભણ્ડત્તા. એકતો ઉભતો વા ચે અકપ્પિયભણ્ડં હોતિ, ન વટ્ટતિ. “**મા ગણ્હાહી”તિ વત્તબ્બો**, કસ્મા? કપ્પિયકારકસ્સ અછેકત્તા.

અઞ્ઞેન અપ્પટિગ્ગહિતેન અત્થો, કસ્મા? સત્તાહકાલિકત્તા તેલસ્સ. પટિગ્ગહિતતેલં સત્તાહપરમં એવ ઠપેતબ્બં, તસ્મા તતો પરં ઠપિતુકામસ્સ અપ્પટિગ્ગહિતતેલેન અત્થો હોતિ. **અપ્પટિગ્ગહિતં દૂસેય્ય**, અનિયમિતકાલં અપ્પટિગ્ગહિતતેલં નાળિયં અવસિટ્ઠપટિગ્ગહિતતેલં અત્તનો કાલં વત્તાપેય્ય.

૫૮. ઇદં પત્તચતુક્કં વેદિતબ્બન્તિ અકપ્પિયપત્તચતુક્કં વુત્તં, પઞ્ચમો પન કપ્પિયો. તેન વક્ખતિ ‘‘અયં પત્તો સબ્બકપ્પિયો બુદ્ધાનમ્પિ પરિભોગારહો’’તિ. **અયં પત્તો મહાઅકપ્પિયો નામ**, કસ્મા? રૂપિયં ઉગ્ગણ્હિત્વા અયબીજં સમુટ્ઠાપેત્વા તેન લોહેન પત્તસ્સ કારિતત્તા, એવં બીજતો પટ્ઠાય દૂસિતત્તા. યથા ચ તતિયપારાજિકવિસયે થાવરપયોગેસુ પાસસૂલાદીસુ મૂલતો પટ્ઠાય કારિતેસુ કિસ્મિઞ્ચિ દણ્ડમત્તે વા વાકમત્તે વા અવસિટ્ઠે સતિ ન

મુચ્ચતિ, સબ્બસ્મિં નટ્ઠેયેવ મુચ્ચતિ, એવમિધાપિ બીજતો પટ્ઠાય કતત્તા તસ્મિં પત્તે કિસ્મિઞ્ચિ પત્તે અવસિટ્ઠેપિ કપ્પિયો ભવિતું ન સક્કા. તથા ચ વક્ખતિ ''સચેપિ તં વિનાસેત્વા થાલકં કારેતિ, તમ્પિ અકપ્પિય''ન્ત્યાદિ. એવં સન્તેપિ દુતિયપત્તે વિય મૂલે ચ મૂલસ્સામિકાનં, પત્તે ચ પત્તસ્સામિકાનં દિન્ને કપ્પિયો કાતું સક્કા ભવેય્ય નુ ખોતિ આસઙ્કાયમાહ "**ન સક્કા કેનચિ ઉપાયેન કપ્પિયો કાતુ**"ન્તિ. તસ્સત્થો – દુતિયપત્તં રૂપિયં પટિગ્ગણ્હિત્વા ગિહીહિ પરિનિટ્ઠાપિતમેવ કિણાતિ, ન બીજતો પટ્ઠાય દૂસેતિ, તસ્મા દુતિયપત્તો કપ્પિયો કાતું સક્કા, ઇધ પન બીજતો પટ્ઠાય દૂસિતત્તા તેન ભિક્ખુના તં પત્તં પુન અયપાસાણબીજં કાતું અસક્કુણેય્યત્તા, પટિગ્ગહિતરૂપિયસ્સ ચ વળઞ્જિતત્તા પુન સામિકાનં દાતું અસક્કુણેય્યત્તા ન સક્કા કેનચિ ઉપાયેન કપ્પિયો કાતુન્તિ.

ઇદાનિ તં અસક્કુણેય્યત્તં અઞ્ઞેન પકારેન વિત્થારેતું "**સચેપી**"તિઆદિમાહ. ઇમિના કિઞ્ચિપિ અયવત્થુમ્હિ અવસિટ્ઠે સતિ અકપ્પિયોવ હોતીતિ દસ્સેતિ. તેન વુત્તં વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૫૯૧) "**રૂપિયં ઉગ્ગણ્હિત્વા**તિ ઇદં ઉક્કટ્ઠવસેન વુત્તં, મુત્તાદિદુક્કટવત્થુમ્પિ ઉગ્ગણ્હિત્વા કારિતમ્પિ પઞ્ચન્નં ન વટ્ટતિ એવ. **સમુટ્ઠાપેતી**તિ સયં ગન્ત્વા વા 'ઇમં કહાપણાદિં કમ્મકારાનં દત્વા બીજં સમુટ્ઠાપેહી'તિ અઞ્ઞં આણાપેત્વા વા સમુટ્ઠાપેતિ. **મહાઅકપ્પિયો**તિ અત્તનાવ બીજતો પટ્ઠાય દૂસિતત્તા અઞ્ઞસ્સ મૂલસ્સામિકસ્સ અભાવતો વુત્તં. સો હિ ચોરેહિ અચ્છિન્નોપિ પુન લદ્ધો જાનન્તસ્સ કસ્સચીપિ ન વટ્ટતિ. યદિ હિ વટ્ટેય્ય, તળાકાદીસુ વિય 'અચ્છિન્નો વટ્ટતી'તિ આચરિયા વદેય્યું. **ન સક્કા કેનચિ ઉપાયેના**તિ સઙ્ઘસ્સ વિસ્સજ્જનેન ચોરાદિઅચ્છિન્દનેનપિ કપ્પિયો કાતું ન સક્કા, ઇદઞ્ચ તેન રૂપેન ઠિતં તમ્મૂલકેન વત્થમુત્તાદિરૂપેન ઠિતઞ્ચ સન્ધાય વુત્તં. દુક્કટવત્થુમ્પિ હિ તમ્મૂલકકપ્પિયવત્થુ ચ ન સક્કા કેનચિ તેન રૂપેન કપ્પિયં કાતું. યદિ પન સો ભિક્ખુ તેન કપ્પિયવત્થુના, દુક્કટવત્થુના વા પુન રૂપિયં ચેતાપેય્ય, તં રૂપિયં નિસ્સજ્જાપેત્વા અઞ્ઞેસં કપ્પિયં કાતુમ્પિ સક્કા ભવેય્યાતિ દટ્ઠબ્બ''ન્તિ. યં પન સારત્થદીપનિયં પપઞ્ચિતં, યઞ્ચ તમેવ ગહેત્વા પોરાણટીકાયં પપઞ્ચિતં, તં વિત્થારેત્વા વુચ્ચમાનં અતિવિત્થારિતઞ્ચ ભવિસ્સતિ, સોતૂનઞ્ચ દુબ્બિઞ્ઞેય્યં, તસ્મા એત્તકમેવ વદિમ્હ, અત્થિકેહિ પન તેસુ તેસુ પકરણેસુ ઓલોકેત્વા ગહેતબ્બન્તિ.

દુતિયપત્તે **પઞ્ચન્નમ્પિ સહધમ્મિકાનં ન કપ્પતી**તિ રૂપિયસ્સ પટિગ્ગહિતત્તા, કયવિક્કયસ્સ ચ કતત્તા. **સક્કા પન કપ્પિયો કાતુ**ન્તિ ગિહીહિ પરિનિટ્ઠાપિતપત્તસ્સેવ કિણિતત્તા , બીજતો પટ્ઠાય અદૂસિતત્તા, મૂલમૂલસ્સામિકાનઞ્ચ પત્તપત્તસ્સામિકાનઞ્ચ વિજ્જમાનત્તા. યથા પન સક્કા હોતિ, તં દસ્સેતું "**મૂલે**"તિઆદિમાહ.

તતિયપત્તે **સદિસોયેવા**તિ ''પઞ્ચન્નમ્પિ સહધમ્મિકાનં ન વટ્ટતિ, સક્કા પન કપ્પિયો કાતુ''ન્તિ ઇમં નયં નિદ્દિસતિ. નનુ તતિયપત્તો કપ્પિયવોહારેન ગહિતો, અથ કસ્મા અકપ્પિયોતિ ચોદનં સન્ધાયાહ "**કપ્પિયવોહારેન ગહિતોપિ દુતિયપત્તસદિસોયેવ, મૂલસ્સ સમ્પટિચ્છિતત્તા અકપ્પિયો**"તિ. દુતિયચોદનં પન સયમેવ વદતિ. એત્થ ચ ''દુતિયપત્તસદિસોયેવા''તિ વુત્તત્તા મૂલે ચ મૂલસ્સામિકાનં, પત્તે ચ પત્તસ્સામિકાનં દિન્ને કપ્પિયો હોતિ, કપ્પિયભણ્ડં દત્વા ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતીતિ દટ્ઠબ્બો. **મૂલસ્સ અનિસ્સટ્ઠત્તા**તિ યેન ઉગ્ગહિતમૂલેન પત્તો કીતો, તસ્સ મૂલસ્સ સઙ્ઘમજ્ઝે અનિસ્સટ્ઠત્તા. એતેન રૂપિયમેવ નિસ્સજ્જિતબ્બં, ન તમ્મૂલકં અરૂપિયન્તિ દસ્સેતિ. યદિ હિ તેન સમ્પટિચ્છિતમૂલં સઙ્ઘમજ્ઝે નિસ્સટ્ઠં સિયા, તેન કપ્પિયેન કમ્મેન આરામિકાદીહિ ગહેત્વા દિન્નપત્તો રૂપિયપટિગ્ગાહકં ઠપેત્વા સેસાનં વટ્ટેય્ય.

ચતુત્થપત્તે **દુબ્બિચારિતત્તા**તિ ''ઇમે કહાપણે દત્વા ઇદં દેહી''તિ ગહિતત્તા ગિહિસન્તકાનં કહાપણાનં દુટ્ઠુવિચારિતત્તા એતસ્સ વિચારણકસ્સ ભિક્ખુનો એવ ન વટ્ટતીતિ અત્થો. **મૂલસ્સ અસમ્પટિચ્છિતત્તા**તિ એતેન

મૂલસ્સ ગિહિસન્તકત્તં દસ્સેતિ, તેનેવ પત્તસ્સ રૂપિયસંવોહારેન અનુપ્પન્નતઞ્ચ દસ્સેતિ, તેન ચ તસ્સ પત્તસ્સ નિસ્સજ્જિયાભાવં, ભિક્ખુસ્સ ચ પાચિત્તિયાભાવં દીપેતિ, તેન ચ દુબ્બિચારિતમત્તેન દુક્કટમત્તભાવં પકાસેતિ. **નિસ્સજ્જી**તિ ઇદઞ્ચ દાનવસેન વુત્તં, ન વિનયકમ્મવસેન. તેનેવ ચ "**સપ્પિસ્સ પૂરાપેત્વા**"તિ વુત્તં.

પઞ્ચમપત્તે **સબ્બકપ્પિયો**તિ અત્તનો ચ પઞ્ચન્નં સહધમ્મિકાનઞ્ચ બુદ્ધપચ્ચેકબુદ્ધાનઞ્ચ કપ્પિયો. તેનાહ "**બુદ્ધાનમ્પિ પરિભોગારહો**"તિ.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

કયવિક્કયસમાપત્તિવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

એકાદસમો પરિચ્છેદો.

૧૨. રૂપિયાદિપટિગ્ગહણવિનિચ્છયકથા

૫૯. એવં કયવિક્કયસમાપત્તિવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ રૂપિયાદિપટિગ્ગહણવિનિચ્છયં કથેન્તો “**રૂપિયાદિપટિગ્ગહો**”તિઆદિમાહ. તત્થ સઞ્ઞાણત્થાય કતં રૂપં એત્થ અત્થીતિ રૂપિયં, યં કિઞ્ચિ વોહારૂપગં ધનં. તેન વુત્તં સમન્તપાસાદિકાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૫૮૩-૫૮૪) ‘‘ઇધ પન યં કિઞ્ચિ વોહારગમનીયં કહાપણાદિ અધિપ્પેત’’ન્તિ. પઠમં આદીયતીતિઆદિ, કિં તં? રૂપિયં, રૂપિયં આદિ યેસં તેતિ રૂપિયાદયો, દાસિદાસખેત્તવત્થુઆદયો, પટિગ્ગહણં પટિગ્ગહો, સમ્પટિચ્છનન્તિ અત્થો. રૂપિયાદીનં પટિગ્ગહો **રૂપિયાદિપટિગ્ગહો**. જાતસમયે ઉપ્પન્નં રૂપમેવ રૂપં અસ્સ ભવતિ, ન વિકારમાપજ્જતીતિ **જાતરૂપં**, સુવણ્ણં. ધવલસભાવતાય સત્તેહિ રઞ્જિયતેતિ **રજતં**, સજ્ઝુ. જાતરૂપેન કતો માસકો **જાતરૂપમાસકો**. રજતેન કતો માસકો **રજતમાસકો**તિ ઇદં ચતુબ્બિધમેવ નિસ્સગ્ગિયવત્થુ હોતિ, ન લોહમાસકાદયોતિ આહ “**તમ્બલોહાદીહિ…પે॰… સઙ્ખિતો**”તિ. **તમ્બલોહાદીહી**તિ **આદિ**-સદ્દેન કંસલોહવટ્ટલોહતિપુસીસાદીહિ કતોપિ **લોહમાસકોયેવા**તિ દસ્સેતિ. કિં ઇદમેવ નિસ્સગ્ગિયવત્થુ હોતિ, ઉદાહુ મુત્તાદયોપીતિ આહ “**મુત્તા…પે॰… દુક્કટવત્થૂ**”તિ. ઇમેસં દ્વિન્નં વત્થૂનં કો વિસેસોતિ આહ “**તત્થ નિસ્સગ્ગિયવત્થું…પે॰… દુક્કટમેવા**”તિ. તત્થ નિસ્સગ્ગિયવત્થુ અત્તનો અત્થાય નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિયં, સેસાનં અત્થાય દુક્કટં, દુક્કટવત્થુ સબ્બેસં અત્થાય દુક્કટમેવાતિ યોજના.

ઇદાનિ તેસુ વત્થૂસુ કપ્પિયાકપ્પિયવિનિચ્છયં વિત્થારતો દસ્સેતું આહ “**તત્રાયં વિનિચ્છયો**”તિ. તત્થ **સમ્પટિચ્છિતું ન વટ્ટતિ**, કસ્મા? ‘‘ઇદં સઙ્ઘસ્સ દમ્મી’’તિ અકપ્પિયવોહારેન દિન્નત્તા. **દત્વા પક્કમતિ**, **વટ્ટતિ**, કસ્મા? સઙ્ઘસ્સ હત્થે અદત્વા વડ્ઢકીઆદીનં હત્થે દિન્નત્તા. **એવમ્પિ વટ્ટતિ** ગિહીનં હત્થે ઠપિતત્તા. **પટિક્ખિપિતું ન વટ્ટતિ** સઙ્ઘગણપુગ્ગલાનં અનામસિતત્તા. “**ન વટ્ટતી”તિ પટિક્ખિપિતબ્બં** ‘‘તુમ્હે ગહેત્વા ઠપેથા’’તિ વુત્તત્તા. **પટિગ્ગહણેપિ પરિભોગેપિ આપત્તી**તિ ‘‘સઙ્ઘસ્સ દમ્મી’’તિ વુત્તત્તા પટિગ્ગહણે પાચિત્તિયં, પરિભોગે દુક્કટં. **સ્વેવ સાપત્તિકો**તિ દુક્કટાપત્તિં સન્ધાય વદતિ. **વદતિ**, **વટ્ટતિ** ‘‘તુમ્હે પચ્ચયે પરિભુઞ્જથા’’તિ કપ્પિયવોહારેન વુત્તત્તા. **ચીવરત્થાય દિન્નં ચીવરેયેવ ઉપનેતબ્બં**, કસ્મા? યથા દાયકા વદન્તિ, તથા પટિપજ્જિતબ્બત્તા. સેનાસનપચ્ચયસ્સ ઇતરપચ્ચયત્તયતો વિસેસં દસ્સેન્તો “**સેનાસનત્થાયા**”તિઆદિમાહ. ઇમિના અવિસ્સજ્જિયઅવેભઙ્ગિયભાવં દસ્સેતિ. એવં સન્તેપિ આપદાસુ કત્તબ્બવિધિં દસ્સેન્તો “**સચે પના**”તિઆદિમાહ.

૬૦. એવં નિસ્સગ્ગિયવત્થૂસુ કત્તબ્બવિધિં દસ્સેત્વા ઇદાનિ દુક્કટવત્થૂસુ કત્તબ્બવિધિં દસ્સેન્તો “**સચે કોચિ મય્હ**”ન્ત્યાદિમાહ. એત્થ પન **પટિગ્ગહણેપિ પરિભોગેપિ આપત્તી**તિ દુક્કટમેવ સન્ધાય વુત્તં. તળાકસ્સપિ ખેત્તસઙ્ગહિતત્તા તસ્સ પટિગ્ગહણેપિ આપત્તિ વુત્તા. “**ચત્તારો પચ્ચયે પરિભુઞ્જથાતિ દેતી**તિ એત્થ ‘ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ ચત્તારો પચ્ચયે પરિભુઞ્જિતું તળાકં દમ્મી’તિ વા ‘ચતુપચ્ચયપરિભોગત્થં તળાકં દમ્મી’તિ વા વદતિ, વટ્ટતિયેવ. ‘ઇતો તળાકતો ઉપ્પન્ને પચ્ચયે દમ્મી’તિ વુત્તે પન વત્તબ્બમેવ નત્થી’’તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૫૩૭-૫૩૯) વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયમ્પિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૫૩૮-૫૩૯) તથેવ વત્વા ‘‘ઇદઞ્ચ સઙ્ઘસ્સ દીયમાનઞ્ઞેવ સન્ધાય વુત્તં, પુગ્ગલસ્સ પન એવમ્પિ દિન્નં તળાકખેત્તાદિ ન વટ્ટતિ. સુદ્ધચિત્તસ્સ પન ઉદકપરિભોગત્થં કૂપપોક્ખરણિઆદયો વટ્ટન્તિ. ‘સઙ્ઘસ્સ તળાકં અત્થિ, તં કથ’ન્તિ હિ આદિના સબ્બત્થ સઙ્ઘવસેનેવ વુત્ત’’ન્તિ વુત્તં. **હત્થે ભવિસ્સતી**તિ વસે ભવિસ્સતિ.

કપ્પિયકારકં ઠપેથાતિ વુત્તેતિ સામીચિવસેન વુત્તં, અવુત્તેપિ ઠપેન્તસ્સ ન દોસો અત્થિ. તેનાહ "**ઉદકં વારેતું લબ્ભતી**"તિ. યસ્મા પરસન્તકં ભિક્ખૂનં નાસેતું ન વટ્ટતિ, તસ્મા "**ન સસ્સકાલે**"તિ વુત્તં. સસ્સકાલેપિ તાસેત્વા મુઞ્ચિતું વટ્ટતિ, અમુઞ્ચતો પન ભણ્ડદેય્યં. **જનપદસ્સ સામિકો**તિ ઇમિનાવ યો તં જનપદં વિચારેતિ, તેનપિ અચ્છિન્દિત્વા દિન્નં વટ્ટતિયેવાતિ વદન્તિ. **પુન દેતી**તિ અચ્છિન્દિત્વા પુન દેતિ, એવમ્પિ વટ્ટતીતિ સમ્બન્ધો. ઇમિના યેન કેનચિ ઇસ્સરેન ''પરિચ્ચત્તમિદં ભિક્ખૂહિ અસ્સામિક''ન્તિ સઞ્ઞાય અત્તનો ગહેત્વા દિન્નં વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ. **ઉદકવાહક**ન્તિ ઉદકમાતિકં. કપ્પિયવોહારેપિ વિનિચ્છયં વક્ખામીતિ પાઠસેસો. **ઉદકવસેના**તિ ઉદકપરિભોગત્થં. **સુદ્ધચિત્તાન**ન્તિ ઉદકપરિભોગત્થમેવ. ઇદં સહત્થેન ચ અકપ્પિયવોહારેન ચ કરોન્તે સન્ધાય વુત્તં. ''સસ્સસમ્પાદનત્થ''ન્તિ એવં અસુદ્ધચિત્તાનમ્પિ પન સયં અકત્વા કપ્પિયવોહારેન આણાપેતું વટ્ટતિ એવ. **કપ્પિયકારકં ઠપેતું ન વટ્ટતી**તિ ઇદં સહત્થાદિના કતતળાકત્તા અસ્સારુપ્પન્તિ વુત્તં. ઠપેન્તસ્સ પન તં પચ્ચયં પરિભુઞ્જન્તસ્સ વા સઙ્ઘસ્સ આપત્તિ ન પઞ્ઞાયતિ, અટ્ઠકથાપમાણેન વા એત્થ આપત્તિ ગહેતબ્બા. અલજ્જિના કારાપિતે વત્તબ્બમેવ નત્થીતિ આહ "**લજ્જિભિક્ખુના**"તિ, મત્તિકુદ્ધરણાદીસુ કારાપિતેસૂતિ અધિપ્પાયો.

૬૧. નવસસ્સેતિ અકતપુબ્બે કેદારે. **કહાપણે**તિ ઇમિના ધઞ્ઞુટ્ઠાપને તસ્સેવ અકપ્પિયન્તિ દસ્સેતિ. **અપરિચ્છિન્નભાગે**તિ ''એત્તકે ભૂમિભાગે એત્તકો ભાગો દાતબ્બો''તિ એવં અપરિચ્છિન્નભાગે. ધઞ્ઞુટ્ઠાપને કસતિ, પયોગેપિ દુક્કટમેવ, ન કહાપણુટ્ઠાપને વિય. ''કસથ વપથા''તિ વચનેન સબ્બેસમ્પિ અકપ્પિયં સિયાતિ આહ "**અવત્વા**"તિ. **એત્તકો નામ ભાગો**તિ એત્થ એત્તકો કહાપણોતિ ઇદમ્પિ સન્ધાય વદતિ. તથાવુત્તેપિ હિ તદા કહાપણાનં અવિજ્જમાનત્તા આયતિં ઉપ્પજ્જમાનં અઞ્ઞેસં વટ્ટતિ એવ. તેનાહ "**તસ્સેવ તં અકપ્પિય**"ન્તિ. તસ્સ પન સબ્બપયોગેસુ પરિભોગે ચ દુક્કટં. કેચિ પન ધઞ્ઞપરિભોગે એવ આપત્તિ, ન પુબ્બભાગેતિ વદન્તિ, તં ન યુત્તં, યેન મિનનરક્ખણાદિના પયોગેન પચ્છા ધઞ્ઞપરિભોગે આપત્તિ હોતિ તસ્સ પયોગસ્સ કરણે અનાપત્તિયા અયુત્તત્તા. પરિયાયકથાય પન સબ્બત્થ અનાપત્તિ. તેનેવ "**એત્તકેહિ વીહીહિ ઇદઞ્ચિદઞ્ચ આહરથા**"તિ નિયમવચને અકપ્પિયં વુત્તં. કહાપણવિચારણેપિ એસેવ નયો. ''વત્થુ ચ એવરૂપં નામ સંવિજ્જતિ, કપ્પિયકારકો નત્થીતિ વત્તબ્બ''ન્તિઆદિવચનઞ્ચેત્થ સાધકં. **રજ્જુયા વા દણ્ડેન વા**તિ એત્થ ''પાદેહિપિ મિનિતું ન વટ્ટતી''તિ વદન્તિ. **ખલે વા ઠત્વા રક્ખતી**તિ એત્થ પન થેનેત્વા ગણ્હન્તે દિસ્વા ''મા ગણ્હથા''તિ નિવારેન્તો રક્ખતિ નામ, સચે પન અવિચારેત્વા કેવલં તુણ્હીભૂતોવ રક્ખણત્થાય ઓલોકેન્તો તિટ્ઠતિ, વટ્ટતિ. ''સચેપિ તસ્મિં તુણ્હીભૂતે ચોરિકાય હરન્તિ, 'મયં ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ આરોચેસ્સામા'તિ એવં વત્તુમ્પિ વટ્ટતી''તિ વદન્તિ. **નીહરાપેતિ પટિસામેતી**તિ એત્થાપિ ''સચે પરિયાયેન વદતિ, વટ્ટતી''તિ વદન્તિ. અપુબ્બસ્સ અનુપ્પાદિતત્તા અઞ્ઞેસં વટ્ટતીતિ આહ "**તસ્સેવેતં અકપ્પિય**"ન્તિ.

સબ્બેસં અકપ્પિયં, કસ્મા? કહાપણાનં વિચારિતત્તાતિ એત્થ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૫૩૭-૫૩૯) એવં વિચારણા કતા – નનુ ચ દુબ્બિચારિતમત્તેન તસ્સેવેતં અકપ્પિયં, ન સબ્બેસં રૂપિયસંવોહારે ચતુત્થપત્તો વિય. વુત્તઞ્હિ તત્થ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૫૮૯) ''યો પન રૂપિયં અસમ્પટિચ્છિત્વા 'થેરસ્સ પત્તં કિણિત્વા દેહી'તિ પહિતકપ્પિયકારકેન સદ્ધિં કમ્મારકુલં ગન્ત્વા પત્તં દિસ્વા 'ઇમે કહાપણે ગહેત્વા ઇમં દેહી'તિ કહાપણે દાપેત્વા ગહિતો, અયં પત્તો એતસ્સેવ ભિક્ખુનો ન વટ્ટતિ દુબ્બિચારિતત્તા , અઞ્ઞેસં પન વટ્ટતિ મૂલસ્સ અસમ્પટિચ્છિતત્તા''તિ, તસ્મા **યં તે આહરન્તિ, સબ્બેસં અકપ્પિયં. કસ્મા? કહાપણાનં વિચારિતત્તા**તિ ઇદં કસ્મા વુત્તન્તિ? એત્થ કેચિ વદન્તિ ''કહાપણે સાદિયિત્વા વિચારિતં સન્ધાય એવં વુત્ત''ન્તિ, સઙ્ઘિકત્તા ચ નિસ્સજ્જિતું ન સક્કા, તસ્મા સબ્બેસં ન કપ્પતીતિ તેસં અધિપ્પાયો. કેચિ પન ''અસાદિયિત્વાપિ કહાપણાનં વિચારિતત્તા

રૂપિયસંવોહારો કતો હોતિ, સઙ્ઘિકત્તા ચ નિસ્સજ્જિતું ન સક્કા, તસ્મા સબ્બેસં ન કપ્પતી''તિ વદન્તિ. ગણ્ઠિપદેસુ પન તીસુપિ ઇદં વુત્તં ''ચતુત્થપત્તો ગિહિસન્તકાનંયેવ કહાપણાનં વિચારિતત્તા અઞ્ઞેસં કપ્પતિ, ઇધ પન સઙ્ઘિકાનં વિચારિતત્તા સબ્બેસં ન કપ્પતી''તિ. સબ્બેસમ્પિ વાદો તેન તેન પરિયાયેન યુત્તોયેવાતિ.

૬૨. **ચતુસાલદ્વારે**તિ ભોજનસાલં સન્ધાય વુત્તં.

૬૩. ''**વનં દમ્મિ, અરઞ્ઞં દમ્મી**''**તિ વુત્તે પન વટ્ટતી**તિ એત્થ નિવાસટ્ઠાનત્તા પુગ્ગલસ્સપિ સુદ્ધચિત્તેન ગહેતું વટ્ટતિ. **સીમં દેમા**તિ વિહારસીમાદિસાધારણવચનેન વુત્તત્તા ''વટ્ટતી''તિ વુત્તં. **પરિયાયેન કથિતત્તા**તિ ''ગણ્હાહી''તિ અવત્વા ''સીમા ગતા''તિ પરિયાયેન કથિતત્તા. પકતિભૂમિકરણત્થં ''**હેટ્ઠા ગહિતં પંસુ**''ન્તિઆદિ વુત્તં. **દાસં દમ્મી**તિ એત્થ ''મનુસ્સં દમ્મીતિ વુત્તે વટ્ટતી''તિ વદન્તિ. **વેય્યાવચ્ચકર**ન્તિઆદિના વુત્તે પુગ્ગલસ્સપિ દાસં ગહેતું વટ્ટતિ ''અનુજાનામિ ભિક્ખવે આરામિક''ન્તિ વિસેસેત્વા અનુઞ્ઞાતત્તા. તઞ્ચ ખો પિલિન્દવચ્છેન ગહિતપરિભુત્તક્કમેન, ન ગહટ્ઠાનં દાસપરિભોગક્કમેન. ખેત્તાદયો પન સબ્બે સઙ્ઘસ્સેવ વટ્ટન્તિ પાળિયં પુગ્ગલિકવસેન ગહેતું અનનુઞ્ઞાતત્તાતિ દટ્ઠબ્બં. **કુક્કુટસૂકરે...પે॰... વટ્ટતી**તિ એત્થ કુક્કુટસૂકરેસુ દીયમાનેસુ ''ઇમેહિ અમ્હાકં અત્થો નત્થિ, સુખં જીવન્તુ, અરઞ્ઞે વિસ્સજ્જેથા''તિ વત્તું વટ્ટતિ . **વિહારસ્સ દેમા**તિ સઙ્ઘિકવિહારં સન્ધાય વુત્તં. ''ખેત્તવત્થુપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતી''તિઆદિના (દી॰ નિ॰ ૧.૧૦, ૧૯૪) સુત્તન્તેસુ આગતપટિક્ખેપો ભગવતા આપત્તિયાપિ હેતુભાવેન કતોતિ ભગવતો અધિપ્પાયં જાનન્તેહિ સઙ્ગીતિકારકમહાથેરેહિ ખેત્તપટિગ્ગહણાદિનિસ્સિતો અયં સબ્બોપિ પાળિમુત્તવિનિચ્છયો વુત્તોતિ ગહેતબ્બો.

૬૪. **ચીવરચેતાપન્ન**ન્તિ ચીવરમૂલં. **પહિણેય્યા**તિ પેસેય્ય. **ચેતાપેત્વા**તિ પરિવત્તેત્વા. **અચ્છાદેહી**તિ વોહારવચનમેતં, ઇત્થન્નામસ્સ ભિક્ખુનો દેહીતિ અયં પનેત્થ અત્થો. **આભત**ન્તિ આનીતં.

ઇમસ્મિં ઠાને સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૫૨૮-૫૩૧) એવં વિચારણા કતા – એત્થ ચ યં વુત્તં માતિકાટ્ઠકથાયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ રાજસિક્ખાપદવણ્ણના) ''ઇમિના ચીવરચેતાપન્નેન ચીવરં ચેતાપેત્વા ઇત્થન્નામં ભિક્ખું ચીવરેન અચ્છાદેહીતિ ઇદં આગમનસુદ્ધિં દસ્સેતું વુત્તં. સચે હિ 'ઇદં ઇત્થન્નામસ્સ ભિક્ખુનો દેહી'તિ પેસેય્ય, આગમનસ્સ અસુદ્ધત્તા અકપ્પિયવત્થું આરબ્ભ ભિક્ખુના કપ્પિયકારકોપિ નિદ્દિસિતબ્બો ન ભવેય્યા''તિ, તત્થ આગમનસ્સ સુદ્ધિયા વા અસુદ્ધિયા વા વિસેસપ્પયોજનં ન દિસ્સતિ. સતિપિ હિ આગમનસ્સ અસુદ્ધભાવે દૂતો અત્તનો કુસલતાય કપ્પિયવોહારેન વદતિ, કપ્પિયકારકો ન નિદ્દિસિતબ્બોતિ ઇદં નત્થિ, ન ચ દૂતેન કપ્પિયવોહારવસેન વુત્તે દાયકેન ''ઇદં કથં પેસિત''ન્તિ ઈદિસી વિચારણા ઉપલબ્ભતિ, અવિચારેત્વા ચ તં ન સક્કા જાનિતું. યદિ પન આગમનસ્સ અસુદ્ધત્તા કપ્પિયકારકો નિદ્દિસિતબ્બો ન ભવેય્ય, ચીવરાનં અત્થાય દૂતસ્સ હત્થે અકપ્પિયવત્થુમ્હિ પેસિતે સબ્બત્થ દાયકેન કથં પેસિતન્તિ પુચ્છિત્વાવ કપ્પિયકારકો નિદ્દિસિતબ્બો ભવેય્ય, તસ્મા અસતિપિ આગમનસુદ્ધિયં સચે સો દૂતો અત્તનો કુસલતાય કપ્પિયવોહારવસેન વદતિ, દૂતસ્સેવ વચનં ગહેતબ્બં. યદિ હિ આગમનસુદ્ધિયેવેત્થ પમાણં, મૂલસ્સામિકેન કપ્પિયવોહારવસેન પેસિતસ્સ દૂતસ્સ અકપ્પિયવોહારવસેન વદતોપિ કપ્પિયકારકો નિદ્દિસિતબ્બો ભવેય્ય, તસ્મા સબ્બત્થ દૂતવચનમેવ પમાણન્તિ ગહેતબ્બં. **ઇમિના ચીવરચેતાપન્નેના**તિઆદિના પન ઇમમત્થં દસ્સેતિ ''કપ્પિયવસેન આભતમ્પિ ચીવરમૂલં ઈદિસેન દૂતવચનેન અકપ્પિયં હોતિ, તસ્મા તં પટિક્ખિપિતબ્બ''ન્તિ. તેનેવાહ ''તેન ભિક્ખુના સો દૂતો એવમસ્સ વચનીયોતિઆદી''તિ.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૫૩૮-૫૩૯) પન એવં વુત્તં – યં વુત્તં માતિકાટ્ઠકથાયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ રાજસિક્ખાપદવણ્ણના) ''ઇમિના ચીવરચેતાપન્નેન ચીવરં ચેતાપેત્વા ઇત્થન્નામં ભિક્ખું ચીવરેન અચ્છાદેહીતિ ઇદં આગમનસુદ્ધિં દસ્સેતું વુત્તં. સચે હિ 'ઇદં ઇત્થન્નામસ્સ ભિક્ખુનો દેહી'તિ પેસેય્ય, આગમનસ્સ અસુદ્ધત્તા અકપ્પિયવત્થું આરબ્ભ ભિક્ખુના કપ્પિયકારકોપિ નિદ્દિસિતબ્બો ન ભવેય્યા''તિ, તં નિસ્સગ્ગિયવત્થુદુક્કટવત્થુભૂતં અકપ્પિયચીવરચેતાપન્નં ''અસુકસ્સ ભિક્ખુનો દેહી''તિ એવં આગમનસુદ્ધિયા અસતિ, સિક્ખાપદે આગતનયેન દૂતવચને ચ અસુદ્ધે સબ્બથા પટિક્ખેપોયેવ કાતું વટ્ટતિ, ન પન ''ચીવરઞ્ચ ખો મયં પટિગ્ગણ્હામા''તિ વત્તું, તદનુસારેન વેય્યાવચ્ચકરઞ્ચ નિદ્દિસિતું આગમનદૂતવચનાનં ઉભિન્નં અસુદ્ધત્તા, પાળિયં આગતનયેન પન આગમનસુદ્ધિયા સતિ દૂતવચને અસુદ્ધેપિ સિક્ખાપદે આગતનયેન સબ્બં કાતું વટ્ટતીતિ દસ્સનત્થં વુત્તં. તેન ચ યથા દૂતવચનાસુદ્ધિયમ્પિ આગમને સુદ્ધે વેય્યાવચ્ચકરં નિદ્દિસિતું વટ્ટતિ, એવં આગમનાસુદ્ધિયમ્પિ દૂતવચને સુદ્ધે વટ્ટતિ એવાતિ અયમત્થો અત્થતો સિદ્ધોવ હોતિ. ઉભયસુદ્ધિયં વત્તબ્બમેવ નત્થીતિ ઉભયાસુદ્ધિપક્ખમેવ સન્ધાય માતિકાટ્ઠકથાયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ રાજસિક્ખાપદવણ્ણના) ''કપ્પિયકારકોપિ નિદ્દિસિતબ્બો ન ભવેય્યા''તિ વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં.

યં પનેત્થ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૨૩૭-૫૩૯) ''આગમનસ્સ સુદ્ધિયા વા અસુદ્ધિયા વા વિસેસપ્પયોજનં ન દિસ્સતી''તિઆદિ વુત્તં, તં માતિકાટ્ઠકથાવચનસ્સ અધિપ્પાયં અસલ્લક્ખેત્વા વુત્તં યથાવુત્તનયેન આગમનસુદ્ધિઆદિના સપ્પયોજનત્તા. યો પનેત્થ ''મૂલસ્સામિકેન કપ્પિયવોહારવસેન, પેસિતદૂતસ્સ અકપ્પિયવોહારેન વદતોપિ કપ્પિયકારકો નિદ્દિસિતબ્બો ભવેય્યા''તિ અનિટ્ઠપ્પસઙ્ગો વુત્તો, સો અનિટ્ઠપ્પસઙ્ગો એવ ન હોતિ અભિમતત્તા. તથા હિ સિક્ખાપદે એવ ''પટિગ્ગણ્હતુ આયસ્મા ચીવરચેતાપન્ન''ન્તિ અકપ્પિયવોહારેન વદતો દૂતસ્સ કપ્પિયેન કમ્મેન વેય્યાવચ્ચકરો નિદ્દિસિતબ્બો વુત્તો આગમનસ્સ સુદ્ધત્તા, આગમનસ્સપિ અસુદ્ધિયં પન કપ્પિયેનપિ કમ્મેન વેય્યાવચ્ચકરો ન નિદ્દિસિતબ્બોવાતિ અત્થેવ આગમનસ્સ સુદ્ધિઅસુદ્ધિયા પયોજનં. કથં પન દૂતવચનેન આગમનસુદ્ધિ વિઞ્ઞાયતીતિ? નાયં ભારો. દૂતેન હિ અકપ્પિયવોહારેન વુત્તે એવ આગમનસુદ્ધિ ગવેસિતબ્બા, ન ઇતરત્થ. તત્થ ચ તસ્સ વચનક્કમેન પુચ્છિત્વા ચ યુત્તિઆદીહિ ચ સક્કા વિઞ્ઞાતું. ઇધાપિ હિ સિક્ખાપદે ''ચીવરચેતાપન્નં આભત''ન્તિ દૂતવચનેનેવ ચીવરં કિણિત્વા દાતું પેસિતભાવો વિઞ્ઞાયતિ. યદિ હિ સબ્બથા આગમનસુદ્ધિ ન વિઞ્ઞાયતિ, પટિક્ખેપો એવ કત્તબ્બોતિ.

સુવણ્ણં રજતં કહાપણો માસકોતિ ઇમાનિ હિ ચત્તારિ નિસ્સગ્ગિયવત્થૂનિ, મુત્તા મણિ વેળુરિયો સઙ્ખો સિલા પવાળં લોહિતઙ્કો મસારગલ્લં સત્ત ધઞ્ઞાનિ દાસિદાસં ખેત્તં વત્થુ પુપ્ફારામફલારામાદયોતિ ઇમાનિ દુક્કટવત્થૂનિ ચ અત્તનો વા ચેતિયસઙ્ઘગણપુગ્ગલાનં વા અત્થાય સમ્પટિચ્છિતું ન વટ્ટન્તિ, તસ્મા તં સાદિતું ન વટ્ટતીતિ દસ્સનત્થં ''ન ખો મયં આવુસો ચીવરચેતાપન્નં પટિગ્ગણ્હામા''તિ વુત્તં. ચીવરઞ્ચ ખો મયં પટિગ્ગણ્હામા''તિઆદિ દૂતવચનસ્સ અકપ્પિયત્તેપિ આગમનસુદ્ધિયા પટિપજ્જનવિધિદસ્સનત્થં વુત્તં. **કાલેન કપ્પિયન્તિ** યુત્તપત્તકાલેન યદા નો અત્થો હોતિ, તદા કપ્પિયં ચીવરં પટિગ્ગણ્હામાતિ અત્થો. **વેય્યાવચ્ચકરો**તિ કિચ્ચકરો, કપ્પિયકારકોતિ અત્થો. ''**વેય્યાવચ્ચકરો નિદ્દિસિતબ્બો**''તિ ઇદં ''અત્થિ પનાયસ્મતો કોચિ વેય્યાવચ્ચકરો''તિ કપ્પિયવચનેન વુત્તત્તા અનુઞ્ઞાતં. સચે પન દૂતો ''કો ઇમં ગણ્હાતિ, કસ્સ વા દેમી''તિ વદતિ, ન નિદ્દિસિતબ્બો. **આરામિકો વા ઉપાસકો વા**તિ ઇદં સારુપ્પતાય વુત્તં, ઠપેત્વા પન પઞ્ચ સહધમ્મિકે યો કોચિ કપ્પિયકારકો વટ્ટતિ. **એસો ખો આવુસો ભિક્ખૂનં વેય્યાવચ્ચકરો**તિ ઇદં દૂતેન ''અત્થિ પનાયસ્મતો કોચિ વેય્યાવચ્ચકરો''તિ પુચ્છિતત્તા

પુચ્છાસભાગેન ભિક્ખુસ્સ કપ્પિયવચનદસ્સનત્થં વુત્તં. એવમેવ હિ ભિક્ખુના વત્તબ્બં, ન વત્તબ્બં “**તસ્સ દેહી**”તિઆદિ. તેનેવ પાળિયં ‘‘ન વત્તબ્બો તસ્સ દેહી’’તિઆદિમાહ. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૫૩૮-૫૩૯) પન ‘‘એસો ખો…પે॰… ન વત્તબ્બો તસ્સ દેહીતિઆદિ અકપ્પિયવત્થુસાદિયનપરિમોચનત્થં વુત્ત’’ન્તિ વુત્તં.

આણત્તો સો મયાતિ યથા તુમ્હાકં ચીવરેન અત્થે સતિ ચીવરં દસ્સતિ, એવં વુત્તોતિ અત્થો. વિમતિવિનોદનિયં પન ‘‘સઞ્ઞત્તોતિઆદિ એવં દૂતેન પુન વુત્તે એવ ચોદેતું વટ્ટતિ, ન ઇતરથાતિ દસ્સનત્થં વુત્ત’’ન્તિ વુત્તં. એત્થ પન પાળિયં ‘‘સઞ્ઞત્તો સો મયા’’તિ આગતત્તા એવં વુત્તો, પુરિમવાક્યે પન વિનયસઙ્ગહપ્પકરણે (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૬૪) ‘‘આણત્તો સો મયા’’તિ પરિયાયવચનેન પરિવત્તિત્વા ઠપિતત્તા તથા વુત્તો, તેન ચ કપ્પિયકારકસ્સ સઞ્ઞાપિતભાવે દૂતેન ભિક્ખુસ્સ પુન આરોચિતે એવ ભિક્ખુના કપ્પિયકારકો ચોદેતબ્બો હોતિ, ન અનારોચિતેતિ દસ્સેતિ.

અત્થો મે આવુસો ચીવરેનાતિ ચોદનાલક્ખણનિદસ્સનમેતં. ઇદં વા હિ વચનં વત્તબ્બં, તસ્સ વા અત્થો યાય કાયચિ ભાસાય વત્તબ્બો. **દેહિ મે ચીવર**ન્તિઆદીનિ પન ન વત્તબ્બાકારદસ્સનત્થં વુત્તાનિ. એતાનિ હિ વચનાનિ, એતેસં વા અત્થો યાય કાયચિ ભાસાય ન વત્તબ્બો. ‘‘એવં વદન્તો ચ પટિક્ખિત્તત્તા વત્તભેદે દુક્કટં આપજ્જતિ, ચોદના પન હોતિયેવા’’તિ મહાગણ્ઠિપદે મજ્ઝિમગણ્ઠિપદે ચ વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૫૩૮-૫૩૯) પન ‘‘ન વત્તબ્બો ‘દેહિ મે ચીવરં…પે॰… ચેતાપેહિ મે ચીવર’ન્તિ ઇદં દૂતેનાભતરૂપિયં પટિગ્ગહેતું અત્તના નિદ્દિટ્ઠકપ્પિયકારકત્તાવ ‘દેહિ મે ચીવરં…પે॰… ચેતાપેહિ મે ચીવર’ન્તિ વદન્તો રૂપિયસ્સ પકતત્તા તેન રૂપિયેન પરિવત્તેત્વા ‘દેહિ ચેતાપેહી’તિ રૂપિયસંવોહારં સમાપજ્જન્તો નામ હોતીતિ તં દોસં દૂરતો પરિવજ્જેતું વુત્તં રૂપિયપટિગ્ગાહકેન સઙ્ઘમજ્ઝે નિસ્સટ્ઠરૂપિયે વિય. વુત્તઞ્હિ તત્થ ‘ન વત્તબ્બો ઇમં વા ઇમં વા આહરા’તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૫૮૩-૫૮૪), તસ્મા ન ઇદં વિઞ્ઞત્તિદોસે પરિવજ્જેતું વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં ‘અત્થો મે આવુસો ચીવરેના’તિપિ અવત્તબ્બતાપ્પસઙ્ગતો. તેનેવ દૂતનિદ્દિટ્ઠેસુ રૂપિયસંવોહારસઙ્કાભાવતો અઞ્ઞં કપ્પિયકારકં ઠપેત્વાપિ આહરાપેતબ્બ’’ન્તિ વુત્તં. તત્થાપિ ‘‘દૂતેન ઠપિતરૂપિયેન ચેતાપેત્વા ચીવરં આહરાપેહી’’તિ અવત્વા કેવલં ‘‘ચીવરં આહરાપેહી’’તિ એવં આહરાપેતબ્બન્તિ અધિપ્પાયો ગહેતબ્બોતિ વુત્તં.

ઇચ્ચેતં કુસલન્તિ એવં યાવતતિયં ચોદેન્તો તં ચીવરં અભિનિપ્ફાદેતું સક્કોતિ અત્તનો પટિલાભવસેન, ઇચ્ચેતં કુસલં સાધુ સુટ્ઠુ સુન્દરં. **ચતુક્ખત્તું પઞ્ચક્ખત્તું છક્ખત્તુપરમં તુણ્હીભૂતેન ઉદ્દિસ્સ ઠાતબ્બન્તિ** ઠાનલક્ખણનિદસ્સનમેતં. **છક્ખત્તુપરમ**ન્તિ ચ ભાવનપુંસકવચનમેતં. **છક્ખત્તુપરમ**ન્તિ એતેન ચીવરં ઉદ્દિસ્સ તુણ્હીભૂતેનેવ ઠાતબ્બં, ન અઞ્ઞં કિઞ્ચિ કાતબ્બન્તિ ઇદં ઠાનલક્ખણં. તેનેવ “**ન આસનેતિઆદી**”તિ અટ્ઠકથાયં વુત્તં. સદ્દસત્થે પન –

‘‘કિરિયાવિસેસનં સત્થે, વુત્તં ધાતુવિસેસનં;
ભાવનપુંસકન્ત્યેવ, સાસને સમુદીરિત’’ન્તિ. –

વચનતો કિરિયાવિસેસનમેવ સાસનવોહારેન ભાવનપુંસકં નામ જાતં;
‘‘મુદું પચતિઇચ્ચત્ર, પચનં ભવતીતિ ચ;
સુખં સયતિઇચ્ચત્ર, કરોતિ સયનન્તિ ચા’’તિ. –

વચનતો કિરિયાવિસેસનપદેન તુલ્યાધિકરણભૂતં કિરિયાવિસેસ્યપદં અકમ્મકમ્પિ સકમ્મકમ્પિ ભૂધાતુકરધાતૂહિ સમ્બન્ધિતબ્બં હોતીતિ ઇમિના ઞાયેન છક્ખત્તુપરમં ઠાનં ભવિતબ્બં, છક્ખત્તુપરમં ઠાનં કાતબ્બન્તિ અત્થો. એતેન છક્ખત્તુપરમં એવં ઠાનં ભવિતબ્બં, ન તતો અધિકં , છક્ખત્તુપરમં એવ ઠાનં કાતબ્બં, ન તતો ઉદ્ધન્તિ ઇમમત્થં દસ્સેતિ. **ન આસને નિસીદિતબ્બ**ન્તિ ''ઇધ ભન્તે નિસીદથા''તિ વુત્તેપિ ન નિસીદિતબ્બં. **ન આમિસં પટિગ્ગહેતબ્બ**ન્તિ ''યાગુખજ્જકાદિભેદં કિઞ્ચિ આમિસં ગણ્હથ ભન્તે''તિ યાચિયમાનેનપિ ન ગણ્હિતબ્બં. **ન ધમ્મો ભાસિતબ્બો**તિ ''મઙ્ગલં વા અનુમોદનં વા ભાસથા''તિ યાચિયમાનેનપિ કિઞ્ચિ ન ભાસિતબ્બં, કેવલં ''કિંકારણા આગતોસી''તિ પુચ્છિયમાનેન ''જાનાહિ આવુસો''તિ વત્તબ્બો.

ઠાનં ભઞ્જતીતિ આગતકારણં ભઞ્જતિ કોપેતિ. **ઠાન**ન્તિ ઠિતિયા ચ કારણસ્સ ચ નામં, તસ્મા આસને નિસીદનેન ઠાનં કુપ્પતિ, આગતકારણમ્પિ, આમિસપટિગ્ગહણાદીસુ પન આગતકારણમેવ ભઞ્જતિ, ન ઠાનં. તેનાહ ''આગતકારણં ભઞ્જતી''તિ. કેચિ પન ''આમિસપટિગ્ગહણાદિના ઠાનમ્પિ ભઞ્જતી''તિ વદન્તિ, તં અટ્ઠકથાય ન સમેતિ, ટીકાયમ્પિ નાનાવાદે દસ્સેત્વા ઠાનભઞ્જનં વુત્તં, તં અટ્ઠકથાવચનેન અસંસન્દનતો ગન્થગરુભયેન ન વદિમ્હ. ઇદાનિ યા તિસ્સો ચોદના, છ ચ ઠાનાનિ વુત્તાનિ, તત્થ વુદ્ધિહાનિં દસ્સેન્તો ''**સચે ચતુક્ખત્તું ચોદેતી**''તિઆદિમાહ. યસ્મા ચ એકચોદનાવુદ્ધિયા દ્વિન્નં ઠાનાનં હાનિ વુત્તા, તસ્મા ચોદના દ્વિગુણં ઠાનન્તિ લક્ખણં દસ્સિતં હોતિ. ઇતિ ઇમિના લક્ખણેન તિક્ખત્તું ચોદેત્વા છક્ખત્તું ઠાતબ્બં, દ્વિક્ખત્તું ચોદેત્વા અટ્ઠક્ખત્તું ઠાતબ્બં, સકિં ચોદેત્વા દસક્ખત્તું ઠાતબ્બં.

તત્ર તત્ર ઠાને તિટ્ઠતીતિ ઇદં ચોદકસ્સ ઠિતટ્ઠાનતો અપક્કમ્મ તત્ર તત્ર ઉદ્દિસ્સ ઠાનંયેવ સન્ધાય વુત્તં. **કો પન વાદો નાનાદિવસેસૂ**તિ નાનાદિવસેસુ એવં કરોન્તસ્સ કો પન વાદો, વત્તબ્બમેવ નત્થીતિ અધિપ્પાયો. ''**સામં વા ગન્તબ્બં, દૂતો વા પાહેતબ્બો**તિ ઇદં સભાવતો ચોદેતું અનિચ્છન્તેનપિ કાતબ્બમેવા''તિ વદન્તિ. **ન તં તસ્સ ભિક્ખુનો કિઞ્ચિ અત્થં અનુભોતી**તિ તં ચીવરચેતાપન્નં અસ્સ ભિક્ખુનો કિઞ્ચિ અપ્પમત્તકમ્પિ કમ્મં ન નિપ્ફાદેતિ. **યુઞ્જન્તાયસ્મન્તો સક**ન્તિ આયસ્મન્તો અત્તનો સન્તકં ધનં પાપુણન્તુ. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૫૩૮-૫૩૯) પન ''**યતસ્સ ચીવરચેતાપન્ન**ન્તિઆદિ યેન અત્તના વેય્યાવચ્ચકરો નિદ્દિટ્ઠો, ચીવરઞ્ચ અનિપ્ફાદિતં, તસ્સ કત્તબ્બદસ્સનં. એવં ભિક્ખુના વત્થુસામિકાનં વુત્તે ચોદેત્વા દેન્તિ, વટ્ટતિ 'સામિકા ચોદેત્વા દેન્તી'તિ (પારા॰ ૫૪૧) અનાપત્તિયં વુત્તત્તા. તેનેવ સો સયં અચોદેત્વા ઉપાસકાદીહિ પરિયાયેન વત્વા ચોદાપેતિ , તેસુ સતક્ખત્તુમ્પિ ચોદેત્વા ચીવરં દાપેન્તેસુ તસ્સ અનાપત્તિ સિદ્ધા હોતિ સિક્ખાપદસ્સ અનાણત્તિકત્તા''તિ વુત્તં.

૬૫. કેનચિ અનિદ્દિટ્ઠો અત્તનો મુખેનેવ બ્યાવટભાવં વેય્યાવચ્ચકરત્તં પત્તો **મુખવેવટિકો**, **અવિચારેતુકામતાયા**તિ ઇમિના વિજ્જમાનમ્પિ દાતું અનિચ્છન્તા અરિયાપિ વઞ્ચનાધિપ્પાયં વિના વોહારતો નત્થીતિ વદન્તીતિ દસ્સેતિ. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૫૩૭-૫૩૯) પન ''**અવિચારેતુકામતાયા**તિ ઇમસ્મિં પક્ખે 'નત્થમ્હાકં કપ્પિયકારકો'તિ ઇદં તાદિસં કરોન્તો કપ્પિયકારકો નત્થીતિ ઇમિના અધિપ્પાયેન વુત્ત''ન્તિ વુત્તં. ભેસજ્જક્ખન્ધકે મેણ્ડકસેટ્ઠિવત્થુમ્હિ (મહાવ॰ ૨૯૯) વુત્તં ''સન્તિ ભિક્ખવે''તિઆદિવચનમેવ **મેણ્ડકસિક્ખાપદં** નામ. તત્થ હિ મેણ્ડકેન નામ સેટ્ઠિના ''સન્તિ હિ ભન્તે મગ્ગા કન્તારા અપ્પોદકા અપ્પભક્ખા ન સુકરા અપાથેય્યેન ગન્તું, સાધુ ભન્તે ભગવા ભિક્ખૂનં પાથેય્યં અનુજાનાતૂ''તિ યાચિતેન ભગવતા ''અનુજાનામિ ભિક્ખવે પાથેય્યં પરિયેસિતું. તણ્ડુલો તણ્ડુલત્થિકેન, મુગ્ગો મુગ્ગત્થિકેન, માસો માસત્થિકેન, લોણં લોણત્થિકેન, ગુળો ગુળત્થિકેન, તેલં તેલત્થિકેન, સપ્પિ સપ્પિત્થિકેના''તિ વત્વા ઇદં વુત્તં ''સન્તિ, ભિક્ખવે, મનુસ્સા સદ્ધા પસન્ના, તે કપ્પિયકારકાનં હત્થે હિરઞ્ઞં ઉપનિક્ખિપન્તિ 'ઇમિના યં અય્યસ્સ કપ્પિયં, તં દેથા'તિ. અનુજાનામિ,

ભિક્ખવે, યં તતો કપ્પિયં, તં સાદિતું, ન ત્વેવાહં, ભિક્ખવે, કેનચિ પરિયાયેન જાતરૂપરજતં સાદિતબ્બં પરિયેસિતબ્બન્તિ વદામી''તિ. ''કપ્પિયકારકાનં હત્થે હિરઞ્ઞં નિક્ખિપન્તી''તિ એત્થાપિ ભિક્ખુસ્સ આરોચનં અત્થિયેવ, અઞ્ઞથા અનિદ્દિટ્ઠકપ્પિયકારકપક્ખં ભજતીતિ ન ચોદેતબ્બો સિયા, ઇદં પન દૂતેન નિદ્દિટ્ઠકપ્પિયકારકે સન્ધાય વુત્તં, ન પન ભિક્ખુના નિદ્દિટ્ઠે વા અનિદ્દિટ્ઠે વા. તેનેવાહ ''**એત્થ ચોદનાય પરિમાણં નત્થી**''તિઆદિ. યદિ મૂલં સન્ધાય ચોદેતિ, તં સાદિતમેવ સિયાતિ આહ ''**મૂલં અસાદિયન્તેના**''તિ.

અઞ્ઞાતકઅપ્પવારિતેસુ વિય પટિપજ્જિતબ્બન્તિ ઇદં અત્તના ચોદનાટ્ઠાનઞ્ચ ન કાતબ્બન્તિ દસ્સનત્થં વુત્તં. **પિણ્ડપાતાદીનં અત્થાયાતિ** ઇમિના ચીવરત્થાયેવ ન હોતીતિ દસ્સેતિ. **એસેવ નયો**તિ ઇમિના વત્થુસામિના નિદ્દિટ્ઠકપ્પિયકારકેસુપિ પિણ્ડપાતાદીનમ્પિ અત્થાય દિન્ને ચ ઠાનચોદનાદિસબ્બં હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ કાતબ્બન્તિ દસ્સેતિ.

૬૬. **ઉપનિક્ખિત્તસાદિયને પના**તિઆદીસુ ''ઇદં અય્યસ્સ હોતૂ''તિ એવં સમ્મુખા વા ''અમુકસ્મિં નામ ઠાને મમ હિરઞ્ઞસુવણ્ણં અત્થિ, તં તુય્હં હોતૂ''તિ એવં પરમ્મુખા વા ઠિતસ્સ કેવલં વાચાય વા હત્થમુદ્દાય વા ''તુય્હ''ન્તિ વત્વા પરિચ્ચત્તસ્સ કાયવાચાહિ અપ્પટિક્ખિપિત્વા ચિત્તેન સાદિયનં ઉપનિક્ખિત્તસાદિયનં નામ. **સાદિયતી**તિ વુત્તમેવત્થં વિભાવેતિ ''**ગણ્હિતુકામો હોતી**''તિ.

ઇદં ગુત્તટ્ઠાનન્તિ આચિક્ખિતબ્બન્તિ પચ્ચયપરિભોગંયેવ સન્ધાય આચિક્ખિતબ્બં. ''ઇધ નિક્ખિપા''તિ વુત્તે ''ઉગ્ગણ્હાપેય્ય વા''તિ વુત્તલક્ખણેન નિસ્સગ્ગિયં હોતીતિ આહ ''**ઇધ નિક્ખિપાહીતિ ન વત્તબ્બ**''ન્તિ. અથ વા ''ઇદં ગુત્તટ્ઠાન''ન્તિ આચિક્ખન્તો ઠાનસ્સ ગુત્તભાવમેવ દસ્સેતિ, ન વત્થું પરામસતિ, તસ્મા આચિક્ખિતબ્બં. ''ઇધ નિક્ખિપાહી''તિ પન વદન્તો નિક્ખિપિતબ્બં વત્થું નિક્ખિપાહીતિ વત્થું પરામસતિ નામ, તસ્મા ન વત્તબ્બં. પરતો **ઇદં ગણ્હા**તિ એત્થાપિ એસેવ નયો. **કપ્પિયઞ્ચ અકપ્પિયઞ્ચ નિસ્સાય ઠિતં હોતી**તિ યસ્મા તતો ઉપ્પન્નપચ્ચયપરિભોગો કપ્પતિ, તસ્મા કપ્પિયં નિસ્સાય ઠિતં, યસ્મા પન દુબ્બિચારણાય તતો ઉપ્પન્નપચ્ચયપરિભોગો ન કપ્પતિ, તસ્મા અકપ્પિયં નિસ્સાય ઠિતન્તિ વેદિતબ્બં. અથ વા ઇદં ધનં યસ્મા ''નયિદં કપ્પતી''તિ પટિક્ખિત્તં, તસ્મા કપ્પિયં નિસ્સાય ઠિતં, યસ્મા પન સબ્બસો અવિસ્સજ્જિતં, તસ્મા અકપ્પિયં નિસ્સાય ઠિતં. અથ વા તં ધનં યસ્મા પચ્છા સુટ્ઠુવિચારણાય સતિયા કપ્પિયં ભવિસ્સતિ, દુબ્બિચારણાય સતિયા અકપ્પિયં ભવિસ્સતિ, તસ્મા કપ્પિયઞ્ચ અકપ્પિયઞ્ચ નિસ્સાય ઠિતં હોતીતિ. વિમતિવિનોદનિયં પન ''**એકો સતં વા સહસ્સં વા**તિઆદિ રૂપિયે હેટ્ઠિમકોટિયા પવત્તનાકારં દસ્સેતું વુત્ત''ન્તિ ચ ''ન પન એવં પટિપજ્જિતબ્બમેવાતિ દસ્સેતું, 'ઇધ નિક્ખિપાહી'તિ વુત્તે ઉગ્ગણ્હાપનં હોતીતિ આહ 'ઇધ નિક્ખિપાહી'તિ ન વત્તબ્બ''ન્તિ ચ ''કપ્પિયઞ્ચ…પે॰… હોતીતિ યસ્મા અસાદિતત્તા તતો ઉપ્પન્નપચ્ચયા વટ્ટન્તિ, તસ્મા કપ્પિયં નિસ્સાય ઠિતં, યસ્મા પન દુબ્બિચારણાય સતિ તતો ઉપ્પન્નં ન કપ્પતિ, તસ્મા અકપ્પિયં નિસ્સાય ઠિતન્તિ વેદિતબ્બ''ન્તિ ચ વુત્તં.

૬૭. **સઙ્ઘમજ્ઝે નિસ્સજ્જિતબ્બ**ન્તિ યસ્મા રૂપિયં નામ અકપ્પિયં, તસ્મા સઙ્ઘસ્સ વા ગણસ્સ વા પુગ્ગલસ્સ વા નિસ્સજ્જિતબ્બન્તિ ન વુત્તં. યસ્મા પન તં પટિગ્ગહિતમત્તમેવ હોતિ, ન તેન કિઞ્ચિ કપ્પિયભણ્ડં ચેતાપિતં, તસ્મા ઉપાયેન પરિભોગદસ્સનત્થં ''સઙ્ઘમજ્ઝે નિસ્સજ્જિતબ્બ''ન્તિ (પારા॰ ૫૮૪) વુત્તં. **ન તેન કિઞ્ચિ કપ્પિયભણ્ડં ચેતાપિત**ન્તિ ઇમિના ચેતાપિતઞ્ચે, નત્થિ પરિભોગૂપાયો ઉગ્ગહેત્વા અનિસ્સટ્ઠરૂપિયેન ચેતાપિતત્તા. ઈદિસઞ્હિ સઙ્ઘમજ્ઝે નિસ્સજ્જનં કત્વાવ છડ્ડેત્વા પાચિત્તિયં દેસાપેતબ્બન્તિ દસ્સેતિ. કેચિ પન ''યસ્મા નિસ્સગ્ગિયવત્થું

પટિગ્ગહેત્વાપિ ચેતાપિતં કપ્પિયભણ્ડં સઙ્ઘે નિસ્સટ્ઠં કપ્પિયકારકેહિ નિસ્સટ્ઠરૂપિયેન પરિવત્તેત્વા આનીતકપ્પિયભણ્ડસદિસં હોતિ, તસ્મા વિનાવ ઉપાયં ભાજેત્વા પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતી''તિ વદન્તિ, તં પત્તચતુક્કાદિકથાય ન સમેતિ. તત્થ હિ રૂપિયેન પરિવત્તિતપત્તસ્સ અપરિભોગોવ દસ્સિતો, ન નિસ્સજ્જનવિચારોતિ. **કપ્પિયં આચિક્ખિતબ્બન્તિ** પબ્બજિતાનં સપ્પિ વા તેલં વા વટ્ટતિ ઉપાસકાતિ એવં આચિક્ખિતબ્બં.

આરામિકાનં વા પત્તભાગન્તિ ઇદં ગિહીનં હત્થગતોપિ સોયેવ ભાગોતિ કત્વા વુત્તં. સચે પન તેન અઞ્ઞં પરિવત્તેત્વા આરામિકા દેન્તિ, પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતીતિ મજ્ઝિમગણ્ઠિપદે ચૂળગણ્ઠિપદે ચ વુત્તં. **તતો હરિત્વાતિ** અઞ્ઞેસં પત્તભાગતો હરિત્વા. **કસિણપરિકમ્મન્તિ** આલોકકસિણપરિકમ્મં. **મઞ્ચપીઠાદીનિ વાતિ** એત્થ તતો ગહિતમઞ્ચપીઠાદીનિ પરિવત્તેત્વા અઞ્ઞં ચે ગહિતં, વટ્ટતીતિ વદન્તિ. **છાયાપીતિ** ભોજનસાલાદીનં છાયાપિ. **પરિચ્છેદાતિક્કન્તાતિ** ગેહપરિચ્છેદં અતિક્કન્તા, છાયાય ગતગતટ્ઠાનં ગેહં ન હોતીતિ અધિપ્પાયો. **મગ્ગેનપીતિ** એત્થ સચે અઞ્ઞો મગ્ગો નત્થિ, મગ્ગં અધિટ્ઠહિત્વા ગન્તું વટ્ટતીતિ વદન્તિ. **કીતાયાતિ** તેન વત્થુના કીતાય. **ઉપનિક્ખેપં ઠપેત્વા સઙ્ઘો પચ્ચયે પરિભુઞ્જતીતિ** સચે ઉપાસકો ''અતિબહુ એતં હિરઞ્ઞં, ઇદં ભન્તે અજ્જેવ ન વિનાસેતબ્બ''ન્તિ વત્વા સયં ઉપનિક્ખેપં ઠપેતિ, અઞ્ઞેન વા ઠપાપેતિ, એવં ઉપનિક્ખેપં ઠપેત્વા તતો ઉપ્પન્નપચ્ચયં પરિભુઞ્જન્તો સઙ્ઘો પચ્ચયે પરિભુઞ્જતિ, તેન વત્થુના ગહિતત્તા ''**અકપ્પિય**''ન્તિ વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૫૮૩-૫૮૪) પન ''**ઉપનિક્ખેપં ઠપેત્વાતિ** કપ્પિયકારકેહિ વડ્ઢિયા પયોજનં સન્ધાય વુત્તં. **અકપ્પિયન્તિ** તેન વત્થુના ગહિતત્તા વુત્ત''ન્તિ વુત્તં.

સચે સો છડ્ડેતીતિ યત્થ કત્થચિ ખિપતિ, અથાપિ ન છડ્ડેતિ, સયં ગહેત્વા ગચ્છતિ, ન વારેતબ્બો. **નો ચે છડ્ડેતીતિ** અથ નેવ ગહેત્વા ગચ્છતિ, ન છડ્ડેતિ, ''કિં મય્હં ઇમિના બ્યાપારેના''તિ યેનકામં પક્કમતિ, તતો યથાવુત્તલક્ખણો રૂપિયછડ્ડકો સમ્મન્નિતબ્બો. **યો ન છન્દાગતિન્તિ**આદીસુ લોભવસેન તં વત્થું અત્તનો વા કરોન્તો અત્તાનં વા ઉક્કંસેન્તો છન્દાગતિં નામ ગચ્છતિ. દોસવસેન ''નેવાયં માતિકં જાનાતિ, ન વિનય''ન્તિ પરં અપસાદેન્તો દોસાગતિં નામ ગચ્છતિ. મોહવસેન પમુટ્ઠો પમુટ્ઠસ્સતિભાવં આપજ્જન્તો મોહાગતિં નામ ગચ્છતિ. રૂપિયપટિગ્ગાહકસ્સ ભયેન છડ્ડેતું અવિસહન્તો ભયાગતિં નામ ગચ્છતિ. એવં અકરોન્તો ન છન્દાગતિં ગચ્છતિ, ન દોસાગતિં ગચ્છતિ, ન મોહાગતિં ગચ્છતિ, ન ભયાગતિં ગચ્છતિ નામાતિ વેદિતબ્બો.

૬૮. પતિતોકાસં અસમન્નાહરન્તેન છડ્ડેતબ્બન્તિ ઇદં નિરપેક્ખભાવદસ્સનપરન્તિ વેદિતબ્બં, તસ્મા પતિતટ્ઠાને ઞાતેપિ તસ્સ ગૂથં છડ્ડેન્તસ્સ વિય નિરપેક્ખભાવોયેવેત્થ પમાણન્તિ વેદિતબ્બં. **અસન્તસમ્ભાવનાયાતિ** અત્તનિ અવિજ્જમાનઉત્તરિમનુસ્સધમ્મારોચનં સન્ધાય વુત્તં. **થેય્યપરિભોગો** નામ અનરહસ્સ પરિભોગો. ભગવતા હિ અત્તનો સાસને સીલવતો પચ્ચયા અનુઞ્ઞાતા, ન દુસ્સીલસ્સ. દાયકાનમ્પિ સીલવતો એવ પરિચ્ચાગો, ન દુસ્સીલસ્સ અત્તનો કારાનં મહપ્ફલભાવસ્સ પચ્ચાસીસનતો. ઇતિ સત્થારા અનનુઞ્ઞાતત્તા દાયકેહિ ચ અપરિચ્ચત્તત્તા દુસ્સીલસ્સ પરિભોગો થેય્યપરિભોગો. ઇણવસેન પરિભોગો **ઇણપરિભોગો**, પટિગ્ગાહકતો દક્ખિણાવિસુદ્ધિયા અભાવતો ઇણં ગહેત્વા પરિભોગો વિયાતિ અત્થો. **તસ્માતિ** ''સીલવતો''તિઆદિના વુત્તમેવત્થં કારણભાવેન પચ્ચામસતિ. **ચીવરં પરિભોગે પરિભોગેતિ** કાયતો મોચેત્વા પરિભોગે પરિભોગે. પુરેભત્ત...પે॰... પચ્છિમયામેસુ પચ્ચવેક્ખિતબ્બન્તિ સમ્બન્ધો. તથા અસક્કોન્તેન યથાવુત્તકાલવિસેસવસેન એકસ્મિં દિવસે ચતુક્ખત્તું તિક્ખત્તું દ્વિક્ખત્તું સકિંયેવ વા પચ્ચવેક્ખિતબ્બં.

સચસ્સ અપ્પચ્ચવેક્ખતોવ અરુણો ઉગ્ગચ્છતિ, ઇણપરિભોગટ્ઠાને તિટ્ઠતીતિ એત્થ હિય્યો યં મયા ચીવરં પરિભુત્તં, તં યાવદેવ સીતસ્સ પટિઘાતાય...પે॰... હિરિકોપિનપટિચ્છાદનત્થં. હિય્યો યો મયા પિણ્ડપાતો પરિભુત્તો, સો નેવ દવાયાતિઆદિના સચે અતીતપરિભોગપચ્ચવેક્ખણં ન કરેય્ય, ઇણપરિભોગટ્ઠાને તિટ્ઠતીતિ વદન્તિ, તં વીમંસિતબ્બં. **સેનાસનમ્પિ પરિભોગે પરિભોગે**તિ પવેસે પવેસે. એવં પન અસક્કોન્તેન પુરેભત્તાદીસુ પચ્ચવેક્ખિતબ્બં, તં હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ સક્કા વિઞ્ઞાતુન્તિ ઇધ વિસું ન વુત્તં. **સતિપચ્ચયતા**તિ સતિયા પચ્ચયભાવો. પટિગ્ગહણસ્સ પરિભોગસ્સ ચ પચ્ચવેક્ખણસતિયા પચ્ચયભાવો યુજ્જતિ, પચ્ચવેક્ખિત્વાવ પટિગ્ગહેતબ્બં પરિભુઞ્જિતબ્બઞ્ચાતિ અત્થો. તેનેવાહ "**સતિં કત્વા**"તિઆદિ. **એવં સન્તેપી**તિ યદિપિ દ્વીસુપિ ઠાનેસુ પચ્ચવેક્ખણા યુત્તા, એવં સન્તેપિ . અપરે પનાહુ "**સતિપચ્ચયતા**તિ સતિ ભેસજ્જપરિભોગસ્સ પચ્ચયભાવે, પચ્ચયેતિ અત્થો. **એવં સન્તેપી**તિ પચ્ચયે સતિપી''તિ, તં તેસં મતિમત્તં. તથા હિ પચ્ચયસન્નિસ્સિતસીલં પચ્ચવેક્ખણાય વિસુજ્ઝતિ, ન પચ્ચયસબ્ભાવમત્તેન.

નનુ ચ "**પરિભોગે કરોન્તસ્સ અનાપત્તી**"તિ ઇમિના પાતિમોક્ખસંવરસીલં વુત્તં, તસ્મા પચ્ચયસન્નિસ્સિતસીલસ્સ પાતિમોક્ખસંવરસીલસ્સ ચ કો વિસેસોતિ? વુચ્ચતે – પુરિમેસુ તાવ તીસુ પચ્ચયેસુ વિસેસો પાકટોયેવ, ગિલાનપચ્ચયે પન યથા વતિં કત્વા રુક્ખમૂલે ગોપિતે તસ્સ ફલાનિપિ રક્ખિતાનેવ હોન્તિ, એવમેવ પચ્ચવેક્ખણાય પચ્ચયસન્નિસ્સિતસીલે રક્ખિતે તપ્પટિબદ્ધં પાતિમોક્ખસંવરસીલમ્પિ નિપ્ફન્નં નામ હોતિ. ગિલાનપચ્ચયં અપ્પચ્ચવેક્ખિત્વા પરિભુઞ્જન્તસ્સ સીલં ભિજ્જમાનં પાતિમોક્ખસંવરસીલમેવ ભિજ્જતિ, પચ્ચયસન્નિસ્સિતસીલં પન પચ્છાભત્તપુરિમયામાદીસુ યાવ અરુણુગ્ગમના અપ્પચ્ચવેક્ખન્તસ્સેવ ભિજ્જતિ. પુરેભત્તઞ્હિ અપ્પચ્ચવેક્ખિત્વાપિ ગિલાનપચ્ચયં પરિભુઞ્જન્તસ્સ અનાપત્તિ, ઇદમેતેસં નાનાકરણન્તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૫૮૫) આગતં.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૫૮૫) પન "**થેય્યપરિભોગો**તિ પચ્ચયસ્સામિના ભગવતા અનનુઞ્ઞાતત્તા વુત્તં. **ઇણપરિભોગો**તિ ભગવતા અનુઞ્ઞાતમ્પિ કત્તબ્બં અકત્વા પરિભુઞ્જનતો વુત્તં. તેન ચ પચ્ચયસન્નિસ્સિતસીલં વિપજ્જતીતિ દસ્સેતિ. **પરિભોગે પરિભોગે**તિ કાયતો મોચેત્વા મોચેત્વા પરિભોગે. પચ્છિમયામેસુ પચ્ચવેક્ખિતબ્બન્તિ યોજના. **ઇણપરિભોગટ્ઠાને તિટ્ઠતી**તિ એત્થ 'હિય્યો યં મયા ચીવરં પરિભુત્ત'ન્તિઆદિનાપિ અતીતપચ્ચવેક્ખણા વટ્ટતીતિ વદન્તિ. **પરિભોગે પરિભોગે**તિ ઉદકપતનટ્ઠાનતો અન્તોપવેસનેસુ નિસીદનસયનેસુ ચ. **સતિપચ્ચયતા વટ્ટતી**તિ પચ્ચવેક્ખણસતિયા પચ્ચયત્તં લદ્ધું વટ્ટતિ. પટિગ્ગહણે ચ પરિભોગે ચ પચ્ચવેક્ખણાસતિ અવસ્સં લદ્ધબ્બાતિ દસ્સેતિ. તેનાહ '**સતિં કત્વા**'તિઆદિ. કેચિ પન 'સતિપચ્ચયતા પચ્ચયે સતિ ભેસજ્જપરિભોગસ્સ કારણે સતી'તિ એવમ્પિ અત્થં વદન્તિ, તેસમ્પિ પચ્ચયે સતીતિ પચ્ચયસબ્ભાવસલ્લક્ખણે સતીતિ એવમત્થો ગહેતબ્બો પચ્ચયસબ્ભાવમત્તેન સીલસ્સ અસુજ્ઝનતો. **પરિભોગે અકરોન્તસ્સેવ આપત્તી**તિ ઇમિના પાતિમોક્ખસંવરસીલસ્સ ભેદો દસ્સિતો, ન પચ્ચયસન્નિસ્સિતસીલસ્સ તસ્સ અતીતપચ્ચવેક્ખણાય વિસુજ્ઝનતો. એતસ્મિં પન સેસપચ્ચયેસુ ચ ઇણપરિભોગાદિવચનેન પચ્ચયસન્નિસ્સિતસીલસ્સેવ ભેદોતિ એવમિમેસં નાનાકરણં વેદિતબ્બ''ન્તિ આગતં.

એતેસુ દ્વીસુ પકરણેસુ ''ઇણપરિભોગટ્ઠાને તિટ્ઠતી''તિ એત્થ હિય્યો યં મયા ચીવરં પરિભુત્તન્તિ...પે॰... વદન્તીતિ આગતં. ઇમં પન નયં નિસ્સાય ઇદાનિ એકચ્ચે પણ્ડિતા ''અજ્જપાતો પરિભુત્તં સાયં પચ્ચવેક્ખન્તેન અજ્જ યં મયા ચીવરં પરિભુત્તન્તિઆદિના અતીતવસેન પચ્ચવેક્ખણા કાતબ્બા''તિ વદન્તિ. કેચિ ''હિય્યો પરિભુત્તમેવ અતીતવસેન પચ્ચવેક્ખણા કાતબ્બા, ન અજ્જ પરિભુત્તં, તં પન પચ્ચુપ્પન્નવસેન

પચ્ચવેક્ખણાયેવા’’તિ વદન્તિ. તત્થ મૂલવચને એવં વિચારણા કાતબ્બા. કથં? ઇદં હિય્યોત્યાદિવચનં સુત્તં વા સુત્તાનુલોમં વા આચરિયવાદો વા અત્તનોમતિ વાતિ. તત્થ ન તાવ સુત્તં હોતિ ‘‘સુત્તં નામ સકલે વિનયપિટકે પાળી’’તિ વુત્તત્તા ઇમસ્સ ચ વચનસ્સ ન પાળિભૂતત્તા. ન ચ સુત્તાનુલોમં ‘‘સુત્તાનુલોમં નામ ચત્તારો મહાપદેસા’’તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૪૫) વુત્તત્તા ઇમસ્સ ચ મહાપદેસભાવાભાવતો. ન ચ આચરિયવાદો ‘‘આચરિયવાદો નામ ધમ્મસઙ્ગાહકેહિ પઞ્ચહિ અરહન્તસતેહિ ઠપિતા પાળિવિનિમુત્તા ઓક્કન્તવિનિચ્છયપ્પવત્તા અટ્ઠકથાતન્તી’’તિ વચનતો ઇમસ્સ ચ અટ્ઠકથાપાઠભાવાભાવતો. ન ચ અત્તનોમતિ ‘‘અત્તનોમતિ નામ સુત્તસુત્તાનુલોમઆચરિયવાદે મુઞ્ચિત્વા અનુમાનેન અત્તનો બુદ્ધિયા નયગ્ગાહેન ઉપટ્ઠિતાકારકથનં, અપિચ સુત્તન્તાભિધમ્મવિનયટ્ઠકથાસુ આગતો સબ્બોપિ થેરવાદો અત્તનોમતિ નામા’’તિ વુત્તત્તા ઇમસ્સ ચ અટ્ઠકથાસુ આગતત્થેરવાદભાવાભાવતો.

ઇતિ –

‘‘ચતુબ્બિધઞ્હિ વિનયં, મહાથેરા મહિદ્ધિકા;
નીહરિત્વા પકાસેસું, ધમ્મસઙ્ગાહકા પુરા’’તિ. (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૪૫) –

વુત્તેસુ ચતુબ્બિધવિનયેસુ અનન્તોગધત્તા ઇદં વચનં વિચારેતબ્બં. તેન વુત્તં સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૫૮૫) ટીકાચરિયેન ‘‘તં વીમંસિતબ્બ’’ન્તિ. અથ વા ‘‘નયગ્ગાહેન ઉપટ્ઠિતાકારકથન’’ન્તિ ઇમિના લક્ખણેન તેસં તેસં આચરિયાનં ઉપટ્ઠિતાકારવસેન કથનં અત્તનોમતિ સિયા, એવમ્પિ વિચારેતબ્બમેવ. ‘‘અત્તનોમતિ આચરિયવાદે ઓતારેતબ્બા. સચે તત્થ ઓતરતિ ચેવ સમેતિ ચ, ગહેતબ્બા. સચે નેવ ઓતરતિ ન સમેતિ, ન ગહેતબ્બા. અયઞ્હિ અત્તનોમતિ નામ સબ્બદુબ્બલા’’તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૪૫) વચનતો ઇમસ્સ ચ વચનસ્સ અટ્ઠકથાવચને અનોતરણતો અપ્પવિસનતો. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં ‘‘સચસ્સ અપ્પચ્ચવેક્ખતોવ અરુણો ઉગ્ગચ્છતિ, ઇણપરિભોગટ્ઠાને તિટ્ઠતી’’તિ.

અપરો નયો – કિં ઇદં વચનં પાળિવચનં વા અટ્ઠકથાવચનં વા ટીકાવચનં વા ગન્થન્તરવચનં વાતિ. તત્થ ન તાવ પાળિવચનં, ન અટ્ઠકથાવચનં, ન ગન્થન્તરવચનં, અથ ખો ટીકાવચનન્તિ. હોતુ ટીકાવચનં, સકવચનં વા પરવચનં વા અધિપ્પેતવચનં વા અનધિપ્પેતવચનં વાતિ. તત્થ ન સકવચનં હોતિ, અથ ખો પરવચનં. તેનાહ ‘‘વદન્તી’’તિ. ન ટીકાચરિયેન અધિપ્પેતવચનં હોતિ, અથ ખો અનધિપ્પેતવચનં. તેનાહ ‘‘તં વીમંસિતબ્બ’’ન્તિ. તેહિ પન આચરિયેહિ અતીતપરિભોગપચ્ચવેક્ખણાતિ ઇદં અતીતપઅભોગવસેન પચ્ચવેક્ખણા અતીતપરિભોગપચ્ચવેક્ખણાતિ પરિકપ્પેત્વા અતીતવાચકેન સદ્દેન યોજેત્વા કતં ભવેય્ય. અતીતે પરિભોગો અતીતપરિભોગો, અતીતપરિભોગસ્સ પચ્ચવેક્ખણા અતીતપરિભોગપચ્ચવેક્ખણાતિ એવં પન કતે અતીતપરિભોગસ્સ પચ્ચુપ્પન્નસમીપત્તા પચ્ચુપ્પન્નવાચકેન સદ્દેન કથનં હોતિ યથા તં નગરતો આગન્ત્વા નિસિન્નં પુરિસં ‘‘કુતો આગચ્છસી’’તિ વુત્તે ‘‘નગરતો આગચ્છામી’’તિ પચ્ચુપ્પન્નવાચકસદ્દેન કથનં.

વિનયસુત્તન્તવિસુદ્ધિમગ્ગાદીસુ (મ॰ નિ॰ ૧.૨૩; વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૮) ચ ‘‘પટિસઙ્ખા યોનિસો ચીવરં પટિસેવતી’’તિ વત્તમાનવચનેનેવ પાઠો હોતિ, ન અતીતવચનેન, અતીતપરિભોગોતિ ચ ઇમસ્મિંયેવ દિવસે પચ્છાભત્તાદિકાલં ઉપાદાય પુરેભત્તાદીસુ પરિભોગો ઇચ્છિતબ્બો, ન હિય્યો પરિભોગો. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? અટ્ઠકથાપમાણેન. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૫૮૫) ‘‘પિણ્ડપાતો આલોપે આલોપે, તથા અસક્કોન્તેન

પુરેભત્તપચ્છાભત્તપુરિમયામપચ્છિમયામેસુ. સચસ્સ અપ્પચ્ચવેક્ખતોવ અરુણો ઉગ્ગચ્છતિ, ઇણપરિભોગટ્ઠાને તિટ્ઠતી''તિ. એતેન પિણ્ડપાતં આલોપે આલોપે પચ્ચવેક્ખન્તો ભોજનકિરિયાય અપરિનિટ્ઠિતત્તા મુખ્યતો પચ્ચુપ્પન્નપચ્ચવેક્ખણા હોતિ, પુરેભત્તાદીસુ ચતૂસુ કોટ્ઠાસેસુ પચ્ચવેક્ખન્તો ભોજનકિરિયાય પરિનિટ્ઠિતત્તા અતીતપચ્ચવેક્ખણા હોતીતિ દસ્સેતિ. સા પન પચ્ચુપ્પન્નસમીપત્તા વત્તમાનવચનેન વિધીયતિ. યદિ હિ હિય્યો પરિભુત્તાનિ અતીતપચ્ચવેક્ખણેન પચ્ચવેક્ખિતબ્બાનિ સિયું, અતીતદુતિયદિવસતતિયદિવસાદિમાસસંવચ્છરાદિપરિભુત્તાનિપિ પચ્ચવેક્ખિતબ્બાનિ સિયું, એવઞ્ચ સતિ યથાવુત્તઅટ્ઠકથાવચનં નિરત્થકં સિયા, તસ્મા અટ્ઠકથાવચનમેવ પમાણં કાતબ્બં. યથાહ –

''બુદ્ધેન ધમ્મો વિનયો ચ વુત્તો;
યો તસ્સ પુત્તેહિ તથેવ ઞાતો;
સો યેહિ તેસં મતિમચ્ચજન્તા;
યસ્મા પુરે અટ્ઠકથા અકંસુ.

''તસ્મા હિ યં અટ્ઠકથાસુ વુત્તં;
તં વજ્જયિત્વાન પમાદલેખં;
સબ્બમ્પિ સિક્ખાસુ સગારવાનં;
યસ્મા પમાણં ઇધ પણ્ડિતાન''ન્તિ. (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.ગન્થારમ્ભકથા);

યસ્મા ચ સબ્બાસવસુત્તાદીસુ (મ॰ નિ॰ ૧.૨૩) ભગવતા દેસિતકાલે ભિક્ખુકત્તુકત્તા નામયોગત્તા વત્તમાનપઠમપુરિસવસેન ''પટિસઙ્ખા યોનિસો ચીવરં પટિસેવતી''તિ દેસિતા, તદનુકરણેન ભિક્ખૂનં પચ્ચવેક્ખણકાલે અત્તકત્તુકત્તા અમ્હયોગત્તા વત્તમાનઉત્તમપુરિસવસેન ''પટિસઙ્ખા યોનિસો ચીવરં પટિસેવામી''તિ પચ્ચવેક્ખિતબ્બા હોતિ, ''સીતસ્સ પટિઘાતાયા''તિઆદીનિ તદત્થસમ્પદાનપદાનિ ચ ''પટિસેવતિ, પટિસેવામી''તિ વુત્તપટિસેવનકિરિયાયમેવ સમ્બન્ધિતબ્બાનિ હોન્તિ, તાનિ ચ કિરિયાપદાનિ પચ્ચુપ્પન્નવસેન વા પચ્ચુપ્પન્નસમીપઅતીતવસેન વા વત્તમાનવિભત્તિયુત્તાનિ હોન્તિ, તસ્મા પચ્ચુપ્પન્નપરિભુત્તાનં વા અતીતપરિભુત્તાનં વા પચ્ચયાનં પચ્ચવેક્ખણકાલે ''પટિસેવામી''તિ વચનં ભગવતો વચનસ્સ અનુગતત્તા ઉપપન્નમેવાતિ દટ્ઠબ્બં.

અનુવચનેપિ એવં વિચારણા કાતબ્બા – ''અજ્જ પાતો પરિભુત્તં સાયં પચ્ચવેક્ખન્તેન અજ્જ યં મયા ચીવરં પરિભુત્તન્તિઆદિના અતીતવસેન પચ્ચવેક્ખણા કાતબ્બા''તિ યે વદન્તિ, તે એવં પુચ્છિતબ્બા – કિં ભવન્તો ભગવતા અતીતપરિભુત્તેસુ અતીતવસેન પચ્ચવેક્ખણા દેસિતાતિ? ન દેસિતા. કથં દેસિતાતિ? ''પચ્ચવેક્ખતી''તિ પચ્ચુપ્પન્નવસેનેવ દેસિતાતિ. કિં ભોન્તો ભગવતો કાલે અતીતપરિભુત્તેસુ પચ્ચવેક્ખણા નત્થીતિ? અત્થિ. અથ કસ્મા ભગવતા પચ્ચુપ્પન્નવસેનેવ પચ્ચવેક્ખણા દેસિતાતિ? પચ્ચુપ્પન્નસમીપવસેન વા સામઞ્ઞવસેન વા દેસિતાતિ. એવં સન્તે ભગવતો અનુકરણેન ઇદાનિપિ અતીતપરિભુત્તાનં પચ્ચયાનં પચ્ચુપ્પન્નવસેન પચ્ચવેક્ખણા કાતબ્બાતિ. યે પન એવં વદન્તિ ''હિય્યો પરિભુત્તાનમેવ અતીતપચ્ચવેક્ખણા કાતબ્બા, ન અજ્જ પરિભુત્તાનં, તેસં પન પચ્ચુપ્પન્નપચ્ચવેક્ખણાયેવા''તિ, તે એવં વત્તબ્બા – કિં ભોન્તો યથા તુમ્હે વદન્તિ, એવં પાળિયં અત્થીતિ? નત્થિ. અટ્ઠકથાયં અત્થીતિ? નત્થિ. એવં સન્તે સાટ્ઠકથેસુ તેપિટકેસુ બુદ્ધવચનેસુ અસંવિજ્જમાનં તુમ્હાકં વચનં કથં પચ્ચેતબ્બન્તિ? આચરિયપરમ્પરાવસેન. હોતુ તુમ્હાકં

આચરિયલદ્ધિવસેન કથનં, કાલો નામ તિવિધો અતીતો અનાગતો પચ્ચુપ્પન્નોતિ. તત્થ પરિનિટ્ઠિતકિરિયા અતીતો નામ, અભિમુખકિરિયા અનાગતો નામ, આરદ્ધઅનિટ્ઠિતકિરિયા પચ્ચુપ્પન્નો નામ. તેનાહુ પોરાણા –

> ''આરદ્ધાનિટ્ઠિતો ભાવો, પચ્ચુપ્પન્નો સુનિટ્ઠિતો;
> અતીતાનાગતુપ્પાદ-મપ્પત્તાભિમુખા કિરિયા''તિ.

તત્થ અજ્જ વા હોતુ હિય્યો વા તતો પુબ્બે વા, પરિભુત્તપચ્ચયો સુપરિનિટ્ઠિતભુઞ્જનકિરિયત્તા અતીતો નામ. તત્થ હિય્યો વા તતો પુબ્બે વા પરિભુત્તપચ્ચયો અતિક્કન્તઅરુણુગ્ગમનત્તા ન પચ્ચવેક્ખણારહો, પચ્ચવેક્ખિતોપિ અપ્પચ્ચવેક્ખિતોયેવ હોતિ, ઇણપરિભોગટ્ઠાને તિટ્ઠતિ. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં ''સચસ્સ અપ્પચ્ચવેક્ખતોવ અરુણો ઉગ્ગચ્છતિ, ઇણપરિભોગટ્ઠાને તિટ્ઠતી''તિ. અજ્જેવ પન ચીવરઞ્ચ સેનાસનઞ્ચ પરિભોગે પરિભોગે, પિણ્ડપાતં આલોપે આલોપે, ભેસજ્જં પટિગ્ગહણે પરિભોગે ચ પચ્ચવેક્ખતો અપરિનિટ્ઠિતભુઞ્જનકિરિયત્તા પચ્ચુપ્પન્નપરિભુત્તપચ્ચવેક્ખણા નામ હોતિ. પુરે પરિભુત્તં તતો પચ્છા ચતૂસુ કોટ્ઠાસેસુ પચ્ચવેક્ખતો સુપરિનિટ્ઠિતભુઞ્જનકિરિયત્તા અતીતપરિભુત્તપચ્ચવેક્ખણા નામ હોતિ. એત્તકં પચ્ચવેક્ખણાય ખેત્તં, ન તતો પુબ્બે પચ્છા વા. યથાહ અટ્ઠકથાયં ''સીલવતો અપ્પચ્ચવેક્ખિતપરિભોગો ઇણપરિભોગો નામ. તસ્મા ચીવરં પરિભોગે પરિભોગે...પે॰... ભેસજ્જસ્સ પટિગ્ગહણેપિ પરિભોગેપિ સતિપચ્ચયતા વટ્ટતી''તિ, તસ્મા હિય્યો પરિભુત્તસ્સ ઇણપરિભોગત્તા તં અનામસિત્વા અજ્જ પરિભુત્તેસુ અતીતપચ્ચુપ્પન્નેસુ ભગવતો વચનસ્સ અનુકરણેન વત્તમાનવિભત્તિયુત્તેન ''પટિસેવામી''તિ કિરિયાપદેન પચ્ચવેક્ખણા સૂપપન્ના હોતીતિ દટ્ઠબ્બા. ઈદિસપચ્ચવેક્ખણમેવ સન્ધાય વિમતિવિનોદનિયાદીસુ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૫૮૫) ''પચ્ચયસન્નિસ્સિતસીલસ્સ અતીતપચ્ચવેક્ખણાય વિસુજ્ઝનતો''તિ વુત્તં.

એવં પચ્ચયસન્નિસ્સિતસીલસ્સ સુદ્ધિં દસ્સેત્વા ઇદાનિ તેનેવ પસઙ્ગેન સબ્બાપિ સુદ્ધિયો દસ્સેતું ''**ચતુબ્બિધા હિ સુદ્ધી**''તિઆદિમાહ. તત્થ સુજ્ઝતિ એતાયાતિ સુદ્ધિ, યથાધમ્મં દેસનાવ સુદ્ધિ **દેસનાસુદ્ધિ**. વુટ્ઠાનસ્સપિ ચેત્થ દેસનાય એવ સઙ્ગહો દટ્ઠબ્બો. છિન્નમૂલાપત્તીનં પન અભિક્ખુતાપટિઞ્ઞાયેવ દેસના. અધિટ્ઠાનવિસિટ્ઠો સંવરોવ સુદ્ધિ **સંવરસુદ્ધિ**. ધમ્મેન સમેન પચ્ચયાનં પરિયેટ્ઠિ એવ સુદ્ધિ **પરિયેટ્ઠિસુદ્ધિ**. ચતૂસુ પચ્ચયેસુ વુત્તવિધિના પચ્ચવેક્ખણાવ સુદ્ધિ **પચ્ચવેક્ખણસુદ્ધિ**. એસ તાવ સુદ્ધીસુ સમાસનયો. સુદ્ધિમન્તેસુ સીલેસુ પન દેસના સુદ્ધિ એતસ્સાતિ **દેસનાસુદ્ધિ**. સેસેસુપિ એસેવ નયો. **ન પુનેવં કરિસ્સામી**તિ એત્થ **એવ**ન્તિ સંવરભેદં સન્ધાયાહ. **પહાયા**તિ વજ્જેત્વા, અકત્વાતિ અત્થો. વિમતિવિનોદનિયં પન ''સુજ્ઝતિ દેસનાદીહિ, સોધીયતીતિ વા સુદ્ધિ, ચતુબ્બિધસીલં. તેનાહ '**દેસનાય સુજ્ઝનતો**'તિઆદિ. એત્થ દેસનાગ્ગહણેન વુટ્ઠાનમ્પિ છિન્નમૂલાનં અભિક્ખુતાપટિઞ્ઞાપિ સઙ્ગહિતા. છિન્નમૂલાપત્તીનમ્પિ હિ પારાજિકાપત્તિવુટ્ઠાનેન હેટ્ઠાપરિરક્ખિતં ભિક્ખુસીલં વિસુદ્ધં નામ હોતિ. તેન તેસં મગ્ગપટિલાભોપિ સમ્પજ્જતી''તિ વુત્તં.

તત્થ દેસીયતિ ઉચ્ચારીયતીતિ **દેસના**, દિસી ઉચ્ચારણેતિ ધાતુ, દેસીયતિ ઞાપીયતિ એતાયાતિ વા **દેસના**, દિસ પેક્ખનેતિ ધાતુ. ઉભયથાપિ વિરતિપધાનકુસલચિત્તસમુટ્ઠિતો દેસનાવચીભેદસદ્દો. સંવરણં **સંવરો**, સં-પુબ્બ વર સંવરણેતિ ધાતુ, સતિપધાનો ચિત્તુપ્પાદો. પરિયેસના **પરિયેટ્ઠિ**, પરિ-પુબ્બ ઇસ પરિયેસનેતિ ધાતુ, વીરિયપધાનો ચિત્તુપ્પાદો. પટિ પુનપ્પુનં ઓગાહેત્વા ઇક્ખના **પચ્ચવેક્ખણા**, પટિ-પુબ્બ અવ-પુબ્બ ઇક્ખ દસ્સનઙ્કેસૂતિ ધાતુ, પઞ્ઞાપધાનો ચિત્તુપ્પાદો. તેસુ દેસનાય વચીભેદસદ્દભાવતો વચીભેદં કાતું અસક્કોન્તસ્સ ચ દુતિયકં અલભન્તસ્સ ચ ન સમ્પજ્જતિ, સેસા પન ચિત્તુપ્પાદમત્તભાવતો વચીભેદં કાતું અસક્કોન્તસ્સપિ દુતિયકં

અલભન્તસ્સપિ સમ્પજ્જન્તિ એવ, તસ્મા ગિલાનાદિકાલેસુ પચ્ચવેક્ખણાપાઠં પઠિતુમસક્કોન્તેનપિ અત્થં મનસિ કત્વા ચિત્તેનેવ પચ્ચવેક્ખણા કાતબ્બાતિ.

દાતબ્બટ્ઠેન દાયં, તં આદિયન્તીતિ **દાયાદા**, અનનુઞ્ઞાતેસુ સબ્બેન સબ્બં પરિભોગાભાવતો અનુઞ્ઞાતેસુયેવ ચ પરિભોગસબ્ભાવભાવતો ભિક્ખૂહિ પરિભુઞ્જિતબ્બપચ્ચયા ભગવતો સન્તકા. **ધમ્મદાયાદસુત્તઞ્ચેત્થ સાધકન્તિ** ''ધમ્મદાયાદા મે, ભિક્ખવે, ભવથ, મા આમિસદાયાદા , અત્થિ મે તુમ્હેસુ અનુકમ્પા, કિન્તિ મે સાવકા ધમ્મદાયાદા ભવેય્યું, નો આમિસદાયાદા''તિ એવં પવત્તં ધમ્મદાયાદસુત્તઞ્ચ (મ॰ નિ॰ ૧.૨૯) એત્થ એતસ્મિં અત્થે સાધકં. અવીતરાગાનં તણ્હાવસીકતાય પચ્ચયપરિભોગે સામિભાવો નત્થિ, તદભાવેન વીતરાગાનં તત્થ સામિભાવો યથારુચિ પરિભોગસબ્ભાવતો. તથા હિ તે પટિક્કૂલમ્પિ અપ્પટિક્કૂલાકારેન અપ્પટિક્કૂલમ્પિ પટિક્કૂલાકારેન તદુભયમ્પિ વજ્જેત્વા અજ્ઝુપેક્ખણાકારેન પચ્ચયે પરિભુઞ્જન્તિ, દાયકાનઞ્ચ મનોરથં પરિપૂરેન્તિ. તેનાહ ''**તે હિ તણ્હાય દાસબ્યં અતીતત્તા સામિનો હુત્વા પરિભુઞ્જન્તી**''તિ. યો પનાયં સીલવતો પુથુજ્જનસ્સ પચ્ચવેક્ખિતપરિભોગો, સો ઇણપરિભોગસ્સ પચ્ચનીકત્તા આણણ્યપરિભોગો નામ હોતિ. યથા પન ઇણાયિકો અત્તનો રુચિયા ઇચ્છિતં દેસં ગન્તું ન લભતિ, એવં ઇણપરિભોગયુત્તો લોકતો નિસ્સરિતું ન લભતીતિ તપ્પટિપક્ખત્તા સીલવતો પચ્ચવેક્ખિતપરિભોગો આણણ્યપરિભોગોતિ વુચ્ચતિ, તસ્મા નિપ્પરિયાયતો ચતુપરિભોગવિનિમુત્તો વિસુંયેવાયં પરિભોગોતિ વેદિતબ્બો, સો ઇધ વિસું ન વુત્તો, દાયજ્જપરિભોગેયેવ વા સઙ્ગહં ગચ્છતીતિ. સીલવાપિ હિ ઇમાય સિક્ખાય સમન્નાગતત્તા સેક્ખોત્વેવ વુચ્ચતિ.

સબ્બેસન્તિ અરિયાનં પુથુજ્જનાનઞ્ચ. કથં પુથુજ્જનાનં ઇમે પરિભોગા સમ્ભવન્તીતિ? ઉપચારવસેન. યો હિ પુથુજ્જનસ્સપિ સલ્લેખપટિપત્તિયં ઠિતસ્સ પચ્ચયગેધં પહાય તત્થ અનુપલિત્તેન ચિત્તેન પરિભોગો, સો સામિપરિભોગો વિય હોતિ. સીલવતો પન પચ્ચવેક્ખિતપરિભોગો દાયજ્જપરિભોગો વિય હોતિ દાયકાનં મનોરથસ્સાવિરાધનતો. તેન વુત્તં ''દાયજ્જપરિભોગેયેવ વા સઙ્ગહં ગચ્છતી''તિ. કલ્યાણપુથુજ્જનસ્સ પરિભોગે વત્તબ્બમેવ નત્થિ તસ્સ સેક્ખસઙ્ગહતો. સેક્ખસુત્ત ઞ્હેતસ્સ (અ॰ નિ॰ ૩.૮૬) અત્થસ્સ સાધકં.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૫૮૫) પન ''દાતબ્બટ્ઠેન દાયં, તં આદિયન્તીતિ **દાયાદા**. **સત્તન્નં સેક્ખાનન્તિ** એત્થ કલ્યાણપુથુજ્જનાપિ સઙ્ગહિતા તેસં આણણ્યપરિભોગસ્સ દાયજ્જપરિભોગે સઙ્ગહિતત્તાતિ વેદિતબ્બં. **ધમ્મદાયાદસુત્તન્તિ** ''ધમ્મદાયાદા મે, ભિક્ખવે, ભવથ, મા આમિસદાયાદા''તિઆદિના પવત્તં સુત્તં (મ॰ નિ॰ ૧.૨૯). તત્થ ''મા મે આમિસદાયાદાતિ એવં મે-સદ્દં આનેત્વા અત્થો વેદિતબ્બો. એવઞ્હિ યથાવુત્તત્થસાધકં હોતી''તિ વુત્તં. તત્થ મે મમ આમિસદાયાદા ચતુપચ્ચયભુઞ્જકાતિ ભગવતો સમ્બન્ધભૂતસ્સ સમ્બન્ધીભૂતા પચ્ચયા વુત્તા, તસ્મા દાયકેહિ દિન્નાપિ પચ્ચયા ભગવતા અનુઞ્ઞાતત્તા ભગવતો પચ્ચયાયેવ હોન્તીતિ એતસ્સ અત્થસ્સ ધમ્મદાયાદસુત્તં સાધકં હોતીતિ અત્થોતિ વુત્તં.

લજ્જિના સદ્ધિં પરિભોગો નામ લજ્જિસ્સ સન્તકં ગહેત્વા પરિભોગો. **અલજ્જિના સદ્ધિન્તિ** એત્થાપિ એસેવ નયો. **આદિતો પટ્ઠાય હિ અલજ્જી નામ નત્થીતિ** ઇમિના દિટ્ઠદિટ્ઠેસુયેવ આસઙ્કા ન કાતબ્બાતિ દસ્સેતિ. **અત્તનો ભારભૂતા** સદ્ધિવિહારિકાદયો. તેપિ નિવારેતબ્બાતિ યો પસ્સતિ, તેન નિવારેતબ્બાતિ પાઠો. અટ્ઠકથાયં પન ''**યોપિ અત્તનો ભારભૂતેન અલજ્જિના સદ્ધિં પરિભોગં કરોતિ, સોપિ નિવારેતબ્બો**''તિ પાઠો દિસ્સતિ, તથાપિ અત્થતો ઉભયથાપિ યુજ્જતિ. અત્તનો સદ્ધિવિહારિકાદયોપિ અલજ્જિભાવતો નિવારેતબ્બા. અલજ્જીહિ સદ્ધિવિહારિકાદીહિ એકસમ્ભોગં કરોન્તા અઞ્ઞેપિ નિવારેતબ્બાવ. **સચે ન ઓરમતિ, અયમ્પિ અલજ્જીયેવ હોતીતિ** એત્થ એવં

નિવારિતો સો પુગ્ગલો અલજ્જિના સદ્ધિં પરિભોગતો ઓરમતિ વિરમતિ, ઇચ્ચેતં કુસલં. નો ચે ઓરમતિ, અયમ્પિ અલજ્જીયેવ હોતિ, તેન સદ્ધિં પરિભોગં કરોન્તો સોપિ અલજ્જીયેવ હોતીતિ અત્થો. તેન વુત્તં "**એવં એકો અલજ્જી અલજ્જિસતમ્પિ કરોતી**"તિ. **અધમ્મિયો**તિ અનેસનાદીહિ ઉપ્પન્નો. **ધમ્મિયો**તિ ભિક્ખાચરિયાદીહિ ઉપ્પન્નો. **સઙ્ઘસ્સેવ દેતી**તિ ભત્તં અગ્ગહેત્વા અત્તના લદ્ધસલાકંયેવ દેતિ.

વિમતિવિનોદનિયં પન "**લજ્જિના સદ્ધિં પરિભોગો**તિ ધમ્મામિસવસેન મિસ્સીભાવો. **અલજ્જિના સદ્ધિ**ન્તિ એત્થાપિ એસેવ નયો. **આદિતો પટ્ઠાય હિ અલજ્જી નામ નત્થી**તિ ઇમિના દિટ્ઠદિટ્ઠેસુ આસઙ્કા નામ ન કાતબ્બા, દિટ્ઠસુતાદિકારણે સતિ એવ કાતબ્બાતિ દસ્સેતિ. **અત્તનો ભારભૂતા** સદ્ધિવિહારિકાદયો. **સચે ન ઓરમતી**તિ અગતિગમનવસેન ધમ્મામિસપરિભોગતો ન ઓરમતિ. **આપત્તિ નામ નત્થી**તિ ઇદં અલજ્જીનં ધમ્મેનુપ્પન્નપચ્ચયં ધમ્મકમ્મઞ્ચ સન્ધાય વુત્તં. તેસમ્પિ હિ કુલદૂસનાદિસમુપ્પન્નં પચ્ચયં પરિભુઞ્જન્તાનં વગ્ગકમ્માદીનિ કરોન્તાનઞ્ચ આપત્તિ એવ. '**ધમ્મિયાધમ્મિયપરિભોગો પચ્ચયવસેનેવ વેદિતબ્બો**'તિ વુત્તત્તા હેટ્ઠા લજ્જિપરિભોગાલજ્જિપરિભોગા પચ્ચયવસેન એકકમ્માદિવસેન ચ વુત્તા એવાતિ વેદિતબ્બં. તેનેવ દુટ્ઠદોસસિક્ખાપદટ્ઠકથાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૩૮૫-૩૮૬) ચોદકચુદિતકભાવે ઠિતા દ્વે અલજ્જિનો ધમ્મપરિભોગમ્પિ સન્ધાય 'એકસમ્ભોગપરિભોગા હુત્વા જીવથા'તિ વુત્તા તેસં અઞ્ઞમઞ્ઞં ધમ્મામિસાપરિભોગે વિરોધાભાવા. લજ્જીનમેવ હિ અલજ્જિના સહ તદુભયપરિભોગો ન વટ્ટતી"તિ વુત્તં.

સચે પન લજ્જી અલજ્જિં પગ્ગણ્હાતિ…પે॰… અન્તરધાપેતીતિ એત્થ કેવલં પગ્ગણ્હિતુકામતાય એવં કાતું ન વટ્ટતિ, ધમ્મસ્સ પન સાસનસ્સ સોતૂનઞ્ચ અનુગ્ગહત્થાય વટ્ટતીતિ વેદિતબ્બં. પુરિમનયેન "**સો આપત્તિયા કારેતબ્બો**"તિ વુત્તત્તા ઇમસ્સ આપત્તિયેવાતિ વદન્તિ. ઉદ્દેસગ્ગહણાદિના ધમ્મસ્સ પરિભોગો **ધમ્મપરિભોગો**. ધમ્માનુગ્ગહેન ગણ્હન્તસ્સ આપત્તિયા અભાવેપિ થેરો તસ્સ અલજ્જિભાવંયેવ સન્ધાય "**પાપો કિરાય**"ન્તિઆદિમાહ. **તસ્સ પન સન્તિકે**તિ મહારક્ખિતત્થેરસ્સ સન્તિકે.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૫૮૫) પન ઇમસ્મિં ઠાને વિત્થારતો વિનિચ્છિતં. કથં? **ધમ્મપરિભોગો**તિ "એકકમ્મં એકુદ્દેસો"તિઆદિના વુત્તસંવાસો ચેવ નિસ્સયગ્ગહણાદિકો સબ્બો નિરામિસપરિભોગો ચ વેદિતબ્બો. "**ન સો આપત્તિયા કારેતબ્બો**"તિ વુત્તત્તા લજ્જિનો અલજ્જિપગ્ગહે આપત્તીતિ વેદિતબ્બં. **ઇતરોપી**તિ લજ્જીપિ. તસ્સાપિ અત્તાનં પગ્ગણ્હન્તસ્સ અલજ્જિનો, ઇમિના ચ લજ્જિનો વણ્ણભણનાદિલાભં પટિચ્ચ આમિસગરુકતાય વા ગેહસ્સિતપેમેન વા તં અલજ્જિં પગ્ગણ્હન્તો લજ્જી સાસનં અન્તરધાપેતિ નામાતિ દસ્સેતિ. એવં ગહટ્ઠાદીસુ ઉપત્થમ્ભિતો અલજ્જી બલં લભિત્વા પેસલે અભિભવિત્વા ન ચિરસ્સેવ સાસનં ઉદ્ધમ્મં ઉબ્બિનયં કરોતીતિ.

ધમ્મપરિભોગોપિ તત્થ વટ્ટતીતિ ઇમિના આમિસપરિભોગતો ધમ્મપરિભોગોવ ગરુકો, તસ્મા અતિવિય અલજ્જીવિવેકેન કાતબ્બોતિ દસ્સેતિ. "ધમ્માનુગ્ગહેન ઉગ્ગણ્હિતું વટ્ટતી"તિ વુત્તત્તા અલજ્જુસ્સન્નતાયસાસને ઓસક્કન્તે, લજ્જીસુ ચ અપ્પહોન્તેસુ અલજ્જિં પકતત્તં ગણપૂરકં ગહેત્વા ઉપસમ્પદાદિકરણેન ચેવ કેચિ અલજ્જિનો ધમ્મામિસપરિભોગેન સઙ્ગહેત્વા સેસાલજ્જિગણસ્સ નિગ્ગહેન ચ સાસનં પગ્ગણ્હિતુમ્પિ વટ્ટતિ એવ.

કેચિ પન "કોટિયં ઠિતો ગન્થોતિ વુત્તત્તા ગન્થપરિયાપુણનમેવ ધમ્મપરિભોગો, ન એકકમ્માદિ, તસ્મા અલજ્જીહિ સદ્ધિં ઉપોસથાદિકં કમ્મં કાતું વટ્ટતિ, આપત્તિ નત્થી"તિ વદન્તિ, તં ન યુત્તં, એકકમ્માદીસુ બહૂસુ ધમ્મપરિભોગેસુ અલજ્જિનાપિ સદ્ધિં કત્તબ્બાવત્થાયત્તં ધમ્મપરિભોગં દસ્સેતું ઇધ નિદસ્સનવસેન ગન્થસ્સેવ

સમુદ્ધટત્તા. ન હિ એકકમ્માદિકો વિધિ ધમ્મપરિભોગો ન હોતીતિ સક્કા વત્તું અનામિસત્તા ધમ્મામિસેસુ અપરિયાપન્નસ્સ ચ કસ્સચિ અભાવા. તેનેવ અટ્ઠસાલિનિયં ધમ્મપટિસન્થારકથાયં (ધ॰ સ॰ અટ્ઠ॰ ૧૩૫૧) ‘‘કમ્મટ્ઠાનં કથેતબ્બં, ધમ્મો વાચેતબ્બો…પે॰… અબ્ભાનવુટ્ઠાનમાનત્તપરિવાસા દાતબ્બા, પબ્બજ્જારહો પબ્બાજેતબ્બો, ઉપસમ્પદારહો ઉપસમ્પાદેતબ્બો…પે॰… અયં ધમ્મપટિસન્થારો નામા’’તિ એવં સઙ્ઘકમ્માદિપિ ધમ્મકોટ્ઠાસે દસ્સિતં. તેસુ પન ધમ્મકોટ્ઠાસેસુ યં ગણપૂરકાદિવસેન અલજ્જિનો અપેક્ખિત્વા ઉપોસથાદિ વા તેસં સન્તિકા ધમ્મુગ્ગહણનિસ્સયગ્ગહણાદિ વા કરીયતિ, તં ધમ્મો ચેવ પરિભોગો ચાતિ ધમ્મપરિભોગોતિ વુચ્ચતિ, એતં તથારૂપપચ્ચયં વિના કાતું ન વટ્ટતિ, કરોન્તસ્સ અલજ્જિપરિભોગો ચ હોતિ દુક્કટઞ્ચ. યં પન અલજ્જિસતં અનપેક્ખિત્વા તજ્જનીયાદિનિગ્ગહકમ્મં વા પરિવાસાદિઉપકારકમ્મં વા ઉગ્ગહપરિપુચ્છાદાનાદિ વા કરીયતિ, તં ધમ્મો એવ, નો પરિભોગો, એતં અનુરૂપાનં કાતું વટ્ટતિ, આમિસદાને વિય આપત્તિ નત્થિ. નિસ્સયદાનમ્પિ તેરસસમ્મુતિદાનાદિ ચ વત્તપટિપત્તિસાદિયનાદિપરિભોગસ્સપિ હેતુત્તા ન વટ્ટતિ.

યો પન મહાઅલજ્જી ઉદ્ધમ્મં ઉબ્બિનયં સત્થુસાસનં કરોતિ, તસ્સ સદ્ધિવિહારિકાદીનં ઉપસમ્પદાદિ ઉપકારકમ્મમ્પિ ઉગ્ગહપરિપુચ્છાદાનાદિ ચ કાતું ન વટ્ટતિ, આપત્તિ એવ હોતિ, નિગ્ગહકમ્મમેવ કાતબ્બં. તેનેવ અલજ્જિપગ્ગહોપિ પટિક્ખિત્તો. ધમ્મામિસપરિભોગવિવજ્જનેનપિ હિ દુમ્મઙ્કૂનં પુગ્ગલાનં નિગ્ગહોવ અધિપ્પેતો, સો ચ પેસલાનં ફાસુવિહારસદ્ધમ્મટ્ઠિતિવિનયાનુગ્ગહાદિઅત્થાય એતદત્થત્તા સિક્ખાપદપઞ્ઞત્તિયા, તસ્મા યં યં દુમ્મઙ્કૂનં ઉપત્થમ્ભાય, પેસલાનં અફાસુવિહારાય, સદ્ધમ્મપરિહાનાદિઅત્થાય હોતિ, તં સબ્બમ્પિ પરિભોગો વા હોતુ અપરિભોગો વા કાતું ન વટ્ટતિ, એવં કરોન્તા સાસનં અન્તરધાપેન્તિ, આપત્તિઞ્ચ આપજ્જન્તિ, ધમ્મામિસપરિભોગેસુ ચેત્થ અલજ્જીહિ એકકમ્માદિધમ્મપરિભોગો એવ પેસલાનં અફાસુવિહારાય સદ્ધમ્મપરિહાનાદિઅત્થાય હોતિ, ન તથા આમિસપરિભોગો. ન હિ અલજ્જીનં પચ્ચયપરિભોગમત્તેન પેસલાનં અફાસુવિહારાદિ હોતિ, યથાવુત્તધમ્મપરિભોગેન પન હોતિ. તપ્પરિવજ્જનેન ચ ફાસુવિહારાદયો. તથા હિ કતસિક્ખાપદવીતિક્કમા અલજ્જિપુગ્ગલા ઉપોસથાદીસુ પવિટ્ઠા ‘‘તુમ્હે કાયદ્વારે ચેવ વચીદ્વારે ચ વીતિક્કમં કરોથા’’તિઆદિના ભિક્ખૂહિ વત્તબ્બા હોન્તિ. યથા વિનયઞ્ચ અતિક્કન્તા સઙ્ઘતો બહિકરણાદિવસેન સુટ્ઠુ નિગ્ગહેતબ્બા, તથા અકત્વા તેહિ સહ સંવસન્તાપિ અલજ્જિનોવ હોન્તિ ‘‘એકોપિ અલજ્જી અલજ્જિસતમ્પિ કરોતી’’તિઆદિવચનતો (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૫૮૫). યદિ હિ તે એવં અનિગ્ગહિતા સિયું, સઙ્ઘે કલહાદિં વડ્ઢેત્વા ઉપોસથાદિસામગ્ગિકમ્મપટિબાહનાદિના પેસલાનં અફાસું કત્વા કમેન તે દેવદત્તવજ્જિપુત્તકાદયો વિય પરિસં વડ્ઢેત્વા અત્તનો વિપ્પટિપત્તિં ધમ્મતો વિનયતો દીપેન્તા સઙ્ઘભેદાદિમ્પિ કત્વા ન ચિરસ્સેવ સાસનં અન્તરધાપેય્યું. તેસુ પન સઙ્ઘતો બહિકરણાદિવસેન નિગ્ગહિતેસુ સબ્બોપિ અયં ઉપદ્દવો ન હોતિ. વુત્તઞ્હિ ‘‘દુસ્સીલપુગ્ગલે નિસ્સાય ઉપોસથો ન તિટ્ઠતિ, પવારણા ન તિટ્ઠતિ, સઙ્ઘકમ્માનિ ન પવત્તન્તિ, સામગ્ગી ન હોતિ…પે॰… દુસ્સીલેસુ પન નિગ્ગહિતેસુ સબ્બોપિ અયં ઉપદ્દવો ન હોતિ, તતો પેસલા ભિક્ખૂ ફાસુ વિહરન્તી’’તિ, તસ્મા એકકમ્માદિધમ્મપરિભોગોવ આમિસપરિભોગતોપિ અતિવિય અલજ્જીવિવેકેન કાતબ્બો, આપત્તિકરો ચ સદ્ધમ્મપરિહાનિહેતુત્તાતિ વેદિતબ્બં.

અપિચ ‘‘ઉપોસથો ન તિટ્ઠતિ, પવારણા ન તિટ્ઠતિ, સઙ્ઘકમ્માનિ ન પવત્તન્તી’’તિ એવં અલજ્જીહિ સદ્ધિં સઙ્ઘકમ્માકરણસ્સ અટ્ઠકથાયં પકાસિતત્તાપિ ચેતં સિજ્ઝતિ. તથા પરિવત્તલિઙ્ગસ્સ ભિક્ખુનો ભિક્ખુનુપસ્સયં ગચ્છન્તસ્સ પટિપત્તિકથાયં ‘‘આરાધિકા ચ હોન્તિ સઙ્ગાહિકા લજ્જિનિયો, તા કોપેત્વા અઞ્ઞત્થ ન ગન્તબ્બં. ગચ્છતિ ચે, ગામન્તરનદીપારરત્તિવિપ્પવાસગણમ્હા ઓહીયનાપત્તીહિ ન મુચ્ચતિ…પે॰… અલજ્જિનિયો હોન્તિ,

સઙ્ગહં પન કરોન્તિ, તાપિ પરિચ્ચજિત્વા અઞ્ઞત્થ ગન્તું લભતી''તિ એવં અલજ્જિનીસુ દુતિયિકાગહણાદીસુ સંવાસાપત્તિપરિહારાય નદીપારાગમનાદિગરુકાપત્તિટ્ઠાનાનં અનુઞ્ઞાતત્તા તતોપિ અલજ્જિસંવાસાપત્તિ એવ સદ્ધમ્મપરિહાનિયા હેતુભૂતો ગરુકતરાતિ વિઞ્ઞાયતિ. ન હિ લહુકાપત્તિટ્ઠાનં વા અનાપત્તિટ્ઠાનં વા પરિહરિતું ગરુકાપત્તિટ્ઠાનવીતિક્કમં આચરિયા અનુજાનન્તિ. તથા અસંવાસપદસ્સ અટ્ઠકથાયં ''સબ્બેહિપિ લજ્જિપુગ્ગલેહિ સમં સિક્ખિતબ્બભાવતો સમસિક્ખાતા નામ. એત્થ યસ્મા સબ્બેપિ લજ્જિનો એતેસુ કમ્માદીસુ સહ વસન્તિ, ન એકોપિ તતો બહિદ્ધા સન્દિસ્સતિ, તસ્મા તાનિ સબ્બાનિપિ ગહેત્વા એસો સંવાસો નામા''તિ એવં લજ્જીહેવ એકકમ્માદિસંવાસો વટ્ટતીતિ પકાસિતો.

યદિ એવં કસ્મા અસંવાસિકેસુ અલજ્જી ન ગહિતોતિ? નાયં વિરોધો, યે ગણપૂરકે કત્વા કતં કમ્મં કુપ્પતિ, તેસં પારાજિકાદિઅપકતત્તાનઞ્ઞેવ અસંવાસિકત્તેન ગહિતત્તા. અલજ્જિનો પન પકતત્તભૂતાપિ સન્તિ, તે ચે ગણપૂરકા હુત્વા કમ્મં સાધેન્તિ, કેવલં કત્વા અગતિગમનેન કરોન્તાનં આપત્તિકરા હોન્તિ સભાગાપત્તિઆપન્ના વિય અઞ્ઞમઞ્ઞં. યસ્મા અલજ્જિતઞ્ચ લજ્જિતઞ્ચ પુથુજ્જનાનં ચિત્તક્ખણપટિબદ્ધં, ન સબ્બકાલિકં. સઞ્ચિચ્ચ હિ વીતિક્કમચિત્તે ઉપ્પન્ને અલજ્જિનો ''ન પુન ઈદિસં કરિસ્સામી''તિ ચિત્તેન લજ્જિનો હોન્તિ.

તેસુ ચ યે પેસલેહિ ઓવદિયમાનાપિ ન ઓરમન્તિ, પુનપ્પુનં કરોન્તિ, તે એવ અસંવસિતબ્બા, ન ઇતરે લજ્જિધમ્મે ઓક્કન્તત્તા, તસ્માપિ અલજ્જિનો અસંવાસિકેસુ અગણેત્વા તપ્પરિવજ્જનત્થં સોધેત્વાવ ઉપોસથાદિકરણં અનઞ્ઞાતં. તથા હિ ''પારિસુદ્ધિં આયસ્મન્તો આરોચેથ, પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસિસ્સામી''તિઆદિના (મહાવ॰ ૧૩૪) અપરિસુદ્ધાય પરિસાય ઉપોસથકરણસ્સ અયુત્તતા પકાસિતા, ''યસ્સ સિયા આપત્તિ, સો આવિકરેય્ય...પે॰... ફાસુ હોતી''તિ (મહાવ॰ ૧૩૪) એવં અલજ્જિમ્પિ લજ્જિધમ્મે પતિટ્ઠાપેત્વા ઉપોસથકરણપ્પકારો ચ વુત્તો, ''કચ્ચિત્થ પરિસુદ્ધા...પે॰... પરિસુદ્ધેત્થાયસ્મન્તો''તિ (પારા॰ ૨૩૩) ચ પારિસુદ્ધિઉપોસથે ''પરિસુદ્ધો અહં, ભન્તે, પરિસુદ્ધોતિ મં ધારેથા''તિ (મહાવ॰ ૧૬૮) ચ એવં ઉપોસથં કરોન્તાનં પરિસુદ્ધતા ચ પકાસિતા, વચનમત્તેન અનોરમન્તાનઞ્ચ ઉપોસથપવારણટ્ઠપનવિધિ ચ વુત્તો, સબ્બથા લજ્જિધમ્મં અનોક્કમન્તેહિ સંવાસસ્સ અયુત્તતાય નિસ્સયદાનગ્ગહણપટિક્ખેપો, તજ્જનીયાદિનિગ્ગહકમ્મકરણઉક્ખેપનીયકમ્મકરણેન સાનુવત્તકપરિસસ્સ અલજ્જિસ્સ અસંવાસિકત્તપાપનવિધિ ચ વુત્તો, તસ્મા યથાવુત્તેહિ સુત્તન્તનયેહિ, અટ્ઠકથાવચનેહિ ચ પકતત્તેહિપિ અપકતત્તેહિપિ સબ્બેહિ અલજ્જીહિ એકકમ્માદિસંવાસો ન વટ્ટતિ, કરોન્તાનં આપત્તિ એવ દુમ્મઙ્કૂનં પુગ્ગલાનં નિગ્ગહત્થાયેવ સબ્બસિક્ખાપદાનં પઞ્ઞત્તત્તાતિ નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બં. તેનેવ દુતિયસઙ્ગીતિયં પકતત્તાપિ અલજ્જિનો વજ્જિપુત્તકા યસત્થેરાદીહિ મહન્તેન વાયામેન સઙ્ઘતો વિયોજિતા. ન હિ તેસુ પારાજિકાદિઅસંવાસિકાપત્તિ અત્થિ, તેહિ દીપિતાનં દસન્નં વત્થૂનં લહુકાપત્તિવિસયત્તાતિ વુત્તં.

તસ્સ સન્તિકેતિ મહારક્ખિતત્થેરસ્સ સન્તિકે.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

રૂપિયાદિપટિગ્ગહણવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

દ્વાદસમો પરિચ્છેદો.

૧૩. દાનલક્ખણાદિવિનિચ્છયકથા

૬૯. એવં રૂપિયાદિપટિગ્ગહણવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ દાનવિસ્સાસગ્ગાહલાભપરિણામનવિનિચ્છયં કથેતું "**દાનવિસ્સાસગ્ગાહેહી**"તિઆદિમાહ. તત્થ દીયતે **દાનં**, ચીવરાદિવત્થું આરમ્મણં કત્વા પવત્તો અલોભપ્પધાનો કામાવચરકુસલકિરિયચિત્તુપ્પાદો. સસનં **સાસો**, સસુ હિંસાયન્તિ ધાતુ, હિંસનન્તિ અત્થો, વિગતો સાસો એતસ્મા ગાહાતિ **વિસ્સાસો**. ગહણં ગાહો, વિસ્સાસેન ગાહો **વિસ્સાસગ્ગાહો**. વિસેસને ચેત્થ કરણવચનં, વિસ્સાસવસેન ગાહો, ન થેય્યચિત્તવસેનાતિ અત્થો. લચ્છતેતિ લાભો, ચીવરાદિવત્થુ, તસ્સ **લાભસ્સ**. પરિણમિયતે **પરિણામનં**, અઞ્ઞેસં અત્થાય પરિણતસ્સ અત્તનો, અઞ્ઞસ્સ વા પરિણામનં, દાપનન્તિ અત્થો. **દાનવિસ્સાસગ્ગાહેહિ લાભસ્સ પરિણામનન્તિ** એત્થ ઉદ્દેસે સમભિનિવિટ્ઠસ્સ ''દાન''ન્તિ પદસ્સ અત્થવિનિચ્છયો તાવ પઠમં એવં વેદિતબ્બોતિ યોજના. અત્તનો સન્તકસ્સ ચીવરાદિપરિક્ખારસ્સ દાનન્તિ સમ્બન્ધો. **યસ્સ કસ્સચી**તિ સમ્પદાનનિદ્દેસો, યસ્સ કસ્સચિ પટિગ્ગાહકસ્સાતિ અત્થો.

યદિદં ''દાન''ન્તિ વુત્તં, તત્થ કિં લક્ખણન્તિ આહ "**તત્રિદં દાનલક્ખણ**"ન્તિ. ''ઇદં તુય્હં દેમી''તિ વદતીતિ ઇદં તિવઙ્ગસમ્પન્નં દાનલક્ખણં હોતીતિ યોજના. તત્થ **ઇદ**ન્તિ દેય્યધમ્મનિદસ્સનં. **તુય્હ**ન્તિ પટિગ્ગાહકનિદસ્સનં. **દેમી**તિ દાયકનિદસ્સનં. **દદામી**તિઆદીનિ પન પરિયાયવચનાનિ. વુત્તઞ્હિ ''દેય્યદાયકપટિગ્ગાહકા વિય દાનસ્સા''તિ, ''તિણ્ણં સમ્મુખીભાવા કુસલં હોતી''તિ ચ. ''વત્થુપરિચ્ચાગલક્ખણત્તા દાનસ્સા''તિ ઇદં પન એકદેસલક્ખણકથનમેવ, કિં એવં દીયમાનં સમ્મુખાયેવ દિન્નં હોતિ, ઉદાહુ પરમ્મુખાપીતિ આહ "**સમ્મુખાપિ પરમ્મુખાપિ દિન્નંયેવ હોતી**"તિ. **તુય્હં ગણ્હાહી**તિઆદીસુ અયમત્થો – ''ગણ્હાહી''તિ વુત્તે ''દેમી''તિ વુત્તસદિસં હોતિ, તસ્મા મુખ્યતો દિન્નત્તા **સુદિન્નં** હોતિ, ''ગણ્હામી''તિ ચ વુત્તે મુખ્યતો ગહણં હોતિ, તસ્મા **સુગ્ગહિતં** હોતિ. ''તુય્હં મય્હ''ન્તિ ઇમાનિ પન પટિગ્ગાહકપટિબન્ધતાકરણે વચનાનિ. **તવ સન્તકં કરોહી**તિઆદીનિ પન પરિયાયતો દાનગ્ગહણાનિ, તસ્મા **દુદિન્નં દુગ્ગહિતઞ્ચ** હોતિ. લોકે હિ અપરિચ્ચજિતુકામાપિ પુન ગણ્હિતુકામાપિ ''તવ સન્તકં હોતૂ''તિ નિય્યાતેન્તિ યથા તં કુસરઞ્ઞો માતુ રજ્જનિય્યાતનં. તેનાહ "**નેવ દાતા દાતું જાનાતિ, ન ઇતરો ગહેતુ**"ન્તિ. **સચે પના**તિઆદીસુ પન દાયકેન પઞ્ઞત્તિયં અકોવિદતાય પરિયાયવચને વુત્તેપિ પટિગ્ગાહકો અત્તનો પઞ્ઞત્તિયં કોવિદતાય મુખ્યવચનેન ગણ્હાતિ, તસ્મા "**સુગ્ગહિત**"ન્તિ વુત્તં.

સચે પન એકોતિઆદીસુ પન દાયકો મુખ્યવચનેન દેતિ, પટિગ્ગાહકોપિ મુખ્યવચનેન પટિક્ખિપતિ, તસ્મા દાયકસ્સ પુબ્બે અધિટ્ઠિતમ્પિ ચીવરં દાનવસેન અધિટ્ઠાનં વિજહતિ, પરિચ્ચત્તત્તા અત્તનો અસન્તકત્તા અતિરેકચીવરમ્પિ ન હોતિ, તસ્મા દસાહાતિક્કમેપિ આપત્તિ ન હોતિ. પટિગ્ગાહકસ્સપિ ન પટિક્ખિપિતત્તા અત્તનો સન્તકં ન હોતિ, તસ્મા અતિરેકચીવરં ન હોતીતિ દસાહાતિક્કમેપિ આપત્તિ નત્થિ. **યસ્સ પન રુચ્ચતી**તિ એત્થ પન ઇમસ્સ ચીવરસ્સ અસ્સામિકત્તા પંસુકૂલટ્ઠાને ઠિતત્તા યસ્સ રુચ્ચતિ, તેન પંસુકૂલભાવેન ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બં, પરિભુઞ્જન્તેન પન દાયકેન પુબ્બઅધિટ્ઠિતમ્પિ દાનવસેન અધિટ્ઠાનસ્સ વિજહિતત્તા પુન અધિટ્ઠહિત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બં ઇતરેન પુબ્બે અનધિટ્ઠિતત્તાતિ દટ્ઠબ્બં.

ઇત્થન્નામસ્સ દેહીતિઆદીસુ પન આણત્યત્થે પવત્તાય પઞ્ચમીવિભત્તિયા વુત્તત્તા આણત્તેન પટિગ્ગાહકસ્સ દિન્નકાલેયેવ પટિગ્ગાહકસ્સ સન્તકં હોતિ, ન તતો પુબ્બે, પુબ્બે પન આણાપકસ્સેવ, તસ્મા "**યો પહિણતિ, તસ્સેવ સન્તક**"ન્તિ વુત્તં. **ઇત્થન્નામસ્સ દમ્મી**તિ પન પચ્ચુપ્પન્નત્થે પવત્તાય વત્તમાનવિભત્તિયા વુત્તત્તા તતો પટ્ઠાય

પટિગ્ગાહકસ્સેવ સન્તકં હોતિ, તસ્મા ‘‘**યસ્સ પહીયતિ, તસ્સ સન્તક**’’ન્તિ વુત્તં. **તસ્મા**તિ ઇમિના આયસ્મતા રેવતત્થેરેન આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ચીવરપેસનવત્થુસ્મિં ભગવતા દેસિતેસુ અધિટ્ઠાનેસુ ઇધ વુત્તલક્ખણેન અસમ્મોહતો જાનિતબ્બન્તિ દસ્સેતિ.

તત્થ **દ્વાધિટ્ઠિતં, સ્વાધિટ્ઠિત**ન્તિ ચ ન તિચીવરાધિટ્ઠાનં સન્ધાય વુત્તં, અથ ખો સામિકે જીવન્તે વિસ્સાસગ્ગાહચીવરભાવેન ચ સામિકે મતે મતકચીવરભાવેન ચ ગહણં સન્ધાય વુત્તં, તતો પન દસાહે અનતિક્કન્તેયેવ તિચીવરાધિટ્ઠાનં વા પરિક્ખારચોળાધિટ્ઠાનં વા વિકપ્પનં વા કાતબ્બં. **યો પહિણતી**તિ દાયકં સન્ધાયાહ, **યસ્સ પહીયતી**તિ પટિગ્ગાહકં.

પરિચ્ચજિત્વા…પે॰… ન લભતિ, આહરાપેન્તો ભણ્ડગ્ઘેન કારેતબ્બોતિ અત્થો. **અત્તના…પે॰… નિસ્સગ્ગિય**ન્તિ ઇમિના પરસન્તકભૂતત્તં જાનન્તો થેય્યપસય્હવસેન અચ્છિન્દન્તો પારાજિકો હોતીતિ દસ્સેતિ. પોરાણટીકાયં પન ‘‘સકસઞ્ઞાય વિના ગણ્હન્તો ભણ્ડં અગ્ઘાપેત્વા આપત્તિયા કારેતબ્બો’’તિ વુત્તં. સકસઞ્ઞાય વિનાપિ તાવકાલિકપંસુકૂલસઞ્ઞાદિવસેન ગણ્હન્તો આપત્તિયા ન કારેતબ્બો. અટ્ઠકથાયં પન પસય્હાકારં સન્ધાય વદતિ. તેનાહ ‘‘**અચ્છિન્દતો નિસ્સગ્ગિય**’’ન્તિ. **સચે પન…પે॰… વટ્ટતી**તિ તુટ્ઠદાનં આહ, **અથ પના**તિઆદિના કુપિતદાનં. ઉભયથાપિ સયં દિન્નત્તા વટ્ટતિ, ગહણે આપત્તિ નત્થીતિ અત્થો.

મમ સન્તિકે…પે॰… એવં પન દાતું ન વટ્ટતીતિ વત્થુપરિચ્ચાગલક્ખણત્તા દાનસ્સ એવં દદન્તો અપરિચ્ચજિત્વા દિન્નત્તા દાનં ન હોતીતિ ન વટ્ટતિ, તતો એવ દુક્કટં હોતિ. **આહરાપેતું પન વટ્ટતી**તિ પુબ્બે ‘‘અકરોન્તસ્સ ન દેમી’’તિ વુત્તત્તા યથાવુત્તઉપજ્ઝાયગ્ગહણાદીનિ અકરોન્તે આચરિયસ્સેવ સન્તકં હોતીતિ કત્વા વુત્તં. કરોન્તે પન અન્તેવાસિકસ્સ સન્તકં ભવેય્ય સબ્બસો અપરિચ્ચજિત્વા દિન્નત્તા. સકસઞ્ઞાય વિજ્જમાનત્તા ‘‘આહરાપેતું વટ્ટતી’’તિ વુત્તં સિયા. ટીકાયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૬૩૫) પન ‘‘એવં દિન્નં ભતિસદિસત્તા આહરાપેતું વટ્ટતી’’તિ વુત્તં. ભતિસદિસે સતિપિ કમ્મે કતે ભતિ લદ્ધબ્બા હોતિ, તસ્મા આરોપેતું ન વટ્ટેય્ય. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૬૩૫) પન ‘‘**આહરાપેતું વટ્ટતી**તિ કમ્મે અકતે ભતિસદિસત્તા વુત્ત’’ન્તિ વુત્તં, તેન કમ્મે કતે આહરાપેતું ન વટ્ટતીતિ સિદ્ધં. ઉપજ્ઝં ગણ્હિસ્સતીતિ સામણેરસ્સ દાનં દીપેતિ, તેન ચ સામણેરકાલે દત્વા ઉપસમ્પન્નકાલે અચ્છિન્દતોપિ પાચિત્તિયં દીપેતિ. **અયં તાવ દાને વિનિચ્છયો**તિ ઇમિના દાનવિનિચ્છયાદીનં તિણ્ણં વિનિચ્છયાનં એકપરિચ્છેદકતભાવં દીપેતિ.

વિસ્સાસગ્ગાહલક્ખણવિનિચ્છયકથા

૭૦. અનુટ્ઠાનસેય્યા નામ યાય સેય્યાય સયિતો **યાવ જીવિતિન્દ્રિયુપચ્છેદં ન પાપુણાતિ**, તાવ વુચ્ચતિ. **દદમાનેન ચ મતકધનં તાવ યે તસ્સ ધને ઇસ્સરા ગહટ્ઠા વા પબ્બજિતા વા, તેસં દાતબ્બન્તિ** એત્થ કે ગહટ્ઠા કે પબ્બજિતા કેન કારણેન તસ્સ ધને ઇસ્સરાતિ? ગહટ્ઠા તાવ ગિલાનુપટ્ઠાકભૂતા તેન કારણેન ગિલાનુપટ્ઠાકભાગભૂતે તસ્સ ધને ઇસ્સરા, યેસઞ્ચ વાણિજાનં હત્થતો કપ્પિયકારકેન પત્તાદિપરિક્ખારો ગાહાપિતો, તેસં યં દાતબ્બમૂલં, તે ચ તસ્સ ધને ઇસ્સરા, યેસઞ્ચ માતાપિતૂનં અત્થાય પરિચ્છિન્દિત્વા વત્થાનિ ઠપિતાનિ, તેપિ તસ્સ ધનસ્સ ઇસ્સરા. એવમાદિના યેન યેન કારણેન યં યં પરિક્ખારધનં યેહિ યેહિ ગહટ્ઠેહિ લભિતબ્બં હોતિ, તેન તેન કારણેન તે તે ગહટ્ઠા તસ્સ તસ્સ ધનસ્સ ઇસ્સરા.

પબ્બજિતા પન બાહિરકા તથેવ સતિ કારણે ઇસ્સરા. પઞ્ચસુ પન સહધમ્મિકેસુ ભિક્ખૂ સામણેરા ચ મતાનં ભિક્ખુસામણેરાનં ધનં વિનાપિ કારણેન દાયાદભાવેન લભન્તિ, ન ઇતરા. ભિક્ખુનીસિક્ખમાનસામણેરીનમ્પિ ધનં તાયેવ લભન્તિ, ન ઇતરે. તં પન મતકધનભાજનં ચતુપચ્ચયભાજનવિનિચ્છયે આવિ ભવિસ્સતિ, બહૂ પન વિનયધરત્થેરા ''યે તસ્સ ધનસ્સ ઇસ્સરા ગહટ્ઠા વા પબ્બજિતા વા''તિ પાઠં નિસ્સાય ''મતભિક્ખુસ્સ ધનં ગહટ્ઠભૂતા ઞાતકા લભન્તી''તિ વિનિચ્છિનન્તિ, તમ્પિ વિનિચ્છયં તસ્સ ચ યુત્તાયુત્તભાવં તત્થેવ વક્ખામ.

અનત્તમનસ્સ સન્તકન્તિ ''દુટ્ઠુ કતં તયા મયા અદિન્નં મમ સન્તકં ગણ્હન્તેના''તિ વચીભેદેન વા ચિત્તુપ્પાદમત્તેન વા દોમનસ્સપ્પત્તસ્સ સન્તકં. **યો પન પઠમંયેવ ''સુટ્ઠુ કતં તયા મમ સન્તકં ગણ્હન્તેના''તિ વચીભેદેન વા ચિત્તુપ્પાદમત્તેન વા અનુમોદિત્વા પચ્છા કેનચિ કારણેન કુપિતો, પચ્ચાહરાપેતું ન લભતિ. યોપિ અદાતુકામો, ચિત્તેન પન અધિવાસેતિ, ન કિઞ્ચિ વદતી**તિ એત્થ તુ પોરાણટીકાયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૧૩૧) ''**ચિત્તેન પન અધિવાસેતી**તિ વુત્તમેવત્થં વિભાવેતું '**ન કિઞ્ચિ વદતી**'તિ વુત્ત''ન્તિ વુત્તં. એવં સતિ ''ચિત્તેના''તિ ઇદં અધિવાસનકિરિયાય કરણં હોતિ. **અદાતુકામો**તિ એત્થાપિ તમેવ કરણં સિયા, તતો ''ચિત્તેન અદાતુકામો, ચિત્તેન અધિવાસેતી''તિવચનં ઓચિત્યસમ્પોસકં ન ભવેય્ય. તં ઠપેત્વા ''અદાતુકામો''તિ એત્થ કાયેનાતિ વા વાચાયાતિ વા અઞ્ઞં કરણમ્પિ ન સમ્ભવતિ, તદસમ્ભવે સતિ વિસેસત્થવાચકો પન-સદ્દોપિ નિરત્થકો. **ન કિઞ્ચિ વદતી**તિ એત્થ તુ વદનકિરિયાય કરણં ''વાચાયા''તિ પદં ઇચ્છિતબ્બં, તથા ચ સતિ અઞ્ઞં અધિવાસનકિરિયાય કરણં, અઞ્ઞં વદનકિરિયાય કરણં, અઞ્ઞા અધિવાસનકિરિયા, અઞ્ઞા વદનકિરિયા, તસ્મા ''વુત્તમેવત્થં વિભાવેતુ''ન્તિ વત્તું ન અરહતિ, તસ્મા યોપિ ચિત્તેન અદાતુકામો હોતિ, પન તથાપિ વાચાય અધિવાસેતિ, ન કિઞ્ચિ વદતીતિ યોજનં કત્વા પન ''અધિવાસેતીતિ વુત્તમેવત્થં પકાસેતું ન કિઞ્ચિ વદતીતિ વુત્ત''ન્તિ વત્તુમરહતિ. એત્થ તુ પન-સદ્દો અરુચિલક્ખણસૂચનત્થો. ''ચિત્તેના''તિ ઇદં અદાતુકામકિરિયાય કરણં, ''વાચાયા''તિ અધિવાસનકિરિયાય અવદનકિરિયાય ચ કરણં. અધિવાસનકિરિયા ચ અવદનકિરિયાયેવ . ''અધિવાસેતી''તિ વુત્તે અવદનકિરિયાય અપાકટભાવતો તં પકાસેતું ''ન કિઞ્ચિ વદતી''તિ વુત્તં, એવં ગય્હમાને પુબ્બાપરવચનત્થો ઓચિત્યસમ્પોસકો સિયા, તસ્મા એત્તકવિવરેહિ વિચારેત્વા ગહેતબ્બોતિ.

લાભપરિણામનવિનિચ્છયકથા

૭૧. લાભપરિણામનવિનિચ્છયે **તુમ્હાકં સપ્પિઆદીનિ આભતાની**તિ તુમ્હાકં અત્થાય આભતાનિ સપ્પિઆદીનિ. પરિણતભાવં જાનિત્વાપિ વુત્તવિધિના વિઞ્ઞાપેન્તેન તેસં સન્તકમેવ વિઞ્ઞાપિતં નામ હોતીતિ આહ ''**મય્હમ્પિ દેથાતિ વદતિ, વટ્ટતી**''તિ.

''**પુપ્ફમ્પિ આરોપેતું ન વટ્ટતી**તિ ઇદં પરિણતં સન્ધાય વુત્તં, સચે પન એકસ્મિં ચેતિયે પૂજિતં પુપ્ફં ગહેત્વા અઞ્ઞસ્મિં ચેતિયે પૂજેતિ, વટ્ટતી''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૬૬૦) વુત્તં. અટ્ઠકથાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૬૬૦) પન નિયમેત્વા ''અઞ્ઞસ્સ ચેતિયસ્સ અત્થાય રોપિતમાલાવચ્છતો''તિ વુત્તત્તા ન કેવલં પરિણતભાવોયેવ કથિતો, અથ ખો નિયમેત્વા રોપિતભાવોપિ. **પુપ્ફમ્પીતિ પિ**-સદ્દેન કુતો માલાવચ્છન્તિ દસ્સેતિ. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૬૬૦) પન ''**રોપિતમાલાવચ્છતો**તિ કેનચિ નિયમેત્વા રોપિતં સન્ધાય વુત્તં, અનોચિતં મિલાયમાનં ઓચિનિત્વા યત્થ કત્થચિ પૂજેતું વટ્ટતી''તિ વુત્તં. **ઠિતં દિસ્વા**તિ સેસકં ગહેત્વા ઠિતં દિસ્વા. **ઇમસ્સ સુનખસ્સ મા દેહિ, એતસ્સ દેહી**તિ ઇદં પરિણતેયેવ, તિરચ્છાનગતસ્સ પરિચ્ચજિત્વા દિન્ને પન તં પલાપેત્વા અઞ્ઞં ભુઞ્જાપેતું વટ્ટતિ, તસ્મા ''**કત્થ દેમા**તિઆદિના એકેનાકારેન અનાપત્તિ દસ્સિતા. એવં પન

અપુચ્છિતેપિ 'અપરિણતં ઇદ'ન્તિ જાનન્તેન અત્તનો રુચિયા યત્થ ઇચ્છતિ, તત્થ દાપેતું વટ્ટતી''તિ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. **યત્થ ઇચ્છથ, તત્થ દેથા**તિ એત્થાપિ ''તુમ્હાકં રુચિયા''તિ વુત્તત્તા યત્થ ઇચ્છતિ, તત્થ દાપેતું લભતિ.

પરિવારે (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૯) પન **નવ અધમ્મિકાનિ દાનાની**તિ સઙ્ઘસ્સ પરિણતં અઞ્ઞસઙ્ઘસ્સ વા ચેતિયસ્સ વા પુગ્ગલસ્સ વા પરિણામેતિ, ચેતિયસ્સ પરિણતં અઞ્ઞચેતિયસ્સ વા સઙ્ઘસ્સ વા પુગ્ગલસ્સ વા પરિણામેતિ, પુગ્ગલસ્સ પરિણતં અઞ્ઞપુગ્ગલસ્સ વા સઙ્ઘસ્સ વા ચેતિયસ્સ વા પરિણામેતીતિ એવં વુત્તાનિ. **નવ પટિગ્ગહા પરિભોગા ચા**તિ એતેસંયેવ દાનાનં પટિગ્ગહા ચ પરિભોગા ચ. **તીણિ ધમ્મિકાનિ દાનાની**તિ સઙ્ઘસ્સ નિન્નં સઙ્ઘસ્સેવ દેતિ, ચેતિયસ્સ નિન્નં ચેતિયસ્સેવ દેતિ, પુગ્ગલસ્સ નિન્નં પુગ્ગલસ્સેવ દેતીતિ ઇમાનિ તીણિ. પટિગ્ગહપટિભોગાપિ તેસંયેવ પટિગ્ગહા ચ પરિભોગા ચાતિ આગતં.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

દાનલક્ખણાદિવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

તેરસમો પરિચ્છેદો.

૧૪. પથવીખણનવિનિચ્છયકથા

૭૨. એવં દાનવિસ્સાસગ્ગાહલાભપરિણામનવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ પથવીવિનિચ્છયં કથેતું “**પથવી**”ત્યાદિમાહ. તત્થ પત્થરતીતિ **પથવી**, પ-પુબ્બ થર સન્થરણેતિ ધાતુ, ર-કારસ્સ વ-કારો, સસમ્ભારપથવી. તપ્પભેદમાહ “**દ્વે પથવી, જાતા ચ પથવી અજાતા ચ પથવી**”તિ. તાસં વિસેસં દસ્સેતું “**તત્થ જાતા નામ પથવી**”ત્યાદિમાહ. તત્થ સુદ્ધપંસુકા…પે॰… યેભુય્યેનમત્તિકાપથવી જાતા નામ પથવી હોતિ. ન કેવલં સાયેવ, અદડ્ઢા પથવીપિ ‘‘જાતા પથવી’’તિ વુચ્ચતિ. ન કેવલં ઇમા દ્વેયેવ, યોપિ પંસુપુઞ્જો વા…પે॰… ચાતુમાસં ઓવટ્ઠો, સોપિ ‘‘જાતા પથવી’’તિ વુચ્ચતીતિ યોજના. ઇતરત્રાપિ એસેવ નયો.

તત્થ સુદ્ધા પંસુકાયેવ એત્થ પથવિયા અત્થિ, ન પાસાણાદયોતિ **સુદ્ધપંસુકા**. તથા **સુદ્ધમત્તિકા**. અપ્પા પાસાણા એત્થાતિ **અપ્પપાસાણા**. ઇતરેસુપિ એસેવ નયો. યેભુય્યેન પંસુકા એત્થાતિ **યેભુય્યેનપંસુકા**, અલુત્તસમાસોયં, તથા **યેભુય્યેનમત્તિકા**. તત્થ મુટ્ઠિપ્પમાણતો ઉપરિ **પાસાણા**. મુટ્ઠિપ્પમાણા **સક્ખરા**. **કથલા**તિ કપાલખણ્ડાદિ. **મરુમ્પા**તિ કટસક્ખરા. **વાલુકા** વાલુકાયેવ. **યેભુય્યેનપંસુકા**તિ એત્થ તીસુ કોટ્ઠાસેસુ દ્વે કોટ્ઠાસા પંસુ, એકો પાસાણાદીસુ અઞ્ઞતરકોટ્ઠાસો. **અદડ્ઢાપી**તિ ઉદ્ધનપત્તપચનકુમ્ભકારાતપાદિવસેન તથા તથા અદડ્ઢા, સા પન વિસું નત્થિ, સુદ્ધપંસુઆદીસુ અઞ્ઞતરાવાતિ વેદિતબ્બા. **યેભુય્યેનસક્ખરા**તિ બહુતરસક્ખરા. હત્થિકુચ્છિયં કિર એકં પચ્છિપૂરં આહરાપેત્વા દોણિયં ધોવિત્વા પથવિયા યેભુય્યેનસક્ખરભાવં ઞત્વા સયં ભિક્ખૂ પોક્ખરણિં ખણિંસૂતિ. યાનિ પન મજ્ઝે ‘‘અપ્પપંસુઅપ્પમત્તિકા’’તિ દ્વે પદાનિ, તાનિ યેભુય્યેનપાસાણાદિપઞ્ચકમેવ પવિસન્તિ. તેસઞ્ઞેવ હિ દ્વિન્નં પભેદવચનમેતં, યદિદં સુદ્ધપાસાણાદિઆદિ.

એત્થ ચ કિઞ્ચાપિ યેભુય્યેનપંસું અપ્પપંસુઞ્ચ પથવિં વત્વા ઉપડ્ઢપંસુકાપથવી ન વુત્તા, તથાપિ પણ્ણત્તિવજ્જસિક્ખાપદેસુ સાવસેસપઞ્ઞત્તિયાપિ સમ્ભવતો ઉપડ્ઢપંસુકાયપિ પથવિયા પાચિત્તિયમેવાતિ ગહેતબ્બં. કેચિ પન ‘‘સબ્બચ્છન્નાદીસુ ઉપડ્ઢચ્છન્ને દુક્કટસ્સ વુત્તત્તા ઇધાપિ દુક્કટં યુજ્જતી’’તિ વદન્તિ, તં ન યુત્તં પાચિત્તિયવત્થુકઞ્ચ અનાપત્તિવત્થુકઞ્ચ દુવિધં પથવિં ઠપેત્વા અઞ્ઞિસ્સા દુક્કટવત્થુકાય તતિયાય પથવિયા અભાવતો. દ્વેયેવ હિ પથવિયો વુત્તા ‘‘જાતા ચ પથવી અજાતા ચ પથવી’’તિ, તસ્મા દ્વીસુ અઞ્ઞતરાય પથવિયા ભવિતબ્બં. વિનયવિનિચ્છયે ચ સમ્પત્તે ગરુકલહુકેસુ ગરુકેયેવ ઠાતબ્બત્તા ન સક્કા એત્થ અનાપત્તિયા ભવિતું. સબ્બચ્છન્નાદીસુ પન ઉપડ્ઢે દુક્કટં યુત્તં તત્થ તાદિસસ્સ દુક્કટવત્થુનો સમ્ભવતો. વિમતિવિનોદનિયમ્પિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૮૬) ‘‘અપ્પપંસુમત્તિકાય પથવિયા અનાપત્તિવત્થુભાવેન વુત્તત્તા ઉપડ્ઢપંસુમત્તિકાયપિ પાચિત્તિયમેવાતિ ગહેતબ્બં. ન હેતં દુક્કટવત્થૂતિ સક્કા વત્તું જાતાજાતવિનિમુત્તાય તતિયાય પથવિયા અભાવતો’’તિ વુત્તં.

ખણન્તસ્સ ખણાપેન્તસ્સ વાતિ અન્તમસો પાદઙ્ગુટ્ઠકેનપિ સમ્મજ્જનિસલાકાયપિ સયં વા ખણન્તસ્સ અઞ્ઞેન વા ખણાપેન્તસ્સ. “**પોક્ખરણિં ખણા**”**તિ વદતિ, વટ્ટતી**તિ ‘‘ઇમસ્મિં ઓકાસે’’તિ અનિયમેત્વા વુત્તત્તા વટ્ટતિ. “**ઇમં વલ્લિં ખણા**”તિ વુત્તેપિ પથવિખણનં સન્ધાય પવત્તવોહારત્તા ઇમિનાવ સિક્ખાપદેન પાચિત્તિયં, ન ભૂતગામસિક્ખાપદેન, ઉભયમ્પિ સન્ધાય વુત્તે પન દ્વેપિ પાચિત્તિયાનિ હોન્તિ.

૭૩. કુટેહીતિ ઘટેહિ. **તનુકકદ્દમો**તિ ઉદકમિસ્સકકદ્દમો, સો ચ ઉદકગતિકત્તા વટ્ટતિ. **ઉદકપપ્પટકો**તિ ઉદકે અન્તોભૂમિયં પવિટ્ઠે તસ્સ ઉપરિભાગં છાદેત્વા તનુકપંસુ વા મત્તિકા વા પટલં હુત્વા પલવમાના ઉટ્ઠાતિ, તસ્મિં ઉદકે સુક્ખેપિ તં પટલં વાતેન ચલમાનં તિટ્ઠતિ, તં ઉદકપપ્પટકો નામ. **ઓમકચાતુમાસ**ન્તિ ઊનચાતુમાસં. **ઓવટ્ઠ**ન્તિ દેવેન ઓવટ્ઠં. **અકતપબ્ભારે**તિ અવલઞ્જનટ્ઠાનદસ્સનત્થં વુત્તં. તાદિસે હિ વમ્મિકસ્સ સબ્ભાવોતિ. **મૂસિકુક્કુરં** નામ મૂસિકાહિ ખણિત્વા બહિ કતપંસુરાસિ.

એસેવ નયોતિ ઓમકચાતુમાસં ઓવટ્ઠોયેવ વટ્ટતીતિ અત્થો. **એકદિવસમ્પિ ન વટ્ટતી**તિ ઓવટ્ઠચાતુમાસતો એકદિવસાતિક્કન્તોપિ વિકોપેતું ન વટ્ટતિ. હેટ્ઠભૂમિસમ્બન્ધેપિ ચ ગોકણ્ટકે ભૂમિતો છિન્દિત્વા છિન્દિત્વા ઉગ્ગતત્તા અચ્ચુગ્ગતં મત્થકતો છિન્દિતું ગહેતુઞ્ચ વટ્ટતીતિ વદન્તિ. સકટ્ઠાને અતિટ્ઠમાનં કત્વા પાદેહિ મદ્દિત્વા આલોળિતકદ્દમમ્પિ ગહેતું વટ્ટતિ.

અચ્છદનન્તિઆદિના વુત્તત્તા ઉજુકં આકાસતો પતિતવસ્સોદકેન ઓવટ્ઠમેવ જાતપથવી હોતિ, ન છદનાદીસુ પતિત્વા તતો પવત્તઉદકેન તિન્તન્તિ વેદિતબ્બં. **તતો**તિ પુરાણસેનાસનતો. **ઇટ્ઠકં ગણ્હામી**તિઆદિ સુદ્ધચિત્તં સન્ધાય વુત્તં. “**ઉદકેના**તિ ઉજુકં આકાસતોયેવ પતિતઉદકેન. સચે પન અઞ્ઞત્થ પહરિત્વા પતિતેન ઉદકેન તેમિતં હોતિ, વટ્ટતી”તિ વદન્તિ. **મણ્ડપત્થમ્ભ**ન્તિ સાખામણ્ડપત્થમ્ભં.

૭૪. ઉચ્ચાલેત્વાતિ ઉક્ખિપિત્વા. **તેન અપદેસેના**તિ તેન લેસેન. **અવિસયત્તા અનાપત્તી**તિ એત્થ સચેપિ નિબ્બાપેતું સક્કા હોતિ, પઠમં સુદ્ધચિત્તેન દિન્નત્તા દહતૂતિ સલ્લક્ખેત્વાપિ તિટ્ઠતિ, અનાપત્તિ. **મહામત્તિક**ન્તિ ભિત્તિલેપનં.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

પથવીખણનવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

ચુદ્દસમો પરિચ્છેદો.

૧૫. ભૂતગામવિનિચ્છયકથા

૭૫. એવં પથવિવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ ભૂતગામવિનિચ્છયં કથેતું "**ભૂતગામો**"તિઆદિમાહ. તત્થ ભવન્તિ અહુવુઞ્ચાતિ **ભૂતા**, જાયન્તિ વડ્ઢન્તિ જાતા વડ્ઢિતા ચાતિ અત્થો. **ગામો**તિ રાસિ, ભૂતાનં ગામોતિ **ભૂતગામો**, ભૂતા એવ વા ગામો **ભૂતગામો**, પતિટ્ઠિતહરિતતિણરુક્ખાદીનમેતં અધિવચનં. તત્થ ''ભવન્તી''તિ ઇમસ્સ વિવરણં ''જાયન્તિ વડ્ઢન્તી''તિ , ''અહુવુ''ન્તિ ઇમસ્સ ''જાતા વડ્ઢિતા''તિ. એવં ભૂત-સદ્દો પચ્ચુપ્પન્નાતીતવિસયો હોતિ. તેનાહ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૯૦) "**ભવન્તી**તિ વડ્ઢન્તિ, **અહુવુ**ન્તિ બભુવૂ''તિ. ઇદાનિ તં ભૂતગામં દસ્સેન્તો "**ભૂતગામોતિ પઞ્ચહિ બીજેહિ જાતાનં રુક્ખલતાદીનમેતં અધિવચન**''ન્તિ આહ. **લતાદીનન્તિ આદિ**-સદ્દેન ઓસધિગચ્છાદયો વેદિતબ્બા.

ઇદાનિ તાનિ બીજાનિ સરૂપતો દસ્સેન્તો "**તત્રિમાનિ પઞ્ચ બીજાની**''તિઆદિમાહ. તત્થ મૂલમેવ બીજં **મૂલબીજં**. એવં સેસેસુપિ. અથ વા મૂલં બીજં એતસ્સાતિ **મૂલબીજં**, મૂલબીજતો વા નિબ્બત્તં **મૂલબીજં**. એવં સેસેસુપિ. તત્થ પઠમેન વિગ્ગહેન બીજગામો એવ લબ્ભતિ, દુતિયતતિયેહિ ભૂતગામો. ઇદાનિ તે ભૂતગામે સરૂપતો દસ્સેન્તો "**તત્થ મૂલબીજં નામા**''ત્યાદિમાહ. તત્થ તેસુ પઞ્ચસુ મૂલબીજાદીસુ હલિદ્દિ...પે॰... ભદ્દમુત્તકં મૂલબીજં નામ. ન કેવલં ઇમાનિયેવ મૂલબીજાનિ, અથ ખો ઇતો અઞ્ઞાનિપિ યાનિ વા પન ભૂતગામજાતાનિ અત્થિ સન્તિ, મૂલે જાયન્તિ, મૂલે સઞ્જાયન્તિ, એતં ભૂતગામજાતં મૂલબીજં નામ હોતીતિ યોજના. સેસેસુપિ એસેવ નયો. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૯૧) ''ઇદાનિ તં ભૂતગામં વિભજિત્વા દસ્સેન્તો 'ભૂતગામો નામ પઞ્ચ બીજજાતાની'તિઆદિમાહા''તિ. તત્થ ભૂતગામો નામાતિ ભૂતગામં ઉદ્ધરિત્વા યસ્મિં સતિ ભૂતગામો હોતિ, તં દસ્સેતું ''પઞ્ચ બીજજાતાનીતિ આહા''તિ અટ્ઠકથાસુ વુત્તં. એવં સન્તેપિ ''યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ, મૂલે જાયન્તી''તિઆદીનિ ન સમેન્તિ. ન હિ મૂલબીજાદીનિ મૂલાદીસુ જાયન્તિ. મૂલાદીસુ જાયમાનાનિ પન તાનિ બીજજાતાનિ, તસ્મા એવમત્થવણ્ણના વેદિતબ્બા – **ભૂતગામો નામા**તિ વિભજિતબ્બપદં. **પઞ્ચા**તિ તસ્સ વિભાગપરિચ્છેદો. **બીજજાતાની**તિ પરિચ્છિન્નધમ્મનિદસ્સનં, યતો બીજેહિ જાતાનિ બીજજાતાનિ, રુક્ખાદીનં એતં અધિવચનન્તિ ચ. યથા ''સાલીનં ચેપિ ઓદનં ભુઞ્જતી''તિઆદીસુ (મ॰ નિ॰ ૧.૭૬) સાલિતણ્ડુલાનં ઓદનો સાલિઓદનોતિ વુચ્ચતિ, એવં બીજતો સમ્ભૂતો ભૂતગામો ''બીજ''ન્તિ વુત્તોતિ વેદિતબ્બોતિ ચ.

ફળુબીજન્તિ પબ્બબીજં. પચ્ચયન્તરસમવાયે સદિસફલુપ્પત્તિયા વિસેસકારણભાવતો વિરુહણસમત્થે સારફલે નિરુળ્હો બીજ-સદ્દો તદત્થસંસિદ્ધિયા મૂલાદીસુપિ કેસુચિ પવત્તતીતિ મૂલાદિતો નિવત્તનત્થં એકેન બીજસદ્દેન વિસેસેત્વા વુત્તં "**બીજ**''ન્તિ ''રૂપરૂપં, દુક્ખદુક્ખ''ન્તિ ચ યથા. નિદ્દેસે ''યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ, મૂલે જાયન્તિ મૂલે સઞ્જાયન્તી''તિ એત્થ બીજતો નિબ્બત્તેન બીજં દસ્સિતં, તસ્મા એવમેત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો – યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ, આલુવકસેરુકમલનીલુપ્પલપુણ્ડરીકકુવલયકુન્દપાટલિમૂલાદિભેદે મૂલે ગચ્છવલ્લિરુક્ખાદીનિ જાયન્તિ સઞ્જાયન્તિ, તાનિ, યમ્હિ મૂલે જાયન્તિ ચેવ સઞ્જાયન્તિ ચ, તઞ્ચ પાળિયં (પાચિ॰ ૯૧) વુત્તહલિદ્દાદિ ચ, સબ્બમ્પિ એતં મૂલબીજં નામ, એતેન કારિયોપચારેન કારણં દસ્સિતન્તિ દસ્સેતિ. એસ નયો ખન્ધબીજાદીસુ. ચેવાપનકખન્ધબીજેસુ પનેત્થ અમ્બાટકઇન્દસાલનુહિપાલિભદ્દકકણિકારાદીનિ ખન્ધબીજાનિ . અમ્બિલાવલ્લિચતુરસ્સવલ્લિકણવેરાદીનિ ફળુબીજાનિ. મકચિમલ્લિકાસુમનજયસુમનાદીનિ અગ્ગબીજાનિ. અમ્બજમ્બુપનસટ્ઠિઆદીનિ બીજબીજાનીતિ દટ્ઠબ્બાનિ. **ભૂતગામે ભૂતગામસઞ્ઞી છિન્દતિ વા છેદાપેતિ વા**તિ સત્થકાનિ ગહેત્વા સયં વા છિન્દતિ, અઞ્ઞેન વા છેદાપેતિ. **ભિન્દતિ વા ભેદાપેતિ વા**તિ પાસાણાદીનિ ગહેત્વા

સયં વા ભિન્દતિ, અઞ્ઞેન વા ભેદાપેતિ. **પચતિ વા પચાપેતિ વા**તિ અગ્ગિં ઉપસંહરિત્વા સયં વા પચતિ, અઞ્ઞેન વા પચાપેતિ, પાચિત્તિયં હોતીતિ સમ્બન્ધો. તત્થ આપત્તિભેદં દસ્સેન્તો ''**ભૂતગામઞ્હી**''તિઆદિમાહ. તત્થ **ભૂતગામપરિમોચિતન્તિ** ભૂતગામતો વિયોજિતં.

૭૬. સઞ્ચિચ્ચ ઉક્ખિપિતું ન વટ્ટતીતિ એત્થ ''સઞ્ચિચ્ચા''તિ વુત્તત્તા સરીરે લગ્ગભાવં ઞત્વાપિ ઉદકહતિ, ''તં ઉદ્ધરિસ્સામી''તિ સઞ્ઞાય અભાવતો વટ્ટતિ. **અનન્તક**ગ્ગહણેન સાસપમત્તિકા ગહિતા. નામઞ્હેતં તસ્સા સેવાલજાતિયા. મૂલપણ્ણાનં અભાવેન ''**અસમ્પુણ્ણભૂતગામો નામા**''તિ વુત્તં. **અભૂતગામમૂલત્તા**તિ એત્થ ભૂતગામો મૂલં કારણં એતસ્સાતિ ભૂતગામમૂલો, ભૂતગામસ્સ વા મૂલં કારણન્તિ ભૂતગામમૂલં. બીજગામો હિ નામ ભૂતગામતો સમ્ભવતિ, ભૂતગામસ્સ ચ કારણં હોતિ. અયં પન તાદિસો ન હોતીતિ ''અભૂતગામમૂલત્તા''તિ વુત્તં.

કિઞ્ચાપિ હિ તાલનાળિકેરાદીનં ખાણુ ઉદ્ધં અવડ્ઢનતો ભૂતગામસ્સ કારણં ન હોતિ, તથાપિ ભૂતગામસઙ્ખ્યૂપગતનિબ્બત્તપણ્ણમૂલબીજતો સમ્ભૂતત્તા ભૂતગામતો ઉપ્પન્નો નામ હોતીતિ બીજગામેન સઙ્ગહં ગચ્છતિ. **સો બીજગામેન સઙ્ગહિતો**તિ અવડ્ઢમાનેપિ ભૂતગામમૂલત્તા વુત્તં.

''**અઙ્કુરે હરિતે**''તિ વત્વા તમેવત્થં વિભાવેતિ ''**નીલવણ્ણે જાતે**''તિ, નીલપણ્ણસ્સ વણ્ણસદિસે પણ્ણે જાતેતિ અત્થો, ''નીલવણ્ણે જાતે''તિ વા પાઠો ગહેતબ્બો. **અમૂલકભૂતગામે સઙ્ગહં ગચ્છતી**તિ ઇદં નાળિકેરસ્સ આવેણિકં કત્વા વદતિ. ''પાનીયઘટાદીનં બહિ સેવાલો ઉદકે અટ્ઠિતત્તા બીજગામાનુલોમત્તા ચ દુક્કટવત્થૂ''તિ વદન્તિ. **કણ્ણકમ્પિ અબ્બોહારિકમેવા**તિ નીલવણ્ણમ્પિ અબ્બોહારિકમેવ.

૭૭. સેલેય્યકં નામ સિલાય સમ્ભૂતા એકા ગન્ધજાતિ. **પુપ્ફિતકાલતો પટ્ઠાયા**તિ વિકસિતકાલતો પભુતિ. **અહિચ્છત્તકં ગણ્હન્તો**તિ વિકસિતં ગણ્હન્તો. મકુળં પન રુક્ખત્તચં અકોપેન્તેનપિ ગહેતું ન વટ્ટતિ. ''**રુક્ખત્તચં વિકોપેતી**તિ વુત્તત્તા રુક્ખે જાતં યં કિઞ્ચિ અહિચ્છત્તકં રુક્ખત્તચં અવિકોપેત્વા મત્થકતો છિન્દિત્વા ગહેતું વટ્ટતી''તિ વદન્તિ, તદયુત્તં ''અહિચ્છત્તકં યાવ મકુળં હોતિ, તાવ દુક્કટવત્થૂ''તિ વુત્તત્તા. **રુક્ખતો મુચ્ચિત્વા**તિ એત્થ ''યદિપિ કિઞ્ચિમત્તં રુક્ખે અલ્લીના હુત્વા તિટ્ઠતિ, રુક્ખતો ગય્હમાના પન રુક્ખચ્છવિં ન વિકોપેતિ, વટ્ટતી''તિ વદન્તિ. **અલ્લરુક્ખતો ન વટ્ટતી**તિ એત્થાપિ રુક્ખત્તચં અવિકોપેત્વા મત્થકતો તચ્છેત્વા ગહેતું વટ્ટતીતિ વેદિતબ્બં. **હત્થકુક્કુચ્ચેના**તિ હત્થચાપલ્લેન. **પાનીયં ન વાસેતબ્બન્તિ** ઇદં અત્તનો અત્થાય નામિતં સન્ધાય વુત્તં. કેવલં અનુપસમ્પન્નસ્સ અત્થાય નામિતે પન પચ્છા તતો લભિત્વા ન વાસેતબ્બન્તિ નત્થિ. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૯૨) પન ''**પાનીયં ન વાસેતબ્બન્તિ** ઇદં અત્તનો પિવનપાનીયં સન્ધાય વુત્તં, અઞ્ઞેસં પન વટ્ટતિ અનુગ્ગહિતત્તા. તેનાહ **અત્તના ખાદિતુકામેના**''તિ વુત્તં. ''**યેસં રુક્ખાનં સાખા રુહતી**તિ વુત્તત્તા યેસં સાખા ન રુહતિ, તત્થ કપ્પિયકરણકિચ્ચં નત્થી''તિ વદન્તિ. વિમતિવિનોદનિયમ્પિ ''**યેસં રુક્ખાનં સાખા રુહતી**તિ મૂલં અનોતારેત્વા પણ્ણમત્તનિગ્ગમનમત્તેનાપિ વડ્ઢતિ, તત્થ કપ્પિયમ્પિ અકરોન્તો છિન્નનાળિકેરવેળુદણ્ડાદયો કોપેતું વટ્ટતી''તિ વુત્તં. ''**ચઙ્કમિતટ્ઠાનં દસ્સેસ્સામી**''તિ વુત્તત્તા કેવલં ચઙ્કમનાધિપ્પાયેન વા મગ્ગગમનાધિપ્પાયેન વા અક્કમન્તસ્સ, તિણાનં ઉપરિ નિસીદનાધિપ્પાયેન નિસીદન્તસ્સ ચ દોસો નત્થિ.

૭૮. સમણકપ્પેહીતિ સમણાનં કપ્પિયવોહારેહિ. કિઞ્ચાપિ બીજાદીનં અગ્ગિના ફુટ્ઠમત્તેન, નખાદીહિ વિલિખનમત્તેન ચ અવિરુળ્હિધમ્મતા ન હોતિ, તથાપિ એવં કતેયેવ સમણાનં કપ્પતીતિ અગ્ગિપરિજિતાદયો સમણવોહારા નામ જાતા, તસ્મા તેહિ સમણવોહારેહિ કરણભૂતેહિ ફલં પરિભુઞ્જિતું અનુજાનામીતિ અધિપ્પાયો.

અબીજનિબ્બટ્ટબીજાનિપિ સમણાનં કપ્પન્તીતિ પઞ્ઞત્તપણ્ણત્તિભાવતો સમણવોહારાઇચ્ચેવ સઙ્ખં ગતાનિ. અથ વા અગ્ગિપરિજિતાદીનં પઞ્ચન્નં કપ્પિયભાવતોયેવ પઞ્ચહિ સમણકપ્પિયભાવસઙ્ખાતેહિ કારણેહિ ફલં પરિભુઞ્જિતું અનુજાનામીતિ એવમેત્થ અધિપ્પાયો વેદિતબ્બો. **અગ્ગિપરિજિત**ન્તિઆદીસુ ''પરિચિત''ન્તિપિ પઠન્તિ. **અબીજં** નામ તરુણઅમ્બફલાદિ. **નિબ્બટ્ટબીજં** નામ અમ્બપનસાદિ, યં બીજં નિબ્બટ્ટેત્વા વિસું કત્વા પરિભુઞ્જિતું સક્કા હોતિ. નિબ્બટ્ટેતબ્બં વિયોજેતબ્બં બીજં યસ્મિં, તં પનસાદિ નિબ્બટ્ટબીજં નામ. "**કપ્પિય**"**ન્તિ વત્વાવ કાતબ્બન્તિ** યો કપ્પિયં કરોતિ, તેન કત્તબ્બપકારસ્સેવ વુત્તત્તા ભિક્ખુના અવુત્તેપિ કાતું વટ્ટતીતિ ન ગહેતબ્બં. પુન ''કપ્પિયં કારેતબ્બ''ન્તિ કારાપનસ્સ પઠમમેવ કથિતત્તા ભિક્ખુના ''કપ્પિયં કરોહી''તિ વુત્તેયેવ અનુપસમ્પન્નેન ''કપ્પિય''ન્તિ વત્વા અગ્ગિપરિજિતાદિ કાતબ્બન્તિ ગહેતબ્બં. ''કપ્પિયન્તિ વચનં પન યાય કાયચિ ભાસાય વત્તું વટ્ટતી''તિ વદન્તિ. ''કપ્પિયન્તિ વત્વાવ કાતબ્બ''ન્તિ વચનતો પઠમં ''કપ્પિય''ન્તિ વત્વા પચ્છા અગ્ગિઆદિના કુસનાદિ કાતબ્બન્તિ વેદિતબ્બં. ''પઠમં અગ્ગિમ્હિ નિક્ખિપિત્વા, નખાદિના વા વિજ્ઝિત્વા તં અનુદ્ધરિત્વાવ કપ્પિયન્તિ વત્તું વટ્ટતી''તિપિ વદન્તિ.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૯૨) પન "**કપ્પિયન્તિ વત્વાવા**તિ પુબ્બકાલકિરિયાવસેન વુત્તેપિ વચનક્ખણેવ અગ્ગિસત્થાદિના બીજગામે વણં કાતબ્બન્તિ વચનતો પન પુબ્બે કાતું ન વટ્ટતિ, તઞ્ચ દ્વિધા અકત્વા છેદનભેદનમેવ દસ્સેતબ્બં. કરોન્તેન ચ ભિક્ખુના 'કપ્પિયં કરોહી'તિ યાય કાયચિ ભાસાય વુત્તેયેવ કાતબ્બં. બીજગામપરિમોચનત્થં પુન કપ્પિયં કારેતબ્બન્તિ કારાપનસ્સ પઠમમેવ અધિકતત્તા''તિ વુત્તં.

એકસ્મિં બીજે વાતિઆદીસુ ''એકંયેવ કારેમીતિ અધિપ્પાયે સતિપિ એકાબદ્ધત્તા સબ્બં કતમેવ હોતી''તિ વદન્તિ. **દારું વિજ્ઝતી**તિ એત્થ ''જાનિત્વાપિ વિજ્ઝતિ વા વિજ્ઝાપેતિ વા, વટ્ટતિયેવા''તિ વદન્તિ. **ભત્તસિત્થે વિજ્ઝતી**તિ એત્થાપિ એસેવ નયો. "**તં વિજ્ઝતિ, ન વટ્ટતી**તિ રજ્જુઆદીનં ભાજનગતિકત્તા''તિ વદન્તિ. **મરીચપક્કાદીહિ ચ મિસ્સેત્વા**તિ એત્થ ભત્તસિત્થસમ્બન્ધવસેન એકાબદ્ધતા વેદિતબ્બા, ન ફલાનંયેવ અઞ્ઞમઞ્ઞસમ્બન્ધવસેન. "**કટાહેપિ કાતું વટ્ટતી**"તિ વુત્તત્તા કટાહતો નીહટાય મિઞ્જાય વા બીજે વા યત્થ કત્થચિ વિજ્ઝિતું વટ્ટતિ એવ. **ભિન્દાપેત્વા કપ્પિયં કારાપેતબ્બ**ન્તિ બીજતો મુત્તસ્સ કટાહસ્સ ભાજનગતિકત્તા વુત્તં.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

ભૂતગામવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

પન્નરસમો પરિચ્છેદો.

૧૬. સહસેય્યવિનિચ્છયકથા

૭૯. એવં ભૂતગામવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ સહસેય્યવિનિચ્છયં કથેતું ''**દુવિધં સહસેય્યક**''ન્તિઆદિમાહ. તત્થ દ્વે વિધા પકારા યસ્સ સહસેય્યકસ્સ તં **દુવિધં**, સહ સયનં, સહ વા સયતિ એત્થાતિ સહસેય્યા, સહસેય્યા એવ **સહસેય્યકં** સકત્થે ક-પચ્ચયવસેન. તં પન અનુપસમ્પન્નેનસહસેય્યામાતુગામેનસહસેય્યાવસેન દુવિધં. તેનાહ ''દુવિધં સહસેય્યક''ન્તિ. **દિરત્તતિરત્ત**ન્તિ એત્થ વચનસિલિટ્ઠતામત્તેન દિરત્તગ્ગહણં કતન્તિ વેદિતબ્બં. તિરત્તઞ્હિ સહવાસે લબ્ભમાને દિરત્તે વત્તબ્બમેવ નત્થીતિ દિરત્તગ્ગહણં વિસું ન પયોજેતિ. તેનેવાહ ''ઉત્તરિદિરત્તતિરત્તન્તિ ભગવા સામણેરાનં સઙ્ગહકરણત્થાય તિરત્તપરિહારં અદાસી''તિ. નિરન્તરં તિરત્તગ્ગહણત્થં વા દિરત્તગ્ગહણં કતં. કેવલઞ્હિ ''તિરત્ત''ન્તિ વુત્તે અઞ્ઞત્થ વાસેન અન્તરિકમ્પિ તિરત્તં ગણ્હેય્ય. દિરત્તવિસિટ્ઠં પન તિરત્તં વુચ્ચમાનં તેન અનન્તરિકમેવ તિરત્તં દીપેતિ. વિમતિવિનોદનિયમ્પિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૫૦-૫૧) ''દિરત્તગ્ગહણં વચનાલઙ્કારત્થં. નિરન્તરં તિસ્સોવ રત્તિયો સયિત્વા ચતુત્થદિવસાદીસુ સયન્તસ્સેવ આપત્તિ, ન એકન્તરિકાદિવસેન સયન્તસ્સાતિ દસ્સનત્થમ્પીતિ દટ્ઠબ્બ''ન્તિ વુત્તં. **સહસેય્યં** એકતો સેય્યં. **સેય્યન્**તિ ચેત્થ કાયપ્પસારણસઙ્ખાતં સયનમ્પિ વુચ્ચતિ, યસ્મિં સેનાસને સયન્તિ, તમ્પિ, તસ્મા **સેય્યં કપ્પેય્યા**તિ એત્થ સેનાસનસઙ્ખાતં સેય્યં પવિસિત્વા કાયપ્પસારણસઙ્ખાતં સેય્યં કપ્પેય્ય સમ્પાદેય્યાતિ અત્થો. **દિયડ્ઢહત્થુબ્બેધેના**તિ એત્થ દિયડ્ઢહત્થો વડ્ઢકિહત્થેન ગહેતબ્બો. **પઞ્ચહિ છદનેહી**તિ ઇટ્ઠકાસિલાસુધાતિણપણ્ણસઙ્ખાતેહિ પઞ્ચહિ છદનેહિ. **વાચુગ્ગતવસેના**તિ પગુણવસેન.

એકૂપચારોતિ વળઞ્જનદ્વારસ્સ એકત્તં સન્ધાય વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૫૦-૫૧) પન ''**એકૂપચારો** એકેન મગ્ગેન પવિસિત્વા અબ્ભોકાસં અનોક્કમિત્વા સબ્બત્થ અનુપરિગમનયોગ્ગો, એતં બહુદ્વારમ્પિ એકૂપચારોવ. યત્થ પન કુટ્ટાદીહિ રુન્ધિત્વા વિસું દ્વારં યોજેન્તિ, નાનૂપચારો હોતિ. સચે પન રુન્ધતિ એવ, વિસું દ્વારં ન યોજેન્તિ, એતમ્પિ એકૂપચારમેવ મત્તિકાદીહિ પિહિતદ્વારો વિય ગબ્ભોતિ ગહેતબ્બં. અઞ્ઞથા ગબ્ભે પવિસિત્વા પમુખાદીસુ નિપન્નાનુપસમ્પન્નેહિ સહસેય્યાપરિમુત્તિયા ગબ્ભદ્વારં મત્તિકાદીહિ પિદહાપેત્વા ઉટ્ઠિતે અરુણે વિવરાપેન્તસ્સપિ અનાપત્તિ ભવેય્યા''તિ વુત્તં. ચતુસાલં એકૂપચારં હોતીતિ સમ્બન્ધો. **તેસં પયોગે પયોગે ભિક્ખુસ્સ આપત્તી**તિ એત્થ કેચિ ''અનુટ્ઠહનેન અકિરિયસમુટ્ઠાના આપત્તિ વુત્તા, તસ્મિં ખણે નિદ્દાયન્તસ્સ કિરિયાભાવા. ઇદઞ્હિ સિક્ખાપદં સિયા કિરિયાય, સિયા અકિરિયાય સમુટ્ઠાતિ. કિરિયાય સમુટ્ઠાનતા ચસ્સ તબ્બહુલવસેન વુત્તા''તિ વદન્તિ. ''યથા ચેતં, એવં દિવાસયનમ્પિ. અનુટ્ઠહનેન, હિ દ્વારાસંવરણેન ચેતં અકિરિયસમુટ્ઠાનમ્પિ હોતી''તિ વદન્તિ, ઇદઞ્ચ યુત્તં વિય દિસ્સતિ, વીમંસિત્વા ગહેતબ્બં.

૮૦. ઉપરિમતલેન સદ્ધિં અસમ્બદ્ધભિત્તિકસ્સાતિ ઇદં સમ્બદ્ધભિત્તિકે વત્તબ્બમેવ નત્થીતિ દસ્સનત્થં વુત્તં. ઉપરિમતલે સયિતસ્સ સઙ્કા એવ નત્થીતિ ''**હેટ્ઠાપાસાદે**''તિઆદિ વુત્તં. **નાનૂપચારે**તિ યત્થ બહિ નિસ્સેણિં કત્વા ઉપરિમતલં આરોહન્તિ, તાદિસં સન્ધાય વુત્તં ''**ઉપરિમતલેપી**''તિ. આકાસઙ્ગણે નિપજ્જન્તસ્સ આપત્તિઅભાવતો ''**છદનબ્ભન્તરે**''તિ વુત્તં. **સભાસઙ્ખેપેના**તિ સભાકારેન. **અડ્ઢકુટ્ટકે સેનાસને**તિ એત્થ ''અડ્ઢકુટ્ટકં નામ યત્થ ઉપડ્ઢં મુઞ્ચિત્વા તીસુ પસ્સેસુ ભિત્તિયો બદ્ધા હોન્તિ , યત્થ વા એકસ્મિં પસ્સે ભિત્તિં ઉટ્ઠાપેત્વા ઉભોસુ પસ્સેસુ ઉપડ્ઢં ઉપડ્ઢં કત્વા ભિત્તિયો ઉટ્ઠાપેન્તિ, તાદિસં સેનાસન''ન્તિ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં, ગણ્ઠિપદે પન ''અડ્ઢકુટ્ટકેતિ છદનં અડ્ઢેન અસમ્પત્તકુટ્ટકે''તિ વુત્તં, તમ્પિ નો ન યુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં પન ''**સભાસઙ્ખેપેના**તિ વુત્તસ્સેવ **અડ્ઢકુટ્ટકે**તિ ઇમિના

સણ્ઠાનં દસ્સેતિ. યત્થ તીસુ, દ્વીસુ વા પસ્સેસુ ભિત્તિયો બદ્ધા, છદનં વા અસમ્પત્તા અડ્ઢભિત્તિ, ઇદં અડ્ઢકુટ્ટકં નામા''તિ વુત્તં. **વાળસઙ્ઘાટો** નામ પરિક્ખેપસ્સ અન્તો થમ્ભાદીનં ઉપરિ વાળરૂપેહિ કતસઙ્ઘાટો.

પરિક્ખેપસ્સ બહિ ગતેતિ એત્થ યત્થ યસ્મિં પસ્સે પરિક્ખેપો નત્થિ, તત્થાપિ પરિક્ખેપારહપદેસતો બહિ ગતે અનાપત્તિયેવાતિ દટ્ઠબ્બં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૫૦-૫૧) પન "**પરિક્ખેપસ્સ બહિ ગતે**તિ એત્થ યસ્મિં પસ્સે પરિક્ખેપો નત્થિ, તત્થ સચે ભૂમિતો વત્થુ ઉચ્ચં હોતિ, ઉભતો ઉચ્ચવત્થુતો હેટ્ઠા ભૂમિયં નિબ્બકોસબ્ભન્તરેપિ અનાપત્તિ એવ તત્થ સેનાસનવોહારાભાવતો. અથ વત્થુ નીચં ભૂમિસમમેવ સેનાસનસ્સ હેટ્ઠિમતલે તિટ્ઠતિ, તત્થ પરિક્ખેપરહિતદિસાય નિબ્બકોસબ્ભન્તરે સબ્બત્થ આપત્તિ હોતિ, પરિચ્છેદાભાવતો પરિક્ખેપસ્સ બહિ એવ અનાપત્તીતિ દટ્ઠબ્બ''ન્તિ વુત્તં. **અપરિચ્છિન્નગબ્ભૂપચારે**તિ એત્થ મજ્ઝે વિવટઙ્ગણવન્તાસુ મહાચતુસાલાસુ યથા આકાસઙ્ગણં અનોતરિત્વા પમુખેનેવ ગન્ત્વા સબ્બગબ્ભે પવિસિતું ન સક્કા હોતિ, એવં એકેકગબ્ભસ્સ દ્વીસુ પસ્સેસુ કુટ્ટં નીહરિત્વા કતં **પરિચ્છિન્નગબ્ભૂપચારં** નામ, ઇદં પન તાદિસં ન હોતીતિ ''અપરિચ્છિન્નગબ્ભૂપચારે''તિ વુત્તં. **સબ્બગબ્ભેપિ પવિસન્તી**તિ ગબ્ભૂપચારસ્સ અપરિચ્છિન્નત્તા આકાસઙ્ગણં અનોતરિત્વાપિ પમુખેનેવ ગન્ત્વા તં તં ગબ્ભં પવિસન્તિ. અથ કુતો તસ્સ પરિક્ખેપોયેવ સબ્બપરિચ્છિન્નત્તાતિ વુત્તન્તિ આહ "**ગબ્ભપરિક્ખેપોયેવ હિસ્સ પરિક્ખેપો**"તિ, ઇદઞ્ચ સમન્તા ગબ્ભભિત્તિયો સન્ધાય વુત્તં. ચતુસાલવસેન હિ સન્નિવિટ્ઠે સેનાસને ગબ્ભપમુખં વિસું અપરિક્ખિત્તમ્પિ સમન્તા ઠિતં ગબ્ભભિત્તીનં વસેન પરિક્ખિત્તં નામ હોતિ.

૮૧. એકદિસાય ઉજુકમેવ દીઘં કત્વા સન્નિવેસિતો પાસાદો **એકસાલસન્નિવેસો**. દ્વીસુ તીસુ ચતૂસુ વા દિસાસુ સિઙ્ઘાટકસણ્ઠાનાદિવસેન કતા **દ્વિસાલાદિસન્નિવેસા** વેદિતબ્બા. સાલપ્પભેદદીપનમેવ ચેત્થ પુરિમતો વિસેસોતિ. **અટ્ઠ પાચિત્તિયાની**તિ ઉપડ્ઢચ્છન્નં ઉપડ્ઢપરિચ્છન્નં સેનાસનં દુક્કટવત્થુસ્સ આદિં કત્વા પાળિયં દસ્સિતત્તા તતો અધિકં સબ્બચ્છન્નઉપડ્ઢપરિચ્છન્નાદિકમ્પિ સબ્બં પાળિયં અવુત્તમ્પિ પાચિત્તિયસ્સેવ વત્થુભાવેન દસ્સિતં સિક્ખાપદસ્સ પણ્ણત્તિવજ્જત્તા, ગરુકે ઠાતબ્બતો ચાતિ વેદિતબ્બં. "**સત્ત પાચિત્તિયાની**"તિ પાળિયં વુત્તપાચિત્તિયદ્વયં સામઞ્ઞતો એકત્તેન ગહેત્વા વુત્તં. પાળિયં (પાચિ॰ ૫૪) ''તતિયાય રત્તિયા પુરારુણા નિક્ખમિત્વા પુન સયતી''તિ ઇદં ઉક્કટ્ઠવસેન વુત્તં, અનિક્ખમિત્વા પુરારુણા ઉટ્ઠહિત્વા અન્તોછદને નિસિન્નસ્સાપિ પુન દિવસે સહસેય્યેન અનાપત્તિ એવ. એત્થ ચતુભાગો **ચૂળકં**, દ્વેભાગા **ઉપડ્ઢં**, તીસુ ભાગેસુ દ્વે ભાગા યેભુય્યન્તિ ઇમિના લક્ખણેન ચૂળકચ્છન્નપરિચ્છન્નાદીનિ વેદિતબ્બાનિ. ઇદાનિ દુતિયસિક્ખાપદેપિ યથાવુત્તનયં અતિદિસન્તો "**માતુગામેન...પે॰... અયમેવ વિનિચ્છયો**"તિ આહ. ''મતિત્થિયા પારાજિકવત્થુભૂતાયપિ અનુપાદિન્નપક્ખે ઠિતત્તા સહસેય્યાપત્તિં ન જનેતી''તિ વદન્તિ. ''અત્થઙ્ગતે સૂરિયે માતુગામે નિપન્ને નિપજ્જતિ, આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા''તિ (પાચિ॰ ૫૭) વચનતો દિવા તસ્સ સયન્તસ્સ સહસેય્યાપત્તિ ન હોતિયેવાતિ દટ્ઠબ્બં.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

સહસેય્યવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

સોળસમો પરિચ્છેદો.

૧૭. મઞ્ચપીઠાદિસઙ્ઘિકસેનાસનેસુપટિપજ્જિતબ્બવિનિચ્છયકથા

૮૨. એવં સહસેય્યવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ સઙ્ઘિકે વિહારે સેય્યાસુ કત્તબ્બવિનિચ્છયં કથેતું "**વિહારે સઙ્ઘિકે સેય્ય**"ન્ત્યાદિમાહ. તત્થ સમગ્ગં કમ્મં સમુપગચ્છતીતિ સઙ્ઘો, અયમેવ વચનત્થો સબ્બસઙ્ઘસાધારણો. સઙ્ઘસ્સ દિન્નો **સઙ્ઘિકો**, વિહરતિ એત્થાતિ **વિહારો**, તસ્મિં. સયન્તિ એત્થાતિ **સેય્યા**, તં. અસન્થરીતિ **સન્થરિત્વાન**. પક્કમનં **પક્કમો**, ગમનન્તિ અત્થો. "વિહારે સઙ્ઘિકે સેય્યં, સન્થરિત્વાન પક્કમો"તિ ઇમસ્સ ઉદ્દેસપાઠસ્સ સઙ્ઘિકે વિહારે... પે॰... પક્કમનન્તિ અત્થો દટ્ઠબ્બોતિ યોજના. **તત્રા**તિ તસ્મિં પક્કમને અયં ઈદિસો મયા વુચ્ચમાનો વિનિચ્છયો વેદિતબ્બોતિ અત્થો. કતમો સો વિનિચ્છયોતિ આહ "**સઙ્ઘિકે...પે॰... પાચિત્તિય**"ન્તિ. **અપરિક્ખિત્તસ્સ ઉપચારો** નામ સેનાસનતો દ્વે લેડ્ડુપાતા. **પાચિત્તિય**ન્તિ પઠમં પાદં અતિક્કામેન્તસ્સ દુક્કટં, દુતિયાતિક્કમે પાચિત્તિયં. કથં વિઞ્ઞાયતિચ્ચાહ "**યો પન ભિક્ખુ...પે॰... વચનતો**"તિ.

તત્થ સઙ્ઘિકો વિહારો પાકટો, સેય્યા અપાકટા, સા કતિવિધાઇચ્ચાહ "**સેય્યા નામ...પે॰... દસવિધા**"તિ. તત્થાપિ કતમા ભિસિ, કતમા ચિમિલિકાદયોતિ આહ "**તત્થ ભિસીતિ...પે॰... એસ નયો પણ્ણસન્થારે**"તિ. તત્થ મઞ્ચે અત્થરિતબ્બાતિ **મઞ્ચકભિસિ**, એવં ઇતરત્ર, **વણ્ણાનુરક્ખણત્થં કતા**તિ પટખણ્ડાદીહિ સિબ્બિત્વા કતા. **ભૂમિયં અત્થરિતબ્બા**તિ ચિમિલિકાય સતિ તસ્સા ઉપરિ, અસતિ સુદ્ધભૂમિયં અત્થરિતબ્બા. **સીહધમ્માદીનં પરિહરણે એવ પટિક્ખેપો**તિ ઇમિના મઞ્ચપીઠાદીસુ અત્થરિત્વા પુન સંહરિત્વા ઠપનાદિવસેન અત્તનો અત્થાય પરિહરણમેવ ન વટ્ટતિ, ભૂમત્થરણાદિવસેન પરિભોગો પન અત્તનો પરિહરણં ન હોતીતિ દસ્સેતિ. ખન્ધકે હિ "અન્તોપિ મઞ્ચે પઞ્ઞત્તાનિ હોન્તિ, બહિપિ મઞ્ચે પઞ્ઞત્તાનિ હોન્તી"તિ એવં અત્તનો અત્થાય મઞ્ચાદીસુ પઞ્ઞપેત્વા પરિહરણવત્થુસ્મિં "ન, ભિક્ખવે, મહાચમ્માનિ ધારેતબ્બાનિ સીહચમ્મં બ્યગ્ઘચમ્મં દીપિચમ્મં, યો ધારેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા"તિ (મહાવ॰ ૨૫૫) પટિક્ખેપો કતો, તસ્મા વુત્તનયેનેવેત્થ અધિપ્પાયો દટ્ઠબ્બો. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૩.૧૧૨) પન "યદિ એવં 'પરિહરણેયેવ પટિક્ખેપો'તિ ઇદં કસ્મા વુત્તન્તિ ચોદનં કત્વા 'અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સબ્બં પાસાદપરિભોગ'ન્તિ (ચૂળવ॰ ૩૨૦) વચનતો પુગ્ગલિકેપિ સેનાસને સેનાસનપરિભોગવસેન નિયમિતં સુવણ્ણઘટાદિકં પરિભુઞ્જિતું વટ્ટમાનમ્પિ કેવલં અત્તનો સન્તકં કત્વા પરિભુઞ્જિતું ન વટ્ટતિ. એવમિદં ભૂમત્થરણવસેન પરિભુઞ્જિતું વટ્ટમાનમ્પિ અત્તનો સન્તકં કત્વા તં તં વિહારં હરિત્વા પરિભુઞ્જિતું ન વટ્ટતીતિ દસ્સનત્થં પરિહરણેયેવ પટિક્ખેપો વેદિતબ્બો"તિ વુત્તં.

પાવારો કોજવોતિ પચ્ચત્થરણત્થાયેવ ઠપિતા ઉગ્ગતલોમા અત્થરણવિસેસા. **એત્તકમેવ વુત્ત**ન્તિ અટ્ઠકથાસુ (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૧૧૬) વુત્તં. "ઇદં અટ્ઠકથાસુ તથાવુત્તભાવદસ્સનત્થં વુત્તં, અઞ્ઞમ્પિ તાદિસં મઞ્ચપીઠેસુ અત્થરિતબ્બં અત્થરણમેવા"તિ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. માતિકાટ્ઠકથાયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ દુતિયસેનાસનસિક્ખાપદવણ્ણના) પન "પચ્ચત્થરણં નામ પાવારો કોજવો"તિ નિયમેત્વા વુત્તં, તસ્મા ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં ઇમિના ન સમેતિ, "વીમંસિત્વા ગહેતબ્બ"ન્તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૩.૧૧૬) વુત્તં. વીમંસિતે પન એવમધિપ્પાયો પઞ્ઞાયતિ – માતિકાટ્ઠકથાપિ અટ્ઠકથાયેવ, તસ્મા મહાઅટ્ઠકથાદીસુ વુત્તનયેન "પાવારો કોજવો"તિ નિયમેત્વા વુત્તં, એવં નિયમને સતિપિ યથા "લદ્ધાતપત્તો રાજકુમારો"તિ આતપત્તસ્સ લદ્ધભાવેયેવ નિયમેત્વા વુત્તેપિ નિદસ્સનનયવસેન રાજકકુધભણ્ડસામઞ્ઞેન સમાના વાલબીજનાદયોપિ વુત્તાયેવ હોન્તિ, એવં "પાવારો કોજવો"તિ નિયમેત્વા વુત્તેપિ નિદસ્સનનયવસેન તેહિ મઞ્ચપીઠેસુ

અત્થરિતબ્બભાવસામઞ્ઞેન સમાના અઞ્ઞે અત્થરણાપિ વુત્તાયેવ હોન્તિ, તસ્મા ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તવચનં અટ્ઠકથાવચનસ્સ પટિલોમં ન હોતિ, અનુલોમમેવાતિ દટ્ઠબ્બં.

ઇમસ્મિં પન ઠાને ''યેન વિહારો કારિતો, સો વિહારસ્સામિકો''તિ પાઠં નિસ્સાય એકચ્ચે વિનયધરા ''સઙ્ઘિકવિહારસ્સ વા પુગ્ગલિકવિહારસ્સ વા વિહારદાયકોયેવ સામિકો, સોયેવ ઇસ્સરો, તસ્સ રુચિયા એવ વસિતું લભતિ, ન સઙ્ઘગણપુગ્ગલાનં રુચિયા''તિ વિનિચ્છયં કરોન્તિ, સો વીમંસિતબ્બો, કથં અયં પાઠો કિમત્થં સાધેતિ ઇસ્સરત્થં વા આપુચ્છિતબ્બત્થં વાતિ? એવં વીમંસિતે ''ભિક્ખુમ્હિ સતિ ભિક્ખુ આપુચ્છિતબ્બો''તિઆદિવચનતો આપુચ્છિતબ્બત્થમેવ સાધેતિ, ન ઇસ્સરત્થન્તિ વિઞ્ઞાયતિ.

અથ સિયા ''આપુચ્છિતબ્બત્થે સિદ્ધે ઇસ્સરત્થો સિદ્ધોયેવ હોતિ. ઇસ્સરભાવતોયેવ હિ સો આપુચ્છિતબ્બો''તિ. તત્થેવં વત્તબ્બં – ''આપુચ્છન્તેન ચ ભિક્ખુમ્હિ સતિ ભિક્ખુ આપુચ્છિતબ્બો, તસ્મિં અસતિ સામણેરો, તસ્મિં અસતિ આરામિકો''તિઆદિવચનતો આયસ્મન્તાનં મતેન ભિક્ખુપિ સામણેરોપિ આરામિકોપિ વિહારકારકોપિ તસ્સ કુલે યો કોચિ પુગ્ગલોપિ ઇસ્સરોતિ આપજ્જેય્ય, એવં વિઞ્ઞાયમાનેપિ ભિક્ખુમ્હિ વા સામણેરે વા આરામિકે વા સતિ તેયેવ ઇસ્સરા, ન વિહારકારકો. તેસુ એકસ્મિમ્પિ અસતિયેવ વિહારકારકો ઇસ્સરો સિયાતિ. ઇમસ્મિં પન અધિકારે સઙ્ઘિકં સેનાસનં રક્ખણત્થાય આપુચ્છિતબ્બંયેવ વદતિ, ન ઇસ્સરભાવતો આપુચ્છિતબ્બં. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૧૧૬) ''અનાપુચ્છં વા ગચ્છેય્યાતિ એત્થ ભિક્ખુમ્હિ સતિ ભિક્ખુ આપુચ્છિતબ્બો''તિઆદિ.

અથાપિ એવં વદેય્ય ''ન સકલસ્સ વાક્યપાઠસ્સ અધિપ્પાયત્થં સન્ધાય અમ્હેહિ વુત્તં, અથ ખો 'વિહારસ્સામિકો'તિ એતસ્સ પદત્થંયેવ સન્ધાય વુત્તં. કથં? સં એતસ્સ અત્થીતિ સામિકો, વિહારસ્સ સામિકો **વિહારસ્સામિકો**. 'કો વિહારસ્સામિકો નામા'તિ વુત્તે 'યેન વિહારો કારિતો, સો વિહારસ્સામિકો નામા'તિ વત્તબ્બો, તસ્મા વિહારકારકો દાયકો વિહારસ્સામિકો નામાતિ વિઞ્ઞાયતિ, એવં વિઞ્ઞાયમાને સતિ સામિકો નામ સસ્સ ધનસ્સ ઇસ્સરો, તસ્સ રુચિયા એવ અઞ્ઞે લભન્તિ, તસ્મા વિહારસ્સામિકભૂતસ્સ દાયકસ્સ રુચિયા એવ ભિક્ખૂ વસિતું લભન્તિ, ન સઙ્ઘગણપુગ્ગલાનં રુચિયાતિ ઇમમત્થં સન્ધાય વુત્ત''ન્તિ. તે એવં વત્તબ્બા – મા આયસ્મન્તો એવં અવચુત્થ, યથા નામ ''ઘટિકારો બ્રહ્મા''તિ વુત્તો સો બ્રહ્મા ઇદાનિ ઘટં ન કરોતિ, પુરિમત્તભાવે પન કરોતિ, તસ્મા ''ઘટં કરોતી''તિ વચનત્થેન ''ઘટિકારો''તિ નામં લભતિ. ઇતિ પુબ્બે લદ્ધનામત્તા પુબ્બવોહારવસેન બ્રહ્મભૂતોપિ ''ઘટિકારો''ઇચ્ચેવ વુચ્ચતિ, એવં સો વિહારકારકો ભિક્ખૂનં પરિચ્ચત્તકાલતો પટ્ઠાય વિહારસ્સામિકો ન હોતિ વત્થુપરિચ્ચાગલક્ખણત્તા દાનસ્સ, પુબ્બે પન અપરિચ્ચત્તકાલે વિહારસ્સ કારકત્તા વિહારસ્સામિકો નામ હોતિ, સો એવં પુબ્બે લદ્ધનામત્તા પુબ્બવોહારવસેન ''વિહારસ્સામિકો''તિ વુચ્ચતિ, ન, પરિચ્ચત્તસ્સ વિહારસ્સ ઇસ્સરભાવતો. તેનેવ સમ્માસમ્બુદ્ધેન ''વિહારદાયકાનં રુચિયા ભિક્ખૂ વસન્તૂ''તિ અવત્વા સેનાસનપઞ્ઞાપકો અનુઞ્ઞાતોતિ દટ્ઠબ્બો. તથા હિ વુત્તં વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૯૫) ''તેસં ગેહાનીતિ એત્થ ભિક્ખૂનં વાસત્થાય કતમ્પિ યાવ ન દેન્તિ, તાવ તેસં સન્તકંયેવ ભવિસ્સતીતિ દટ્ઠબ્બ''ન્તિ, તેન દિન્નકાલતો પટ્ઠાય તેસં સન્તકાનિ ન હોન્તીતિ દસ્સેતિ. અયં પન કથા પાઠસ્સ સમ્મુખીભૂતત્તા ઇમસ્મિં ઠાને કથિતા. વિહારવિનિચ્છયો પન ચતુપચ્ચયભાજનવિનિચ્છયે (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૧૯૪ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ. **યો કોચીતિ** ઞાતકો વા અઞ્ઞાતકો વા યો કોચિ. યેન મઞ્ચં પીઠં વા વિનન્તિ, તં **મઞ્ચપીઠકવાનં**.

૮૩. **સિલુચ્ચયલેણન્તિ** સિલુચ્ચયે લેણં, પબ્બતગુહાતિ અત્થો. ''સેનાસનં ઉપચિકાહિ ખાયિત''ન્તિ ઇમસ્મિં વત્થુસ્મિં પઞ્ઞત્તત્તા વત્થુઅનુરૂપવસેન અટ્ઠકથાયં ઉપચિકાસઙ્કાય અભાવેન અનાપત્તિ વુત્તા. વત્તક્ખન્ધકે (ચૂળવ॰ ૩૬૦ આદયો) ગમિકવત્તં પઞ્ઞાપેન્તેન ''સેનાસનં આપુચ્છિતબ્બ''ન્તિ વુત્તત્તા કેવલં ઇતિકત્તબ્બતામત્તદસ્સનત્થં ''**આપુચ્છનં પન વત્ત**''ન્તિ વુત્તં , ન પન વત્તભેદે દુક્કટન્તિ દસ્સનત્થં, તેનેવ અન્ધકટ્ઠકથાયં ''સેનાસનં આપુચ્છિતબ્બ''ન્તિ એત્થ ''યં પાસાણપિટ્ઠિયં વા પાસાણત્થમ્ભેસુ વા કતસેનાસનં યત્થ ઉપચિકા નારોહન્તિ, તં અનાપુચ્છન્તસ્સપિ અનાપત્તી''તિ વુત્તં. તસ્મા યં વુત્તં ગણ્ઠિપદે ''તાદિસે સેનાસને અનાપુચ્છા ગચ્છન્તસ્સ પાચિત્તિયં નત્થિ, ગમિકવત્તે સેનાસનં અનાપુચ્છા ગચ્છન્તો વત્તભેદો હોતિ, તસ્મા દુક્કટં આપજ્જતી''તિ, તં ન ગહેતબ્બં.

પચ્છિમસ્સ આભોગેન મુત્તિ નત્થીતિ તસ્સ પચ્છતો ગચ્છન્તસ્સ અઞ્ઞસ્સ અભાવતો વુત્તં. **એકં વા પેસેત્વા આપુચ્છિતબ્બ**ન્તિ એત્થ ગમનચિત્તસ્સ ઉપ્પન્નટ્ઠાનતો અનાપુચ્છિત્વા ગચ્છન્તે દુતિયપાદુદ્ધારે પાચિત્તિયં. **મણ્ડપે વા**તિ સાખામણ્ડપે વા પદરમણ્ડપે વા. **રુક્ખમૂલે**તિ યસ્સ કસ્સચિ રુક્ખસ્સ હેટ્ઠા. **પલુજ્જતી**તિ વિનસ્સતિ.

૮૪. **મજ્ઝે સંખિત્તં પણવસણ્ઠાનં કત્વા બદ્ધ**ન્તિ એરકપત્તાદીહિ વેણિં કત્વા તાય વેણિયા ઉભોસુ પસ્સેસુ વિત્થતટ્ઠાને બહું વેઠેત્વા તતો પટ્ઠાય યાવ મજ્ઝટ્ઠાનં, તાવ અન્તોઆકડ્ઢનવસેન વેઠેત્વા મજ્ઝે સંખિપિત્વા તત્થ તત્થ બન્ધિત્વા કતં. **યત્થ કાકા વા કુલલા વા ન ઊહદન્તી**તિ યત્થ ધુવનિવાસેન કુલાવકે કત્વા વસમાના એતે કાકકુલલા, અઞ્ઞે વા સકુણા તં સેનાસનં ન ઊહદન્તિ, તાદિસે રુક્ખમૂલે નિક્ખિપિતું અનુજાનામીતિ અત્થો.

૮૫. **નવવાયિમો**તિ અધુના સુત્તેન વીતકચ્છેન પલિવેઠિતમઞ્ચો. **ઓનદ્ધો**તિ કપ્પિયચમ્મેન ઓનદ્ધો, સોવ **ઓનદ્ધકો** સકત્થે ક-પચ્ચયવસેન. તેન હિ વસ્સેન સીઘં ન નસ્સતિ. **ઉક્કટ્ઠઅબ્ભોકાસિકો**તિ ઇદં તસ્સ સુખપટિપત્તિદસ્સનમત્તં , ઉક્કટ્ઠસ્સાપિ પન ચીવરકુટિ વટ્ટતેવ. **કાયાનુગતિકત્તા**તિ ભિક્ખુનો તત્થેવ નિસિન્નભાવં દીપેતિ, તેન ચ વસ્સભયેન સયં અઞ્ઞત્થ ગચ્છન્તસ્સ આપત્તિં દસ્સેતિ. અબ્ભોકાસિકાનં અતેમનત્થાય નિયમેત્વા દાયકેહિ દિન્નમ્પિ અત્તાનં રક્ખન્તેન રક્ખિતબ્બમેવ. ''યસ્મા પન દાયકેહિ દાનકાલેયેવ સતસહસ્સગ્ઘનકમ્પિ કમ્બલં 'પાદપુઞ્છનિં કત્વા પરિભુઞ્જથા'તિ દિન્નં તથેવ પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ, તસ્મા ઇદમ્પિ મઞ્ચપીઠાદિસેનાસનં 'અજ્ઝોકાસેપિ યથાસુખં પરિભુઞ્જથા'તિ દાયકેહિ દિન્નં ચે, સબ્બસ્મિમ્પિ કાલે અજ્ઝોકાસે નિક્ખિપિતું વટ્ટતીતિ વદન્તી''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૩.૧૦૮-૧૧૦) વુત્તં. **પેસેત્વા ગન્તબ્બ**ન્તિ એત્થ ''યો ભિક્ખુ ઇમં ઠાનં આગન્ત્વા વસતિ, તસ્સ દેથા''તિ વત્વા પેસેતબ્બં.

વલાહકાનં અનુટ્ઠિતભાવં સલ્લક્ખેત્વાતિ ઇમિના ગિમ્હાનેપિ મેઘે ઉટ્ઠિતે અબ્ભોકાસે નિક્ખિપિતું ન વટ્ટતીતિ દીપેતિ. **તત્ર તત્રા**તિ ચેતિયઙ્ગણાદિકે તસ્મિં તસ્મિં અબ્ભોકાસે નિયમેત્વા નિક્ખિત્તા. **મજ્ઝતો પટ્ઠાય પાદટ્ઠાનાભિમુખા**તિ યત્થ સમન્તતો સમ્મજ્જિત્વા અઙ્ગણમજ્ઝે સબ્બદા કચવરસ્સ સઙ્કડ્ઢનેન મજ્ઝે વાલિકા સઞ્ચિતા હોતિ, તત્થ કત્તબ્બવિધિદસ્સનત્થં વુત્તં, ઉચ્ચવત્થુપાદટ્ઠાનાભિમુખં, ભિત્તિપાદટ્ઠાનાભિમુખં વા વાલિકા હરિતબ્બાતિ અત્થો. ''યત્થ વા પન કોણેસુ વાલિકા સઞ્ચિતા, તત્થ તતો પટ્ઠાય અપરદિસાભિમુખા હરિતબ્બા''તિ કેચિ અત્થં વદન્તિ. કેચિ પન ''સમ્મટ્ઠટ્ઠાનસ્સ પદવલઞ્જેન અવિકોપનત્થાય સયં અસમ્મટ્ઠટ્ઠાને ઠત્વા અત્તનો પાદાભિમુખં વાલિકા હરિતબ્બાતિ વુત્ત''ન્તિ વદન્તિ. તત્થ ''મજ્ઝતો પટ્ઠાયા''તિ વચનસ્સ પયોજનં ન દિસ્સતિ. સારત્થદીપનિયં પન ''**પાદટ્ઠાનાભિમુખા**તિ નિસીદન્તાનં પાદટ્ઠાનાભિમુખન્તિ કેચિ, સમ્મજ્જન્તસ્સ

પાદટ્ઠાનાભિમુખન્તિ અપરે, બહિવાલિકાય અગમનનિમિત્તં પાદટ્ઠાનાભિમુખા હરિતબ્બાતિ વુત્તન્તિ એકે''તિ વુત્તં. **કચવરં હત્થેહિ ગહેત્વા બહિ છડ્ડેતબ્બ**ન્તિ ઇમિના ''કચવરં છડ્ડેસ્સામી''તિ વાલિકા ન છડ્ડેતબ્બાતિ દીપેતિ.

૮૬. **કપ્પં લભિત્વા**તિ ''ગચ્છા''તિ વુત્તવચનેન કપ્પં લભિત્વા. થેરસ્સ હિ આણત્તિયા ગચ્છન્તસ્સ અનાપત્તિ. **પુરિમનયેનેવા**તિ ''નિસીદિત્વા સયં ગચ્છન્તો''તિઆદિના પુબ્બે વુત્તનયેનેવ.

અઞ્ઞત્થ ગચ્છતીતિ તં મગ્ગં અતિક્કમિત્વા અઞ્ઞત્થ ગચ્છતિ. લેડ્ડુપાતુપચારતો બહિ ઠિતત્તા ''**પાદુદ્ધારેન કારેતબ્બો**''તિ વુત્તં, અઞ્ઞત્થ ગચ્છન્તસ્સ પઠમપાદુદ્ધારે દુક્કટં, દુતિયપાદુદ્ધારે પાચિત્તિયન્તિ અત્થો. **પાકતિકં અકત્વા**તિ અપટિસામેત્વા. **અન્તરસન્નિપાતે**તિ અન્તરન્તરા સન્નિપાતે.

૮૭. **આવાસિકાનંયેવ પલિબોધો**તિ એત્થ આગન્તુકેસુ આગન્ત્વા કિઞ્ચિ અવત્વા તત્થ નિસિન્નેસુપિ નિસીદિત્વા ''આવાસિકાયેવ ઉદ્ધરિસ્સન્તી''તિ ગતેસુપિ આવાસિકાનમેવ પલિબોધો. મહાપચ્ચરિવાદે પન ''ઇદં અમ્હાક''ન્તિ વત્વાપિ અવત્વાપિ નિસિન્નાનમેવાતિ અધિપ્પાયો. મહાઅટ્ઠકથાવાદે ''આપત્તી''તિ પાચિત્તિયમેવ વુત્તં. મહાપચ્ચરિયં પન સન્થરાપને પાચિત્તિયેન ભવિતબ્બન્તિ અનાણત્તિયા પઞ્ઞત્તત્તા દુક્કટં વુત્તં. **ઉસ્સારકો**તિ સરભાણકો. સો હિ ઉદ્ધંઉદ્ધં પાળિપાઠં સારેતિ પવત્તેતીતિ ''ઉસ્સારકો''તિ વુચ્ચતિ. ''ઇદં ઉસ્સારકસ્સ, ઇદં ધમ્મકથિકસ્સા''તિ વિસું પઞ્ઞત્તત્તા અનાણત્તિયા પઞ્ઞત્તેપિ પાચિત્તિયેનેવ ભવિતબ્બન્તિ અધિપ્પાયેન ''**તસ્મિં આગન્ત્વા નિસિન્ને તસ્સ પલિબોધો**''તિ વુત્તં. કેચિ પન વદન્તિ ''અનાણત્તિયા પઞ્ઞત્તેપિ ધમ્મકથિકસ્સ અનુટ્ઠાપનીયત્તા પાચિત્તિયેન ભવિતબ્બં, આગન્તુકસ્સ પન પચ્છા આગતેહિ વુડ્ઢતરેહિ ઉટ્ઠાપનીયત્તા દુક્કટં વુત્ત''ન્તિ.

૮૮. **પાદપુઞ્છની** નામ રજ્જુકેહિ વા પિલોતિકાય વા પાદપુઞ્છનત્થં કતા. **ફલકપીઠં** નામ ફલકમયં પીઠં. અથ વા ફલકઞ્ચેવ દારુમયપીઠઞ્ચ. **દારુમયપીઠ**ન્તિ ચ ફલકમયમેવ પીઠં વેદિતબ્બં. **પાદકઠલિક**ન્તિ અધોતપાદટ્ઠાપનકં. **અજ્ઝોકાસે રજનં પચિત્વા ...પે॰... પટિસામેતબ્બ**ન્તિ એત્થ થેવે અસતિ રજનકમ્મે નિટ્ઠિતે પટિસામેતબ્બં. ''ભિક્ખુ વા સામણેરો વા આરામિકો વા લજ્જી હોતીતિ વુત્તત્તા અલજ્જિં આપુચ્છિત્વા ગન્તું ન વટ્ટતી''તિ વદન્તિ. **ઓતાપેન્તો...પે॰... ગચ્છતી**તિ એત્થ ''કિઞ્ચાપિ 'એત્તકં દૂરં ગન્તબ્બ'ન્તિ પરિચ્છેદો નત્થિ, તથાપિ લેડ્ડુપાતં અતિક્કમ્મ નાતિદૂરં ગન્તબ્બ''ન્તિ વદન્તિ.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

મઞ્ચપીઠાદિસઙ્ઘિકસેનાસનેસુપટિપજ્જિતબ્બ-

વિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

સત્તરસમો પરિચ્છેદો.

૧૮. કાલિકવિનિચ્છયકથા

૮૯. એવં સઙ્ઘિકસેનાસનેસુ કત્તબ્બવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ ચતુકાલિકવિનિચ્છયં કથેતું “**કાલિકાનિપિ ચત્તારી**”તિઆદિમાહ. તત્થ કરણં કારો, કિરિયા. કારો એવ કાલો ર-કારસ્સ લ-કારો યથા ‘‘મહાસાલો’’તિ. **કાલો**તિ ચેત્થ પચ્ચુપ્પન્નાદિકિરિયા. વુત્તઞ્હિ –

‘‘આરદ્ધાનિટ્ઠિતો ભાવો, પચ્ચુપ્પન્નો સુનિટ્ઠિતો;
અતીતાનાગતુપ્પાદ-મપ્પત્તાભિમુખા કિરિયા’’તિ.

એત્થ પન તસ્સ તસ્સ કિરિયાસઙ્ખાતસ્સ કાલસ્સ પભેદભૂતો પુરેભત્તએકઅહોરત્તસત્તાહજીવિકપરિયન્તસઙ્ખાતો કાલવિસેસો અધિપ્પેતો. કાલે તસ્મિં તસ્મિં કાલવિસેસે પરિભુઞ્જિતબ્બાનીતિ **કાલિકાનિ. પિ**-સદ્દો સમુચ્ચયત્થો, તેન કપ્પિયા ચતુભૂમિયોતિ સમુચ્ચેતિ. **ચત્તારી**તિ સઙ્ખ્યાનિદ્દેસો, તેન કાલિકાનિ નામ ચત્તારિ એવ હોન્તિ, ન તીણિ ન પઞ્ચાતિ દસ્સેતિ, ઇદં માતિકાપદસ્સ અત્થવિવરણં. તત્થ ઉદ્દેસે યં માતિકાયં (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ગન્થારમ્ભકથા) ‘‘કાલિકાનિપિ ચત્તારી’’તિ એવં વુત્તં, એત્થ એતસ્મિં માતિકાપદે ચત્તારિ કાલિકાનિ વેદિતબ્બાનીતિ યોજના. કતમાનિ તાનીતિ આહ “**યાવકાલિક**”ન્તિઆદિ . યાવકાલિકં...પે॰... યાવજીવિકં ઇતિ ઇમાનિ વત્થૂનિ ચત્તારિ કાલિકાનિ નામાતિ અત્થો.

ઇદાનિ તેસં વત્થુઞ્ચ વિસેસનઞ્ચ નામલાભહેતુઞ્ચ દસ્સેન્તો “**તત્થ પુરેભત્ત**”ન્તિઆદિમાહ. તત્થ તેસુ ચતૂસુ કાલિકેસુ યં કિઞ્ચિ ખાદનીયં ભોજનીયં યાવકાલિકં, અટ્ઠવિધપાનં યામકાલિકં, સપ્પિઆદિપઞ્ચવિધભેસજ્જં સત્તાહકાલિકં, સબ્બમ્પિ પટિગ્ગહિતં યાવજીવિકં ઇતિ વુચ્ચતીતિ સમ્બન્ધો. **યં કિઞ્ચિ ખાદનીયભોજનીય**ન્તિ એત્થ અતિબ્યાપિતં પરિહરિતું વિસેસનમાહ “**પુરેભત્ત**”ન્ત્યાદિ. પુરેભત્તં પટિગ્ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બમેવ યાવકાલિકં, ન અઞ્ઞં ખાદનીયં ભોજનીયન્ત્યત્થો. **યાવ...પે॰... પરિભુઞ્જિતબ્બતો**તિ નામલાભહેતું, એતેન યાવ કાલો અસ્સાતિ **યાવકાલિક**ન્તિ વચનત્થં દસ્સેતિ. **અટ્ઠવિધં પાન**ન્તિ એત્થ અબ્યાપિતં પરિહરિતુમાહ “**સદ્ધિં અનુલોમપાનેહી**”તિ. **યાવ...પે॰... તબ્બતો**તિ નામલાભહેતું, એતેન યામો કાલો અસ્સાતિ **યામકાલિક**ન્તિ વચનત્થં દસ્સેતિ. **સત્તાહં નિધેતબ્બતો**તિ નામલાભહેતું, એતેન સત્તાહો કાલો અસ્સાતિ **સત્તાહકાલિક**ન્તિ વચનત્થં દસ્સેતિ. **સબ્બમ્પિ પટિગ્ગહિત**ન્તિ એત્થ અતિબ્યાપિતં પરિહરિતું “**ઠપેત્વા ઉદક**”ન્ત્યાહ. **યાવ...પે॰... પરિભુઞ્જિતબ્બતો**તિ નામલાભહેતું, તેન યાવજીવં કાલો અસ્સાતિ **યાવજીવિક**ન્તિ વચનત્થં દસ્સેતિ.

એત્થાહ – ‘‘યો પન ભિક્ખુ અદિન્નં મુખદ્વારં આહારં આહરેય્ય અઞ્ઞત્ર ઉદકદન્તપોના, પાચિત્તિય’’ન્તિ (પાચિ॰ ૨૬૫) વચનતો નનુ ઉદકં અપ્પટિગ્ગહિતબ્બં, અથ કસ્મા ‘‘ઠપેત્વા ઉદકં અવસેસં સબ્બમ્પિ પટિગ્ગહિત’’ન્તિ વુત્તન્તિ? સચ્ચં, પરિસુદ્ધઉદકં અપ્પટિગ્ગહિતબ્બં, કદ્દમાદિસહિતં પન પટિગ્ગહેતબ્બં હોતિ, તસ્મા પટિગ્ગહિતેસુ અન્તોગધભાવતો ‘‘ઠપેત્વા ઉદક’’ન્તિ વુત્તન્તિ. એવમપિ ‘‘સબ્બમ્પિ પટિગ્ગહિત’’ન્તિ ઇમિનાવ સિદ્ધં પટિગ્ગહેતબ્બસ્સ ઉદકસ્સપિ ગહણતોતિ? સચ્ચં, તથાપિ ઉદકભાવેન સામઞ્ઞતો ‘‘સબ્બમ્પિ પટિગ્ગહિત’’ન્તિ એત્તકે વુત્તે એકચ્ચસ્સ ઉદકસ્સ પટિગ્ગહેતબ્બભાવતો ઉદકમ્પિ યાવજીવિકં નામાતિ ગાયેય્ય, ન પન ઉદકં યાવજીવિકં સુદ્ધસ્સ પટિગ્ગહેતબ્બાભાવતો, તસ્મા ઇદં વુત્તં હોતિ – એકચ્ચસ્સ ઉદકસ્સ

પટિગ્ગહેતબ્બભાવે સતિપિ સુદ્ધસ્સ અપ્પટિગ્ગહિતબ્બત્તા તં ઉદકં ઠપેત્વા સબ્બમ્પિ પટિગ્ગહિતં યાવજીવિકન્તિ વુચ્ચતીતિ.

૯૦. **મૂલકમૂલાદીનિ** ઉપદેસતોયેવ વેદિતબ્બાનિ, તાનિ પરિયાયતો વુચ્ચમાનાનિપિ ન સક્કા વિઞ્ઞાતું. પરિયાયન્તરેન હિ વુચ્ચમાને તં તં નામં અજાનન્તાનં સમ્મોહોયેવ સિયા, તસ્મા તત્થ ન કિઞ્ચિ વક્ખામ. **ખાદનીયે ખાદનીયત્થ**ન્તિ પૂવાદિખાદનીયે વિજ્જમાનં ખાદનીયકિચ્ચં ખાદનીયેહિ કાતબ્બં જિઘચ્છાહરણસઙ્ખાતં અત્થં પયોજનં **નેવ ફરન્તિ** ન નિપ્ફાદેન્તિ. એકસ્મિં દેસે આહારકિચ્ચં સાધેન્તં વા અસાધેન્તં વા અપરસ્મિં દેસે ઉટ્ઠિતભૂમિરસાદિભેદેન આહારજિઘચ્છાહરણકિચ્ચં અસાધેન્તમ્પિ વા સમ્ભવેય્યાતિ આહ "**તેસુ તેસુ જનપદેસૂ**"તિઆદિ. કેચિ પન ''એકસ્મિં જનપદે આહારકિચ્ચં સાધેન્તં સેસજનપદેસુપિ વિકાલે ન કપ્પતિ એવાતિ દસ્સનત્થં ઇદં વુત્ત''ન્તિપિ વદન્તિ. **પકતિઆહારવસેના**તિ અઞ્ઞેહિ યાવકાલિકેહિ અયોજિતં અત્તનો પકતિયાવ આહારકિચ્ચકરણવસેન. **સમ્મોહોયેવ હોતી**તિ અનેકત્થાનં નામાનં અપ્પસિદ્ધાનઞ્ચ સમ્ભવતો સમ્મોહો એવ સિયા. તેનેવેત્થ મયમ્પિ મૂલકમૂલાદીનં પરિયાયન્તરદસ્સને આદરં ન કરિમ્હ ઉપદેસતોવ ગહેતબ્બતો.

ચન્તિ વટ્ટકન્દં.

મુળાલન્તિ થૂલતરુણમૂલમેવ.

રુક્ખવલ્લિઆદીનન્તિ હેટ્ઠા વુત્તમેવ સમ્પિણ્ડેત્વા વુત્તં.

અન્તોપથવીગતોતિ સાલકલ્યાણિક્ખન્ધં સન્ધાય વુત્તં.

સબ્બકપ્પિયાનીતિ મૂલતચપત્તાદીનં વસેન સબ્બસો કપ્પિયાનિ, તેસમ્પિ નામવસેન ન સક્કા પરિયન્તં દસ્સેતુન્તિ સમ્બન્ધો.

અચ્છિવાદીનં અપરિપક્કાનેવ ફલાનિ યાવજીવિકાનીતિ દસ્સેતું "**અપરિપક્કાની**"તિ વુત્તં.

હરીતકાદીનં અટ્ઠીનીતિ એત્થ મિઞ્જં પટિચ્છાદેત્વા ઠિતાનિ કપાલાનિ યાવજીવિકાનીતિ આચરિયા. મિઞ્જમ્પિ યાવજીવિકન્તિ એકે. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૨૪૮-૨૪૯) પન "**હરીતકાદીનં અટ્ઠીની**તિ એત્થ 'મિઞ્જં યાવકાલિક'ન્તિ કેચિ વદન્તિ, તં ન યુત્તં અટ્ઠકથાયં અવુત્તત્તા''તિ વુત્તં.

હિઙ્ગૂતિ હિઙ્ગુરુક્ખતો પગ્ઘરિતનિય્યાસો. હિઙ્ગુજતુઆદયોપિ હિઙ્ગુવિકતિયો એવ. તત્થ **હિઙ્ગુજતુ** નામ હિઙ્ગુરુક્ખસ્સ દણ્ડપત્તાનિ પચિત્વા કતનિય્યાસો. **હિઙ્ગુસિપાટિકં** નામ હિઙ્ગુપત્તાનિ પચિત્વા કતનિય્યાસો. ''અઞ્ઞેન મિસ્સેત્વા કતો''તિપિ વદન્તિ. **તક**ન્તિ અગ્ગકોટિયા નિક્ખન્તસિલેસો. **તકપત્તી**તિ પત્તતો નિક્ખન્તસિલેસો. **તકપણ્ણી**તિ પલાસે ભજ્જિત્વા કતસિલેસો. ''દણ્ડતો નિક્ખન્તસિલેસો''તિપિ વદન્તિ.

૯૧. **યામકાલિકેસુ પના**તિ એત્થ કિઞ્ચાપિ પાળિયં ખાદનીયભોજનીયપદેહિ યાવકાલિકમેવ સઙ્ગહિતં, ન યામકાલિકં, તથાપિ ''અનાપત્તિ યામકાલિકં યામે નિદહિત્વા ભુઞ્જતી''તિ ઇધ ચેવ ''યામકાલિકેન ભિક્ખવે સત્તાહકાલિકં...પે॰... યાવજીવિકં તદહુપટિગ્ગહિતં યામે કપ્પતિ, યામાતિક્કન્તે ન કપ્પતી''તિ અઞ્ઞત્થ (મહાવ॰

૩૦૫) ચ વુત્તત્તા ''યામકાલિક''ન્તિવચનસામત્થિયતો ચ ભગવતો અધિપ્પાયઞ્ઞૂહિ અટ્ઠકથાચરિયેહિ યામકાલિકં સન્નિધિકારકં પાચિત્તિયવત્થુમેવ વુત્તન્તિ દટ્ઠબ્બં.

ઠપેત્વા ધઞ્ઞફલરસન્તિ એત્થ ''તણ્ડુલધોવનોદકમ્પિ ધઞ્ઞફલરસોયેવા''તિ વદન્તિ.

૯૨. સત્તાહકાલિકે **પઞ્ચ ભેસજ્જાની**તિ ભેસજ્જકિચ્ચં કરોન્તુ વા મા વા, એવંલદ્ધવોહારાનિ પઞ્ચ. ''**ગોસપ્પી**''તિઆદિના લોકે પાકટં દસ્સેત્વા ''**યેસં મંસં કપ્પતી**''તિ ઇમિના અઞ્ઞેસમ્પિ રોહિતમિગાદીનં સપ્પિં ગહેત્વા દસ્સેતિ. યેસઞ્હિ ખીરં અત્થિ, સપ્પિમ્પિ તેસં અત્થિયેવ, તં પન સુલભં વા દુલ્લભં વા અસમ્મોહત્થં વુત્તં . એવં નવનીતમ્પિ. ''યેસં મંસં કપ્પતી''તિ ચ ઇદં નિસ્સગ્ગિયવત્થુદસ્સનત્થં વુત્તં, ન પન યેસં મંસં ન કપ્પતિ, તેસં સપ્પિઆદિ ન કપ્પતીતિ દસ્સનત્થં. મનુસ્સખીરાદીનિપિ હિ નો ન કપ્પન્તિ.

૯૩. **યાવ કાલો નાતિક્કમતિ**, **તાવ પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતી**તિ એત્થ **કાલો**તિ ભિક્ખૂનં ભોજનકાલો અધિપ્પેતો, સો ચ સબ્બન્તિમેન પરિચ્છેદેન ઠિતમજ્ઝન્હિકો. ઠિતમજ્ઝન્હિકોપિ હિ કાલસઙ્ગહં ગચ્છતિ, તતો પટ્ઠાય પન ખાદિતું વા ભુઞ્જિતું વા ન સક્કા, સહસા પિવિતું સક્કા ભવેય્ય, કુક્કુચ્ચકેન પન ન કત્તબ્બં. કાલપરિચ્છેદજાનનત્થઞ્ચ કાલત્થમ્ભો યોજેતબ્બો. કાલન્તરે વા ભત્તકિચ્ચં કાતબ્બં. **પટિગ્ગહણે**તિ ગહણમેવ સન્ધાય વુત્તં. પટિગ્ગહિતમેવ હિ તં, સન્નિહિતં ન કપ્પતીતિ પુન પટિગ્ગહણકિચ્ચં નત્થિ, તેનેવ ''અજ્ઝોહરિતુકામતાય ગણ્હન્તસ્સ પટિગ્ગહણે''તિ વુત્તં. માતિકાટ્ઠકથાયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ સન્નિધિકારકસિક્ખાપદવણ્ણના) પન ''અજ્ઝોહરિસ્સામીતિ ગણ્હન્તસ્સ ગહણે''ઇચ્ચેવ વુત્તં.

યન્તિ યં પત્તં. **સન્દિસ્સતી**તિ યાગુયા ઉપરિ સન્દિસ્સતિ. તેલવણ્ણે પત્તે સતિપિ નિસ્નેહભાવે અઙ્ગુલિયા ઘંસન્તસ્સ વણ્ણવસેનેવ લેખા પઞ્ઞાયતિ, તસ્મા તત્થ અનાપત્તીતિ દસ્સનત્થં ''**સા અબ્બોહારિકા**''તિ વુત્તં. **સયં પટિગ્ગહેત્વા અપરિચ્ચત્તમેવ હિ દુતિયદિવસે ન વટ્ટતી**તિ એત્થ પટિગ્ગહણે અનપેક્ખવિસ્સજ્જનેન, અનુપસમ્પન્નસ્સ નિરપેક્ખદાનેન વા વિજહિતપટિગ્ગહણં પરિચ્ચત્તમેવ હોતીતિ ''અપરિચ્ચત્ત''ન્તિ ઇમિના ઉભયથાપિ અવિજહિતપટિગ્ગહણમેવ વુત્તં, તસ્મા યં પરસ્સ પરિચ્ચજિત્વા અદિન્નમ્પિ સચે પટિગ્ગહણે નિરપેક્ખવિસ્સજ્જનેન વિજહિતપટિગ્ગહણં હોતિ, તમ્પિ દુતિયદિવસે વટ્ટતીતિ વેદિતબ્બં. યદિ એવં ''પત્તો દુદ્ધોતો હોતી''તિઆદીસુ કસ્મા આપત્તિ વુત્તાતિ? ''પટિગ્ગહણં અવિસ્સજ્જેત્વાવ સયં વા અઞ્ઞેન વા તુચ્છં કત્વા ન સમ્મા ધોવિત્વા નિટ્ઠાપિતે પત્તે લગ્ગમ્પિ અવિજહિતપટિગ્ગહણમેવ હોતીતિ તત્થ આપત્તી''તિ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. કેચિ પન ''સામણેરાનં પરિચ્ચજન્તીતિ ઇમસ્મિં અધિકારે ઠત્વા 'અપરિચ્ચત્તમેવા'તિ વુત્તત્તા અનુપસમ્પન્નસ્સ પરિચ્ચત્તમેવ વટ્ટતિ, અપરિચ્ચત્તં ન વટ્ટતીતિ આપન્નં, તસ્મા નિરાલયભાવેન પટિગ્ગહણે વિજહિતેપિ અનુપસમ્પન્નસ્સ અપરિચ્ચત્તં ન વટ્ટતી''તિ વદન્તિ. તં યુત્તં વિય ન દિસ્સતિ. યદગ્ગેન હિ પટિગ્ગહણં વિજહતિ, તદગ્ગેન સન્નિધિમ્પિ ન કરોતિ વિજહિતપટિગ્ગહણસ્સ અપ્પટિગ્ગહિતસદિસત્તા. પટિગ્ગહેત્વા નિદહિતેયેવ ચ સન્નિધિપચ્ચયા આપત્તિ વુત્તા.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૨૫૨-૨૫૩) પન ''**અપરિચ્ચત્તમેવા**તિ નિરપેક્ખતાય અનુપસમ્પન્નસ્સ અદિન્નં અપરિચ્ચત્તઞ્ચ યાવકાલિકાદિવત્થુમેવ સન્ધાય વદતિ, ન પન તગ્ગતપટિગ્ગહણં. ન હિ વત્થું અપરિચ્ચજિત્વા તત્થગતપટિગ્ગહણં પરિચ્ચજિતું સક્કા, ન ચ તાદિસં વચનં અત્થિ, યદિ ભવેય્ય , 'સચે પત્તો દુદ્ધોતો હોતિ...પે॰... ભુઞ્જન્તસ્સ પાચિત્તિય'ન્તિ વચનં વિરુજ્ઝેય્ય. ન હિ ધોવનેન આમિસં અપનેતું

વાયમન્તસ્સ પટિગ્ગહણે અપેક્ખા વત્તતિ. યેન પુનદિવસે ભુઞ્જતો પાચિત્તિયં જનેય્ય, પત્તે પન વત્તમાના અપેક્ખા તગ્ગતિકે આમિસેપિ વત્તતિ એવ નામાતિ આમિસે અનપેક્ખતા એત્થ ન લબ્ભતિ, તતો આમિસે અવિજહિતપટિગ્ગહણં પુનદિવસે પાચિત્તિયં જનેતીતિ ઇદં વુત્તં. અથ મતં 'યદગ્ગેનેત્થ આમિસાનપેક્ખતા ન લબ્ભતિ, તદગ્ગેન પટિગ્ગહણાનપેક્ખતાપિ ન લબ્ભતી'તિ. તથા સતિ યત્થ આમિસાપેક્ખા અત્થિ, તત્થ પટિગ્ગહણાપેક્ખાપિ ન વિગચ્છતીતિ આપન્નં, એવઞ્ચ પટિગ્ગહણે અનપેક્ખવિસ્સજ્જનં વિસું ન વત્તબ્બં સિયા, અટ્ઠકથાયઞ્ચેતમ્પિ પટિગ્ગહણવિજહનં કારણત્તેન અભિમતં સિયા. ઇદં સુટ્ઠુતરં કત્વા વિસું વત્તબ્બં ચીવરાપેક્ખાય વત્તમાનાયપિ પચ્ચુદ્ધારેન અધિટ્ઠાનવિજહનં વિય. એતસ્મિઞ્ચ ઉપાયે સતિ ગણ્ઠિકાહતપત્તેસુ અવટ્ટનતા નામ ન સિયાતિ વુત્તોવાયમત્થો, તસ્મા યં વુત્તં સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૩.૨૫૨-૨૫૩) 'યં પરસ્સ પરિચ્ચજિત્વા અદિન્નમ્પિ સચે પટિગ્ગહણે નિરપેક્ખવિસ્સજ્જનેન વિજહિતપટિગ્ગહણં હોતિ, તમ્પિ દુતિયદિવસે વટ્ટતી'તિઆદિ, તં ન સારતો પચ્ચેતબ્બ''ન્તિ વુત્તં.

પાળિયં (પાચિ॰ ૨૫૫) ''સત્તાહકાલિકં યાવજીવિકં આહારત્થાય પટિગ્ગણ્હાતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિઆદિના સન્નિહિતેસુ સત્તાહકાલિકયાવજીવિકેસુ પુરેભત્તમ્પિ આહારત્થાય અજ્ઝોહરણેપિ દુક્કટસ્સ વુત્તત્તા યામકાલિકેપિ અજ્ઝોહારે વિસું દુક્કટેન ભવિતબ્બન્તિ આહ "**આહારત્થાય અજ્ઝોહરતો દુક્કટેન સદ્ધિં પાચિત્તિય**"ન્તિ. **પકતિઆમિસે**તિ ઓદનાદિકપ્પિયામિસે. **દ્વે**તિ પુરેભત્તં પટિગ્ગહિતં યામકાલિકં પુરેભત્તં સામિસેન મુખેન ભુઞ્જતો સન્નિધિપચ્ચયા એકં, યાવકાલિકસંસટ્ઠતાય યાવકાલિકત્તભજનેન અનતિરિત્તપચ્ચયા એકન્તિ દ્વે **પાચિત્તિયાનિ**. **વિકપ્પદ્વયે**તિ સામિસનિરામિસપક્ખદ્વયે. **થુલ્લચ્ચયં દુક્કટઞ્ચ વટ્ટતી**તિ મનુસ્સમંસે થુલ્લચ્ચયં, સેસઅકપ્પિયમંસે દુક્કટં વટ્ટતિ.

પટિગ્ગહણપચ્ચયા તાવ દુક્કટન્તિ એત્થ સન્નિહિતત્તા પુરેભત્તમ્પિ દુક્કટમેવ. સતિ પચ્ચયે પન સન્નિહિતમ્પિ સત્તાહકાલિકં યાવજીવિકઞ્ચ ભેસજ્જત્થાય ગણ્હન્તસ્સ પરિભુઞ્જન્તસ્સ ચ અનાપત્તિયેવ.

૯૪. **ઉગ્ગહિતકં કત્વા નિક્ખિત્ત**ન્તિ અપટિગ્ગહિતં સયમેવ ગહેત્વા નિક્ખિત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૬૨૨) "**ઉગ્ગહિતક**ન્તિ પરિભોગત્થાય સયં ગહિત''ન્તિ વુત્તં. **સયં કરોતી**તિ પચિત્વા કરોતિ. **પુરેભત્ત**ન્તિ તદહુપુરેભત્તમેવ વટ્ટતિ સવત્થુકપટિગ્ગહિતત્તા. **સયંકત**ન્તિ નવનીતં પચિત્વા કતં. **નિરામિસમેવા**તિ તદહુપુરેભત્તં સન્ધાય વુત્તં.

૯૫. અજ્જ સયંકતં નિરામિસમેવ ભુઞ્જન્તસ્સ કસ્મા સામંપાકો ન હોતીતિ આહ "**નવનીતં તાપેન્તસ્સા**"તિઆદિ. **પચ્છાભત્તં પટિગ્ગહિતકેહી**તિ ખીરદધીનિ સન્ધાય વુત્તં. ઉગ્ગહિતકેહિ કતં અબ્ભઞ્જનાદીસુ ઉપનેતબ્બન્તિ યોજના. **ઉભયેસમ્પી**તિ પચ્છાભત્તં પટિગ્ગહિતખીરદધીહિ ચ પુરેભત્તં ઉગ્ગહિતકેહિ ચ કતાનં. **એસ નયો**તિ નિસ્સગ્ગિયં ન હોતીતિ અત્થો. **અકપ્પિયમંસસપ્પિમ્હી**તિ હત્થિઆદીનં સપ્પિમ્હિ. **કારણપતિરૂપકં વત્વા**તિ ''સજાતિકાનં સપ્પિભાવતો''તિ કારણપતિરૂપકં વત્વા. **સપ્પિનયેન વેદિતબ્બ**ન્તિ નિરામિસમેવ સત્તાહં વટ્ટતીતિ અત્થો. **એત્થા**તિ નવનીતે. **ધોતં વટ્ટતી**તિ અધોતઞ્ચે, સવત્થુકપટિગ્ગહિતં હોતિ, તસ્મા ધોતં પટિગ્ગહેત્વા સત્તાહં નિક્ખિપિતું વટ્ટતીતિ થેરાનં અધિપ્પાયો.

મહાસીવત્થેરસ્સ પન વત્થુનો વિયોજિતત્તા દધિગુળિકાદીહિ યુત્તતામત્તેન સવત્થુકપટિગ્ગહિતં નામ ન હોતિ, તસ્મા તક્કતો ઉદ્ધટમત્તમેવ પટિગ્ગહેત્વા ધોવિત્વા, પચિત્વા વા નિરામિસમેવ કત્વા ભુઞ્જિસ્સૂતિ અધિપ્પાયો, ન

પન દધિગુળિકાદીહિ સહ વિકાલે ભુઞ્જિંસૂતિ. તેનાહ ''**તસ્મા નવનીતં પરિભુઞ્જન્તેન...પે॰... સવત્થુકપટિગ્ગહં નામ ન હોતી**''તિ. તત્થ અધોતં પટિગ્ગહેત્વાપિ તં નવનીતં પરિભુઞ્જન્તેન દધિઆદીનિ અપનેત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બન્તિ અત્થો. કેચિ પન ''તક્કતો ઉદ્ધટમત્તમેવ ખાદિંસૂ''તિ વચનસ્સ અધિપ્પાયં અજાનન્તા ''તક્કતો ઉદ્ધટમત્તં અધોતમ્પિ દધિગુળિકાદિસહિતં વિકાલે પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતી''તિ વદન્તિ, તં ન ગહેતબ્બં. ન હિ દધિગુળિકાદિઆમિસેન સંસટ્ઠરસં નવનીતં પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતીતિ સક્કા વત્તું. **નવનીતં પરિભુઞ્જન્તેના**તિ અધોવિત્વા પટિગ્ગહિતનવનીતં પરિભુઞ્જન્તેન. દધિ એવ **દધિગતં** યથા ''ગૂથગતં મુત્તગત''ન્તિ (મ॰ નિ॰ ૨.૧૧૯; અ॰ નિ॰ ૯.૧૧). ''ખયં ગમિસ્સતી''તિ વચનતો ખીરં પક્ખિપિત્વા પક્કસપ્પિઆદિપિ વિકાલે કપ્પતીતિ વેદિતબ્બં. **ખયં ગમિસ્સતી**તિ નિરામિસં હોતિ, તસ્મા વિકાલેપિ વટ્ટતીતિ અત્થો. **એત્તાવતા**તિ નવનીતે લગ્ગમત્તેન વિસું દધિઆદિવોહારં અલદ્ધેન અપ્પમત્તેન દધિઆદિનાતિ અત્થો, એતેન વિસું પટિગ્ગહિતદધિઆદીહિ સહ પક્કં સવત્થુકપટિગ્ગહિતસઙ્ખમેવ ગચ્છતીતિ દસ્સેતિ. **તસ્મિમ્પી**તિ નિરામિસભૂતેપિ. કુક્કુચ્ચકાનં પન અયં અધિપ્પાયો – પટિગ્ગહણે તાવ દધિઆદીહિ અસમ્ભિન્નરસત્તા ભત્તેન સહિતગુળપિણ્ડાદિ વિય સવત્થુકપટિગ્ગહિતં નામ હોતિ. તં પન પચન્તેન ધોવિત્વાવ પચિતબ્બં. ઇતરથા પચનક્ખણે પચ્ચમાનદધિગુળિકાદીહિ સમ્ભિન્નરસતાય સામંપક્કં જાતં, તેસુ ખીણેસુપિ સામંપક્કમેવ હોતિ, તસ્મા નિરામિસમેવ પચિતબ્બન્તિ. તેનેવ ''આમિસેન સદ્ધિં પક્કત્તા''તિ કારણં વુત્તં.

એત્થ ચાયં વિચારણા – સવત્થુકપટિગ્ગહિતત્તાભાવે આમિસેન સહ ભિક્ખુના પક્કસ્સ સયંપાકદોસો વા પરિસઙ્કીયતિ, યાવકાલિકતા વા. તત્થ ન તાવ સયંપાકદોસો એત્થ સમ્ભવતિ સત્તાહકાલિકત્તા. યઞ્હિ તત્થ દધિઆદિ આમિસગતં, તં પરિક્ખીણન્તિ. અથ પટિગ્ગહિતદધિગુળિકાદિના સહ અત્તના પક્કત્તા સવત્થુકપક્કં વિય ભવેય્યાતિ પરિસઙ્કીયતિ, તદા ''આમિસેન સહ પટિગ્ગહિતત્તા''તિ કારણં વત્તબ્બં, ન પન ''પક્કત્તા''તિ, તથા ચ ઉપટ્ઠત્થેરાનં મતમેવ અઙ્ગીકતં સિયા. તત્થ ચ સામણેરાદીહિ પક્કમ્પિ યાવકાલિકમેવ સિયા પટિગ્ગહિતખીરાદિં પચિત્વા અનુપસમ્પન્નેહિ કતસપ્પિઆદિ વિય, ન ચ તં યુત્તં ભિક્ખાચારેન લદ્ધનવનીતાદીનં તક્કાદિઆમિસસંસટ્ઠસમ્ભવેન અપરિભુઞ્જિતબ્બત્તાપ્પસઙ્ગતો. ન હિ ગહટ્ઠા ધોવિત્વા, સોધેત્વા વા પત્તે આકિરન્તીતિ નિયમો અત્થિ.

અટ્ઠકથાયઞ્ચ ''યથા તત્થ પતિતતણ્ડુલકણાદયો ન પચ્ચન્તિ, એવં...પે॰... પુન પચિત્વા દેતિ, પુરિમનયેનેવ સત્તાહં વટ્ટતી''તિ ઇમિના વચનેનપેતં વિરુજ્ઝતિ, તસ્મા ઇધ કુક્કુચ્ચકાનં કુક્કુચ્ચુપ્પત્તિયા નિમિત્તમેવ ન દિસ્સતિ. યથા ચેત્થ, એવં ''લજ્જી સામણેરો યથા તત્થ તણ્ડુલકણાદયો ન પચ્ચન્તિ, એવં અગ્ગિમ્હિ વિલીયાપેત્વા...પે॰... દેતી''તિ વચનસ્સાપિ નિમિત્તં ન દિસ્સતિ. યદિ હિ એતં યાવકાલિકસંસગ્ગપરિહારાય વુત્તં સિયા. અત્તનાપિ તથા કાતબ્બં ભવેય્ય. ગહટ્ઠેહિ દિન્નસપ્પિઆદીસુ ચ આમિસસંસગ્ગસઙ્કા ન વિગચ્છેય્ય. ન હિ ગહટ્ઠા એવં વિલીયાપેત્વા પરિસ્સાવેત્વા કણતણ્ડુલાદિં અપનેત્વા પુન પચન્તિ. અપિચ ભેસજ્જેહિ સદ્ધિં ખીરાદિં પક્ખિપિત્વા યથા ખીરાદિ ખયં ગચ્છતિ, એવં પરેહિ પક્કભેસજ્જતેલાદિપિ યાવકાલિકમેવ સિયા, ન ચ તમ્પિ યુત્તં દધિઆદિખયકરણત્થં ''પુન પચિત્વા દેતી''તિ વુત્તત્તા, તસ્મા મહાસીવત્થેરવાદે કુક્કુચ્ચં અકત્વા અધોતમ્પિ નવનીતં તદહુપિ પુનદિવસાદીસુપિ પચિતું, તણ્ડુલાદિમિસ્સં સપ્પિઆદિં અત્તનાપિ અગ્ગિમ્હિ વિલીયાપેત્વા પુન તક્કાદિખયત્થં પચિતુઞ્ચ વટ્ટતિ.

તત્થ વિજ્જમાનસ્સાપિ પચ્ચમાનક્ખણે સમ્ભિન્નરસસ્સ યાવકાલિકસ્સ અબ્બોહારિકત્તેન સવત્થુકપટિગ્ગહિતપુરેપટિગ્ગહિતકાનમ્પિ અબ્બોહારિકતોતિ નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બન્તિ. તેનેવ ''**એત્તાવતા હિ**

સવત્થુકપટિગ્ગહિતં નામ ન હોતી’’તિ વુત્તં. વિસું પટિગ્ગહિતેન પન ખીરાદિના આમિસેન નવનીતાદિં મિસ્સેત્વા ભિક્ખુના વા અઞ્ઞેહિ વા પક્કતેલાદિભેસજ્જં સવત્થુકપટિગ્ગહિતસઙ્ખમેવ ગચ્છતિ તત્થ પવિટ્ઠયાવકાલિકસ્સ અબ્બોહારિકત્તાભાવા. યં પન પુરેપટિગ્ગહિતભેસજ્જેહિ સદ્ધિં અપ્પટિગ્ગહિતં ખીરાદિં પક્ખિપિત્વા પક્કતેલાદિકં અનુપસમ્પન્નેહેવ પક્કમ્પિ સવત્થુકપટિગ્ગહિતમ્પિ સન્નિધિપિ ન હોતિ તત્થ પક્ખિત્તખીરાદિમિસ્સાપિ તસ્મિં ખણે સમ્ભિન્નરસતાય પુરેપટિગ્ગહિતત્તાપત્તિતો, સચે પન અપ્પટિગ્ગહિતેહેવ, અઞ્ઞેહિ વા પક્કતેલાદીસુપિ આમિસરસો પઞ્ઞાયતિ, તં યાવકાલિકંવ હોતીતિ વેદિતબ્બં. અયં કથામગ્ગો વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૬૨૨) આગતો. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૬૨૨) પન ‘‘**કુક્કુચ્ચાયન્તિ કુક્કુચ્ચકા**તિ ઇમિના અત્તનોપિ તત્થ કુક્કુચ્ચસબ્ભાવમ્પિ દીપેતિ. તેનેવ માતિકાટ્ઠકથાયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ ભેસજ્જસિક્ખાપદવણ્ણના) ‘નિબ્બટ્ટિતસપ્પિ વા નવનીતં વા પચિતું વટ્ટતી’તિ વુત્ત’’ન્તિ એત્તકમેવ આગતો.

ઉગ્ગહેત્વાતિ સયમેવ ગહેત્વા. **તાનિ પટિગ્ગહેત્વા**તિ તાનિ ખીરદધીનિ પટિગ્ગહેત્વા. **ગહિતન્તિ** તણ્ડુલાદિવિગમત્થં પુન પચિત્વા ગહિતન્તિ અત્થો. **પટિગ્ગહેત્વા ચ ઠપિતભેસજ્જેહી**તિ અતિરેકસત્તાહપટિગ્ગહિતેહિ યાવજીવિકભેસજ્જેહિ, એતેન તેહિ યુત્તમ્પિ સપ્પિઆદિ અતિરેકસત્તાહપટિગ્ગહિતં ન હોતીતિ દસ્સેતિ. **વદ્દલિસમયે**તિ વસ્સકાલસમયે, અનાતપકાલેતિ અત્થો. વુત્તનયેન યથા તણ્ડુલાદીનિ ન પચ્ચન્તિ, તથા લજ્જીયેવ સમ્પાદેત્વા દેતીતિ લજ્જિસામણેરગ્ગહણં. અપિચ અલજ્જિના અજ્ઝોહરિતબ્બં યં કિઞ્ચિ અભિસઙ્ખરાપેતું ન વટ્ટતિ, તસ્માપિ એવમાહ.

૯૬. **તિલે પટિગ્ગહેત્વા કતતેલ**ન્તિ અત્તના ભજ્જાદીનિ અકત્વા કતતેલં. તેનેવ ‘‘**સામિસમ્પિ વટ્ટતી**’’તિ વુત્તં. **નિબ્બટ્ટીતત્તા**તિ યાવકાલિકતો વિવેચિતત્તા, એતેન એલાઅભાવતો યાવકાલિકત્તાભાવં, ભિક્ખુનો સવત્થુકપટિગ્ગહણેન યાવકાલિકત્તુપગમનઞ્ચ દસ્સેતિ. **ઉભયમ્પી**તિ અત્તના અઞ્ઞેહિ ચ કતં.

યાવ અરુણુગ્ગમના તિટ્ઠતિ, નિસ્સગ્ગિયન્તિ સત્તમે દિવસે કતતેલં સચે યાવ અરુણુગ્ગમના તિટ્ઠતિ, નિસ્સગ્ગિયં.

અચ્છવસન્તિ દુક્કટવત્થુનો વસાય અનુઞ્ઞાતત્તા તંસદિસાનં દુક્કટવત્થૂનંયેવ અકપ્પિયમંસસત્તાનં વસા અનુઞ્ઞાતા, ન થુલ્લચ્ચયવત્થુ મનુસ્સાનં વસાતિ આહ ‘‘**ઠપેત્વા મનુસ્સવસ**’’ન્તિ. **સંસટ્ઠ**ન્તિ પરિસ્સાવિતં. **તિણ્ણં દુક્કટાન**ન્તિ અજ્ઝોહારે અજ્ઝોહારે તીણિ દુક્કટાનિ સન્ધાય વુત્તં. કિઞ્ચાપિ પરિભોગત્થાય વિકાલે પટિગ્ગહણપચનપરિસ્સાવનાદીસુ પુબ્બપયોગેસુ પાળિયં, અટ્ઠકથાયઞ્ચ આપત્તિ ન વુત્તા, તથાપિ એત્થ આપત્તિયા એવ ભવિતબ્બં પટિક્ખિત્તસ્સ કરણતો આહારત્થાય વિકાલે યામકાલિકાદીનં પટિગ્ગહણે વિય. ‘‘કાલે પટિગ્ગહિતં વિકાલે અનુપસમ્પન્નેનાપિ નિપક્કં સંસટ્ઠઞ્ચ પરિભુઞ્જન્તસ્સ દ્વેપિ દુક્કટાનિ હોન્તિયેવા’’તિ વદન્તિ.

યસ્મા ખીરાદીનિ પક્ખિપિત્વા પક્કભેસજ્જતેલે કસટં આમિસગતિકં, તેન સહ તેલં પટિગ્ગહેતું, પચિતું વા ભિક્ખુનો ન વટ્ટતિ, તસ્મા વુત્તં ‘‘**પક્કતેલકસટે વિય કુક્કુચ્ચાયતી**’’તિ. ‘‘સચે વસાય સહ પક્કત્તા ન વટ્ટતિ, ઇદં કસ્મા વટ્ટતી’’તિ પુચ્છન્તા ‘‘**ભન્તે…પે॰… વટ્ટતી**’’તિ આહંસુ, થેરો અતિકુક્કુચ્ચકતાય ‘‘**એતમ્પિ આવુસો ન વટ્ટતી**’’તિ આહ, રોગનિગ્ગહત્થાય એવ વસાય અનુઞ્ઞાતત્તં સલ્લક્ખેત્વા પચ્છા ‘‘**સાધૂ**’’તિ સમ્પટિચ્છિ.

૯૭. ‘‘**મધુકરીહિ મધુમક્ખિકાહી**તિ ઇદં ખુદ્દકભમરાનં દ્વિન્નં એવ વિસેસન’’ન્તિ કેચિ વદન્તિ. અઞ્ઞે પન ‘‘દણ્ડકેસુ મધુકારિકા મધુકરિમક્ખિકા નામ, તાહિ સહ તિસ્સો મધુમક્ખિકજાતિયો’’તિ વદન્તિ. **ભમરમક્ખિકા**તિ

મહાપટલકારિકા. **સિલેસસદિસ**ન્તિ સુક્ખતાય વા પક્કતાય વા ઘનીભૂતં. **ઇતર**ન્તિ તનુકમધુ. **મધુપટલ**ન્તિ મધુરહિતં કેવલં મધુપટલં. ''સચે મધુસહિતં પટલં પટિગ્ગહેત્વા નિક્ખિપન્તિ. પટલસ્સ ભાજનટ્ઠાનિયત્તા મધુનો વસેન સત્તાહાતિક્કમે નિસ્સગ્ગિયં હોતી''તિ વદન્તિ, ''મધુમક્ખિતં પન મધુગતિકમેવા''તિ ઇમિના તં સમેતિ.

૯૮. ''ફાણિતં નામ ઉચ્છુમ્હા નિબ્બત્ત''ન્તિ પાળિયં (પાચિ॰ ૨૬૦) અવિસેસેન વુત્તત્તા, અટ્ઠકથાયઞ્ચ ''ઉચ્છુરસં ઉપાદાય...પે॰... અવત્થુકા ઉચ્છુવિકતિ 'ફાણિત'ન્તિ વેદિતબ્બા''તિ વચનતો ઉચ્છુરસોપિ નિક્કસટો સત્તાહકાલિકોતિ વેદિતબ્બં. કેનચિ પન ''મધુમ્હિ ચત્તારો કાલિકા યથાસમ્ભવં યોજેતબ્બા, ઉચ્છુમ્હિ ચા''તિ વત્વા ''સમક્ખિકણ્ડં સેલકં મધુ યાવકાલિકં, અનેલકં ઉદકસમ્ભિન્નં યામકાલિકં, અસમ્ભિન્નં સત્તાહકાલિકં, મધુસિત્થં પરિસુદ્ધં યાવજીવિકં, તથા ઉચ્છુરસો સકસટો યાવકાલિકો, નિક્કસટો ઉદકસમ્ભિન્નો યામકાલિકો, અસમ્ભિન્નો સત્તાહકાલિકો, સુદ્ધકસટં યાવજીવિક''ન્તિ ચ વત્વા ઉત્તરિપિ બહુધા પપઞ્ચિતં. તત્થ ''ઉદકસમ્ભિન્નં મધુ વા ઉચ્છુરસો વા સકસટો યાવકાલિકો, નિક્કસટો ઉદકસમ્ભિન્નો યામકાલિકો''તિ ઇદં નેવ પાળિયં, ન અટ્ઠકથાયં દિસ્સતિ, ''યાવકાલિકં સમાનં ગરુતરમ્પિ મુદ્દિકાજાતિરસં અત્તના સંસટ્ઠં લહુકં યામકાલિકભાવં ઉપનેન્તં ઉદકં લહુતરં સત્તાહકાલિકં અત્તના સંસટ્ઠં ગરુતરં યામકાલિકભાવં ઉપનેતી''તિ એત્થ કારણં સોયેવ પુચ્છિતબ્બો. સબ્બત્થ પાળિયં અટ્ઠકથાયઞ્ચ ઉદકસમ્ભિન્નેન ગરુતરસ્સાપિ લહુભાવોપગમનંયેવ દસ્સિતં. પાળિયમ્પિ (મહાવ॰ ૨૮૪) હિ ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ગિલાનસ્સ ગુળં, અગિલાનસ્સ ગુળોદક''ન્તિ વદન્તેન અગિલાનેન પરિભુઞ્જિતું અયુત્તોપિ ગુળો ઉદકસમ્ભિન્નો અગિલાનસ્સપિ વટ્ટતીતિ અનુઞ્ઞાતો.

યમ્પિ ચ ''ઉચ્છુ ચે, યાવકાલિકો, ઉચ્છુરસો ચે, યામકાલિકો, ફાણિતં ચે, સત્તાહકાલિકં, તચો ચે, યાવજીવિકો''તિ અટ્ઠકથાવચનં દસ્સેત્વા ''ઉચ્છુરસો ઉદકસમ્ભિન્નો યામકાલિકો''તિ અઞ્ઞેન કેનચિ વુત્તં, તમ્પિ તથાવિધસ્સ અટ્ઠકથાવચનસ્સ સમન્તપાસાદિકાય વિનયટ્ઠકથાય અભાવતો ન સારતો પચ્ચેતબ્બં, તતોયેવ ચ ''ઉચ્છુરસો ઉદકસમ્ભિન્નોપિ અસમ્ભિન્નોપિ સત્તાહકાલિકોયેવા''તિ કેચિ આચરિયા વદન્તિ. ભેસજ્જક્ખન્ધકે ચ ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઉચ્છુરસ''ન્તિ એત્થ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ અવિસેસેન વુત્તં ''ઉચ્છુરસો સત્તાહકાલિકો''તિ. **સયંકતં નિરામિસમેવ વટ્ટતી**તિ એત્થ અપરિસ્સાવિતં પટિગ્ગહિતમ્પિ કરણસમયે પરિસ્સાવેત્વા, કસટં અપનેત્વા ચ અત્તના કતન્તિ વેદિતબ્બં, અયં સારત્થદીપનીપાઠો (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૬૨૩).

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૬૨૩) પન **ઉચ્છુરસં ઉપાદાયા**તિ નિક્કસટરસસ્સાપિ સત્તાહકાલિકત્તં દસ્સેતિ ''ઉચ્છુમ્હા નિબ્બત્ત''ન્તિ પાળિયં સામઞ્ઞતો વુત્તત્તા. યં પન **સુત્તન્તટ્ઠકથાયં** ''ઉચ્છુ ચે, યાવકાલિકો, ઉચ્છુરસો ચે, યામકાલિકો, ફાણિતં ચે, સત્તાહકાલિકં, તચો ચે, યાવજીવિકો''તિ વુત્તં, તં અમ્બફલરસાદિમિસ્સતાય યામકાલિકત્તં સન્ધાય વુત્તન્તિ ગહેતબ્બં, અવિનયવચનત્તા તં અપ્પમાણન્તિ. તેનેવ ''**પુરેભત્તં પટિગ્ગહિતેન અપરિસ્સાવિતઉચ્છુરસેના**''તિઆદિ વુત્તં. **નિરામિસમેવ વટ્ટતિ** તત્થ પવિટ્ઠયાવકાલિકસ્સ અબ્બોહારિકત્તાતિ ઇદં ગુળે કતે તત્થ વિજ્જમાનમ્પિ કસટં પાકેન સુક્ખતાય યાવજીવિકત્તં ભજતીતિ વુત્તં. તસ્સ યાવકાલિકત્તે હિ સામંપાકેન પુરેભત્તેપિ અનજ્ઝોહરણીયં સિયાતિ. ''**સવત્થુકપટિગ્ગહિતત્તા**''તિ ઇદં ઉચ્છુરસે ચુણ્ણવિચુણ્ણં હુત્વા ઠિતકસટં સન્ધાય વુત્તં, તેન ચ ''અપરિસ્સાવિતેન અપ્પટિગ્ગહિતેન અનુપસમ્પન્નેહિ કતં સત્તાહં વટ્ટતીતિ દસ્સેતી''તિ વુત્તં.

ઝામઉચ્છુફાણિતન્તિ અગ્ગિમ્હિ ઉચ્છું તાપેત્વા કતં. **કોટ્ટિતઉચ્છુફાણિત**ન્તિ ખુદ્દાનુખુદ્દકં છિન્દિત્વા કોટ્ટેત્વા નિપ્પીળેત્વા પક્કં. તં તત્થ વિજ્જમાનમ્પિ કસટં પક્કકાલે યાવકાલિકત્તં વિજહતીતિ આહ ''**તં યુત્ત**''ન્તિ.

સીતોદકેન કતન્તિ મધુકપુપ્ફાનિ સીતોદકેન મદ્દિત્વા પરિસ્સાવેત્વા પચિત્વા કતં. ‘‘અપરિસ્સાવેત્વા કત’’ન્તિ કેચિ, તત્થ કારણં ન દિસ્સતિ. **ખીરં પક્ખિપિત્વા કતં મધુકફાણિતં યાવકાલિકન્તિ** એત્થ ખીરં પક્ખિપિત્વા પક્કતેલં કસ્મા વિકાલે વટ્ટતીતિ ચે? તેલે પક્ખિત્તં ખીરં તેલમેવ હોતિ, અઞ્ઞં પન ખીરં પક્ખિપિત્વા કતં ખીરભાવં ગણ્હાતીતિ ઇદમેત્થ કારણં. યદિ એવં ખણ્ડસક્ખરમ્પિ ખીરં પક્ખિપિત્વા કરોન્તિ, તં કસ્મા વટ્ટતીતિ આહ ‘‘**ખણ્ડસક્ખરં પના**’’તિઆદિ. તત્થ **ખીરજલ્લિકન્તિ** ખીરફેણં.

૯૯. ‘‘**મધુકપુપ્ફં પના**’’તિઆદિ યાવકાલિકરૂપેન ઠિતસ્સાપિ અવટ્ટનકં મેરયબીજવત્થું દસ્સેતું આરદ્ધં. આહારકિચ્ચં કરોન્તાનિ એતાનિ કસ્મા એવં પરિભુઞ્જિતબ્બાનીતિ ચોદનાપરિહારાય ભેસજ્જોદિસ્સં દસ્સેન્તેન તપ્પસઙ્ગેન સબ્બાનિપિ ઓદિસ્સકાનિ એકતો દસ્સેતું ‘‘સત્તવિધઞ્હી’’તિઆદિ વુત્તં સમન્તપાસાદિકાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૬૨૩). વિનયસઙ્ગહપ્પકરણે પન તં ન વુત્તં, ‘‘પચ્છાભત્તતો પટ્ઠાય સતિ પચ્ચયેતિ વુત્તત્તા પટિગ્ગહિતભેસજ્જાનિ દુતિયદિવસતો પટ્ઠાય પુરેભત્તમ્પિ સતિ પચ્ચયેવ પરિભુઞ્જિતબ્બાનિ, ન આહારત્થાય ભેસજ્જત્થાય પટિગ્ગહિતત્તા’’તિ વદન્તિ. **દ્વારવાતપાનકવાટેસૂતિ** મહાદ્વારસ્સ વાતપાનાનઞ્ચ કવાટફલકેસુ. કસાવે પક્ખિત્તાનિ તાનિ અત્તનો સભાવં પરિચ્ચજન્તીતિ ‘‘**કસાવે...પે॰... મક્ખેતબ્બાની**’’તિ વુત્તં, ઘુણપાણકાદિપરિહારત્થં મક્ખેતબ્બાનીતિ અત્થો. **અધિટ્ઠેતીતિ** ‘‘ઇદાનિ મય્હં અજ્ઝોહરણીયં ન ભવિસ્સતિ, બાહિરપરિભોગત્થાય ભવિસ્સતી’’તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેતીતિ અત્થો. તેનેવાહ ‘‘**સપ્પિઞ્ચ તેલઞ્ચ વસઞ્ચ મુદ્ધનિ તેલં વા અબ્ભઞ્જનં વા**’’તિઆદિ, એવં પરિભોગે અનપેક્ખતાય પટિગ્ગહણં વિજહતીતિ અધિપ્પાયો. એવં અઞ્ઞેસુપિ કાલિકેસુ અનજ્ઝોહરિતુકામતાય સુદ્ધચિત્તેન બાહિરપરિભોગત્થાય નિયમેપિ પટિગ્ગહણં વિજહતીતિ ઇદમ્પિ વિસું એકં પટિગ્ગહણવિજહનન્તિ દટ્ઠબ્બં.

અઞ્ઞેન ભિક્ખુના વત્તબ્બોતિ એત્થ સુદ્ધચિત્તેન દિન્નત્તા સયમ્પિ આહરાપેત્વા પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિયેવ. **દ્વિન્નમ્પિ અનાપત્તીતિ** યથા અઞ્ઞસ્સ સન્તકં એકેન પટિગ્ગહિતં સત્તાહાતિક્કમેપિ નિસ્સગ્ગિયં ન હોતિ પરસન્તકભાવતો, એવમિદમ્પિ અવિભત્તત્તા ઉભયસાધારણમ્પિ વિનિબ્ભોગાભાવતો નિસ્સગ્ગિયં ન હોતીતિ અધિપ્પાયો. **પરિભુઞ્જિતું પન ન વટ્ટતીતિ** ભિક્ખુના પટિગ્ગહિતત્તા સત્તાહાતિક્કમે યસ્સ કસ્સચિ ભિક્ખુનો પરિભુઞ્જિતું ન વટ્ટતિ પટિગ્ગહિતસપ્પિઆદીનં પરિભોગસ્સ સત્તાહેનેવ પરિચ્છિન્નત્તા. ‘‘તાનિ પટિગ્ગહેત્વા સત્તાહપરમં સન્નિધિકારકં પરિભુઞ્જિતબ્બાની’’તિ (પારા॰ ૬૨૩) હિ વુત્તં.

‘‘**આવુસો ઇમં તેલં સત્તાહમત્તં પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતી**’’તિ ઇમિના યેન પટિગ્ગહિતં, તેન અન્તોસત્તાહેયેવ પરસ્સ વિસ્સજ્જિતભાવં દસ્સેતિ. **કસ્સ આપત્તીતિ** ‘‘પઠમં તાવ ઉભિન્નં સાધારણત્તા અનાપત્તિ વુત્તા, ઇદાનિ પન એકેન ઇતરસ્સ વિસ્સટ્ઠભાવતો ઉભયસાધારણતા નત્થીતિ વિભત્તસદિસં હુત્વા ઠિતં, તસ્મા એત્થ પટિગ્ગહિતસ્સ સત્તાહાતિક્કમે એકસ્સ આપત્તિયા ભવિતબ્બ’’ન્તિ મઞ્ઞમાનો ‘‘કિં પટિગ્ગહણપચ્ચયા પટિગ્ગાહકસ્સ આપત્તિ, ઉદાહુ યસ્સ સન્તકં જાતં, તસ્સા’’તિ પુચ્છતિ. નિસ્સટ્ઠભાવતોયેવ ચ ઇધ ‘‘અવિભત્તભાવતો’’તિ કારણં અવત્વા ‘‘**યેન પરિગ્ગહિતં, તેન વિસ્સજ્જિતત્તા**’’તિ વુત્તં, ઇદઞ્ચ વિસ્સટ્ઠાભાવતો ઉભયસાધારણતં પહાય એકસ્સ સન્તકં હોન્તમ્પિ યેન પટિગ્ગહિતં, તતો અઞ્ઞસ્સ સન્તકં જાતં, તસ્મા પરસન્તકપટિગ્ગહણે વિય પટિગ્ગાહકસ્સ પટિગ્ગહણપચ્ચયા નત્થિ આપત્તીતિ દસ્સનત્થં વુત્તં, ન પન ‘‘યેન પટિગ્ગહિતં, તેન વિસ્સજ્જિતત્તા’’તિ વચનતો અવિસ્સજ્જિતે સતિ અવિભત્તેપિ સત્તાહાતિક્કમે આપત્તીતિ દસ્સનત્થં અવિસ્સજ્જિતે અવિભત્તભાવતોયેવ અનાપત્તિયા સિદ્ધત્તા. સચે પન ઇતરો યેન પટિગ્ગહિતં, તસ્સેવ અન્તોસત્તાહે અત્તનો ભાગમ્પિ વિસ્સજ્જેતિ, સત્તાહાતિક્કમે સિયા આપત્તિ યેન પટિગ્ગહિતં, તસ્સેવ સન્તકભાવમાપન્નત્તા. ‘‘**ઇતરસ્સ અપ્પટિગ્ગહિતત્તા**’’તિ

ઇમિના તસ્સ સન્તકભાવેપિ અઞ્ઞેહિ પટિગ્ગહિતસકસન્તકે વિય તેન અપ્પટિગ્ગહિતભાવતો અનાપત્તીતિ દીપેતિ, ઇમં પન અધિપ્પાયં અજાનિત્વા ઇતો અઞ્ઞથા ગણ્ઠિપદકારાદીહિ પપઞ્ચિતં, ન તં સારતો પચ્ચેતબ્બં, ઇદં સારત્થદીપનીવચનં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૬૨૫).

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૬૨૫) પન – **સચે દ્વિન્નં...પે॰... ન વટ્ટતી**તિ એત્થ પાઠો ગળિતો, એવં પનેત્થ પાઠો વેદિતબ્બો – સચે દ્વિન્નં સન્તકં એકેન પટિગ્ગહિતં અવિભત્તં હોતિ, સત્તાહાતિક્કમે દ્વિન્નમ્પિ અનાપત્તિ, પરિભુઞ્જિતું પન ન વટ્ટતીતિ. અઞ્ઞથા પન સદ્દપ્પયોગોપિ ન સઙ્ગહં ગચ્છતિ, ''ગણ્ઠિપદેપિ ચ અયમેવ પાઠો દસ્સિતો''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૬૨૫) વુત્તં. ''**દ્વિન્નમ્પિ અનાપત્તી**''તિ અવિભત્તત્તા વુત્તં. ''**પરિભુઞ્જિતું પન ન વટ્ટતી**''તિ ઇદં ''સત્તાહપરમં સન્નિધિકારકં પરિભુઞ્જિતબ્બ''ન્તિ (પારા॰ ૬૨૩) વચનતો વુત્તં. ''**યેન પટિગ્ગહિતં, તેન વિસ્સજ્જિતત્તા**''તિ ઇમિના ઉપસમ્પન્નસ્સ દાનમ્પિ સન્ધાય ''વિસ્સજ્જેતી''તિ ઇદં વુત્તન્તિ દસ્સેતિ. ઉપસમ્પન્નસ્સ નિરપેક્ખદિન્નવત્થુમ્હિ પટિગ્ગહણસ્સ અવિગતત્તેપિ સકસન્તકતા વિગતાવ હોતિ, તેન નિસ્સગ્ગિયં ન હોતિ. ''અત્તનાવ પટિગ્ગહિતત્તં સકસન્તકત્તઞ્ચા''તિ ઇમેહિ દ્વીહિ કારણેહેવ નિસ્સગ્ગિયં હોતિ, ન એકેન. અનુપસમ્પન્નસ્સ નિરપેક્ખદાને પન તદુભયમ્પિ વિજહતિ, પરિભોગોપેત્થ વટ્ટતિ, ન સાપેક્ખદાને દાનલક્ખણાભાવતો. ''વિસ્સજ્જતી''તિ એતસ્મિઞ્ચ પાળિપદે કસ્સચિ અદત્વા અનપેક્ખતાય છડ્ડનમ્પિ સઙ્ગહિતન્તિ વેદિતબ્બં. ''**અનપેક્ખા દત્વા**''તિ ઇદઞ્ચ પટિગ્ગહણવિજહનવિધિદસ્સનત્થમેવ વુત્તં. પટિગ્ગહણે હિ વિજહિતે પુન પટિગ્ગહેત્વા પરિભોગો સયમેવ વટ્ટિસ્સતિ, તબ્બિજહનઞ્ચ વત્થુનો સકસન્તકતાપરિચ્ચાગેન હોતીતિ. એતેન ચ વત્થુમ્હિ અજ્ઝોહરણાપેક્ખાય સતિ પટિગ્ગહણવિસ્સજ્જનં નામ વિસું ન લબ્ભતીતિ સિજ્ઝતિ. ઇતરથા હિ ''પટિગ્ગહણે અનપેક્ખોવ પટિગ્ગહણં વિસ્સજ્જેત્વા પુન પટિગ્ગહેત્વા ભુઞ્જતી''તિ વત્તબ્બં સિયા, ''**અપ્પટિગ્ગહિતત્તા**''તિ ઇમિના એકસ્સ સન્તકં અઞ્ઞેન પટિગ્ગહિતમ્પિ નિસ્સગ્ગિયં હોતીતિ દસ્સેતિ. **એવન્તિ** ''પુન ગહેસ્સામી''તિ અપેક્ખં અકત્વા સુદ્ધચિત્તેન પરિચત્તતં પરામસતિ. **પરિભુઞ્જન્તસ્સ અનાપત્તિદસ્સનત્થ**ન્તિ નિસ્સગ્ગિયમૂલિકાહિ પાચિત્તિયાદિઆપત્તીહિ અનાપત્તિદસ્સનત્થન્તિ અધિપ્પાયો. **પરિભોગે અનાપત્તિદસ્સનત્થ**ન્તિ એત્થ પન નિસ્સટ્ઠપટિલાભસ્સ કાયિકપરિભોગાદીસુ યા દુક્કટાપત્તિ વુત્તા, તાય અનાપત્તિદસ્સનત્થન્તિ અધિપ્પાયો.

૧૦૦. એવં ચતુકાલિકપચ્ચયં દસ્સેત્વા ઇદાનિ તેસુ વિસેસલક્ખણં દસ્સેન્તો ''**ઇમેસુ પના**''તિઆદિમાહ. તત્થ અકપ્પિયભૂમિયં સહસેય્યાપહોનકે ગેહે વુત્તં સઙ્ઘિકં વા પુગ્ગલિકં વા ભિક્ખુસ્સ, ભિક્ખુનિયા વા સન્તકં યાવકાલિકં યામકાલિકઞ્ચ એકરત્તમ્પિ ઠપિતં **અન્તોવુત્થં** નામ હોતિ, તત્થ પક્કઞ્ચ **અન્તોપક્કં** નામ હોતિ. સત્તાહકાલિકં પન યાવજીવિકઞ્ચ વટ્ટતિ. પટિગ્ગહેત્વા એકરત્તં વીતિનામિતં પન યં કિઞ્ચિ યાવકાલિકં વા યામકાલિકં વા અજ્ઝોહરિતુકામતાય ગણ્હન્તસ્સ પરિગ્ગહણે તાવ દુક્કટં, અજ્ઝોહરતો પન એકમેકસ્મિં અજ્ઝોહારે સન્નિધિપચ્ચયા પાચિત્તિયં હોતીતિ અત્થો. ઇદાનિ અઞ્ઞમ્પિ વિસેસલક્ખણં દસ્સેન્તો ''**યાવકાલિકં પના**''તિઆદિમાહ. તત્થ **સમ્ભિન્નરસાની**તિ સંસટ્ઠરસાનિ. દીઘકાલાનિ વત્થૂનિ રસ્સકાલેન સંસટ્ઠાનિ રસ્સકાલમેવ અનુવત્તન્તીતિ આહ ''**યાવકાલિકં પન...પે॰... તીણિપિ યામકાલિકાદીની**''તિ. ઇતરેસુપિ એસેવ નયો. **તસ્મા**તિઆદીસુ તદહુપુરેભત્તમેવ વટ્ટતિ, ન તદહુપચ્છાભત્તં, ન રત્તિયં, ન દુતિયદિવસાદીસૂતિ અત્થો.

કસ્માતિ ચે? તદહુપટિગ્ગહિતેન યાવકાલિકેન સંસટ્ઠત્તાતિ. એત્થ ચ ''યાવકાલિકેન સંસટ્ઠત્તા''તિ એત્તકમેવ અવત્વા ''તદહુપટિગ્ગહિતેના''તિ વિસેસનસ્સ વુત્તત્તા પુરેપટિગ્ગહિતયાવકાલિકેન સંસટ્ઠે સતિ તદહુપુરેભત્તમ્પિ ન વટ્ટતિ, અનજ્ઝોહરણીયં હોતીતિ વિઞ્ઞાયતિ. ''**સમ્ભિન્નરસ**''ન્તિ ઇમિના સચેપિ સંસટ્ઠં, અસમ્ભિન્નરસં

સેસકાલિકત્તયં અત્તનો અત્તનો કાલે વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ . **યામકાલિકેના**તિ એત્થ ‘‘તદહુપટિગ્ગહિતેના’’તિ તતિયન્તવિસેસનપદં અજ્ઝાહરિતબ્બં, પુબ્બવાક્યતો વા અનુવત્તેતબ્બં. તસ્સ ફલં વુત્તનયમેવ.

પોત્થકેસુ પન ‘‘યામકાલિકેન સંસટ્ઠં પન ઇતરદ્વયં તદહુપટિગ્ગહિત’’ન્તિ દિસ્સતિ, તં ન સુન્દરં. યત્થ નત્થિ, તમેવ સુન્દરં, કસ્મા? દુતિયન્તઞ્હિ વિસેસનપદં ઇતરદ્વયં વિસેસેતિ. તતો તદહુપટિગ્ગહિતમેવ સત્તાહકાલિકં યાવજીવિકઞ્ચ યામકાલિકેન સંસટ્ઠે સતિ યાવ અરુણુગ્ગમના વટ્ટતિ, ન પુરેપટિગ્ગહિતાનીતિ અત્થો ભવેય્ય, સો ન યુત્તો. કસ્મા? સત્તાહકાલિકયાવજીવિકાનં અસન્નિધિજનકત્તા, ‘‘દીઘકાલિકાનિ રસ્સકાલિકં અનુવત્તન્તી’’તિ ઇમિના લક્ખણેન વિરુદ્ધત્તા ચ, તસ્મા તદહુપટિગ્ગહિતં વા હોતુ પુરેપટિગ્ગહિતં વા, સત્તાહકાલિકં યાવજીવિકઞ્ચ તદહુપટિગ્ગહિતેન યામકાલિકેન સંસટ્ઠત્તા યાવ અરુણુગ્ગમના વટ્ટતીતિ અત્થો યુત્તો, એવઞ્ચ ઉપરિ વક્ખમાનેન ‘‘સત્તાહકાલિકેન પન તદહુપટિગ્ગહિતેન સદ્ધિં સંસટ્ઠં તદહુપટિગ્ગહિતં વા પુરેપટિગ્ગહિતં વા યાવજીવિકં સત્તાહં કપ્પતી’’તિ વચનેન સમં ભવેય્ય.

અપિચ ‘‘યામકાલિકેન સંસટ્ઠં પન ઇતરદ્વયં તદહુ યાવ અરુણુગ્ગમના વટ્ટતી’’તિ પુબ્બપાઠેન ભવિતબ્બં, તં લેખકેહિ અઞ્ઞેસુ પાઠેસુ ‘‘તદહુપટિગ્ગહિત’’ન્તિ વિજ્જમાનં દિસ્વા, ઇધ તદહુપદતો પટિગ્ગહિતપદં ગળિતન્તિ મઞ્ઞમાનેહિ પક્ખિપિત્વા લિખિતં ભવેય્ય, ‘‘તદહૂ’’તિ ઇદં પન ‘‘યાવ અરુણુગ્ગમના’’તિ પદં વિસેસેતિ, તેન યાવ તદહુઅરુણુગ્ગમના વટ્ટતિ, ન દુતિયાહાદિઅરુણુગ્ગમનાતિ અત્થં દસ્સેતિ. તેનેવ ઉપરિપાઠેપિ ‘‘સત્તાહકાલિકેન પન તદહુપટિગ્ગહિતેના’’તિ રસ્સકાલિકત્થપદેન તુલ્યાધિકરણં વિસેસનપદં તમેવ વિસેસેતિ, ન દીઘકાલિકત્થં યાવજીવિકપદં , તસ્મા ‘‘તદહુપટિગ્ગહિતેન સત્તાહકાલિકેન સંસટ્ઠં તદહુપટિગ્ગહિતં વા પુરેપટિગ્ગહિતં વા યાવજીવિકં સત્તાહં કપ્પતી’’તિ વુત્તં.

દ્વીહપટિગ્ગહિતેનાતિઆદીસુપિ ‘‘દ્વીહપટિગ્ગહિતેન સત્તાહકાલિકેન સંસટ્ઠં તદહુપટિગ્ગહિતં વા પુરેપટિગ્ગહિતં વા યાવજીવિકં છાહં વટ્ટતિ, તીહપટિગ્ગહિતેન સત્તાહકાલિકેન સંસટ્ઠં તદહુપટિગ્ગહિતં વા પુરેપટિગ્ગહિતં વા યાવજીવિકં પઞ્ચાહં વટ્ટતિ, ચતૂહપટિગ્ગહિતેન સત્તાહકાલિકેન સંસટ્ઠં તદહુપટિગ્ગહિતં વા પુરેપટિગ્ગહિતં વા યાવજીવિકં ચતુરાહં વટ્ટતિ, પઞ્ચાહપટિગ્ગહિતેન સત્તાહકાલિકેન સંસટ્ઠં તદહુપટિગ્ગહિતં વા પુરેપટિગ્ગહિતં વા યાવજીવિકં તીહં વટ્ટતિ, છાહપટિગ્ગહિતેન સત્તાહકાલિકેન સંસટ્ઠં તદહુપટિગ્ગહિતં વા પુરેપટિગ્ગહિતં વા યાવજીવિકં દ્વીહં વટ્ટતિ, સત્તાહપટિગ્ગહિતેન સત્તાહકાલિકેન સંસટ્ઠં તદહુપટિગ્ગહિતં વા પુરેપટિગ્ગહિતં વા યાવજીવિકં તદહેવ વટ્ટતી’’તિ એવં સત્તાહકાલિકસ્સેવ અતીતદિવસં પરિહાપેત્વા સેસદિવસવસેન યોજેતબ્બં, ન યાવજીવિકસ્સ. ન હિ યાવજીવિકસ્સ હાપેતબ્બો અતીતદિવસો નામ અત્થિ સતિ પચ્ચયે યાવજીવં પરિભુઞ્જિતબ્બતો. તેનાહ ‘‘સત્તાહકાલિકમ્પિ અત્તના સદ્ધિં સંસટ્ઠં યાવજીવિકં અત્તનો સભાવઞ્ઞેવ ઉપનેતી’’તિ. કેસુચિ પોત્થકેસુ ‘‘યામકાલિકેન સંસટ્ઠં પન ઇતરદ્વયં તદહુપટિગ્ગહિત’’ન્તિ લિખિતં પાઠં નિસ્સાય ઇમસ્મિમ્પિ પાઠે ‘‘તદહુપટિગ્ગહિતન્તિ ઇદમેવ ઇચ્છિતબ્બ’ન્તિ મઞ્ઞમાના ‘‘પુરેપટિગ્ગહિત’’ન્તિ પાઠં પટિક્ખિપન્તિ. કેસુચિ ‘‘પુરેભત્તં પટિગ્ગહિતં વા’’તિ લિખન્તિ, તં સબ્બં યથાવુત્તનયં અમનસિકરોન્તા વિબ્ભન્તચિત્તા એવં કરોન્તીતિ દટ્ઠબ્બં.

ઇમેસુ ચતૂસુ કાલિકેસુ યાવકાલિકં મજ્ઝન્હિકકાલાતિક્કમે, યામકાલિકં પચ્છિમયામાતિક્કમે, સત્તાહકાલિકં સત્તાહાતિક્કમે પરિભુઞ્જન્તસ્સ આપત્તીતિ વુત્તં. કતરસિક્ખાપદેન આપત્તિ હોતીતિ પુચ્છાયમાહ **‘‘કાલયામ’’**ઇચ્ચાદિ. તસ્સત્થો – યાવકાલિકં કાલાતિક્કમે પરિભુઞ્જન્તસ્સ ‘‘યો પન ભિક્ખુ વિકાલે ખાદનીયં વા

ભોજનીયં વા ખાદેય્ય વા ભુઞ્જેય્ય વા, પાચિત્તિય''ન્તિ ઇમિના વિકાલેભોજનસિક્ખાપદેન (પાચિ॰ ૨૪૮) આપત્તિ હોતિ. યામકાલિકં યામાતિક્કમે પરિભુઞ્જન્તસ્સ ''યો પન ભિક્ખુ સન્નિધિકારકં ખાદનીયં વા ભોજનીયં વા ખાદેય્ય વા ભુઞ્જેય્ય વા, પાચિત્તિય''ન્તિ ઇમિના સન્નિધિસિક્ખાપદેન (પાચિ॰ ૨૫૩) આપત્તિ હોતિ. સત્તાહકાલિકં સત્તાહાતિક્કમે પરિભુઞ્જન્તસ્સ ''યાનિ ખો પન તાનિ ગિલાનાનં ભિક્ખૂનં પટિસાયનીયાનિ ભેસજ્જાનિ, સેય્યથિદં, સપ્પિ નવનીતં તેલં મધુ ફાણિતં, તાનિ પટિગ્ગહેત્વા સત્તાહપરમં સન્નિધિકારકં પરિભુઞ્જિતબ્બાનિ, તં અતિક્કામયતો નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિય''ન્તિ ઇમિના ભેસજ્જસિક્ખાપદેન (પારા॰ ૬૨૨) આપત્તિ હોતીતિ.

ઇમાનિ ચત્તારિ કાલિકાનિ એકતો સંસટ્ઠાનિ સમ્ભિન્નરસાનિ પુરિમપુરિમકાલિકસ્સ કાલવસેન પરિભુઞ્જિતબ્બાનીતિ વુત્તં. અસમ્ભિન્નરસાનિ ચે હોન્તિ, કથં પરિભુઞ્જિતબ્બાનીતિ આહ ''**સચે પના**''તિઆદિ. તસ્સત્થો સુવિઞ્ઞેય્યોવ.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

ચતુકાલિકવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

અટ્ઠારસમો પરિચ્છેદો.

૧૯. કપ્પિયભૂમિવિનિચ્છયકથા

૧૦૧. એવં ચતુકાલિકવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ કપ્પિયકુટિવિનિચ્છયં કથેતું “**કપ્પિયા ચતુભૂમિયો**”તિઆદિમાહ. તત્થ કપ્પન્તીતિ **કપ્પિયા**, કપ્પ સામત્થિયેતિ ધાતુ. ભવન્તિ એતાસુ અન્તોવુત્થઅન્તોપક્કાનીતિ ભૂમિયો, ચતસ્સો ભૂમિયો **ચતુભૂમિયો**, ચતસ્સો કપ્પિયકુટિયોતિ અત્થો. કતમા તાતિ આહ “**ઉસ્સાવનન્તિકા...પે॰... વેદિતબ્બા**”તિ. કથં વિઞ્ઞાયતિચ્ચાહ “**અનુજાનામિ...પે॰... વચનતો**”તિ. ઇદં ભેસજ્જક્ખન્ધકપાળિં (મહાવ॰ ૨૯૫) સન્ધાયાહ. તત્થ ઉદ્ધં સાવના ઉસ્સાવના, ઉસ્સાવના અન્તો યસ્સા કપ્પિયભૂમિયાતિ **ઉસ્સાવનન્તિકા**. ગાવો નિસીદન્તિ એત્થાતિ **ગોનિસાદિકા**, ગો-સદ્દૂપપદ નિ-પુબ્બસદ વિસરણગત્યાવસાનેસૂતિ ધાતુ. ગહપતીહિ દિન્નાતિ **ગહપતિ**, ઉત્તરપદલોપતતિયાતપ્પુરિસોયં. કમ્મવાચાય સમ્મન્નિતબ્બાતિ **સમ્મુતી**તિ એવમિમાસં વિગ્ગહો કાતબ્બો. **તત્થા**તિ કપ્પિયકુટિવિનિચ્છયે. **તં પન અવત્વાપીતિ** અન્ધકટ્ઠકથાયં વુત્તનયં અવત્વાપિ. **પિ**-સદ્દેન તથાવચનમ્પિ અનુજાનાતિ. **અટ્ઠકથાસુ વુત્તનયેન વુત્તે**તિ સેસઅટ્ઠકથાસુ વુત્તનયેન ‘‘કપ્પિયકુટિં કરોમા’’તિ વા ‘‘કપ્પિયકુટી’’તિ વા વુત્તે. **સાધારણલક્ખણ**ન્તિ સબ્બઅટ્ઠકથાનં સાધારણં ઉસ્સાવનન્તિકકુટિકરણલક્ખણં. **ચય**ન્તિ અધિટ્ઠાનં ઉચ્ચવત્થું. **યતો પટ્ઠાયા**તિ યતો ઇટ્ઠકતો સિલતો મત્તિકાપિણ્ડતો વા પટ્ઠાય. **પઠમિટ્ઠકાદીનં હેટ્ઠા ન વટ્ટન્તી**તિ પઠમિટ્ઠકાદીનં હેટ્ઠાભૂમિયં પતિટ્ઠાપિયમાના ઇટ્ઠકાદયો ભૂમિગતિકત્તા ‘‘કપ્પિયકુટિં કરોમા’’તિ વત્વા પતિટ્ઠાપેતું ન વટ્ટન્તિ. યદિ એવં ભૂમિયં નિખણિત્વા ઠપિયમાના થમ્ભા કસ્મા તથા વત્વા પતિટ્ઠાપેતું વટ્ટન્તીતિ આહ “**થમ્ભા પન...પે॰... વટ્ટન્તી**”તિ.

સઙ્ઘસન્તકમેવાતિ વાસત્થાય કતં સઙ્ઘિકસેનાસનં સન્ધાય વદતિ. **ભિક્ખુસન્તક**ન્તિ વાસત્થાય એવ કતં ભિક્ખુસ્સ પુગ્ગલિકસેનાસનં.

૧૦૨. **મુખસન્નિધી**તિ ઇમિના અન્તોવુત્થદુક્કટમેવ દીપેતિ.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૯૫) પન એવં વુત્તં – **તં પન અવત્વાપી**તિ **પિ**-સદ્દેન તથાવચનમ્પિ અનુજાનાતિ. **અટ્ઠકથાસૂ**તિ અન્ધકટ્ઠકથાવિરહિતાસુ સેસટ્ઠકથાસુ. **સાધારણલક્ખણ**ન્તિ અન્ધકટ્ઠકથાય સહ સબ્બટ્ઠકથાનં સમાનં. **ચય**ન્તિ અધિટ્ઠાનં ઉચ્ચવત્થું. **યતો પટ્ઠાયા**તિ યતો ઇટ્ઠકાદિતો પટ્ઠાય ચયં આદિં કત્વા ભિત્તિં ઉટ્ઠાપેતુકામાતિ અત્થો. “**થમ્ભા પન ઉપરિ ઉગ્ગચ્છન્તિ, તસ્મા વટ્ટન્તી**”તિ એતેન ઇટ્ઠકપાસાણા હેટ્ઠા પતિટ્ઠાપિયમાનાપિ યદિ ચયતો, ભૂમિતો વા એકઙ્ગુલમત્તમ્પિ ઉગ્ગતા તિટ્ઠન્તિ, વટ્ટન્તીતિ સિદ્ધં હોતિ.

આરામોતિ ઉપચારસીમાપરિચ્છિન્નો સકલો વિહારો. **સેનાસનાની**તિ વિહારસ્સ અન્તો તિણકુટિઆદિકાનિ સઙ્ઘસ્સ નિવાસગેહાનિ. **વિહારગોનિસાદિકા નામા**તિ સેનાસનગોનિસાદિકા નામ. સેનાસનાનિ હિ સયં પરિક્ખિત્તાનિપિ આરામપરિક્ખેપાભાવેન ‘‘ગોનિસાદિકા’’તિ વુત્તા. “**ઉપડ્ઢપરિક્ખિત્તોપી**”તિ ઇમિના તતો ઊનપરિક્ખિત્તો યેભુય્યેન અપરિક્ખિત્તો નામ, તસ્મા અપરિક્ખિત્તસઙ્ખમેવ ગચ્છતીતિ દસ્સેતિ. **એત્થા**તિ ઉપડ્ઢાદિપરિક્ખિત્તે. **કપ્પિયકુટિ લદ્ધું વટ્ટતી**તિ ગોનિસાદિકાય અભાવેન સેસકપ્પિયકુટીસુ તીસુ યા કાચિ કપ્પિયકુટિ કાતબ્બાતિ અત્થો.

તેસં ગેહાનીતિ એત્થ ભિક્ખૂનં વાસત્થાય કતમ્પિ યાવ ન દેન્તિ, તાવ તેસં સન્તકંયેવ ભવિસ્સતીતિ દટ્ઠબ્બં. **વિહારં ઠપેત્વા**તિ ઉપસમ્પન્નાનં વાસત્થાય કતં ગેહં ઠપેત્વાતિ અત્થો. **ગેહ**ન્તિ નિવાસગેહં. તદઞ્ઞં પન ઉપોસથાગારાદિ સબ્બં અનિવાસગેહં ચતુકપ્પિયભૂમિવિમુત્તા પઞ્ચમી કપ્પિયભૂમિ. સઙ્ઘસન્તકેપિ હિ એતાદિસે ગેહે સુટ્ઠુ પરિક્ખિત્તારામટ્ઠેપિ અબ્ભોકાસે વિય અન્તોવુત્થાદિદોસો નત્થિ. યેન કેનચિ છન્ને પરિચ્છન્ને ચ સહસેય્યપ્પહોનકે ભિક્ખુસ્સ, સઙ્ઘસ્સ વા નિવાસગેહે અન્તોવુત્થાદિદોસો, ન અઞ્ઞત્થ. તેનાહ “**યં પના**”તિઆદિ. તત્થ “**સઙ્ઘિકં વા પુગ્ગલિકં વા**”તિ ઇદં કિઞ્ચાપિ ભિક્ખુભિક્ખુનીનં સામઞ્ઞતો વુત્તં ભિક્ખૂનં પન સઙ્ઘિકં પુગ્ગલિકઞ્ચ ભિક્ખુનીનં, તાસં સઙ્ઘિકં પુગ્ગલિકઞ્ચ ભિક્ખૂનં ગિહિસન્તકટ્ઠાને તિટ્ઠતીતિ વેદિતબ્બં.

મુખસન્નિધીતિ અન્તોસન્નિહિતદોસો હિ મુખપ્પવેસનનિમિત્તં આપત્તિં કરોતિ, નાઞ્ઞથા, તસ્મા ‘‘મુખસન્નિધી’’તિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૯૫) વુત્તોતિ.

તત્થ તત્થ ખણ્ડા હોન્તીતિ ઉપટ્ઠતો અધિકં ખણ્ડા હોન્તિ. **સબ્બસ્મિં છદને વિનટ્ઠે**તિ તિણપણ્ણાદિવસ્સપરિત્તાયકે છદને વિનટ્ઠે. ગોપાનસીનં પન ઉપરિ વલ્લીહિ બદ્ધદણ્ડેસુ ઠિતેસુપિ જહિતવત્થુકા હોન્તિ એવ. **પક્ખપાસકમણ્ડલ**ન્તિ એકસ્મિં પસ્સે તિણ્ણં ગોપાનસીનં ઉપરિ ઠિતતિણપણ્ણાદિછદનં વુચ્ચતિ.

૧૦૩. “**અનુપસમ્પન્નસ્સ દત્વા તસ્સા**”તિઆદિના અકપ્પિયકુટિયં વુત્થમ્પિ અનુપસમ્પન્નસ્સ દિન્ને કપ્પિયં હોતિ, સાપેક્ખદાનઞ્ચેત્થ વટ્ટતિ, પટિગ્ગહણં વિય ન હોતીતિ દસ્સેતિ. અન્તોપક્કસામંપક્કેસુ પન ‘‘ન, ભિક્ખવે, અન્તોવુત્થં અન્તોપક્કં સામંપક્કં પરિભુઞ્જિતબ્બં, યો પરિભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. અન્તો ચે, ભિક્ખવે, વુત્થં અન્તોપક્કં સામંપક્કં, તઞ્ચે પરિભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ તિણ્ણં દુક્કટાનં. અન્તો ચે, ભિક્ખવે, વુત્થં અન્તોપક્કં અઞ્ઞેહિ પક્કં, તઞ્ચે પરિભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ દ્વિન્નં દુક્કટાનં. અન્તો ચે, ભિક્ખવે, વુત્થં બહિપક્કં સામંપક્કં, તઞ્ચે પરિભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ દ્વિન્નં દુક્કટાનં. બહિ ચે, ભિક્ખવે, વુત્થં અન્તોપક્કં સામંપક્કં, તઞ્ચે પરિભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ દ્વિન્નં દુક્કટાનં. અન્તો ચે, ભિક્ખવે, વુત્થં બહિપક્કં અઞ્ઞેહિ પક્કં, તઞ્ચે પરિભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. બહિ ચે, ભિક્ખવે, વુત્થં અન્તોપક્કં અઞ્ઞેહિ પક્કં, તઞ્ચે પરિભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. બહિ ચે, ભિક્ખવે, વુત્થં બહિપક્કં સામંપક્કં, તઞ્ચે પરિભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. બહિ ચે, ભિક્ખવે, વુત્થં બહિપક્કં અઞ્ઞેહિ પક્કં, તઞ્ચે પરિભુઞ્જેય્ય, અનાપત્તી’’તિ (મહાવ॰ ૨૭૪) વચનતો એકં તિરાપત્તિકં, તીણિ દુરાપત્તિકાનિ, તીણિ એકાપત્તિકાનિ, એકં અનાપત્તિકન્તિ અટ્ઠ હોન્તિ. તત્થ **અન્તોવુત્થ**ન્તિ અકપ્પિયકુટિયં વુત્થં. **અન્તોપક્કેપિ** એસેવ નયો. **સામંપક્ક**ન્તિ યં કિઞ્ચિ આમિસં ભિક્ખુસ્સ પચિતું ન વટ્ટતિ. તત્થ યં વત્તબ્બં, તં અટ્ઠકથાયં વુત્તમેવ.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

કપ્પિયભૂમિવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

એકૂનવીસતિમો પરિચ્છેદો.

૨૦. પટિગ્ગહણવિનિચ્છયકથા

૧૦૪. એવં કપ્પિયભૂમિવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ પટિગ્ગહણવિનિચ્છયં કથેતું "**ખાદનીયાદિપટિગ્ગાહો**"તિઆદિમાહ. તત્થ ખાદિયતેતિ ખાદનીયં, ઠપેત્વા પઞ્ચ ભોજનાનિ સબ્બસ્સ અજ્ઝોહરિતબ્બસ્સેતં અધિવચનં. **આદિસદ્દેન** ભોજનીયં સઙ્ગણ્હાતિ. પટિગ્ગહણં સમ્પટિચ્છનં પટિગ્ગાહો, ખાદનીયાદીનં પટિગ્ગાહો **ખાદનીયાદિપટિગ્ગાહો**. તેનાહ "**અજ્ઝોહરિતબ્બસ્સ યસ્સ કસ્સચિ ખાદનીયસ્સ વા ભોજનીયસ્સ વા પટિગ્ગહણ**"ન્તિ. પઞ્ચસુ અઙ્ગેસુ **ઉચ્ચારણમત્તન્તિ** ઉક્ખિપનમત્તં, ઇમિના પટિગ્ગહિતબ્બભારસ્સ પમાણં દસ્સેતિ. તેનેવ તાદિસેન પુરિસેન અનુક્ખિપનીયવત્થુસ્મિં પટિગ્ગહણં ન રુહતીતિ દીપેતિ. "**હત્થપાસો**"તિ ઇમિના આસન્નભાવં. તેનેવ ચ દૂરે ઠત્વા અભિહરન્તસ્સ પટિગ્ગહણં ન રુહતીતિ દીપેતિ. **અભિહારોતિ** પરિણામિતભાવો, તેન ચ તત્રટ્ઠકાદીસુ ન રુહતીતિ દીપેતિ. "**દેવો વા**"તિઆદિના દાયકતો પયોગત્તયં દસ્સેતિ. "**તઞ્ચે**"તિઆદિના પટિગ્ગાહકતો પયોગદ્વયં દસ્સેતિ.

ઇદાનિ તેસુ પઞ્ચસુ અઙ્ગેસુ હત્થપાસસ્સ દુરાજાનતાય તં દસ્સેતુમાહ "**તત્થિ**"ચ્ચાદિ. તત્થ અડ્ઢતેય્યહત્થો હત્થપાસો નામાતિ યોજના. "**તસ્સ ઓરિમન્તેના**"તિ ઇમિના આકાસે ઉજું ઠત્વા પરેન ઉક્ખિત્તં ગણ્હન્તસ્સાપિ આસન્નઙ્ગભૂતપાદતલતો પટ્ઠાય હત્થપાસો પરિચ્છિન્દિતબ્બો, ન સીસતો પટ્ઠાયાતિ દસ્સેતિ. તત્થ "**ઓરિમન્તેના**"તિ ઇમસ્સ હેટ્ઠિમન્તેનાતિ અત્થો ગહેતબ્બો.

એત્થ ચ પવારણસિક્ખાપદટ્ઠકથાયં (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૨૩૮-૨૩૯) ''સચે પન ભિક્ખુ નિસિન્નો હોતિ, આસન્નસ્સ પચ્છિમન્તતો પટ્ઠાયા''તિઆદિના પટિગ્ગાહકાનં આસન્નઙ્ગસ્સ પારિમન્તતો પટ્ઠાય પરિચ્છેદસ્સ દસ્સિતત્તા ઇધાપિ આકાસે ઠિતસ્સ પટિગ્ગાહકસ્સ આસન્નઙ્ગભૂતપાદતલસ્સ પારિમન્તભૂતતો પણ્હિપરિયન્તસ્સ હેટ્ઠિમતલતો પટ્ઠાય, દાયકસ્સ પન ઓરિમન્તભૂતતો પાદઙ્ગુલસ્સ હેટ્ઠિમપરિયન્તતો પટ્ઠાય હત્થપાસો પરિચ્છિન્દિતબ્બોતિ દટ્ઠબ્બં. ઇમિનાવ નયેન ભૂમિયં નિપજ્જિત્વા ઉસ્સીસકે નિસિન્નસ્સ હત્થતો પટિગ્ગણ્હન્તસ્સાપિ આસન્નસીસઙ્ગસ્સ પારિમન્તભૂતતો ગીવન્તતો પટ્ઠાયેવ હત્થપાસો મિનિતબ્બો, ન પાદતલતો પટ્ઠાય. એવં નિપજ્જિત્વા દાનેપિ યથાનુરૂપં વેદિતબ્બં. ''યં આસન્નતરં અઙ્ગ''ન્તિ (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૨૩૮-૨૩૯) હિ વુત્તં. **અકલ્લકોતિ** ગિલાનો સહત્થા પરિભુઞ્જિતું અસક્કોન્તો મુખેન પટિગ્ગણ્હાતિ. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૨૬૫) પન "**અકલ્લકોતિ** ગિલાનો ગહેતું વા''તિ એત્તકમેવ વુત્તં, એતેન **અકલ્લકોતિ** ગિલાનો વા અથ વા ગહેતું અકલ્લકો અસમત્થોતિ અત્થો દસ્સિતો. તેનાહ "**સચેપિ નત્થુકરણિયં દીયમાનં નાસાપુટેન અકલ્લકો વા મુખેન પટિગ્ગણ્હાતી**"તિ.

૧૦૫. એકદેસેનાપીતિ અઙ્ગુલિયા ફુટ્ઠમત્તેન.

તઞ્ચે પટિગ્ગણ્હાતિ, સબ્બં પટિગ્ગહિતમેવાતિ વેણુકોટિયં બન્ધિત્વા ઠપિતત્તા. સચે ભૂમિયં ઠિતમેવ ઘટં દાયકેન હત્થપાસે ઠત્વા ''ઘટં દસ્સામી''તિ દિન્નં વેણુકોટિયા ગહણવસેન પટિગ્ગણ્હાતિ, ઉભયકોટિબદ્ધં સબ્બમ્પિ પટિગ્ગહિતમેવ હોતિ. ભિક્ખુસ્સ હત્થે અપીળેત્વા પકતિયા પીળિયમાનં ઉચ્છુરસં સન્ધાય ''ગણ્હથા''તિ વુત્તત્તા "**અભિહારો ન પઞ્ઞાયતી**"તિ વુત્તં, હત્થપાસે ઠિતસ્સ પન ભિક્ખુસ્સ અત્થાય પીળિયમાનં ઉચ્છુતો પગ્ઘરન્તં રસં ગણ્હિતું વટ્ટતિ. દોણિકાય સયં પગ્ઘરન્તં ઉચ્છુરસં મજ્ઝે આવરિત્વા વિસ્સજ્જિતમ્પિ ગણ્હિતું વટ્ટતિ.

પટિગ્ગહણસઞ્ઞાયાતિ ''મઞ્ચાદિના પટિગ્ગહેસ્સામી''તિ ઉપ્પાદિતસઞ્ઞાય, ઇમિના ''પટિગ્ગણ્હામી''તિ વાચાય વત્તબ્બકિચ્ચં નત્થીતિ દસ્સેતિ.

યત્થ કત્થચિ અટ્ઠકથાસુ, પદેસેસુ વા. **અસંહારિમે ફલકે**તિ થામમજ્ઝિમેન અસંહારિયે. ''તિન્તિણિકાદિપણ્ણેસૂતિ વચનતો સાખાસુ પટિગ્ગહણં રુહતીતિ દટ્ઠબ્બ''ન્તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૩.૨૬૫) વુત્તં. પોરાણટીકાયમ્પિ તથેવ વુત્તં, તદેતં વિચારેતબ્બં. અટ્ઠકથાયઞ્હિ ''ભૂમિયં અત્થતેસુ સુખુમેસુ તિન્તિણિકાદિપણ્ણેસુ પટિગ્ગહણં ન રુહતી''તિ વુત્તં. તં તિન્તિણિકાદિપણ્ણાનં સુખુમત્તા તત્થ ઠપિતઆમિસસ્સ અસણ્ઠહનતો ભૂમિયં ઠપિતસદિસત્તા ''ન રુહતી''તિ વુત્તં, તિન્તિણિકાદિસાખાસુ ઠપિતેપિ એવમેવ સિયા, તસ્મા ''સાખાસુ પટિગ્ગહણં રુહતી''તિ વચનં અયુત્તં વિય દિસ્સતિ. અટ્ઠકથાયં ''ન રુહતી''તિ કિરિયાપદસ્સ ''કસ્મા''તિ હેતુપરિયેસને સતિ ન અઞ્ઞં પરિયેસિતબ્બં, ''સુખુમેસૂ''તિ વુત્તં વિસેસનપદંયેવ હેતુમન્તવિસેસનં ભવતિ, તસ્મા તિન્તિણિકપણ્ણાદીસુ પટિગ્ગહણં ન રુહતિ, કસ્મા? તેસં સુખુમત્તા. અઞ્ઞેસુ પન પદુમિનીપણ્ણાદીસુ રુહતિ, કસ્મા? તેસં ઓળારિકત્તાતિ હેતુફલસમ્બન્ધો ઇચ્છિતબ્બોતિ દિસ્સતિ , તસ્મા ''તદેતં વિચારેતબ્બ''ન્તિ વુત્તં. તથા હિ વુત્તં અટ્ઠકથાયં ''ન હિ તાનિ સન્ધારેતું સમત્થાનીતિ મહન્તેસુ પન પદુમિનીપણ્ણાદીસુ રુહતી''તિ.

૧૦૬. **પુઞ્છિત્વા પટિગ્ગહેત્વા**તિ પુઞ્છિતેપિ રજનચુણ્ણાસઙ્કાય સતિ પટિગ્ગહણત્થાય વુત્તં, નાસતિ. **તં પના**તિ પતિતરજં અપ્પટિગ્ગહેત્વા ઉપરિ ગહિતપિણ્ડપાતં. **અનાપત્તી**તિ દુરૂપચિણ્ણાદિદોસો નત્થિ. પુબ્બાભોગસ્સ અનુરૂપવસેન ''**અનુપસમ્પન્નસ્સ દત્વા...પે॰... વટ્ટતી**''તિ વુત્તં. યસ્મા પન તં ''અઞ્ઞસ્સ દસ્સામી''તિ ચિત્તુપ્પાદમત્તેન પરસન્તકં ન હોતિ, તસ્મા તસ્સ અદત્વાપિ પટિગ્ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. ''અનુપસમ્પન્નસ્સ દસ્સામી''તિઆદિપિ વિનયદુક્કટસ્સ પરિહારાય વુત્તં, તથા અકત્વા ગહિતેપિ પટિગ્ગહેત્વા પરિભુઞ્જતો અનાપત્તિયેવ. **ભિક્ખુસ્સ દેતી**તિ અઞ્ઞસ્સ ભિક્ખુસ્સ દેતિ. **કઞ્જિક**ન્તિ ખીરરસાદિં યં કિઞ્ચિ દ્રવં સન્ધાય વુત્તં. હત્થતો મોચેત્વા પુન ગણ્હાતિ, ઉગ્ગહિતકં હોતીતિ આહ ''**હત્થતો અમોચેન્તેનેવા**''તિ. **આલુળેન્તાન**ન્તિ આલોળેન્તાનં, અયમેવ વા પાઠો. આહરિત્વા ભૂમિયં ઠપિતત્તા અભિહારો નત્થીતિ આહ ''**પત્તો પટિગ્ગહેતબ્બો**''તિ.

૧૦૭. **પઠમતરં ઉળુઙ્કતો થેવા પત્તે પતન્તી**તિ એત્થ ''યથા પઠમતરં પતિતથેવે દોસો નત્થિ, તથા આકિરિત્વા અપનેન્તાનં પચ્છા પતિતથેવેપિ અભિહટત્તા નેવત્થિ દોસો''તિ વદન્તિ. **ચરુકેના**તિ ખુદ્દકભાજનેન. ''**અભિહટત્તા**તિ દીયમાનક્ખણં સન્ધાય વુત્તં. દત્વા અપનયનકાલે પન છારિકા વા બિન્દૂનિ વા પતન્તિ, પુન પટિગ્ગહેતબ્બં અભિહારસ્સ વિગતત્તા''તિ વદન્તિ, તં યથા ન પતતિ, તથા અપનેસ્સામીતિ પટિહરન્તે યુજ્જતિ, પકતિસઞ્ઞાય અપનેન્તે અભિહારો ન છિજ્જતિ, સુપતિતં. પટિગ્ગહિતમેવ હિ તં હોતિ. **મુખવટ્ટિયાપિ ગહેતું વટ્ટતી**તિ અભિહરિયમાનસ્સ પત્તસ્સ મુખવટ્ટિયા ઉપરિભાગે હત્થં પસારેત્વા કુસિતું વટ્ટતિ. **પાદેન પેલ્લેત્વા**તિ પાદેન ''પટિગ્ગહેસ્સામી''તિ સઞ્ઞાય અક્કમિત્વા. **કેચી**તિ અભયગિરિવાસિનો. **વચનમત્તમેવા**તિ પટિબદ્ધં પટિબદ્ધપટિબદ્ધન્તિ સદ્દમત્તમેવ નાનં, કાયપટિબદ્ધમેવ હોતિ, તસ્મા તેસં વચનં ન ગહેતબ્બન્તિ અધિપ્પાયો. **એસ નયો**તિ ''પટિબદ્ધપટિબદ્ધમ્પિ કાયપટિબદ્ધમેવા''તિ અયં નયો. તથા ચ તત્થ કાયપટિબદ્ધે તપ્પટિબદ્ધે ચ થુલ્લચ્ચયમેવ વુત્તં.

તેન આહરાપેતુન્તિ યસ્સ ભિક્ખુનો સન્તિકં ગતં, તં ''ઇધ નં આનેહી''તિ આણાપેત્વા તેન આહરાપેતું ઇતરસ્સ વટ્ટતીતિ અત્થો. **તસ્મા**તિ યસ્મા મૂલટ્ઠસ્સેવ પરિભોગો અનુઞ્ઞાતો, તસ્મા. તં દિવસં હત્થેન ગહેત્વા

દુતિયદિવસે પટિગ્ગહેત્વા પરિભુઞ્જન્તસ્સ ઉગ્ગહિતકપટિગ્ગહિતં હોતીતિ આહ "**અનામસિત્વા**"તિ. અપ્પટિગ્ગહિતત્તા "**સન્નિધિપચ્ચયા અનાપત્તી**"તિ વુત્તં. અપ્પટિગ્ગહેત્વા પરિભુઞ્જન્તસ્સ અદિન્નમુખદ્વારાપત્તિ હોતીતિ આહ "**પટિગ્ગહેત્વા પન પરિભુઞ્જિતબ્બ**"ન્તિ. "**ન તતો પર**ન્તિ તદહેવ સામં અપ્પટિગ્ગહિતં સન્ધાય વુત્તં, તદહેવ પટિગ્ગહિતં પન પુનદિવસાદીસુ અપ્પટિગ્ગહેત્વાપિ પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતી''તિ વદન્તિ.

૧૦૮. **ખીયન્તી**તિ ખયં ગચ્છન્તિ, તેસં ચુણ્ણેહિ થુલ્લચ્ચયઅપ્પટિગ્ગહણાપત્તિયો ન હોન્તીતિ અધિપ્પાયો. **સત્થકેના**તિ પટિગ્ગહિતસત્થકેન. **નવસમુટ્ઠિત**ન્તિ એતેનેવ ઉચ્છુઆદીસુ અભિનવલગ્ગત્તા અબ્બોહારિકં ન હોતીતિ દસ્સેતિ. **એસેવ નયો**તિ સન્નિધિદોસાદિં સન્ધાય વદતિ. તેનાહ "**ન હી**"તિઆદિ. કસ્મા પનેત્થ ઉગ્ગહિતપચ્ચયા, સન્નિધિપચ્ચયા વા દોસો ન સિયાતિ આહ "**ન હિ તં પરિભોગત્થાય પરિહરન્તી**"તિ. ઇમિના ચ બાહિરપરિભોગત્થં સામં ગહેત્વા વા અનુપસમ્પન્નેન દિન્નં વા પરિહરિતું વટ્ટતીતિ દીપેતિ, તસ્મા પત્તસમ્મક્ખનાદિઅત્થં સામં ગહેત્વા પરિહરિતતેલાદિં સચે પરિભુઞ્જિતુકામો હોતિ, પટિગ્ગહેત્વા પરિભુઞ્જન્તસ્સ અનાપત્તિ. અબ્ભન્તરપરિભોગત્થં પન સામં ગહિતં પટિગ્ગહેત્વા પરિભુઞ્જન્તસ્સ ઉગ્ગહિતપટિગ્ગહણં હોતિ, અપ્પટિગ્ગહેત્વા પરિભુઞ્જન્તસ્સ અદિન્નમુખદ્વારાપત્તિ હોતિ. અબ્ભન્તરપરિભોગત્થમેવ અનુપસમ્પન્નેન દિન્નં ગહેત્વા પરિહરન્તસ્સ સિઙ્ગીલોણકપ્પો વિય સન્નિધિપચ્ચયા આપત્તિ હોતિ. કેચિ પન ''થામમજ્ઝિમસ્સ પુરિસસ્સ ઉચ્ચારણમત્તં હોતીતિઆદિના વુત્તપઞ્ચઙ્ગસમ્પત્તિયા પટિગ્ગહણસ્સ રુહણતો બાહિરપરિભોગત્થમ્પિ સચે અનુપસમ્પન્નેહિ દિન્નં ગણ્હાતિ, પટિગ્ગહિતમેવા''તિ વદન્તિ. એવં સતિ ઇધ બાહિરપરિભોગત્થં અનુપસમ્પન્નેન દિન્નં ગહેત્વા પરિહરન્તસ્સ સન્નિધિપચ્ચયા આપત્તિ વત્તબ્બા સિયા. ''ન હિ તં પરિભોગત્થાય પરિહરન્તી''તિ ચ ન વત્તબ્બં, તસ્મા બાહિરપરિભોગત્થં ગહિતં પટિગ્ગહિતં નામ ન હોતીતિ વેદિતબ્બં.

યદિ એવં પઞ્ચસુ પટિગ્ગહણઙ્ગેસુ ''પરિભોગત્થાયા''તિ વિસેસનં વત્તબ્બન્તિ? ન વત્તબ્બં. પટિગ્ગહણઞ્હિ પરિભોગત્થમેવ હોતીતિ ''પરિભોગત્થાયા''તિ વિસું અવત્વા ''તઞ્ચે ભિક્ખુ કાયેન વા કાયપટિબદ્ધેન વા પટિગ્ગણ્હાતી''તિ એત્તકમેવ વુત્તં. અપરે પન ''સતિપિ પટિગ્ગહણે 'ન હિ તં પરિભોગત્થાય પરિહરન્તી'તિ ઇધ અપરિભોગત્થાય પરિહરણે અનાપત્તિ વુત્તા''તિ વદન્તિ. તેન ચ પટિગ્ગહણઙ્ગેસુ પઞ્ચસુ સમિદ્ધેસુ અજ્ઝોહરિતુકામતાય ગહિતમેવ પટિગ્ગહિતં નામ હોતિ અજ્ઝોહરિતબ્બેસુયેવ પટિગ્ગહણસ્સ અનુઞ્ઞાતત્તાતિ દસ્સેતિ. તથા બાહિરપરિભોગત્થાય ગહેત્વા ઠપિતતેલાદિં અજ્ઝોહરિતુકામતાય સતિ પટિગ્ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ. **ઉદુક્ખલમુસલાદીનિ ખીયન્તી**તિ એત્થ ઉદુક્ખલમુસલાનં ખયેન પિસિતકોટ્ટિતભેસજ્જેસુ સચે આગન્તુકવણ્ણો પઞ્ઞાયતિ, ન વટ્ટતિ. **સુદ્ધં ઉદકં હોતી**તિ રુક્ખસાખાદીહિ ગળિત્વા પતનઉદકં સન્ધાય વુત્તં.

૧૦૯. **પત્તો વાસ્સ પટિગ્ગહેતબ્બો**તિ એત્થાપિ પત્તગતં છુપિત્વા દેન્તસ્સ હત્થે લગ્ગેન આમિસેન દોસાભાવત્થં પત્તપટિગ્ગહણન્તિ અબ્ભન્તરપરિભોગત્થમેવ પત્તપટિગ્ગહણં વેદિતબ્બં. **યં સામણેરસ્સ પત્તે પતતિ...પે॰... પટિગ્ગહણં ન વિજહતી**તિ એત્થ પુનપ્પુનં ગણ્હન્તસ્સ અત્તનો પત્તે પક્ખિત્તમેવ અત્તનો સન્તકન્તિ સન્નિટ્ઠાનકરણતો હત્થગતં પટિગ્ગહણં ન વિજહતિ. પરિચ્છિન્દિત્વા દિન્નં પન ગણ્હન્તસ્સ ગહણસમયેયેવ અત્તનો સન્તકન્તિ સન્નિટ્ઠાનસ્સ કતત્તા હત્થગતં પટિગ્ગહણં વિજહતિ. **કેસઞ્ચિ અત્થાય ભત્તં પક્ખિપતી**તિ એત્થ અનુપસમ્પન્નસ્સ અત્થાય પક્ખિપન્તેપિ આગન્ત્વા ગણ્હિસ્સતીતિ સયમેવ પક્ખિપિત્વા ઠપનતો પટિગ્ગહણં ન વિજહતિ. અનુપસમ્પન્નસ્સ હત્થે પક્ખિત્તં પન અનુપસમ્પન્નેનેવ ઠપિતં નામ હોતીતિ પટિગ્ગહણં વિજહતિ પરિચ્ચત્તભાવતો. તેન વુત્તં "**સામણેર...પે॰... પરિચ્ચત્તત્તા**"તિ. **કેસઞ્ચી**તિઆદીસુ અનુપસમ્પન્નાનં અત્થાય કત્થચિ ઠપિયમાનમ્પિ હત્થતો મુત્તમત્તે એવ પટિગ્ગહણં ન વિજહતિ, અથ ખો ભાજને પતિતમેવ પટિગ્ગહણં વિજહતિ.

ભાજનઞ્ચ ભિક્ખુના પુનદિવસત્થાય અપેક્ખિતમેવાતિ તગ્ગતમ્પિ આમિસં દુદ્ધોતપત્તગતં વિય પટિગ્ગહણં વિજહતીતિ સઞ્ઞાય ''સામણેરસ્સ હત્થે પક્ખિપિતબ્બ''ન્તિ વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં. ઈદિસેસુ હિ યુત્તિ ન ગવેસિતબ્બા, વુત્તનયેનેવ પટિપજ્જિતબ્બં.

૧૧૦. પત્તગતા યાગૂતિ ઇમિના પત્તમુખવટ્ટિયા કુટ્ટેપિ કુટે યાગુ પટિગ્ગાહિતા, ઉગ્ગાહિતા વા ન હોતિ ભિક્ખુનો અનિચ્છાય કુટ્ટત્તાતિ દસ્સેતિ. **આરોપેતી**તિ હત્થં ફુસાપેતિ. **પટિગ્ગહણૂપગં ભારં** નામ થામમજ્ઝિમસ્સ પુરિસસ્સ ઉક્ખેપારહં. કિઞ્ચાપિ અવિસ્સજ્જેત્વાવ અઞ્ઞેન હત્થેન પિદહન્તસ્સ દોસો નત્થિ, તથાપિ ન પિદહિતબ્બન્તિ અટ્ઠકથાપમાણેનેવ ગહેતબ્બં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૨૬૫) પન ''**ન પિદહિતબ્બ**ન્તિ હત્થતો મુત્તં સન્ધાય વુત્તં, હત્થગતં પન ઇતરેન હત્થેન પિદહતો, હત્થતો મુત્તમ્પિ વા અફુસિત્વા ઉપરિ પિધાનં પાતેન્તસ્સ ન દોસો''તિ વુત્તં.

૧૧૧. પટિગ્ગણ્હાતીતિ છાયત્થાય ઉપરિ ધારિયમાના મહાસાખા યેન કેનચિ છિજ્જેય્ય, તત્થ લગ્ગરજં મુખે પાતેય્ય વાતિ કપ્પિયં કારાપેત્વા પટિગ્ગણ્હાતિ.

મચ્છિકવારણત્થન્તિ એત્થ ''સચેપિ સાખાય લગ્ગરજં પત્તે પતતિ, સુખેન પરિભુઞ્જિતું સક્કાતિ સાખાય પટિગ્ગાહિતત્તા અબ્ભન્તરપરિભોગત્થમેવિધ પટિગ્ગહણન્તિ મૂલપટિગ્ગહણમેવ વટ્ટતી''તિ વુત્તં. અપરે પન ''મચ્છિકવારણત્થન્તિ વચનમત્તં ગહેત્વા બાહિરપરિભોગત્થં ગહિત''ન્તિ વદન્તિ. **કુણ્ડકે**તિ મહાઘટે. **તસ્મિમ્પી**તિ ચાટિઘટેપિ. **અનુપસમ્પન્નં ગાહાપેત્વા**તિ તમેવ અજ્ઝોહરણીયં ભણ્ડં અનુપસમ્પન્નેન ગાહાપેત્વા.

થેરસ્સ પત્તં દુતિયત્થેરસ્સાતિ ''થેરસ્સ પત્તં મય્હં દેથા''તિ તેન અત્તનો પરિચ્ચજાપેત્વા દુતિયત્થેરસ્સ દેતિ. **તુય્હં યાગું મય્હં દેહી**તિ એત્થ એવં વત્વા સામણેરસ્સ પત્તં ગહેત્વા અત્તનોપિ પત્તં તસ્સ દેતિ. **એત્થ પના**તિ ''પણ્ડિતો સામણેરો''તિઆદિપત્તપરિવત્તનકથાયં. **કારણં ઉપપરિક્ખિતબ્બ**ન્તિ યથા માતુઆદીનં તેલાદીનિ હરન્તો તથારૂપે કિચ્ચે અનુપસમ્પન્નેન અપરિવત્તેત્વાવ પરિભુઞ્જિતું લભતિ, એવમિધ પત્તપરિવત્તનં અકત્વા પરિભુઞ્જિતું કસ્મા ન લભતીતિ કારણં વીમંસિતબ્બન્તિ અત્થો. એત્થ પન ''સામણેરેહિ ગહિતતણ્ડુલેસુ પરિક્ખીણેસુ અવસ્સં અમ્હાકં સામણેરા સઙ્ગહં કરોન્તીતિ ચિત્તુપ્પત્તિ સમ્ભવતિ, તસ્મા તં પરિવત્તેત્વાવ પરિભુઞ્જિતબ્બં. માતાપિતૂનં અત્થાય પન છાયત્થાય વા ગહણે પરિભોગાસા નત્થિ, તસ્મા તં વટ્ટતી''તિ કારણં વદન્તિ. તેનેવ આચરિયબુદ્ધદત્તત્થેરેનપિ વુત્તં –

''માતાપિતૂનમત્થાય, તેલાદિં હરતોપિ ચ;
સાખં છાયાદિઅત્થાય, ઇમસ્સ ન વિસેસતા.

''તસ્મા હિસ્સ વિસેસસ્સ, ચિન્તેતબ્બં તુ કારણં;
તસ્સ સાલયભાવં તુ, વિસેસં તક્કયામહ''ન્તિ.

ઇદમેવેત્થ યુત્તતરં અવસ્સં તથાવિધવિતક્કુપ્પત્તિયા સમ્ભવતો. ન હિ સક્કા એત્થ વિતક્કં સોધેતુન્તિ. માતાદીનં અત્થાય હરણે પન નાવસ્સં તથાવિધવિતક્કુપ્પત્તીતિ સક્કા વિતક્કં સોધેતું. યત્થ હિ વિતક્કં સોધેતું સક્કા, તત્થ નેવત્થિ દોસો. તેનેવ વક્ખતિ ''સચે પન સક્કોતિ વિતક્કં સોધેતું, તતો લદ્ધં ખાદિતુમ્પિ વટ્ટતી''તિ. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૨૬૫) પન ''**એત્થ પના**તિ પત્તપરિવત્તને. **કારણ**ન્તિ એત્થ યથા

સામણેરા ઇતો અમ્હાકમ્પિ દેન્તીતિ વિતક્કો ઉપ્પજ્જતિ, ન તથા અઞ્ઞથાતિ કારણં વદન્તિ, તઞ્ચ યુત્તં. યસ્સ પન તાદિસો વિતક્કો નત્થિ, તેન અપરિવત્તેત્વાપિ ભુઞ્જિતું વટ્ટતી''તિ વુત્તં.

૧૧૨. **નિચ્ચાલેતુન્તિ** ચાલેત્વા પાસાણસક્ખરાદિઅપનયનં કાતું. **ઉદ્ધનં આરોપેતબ્બન્તિ** અનગ્ગિકં ઉદ્ધનં સન્ધાય વુત્તં. ઉદ્ધને પચ્ચમાનસ્સ આલુળને ઉપરિ અપક્કતણ્ડુલા હેટ્ઠા પવિસિત્વા પચ્ચન્તીતિ આહ "**સામંપાકઞ્ચેવ હોતી**"તિ.

૧૧૩. **આધારકે પત્તો ઠપિતો**તિ અપ્પટિગ્ગહિતામિસો પત્તો પુન પટિગ્ગહણત્થાય ઠપિતો. **ચાલેતી**તિ વિના કારણં ચાલેતિ, સતિપિ કારણે ભિક્ખૂનં પરિભોગારહં ચાલેતું ન વટ્ટતિ. કિઞ્ચાપિ ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અમનુસ્સિકાબાધે આમકમંસં આમકલોહિત''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૪) તાદિસે આબાધે અત્તનો અત્થાય આમકમંસપટિગ્ગહણં અનુઞ્ઞાતં, ''આમકમંસપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતી''તિ (દી॰ નિ॰ ૧.૧૦, ૧૯૪) ચ સામઞ્ઞતો પટિક્ખિત્તં, તથાપિ અત્તનો, અઞ્ઞસ્સ વા ભિક્ખુનો અત્થાય અગ્ગહિતત્તા "**સીહવિઘાસાદિં...પે॰... વટ્ટતી**"તિ વુત્તં. **સક્કોતિ વિતક્કં સોધેતુન્તિ** ''મય્હમ્પિ દેતી''તિ વિતક્કસ્સ અનુપ્પન્નભાવં સલ્લક્ખેતું સક્કોતિ , ''સામણેરસ્સ દસ્સામી''તિ સુદ્ધચિત્તેન મયા ગહિતન્તિ વા સલ્લક્ખેતું સક્કોતિ. **સચે પન મૂલેપિ પટિગ્ગહિતં હોતી**તિ એત્થ ''ગહેત્વા ગતે મય્હમ્પિ દદેય્યુન્તિ સઞ્ઞાય સચે પટિગ્ગહિતં હોતી''તિ વદન્તિ.

૧૧૪. **કોટ્ઠાસે કરોતી**તિ ''ભિક્ખૂ સામણેરા ચ અત્તનો અત્તનો અભિરુચિતં કોટ્ઠાસં ગણ્હન્તૂ''તિ સબ્બેસં સમકે કોટ્ઠાસે કરોતિ. **ગહિતાવસેસન્તિ** સામણેરેહિ ગહિતકોટ્ઠાસતો અવસેસં. **ગણ્હિત્વા**તિ ''મય્હં ઇદં ગણ્હિસ્સામી''તિ ગહેત્વા. ઇધ **ગહિતાવસેસં** નામ તેન ગણ્હિત્વા પુન ઠપિતં.

પટિગ્ગહેત્વાતિ તદહુ પટિગ્ગહેત્વા. તેનેવ "**યાવકાલિકેન યાવજીવિકસંસગ્ગે દોસો નત્થી**"તિ વુત્તં. સચે પન પુરિમદિવસે પટિગ્ગહેત્વા ઠપિતા હોતિ, સામિસેન મુખેન તસ્સા વટ્ટિયા ધૂમં પિવિતું ન વટ્ટતિ. **સમુદ્દોદકેના**તિ અપ્પટિગ્ગહિતસમુદ્દોદકેન.

હિમકરકા નામ કદાચિ વસ્સોદકેન સહ પતનકા પાસાણલેખા વિય ઘનીભૂતા ઉદકવિસેસા, તેસુ પટિગ્ગહણકિચ્ચં નત્થિ. તેનાહ "**ઉદકગતિકા એવા**"તિ. યસ્મા કતકટ્ઠિ ઉદકં પસાદેત્વા વિસું તિટ્ઠતિ, તસ્મા "**અબ્બોહારિક**"ન્તિ વુત્તં. ઇમિના અપ્પટિગ્ગહિતાપત્તીહિ અબ્બોહારિકં, વિકાલભોજનાપત્તીહિપિ અબ્બોહારિકન્તિ દસ્સેતિ. **લગ્ગતી**તિ સુક્ખે મુખે ચ હત્થે ચ મત્તિકાવણ્ણં દસ્સેન્તં લગ્ગતિ. **બહલન્તિ** હત્થમુખેસુ અલગ્ગનકમ્પિ પટિગ્ગહેતબ્બં.

વાસમત્તન્તિ રેણુખીરાભાવં દસ્સેતિ. **પાનીયં ગહેત્વા**તિ અત્તનોયેવ અત્થાય ગહેત્વા. સચે પન પીતાવસેસકં તત્થેવ આકિરિસ્સામીતિ ગણ્હાતિ, પુન પટિગ્ગહણકિચ્ચં નત્થિ. **આકિરતિ, પટિગ્ગહેતબ્બન્તિ** પુપ્ફરસસ્સ પઞ્ઞાયનતો વુત્તં. **વિક્ખમ્ભેત્વા**તિ વિયૂહિત્વા, અપનેત્વાતિ અત્થો.

૧૧૫. **મહાભૂતેસૂ**તિ પાણસરીરસન્નિસ્સિતેસુ પથવીઆદિમહાભૂતેસુ. **સબ્બં વટ્ટતી**તિ અત્તનો પરેસઞ્ચ સરીરસન્નિસ્સિતં સબ્બં વટ્ટતિ, અકપ્પિયમંસાનુલોમતાય થુલ્લચ્ચયાદિં ન જનેતીતિ અધિપ્પાયો. **પતતી**તિ અત્તનો સરીરતો છિજ્જિત્વા પતતિ. ''રુક્ખતો છિન્દિત્વા''તિ વુત્તત્તા મત્તિકત્થાય પથવિં ખણિતું, અઞ્ઞમ્પિ યં કિઞ્ચિ મૂલપણ્ણાદિવિસભેસજ્જં છિન્દિત્વા છારિકં અકત્વાપિ અપ્પટિગ્ગહિતમ્પિ પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતીતિ દટ્ઠબ્બં.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

પટિગ્ગહણવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

વીસતિમો પરિચ્છેદો.

૨૧. પવારણાવિનિચ્છયકથા

૧૧૬. એવં પટિગ્ગહણવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ પવારણાવિનિચ્છયં કથેતું “**પટિક્ખેપપવારણા**”તિઆદિમાહ. તત્થ પટિક્ખિપનં પટિક્ખેપો, અસમ્પટિચ્છનન્તિ અત્થો. પવારિયતે પવારણા, પટિસેધનન્ત્યત્થો. પટિક્ખેપસઞ્ઞાતા પવારણા **પટિક્ખેપપવારણા.** અથ વા પટિક્ખેપવસેન પવારણા **પટિક્ખેપપવારણા.** પઞ્ચન્નં ભોજનાનં અઞ્ઞતરં ભુઞ્જન્તસ્સ અઞ્ઞસ્મિં ભોજને અભિહટે પટિક્ખેપસઞ્ઞાતા પવારણાતિ સમ્બન્ધો.

૧૧૭. યં અસ્નાતીતિ યં ભુઞ્જતિ. **અમ્બિલપાયાસાદીસૂ**તિ **આદિ**-સદ્દેન ખીરપાયાસાદિં સઙ્ગણ્હાતિ. તત્થ **અમ્બિલપાયાસ**ગ્ગહણેન તક્કાદિઅમ્બિલસંયુત્તા ઘનયાગુ વુત્તા. **ખીરપાયાસ**ગ્ગહણેન ખીરસંયુત્તા યાગુ સઙ્ગય્હતિ. **પવારણં જનેતી**તિ અનતિરિત્તભોજનાપત્તિનિબન્ધનં પટિક્ખેપં સાધેતિ. કતોપિ પટિક્ખેપો અનતિરિત્તભોજનાપત્તિનિબન્ધનો ન હોતિ, અકતટ્ઠાનેયેવ તિટ્ઠતીતિ આહ “**પવારણં ન જનેતી**”તિ.

‘‘યાગુ-સદ્દસ્સ પવારણજનકયાગુયાપિ સાધારણત્તા ‘યાગું ગણ્હથા’તિ વુત્તેપિ પવારણા હોતીતિ પવારણં જનેતિયેવાતિ વુત્ત’’ન્તિ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. તં પરતો તત્થેવ ‘‘ભત્તમિસ્સકં યાગું આહરિત્વા’’તિ એત્થ વુત્તકારણેન ન સમેતિ. વુત્તઞ્હિ તત્થ – હેટ્ઠા અયાગુકે નિમન્તને ઉદકકઞ્જિકખીરાદીહિ સદ્ધિં મદ્દિતં ભત્તમેવ સન્ધાય ‘‘યાગું ગણ્હથા’’તિ વુત્તત્તા પવારણા હોતિ. ‘‘ભત્તમિસ્સકં યાગું આહરિત્વા’’તિ એત્થ પન વિસું યાગુયા વિજ્જમાનત્તા પવારણા ન હોતીતિ. તસ્મા તત્થ વુત્તનયેનેવ ખીરાદીહિ સદ્ધિં મદ્દિતં ભત્તમેવ સન્ધાય ‘‘યાગું ગણ્હથા’’તિ વુત્તત્તા યાગુયાવ તત્થ અભાવતો પવારણા હોતીતિ એવમેત્થ કારણં વત્તબ્બં. એવઞ્હિ સતિ પરતો ‘‘યેનાપુચ્છિતો, તસ્સ અત્થિતાયા’’તિ અટ્ઠકથાય વુત્તકારણેનપિ સંસન્દતિ, અઞ્ઞથા ગણ્ઠિપદેસુયેવ પુબ્બાપરવિરોધો આપજ્જતિ, અટ્ઠકથાય ચ ન સમેતીતિ. **સચે…પે॰… પઞ્ઞાયતી**તિ ઇમિના વુત્તપ્પમાણસ્સ મચ્છમંસખણ્ડસ્સ નહારુનો વા સબ્ભાવમત્તં દસ્સેતિ. **તાહી**તિ પુથુકાહિ.

સાલિવીહિયવેહિ કતસત્તૂતિ યેભુય્યનયેન વુત્તં, સત્ત ધઞ્ઞાનિ પન ભજ્જિત્વા કતોપિ સત્તુયેવ. તેનેવાહ “**કઙ્ગુવરક…પે॰… સત્તુસઙ્ગહમેવ ગચ્છતી**”તિ. **સત્તુમોદકો**તિ સત્તુયો પિણ્ડેત્વા કતો અપક્કો સત્તુગુળો . વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૨૩૮-૨૩૯) પન “**સત્તુમોદકો**તિ સત્તું તેમેત્વા કતો અપક્કો, સત્તું પન પિસિત્વા પિટ્ઠં કત્વા તેમેત્વા પૂવં કત્વા પચન્તિ, તં ન પવારેતી’’તિ વુત્તં.

પઞ્ચન્નં ભોજનાનં અઞ્ઞતરવસેન વિપ્પકતભોજનભાવસ્સ ઉપચ્છિન્નત્તા “**મુખે સાસપમત્તમ્પિ…પે॰… ન પવારેતી**”તિ વુત્તં. ‘‘અકપ્પિયમંસં પટિક્ખિપતિ, ન પવારેતી’’તિ વચનતો સચે સઙ્ઘિકં લાભં અત્તનો અપાપુણન્તં જાનિત્વા વા અજાનિત્વા વા પટિક્ખિપતિ, ન પવારેતિ પટિક્ખિપિતબ્બસ્સેવ પટિક્ખિત્તત્તા, અલજ્જિસન્તકં પટિક્ખિપન્તોપિ ન પવારેતિ. **અવત્થુતાયા**તિ અનતિરિત્તાપત્તિસાધિકાય પવારણાય અવત્થુભાવતો. એતેન પટિક્ખિપિતબ્બસ્સેવ પટિક્ખિત્તભાવં દીપેતિ. યઞ્હિ પટિક્ખિપિતબ્બં હોતિ, તસ્સ પટિક્ખેપો આપત્તિયા અઙ્ગં ન હોતીતિ તં પવારણાય અવત્થૂતિ વુચ્ચતિ.

૧૧૮. આસન્નતરં અઙ્ગન્તિ હત્થપાસતો બહિ ઠત્વા ઓનમિત્વા દેન્તસ્સ સીસં આસન્નતરં હોતિ, તસ્સ ઓરિમન્તેન પરિચ્છિન્દિતબ્બં.

ઉપનામેતીતિ ઇમિના કાયાભિહારં દસ્સેતિ. **અપનામેત્વા**તિ અભિમુખં હરિત્વા. **ઇદં ભત્તં ગણ્હાતિ વદતી**તિ કિઞ્ચિ અપનામેત્વા વદતિ. કેવલં વાચાભિહારસ્સ અનધિપ્પેતત્તા ગણ્હથાતિ ગહેતું આરદ્ધં. હત્થપાસતો બહિ ઠિતસ્સ સતિપિ દાતુકામતાભિહારે પટિક્ખિપન્તસ્સ દૂરભાવેનેવ પવારણાય અભાવતો થેરસ્સપિ દૂરભાવમત્તં ગહેત્વા પવારણાય અભાવં દસ્સેન્તો "**થેરસ્સ દૂરભાવતો**"તિઆદિમાહ, ન પન થેરસ્સ અભિહારસમ્ભવતો. સચેપિ ગહેત્વા ગતો હત્થપાસે ઠિતો હોતિ, કિઞ્ચિ પન અવત્વા આધારટ્ઠાને ઠિતત્તા અભિહારો નામ ન હોતીતિ "**દૂતસ્સ ચ અનભિહરણતો**"તિ વુત્તં. ''ગહેત્વા આગતેન 'ભત્તં ગણ્હથા'તિ વુત્તે અભિહારો નામ હોતીતિ 'સચે પન ગહેત્વા આગતો ભિક્ખુ...પે॰... પવારણા હોતી'તિ વુત્ત''ન્તિ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. કેચિ પન ''પત્તં કિઞ્ચિપિ ઉપનામેત્વા 'ઇમં ભત્તં ગણ્હથા'તિ વુત્તન્તિ ગહેતબ્બ''ન્તિ વદન્તિ, તં યુત્તં વિય દિસ્સતિ વાચાભિહારસ્સ ઇધ અનધિપ્પેતત્તા.

પરિવેસનાયાતિ ભત્તગ્ગે. **અભિહટાવ હોતી**તિ પરિવેસકેનેવ અભિહટા હોતિ. **તતો દાતુકામતાય ગણ્હન્તં પટિક્ખિપન્તસ્સ પવારણા હોતી**તિ એત્થ અગ્ગણ્હન્તમ્પિ પટિક્ખિપતો પવારણા હોતિયેવ. કસ્મા? દાતુકામતાય અભિહટત્તા, ''તસ્મા સા અભિહટાવ હોતી''તિ હિ વુત્તં. તેનેવ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ ''દાતુકામાભિહારે સતિ કેવલં 'દસ્સામી'તિ ગહણમેવ અભિહારો ન હોતિ, 'દસ્સામી'તિ ગણ્હન્તેપિ અગણ્હન્તેપિ દાતુકામતાભિહારોવ અભિહારો હોતિ, તસ્મા ગહણસમયે વા અગ્ગહણસમયે વા તં પટિક્ખિપતો પવારણા હોતી''તિ વુત્તં. ઇદાનિ તસ્સ અસતિ દાતુકામતાભિહારે ગહણસમયેપિ પટિક્ખિપતો પવારણા ન હોતીતિ દસ્સેતું "**સચે પના**"તિઆદિ વુત્તં. કટચ્છુના અનુક્ખિત્તમ્પિ પુબ્બે એવ અભિહટત્તા પવારણા હોતીતિ "**અભિહટાવ હોતી**"તિ વુત્તં. **ઉદ્ધટમત્તે**તિ ભાજનતો વિયોજિતમત્તે. **દ્વિન્નં સમભારેપી**તિ પરિવેસકસ્સ ચ અઞ્ઞસ્સ ચ ભત્તપચ્છિભારગ્ગહણે સમ્ભૂતેપીતિ અત્થો.

૧૧૯. રસં ગણ્હથાતિ એત્થ કેવલં મંસરસસ્સ અપવારણાજનકસ્સ નામેન વુત્તત્તા પટિક્ખિપતો પવારણા ન હોતિ. **મચ્છરસ**ન્તિઆદીસુ મચ્છો ચ રસઞ્ચાતિ અત્થસમ્ભવતો, વત્થુનોપિ તાદિસત્તા પવારણા હોતિ. ''ઇદં ગણ્હથા''તિપિ અવત્વા તુણ્હીભૂતેન અભિહટં પટિક્ખિપતોપિ હોતિ એવ.

કરમ્બકોતિ મિસ્સકાધિવચનમેતં. યઞ્હિ બહૂહિ મિસ્સેત્વા કરોન્તિ, સો ''કરમ્બકો''તિ વુચ્ચતિ, સો સચેપિ મંસેન મિસ્સેત્વા કતો હોતિ, ''કરમ્બકં ગણ્હથા''તિ અપવારણારહસ્સ નામેન વુત્તત્તા પટિક્ખિપતો પવારણા ન હોતિ. ''મંસકરમ્બકં ગણ્હથા''તિ વુત્તે પન ''મંસમિસ્સકં ગણ્હથા''તિ વુત્તં હોતિ, તસ્મા પવારણાવ હોતિ.

૧૨૦. "ઉદ્દિસ્સકત"ન્તિ મઞ્ઞમાનોતિ એત્થ ''વત્થુનો કપ્પિયત્તા અકપ્પિયસઞ્ઞાય પટિક્ખેપતોપિ અચિત્તકત્તા ઇમસ્સ સિક્ખાપદસ્સ પવારણા હોતી''તિ વદન્તિ. ''હેટ્ઠા અયાગુકે નિમન્તને ઉદકકઞ્જિકખીરાદીહિ સદ્ધિં મદ્દિતં ભત્તમેવ સન્ધાય 'યાગું ગણ્હથા'તિ વુત્તત્તા પવારણા હોતિ, 'ભત્તમિસ્સકં યાગું આહરિત્વા'તિ એત્થ પન વિસું યાગુયા વિજ્જમાનત્તા પવારણા ન હોતી''તિ વદન્તિ. **અયમેત્થ અધિપ્પાયો**તિ ''યેનાપુચ્છિતો''તિઆદિના વુત્તમેવત્થં સન્ધાય વદતિ. **કારણં પનેત્થ દુદ્દસ**ન્તિ એત્થ એકે તાવ વદન્તિ ''યસ્મા યાગુમિસ્સકં નામ ભત્તમેવ ન હોતિ, ખીરાદિકમ્પિ હોતિયેવ, તસ્મા કરમ્બકે વિય પવારણાય ન ભવિતબ્બં, એવઞ્ચ સતિ 'યાગુ બહુતરા વા હોતિ સમસમા વા , ન પવારેતિ, યાગુ મન્દા, ભત્તં બહુતરં, પવારેતી'તિ એત્થ કારણં દુદ્દસ''ન્તિ. કેચિ પન વદન્તિ ''યાગુમિસ્સકં નામ ભત્તં, તસ્મા તં પટિક્ખિપતો પવારણાય એવ ભવિતબ્બં, એવઞ્ચ સતિ 'ઇધ પવારણા હોતિ, ન હોતી'તિ એત્થ કારણં દુદ્દસ''ન્તિ.

યથા ચેત્થ કારણં દુદ્દસં, એવં પરતો ‘‘મિસ્સકં ગણ્હથા’’તિ એત્થાપિ કારણં દુદ્દસમેવાતિ વેદિતબ્બં. ન હિ પવારણપ્પહોનકસ્સ અપ્પબહુભાવો પવારણાય ભાવાભાવનિમિત્તં, કિઞ્ચરહિ પવારણાજનકસ્સ નામ ગહણમેવેત્થ પમાણં, તસ્મા ‘‘ઇદઞ્ચ કરમ્બકેન ન સમાનેતબ્બ’’ન્તિઆદિના યમ્પિ કારણં વુત્તં, તમ્પિ પુબ્બે વુત્તેન સંસન્દિયમાનં ન સમેતિ. યદિ હિ મિસ્સકન્તિ ભત્તમિસ્સકેયેવ રુળ્હં સિયા, એવં સતિ યથા ‘‘ભત્તમિસ્સકં ગણ્હથા’’તિ વુત્તે ભત્તં બહુતરં વા સમં વા અપ્પતરં વા હોતિ, પવારેતિયેવ, એવં ‘‘મિસ્સકં ગણ્હથા’’તિ વુત્તેપિ અપ્પતરેપિ ભત્તે પવારણાય ભવિતબ્બં ‘‘મિસ્સક’’ન્તિ ભત્તમિસ્સકેયેવ રુળ્હત્તા. તથા હિ ‘‘મિસ્સકન્તિ ભત્તમિસ્સકેયેવ રુળ્હવોહારત્તા ઇદં પન ભત્તમિસ્સકમેવાતિ વુત્ત’’ન્તિ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. અથ મિસ્સકન્તિ ભત્તમિસ્સકે રુળ્હં ન હોતિ, મિસ્સકભત્તં પન સન્ધાય ‘‘મિસ્સકં ગણ્હથા’’તિ વુત્તન્તિ. એવમ્પિ યથા અયાગુકે નિમન્તને ખીરાદીહિ સમ્મદ્દિતં ભત્તમેવ સન્ધાય ‘‘યાગું ગણ્હથા’’તિ વુત્તે પવારણા હોતિ, એવમિધાપિ મિસ્સકભત્તમેવ સન્ધાય ‘‘મિસ્સકં ગણ્હથા’’તિ વુત્તે ભત્તં અપ્પં વા હોતુ, બહુ વા, પવારણા એવ સિયા, તસ્મા મિસ્સકન્તિ ભત્તમિસ્સકે રુળ્હં વા હોતુ, મિસ્સકં સન્ધાય ભાસિતં વા, ઉભયથાપિ પુબ્બેનાપરં ન સમેતીતિ કિમેત્થ કારણચિન્તાય. ઈદિસેસુ પન ઠાનેસુ અટ્ઠકથાપમાણેનેવ ગન્તબ્બન્તિ અયં અમ્હાકં ખન્તિ.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૨૩૮-૨૩૯) પન ‘‘**ઉદ્દિસ્સકતન્તિ મઞ્ઞમાનો**તિ એત્થ વત્થુનો કપ્પિયત્તા ‘પવારિતોવ હોતી’તિ વુત્તં. તઞ્ચે ઉદ્દિસ્સકતમેવ હોતિ, પટિક્ખેપો નત્થિ. **અયમેત્થાધિપ્પાયો**તિ ‘યેનાપુચ્છિતો’તિઆદિના વુત્તમેવત્થં સન્ધાય વદતિ. **કારણં પનેત્થ દુદ્દસન્તિ** ભત્તસ્સ બહુતરભાવે પવારણાય સમ્ભવકારણં દુદ્દસં, અઞ્ઞથા કરમ્બકેપિ મચ્છાદિબહુભાવે પવારણા ભવેય્યાતિ અધિપ્પાયો. યથા ચેત્થ કારણં દુદ્દસં, એવં પરતો ‘મિસ્સકં ગણ્હથા’તિ એત્થાપિ કારણં દુદ્દસમેવાતિ દટ્ઠબ્બં. યઞ્ચ ‘ઇદં પન ભત્તમિસ્સકમેવા’તિઆદિ કારણં વુત્તં, તમ્પિ ‘અપ્પતરં ન પવારેતી’તિ વચનેન ન સમેતી’’તિ એત્તકમેવ વુત્તં.

‘‘**વિસું કત્વા દેતી**તિ ભત્તસ્સ ઉપરિ ઠિતં રસાદિં વિસું ગહેત્વા દેતી’’તિ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. કેહિચિ પન ‘‘યથા ભત્તસિત્થં ન પતતિ, તથા ગાળ્હં હત્થેન પીળેત્વા પરિસ્સાવેત્વા દેતી’’તિ વુત્તં. તત્થાપિ કારણં ન દિસ્સતિ. યથા હિ ભત્તમિસ્સકં યાગું આહરિત્વા ‘‘યાગું ગણ્હથા’’તિ વત્વા યાગુમિસ્સકં ભત્તમ્પિ દેન્તં પટિક્ખિપતો પવારણા ન હોતિ, એવમિધાપિ બહુખીરરસાદીસુ ભત્તેસુ ‘‘ખીરં ગણ્હથા’’તિઆદીનિ વત્વા દિન્નાનિ ખીરાદીનિ વા દેતુ ખીરાદિમિસ્સકં ભત્તં વા, ઉભયથાપિ પવારણાય ન ભવિતબ્બં, તસ્મા ‘‘વિસું કત્વા દેતી’’તિ તેનાકારેન દેન્તં સન્ધાય વુત્તં, ન પન ભત્તમિસ્સકં કત્વા દીયમાનં પટિક્ખિપતો પવારણા હોતીતિ દસ્સનત્થન્તિ ગહેતબ્બં. યદિ પન ભત્તમિસ્સકં કત્વા દીયમાને પવારણા હોતીતિ અધિપ્પાયેન અટ્ઠકથાયં ‘‘વિસું કત્વા દેતી’’તિ વુત્તં, એવં સતિ અટ્ઠકથાયેવેત્થ પમાણન્તિ ગહેતબ્બં, ન પન કારણન્તરં ગવેસિતબ્બં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૨૩૮-૨૩૯) પન ‘‘**વિસું કત્વા દેતી**તિ ‘રસં ગણ્હથા’તિઆદિના વાચાય વિસું કત્વા દેતીતિ અત્થો ગહેતબ્બો, ન પન કાયેન રસાદિં વિયોજેત્વાતિ તથા અવિયોજિતેપિ પટિક્ખિપતો પવારણાય અસમ્ભવતો અપવારણાપહોનકસ્સ નામેન વુત્તત્તા ભત્તમિસ્સકયાગું આહરિત્વા ‘યાગું ગણ્હથા’તિ વુત્તટ્ઠાનાદીસુ વિય, અઞ્ઞથા એત્થ યથા પુબ્બાપરં ન વિરુજ્ઝતિ, તથા અધિપ્પાયો ગહેતબ્બો’’તિ વુત્તં.

નાવા વા સેતુ વાતિઆદિમ્હિ નાવાદિઅભિરુહનાદિક્ખણે કિઞ્ચિ ઠત્વાપિ અભિરુહનાદિકાતબ્બત્તેપિ ગમનતપ્પરતાય ઠાનં નામ ન હોતિ, જનસમ્મદ્દેન પન અનોકાસાદિભાવેન ઠાતું ન વટ્ટતિ. **અચાલેત્વા**તિ વુત્તટ્ઠાનતો અઞ્ઞસ્મિં પીઠપ્પદેસે વા ઉદ્ધં વા અપેલ્લેત્વા, તસ્મિં એવ પન ઠાને પરિવત્તેતું લભતિ. તેનાહ ‘‘**યેન પસ્સેના**’’તિઆદિ. સચે ઉક્કુટિકં નિસિન્નો પાદે અમુઞ્ચિત્વાપિ ભૂમિયં નિસીદતિ, ઇરિયાપથં વિકોપેન્તો નામ

હોતીતિ ઉક્કુટિકાસનં અવિકોપેત્વા સુખેન નિસીદિતું ‘‘**તસ્સ પન હેટ્ઠા…પે॰… નિસીદનકં દાતબ્બ**’’ન્તિ વુત્તં. ‘‘**આસનં અચાલેત્વા**તિ પીઠે કુટ્ઠોકાસતો આનિસદમંસં અમોચેત્વા અનુટ્ઠહિત્વાતિ વુત્તં હોતિ. અદિન્નાદાને વિય ઠાનાચાવનં ન ગહેતબ્બ’’ન્તિ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં.

૧૨૧. અકપ્પિયકતન્તિ એત્થ અકપ્પિયકતસ્સેવ અનતિરિત્તભાવતો કપ્પિયં અકારાપેત્વા તસ્મિં પત્તે પક્ખિત્તં મૂલફલાદિયેવ અતિરિત્તં ન હોતિ, અકપ્પિયભોજનં વા કુલદૂસનાદિના ઉપ્પન્નં. સેસં પન પત્તપરિયાપન્નં અતિરિત્તમેવ હોતિ, પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ, તં પન મૂલફલાદિં પરિભુઞ્જિતુકામેન તતો નીહરિત્વા કપ્પિયં કારાપેત્વા અઞ્ઞસ્મિં ભાજને ઠપેત્વા અતિરિત્તં કારાપેત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બં.

૧૨૨. સો પુન કાતું ન લભતીતિ તસ્મિંયેવ ભાજને કરિયમાનં પઠમં કતેન સદ્ધિં કતં હોતીતિ પુન સોયેવ કાતું ન લભતિ, અઞ્ઞો લભતિ. અઞ્ઞસ્મિં પન ભાજને તેન વા અઞ્ઞેન વા કાતું વટ્ટતિ. તેનાહ ‘‘**યેન અકતં, તેન કાતબ્બં, યઞ્ચ અકતં, તં કાતબ્બ**’’ન્તિ. **તેનાપી**તિ એત્થ **પિ**-સદ્દો ન કેવલં અઞ્ઞેનેવાતિ ઇમમત્થં દીપેતિ. **એવં કત**ન્તિ અઞ્ઞસ્મિં ભાજને કતં.

પેસેત્વાતિ અનુપસમ્પન્નસ્સ હત્થે પેસેત્વા. ઇમસ્સ વિનયકમ્મભાવતો ‘‘**અનુપસમ્પન્નસ્સ હત્થે ઠિતં ન કાતબ્બ**’’ન્તિ વુત્તં.

સચે પન આમિસસંસટ્ઠાનીતિ એત્થ સચે મુખગતેનાપિ અનતિરિત્તેન આમિસેન સંસટ્ઠાનિ હોન્તિ, પાચિત્તિયમેવાતિ વેદિતબ્બં, તસ્મા પવારિતેન ભોજનં અતિરિત્તં કારાપેત્વા ભુઞ્જન્તેનપિ યથા અકતેન મિસ્સં ન હોતિ, એવં મુખઞ્ચ હત્થઞ્ચ સુદ્ધં કત્વા ભુઞ્જિતબ્બં. કિઞ્ચાપિ અપવારિતસ્સ પુરેભત્તં યામકાલિકાદીનિ આહારત્થાય પરિભુઞ્જતોપિ અનાપત્તિ, પવારિતસ્સ પન પવારણમૂલકં દુક્કટં હોતિયેવાતિ ‘‘યામકાલિકં…પે॰… અજ્ઝોહારે અજ્ઝોહારે આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ પાળિયં (પાચિ॰ ૨૪૦) વુત્તં.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

પટિક્ખેપપવારણાવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

એકવીસતિમો પરિચ્છેદો.

૨૨. પબ્બજ્જાવિનિચ્છયકથા

૧૨૩. એવં પટિક્ખેપપવારણાવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ પબ્બજ્જાવિનિચ્છયં કથેતું “**પબ્બજ્જાતિ એત્થ પના**”ત્યાદિમાહ. તત્થ પઠમં વજિતબ્બાતિ **પબ્બજ્જા**, ઉપસમ્પદાતો પઠમં ઉપગચ્છિતબ્બાતિ અત્થો. પ-પુબ્બ વજ ગતિમ્હીતિ ધાતુ. **કુલપુત્તન્તિ** આચારકુલપુત્તં સન્ધાય વદતિ. યે પુગ્ગલા પટિક્ખિત્તા, તે વજ્જેત્વાતિ સમ્બન્ધો. **પબ્બજ્જાદોસવિરહિતો**તિ પબ્બજ્જાય અન્તરાયકરેહિ પચ્ચાબાધાદિદોસેહિ વિરહિતો. **નખપિટ્ઠિપ્પમાણન્તિ** એત્થ કનિટ્ઠઙ્ગુલિનખપિટ્ઠિ અધિપ્પેતા. “**તઞ્ચે નખપિટ્ઠિપ્પમાણમ્પિ વડ્ઢનપક્ખે ઠિતં હોતિ, ન પબ્બાજેતબ્બો**તિ ઇમિના સામઞ્ઞલક્ખણં દસ્સિતં, તસ્મા યત્થ કત્થચિ સરીરાવયવેસુ નખપિટ્ઠિપ્પમાણં વડ્ઢનકપક્ખે ઠિતં ચે, ન વટ્ટતીતિ સિદ્ધં. એવઞ્ચ સતિ નખપિટ્ઠિપ્પમાણમ્પિ અવડ્ઢનકપક્ખે ઠિતં ચે, સબ્બત્થ વટ્ટતીતિ આપન્નં, તઞ્ચ ન સામઞ્ઞતો અધિપ્પેતન્તિ પદેસવિસેસેયેવ નિયમેત્વા દસ્સેન્તો ‘**સચે પના**’તિઆદિમાહ. સચે હિ અવિસેસેન નખપિટ્ઠિપ્પમાણં અવડ્ઢનકપક્ખે ઠિતં વટ્ટેય્ય, ‘નિવાસનપારુપનેહિ પકતિપટિચ્છન્નટ્ઠાને’તિ પદેસનિયમં ન કરેય્ય, તસ્મા નિવાસનપારુપનેહિ પકતિપટિચ્છન્નટ્ઠાનતો અઞ્ઞત્થ નખપિટ્ઠિપ્પમાણં અવડ્ઢનકપક્ખે ઠિતમ્પિ ન વટ્ટતીતિ સિદ્ધં. નખપિટ્ઠિપ્પમાણતો ખુદ્દકતરં પન અવડ્ઢનકપક્ખે વા વડ્ઢનકપક્ખે વા ઠિતં હોતુ, વટ્ટતિ નખપિટ્ઠિપ્પમાણતો ખુદ્દકતરસ્સ વડ્ઢનકપક્ખે અવડ્ઢનકપક્ખે વા ઠિતસ્સ મુખાદીસુયેવ પટિક્ખિત્તત્તા”તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૮૮) વુત્તં.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૮૮-૮૯) પન “પટિચ્છન્નટ્ઠાને નખપિટ્ઠિપ્પમાણં અવડ્ઢનકપક્ખે ઠિતં હોતિ, વટ્ટતીતિ વુત્તત્તા અપ્પટિચ્છન્નટ્ઠાને તાદિસમ્પિ ન વટ્ટતિ, પટિચ્છન્નટ્ઠાનેપિ ચ વડ્ઢનકપક્ખે ઠિતં ન વટ્ટતીતિ સિદ્ધમેવ હોતિ. પાકટટ્ઠાનેપિ પન નખપિટ્ઠિપ્પમાણતો ઊનતરં અવડ્ઢનકં વટ્ટતીતિ યે ગણ્હેય્યું, તેસં તં ગહણં પટિસેધેતું ‘**મુખે પના**’તિઆદિ વુત્ત”ન્તિ વુત્તં. **ગોધા…પે॰… ન વટ્ટતી**તિ ઇમિના તાદિસોપિ રોગો કુટ્ઠેયેવ અન્તોગધોતિ દસ્સેતિ. ગણ્ડેપિ ઇમિના નયેન વિનિચ્છયો વેદિતબ્બો. તત્થ પન મુખાદીસુ કોલટ્ઠિમત્તતો ખુદ્દકતરોપિ ગણ્ડો ન વટ્ટતીતિ વિસું ન દસ્સિતો. “અપ્પટિચ્છન્નટ્ઠાને અવડ્ઢનકપક્ખે ઠિતેપિ ન વટ્ટતી”તિ એત્તકમેવ હિ તત્થ વુત્તં, તથાપિ કુટ્ઠે વુત્તનયેન મુખાદીસુ કોલટ્ઠિપ્પમાણતો ખુદ્દકતરોપિ ગણ્ડો ન વટ્ટતીતિ વિઞ્ઞાયતિ, તસ્મા **અવડ્ઢનકપક્ખે ઠિતેપી**તિ એત્થ **પિ**-સદ્દો અવુત્તસમ્પિણ્ડનત્થો, તેન કોલટ્ઠિમત્તતો ખુદ્દકતરોપિ ન વટ્ટતીતિ અયમત્થો દસ્સિતોયેવાતિ અમ્હાકં ખન્તિ. **પકતિવણ્ણે જાતે**તિ રોગહેતુકસ્સ વિકારવણ્ણસ્સ અભાવં સન્ધાય વુત્તં.

કોલટ્ઠિમત્તકોતિ બદરટ્ઠિપ્પમાણો. “સઞ્જાતછવિં કારેત્વા”તિ પાઠો, વિજ્જમાનછવિં કારેત્વાતિ અત્થો. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૮૮-૮૯) પન “**સચ્છવિં કારેત્વા**તિ વિજ્જમાનછવિં કારેત્વાતિ અત્થો, સઞ્છવિન્તિ વા પાઠો, સઞ્જાતછઅન્તિ અત્થો. ગણ્ડાદીસુ વૂપસન્તેસુપિ તં ઠાનં વિવણ્ણમ્પિ હોતિ, તં વટ્ટતી”તિ વુત્તં.

પદુમપુણ્ડરીકપત્તવણ્ણન્તિ રત્તપદુમસેતપદુમપુપ્ફદલવણ્ણં. **કુટ્ઠે વુત્તનયેનેવા**તિ “પટિચ્છન્નટ્ઠાને અવડ્ઢનકં વટ્ટતિ, અઞ્ઞત્થ ન કિઞ્ચિ વટ્ટતી”તિ વુત્તનયં દસ્સેતિ. **સોસબ્યાધી**તિ ખયરોગો. **યક્ખુમ્માદો**તિ કદાચિ આગન્ત્વા ભૂમિયં પાતેત્વા હત્થમુખાદિકં અવયવં ભૂમિયં ઘંસનકો યક્ખોવ રોગો.

१२४. **મહામત્તો**તિ મહતિયા ઇસ્સરિયમત્તાય સમન્નાગતો. “**ન દાનાહં દેવસ્સ ભટો**”**તિ આપુચ્છતી**તિ રઞ્ઞા એવ દિન્નં ઠાનન્તરં સન્ધાય વુત્તં. યો પન રાજકમ્મિકેહિ અમચ્ચાદીહિ ઠપિતો, અમચ્ચાદીનં એવ વા ભટો હોતિ, તેન તં તં અમચ્ચાદિમ્પિ આપુચ્છિતું વટ્ટતીતિ.

१२५. “**ધજબન્ધો**”તિ વુત્તત્તા અપાકટચોરો પબ્બાજેતબ્બોતિ વિઞ્ઞાયતિ. તેન વક્ખતિ ‘‘યે પન અમ્બલબુજાદિચોરકા’’તિઆદિ. **એવં જાનન્તી**તિ ‘‘સીલવા જાતો’’તિ જાનન્તિ.

१२६. **ભિન્દિત્વા**તિ અન્દુબન્ધનં ભિન્દિત્વા. **છિન્દિત્વા**તિ સઙ્ખલિકબન્ધનં છિન્દિત્વા. **મુઞ્ચિત્વા**તિ રજ્જુબન્ધનં મુઞ્ચિત્વા. **વિવરિત્વા**તિ ગામબન્ધનાદીસુ ગામદ્વારાદીનિ વિવરિત્વા. **અપસ્સમાનાનં વા પલાયતી**તિ પુરિસગુત્તિયં પુરિસાનં ગોપકાનં અપસ્સમાનાનં પલાયતિ.

१२९. **પુરિમનયેનેવા**તિ ‘‘કસાહતો કતદણ્ડકમ્મો’’તિ એત્થ વુત્તનયેનેવ.

१३०. **પલાતોપી**તિ ઇણસ્સામિકાનં આગમનં ઞત્વા ભયેન પલાતોપિ ઇણાયિકો. **ગીવા હોતિ** ઇણાયિકભાવં ઞત્વા અનાદરેન ઇણમુત્તકે ભિક્ખુભાવે પવેસિતત્તા.

ઉપડ્ઢુપડ્ઢન્તિ થોકં થોકં. **દાતબ્બમેવા**તિ ઇણાયિકેન ધનં સમ્પજ્જતુ વા, મા વા, દાને સઉસ્સાહેનેવ ભવિતબ્બં, અઞ્ઞેહિ ચ ભિક્ખૂહિ ‘‘મા ધુરં નિક્ખિપાહી’’તિ વત્વા સહાયકેહિ ભવિતબ્બન્તિ દસ્સેતિ. ધુરનિક્ખેપેન હિસ્સ ભણ્ડગ્ઘેન કારેતબ્બતા સિયાતિ.

१३१. **દાસચારિત્તં આરોપેત્વા કીતો**તિ ઇમિના દાસભાવપરિમોચનત્થાય કીતં નિવત્તેતિ. તાદિસો હિ ધનક્કીતોપિ અદાસો એવ. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ९७) પન “**દેસચારિત્ત**ન્તિ સાવનપણ્ણારોપનાદિકં તં તં દેસચારિત્ત’’ન્તિ વુત્તં. **તત્થ તત્થ ચારિત્તવસેના**તિ તસ્મિં તસ્મિં જનપદે દાસપણ્ણજ્ઝાપનાદિના અદાસકરણનિયામેન. અભિસેકાદીસુ સબ્બબન્ધનાનિ મોચાપેન્તિ, તં સન્ધાય “**સબ્બસાધારણેના**”તિ વુત્તં.

સયં સયમેવ પણ્ણં આરોપેન્તિ, ન વટ્ટતીતિ તા ભુજિસ્સિત્થિયો ‘‘મયમ્પિ વણ્ણદાસિયો હોમા’’તિ અત્તનો રક્ખણત્થાય સયમેવ રાજૂનં દાસિપણ્ણે અત્તનો નામં લિખાપેન્તિ, તાસં પુત્તાપિ રાજદાસાવ હોન્તિ, તસ્મા તે પબ્બાજેતું ન વટ્ટતિ. **તેહિ અદિન્ના ન પબ્બાજેતબ્બા**તિ યત્તકા તેસં સામિનો, તેસુ એકેન અદિન્નેપિ ન પબ્બાજેતબ્બા. **ભુજિસ્સે કત્વા પન પબ્બાજેતું વટ્ટતી**તિ યસ્સ વિહારસ્સ તે આરામિકા દિન્ના, તસ્મિં વિહારે સઙ્ઘં ઞાપેત્વા ફાતિકમ્મેન ધનાદિં કત્વા ભુજિસ્સે કત્વા પબ્બાજેતું વટ્ટતિ. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ९७) પન ‘‘દેવદાસિપુત્તે વટ્ટતીતિ લિખિતં. ‘આરામિકઞ્ચે પબ્બાજેતુકામો, અઞ્ઞમેકં દત્વા પબ્બાજેતબ્બ’ન્તિ વુત્તં. મહાપચ્ચરિવાદસ્સ અયમિધ અધિપ્પાયો, ‘ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ આરામિકે દેમા’તિ દિન્નત્તા ન તે તેસં દાસા, ‘આરામિકો ચ નેવ દાસો ન ભુજિસ્સો’તિ વત્તબ્બતો ન દાસોતિ લિખિતં. તક્કાસિઞ્ચનં સીહળદીપે ચારિત્તં, તે ચ પબ્બાજેતબ્બા સઙ્ઘસ્સારામિકત્તા. નિસ્સામિકં દાસં અત્તનાપિ ભુજિસ્સં કાતું લભતી’’તિ વુત્તં.

સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ३.९७) પન “**તક્કં સીસે આસિત્તકસદિસાવ હોન્તી**તિ યથા અદાસે કરોન્તા તક્કેન સીસં ધોવિત્વા અદાસં કરોન્તિ, એવં આરામિકવચનેન દિન્નત્તા અદાસાવ તેતિ અધિપ્પાયો.

'તક્કાસિઞ્ચનં પન સીહળદીપે ચારિત્ત'ન્તિ વદન્તિ. **નેવ પબ્બાજેતબ્બોતિ વુત્તન્તિ** કપ્પિયવચનેન દિન્નેપિ સઙ્ઘસ્સ આરામિકદાસત્તા એવં વુત્ત''ન્તિ વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયમ્પિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૯૭) "**તક્કં સીસે આસિત્તકસદિસાવ હોન્તી**તિ કેસુચિ જનપદેસુ અદાસે કરોન્તા તક્કં સીસે આસિઞ્ચન્તિ, તેન કિર તે અદાસા હોન્તિ, એવમિદમ્પિ આરામિકવચનેન દિન્નમ્પીતિ અધિપ્પાયો. તથા દિન્નેપિ સઙ્ઘસ્સ આરામિકદાસો એવાતિ '**નેવ પબ્બાજેતબ્બો**'તિ વુત્તં. '**તાવકાલિકો નામ**'તિ વુત્તત્તા કાલપરિચ્છેદં કત્વા વા પચ્છાપિ ગહેતુકામતાય વા દિન્નં સબ્બં તાવકાલિકમેવાતિ ગહેતબ્બં. **નિસ્સામિકદાસો** નામ યસ્સ સામિકુલં અઞ્ઞાતિકં મરણેન પરિક્ખીણં, ન કોચિ તસ્સ દાયાદો, સો પન સમાનજાતિકેહિ વા નિવાસગામવાસીહિ વા ઇસ્સરેહિ વા ભુજિસ્સો કતોવ પબ્બાજેતબ્બો. દેવદાસાપિ દાસા એવ. તે હિ કત્થચિ દેસે રાજદાસા હોન્તિ, કત્થચિ વિહારદાસા વા, તસ્મા પબ્બાજેતું ન વટ્ટતી''તિ વુત્તં.

સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૯૭) પન "**નિસ્સામિકદાસો** નામ યસ્સ સામિકા સપુત્તદારા મતા હોન્તિ, ન કોચિ તસ્સ પરિગ્ગાહકો, સોપિ પબ્બાજેતું ન વટ્ટતિ, તં પન અત્તનાપિ ભુજિસ્સં કાતું વટ્ટતિ. યે વા પન તસ્મિં રટ્ઠે સામિનો, તેહિપિ કારાપેતું વટ્ટતિ, 'દેવદાસિપુત્તં પબ્બાજેતું વટ્ટતી'તિ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. 'દાસસ્સ પબ્બજિત્વા અત્તનો સામિકે દિસ્વા પલાયન્તસ્સ આપત્તિ નત્થી'તિ વદન્તી''તિ વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં પન ''દાસમ્પિ પબ્બાજેત્વા સામિકે દિસ્વા પટિચ્છાદનત્થં અપનેન્તો પદવારેન અદિન્નાદાનાપત્તિયા કારેતબ્બો, દાસસ્સ પન પલાયતો અનાપત્તી''તિ વુત્તં.

૧૩૨. હત્થચ્છિન્નકાદિવત્થૂસુ **કણ્ણમૂલે**તિ સકલસ્સ કણ્ણસ્સ છેદં સન્ધાયાહ. **કણ્ણસક્ખલિકાયા**તિ કણ્ણચૂળિકાય . **યસ્સ પન કણ્ણાવટ્ટે**તિ હેટ્ઠા કુણ્ડલાદિઠપનછિદ્દં સન્ધાય વુત્તં. ''તઞ્હિ સઙ્ઘટનક્ખમં. **અજપદકે**તિ અજપદનાસિકટ્ઠિકોટિયં. તતો હિ ઉદ્ધં ન વિચ્છિન્દિતું સક્કા હોતિ. **સન્ધેતુન્તિ** અવિરૂપસણ્ઠાનં સન્ધાય વુત્તં, વિરૂપં પન પરિસદૂસકં આપાદેતિ.

ખુજ્જસરીરોતિ વઙ્કસરીરો. બ્રહ્મુનો વિય ઉજુકં ગત્તં સરીરં યસ્સ સો **બ્રહ્મુજુગત્તો**, ભગવા. **અવસેસો સત્તો**તિ ઇમિના લક્ખણેન રહિતસત્તો. એતેન ઠપેત્વા મહાપુરિસં ચક્કવત્તિઞ્ચ ઇતરે સત્તા ખુજ્જપક્ખિકાતિ દસ્સેતિ. યેભુય્યેન હિ સત્તા ખન્ધે કટિયં જાણૂસૂતિ તીસુ ઠાનેસુ નમન્તિ, તે કટિયં નમન્તા પચ્છતો નમન્તિ, દ્વીસુ ઠાનેસુ નમન્તા પુરતો નમન્તિ, દીઘસરીરા પન એકેન પસ્સેન વઙ્કા હોન્તિ, એકે મુખં ઉન્નામેત્વા નક્ખત્તાનિ ગણયન્તા વિય ચરન્તિ, એકે અપ્પમંસલોહિતા સૂલસદિસા હોન્તિ, એકે પુરતો પબ્ભારા હોન્તિ, પવેધમાના ગચ્છન્તિ. **પરિવટુમો**તિ સમન્તતો વટ્ટકાયો. એતેન એવરૂપા એવ વામનકા ન વટ્ટન્તીતિ દસ્સેતિ.

૧૩૩. **અટ્ઠિસિરાચમ્મસરીરો**તિ અટ્ઠિસિરાચમ્મમત્તસરીરો. **કૂટકૂટસીસો**તિ અનેકેસુ ઠાનેસુ પિણ્ડિતમંસતં દસ્સેતું આમેડિતં કતં. તેનાહ "**તાલફલપિણ્ડિસદિસેના**"તિ. તાલફલાનં મઞ્જરી **પિણ્ડિ** નામ. **અનુપુબ્બતનુકેન સીસેના**તિ ચેતિયથૂપિકા વિય કમેન કિસેન સીસેન. મહાવેળુપબ્બં વિય આદિતો પટ્ઠાય યાવ પરિયોસાના અવિસમથૂલેન સીસેન સમન્નાગતો **નાળિસીસો** નામ. **કપ્પસીસો**તિ ગજમત્થકં વિય દ્વિધા ભિન્નસીસો. "**કણ્ણિકકેસો વા**"તિ ઇમસ્સ વિવરણં "**પાણકેહી**"તિઆદિ. મક્કટસ્સેવ નલાટેપિ કેસાનં ઉટ્ઠિતભાવં સન્ધાયાહ "**સીસલોમેહી**"તિઆદિ.

મક્કટભમુકોતિ નલાટલોમેહિ અવિભત્તલોમભમુકો. **અક્ખિચક્કેહી**તિ અક્ખિમણ્ડલેહિ. **કેકરો**તિ તિરિયં પસ્સનકો. **ઉદકતારકા**તિ ઓલોકેન્તાનં ઉદકે પટિબિમ્બિકચ્છાયા. ઉદકબુબ્બુળન્તિ કેચિ. **અક્ખિતારકા**તિ અભિમુખે

ઠિતાનં છાયા. અક્ખિભણ્ડકાતિપિ વદન્તિ. **અતિપિઙ્ગલક્ખિ** મજ્જારક્ખિ. **મધુપિઙ્ગલન્તિ** મધુવણ્ણપિઙ્ગલં. **નિપ્પખુમક્ખી**તિ એત્થ **પખુમ**-સદ્દો અક્ખિદલલોમેસુ નિરુળ્હો, તદભાવા નિપ્પખુમક્ખિ. **અક્ખિપાકેના**તિ અક્ખિદલપરિયન્તેસુ પૂતિતાપજ્જનરોગેન.

ચિપિટનાસિકોતિ અનુન્નતનાસિકો. **પટઙ્ગમણ્ડૂકો** નામ મહામુખમણ્ડૂકો. **ભિન્નમુખો**તિ ઉપક્કમુખપરિયોસાનો, સબ્બદા વિવટમુખો વા. **વઙ્કમુખો**તિ એકપસ્સે અપક્કમ્મ ઠિતહેટ્ઠિમહનુકટ્ઠિકો. **ઓટ્ઠચ્છિન્નકો**તિ ઉભોસુ ઓટ્ઠેસુ યત્થ કત્થચિ જાતિયા વા પચ્છા વા સત્થાદિના અપનીતમંસેન ઓટ્ઠેન સમન્નાગતો. **એળમુખો**તિ નિચ્ચપગ્ઘરિતલાલામુખો.

ભિન્નગલોતિ અવનતગલો. **ભિન્નઉરો**તિ અતિનિન્નઉરમજ્ઝો. એવં **ભિન્નપિટ્ઠી**તિ. **સબ્બઞ્ચેતન્તિ** ‘‘કચ્છુગત્તો’’તિઆદિં સન્ધાય વુત્તં. એત્થ ચ વિનિચ્છયો કુટ્ઠાદીસુ વુત્તો એવાતિ આહ ‘‘**વિનિચ્છયો**’’તિઆદિ.

વાતણ્ડિકોતિ અણ્ડકેસુ વુદ્ધિરોગેન સમન્નાગતો, અણ્ડવાતરોગેન ઉદ્ધુતબીજણ્ડકોસેન સમન્નાગતો વા. યસ્સ નિવાસનેન પટિચ્છન્નમ્પિ ઉણ્ણતં પકાસતિ, સોવ ન પબ્બાજેતબ્બો. **વિકટો**તિ તિરિયં ગમનપાદેહિ સમન્નાગતો, યસ્સ ચઙ્કમતો જાણુકા બહિ નિગચ્છન્તિ. **સઙ્ખટ્ટો**તિ ગચ્છતો પરિવત્તનપાદેહિ સમન્નાગતો, યસ્સ ચઙ્કમતો જાણુકા અન્તો પવિસન્તિ. **મહાજઙ્ઘો**તિ થૂલજઙ્ઘો. **મહાપાદો**તિ મહન્તેન પાદતલેન યુત્તો. **પાદવેમજ્ઝે**તિ પિટ્ઠિપાદવેમજ્ઝે. એતેન અગ્ગપાદો ચ પણ્હિ ચ સદિસાવાતિ દસ્સેતિ.

૧૩૪. મજ્ઝે સંકુટિતપાદત્તાતિ કુણ્ઠપાદતાય કારણં દસ્સેતિ, **અગ્ગે સંકુટિતપાદત્તા**તિ કુણ્ઠપાદતાય. કુણ્ઠપાદસ્સેવ ચઙ્કમનવિભાવનં ‘‘**પિટ્ઠિપાદગ્ગેન ચઙ્કમન્તો**’’તિ. ‘‘**પાદસ્સ બાહિરન્તેના**’’તિ ચ ‘‘**અબ્ભન્તરન્તેના**’’તિ ચ ઇદં પાદતલસ્સ ઉભોહિ પરિયન્તેહિ ચઙ્કમનં સન્ધાય વુત્તં.

મમ્મનન્તિ ખલિતવચનં, યો એકમેવક્ખરં ચતુપઞ્ચક્ખત્તું વદતિ, તસ્સેતં અધિવચનં, ઠાનકરણવિસુદ્ધિયા અભાવેન અફુટ્ઠક્ખરવચનં. વચનાનુકરણેન હિ સો ‘‘મમ્મનો’’તિ વુત્તો. યો ચ કરણસમ્પન્નોપિ એકમેવક્ખરં હિક્કારબહુલો વદતિ, સોપિ ઇધેવ સઙ્ગય્હતિ. યો વા પન તં નિગ્ગહેત્વાપિ અનામેડિતક્ખરમેવ સિથિલં સિલિટ્ઠવચનં વત્તું સમત્થો, સો પબ્બાજેતબ્બો. **આપત્તિતો ન મુચ્ચન્તી**તિ ઞત્વા કરોન્તાવ ન મુચ્ચન્તિ. જીવિતન્તરાયાદિઆપદાસુ અરુચિયા કાયસામગ્ગિં દેન્તસ્સ અનાપત્તિ.

૧૩૫. અભબ્બપુગ્ગલકથાસુ ‘‘યો કાળપક્ખે ઇત્થી હોતિ, જુણ્હપક્ખે પુરિસો, અયં **પક્ખપણ્ડકો**’’તિ કેચિ વદન્તિ. અટ્ઠકથાયં પન ‘‘કાળપક્ખે પણ્ડકો હોતિ, જુણ્હપક્ખે પનસ્સ પરિળાહો વૂપસમ્મતી’’તિ અપણ્ડકપક્ખે પરિળાહવૂપસમસ્સેવ વુત્તત્તા પણ્ડકપક્ખે ઉસ્સન્નપરિળાહતા પણ્ડકભાવાપત્તીતિ વિઞ્ઞાયતીતિ વીમંસિત્વા યુત્તતરં ગહેતબ્બં. ઇત્થિભાવો પુમ્ભાવો વા નત્થિ એતસ્સાતિ **અભાવકો**. ‘‘**તસ્મિંયેવસ્સ પક્ખે પબ્બજ્જા વારિતા**તિ એત્થ અપણ્ડકપક્ખે પબ્બાજેત્વા પણ્ડકપક્ખે નાસેતબ્બો’’તિ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. કેચિ પન ‘‘અપણ્ડકપક્ખે પબ્બજિતો સચે કિલેસક્ખયં પાપુણાતિ, ન નાસેતબ્બો’’તિ વદન્તિ, તં તેસં મતિમત્તં. પણ્ડકસ્સ હિ કિલેસક્ખયાસમ્ભવતો, ખીણકિલેસસ્સ ચ પણ્ડકભાવાનાપઅઆતો. અહેતુકપટિસન્ધિકથાયઞ્હિ અવિસેસેન પણ્ડકસ્સ અહેતુકપટિસન્ધિતા વુત્તા, આસિત્તઉસૂયપક્ખપણ્ડકાનઞ્ચ પટિસન્ધિતો પટ્ઠાયેવ પણ્ડકભાવો, ન પવત્તિયંયેવાતિ વદન્તિ. તેનેવ અહેતુકપટિસન્ધિનિદ્દેસે જચ્ચન્ધબધિરાદયો વિય પણ્ડકો જાતિસદ્દેન વિસેસેત્વા ન નિદ્દિટ્ઠો. ચતુત્થપારાજિકસંવણ્ણનાયઞ્ચ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૨૩૩) અભબ્બપુગ્ગલે દસ્સેન્તેન

પણ્ડકતિરચ્છાનગતઉભતોબ્યઞ્જનકા તયો વત્થુવિપન્ના અહેતુકપટિસન્ધિકા, તેસં સગ્ગો અવારિતો, મગ્ગો પન વારિતોતિ અવિસેસતો વુત્તન્તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૦૯) આગતં.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૦૯) પન પણ્ડકવત્થુસ્મિં આસિત્તઉસૂયપક્ખપણ્ડકા તયોપિ પુરિસભાવલિઙ્ગાદિયુત્તા અહેતુકપટિસન્ધિકા, તે ચ કિલેસપરિયુટ્ઠાનસ્સ બલવતાય નપુંસકપણ્ડકસદિસત્તા ''પણ્ડકા''તિ વુત્તા, તેસુ આસિત્તઉસૂયપણ્ડકાનં દ્વિન્નં કિલેસપરિયુટ્ઠાનં યોનિસોમનસિકારાદીહિ વીતિક્કમતો નિવારેતુમ્પિ સક્કા, તેન તે પબ્બાજેતબ્બાતિ વુત્તા. પક્ખપણ્ડકસ્સ પન કાળપક્ખે ઉમ્માદો વિય કિલેસપરિળાહો અવત્થરન્તો આગચ્છતિ, વીતિક્કમં પત્વા એવ ચ નિવત્તતિ, તસ્મા તસ્મિં પક્ખે સો ન પબ્બાજેતબ્બોતિ વુત્તો, તદેતં વિભાગં દસ્સેતું ''**યસ્સ પરેસ**''ન્તિ વુત્તં. તત્થ **આસિત્તસ્સા**તિ મુખે આસિત્તસ્સ અત્તનોપિ અસુચિમુચ્ચનેન પરિળાહો વૂપસમ્મતિ. **ઉસૂયાય ઉપ્પન્નાયા**તિ ઉસૂયાય વસેન અત્તનો સેવેતુકામતારાગે ઉપ્પન્ને અસુચિમુત્તિયા પરિળાહો વૂપસમ્મતિ.

''**બીજાનિ અપનીતાની**''તિ વુત્તત્તા બીજેસુ ઠિતેસુ નિમિત્તમત્તે અપનીતે પણ્ડકો ન હોતિ. ભિક્ખુનોપિ અનાબાધપચ્ચયા તદપનયને થુલ્લચ્ચયમેવ, ન પણ્ડકત્તં. બીજેસુ પન અપનીતેસુ અઙ્ગજાતમ્પિ રાગેન કમ્મનિયં ન હોતિ, પુમભાવો વિગચ્છતિ, મસ્સુઆદિપુરિસલિઙ્ગમ્પિ ઉપસમ્પદાપિ વિગચ્છતિ, કિલેસપરિળાહોપિ દુન્નિવારવીતિક્કમો હોતિ નપુંસકપણ્ડકસ્સ વિય, તસ્મા ઈદિસો ઉપસમ્પન્નોપિ નાસેતબ્બોતિ વદન્તિ. યદિ એવં કસ્મા બીજુદ્ધરણે પારાજિકં ન પઞ્ઞત્તન્તિ? એત્થ તાવ કેચિ વદન્તિ ''પઞ્ઞત્તમેવેતં ભગવતા 'પણ્ડકો ભિક્ખવે અનુપસમ્પન્નો ન ઉપસમ્પાદેતબ્બો, ઉપસમ્પન્નો નાસેતબ્બો'તિ વુત્તત્તા''તિ. કેચિ પન ''યસ્મા બીજુદ્ધરણક્ખણે પણ્ડકો ન હોતિ, તસ્મા તસ્મિં ખણે પારાજિકં ન પઞ્ઞત્તં. યસ્મા પન સો ઉદ્ધટબીજો ભિક્ખુ અપરેન સમયેન વુત્તનયેન પણ્ડકત્તં આપજ્જતિ, અભાવકો હોતિ, ઉપસમ્પદાય અવત્થુ, તતો એવ ચસ્સ ઉપસમ્પદા વિગચ્છતિ, તસ્મા એસ પણ્ડકત્તુપગમનકાલતો પટ્ઠાય જાતિયા નપુંસકપણ્ડકેન સદ્ધિં યોજેત્વા 'ઉપસમ્પન્નો નાસેતબ્બો'તિ અભબ્બોતિ વુત્તો, ન તતો પુબ્બે. અયઞ્ચ કિઞ્ચાપિ સહેતુકો, ભાવક્ખયેન પનસ્સ અહેતુકસદિસતાય મગ્ગોપિ ન ઉપ્પજ્જતી''તિ વદન્તિ. અપરે પન ''પબ્બજ્જતો પુબ્બે ઉપક્કમેન પણ્ડકભાવમાપન્નં સન્ધાય 'ઉપસમ્પન્નો નાસેતબ્બો'તિ વુત્તં, ઉપસમ્પન્નસ્સ પન પચ્છા ઉપક્કમેન ઉપસમ્પદાપિ ન વિગચ્છતી''તિ, તં ન યુત્તં. યદગ્ગેન હિ પબ્બજ્જતો પુબ્બે ઉપક્કમેન અભબ્બો હોતિ, તદગ્ગેન પચ્છાપિ હોતીતિ વીમંસિત્વા ગહેતબ્બં.

ઇત્થત્તાદિ ભાવો નત્થિ એતસ્સાતિ **અભાવકો. પબ્બજ્જા ન વારિતા**તિ એત્થ **પબ્બજ્જા**ગ્ગહણેનેવ ઉપસમ્પદાપિ ગહિતા. તેનાહ ''યસ્સ ચેત્થ પબ્બજ્જા વારિતા''તિઆદિ. **તસ્મિં** યેવસ્સ **પક્ખે પબ્બજ્જા વારિતા**તિ એત્થ પન અપણ્ડકપક્ખેપિ પબ્બજ્જામત્તમેવ લભતિ, ઉપસમ્પદા પન તદાપિ ન વટ્ટતિ, પણ્ડકપક્ખે પન આગતો લિઙ્ગનાસનાય નાસેતબ્બોતિ વેદિતબ્બન્તિ વુત્તં.

૧૩૬. ઉભતોબ્યઞ્જનમસ્સ અત્થીતિ ઉભતોબ્યઞ્જનકોતિ ઇમિના અસમાનાધિકરણવિસયો બાહિરત્થસમાસોયં, પુરિમપદે ચ વિભત્તિઅલોપોતિ દસ્સેતિ. **બ્યઞ્જન**ન્તિ ચેત્થ પુરિસનિમિત્તં ઇત્થિનિમિત્તઞ્ચ અધિપ્પેતં. અથ ઉભતોબ્યઞ્જનકસ્સ એકમેવ ઇન્દ્રિયં હોતિ, ઉદાહુ દ્વેતિ? એકમેવ હોતિ, ન દ્વે. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ''યસ્સ ઇત્થિન્દ્રિયં ઉપ્પજ્જતિ, તસ્સ પુરિસિન્દ્રિયં ઉપ્પજ્જતીતિ, નો. યસ્સ વા પન પુરિસિન્દ્રિયં ઉપ્પજ્જતિ, તસ્સ ઇત્થિન્દ્રિયં ઉપ્પજ્જતીતિ, નો''તિ (યમ॰ ૩.ઇન્દ્રિયયમક.૧૮૮) એકસ્મિં સન્તાને ઇન્દ્રિયભૂતભાવદ્વયસ્સ ઉપ્પત્તિયા અભિધમ્મે પટિસેધિતત્તા, તઞ્ચ ખો ઇત્થિઉભતોબ્યઞ્જનકસ્સ ઇત્થિન્દ્રિયં, પુરિસઉભતોબ્યઞ્જનકસ્સ પુરિસિન્દ્રિયન્તિ.

યદિ એવં દુતિયબ્યઞ્જનસ્સ અભાવો આપજ્જતિ ઇન્દ્રિયઞ્હિ બ્યઞ્જનસ્સ કારણં વુત્તં, તઞ્ચ તસ્સ નત્થીતિ? વુચ્ચતે – ન તસ્સ ઇન્દ્રિયં દુતિયબ્યઞ્જનકારણં. કસ્મા? સદા અભાવતો. ઇત્થિઉભતોબ્યઞ્જનકસ્સ હિ યદા ઇત્થિયા રાગચિત્તં ઉપ્પજ્જતિ, તદા પુરિસબ્યઞ્જનં પાકટં હોતિ, ઇત્થિબ્યઞ્જનં પટિચ્છન્નં ગુળ્હં હોતિ, તથા ઇતરસ્સ ઇતરં. યદિ ચ તેસં ઇન્દ્રિયં દુતિયબ્યઞ્જનકારણં ભવેય્ય, સદાપિ બ્યઞ્જનદ્વયં તિટ્ઠેય્ય, ન પન તિટ્ઠતિ, તસ્મા વેદિતબ્બમેતં ''ન તસ્સ તં બ્યઞ્જનકારણં, કમ્મસહાયં પન રાગચિત્તમેવેત્થ કારણ''ન્તિ. યસ્મા ચસ્સ એકમેવ ઇન્દ્રિયં હોતિ, તસ્મા ઇત્થિઉભતોબ્યઞ્જનકો સયમ્પિ ગબ્ભં ગણ્હાતિ, પરમ્પિ ગણ્હાપેતિ. પુરિસઉભતોબ્યઞ્જનકો પરં ગણ્હાપેતિ, સયં પન ન ગણ્હાતીતિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૧૬) આગતં.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૧૬) પન – **ઇત્થિઉભતોબ્યઞ્જનકો**તિ ઇત્થિન્દ્રિયયુત્તો, ઇતરો પન પુરિસિન્દ્રિયયુત્તો. એકસ્સ હિ ભાવદ્વયં સહ ન ઉપ્પજ્જતિ યમકે (યમ॰ ૩.ઇન્દ્રિયયમક.૧૮૮) પટિક્ખિત્તત્તા. દુતિયબ્યઞ્જનં પન કમ્મસહાયેન અકુસલચિત્તેનેવ ભાવરહિતં ઉપ્પજ્જતિ. પકતિત્થિપુરિસાનમ્પિ કમ્મમેવ બ્યઞ્જનલિઙ્ગાનં કારણં, ન ભાવો તસ્સ કેનચિ પચ્ચયેન પચ્ચયત્તસ્સ પટ્ઠાને અવુત્તત્તા. કેવલં ભાવસહિતાનંયેવ બ્યઞ્જનલિઙ્ગાનં પવત્તદસ્સનત્થં અટ્ઠકથાસુ (ધ॰ સ॰ અટ્ઠ॰ ૬૩૨-૬૩૩) ''ઇત્થિન્દ્રિયં પટિચ્ચ ઇત્થિલિઙ્ગાદીની''તિઆદિના ઇન્દ્રિયસ્સ બ્યઞ્જનકારણત્તેન વુત્તં. ઇધ પન અકુસલબલેન ઇન્દ્રિયં વિનાપિ બ્યઞ્જનં ઉપ્પજ્જતીતિ વેદિતબ્બં. ઉભિન્નમ્પિ ચે તેસં ઉભતોબ્યઞ્જનકાનં. યદા ઇત્થિયા રાગો ઉપ્પજ્જતિ, તદા પુરિસબ્યઞ્જનં પાકટં હોતિ, ઇતરં પટિચ્છન્નં. યદા પુરિસે રાગો ઉપ્પજ્જતિ, તદા ઇત્થિબ્યઞ્જનં પાકટં હોતિ, ઇતરં પટિચ્છન્નન્તિ આગતં.

૧૩૭. થેય્યાય સંવાસો એતસ્સાતિ **થેય્યસંવાસકો**. સો ચ ન સંવાસમત્તસ્સેવ થેનકો ઇધાધિપ્પેતો, અથ ખો લિઙ્ગસ્સ તદુભયસ્સ ચ થેનકોપીતિ આહ ''**તયો થેય્યસંવાસકા**''તિઆદિ. **ન યથાવુડ્ઢં વન્દનં સાદિયતી**તિ યથાવુડ્ઢં ભિક્ખૂનં વા સામણેરાનં વા વન્દનં ન સાદિયતિ. **યથાવુડ્ઢં વન્દનં સાદિયતી**તિ અત્તના મુસાવાદં કત્વા દસ્સિતવસ્સાનુરૂપં યથાવુડ્ઢં વન્દનં સાદિયતિ. **ભિક્ખુવસ્સગણનાદિકો**તિ ઇમિના ન એકકમ્માદિકોવ ઇધ સંવાસો નામાતિ દસ્સેતિ.

૧૩૮. રાજ...પે॰... ભયેનાતિ એત્થ **ભય**-સદ્દો પચ્ચેકં યોજેતબ્બો ''રાજભયેન દુબ્ભિક્ખભયેના''તિઆદિના. **સંવાસં નાધિવાસેતિ, યાવ સો સુદ્ધમાનસો**તિ રાજભયાદીહિ ગહિતલિઙ્ગતાય સો સુદ્ધમાનસો યાવ સંવાસં નાધિવાસેતીતિ અત્થો. યો હિ રાજભયાદિં વિના કેવલં ભિક્ખૂ વઞ્ચેત્વા તેહિ સદ્ધિં સંવસિતુકામતાય લિઙ્ગં ગણ્હાતિ, સો અસુદ્ધચિત્તતાય લિઙ્ગગ્ગહણેનેવ થેય્યસંવાસકો નામ હોતિ. અયં પન તાદિસેન અસુદ્ધચિત્તેન ભિક્ખૂ વઞ્ચેતુકામતાય અભાવતો યાવ સંવાસં નાધિવાસેતિ, તાવ થેય્યસંવાસકો નામ ન હોતિ. તેનેવ ''રાજભયાદીહિ ગહિતલિઙ્ગાનં 'ગિહી મં સમણોતિ જાનન્તૂ'તિ વઞ્ચનચિત્તે સતિપિ ભિક્ખૂનં વઞ્ચેતુકામતાય અભાવા દોસો ન જાતો''તિ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. કેચિ પન ''વૂપસન્તભયતા ઇધ સુદ્ધચિત્તતા''તિ વદન્તિ, એવઞ્ચ સતિ સો વૂપસન્તભયો યાવ સંવાસં નાધિવાસેતિ, તાવ થેય્યસંવાસકો ન હોતીતિ અયમત્થો વિઞ્ઞાયતિ. ઇમસ્મિઞ્ચ અત્થે વિઞ્ઞાયમાને અવૂપસન્તભયસ્સ સંવાસસાદિયનેપિ થેય્યસંવાસકો ન હોતીતિ આપજ્જેય્ય, ન ચ અટ્ઠકથાયં અવૂપસન્તભયસ્સ સંવાસસાદિયનેપિ અથેય્યસંવાસકતા દસ્સિતા. **સબ્બપાસણ્ડિયભત્તાનિ ભુઞ્જન્તો**તિ ચ ઇમિના અવૂપસન્તભયેનપિ સંવાસં અસાદિયન્તેનેવ ભવિતબ્બન્તિ દીપેતિ. તેનેવ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં ''યસ્મા વિહારં આગન્ત્વા સઙ્ઘિકં ગણ્હન્તસ્સ સંવાસં પરિહરિતું દુક્કરં, તસ્મા 'સબ્બપાસણ્ડિયભત્તાનિ ભુઞ્જન્તો'તિ ઇદં વુત્ત''ન્તિ. તસ્મા રાજભયાદીહિ ગહિતલિઙ્ગતાયેવેત્થ સુદ્ધચિત્તતાતિ ગહેતબ્બં.

સબ્બપાસણ્ડિયભત્તાનીતિ સબ્બસામયિકાનં સાધારણં કત્વા વીથિચતુક્કાદીસુ ઠપેત્વા દાતબ્બભત્તાનિ. **કાયપરિહારિયાની**તિ કાયેન પરિહરિતબ્બાનિ. **અબ્ભુગ્ગચ્છન્તી**તિ અભિમુખં ગચ્છન્તિ. **કમ્મન્તાનુટ્ઠાનેના**તિ કસિગોરક્ખાદિકમ્માકરણેન. **તદેવ પત્તચીવરં આદાય વિહારં ગચ્છતી**તિ ચીવરાનિ નિવાસનપારુપનવસેન આદાય, પત્તઞ્ચ અંસકૂટે લગ્ગેત્વા વિહારં ગચ્છતિ.

નાપિ સયં જાનાતીતિ ''યો એવં પબ્બજતિ, સો થેય્યસંવાસકો નામ હોતી''તિ વા ''એવં કાતું ન લભતી''તિ વા ''એવં પબ્બજિતો સમણો નામ ન હોતી''તિ વા ન જાનાતિ. **યો એવં પબ્બજતિ, સો થેય્યસંવાસકો નામ હોતી**તિ ઇદં પન નિદસ્સનમત્તં. **અનુપસમ્પન્નકાલેયેવા**તિ ઇમિના ઉપસમ્પન્નકાલે સુત્વા સચેપિ નારોચેતિ, થેય્યસંવાસકો ન હોતીતિ દીપેતિ.

સિક્ખં અપ્પચ્ચક્ખાય...પે॰... થેય્યસંવાસકો ન હોતીતિ ઇદં ભિક્ખૂહિ દિન્નલિઙ્ગસ્સ અપરિચ્ચત્તત્તા ન લિઙ્ગત્થેનકો હોતિ, લિઙ્ગાનુરૂપસ્સ સંવાસસ્સ સાદિતત્તા નાપિ સંવાસત્થેનકો હોતીતિ વુત્તં. **એકો ભિક્ખુ કાસાયે સઉસ્સાહોવ ઓદાતં નિવાસેત્વા**તિ એત્થાપિ ઇદમેવ કારણં દટ્ઠબ્બં. પરતો "**સામણેરો સલિઙ્ગે ઠિતો**"તિઆદિના સામણેરસ્સ વુત્તવિધાનેસુપિ અથેય્યસંવાસપક્ખે અયમેવ નયો. "**ભિક્ખુનિયાપિ એસેવ નયો**"તિ વુત્તમેવત્થં "**સાપિ ગિહિભાવં પત્થયમાના**"તિઆદિના વિભાવેતિ.

સચે કોચિ વુડ્ઢપબ્બજિતોતિ સામણેરં સન્ધાય વુત્તં. **મહાપેળાદીસૂ**તિ એતેન ગિહિસન્તકં દસ્સિતં. **સામણેરપટિપાટિયા...પે॰... થેય્યસંવાસકો ન હોતી**તિ એત્થ કિઞ્ચાપિ થેય્યસંવાસકો ન હોતિ, પારાજિકં પન આપજ્જતિયેવ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવાતિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૧૦) વુત્તં.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૧૦) પન – થેય્યાય લિઙ્ગગ્ગહણમત્તમ્પિ ઇધ સંવાસો એવાતિ આહ "**તયો થેય્યસંવાસકા**"તિ. **ન યથાવુડ્ઢં વન્દનન્તિ** ભિક્ખૂનં સામણેરાનં વા વન્દનં ન સાદિયતિ. **યથાવુડ્ઢં વન્દનન્તિ** અત્તના મુસાવાદેન દસ્સિતવસ્સક્કમેન ભિક્ખૂનં વન્દનં સાદિયતિ. દહરસામણેરો પન વુડ્ઢસામણેરાનં, દહરભિક્ખૂ ચ વુડ્ઢાનં વન્દનં સાદિયન્તોપિ થેય્યસંવાસકો ન હોતિ. **ઇમસ્મિં અત્થે**તિ સંવાસત્થેનકત્થે. **ભિક્ખુવસ્સાની**તિ ઇદં સંવાસત્થેનકે વુત્તપાઠવસેન વુત્તં, સયમેવ પન પબ્બજિત્વા સામણેરવસ્સાનિ ગણેન્તોપિ ઉભયત્થેનકો એવ. ન કેવલઞ્ચ પુરિસોવ, ઇત્થીપિ ભિક્ખૂનીસુ એવં પટિપજ્જતિ, થેય્યસંવાસિકાવ. આદિકમ્મિકાપિ ચેત્થ ન મુચ્ચન્તિ. ઉપસમ્પન્નેસુ એવ પઞ્ઞત્તાપત્તિં પટિચ્ચ આદિકમ્મિકા વુત્તા, તેનેવેત્થ આદિકમ્મિકોપિ ન મુત્તો.

રાજ...પે॰... ભયેનાતિ એત્થ **ભય**-સદ્દો પચ્ચેકં યોજેતબ્બો. **યાવ સો સુદ્ધમાનસો**તિ ''ઇમિના લિઙ્ગેન ભિક્ખૂ વઞ્ચેત્વા તેહિ સંવસિસ્સામી''તિ અસુદ્ધચિત્તાભાવેન સુદ્ધચિત્તો. તેન હિ અસુદ્ધચિત્તેન લિઙ્ગે ગહિતમત્તે પચ્છા ભિક્ખૂહિ સહ સંવસતુ વા મા વા, લિઙ્ગત્થેનકો હોતિ. પચ્છા સંવસન્તોપિ અભબ્બો હુત્વા સંવસતિ, તસ્મા ઉભયત્થેનકોપિ લિઙ્ગત્થેનકે એવ પવિસતીતિ વેદિતબ્બં. યો પન રાજાદિભયેન સુદ્ધચિત્તોવ લિઙ્ગં ગહેત્વા વિચરન્તો પચ્છા ''ભિક્ખુવસ્સાનિ ગણેત્વા જીવસ્સામી''તિ અસુદ્ધચિત્તં ઉપ્પાદેતિ, સો ચિત્તુપ્પાદમત્તેન થેય્યસંવાસકો ન હોતિ સુદ્ધચિત્તેન ગહિતલિઙ્ગત્તા. સચે પન સો ભિક્ખૂનં સન્તિકં ગન્ત્વા સામણેરવસ્સગણનાદિં કરોતિ, તદા સંવાસત્થેનકો, ઉભયત્થેનકો વા હોતીતિ દટ્ઠબ્બં. યં પન પરતો ''સહ ધુરનિક્ખેપેન અયમ્પિ થેય્યસંવાસકોવા''તિ વુત્તં, તં ભિક્ખૂહિ સઙ્ગમ્મ સંવાસાધિવાસનવસેન ધુરનિક્ખેપં સન્ધાય વુત્તં. તેન વુત્તં "**સંવાસં નાધિવાસેતિ,**

યાવા’’તિ , તસ્સ તાવ થેય્યસંવાસકો નામ ન વુચ્ચતીતિ સમ્બન્ધો દટ્ઠબ્બો. એત્થ ચ ચોરાદિભયં વિનાપિ કીળાધિપ્પાયેન લિઙ્ગં ગહેત્વા ભિક્ખૂનમ્પિ સન્તિકે પબ્બજિતાલયં દસ્સેત્વા વન્દનાદિં અસાદિયન્તોપિ ‘‘સોભતિ નુ ખો મે પબ્બજિતલિઙ્ગ’’ન્તિઆદિના સુદ્ધચિત્તેન ગણ્હન્તોપિ થેય્યસંવાસકો ન હોતીતિ દટ્ઠબ્બં.

સબ્બપાસણ્ડિયભત્તાનીતિ સબ્બસામયિકાનં સાધારણં કત્વા પઞ્ઞત્તાનિ ભત્તાનિ. ઇદઞ્ચ ભિક્ખૂનઞ્ઞેવ નિયમિતભત્તગ્ગહણે સંવાસોપિ સમ્ભવેય્યાતિ સબ્બસાધારણભત્તં વુત્તં. સંવાસં પન અસાદિયિત્વા અભિક્ખુકવિહારાદીસુ વિહારભત્તાદીનિ ભુઞ્જન્તોપિ થેય્યસંવાસકો ન હોતિ એવ. **કમ્મન્તાનુટ્ઠાનેના**તિ કસિઆદિકમ્માકરણેન. **પત્તચીવરં આદાયા**તિ ભિક્ખુલિઙ્ગવસેન સરીરેન ધારેત્વા.

યો એવં પબ્બજતિ, સો થેય્યસંવાસકો નામ હોતીતિ ઇદં નિદસ્સનમત્તં. ‘‘થેય્યસંવાસકો’’તિ પન નામં અજાનન્તોપિ ‘‘એવં કાતું ન વટ્ટતી’’તિ વા ‘‘કરોન્તો સમણો નામ ન હોતી’’તિ વા ‘‘યદિ આરોચેસ્સામિ, છડ્ડયિસ્સન્તિ મ’’ન્તિ વા ‘‘યેન કેનચિ પબ્બજ્જા મે ન રુહતી’’તિ જાનાતિ, થેય્યસંવાસકો હોતિ. યો પન પઠમં ‘‘પબ્બજ્જા એવં મે ગહિતા’’તિ સઞ્ઞી કેવલં અન્તરા અત્તનો સેતવત્થનિવાસનાદિવિપ્પકારં પકાસેતું લજ્જન્તો ન કથેતિ, સો થેય્યસંવાસકો ન હોતિ. **અનુપસમ્પન્નકાલેયેવા**તિ એત્થ અવધારણેન ઉપસમ્પન્નકાલે થેય્યસંવાસકલક્ખણં ઞત્વા વઞ્ચનાયપિ નારોચેતિ, થેય્યસંવાસકો ન હોતીતિ દીપેતિ. સો હિ સુદ્ધચિત્તેન ગહિતલિઙ્ગત્તા લિઙ્ગત્થેનકો ન હોતિ, લદ્ધૂપસમ્પદત્તા તદનુગુણસ્સેવ સંવાસસ્સ સાદિતત્તા સંવાસત્થેનકોપિ ન હોતિ. અનુપસમ્પન્નો પન લિઙ્ગત્થેનકો હોતિ, સંવાસારહસ્સ લિઙ્ગસ્સ ગહિતત્તા સંવાસસાદિયનમત્તેન સંવાસત્થેનકો હોતિ.

સલિઙ્ગે ઠિતોતિ સલિઙ્ગભાવે ઠિતો. **થેય્યસંવાસકો ન હોતી**તિ ભિક્ખૂહિ દિન્નલિઙ્ગસ્સ અપરિચ્ચત્તત્તા લિઙ્ગત્થેનકો ન હોતિ. ભિક્ખુપટિઞ્ઞાય અપરિચ્ચત્તત્તા સંવાસત્થેનકો ન હોતિ. યં પન માતિકાટ્ઠકથાયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ પઠમપારાજિકવણ્ણના) ‘‘લિઙ્ગાનુરૂપસ્સ સંવાસસ્સ સાદિતત્તા નાપિ સંવાસત્થેનકો’’તિ કારણં વુત્તં, તમ્પિ ઇદમેવ કારણં સન્ધાય વુત્તં. ઇતરથા સામણેરસ્સાપિ ભિક્ખુવસ્સગણનાદીસુ લિઙ્ગાનુરૂપસંવાસો એવ સાદિતોતિ સંવાસત્થેનકતા ન સિયા ભિક્ખૂહિ દિન્નલિઙ્ગસ્સ ઉભિન્નમ્પિ સાધારણત્તા. યથા ચેત્થ ભિક્ખુ, એવં સામણેરોપિ પારાજિકં સમાપન્નો સામણેરપટિઞ્ઞાય અપરિચ્ચત્તત્તા સંવાસત્થેનકો ન હોતીતિ વેદિતબ્બો. **સોભતીતિ સમ્પટિચ્છિત્વા**તિ કાસાવધારણે ધુરં નિક્ખિપિત્વા ગિહિભાવં સમ્પટિચ્છિત્વા.

સચે કોચિ વુડ્ઢપબ્બજિતોતિ સામણેરં સન્ધાય વુત્તં. **મહાપેળાદીસૂ**તિ વિલીવાદિમયેસુ ઘરદ્વારેસુ ઠપિતેસુ ભત્તભાજનવિસેસેસુ. એતેન વિહારે ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં વસ્સગણનાદીનં અકરણં દસ્સેતીતિ વુત્તં.

૧૩૯. તિત્થિયપક્કન્તકકથાયં **તેસં લિઙ્ગે આદિન્નમત્તે તિત્થિયપક્કન્તકો હોતી**તિ ‘‘તિત્થિયો ભવિસ્સામી’’તિ ગતસ્સ લિઙ્ગગ્ગહણેનેવ તેસં લદ્ધિપિ ગહિતાયેવ હોતીતિ કત્વા વુત્તં. કેનચિ પન ‘‘તેસં લિઙ્ગે આદિન્નમત્તે લદ્ધિયા ગહિતાયપિ અગ્ગહિતાયપિ તિત્થિયપક્કન્તકો હોતી’’તિ વુત્તં, તં ન ગહેતબ્બં. ન હિ ‘‘તિત્થિયો ભવિસ્સામી’’તિ ગતસ્સ લિઙ્ગસમ્પટિચ્છનતો અઞ્ઞં લદ્ધિગ્ગહણં નામ અત્થિ. લિઙ્ગસમ્પટિચ્છનેનેવ હિ સો ગહિતલદ્ધિકો હોતિ. તેનેવ ‘‘વીમંસનત્થં કુસચીરાદીનિ…પે॰… યાવ ન સમ્પટિચ્છતિ, તાવ તં લદ્ધિ રક્ખતિ, સમ્પટિચ્છિતમત્તે તિત્થિયપક્કન્તકો હોતી’’તિ વુત્તં. **નગ્ગોવ આજીવકાનં ઉપસ્સયં ગચ્છતિ, પદવારે પદવારે દુક્કટ**ન્તિ ‘‘આજીવકો ભવિસ્સ’’ન્તિ અસુદ્ધચિત્તેન ગમનપચ્ચયા દુક્કટં વુત્તં. નગ્ગેન હુત્વા ગમનપચ્ચયાપિ પદવારે દુક્કટા ન મુચ્ચતિયેવાતિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૧૦) વુત્તં.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૧૦) પન – તિત્થિયપક્કન્તકાદિકથાસુ **તેસં લિઙ્ગં આદિન્નમત્તે**તિ વીમંસાદિઅધિપ્પાયં વિના ‘‘તિત્થિયો ભવિસ્સામી’’તિ સન્નિટ્ઠાનવસેન લિઙ્ગે કાયેન ધારિતમત્તે. **સયમેવા**તિ તિત્થિયાનં સન્તિકં અગન્ત્વા સયમેવ સઙ્ઘારામેપિ કુસચીરાદીનિ નિવાસેતિ. **આજીવકો ભવિસ્સન્તિ… પે॰… ગચ્છતી**તિ આજીવકાનં સન્તિકે તેસં પબ્બજનવિધિના ‘‘આજીવકો ભવિસ્સામી’’તિ ગચ્છતિ. તસ્સ હિ તિત્થિયભાવૂપગમનં પતિ સન્નિટ્ઠાને વિજ્જમાનેપિ ‘‘ગન્ત્વા ભવિસ્સામી’’તિ પરિકપ્પિતત્તા પદવારે દુક્કટમેવ વુત્તં. **દુક્કટન્તિ** પાળિયા અવુત્તેપિ મેથુનાદીસુ વુત્તપુબ્બપયોગદુક્કટાનુલોમતો વુત્તં. એતેન ચ સન્નિટ્ઠાનવસેન લિઙ્ગે સમ્પટિચ્છિતે પારાજિકં, તતો પુરિમપયોગે થુલ્લચ્ચયઞ્ચ વત્તબ્બમેવ. થુલ્લચ્ચયક્ખણે નિવત્તન્તોપિ આપત્તિં દેસાપેત્વા મુચ્ચતિ એવાતિ દટ્ઠબ્બં. યથા ચેત્થ, એવં સઙ્ઘભેદેપિ લોહિતુપ્પાદેપિ ભિક્ખૂનં પુબ્બપયોગાદીસુ દુક્કટથુલ્લચ્ચયપારાજિકાહિ મુચ્ચનસીમા ચ વેદિતબ્બા. સાસનવિરુદ્ધતાયેત્થ આદિકમ્મિકાનમ્પિ અનાપત્તિ ન વુત્તા. પબ્બજ્જાયપિ અભબ્બતાદસ્સનત્થં પનેતે અઞ્ઞે ચ પારાજિકકણ્ડે વિસું સિક્ખાપદેન પારાજિકાદિં અદસ્સેત્વા ઇધ અભબ્બેસુ એવ વુત્તાતિ વેદિતબ્બં.

તં લદ્ધીતિ તિત્થિયવેસે સેટ્ઠભાવગ્ગહણમેવ સન્ધાય વુત્તં. તેસઞ્હિ તિત્થિયાનં સસ્સતાદિગ્ગાહં ગણ્હન્તોપિ લિઙ્ગે અસમ્પટિચ્છિતે તિત્થિયપક્કન્તકો ન હોતિ, તં લદ્ધિં અગ્ગહેત્વાપિ ‘‘એતેસં વતચરિયા સુન્દરા’’તિ લિઙ્ગં સમ્પટિચ્છન્તો તિત્થિયપક્કન્તકો હોતિ એવ. **લદ્ધિયા અભાવેના**તિ ભિક્ખુભાવે સાલયતાય તિત્થિયભાવૂપગમનલદ્ધિયા અભાવેન. એતેન ચ આપદાસુ કુસચીરાદિં પારુપન્તસ્સપિ નગ્ગસ્સ વિય અનાપત્તીતિ દસ્સેતિ. **ઉપસમ્પન્નભિક્ખુના કથિતો**તિ એત્થ સઙ્ઘભેદકોપિ ઉપસમ્પન્નભિક્ખુનાવ કથિતો, માતુઘાતકાદયો પન અનુપસમ્પન્નેનાતિપિ દટ્ઠબ્બન્તિ આગતં.

૧૪૦. તિરચ્છાનકથાયં “**યો કોચિ અમનુસ્સજાતિયો, સબ્બોવ ઇમસ્મિં અત્થે તિરચ્છાનગતોતિ વેદિતબ્બો**”તિ એતેન એસો મનુસ્સજાતિયો એવ ભગવતો સાસને પબ્બજિતું વા ઉપસમ્પજ્જિતું વા લભતિ, ન તતો અઞ્ઞેતિ દીપેતિ. તેનાહ ભગવા ‘‘તુમ્હે ખોત્થ નાગા અવિરુળ્હિધમ્મા ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે’’તિ (મહાવ॰ ૧૧૧).

૧૪૧. આનન્તરિયકથાયં તિરચ્છાનાદિઅમનુસ્સજાતિતો મનુસ્સજાતિકાનઞ્ઞેવ પુત્તેસુ મેત્તાદયોપિ તિક્ખવિસદા હોન્તિ લોકુત્તરગુણા વિયાતિ આહ “**મનુસ્સિત્થિભૂતા જનિકા માતા**”તિ. યથા મનુસ્સાનઞ્ઞેવ કુસલપવત્તિ તિક્ખવિસદા, એવં અકુસલપવત્તિપીતિ આહ “**સયમ્પિ મનુસ્સજાતિકેનેવા**”તિઆદિ. અથ વા યથા સમાનજાતિયસ્સ વિકોપને કમ્મં ગરુતરં, ન તથા વિજાતિયસ્સાતિ આહ “**મનુસ્સિત્થિભૂતા**”તિ. પુત્તસમ્બન્ધેન માતુપિતુસમઞ્ઞા , દત્તકિત્તિમાદિવસેનપિ પુત્તવોહારો લોકે દિસ્સતિ, સો ચ ખો પરિયાયતોતિ નિપ્પરિયાયસિદ્ધતં દસ્સેતું “**જનિકા માતા**”તિ વુત્તં. યથા મનુસ્સત્તભાવે ઠિતસ્સેવ કુસલધમ્માનં તિક્ખવિસદસૂરભાવાપત્તિ યથા તં તિણ્ણમ્પિ બોધિસત્તાનં બોધિત્તયનિબ્બત્તિયં, એવં મનુસ્સત્તભાવે ઠિતસ્સેવ અકુસલધમ્માનમ્પિ તિક્ખવિસદસૂરભાવાપત્તીતિ આહ “**સયમ્પિ મનુસ્સજાતિકેનેવા**”તિ. **આનન્તરિયેના**તિ એત્થ ચુતિઅનન્તરં નિરયે પટિસન્ધિફલં અનન્તરં નામ, તસ્મિં અનન્તરે જનકત્તેન નિયુત્તં આનન્તરિયં, તેન. અથ વા ચુતિઅનન્તરં ફલં અનન્તરં નામ, તસ્મિં અનન્તરે નિયુત્તં, તન્નિબ્બત્તનેન અનન્તરકરણસીલં, અનન્તરપ્પયોજનં વા આનન્તરિયં, તેન **આનન્તરિયેન માતુઘાતકકમ્મેન**. પિતુઘાતકેપિ ‘‘યેન મનુસ્સભૂતો જનકો પિતા સયમ્પિ મનુસ્સજાતિકેનેવ સતા સઞ્ચિચ્ચ જીવિતા વોરોપિતો, અયં આનન્તરિયેન પિતુઘાતકકમ્મેન પિતુઘાતકો’’તિઆદિના સબ્બં વેદિતબ્બન્તિ આહ “**પિતુઘાતકેપિ એસેવ નયો**”તિ.

પરિવત્તિતલિઙ્ગમ્પિ માતરં વા પિતરં વા જીવિતા વોરોપેન્તસ્સ આનન્તરિયકમ્મં હોતિયેવ. સતિપિ હિ લિઙ્ગપરિવત્તે સો એવ એકકમ્મનિબ્બત્તો ભવઙ્ગપ્પબન્ધો જીવિતપ્પબન્ધો, ન અઞ્ઞોતિ. યો પન સયં મનુસ્સો તિરચ્છાનભૂતં પિતરં વા માતરં વા, સયં વા તિરચ્છાનભૂતો મનુસ્સભૂતં, તિરચ્છાનોયેવ વા તિરચ્છાનભૂતં જીવિતા વોરોપેતિ, તસ્સ કમ્મં આનન્તરિયં ન હોતિ, ભારિયં પન હોતિ, આનન્તરિયં આહચ્ચેવ તિટ્ઠતિ. એળકચતુક્કં સઙ્ગામચતુક્કં ચોરચતુક્કઞ્ચેત્થ કથેતબ્બં. ''એળકં મારેમી''તિ અભિસન્ધિનાપિ હિ એળકટ્ઠાને ઠિતં મનુસ્સો મનુસ્સભૂતં માતરં વા પિતરં વા મારેન્તો આનન્તરિયં ફુસતિ મરણાધિપ્પાયેનેવ આનન્તરિયવત્થુનો વિકોપિતત્તા. એળકાભિસન્ધિના, પન માતાપિતિઅભિસન્ધિના વા એળકં મારેન્તો આનન્તરિયં ન ફુસતિ આનન્તરિયવત્થુનો અભાવતો. માતાપિતિઅભિસન્ધિના માતાપિતરો મારેન્તો ફુસ્સતેવ. એસ નયો ઇતરસ્મિમ્પિ ચતુક્કદ્વયે. યથા ચ માતાપિતૂસુ, એવં અરહન્તેસુ એતાનિ ચતુક્કાનિ વેદિતબ્બાનિ. સબ્બત્થ હિ પુરિમં અભિસન્ધિચિત્તં અપ્પમાણં, વધકચિત્તં, પન તદારમ્મણજીવિતિન્દ્રિયઞ્ચ પમાણં. કતાનન્તરિયકમ્મો ચ ''તસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકં પટિબાહેસ્સામી''તિ સકલચક્કવાળં મહાચેતિયપ્પમાણેહિ કઞ્ચનથૂપેહિ પૂરેત્વાપિ સકલચક્કવાળં પૂરેત્વા નિસિન્નસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં દત્વાપિ બુદ્ધસ્સ ભગવતો સઙ્ઘાટિકણ્ણં અમુઞ્ચન્તો વિચરિત્વાપિ કાયસ્સ ભેદા નિરયમેવ ઉપપજ્જતિ, પબ્બજ્જઞ્ચ ન લભતિ. પિતુઘાતકે **વેસિયા પુત્તો**તિ ઉપલક્ખણમત્તં, કુલિત્થિયા અતિચારિનિયા પુત્તોપિ અત્તનો પિતરં અજાનિત્વા ઘાતેન્તોપિ પિતુઘાતકોવ હોતિ.

અરહન્તઘાતકકમ્મે **અવસેસ**ન્તિ અનાગામિઆદિકં. અયમેત્થ સઙ્ખેપો, વિત્થારો પન તતિયપારાજિકવણ્ણનાતો ગહેતબ્બો.

''**દુટ્ઠચિત્તેના**''તિ વુત્તમેવત્થં વિભાવેતિ ''**વધકચિત્તેના**''તિ. વધકચેતનાય હિ દૂસિતં ચિત્તં ઇધ દુટ્ઠચિત્તં નામ. **લોહિતં ઉપ્પાદેતી**તિ એત્થ તથાગતસ્સ અભેજ્જકાયતાય પરૂપક્કમેન ચમ્મચ્છેદં કત્વા લોહિતપગ્ઘરણં નામ નત્થિ, સરીરસ્સ પન અન્તોયેવ એકસ્મિં ઠાને લોહિતં સમોસરતિ, આઘાતેન પકુપ્પમાનં સઞ્ચિતં હોતિ. દેવદત્તેન પવિદ્ધસિલતો ભિજ્જિત્વા ગતા સક્ખલિકાપિ તથાગતસ્સ પાદન્તં પહરિ, ફરસુના પહટો વિય પાદો અન્તોલોહિતોયેવ અહોસિ. જીવકો પન તથાગતસ્સ રુચિયા સત્થકેન ચમ્મં છિન્દિત્વા તમ્હા ઠાના દુટ્ઠલોહિતં નીહરિત્વા ફાસુમકાસિ, તેનસ્સ પુઞ્ઞકમ્મમેવ અહોસિ. તેનાહ ''**જીવકો વિય**''તિઆદિ.

અથ યે પરિનિબ્બુતે તથાગતે ચેતિયં ભિન્દન્તિ, બોધિં છિન્દન્તિ, ધાતુમ્હિ ઉપક્કમન્તિ, તેસં કિં હોતીતિ? ભારિયં કમ્મં હોતિ આનન્તરિયસદિસં. સધાતુકં પન થૂપં વા પટિમં વા બાધમાનં બોધિસાખં છિન્દિતું વટ્ટતિ. સચેપિ તત્થ નિલીના સકુણા ચેતિયે વચ્ચં પાતેન્તિ, છિન્દિતું વટ્ટતિયેવ. પરિભોગચેતિયતો હિ સરીરચેતિયં ગરુતરં. ચેતિયવત્થું ભિન્દિત્વા ગચ્છન્તે બોધિમૂલેપિ છિન્દિત્વા હરિતું વટ્ટતિ. યા પન બોધિસાખા બોધિઘરં બાધતિ, તં ગેહરક્ખણત્થં છિન્દિતું ન લભતિ. બોધિઅત્થાય હિ ગેહં, ન ગેહત્થાય બોધિ. આસનઘરેપિ એસેવ નયો. યસ્મિં પન આસનઘરે ધાતુ નિહિતા હોતિ, તસ્સ રક્ખણત્થાય તં સાખં છિન્દિતું વટ્ટતિ. બોધિજગ્ગનત્થં ઓજોહરણસાખં વા પૂતિટ્ઠાનં વા છિન્દિતું વટ્ટતિયેવ, સત્થુ રૂપકાયપટિજગ્ગને વિય પુઞ્ઞમ્પિ હોતિ.

સઙ્ઘભેદે **ચતુન્નં કમ્માન**ન્તિ અપલોકનાદીનં ચતુન્નં કમ્માનં. **અયં સઙ્ઘભેદકો**તિ પકતત્તં ભિક્ખું સન્ધાય વુત્તં. પુબ્બે એવ પારાજિકં સમાપન્નો વા વત્થાદિદોસેન વિપન્નુપસમ્પદો વા સઙ્ઘં ભિન્દન્તોપિ આનન્તરિયં ન ફુસતિ, સઙ્ઘો પન ભિન્નોવ હોતિ, પબ્બજ્જા ચસ્સ ન વારિતાતિ દટ્ઠબ્બં.

ભિક્ખુનીદૂસને **ઇચ્છમાનન્તિ** ઓદાતવત્થવસનં ઇચ્છમાનં. તેનેવાહ "**ગિહિભાવે સમ્પટિચ્છિતમત્તેયેવા**"તિ. નેવ પબ્બજ્જા અત્થીતિ યોજના. યો ચ પટિક્ખિત્તે અભબ્બે ચ પુગ્ગલે ઞત્વા પબ્બાજેતિ, ઉપસમ્પાદેતિ વા, દુક્કટં. અજાનન્તસ્સ સબ્બત્થ અનાપત્તીતિ વેદિતબ્બં.

૧૪૨. ગબ્ભમાસેહિ સદ્ધિં વીસતિ વસ્સાનિ અસ્સાતિ **ગબ્ભવીસો**. **હાયનવડ્ઢનન્તિ** ગબ્ભમાસેસુ અધિકેસુ ઉત્તરિ હાયનં, ઊનેસુ વડ્ઢનન્તિ વેદિતબ્બં. **એકૂનવીસતિવસ્સન્તિ** દ્વાદસ માસે માતુકુચ્છિસ્મિં વસિત્વા મહાપવારણાય જાતકાલતો પટ્ઠાય એકૂનવીસતિવસ્સં. **પાટિપદદિવસેતિ** પચ્છિમિકાય વસ્સૂપગમનદિવસે. "તિંસરત્તિદિવો માસો"તિ (અ॰ નિ॰ ૩.૭૧; ૮.૪૩; વિભ॰ ૧૦૨૩) વચનતો "**ચત્તારો માસા પરિહાયન્તી**"તિ વુત્તં. **વસ્સં ઉક્કડ્ઢન્તીતિ** વસ્સં ઉદ્ધં કડ્ઢન્તિ, તતિયસંવચ્છરે એકમાસસ્સ અધિકત્તા માસપરિચ્ચજનવસેન વસ્સં ઉદ્ધં કડ્ઢન્તીતિ અત્થો, તસ્મા તતિયો સંવચ્છરો તેરસમાસિકો હોતિ. સંવચ્છરસ્સ પન દ્વાદસમાસિકત્તા અટ્ઠારસસુ વસ્સેસુ અધિકમાસે વિસું ગહેત્વા "**છ માસા વડ્ઢન્તી**"તિ વુત્તં. **તતોતિ** છમાસતો. **નિક્કઙ્ખા હુત્વાતિ** અધિકમાસેહિ સદ્ધિં પરિપુણ્ણવીસતિવસ્સત્તા નિબ્બેમતિકા હુત્વા. યં પન વુત્તં તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ "અટ્ઠારસન્નંયેવ વસ્સાનં અધિકમાસે ગહેત્વા ગણિતત્તા સેસવસ્સદ્વયસ્સપિ અધિકદિવસાનિ હોન્તિ, તાનિ અધિકદિવસાનિ સન્ધાય 'નિક્કઙ્ખા હુત્વા'તિ વુત્ત"ન્તિ, તં ન ગહેતબ્બં. ન હિ દ્વીસુ વસ્સેસુ અધિકદિવસાનિ નામ વિસું ઉપલબ્ભન્તિ તતિયે વસ્સે વસ્સુક્કડ્ઢનવસેન અધિકમાસે પરિચ્ચત્તેયેવ અતિરેકમાસસમ્ભવતો, તસ્મા દ્વીસુ વસ્સેસુ અતિરેકદિવસાનિ વિસું ન સમ્ભવન્તિ.

"તે દ્વે માસે ગહેત્વા વીસતિ વસ્સાનિ પરિપુણ્ણાનિ હોન્તી"તિ કસ્મા વુત્તં, એકૂનવીસતિવસ્સમ્હિ ચ પુન અપરસ્મિં વસ્સે પક્ખિત્તે વીસતિ વસ્સાનિ પરિપુણ્ણાનિ હોન્તીતિ આહ "**એત્થ પન...પે॰... વુત્ત**"ન્તિ. અનેકત્થત્તા નિપાતાનં **પન**-સદ્દો હિસદ્દત્થો, એત્થ હીતિ વુત્તં હોતિ. ઇદઞ્હિ વુત્તસ્સેવત્થસ્સ સમત્થનવસેન વુત્તં. ઇમિના ચ ઇમં દીપેતિ – યં વુત્તં "એકૂનવીસતિવસ્સં સામણેરં નિક્ખમનીયપુણ્ણમાસિં અતિક્કમ્મ પાટિપદદિવસે ઉપસમ્પાદેન્તી"તિ, તત્થ ગબ્ભમાસેપિ ગહેત્વા દ્વીહિ માસેહિ અપરિપુણ્ણવીસતિવસ્સં સન્ધાય "એકૂનવીસતિવસ્સ"ન્તિ વુત્તં, તસ્મા અધિકમાસેસુ દ્વીસુ ગહિતેસુ એવ વીસતિ વસ્સાનિ પરિપુણ્ણાનિ નામ હોન્તીતિ. **તસ્માતિ** યસ્મા ગબ્ભમાસાપિ ગણનૂપગા હોન્તિ, તસ્મા. **એકવીસતિવસ્સો હોતીતિ** જાતદિવસતો પટ્ઠાય વીસતિવસ્સો સમાનો ગબ્ભમાસેહિ સદ્ધિં એકવીસતિવસ્સો હોતિ. **અઞ્ઞં ઉપસમ્પાદેતીતિ** ઉપજ્ઝાયો, કમ્મવાચાચરિયો વા હુત્વા ઉપસમ્પાદેતીતિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૩.૪૦૬) આગતં.

ગબ્ભે સયિતકાલેન સદ્ધિં વીસતિમં વસ્સં પરિપુણ્ણમસ્સાતિ **ગબ્ભવીસો**. **નિક્ખમનીયપુણ્ણમાસીતિ** સાવણમાસસ્સ પુણ્ણમિયા આસાળ્હીપુણ્ણમિયા અનન્તરપુણ્ણમી. **પાટિપદદિવસેતિ** પચ્છિમિકાય વસ્સૂપનાયિકાય, દ્વાદસ માસે માતુકુચ્છિસ્મિં વસિત્વા મહાપવારણાય જાતં ઉપસમ્પાદેન્તીતિ અત્થો. "તિંસરત્તિદિવો માસો, દ્વાદસમાસિકો સંવચ્છરો"તિ વચનતો "**ચત્તારો માસા પરિહાયન્તી**"તિ વુત્તં. **વસ્સં ઉક્કડ્ઢન્તીતિ** વસ્સં ઉદ્ધં કડ્ઢન્તિ, "એકમાસં અધિકમાસો"તિ છડ્ડેત્વા વસ્સં ઉપગચ્છન્તીતિ અત્થો, તસ્મા તતિયો તતિયો સંવચ્છરો તેરસમાસિકો હોતિ. **તે દ્વે માસે ગહેત્વાતિ** નિક્ખમનીયપુણ્ણમાસતો યાવ જાતદિવસભૂતા મહાપવારણા, તાવ યે દ્વે માસા અનાગતા, તેસં અત્થાય અધિકમાસતો લદ્ધે દ્વે માસે ગહેત્વા. તેનાહ "યો પવારેત્વા વીસતિવસ્સો ભવિસ્સતી"તિઆદિ. "**નિક્કઙ્ખા હુત્વા**"તિ ઇદં અટ્ઠારસન્નં વસ્સાનં એવ અધિકમાસે ગહેત્વા તતો વીસતિયા વસ્સેસુપિ ચાતુદ્દસીનં અત્થાય ચતુન્નં માસાનં પરિહાપનેન સબ્બથા પરિપુણ્ણવીસતિવસ્સતં સન્ધાય વુત્તં.

પવારેત્વા વીસતિવસ્સો ભવિસ્સતીતિ મહાપવારણાદિવસે અતિક્કન્તે ગબ્ભવસ્સેન સહ વીસતિવસ્સો ભવિસ્સતીતિ અત્થો. **તસ્મા**તિ યસ્મા ગબ્ભમાસાપિ ગણનૂપગા હોન્તિ, તસ્મા. **એકવીસતિવસ્સો**તિ જાતિયા વીસતિવસ્સં સન્ધાય વુત્તં. **અઞ્ઞં ઉપસમ્પાદેતી**તિ ઉપજ્ઝાયો, આચરિયો વા હુત્વા ઉપસમ્પાદેતિ. **સોપી**તિ ઉપસમ્પાદેન્તોપિ અનુપસમ્પન્નોતિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૪૦૬) આગતં.

એત્થ સિયા – અટ્ઠકથાટીકાસુ ''અટ્ઠારસસુ વસ્સેસુ છ માસા વડ્ઢન્તી''તિ વુત્તં, ઇદાનિ પન ''એકૂનવીસતિયા વસ્સેસુ સત્ત માસા અધિકા''તિ વદન્તિ, કથમેત્થ વિઞ્ઞાતબ્બન્તિ? વુચ્ચતે – અટ્ઠકથાટીકાસુ સાસનવોહારેન લોકિયગતિં અનુપગમ્મ તીસુ તીસુ સંવચ્છરેસુ માસછડ્ડનં ગહેત્વા ''અટ્ઠારસસુ વસ્સેસુ છ માસા વડ્ઢન્તી''તિ વુત્તં, ઇદાનિ પન વેદવોહારેન ચન્દસૂરિયગતિસઙ્ખાતં તિથિં ગહેત્વા ગણેન્તો ''એકૂનવીસતિયા વસ્સેસુ સત્ત માસા અધિકા''તિ વદન્તીતિ, તં વસ્સૂપનાયિકકથાયં આવિ ભવિસ્સતિ.

૧૪૩. માતા વા મતા હોતીતિ સમ્બન્ધો. **સોયેવા**તિ પબ્બજ્જાપેક્ખો એવ.

૧૪૪. ''**એકસીમાયઞ્ચ અઞ્ઞેપિ ભિક્ખૂ અત્થીતિ** ઇમિના એકસીમાયં ભિક્ખુમ્હિ અસતિ ભણ્ડુકમ્મારોચનકિચ્ચં નત્થીતિ દસ્સેતિ. **ખણ્ડસીમાય વા ઠત્વા નદીસમુદ્દાદીનિ વા ગન્ત્વા પબ્બાજેતબ્બો**તિ એતેન સબ્બે સીમટ્ઠકભિક્ખૂ આપુચ્છિતબ્બા, અનાપુચ્છા પબ્બાજેતું ન વટ્ટતીતિ દીપેતિ.

૧૪૫. **અનામટ્ઠપિણ્ડપાતન્તિ** અગ્ગહિતઅગ્ગં પિણ્ડપાતં. **સામણેરભાગસમકો આમિસભાગો**તિ એત્થ કિઞ્ચાપિ સામણેરાનં આમિસભાગસ્સ સમકમેવ દીયમાનત્તા વિસું સામણેરભાગો નામ નત્થિ, હેટ્ઠા ગચ્છન્તં પન ભત્તં કદાચિ મન્દં ભવેય્ય, તસ્મા ઉપરિ અગ્ગહેત્વા સામણેરપાળિયાવ ગહેત્વા દાતબ્બોતિ અધિપ્પાયો. નિયતપબ્બજ્જસ્સેવ ચાયં ભાગો દીયતિ. તેનેવ ''**અપક્કં પત્ત**''ન્તિઆદિ વુત્તં. અઞ્ઞે વા ભિક્ખૂ દાતુકામા હોન્તીતિ સમ્બન્ધો.

૧૪૬. **સયં પબ્બાજેતબ્બો**તિ કેસચ્છેદનાદીનિ સયં કરોન્તેન પબ્બાજેતબ્બો. કેસચ્છેદનં કાસાયચ્છાદનં સરણદાનન્તિ હિ ઇમાનિ તીણિ કરોન્તો ''પબ્બાજેતી''તિ વુચ્ચતિ, તેસુ એકં દ્વે વાપિ કરોન્તો તથા વોહરીયતિયેવ, તસ્મા **એતં પબ્બાજેહી**તિ કેસચ્છેદનં કાસાયચ્છાદનઞ્ચ સન્ધાય વુત્તં. **ઉપજ્ઝાયં ઉદ્દિસ્સ પબ્બાજેતી**તિ એત્થાપિ એસેવ નયો. **ખણ્ડસીમં નેત્વા**તિ ભણ્ડુકમ્મારોચનપરિહરણત્થં વુત્તં. તેન સભિક્ખુકે વિહારે અઞ્ઞમ્પિ ''એતસ્સ કેસે છિન્દા''તિ વત્તું ન વટ્ટતિ. **પબ્બાજેત્વા**તિ કેસચ્છેદનં સન્ધાય વદતિ. **ભિક્ખુતો અઞ્ઞો પબ્બાજેતું ન લભતી**તિ સરણદાનં સન્ધાય વુત્તં. તેનેવાહ ''**સામણેરો પના**''તિઆદીતિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૩૪) આગતં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૩૪) પન – **સયં પબ્બાજેતબ્બો**તિ એત્થ ''કેસમસ્સું ઓહારેત્વા''તિઆદિવચનતો કેસચ્છેદનકાસાયચ્છાદનસરણદાનાનિ પબ્બજનં નામ, તેસુ પચ્છિમદ્વયં ભિક્ખૂહિ એવ કાતબ્બં, કારેતબ્બં વા. **પબ્બાજેહી**તિ ઇદં તિવિધમ્પિ સન્ધાય વુત્તં. **ખણ્ડસીમં નેત્વા**તિ ભણ્ડુકમ્મારોચનપરિહરણત્થં. ભિક્ખૂનઞ્હિ અનારોચેત્વા એકસીમાય ''એતસ્સ કેસે છિન્દા''તિ અઞ્ઞં આણાપેતુમ્પિ ન વટ્ટતિ. **પબ્બાજેત્વા**તિ કેસાદિચ્છેદનમેવ સન્ધાય વુત્તં ''કાસાયાનિ અચ્છાદેત્વા''તિ વિસું વુત્તત્તા. **પબ્બાજેતું ન લભતી**તિ સરણદાનં સન્ધાય વુત્તં. અનુપસમ્પન્નેન ભિક્ખુઆણત્તિયા દિન્નમ્પિ સરણં ન રુહતીતિ વુત્તં.

વજિરબુદ્ધિટીકાયમ્પિ (વજિર ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૪) – **ખણ્ડસીમં નેત્વા**તિ ભણ્ડુકમ્મારોચનપરિહરણત્થં વુત્તં, તેન સભિક્ખુકે વિહારે અઞ્ઞમ્પિ ''એતસ્સ કેસે છિન્દા''તિ વત્તું ન વટ્ટતિ. ''**પબ્બાજેત્વા**''તિ ઇમસ્સ

અધિપ્પાયપકાસનત્થં ‘‘**કાસાયાનિ અચ્છાદેત્વા એહી**’’તિ વુત્તં. ઉપજ્ઝાયો ચે કેસમસ્સુઓરોપનાદીનિ અકત્વા પબ્બજ્જત્થં સરણાનિ દેતિ, ન રુહતિ પબ્બજ્જા. કમ્મવાચાય સાવેત્વા ઉપસમ્પાદેતિ, રુહતિ ઉપસમ્પદા. અપત્તચીવરાનં ઉપસમ્પદાસિદ્ધિદસ્સનતો, કમ્મવિપત્તિયા અભાવતો ચેતં યુજ્જતેવાતિ એકે. હોતિ ચેત્થ –

‘‘સલિઙ્ગસ્સેવ પબ્બજ્જા, વિલિઙ્ગસ્સાપિ ચેતરા;
અપેતપુબ્બવેસસ્સ, તંદ્વયા ઇતિ ચાપરે’’તિ.

ભિક્ખુના હિ સહત્થેન વા આણત્તિયા વા દિન્નમેવ કાસાવં વટ્ટતિ, અદિન્નં ન વટ્ટતીતિ પન સન્તેસ્વેવ કાસાવેસુ, નાસન્તેસુ અસમ્ભવતોતિ તેસં અધિપ્પાયોતિ આગતો.

ભબ્બરૂપોતિ ભબ્બસભાવો. તમેવત્થં પરિયાયન્તરેન વિભાવેતિ ‘‘**સહેતુકો**’’તિ. **ઞાતો**તિ પાકટો. **યસસ્સી**તિ પરિવારસમ્પત્તિયા સમન્નાગતો.

વણ્ણસણ્ઠાનગન્ધાસયોકાસવસેન અસુચિજેગુચ્છપટિક્કૂલભાવં પાકટં કરોન્તેનાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **કેસા** નામેતે વણ્ણતોપિ પટિક્કૂલા, સણ્ઠાનતોપિ ગન્ધતોપિ આસયતોપિ ઓકાસતોપિ પટિક્કૂલા. મનુઞ્ઞેપિ હિ યાગુપત્તે વા ભત્તપત્તે વા કેસવણ્ણં કિઞ્ચિ દિસ્વા ‘‘કેસમિસ્સકમિદં, હરથ ન’’ન્તિ જિગુચ્છન્તિ, એવં કેસા **વણ્ણતો** પટિક્કૂલા. રત્તિં ભુઞ્જન્તાપિ કેસસણ્ઠાનં અક્કવાકં વા મકચિવાકં વા છુપિત્વા તથેવ જિગુચ્છન્તિ, એવં **સણ્ઠાનતોપિ** પટિક્કૂલા. તેલમક્ખનપુપ્ફધૂમાદિસઙ્ખારવિરહિતાનઞ્ચ કેસાનં **ગન્ધો** પરમજેગુચ્છો હોતિ. તતો જેગુચ્છતરો અગ્ગિમ્હિ પક્ખિત્તાનં. કેસા હિ વણ્ણસણ્ઠાનતો અપ્પટિક્કૂલાપિ સિયું, **ગન્ધેન** પન પટિક્કૂલાયેવ. યથા હિ દહરસ્સ કુમારકસ્સ વચ્ચં વણ્ણતો હલિદ્દિવણ્ણં, સણ્ઠાનતો હલિદ્દિપિણ્ડિસણ્ઠાનં. સઙ્કરટ્ઠાને છડ્ડિતઞ્ચ ઉદ્ધુમાતકકાળસુનખસરીરં વણ્ણતો તાલપક્કવણ્ણં, સણ્ઠાનતો વટ્ટેત્વા વિસ્સટ્ઠમુદિઙ્ગસણ્ઠાનં, દાઠાપિસ્સ સુમનમકુળસદિસા, તં ઉભયમ્પિ વણ્ણસણ્ઠાનતો સિયા અપ્પટિક્કૂલં, ગન્ધેન પન પટિક્કૂલમેવ, એવં કેસાપિ સિયું વણ્ણસણ્ઠાનતો અપ્પટિક્કૂલા, ગન્ધેન પન પટિક્કૂલાયેવાતિ.

યથા પન અસુચિટ્ઠાને ગામનિસ્સન્દેન જાતાનિ સૂપેય્યપણ્ણાનિ નાગરિકમનુસ્સાનં જેગુચ્છાનિ હોન્તિ અપરિભોગાનિ, એવં કેસાપિ પુબ્બલોહિતમુત્તકરીસપિત્તસેમ્હાદિનિસ્સન્દેન જાતત્તા પરમજેગુચ્છાતિ. એવં **આસયતોપિ** પટિક્કૂલા. ઇમે ચ કેસા નામ ગૂથરાસિમ્હિ ઉટ્ઠિતકણ્ણકા વિય એકતિંસકોટ્ઠાસરાસિમ્હિ જાતા, તે સુસાનસઙ્કારટ્ઠાનાદીસુ જાતસાકં વિય, પરિખાદીસુ જાતકમલકુવલયાદિપુપ્ફં વિય ચ અસુચિટ્ઠાને જાતત્તા પરમજેગુચ્છાતિ એવં **ઓકાસતો** પટિક્કૂલાતિઆદિના નયેન તચપઞ્ચકસ્સ વણ્ણાદિવસેન પટિક્કૂલભાવં પકાસેન્તેનાતિ અત્થો.

નિજ્જીવનિસ્સત્તભાવં વા પાકટં કરોન્તેનાતિ ઇમે કેસા નામ સીસકટાહપલિવેઠનચમ્મે જાતા, તત્થ યથા વમ્મિકમત્થકે જાતેસુ કુણ્ઠતિણેસુ ન વમ્મિકમત્થકો જાનાતિ ‘‘મયિ કુણ્ઠતિણાનિ જાતાની’’તિ, નાપિ કુણ્ઠતિણાનિ જાનન્તિ ‘‘મયં વમ્મિકમત્થકે જાતાની’’તિ. એવમેવ ન સીસકટાહપલિવેઠનચમ્મં જાનાતિ ‘‘મયિ કેસા જાતા’’તિ, નાપિ કેસા જાનન્તિ ‘‘મયં સીસકટાહપલિવેઠનચમ્મે જાતા’’તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞં આભોગપચ્ચવેક્ખણરહિતા એતે ધમ્મા. ઇતિ ‘‘કેસા નામ ઇમસ્મિં સરીરે પાટિયેક્કો કોટ્ઠાસો અચેતનો અબ્યાકતો સુઞ્ઞો નિસ્સત્તો થદ્ધો પથવીધાતૂ’’તિઆદિના નયેન નિજ્જીવનિસ્સત્તભાવં પકાસેન્તેન. **પુબ્બે**તિ પુરિમબુદ્ધાનં સન્તિકે. **મદ્દિતસઙ્ખારો**તિ નામરૂપવવત્થાનેન ચેવ પચ્ચયપરિગ્ગહવસેન ચ ઞાણેન પરિમદ્દિતસઙ્ખારો. **ભાવિતભાવનો**તિ

કલાપસમ્મસનાદિના સબ્બસો કુસલભાવનાય પૂરણેન ભાવિતભાવનો . **અદિન્નં ન વટ્ટતી**તિ એત્થ ‘‘પબ્બજ્જા ન રુહતીતિ વદન્તી’’તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૩૪) વુત્તં.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૩૪) પન – **યસસ્સી**તિ પરિવારસમ્પન્નો. **નિજ્જીવનિસ્સત્તભાવ**ન્તિ ‘‘કેસા નામ ઇમસ્મિં સરીરે પાટિયેક્કો કોટ્ઠાસો અચેતનો અબ્યાકતો સુઞ્ઞો નિસ્સત્તો થદ્ધો પથવીધાતૂ’’તિઆદિનયં સઙ્ગણ્હાતિ, સબ્બં વિસુદ્ધિમગ્ગે (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૩૧૧) આગતનયેન ગહેતબ્બં. **પુબ્બે**તિ પુબ્બબુદ્ધુપ્પાદેસુ . **મદ્દિતસઙ્ખારો**તિ વિપસ્સનાવસેન વુત્તં. **ભાવિતભાવનો**તિ સમથવસેનપિ.

કાસાયાનિ તિક્ખત્તું વા...પે॰... પટિગ્ગાહાપેતબ્બોતિ એત્થ ‘‘સબ્બદુક્ખનિસ્સરણત્થાય ઇમં કાસાવં ગહેત્વા’’તિ વા ‘‘તં કાસાવં દત્વા’’તિ વા વત્વા ‘‘પબ્બાજેથ મં, ભન્તે, અનુકમ્પં ઉપાદાયા’’તિ એવં યાચનપુબ્બકં ચીવરં પટિચ્છાપેતિ. **અથાપી**તિઆદિ તિક્ખત્તું પટિગ્ગાહાપનતો પરં કત્તબ્બવિધિદસ્સનં, **અથાપી**તિ તતો પરમ્પીતિ અત્થો. કેચિ પન ‘‘ચીવરં અપ્પટિગ્ગાહાપેત્વા પબ્બાજનપ્પકારભેદદસ્સનત્થં ‘**અથાપી**’તિ વુત્તં. **અથાપી**તિ અથ વાતિ અત્થો’’તિ વદન્તિ. **અદિન્નં ન વટ્ટતી**તિ ઇમિના પબ્બજ્જા ન રુહતીતિ દસ્સેતિ.

૧૪૭. પાદે વન્દાપેત્વાતિ પાદાભિમુખં નમાપેત્વા. દૂરે વન્દન્તોપિ હિ પાદે વન્દતીતિ વુચ્ચતીતિ. **ઉપજ્ઝાયેન વા**તિ એત્થ યસ્સ સન્તિકે ઉપજ્ઝં ગણ્હાતિ, અયં **ઉપજ્ઝાયો**. યં આભિસમાચારિકેસુ વિનયનત્થાય આચરિયં કત્વા નિય્યાતેન્તિ, અયં **આચરિયો**. સચે પન ઉપજ્ઝાયો સયમેવ સબ્બં સિક્ખાપેતિ, અઞ્ઞમ્પિ ન નિય્યાતેતિ, ઉપજ્ઝાયોવસ્સ આચરિયોપિ હોતિ. યથા ઉપસમ્પદાકાલે સયમેવ કમ્મવાચં વાચેન્તો ઉપજ્ઝાયોવ કમ્મવાચાચરિયોપિ હોતીતિ વુત્તં.

અનુઞ્ઞાતઉપસમ્પદાતિ ઞત્તિચતુત્થકમ્મેન અનુઞ્ઞાતઉપસમ્પદા. **ઠાનકરણસમ્પદ**ન્તિ એત્થ ઉરઆદીનિ ઠાનાનિ, સંવુતાદીનિ કરણાનીતિ વેદિતબ્બાનિ. અનુનાસિકન્તં કત્વા દાનકાલે અન્તરાવિચ્છેદં અકત્વા દાતબ્બાનીતિ દસ્સેતું ‘‘**એકસમ્બન્ધાની**’’તિ વુત્તં. **વિચ્છિન્દિત્વા**તિ મ-કારન્તં કત્વા દાનસમયે વિચ્છેદં કત્વા.

૧૪૮. સબ્બમસ્સ કપ્પિયાકપ્પિયં આચિક્ખિતબ્બન્તિ દસસિક્ખાપદવિનિમુત્તં પરામાસાપરામાસાદિભેદં કપ્પિયાકપ્પિયં આચિક્ખિતબ્બં. **આભિસમાચારિકેસુ વિનેતબ્બો**તિ ઇમિના ‘‘સેખિયઉપજ્ઝાયવત્તાદિઆભિસમાચારિકસીલમનેન પૂરેતબ્બં. તત્થ ચ કત્તબ્બસ્સ અકરણે, અકત્તબ્બસ્સ ચ કરણે દણ્ડકમ્મારહો હોતીતિ દીપેતીતિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૩૪) વુત્તં. અનુનાસિકન્તં કત્વા દાનકાલે અન્તરાવિચ્છેદો ન કાતબ્બોતિ આહ ‘‘**એકસમ્બન્ધાની**’’તિ. **આભિસમાચારિકેસુ વિનેતબ્બો**તિ ઇમિના સેખિયવત્તાક્ખન્ધકવત્તેસુ, અઞ્ઞેસુ ચ સુક્કવિસ્સટ્ઠિઆદિલોકવજ્જસિક્ખાપદેસુ ચ સામણેરેહિ વત્તિતબ્બં, તત્થ અવત્તમાનો અલજ્જી દણ્ડકમ્મારહો ચ હોતીતિ દસ્સેતીતિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૩૪).

ઉરાદીનિ **ઠાનાનિ** નામ, સંવુતાદીનિ **કરણાનિ** નામ. અનુનાસિકન્તં કત્વા એકસમ્બન્ધં કત્વા દાનકાલે અન્તરા અટ્ઠત્વા વત્તબ્બં, વિચ્છિન્દિત્વા દાનકાલેપિ યથાવુત્તટ્ઠાને એવ વિચ્છેદો, અઞ્ઞત્ર ન વટ્ટતીતિ લિખિતં, અનુનાસિકન્તે દીયમાને ખલિત્વા ‘‘બુદ્ધં સરણં ગચ્છામી’’તિ મ-કારેન મિસ્સીભૂતે ખેત્તે ઓતિણ્ણત્તા વટ્ટતીતિ **ઉપતિસ્સત્થેરો**. મિસ્સં કત્વા વત્તું વટ્ટતિ, વચનકાલે પન અનુનાસિકટ્ઠાને વિચ્છેદં અકત્વા વત્તબ્બન્તિ **ધમ્મસિરિત્થેરો**. ‘‘એવં કમ્મવાચાયમ્પી’’તિ વુત્તં. **ઉભતોસુદ્ધિયાવ વટ્ટતી**તિ એત્થ મહાથેરો

પતિતદન્તાદિકારણતાય અચતુરસ્સં કત્વા વદતિ, બ્યત્તસામણેરો સમીપે ઠિતો પબ્બજ્જાપેક્ખં બ્યત્તં વદાપેતિ, મહાથેરેન અવુત્તં વદાપેતીતિ ન વટ્ટતિ. કમ્મવાચાય ઇતરો ભિક્ખુ ચે વદતિ, વટ્ટતીતિ. સઙ્ઘો હિ કમ્મં કરોતિ, ન પુગ્ગલોતિ. ન, નાનાસીમપવત્તકમ્મવાચાસામગ્ગિનયેન પટિક્ખિપિતબ્બત્તા. અથ થેરેન ચતુરસ્સં વુત્તં પબ્બજ્જાપેક્ખં વત્તું અસક્કોન્તં સામણેરો સયં વત્વા વદાપેતિ, ઉભતોસુદ્ધિ એવ હોતિ થેરેન વુત્તસ્સેવ વુત્તત્તા. ‘‘બુદ્ધં સરણં ગચ્છન્તો અસાધારણે બુદ્ધગુણં, ધમ્મં સરણં ગચ્છન્તો નિબ્બાનં, સઙ્ઘં સરણં ગચ્છન્તો સેક્ખધમ્મં અસેક્ખધમ્મઞ્ચ સરણં ગચ્છતી’’તિ અગ્ગહિતગ્ગહણવસેન યોજના કાતબ્બા. અઞ્ઞથા સરણત્તયસઙ્કરદોસો. **સબ્બમસ્સ કપ્પિયાકપ્પિય**ન્તિ દસસિક્ખાપદવિનિમુત્તં પરામાસાપરામાસાદિભેદં. ‘‘**આભિસમાચારિકેસુ વિનેતબ્બો**’’તિ વચનતો સેખિયઉપજ્ઝાયવત્તાદિઆભિસમાચારિકસીલમનેન પૂરેતબ્બં. તત્થ ચારિત્તસ્સ અકરણે, વારિત્તસ્સ કરણે દણ્ડકમ્મારહો હોતી’’તિ દીપેતીતિ વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૪) આગતો.

અનુજાનામિ ભિક્ખવે સામણેરાનં દસ સિક્ખાપદાનીતિઆદીસુ સિક્ખિતબ્બાનિ પદાનિ **સિક્ખાપદાનિ**, સિક્ખાકોટ્ઠાસાતિ અત્થો. સિક્ખાય વા પદાનિ **સિક્ખાપદાનિ**, અધિસીલઅધિચિત્તઅધિપઞ્ઞાસિક્ખાનં અધિગમુપાયોતિ અત્થો. અત્થતો પન કામાવચરકુસલચિત્તસમ્પયુત્તા વિરતિયો, તંસમ્પયુત્તધમ્મા પનેત્થ તગ્ગહણેનેવ ગહેતબ્બા. **પાણો**તિ પરમત્થતો જીવિતિન્દ્રિયં, તસ્સ અતિપાતનં પબન્ધવસેન પવત્તિતું અદત્વા સત્થાદીહિ અતિક્કમ્મ અભિભવિત્વા પાતનં **પાણાતિપાતો**, પાણવધોતિ અત્થો. સો પન અત્થતો પાણે પાણસઞ્ઞિનો જીવિતિન્દ્રિયુપચ્છેદકઉપક્કમસમુટ્ઠાપિકા વધકચેતનાવ, તસ્મા પાણાતિપાતા વેરમણિ, વેરહેતુતાય વેરસઙ્ખાતં પાણાતિપાતાદિપાપધમ્મં મણતિ નીહરતીતિ વિરતિ ‘‘**વેરમણી**’’તિ વુચ્ચતિ. વિરમતિ એતાયાતિ વા ‘‘વિરમતી’’તિ વત્તબ્બે નિરુત્તિનયેન ‘‘વેરમણી’’તિ સમાદાનવિરતિ વુત્તા. એસ નયો સેસેસુપિ.

અદિન્નસ્સ આદાનં **અદિન્નાદાનં**, થેય્યચેતના. **અબ્રહ્મચરિય**ન્તિ અસેટ્ઠચરિયં, મગ્ગેનમગ્ગપટિપત્તિસમુટ્ઠાપિકા મેથુનચેતના. **મુસા**તિ અભૂતવત્થુ, તસ્સ વાદો અભૂતં ઞત્વાવ ભૂતતો વિઞ્ઞાપનચેતના **મુસાવાદો**. પિટ્ઠપૂવાદિનિબ્બત્તા સુરા ચેવ પુપ્ફાસવાદિભેદં મેરયઞ્ચ **સુરામેરયં**. તદેવ મદનીયટ્ઠેન મજ્જઞ્ચેવ પમાદકારણટ્ઠેન પમાદટ્ઠાનઞ્ચ, તં યાય ચેતનાય પિવતિ, તસ્સા એવં અધિવચનં.

અરુણુગ્ગમનતો પટ્ઠાય યાવ મજ્ઝન્હિકા, અયં અરિયાનં ભોજનસ્સ કાલો નામ, તદઞ્ઞો **વિકાલો**. ભુઞ્જિતબ્બટ્ઠેન **ભોજન**ન્તિ ઇધ સબ્બં યાવકાલિકં વુચ્ચતિ, તસ્સ અજ્ઝોહરણં ઇધ ઉત્તરપદલોપેન ભોજનન્તિ અધિપ્પેતં. વિકાલે ભોજનં અજ્ઝોહરણં **વિકાલભોજનં**, વિકાલે વાયાવકાલિકસ્સ ભોજનં અજ્ઝોહરણં **વિકાલભોજન**ન્તિપિ અત્થો ગહેતબ્બો, તં અત્થતો વિકાલે યાવકાલિકઅજ્ઝોહરણચેતનાવ.

સાસનસ્સ અનનુલોમત્તા વિસૂકં પટાણીભૂતં દસ્સનં ‘‘**વિસૂકદસ્સનં**, નચ્ચગીતાદિદસ્સનસવનાનઞ્ચેવ વટ્ટકયુદ્ધજૂતકીળાદિસબ્બકીળાનઞ્ચ નામં. **દસ્સન**ન્તિ ચેત્થ પઞ્ચન્નમ્પિ વિઞ્ઞાણાનં યથાસકં વિસયસ્સ આલોચનસભાવતાય દસ્સનસદ્દેન સઙ્ગહેતબ્બત્તા સવનમ્પિ સઙ્ગહિતં. નચ્ચગીતવાદિતસદ્દેહિ ચેત્થ અત્તનો નચ્ચનગાયનાદીનિપિ સઙ્ગહિતાનીતિ દટ્ઠબ્બં.

માલાતિ બદ્ધમબદ્ધં વા પુપ્ફં, અન્તમસો સુત્તાદિમયમ્પિ અલઙ્કારત્થાય પિળન્ધિયમાનં માલાત્વેવ વુચ્ચતિ. **ગન્ધ**ન્તિ વાસચુણ્ણાદિવિલેપનતો અઞ્ઞં યં કિઞ્ચિ ગન્ધજાતં. **વિલેપન**ન્તિ પિસિત્વા ગહિતં છવિરાગકરણઞ્ચેવ ગન્ધજાતઞ્ચ. **ધારણં** નામ પિળન્ધનં. **મણ્ડનં** નામ ઊનટ્ઠાનપૂરણં. ગન્ધવસેન, છવિરાગવસેન વા સાદિયનં

વિભૂસનં નામ, માલાદીસુ વા ધારણાદીનિ યથાક્કમં યોજેતબ્બાનિ. તેસં ધારણાદીનં ઠાનં કારણં વીતિક્કમચેતના.

ઉચ્ચાતિ ઉચ્ચ-સદ્દેન સમાનત્થો નિપાતો. **ઉચ્ચાસયનં** વુચ્ચતિ પમાણાતિક્કન્તં આસન્દાદિ. **મહાસયનં** અકપ્પિયત્થરણેહિ અત્થતં સલોહિતવિતાનઞ્ચ. એતેસુ હિ આસનં સયનઞ્ચ ઉચ્ચાસયનમહાસયનસદ્દેહિ ગહિતાનિ ઉત્તરપદલોપેન. **જાતરૂપરજતપટિગ્ગહણા**તિ એત્થ **રજત**સદ્દેન દારુમાસકાદિ સબ્બં રૂપિયં સઙ્ગહિતં. મુત્તામણિઆદયોપેત્થ ધઞ્ઞક્ખેત્તવત્થાદયો ચ સઙ્ગહિતાતિ દટ્ઠબ્બા. **પટિગ્ગહણ**-સદ્દેન પન પટિગ્ગાહાપનસાદિયનાનિપિ સઙ્ગહિતાનિ.

૧૪૯. સેનાસનગ્ગાહો ચ પટિપ્પસ્સમ્ભન્તીતિ ઇમિના વસ્સચ્છેદં દસ્સેતિ. ઉપસમ્પન્નાનમ્પિ પારાજિકસમાપત્તિયા સરણગમનાદિસામણેરભાવસ્સપિ વિનસ્સનતો સેનાસનગ્ગાહો ચ પટિપ્પસ્સમ્ભતિ, સઙ્ઘલાભમ્પિ તે ન લભન્તીતિ વેદિતબ્બં. **પુરિમિકાય પુન સરણાનિ ગહિતાની**તિ સરણગહણેન સહ તદહેવસ્સ વસ્સૂપગમનમ્પિ દસ્સેતિ. **પચ્છિમિકાય વસ્સાવાસિકન્તિ** વસ્સાવાસિકલાભગ્ગહણદસ્સનમત્તમેવેતં, તતો પુરેપિ વા પચ્છાપિ વા વસ્સાવાસિકઞ્ચ ચીવરમાસેસુ સઙ્ઘે ઉપ્પન્નકાલચીવરઞ્ચ પુરિમિકાય ઉપગન્ત્વા અવિપન્નસીલો સામણેરો લભતિ એવ. **સચે પચ્છિમિકાય ગહિતાની**તિ પચ્છિમિકાય વસ્સૂપગમનઞ્ચ છિન્નવસ્સતઞ્ચ દસ્સેતિ. તસ્સ હિ કાલચીવરલાભો ન પાપુણાતિ, તસ્મા ‘‘**અપલોકેત્વા લાભો દાતબ્બો**’’તિ વુત્તં. વસ્સાવાસિકલાભો પન યદિ સેનાસનસ્સામિકા દાયકા સેનાસનગુત્તત્થાય પચ્છિમિકાય ઉપગન્ત્વા વત્તં કત્વા અત્તનો સેનાસને વસન્તસ્સપિ વસ્સાવાસિકં દાતબ્બન્તિ વદન્તિ, અનપલોકેત્વાપિ દાતબ્બોવ. યં પન સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૦૮) ‘‘**પચ્છિમિકાય વસ્સાવાસિકં લચ્છતી**તિ પચ્છિમિકાય પુન વસ્સં ઉપગતત્તા લચ્છતી’’તિ વુત્તં, તમ્પિ વસ્સાવાસિકે દાયકાનં ઇમં અધિપ્પાયં નિસ્સાય વુત્તઞ્ચે, સુન્દરં, સઙ્ઘિકં, કાલચીવરમ્પિ સન્ધાય વુત્તઞ્ચે, ન યુજ્જતીતિ વેદિતબ્બં.

ન અજાનિત્વાતિ ‘‘સુરા’’તિ અજાનિત્વા પિવતો પાણાતિપાતાવેરમણિઆદિસબ્બસીલભેદં સરણભેદઞ્ચ ન આપજ્જતિ. અકુસલં પન સુરાપાનાવેરમણિસીલભેદો ચ હોતિ માલાદિધારણાદીસુ વિયાતિ દટ્ઠબ્બં. **ઇતરાની**તિ વિકાલભોજનાવેરમણિઆદીનિ. તાનિપિ હિ સઞ્ચિચ્ચ વીતિક્કમન્તસ્સ તં તં ભિજ્જતિ એવ, ઇતરીતરેસં પન અભિજ્જનેન નાસનઙ્ગાનિ ન હોન્તિ. તેનેવ ‘‘**એતેસુ ભિન્નેસૂ**’’તિ ભેદવચનં વુત્તં.

અચ્ચયં દેસાપેતબ્બોતિ ‘‘અચ્ચયો મં ભન્તે અચ્ચાગમા’’તિઆદિના સઙ્ઘમજ્ઝે દેસાપેત્વા સરણસીલં દાતબ્બન્તિ અધિપ્પાયો પારાજિકત્તા તેસં. તેનાહ ‘‘**લિઙ્ગનાસનાય નાસેતબ્બો**’’તિ. **અયમેવ હિ નાસના ઇધાધિપ્પેતા**તિ લિઙ્ગનાસનાકારણેહિ પાણાતિપાતાદીહિ અવણ્ણભાસનાદીનં સહ પતિતત્તા વુત્તં. નનુ ચ કણ્ટકસામણેરોપિ મિચ્છાદિટ્ઠિકો એવ, તસ્સ ચ હેટ્ઠા દણ્ડકમ્મનાસનાવ વુત્તા, ઇધ પન મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ લિઙ્ગનાસના વુચ્ચતિ, કો ઇમેસં ભેદોતિ ચોદનં મનસિ નિધાયાહ ‘‘**સસ્સતુચ્છેદાનઞ્હિ અઞ્ઞતરદિટ્ઠિકો**’’તિ. એત્થ ચાયં અધિપ્પાયો – યો હિ ‘‘અત્તા ઇસ્સરો’’તિ વા ‘‘નિચ્ચો ધુવો’’તિઆદિના વા ‘‘અત્તા ઉચ્છિજ્જિસ્સતિ વિનસ્સિસ્સતી’’તિઆદિના વા તિત્થિયપરિકપ્પિતં યં કિઞ્ચિ સસ્સતુચ્છેદદિટ્ઠિં દળ્હં ગહેત્વા વોહરતિ, તસ્સ સા પારાજિકટ્ઠાનં હોતિ, સો ચ લિઙ્ગનાસનાય નાસેતબ્બો. યો પન ઈદિસં દિટ્ઠિં અગ્ગહેત્વા સાસનિકોવ હુત્વા કેવલં બુદ્ધવચનાધિપ્પાયં વિપરીતતો ગહેત્વા ભિક્ખૂહિ ઓવદિયમાનોપિ અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા વોહરતિ, તસ્સ સા દિટ્ઠિ પારાજિકં ન હોતિ, સો પન કણ્ટકનાસનાય એવ નાસેતબ્બોતિ વિમતિવિનોદનિયં. ઇમસ્મિં ઠાને સારત્થદીપનિયં

દસસિક્ખાપદતો પટ્ઠાય વિત્થારતો વણ્ણના આગતા, સા પોરાણટીકાયં સબ્બસો પોત્થકં આરુળ્હા, તસ્મા ઇધ ન વિત્થારયિમ્હ.

૧૫૦. ‘‘**અત્તનો પરિવેણન્તિ** ઇદં પુગ્ગલિકં સન્ધાય વુત્ત’’ન્તિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. અયં પનેત્થ ગણ્ઠિપદકારાનં અધિપ્પાયો – **વસ્સગ્ગેન પત્તસેનાસનન્તિ** ઇમિના તસ્સ વસ્સગ્ગેન પત્તં સઙ્ઘિકસેનાસનં વુત્તં. **અત્તનો પરિવેણન્તિ** ઇમિનાપિ તસ્સેવ પુગ્ગલિકસેનાસનં વુત્તન્તિ. અયં પનેત્થ અમ્હાકં ખન્તિ – **યત્થ વા વસતીતિ** ઇમિના સઙ્ઘિકં વા હોતુ પુગ્ગલિકં વા, તસ્સ નિબદ્ધવસનકસેનાસનં વુત્તં. **યત્થ વા પટિક્કમતીતિ** ઇમિના પન યં આચરિયુપજ્ઝાયસ્સ વસનટ્ઠાનં ઉપટ્ઠાનાદિનિમિત્તં નિબદ્ધં પવિસતિ, તં આચરિયુપજ્ઝાયાનં પવિસનટ્ઠાનં વુત્તં, તસ્મા તદુભયં દસ્સેતું ‘‘**ઉભયેનપિ અત્તનો પરિવેણઞ્ચ વસ્સગ્ગેન પત્તસેનાસનઞ્ચ વુત્ત**’’ન્તિ આહ. તત્થ **અત્તનો પરિવેણન્તિ** ઇમિના આચરિયુપજ્ઝાયાનં નિવાસનટ્ઠાનં દસ્સિતં, **વસ્સગ્ગેન પત્તસેનાસનન્તિ** ઇમિના પન તસ્સ વસનટ્ઠાનં, તસ્મા તદુભયમ્પિ સઙ્ઘિકં વા હોતુ પુગ્ગલિકં વા, આવરણં કાતબ્બમેવાતિ. **મુખદ્વારિકન્તિ** મુખદ્વારેન ભુઞ્જિતબ્બં. **દણ્ડકમ્મં કત્વાતિ** દણ્ડકમ્મં યોજેત્વા. દણ્ડેન્તિ વિનેન્તિ એતેનાતિ દણ્ડો, સોયેવ કત્તબ્બત્તા કમ્મન્તિ **દણ્ડકમ્મં**, આવરણાદિ. **દણ્ડકમ્મમસ્સ કરોથાતિ** અસ્સ દણ્ડકમ્મં યોજેથ આણાપેથ. **દણ્ડકમ્મન્તિ** વા નિગ્ગહકમ્મં, તસ્મા નિગ્ગહમસ્સ કરોથાતિ વુત્તં હોતિ. એસ નયો સબ્બત્થ ઈદિસેસુ ઠાનેસુ.

સેનાસનગ્ગાહો ચ પટિપ્પસ્સમ્ભતીતિ ઇમિના છિન્નવસ્સો હોતીતિ દીપેતિ. **સચે આકિણ્ણદોસોવ હોતિ, આયતિં સંવરે ન તિટ્ઠતિ, નિક્કડ્ઢિતબ્બોતિ** એત્થ સચે યાવતતિયં વુચ્ચમાનો ન ઓરમતિ, સઙ્ઘં અપલોકેત્વા નાસેતબ્બો, પુન પબ્બજ્જં યાચમાનોપિ અપલોકેત્વા પબ્બાજેતબ્બોતિ વદન્તિ. **પચ્છિમિકાય વસ્સાવાસિકં લચ્છતીતિ** પચ્છિમિકાય પુન વસ્સં ઉપગતત્તા લચ્છતિ. **અપલોકેત્વા લાભો દાતબ્બોતિ** છિન્નવસ્સતાય વુત્તં. **ઇતરાનિ પઞ્ચ સિક્ખાપદાનીતિ** વિકાલભોજનાદીનિ પઞ્ચ. **અચ્ચયં દેસાપેતબ્બોતિ** ‘‘અચ્ચયો મં ભન્તે અચ્ચાગમા’’તિઆદિના નયેન દેસાપેતબ્બોતિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૦૮) વુત્તં.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

પબ્બજ્જાવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

દ્વાવીસતિમો પરિચ્છેદો.

ઉપસમ્પદાવિનિચ્છયકથા

એવં પબ્બજ્જાવિનિચ્છયં કથેત્વા તદનન્તરં ઉપસમ્પદાવિનિચ્છયો કથેતબ્બો, એવં સન્તેપિ અટ્ઠકથાયં ઉપસમ્પદાવિનિચ્છયકથા પાળિવણ્ણનાવસેનેવ આગતા, નો પાળિમુત્તકવિનિચ્છયવસેન, ઇમસ્સ પન પકરણસ્સ પાળિમુત્તકવિનિચ્છયકથાભૂતત્તા તમકથેત્વા નિસ્સયવિનિચ્છયો એવ આચરિયેન કથિતો, મયં પન ઉપસમ્પદાવિનિચ્છયસ્સ અતિસુખુમત્તા અતિગમ્ભીરત્તા સુદુલ્લભત્તા સાસનાનુગ્ગહત્થં આચરિયેન અવુત્તમ્પિ સમન્તપાસાદિકતો નીહરિત્વા વિમતિવિનોદનીઆદિપ્પકરણેસુ આગતવિનિચ્છયેન અલઙ્કરિત્વા તં વિનિચ્છયં કથયિસ્સામ.

તેન ખો પન સમયેનાતિ યેન સમયેન ભગવતા ‘‘ન ભિક્ખવે અનુપજ્ઝાયકો’’તિઆદિસિક્ખાપદં અપઞ્ઞત્તં હોતિ, તેન સમયેન. **અનુપજ્ઝાયક**ન્તિ ઉપજ્ઝં અગાહાપેત્વા સબ્બેન સબ્બં ઉપજ્ઝાયવિરહિતં, એવં ઉપસમ્પન્ના નેવ ધમ્મતો ન આમિસતો સઙ્ગહં લભન્તિ, તે પરિહાયન્તિયેવ, ન વડ્ઢન્તિ. **ન ભિક્ખવે અનુપજ્ઝાયકો**તિ ઉપજ્ઝં અગાહાપેત્વા નિરુપજ્ઝાયકો ન ઉપસમ્પાદેતબ્બો, **યો ઉપસમ્પાદેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા**તિ સિક્ખાપદપઞ્ઞત્તિતો પટ્ઠાય એવં ઉપસમ્પાદેન્તસ્સ આપત્તિ હોતિ, કમ્મં પન ન કુપ્પતિ. કેચિ ‘‘કુપ્પતી’’તિ વદન્તિ, તં ન ગહેતબ્બં. ‘‘સઙ્ઘેન ઉપજ્ઝાયેના’’તિઆદીસુપિ ઉભતોબ્યઞ્જનકુપજ્ઝાયપરિયોસાનેસુ એસેવ નયો.

અપત્તકા હત્થેસુ પિણ્ડાય ચરન્તીતિ યો હત્થેસુ પિણ્ડો લબ્ભતિ, તદત્થાય ચરન્તિ. **સેય્યથાપિ તિત્થિયા**તિ યથા આજીવકનામકા તિત્થિયા. સૂપબ્યઞ્જનેહિ મિસ્સેત્વા હત્થેસુ ઠપિતપિણ્ડમેવ હિ તે ભુઞ્જન્તિ. **આપત્તિ દુક્કટસ્સા**તિ એવં ઉપસમ્પાદેન્તસ્સેવ આપત્તિ હોતિ, કમ્મં પન ન કુપ્પતિ, અચીવરકાદિવત્થૂસુપિ એસેવ નયો.

યાચિતકેનાતિ ‘‘યાવ ઉપસમ્પદં કરોમ, તાવ દેથા’’તિ યાચિત્વા ગહિતેન, તાવકાલિકેનાતિ અત્થો. ઈદિસેન હિ પત્તેન વા ચીવરેન વા પત્તચીવરેન વા ઉપસમ્પાદેન્તસ્સેવ આપત્તિ હોતિ, કમ્મં પન ન કુપ્પતિ, તસ્મા પરિપુણ્ણપત્તચીવરોવ ઉપસમ્પાદેતબ્બો. સચે તસ્સ નત્થિ, આચરિયુપજ્ઝાયા ચસ્સ દાતુકામા હોન્તિ , અઞ્ઞે વા ભિક્ખૂ, નિરપેક્ખેહિ વિસ્સજ્જેત્વા અધિટ્ઠાનૂપગં પત્તચીવરં દાતબ્બં.

ગોત્તેનપિ અનુસ્સાવેતુન્તિ ‘‘મહાકસ્સપસ્સ ઉપસમ્પદાપેક્ખો’’તિ એવં ગોત્તં વત્વા અનુસ્સાવેતું અનુજાનામીતિ અત્થો. **દ્વે એકાનુસ્સાવને**તિ દ્વે એકતો અનુસ્સાવને, એકેન એકસ્સ, અઞ્ઞેન ઇતરસ્સાતિ એવં દ્વીહિ વા આચરિયેહિ એકેન વા એકક્ખણે કમ્મવાચં અનુસ્સાવેન્તેહિ ઉપસમ્પાદેતું અનુજાનામીતિ અત્થો. **દ્વે તયો એકાનુસ્સાવને કાતું, તઞ્ચ ખો એકેન ઉપજ્ઝાયેના**તિ દ્વે વા તયો વા જને પુરિમનયેનેવ એકતો અનુસ્સાવને કાતું અનુજાનામિ, તઞ્ચ ખો અનુસ્સાવનકિરિયં એકેન ઉપજ્ઝાયેન અનુજાનામીતિ અત્થો. તસ્મા એકેન આચરિયેન દ્વે વા તયો વા અનુસ્સાવેતબ્બા. દ્વીહિ વા તીહિ વા આચરિયેહિ વિસું વિસું એકેન એકસ્સાતિ એવં એકપ્પહારેનેવ દ્વે તિસ્સો વા કમ્મવાચા કાતબ્બા. સચે પન નાનાચરિયા નાનુપજ્ઝાયા હોન્તિ, તિસ્સત્થેરો સુમનત્થેરસ્સ સદ્ધિવિહારિકં, સુમનત્થેરો તિસ્સત્થેરસ્સ સદ્ધિવિહારિકં અનુસ્સાવેતિ, અઞ્ઞમઞ્ઞઞ્ચ ગણપૂરકા હોન્તિ, વટ્ટતિ. સચે નાનુપજ્ઝાયા હોન્તિ, એકો આચરિયો હોતિ, ‘‘ન ત્વેવ નાનુપજ્ઝાયેના’’તિ પટિક્ખિત્તત્તા ન વટ્ટતિ. ઇદં સન્ધાય હિ એસ પટિક્ખેપો.

પઠમં ઉપજ્ઝં ગાહાપેતબ્બોતિ એત્થ વજ્જાવજ્જં ઉપનિજ્ઝાયતીતિ ઉપજ્ઝા, તં **ઉપજ્ઝં** ‘‘ઉપજ્ઝાયો મે, ભન્તે, હોહી’’તિ એવં વદાપેત્વા ગાહાપેતબ્બો. **વિત્થાયન્તી**તિ વિત્થદ્ધગત્તા હોન્તિ. **યં જાત**ન્તિ યં તવ સરીરે જાતં નિબ્બત્તં વિજ્જમાનં, તં સઙ્ઘમજ્ઝે પુચ્છન્તે સન્તં અત્થીતિ વત્તબ્બન્તિઆદિ. **ઉલ્લુમ્પતુ મ**ન્તિ ઉદ્ધરતુ મં.

તાવદેવાતિ ઉપસમ્પન્નસમનન્તરમેવ. **છાયા મેતબ્બા**તિ એકપોરિસા વા દ્વિપોરિસા વાતિ છાયા મેતબ્બા. **ઉતુપ્પમાણં આચિક્ખિતબ્બ**ન્તિ ‘‘વસ્સાનો હેમન્તો ગિમ્હો’’તિ ઉતુપ્પમાણં આચિક્ખિતબ્બં. એત્થ ચ ઉતુયેવ ઉતુપ્પમાણં. સચે વસ્સાનાદયો અપરિપુણ્ણા હોન્તિ, યત્તકેહિ દિવસેહિ યસ્સ યો ઉતુ અપરિપુણ્ણો, તે દિવસે સલ્લક્ખેત્વા સો દિવસભાગો આચિક્ખિતબ્બો. અથ વા ‘‘અયં નામ ઉતુ, સો ચ ખો પરિપુણ્ણો અપરિપુણ્ણો વા’’તિ એવં ઉતુપ્પમાણં આચિક્ખિતબ્બં, ‘‘પુબ્બણ્હો વા સાયન્હો વા’’તિ એવં **દિવસભાગો આચિક્ખિતબ્બો**. **સઙ્ગીતી**તિ ઇદમેવ સબ્બં એકતો કત્વા ‘‘ત્વં કિં લભસિ, કા તે છાયા, કિં ઉતુપ્પમાણં, કો દિવસભાગો’’તિ પુટ્ઠો

‘‘ઇદં નામ લભામિ વસ્સં વા હેમન્તં વા ગિમ્હં વા, અયં મે છાયા, ઇદં ઉતુપ્પમાણં, અયં દિવસભાગોતિ વદેય્યાસી’’તિ એવં આચિક્ખિતબ્બં.

ઓહાયાતિ છડ્ડેત્વા. **દુતિયં દાતુ**ન્તિ ઉપસમ્પદમાળકતો પરિવેણં ગચ્છન્તસ્સ દુતિયકં દાતું અનુજાનામિ, ચત્તારિ ચ અકરણીયાનિ આચિક્ખિતુન્તિ અત્થો. **પણ્ડુપલાસો**તિ પણ્ડુવણ્ણો પત્તો. **બન્ધના પવુત્તો**તિ વણ્ટતો પતિતો. **અભબ્બો હરિતત્થાયા**તિ પુન હરિતો ભવિતું અભબ્બો. **પુથુસિલા**તિ મહાસિલા. અયં સમન્તપાસાદિકતો નીહરિત્વા આભતો ઉપસમ્પદાવિનિચ્છયો.

અનુપજ્ઝાયાદિવત્થૂસુ **સિક્ખાપદં અપઞ્ઞત્ત**ન્તિ ‘‘ન અનુપજ્ઝાયકો ઉપસમ્પાદેતબ્બો’’તિ (મહાવ॰ ૧૧૭) ઇધેવ પઞ્ઞાપિયમાનં સિક્ખાપદં સન્ધાય વુત્તં. **કમ્મં પન ન કુપ્પતી**તિ ઇદં ઉપજ્ઝાયાભાવેપિ ‘‘ઇત્થન્નામસ્સ ઉપસમ્પદાપેક્ખા ઇત્થન્નામેન ઉપજ્ઝાયેના’’તિ મતસ્સ વા વિબ્ભન્તસ્સ વા પુરાણઉપજ્ઝાયસ્સ, અઞ્ઞસ્સ વા યસ્સ કસ્સચિ અવિજ્જમાનસ્સપિ નામેન સબ્બત્થ ઉપજ્ઝાયકિત્તનસ્સ કતત્તા વુત્તં. યદિ હિ ઉપજ્ઝાયકિત્તનં ન કરેય્ય, ‘‘પુગ્ગલં ન પરામસતી’’તિ વુત્તકમ્મવિપત્તિ એવ સિયા. તેનેવ પાળિયં (મહાવ॰ ૧૧૭) ‘‘અનુપજ્ઝાયક’’ન્તિ વુત્તં, અટ્ઠકથાયમ્પિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૧૭) અસ્સ ‘‘ઉપજ્ઝાયં અકિત્તેત્વા’’તિ અવત્વા ‘‘ઉપજ્ઝાયં અગાહાપેત્વા સબ્બેન સબ્બં ઉપજ્ઝાયવિરહિતં’’ ઇચ્ચેવ અત્થો વુત્તો. પાળિયં **સઙ્ઘેન ઉપજ્ઝાયેના**તિ ‘‘અયં ઇત્થન્નામો સઙ્ઘસ્સ ઉપસમ્પદાપેક્ખો, ઇત્થન્નામો સઙ્ઘં ઉપસમ્પદં યાચતિ સઙ્ઘેન ઉપજ્ઝાયેના’’તિ એવં કમ્મવાચાય સઙ્ઘમેવ ઉપજ્ઝાયં કિત્તેત્વાતિ અત્થો. એવં **ગણેન ઉપજ્ઝાયેના**તિ એત્થાપિ ‘‘અયં ઇત્થન્નામો ગણસ્સ ઉપસમ્પદાપેક્ખો’’તિઆદિના યોજના વેદિતબ્બા. એવં વુત્તેપિ કમ્મં ન કુપ્પતિ એવ દુક્કટસ્સેવ વુત્તત્તા, અઞ્ઞથા ‘‘સો ચ પુગ્ગલો અનુપસમ્પન્નો’’તિ વદેય્ય. તેનાહ ‘‘**સઙ્ઘેના**’’તિઆદિ. તત્થ પણ્ડકાદિઉપજ્ઝાયેહિ કરિયમાનેસુ કમ્મેસુ પણ્ડકાદિકે વિનાવ યદિ પઞ્ચવગ્ગાદિગણો પૂરતિ, કમ્મં ન કુપ્પતિ, ઇતરથા કુપ્પતીતિ વેદિતબ્બં.

અપત્તચીવરવત્થૂસુપિ પત્તચીવરાનં અભાવેપિ ‘‘પરિપુણ્ણસ્સ પત્તચીવર’’ન્તિ કમ્મવાચાય સાવિતત્તા કમ્મકોપં અવત્વા દુક્કટમેવ વુત્તં. ઇતરથા સાવનાય હાપનતો કમ્મકોપો એવ સિયા. કેચિ પન ‘‘પઠમં અનુઞ્ઞાતકમ્મવાચાયં ઉપસમ્પન્ના વિય ઇદાનિપિ ‘પરિપુણ્ણસ્સ પત્તચીવર’ન્તિ અવત્વા કમ્મવાચાય ઉપસમ્પન્નાપિ સૂપસમ્પન્ના એવા’’તિ વદન્તિ, તં ન યુત્તં. અનુઞ્ઞાતકાલતો પટ્ઠાય હિ અપરામસનં સાવનાય હાપનવિપત્તિ એવ હોતિ ‘‘ઇત્થન્નામો સઙ્ઘં ઉપસમ્પદં યાચતી’’તિ પદસ્સ હાપને વિય . તમ્પિ હિ પચ્છા અનુઞ્ઞાતં, ‘‘સઙ્ઘં, ભન્તે, ઉપસમ્પદં યાચામી’’તિઆદિવાક્યેન અયાચેત્વા તમ્પિ ઉપસમ્પાદેન્તો ‘‘અયં ઇત્થન્નામો સઙ્ઘં ઉપસમ્પદં યાચતી’’તિ વત્વાવ યદિ કમ્મવાચં કરોતિ, કમ્મં સુકતમેવ હોતિ. નો ચે, વિપન્નં. સબ્બપચ્છા હિ અનુઞ્ઞાતકમ્મવાચતો કિઞ્ચિપિ પરિહાપેતું ન વટ્ટતિ, સાવનાય હાપનમેવ હોતિ, અઞ્ઞે વા ભિક્ખૂ દાતુકામા હોન્તીતિ સમ્બન્ધો, અયમેત્થ વિમતિવિનોદનિયા (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૧૭) આભતો વિનિચ્છયો. સારત્થદીપનીવિનિચ્છયો પન ઇધેવ અન્તોગધા હોતિ અપ્પતરત્તા અવિસેસત્તા ચ.

વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૧૧૭) પન ‘‘કેચિ કુપ્પતીતિ વદન્તિ, તં ન ગહેતબ્બ’’ન્તિ યં વુત્તં, તં ‘‘પઞ્ચવગ્ગકરણીયઞ્ચે, ભિક્ખવે, કમ્મં, ભિક્ખુનિપઞ્ચમો કમ્મં કરેય્ય, અકમ્મં ન ચ કરણીય’’ન્તિઆદિના (મહાવ॰ ૩૯૦) નયેન વુત્તત્તા પણ્ડકાનં ગણપૂરણભાવે એવ કમ્મં કુપ્પતિ, ન સબ્બન્તિ કત્વા સુવુત્તં, ઇતરથા ‘‘પણ્ડકુપજ્ઝાયેન કમ્મં કરેય્ય, અકમ્મં ન ચ કરણીય’’ન્તિઆદિકાય પાળિયા ભવિતબ્બં સિયા. યથા અપરિપુણ્ણપત્તચીવરસ્સ ઉપસમ્પાદનકાલે કમ્મવાચાયં ‘‘પરિપુણ્ણસ્સ પત્તચીવર’’ન્તિ અસન્તં વત્થું કિત્તેત્વા

ઉપસમ્પદાય કતાય તસ્મિં અસન્તેપિ ઉપસમ્પદા રુહતિ, એવં "અયં બુદ્ધરક્ખિતો આયસ્મતો ધમ્મરક્ખિતસ્સ ઉપસમ્પદાપેક્ખો"તિ અવત્થું પણ્ડકુપજ્ઝાયાદિં, અસન્તં વા વત્થું કિત્તેત્વા કતાયપિ ગણપૂરકાનમત્થિતાય ઉપસમ્પદા રુહતેવ. "ન, ભિક્ખવે, પણ્ડકુપજ્ઝાયેન ઉપસમ્પાદેતબ્બો, યો ઉપસમ્પાદેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સ, સો ચ પુગ્ગલો અનુપસમ્પન્નો"તિઆદિવચનસ્સ અભાવા અયમત્થો સિદ્ધોવ હોતિ. ન હિ બુદ્ધા વત્તબ્બયુત્તં ન વદન્તિ. તેન વુત્તં "યો પન ભિક્ખુ જાનં ઊનવીસતિવસ્સં ...પે॰... સો ચ પુગ્ગલો અનુપસમ્પન્નો"તિઆદિ (પાચિ॰ ૪૦૩). તથા "બ્યત્તેન ભિક્ખુના પટિબલેન સઙ્ઘો ઞાપેતબ્બો"તિ (મહાવ॰ ૭૧) વચનતો થેય્યસંવાસકાદિઆચરિયેહિ અનુસ્સાવનાય કતાય ઉપસમ્પદા ન રુહતિ તેસં અભિક્ખુત્તાતિ વચનમ્પિ ન ગહેતબ્બં.

કિઞ્ચ ભિય્યો – "ઇમાનિ ચત્તારિ કમ્માનિ પઞ્ચહાકારેહિ વિપજ્જન્તી"તિઆદિના (પરિ॰ ૪૮૨) નયેન કમ્માનં સમ્પત્તિવિપત્તિયા કથિયમાનાય "સત્તહિ આકારેહિ કમ્માનિ વિપજ્જન્તિ વત્થુતો વા ઞત્તિતો વા અનુસ્સાવનતો વા સીમતો વા પરિસતો વા ઉપજ્ઝાયતો વા આચરિયતો વા"તિ અકથિતત્તા ન ગહેતબ્બં. "પરિસતો વા"તિ વચનેન આચરિયુપજ્ઝાયાનં વા સઙ્ગહો કતોતિ ચે? ન, "દ્વાદસહિ આકારેહિ પરિસતો કમ્માનિ વિપજ્જન્તી"તિ એતસ્સ વિભઙ્ગે તેસમનામટ્ઠત્તા, અયમત્થો યસ્મા તત્થ તત્થ સરૂપેન વુત્તપાળિવસેનેવ સક્કા જાનિતું, તસ્મા નયમુખં દસ્સેત્વા સંખિત્તોતિ અયમસ્સ યુત્તિગવેસનાતિ વુત્તં.

તત્રિદં વિચારેતબ્બં – અનુપજ્ઝાયકં ઉપસમ્પાદેન્તા તે ભિક્ખૂ યથાવુત્તનયેન અભૂતં વત્થું કિત્તયિંસુ, ઉદાહુ મુસાવાદભયા તાનેવ પદાનિ ન સાવેસુન્તિ. કિઞ્ચેત્થ – યદિ તાવ ઉપજ્ઝાયાભાવતો ન સાવેસું, "પુગ્ગલં ન પરામસતી"તિ વુત્તવિપત્તિપ્પસઙ્ગો હોતિ, અથ સાવેસું, મુસાવાદો નેસં ભવતીતિ? વુચ્ચતે – સાવેસુંયેવ યથાવુત્તવિપત્તિપ્પસઙ્ગભયા, "કમ્મં પન ન કુપ્પતી"તિ અટ્ઠકથાયં વુત્તત્તા ચ. ન, મુસાવાદસ્સ અસમ્ભવતો, મુસાવાદેનપિ કમ્મસમ્ભવતો ચ. ન હિ સક્કા મુસાવાદેન કમ્મવિપત્તિસમ્પત્તિં કાતુન્તિ. તસ્મા "અનુપજ્ઝાયકં ઉપસમ્પાદેન્તી"તિ વચનસ્સ ચ ઉભયદોસવિનિમુત્તો અત્થો પરિયેસિતબ્બો.

અયઞ્ચેત્થ યુત્તિ – યથા પુબ્બે પબ્બજ્જુપસમ્પદુપજ્ઝાયેસુ વિજ્જમાનેસુપિ ઉપજ્ઝાયગ્ગહણક્કમેન અગ્ગહિતત્તા "તેન ખો પન સમયેન ભિક્ખૂ અનુપજ્ઝાયક"ન્તિઆદિ વુત્તં, તથા ઇધાપિ ઉપજ્ઝાયસ્સ વિજ્જમાનસ્સેવ સતો અગ્ગહિતત્તા "અનુપજ્ઝાયકં ઉપસમ્પાદેન્તી"તિ વુત્તં. કમ્મવાચાચરિયેન પન "ગહિતો તેન ઉપજ્ઝાયો"તિ સઞ્ઞાય ઉપજ્ઝાયં કિત્તેત્વા કમ્મવાચં સાવેતબ્બં. કેનચિ વા કારણેન કાયસામગ્ગિં અદેન્તસ્સ ઉપજ્ઝાયસ્સ છન્દં ગહેત્વા કમ્મવાચં સાવેતિ, ઉપજ્ઝાયો વા ઉપસમ્પદાપેક્ખસ્સ ઉપજ્ઝં દત્વા પચ્છા ઉપસમ્પન્ને તસ્મિં તાદિસે વત્થુસ્મિં સમનુયુઞ્જિયમાનો વા અસમનુયુઞ્જિયમાનો વા ઉપજ્ઝાયદાનતો પુબ્બે એવ સામણેરો પટિજાનાતિ, સિક્ખાપચ્ચક્ખાતકો વા અન્તિમવત્થુઅજ્ઝાપન્નકો વા પટિજાનાતિ, છન્દહારકાદયો વિય ઉપજ્ઝાયો વા અઞ્ઞસીમાગતો હોતિ. કમ્મવાચા રુહતીતિ વત્વા "અનુજાનામિ ભિક્ખવે પચ્ચન્તિમેસુ જનપદેસુ વિનયધરપઞ્ચમેન ગણેન ઉપસમ્પદ"ન્તિ વુત્તત્તા. કેચિ "વિનયધરપઞ્ચમેન ઉપજ્ઝાયેન સન્નિહિતેનેવ ભવિતબ્બ"ન્તિ વદન્તીતિ પોરાણગણ્ઠિપદે વુત્તં. સો ચ પાઠો અપ્પમાણો મજ્ઝિમેસુ જનપદેસુ તસ્સ વચનસ્સાભાવતો. અસન્નિહિતેપિ ઉપજ્ઝાયે કમ્મવાચા રુહતીતિ આપજ્જતીતિ ચે? ન. કસ્મા? કમ્મસમ્પત્તિયં "પુગ્ગલં પરામસતી"તિ વુત્તપાઠોવ નો પમાણં. ન હિ તત્થ અસન્નિહિતો ઉપજ્ઝાયસઙ્ખાતો પુગ્ગલો પરામસનં અરહતિ, તસ્મા તત્થ સઙ્ઘપરામસનં વિય પુગ્ગલપરામસનં વેદિતબ્બં. સઙ્ઘેન ગણેન ઉપજ્ઝાયેન ઉપસમ્પાદેન્તિ તેસં અત્થતો પુગ્ગલત્તા, પણ્ડકાદિઉપજ્ઝાયેન ઉપસમ્પાદેન્તિ ઉપસમ્પાદનકાલે અવિદિતત્તાતિ પોરાણા.

અપત્તચીવરં ઉપસમ્પાદેન્તીતિ કમ્મવાચાચરિયો ‘‘પરિપુણ્ણસ્સ પત્તચીવર’’ન્તિ સઞ્ઞાય, કેવલં અત્થસમ્પત્તિં અનપેક્ખિત્વા સન્તપદનીહારેન વા ‘‘પરિપુણ્ણસ્સ પત્તચીવર’’ન્તિ કમ્મવાચં સાવેતિ. યથા એતરહિ મતવિપ્પવુત્તમાતાપિતિકોપિ ‘‘અનુઞ્ઞાતોસિ માતાપિતૂહી’’તિ પુટ્ઠો ‘‘આમ ભન્તે’’તિ વદતિ, કિં બહુના? અયં પનેત્થ સારો – ‘‘તસ્મિં સમયે ચત્તારિ કમ્માનિ પઞ્ચહાકારેહિ વિપજ્જન્તી’’તિ લક્ખણસ્સ ન તાવ પઞ્ઞત્તત્તા અનુપજ્ઝાયકાદિં ઉપસમ્પાદેન્તિ. વજ્જનીયપુગ્ગલાનં અવુત્તત્તા પણ્ડકુપજ્ઝાયાદિં ઉપસમ્પાદેન્તિ, તેરસન્તરાયપુચ્છાય અદસ્સનત્તા અપત્તચીવરકં ઉપસમ્પાદેન્તિ, ‘‘અનુજાનામિ ભિક્ખવે ઞત્તિચતુત્થેન કમ્મેન ઉપસમ્પાદેતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૬૯) એવં સબ્બપઠમં અનુઞ્ઞાતાય કમ્મવાચાય ‘‘પરિપુણ્ણસ્સ પત્તચીવર’’ન્તિ અવચનમેત્થ સાધકન્તિ વેદિતબ્બં. તઞ્હિ વચનં અનુક્કમેનાનુઞ્ઞાતન્તિ.

ઇદં તાવ સબ્બથા હોતુ, ‘‘મૂગં પબ્બાજેન્તિ બધિરં પબ્બાજેન્તી’’તિ ઇદં કથં સમ્ભવિતુમરહતિ આદિતો પટ્ઠાય ‘‘અનુજાનામિ ભિક્ખવે ઇમેહિ તીહિ સરણગમનેહિ પબ્બજ્જ’’ન્તિઆદિના અનુઞ્ઞાતત્તાતિ? વુચ્ચતે – ‘‘એવઞ્ચ પન, ભિક્ખવે, પબ્બાજેતબ્બોતિ, એવં વદેહીતિ વત્તબ્બો…પે॰… તતિયમ્પિ સઙ્ઘં સરણં ગચ્છામી’’તિ એત્થ ‘‘એવં વદેહીતિ વત્તબ્બો’’તિ ઇમસ્સ વચનસ્સ મિચ્છા અત્થં ગહેત્વા મૂગં પબ્બાજેસું. ‘‘એવં વદેહી’’તિ તં પબ્બજ્જાપેક્ખં આણાપેત્વા સયં ઉપજ્ઝાયેન વત્તબ્બો ‘‘તતિયમ્પિ સઙ્ઘં સરણં ગચ્છામી’’તિ, સો પબ્બજ્જાપેક્ખા તથા આણત્તો ઉપજ્ઝાયવચનસ્સ અનુ અનુ વદતુ વા મા વા, તત્થ તત્થ ભગવા ‘‘કાયેન વિઞ્ઞાપેતિ, વાચાય વિઞ્ઞાપેતિ, કાયેન વાચાય વિઞ્ઞાપેતિ, ગહિતો હોતિ ઉપજ્ઝાયો. દિન્નો હોતિ છન્દો, દિન્ના હોતિ પારિસુદ્ધિ, દિન્ના હોતિ પવારણા’’તિ વદતિ . તદનુમાનેન વા કાયેન તેન પબ્બજ્જાપેક્ખેન વિઞ્ઞત્તં હોતિ સરણગમનન્તિ વા લોકેપિ કાયેન વિઞ્ઞાપેન્તો એવં વદતીતિ વુચ્ચતિ, તં પરિયાયં ગહેત્વા મૂગં પબ્બાજેન્તીતિ વેદિતબ્બં. પોરાણગણ્ઠિપદે ‘‘મૂગં કથં પબ્બાજેન્તીતિ પુચ્છં કત્વા તસ્સ કાયપસાદસમ્ભવતો કાયેન પહારં દત્વા હત્થમુદ્દાય વિઞ્ઞાપેત્વા પબ્બાજેસુ’’ન્તિ વુત્તં. કિં બહુના?

અયં પનેત્થ સારો – યથા પુબ્બે પબ્બજ્જાધિકારે વત્તમાને પબ્બજ્જાભિલાપં ઉપચ્છિન્દિત્વા ‘‘પણ્ડકો, ભિક્ખવે, અનુપસમ્પન્નો ન ઉપસમ્પાદેતબ્બો’’તિઆદિના (મહાવ॰ ૧૦૯) નયેન ઉપસમ્પદવસેનેવ અભિલાપો કતો. થેય્યસંવાસકપદે અસમ્ભવતો કિઞ્ચાપિ સો ન કતો, પબ્બજ્જાવ તત્થ કતા, સબ્બત્થ પન ઉપસમ્પદાભિલાપેન અધિપ્પેતા તદનુભાવતો ઉપસમ્પદાય, પબ્બજ્જાય વારિતાય ઉપસમ્પદા વારિતા હોતીતિ કત્વા, તથા ઇધ ઉપસમ્પદાધિકારે વત્તમાને ઉપસમ્પદાભિલાપં ઉપચ્છિન્દિત્વા ઉપસમ્પદમેવ સન્ધાય પબ્બજ્જાભિલાપો કતોતિ વેદિતબ્બો. કામં સો ન કત્તબ્બો, મૂગપદે અસમ્ભવતો તસ્સ વસેન આદિતો પટ્ઠાય ઉપસમ્પદાભિલાપોવ કત્તબ્બો વિય દિસ્સતિ, તથાપિ તસ્સેવ મૂગપદસ્સ વસેન આદિતો પટ્ઠાય પબ્બજ્જાભિલાપોવ કતો મિચ્છાગહણનિવારણત્થં. કથં? ‘‘મૂગો, ભિક્ખવે, અપત્તો ઓસારણં, તઞ્ચે સઙ્ઘો ઓસારેતિ, સોસારિતો’’તિ (મહાવ॰ ૩૯૬) વચનતો હિ મૂગો ઉપસમ્પન્નો હોતીતિ સિદ્ધં, સો કેવલં ઉપસમ્પન્નોવ હોતિ, ન પન પબ્બજિતો તસ્સ પબ્બજ્જાય અસમ્ભવતોતિ મિચ્છાગાહો હોતિ, તં પરિવજ્જાપેત્વા યો ઉપસમ્પન્નો, સો પબ્બજિતોવ હોતિ. પબ્બજિતો પન અત્થિ કોચિ ઉપસમ્પન્નો, અત્થિ કોચિ અનુપસમ્પન્નોતિ ઇમં સમ્માગાહં ઉપ્પાદેતિ ભગવાતિ વેદિતબ્બં.

અપિચ તેસં હત્થચ્છિન્નાદીનં પબ્બજિતાનં સુપબ્બજિતભાવદીપનત્થં, પબ્બજ્જાભાવસઙ્કાનિવારણત્થઞ્ચેત્થ પબ્બજ્જાભિલાપો કતો. કથં? ‘‘ન, ભિક્ખવે, હત્થચ્છિન્નો પબ્બાજેતબ્બો’’તિઆદિના (મહાવ॰ ૧૧૯) પટિક્ખેપેન, ‘‘પબ્બજિતા સુપબ્બજિતા’’તિ વુત્તટ્ઠાનાભાવેન ચ તેસં પબ્બજ્જાભાવસઙ્કા ભવેય્ય, યથા પસઙ્કા ભવે, તથા પસઙ્કં

ઠપેય્ય. ખન્ધકે ઉપસમ્પદં સન્ધાય ‘‘હત્થચ્છિન્નો, ભિક્ખવે, અપત્તો ઓસારણં, તઞ્ચે સઙ્ઘો ઓસારેતિ, સોસારિતો’’તિઆદિના (મહાવ॰ ૩૯૬) નયેન ભગવા નિવારેતિ. તેનેવ નયેન પબ્બજિતા પનેતે સબ્બેપિ સુપબ્બજિતા એવાતિ દીપેતિ. અઞ્ઞથા સબ્બેપેતે ઉપસમ્પન્નાવ હોન્તિ, ન પબ્બજિતાતિ અયમનિટ્ઠપ્પસઙ્ગો આપજ્જતિ. કથં? ‘‘હત્થચ્છિન્નો, ભિક્ખવે, ન પબ્બાજેતબ્બો, પબ્બજિતો નાસેતબ્બો’’તિ વા ‘‘ન, ભિક્ખવે, હત્થચ્છિન્નો પબ્બાજેતબ્બો, યો પબ્બાજેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સ, સો ચ અપબ્બજિતો’’તિ (મહાવ॰ ૧૧૯) વા તન્તિયા ઠપિતાય ચમ્પેય્યક્ખન્ધકે ‘‘સોસારિતો’’તિ વુત્તત્તા કેવલં ‘‘ઇમે હત્થચ્છિન્નાદયો ઉપસમ્પન્નાવ હોન્તિ, ન પબ્બજિતા’’તિ વા ‘‘ઉપસમ્પન્નાપિ ચે પબ્બજિતા, નાસેતબ્બા’’તિ વા અનિટ્ઠકોટ્ઠાસો આપજ્જતીતિ અધિપ્પાયો.

ઇદં પનેત્થ વિચારેતબ્બં – ‘‘સો ચ અપબ્બજિતો’’તિ વચનાભાવતો મૂગસ્સ પબ્બજ્જાસિદ્ધિપસઙ્ગતો પબ્બજ્જાપિ એકતોસુદ્ધિયા હોતીતિ અયમનિટ્ઠકોટ્ઠાસો કથં નાપજ્જતીતિ? પબ્બજ્જાભિલાપેન ઉપસમ્પદા ઇધાધિપ્પેતાતિ સમ્માગાહેન નાપજ્જતીતિ, અઞ્ઞથા યથાબ્યઞ્જનં અત્થે ગહિતે યથાપઞ્ઞત્તદુક્કટાભાવસઙ્ખાતો અપરો અનિટ્ઠકોટ્ઠાસો આપજ્જતિ. કથં? ‘‘ન, ભિક્ખવે, મૂગો પબ્બાજેતબ્બો, યો પબ્બાજેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ વુત્તદુક્કટં પબ્બજ્જાપરિયોસાને હોતિ, ન તસ્સાવિપ્પકતાય. પુબ્બપયોગદુક્કટમેવ હિ પઠમં આપજ્જતિ, તસ્મા મૂગસ્સ પબ્બજ્જાપરિયોસાનસ્સેવ અભાવતો ઇમસ્સ દુક્કટસ્સ ઓકાસો ચ ન સબ્બકાલં સમ્ભવેય્ય, ઉપસમ્પદાવસેન પન અત્થે ગહિતે સમ્ભવતિ કમ્મનિબ્બત્તિતો. તેનેવ પાળિયં ‘‘ન, ભિક્ખવે, પણ્ડકો ઉપસમ્પાદેતબ્બો, યો ઉપસમ્પાદેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ દુક્કટં ન પઞ્ઞત્તં. અપઞ્ઞત્તત્તા પુબ્બપયોગદુક્કટમેવ ચેત્થ સમ્ભવતિ, નેતરં. એત્તાવતા સિદ્ધમેતં પબ્બજ્જાભિલાપેન ઉપસમ્પદાવ તત્થ અધિપ્પેતા, ન પબ્બજ્જાતિ. એત્થાહ સામણેરપબ્બજ્જા ન કાયપયોગતો હોતીતિ કથં પઞ્ઞાયતીતિ? વુચ્ચતે – કાયેન વિઞ્ઞાપેતીતિઆદિત્તિકા દસ્સનતોતિ આગતો.

‘‘ગોત્તેનપિ અનુસ્સાવેતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૧૨૨) વચનતો યેન વોહારેન વોહરતિ, તેન વટ્ટતીતિ સિદ્ધં, તસ્મા ‘‘કો નામો તે ઉપજ્ઝાયો’’તિ પુટ્ઠેનપિ ગોત્તમેવ નામં કત્વા વત્તબ્બન્તિ સિદ્ધં હોતિ, તસ્મા ચતુબ્બિધેસુ નામેસુ યેન કેનચિ નામેન અનુસ્સાવના કાતબ્બાતિ વદન્તિ. એકસ્સ બહૂનિ નામાનિ હોન્તિ, તત્થ એકં નામં ઞત્તિયા, એકં અનુસ્સાવનાય કાતું ન વટ્ટતિ, અત્થતો બ્યઞ્જનતો ચ અભિન્નાહિ અનુસ્સાવનાહિ ભવિતબ્બન્તિ. કિઞ્ચાપિ ‘‘ઇત્થન્નામો ઇત્થન્નામસ્સ આયસ્મતો’’તિ પાળિયં ‘‘આયસ્મતો’’તિ પદં પચ્છા વુત્તં, કમ્મવાચાપાળિયં પન ‘‘અયં બુદ્ધરક્ખિતો આયસ્મતો ધમ્મરક્ખિતસ્સા’’તિ પઠમં લિખન્તિ, તં ઉપ્પટિપાટિયા વુત્તન્તિ ન પચ્ચેતબ્બં. પાળિયઞ્હિ ‘‘ઇત્થન્નામો ઇત્થન્નામસ્સા’’તિ અત્થમત્તં દસ્સિતં, તસ્મા પાળિયં અવુત્તોપિ ‘‘અયં બુદ્ધરક્ખિતો આયસ્મતો ધમ્મરક્ખિતસ્સા’’તિ કમ્મવાચાપાળિયં પયોગો દસ્સિતો. ‘‘ન મે દિટ્ઠો ઇતો પુબ્બે ઇચ્ચાયસ્મા સારિપુત્તો’’તિ ચ ‘‘આયસ્મા સારિપુત્તો અત્થકુસલો’’તિ ચ પઠમં ‘‘આયસ્મા’’તિ પયોગસ્સ દસ્સનતોતિ વદન્તિ. કત્થચિ ‘‘આયસ્મતો બુદ્ધરક્ખિતસ્સા’’તિ વત્વા કત્થચિ કેવલં ‘‘બુદ્ધરક્ખિતસ્સા’’તિ સાવેતિ, સાવનં હાપેતીતિ ન વુચ્ચતિ નામસ્સ અહાપિતત્તાતિ એકે. સચે કત્થચિ ‘‘આયસ્મતો બુદ્ધરક્ખિતસ્સા’’તિ વત્વા કત્થચિ ‘‘બુદ્ધરક્ખિતસ્સાયસ્મતો’’તિ સાવેતિ, પાઠાનુરૂપત્તા ખેત્તમેવ ઓતિણ્ણન્તિપિ એકે. બ્યઞ્જનભેદપ્પસઙ્ગતો અનુસ્સાવનાનં તં ન વટ્ટતીતિ વદન્તિ. સચે પન સબ્બટ્ઠાનેપિ એકેનેવ પકારેન વદતિ, વટ્ટતિ.

એકાનુસ્સાવનેતિ એત્થ એકતો અનુસ્સાવનં એતેસન્તિ એકાનુસ્સાવનાતિ અસમાનાધિકરણવિસયો બાહિરત્થસમાસોતિ દટ્ઠબ્બં. તેનેવાહ ‘‘દ્વે એકતો અનુસ્સાવને’’તિ. તત્થ **એકતો**તિ એકક્ખણેતિ અત્થો, વિભત્તિઅલોપેન ચાયં નિદ્દેસો. **પુરિમનયેનેવ એકતો અનુસ્સાવને કાતુ**ન્તિ ‘‘એકેન એકસ્સ, અઞ્ઞેન

ઇતરસ્સા''તિઆદિના પુબ્બે વુત્તનયેન દ્વીહિ વા તીહિ વા આચરિયેહિ એકેન વા એકતો અનુસ્સાવને કાતું. વજ્જાવજ્જં ઉપનિજ્ઝાયતીતિ ઉપજ્ઝાતિ ઇમિના ઉપજ્ઝાયસદ્દસમાનત્થો ઉપજ્ઝાસદ્દોપીતિ અત્થં દસ્સેતીતિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૨૩).

ગોત્તેનાપીતિ ''આયસ્મતો પિપ્પલિસ્સ ઉપસમ્પદાપેક્ખો''તિ એવં નામં અવત્વા ગોત્તનામેનપીતિ અત્થો, તેન ''કો નામો તે ઉપજ્ઝાયો''તિ પુટ્ઠેન ગોત્તનામેન ''આયસ્મા કસ્સપો''તિ વત્તબ્બન્તિ સિદ્ધં હોતિ. તસ્મા અઞ્ઞમ્પિ યં કિઞ્ચિ તસ્સ નામં પસિદ્ધં, તસ્મિં વા ખણે સુખગ્ગહણત્થં નામં પઞ્ઞાપિતં, તં સબ્બં ગહેત્વાપિ અનુસ્સાવના કાતબ્બા. યથા ઉપજ્ઝાયસ્સ, એવં ઉપસમ્પદાપેક્ખસ્સાપિ ગોત્તાદિનામેન તઙ્ખણિકનામેન ચ અનુસ્સાવનં કાતું વટ્ટતિ, તસ્મિમ્પિ ખણે ''અયં તિસ્સો''તિ વા ''નાગો''તિ વા નામં કરોન્તેહિ અનુસાસકસમ્મુતિતો પઠમમેવ કાતબ્બં. એવં અકત્વાપિ અન્તરાયિકધમ્માનુસાસનપુચ્છનકાલેસુ ''કિન્નામોસિ, અહં ભન્તે નાગો નામ, કો નામો તે ઉપજ્ઝાયો, ઉપજ્ઝાયો મે ભન્તે તિસ્સો નામા''તિઆદિના વિઞ્ઞાપેન્તેન ઉભિન્નમ્પિ ચિત્તે ''મમેતં નામ''ન્તિ યથા સઞ્ઞં ઉપ્પજ્જતિ, એવં વિઞ્ઞાપેતબ્બં. સચે પન તસ્મિં ખણે પકતિનામેન વત્વા પચ્છા ''તિસ્સો નામા''તિ અપુબ્બનામેન અનુસ્સાવેતિ, ન વટ્ટતિ.

તત્થ ચ કિઞ્ચાપિ ઉપજ્ઝાયસ્સેવ નામં અગ્ગહેત્વા યેન કેનચિ નામેન ''તિસ્સસ્સ ઉપસમ્પદાપેક્ખો''તિઆદિનાપિ પુગ્ગલે પરામટ્ઠે કમ્મં સુકતમેવ હોતિ અનુપજ્ઝાયકાદીનં ઉપસમ્પદાકમ્મં વિય ઉપજ્ઝાયસ્સ અભાવેપિ અભબ્બત્તેપિ કમ્મવાચાય પુગ્ગલે પરામટ્ઠે કમ્મસ્સ સિજ્ઝનતો. ઉપસમ્પદાપેક્ખસ્સ પન યથાસકં નામં વિના અઞ્ઞેન નામેન અનુસ્સાવિતે કમ્મં કુપ્પતિ, સો અનુપસમ્પન્નોવ હોતિ. તત્થ ઠિતો અઞ્ઞો અનુપસમ્પન્નો વિય ગહિતનામસ્સ વત્થુપુગ્ગલસ્સ તત્થ અભાવા, એતસ્સ ચ નામસ્સ અનુસ્સાવનાય અવુત્તત્તા. તસ્મા ઉપસમ્પદાપેક્ખસ્સ પકતિનામં પરિવત્તેત્વા અપુબ્બેન નાગાદિનામેન અનુસ્સાવિતુકામેન પટિકચ્ચેવ ''ત્વં નાગો''તિઆદિના વિઞ્ઞાપેત્વા અનુસાસનઅન્તરાયિકધમ્માપુચ્છનક્ખણેસુપિ તસ્સ ચ સઙ્ઘસ્સ ચ યથા પાકટં હોતિ, તથા પકાસેત્વાવ નાગાદિનામેન અનુસ્સાવેતબ્બં. એકસ્સ બહૂનિ નામાનિ હોન્તિ, તેસુ એકં ગહેતું વટ્ટતિ.

યં પન ઉપસમ્પદાપેક્ખઉપજ્ઝાયાનં એકત્થ ગહિતં નામં તદેવ ઞત્તિયા, સબ્બત્થ અનુસ્સાવનાસુ ચ ગહેતબ્બં. ગહિતતો હિ અઞ્ઞસ્મિં ગહિતે બ્યઞ્જનં ભિન્નં નામ હોતિ, કમ્મં વિપજ્જતિ. અત્થતો હિ બ્યઞ્જનતો ચ અભિન્ના એવ ઞત્તિ અનુસ્સાવના ચ વટ્ટન્તિ. ઉપજ્ઝાયનામસ્સ પન પુરતો ''આયસ્મતો તિસ્સસ્સા''તિઆદિના આયસ્મન્તપદં સબ્બત્થ યોજેત્વાપિ અનુસ્સાવેતિ. તથા અયોજિતેપિ દોસો નત્થિ.

પાળિયં (મહાવ॰ ૧૨૬) પન કિઞ્ચાપિ ''ઇત્થન્નામસ્સ આયસ્મતો''તિ પચ્છતો ''આયસ્મતો''તિ પદં વુત્તં, તથાપિ ''આયસ્મા સારિપુત્તો અત્થકુસલો''તિઆદિના નામસ્સ પુરતો 'આયસ્મન્તપદ'યોગસ્સ દસ્સનતો પુરતોવ પયોગો યુત્તતરો, તઞ્ચ એકત્થ યોજેત્વા અઞ્ઞત્થ અયોજિતેપિ એકત્થ પુરતો યોજેત્વા અઞ્ઞત્થ પચ્છતો યોજનેપિ સાવનાય હાપનં નામ ન હોતિ નામસ્સ અહાપિતત્તા. તેનેવ પાળિયમ્પિ ''ઇત્થન્નામસ્સ આયસ્મતો''તિ એકત્થ યોજેત્વા ''ઇત્થન્નામેન ઉપજ્ઝાયેના''તિઆદીસુ ''આયસ્મતો''તિ ન યોજિતન્તિ વદન્તિ. તઞ્ચ કિઞ્ચાપિ એવં, તથાપિ સબ્બટ્ઠાનેપિ એકેનેવ પકારેન યોજેત્વા એવ વા અયોજેત્વા વા અનુસ્સાવનં પસત્થતરન્તિ ગહેતબ્બં.

એકતો સહેવ એકસ્મિં ખણે અનુસ્સાવનં એતેસન્તિ એકાનુસ્સાવના, ઉપસમ્પદાપેક્ખા, એતે **એકાનુસ્સાવને** કાતું. તેનાહ ''એકતોઅનુસાવને''તિ. ઇદઞ્ચ એકં પદં વિભત્તિઅલોપેન દટ્ઠબ્બં. **એકેન વા**તિ દ્વિન્નમ્પિ એકસ્મિં ખણે

એકાય એવ કમ્મવાચાય અનુસ્સાવને એકેન આચરિયેનાતિ અત્થો. ‘‘અયં બુદ્ધરક્ખિતો ચ અયં ધમ્મરક્ખિતો ચ આયસ્મતો સઙ્ઘરક્ખિતસ્સ ઉપસમ્પદાપેક્ખો’’તિઆદિના નયેન એકેન આચરિયેન દ્વિન્નમેકસ્મિં ખણે અનુસ્સાવનનયો દટ્ઠબ્બો, ઇમિનાવ નયેન તિણ્ણમ્પિ એકેન આચરિયેન એકક્ખણે અનુસ્સાવનં વેદિતબ્બં.

પુરિમનયેનેવ એકતો અનુસ્સાવને કાતુન્તિ ‘‘એકેન એકસ્સ, અઞ્ઞેન ઇતરસ્સા’’તિઆદિના પુબ્બે વુત્તનયેન દ્વિન્નં દ્વીહિ વા તિણ્ણં તીહિ વા આચરિયેહિ, એકેન વા આચરિયેન તયોપિ એકતોઅનુસ્સાવને કાતુન્તિ અત્થો. ‘‘**તઞ્ચ ખો એકેન ઉપજ્ઝાયેન, ન ત્વેવ નાનુપજ્ઝાયેના**’’તિ ઇદં એકેન આચરિયેન દ્વીહિ વા તીહિ વા ઉપજ્ઝાયેહિ દ્વે વા તયો વા ઉપસમ્પદાપેક્ખે એકક્ખણે એકાય અનુસ્સાવનાય એકાનુસ્સાવને કાતું ન વટ્ટતીતિ પટિક્ખેપપદં, ન પન નાનાચરિયેહિ નાનુપજ્ઝાયેહિ તયો એકાનુસ્સાવને કાતું ન વટ્ટતીતિ આહ ‘‘**સચે પન નાનાચરિયા નાનુપજ્ઝાયા…પે॰… વટ્ટતી**’’તિ. યઞ્ચેત્થ ‘‘તિસ્સત્થેરો સુમનત્થેરસ્સ સદ્ધિવિહારિકં, સુમનત્થેરો તિસ્સત્થેરસ્સ સદ્ધિવિહારિક’’ન્તિ એવં ઉપજ્ઝાયેહિ અઞ્ઞમઞ્ઞં સદ્ધિવિહારિકાનં અનુસ્સાવનકરણં વુત્તં, તં ઉપલક્ખણમત્તં. તસ્મા સચે તિસ્સત્થેરો સુમનત્થેરસ્સ સદ્ધિવિહારિકં, સુમનત્થેરો નન્દત્થેરસ્સ સદ્ધિવિહારિકં અનુસ્સાવેતિ, અઞ્ઞમઞ્ઞઞ્ચ ગણપૂરકા હોન્તિ, વટ્ટતિ એવ. સચે પન ઉપજ્ઝાયો સયમેવ અત્તનો સદ્ધિવિહારિકં અનુસ્સાવેતિ, એત્થ વત્તબ્બમેવ નત્થિ, કમ્મં સુકતમેવ હોતિ, અનુપજ્ઝાયકસ્સપિ યેન કેનચિ અનુસ્સાવિતે ઉપસમ્પદા હોતિ, કિમઙ્ગં પન સઉપજ્ઝાયકસ્સ ઉપજ્ઝાયેનેવ અનુસ્સાવનેતિ દટ્ઠબ્બં. તેનેવ નવટ્ટનપક્ખં દસ્સેતું ‘‘**સચે પના**’’તિઆદિમાહ.

ઉપજ્ઝાતિ ઉપજ્ઝાયસદ્દસમાનત્થો આકારન્તો ઉપજ્ઝાસદ્દોતિ દસ્સેતિ. ઉપજ્ઝાય-સદ્દો એવ વા ઉપજ્ઝા, ઉપયોગપચ્ચત્તવચનેસુ ય-કાર લોપં કત્વા એવં વુત્તો કરણવચનાદીસુ ઉપજ્ઝાસદ્દસ્સ પયોગાભાવાતિ દટ્ઠબ્બં. પાળિયં **અત્તનાવ અત્તાનં સમ્મન્નિતબ્બ**ન્તિ અત્તનાવ કત્તુભૂતેન કરણભૂતેન અત્તાનમેવ કમ્મભૂતં પતિ સમ્મન્નનકિચ્ચં કાતબ્બં, **અત્તાન**ન્તિ વા પચ્ચત્તે ઉપયોગવચનં, અત્તનાવ અત્તા સમ્મન્નિતબ્બોતિ અત્થો. ન કેવલઞ્ચ એત્થેવ, અઞ્ઞત્રાપિ તેરસસમ્મુતિઆદીસુ ઇમિનાવ લક્ખણેન અત્તનાવ અત્તા સમ્મન્નિતબ્બોવ. અપિચ સયં કમ્મારહત્તા અત્તાનં મુઞ્ચિત્વા ચતુવગ્ગાદિકો ગણો સબ્બત્થ ઇચ્છિતબ્બો.

સચ્ચકાલોતિ ‘‘નિગૂહિસ્સામી’’તિ વઞ્ચનં પહાય સચ્ચસ્સેવ તે ઇચ્છિતબ્બકાલો. **ભૂતકાલો**તિ વઞ્ચનાય અભાવેપિ મનુસ્સત્તાદિવત્થુનો ભૂતતાય અવસ્સં ઇચ્છિતબ્બકાલો, ઇતરથા કમ્મકોપાદિઅન્તરાયો હોતીતિ અધિપ્પાયો. **મઙ્કૂ**તિ અધોમુખો. **ઉદ્ધરતૂ**તિ અનુપસમ્પન્નભાવતો ઉપસમ્પત્તિયં પતિટ્ઠપેતૂતિ અત્થો.

સબ્બકમ્મવાચાસુ અત્થકોસલ્લત્થં પનેત્થ ઉપસમ્પદકમ્મવાચાય એવમત્થો દટ્ઠબ્બો – **સુણાતૂ**તિ સવનાણત્તિયં પઠમપુરિસેકવચનં. તઞ્ચ કિઞ્ચાપિ યો સો સઙ્ઘો સવનકિરિયાયં નિયોજીયતિ, તસ્સ સમ્મુખત્તા ‘‘સુણાહી’’તિ મજ્ઝિમપુરિસવચનેન વત્તબ્બં, તથાપિ યસ્મા સઙ્ઘસદ્દસન્નિધાને પઠમપુરિસપ્પયોગોવ સદ્દવિદૂહિ સમાચિણ્ણો ભવન્તભગવન્તઆયસ્માદિસદ્દસન્નિધાનેસુ વિય ‘‘અધિવાસેતુ મે ભવં ગોતમો (પારા॰ ૨૨), એતસ્સ સુગત કાલો, યં ભગવા સાવકાનં સિક્ખાપદં પઞ્ઞપેય્ય (પારા॰ ૨૧), પક્કમતાયસ્મા (પારા॰ ૪૩૬), સુણન્તુ મે આયસ્મન્તો’’તિઆદીસુ (મહાવ॰ ૧૬૮). તસ્મા ઇધ પઠમપુરિસપ્પયોગો કતો. અથ વા ગારવવસેનેતં વુત્તં. ગરુટ્ઠાનિયેસુ હિ ગારવવસેન મજ્ઝિમપુરિસપયોગુપ્પત્તિયમ્પિ પઠમપુરિસપ્પયોગં પયુજ્જન્તિ ‘‘દેસેતુ સુગતો ધમ્મ’’ન્તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૨.૬૬; મ॰ નિ॰ ૨.૩૩૮; મહાવ॰ ૮) વિયાતિ દટ્ઠબ્બં. કેચિ પન ‘‘ભન્તે આવુસોતિ પદે અપેક્ખિત્વા ઇધ પઠમપુરિસપ્પયોગો’’તિ વદન્તિ, તં ન સુન્દરં ‘‘આચરિયો મે, ભન્તે, હોહિ (મહાવ॰ ૭૭),

ઇઙ્ઘાવુસો ઉપાલિ, ઇમં પબ્બજિતં અનુયુઞ્જાહી''તિઆદીસુ (પારા॰ ૫૧૭) તપ્પયોગેપિ મજ્ઝિમપુરિસપ્પયોગસ્સેવ દસ્સનતો.

મેતિ યો સાવેતિ, તસ્સ અત્તનિદ્દેસે સામિવચનં. **ભન્તે**તિ આલપનત્થે વુડ્ઢેસુ સગારવવચનં, "**આવુસો**"તિ પદં પન નવકેસુ. તદુભયમ્પિ નિપાતો ''તુમ્હે ભન્તે તુમ્હે આવુસો''તિ બહૂસુપિ સમાનરૂપત્તા. **સઙ્ઘો**તિ અવિસેસતો ચતુવગ્ગાદિકે પકતત્તપુગ્ગલસમૂહે વત્તતિ. ઇધ પન પચ્ચન્તિમેસુ જનપદેસુ પઞ્ચવગ્ગતો પટ્ઠાય, મજ્ઝિમેસુ જનપદેસુ દસવગ્ગતો પટ્ઠાય સઙ્ઘોતિ ગહેતબ્બો. તત્રાયં પિણ્ડત્થો – ભન્તે, સઙ્ઘો મમ વચનં સુણાતૂતિ. ઇદઞ્ચ નવકતરેન વત્તબ્બવચનં. સચે પન અનુસ્સાવકો સબ્બેહિ ભિક્ખૂહિ વુડ્ઢતરો હોતિ, ''સુણાતુ મે, આવુસો સઙ્ઘો''તિ વત્તબ્બં. સોપિ ચે ''ભન્તે''તિ વદેય્ય, નવકતરો વા ''આવુસો''તિ, કમ્મકોપો નત્થિ. કેચિ પન ''એકત્થ 'આવુસો'તિ વત્વા અઞ્ઞત્થ 'ભન્તે'તિ વુત્તેપિ નત્થિ દોસો ઉભયેનપિ આલપનસ્સ સિજ્ઝનતો''તિ વદન્તિ.

ઇદાનિ યમત્થં ઞાપેતુકામો ''સુણાતૂ''તિ સઙ્ઘં સવને નિયોજેતિ, તં ઞાપેન્તો "**અયં ઇત્થન્નામો**"તિઆદિમાહ. તત્થ **અય**ન્તિ ઉપસમ્પદાપેક્ખસ્સ હત્થપાસે સન્નિહિતભાવદસ્સનં, તેન ચ હત્થપાસે ઠિતસ્સેવ ઉપસમ્પદા રુહતીતિ સિજ્ઝતિ હત્થપાસતો બહિ ઠિતસ્સ ''અય''ન્તિ ન વત્તબ્બતો. તેનેવ અનુસાસકસમ્મુતિયં સો હત્થપાસતો બહિ ઠિતત્તા ''અય''ન્તિ ન વુત્તો, તસ્મા ઉપસમ્પદાપેક્ખો અનુપસમ્પન્નો હત્થપાસે ઠપેતબ્બો. **અયં ઇત્થન્નામો**તિ અયં-સદ્દો ચ અવસ્સં પયુજ્જિતબ્બો, સો ચ ઇમસ્મિં પઠમનામપયોગે એવાતિ ગહેતબ્બં. "**ઇત્થન્નામો**"તિ ઇદં અનિયમતો તસ્સ નામદસ્સનં, ઉભયેનપિ અયં બુદ્ધરક્ખિતોતિઆદિનામં દસ્સેતિ. ''ઉપસમ્પદાપેક્ખો''તિ ભિન્નાધિકરણવિસયે બહુબ્બીહિસમાસો, ઉપસમ્પદં મે સઙ્ઘો અપેક્ખમાનોતિ અત્થો. તસ્સ ચ ઉપજ્ઝાયતં સમઙ્ગિભાવેન દસ્સેતું ''ઇત્થન્નામસ્સ આયસ્મતો''તિ વુત્તં. એતેન ''અયં બુદ્ધરક્ખિતો આયસ્મતો ધમ્મરક્ખિતસ્સ સદ્ધિવિહારિકભૂતો ઉપસમ્પદાપેક્ખો''તિ એવમાદિના નયેન નામયોજનાય સહ અત્થો દસ્સિતો. એત્થ ચ ''આયસ્મતો''તિ પદં અવત્વાપિ ''અયં બુદ્ધરક્ખિતો ધમ્મરક્ખિતસ્સ ઉપસમ્પદાપેક્ખો''તિ વત્તું વટ્ટતિ. તેનેવ પાળિયં ''ઇત્થન્નામેન ઉપજ્ઝાયેના''તિ એત્થ ''આયસ્મતો''તિ પદં ન વુત્તં. યઞ્ચેત્થ વત્તબ્બં, તં હેટ્ઠા વુત્તમેવ.

નનુ ચેત્થ ઉપજ્ઝાયોપિ ઉપસમ્પદાપેક્ખો વિય હત્થપાસે ઠિતો એવ ઇચ્છિતબ્બો, અથ કસ્મા ''અયં ઇત્થન્નામો ઇમસ્સ ઇત્થન્નામસ્સ ઉપસમ્પદાપેક્ખો''તિ એવં ઉપજ્ઝાયસ્સ નામપરામસનેપિ ઇદં-સદ્દપ્પયોગો ન કતોતિ? નાયં વિરોધો ઉપજ્ઝાયસ્સ અભાવેપિ કમ્મકોપાભાવતો. કેવલઞ્હિ કમ્મનિબ્બત્તિયા સન્તપદવસેન અવિજ્જમાનસ્સપિ ઉપજ્ઝાયસ્સ નામકિત્તનં અનુપજ્ઝાયસ્સ ઉપસમ્પદાદીસુપિ કરીયતિ, તસ્મા ઉપજ્ઝાયસ્સ અસન્નિહિતાયપિ તપ્પરામસનમત્તેનેવ કમ્મસિદ્ધિતો ''ઇમસ્સા''તિ નિદ્દિસિતું ન વટ્ટતીતિ.

પરિસુદ્ધો અન્તરાયિકેહિ ધમ્મેહીતિ અભબ્બત્તાદિકેહિ ઉપસમ્પદાય અવત્થુકરેહિ ચેવ પઞ્ચાબાધહત્થચ્છિન્નાદીહિ આપત્તિકરેહિ ચ અન્તરાયિકસભાવેહિ પરિમુત્તો. એવં વુત્તે એવ આપત્તિમત્તકરેહિ પઞ્ચાબાધાદીહિ અપરિમુત્તસ્સપિ ઉપસમ્પદા રુહતિ, નાઞ્ઞથા. **પરિપુણ્ણસ્સ પત્તચીવર**ન્તિ પરિપુણ્ણમસ્સ ઉપસમ્પદાપેક્ખસ્સ પત્તચીવરં. એવં વુત્તે એવ અપત્તચીવરસ્સપિ ઉપસમ્પદા રુહતિ, નાઞ્ઞથા. **ઉપસમ્પદં યાચતી**તિ ''સઙ્ઘં, ભન્તે, ઉપસમ્પદં યાચામી''તિઆદિના (મહાવ॰ ૧૨૬) યાચાપિતભાવં સન્ધાય વુત્તં. એવં તેન સઙ્ઘે અયાચિતેપિ ''ઇત્થન્નામો સઙ્ઘં ઉપસમ્પદં યાચતી''તિ વુત્તે એવ કમ્મં અવિપન્નં હોતિ, નાઞ્ઞથા. **ઉપજ્ઝાયેના**તિ ઉપજ્ઝાયેન કરણભૂતેન, ઇત્થન્નામં ઉપજ્ઝાયં કત્વા કમ્મભૂતં ઉપસમ્પદં દાતું નિપ્ફાદેતું કત્તુભૂતં સઙ્ઘં યાચતીતિ અત્થો. યાચધાતુનો પન દ્વિકમ્મકત્તા ''સઙ્ઘં ઉપસમ્પદ''ન્તિ દ્વે કમ્મપદાનિ વુત્તાનિ.

યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લન્તિ એત્થ પત્તો કાલો ઇમસ્સ કમ્મસ્સાતિ પત્તકાલં, અપલોકનાદિચતુબ્બિધં સઙ્ઘગણકમ્મં, તદેવ સકત્થે ય-પચ્ચયેન "**પત્તકલ્લ**"ન્તિ વુચ્ચતિ. ઇધ પન ઞત્તિચતુત્થઉપસમ્પદાકમ્મં અધિપ્પેતં, તં કાતું સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં જાતં. **યદી**તિ અનુમતિગહણવસેન કમ્મસ્સ પત્તકલ્લતં ઞાપેતિ, યો હિ કોચિ તત્થ અપત્તકલ્લતં મઞ્ઞિસ્સતિ, સો વક્ખતિ. ઇમમેવ હિ અત્થં સન્ધાય અનુસ્સાવનાસુ "યસ્સાયસ્મતો ખમતિ... પે॰... સો ભાસેય્યા"તિ (મહાવ॰ ૧૨૭) વુત્તં. તદેતં પત્તકલ્લં વત્થુસમ્પદા, અન્તરાયિકેહિ ધમ્મેહિ ચસ્સ પરિસુદ્ધતા, સીમાસમ્પદા, પરિસાસમ્પદા, પુબ્બકિચ્ચનિટ્ઠાનન્તિ ઇમેહિ પઞ્ચહિ અઙ્ગેહિ સઙ્ગહિતં.

તત્થ **વત્થુસમ્પદા** નામ યથાવુત્તેહિ એકાદસઅભબ્બપુગ્ગલેહિ ચેવ અન્તિમવત્થુઅજ્ઝાપન્નેહિ ચ અઞ્ઞો પરિપુણ્ણવીસતિવસ્સો અનુપસમ્પન્નભૂતો મનુસ્સપુરિસો. એતસ્મિઞ્હિ પુગ્ગલે સતિ એવ ઇદં સઙ્ઘસ્સ ઉપસમ્પદાકમ્મં પત્તકલ્લં નામ હોતિ, નાસતિ, કતઞ્ચ કુપ્પમેવ હોતિ.

અન્તરાયિકેહિ ધમ્મેહિ ચસ્સ પરિસુદ્ધતા નામ યથાવુત્તસ્સેવ ઉપસમ્પદાવત્થુભૂતસ્સ પુગ્ગલસ્સ યે ઇમે ભગવતા પટિક્ખિત્તા પઞ્ચાબાધકુટ્ઠતાદયો માતાપિતૂહિ અનનુઞ્ઞાતતાપઅયોસાના ચેવ હત્થચ્છિન્નાદયો ચ દોસધમ્મા કારકસઙ્ઘસ્સ આપત્તાદિઅન્તરાયહેતુતાય "અન્તરાયિકા"તિ વુચ્ચન્તિ, તેહિ અન્તરાયિકેહિ દોસધમ્મેહિ પરિમુત્તતા, ઇમિસ્સા ચ સતિ એવ ઇદં કમ્મં પત્તકલ્લં નામ હોતિ, નાસતિ, કતં પન કમ્મં સુકતમેવ હોતિ ઠપેત્વા ઊનવીસતિવસ્સં પુગ્ગલં.

સીમાસમ્પદા પન ઉપોસથક્ખન્ધકે (મહાવ॰ ૧૩૮ આદયો) વક્ખમાનનયેન સબ્બદોસરહિતાય બદ્ધાબદ્ધવસેનેવ દુવિધાય સીમાય વસેન વેદિતબ્બા. તાદિસાય હિ સીમાય સતિ એવ ઇદં કમ્મં પત્તકલ્લં નામ હોતિ, નાસતિ, કતઞ્ચ કમ્મં વિપજ્જતિ.

પરિસાસમ્પદા પન યે ઇમે ઉપસમ્પદાકમ્મસ્સ સબ્બન્તિમેન પરિચ્છેદેન કમ્મપ્પત્તા દસહિ વા પઞ્ચહિ વા અનૂનાપારાજિકં અનાપન્ના અનુક્ખિત્તા ચ સમાનસંવાસકા ભિક્ખૂ, તેસં એકસીમાય હત્થપાસં અવિજહિત્વા ઠાનં, છન્દારહાનઞ્ચ છન્દસ્સ આનયનં, સમ્મુખીભૂતાનઞ્ચ અપ્પટિકોસનં, ઉપસમ્પદાપેક્ખરહિતાનં ઉપોસથક્ખન્ધકે પટિક્ખિત્તાનં ગહટ્ઠાદિઅનુપસમ્પન્નાનઞ્ચેવ પારાજિકુક્ખિત્તકનાનાસંવાસકભિક્ખુનીનઞ્ચ વજ્જનીયપુગ્ગલાનં સઙ્ઘસ્સ હત્થપાસે અભાવો ચાતિ ઇમેહિ ચતૂહિ અઙ્ગેહિ સઙ્ગહિતા. એવરૂપાય ચ પરિસાસમ્પદાય સતિ એવ ઇદં પત્તકલ્લં નામ હોતિ, નાસતિ. તત્થ પુરિમાનં તિણ્ણં અઙ્ગાનં અઞ્ઞતરસ્સપિ અભાવે કતં કમ્મં વિપજ્જતિ, ન પચ્છિમસ્સ.

પુબ્બકિચ્ચનિટ્ઠાનં નામ યાનિમાનિ "પઠમં ઉપજ્ઝં ગાહાપેતબ્બો"તિઆદિના પાળિયં (મહાવ॰ ૧૨૬) વુત્તાનિ "ઉપજ્ઝાગાહાપનં, પત્તચીવરાચિક્ખણં, તતો તં હત્થપાસતો બહિ પેસેત્વા અનુસાસકસમ્મુતિકમ્મકરણં, સમ્મતેન ચ ગન્ત્વા અનુસાસનં, તેન ચ પઠમતરં આગન્ત્વા સઙ્ઘસ્સ ઞત્તિં ઞાપેત્વા ઉપસમ્પદાપેક્ખં 'આગચ્છાહી'તિ હત્થપાસે એવ અબ્ભાનં, તેન ભિક્ખૂનં પાદે વન્દાપેત્વા ઉપસમ્પદાયાચાપનં, તતો અન્તરાયિકધમ્મપુચ્છકસમ્મુતિકમ્મકરણં, સમ્મતેન ચ પુચ્છન"ન્તિ ઇમાનિ અટ્ઠ પુબ્બકિચ્ચાનિ, તેસં સબ્બેસં યાથાવતો કરણેન નિટ્ઠાનં. એતસ્મિઞ્ચ પુબ્બકિચ્ચનિટ્ઠાપને સતિ એવ ઇદં સઙ્ઘસ્સ ઉપસમ્પદાકમ્મં પત્તકલ્લં નામ હોતિ, નાસતિ. એતેસુ પન પુબ્બકમ્મેસુ અકતેસુપિ કતં કમ્મં યથાવુત્તેસુ વત્થુસમ્પત્તિઆદીસુ વિજ્જમાનેસુ અકુપ્પમેવ હોતિ. તદેવમેત્થ પત્તકલ્લં ઇમેહિ પઞ્ચહિ અઙ્ગેહિ સઙ્ગહિતન્તિ વેદિતબ્બં. ઇમિનાવ નયેન હેટ્ઠા વુત્તેસુ, વક્ખમાનેસુ ચ સબ્બેસુ કમ્મેસુ પત્તકલ્લતા યથારહં યોજેત્વા ઞાતબ્બા.

ઇત્થન્નામં ઉપસમ્પાદેય્યાતિ ઉપસમ્પદાનિપ્ફાદનેન તંસમઙ્ગિં કરેય્ય કરોતૂતિ પત્થનાયં, વિધિમ્હિ વા ઇદં દટ્ઠબ્બં. યથા હિ ‘‘દેવદત્તં સુખાપેય્યા’’તિ વુત્તે સુખમસ્સ નિપ્ફાદેત્વા તં સુખસમઙ્ગિનં કરેય્યાતિ અત્થો હોતિ, એવમિધાપિ ઉપસમ્પદમસ્સ નિપ્ફાદેત્વા તં ઉપસમ્પદાસમઙ્ગિનં કરેય્યાતિ અત્થો. પયોજકબ્યાપારે ચેતં. યથા સુખયન્તં કિઞ્ચિ સુદ્ધકત્તારં કોચિ હેતુકત્તા સુખહેતુનિપ્ફાદનેન સુખાપેય્યાતિ વુચ્ચતિ, એવમિધાપિ ઉપસમ્પજ્જન્તં સુદ્ધકત્તારં પુગ્ગલં હેતુકત્તુભૂતો સઙ્ઘો ઉપસમ્પદાહેતુનિપ્ફાદનેન ઉપસમ્પાદેય્યાતિ વુત્તો. એતેન ચ સુખં વિય સુખદાયકેન સઙ્ઘેન પુગ્ગલસ્સ દીયમાના તથાપવત્તપરમત્થધમ્મે ઉપાદાય અરિયજનપઞ્ઞત્તા ઉપસમ્પદા નામ સમ્મુતિસચ્ચતા અત્થીતિ સમત્થિતં હોતિ. એત્થ ચ ‘‘ઇત્થન્નામો સઙ્ઘં ઉપસમ્પદં યાચતી’’તિ (મહાવ॰ ૧૨૭) વુત્તત્તા પરિવાસાદીસુ વિય યાચનાનુગુણં ‘‘ઇત્થન્નામસ્સ ઉપસમ્પદં દદેય્યા’’તિ અવત્વા ‘‘ઇત્થન્નામં ઉપસમ્પાદેય્યા’’તિ વુત્તત્તા ઇદં ઉપસમ્પદાકમ્મં દાને અસઙ્ગહેત્વા કમ્મલક્ખણે એવ સઙ્ગહિતન્તિ દટ્ઠબ્બં. ઇમિના નયેન ‘‘ઇત્થન્નામં ઉપસમ્પાદેતિ, ઉપસમ્પન્નો સઙ્ઘેના’’તિ એત્થાપિ અત્થો વેદિતબ્બો. કેવલઞ્હિ તત્થ વત્તમાનકાલઅતીતકાલવસેન, ઇધ પન અનામટ્ઠકાલવસેનાતિ એત્તકમેવ વિસેસો.

એસા ઞત્તીતિ ‘‘સઙ્ઘો ઞાપેતબ્બો’’તિ વુત્તઞાપના એસા. ઇદઞ્ચ અનુસ્સાવનાનમ્પિ સબ્ભાવસૂચનત્થં વુચ્ચતિ. અવસ્સઞ્ચેતં વત્તબ્બમેવ. ઞત્તિકમ્મે એવ તં ન વત્તબ્બં. તત્થ પન ય્ય-કારે વુત્તમત્તે એવ ઞત્તિકમ્મં નિટ્ઠિતં હોતીતિ દટ્ઠબ્બં. **ખમતી**તિ રુચ્ચતિ. **ઉપસમ્પદા**તિ સઙ્ઘેન દીયમાના નિપ્ફાદિયમાના ઉપસમ્પદા, યસ્સ ખમતિ, સો તુણ્હસ્સાતિ યોજના. **તુણ્હી**તિ ચ અકથનત્થે નિપાતો, અકથનકો **અસ્સ** ભવેય્યાતિ અત્થો. ખમતિ સઙ્ઘસ્સ ઇત્થન્નામસ્સ ઉપસમ્પદાતિ પકતેન સમ્બન્ધો. તત્થ કારણમાહ ‘‘**તસ્મા તુણ્હી**’’તિ. તત્થ ‘‘આસી’’તિ સેસો. યસ્મા ‘‘યસ્સ નક્ખમતિ, સો ભાસેય્યા’’તિ તિક્ખત્તું વુચ્ચમાનોપિ સઙ્ઘો તુણ્હી નિરવો અહોસિ, તસ્મા ખમતિ સઙ્ઘસ્સાતિ અત્થો. **એવન્તિ** ઇમિના પકારેન. તુણ્હીભાવેનેવેતં સઙ્ઘસ્સ રુચ્ચનભાવં ધારયામિ, બુજ્ઝામિ જાનામીતિ અત્થો. **ઇતિ**-સદ્દો પરિસમાપનત્થે કતો, સો ચ કમ્મવાચાય અનઙ્ગં, તસ્મા અનુસ્સાવકેન ‘‘ધારયામી’’તિ એત્થ મિ-કારપરિયોસાનમેવ વત્વા નિટ્ઠપેતબ્બં, ઇતિ-સદ્દો ન પયુજ્જિતબ્બોતિ દટ્ઠબ્બં. ઇમિના નયેન સબ્બકમ્મવાચાનમત્થો વેદિતબ્બો.

એકપોરિસા વાતિઆદિ સત્તાનં સરીરછાયં પાદેહિ મિનિત્વા જાનનપ્પકારદસ્સનં. છસત્તપદપરિમિતા હિ છાયા ‘‘પોરિસા’’તિ વુચ્ચતિ, ઇદઞ્ચ ઉતુપ્પમાણાચિક્ખણાદિ ચ આગન્તુકેહિ સદ્ધિં વીમંસિત્વા વુડ્ઢનવભાવં ઞત્વા વન્દનવન્દાપનાદિકરણત્થં વુત્તં. એતિ આગચ્છતિ, ગચ્છતિ ચાતિ ઉતુ, સોવ પમીયતે અનેન સંવચ્છરન્તિ પમાણન્તિ આહ ‘‘**ઉતુયેવ ઉતુપ્પમાણ**’’ન્તિ. **અપરિપુણ્ણા**તિ ઉપસમ્પદાદિવસેન અપરિપુણ્ણા. યદિ ઉતુવેમજ્ઝે ઉપસમ્પાદિતો, તદા તસ્મિં ઉતુમ્હિ અવસિટ્ઠદિવસાચિક્ખણં દિવસભાગાચિક્ખણન્તિ દસ્સેતિ. તેનાહ ‘‘**યત્તકેહિ દિવસેહિ યસ્સ યો ઉતુ અપરિપુણ્ણો, તે દિવસે**’’તિ. તત્થ યસ્સ તઙ્ખણં લદ્ધૂપસમ્પદસ્સ પુગ્ગલસ્સ સમ્બન્ધી યો ઉતુ યત્તકેહિ દિવસેહિ અપરિપુણ્ણો, તે દિવસેતિ યોજના.

છાયાદિકમેવ સબ્બં સઙ્ગહેત્વા ગાયિતબ્બતો કથેતબ્બતો સઙ્ગીતીતિ આહ ‘‘**ઇદમેવા**’’તિઆદિ. તત્થ એકતો કત્વા આચિક્ખિતબ્બં. **ત્વં કિં લભસી**તિ ત્વં ઉપસમ્પાદનકાલે કતરવસ્સં, કતરઉતુઞ્ચ લભસિ, કતરસ્મિં તે ઉપસમ્પદા લદ્ધાતિ અત્થો. **વસ્સ**ન્તિ વસ્સાનઉતુ, ઇદઞ્ચ સંવચ્છરાચિક્ખણં વિના વુત્તમ્પિ ન વિઞ્ઞાયતીતિ ઇમિના ઉતુઆચિક્ખણેનેવ સાસનવસ્સેસુ વા કલિયુગવસ્સાદીસુ વા સહસ્સિમે વા સતિમે વા અસુકઉતું લભામીતિ દસ્સિતન્તિ દટ્ઠબ્બં. **છાયા**તિ ઇદં પાળિયં આગતપટિપાટિં સન્ધાય વુત્તં, વત્તબ્બકમ્મતો પન કલિયુગવસ્સાદીસુ સબ્બદેસપસિદ્ધેસુ અસુકવસ્સે અસુકઉતુમ્હિ અસુકમાસે અસુકકણ્હે વા સુક્કે વા પક્ખે અસુકે તિથિવારવિસેસયુત્તે

પુબ્બણ્હાદિદિવસભાગે એત્તકે છાયાપમાણે, નાડિકાપમાણે વા મયા ઉપસમ્પદા લદ્ધાતિ વદેય્યાસીતિ એવં આચિક્ખિતબ્બં. ઇદં સુટ્ઠુ ઉગ્ગહેત્વા આગન્તુકેહિ વુડ્ઢપટિપાટિં ઞત્વા પટિપજ્જાહીતિ વત્તબ્બં. ઇતિ એત્તકો કથામગ્ગો વિમતિવિનોદનિયં આગતો. વજિરબુદ્ધિટીકાનયો પન એકચ્ચો ઇધેવ સઙ્ગહં ગતો, એકચ્ચો અસન્નિટ્ઠાનવિનિચ્છયત્તા સંસયહેતુકો હોતિ, તસ્મા ઇધ ન ગહિતોતિ.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

ઉપસમ્પદાવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો.

૨૩. નિસ્સયવિનિચ્છયકથા

૧૫૧. એવં ઉપસમ્પદાવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ નિસ્સયવિનિચ્છયં કથેતું "**નિસ્સયોતિ એત્થ પના**"તિઆદિમાહ. તત્થ નિસ્સયનં **નિસ્સયો**, સેવનં ભજનન્ત્યત્થો. નિપુબ્બસિ સેવાયન્તિ ધાતુ ભાવસાધનો, ન ''નિસ્સાય નં વસતીતિ નિસ્સયો''તિ ઇધ વિય અવુત્તકમ્મસાધનો. તત્થ હિ સેવિતબ્બો પુગ્ગલો લબ્ભતિ, ઇધ પન સેવનકિરિયાતિ. ઇદાનિ તં નિસ્સયં પુચ્છાપુબ્બઙ્ગમાય વિસ્સજ્જનાય વિત્થારતો ઠપેતું "**કેન દાતબ્બો**"તિઆદિમાહ. તત્થ **કેન દાતબ્બો**, **કેન ન દાતબ્બો**તિ નિસ્સયદાયકં કત્તારં પુચ્છતિ, **કસ્સ દાતબ્બો**, **કસ્સ ન દાતબ્બો**તિ નિસ્સયપટિગ્ગાહકં સમ્પદાનં, **કથં ગહિતો હોતિ**, **કથં પટિપ્પસ્સમ્ભતી**તિ કારણં, **નિસ્સાય કેન વસિતબ્બં**, **કેન ન વસિતબ્બન્તિ** નિસ્સયપટિપન્નકં. તતો પુચ્છાનુક્કમેન વિસ્સજ્જેતું "**તત્થ**"ત્યાદિમાહ. ન કેવલં એત્થેવ, અથ ખો નિસ્સયમુચ્ચનઙ્ગેપિ ''બ્યત્તેના''તિ આગતો.

તત્થ એત્થ ચ કો વિસેસોતિ આહ "**એત્થ ચ 'બ્યત્તો'તિ ઇમિના પરિસુપટ્ઠાપકો બહુસ્સુતો વેદિતબ્બો**"તિ. ઇદાનિ પરિસુપટ્ઠાપકલક્ખણં દસ્સેતું "**પરિસુપટ્ઠાપકેન હી**"તિઆદિમાહ. તત્થ **અભિવિનયે**તિ સકલે વિનયપિટકે. **વિનેતુ**ન્તિ સિક્ખાપેતું. **દ્વે વિભઙ્ગા પગુણા વાચુગ્ગતા કાતબ્બા**તિ ઇદં પરિપુચ્છાવસેન ઉગ્ગણ્હનં સન્ધાય વુત્તન્તિ વદન્તિ. એકસ્સ પમુટ્ઠં, ઇતરેસં પગુણં ભવેય્યાતિ આહ "**તીહિ જનેહિ સદ્ધિં પરિવત્તનક્ખમા કાતબ્બા**"તિ. **અભિધમ્મે**તિ નામરૂપપરિચ્છેદે. **હેટ્ઠિમા વા તયો વગ્ગા**તિ મહાવગ્ગતો હેટ્ઠા સગાથાવગ્ગો નિદાનવગ્ગો ખન્ધવગ્ગોતિ ઇમે તયો વગ્ગા. ''ધમ્મપદમ્પિ સહ વત્થુના ઉગ્ગહેતું વટ્ટતી''તિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તત્તા જાતકભાણકેન સાટ્ઠકથં જાતકં ઉગ્ગહેત્વાપિ ધમ્મપદં સહ વત્થુના ઉગ્ગહેતબ્બમેવ.

પઞ્ચહિ ભિક્ખવે અઙ્ગેહિ સમન્નાગતેનાતિઆદીસુ **ન સામણેરો ઉપટ્ઠાપેતબ્બો**તિ ઉપજ્ઝાયેન હુત્વા સામણેરો ન ઉપટ્ઠાપેતબ્બો. **અસેક્ખેન સીલક્ખન્ધેના**તિ અસેક્ખસ્સ સીલક્ખન્ધોપિ અસેક્ખો સીલક્ખન્ધો નામ. અસેક્ખસ્સ અયન્તિ હિ અસેક્ખો, સીલક્ખન્ધો. એવં સબ્બત્થ. એવઞ્ચ કત્વા વિમુત્તિઞાણદસ્સનસઙ્ખાતસ્સ પચ્ચવેક્ખણઞાણસ્સપિ વસેન અપેક્ખિત્વા ઉપ્પન્ના અયં કથા. **અસેક્ખસીલ**ન્તિ ચ ન અગ્ગફલસીલમેવ અધિપ્પેતં, અથ ખો યં કિઞ્ચિ અસેક્ખસન્તાને પવત્તસીલં લોકિયલોકુત્તરમિસ્સકસ્સ સીલસ્સ ઇધાધિપ્પેતત્તા. સમાધિક્ખન્ધાદીસુપિ વિમુત્તિક્ખન્ધપરિયોસાનેસુ અયમેવ નયો, તસ્મા યથા સીલસમાધિપઞ્ઞાક્ખન્ધા લોકિયમિસ્સકા કથિતા, એવં વિમુત્તિક્ખન્ધોપીતિ તદઙ્ગવિમુત્તિઆદયોપિ વેદિતબ્બા, ન પટિપ્પસ્સદ્ધિવિમુત્તિ એવ. વિમુત્તિઞાણદસ્સનં પન લોકિયમેવ. તેનેવ સંયુત્તનિકાયટ્ઠકથાયં (સં॰નિ॰ અટ્ઠ॰ ૧.૧.૧૩૫) વુત્તં ''પુરિમેહિ ચતૂહિ પદેહિ લોકિયલોકુત્તરસીલસમાધિપઞ્ઞાવિમુત્તિયો કથિતા, વિમુત્તિઞાણદસ્સનં પચ્ચવેક્ખણઞાણં હોતિ, તં લોકિયમેવા''તિ.

અસ્સદ્ધોતિઆદીસુ તીસુ વત્થૂસુ સદ્ધા એતસ્સ નત્થીતિ **અસ્સદ્ધો**. નત્થિ એતસ્સ હિરીતિ **અહિરિકો**, અકુસલસમાપત્તિયા અજિગુચ્છમાનસ્સેતં અધિવચનં. ન ઓત્તપ્પતીતિ **અનોત્તપ્પી**, અકુસલસમાપત્તિયા ન ભાયતીતિ વુત્તં હોતિ. કુચ્છિતં સીદતીતિ **કુસીતો**, હીનવીરિયસ્સેતં અધિવચનં. આરદ્ધં વીરિયં એતસ્સાતિ **આરદ્ધવીરિયો**, સમ્મપ્પધાનયુત્તસ્સેતં અધિવચનં. મુટ્ઠા સતિ એતસ્સાતિ **મુટ્ઠસ્સતી**, નટ્ઠસ્સતીતિ વુત્તં હોતિ. ઉપટ્ઠિતા સતિ એતસ્સાતિ **ઉપટ્ઠિતસ્સતી**, નિચ્ચં આરમ્મણાભિમુખપવત્તસતિસ્સેતં અધિવચનં.

અધિસીલે સીલવિપન્નો ચ અજ્ઝાચારે આચારવિપન્નો ચ આપજ્જિત્વા અવુટ્ઠિતો અધિપ્પેતો. સસ્સતુચ્છેદસઙ્ખાતં અન્તં ગણ્હાતિ, ગાહયતીતિ વા **અન્તગ્ગાહિકા**, મિચ્છાદિટ્ઠિ. **પુરિમાનિ દ્વે પદાનીતિ** ''ન પટિબલો હોતિ અન્તેવાસિં વા સદ્ધિવિહારિં વા ગિલાનં ઉપટ્ઠાતું વા ઉપટ્ઠાપેતું વા, અનભિરતં વૂપકાસેતું વા વૂપકાસાપેતું વા''તિ ઇમાનિ દ્વે પદાનિ.

અભિ વિસિટ્ઠો ઉત્તમો સમાચારો અભિસમાચારો, અભિસમાચારોવ આભિસમાચારિકોતિ ચ સિક્ખિતબ્બતો સિક્ખાતિ ચ **આભિસમાચારિકસિક્ખા**. અભિસમાચારં વા આરબ્ભ પઞ્ઞત્તા સિક્ખા **આભિસમાચારિકસિક્ખા**, ખન્ધકવત્તપરિયાપન્નસિક્ખાયેતં અધિવચનં. મગ્ગબ્રહ્મચરિયસ્સ આદિભૂતાતિ **આદિબ્રહ્મચરિયકા**, ઉભતોવિભઙ્ગપરિયાપન્નસિક્ખાયેતં અધિવચનં. તેનેવ ''ઉભતોવિભઙ્ગપરિયાપન્નં વા આદિબ્રહ્મચરિયકં, ખન્ધકવત્તપરિયાપન્નં આભિસમાચારિક''ન્તિ વિસુદ્ધિમગ્ગે (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૧) વુત્તં, તસ્મા **સેક્ખપણ્ણત્તિયન્તિ** એત્થ સિક્ખિતબ્બતો સેક્ખા, ભગવતા પઞ્ઞત્તત્તા પણ્ણત્તિ, સબ્બાપિ ઉભતોવિભઙ્ગપરિયાપન્ના સિક્ખાપદપણ્ણત્તિ ''સેક્ખપણ્ણત્તી''તિ વુત્તાતિ ગહેતબ્બં. તેનેવ ગણ્ઠિપદેપિ વુત્તં ''**સેક્ખપણ્ણત્તિયન્તિ** પારાજિકમાદિં કત્વા સિક્ખિતબ્બસિક્ખાપદપઞ્ઞત્તિય''ન્તિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનત્થમેવાતિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૮૪).

ઉપજ્ઝાયાચરિયકથાયં **ન સામણેરો ઉપટ્ઠાપેતબ્બોતિ** ઉપજ્ઝાયેન હુત્વા ન પબ્બાજેતબ્બો. અસેક્ખસ્સ અયન્તિ **અસેક્ખો**, લોકિયલોકુત્તરો સીલક્ખન્ધો. **અન્તગ્ગાહિકાયાતિ** સસ્સતુચ્છેદકોટ્ઠાસગ્ગાહિકાય. **પચ્છિમાનિ દ્વેતિ** અપ્પસ્સુતો હોતિ, દુપ્પઞ્ઞો હોતીતિ ઇમાનિ દ્વે અઙ્ગાનિ. **પચ્છિમાનિ તીણીતિ** ન પટિબલો ઉપ્પન્નં કુક્કુચ્ચં ધમ્મતો વિનોદેતું, આપત્તિં ન જાનાતિ, આપત્તિવુટ્ઠાનં ન જાનાતીતિ ઇમાનિ તીણિ. કુક્કુચ્ચસ્સ હિ પાળિઅટ્ઠકથાનયસઙ્ખાતધમ્મતો વિનોદેતું અપ્પટિબલતા નામ અબ્યત્તત્તા એવ હોતીતિ સાપિ આપત્તિઅઙ્ગમેવ વુત્તા.

અભિ વિસિટ્ઠો ઉત્તમો સમાચારો અભિસમાચારો, વત્તપ્પટિપત્તિસીલં, તં આરબ્ભ પઞ્ઞત્તા ખન્ધકસિક્ખાપદસઙ્ખાતા સિક્ખા **આભિસમાચારિકા**. સિક્ખાપદમ્પિ હિ તદત્થપરિપૂરણત્થિકેહિ ઉગ્ગહણાદિવસેન સિક્ખિતબ્બતો સિક્ખાતિ વુચ્ચતિ. મગ્ગબ્રહ્મચરિયસ્સ આદિભૂતા કારણભૂતા **આદિબ્રહ્મચરિયકા**, ઉભતોવિભઙ્ગપરિયાપન્નસિક્ખાપદં. તેનેવેત્થ વિસુદ્ધિમગ્ગેપિ (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૧) ''ઉભતોવિભઙ્ગપરિયાપન્નં સિક્ખાપદં આદિબ્રહ્મચરિયકં, ખન્ધકવત્તપરિયાપન્નં આભિસમાચારિક''ન્તિ વુત્તં, તસ્મા **સેક્ખપણ્ણત્તિયન્તિ** એત્થ સિક્ખિતબ્બતો સેક્ખા, ભગવતાવ પઞ્ઞત્તત્તા પઞ્ઞત્તિ. સબ્બાપિ ઉભતોવિભઙ્ગપરિયાપન્ના સિક્ખાપદપણ્ણત્તિ ''સેક્ખપણ્ણત્તી''તિ વુત્તાતિ ગહેતબ્બં. **નામરૂપપરિચ્છેદેતિ** એત્થ કુસલત્તિકાદીહિ વુત્તં જાતિભૂમિપુગ્ગલસમ્પયોગવત્થારમ્મણકમ્મદ્વારલક્ખણરસાદિભેદેહિ વેદનાક્ખન્ધાદિચતુબ્બિધં સનિબ્બાનં નામં, ભૂતોપાદાયભેદં રૂપઞ્ચ પરિચ્છિન્દિત્વા જાનનપઞ્ઞા, તપ્પકાસકો ચ ગન્થો નામરૂપપરિચ્છેદો નામ. ઇમિના અભિધમ્મત્થકુસલેન ભવિતબ્બન્તિ દસ્સેતિ. **સિક્ખાપેતુન્તિ** ઉગ્ગણ્હાપેતુન્તિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૮૪) વુત્તં.

૧૫૩. આયસ્મતો નિસ્સાય વચ્છામીતિ એત્થ **આયસ્મતોતિ** ઉપયોગત્થે સામિવચનં, આયસ્મન્તં નિસ્સાય વસિસ્સામીતિ અત્થો. યં પન વુત્તં સમન્તપાસાદિકાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૭૬) ''બ્યત્તો...પે॰... વુત્તલક્ખણોયેવા''તિ, તં પરિસૂપટ્ઠાકબહુસ્સુતં સન્ધાય વદતિ. **પબ્બજ્જાઉપસમ્પદધમ્મન્તેવાસિકેહિ પન...પે॰... તાવ વત્તં કાતબ્બન્તિ**

પબ્બજ્જાચરિયઉપસમ્પદાચરિયધમ્માચરિયાનં એતેહિ યથાવુત્તવત્તં કાતબ્બં. તત્થ યેન સિક્ખાપદાનિ દિન્નાનિ, અયં **પબ્બજ્જાચરિયો**. યેન ઉપસમ્પદકમ્મવાચા વુત્તા, અયં **ઉપસમ્પદાચરિયો**. યો ઉદ્દેસં વા પરિપુચ્છં વા દેતિ, અયં **ધમ્માચરિયો**તિ વેદિતબ્બં. સેસમેત્થ ઉત્તાનત્થમેવ.

૧૫૪. નિસ્સયપટિપ્પસ્સદ્ધિકથાયં **દિસં ગતો**તિ પુન આગન્તુકામો, અનાગન્તુકામો વા હુત્વા વાસત્થાય કઞ્ચિ દિસં ગતો. **ભિક્ખુસ્સ સભાગત**ન્તિ પેસલભાવં. **ઓલોકેત્વા**તિ ઉપપરિક્ખિત્વા. **વિબ્ભન્તે…પે॰… તત્થ ગન્તબ્બ**ન્તિ એત્થ ''સચે કેનચિ કરણીયેન તદહેવ ગન્તું અસક્કોન્તો 'કતિપાહેન ગમિસ્સામી'તિ ગમને સઉસ્સાહો હોતિ, રક્ખતી''તિ વદન્તિ. **મા ઇધ પટિક્કમી**તિ મા ઇધ પવિસિ. **તત્રેવ વસિતબ્બ**ન્તિ તત્થેવ નિસ્સયં ગહેત્વા વસિતબ્બં. **તંયેવ વિહારં…પે॰… વસિતું વટ્ટતી**તિ એત્થ ઉપજ્ઝાયેન પરિચ્ચત્તત્તા ઉપજ્ઝાયસમોધાનપરિહારો નત્થિ, તસ્મા ઉપજ્ઝાયસમોધાનગતસ્સપિ આચરિયસ્સ સન્તિકે ગહિતનિસ્સયો ન પટિપ્પસ્સમ્ભતિ.

આચરિયમ્હા નિસ્સયપટિપ્પસ્સદ્ધીસુ આચરિયો પક્કન્તો વા હોતીતિ એત્થ ''પક્કન્તોતિ દિસં ગતો''તિઆદિના ઉપજ્ઝાયસ્સ પક્કમને યો વિનિચ્છયો વુત્તો, સો તત્થ વુત્તનયેનેવ ઇધાપિ સક્કા વિઞ્ઞાતુન્તિ તં અવત્વા ''**કોચિ આચરિયો આપુચ્છિત્વા પક્કમતી**''તિઆદિના અઞ્ઞોયેવ નયો આરદ્ધો. અયઞ્ચ નયો ઉપજ્ઝાયપક્કમનેપિ વેદિતબ્બોયેવ. ઈદિસેસુ હિ ઠાનેસુ એકત્થવુત્તલક્ખણં અઞ્ઞત્થાપિ દટ્ઠબ્બં. **સચે દ્વે લેડ્ડુપાતે અતિક્કમિત્વા નિવત્તતિ, પટિપ્પસ્સદ્ધો હોતી**તિ એત્થ એત્તાવતા દિસાપક્કન્તો નામ હોતીતિ અન્તેવાસિકે અનિક્ખિત્તધુરેપિ નિસ્સયો પટિપ્પસ્સમ્ભતિ. **આચરિયુપજ્ઝાયા દ્વે લેડ્ડુપાતે અતિક્કમ્મ અઞ્ઞસ્મિં વિહારે વસન્તી**તિ બહિઉપચારસીમાયં અન્તેવાસિકસદ્ધિવિહારિકાનં વસનટ્ઠાનતો દ્વે લેડ્ડુપાતે અતિક્કમ્મ અઞ્ઞસ્મિં સેનાસને વસન્તિ, અન્તોઉપચારસીમાયં પન દ્વે લેડ્ડુપાતે અતિક્કમિત્વાપિ વસતો નિસ્સયો ન પટિપ્પસ્સમ્ભતિ. ''સચેપિ આચરિયો મુઞ્ચિતુકામોવ હુત્વા નિસ્સયપણામનાય પણામેતી''તિઆદિ સબ્બં ઉપજ્ઝાયસ્સ આણત્તિયમ્પિ વેદિતબ્બન્તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૮૩) વુત્તં.

૧૫૩. **સાહૂ**તિ સાધુ સુન્દરં. **લહૂ**તિ અગરુ, સુભરતાતિ અત્થો. **ઓપાયિક**ન્તિ ઉપાયપટિસંયુત્તં, એવં પટિપજ્જનં નિત્થરણુપાયોતિ અત્થો. **પતિરૂપ**ન્તિ સામીચિકમ્મમિદન્તિ અત્થો . **પાસાદિકેના**તિ પસાદાવહેન, કાયવચીપયોગેન સમ્પાદેહીતિ અત્થો. **કાયેના**તિ એતદત્થવિઞ્ઞાપકં હત્થમુદ્દાદિં દસ્સેન્તો કાયેન વિઞ્ઞાપેતિ. ''**સાધૂ**''**તિ સમ્પટિચ્છનં સન્ધાયા**તિ ઉપજ્ઝાયેન ''સાહૂ''તિઆદીસુ વુત્તેસુ સદ્ધિવિહારિકસ્સ ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છનવચનં સન્ધાય ''કાયેન વિઞ્ઞાપેતી''તિઆદિ વુત્તન્તિ અધિપ્પાયો. **આયાચનદાનમત્તેના**તિ સદ્ધિવિહારિકસ્સ પઠમં આયાચનમત્તેન, તતો ઉપજ્ઝાયસ્સ ચ ''સાહૂ''તિઆદિના વચનમત્તેનાતિ અત્થો. આચરિયસ્સ સન્તિકે નિસ્સયગ્ગહણે **આયસ્મતો નિસ્સાય વચ્છામી**તિ આયસ્મન્તં નિસ્સાય વસિસ્સામીતિ અત્થો.

૧૫૪. નિસ્સયપટિપ્પસ્સદ્ધિકથાયં **યો વા એકસમ્ભોગપરિભોગો, તસ્સ સન્તિકે નિસ્સયો ગહેતબ્બો**તિ ઇમિના લજ્જીસુ એવ નિસ્સયગ્ગહણં નિયોજેતિ અલજ્જીસુ પટિક્ખિત્તત્તા. એત્થ ચ પરિભોગસદ્દેન એકકમ્માદિકો સંવાસો ગહિતો પચ્ચયપરિભોગસ્સ સમ્ભોગસદ્દેન ગહિતત્તા. એતેન ચ સમ્ભોગસંવાસાનં અલજ્જીહિ સદ્ધિં ન કત્તબ્બતં દસ્સેતિ. **પરિહારો નત્થી**તિ આપત્તિપરિહારો નત્થિ. **તાદિસો**તિ યત્થ નિસ્સયો ગહિતપુબ્બો, યો ચ એકસમ્ભોગપરિભોગો, તાદિસો. **તથા વુત્ત**ન્તિ ''લહું આગમિસ્સતી''તિ વુત્તઞ્ચેતિ અત્થો. **ચત્તારિ પઞ્ચ દિવસાની**તિ ઇદં ઉપલક્ખણમત્તં. યદિ એકાહદ્વીહેન સભાગતા પઞ્ઞાયતિ, ઞાતદિવસે ગહેતબ્બોવ. અથાપિ ચતુપઞ્ચાહેનપિ ન પઞ્ઞાયતિ, યત્તકેહિ દિવસેહિ પઞ્ઞાયતિ, તત્તકાનિ અતિક્કામેતબ્બાનિ. સભાગતં ઓલોકેમીતિ પન લેસો ન

કાતબ્બો. **દહરા સુણન્તી**તિ એત્થ અસુત્વાપિ ‘‘આગમિસ્સતિ, કેનચિ અન્તરાયેન ચિરાયન્તી’’તિ સઞ્ઞાય સતિપિ લબ્ભતેવ પરિહારો . તેનાહ **‘‘ઇધેવાહં વસિસ્સામીતિ પહિણતિ, પરિહારો નત્થી**’’તિ. **એકદિવસમ્પિ પરિહારો નત્થી**તિ ગમને નિરુસ્સાહં સન્ધાય વુત્તં, સઉસ્સાહસ્સ પન સેનાસનપટિસામનાદિવસેન કતિપાહે ગતેપિ ન દોસો.

તત્રેવ વસિતબ્બન્તિ તત્ર સભાગટ્ઠાને એવ નિસ્સયં ગહેત્વા વસિતબ્બં. **તંયેવ વિહારં…પે॰… વસિતું વટ્ટતી**તિ ઇમિના ઉપજ્ઝાયે સઙ્ગણ્હન્તેયેવ તંસમોધાને નિસ્સયપટિપ્પસ્સદ્ધિ વુત્તા, તસ્મિં પન કોધેન વા ગણનિરપેક્ખતાય વા અસઙ્ગણ્હન્તે અઞ્ઞેસુ ગહિતો નિસ્સયો ન પટિપ્પસ્સમ્ભતીતિ દસ્સેતિ.

આચરિયમ્હા નિસ્સયપટિપ્પસ્સદ્ધિયં વુત્તો ‘‘કોચિ આચરિયો’’તિઆદિકો નયો ઉપજ્ઝાયપક્કમનાદીસુપિ નેત્વા તત્થ ચ વુત્તો ઇધાપિ નેત્વા યથારહં યોજેતબ્બો. **દ્વે લેડ્ડુપાતે અતિક્કમ્મ અઞ્ઞસ્મિં વિહારે વસન્તી**તિ ઉપચારસીમતો બહિ અઞ્ઞસ્મિં વિહારે અન્તેવાસિકાદીનં વસનટ્ઠાનતો દ્વે લેડ્ડુપાતે અતિક્કમિત્વા વસન્તિ. તેન બહિઉપચારેપિ અન્તેવાસિકાદીનં વસનટ્ઠાનતો દ્વિન્નં લેડ્ડુપાતાનં અન્તરે આસન્ને પદેસે વસતિ, નિસ્સયો ન પટિપ્પસ્સમ્ભતીતિ દસ્સેતિ. અન્તોઉપચારસીમાયં પન દ્વે લેડ્ડુપાતે અતિક્કમિત્વા વસતો નિસ્સયો ન પટિપ્પસ્સમ્ભતેવાતિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૮૩) વુત્તં.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

નિસ્સયવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

તેવીસતિમો પરિચ્છેદો.

૨૪. સીમાવિનિચ્છયકથા

૧૫૬. એવં નિસ્સયવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ સીમાવિનિચ્છયં કથેતું “**સીમાતિ એત્થ**”ત્યાદિમાહ. તત્થ **સીમા**તિ સિનીયતે સમગ્ગેન સઙ્ઘેન કમ્મવાચાય બન્ધીયતેતિ સીમા. સિ બન્ધનેતિ ધાતુ, મ-પચ્ચયો, કિયાદિગણોયં. વિભાગવન્તાનં સભાવવિભાવનં વિભાગેન વિના ન હોતીતિ આહ “**સીમા નામેસા…પે॰… હોતી**”તિ. તત્થ બદ્ધસીમં તાવ દસ્સેતું “**તત્થ એકાદસ**”ત્યાદિમાહ.

વીસતિવગ્ગકરણીયપરમત્તા સઙ્ઘકમ્મસ્સ હેટ્ઠિમન્તતો યત્થ કમ્મારહેન સદ્ધિં એકવીસતિ ભિક્ખૂ નિસીદિતું સક્કોન્તિ, તત્તકે પદેસે સીમં બન્ધિતું વટ્ટતિ, ન તતો ઓરન્તિ આહ “**અતિખુદ્દકા નામ યત્થ એકવીસતિ ભિક્ખૂ નિસીદિતું ન સક્કોન્તી**”તિ. **પુરત્થિમાય દિસાયા**તિ ઇદં નિદસ્સનમત્તં, તસ્સં પન દિસાયં નિમિત્તે અસતિ યત્થ અત્થિ, તતો પટ્ઠાય પઠમં ‘‘પુરત્થિમાય અનુદિસાય, દક્ખિણાય દિસાયા’’તિઆદિના સમન્તા વિજ્જમાનટ્ઠાનેસુ નિમિત્તાનિ કિત્તેત્વા પુન ‘‘પુરત્થિમાય અનુદિસાયા’’તિ પઠમકિત્તિતં પટિકિત્તેતું વટ્ટતિ તીહિ નિમિત્તેહિ સિઙ્ઘાટકસણ્ઠાનાયપિ સીમાય સમ્મન્નિતબ્બતો. **તિક્ખત્તું સીમમણ્ડલં સમ્બન્ધન્તેના**તિ વિનયધરેન સયં એકસ્મિંયેવ ઠાને ઠત્વા કેવલં નિમિત્તકિત્તનવચનેનેવ સીમમણ્ડલં સમન્તા નિમિત્તેન નિમિત્તં બન્ધન્તેનાતિ અત્થો. તંતંનિમિત્તટ્ઠાનં અગન્ત્વાપિ હિ કિત્તેતું વટ્ટતિ. તિયોજનપરમાયપિ સીમાય સમન્તતો તિક્ખત્તું અનુપરિગમનસ્સ એકદિવસેન દુક્કરત્તા વિનયધરેન સયં અદિટ્ઠમ્પિ પુબ્બે ભિક્ખૂહિ યથાવવત્થિતં નિમિત્તં ‘‘પાસાણો ભન્તે’’તિઆદિના કેનચિ વુત્તાનુસારેન સલ્લક્ખેત્વા ‘‘એસો પાસાણો નિમિત્ત’’ન્તિઆદિના કિત્તેતુમ્પિ વટ્ટતિ એવ.

સંસટ્ઠવિટપાતિ ઇમિના અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ આસન્નતં દીપેતિ. **બદ્ધા હોતી**તિ પચ્છિમદિસાભાગે સીમં સન્ધાય વુત્તં. એકરતનમત્તા સુવિઞ્ઞેય્યતરા હોતીતિ કત્વા વુત્તં “**પચ્છિમકોટિયા હત્થમત્તા સીમન્તરિકા ઠપેતબ્બા**”તિ. એકઙ્ગુલિમત્તાપિ સીમન્તરિકા વટ્ટતિયેવ. તત્તકેનપિ હિ સીમા અસમ્ભિન્નાવ હોતિ. **દ્વિન્નં સીમાનં નિમિત્તં હોતી**તિ નિમિત્તસ્સ સીમતો બાહિરત્તા સીમસમ્ભેદો ન હોતીતિ વુત્તં. **સીમસઙ્કરં કરોતી**તિ વડ્ઢિત્વા સીમપ્પદેસં પવિટ્ઠે દ્વિન્નં સીમાનં ગતટ્ઠાનસ્સ દુવિઞ્ઞેય્યત્તા વુત્તં, ન, પન તત્થ કમ્મં કાતું ન વટ્ટતીતિ દસ્સનત્થં. ન હિ સીમા તત્તકેન અસીમા હોતિ, દ્વે પન સીમા પચ્છા વડ્ઢિતરુક્ખેન અજ્ઝોત્થટત્તા એકાબદ્ધા હોન્તિ, તસ્મા એકત્થ ઠત્વા કમ્મં કરોન્તેહિ ઇતરં સોધેત્વા કાતબ્બં. **તસ્સા પદેસ**ન્તિ યત્થ ઠત્વા ભિક્ખૂહિ કમ્મં કાતું સક્કા હોતિ, તાદિસં પદેસં, યત્થ પન ઠિતેહિ કમ્મં કાતું ન સક્કા હોતિ, તાદિસં પદેસં અન્તોકરિત્વા બન્ધન્તા સીમાય સીમં સંભિન્દન્તિ નામ. **ન કમ્મવાચં વગ્ગં કરોન્તી**તિ કમ્મવાચં ન ભિન્દન્તિ, કમ્મં ન કોપેન્તીતિ અધિપ્પાયો.

૧૫૮. સુદ્ધપંસુપબ્બતોતિ ન કેનચિ કતો સયંજાતોવ વુત્તો. તથા સેસાપિ. **ઇતરોપી**તિ સુદ્ધપંસુપબ્બતાદિકો પબ્બતોપિ. **હત્થિપ્પમાણો**તિ એત્થ ભૂમિતો ઉગ્ગતપદેસેન હત્થિપ્પમાણં ગહેતબ્બં. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૩૮) પન વજિરબુદ્ધિટીકાયઞ્ચ (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૧૩૮) “**હત્થિપ્પમાણો નામ પબ્બતો** હેટ્ઠિમકોટિયા અટ્ઠમરતનુબ્બેધો’’તિ વુત્તં. **ચતૂહિ વા તીહિ** વાતિ સીમભૂમિયં ચતૂસુ, તીસુ વા દિસાસુ ઠિતેહિ, એકિસ્સા એવ પન દિસાય ઠિતેહિ તતો બહૂહિપિ સમ્મન્નિતું ન વટ્ટતિ, દ્વીહિ પન દ્વીસુ દિસાસુ ઠિતેહિપિ ન વટ્ટતિ. **તસ્મા**તિ યસ્મા એકેન ન વટ્ટતિ, તસ્મા. **તં બહિદ્ધા કત્વા**તિ કિત્તિતનિમિત્તસ્સ અસીમત્તા અન્તોસીમાય કરણં અયુત્તન્તિ વુત્તં. તેનાહ “**સચે**”તિઆદિ.

દ્વત્તિંસપલગુળપિણ્ડપ્પમાણતા સઞ્ઞાનતો ગહેતબ્બા, ન તુલગણનાવસેન, ભારતો પલપરિમાણઞ્ચ મગધતુલાય ગહેતબ્બં, સા ચ લોકિયતુલાય દ્વિગુણાતિ વદન્તિ. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૩૮) પન ''**દ્વત્તિંસપલગુળપિણ્ડપ્પમાણતા** તુલતાય ગહેતબ્બા, ન તુલગણનાયા''તિ વુત્તં. **અતિમહન્તોપી**તિ ભૂમિતો હત્થિપ્પમાણં અનુગન્ત્વા હેટ્ઠાભૂમિયં ઓતિણ્ણઘનતો અનેકયોજનપ્પમાણોપિ. સચે હિ તતો હત્થિપ્પમાણં કૂટં ઉગ્ગચ્છતિ, પબ્બતસઙ્ખમેવ ગચ્છતિ. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૧૩૮) – **સચે એકાબદ્ધો હોતિ, ન કાતબ્બો**તિ એત્થ ચતૂસુ દિસાસુ ચતુન્નં પબ્બતકૂટાનં હેટ્ઠા પિટ્ઠિપાસાણસદિસે પાસાણે ઠિતત્તા એકાબદ્ધભાવે સતિપિ પથવિતો ઉદ્ધં તેસં સમ્બન્ધે અસતિ હેટ્ઠા પથવીગતસમ્બન્ધમત્તે અબ્બોહારિકં કત્વા કિત્તેતું વટ્ટતિ. તેનેવ ''પિટ્ઠિપાસાણો અતિમહન્તોપિ પાસાણસઙ્ખ્યમેવ ગચ્છતી''તિ વુત્તં. પથવિતો હેટ્ઠા તસ્સ મહન્તભાવે ગય્હમાને પબ્બતમેવ હોતીતિ અનુગણ્ઠિપદે વુત્તં. ચિનિત્વા કતપંસુપુઞ્જે તિણગુમ્બરુક્ખા ચે જાયન્તિ, પબ્બતો હોતીતિ ધમ્મસિરિત્થેરો, નેવાતિ ઉપતિસ્સત્થેરોતિ વુત્તં. **પાસાણો**તિ સુધામયપાસાણોપિ વટ્ટતીતિ વદન્તિ, વીમંસિતબ્બં ઇટ્ઠકાય પટિક્ખિત્તત્તા. **સોપી**તિ ખાણુકો વિય ઉટ્ઠિતપાસાણોપિ. **ચતુપઞ્ચરુક્ખનિમિત્તમત્તમ્પી**તિ એકચ્ચેસુ નિમિત્તસદ્દો નત્થીતિ વુત્તં.

અન્તોસારાનન્તિ તસ્મિં ખણે તરુણતાય સારે અવિજ્જમાનેપિ પરિણામેન ભવિસ્સમાનસારેપિ સન્ધાય વુત્તં . તાદિસાનઞ્હિ સૂચિદણ્ડકપ્પમાણપરિણાહાનં ચતુપઞ્ચમત્તાનમ્પિ વનં વટ્ટતિ. **અન્તોસારમિસ્સકાનન્તિ** અન્તોસારેહિ રુક્ખેહિ સમ્મિસ્સાનં. એતેન તચસારરુક્ખમિસ્સકાનમ્પિ વનં વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ. **ચતુપઞ્ચરુક્ખમત્તમ્પી**તિ સારરુક્ખે સન્ધાય વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૧૩૮) પન ''એત્થ તયો ચે સારરુક્ખા હોન્તિ, દ્વે અસારા, સારરુક્ખાનં બહુત્તં ઇચ્છિતબ્બં. સુસાનમ્પિ ઇધ વનમેવાતિ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ સયંજાતત્તાતિ વુત્તં. કેચિ પન 'ચતૂસુ દ્વે અન્તોસારા ચે, વટ્ટતિ, અન્તોસારા અધિકા, સમા વા, વટ્ટતિ, તસ્મા બહૂસુપિ દ્વે ચે અન્તોસારા અત્થિ, વટ્ટતી'તિ વદન્તી''તિ વુત્તં. **વનમજ્ઝે વિહારં કરોન્તી**તિ રુક્ખઘટાય અન્તરે રુક્ખે અચ્છિન્દિત્વા વતિઆદીહિ વિહારપરિચ્છેદં કત્વાવ અન્તોરુક્ખન્તરેસુ એવ પરિવેણપણ્ણસાલાદીનં કરણવસેન યથા અન્તોવિહારમ્પિ વનમેવ હોતિ, એવં વિહારં કરોન્તીતિ અત્થો. યદિ હિ સબ્બં રુક્ખં છિન્દિત્વા વિહારં કરેય્યું, વિહારસ્સ અવનત્તા તં પરિક્ખિપિત્વા ઠિતવનં એકત્થ કિત્તેતબ્બં સિયા, ઇધ પન અન્તોપિ વનત્તા ''વનં ન કિત્તેતબ્બ''ન્તિ વુત્તં. સચે હિ તં કિત્તેન્તિ, ''નિમિત્તસ્સ ઉપરિ વિહારો હોતી''તિઆદિના અનન્તરે વુત્તદોસો આપજ્જતિ . **એકદેસન્તિ** વનેકદેસં, રુક્ખવિરહિતટ્ઠાને કતવિહારસ્સ એકપસ્સે ઠિતવનસ્સ એકદેસન્તિ અત્થો.

સૂચિદણ્ડકપ્પમાણોતિ વંસદણ્ડપ્પમાણો. ''લેખનિદણ્ડપ્પમાણો''તિ કેચિ. માતિકાટ્ઠકથાયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ દુબ્બલસિક્ખાપદવણ્ણના) પન અવેભઙ્ગિયવિનિચ્છયે ''યો કોચિ અટ્ઠઙ્ગુલસૂચિદણ્ડમત્તોપિ વેળુ…પે॰… ગરુભણ્ડ''ન્તિ વુત્તત્તા તનુતરો વેળુદણ્ડોતિ ચ સૂચિદણ્ડોતિ ચ ગહેતબ્બં. **વંસનળકસરાવાદીસૂ**તિ વેળુપબ્બે વા નળપબ્બે વા કપલ્લકાદિમત્તિકભાજનેસુ વાતિ અત્થો. **તઙ્ખણમ્પી**તિ તરુણપોતકે અમિલાયિત્વા વિરુહનજાતિકે સન્ધાય વુત્તં. યે પન પરિણતા સમૂલં ઉદ્ધરિત્વા રોપિતાપિ છિન્નસાખા વિય મિલાયિત્વા ચિરેન નવમૂલઙ્કુરુપ્પત્તિયા જીવન્તિ, મિયન્તિયેવ વા, તાદિસે કિત્તેતું ન વટ્ટતિ. **એતન્તિ** નવમૂલસાખાનિગ્ગમનં. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૩૮) પન ''**સૂચિદણ્ડકપ્પમાણો**તિ સીહળદીપે લેખનિદણ્ડપ્પમાણોતિ વદન્તિ, સો ચ કનિટ્ઠઙ્ગુલિપરિમાણોતિ દટ્ઠબ્બ''ન્તિ વુત્તં.

મજ્ઝેતિ સીમાય મહાદિસાનં અન્તો. **કોણન્તિ** સીમાય ચતૂસુ કોણેસુ દ્વિન્નં દ્વિન્નં મગ્ગાનં સમ્બન્ધટ્ઠાનં. **પરભાગે કિત્તેતું વટ્ટતી**તિ તેસં ચતુન્નં કોણાનં બહિ નિક્ખમિત્વા ઠિતેસુ અટ્ઠસુ મગ્ગેસુ એકિસ્સા દિસાય એકં,

અઞ્ઞિસ્સા દિસાય ચાપરન્તિ એવં ચત્તારોપિ મગ્ગા ચતૂસુ દિસાસુ કિત્તેતું વટ્ટતીતિ અધિપ્પાયો. એવં પન કિત્તિતમત્તેન કથં એકાબદ્ધતા વિગચ્છતીતિ વિઞ્ઞાયતિ. પરતો ગતટ્ઠાનેપિ એતે એવ તે ચત્તારો મગ્ગા. ''ચત્તારો મગ્ગા ચતૂસુ દિસાસુ ગચ્છન્તી''તિ હિ વુત્તં, તસ્મા એત્થ કારણં વિચિનિતબ્બન્તિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૩૮) વુત્તં. વિચિનન્તો પન એવં કારણં પઞ્ઞાયતિ – પુબ્બવાક્યેપિ ''વિહારં પરિક્ખિપિત્વા ચત્તારો મગ્ગા''તિ, પરવાક્યેપિ ''વિહારમજ્ઝેન નિબ્બિજ્ઝિત્વા ગતમગ્ગોપી''તિ વિહારમેવ સન્ધાય વુત્તો, તસ્મા ઇધાપિ ''કોણં નિબ્બિજ્ઝિત્વા ગતં પના''તિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૩૮) અટ્ઠકથાયં વુત્તત્તા એતે મગ્ગા વિહારસ્સ કોણમેવ નિબ્બિજ્ઝિંસુ, ન અઞ્ઞમઞ્ઞં મિસ્સિંસુ, તસ્મા એકાબદ્ધભાવાભાવા ચતુન્નં મગ્ગાનં ચતૂસુ ઠાનેસુ કિત્તેતું વટ્ટતીતિ. સારત્થદીપનિયં પન ''**પરભાગે કિત્તેતું વટ્ટતી**તિ બહિ નિક્ખમિત્વા ઠિતેસુ અટ્ઠસુ મગ્ગેસુ એકિસ્સા દિસાય એકં, અપરાય એકન્તિ એવં ચતૂસુ ઠાનેસુ કિત્તેતું વટ્ટતી''તિ એત્તકમેવ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૧૩૮) પન ''**પરભાગે**તિ એત્થ એતેહિ બદ્ધટ્ઠાનતો ગતત્તા વટ્ટતિ, તથા દીઘમગ્ગેપિ ગહિતટ્ઠાનતો ગતટ્ઠાનસ્સ અઞ્ઞત્તાતિ વદન્તી''તિ વુત્તં. તમ્પિ એકાબદ્ધનિમિત્તત્તા વિચારેતબ્બં.

ઉત્તરન્તિયા ભિક્ખુનિયાતિ ઇદઞ્ચ પાળિયં ભિક્ખુનીનં નદીપારગમને નદીલક્ખણસ્સ આગતત્તા વુત્તં, ભિક્ખૂનં અન્તરવાસકતેમનમત્તમ્પિ વટ્ટતિયેવ. સારત્થદીપનિયમ્પિ (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૩૮) ''ભિક્ખુનિયા એવ ગહણઞ્ચેત્થ ભિક્ખુનીવિભઙ્ગે ભિક્ખુનીવસેન નદીલક્ખણસ્સ પાળિયં આગતત્તા તેનેવ નયેન દસ્સનત્થં કતં. **સીમં બન્ધન્તાનં નિમિત્તં હોતી**તિ અયં વુત્તલક્ખણા નદી સમુદ્દં વા પવિસતુ તળાકં વા, પભવતો પટ્ઠાય નિમિત્તં હોતી''તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૧૩૮) પન ''અન્તરવાસકો તેમિયતીતિ વુત્તત્તા તત્તકપ્પમાણઉદકેયેવ કાતું વટ્ટતીતિ કેચિ. 'તેમિયતી'તિ ઇમિના હેટ્ઠિમકોટિયા નદીલક્ખણં વુત્તં, એવરૂપાય નદિયા યસ્મિં ઠાને ચત્તારો માસે અપ્પં વા બહું વા ઉદકં અજ્ઝોત્થરિત્વા પવત્તતિ, તસ્મિં ઠાને અપ્પોદકેપિ ઠત્વા કાતું વટ્ટતીતિ એકે''તિ વુત્તં.

નદીચતુક્કેપિ એસેવ નયોતિ ઇમિના એકત્થ કિત્તેત્વા અઞ્ઞત્થ પરતો ગતટ્ઠાનેપિ કિત્તેતું ન વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ. તેનેવ ચ ''અસમ્મિસ્સા નદિયો પન ચતસ્સોપિ કિત્તેતું વટ્ટતી''તિ અસમ્મિસ્સગ્ગહણં કતં. **અજ્ઝોત્થરિત્વા આવરણં પવત્તતિયેવા**તિ આવરણં અજ્ઝોત્થરિત્વા સન્દતિયેવ. **અપવત્તમાના**તિ અસન્દમાનુદકા. આવરણઞ્હિ પત્વા નદિયા યત્તકે પદેસે ઉદકં અસન્દમાનં સન્તિટ્ઠતિ, તત્થ નદીનિમિત્તં કાતું ન વટ્ટતિ, ઉપરિ સન્દમાનટ્ઠાનેયેવ વટ્ટતિ. અસન્દમાનટ્ઠાને પન ઉદકનિમિત્તં કાતું વટ્ટતિ. ઠિતમેવ હિ ઉદકં ઉદકનિમિત્તે વટ્ટતિ, ન સન્દમાનં. તેનેવાહ ''**પવત્તનટ્ઠાને નદીનિમિત્તં, અપવત્તનટ્ઠાને ઉદકનિમિત્તં કાતું વટ્ટતી**''તિ. ''પવત્તનટ્ઠાને નદીનિમિત્તન્તિ વુત્તત્તા સેતુતો પરતો તત્તકં ઉદકં યદિ પવત્તતિ, નદી એવાતિ વદન્તિ. જાતસ્સરાદીસુ ઠિતોદકં જાતસ્સરાદિપદેસેન અન્તરિકમ્પિ નિમિત્તં કાતું વટ્ટતિ નદીપારસીમાય નિમિત્તં વિય. સચે સો પદેસો કાલન્તરેન ગામખેત્તભાવં પાપુણાતિ, તત્થ અઞ્ઞં સીમં સમ્મન્નિતું વટ્ટતી''તિ વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૧૩૮) વુત્તં. **મૂલે**તિ આદિકાલે. **નદિં ભિન્દિત્વા**તિ યથા ઉદકં અનિચ્છન્તેહિ કસ્સકેહિ મહોઘે નિવટ્ટેતું ન સક્કા, એવં કૂલં ભિન્દિત્વા. **નદિં ભિન્દિત્વા**તિ વા માતિકામુખદ્વારેન નદીકૂલં ભિન્દિત્વા.

ઉક્ખેપિમન્તિ દીઘરજ્જુના કૂટેહિ ઉસ્સિઞ્ચનીયં. **ઉક્ખેપિમ**ન્તિ વા કૂપતો વિય ઉક્ખિપિત્વા ગહેતબ્બં. **ઉક્ખેપિમ**ન્તિ વા ઉદ્ધરિત્વા ગહેતબ્બકં.

અસમ્મિસ્સેહીતિ સબ્બદિસાસુ ઠિતપબ્બતેહિ એવ વા પાસાણાદીસુ અઞ્ઞતરેહિ વા નિમિત્તન્તરાબ્યવહિતેહિ. **સમ્મિસ્સેહી**તિ એકત્થ પબ્બતો, અઞ્ઞત્થ પાસાણોતિ એવં ઠિતેહિ અટ્ઠહિ. **નિમિત્તાનં સતેનાપી**તિ ઇમિના એકિસ્સાયેવ દિસાય બહૂનિપિ નિમિત્તાનિ ''પુરત્થિમાય દિસાય કિં નિમિત્તં, પબ્બતો, ભન્તે. પુન પુરત્થિમાય દિસાય કિં નિમિત્તં, પાસાણો, ભન્તે''તિઆદિના (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૩૮) કિત્તેતું વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ. **સિઙ્ઘાટકસણ્ઠાના**તિ તિકોણા. **સિઙ્ઘાટકસણ્ઠાના**તિ વા તિકોણરચ્છાસણ્ઠાના. **ચતુરસ્સા**તિ સમચતુરસ્સા. **મુદિઙ્ગસણ્ઠાના** પન આયતચતુરસ્સા, એકકોટિયં સઙ્કોચિતા, તદઞ્ઞાય વિત્થિણ્ણા વા હોતિ. **મુદિઙ્ગસણ્ઠાના**તિ વા મુદિઙ્ગભેરી વિય મજ્ઝે વિત્થતા ઉભોસુ કોટીસુ સઙ્કોચિતા હોતિ.

૧૫૯. એવં બદ્ધસીમાય નિમિત્તસમ્પત્તિયુત્તતં દસ્સેત્વા ઇદાનિ પરિસસમ્પત્તિયુત્તતં દસ્સેતું "**પરિસસમ્પત્તિયુત્તા નામા**"તિઆદિમાહ . તત્થ **સબ્બન્તિમેન પરિચ્છેદેના**તિ સબ્બહેટ્ઠિમેન ગણનપરિચ્છેદેન, અપ્પતરો ચે ગણો હોતીતિ અધિપ્પાયો. ઇમસ્સ પન સીમાસમ્મુતિકમ્મસ્સ ચતુવગ્ગકરણીયત્તા "**ચતૂહિ ભિક્ખૂહી**"તિ વુત્તં. **સન્નિપતિતા**તિ સમગ્ગા હુત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ હત્થપાસં અવિજહિત્વા સન્નિપતિતા. ઇમિના ''ચતુવગ્ગકરણીયે કમ્મે ચત્તારો ભિક્ખૂ પકતત્તા કમ્મપ્પત્તા, તે આગતા હોન્તી''તિ વુત્તં પઠમસમ્પત્તિલક્ખણં દસ્સેતિ. **યાવતિકા તસ્મિં ગામક્ખેત્તે**તિ યસ્મિં પદેસે સીમં બન્ધિતુકામા, તસ્મિં એકસ્સ ગામભોજકસ્સ આયુપ્પત્તિટ્ઠાનભૂતે ગામક્ખેત્તે ઠિતા ભિક્ખૂતિ સમ્બન્ધો. **બદ્ધસીમં વા નદીસમુદ્દજાતસ્સરે વા અનોક્કમિત્વા**તિ એતેન એતા બદ્ધસીમાદયો ગામસીમતો સીમન્તરભૂતા, ન તાસુ ઠિતા ગામસીમાય કમ્મં કરોન્તાનં વગ્ગં કરોન્તિ, તસ્મા ન તેસં છન્દો આહરિતબ્બોતિ દસ્સેતિ. **તે સબ્બે હત્થપાસે વા કત્વા**તિ વગ્ગકમ્મપરિહરણત્થં સન્નિપતિતું સમત્થે તે ગામક્ખેત્તટ્ઠે સબ્બે ભિક્ખૂ સઙ્ઘસ્સ હત્થપાસે કત્વાતિ અત્થો. **છન્દં વા આહરિત્વા**તિ સન્નિપતિતું અસમત્થાનં છન્દં આહરિત્વા. તસ્મિં ગામક્ખેત્તે યદિપિ સહસ્સભિક્ખૂ હોન્તિ, તેસુ ચત્તારોયેવ કમ્મપ્પત્તા, અવસેસા છન્દારહા, તસ્મા અનાગતાનં છન્દો આહરિતબ્બોતિ અત્થો, ઇમિના ''છન્દારહાનં છન્દો આહટો હોતી''તિ વુત્તં દુતિયસમ્પત્તિલક્ખણમાહ. ''સમ્મુખીભૂતા ન પટિક્કોસન્તી''તિ વુત્તં તતિયસમ્પત્તિલક્ખણં પન ઇમેસં સામત્થિયેન વુત્તં હોતિ.

૧૬૦. એવં બદ્ધસીમાય પરિસસમ્પત્તિયુત્તતં દસ્સેત્વા ઇદાનિ કમ્મવાચાસમ્પત્તિયુત્તતં દસ્સેતું "**કમ્મવાચાસમ્પત્તિયુત્તા નામા**"તિઆદિમાહ. તત્થ "**સુણાતુ મે**"તિઆદીનં અત્થો હેટ્ઠા ઉપસમ્પદકમ્મવાચાવણ્ણનાયં વુત્તોવ . **એવં વુત્તાયા**તિ એવં ઇમિના અનુક્કમેન ઉપોસથક્ખન્ધકે (મહાવ॰ ૧૩૮-૧૩૯) ભગવતા વુત્તાય. **પરિસુદ્ધાયા**તિ ઞત્તિદોસઅનઉસ્સાવનદોસેહિ પરિસમન્તતો સુદ્ધાય. **ઞત્તિદુતિયકમ્મવાચાયા**તિ એકાય ઞત્તિયા એકાય અનુસ્સાવનાય કરિયમાનત્તા ઞત્તિ એવ દુતિયા ઇમિસ્સા કમ્મવાચાયાતિ ઞત્તિદુતિયકમ્મવાચા, તાય. **નિમિત્તાનં અન્તો સીમા હોતિ, નિમિત્તાનિ સીમતો બહિ હોન્તિ** નિમિત્તાનિ બહિ કત્વા હેટ્ઠા પથવીસન્ધારઉદકં પરિયન્તં કત્વા સીમાય ગતત્તા.

૧૬૧. એવં સમાનસંવાસકસીમાસમ્મુતિયા કમ્મવાચાસમ્પત્તિં દસ્સેત્વા ઇદાનિ અધિટ્ઠિતતેચીવરિકાનં ભિક્ખૂનં ચીવરે સુખપરિભોગત્થં ભગવતા પઞ્ઞત્તં અવિપ્પવાસસીમાસમ્મુતિકમ્મવાચાસમ્પત્તિં દસ્સેન્તો "**એવં બદ્ધાય ચ**"ત્યાદિમાહ. તત્થ **તિચીવરેન અવિપ્પવાસં સમ્મન્નેય્યા**તિ યથા અધિટ્ઠિતતેચીવરિકો ભિક્ખુ અન્તોસીમાયં તિચીવરેન વિપ્પવસન્તોપિ અવિપ્પવાસોયેવ હોતિ, દુતિયકથિનસિક્ખાપદેન (પારા॰ ૪૭૧ આદયો) આપત્તિ ન હોતિ, એવં તં સમાનસંવાસકસીમં તિચીવરેન અવિપ્પવાસં સમ્મન્નેય્યાતિ અત્થો. **ઠપેત્વા**

ગામઞ્ચ ગામૂપચારઞ્ચાતિ યદિ તિસ્સા સમાનસંવાસકસીમાય અન્તો ગામો અત્થિ, તં ગામઞ્ચ ગામૂપચારઞ્ચ ઠપેત્વા તતો વિનિમુત્તં તં સમાનસંવાસકસીમં તિચીવરેન અવિપ્પવાસં સમ્મન્નેય્યાતિ અત્થો.

સીમસઙ્ખ્યંયેવ ગચ્છતીતિ અવિપ્પવાસસીમસઙ્ખ્યંયેવ ગચ્છતિ. **એકમ્પિ કુલં પવિટ્ઠં વા**તિ અભિનવકતગેહેસુ સબ્બપઠમં એકમ્પિ કુલં પવિટ્ઠં અત્થિ. **અગતં વા**તિ પોરાણકગામે અઞ્ઞેસુ કુલેસુ ગેહાનિ છડ્ડેત્વા ગતેસુપિ એકમ્પિ કુલં અગતં અત્થીતિ અત્થો.

૧૬૨. એવં સઙ્ખેપેન સીમાસમ્મુતિં દસ્સેત્વા પુન વિત્થારેન દસ્સેન્તો "**અયમેત્થ સઙ્ખેપો, અયં પન વિત્થારો**"તિઆદિમાહ. **સીમાય ઉપચારં ઠપેત્વા**તિ આયતિં બન્ધિતબ્બાય સીમાય નેસં વિહારાનં પરિચ્છેદતો બહિ સીમન્તરિકપ્પહોનકં ઉપચારં ઠપેત્વા. બદ્ધા સીમાયેસુ વિહારેસુ, તે **બદ્ધસીમા. પાટિયેક્ક**ન્તિ પચ્ચેકં. **બદ્ધસીમાસદિસાની**તિ યથા બદ્ધસીમાસુ ઠિતા અઞ્ઞમઞ્ઞં છન્દાદિં અનપેક્ખિત્વા પચ્ચેકં કમ્મં કાતું લભન્તિ, એવં ગામસીમાસુ ઠિતાપીતિ દસ્સેતિ. **અન્તોનિમિત્તગતેહિ પના**તિ એકસ્સ ગામસ્સ ઉપડ્ઢં અન્તોકત્તુકામતાય સતિ સબ્બેસં આગમને પયોજનં નત્થીતિ કત્વા વુત્તં. **આગન્તબ્બ**ન્તિ ચ સામીચિવસેન વુત્તં, નાયં નિયમો ''આગન્તબ્બમેવા''તિ. તેનેવાહ "**આગમનમ્પિ અનાગમનમ્પિ વટ્ટતી**"તિ. અબદ્ધાય હિ સીમાય નાનાગામક્ખેત્તાનં નાનાસીમસભાવત્તા તેસં અનાગમનેપિ વગ્ગકમ્મં ન હોતિ, તસ્મા અનાગમનમ્પિ વટ્ટતિ. બદ્ધાય પન સીમાય એકસીમભાવતો પુન અઞ્ઞસ્મિં કમ્મે કરિયમાને અન્તોસીમગતેહિ આગન્તબ્બમેવાતિ આહ "**અવિપ્પવાસસીમા... પે॰... આગન્તબ્બ**"ન્તિ. નિમિત્તકિત્તનકાલે અસોધિતાયપિ સીમાય નેવત્થિ દોસો નિમિત્તકિત્તનસ્સ અપલોકનાદીસુ અઞ્ઞતરાભાવતો.

ભેરિસઞ્ઞં વાતિ સમ્મન્નનપરિયોસાનં કરોમાતિ વત્વાતિ લિખિતં. તેન તાદિસે કાલે તં કપ્પતીતિ સિદ્ધં હોતિ. **ભેરિસઞ્ઞં વા સઙ્ખસઞ્ઞં વા**તિ પન તેસં સદ્દં સુત્વા ઇદાનિ સઙ્ઘો સીમં બન્ધતીતિ ઞત્વા આગન્તુકભિક્ખૂનં તં ગામક્ખેત્તં અપ્પવેસનત્થં, આરામિકાદીનઞ્ચ તેસં નિવારણત્થં કમ્મવાચારદ્ધકાલેયેવ સઞ્ઞા કરીયતિ, એવં સતિ તં કરણં સપ્પયોજનં હોતિ. તેનેવ ''ભેરિસઙ્ખસદ્દં કત્વા''તિ અવત્વા ''ભેરિસઙ્ખસઞ્ઞં કત્વા''તિ સઞ્ઞાગ્ગહણં કતં. "**સઞ્ઞં કત્વા**"તિ ચ પુબ્બકાલકિરિયં વત્વા "**કમ્મવાચાય સીમા બન્ધિતબ્બા**"તિ અપરકાલકિરિયં વદતિ, પરિયોસાનકાલે પન સબ્બતૂરિયાતાલિકસઙ્કુટ્ઠં કત્વા દેવમનુસ્સાનં અનુમોદનં કારેતબ્બં હોતીતિ વેદિતબ્બં.

૧૬૩. ભણ્ડકમ્માપુચ્છનં સન્ધાય **પબ્બજ્જા**ગ્ગહણં. **સુખકરણત્થ**ન્તિ સબ્બેસં સન્નિપાતનપરિસ્સમં પહાય અપ્પતરેહિ સુખકરણત્થં. **એકવીસતિ ભિક્ખૂ ગણ્હાતી**તિ વીસતિવગ્ગકરણીયપરમત્તા સઙ્ઘકમ્મસ્સ કમ્મારહેન સદ્ધિં એકવીસતિ ભિક્ખૂ ગણ્હાતિ. ઇદઞ્ચ નિસિન્નાનં વસેન વુત્તં. હેટ્ઠિમન્તતો હિ યત્થ એકવીસતિ ભિક્ખૂ નિસીદિતું સક્કોન્તિ, તત્તકે પદેસે સીમં બન્ધિતું વટ્ટતિ. ઇદઞ્ચ કમ્મારહેન સહ અબ્ભાનકારકાનમ્પિ પહોનકત્થં વુત્તં. **નિમિત્તુપગા પાસાણા ઠપેતબ્બા**તિ ઇદં યથારુચિતટ્ઠાને રુક્ખનિમિત્તાદીનં દુલ્લભતાય વટ્ટિત્વા ઉભિન્નં બદ્ધસીમાનં સઙ્કરકરણતો ચ પાસાણનિમિત્તસ્સ ચ તદભાવતો યત્થ કત્થચિ આનેત્વા ઠપેતું સુકરતાય ચ વુત્તં. તથા **સીમન્તરિકપાસાણા ઠપેતબ્બા**તિ એત્થાપિ. **ચતુરઙ્ગુલપ્પમાણાપી**તિ યથા ખણ્ડસીમપરિચ્છેદતો બહિ નિમિત્તપાસાણં ચતુરઙ્ગુલમત્તં ઠાનં સમન્તા નિગચ્છતિ, અવસેસં ઠાનં અન્તોખણ્ડસીમાયં હોતિયેવ, એવં તેસુ ઠપિતેસુ ચતુરઙ્ગુલમત્તા સીમન્તરિકા હોતીતિ દટ્ઠબ્બં.

સીમન્તરિકપાસાણાતિ સીમન્તરિકાય ઠપિતનિમિત્તપાસાણા. તે પન કિત્તેન્તેન દક્ખિણતો અનુપરિયાયન્તેનેવ કિત્તેતબ્બા. કથં? ખણ્ડસીમતો હિ પચ્છિમાય દિસાય પુરત્થિમાભિમુખેન ઠત્વા ‘‘પુરત્થિમાય દિસાય કિં નિમિત્ત’’ન્તિ તત્થ સબ્બાનિ નિમિત્તાનિ અનુક્કમેન કિત્તેત્વા, તથા ઉત્તરાય દિસાય દક્ખિણાભિમુખેન ઠત્વા ‘‘દક્ખિણાય દિસાય કિં નિમિત્ત’’ન્તિ અનુક્કમેન કિત્તેત્વા, તથા પુરત્થિમાય દિસાય પચ્છિમાભિમુખેન ઠત્વા ‘‘પચ્છિમાય દિસાય કિં નિમિત્ત’’ન્તિ અનુક્કમેન કિત્તેત્વા, તથા દક્ખિણાય દિસાય ઉત્તરાભિમુખેન ઠત્વા ‘‘ઉત્તરાય દિસાય કિં નિમિત્ત’’ન્તિ તત્થ સબ્બાનિ નિમિત્તાનિ અનુક્કમેન કિત્તેત્વા પુન પચ્છિમાય દિસાય પુરત્થિમાભિમુખેન ઠત્વા પુરિમકિત્તિતં વુત્તનયેન પુન કિત્તેતબ્બં. એવં બહૂનમ્પિ ખણ્ડસીમાનં સીમન્તરિકપાસાણા પચ્ચેકં કિત્તેતબ્બા. **તતોતિ** પચ્છા. **અવસેસનિમિત્તાનીતિ** મહાસીમાય બાહિરન્તરેસુ અવસેસનિમિત્તાનિ. **ન સક્ખિસ્સન્તીતિ** અવિપ્પવાસસીમાય બદ્ધભાવં અસલ્લક્ખેત્વા ‘‘સમાનસંવાસકસીમમેવ સમૂહનિસ્સામા’’તિ વાયમન્તા ન સક્ખિસ્સન્તિ. બદ્ધાય હિ અવિપ્પવાસસીમાય તં સમૂહનિત્વા ‘‘સમાનસંવાસકસીમં સમૂહનિસ્સામા’’તિ કતાયપિ કમ્મવાચાય અસમૂહતાવ હોતિ સીમા. પઠમઞ્હિ અવિપ્પવાસં સમૂહનિત્વા પચ્છા સીમા સમૂહનિતબ્બા. ખણ્ડસીમતો પટ્ઠાય બન્ધનં આચિણ્ણં, આચિણ્ણકરણેનેવ ચ સમ્મોહો ન હોતીતિ આહ ‘‘**ખણ્ડસીમતોવ પટ્ઠાય બન્ધિતબ્બા**’’તિ. **ઉભિન્નમ્પિ ન કોપેન્તીતિ** ઉભિન્નમ્પિ કમ્મં ન કોપેન્તિ. **એવં બદ્ધાસુ પન… પે॰… સીમન્તરિકા હિ ગામક્ખેત્તં ભજતીતિ** ન આવાસવસેન સામગ્ગિપરિચ્છેદો, કિન્તુ સીમાવસેનેવાતિ દસ્સનત્થં વુત્તં.

કુટિગેહેતિ ભૂમિયં કતતિણકુટિયં. **ઉદુક્ખલન્તિ** ઉદુક્ખલાવાટસદિસખુદ્દકાવાટં. **નિમિત્તં ન કાતબ્બન્તિ** રાજિ વા ઉદુક્ખલં વા નિમિત્તં ન કાતબ્બં. ઇદઞ્ચ યથાવુત્તેસુ અટ્ઠસુ નિમિત્તેસુ અનાગતત્તેન ન વટ્ટતીતિ સિદ્ધમ્પિ ‘‘અવિનસ્સકસઞ્ઞાણમિદ’’ન્તિ સઞ્ઞાય કોચિ મોહેન નિમિત્તં કરેય્યાતિ દૂરતો વિપત્તિપરિહારત્થં વુત્તં. **નિમિત્તુપગપાસાણે ઠપેત્વાતિ** સઞ્ચારિમનિમિત્તસ્સ કપ્પનતાય વુત્તં. એવં ઉપરિ ‘‘ભિત્તિં અકિત્તેત્વા’’તિઆદીસુપિ સિદ્ધમેવત્થં પુનપ્પુનં કથને કારણં વેદિતબ્બં. સીમાવિપત્તિ હિ ઉપસમ્પદાદિસબ્બકમ્મવિપત્તિમૂલન્તિ તસ્સ દ્વારં સબ્બથાપિ પિદહનવસેન વત્તબ્બં. સબ્બં વત્વાવ ઇધ આચરિયા વિનિચ્છયં કથેસુન્તિ દટ્ઠબ્બં.

ભિત્તિન્તિ ઇટ્ઠકદારુમત્તિકામયં. સિલામયાય પન ભિત્તિયા નિમિત્તુપગં એકં પાસાણં તંતંદિસાય કિત્તેતું વટ્ટતિ. અનેકસિલાહિ ચિનિતં સકલં ભિત્તિં કિત્તેતું ન વટ્ટતિ ‘‘એસો પાસાણો નિમિત્ત’’ન્તિ એકવચનેન વત્તબ્બતો. **અન્તોકુટ્ટમેવાતિ** એત્થ અન્તોકુટ્ટેપિ નિમિત્તાનં ઠિતોકાસતો અન્તો એવ સીમાતિ ગહેતબ્બં. **પમુખે નિમિત્તપાસાણે ઠપેત્વાતિ** ગબ્ભાભિમુખેપિ બહિપમુખે ગબ્ભવિત્થારપ્પમાણે ઠાને પાસાણે ઠપેત્વા સમ્મન્નિતબ્બા. એવઞ્હિ ગબ્ભપમુખાનં અન્તરે ઠિતકુટ્ટમ્પિ ઉપાદાય અન્તો ચ બહિ ચ ચતુરસ્સસણ્ઠાનાવ સીમા હોતિ. **બહીતિ** સકલસ્સ કુટિલેણસ્સ સમન્તતો બહિ.

અન્તો ચ બહિ ચ સીમા હોતીતિ મજ્ઝે ઠિતભિત્તિયા સહ ચતુરસ્સસીમા હોતિ. **ઉપરિપાસાદેયેવ હોતી**’’તિ ઇમિના ગબ્ભસ્સ ચ પમુખસ્સ ચ અન્તરા ઠિતભિત્તિયા એકત્તા તત્થ ચ એકવીસતિયા ભિક્ખૂનં ઓકાસાભાવેન હેટ્ઠા ન ઓતરતિ, ઉપરિભિત્તિ પન સીમટ્ઠાવ હોતીતિ દસ્સેતિ. **હેટ્ઠા ન ઓતરતીતિ** ભિત્તિતો ઓરં નિમિત્તાનિ ઠપેત્વા કિત્તિતત્તા હેટ્ઠા આકાસપ્પદેસં ન ઓતરતિ, ઉપરિ કતે પાસાદેતિ અત્થો. **હેટ્ઠિમતલે કુટ્ટોતિ** હેટ્ઠિમતલે ચતૂસુ દિસાસુ ઠિતકુટ્ટો. સચે હિ દ્વીસુ, તીસુ એવ વા દિસાસુ કુટ્ટો તિટ્ઠેય્ય, હેટ્ઠા ન ઓતરતિ. **હેટ્ઠાપિ ઓતરતીતિ** સચે હેટ્ઠા અન્તોભિત્તિયં એકવીસતિયા ભિક્ખૂનં ઓકાસો હોતિ, ઓતરતિ. ઓતરમાના ચ ન ઉપરિસીમપ્પમાણેન ઓતરતિ, સમન્તા ભિત્તિપ્પમાણેન ઓતરતિ. ચતુન્નં પન ભિત્તીનં બાહિરન્તપરિચ્છેદેન હેટ્ઠાભૂમિભાગે

ઉદકપરિયન્તં કત્વા ઓતરતિ, ન પન ભિત્તીનં બહિ કેસગ્ગમત્તમ્પિ ઠાનં. **પાસાદભિત્તિતો**તિ ઉપરિમતલે ભિત્તિતો. **ઓતરણાનોતરણં વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બ**ન્તિ સચે હેટ્ઠા એકવીસતિયા ભિક્ખૂનં ઓકાસો હોતિ, ઓતરતિ, નો ચે, ન ઓતરતીતિ અધિપ્પાયોતિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૩૮) વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૩૮) પન ''ઉપરિસીમપ્પમાણસ્સ અન્તોગધાનં હેટ્ઠિમતલે ચતૂસુ દિસાસુ કુટ્ટાનં તુલારુક્ખેહિ એકસમ્બન્ધતં, તદન્તો પચ્છિમસીમપ્પમાણતાદિઞ્ચ સન્ધાય વુત્ત''ન્તિ વુત્તં . કિઞ્ચાપેત્થ નિય્યૂહકાદયો નિમિત્તાનં ઠિતોકાસતાય બજ્ઝમાનક્ખણે સીમા ન હોન્તિ, બદ્ધાય પન સીમાય સીમટ્ઠાવ હોન્તીતિ દટ્ઠબ્બા.

પરિયન્તથમ્ભાનન્તિ નિમિત્તગતપાસાણત્થમ્ભે સન્ધાય વુત્તં. **ઉપરિમતલેન સમ્બદ્ધો હોતી**તિ ઇદં કુટ્ટાનં અન્તરા સીમટ્ઠાનં થમ્ભાનં અભાવતો વુત્તં. યદિ હિ ભવેય્યું, કુટ્ટે ઉપરિમતલેન અસમ્બન્ધેપિ સીમટ્ઠથમ્ભાનં ઉપરિ ઠિતો પાસાદો સીમટ્ઠોવ હોતિ. સચે પન બહૂનં થમ્ભપન્તીનં ઉપરિ કતપાસાદસ્સ હેટ્ઠાપથવિયં સબ્બબાહિરાય થમ્ભપન્તિયા અન્તો નિમિત્તપાસાણે ઠપેત્વા સીમા બદ્ધા હોતિ, એત્થ કથન્તિ? એત્થાપિ ''યં તાવ સીમટ્ઠથમ્ભેહેવ ધારિયમાનાનં તુલાનં ઉપરિમતલં, સબ્બં તં સીમટ્ઠમેવ, એત્થ વિવાદો નત્થિ, યં પન સીમટ્ઠથમ્ભપન્તિયા, અસીમટ્ઠાય બાહિરથમ્ભપન્તિયા ચ સમધુરં ધારયમાનાનં તુલાનં ઉપરિમતલં, તત્થ ઉપડ્ઢં સીમા''તિ કેચિ વદન્તિ. ''સકલમ્પિ ગામસીમા''તિ અપરે. ''બદ્ધસીમા એવા''તિ અઞ્ઞે. તસ્મા કમ્મં કરોન્તેહિ ગરુહિ નિરાસઙ્કટ્ઠાને ઠત્વા સબ્બં તં આસઙ્કટ્ઠાનં સોધેત્વાવ કમ્મં કાતબ્બં, સન્નિટ્ઠાનકારણં વા ગવેસિત્વા તદનુગુણં કાતબ્બં.

તાલમૂલકપબ્બતેતિ તાલક્ખન્ધમૂલસદિસે હેટ્ઠા થૂલો હુત્વા કમેન કિસો હુત્વા ઉગ્ગતો હિન્તાલમૂલસદિસો નામ હોતિ. **વિતાનસણ્ઠાનો**તિ અહિચ્છત્તકસણ્ઠાનો. **પણવસણ્ઠાનો**તિ મજ્ઝે તનુકો, હેટ્ઠા ચ ઉપરિ ચ વિત્થિણ્ણો. **હેટ્ઠા વા મજ્ઝે વા**તિ મુદિઙ્ગસણ્ઠાનસ્સ હેટ્ઠા, પણવસણ્ઠાનસ્સ મજ્ઝે. **સપ્પફણસદિસો પબ્બતો**તિ સપ્પફણો વિય ખુજ્જો, મૂલટ્ઠાનતો અઞ્ઞત્થ અવનતસીસો. **આકાસપબ્ભાર**ન્તિ ભિત્તિયા અપરિક્ખિત્તપબ્ભારં. **સીમપ્પમાણો**તિ અન્તો આકાસેન સદ્ધિં પચ્છિમસીમપ્પમાણો. **સો ચ પાસાણો સીમટ્ઠો**તિ ઇમિના ઈદિસેહિ સુસિરપાસાણલેણકુટ્ટાદીહિ પરિચ્છિન્ને ભૂમિભાગે એવ સીમા પતિટ્ઠાતિ, ન અપરિચ્છિન્ને. તે પન સીમટ્ઠત્તા સીમા હોન્તિ, ન સરૂપેન સીમટ્ઠમઞ્ચાદિ વિયાતિ દસ્સેતિ. સચે પન સો સુસિરપાસાણો ભૂમિં અનાહચ્ચ આકાસગતો ઓલમ્બતિ, સીમા ન ઓતરતિ. સુસિરપાસાણો પન સયં સીમાપટિબદ્ધત્તા સીમા હોતિ, કથં પન પચ્છિમપ્પમાણરહિતેહિ એતેહિ સુસિરપાસાણાદીહિ સીમા ન ઓતરતીતિ ઇદં સદ્ધાતબ્બન્તિ? અટ્ઠકથાપમાણતો.

અપિચેત્થ સુસિરપાસાણભિત્તિઅનુસારેન મૂસિકાદીનં વિય સીમાય હેટ્ઠિમતલે ઓતરણકિચ્ચં નત્થિ, હેટ્ઠા પન પચ્છિમસીમપ્પમાણે આકાસે દ્વઙ્ગુલમત્તબહલેહિ પાસાણભિત્તિઆદીહિપિ ઉપરિમતલં આહચ્ચ ઠિતેહિ સબ્બસો, યેભુય્યેન વા પરિચ્છિન્ને સતિ ઉપરિ બજ્ઝમાના સીમા તેહિ પાસાણાદીહિ અન્તરિતાય તપ્પરિચ્છિન્નાય હેટ્ઠાભૂમિયાપિ ઉપરિમતલેન સદ્ધિં એકક્ખણે પતિટ્ઠાતિ, નદીપારસીમા વિય નદીઅન્તરિતેસુ ઉભોસુ તીરેસુ લેણાદીસુ અપનીતેસુપિ હેટ્ઠા ઓતિણ્ણસીમા યાવ સાસનન્તરધાના ન વિગચ્છતિ, પઠમં પન ઉપરિ સીમાય બદ્ધાય પચ્છા લેણાદિકતેસુપિ હેટ્ઠાભૂમિયં સીમા ઓતરતિ એવ, કેચિ તં ન ઇચ્છન્તિ, એવં ઉભયત્થ પતિટ્ઠિતા ચ સા સીમા એકાવ હોતિ ગોત્તાદિજાતિ વિય બ્યત્તિભેદેસૂતિ ગહેતબ્બં. સબ્બા એવ હિ બદ્ધસીમા અબદ્ધસીમા ચ અત્તનો અત્તનો પકતિનિસ્સયકે ગામારઞ્ઞાદિકે ખેત્તે યથાપરિચ્છેદં સબ્બત્થ સાકલ્યેન એકસ્મિં ખણે બ્યાપિની પરમત્થતો અવિજ્જમાનમ્પિ તે તે નિસ્સયભૂતે પરમત્થધમ્મે, તં તં કિરિયાવિસેસમ્પિ વા ઉપાદાય લોકિયેહિ સાસનિકેહિ ચ યથારહં એકત્તેન પઞ્ઞત્તત્તા સનિસ્સયેકરૂપા એવ. તથા હિ એકો ગામો અરઞ્ઞં નદી જાતસ્સરો સમુદ્દોતિ એવં લોકે, ''સમ્મતા સા સીમા સઙ્ઘેન, અગામકે ચે, ભિક્ખવે, અરઞ્ઞે સમન્તા સત્તબ્ભન્તરા, અયં તત્થ

સમાનસંવાસા એકૂપોસથા''તિઆદિના સાસને ચ એકવોહારો દિસ્સતિ, ન પરમત્થતો. એકસ્સ અનેકધમ્મેસુ બ્યાપનમત્થિ કસિણેકદેસાદિવિકપ્પાસમાનતાય એકત્તહાનિતોતિ અયં નો મતિ.

અસ્સ હેટ્ઠાતિ સપ્પફણપબ્બતસ્સ હેટ્ઠા આકાસપબ્ભારે. **લેણસ્સા**તિ લેણં ચે કતં, તસ્સ લેણસ્સાતિ અત્થો. તમેવ પુન લેણં પઞ્ચહિ પકારેહિ વિકપ્પેત્વા ઓતરણાનોતરણવિનિચ્છયં દસ્સેતું આહ "**સચે પન હેટ્ઠા**"તિઆદિ. તત્થ ''હેટ્ઠા''તિ ઇમસ્સ ''લેણં હોતી''તિ ઇમિના સમ્બન્ધો. હેટ્ઠા લેણઞ્ચ એકસ્મિં પદેસેતિ આહ "**અન્તો**"તિ, પબ્બતસ્સ અન્તો, પબ્બતમૂલેતિ અત્થો. તમેવ અન્તોસદ્દં સીમાપરિચ્છેદેન વિસેસેતું "**ઉપરિમસ્સ સીમાપરિચ્છેદસ્સ પારતો**"તિ વુત્તં. પબ્બતપાદં પન અપેક્ખિત્વા ''ઓરતો''તિ વત્તબ્બેપિ સીમાનિસ્સયં પબ્બતગ્ગં સન્ધાય ''પારતો''તિ વુત્તન્તિ દટ્ઠબ્બં. તેનેવ ''બહિ લેણ''ન્તિ એત્થ બહિસદ્દં વિસેસેન્તો "**ઉપરિમસ્સ સીમાપરિચ્છેદસ્સ ઓરતો**"તિ આહ. **બહિસીમા ન ઓતરતી**તિ એત્થ **બહી**તિ પબ્બતપાદે લેણં સન્ધાય વુત્તં. લેણસ્સ ચ બહિભૂતે ઉપરિસીમાપરિચ્છેદસ્સ હેટ્ઠાભાગે સીમા ન ઓતરતીતિ અત્થો. **અન્તો સીમા**તિ લેણસ્સ ચ પબ્બતપાદસ્સ ચ અન્તો અત્તનો ઓતરણારહટ્ઠાને ન ઓતરતીતિ અત્થો. ''બહિ સીમા ન ઓતરતિ, અન્તો સીમા ન ઓતરતી''તિ ચેત્થ અત્તનો ઓતરણારહટ્ઠાને લેણાભાવેન સીમાય સબ્બથા અનોતરણમેવ દસ્સિતન્તિ ગહેતબ્બં. તત્થ હિ અનોતરન્તી ઉપરિ એવ હોતીતિ અયં વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૩૮) આગતો વિનિચ્છયો.

સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૩૮) પન "**અન્તોલેણં હોતી**તિ પબ્બતસ્સ અન્તોલેણં હોતી''તિ એત્તકમેવ આગતો. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૧૩૮) ન "**અન્તોલેણ**ન્તિ પબ્બતસ્સ અન્તોલેણં. દ્વારં પન સન્ધાય '**પારતો ઓરતો**'તિ વુત્તં, સબ્બથાપિ સીમતો બહિલેણેન ઓતરતીતિ અધિપ્પાયો''તિ આગતો. અયં પન અન્તોલેણબહિલેણવિનિચ્છયો ગમ્ભીરો દુદ્દસો દુરનુબોધોતિ આચરિયા વદન્તિ, તથાપિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૩૮) આગતં નયં નિસ્સાય સુટ્ઠુ વિનિચ્છિતબ્બો વિઞ્ઞૂહીતિ. **બહિ પતિતં અસીમા**તિઆદિના ઉપરિપાસાદાદીસુ અથિરનિસ્સયેસુ ઠિતા સીમાપિ તેસં વિનાસેન વિનસ્સતીતિ દસ્સિતન્તિ દટ્ઠબ્બં.

પોક્ખરણિં ખણન્તિ, **સીમાયેવા**તિ એત્થ સચે હેટ્ઠા ઉમઙ્ગનદી સીમપ્પમાણતો અનૂના પઠમમેવ પવત્તા હોતિ, સીમા ચ પચ્છા બદ્ધા નદિતો ઉપરિ એવ હોતિ, નદિં આહચ્ચ પોક્ખરણિયા ચ ખતાય સીમા વિનસ્સતીતિ દટ્ઠબ્બં. **હેટ્ઠાપથવીતલે**તિ અનન્તરા ભૂમિવિવરે.

સીમમાળકેતિ ખણ્ડસીમઙ્ગણે. **વટરુક્ખો**તિ ઇદં પારોહોપત્થમ્ભેન અતિદૂરમ્પિ ગન્તું સમત્થસાખાસમઙ્ગિતાય વુત્તં. સબ્બરુક્ખલતાદીનમ્પિ સમ્બન્ધો ન વટ્ટતિ એવ. તેનેવ નાવારજ્જુસેતુસમ્બન્ધોપિ પટિક્ખિત્તો. **તતો**તિ તતો સાખતો. **મહાસીમાય પથવીતલ**ન્તિ એત્થ આસન્નતરમ્પિ ગામસીમં અગ્ગહેત્વા બદ્ધસીમાય એવ ગહિતત્તા ગામસીમબદ્ધસીમાનં અઞ્ઞમઞ્ઞં રુક્ખાદિસમ્બન્ધેપિ સમ્ભેદદોસો નત્થિ અઞ્ઞમઞ્ઞં નિસ્સયનિસ્સિતભાવેન પવત્તિતોતિ ગહેતબ્બં. યદિ હિ તાસમ્પિ સમ્બન્ધદોસો ભવેય્ય, કથં ગામસીમાય બદ્ધસીમા સમ્મન્નિતબ્બા ભવેય્ય? યસ્સા હિ સીમાય યાય સીમાય સદ્ધિં સમ્બન્ધે દોસો ભવેય્ય, સા તત્થ બન્ધિતુમેવ ન વટ્ટતિ બદ્ધસીમઉદકુક્ખેપસીમાસુ બદ્ધસીમા વિય, અત્તનો અનિસ્સયભૂતગામસીમાદીસુ ઉદકુક્ખેપસીમા વિય ચ, તેનેવ ''સચે પન રુક્ખસ્સ સાખા વાતતો નિક્ખન્તપારોહો વા બહિનદીતીરે વિહારસીમાય વા ગામસીમાય વા

પતિટ્ઠિતો''તિઆદિના ઉદકુક્ખેપસીમાય અત્તનો અનિસ્સયભૂતગામસીમાદીહિ એવ સમ્બન્ધદોસો દસ્સિતો, ન નદીસીમાય , એવમિધાપીતિ દટ્ઠબ્બં. અયઞ્ચત્થો ઉપરિ પાકટો ભવિસ્સતિ. **આહચ્ચા**તિ ફુસિત્વા.

મહાસીમં વા સોધેત્વાતિ મહાસીમગતાનં સબ્બેસં ભિક્ખૂનં હત્થપાસાનયનછન્દાહરણાદિવસેન સકલં મહાસીમં સોધેત્વા. એતેન સબ્બવિપત્તિયો મોચેત્વા પુબ્બે સુટ્ઠુ બદ્ધાનમ્પિ ભિન્નં બદ્ધસીમાનં પચ્છા રુક્ખાદિસમ્બન્ધેન ઉપ્પજ્જનતો ઈદિસો પાળિમુત્તકો સમ્બન્ધદોસો અત્થીતિ દસ્સેતિ, સો ચ ''ન, ભિક્ખવે, સીમાય સીમા સમ્ભિન્દિતબ્બા''તિઆદિના બદ્ધસીમાનં અઞ્ઞમઞ્ઞં સમ્ભેદજ્ઝોત્થરણં પટિક્ખિપિત્વા ''અનુજાનામિ ભિક્ખવે સીમં સમ્મન્નન્તેન સીમન્તરિકં ઠપેત્વા સીમં સમ્મન્નિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૧૪૮) ઉભિન્નં બદ્ધસીમાનં અન્તરા સીમન્તરિકં ઠપેત્વા બન્ધિતું અનુજાનનેન સમ્ભેદજ્ઝોત્થરણે વિય તાસં અઞ્ઞમઞ્ઞં ફુસિત્વા તિટ્ઠનવસેન બન્ધનમ્પિ ન વટ્ટતીતિ સિદ્ધત્તા બદ્ધાનમ્પિ તાસં પચ્છા અઞ્ઞમઞ્ઞં એકરુક્ખાદીહિ ફુસિત્વા ઠાનમ્પિ ન વટ્ટતીતિ ભગવતો અધિપ્પાયઞ્ઞૂહિ સઙ્ગીતિકારકેહિ નિદ્ધારિતો બન્ધનકાલે પટિક્ખિત્તસ્સ સમ્બન્ધદોસસ્સ અનુલોમેન અકપ્પિયાનુલોમત્તા. અયં પન સમ્બન્ધદોસો પુબ્બે સુટ્ઠુ બદ્ધાનં પચ્છા સઞ્જાતત્તા બજ્ઝમાનક્ખણે વિય અસીમત્તં કાતું ન સક્કોતિ, તસ્મા રુક્ખાદિસમ્બન્ધે અપનીતમત્તે તા સીમા પાકતિકા હોન્તિ. યથા ચાયં પચ્છા ન વટ્ટતિ, એવં બજ્ઝમાનક્ખણેપિ તાસં રુક્ખાદિસમ્બન્ધે સતિ તા બન્ધિતું ન વટ્ટતીતિ દટ્ઠબ્બં.

કેચિ પન **મહાસીમં વા સોધેત્વા**તિ એત્થ ''મહાસીમગતા ભિક્ખૂ યથા તં સાખં વા પારોહં વા કાયકાયપટિબદ્ધેહિ ન ફુસન્તિ, એવં સોધનમેવ ઇધાધિપ્પેતં, ન સકલસીમાસોધન''ન્તિ વદન્તિ, તં ન યુત્તં અટ્ઠકથાય વિરુજ્ઝનતો. તથા હિ ''મહાસીમાય પથવીતલં વા તત્થજાતકરુક્ખાદીનિ વા આહચ્ચ તિટ્ઠતી''તિ એવં સાખાપારોહાનં મહાસીમં ફુસિત્વા ઠાનમેવ સમ્બન્ધદોસે કારણત્તેન વુત્તં, ન પન તત્થ ઠિતભિક્ખૂહિ સાખાદીનં ફુસનં. યદિ હિ ભિક્ખૂનં સાખાદિં ફુસિત્વા ઠાનમેવ કારણં સિયા, ''તસ્સ સાખં વા તતો નિગ્ગતપારોહં વા મહાસીમાય પવિટ્ઠં તત્રટ્ઠો કોચિ ભિક્ખુ ફુસિત્વા તિટ્ઠતી''તિ ભિક્ખુફુસનમેવ વત્તબ્બં સિયા. યસ્મિં તત્થ મહાસીમાસોધને કારણં, તદેવ તસ્મિં વાક્યે પધાનતો દસ્સેતબ્બં. ન હિ આહચ્ચટ્ઠિતમેવ સાખાદિં ફુસિત્વા ઠિતો ભિક્ખુ સોધેતબ્બો આકાસટ્ઠસાખાદિં ફુસિત્વા ઠિતભિક્ખુસ્સપિ સોધેતબ્બતો, કિં નિરત્થકેન આહચ્ચટ્ઠાનવચનેન, આકાસટ્ઠસાખાસુ ચ ભિક્ખુફુસનમેવ કારણત્તેન વુત્તં , સોધનઞ્ચ તસ્સેવ ભિક્ખુસ્સ હત્થપાસાનયનાદિવસેન સોધનં વુત્તં. ઇધ પન ''મહાસીમં સોધેત્વા''તિ સકલસીમાસાધારણવચનેન સોધનં વુત્તં, અપિ ચ સાખાદિં ફુસિત્વા ઠિતભિક્ખુમત્તસોધને અભિમતે ''મહાસીમાય પથવીતલ''ન્તિ વિસેસસીમોપાદાનં નિરત્થકં સિયા યત્થ કત્થચિ અન્તમસો આકાસેપિ ઠત્વા સાખાદિં ફુસિત્વા ઠિતસ્સ સોધેતબ્બતો.

છિન્દિત્વા બહિટ્ઠકા કાતબ્બાતિ તત્થ પતિટ્ઠિતભાવવિયોજનવચનતો ચ વિસભાગસીમાનં ફુસનેનેવ સકલસીમાસોધનહેતુકો અટ્ઠકથાસિદ્ધોયં એકો સમ્બન્ધદોસો અત્થેવાતિ ગહેતબ્બો. તેનેવ ઉદકુક્ખેપસીમાકથાયમ્પિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૪૭) ''વિહારસીમાય વા ગામસીમાય વા પતિટ્ઠિતો''તિ ચ ''નદીતીરે પન ખાણુકં કોટ્ટેત્વા તત્થ બદ્ધનાવાય વા ન વટ્ટતી''તિ ચ ''સચે પન સેતુ વા સેતુપાદા વા બહિતીરે પતિટ્ઠિતા, કમ્મં કાતું ન વટ્ટતી''તિ ચ એવં વિસભાગાસુ ગામસીમાસુ સાખાદીનં ફુસનમેવ સઙ્કરદોસકારણત્તેન વુત્તં, ન ભિક્ખુફુસનં. તથા હિ ''અન્તોનદિયં જાતરુક્ખે બન્ધિત્વા કમ્મં કાતબ્બ''ન્તિ નદિયં નાવાબન્ધનં અનુઞ્ઞાતં ઉદકુક્ખેપનિસ્સયત્તેન નદીસીમાય સભાગત્તા. યદિ હિ ભિક્ખૂનં ફુસનમેવ પટિચ્ચ સબ્બત્થ સમ્બન્ધદોસો વુત્તો સિયા, નદિયમ્પિ બન્ધનં પટિક્ખિપિતબ્બં ભવેય્ય. તત્થાપિ હિ ભિક્ખુફુસનં કમ્મકોપકારણં હોતિ, તસ્મા સભાગસીમાસુ પવિસિત્વા ભૂમિઆદિં ફુસિત્વા, અફુસિત્વા વા સાખાદિમ્હિ ઠિતે તં સાખાદિં ફુસન્તોવ ભિક્ખુ સોધેતબ્બો. વિસભાગસીમાસુ

પન સાખાદિમ્હિ કુસિત્વા ઠિતે તં સાખાદિં અકુસન્તાપિ સબ્બે ભિક્ખૂ સોધેતબ્બા, અકુસિત્વા ઠિતે પન તં સાખાદિં કુસન્તાવ ભિક્ખૂ સોધેતબ્બાતિ નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બં.

યં પનેત્થ કેચિ ''બદ્ધસીમાનં દ્વિન્નં અઞ્ઞમઞ્ઞં વિય બદ્ધસીમગામસીમાનમ્પિ તદઞ્ઞાસમ્પિ સબ્બાસં સમાનસંવાસકસીમાનં અઞ્ઞમઞ્ઞં રુક્ખાદિસમ્બન્ધે સતિ તદુભયમ્પિ એકસીમં વિય સોધેત્વા એકત્થેવ કમ્મં કાતબ્બં, અઞ્ઞથા કતં કમ્મં વિપજ્જતિ, નત્થેત્થ સભાગવિસભાગભેદો''તિ વદન્તિ, તં તેસં મતિમત્તં સભાગસીમાનં અઞ્ઞમઞ્ઞં સમ્બન્ધદોસાભાવસ્સ વિસભાગસીમાનમેવ તબ્ભાવસ્સ સુત્તસુત્તાનુલોમાદિવિનયનયેહિ સિદ્ધત્તા. તથા હિ ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સીમં સમ્મન્નિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૧૩૮) ગામસીમાયમેવ બદ્ધસીમં સમ્મન્નિતું અનુઞ્ઞાતત્તા તાસં નિસ્સયનિસ્સિતભાવેન સભાગતા, સમ્ભેદજ્ઝોત્થરણદોસાભાવો ચ સુત્તતોવ સિદ્ધો. બન્ધનકાલે પન અનુઞ્ઞાતસ્સ સમ્બન્ધસ્સ અનુલોમતો પચ્છા સઞ્જાતરુક્ખાદિસમ્બન્ધોપિ તાસં વટ્ટતિ એવ. ''યં, ભિક્ખવે...પે॰... કપ્પિયં અનુલોમેતિ, અકપ્પિયં પટિબાહતિ, તં વો કપ્પતી''તિ (મહાવ॰ ૩૦૫) વુત્તત્તા એવં તાવ ગામબદ્ધસીમાનં અઞ્ઞમઞ્ઞં સભાગતા, સમ્ભેદાદિદોસાભાવો ચ સુત્તસુત્તાનુલોમતો સિદ્ધો, ઇમિના એવ નયેન અરઞ્ઞસીમસત્તબ્ભન્તરસીમાનં નદીઆદિસીમઉદકુક્ખેપસીમાનઞ્ચ સુત્તસુત્તાનુલોમતો અઞ્ઞમઞ્ઞં સભાગતા, સમ્ભેદાદિદોસાભાવો ચ સિદ્ધોતિ વેદિતબ્બો.

બદ્ધસીમાય પન અઞ્ઞાય બદ્ધસીમાય નદીઆદિસીમાસુ ચ બન્ધિતું પટિક્ખેપસિદ્ધિતો ચેવ ઉદકુક્ખેપસત્તબ્ભન્તરસીમાનં નદીઆદીસુ એવ કાતું નિયમનસુત્તસામત્થિયેન બદ્ધસીમગામસીમાસુ કરણપટિક્ખેપસિદ્ધો ચ તાસં અઞ્ઞમઞ્ઞસભાગતા ઉપ્પત્તિક્ખણે પચ્છા ચ રુક્ખાદીહિ સમ્ભેદાદિદોસસમ્ભવો ચ વુત્તનયેન સુત્તસુત્તાનુલોમતોવ સિજ્ઝન્તિ. તેનેવ અટ્ઠકથાયં વિસભાગસીમાનમેવ વટરુક્ખાદિવચનેહિ સમ્બન્ધદોસં દસ્સેત્વા સભાગાનં બદ્ધસીમગામસીમાદીનં સમ્બન્ધદોસો ન દસ્સિતો. ન કેવલઞ્ચ ન દસ્સિતો, અથ ખો તાસં સભાગસીમાનં રુક્ખાદિસમ્બન્ધેપિ દોસાભાવોપિ પાળિઅટ્ઠકથાસુ ઞાપિતો એવ. તથા હિ પાળિયં (મહાવ॰ ૧૩૮) ''પબ્બતનિમિત્તં પાસાણનિમિત્તં વનનિમિત્તં રુક્ખનિમિત્ત''ન્તિઆદિના વડ્ઢનકનિમિત્તાનિ અનુઞ્ઞાતાનિ, તેન નેસં રુક્ખાદિનિમિત્તાનં વડ્ઢને બદ્ધસીમગામસીમાનં સઙ્કરદોસાભાવો ઞાપિતોવ હોતિ, દ્વિન્નં પન બદ્ધસીમાનં ઈદિસો સમ્બન્ધો ન વટ્ટતિ. વુત્તઞ્હિ ''એકરુક્ખોપિ દ્વિન્નં સીમાનં નિમિત્તં હોતિ, સો પન વડ્ઢન્તો સીમસઙ્કરં કરોતિ, તસ્મા ન કાતબ્બો''તિ. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તિયોજનપરમં સીમં બન્ધિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૧૪૦) વચનતોપિ ચાયં ઞાપિતો. તિયોજનપરમાય હિ સીમાય સમન્તા પરિયન્તેસુ રુક્ખલતાગુમ્બાદીહિ બદ્ધગામસીમાનં નિયમેન અઞ્ઞમઞ્ઞં સમ્બન્ધસ્સ સમ્ભવતો ''ઈદિસં સમ્બન્ધં વિનાસેત્વાવ સીમા સમ્મન્નિતબ્બા''તિ અટ્ઠકથાયમ્પિ ન વુત્તં.

યદિ ચેત્થ રુક્ખાદિસમ્બન્ધેન કમ્મવિપત્તિ ભવેય્ય, અવસ્સમેવ વત્તબ્બં સિયા. વિપત્તિપરિહારત્થઞ્હિ આચરિયા નિરાસઙ્કટ્ઠાનેસુપિ ''ભિત્તિં અકિત્તેત્વા''તિઆદિના સિદ્ધમેવત્થં પુનપ્પુનં અવોચું, ઇધ પન ''વનમજ્ઝે વિહારં કરોન્તિ, વનં ન કિત્તેતબ્બ''ન્તિઆદિના રુક્ખલતાદીહિ નિરન્તરે વનમજ્ઝેપિ સીમાબન્ધનમવોચું. તથા થમ્ભાનં ઉપરિ કતપાસાદાદીસુ હેટ્ઠા થમ્ભાદીહિ એકાબદ્ધેસુ ઉપરિમતલાદીસુ સીમાબન્ધનં બહુધા વુત્તં, તસ્મા બદ્ધસીમગામસીમાનં રુક્ખાદિસમ્બન્ધો તેહિ મુખતોવ વિહિતો, અપિચ ગામસીમાનમ્પિ પાટેક્કં બદ્ધસીમાસદિસતાય એકાય ગામસીમાય કમ્મં કરોન્તેહિ દબ્બતિણમત્તેનપિ સમ્બન્ધા ગામન્તરપરમ્પરા અરઞ્ઞનદીસમુદ્દા ચ સોધેતબ્બાતિ સકલં દીપં સોધેત્વાવ કાતબ્બં સિયા. એવં પન અસોધેત્વા પઠમમહાસઙ્ગીતિકાલતો પભુતિ કતાનં ઉપસમ્પદાદિકમ્માનં સીમાસમ્મુતીનઞ્ચ વિપજ્જનતો સબ્બેસમ્પિ ભિક્ખૂનં

અનુપસમ્પન્નસઙ્કાપસઙ્ગો ચ દુન્નિવારો હોતિ, ન ચેતં યુત્તં, તસ્મા વુત્તનયેન વિસભાગસીમાનમેવ રુક્ખાદિસમ્બન્ધદોસો, ન બદ્ધસીમગામસીમાદીનં સભાગસીમાનન્તિ ગહેતબ્બં.

મહાસીમાસોધનસ્સ દુક્કરતાય ખણ્ડસીમાયમેવ યેભુય્યેન સઙ્ઘકમ્મકરણન્તિ આહ "**સીમમાળકે**"તિઆદિ. મહાસઙ્ઘસન્નિપાતેસુ પન ખણ્ડસીમાય અપ્પહોનકતાય મહાસીમાય કમ્મે કરિયમાનેપિ અયં નયો ગહેતબ્બોવ. **ઉક્ખિપાપેત્વા**તિ ઇમિના કાયપટિબદ્ધેન સીમં ફુસન્તોપિ સીમટ્ઠોવ હોતીતિ દસ્સેતિ. **પુરિમનયેપી**તિ ખણ્ડસીમતો મહાસીમં પવિટ્ઠસાખાનયેપિ. સીમટ્ઠરુક્ખસાખાય નિસિન્નો સીમટ્ઠોવ હોતીતિ આહ '**હત્થપાસમેવ આનેતબ્બો**"તિ. એત્થ ચ ''રુક્ખસાખાદીહિ અઞ્ઞમઞ્ઞસમ્બન્ધાસુ એતાસુ ખણ્ડસીમાય તયો ભિક્ખૂ, મહાસીમાય દ્વેતિ એવં દ્વીસુ સીમાસુ સીમન્તરિકં અફુસિત્વા, હત્થપાસઞ્ચ અવિજહિત્વા ઠિતેહિ પઞ્ચહિ ભિક્ખૂહિ ઉપસમ્પદાદિ કમ્મં કાતું વટ્ટતી''તિ કેચિ વદન્તિ, તં ન યુત્તં ''નાનાસીમાયં ઠિતચતુત્થો કમ્મં કરેય્ય, અકમ્મં ન ચ કરણીય''ન્તિઆદિવચનતો (મહાવ॰ ૩૮૯). તેનેવેત્થાપિ મહાસીમં સોધેત્વા માળકસીમાયમેવ કમ્મકરણં વિહિતં. અઞ્ઞથા ભિન્નસીમટ્ઠતાય તત્રટ્ઠસ્સ ગણપૂરકત્તાભાવા કમ્મકોપોવ હોતીતિ.

યદિ એવં કથં છન્દપારિસુદ્ધિઆહરણવસેન મહાસીમાસોધનન્તિ? તમ્પિ વિનયઞ્ઞૂ ન ઇચ્છન્તિ, હત્થપાસાનયનબહિસીમકરણવસેન પનેત્થ સોધનં ઇચ્છન્તિ, દિન્નસ્સપિ છન્દસ્સ અનાગમનેન મહાસીમટ્ઠો કમ્મં કોપેતીતિ. યદિ યસ્સ છન્દાદિ નાગચ્છતિ, કથં સો કમ્મં કોપેસ્સતીતિ? ભિન્નં વિસભાગસીમાનં સમ્બન્ધદોસતો, સો ચ સમ્બન્ધદોસો અટ્ઠકથાવચનપ્પમાણતો. ન હિ વિનયે સબ્બત્થ યુત્તિ સક્કા ઞાતું બુદ્ધગોચરત્તાતિ વેદિતબ્બં. કેચિ પન ''સચે દ્વેપિ સીમાયો પૂરેત્વા નિરન્તરં ઠિતેસુ ભિક્ખૂસુ કમ્મં કરોન્તેસુ એકાય એવ સીમાય ગણો ચ ઉપસમ્પદાપેક્ખો ચ અનુસ્સાવકો ચ એકતો તિટ્ઠતિ , કમ્મં સુકતમેવ હોતિ. સચે પન કમ્મારહો વા અનુસ્સાવકો વા સીમન્તરટ્ઠો હોતિ, કમ્મં વિપજ્જતી''તિ વદન્તિ, તઞ્ચ બદ્ધસીમગામસીમાદિસભાગસીમાસુ એવ યુજ્જતિ. યાસુ અઞ્ઞમઞ્ઞં રુક્ખાદિસમ્બન્ધેસુપિ દોસો નત્થિ, યાસુ પન અત્થિ, ન તાસુ, વિસભાગસીમાસુ રુક્ખાદિસમ્બન્ધે સતિ એકત્થ ઠિતો ઇતરટ્ઠાનં કમ્મં કોપેતિ એવ અટ્ઠકથાય સામઞ્ઞતો સોધનસ્સ વુત્તત્તાતિ અમ્હાકં ખન્તિ, વીમંસિત્વા ગહેતબ્બં.

સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૩૮) "**ઉક્ખિપાપેત્વા કાતું ન વટ્ટતી**તિ ખણ્ડસીમાય અન્તો ઠિતત્તા રુક્ખસ્સ તત્થ ઠિતો હત્થપાસમેવ આનેતબ્બોતિ ઉક્ખિપાપેત્વા કાતું ન વટ્ટતી''તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૧૩૮) પન "**ઉક્ખિપાપેત્વા કાતું ન વટ્ટતિ**, કસ્મા? અન્તો ઠિતત્તા. રુક્ખસ્સ હિ હેટ્ઠા પથવીગતં મૂલં ખણ્ડસીમાયેવ હોતિ. અબ્બોહારિકં વાતિ અપરે. 'મજ્ઝે પન છિન્ને મહાસીમાય ઠિતં મૂલં મહાસીમમેવ ભજતિ, ખણ્ડસીમાય ઠિતં ખણ્ડસીમમેવ ભજતિ તદાયત્તપથવીઆદીહિ અનુગ્ગહિતત્તા'તિ ચ વુત્તં. 'સીમાય પચ્છા ઉટ્ઠિતરુક્ખે નિસીદિત્વા કમ્મં કાતું વટ્ટતિ પચ્છા સીમાયં કતગેહે વિયા'તિ વત્વા 'બન્ધનકાલે ઠિતે રુક્ખે નિસીદિત્વા કાતું ન વટ્ટતિ ઉપરિસીમાય અગમનતો'તિ કારણં વદન્તિ. એવં સતિ બન્ધનકાલે પુન આરોહણં નામ નત્થિ, બન્ધિતકાલે એવ આરોહતીતિ આપજ્જતિ પચ્છા ઉટ્ઠિતરુક્ખો પન તપ્પટિબદ્ધત્તા સીમાસઙ્ખમેવ ગતો. એવં પુબ્બે ઉટ્ઠિતરુક્ખોપીતિ ગહેતબ્બં. ''યં કિઞ્ચી''તિ વચનતો તિણાદિપિ સઙ્ગહિતં, મહાથેરાપિ તિણં સોધેત્વાવ કરોન્તી''તિ વુત્તં.

ન ઓતરતીતિ પણવસણ્ઠાનપબ્બતાદીસુ હેટ્ઠા પમાણરહિતં ઠાનં ન ઓતરતિ. કિઞ્ચાપિ પનેત્થ બજ્ઝમાનક્ખણે ઉદ્ધમ્પિ પમાણરહિતપબ્બતાદિ નારોહતિ, તથાપિ તં પચ્છા સીમટ્ઠતાય સીમા હોતિ. હેટ્ઠા

પણવસણ્ઠાનાદિ પન ઉપરિ બદ્ધાયપિ સીમાય સીમસઙ્ખં ન ગચ્છતિ, તસ્સેવ વસેન ‘‘ન ઓતરતી’’તિ વુત્તં, ઇતરથા ઓરોહણારોહણાનં સાધારણવસેન ‘‘ન ઓતરતી’’તિઆદિના વત્તબ્બતો. **જાતં યં કિઞ્ચી**તિ નિટ્ઠિતસીમાય ઉપરિ જાતં વિજ્જમાનં પુબ્બે ઠિતં પચ્છા સઞ્જાતં પવિટ્ઠઞ્ચ યં કિઞ્ચિ સવિઞ્ઞાણકાવિઞ્ઞાણકં સબ્બમ્પીતિ અત્થો. અન્તોસીમાય હિ હત્થિક્ખન્ધાદિસવિઞ્ઞાણકેસુ નિસિન્નોપિ ભિક્ખુ સીમટ્ઠોવ હોતિ. **બદ્ધાય સીમાયા**તિ ઇદઞ્ચ પકરણવસેન ઉપલક્ખણતો વુત્તં. અબદ્ધસીમાસુપિ સબ્બાસુ ઠિતં તં સીમાસઙ્ખમેવ ગચ્છતિ. **એકસમ્બન્ધેન ગતન્તિ** રુક્ખલતાદિતત્રજાતમેવસન્ધાય વુત્તં. તાદિસઞ્હિ ‘‘ઇતો ગત’’ન્તિ વત્તબ્બતં અરહતિ.

યં પન ‘‘ઇતો ગત’’ન્તિ વા ‘‘તતો આગત’’ન્તિ વા વત્તું અસક્કુણેય્યં ઉભોસુ બદ્ધસીમગામસીમાસુ ઉદકુક્ખેપનદીઆદીસુ ચ તિરિયં પતિતરજ્જુદણ્ડાદિ, તત્થ કિં કાતબ્બન્તિ? એત્થ પન ‘‘બદ્ધસીમાય પતિટ્ઠિતભાગો બદ્ધસીમા, ગામસીમાય પતિટ્ઠિતભાગો ગામસીમા તદુભયસીમટ્ઠપબ્બતાદિ વિય, બદ્ધસીમતો ઉટ્ઠિતવટરુક્ખસ્સ પારોહે, ગામસીમાય ગામસીમતો ઉટ્ઠિતવટરુક્ખસ્સ પારોહે ચ બદ્ધસીમાય પતિટ્ઠિતેપિ એસેવ નયો. મૂલે પતિટ્ઠિતકાલતો પટ્ઠાય હિ ‘ઇતો ગતં, તતો આગત’ન્તિ વત્તું અસક્કુણેય્યતો સો ભાગો યથાપવિટ્ઠસીમટ્ઠસઙ્ખમેવ ગચ્છતિ. તેસં રુક્ખપારોહાનં અન્તરા પન આકાસટ્ઠસાખા ભૂમિયં સીમાપરિચ્છેદપ્પમાણેન તદુભયસીમા હોતી’’તિ કેચિ વદન્તિ. યસ્મા પનસ્સા સાખાય પારોહો પવિટ્ઠસીમાય પથવિયં મૂલેહિ પતિટ્ઠહિત્વાપિ યાવ સાખં વિના ઠાતું ન સક્કોતિ, તાવ મૂલસીમટ્ઠતં ન વિજહતિ. યદા પન સણ્ઠાતું સક્કોતિ, તદાપિ પારોહમત્તમેવ પવિટ્ઠસીમતં સમુપેતિ, તસ્મા સબ્બોપિ આકાસટ્ઠસાખાભાગો પુરિમસીમટ્ઠતં ન વિજહતિ તતો આગતભાગસ્સ અવિજહિતત્તાતિ અમ્હાકં ખન્તિ. ઉદકુક્ખેપનદીઆદીસુપિ એસેવ નયો. તત્થ ચ વિસભાગસીમાય એવ પવિટ્ઠે સકલસીમાસોધનં, સભાગાય પવિટ્ઠે કુસિત્વા ઠિતમત્તભિક્ખુસોધનઞ્ચ સબ્બં પુબ્બે વુત્તનયમેવ.

૧૬૪. એત્થ ચ નદીપારસીમાકથાય **પારયતી**તિ અજ્ઝોત્થરતિ. નદિયા ઉભોસુ તીરેસુ પતિટ્ઠહમાના સીમા નદીઅજ્ઝોત્થરા નામ હોતીતિ આહ ‘‘**નદિં અજ્ઝોત્થરમાન**’’ન્તિ. અન્તોનદિયઞ્હિ સીમા ન ઓતરતિ. નદીલક્ખણે પન અસતિ ઓતરતિ. સા ચ તદા નદીપારસીમા ન હોતીતિ આહ ‘‘**નદિયા લક્ખણં નદીનિમિત્તે વુત્તનયમેવા**’’તિ. **અસ્સા**તિ ભવેય્ય. અવસ્સં લબ્ભનેય્યા પન ધુવનાવાવ હોતીતિ સમ્બન્ધો. **ન નાવાયા**તિ ઇમિના નાવં વિનાપિ સીમા બદ્ધા સુબદ્ધા એવ હોતિ, આપત્તિપરિહારત્થા નાવાતિ દસ્સેતિ.

રુક્ખસઙ્ઘાટમયોતિ અનેકરુક્ખે એકતો ઘટેત્વા કતસેતુ. રુક્ખં છિન્દિત્વા કતોતિ પાઠસેસો. ‘‘**સબ્બનિમિત્તાનં અન્તો ઠિતભિક્ખૂ હત્થપાસે કત્વા**તિ ઇદં ઉભિન્નં તીરાનં એકગામખેત્તભાવં સન્ધાય વુત્તં. **પબ્બતસણ્ઠાના**તિ એકતો ઉગ્ગતદીપસિખરત્તા સમન્તપાસાદિકાયં વુત્તં.

૧૬૫. સીમાસમૂહનકથાયં **સો**તિ ભિક્ખુનિસઙ્ઘો. **દ્વેપી**તિ દ્વે સમાનસંવાસઅવિપ્પવાસસીમાયો. **અવિપ્પવાસસીમા**તિ મહાસીમં સન્ધાય વદતિ. તત્થેવ યેભુય્યેન અવિપ્પવાસાતિ. **અવિપ્પવાસં અજાનન્તાપી**તિ ઇદં મહાસીમાય વિજ્જમાનાવિજ્જમાનત્તં, તસ્સા બાહિરપરિચ્છેદઞ્ચ અજાનન્તાનં વસેન વુત્તં. એવં અજાનન્તેહિપિ અન્તોસીમાય ઠત્વા કમ્મવાચાય કતાય સા સીમા સમૂહતાવ હોતીતિ આહ ‘‘**સમૂહનિતુઞ્ચેવ બન્ધિતુઞ્ચ સક્ખિસ્સન્તી**’’તિ. **નિરાસઙ્કટ્ઠાને**તિ ખણ્ડસીમારહિતટ્ઠાને. ઇદઞ્ચ મહાસીમાય વિજ્જમાનાયપિ કમ્મકરણસુખત્થં ખણ્ડસીમા ઇચ્છિતાતિ તં ચેતિયઙ્ગણાદિબહુસન્નિપાતટ્ઠાને ન બન્ધતીતિ વુત્તં. તત્થાપિ સા બદ્ધા સુબદ્ધા એવ મહાસીમા વિય. **પટિબન્ધિતું પન ન સક્ખિસ્સન્તેવા**તિ ઇદં ખણ્ડસીમાય અસમૂહતત્તા, તસ્સા અવિજ્જમાનત્તસ્સ

અજાનનતો ચ મહાસીમાબન્ધનં સન્ધાય વુત્તં. ખણ્ડસીમા પન નિરાસઙ્કટ્ઠાને બન્ધિતું સક્ખિસ્સન્તેવ. **સીમાસમ્ભેદં કત્વા**તિ ખણ્ડસીમાય વિજ્જમાનપક્ખે સીમાય સીમં અજ્ઝોત્થરણસમ્ભેદં કત્વા અવિજ્જમાનપક્ખેપિ સમ્ભેદસઙ્કાય અનિવત્તનેન સમ્ભેદસઙ્કં કત્વા. **અવિહારં કરેય્યુ**ન્તિ સઙ્ઘકમ્માનારહં કરેય્યું. પુબ્બે હિ ચેતિયઙ્ગણાદિનિરાસઙ્કટ્ઠાને કમ્મં કાતું સક્કા, ઇદાનિ તમ્પિ વિનાસિતન્તિ અધિપ્પાયો. **ન સમૂહનિતબ્બા**તિ ખણ્ડસીમં અજાનન્તેહિ ન સમૂહનિતબ્બા. **ઉભોપિ ન જાનન્તી**તિ ઉભિન્નં પદેસનિયમં વા તાસં દ્વિન્નમ્પિ વા અઞ્ઞતરાય વા વિજ્જમાનતં વા અવિજ્જમાનતં વા ન જાનન્તિ, સબ્બત્થ સઙ્કા એવ હોતિ. **નેવ સમૂહનિતું, ન બન્ધિતું સક્ખિસ્સન્તી**તિ ઇદં નિરાસઙ્કટ્ઠાને ઠત્વા સમૂહનિતું સક્કોન્તાપિ મહાસીમં પટિબન્ધિતું ન સક્ખિસ્સન્તીતિ ઇમમત્થં સન્ધાય વુત્તં. **ન ચ સક્કા…પે॰… કમ્મવાચા કાતુ**ન્તિ ઇદં સીમાબન્ધનકમ્મવાચં સન્ધાય વુત્તં. **તસ્મા**તિ યસ્મા બન્ધિતું ન સક્કા, તસ્મા ન સમૂહનિતબ્બાતિ અત્થો.

કેચિ પન ''ઈદિસેસુપિ વિહારેસુ છપઞ્ચમત્તે ભિક્ખૂ ગહેત્વા વિહારકોટિતો પટ્ઠાય વિહારપરિક્ખેપસ્સ અન્તો ચ બહિ ચ સમન્તા લેડ્ડુપાતે સબ્બત્થ મઞ્ચપ્પમાણે ઓકાસે નિરન્તરં ઠત્વા પઠમં અવિપ્પવાસસીમં, તતો સમાનસંવાસકસીમઞ્ચ સમૂહનનવસેન સીમાય સમુગ્ઘાતે કતે તસ્મિં વિહારે ખણ્ડસીમાય, મહાસીમાય વા ઠિતવિજ્જમાનત્તે સતિ અવસ્સં એકસ્મિં મઞ્ચટ્ઠાને તાસં મજ્ઝગતા તે ભિક્ખૂ તા સમૂહનેય્યું, તતો ગામસીમા એવ અવસિસ્સેય્ય. ન હેત્થ સીમાય, તપ્પરિચ્છેદસ્સ વા જાનનં અઙ્ગં. સીમાય પન અન્તોઠાનં 'સમૂહનિસ્સામા'તિ કમ્મવાચાકરણઞ્ચેત્થ અઙ્ગં. અટ્ઠકથાયં 'ખણ્ડસીમં પન જાનન્તા અવિપ્પવાસં અજાનન્તાપિ સમૂહનિતુઞ્ચેવ બન્ધિતુઞ્ચ સક્ખિસ્સન્તી'તિ એવં મહાસીમાય પરિચ્છેદસ્સ અજાનનેપિ સમૂહનનસ્સ વુત્તત્તા ગામસીમાય એવ ચ અવસિટ્ઠાય તત્થ યથારુચિ દુવિધમ્પિ સીમં બન્ધિતુઞ્ચેવ ઉપસમ્પદાદિકમ્મં કાતુઞ્ચ વટ્ટતી''તિ વદન્તિ, તં યુત્તં વિય દિસ્સતિ, વીમંસિત્વા ગહેતબ્બન્તિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૪૪) આગતો વિનિચ્છયો. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૪૪) પન ''**અવિપ્પવાસસીમા ન સમૂહન્તબ્બા**તિ મહાસીમં સન્ધાય વદતિ. **નિરાસઙ્કટ્ઠાનેસુ ઠત્વા**તિ ચેતિયઙ્ગણાદીનં ખણ્ડસીમાય અનોકાસત્તા વુત્તં. ખણ્ડસીમઞ્હિ બન્ધન્તા તાદિસં ઠાનં પહાય અઞ્ઞસ્મિં વિવિત્તે ઓકાસે બન્ધન્તિ. **અપ્પેવ નામ સમૂહનિતું સક્ખિસ્સન્તી**તિ અવિપ્પવાસસીમંયેવ સમૂહનિતું સક્ખિસ્સન્તિ, ન ખણ્ડસીમં. **પટિબન્ધિતું પન ન સક્ખિસ્સન્તેવા**તિ ખણ્ડસીમાયં અઞ્ઞાતત્તા ન સક્ખિસ્સન્તિ. **ન સમૂહનિતબ્બા**તિ ખણ્ડસીમં અજાનન્તેહિ ન સમૂહનિતબ્બા''તિ વુત્તં.

૧૬૬. એવં બદ્ધસીમાવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ અબદ્ધસીમાવિનિચ્છયં દસ્સેતું ''**અબદ્ધસીમા પના**''તિ આહ. સા કતિવિધાતિ આહ ''**ગામસીમા સત્તબ્ભન્તરસીમા ઉદકુક્ખેપસીમાતિ તિવિધા**''તિ. પાળિયં (મહાવ॰ ૧૪૭) ''અસમ્મતાય, ભિક્ખવે, સીમાયા''તિઆદિના ગામસીમા એવ બદ્ધસીમાય ખેત્તં અરઞ્ઞનદીઆદયો વિય સત્તબ્ભન્તરઉદકુક્ખેપાદીનં, સા ચ ગામસીમા બદ્ધસીમાય રહિતટ્ઠાને સયમેવ સમાનસંવાસા હોતીતિ દસ્સેતિ. ''યા તસ્સ ગામસ્સ ગામસીમા''તિ એત્થ ગામપરિક્ખેપસ્સ અન્તો ચ બહિ ચ ખેત્તવત્થુઅરઞ્ઞપબ્બતાદિકં સબ્બં ગામક્ખેત્તં સન્ધાય ''**ગામસ્સા**''તિ વુત્તં, ન અન્તરઘરમેવ, તસ્મા તસ્સ સકલસ્સ ગામક્ખેત્તસ્સ સમ્બન્ધનીયા ગામસીમાતિ એવમત્થો ગહેતબ્બો. યો હિ સો અન્તરઘરખેત્તાદીસુ અનેકેસુ ભૂમિભાગેસુ ''ગામો''તિ એકત્તેન લોકજનેહિ પઞ્ઞત્તો ગામવોહારો, સોવ ઇધ ''ગામસીમા''તિપિ વુચ્ચતીતિ અધિપ્પાયો. ગામો એવ હિ ગામસીમા. ઇમિનાવ નયેન ઉપરિ અરઞ્ઞં નદી સમુદ્દો જાતસ્સરોતિ, એવં તેસુ તેસુ ભૂમિપ્પદેસેસુ એકત્તેન લોકજનપઞ્ઞત્તાનમેવ અરઞ્ઞાદીનં અરઞ્ઞસીમાદિભાવો વેદિતબ્બો, લોકે પન ગામસીમાદિવોહારો ગામાદીનં મરિયાદાયમેવ વત્તું વટ્ટતિ, ન ગામક્ખેત્તાદીસુ સબ્બત્થ. સાસને પન તે ગામાદયો ઇતરનિવત્તિઅત્થેન સયમેવ

અત્તનો મરિયાદાતિ કત્વા ગામો એવ ગામસીમા, અરઞ્ઞમેવ અરઞ્ઞસીમા, સમુદ્દો એવ સમુદ્દસીમાતિ સીમાવોહારેન વુત્તાતિ વેદિતબ્બો. પાળિયં **નિગમસ્સ વા**તિ ઇદં ગામસીમપ્પભેદં ઉપલક્ખણવસેન દસ્સેતું વુત્તં. તેનાહ "**નગરમ્પિ ગહિતમેવા**"તિ.

બલિં લભન્તીતિ ઇદં યેભુય્યવસેન વુત્તં. "અયં ગામો એત્તકો કરીસભાગો"તિઆદિના પન રાજપણ્ણેસુ આરોપિતેસુ ભૂમિભાગેસુ યસ્મિં યસ્મિં તળાકમાતિકાસુસાનપબ્બતાદિકે પદેસે બલિં ન ગણ્હન્તિ, સોપિ ગામસીમા એવ. રાજાદીહિ પરિચ્છિન્નભૂમિભાગો હિ સબ્બોવ ઠપેત્વા નદીલોણિજાતસ્સરે ગામસીમાતિ વેદિતબ્બા. તેનાહ "**પરિચ્છિન્દિત્વા રાજા કસ્સચિ દેતી**"તિ. સચે પન તત્થ રાજા કઞ્ચિ પદેસં ગામન્તરેન યોજેતિ, સો પવિટ્ઠગામસીમતં એવ ભજતિ. નદીજાતસ્સરે વિનાસેત્વા તળાકાદિભાવં વા પૂરેત્વા ખેત્તાદિભાવં વા પાપિતેસુપિ એસેવ નયો.

યે પન ગામા રાજચોરાદિભયપીળિતેહિ મનુસ્સેહિ છડ્ડિતા ચિરમ્પિ નિમ્મનુસ્સા તિટ્ઠન્તિ, સમન્તા પન ગામા સન્તિ, તેપિ પાટેક્કં ગામસીમાવ. તેસુ હિ રાજાનો સમન્તગામવાસીહિ કસાપેત્વા વા યેહિ કેહિચિ કસિતટ્ઠાનં લિખિત્વા વા બલિં ગણ્હન્તિ, અઞ્ઞેન વા ગામેન એકીભાવં ઉપનેન્તિ, યે પન ગામા રાજૂહિપિ પરિચ્ચત્તા ગામખેત્તાનન્તરિકા મહાઅરઞ્ઞેન એકીભૂતા, તે અગામકારઞ્ઞસીમતં પાપુણન્તિ, પુરિમા ગામસીમા વિનસ્સતિ, રાજાનો પન એકસ્મિં અરઞ્ઞાદિપદેસે મહન્તં ગામં કત્વા અનેકસહસ્સાનિ કુલાનિ વાસાપેત્વા તત્થ વાસીનં ભોગગામાતિ સમન્તા ભૂતગામે પરિચ્છિન્દિત્વા દેન્તિ, પુરાણનામં પન પરિચ્છેદઞ્ચ ન વિનાસેન્તિ, તેપિ પચ્ચેકં ગામસીમા એવ, એત્તાવતા પુરિમગામસીમતં ન વિજહન્તિ. **સા ચ ઇતરા ચા**તિઆદિ "સમાનસંવાસા એકૂપોસથા"તિ પાળિપદસ્સ (મહાવ॰ ૧૪૩) અધિપ્પાયવિવરણં. તત્થ હિ સા ચ રાજિચ્છાવસેન પરિવત્તેત્વા સમુપ્પન્ના અભિનવા, ઇતરા ચ અપરિવત્તા પકતિગામસીમા યથા બદ્ધસીમાય સબ્બં સઙ્ઘકમ્મં કાતું વટ્ટતિ, એવમેતાપિ સબ્બકમ્મારહતાસદિસેન બદ્ધસીમાસદિસા સમાનસંવાસા એકૂપોસથાતિ અધિપ્પાયો . સામઞ્ઞતો "બદ્ધસીમાસદિસા"તિ વુત્તે તિચીવરાવિપ્પવાસસીમં બદ્ધસીમં એવ મઞ્ઞન્તીતિ તંસદિસતાનિવત્તનમુખેન ઉપરિસત્તબ્ભન્તરસીમાય તંસદિસતાપિ અત્થીતિ દસ્સનનયસ્સ ઇધેવ પસઙ્ગં દસ્સેતું "**કેવલ**"ન્તિઆદિ વુત્તં.

વિઞ્ઝાટવિસદિસે અરઞ્ઞેતિ યત્થ "અસુકગામસ્સ ઇદં ખેત્ત"ન્તિ ગામવોહારો નત્થિ, યત્થ ચ નેવ કસન્તિ ન વપન્તિ, તાદિસે અરઞ્ઞે. મચ્છબન્ધાનં અગમનપથા નિમ્મનુસ્સાવાસા સમુદ્દન્તરદીપકાપિ એત્થેવ સઙ્ગય્હન્તિ. યં યઞ્હિ અગામકક્ખેત્તભૂતં નદીસમુદ્દજાતસ્સરવિરહિતપદેસં, તં સબ્બં અરઞ્ઞસીમાતિ વેદિતબ્બં. સા ચ સત્તબ્ભન્તરસીમં વિના સયમેવ સમાનસંવાસા બદ્ધસીમાસદિસા, નદીઆદિસીમાસુ વિય સબ્બમેત્થ સઙ્ઘકમ્મં કાતું વટ્ટતિ. નદીસમુદ્દજાતસ્સરાનં તાવ અટ્ઠકથાયં "અત્તનો સભાવેનેવ બદ્ધસીમાસદિસા"તિઆદિના વુત્તત્તા સીમતા સિદ્ધા. અરઞ્ઞસ્સ પન સીમતા કથન્તિ? સત્તબ્ભન્તરસીમાનુજાનનસુત્તાદિસામત્થિયતો. યથા હિ ગામસીમાય વગ્ગકમ્મપરિહારત્થં બહૂ બદ્ધસીમાયો અનુઞ્ઞાતા, તાસઞ્ચ દ્વિન્નં અન્તરા અઞ્ઞમઞ્ઞં અસમ્ભેદત્થં સીમન્તરિકા અનુઞ્ઞાતા, એવમિધ અરઞ્ઞેપિ સત્તબ્ભન્તરસીમા. તાસઞ્ચ દ્વિન્નં અન્તરાપિ સીમન્તરિકાય પાળિઅટ્ઠકથાસુ વિધાનસામત્થિયતો અરઞ્ઞસ્સપિ સભાવેનેવ નદીઆદીનં વિય સીમભાવો તત્થ વગ્ગકમ્મપરિહારત્થમેવ સત્તબ્ભન્તરસીમાય અનુઞ્ઞાતત્તાવ સિદ્ધોતિ વેદિતબ્બં. તત્થ સીમાયમેવ હિ ઠિતા સીમટ્ઠાનં વગ્ગકમ્મં કરોન્તિ, ન અસીમાયં આકાસે ઠિતા વિય આકાસટ્ઠાનં. એવમેવ હિ સામત્થિયં ગહેત્વા "સબ્બા, ભિક્ખવે, નદી અસીમા"તિઆદિના (મહાવ॰ ૧૪૭) પટિક્ખિત્તબદ્ધસીમાનમ્પિ નદીસમુદ્દજાતસ્સરાનં અત્તનો સભાવેનેવ સીમભાવો અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૪૭) વુત્તોતિ ગહેતબ્બો.

અથસ્સ ઠિતોકાસતોતિ તસ્સ ભિક્ખુસ્સ ઠિતોકાસતો. સચેપિ હિ ભિક્ખુસહસ્સં તિટ્ઠતિ, તસ્સ ઠિતોકાસસ્સ બાહિરન્તતો પટ્ઠાય ભિક્ખૂનં વગ્ગકમ્મપરિહારત્થં સીમાપેક્ખાય ઉપ્પન્નાય તાય સહ સયમેવ ઉપ્પન્ના સત્તબ્ભન્તરસીમા સમાનસંવાસકાતિ અધિપ્પાયો. યત્થ પન ખુદ્દકે અરઞ્ઞે મહન્તેહિ ભિક્ખૂહિ પરિપુણ્ણતાય વગ્ગકમ્મસઙ્કાભાવેન સત્તબ્ભન્તરસીમાપેક્ખા નત્થિ, તત્થ સત્તબ્ભન્તરસીમા ન ઉપ્પજ્જતિ. કેવલારઞ્ઞસીમાયમેવ, તત્થ સઙ્ઘેન કમ્મં કાતબ્બં. નદીઆદીસુપિ એસેવ નયો. વક્ખતિ હિ ''સચે નદી નાતિદીઘા હોતિ, પભવતો પટ્ઠાય યાવ મુખદ્વારા સબ્બત્થ સઙ્ઘો નિસીદતિ, ઉદકુક્ખેપસીમાય કમ્મં નત્થી''તિઆદિ (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૧૬૭), ઇમિના એવ ચ વચનેન વગ્ગકમ્મપરિહારત્થં સીમાપેક્ખાય સતિ એવ ઉદકુક્ખેપસત્તબ્ભન્તરસીમા ઉપ્પજ્જન્તિ, નાસતીતિ દટ્ઠબ્બં.

કેચિ પન ''સમન્તા અબ્ભન્તરં મિનિત્વા પરિચ્છેદકરણેનેવ સીમા સઞ્જાયતિ, ન સયમેવા''તિ વદન્તિ, તં ન ગહેતબ્બં. યદિ હિ અબ્ભન્તરપરિચ્છેદકરણપ્પકારેન સીમા ઉપ્પજ્જેય્ય, અબદ્ધસીમાવ ન સિયા ભિક્ખૂનં કિરિયાપકારસિદ્ધિતો. અપિચ વડ્ઢકિહત્થાનં પકતિહત્થાનઞ્ચ લોકે અનેકવિધત્તા, વિનયે ''ઈદિસં હત્થપમાણ''ન્તિ અવુત્તત્તા ચ ''યેન કેનચિ મિનિતે ભગવતા અનુઞ્ઞાતેન નુ ખો હત્થેન મિનિતં, ન નુ ખો''તિ સીમાય વિપત્તિસઙ્કા ભવેય્ય, મિનન્તેહિ ચ અનુમત્તમ્પિ ઊનમધિકમકત્વા મિનિતું અસક્કુણેય્યતાય વિપત્તિ એવ સિયા, પરિસવસેન ચાયં વડ્ઢમાના તેસં મિનનેન વડ્ઢતિ, હાયતિ વા. સઙ્ઘે ચ કમ્મં કત્વા ગતે અયં ભિક્ખૂનં પયોગેન સમુપ્પન્ના સીમા તેસં પયોગેન વિગચ્છતિ ન વિગચ્છતિ ચ, કથં બદ્ધસીમા વિય યાવ સાસનન્તરધાના ન તિટ્ઠેય્ય, ઠિતિયા ચ પુરાણવિહારેસુ વિય સકલેપિ વિસું અરઞ્ઞે કતસીમા સમ્ભેદસઙ્કા ન ભવેય્ય, તસ્મા સીમાપેક્ખાય એવ સમુપ્પજ્જતિ, તબ્બિગમેન વિગચ્છતીતિ ગહેતબ્બં. યથા ચેત્થ, એવં ઉદકુક્ખેપસીમાયમ્પિ નદીઆદીસુપિ.

તત્થાપિ હિ મજ્ઝિમપુરિસો ન પઞ્ઞાયતિ, તથા સબ્બથામેન ખિપનં, ઉભયત્થપિ ચ યસ્સં દિસાયં સત્તબ્ભન્તરસ્સ, ઉદકુક્ખેપસ્સ વા ઓકાસો નપ્પહોતિ, તત્થ કથં મિનનં, ખિપનં વા ભવેય્ય, ગામક્ખેત્તાદીસુ પવિસનતો અખેત્તે સીમા પવિટ્ઠા કિન્નામ સીમા ન વિપજ્જેય્ય. અપેક્ખાય સીમુપ્પત્તિયં પન યતો પહોતિ, તત્થ સત્તબ્ભન્તરઉદકુક્ખેપસીમા સયમેવ પરિપુણ્ણા જાયન્તિ. યતો પન નપ્પહોતિ, તત્થ અત્તનો ખેત્તપ્પમાણેનેવ જાયન્તિ, ન બહિ. યં પનેત્થ અબ્ભન્તરમિનનપ્પમાણસ્સ વાલુકાદિખિપનકમ્મસ્સ ચ દસ્સનં, તં સયંજાતસીમાનં ઠિતટ્ઠાનસ્સ પરિચ્છેદનત્થં કતં ગામૂપચારઘરૂપચારજાનનત્થં લેડ્ડુસુપ્પાદિખિપનવિધાનદસ્સનં વિય. તેનેવ માતિકાટ્ઠકથાયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ ઊનવીસતિવસ્સસિક્ખાપદવણ્ણના) ''સીમં વા સમ્મન્નતિ, ઉદકુક્ખેપં વા પરિચ્છિન્દતી''તિ વુત્તં. એવં કતેપિ તસ્સ પરિચ્છેદસ્સ યાથાવતો ઞાતું અસક્કુણેય્યત્તેન પુથુલતો ઞત્વા અન્તો તિટ્ઠન્તેહિ નિરાસઙ્કટ્ઠાને ઠાતબ્બં, અઞ્ઞં બહિ કરોન્તેહિ અતિદૂરે નિરાસઙ્કટ્ઠાને પેસેતબ્બં.

અપરે પન ''સીમાપેક્ખાય કિચ્ચં નત્થિ, મગ્ગગમનનહાનાદિઅત્થેહિ એકભિક્ખુસ્મિમ્પિ અરઞ્ઞે વા નદીઆદીસુ વા પવિટ્ઠે તં પરિક્ખિપિત્વા સત્તબ્ભન્તરઉદકુક્ખેપસીમા સયમેવ પભા વિય પદીપસ્સ સમુપ્પજ્જતિ. ગામક્ખેત્તાદીસુ તસ્મિં ઓતિણ્ણમત્તે વિગચ્છતિ. તેનેવેત્થ દ્વિન્નં સઙ્ઘાનં વિસું કમ્મં કરોન્તાનં સીમાદ્વયસ્સ અન્તરા સીમન્તરિકં અઞ્ઞં સત્તબ્ભન્તરં ઉદકુક્ખેપઞ્ચ ઠપેતું અનુઞ્ઞાતં. સીમાપરિયન્તે હિ કેનચિ કમ્મેન પેસિતસ્સ ભિક્ખુનો સમન્તા સઞ્જાતા સીમા ઇતરેસં સીમાય ફુસિત્વા સીમાસમ્ભેદં કરેય્ય, સો મા હોતૂતિ વા, ઇતરથા હત્થચતુરઙ્ગુલમત્તાયપેત્થ સીમન્તરિકાય અનુજાનિતબ્બતો. અપિચ સીમન્તરિકાય ઠિતસ્સ ઉભયત્થ કમ્મકોપવચનતોપિ ચેતં સિજ્ઝતિ તમ્પિ પરિક્ખિપિત્વા સયમેવ સઞ્જાતાય સીમાય ઉભિન્નમ્પિ સીમાનં, એકાય એવ વા સઙ્કરતો. ઇતરથા તસ્સ કમ્મકોપવચનં ન યુજ્જેય્ય. વુત્તઞ્હિ માતિકાટ્ઠકથાયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰

નિદાનવણ્ણના) ‘પરિચ્છેદબ્ભન્તરે હત્થપાસં વિજહિત્વા ઠિતોપિ પરિચ્છેદતો બહિ અઞ્ઞં તત્તકંયેવ પરિચ્છેદં અનતિક્કમિત્વા ઠિતોપિ કમ્મં કોપેતી’તિ. કિઞ્ચ અગામકારઞ્ઞે ઠિતસ્સ કમ્મકરણિચ્છાવિરહિતસ્સપિ ભિક્ખુનો સત્તબ્ભન્તરપરિચ્છિન્ને અબ્ભોકાસે ચીવરવિપ્પવાસો ભગવતા અનુઞ્ઞાતો, સો ચ પરિચ્છેદો સીમા, એવં અપેક્ખં વિના સમુપ્પન્ના. તેનેવેત્થ ‘અયં સીમા ચીવરવિપ્પવાસપરિહારમ્પિ લભતી’તિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૪૭) વુત્તં, તસ્મા કમ્મકરણિચ્છં વિનાપિ વુત્તનયેન સમુપ્પત્તિ ગહેતબ્બા’’તિ વદન્તિ. તં ન યુત્તં પદીપપભા વિય સબ્બપુગ્ગલાનમ્પિ પચ્ચેકં સીમાસમ્ભવેન સઙ્ઘે, ગણે વા કમ્મં કરોન્તે તત્થ ઠિતાનં ભિક્ખૂનં સમન્તા પચ્ચેકં સમુપ્પન્નાનં અનેકસીમાનં અઞ્ઞમઞ્ઞં સઙ્કરદોસપ્પસઙ્ગતો. પરિસવસેન ચસ્સા વડ્ઢિ હાનિ ચ સમ્ભવતિ, પચ્છા આગતાનં અભિનવસીમન્તરુપ્પત્તિ એવ, ગતાનં સમન્તા ઠિતસીમાવિનાસો ચ ભવેય્ય.

પાળિયં (મહાવ॰ ૧૪૭) પન ‘‘સમન્તા સત્તબ્ભન્તરા, અયં તત્થ સમાનસંવાસા’’તિઆદિના એકા એવ સત્તબ્ભન્તરા ઉદકુક્ખેપા ચ અનુઞ્ઞાતા, ન ચેસા સીમા સભાવેન, કારણસામત્થિયેન વા પભા વિય પદીપસ્સ ઉપ્પજ્જતિ, કિન્તુ ભગવતો અનુજાનનેનેવ. ભગવા ચ ઇમા અનુજાનન્તો ભિક્ખૂનં વગ્ગકમ્મપરિહારેન કમ્મકરણસુખત્થમેવ અનુઞ્ઞાસીતિ કથં નહાનાદિકિચ્ચેન પવિટ્ઠાનમ્પિ સમન્તા તાસં સીમાનં સમુપ્પત્તિ પયોજનાભાવા, પયોજને ચ એકં એવ પયોજનન્તિ કથં પચ્ચેકં ભિક્ખુગણનાય અનેકસીમાસમુપ્પત્તિ. ‘‘એકસીમાય હત્થપાસં અવિજહિત્વા ઠિતા’’તિ (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) હિ વુત્તં. યં પન દ્વિન્નં સીમાનં અન્તરા તત્તકપરિચ્છેદેનેવ સીમન્તરિકાઠપનવચનં, તત્થ ઠિતાનં કમ્મકોપવચનઞ્ચ, તમ્પિ ઇમાસં સીમાનં પરિચ્છેદસ્સ દુબ્બોધતાય સીમાય સમ્ભેદસઙ્કં કમ્મકોપસઙ્કઞ્ચ દૂરતો પરિહરિતું વુત્તં.

યો ચ ચીવરવિપ્પવાસત્થં ભગવતા અબ્ભોકાસે દસ્સિતો સત્તબ્ભન્તરપરિચ્છેદો, સો સીમા એવ ન હોતિ, ખેત્તતળાકાદિપરિચ્છેદો વિય અયમેત્થ એકો પરિચ્છેદોવ. તત્થ ચ બહૂસુ ભિક્ખૂસુ એકતો ઠિતેસુ તેસં વિસું વિસું અત્તનો ઠિતટ્ઠાનતો પટ્ઠાય સમન્તા સત્તબ્ભન્તરપરિચ્છેદબ્ભન્તરે એવ ચીવરં ઠપેતબ્બં, ન પરિસપરિયન્તતો. પરિસપરિયન્તતો પટ્ઠાય હિ અબ્ભન્તરે ગય્હમાને સત્તબ્ભન્તરપરિયોસાને ઠપિતચીવરં મજ્ઝે ઠિતસ્સ સત્તબ્ભન્તરતો બહિ હોતીતિ તં અરુણુગ્ગમને નિસ્સગ્ગિયં સિયા. સીમા પન પરિસપરિયન્તતોવ ગહેતબ્બા. ચીવરવિપ્પવાસપરિહારોપેત્થ અજ્ઝોકાસપરિચ્છેદસ્સ વિજ્જમાનત્તા વુત્તો, ન પન યાવ સીમાપરિચ્છેદં લબ્ભમાનત્તા મહાસીમાય અવિપ્પવાસસીમાવોહારો વિય. મહાસીમાયમ્પિ હિ ગામગામૂપચારેસુ ચીવરં નિસ્સગ્ગિયં હોતિ, ઇધાપિ મજ્ઝે ઠિતસ્સ સીમાપરિયન્તે નિસ્સગ્ગિયં હોતિ, તસ્મા યથાવુત્તસીમાપેક્ખાવસેનેવ તાસં સત્તબ્ભન્તરઉદકુક્ખેપસીમાનં ઉપ્પત્તિ, તબ્બિગમેન વિનાસો ચ ગહેતબ્બોતિ અમ્હાકં ખન્તિ, વીમંસિત્વા ગહેતબ્બં. અઞ્ઞો વા પકારો ઇતો યુત્તતરો ગવેસિતબ્બો.

ઇધ પન ‘‘અરઞ્ઞે સમન્તા સત્તબ્ભન્તરા’’તિ એવં પાળિયં (મહાવ॰ ૧૪૭), ‘‘વિઞ્ઝાટવિસદિસે અરઞ્ઞે સમન્તા સત્તબ્ભન્તરા’’તિ અટ્ઠકથાયઞ્ચ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૪૭) રુક્ખાદિનિરન્તરેપિ અરઞ્ઞે સત્તબ્ભન્તરસીમાય વિહિતત્તા અત્તનો નિસ્સયભૂતાય અરઞ્ઞસીમાય સહ એતિસ્સા રુક્ખાદિસમ્બન્ધે દોસાભાવો, પગેવ અગામકે રુક્ખેતિ નિસ્સિતેપિ પદેસે ચીવરવિપ્પવાસસ્સ રુક્ખપરિહારં વિનાવ અજ્ઝોકાસપરિહારો ચ અનુમતોતિ સિદ્ધોતિ વેદિતબ્બં.

ઉપચારત્થાયાતિ સીમન્તરિકત્થાય. સત્તબ્ભન્તરતો અધિકં વટ્ટતિ, ઊનકં પન ન વટ્ટતિ એવ સત્તબ્ભન્તરપરિચ્છેદસ્સ દુબ્બિજાનત્તા. તસ્મા સઙ્ઘં વિના એકેનપિ ભિક્ખુના બહિ તિટ્ઠન્તેન અઞ્ઞં સત્તબ્ભન્તરં

અતિક્કમિત્વા દૂરે એવ ઠાતબ્બં. ઇતરથા કમ્મકોપસઙ્કરતો. ઉદકુક્ખેપેપિ એસેવ નયો. તેનેવ વક્ખતિ ‘‘ઊનકં પન ન વટ્ટતી’’તિ (વિ॰ સઙ્ગ॰અટ્ઠ॰ ૧૬૭). ઇદઞ્ચેત્થ સીમન્તરિકાવિધાનં દ્વિન્નં બદ્ધસીમાનં સીમન્તરિકાનુજાનનસુત્તાનુલોમતો સિદ્ધન્તિ દટ્ઠબ્બં. કિઞ્ચાપિ હિ ભગવતા નિદાનવસેન એકગામનિસ્સિતાનં એકસભાગાનઞ્ચ દ્વિન્નં બદ્ધસીમાનમેવ અઞ્ઞમઞ્ઞં સમ્ભેદઅજ્ઝોત્થરણદોસપરિહારાય સીમન્તરિકા અનુઞ્ઞાતા, તથાપિ તદનુલોમતો એકં અરઞ્ઞસીમં નદીઆદિસીમઞ્ચ નિસ્સિતાનં એકસભાગાનં દ્વિન્નં સત્તબ્ભન્તરસીમાનમ્પિ ઉદકુક્ખેપસીમાનમ્પિ અઞ્ઞમઞ્ઞં સમ્ભેદજ્ઝોત્થરણં, સીમન્તરિકં વિના અબ્યવધાનેન ઠાનઞ્ચ ભગવતા અનભિમતમેવાતિ ઞત્વા અટ્ઠકથાચરિયા ઇધાપિ સીમન્તરિકાવિધાનમકંસુ. વિસભાગસીમાનમ્પિ હિ એકસીમાનિસ્સિતત્તં એકસભાગત્તઞ્ચાતિ દ્વીહઙ્ગેહિ સમન્નાગમે સતિ એવ સીમન્તરિકં વિના ઠાનં સમ્ભેદાય હોતિ, નાસતીતિ દટ્ઠબ્બં. સીમન્તરિકવિધાનસામત્થિયેનેવ ચેતાસં રુક્ખાદિસમ્બન્ધોપિ બદ્ધસીમા વિય અઞ્ઞમઞ્ઞં ન વટ્ટતીતિ અયમ્પિ નયતો દસ્સિતોવાતિ ગહેતબ્બં.

૧૬૭. **સભાવેનેવા**તિ ઇમિના ગામસીમા વિય અબદ્ધસીમાતિ દસ્સેતિ. **સબ્બમેત્થ સઙ્ઘકમ્મં કાતું વટ્ટતી**તિ સમાનસંવાસા એકૂપોસથાતિ દસ્સેતિ. **યેન કેનચી**તિ અન્તમસો સૂકરાદિના સત્તેન. મહોઘેન પન ઉણ્ણતટ્ઠાનતો નિન્નટ્ઠાને પતન્તેન ખતો ખુદ્દકો વા મહન્તો વા લક્ખણયુત્તો ‘‘જાતસ્સરો’’ત્વેવ વુચ્ચતિ. એત્થપિ ખુદ્દકે ઉદકુક્ખેપકિચ્ચં નત્થિ. સમુદ્દે પન સબ્બત્થ ઉદકુક્ખેપસીમાયમેવ કમ્મં કાતબ્બં સોધેતું દુક્કરત્તા. **પુન તત્થા**તિ લોકવોહારસિદ્ધાસુ એવ તાસુ નદીઆદીસુ તીસુ અબદ્ધસીમાસુ પુન વગ્ગકમ્મપરિહારત્થં સાસનવોહારસિદ્ધાય અબદ્ધસીમાય પરિચ્છેદં દસ્સેન્તોતિ અધિપ્પાયો. પાળિયં (મહાવ॰ ૧૪૭) ‘‘યં મજ્ઝિમસ્સ પુરિસસ્સા’’તિઆદીસુ ઉદકં ઉક્ખિપિત્વા ખિપીયતિ એત્થાતિ ઉદકુક્ખેપો, ઉદકસ્સ પતનોકાસો, તસ્મા **ઉદકુક્ખેપા**, અયઞ્હેત્થ પદસમ્બન્ધવસેન અત્થો – પરિસપરિયન્તતો પટ્ઠાય સમન્તા યાવ મજ્ઝિમસ્સ પુરિસસ્સ ઉદકુક્ખેપો ઉદકસ્સ પતનટ્ઠાનં, તાવ યં તં પરિચ્છિન્નટ્ઠાનં, અયં તત્થ નદીઆદીસુ અપરા સમાનસંવાસા ઉદકુક્ખેપસીમાતિ.

તસ્સ અન્તોતિ તસ્સ ઉદકુક્ખેપપરિચ્છિન્નસ્સ ઠાનસ્સ અન્તો. ન કેવલઞ્ચ તસ્સેવ અન્તો, તતો બહિપિ, ‘‘એકસ્સ ઉદકુક્ખેપસ્સ અન્તો ઠાતું ન વટ્ટતી’’તિ વચનં ઉદકુક્ખેપપરિચ્છેદસ્સ દુબ્બિજાનતો કમ્મકોપસઙ્કા હોતીતિ . તેનેવ માતિકાટ્ઠકથાયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) ‘‘પરિચ્છેદબ્ભન્તરે હત્થપાસં વિજહિત્વા ઠિતોપિ પરિચ્છેદતો બહિ અઞ્ઞં તત્તકંયેવ પરિચ્છેદં અનતિક્કમિત્વા ઠિતોપિ કમ્મં કોપેતિ, ઇદં સબ્બઅટ્ઠકથાસુ સન્નિટ્ઠાન’’ન્તિ વુત્તં. યં પનેત્થ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૪૭) ‘‘**તસ્સ અન્તોહત્થપાસં વિજહિત્વા ઠિતો કમ્મં કોપેતી**તિ ઇમિના પરિચ્છેદતો બહિ યત્થ કત્થચિ ઠિતો કમ્મં ન કોપેતી’’તિ વત્વા માતિકાટ્ઠકથાવચનમ્પિ પટિક્ખિપિત્વા ‘‘નેવ પાળિયં ન અટ્ઠકથાયં ઉપલબ્ભતી’’તિઆદિ બહુ પપઞ્ચિતં, તં ન સુન્દરં ઇધ અટ્ઠકથાવચનેન માતિકાટ્ઠકથાવચનસ્સ નયતો સંસન્દનતો સઙ્ઘટનતો. તથા હિ દ્વિન્નં ઉદકુક્ખેપપઅચ્છેદાનમન્તરા વિદત્થિચતુરઙ્ગુલમત્તમ્પિ સીમન્તરિકં અઠપેત્વા ‘‘અઞ્ઞો ઉદકુક્ખેપો સીમન્તરિકાય ઠપેતબ્બો, ‘‘તતો અધિકં વટ્ટતિ એવ, ઊનકં પન ન વટ્ટતી’’તિ એવં ઇધેવ વુત્તેન ઇમિના અટ્ઠકથાવચનેન સીમન્તરિકોપચારે ઉદકુક્ખેપતો ઊનકે ઠપિતે સીમાય સીમાસમ્ભેદતો કમ્મકોપોપિ વુત્તો એવ. યદગ્ગેન ચ એવં વુત્તો, તદગ્ગેન ચ તત્થ એકભિક્ખુનો પવેસેપિ સતિ તસ્સ સીમટ્ઠભાવતો કમ્મકોપો વુત્તો એવ હોતિ. અટ્ઠકથાયં ‘‘ઊનકં પન ન વટ્ટતી’’તિ કથનઞ્ચેતં ઉદકુક્ખેપપરિચ્છેદસ્સ દુબ્બિજાનન્તેનપિ સીમાસમ્ભેદસઙ્કાપરિહારત્થં વુત્તં. સત્તબ્ભન્તરસીમાનમન્તરા તત્તકપરિચ્છેદેનેવ સીમન્તરિકવિધાનવચનતોપિ એતાસં દુબ્બિજાનપરિચ્છેદતા, તત્થ

ચ ઠિતાનં કમ્મકોપસઙ્કા સિજ્ઝતિ. કમ્મકોપસઙ્કટ્ઠાનમ્પિ આચરિયા દૂરતો પરિહારત્થં ‘‘કમ્મકોપટ્ઠાન’’ન્તિ વત્વાવ ઠપેસુન્તિ ગહેતબ્બં.

સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૪૭) પન – **અપરિચ્છિન્નાયા**તિ બદ્ધસીમાવસેન અકતપરિચ્છેદાય. **યેન કેનચિ ખણિત્વા અકતો**તિ અન્તમસો તિરચ્છાનેનપિ ખણિત્વા અકતો. **તસ્સ અન્તોહત્થપાસં વિજહિત્વા ઠિતો કમ્મં કોપેતી**તિ ઇમિના પરિચ્છેદતો બહિ યત્થ કત્થચિ ઠિતો કમ્મં ન કોપેતીતિ દીપેતિ. યં પન વુત્તં માતિકાટ્ઠકથાયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) ‘‘પરિચ્છેદબ્ભન્તરે હત્થપાસં વિજહિત્વા ઠિતોપિ પરિચ્છેદતો બહિ અઞ્ઞં તત્તકંયેવ પરિચ્છેદં અનતિક્કમિત્વા ઠિતોપિ કમ્મં કોપેતિ, ઇદં સબ્બઅટ્ઠકથાસુ સન્નિટ્ઠાન’’ન્તિ. તત્થ **અઞ્ઞં તત્તકંયેવ પરિચ્છેદં અનતિક્કમિત્વા ઠિતોપિ કમ્મં કોપેતી**તિ ઇદં નેવ પાળિયં, ન અટ્ઠકથાયં ઉપલબ્ભતિ, યદિ ચેતં દ્વિન્નં સઙ્ઘાનં વિસું ઉપોસથાદિકમ્મકરણાધિકારે વુત્તત્તા ઉદકુક્ખેપતો બહિ અઞ્ઞં ઉદકુક્ખેપં અનતિક્કમિત્વા ઉપોસથાદિકરણત્થં ઠિતો સઙ્ઘો સીમાસમ્ભેદસમ્ભવતો કમ્મં કોપેતીતિ ઇમિના અધિપ્પાયેન વુત્તં સિયા, એવમ્પિ યુજ્જેય્ય. તેનેવ માતિકાટ્ઠકથાય લીનત્થપ્પકાસનિયં (કઙ્ખા॰ ટી॰ નિદાનવણ્ણના) વુત્તં ‘‘અઞ્ઞં તત્તકંયેવ પરિચ્છેદન્તિ દુતિયં ઉદકુક્ખેપં અનતિક્કન્તોપિ કોપેતિ. કસ્મા? અત્તનો ઉદકુક્ખેપસીમાય પરેસં ઉદકુક્ખેપસીમાય અજ્ઝોત્થટત્તા સીમાસમ્ભેદો હોતિ, તસ્મા કોપેતી’’તિ. ‘‘ઇદં સબ્બઅટ્ઠકથાસુ સન્નિટ્ઠાન’’ન્તિ ચ ઇમિનાવ અધિપ્પાયેન વુત્તન્તિ ગહેતબ્બં સબ્બાસુપિ અટ્ઠકથાસુ સીમાસમ્ભેદસ્સ અનિચ્છિતત્તા. તેનેવ હિ ‘‘અત્તનો ચ અઞ્ઞેસઞ્ચ ઉદકુક્ખેપપરિચ્છેદસ્સ અન્તરા અઞ્ઞો ઉદકુક્ખેપો સીમન્તરિકત્થાય ઠપેતબ્બો’’તિ વુત્તં. અઞ્ઞે પનેત્થ અઞ્ઞથાપિ પપઞ્ચેન્તિ, તં ન ગહેતબ્બં.

સબ્બત્થ સઙ્ઘો નિસીદતીતિ હત્થપાસં અવિજહિત્વા નિસીદતિ. **ઉદકુક્ખેપસીમાય કમ્મં નત્થી**તિ યસ્મા સબ્બોપિ નદીપદેસો ભિક્ખૂહિ અજ્ઝોત્થટો, તસ્મા સમન્તતો નદિયા અભાવા ઉદકુક્ખેપપ્પયોજનં નત્થિ. ઉદકુક્ખેપપ્પમાણા સીમન્તરિકા સુવિઞ્ઞેય્યતરા હોતિ, સીમાસમ્ભેદસઙ્કા ચ ન સિયાતિ સામીચિદસ્સનત્થં ‘‘**અઞ્ઞો ઉદકુક્ખેપો સીમન્તરિકત્થાય ઠપેતબ્બો**’’તિ વુત્તં. યત્તકેન પન સીમાસમ્ભેદો ન હોતિ, તત્તકં ઠપેતું વટ્ટતિયેવ. તેનેવાહુ પોરાણા ‘‘યત્તકેન સીમાસમ્ભેદો ન હોતિ, તત્તકમ્પિ ઠપેતું વટ્ટતી’’તિ. **ઊનકં પન ન વટ્ટતી**તિ ઇદમ્પિ ઉદકુક્ખેપસીમાય પરિસવસેન વડ્ઢનતો સીમાસમ્ભેદસઙ્કા સિયાતિ તન્નિવારણત્થમેવ વુત્તન્તિ વુત્તં.

વજિરબુદ્ધિટીકાયમ્પિ (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૧૪૭) – **યં મજ્ઝિમસ્સ પુરિસસ્સ સમન્તા ઉદકુક્ખેપા**તિ પન એતિસ્સા નદિયા ચતુવગ્ગાદીનં સઙ્ઘાનં વિસું ચતુવગ્ગકરણીયાદિકમ્મકરણકાલે સીમાપરિચ્છેદદસ્સનત્થં વુત્તં તિચીવરેન વિપ્પવાસાવિપ્પવાસપરિચ્છેદદસ્સનત્થમ્પિ સત્તબ્ભન્તરસીમાય પરિચ્છેદદસ્સનં વિયાતિ આચરિયા, તસ્મા ઉદકુક્ખેપપરિચ્છેદાભાવેપિ અન્તોનદિયં કમ્મં કાતું વટ્ટતીતિ સિદ્ધં. અયં પન વિસેસો – તત્થ નાવાગતો ચે, નાવાયં વુત્તનયેન, સત્થગતો ચે, સત્થે વુત્તનયેન. સો ચે અતિરેકચાતુમાસનિવુત્થો ચે, ગામે વુત્તનયેન તિચીવરાવિપ્પવાસો વેદિતબ્બો. તત્થાપિ અયં વિસેસો – સચે સત્થો ઉદકુક્ખેપસ્સ અન્તો હોતિ, ઉદકુક્ખેપસીમા પમાણન્તિ એકે. સત્થોવ પમાણન્તિ આચરિયા. **સચે પનેત્થ બહૂ ભિક્ખૂ**તિઆદિમ્હિ કેચિ અધિટ્ઠાનુપોસથં, કેચિ ગણુપોસથં, કેચિ સઙ્ઘુપોસથન્તિ વત્તુકામતાય ‘‘બહૂ સઙ્ઘા’’તિ અવત્વા ‘‘ભિક્ખૂ’’તિ વુત્તં. **ઊનકં પન ન વટ્ટતી**તિ એત્થ સીમાસમ્ભેદસમ્ભવતોતિ ઉપતિસ્સત્થેરો. ઠપેન્તે હિ ઊનકં ન ઠપેતબ્બં, ‘‘અટ્ઠપેતુમ્પિ વટ્ટતિ એવા’’તિ વુત્તન્તિ વુત્તં.

તન્તિ સીમં. **સીઘમેવ અતિક્કમતી**તિ ઇમિના તં અનતિક્કમિત્વા અન્તો એવ પરિવત્તમાનાય કાતું વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ. એતદત્થમેવ હિ વાલિકાદીહિ સીમાપરિચ્છિન્દનં, ઇતરથા બહિ પરિવત્તા નુ ખો, નો વાતિ કમ્મકોપસઙ્કા ભવેય્યાતિ. **અઞ્ઞિસ્સા અનુસ્સાવના**તિ કેવલાય નદીસીમાય અનુસ્સાવના. **અન્તોનદિયં જાતરુક્ખે વા**તિ ઉદકુક્ખેપપરિચ્છેદસ્સ બહિ ઠિતે રુક્ખે વા. બહિનદીતીરમેવ હિ વિસભાગસીમત્તા અબન્ધિતબ્બટ્ઠાનં, ન અન્તોનદી નિસ્સયત્તેન સભાગત્તા. તેનેવ ''બહિનદીતીરે વિહારસીમાય વા''તિઆદિના તીરમેવ અબન્ધિતબ્બટ્ઠાનત્તેન દસ્સિતં, ન પન નદી. **જાતરુક્ખેપિ ઠિતેહી**તિ ઇદં અન્તોઉદકુક્ખેપટ્ઠં સન્ધાય વુત્તં. ન હિ બહિઉદકુક્ખેપે ભિક્ખૂનં ઠાતું વટ્ટતિ.

રુક્ખસ્સાતિ તસ્સેવ અન્તોઉદકુક્ખેપટ્ઠસ્સ રુક્ખસ્સ. **સીમં વા સોધેત્વા**તિ યથાવુત્તં વિહારે બદ્ધસીમં ગામસીમઞ્ચ તત્થ ઠિતભિક્ખૂનં હત્થપાસાનયનબહિસીમકરણવસેનેવ સોધેત્વા. યથા ચ ઉદકુક્ખેપસીમાયં કમ્મં કરોન્તેહિ, એવં બદ્ધસીમાયં વા ગામસીમાયં વા કમ્મં કરોન્તેહિપિ ઉદકુક્ખેપસીમટ્ઠે સોધેત્વાવ કાતબ્બં. એતેનેવ સત્તબ્ભન્તરઅરઞ્ઞસીમાહિપિ સદ્ધિં ઉદકુક્ખેપસીમાય, ઇમાય ચ સદ્ધિં તાસં રુક્ખાદિસમ્બન્ધદોસોપિ નયતો દસ્સિતોવ હોતિ. ઇમિનાવ નયેન સત્તબ્ભન્તરસીમાય બદ્ધસીમગામસીમાહિપિ સદ્ધિં, એતાસઞ્ચ સત્તબ્ભન્તરસીમાય સદ્ધિં સમ્બન્ધદોસો ઞાતબ્બો. અટ્ઠકથાયં પનેતં સબ્બં વુત્તનયતોવ સક્કા વિઞ્ઞાતુન્તિ અઞ્ઞમઞ્ઞાસન્નાનમેવેત્થ દસ્સિતં.

તત્રિદં સુત્તાનુલોમતો નયગ્ગહણમુખં – યથા હિ બદ્ધસીમાયં સમ્મતા બદ્ધસીમા વિપત્તિસીમા હોતીતિ તાસં અઞ્ઞમઞ્ઞં રુક્ખાદિસમ્બન્ધો ન વટ્ટતિ, એવં નદીઆદીસુ સમ્મતાપિ બદ્ધસીમા વિપત્તિસીમાવ હોતીતિ તાહિપિ સદ્ધિં તસ્સા રુક્ખાદિસમ્બન્ધો ન વટ્ટતીતિ સિજ્ઝતિ. ઇમિના નયેન સત્તબ્ભન્તરસીમાય ગામનદીઆદીહિ સદ્ધિં, ઉદકુક્ખેપસીમાય ચ અરઞ્ઞાદીહિ સદ્ધિં રુક્ખાદિસમ્બન્ધસ્સનવટ્ટનકભાવો ઞાતબ્બો, એવમેતા ભગવતા અનુઞ્ઞાતા બદ્ધસીમસત્તબ્ભન્તરઉદકુક્ખેપસીમા અઞ્ઞમઞ્ઞઞ્ચેવ અત્તનો નિસ્સયવિરહિતાહિ ઇતરીતરાસં નિસ્સયસીમાહિ ચ રુક્ખાદિસમ્બન્ધે સતિ સમ્ભેદદોસમાપજ્જતીતિ સુત્તાનુલોમનયો ઞાતબ્બોવ.

અત્તનો અત્તનો પન નિસ્સયભૂતગામાદીહિ સદ્ધિં બદ્ધસીમાદીનં તિસ્સન્નં ઉપ્પત્તિકાલે ભગવતા અનુઞ્ઞાતસ્સ સમ્ભેદજ્ઝોત્થરણસ્સ અનુલોમનતો રુક્ખાદિસમ્બન્ધોપિ અનુઞ્ઞાતોવ હોતીતિ દટ્ઠબ્બં. યદિ એવં ઉદકુક્ખેપબદ્ધસીમાદીનં અન્તરા કસ્મા સીમન્તરિકા ન વિહિતાતિ? નિસ્સયભેદસભાવભેદેહિ સયમેવ ભિન્નત્તા. એકનિસ્સયએકસભાવાનમેવ હિ સીમન્તરિકાય વિનાસં કરોતીતિ વુત્તોવાયમત્થો. એતેનેવ નદીનિમિત્તં કત્વા બદ્ધાય સીમાય સઙ્ઘે કમ્મં કરોન્તે નદિયમ્પિ યાવ ગામક્ખેત્તં આહચ્ચ ઠિતાય ઉદકુક્ખેપસીમાય અઞ્ઞેસં કમ્મં કાતું વટ્ટતીતિ સિદ્ધં હોતિ. યા પનેતા લોકવોહારસિદ્ધા ગામારઞ્ઞનદીસમુદ્દજાતસ્સરસીમા પઞ્ચ, તા અઞ્ઞમઞ્ઞં રુક્ખાદિસમ્બન્ધેપિ સમ્ભેદદોસં નાપજ્જતિ તથા લોકવોહારાભાવતો. ન હિ ગામાદયો ગામન્તરાદીહિ નદીઆદીહિ ચ રુક્ખાદિસમ્બન્ધમત્તેન સમ્ભિન્નાતિ લોકે વોહરન્તિ. લોકવોહારસિદ્ધાનઞ્ચ લોકવોહારતોવ સમ્ભેદો વા અસમ્ભેદો વા ગહેતબ્બો, ન અઞ્ઞથા. તેનેવ અટ્ઠકથાયં તાસં અઞ્ઞમઞ્ઞં કત્થચિપિ સમ્ભેદનયો ન દસ્સિતો, સાસનવોહારસિદ્ધો એવ દસ્સિતોતિ.

એત્થ પન બદ્ધસીમાય તાવ ''હેટ્ઠા પથવીસન્ધારકં ઉદકં પરિયન્તં કત્વા સીમા ગતા હોતી''તિઆદિના અધોભાગપરિચ્છેદો અટ્ઠકથાયં સબ્બથા દસ્સિતો, ગામસીમાદીનં પન ન દસ્સિતો. કથમયં જાનિતબ્બોતિ? કેચિ તાવેત્થ ''ગામસીમાદયોપિ બદ્ધસીમા વિય પથવીસન્ધારકં ઉદકં આહચ્ચ તિટ્ઠતી''તિ વદન્તિ.

કેચિ પન તં પટિક્ખિપિત્વા ‘‘નદીસમુદ્દજાતસ્સરસીમા, તાવ તન્નિસ્સિતઉદકુક્ખેપસીમા ચ પથવિયા ઉપરિતલે હેટ્ઠા ચ ઉદકેન અજ્ઝોત્થરણપ્પદેસે એવ તિટ્ઠન્તિ, ન તતો હેટ્ઠા ઉદકસ્સ અજ્ઝોત્થરણાભાવા. સચે પન ઉદકોઘાદિના યોજનપ્પમાણમ્પિ નિન્નટ્ઠાનં હોતિ, નદીસીમાદયોવ હોન્તિ, ન તતો હેટ્ઠા. તસ્મા નદીઆદીનં હેટ્ઠા બહિતીરમુખેન ઉમઙ્ગેન, ઇદ્ધિયા વા પવિટ્ઠો ભિક્ખુ નદિયં ઠિતાનં કમ્મં ન કોપેતિ, સો પન આસન્નગામે ભિક્ખૂનં કમ્મં કોપેતિ. સચે પન સો ઉભિન્નં તીરગામાનં મજ્ઝે નિસિન્નો હોતિ, ઉભયગામટ્ઠાનં કમ્મં કોપેતિ. સચે પન તીરં ગામક્ખેત્તં ન હોતિ, અગામકારઞ્ઞમેવ. તત્થ પન તીરદ્વયેપિ સત્તબ્ભન્તરસીમં વિના કેવલાય ખુદ્દકારઞ્ઞસીમાયમેવ કમ્મં કોપેતિ. સચે સત્તબ્ભન્તરસીમાય કરોન્તિ, તદા યદિ તેસં સત્તબ્ભન્તરસીમાય પરિચ્છેદો એતસ્સ નિસિન્નોકાસસ્સ પરતો એકં સત્તબ્ભન્તરં અતિક્કમિત્વા ઠિતો ન કમ્મકોપો. નો ચે, કમ્મકોપો. ગામસીમાયં પન અન્તોઉમઙ્ગે વા બિલે વા ખણિત્વા વા યત્થ પવિસિતું સક્કા, યત્થ વા સુવણ્ણમણિઆદિં ખણિત્વા ગણ્હન્તિ, ગહેતું સક્કાતિ વા સમ્ભાવના હોતિ, તત્તકં હેટ્ઠાપિ ગામસીમા, તત્થ ઇદ્ધિયા અન્તો નિસિન્નોપિ કમ્મં કોપેતિ. યત્થ પન પકતિમનુસ્સાનં પવેસસમ્ભાવનાપિ નત્થિ, તં સબ્બં યાવ પથવીસન્ધારકઉદકા અરઞ્ઞસીમાવ, ન ગામસીમા. અરઞ્ઞસીમાયમ્પિ એસેવ નયો. તત્થપિ હિ યત્તકે પદેસે પવેસસમ્ભાવના, તત્તકમેવ ઉપરિતલે અરઞ્ઞસીમા પવત્તતિ. તતો પન હેટ્ઠા ન અરઞ્ઞસીમા તત્થ ઉપરિતલેન સહ એકારઞ્ઞવોહારાભાવતો. ન હિ તત્થ પવિટ્ઠં અરઞ્ઞં પવિટ્ઠોતિ વોહરન્તિ, તસ્મા તત્રટ્ઠો ઉપરિ અરઞ્ઞટ્ઠાનં કમ્મં ન કોપેતિ ઉમઙ્ગનદિયં ઠિતો વિય ઉપરિનદિયં ઠિતાનં. એકસ્મિઞ્હિ ચક્કવાળે ગામનદીસમુદ્દજાતસ્સરે મુઞ્ચિત્વા તદવસેસં અમનુસ્સાવાસં દેવબ્રહ્મલોકં ઉપાદાય સબ્બં અરઞ્ઞમેવ. ‘ગામા વા અરઞ્ઞા વા’તિ વુત્તત્તા હિ નદીસમુદ્દજાતસ્સરાદિપિ અરઞ્ઞમેવ. ઇધ પન નદીઆદીનં વિસું સીમાભાવેન ગહિતત્તા તદવસેસમેવ અરઞ્ઞં ગહેતબ્બં. તત્થ ચ યત્તકે પદેસે એકં અરઞ્ઞન્તિ વોહરન્તિ, અયમેકા અરઞ્ઞસીમા. ઇન્દપુરઞ્હિ સબ્બં એકારઞ્ઞસીમા, તથા અસુરયક્ખપુરાદિ. આકાસટ્ઠદેવબ્રહ્મવિમાનાનિ પન સમન્તા આકાસપરિચ્છિન્નાનિ પચ્ચેકં અરઞ્ઞસીમા સમુદ્દમજ્ઝે પબ્બતદીપકા વિય. તત્થ સબ્બત્થ સત્તબ્ભન્તરસીમાયં, અરઞ્ઞસીમાયમેવ વા કમ્મં કાતબ્બં, તસ્મા ઇધાપિ ઉપરિઅરઞ્ઞતલેન સદ્ધિં હેટ્ઠાપથવિયા એકારઞ્ઞવોહારાભાવા વિસું અરઞ્ઞસીમાતિ ગહેતબ્બં. તેનેવેત્થ ગામનદીઆદિસીમાકથાય અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૩૮) ‘ઇદ્ધિમા ભિક્ખુ હેટ્ઠાપથવિતલે ઠિતો કમ્મં કોપેતી’તિ બદ્ધસીમાયં દસ્સિતનયો ન દસ્સિતો’’તિ વદન્તિ.

ઇદઞ્ચેતાસં ગામસીમાદીનં હેટ્ઠાપમાણદસ્સનં સુત્તાદિવિરોધાભાવા યુત્તં વિય દિસ્સતિ, વીમંસિત્વા ગહેતબ્બં. એવં ગહણે ચ ગામસીમાયં સમ્મતા બદ્ધસીમા ઉપરિગામસીમં, હેટ્ઠા ઉદકપરિયન્તં અરઞ્ઞસીમઞ્ચ અવત્થરતીતિ તસ્સા અરઞ્ઞસીમાપિ ખેત્તન્તિ સિજ્ઝતિ. ભગવતા ચ ‘‘સબ્બા, ભિક્ખવે, નદી અસીમા’’તિઆદિના (મહાવ॰ ૧૪૭) નદીસમુદ્દજાતસ્સરા બદ્ધસીમાય અખેત્તભાવેન વુત્તા, ન પન અરઞ્ઞં, તસ્મા અરઞ્ઞમ્પિ બદ્ધસીમાય ખેત્તમેવાતિ ગહેતબ્બં. યદિ એવં કસ્મા તત્થ સા ન બજ્ઝતીતિ? પયોજનાભાવા. સીમાપેક્ખાનન્તરમેવ હિ સત્તબ્ભન્તરસીમાય સમ્ભવતો, તસ્સા ચ ઉપરિ સમ્મતાય બદ્ધસીમાય સમ્ભેદજ્ઝોત્થરણાનુલોમતો વિપત્તિસીમા એવ સિયા. ગામક્ખેત્તે પન ઠત્વા અગામકારઞ્ઞેકદેસમ્પિ અન્તોકરિત્વા સમ્મતા કિઞ્ચાપિ સુસમ્મતા અગામકારઞ્ઞે ભગવતા વિહિતાય સત્તબ્ભન્તરસીમાયપિ અનિવત્તનતો, તત્થ પન કમ્મં કાતું પવિટ્ઠાનમ્પિ તતો બહિ કેવલારઞ્ઞે કરોન્તાનમ્પિ અન્તરા તીણિ સત્તબ્ભન્તરાનિ ઠપેતબ્બાનિ. અઞ્ઞથા વિપત્તિ એવ સિયાતિ સબ્બથા નિરત્થકમેવ અગામકે અરઞ્ઞે બદ્ધસીમાકરણન્તિ વેદિતબ્બં.

અન્તોનદિયં પવિટ્ઠસાખાયાતિ નદિયા પથવીતલં આહચ્ચ ઠિતાય સાખાયપિ, પગેવ અનાહચ્ચ ઠિતાય. પારોહેપિ એસેવ નયો. એતેન સભાગનદીસીમં ફુસિત્વા ઠિતેન વિસભાગસીમાસમ્બન્ધસાખાદિના ઉદકુક્ખેપસીમાય સમ્બન્ધો ન વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ. એતેનેવ મહાસીમં ગામસીમઞ્ચ ફુસિત્વા ઠિતેન સાખાદિના માળકસીમાય સમ્બન્ધો ન વટ્ટતીતિ ઞાપિતોતિ દટ્ઠબ્બો. **અન્તોનદિયંયેવા**તિ સેતુપાદાનં તીરટ્ઠિતત્તં નિવત્તેતિ. તેન ઉદકુક્ખેપપરિચ્છેદતો બહિનદિયં પતિટ્ઠિતત્તેપિ સમ્ભેદાભાવં દસ્સેતિ. તેનાહ "**બહિતીરે પતિટ્ઠિતા**"તિઆદિ. યદિ હિ ઉદકુક્ખેપતો બહિ અન્તોનદિયમ્પિ પતિટ્ઠિતત્તે સમ્ભેદો ભવેય્ય, તમ્પિ પટિક્ખિપિતબ્બં ભવેય્ય કમ્મકોપસ્સ સમાનત્તા, ન ચ પટિક્ખિત્તં, તસ્મા સબ્બત્થ અત્તનો નિસ્સયસીમાય સમ્ભેદદોસો નત્થેવાતિ ગહેતબ્બં.

આવરણેન વાતિ દારુઆદીનિ ખણિત્વા ઉદકનિવારણેન. **કોટ્ટકબન્ધનેન વા**તિ મત્તિકાદીહિ પૂરેત્વા કતસેતુબન્ધનેન વા, ઉભયેનાપિ આવરણમેવ દસ્સેતિ. ''નદિં વિનાસેત્વા''તિ વુત્તમેવત્થં વિભાવેતિ "**હેટ્ઠા પાળિ બદ્ધા**"તિ, હેટ્ઠા નદિં આવરિત્વા પાળિ બદ્ધાતિ અત્થો. **છડ્ડિતોદક**ન્તિ અતિરિત્તોદકં. **નદિં ઓતરિત્વા સન્દનટ્ઠાનતો**તિ ઇમિના તળાકનદીનં અન્તરા પવત્તનટ્ઠાને ન વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ. **ઉપ્પતિત્વા**તિ તીરાદિભિન્દનવસેન વિપુલા હુત્વા. **વિહારસીમ**ન્તિ બદ્ધસીમં.

અગમનપથેતિ તદહેવ ગન્ત્વા નિવત્તિતું અસક્કુણેય્યે. **અરઞ્ઞસીમાસઙ્ખ્યમેવ ગચ્છતી**તિ લોકવોહારસિદ્ધં અગામકારઞ્ઞસીમં સન્ધાય વદતિ. **તત્થા**તિ પકતિયા મચ્છબન્ધાનં ગમનપથેસુ દીપકેસુ.

તં ઠાનન્તિ તેસં આવાટાદીનં કતટ્ઠાનમેવ, ન અકતન્તિ અત્થો. **લોણી**તિ સમુદ્દોદકસ્સ ઉપ્પત્તિવેગનિન્નો માતિકાકારેન પવત્તનકો.

સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૪૭) પન – **ગચ્છન્તિયા પન નાવાય કાતું ન વટ્ટતી**તિ એત્થ ઉદકુક્ખેપમનતિક્કમિત્વા પરિવત્તમાનાય કાતું વટ્ટતીતિ વેદિતબ્બં. **સીમં વા સોધેત્વા**તિ એત્થ સીમાસોધનં નામ ગામસીમાદીસુ ઠિતાનં હત્થપાસાનયનાદિ. ''નદિં વિનાસેત્વા તળાકં કરોન્તી''તિ વુત્તમેવત્થં વિભાવેતિ "**હેટ્ઠા પાળિ બદ્ધા**"તિ, હેટ્ઠા નદિં આવરિત્વા પાળિ બદ્ધાતિ અત્થો. **છડ્ડિતોદક**ન્તિ તળાકરક્ખણત્થં એકમન્તેન છડ્ડિતમુદકં. **દેવે અવસ્સન્તે**તિ દુબ્બુટ્ઠિકાલે વસ્સાનેપિ દેવે અવસ્સન્તે. **ઉપ્પતિત્વા**તિ ઉત્તરિત્વા. **ગામનિગમસીમં ઓત્થરિત્વા પવત્તતી**તિ વુત્તપ્પકારે વસ્સકાલે ચત્તારો માસે અબ્બોચ્છિન્ના પવત્તતિ. **વિહારસીમ**ન્તિ બદ્ધસીમં સન્ધાય વદતિ.

અગમનપથેતિ યત્થ તદહેવ ગન્ત્વા પચ્ચાગન્તું ન સક્કોતિ, તાદિસે પદેસે. **અરઞ્ઞસીમાસઙ્ખ્યમેવ ગચ્છતી**તિ સત્તબ્ભન્તરસીમં સન્ધાય વદતિ. **તેસ**ન્તિ મચ્છબન્ધાનં. **ગમનપરિયન્તસ્સ ઓરતો**તિ ગમનપરિયન્તસ્સ ઓરિમભાગે દીપકં પબ્બતઞ્ચ સન્ધાય વુત્તં, ન સમુદ્દપ્પદેસન્તિ વુત્તં.

સમ્ભિન્દન્તીતિ યત્થ ચતૂહિ ભિક્ખૂહિ નિસીદિતું ન સક્કા, તત્થ તતો પટ્ઠાય યાવ કેસગ્ગમત્તમ્પિ અત્તનો સીમાય કરોન્તા સમ્ભિન્દન્તિ, ચતુન્નમ્પિ ભિક્ખૂનં પહોનકતો પટ્ઠાય યાવ સકલમ્પિ અન્તોકરોન્તા અજ્ઝોત્થરન્તીતિ વેદિતબ્બં. **સંસટ્ઠવિટપા**તિ અઞ્ઞમઞ્ઞં સિબ્બિત્વા ઠિતમહાસાખમૂલા, એતેન અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ અતિઆસન્નતં દીપેતિ. સાખાય સાખં ફુસન્તાપિ હિ દૂરટ્ઠાપિ સિયું, તતો એકંસતો સમ્ભેદલક્ખણં ન દસ્સિતં સિયાતિ તં દસ્સેતું વિટપગ્ગહણં કતં. એવઞ્હિ ભિક્ખૂનં નિસીદિતું અપ્પહોનકટ્ઠાનં અત્તનો સીમાય અન્તોસીમકં કરિત્વા પુરાણવિહારં કરોન્તા સીમાય સીમં સમ્ભિન્દન્તિ નામ, ન તતો પરન્તિ દસ્સિતમેવ હોતિ. **બદ્ધા હોતી**તિ

પોરાણકવિહારસીમં સન્ધાય વુત્તં. **તં અમ્બ**ન્તિ અપરેન સમયેન પુરાણવિહારપરિક્ખેપાદીનં વિનટ્ઠત્તા અજાનન્તાનં તં પુરાણવિહારસીમાય નિમિત્તભૂતં અમ્બં. અત્તનો સીમાય અન્તોસીમટ્ઠં કરિત્વા પુરાણવિહારસીમટ્ઠં જમ્બું કિત્તેત્વા અમ્બજમ્બૂનં અન્તરે યં ઠાનં, તં અત્તનો સીમાય પવેસેત્વા બદ્ધાતિ અત્થો. એત્થ ચ પુરાણસીમાય નિમિત્તભૂતસ્સ ગામટ્ઠસ્સ અમ્બરુક્ખસ્સ અન્તોસીમટ્ઠાય જમ્બુયા સહ સંસટ્ઠવિટપત્તેપિ સીમાય બન્ધનકાલે વિપત્તિ વા પચ્છા ગામસીમાય સહ સમ્ભેદો વા કમ્મવિપત્તિ વા નાહોસીતિ મુખતોવ વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં.

પદેસન્તિ સઙ્ઘસ્સ નિસીદનપ્પહોનકં પદેસં. **સીમન્તરિકં ઠપેત્વા**તિઆદિના સમ્ભેદજ્ઝોત્થરણં કત્વા બદ્ધસીમાપિ અઞ્ઞમઞ્ઞં ફુસાપેત્વા અબ્યવધાનેન બદ્ધસીમાપિ અસીમા એવાતિ દસ્સેતિ, તસ્મા એકઙ્ગુલમત્તાપિ સીમન્તરિકા વટ્ટતિ એવ. સા પન દુબ્બોધાતિ અટ્ઠકથાસુ ચતુરઙ્ગુલાદિકા વુત્તાતિ દટ્ઠબ્બં. **દ્વિન્નં સીમાન**ન્તિ દ્વિન્નં બદ્ધસીમાનં. **નિમિત્તં હોતી**તિ નિમિત્તસ્સ સીમતો બાહિરત્તા બન્ધનકાલે તાવ સમ્ભેદદોસો નત્થીતિ અધિપ્પાયો. ન કેવલઞ્ચ નિમિત્તકતો એવ સઙ્કરં કરોતિ, અથ ખો સીમન્તરિકાય ઠિતો અઞ્ઞોપિ રુક્ખો કરોતિ એવ, તસ્મા અપ્પમત્તિકાય સીમન્તરિકાય વડ્ઢનકરુક્ખાદયો ન વટ્ટન્તિ એવ. એત્થ ચ ઉપરિ દિસ્સમાનખન્ધસાખાદિપવેસેસુ એવ સઙ્કરદોસસ્સ સબ્બત્થ દસ્સિતત્તા અદિસ્સમાનાનં મૂલાનં પવેસેપિ ભૂમિગતિકત્તા દોસો નત્થીતિ સિજ્ઝતિ. સચે પન મૂલાનિપિ દિસ્સમાનાનિ નેવ પવિસન્તિ, સઙ્કરોવ, પબ્બતપાસાણા પન દિસ્સમાનાપિ ભૂમિગતિકાયેવ. યદિ પન બન્ધનકાલે એવ એકો થૂલરુક્ખો ઉભયમ્પિ સીમં આહચ્ચ તિટ્ઠતિ, પચ્છા બદ્ધા અસીમા હોતીતિ દટ્ઠબ્બં.

સીમસઙ્કરન્તિ સીમસમ્ભેદં. યં પનેત્થ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૪૮) વુત્તં "**સીમસઙ્કરં કરોતી**તિ વડ્ઢિત્વા સીમપ્પદેસં પવિટ્ઠે દ્વિન્નં સીમાનં ગતટ્ઠાનસ્સ દુબ્બિઞ્ઞેય્યત્તા વુત્ત''ન્તિ, તં ન યુત્તં ગામસીમાયપિ સહ સઙ્કરં કરોતીતિ વત્તબ્બતો. તત્થાપિ હિ નિમિત્તે વડ્ઢિતે ગામસીમબદ્ધસીમાનં ગતટ્ઠાનં દુબ્બિઞ્ઞેય્યમેવ હોતિ. તત્થ પન અવત્વા દ્વિન્નં બદ્ધસીમાનમેવ સઙ્કરસ્સ વુત્તત્તા યથાવુત્તસમ્બન્ધદોસોવ સઙ્કરસદ્દેન વુત્તોતિ ગહેતબ્બં. પાળિયં (મહાવ॰ ૧૪૮) પન નિદાનવસેન "યેસં, ભિક્ખવે, સીમા પચ્છા સમ્મતા, તેસં તં કમ્મં અધમ્મિક''ન્તિઆદિના પચ્છા સમ્મતાય અસીમત્તે વુત્તેપિ દ્વીસુ ગામસીમાસુ ઠત્વા દ્વીહિ સઙ્ઘેહિ સમ્ભેદં વા અજ્ઝોત્થરણં વા કત્વા સીમન્તરિકં અટ્ઠપેત્વા વા રુક્ખપારોહાદિસમ્બન્ધં અવિયોજેત્વા વા એકસ્મિં ખણે કમ્મવાચાનિટ્ઠાપનવસેન એકતો સમ્મતાનં દ્વિન્નમ્પિ સીમાનં અસીમતા પકાસિતાતિ વેદિતબ્બં.

સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૪૮) "**સંસટ્ઠવિટપા**તિ ઇમિના અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ આસન્નતં દીપેતિ. **બદ્ધા હોતી**તિ પચ્છિમદિસાભાગે સીમં સન્ધાય વુત્તં. **તસ્સા પદેસ**ન્તિ યત્થ ઠત્વા ભિક્ખૂહિ કમ્મં કાતું સક્કા હોતિ, તાદિસં પદેસં. યત્થ પન ઠિતેહિ કમ્મં કાતું ન સક્કા હોતિ, તાદિસં પદેસં અન્તો કરિત્વા બન્ધન્તા સીમાય સીમં સમ્ભિન્દન્તિ નામ. **દ્વિન્નં સીમાનં નિમિત્તં હોતી**તિ નિમિત્તસ્સ સીમતો બાહિરત્તા સીમસમ્ભેદો ન હોતીતિ વુત્તં. **સીમસઙ્કરં કરોતી**તિ વડ્ઢિત્વા સીમપ્પદેસં પવિટ્ઠે દ્વિન્નં સીમાનં ગતટ્ઠાનસ્સ દુવિઞ્ઞેય્યત્તા વુત્તં, ન ચ પન તત્થ કમ્મં કાતું ન વટ્ટતીતિ દસ્સનત્થં. ન હિ સીમા તત્તકેન અસીમા હોતિ, દ્વે પન સીમા પચ્છા વડ્ઢિતેન રુક્ખેન અજ્ઝોત્થટા એકાબદ્ધા હોન્તિ, તસ્મા એકત્થ ઠત્વા કમ્મં કરોન્તેહિ ઇતરં સોધેત્વા કાતબ્બ''ન્તિ વુત્તં.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

સીમાવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

ચતુવીસતિમો પરિચ્છેદો.

સીમાબન્ધનવિનિચ્છયકથા

એવં સીમાવિનિચ્છયં કથેત્વા પાળિયં સીમકથાય ઉપોસથક્ખન્ધકપરિયાપન્નત્તા ઉપોસથક્ખન્ધકાનન્તરઞ્ચ પવારણક્ખન્ધકસ્સ આગતત્તા તદનુક્કમેન સીમાવિનિચ્છયતો ઉપોસથપવારણવિનિચ્છયં કથેતુમારદ્ધેપિ સાસનવુદ્ધિકરણત્થં ઉપસમ્પદાદિવિનયકમ્મકરણટ્ઠાનભૂતં સીમં બન્ધિતુકામાનં લજ્જિપેસલબહુસ્સુતસિક્ખાકામભિક્ખૂનં પઞ્ઞાસતિવીરિયજનનત્થં સીમાબન્ધનકથા અમ્હેહિ આરભીયતે . તત્થ અપલોકનાદિચતુબ્બિધકમ્મકરણટ્ઠાનભૂતા સીમા નામ બદ્ધઅબદ્ધવસેન દુવિધા હોતિ. તત્થાપિ બદ્ધસીમા ખણ્ડસીમા, સમાનસંવાસકસીમા, અવિપ્પવાસસીમાતિ તિબ્બિધા હોતિ, તથા અબદ્ધસીમાપિ ગામસીમા, ઉદકુક્ખેપસીમા, સત્તબ્ભન્તરસીમાતિ. વુત્તઞ્હેતં આચરિયબુદ્ધદત્તત્થેરેન વિનયવિનિચ્છયે –

''ખણ્ડસમાનસંવાસા-વિપ્પવાસાતિ ભેદતો;
ઇતિ બદ્ધા તિધા વુત્તા, અબદ્ધાપિ તિધા મતા.

''ગામતો ઉદકુક્ખેપા, સત્તબ્ભન્તરતોપિ ચ;
તત્થ ગામપરિચ્છેદો, ગામસીમાતિ વુચ્ચતી''તિ.

તત્થ બદ્ધસીમં બન્ધિતુકામેન અતિખુદ્દિકા, અતિમહતી, ખણ્ડનિમિત્તા, છાયાનિમિત્તા, અનિમિત્તા, બહિસીમે ઠિતસમ્મતા, નદિયા સમ્મતા, સમુદ્દે સમ્મતા, જાતસ્સરે સમ્મતા, સીમાય સીમં સમ્ભિન્દન્તેન સમ્મતા, સીમાય સીમં અજ્ઝોત્થરન્તેન સમ્મતાતિ વુત્તા ઇમા એકાદસ વિપત્તિસીમાયો અતિક્કમિત્વા નિમિત્તસમ્પત્તિ, પરિસસમ્પત્તિ, કમ્મવાચાસમ્પત્તીતિ વુત્તાય તિવિધસમ્પત્તિયા યુત્તં કત્વા પઠમં કિત્તિતનિમિત્તેન સબ્બપચ્છિમકિત્તિતનિમિત્તં સમ્બન્ધં કત્વા બન્ધિતબ્બા. વુત્તઞ્હેતં અટ્ઠકથાચરિયેન કઙ્ખાવિતરણિયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) ''તત્થ એકાદસ વિપત્તિસીમાયો અતિક્કમિત્વા તિવિધસમ્પત્તિયુત્તા નિમિત્તેન નિમિત્તં સમ્બન્ધિત્વા સમ્મતા સીમા બદ્ધસીમા નામા''તિ. એતેન એતેસુ એકાદસસુ વિપત્તીસુ એકાયપિ યુત્તાય, તિવિધસમ્પત્તીસુ એકાયપિ અયુત્તાય, નિમિત્તેન નિમિત્તં અસમ્બન્ધં કત્વા સમ્મતાય ચ સતિ સીમા ન હોતીતિ દસ્સેતિ.

એવં સીમં બન્ધિતુકામેન ભિક્ખુના સબ્બલક્ખણપરિપૂરત્થં મહન્તો ઉસ્સાહો કરણીયો હોતિ, તસ્મા સીમાબન્ધનકાલે તીસુ સમ્પત્તીસુ પરિસસમ્પત્તિસિદ્ધિયા પઠમં તાવ ગામસીમા ઉપપરિક્ખિતબ્બા. એત્થાહ ''નનુ બદ્ધસીમા વા બન્ધિતબ્બા, અથ કસ્મા ગામસીમા ઉપપરિક્ખિતબ્બા''તિ? ગામસીમાયં ઠત્વા બદ્ધસીમાય બન્ધિતબ્બતો. વુત્તઞ્હેતં ભગવતા ''અસમ્મતાય, ભિક્ખવે, સીમાય અટ્ઠપિતાય યં ગામં વા નિગમં વા ઉપનિસ્સાય વિહરતિ, યા તસ્સ વા ગામસ્સ ગામસીમા, નિગમસ્સ વા નિગમસીમા, અયં તત્થ સમાનસંવાસા એકૂપોસથા''તિ (મહાવ॰ ૧૪૭). ઇધ પાળિયં સરૂપેન અનાગતમ્પિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૪૭) ''ગામગ્ગહણેન ચેત્થ નગરમ્પિ ગહિતમેવ હોતી''તિ વુત્તત્તા નગરસીમાપિ ગહિતા હોતિ, તસ્મા યસ્મિં અબદ્ધસીમવિહારે ભિક્ખૂ યં ગામં ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ, તસ્સ ગામસ્સ પરિચ્છેદો ગામસીમા નામ. યં નિગમં ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ, તસ્સ નિગમસ્સ પરિચ્છેદો નિગમસીમા નામ. યં નગરં ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ, તસ્સ નગરસ્સ પરિચ્છેદો નગરસીમા નામ. તા સબ્બાપિ ગામસીમાતિ વુચ્ચન્તિ. તેસં ભિક્ખૂનં સમાનસંવાસા એકૂપોસથબદ્ધસીમા વિય એકતો ઉપોસથાદિસઙ્ઘકમ્મકરણારહા હોન્તિ, ઈદિસેયેવ ચ પદેસે સીમં બન્ધિતુમરહતિ, ન ઉપોસથાદિસઙ્ઘકમ્માનરહે પદેસેતિ વુત્તં હોતિ.

તત્થ ‘‘યત્તકે પદેસે તસ્સ તસ્સ ગામસ્સ ગામભોજકા બલિં લભન્તિ, સો પદેસો અપ્પો વા હોતુ મહન્તો વા, ગામસીમાત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતી’’તિ અટ્ઠકથાયં વચનતો ગામાદિભોજકાનં બલિલભનટ્ઠાનં ગામસીમા હોતિ, ઇદઞ્ચ યેભુય્યવસેન વુત્તં. બલિં અલભન્તોપિ રાજપણ્ણે આરોપિતપદેસે તસ્સ ગામસ્સ ગામસીમાયેવ. વુત્તઞ્હિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૪૭) ‘‘**બલિં લભન્તી**તિ ઇદં યેભુય્યવસેન વુત્તં. ‘અયં ગામો એત્તકો કરીસભાગો’તિઆદિના પન રાજપણ્ણેસુ આરોપિતેસુ ભૂમિભાગેસુ યસ્મિં યસ્મિં તળાકમાતિકાસુસાનપબ્બતાદિકે પદેસે બલિં ન ગણ્હન્તિ, સોપિ ગામસીમા એવ. રાજાદીહિ પરિચ્છિન્નભૂમિભાગો હિ સબ્બોવ ઠપેત્વા નદીલોણિજાતસ્સરે ગામસીમાતિ વેદિતબ્બો’’તિ. અયં પકતિગામસીમા નામ. ‘‘યમ્પિ એકસ્મિંયેવ ગામક્ખેત્તે એકં પદેસં, ‘અયં વિસુંગામો હોતૂ’તિ પરિચ્છિન્દિત્વા રાજા કસ્સચિ દેતિ, સોપિ વિસુંગામસીમા હોતિયેવા’’તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૪૭) વચનતો રાજા ‘‘પકતિગામક્ખેત્તેયેવ પકતિગામતો વિસું પકતિગામેન અસમ્મિસ્સો ગામો હોતૂ’’તિ યં પદેસં દેતિ, સો પદેસો વિસુંગામસીમા નામ. ઇતિ પકતિગામસીમા ચ રાજૂનં ઇચ્છાવસેન પવત્તા વિસુંગામસીમા ચ બદ્ધસીમા વિય સબ્બકમ્મારહા, તસ્મા અભિનવબદ્ધસીમં બન્ધિતુકામેહિ પકતિગામસીમં વા વિસુંગામસીમં વા સોધેત્વા કત્તબ્બં હોતિ. તથા હિ વુત્તં અટ્ઠકથાયં ‘‘તસ્મા સા ચ ઇતરા ચ પકતિગામનગરનિગમસીમા બદ્ધસીમાસદિસાયેવ હોન્તી’’તિ. વિમતિવિનોદનિયઞ્ચ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૪૭) ‘‘તત્થ હિ સા ચ રાજિચ્છાવસેન પરિવત્તિત્વા સમુપ્પન્ના અભિનવા ચ ઇતરા ચ અપરિવત્તા પકતિગામસીમા, યથા બદ્ધસીમાયં સબ્બં સઙ્ઘકમ્મં કાતું વટ્ટતિ, એવમેતાપિ સબ્બકમ્મારહતાસદિસેન બદ્ધસીમાસદિસા, સા સમાનસંવાસા એકૂપોસથાતિ અધિપ્પાયો’’તિ વુત્તં.

કેચિ પન આચરિયા ‘‘મયં સીમં બન્ધિતુકામા, તસ્મા એત્તકો ભૂમિપરિચ્છેદો વિસું ખેત્તં હોતૂ’’તિ રાજાનં આપુચ્છિત્વા તેન ઓકાસે કતે ‘‘ઇદં ઠાનં વિસુંગામક્ખેત્તં હોતી’’તિ મનસિ કત્વા તત્રટ્ઠેયેવ ભિક્ખૂ ચ હત્થપાસાનયનાદિના સોધેત્વા સીમાસમૂહનસીમાબન્ધનાદીનિ કરોન્તિ, તં કરણં ‘‘અયં વિસુંગામો હોતૂતિ પરિચ્છિન્દિત્વા રાજા કસ્સચિ દેતી’’તિ અટ્ઠકથાવચનેન, ‘‘સા ચ રાજિચ્છાવસેન પરિવત્તિત્વા સમુપ્પન્ના અભિનવા ચા’’તિ આગતેન વિમતિવિનોદનીટીકાવચનેન ચ સમેન્તં વિય ન દિસ્સતિ. કથં? અટ્ઠકથાવચને તાવ ‘‘અયં વિસુંગામો હોતૂ’’તિ ઇમિના ન કેવલં પુરિમગામોયેવ ગામો હોતુ, અથ ખો ઇદાનિ પરિચ્છિન્નપદેસોપિ વિસુંયેવ ગામો હોતૂતિ એકંયેવ ગામક્ખેત્તં દ્વે ગામે કરોતીતિ દસ્સેતિ. ‘‘રાજા કસ્સચિ દેતી’’તિ ઇમિના ગામભોજકસ્સ દિન્નભાવં પકાસેતિ, ઇધ પન નેવ દ્વે ગામે કરોતિ, ન ચ ગામભોજકસ્સ દેતિ, કેવલં ભિક્ખૂનં અનુમતિયા યાવકાલિકવસેનેવ ઓકાસં કરોતિ, એવં અટ્ઠકથાવચનેનપિ સમેન્તં વિય ન દિસ્સતિ. વિમતિવિનોદનીટીકાવચનેનપિ ‘‘રાજિચ્છાવસેન પરિવત્તિત્વા’’તિ ઇમિના અગામભૂતં ખેત્તં રાજિચ્છાવસેન પરિવત્તિત્વા ગામો હોતીતિ દસ્સેતિ. ‘‘અભિનવા ચા’’તિ ઇમિના પુરાણગામસીમા ચ અભિનવગામસીમા ચાતિ પુરિમગામેન અમિસ્સં વિસુંગામલક્ખણં દસ્સેતિ. ઇધ પન રાજિચ્છાવસેન પરિવત્તિત્વા ખેત્તસ્સ વિસુંગામભૂતભાવો ચ અભિનવભાવેન વિસુંગામલક્ખણઞ્ચ ન દિસ્સતિ, એવં ટીકાવચનેનપિ સમેન્તં વિય ન દિસ્સતિ.

વિનયવિનિચ્છયટીકાયઞ્ચ ‘‘**ગામપરિચ્છેદો**તિ સબ્બદિસાસુ સમ્મા પરિચ્છિન્દિત્વા ‘ઇમસ્સ પદેસસ્સ એત્તકો કરો’તિ એવં કરેન નિયમિતો ગામપ્પદેસો’’તિ એવં આયવસેનેવ પરિચ્છિન્દનં વુત્તં, ન અનુમતિકરણમત્તેન, તસ્મા વિસુંગામલક્ખણં અપ્પત્તતાય પકતિગામેન સઙ્કરો હોતિ, ન તત્થ ઉપોસથાદિસઙ્ઘકમ્મં કાતુમરહતિ, ઉપોસથાદિસઙ્ઘકમ્મકરણારહપદેસેયેવ સીમાસમૂહનનસીમાબન્ધનકમ્મમ્પિ કરણારહં હોતિ ઞત્તિદુતિયકમ્મત્તા તેસં

કમ્માનં, તસ્મા તેસં આચરિયાનં તં કરણં અઞ્ઞે આચરિયા ન ઇચ્છન્તિ. અઞ્ઞે પન આચરિયા ‘‘તં પરિચ્છિન્નપ્પદેસં ‘વિસુંગામો હોતૂ’તિ રાજા કસ્સચિ દેતિ, ગામભોજકો ચ તતો બલિં પટિગ્ગણ્હાતિ, તદા વિસુંગામો હોતિ, ન તતો પુબ્બે’’તિ વદન્તિ. તેસં તં વચનં ‘‘એવં કરેન નિયમિતો પદેસો’’તિ વિનિચ્છયટીકાવચનઞ્ચ ‘‘ગામાદીનં કરગ્ગાહપરિચ્છિન્નો સમન્તતો પદેસો ગામસીમા’’તિ સીમાલઙ્કારગણ્ઠિવચનઞ્ચ સન્ધાય વુત્તં સિયા, તેસુ પન ‘‘ઇમસ્સ પદેસસ્સ એત્તકો કરો’’તિ એવં કરપરિચ્છિન્દનં વુત્તં, ન ગામભોજકસ્સ બલિગ્ગહણં. અટ્ઠકથાયઞ્ચ ‘‘રાજા કસ્સચિ દેતી’’તિ દાનમેવ વદતિ, ન ‘‘ગામભોજકો ચ બલિં ગણ્હાતી’’તિ પટિગ્ગહણં, તસ્મા તમ્પિ વચનં અઞ્ઞે પણ્ડિતા ન સમ્પટિચ્છન્તિ, તસ્મા પથવિસ્સરો રાજા ‘‘ઇમસ્મિં ગામક્ખેત્તે એત્તકકરીસમત્તો પદેસો પુરિમગામતો વિસુંગામો હોતૂ’’તિ પરિચ્છિન્દિત્વા દેતિ, એત્તાવતા સો પદેસો બલિં પટિગ્ગહિતો વા હોતુ અપ્પટિગ્ગહિતો વા, વિસુંગામો નામ હોતીતિ દટ્ઠબ્બો.

એવં પકતિગામલક્ખણઞ્ચ વિસુંગામલક્ખણઞ્ચ તથતો ઞત્વા બદ્ધસીમં બન્ધિતુકામો યદિ પકતિગામસીમા નાતિવિત્થારા હોતિ સુખરક્ખિતા, તમેવ પકતિગામસીમં સુટ્ઠુ રક્ખાપેત્વા સુટ્ઠુ સોધેત્વા સીમાસમૂહનનસીમાસમ્મુતિકમ્માનિ કાતબ્બાનિ. યદિ પન પકતિગામસીમા અતિવિત્થારા હોતિ, નિગમસીમા, નગરસીમા વા હોન્તિ, બહૂનં ભિક્ખૂનં નિસિન્નટ્ઠાનસઞ્ચરણટ્ઠાનત્તા સોધેતું વા રક્ખિતું વા ન સક્કોન્તિ, એવઞ્ચ સતિ પથવિસ્સરરાજૂહિ પરિચ્છિન્નાય વિસુંગામસીમાય સુટ્ઠુ સોધેત્વા સુરક્ખિતં કત્વા સીમાસમૂહનનસીમાસમ્મુતિકમ્મં કાતબ્બં. કથં પન સુટ્ઠુ સોધનઞ્ચ સુટ્ઠુ રક્ખણઞ્ચ કાતબ્બં? સીમં બન્ધિતુકામેન હિ સામન્તવિહારેસુ ભિક્ખૂ તસ્સ તસ્સ વિહારસ્સ સીમાપરિચ્છેદં પુચ્છિત્વા બદ્ધસીમવિહારાનં સીમાય સીમન્તરિકં, અબદ્ધસીમવિહારાનં સીમાય ઉપચારં ઠપેત્વા દિસાચારિકભિક્ખૂનં નિસ્સઞ્ચારસમયે સચે એકસ્મિં ગામક્ખેત્તે સીમં બન્ધિતુકામા, યે તત્થ બદ્ધસીમવિહારા, તેસુ ભિક્ખૂનં ‘‘મયં અજ્જ સીમં બન્ધિસ્સામ, તુમ્હે સકસકસીમાય પરિચ્છેદતો મા નિક્ખમથા’’તિ પેસેતબ્બં. યે અબદ્ધસીમવિહારા, તેસુ ભિક્ખૂ એકજ્ઝં સન્નિપાતેતબ્બા, છન્દારહાનં છન્દો આહરાપેતબ્બો. એવં સન્નિપતિતેસુ પન ભિક્ખૂસુ છન્દારહાનં છન્દે આહટે તેસુ તેસુ મગ્ગેસુ ચ નદીતિત્થગામદ્વારાદીસુ ચ આગન્તુકભિક્ખૂનં સીઘં સીઘં હત્થપાસાનયનત્થઞ્ચ બહિસીમકરણત્થઞ્ચ આરામિકે ચેવ સમણુદ્દેસે ચ ઠપેત્વા ભેરિસઞ્ઞં વા સઙ્ખસઞ્ઞં વા કત્વા સીમા સમૂહનિતબ્બાતિ.

નનુ ચ ઇદં સોધનં રક્ખણઞ્ચ સીમાસમ્મુતિકાલેયેવ અટ્ઠકથાયં વુત્તં, અથ કસ્મા ઇધ સીમાસમૂહનને વુત્તન્તિ? ઇમસ્સપિ સીમાસમૂહનનકમ્મસ્સ ઞત્તિદુતિયકમ્મત્તા પરિસસમ્પત્તિજનનત્થં વુત્તન્તિ દટ્ઠબ્બં. એવં સન્તેપિ ઇદં સીમાસમૂહનનકમ્મં નામ યદિ પોરાણા બદ્ધસીમા અત્થિ, તદટ્ઠકસઙ્ઘે હત્થપાસગતે અઞ્ઞેસુ ભિક્ખૂસુ ગામસીમં પવિટ્ઠેસુપિ કમ્મભેદો નત્થિ. યદિ પોરાણા બદ્ધસીમા નત્થિ, એવમ્પિ સતિ કેવલં ગામસીમાભૂતત્તા સીમાસમૂહનનકમ્મે અસમ્પજ્જન્તેપિ દોસો નત્થિ, અથ કસ્મા સોધના વુત્તાતિ? સચ્ચં, તથાપિ સમૂહનિતબ્બા પોરાણસીમાપરિચ્છેદસ્સ દુવિઞ્ઞેય્યત્તા. સચે હિ મહતિયા પોરાણબદ્ધસીમાય એકસ્મિં પદેસે સીમં સમૂહનિસ્સામાતિ સઙ્ઘે સન્નિપતિતે તસ્સાયેવ સીમાય અઞ્ઞસ્મિં પદેસે ભિક્ખુમ્હિ પવિટ્ઠે અજાનન્તસ્સપિ કમ્મં વિપજ્જતિ, તસ્મા મહુસ્સાહેન સોધેતબ્બાવાતિ દટ્ઠબ્બં. એવં ગામસીમસોધનં ‘‘પરિસસમ્પત્તિયા યુત્તા નામ સબ્બન્તિમેન પરિચ્છેદેન ચતૂહિ ભિક્ખૂહિ સન્નિપતિત્વા યાવતિકા તસ્મિં ગામક્ખેત્તે બદ્ધસીમં વા નદીસમુદ્દજાતસ્સરે વા અનોક્કમિત્વા ઠિતા ભિક્ખૂ, તે સબ્બે હત્થપાસે વા કત્વા છન્દં વા આહરિત્વા સમ્મતા’’તિ કઙ્ખાવિતરણિયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) આગતત્તા પરિસસમ્પત્તિકારણં હોતીતિ વિઞ્ઞાયતિ. તતો ‘‘સીમાય

સીમં સમ્ભિન્દન્તેન સમ્મતા, સીમાય સીમં અજ્ઝોત્થરન્તેન સમ્મતા''તિ વુત્તેહિ દ્વીહિ વિપત્તિદોસેહિ મુચ્ચનત્થં સીમસમૂહનનકમ્મં કાતબ્બં.

સીમાય અસમૂહતાય સતિ કથં વિપત્તિદ્વયં આપજ્જેય્યાતિ, તથા સોધિતાયપિ ગામસીમાય. યદિ પોરાણબદ્ધસીમા વિજ્જમાના ભવેય્ય, તસ્સા વિજ્જમાનભાવં અજાનન્તા નવં બદ્ધસીમં બન્ધેય્યું. પોરાણસીમાય હિ નિમિત્તં અન્તો કત્વા તસ્સ સમીપે પોરાણસીમાય અન્તો ઠિતં અઞ્ઞં નિમિત્તં કત્વા નવં બદ્ધસીમં બન્ધેય્યું, સીમાય સીમં સમ્ભિન્દન્તેન સમ્મતા નામ હોતિ. તેન વુત્તં કઙ્ખાવિતરણિયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) ''**સીમાય સીમં સમ્ભિન્દન્તેન સમ્મતા** નામ અત્તનો સીમાય પરેસં સીમં સમ્ભિન્દન્તેન સમ્મતા. સચે હિ પોરાણકસ્સ વિહારસ્સ પુરત્થિમાય દિસાય અમ્બો ચેવ જમ્બૂ ચાતિ દ્વે રુક્ખા અઞ્ઞમઞ્ઞં સંસટ્ઠવિટપા હોન્તિ, તેસુ અમ્બસ્સ પચ્છિમદિસાભાગે જમ્બૂ. વિહારસીમા ચ જમ્બું અન્તો કત્વા અમ્બં કિત્તેત્વા બદ્ધા હોતિ, અથ પચ્છા તસ્સ વિહારસ્સ પુરત્થિમદિસાયં વિહારે કતે સીમં બન્ધન્તા ભિક્ખૂ અમ્બં અન્તો કત્વા જમ્બું કિત્તેત્વા બન્ધન્તિ, સીમાય સીમા સમ્ભિન્ના નામ હોતી''તિ. પોરાણસીમાય ચ એકદેસં વા સકલપોરાણસીમં વા અન્તો કરિત્વા નવં સીમં બન્ધેય્યું, સીમાય સીમં અજ્ઝોત્થરન્તેન સમ્મતા નામ . વુત્તઞ્હેતં કઙ્ખાવિતરણિયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) ''**સીમાય સીમં અજ્ઝોત્થરન્તેન સમ્મતા** નામ અત્તનો સીમાય પરેસં સીમં અજ્ઝોત્થરન્તેન સમ્મતા. સચે હિ પરેસં બદ્ધસીમં સકલં વા તસ્સા પદેસં વા અન્તો કત્વા અત્તનો સીમં સમ્મન્નન્તિ, સીમાય સીમં અજ્ઝોત્થરિતા નામ હોતી''તિ.

યસ્મિં પદેસે ચત્તારો ભિક્ખૂ નિસીદિત્વા કમ્મં કાતું ન સક્કોન્તિ, તત્થ તતો પટ્ઠાય યાવ કેસગ્ગમત્તમ્પિ અઞ્ઞેસં પોરાણબદ્ધસીમપ્પદેસં અત્તનો સીમાય અન્તો કરોન્તો સીમાય સીમં સમ્ભિન્દતિ નામ. ચતુન્નં ભિક્ખૂનં નિસીદિતું પહોનકટ્ઠાનતો પટ્ઠાય યાવ સકલમ્પિ અઞ્ઞેસં પોરાણબદ્ધસીમાપદેસં અત્તનો સીમાય અન્તો કરોન્તો સીમાય સીમં અજ્ઝોત્થરતિ નામ. વુત્તઞ્હેતં કઙ્ખાવિતરણિયા લીનત્થપકાસનિયં (કઙ્ખા॰ અભિ॰ ટી॰ નિદાનવણ્ણના) ''**તસ્સા પદેસ**ન્તિ તસ્સા એકદેસં, યત્થ ઠત્વા ચતૂહિ ભિક્ખૂહિ કમ્મં કાતું સક્કા હોતિ, તાદિસં એકદેસન્તિ વુત્તં હોતિ. યત્થ પન ઠિતેહિ કમ્મં કાતું ન સક્કા, તાદિસં પદેસં અન્તો કરિત્વા સીમાય સીમં સમ્ભિન્દન્તિ નામ, ન તુ અજ્ઝોત્થરન્તિ નામાતિ ગહેતબ્બ''ન્તિ. વિમતિવિનોદનિયમ્પિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૪૮) ''યત્થ ચતૂહિ ભિક્ખૂહિ નિસીદિતું ન સક્કા, તત્તકતો પટ્ઠાય યાવ કેસગ્ગમત્તમ્પિ અત્તનો સીમાય કરોન્તા સમ્ભિન્દન્તિ, ચતુન્નમ્પિ ભિક્ખૂનં પહોનકતો પટ્ઠાય યાવ સકલમ્પિ અન્તો કરોન્તા અજ્ઝોત્થરન્તીતિ વેદિતબ્બ''ન્તિ વુત્તં.

એવં હોતુ, તસ્મિં ગામસીમપરિચ્છેદે પોરાણકસીમાય વિજ્જમાનાય વિપત્તિદ્વયમોચનત્થં સીમાસમૂહનનકમ્મં સાત્થકં, અવિજ્જમાનાય કથં સાત્થકં ભવેય્યાતિ સઙ્કાનિવત્તનત્થં સીમાસમૂહનનકમ્મં અકત્વા અભિનવસીમાય બજ્ઝમાનાય સઙ્કા ઉપ્પજ્જેય્ય, ભગવતો ધરમાનકાલતો પટ્ઠાય યાવજ્જતના ગણનપથં વીતિક્કન્તા ભિક્ખૂ ઉપસમ્પદાદિકમ્મકરણત્થં તસ્મિં તસ્મિં પદેસે સીમં બન્ધન્તિ. સા સીમા એત્થ અત્થિ, એત્થ નત્થીતિ ન સક્કા જાનિતું, તસ્મા ''અમ્હાકં સીમાબન્ધનટ્ઠાને પોરાણકસીમા ભવેય્ય નુ ખો''તિ સઙ્કા ભવેય્ય, એવં સતિ સા અભિનવસીમા ચ આસઙ્કનીયા હોતીતિ સીમાયં કતં ઉપસમ્પદાદિકમ્મમ્પિ આસઙ્કનીયં હોતિ, તસ્મા સઙ્કાનિવત્તનત્થં અભિનવસીમં બન્ધિતુકામેહિ યતિપુઙ્ગવેહિ અવસ્સં સીમાસમૂહનનકમ્મં કાતબ્બં હોતિ. સમૂહનન્તેહિ પન ''સીમં, ભિક્ખવે, સમૂહનન્તેન પઠમં તિચીવરેન અવિપ્પવાસો સમૂહન્તબ્બો, પચ્છા સીમા સમૂહન્તબ્બા''તિ (મહાવ॰ ૧૪૪) વચનતો પઠમં અવિપ્પવાસસીમા સમૂહનિતબ્બા, તતો સમાનસંવાસકસીમા સમૂહનિતબ્બા. તસ્મિં સમૂહનનકાલે ચ ''ખણ્ડસીમાયં ઠત્વા અવિપ્પવાસસીમા ન સમૂહન્તબ્બા, તથા

અવિપ્પવાસસીમાય ઠત્વા ખણ્ડસીમાપિ. ખણ્ડસીમાય પન ઠિતેન ખણ્ડસીમાવ સમૂહનિતબ્બા, તથા ઇતરાય ઠિતેન ઇતરા''તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૪૪) વચનતો ખણ્ડસીમાયં ઠત્વાવ ખણ્ડસીમા સમૂહનિતબ્બા, મહાસીમાયમેવ ઠત્વા મહાસીમા સમૂહનિતબ્બા, અઞ્ઞિસ્સા સીમાય ઠત્વા અઞ્ઞા સીમા ન સમૂહનિતબ્બા. અટ્ઠકથાયં **અવિપ્પવાસસીમા**તિ મહાસીમં વદતિ તત્થેવ યેભુય્યેન ચીવરેન વિપ્પવસનતો.

''તત્થ સચે ખણ્ડસીમઞ્ચ અવિપ્પવાસસીમઞ્ચ જાનન્તિ, સમૂહનિતુઞ્ચેવ બન્ધિતુઞ્ચ સક્ખિસ્સન્તિ. ખણ્ડસીમં પન જાનન્તા અવિપ્પવાસં અજાનન્તાપિ સમૂહનિતુઞ્ચેવ બન્ધિતુઞ્ચ સક્ખિસ્સન્તિ. ખણ્ડસીમં પન અજાનન્તા અવિપ્પવાસંયેવ જાનન્તા ચેતિયઙ્ગણબોધિયઙ્ગણઉપોસથાગારાદીસુ નિરાસઙ્કટ્ઠાનેસુ ઠત્વા અપ્પેવ નામ સમૂહનિતું સક્ખિસ્સન્તિ, પટિબન્ધિતું પન ન સક્ખિસ્સન્તેવ. સચે બન્ધેય્યું, સીમાસમ્ભેદં કત્વા વિહારં અવિહારં કરેય્યું, તસ્મા ન સમૂહનિતબ્બા. યે પન ઉભોપિ ન જાનન્તિ, તેનેવ સમૂહનિતું ન બન્ધિતું સક્ખિસ્સન્તિ. અયઞ્હિ સીમા નામ કમ્મવાચાય વા અસીમા હોતિ સાસનન્તરધાનેન વા, ન ચ સક્કા સીમં અજાનન્તેહિ કમ્મવાચા કાતું, તસ્મા ન સમૂહનિતબ્બા, સાધુકં પન ઞત્વાયેવ સમૂહનિતબ્બા ચ બન્ધિતબ્બા ચા''તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૪૪) વચનતો ''ઇદાનિ સીમં સમૂહનિસ્સામા''તિ પરિચ્છિન્નાય ગામસીમાય અન્તો ખણ્ડસીમમહાસીમાનં અત્થિભાવં વા નત્થિભાવં વા તાસં સીમાનં પરિચ્છેદઞ્ચ ન જાનન્તિ, એવં અજાનન્તા ભિક્ખૂ તા પોરાણસીમાયો સમૂહનિતું ન સક્કુણેય્યું, પોરાણસીમં સમૂહનિતું અસક્કોન્તા ચ કથં અભિનવસીમં બન્ધિતું સક્કુણિસ્સન્તીતિ પરમ્પરેહિ આચરિયેહિ સમ્મા વિનિચ્છિતં અનુલોમનયં નિસ્સાય મહન્તં ઉસ્સાહં કરિત્વા અઙ્ગં અપરિહાપેત્વા સમ્મા વિહિતનયેન પોરાણસીમં સમૂહનિતું સક્ખિસ્સન્તિ.

કથં? તસ્મિં સીમાસમૂહનનકાલે યદિ પકતિગામસીમાયં આરદ્ધં, તં પકતિગામપરિચ્છેદં, યદિ વિસુંગામસીમાયં આરદ્ધં, તં વિસુંગામપરિચ્છેદં અઞ્ઞેસં ભિક્ખૂનં અપ્પવિસનત્થાય સમન્તતો સુસંવિહિતારક્ખં કારાપેત્વા કમ્મવાચં સાવેતું સમત્થેન બ્યત્તિબલસમ્પન્નેન વિનયધરેન સહ સમાનસંવાસકે લજ્જિપેસલે ઇમસ્સ કમ્મસ્સ ચતુવગ્ગકરણીયત્તા ચત્તારો ભિક્ખૂ કમ્મપ્પત્તે ભિક્ખૂનં પકતત્તભાવસ્સ દુબ્બિઞ્ઞેય્યત્તા વા તતો અધિકપ્પમાણે ભિક્ખૂ ગહેત્વા ઇદાનિ બન્ધિતબ્બાય સીમાય નિમિત્તાનં વિહારપરિક્ખેપસ્સ ચ અન્તો ચ સબ્બત્થ બહિ ચ સમન્તા લેડ્ડુપાતમત્તે પદેસે સબ્બત્થ મઞ્ચપ્પમાણે મઞ્ચપ્પમાણે ઠાને હત્થપાસં અવિજહિત્વા તિટ્ઠન્તા, નિસીદન્તા વા હુત્વા પઠમં અવિપ્પવાસસીમાસમૂહનનકમ્મવાચં, તતો સમાનસંવાસકસીમાસમૂહનનકમ્મવાચં સાવેત્વા સીમાય સમુગ્ઘાતે કતે પોરાણસીમાસુ વિજ્જમાનાસુપિ પચ્છિમન્તેન એકવીસતિયા ભિક્ખૂનં નિસીદનારહત્તા સીમાય મઞ્ચપ્પમાણે મઞ્ચપ્પમાણે ઠાને તિટ્ઠન્તા ભિક્ખૂ અવસ્સં તાસુ સીમાસુ તિટ્ઠન્તા ભવેય્યું, તસ્મા સીમટ્ઠા હુત્વા સીમાસમૂહનનકમ્મવાચં વત્વા તા સીમા સમૂહનેય્યું. તતો પોરાણબદ્ધસીમાનં સમૂહતત્તા ગામસીમાયેવ અવસિટ્ઠા ભવેય્યાતિ. વુત્તઞ્હેતં વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૪૪) ''કેચિ પન ઈદિસેસુ વિહારેસુ છપઞ્ચમત્તે ભિક્ખૂ ગહેત્વા વિહારકોટિતો પટ્ઠાય વિહારપરિક્ખેપસ્સ અન્તો ચ બહિ ચ સમન્તા લેડ્ડુપાતે સબ્બત્થ મઞ્ચપ્પમાણે મઞ્ચપ્પમાણે ઓકાસે નિરન્તરં ઠત્વા પઠમં અવિપ્પવાસસીમં , તતો સમાનસંવાસકસીમઞ્ચ સમૂહનનવસેન સીમાય સમુગ્ઘાતે કતે તસ્મિં વિહારે ખણ્ડસીમાય મહાસીમાય ચ વિજ્જમાનત્તે સતિપિ અવસ્સં એકસ્મિં મઞ્ચટ્ઠાને તાસં મજ્ઝગતા તે ભિક્ખૂ તા સમૂહનેય્યું, તતો ગામસીમા એવ અવસિસ્સેય્યા''તિ.

''સાધુકં પન ઞત્વાયેવ સમૂહનિતબ્બા ચેવ બન્ધિતબ્બા ચા''તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૪૪) વચનતો સીમં જાનન્તાયેવ સમૂહનિતું સક્ખિસ્સન્તિ, કથં અજાનન્તાતિ. ઇમસ્મિં સીમાસમૂહનનાધિકારે સીમં વા

સીમાપરિચ્છેદં વા જાનનભાવો અઙ્ગં ન હોતિ, અન્તોસીમાયં ઠિતભાવો, ‘‘સીમં સમૂહનિસ્સામા’’તિ કમ્મવાચાકરણન્તિ ઇદમેવ દ્વયં અઙ્ગં હોતિ, તસ્મા ઇમિના અઙ્ગદ્વયેન સમ્પન્ને સતિ ઇમં અજાનન્તાપિ સમૂહનિતું સક્કોન્તીતિ. ઇમિના અઙ્ગદ્વયેન સમ્પન્ને સતિ સીમં અજાનન્તાનં સમૂહનિતું સમત્થભાવો કથં વિઞ્ઞાતબ્બોતિ? અટ્ઠકથાયં ‘‘ખણ્ડસીમં પન જાનન્તા અવિપ્પવાસં અજાનન્તાપિ સમૂહનિતુઞ્ચેવ બન્ધિતુઞ્ચ સક્ખિસ્સન્તી’’તિ એવં મહાસીમાય પરિચ્છેદં અજાનનટ્ઠાનેપિ સમૂહનનસ્સ વુત્તત્તા વિમતિવિનોદનિયમ્પિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૪૪) ‘‘ન હેત્થ સીમાય, તપ્પરિચ્છેદસ્સ વા જાનનં અઙ્ગં, સીમાય પન અન્તોઠાનં, ‘સમૂહનિસ્સામા’તિ કમ્મવાચાકરણઞ્ચ અઙ્ગં. અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૪૪) ‘ખણ્ડસીમં પન જાનન્તા અવિપ્પવાસં અજાનન્તાપિ સમૂહનિતુઞ્ચેવ બન્ધિતુઞ્ચ સક્ખિસ્સન્તી’તિ એવં મહાસીમાય પરિચ્છેદસ્સ અજાનનેપિ સમૂહનનસ્સ વુત્તત્તા’’તિ વુત્તં. તતો પોરાણબદ્ધસીમાનં સમૂહતત્તા ગામસીમાયેવ અવસિટ્ઠા ભવેય્યાતિ તસ્મિં અવસિટ્ઠાય તતો પરં કિં કાતબ્બન્તિ. ગામસીમાય અવસિટ્ઠાય સતિ તં ગામસીમં પુબ્બે વુત્તનયેન સોધનં રક્ખણઞ્ચ કત્વા તિસ્સં ગામસીમાયં ખણ્ડસીમં મહાસીમઞ્ચ યથારુચિ બન્ધિતું લભતિ, સીમં અબન્ધિત્વાવ કેવલાય ગામસીમાય ઉપસમ્પદાદિસઙ્ઘકમ્મઞ્ચ કાતુમ્પિ લભતિ.

વુત્તઞ્હિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૪૪) – ‘‘ગામસીમાય એવ ચ અવસિટ્ઠાય તત્થ યથારુચિ દુવિધમ્પિ સીમં બન્ધિતુઞ્ચેવ ઉપસમ્પદાદિકમ્મં કાતુઞ્ચ વટ્ટતીતિ વદન્તિ, તં યુત્તં વિય દિસ્સતિ, વીમંસિત્વા ગહેતબ્બ’’ન્તિ. તસ્મા યદિ સટ્ઠિહત્થાયામં ચત્તાલીસહત્થવિત્થારં ખણ્ડસીમમેવ કત્તુકામા હોન્તિ, એત્તકે પદેસે મઞ્ચટ્ઠાનં ગણ્હન્તો પમાણયુત્તકો મઞ્ચોતિ સબ્બપચ્છિમપ્પમાણયુત્તો મઞ્ચો. સો હિ પકતિવિદત્થિયા નવવિદત્થિકો, અટ્ઠવિદત્થિકો વા હોતિ. તતો ખુદ્દકો મઞ્ચો સીસુપધાનં ઠપેત્વા પાદં પસારેત્વા નિપજ્જિતું નપ્પહોતીતિ સબ્બપચ્છિમમઞ્ચસ્સ આયામપ્પમાણસ્સ સમન્તપાસાદિકાયં વુત્તત્તા તતો અધિકાયામોપિ હોતિયેવ. મઞ્ચસ્સ વિત્થારો પન આયામસ્સ ઉપડ્ઢો હોતિ, તસ્મા મઞ્ચપ્પમાણટ્ઠાનં આયામતો પઞ્ચહત્થં, વિત્થારતો પઞ્ચવિદત્થિકન્તિ ગહેત્વા તેન પમાણેન ગણ્હન્તો સટ્ઠિહત્થાયામં સીમટ્ઠાનં ચતુવીસતિમઞ્ચકં હોતિ, ચત્તાલીસહત્થવિત્થારં અટ્ઠમઞ્ચકં હોતિ. એવં ગણ્હન્તો દક્ખિણુત્તરાયામો મઞ્ચો હોતિ, સટ્ઠિહત્થાયામં સીમટ્ઠાનં દ્વાદસમઞ્ચકં હોતિ, ચત્તાલીસહત્થવિત્થારં સોળસમઞ્ચકં હોતિ. એવં ગણ્હન્તો પાચીનપચ્છિમાયામો મઞ્ચો હોતિ. દુવિધેપિ આયામં વિત્થારેન ગુણિતં કરોન્તો સકલં અન્તોસીમટ્ઠાનં દ્વાનહુત્તરસતમઞ્ચકં હોતિ, બહિસીમટ્ઠાનમ્પિ સમન્તતો એકમઞ્ચકં વા દ્વિતિમઞ્ચકં વા ગહેતબ્બં. તેન સહ ગણનં વડ્ઢેતબ્બં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૪૪) પન ‘‘સમન્તા લેડ્ડુપાતો’’તિ વુત્તં, તં પન મહાસીમાબન્ધનકાલે વિહારપરિક્ખેપસ્સ બહિઉપચારં સન્ધાય વુત્તં સિયા. ખણ્ડસીમાયપિ દૂરતો સમૂહનને દોસો નત્થિ, દુક્કરત્તા પન કારકાનં પમાણં જાનિતબ્બં. કલ્યાણિયં નામ સીમાયં પન આયામતો ચ વિત્થારતો ચ પઞ્ચહત્થપ્પમાણં ઠાનં એકકોટ્ઠાસં કત્વા સમૂહનતિ. તમ્પિ પચ્છિમમઞ્ચપ્પમાણતો અધિકમેવાતિ કત્વા કતં. ઇદાનિ અમ્હેતિ વુત્તટ્ઠાનં પન પકરણનયેન સંસન્દનત્તા યુત્તતરન્તિ દટ્ઠબ્બં.

સમૂહનનાકારો પન એવં વેદિતબ્બો – ઇદાનિ બન્ધિતબ્બાય સીમાય નિમિત્તાનં અન્તો ચ બહિ ચ યથાવુત્તનયેન સમૂહનિતબ્બસીમટ્ઠાનં આદાસતલં વિય સમં સુદ્ધં વિમલં કત્વા યથાવુત્તમઞ્ચપ્પમાણં મઞ્ચપ્પમાણં ઠાનં અટ્ઠપદકલેખં વિય રજ્જુના વા દણ્ડેન વા લેખં કારાપેત્વા લેખાનુસારેન તમ્બમત્તિકચુણ્ણેન વા સેતમત્તિકચુણ્ણેન વા વણ્ણવિસેસં કારાપેત્વા પન્તિ પન્તિ કોટ્ઠાસં કોટ્ઠાસં કારાપેત્વા પુબ્બે વુત્તનયેન આરક્ખં સોધનઞ્ચ કારાપેત્વા ‘‘ઇદાનિ સીમં સમૂહનિસ્સામા’’તિ ચત્તારો વા તદુત્તરિ વા સમાનસંવાસકભિક્ખૂ ગહેત્વા

પઠમપન્તિયં પઠમકોટ્ઠાસે મજ્ઝટ્ઠાને ઠત્વા પઠમં અવિપ્પવાસસીમાસમૂહનનકમ્મવાચં, તતો સમાનસંવાસકસીમાસમૂહનનકમ્મવાચં સાવેત્વા તસ્મિં કોટ્ઠાસેયેવ અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ ઠિતટ્ઠાનં પરિવત્તેત્વા પરિવત્તેત્વા તિક્ખત્તું વા સત્તક્ખત્તું વા સમૂહનિત્વા તતો નિક્ખમિત્વા પઠમપન્તિયંયેવ દુતિયકોટ્ઠાસે ઠત્વા તથેવ કત્વા તતો પઠમપન્તિયંયેવ અનુલોમનયેન યાવ અન્તિમકોટ્ઠાસા એકેકસ્મિં કોટ્ઠાસે તથેવ કત્વા પઠમપન્તિયા પરિક્ખીણાય દુતિયપન્તિયા અન્તિમકોટ્ઠાસે ઠત્વા તથેવ કત્વા તતો પટ્ઠાય દુતિયપન્તિયંયેવ પટિલોમનયેન યાવ આદિકોટ્ઠાસા તથેવ કત્વા એવં તતિયપન્તિઆદીસુપિ એકદા અનુલોમતો એકદા પટિલોમતો ગન્ત્વા સબ્બાસુ પન્તીસુ સબ્બસ્મિં કોટ્ઠાસે પરિક્ખીણે ઇદં સીમાસમૂહનનકમ્મં નિટ્ઠિતં નામ હોતિ. ''ચત્તારો તદુત્તરિ વા''તિ ઇદં પન ઇમસ્સ કમ્મસ્સ ચતુવગ્ગકરણીયત્તા વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૪૪) પન ભિક્ખૂનં પકતત્તભાવસ્સ દુવિઞ્ઞેય્યત્તા લજ્જીપેસલભિક્ખૂનઞ્ચ દુલ્લભત્તા ''છપઞ્ચમત્તે''તિ વુત્તં.

કલ્યાણીસીમાયં પન સીહળદીપતો અભિનવસિક્ખં ગહેત્વા નિવત્તન્તેહિ ગરહવિવાદમત્તમ્પિ અલભન્તેહિ ધમ્મચેતિયરઞ્ઞા વિચિનિત્વા ગહિતેહિ ચુદ્દસહિ ભિક્ખૂહિ કતન્તિ પાસાણલેખાયં આગતં. રતનપૂરનગરે પન સિરીસુધમ્મરાજાધિપતિનામકસ્સ ચૂળઅગ્ગરાજિનો કાલે મહાસીહળપ્પત્તોતિ વિસ્સુતો સિરીસદ્ધમ્મકિત્તિનામકો મહાથેરવરો અત્તનો વસનટ્ઠાનસ્સ અવિદૂરે પબ્બતમત્થકે સીમં બન્ધન્તો અત્તનો નિસ્સિતકે અગ્ગહેત્વા અત્તના અભિરુચિતે લજ્જિપેસલબહુસ્સુતસિક્ખાકામભૂતે અઞ્ઞે મહાથેરે ગહેત્વા અત્તચતુત્થોવ હુત્વા કમ્મં કરોતીતિ વદન્તિ. તં ઇમસ્સ કમ્મસ્સ ચતુવગ્ગકરણીયત્તા તેસઞ્ચ થેરાનં પકતત્તભાવે નિરાસઙ્કત્તા કતં ભવેય્ય, એવં સન્તેપિ ભિક્ખૂનં પકતત્તભાવસ્સ દુબ્બિઞ્ઞેય્યત્તા ચતુવગ્ગકરણીયકમ્મસ્સ અતિરેકચતુવગ્ગેન કરણે દોસાભાવતો અતિરેકભિક્ખૂહિ કતભાવો પસત્થતરો હોતિ. તેનેવ ચ કારણેન વિમતિવિનોદનીનામિકાયં વિનયટીકાયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૪૪) ''છપઞ્ચમત્તે ભિક્ખૂ ગહેત્વા''તિ વુત્તં, કલ્યાણીસીમાયઞ્ચ ચુદ્દસહિ ભિક્ખૂહિ કતન્તિ દટ્ઠબ્બં. એવં નિટ્ઠિતેપિ પન સીમાસમૂહનનકમ્મે નાનાવાદાનં નાનાચરિયાનં નાનાનિકાયાનં નાનાદેસવાસિકાનં ભિક્ખૂનં ચિત્તારાધનત્થં ગરહવિવાદમોચનત્થઞ્ચ પુનપ્પુનં તેહિપિ ભિક્ખૂહિ તથેવ કારાપેતબ્બં. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૪૮૨-૪૮૩; વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૨૫૧) ''પુનપ્પુનં પન કાતબ્બં. તઞ્હિ કુપ્પસ્સ કમ્મસ્સ કમ્મં હુત્વા તિટ્ઠતિ, અકુપ્પસ્સ થિરકમ્મભાવાય હોતી''તિ. તેનેવ ચ કારણેન હંસાવતીનગરે અનેકપણ્ડરહત્થિસામિમહાધમ્મરાજા સહપુઞ્ઞકમ્મભૂતતો મહાચેતિયતો ચતૂસુ દિસાસુ સીમાસમૂહનનકાલે રામઞ્ઞદેસવાસીહિ મહાથેરેહિ ચ મરમ્મદેસવાસીહિ મહાથેરેહિ ચ વિસું વિસું કારાપેસીતિ દટ્ઠબ્બં.

યદિ પન મહાસીમં બન્ધિતુકામો હોતિ, તદા ઉસભમત્તં વા દ્વિઉસભમત્તં વા તદુત્તરિ વા પદેસં સલ્લક્ખેત્વા ''એત્તકે ઠાને વિહારં કરિસ્સામા''તિ પરિક્ખેપં કારાપેત્વા તસ્સ વિહારપરિક્ખેપસ્સ અન્તો ચ સબ્બત્થ બહિ ચ સમન્તા લેડ્ડુપાતટ્ઠાને મઞ્ચપ્પમાણે મઞ્ચપ્પમાણે ઓકાસે હેટ્ઠા વુત્તનયેન પન્તિકોટ્ઠાસે કત્વા કમ્મપ્પત્તેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં નિરન્તરં ઠત્વા પઠમં અવિપ્પવાસસીમા તતો સમાનસંવાસકસીમા ચ સમૂહનિતબ્બા. એવં સીમાય સમુગ્ઘાતે કતે તસ્મિં વિહારે ખણ્ડસીમાય મહાસીમાય ચ વિજ્જમાનત્તે સતિ અવસ્સં એકસ્મિં મઞ્ચટ્ઠાને તાસં મજ્ઝગતા તે ભિક્ખૂ તા સમૂહનેય્યું, તતો ગામસીમા એવ અવસિસ્સેય્ય, તસ્સં ગામસીમાયં ખણ્ડસીમામહાસીમાવસેન દુવિધા સીમા યથારુચિ બન્ધિતબ્બા. બન્ધનાકારં પન ઉપરિ વક્ખામ.

કસ્મા પન નિમિત્તાનં બહિપિ સીમાસમૂહનનં કતં, નનુ નિમિત્તાનં અન્તોયેવ અભિનવસીમા ઇચ્છિતબ્બાતિ તત્થેવ સમ્ભેદજ્ઝોત્થરણવિમોચનત્થં પોરાણકસીમાય સમૂહનનં કાતબ્બન્તિ? સચ્ચં, દુવિઞ્ઞેય્યત્તા પન એવં કતન્તિ દટ્ઠબ્બં. દુવિઞ્ઞેય્યો હિ પોરાણકસીમાય વિજ્જમાનાવિજ્જમાનભાવો, તસ્મા યદિ નિમિત્તાનં અન્તોયેવ

સીમાસમૂહનનં કરેય્ય, તતો બહિ પોરાણકસીમા તિટ્ઠેય્ય, તતો અપ્પમત્તકં ઠાનં અન્તો પવિસેય્ય, તં ઠાનં કમ્મવાચાપાઠકેન સહ સીમાસમૂહનનકારકસઙ્ઘસ્સ પતિટ્ઠહનપ્પહોનકં ન ભવેય્ય, એવં સન્તે સા પોરાણકસીમા અસમૂહતાવ ભવેય્ય. તં સમૂહતસઞ્ઞાય સીમાસમ્મન્નનકાલે અન્તોનિમિત્તટ્ઠાનં સમ્મન્નેય્યું, તં અસમૂહતપોરાણસીમાકોટિપવિટ્ઠત્તા સીમાય સીમં સમ્ભેદદોસો, યદિ પન તં ઠાનં ચતુન્નં નિસિન્નપ્પહોનકં ભવેય્ય, સીમાય સીમં અજ્ઝોત્થરણદોસો, યદિપિ અન્તો ન પવિસતિ, નિરન્તરં ફુટ્ઠમત્તં હોતિ, એવમ્પિ સીમાસઙ્કરદોસોતિ ઇમસ્મા દોસત્તયા વિમોચનત્થં નિમિત્તાનં બહિપિ સીમાસમૂહનનં કતં. તેનેવ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૪૪) ‘‘બહિ ચ સમન્તા લેડ્ડુપાતે’’તિઆદિ વુત્તન્તિ દટ્ઠબ્બં.

કેચિ પન આચરિયા સમન્તા નિમિત્તાનં અન્તો રજ્જુપસારણં કત્વા અન્તો ઠત્વા રજ્જુયા હેટ્ઠા પાદે પવેસેત્વા રજ્જુતો બહિ કિઞ્ચિમત્તં ઠાનં અતિક્કમિત્વા સીમાસમૂહનનં કરોન્તિ, તદેતં વિચારેતબ્બં. પાદગ્ગટ્ઠપનમત્તેન પોરાણસીમાસમુગ્ઘાતો ન હોતિ, અથ ખો કમ્મવાચાપાઠકેન સહ કમ્મપત્તસઙ્ઘસ્સ પતિટ્ઠાનેન કમ્મવાચાય પાઠનેન ચ સમુગ્ઘાતો હોતિ. વુત્તઞ્હિ વિમતિવિનોદનિપ્પકરણે (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૪૪) ‘‘સીમાય પન અન્તોઠાનં, ‘સમૂહનિસ્સામા’તિ કમ્મવાચાય કરણઞ્ચેત્થ અઙ્ગ’’ન્તિ, તસ્મા એકદેસેન અન્તોપવિટ્ઠાય ચ એકસમ્બન્ધેન ઠિતાય પોરાણકબદ્ધસીમાય સમુગ્ઘાતે અકતે વુત્તનયેન દોસત્તયતો ન મુચ્ચેય્ય, તસ્મા નિમિત્તતો બહિપિ ઠત્વા સમૂહનનકરણભાવોવ પાસંસતરો હોતિ. અઞ્ઞે પન આચરિયા કમ્મકારકભિક્ખૂનં પદવલઞ્જસમ્બન્ધં કત્વા સમૂહનન્તિ, તં ગરુકરણવસેન કતન્તિ ગય્હમાને દોસો નત્થિ. એકચ્ચે પન થેરા ‘‘કારકસઙ્ઘસ્સ અક્કન્તટ્ઠાનેયેવ સીમા સમૂહતા, ન અનક્કન્તટ્ઠાનેતિ સઞ્ઞાય પઠમતરં સાલં કરિત્વા પચ્છા સીમાય સમૂહતાય થમ્ભટ્ઠાને અક્કમિતું ન લભતિ, તસ્મા અસમૂહતા સીમા’’તિ વદન્તિ.

પુબ્બેપિ સિરીખેત્તનગરે મહાસત્તધમ્મરાજસ્સ કાલે તેન રઞ્ઞા કતસ્સ નન્દનવિહારસ્સ પુરતો તસ્સ રઞ્ઞો અગ્ગમહેસિયા સીમાય પતિટ્ઠાપિતાય પઠમં જેતવનસાલં કત્વા પચ્છા સીમં સમૂહનિંસુ, તદા તસ્મિં નગરે મહારુક્ખમૂલિકો નામ એકો ગણપામોક્ખત્થેરો ‘‘સચે થમ્ભં વિજ્ઝિત્વા પાદે ઠપેતું સક્ખિસ્સામિ, એવં સન્તે અહં આગચ્છિસ્સામી’’તિ વત્વા નાગચ્છતિ. સબ્બે થેરા ‘‘ન થમ્ભમત્તેન પોરાણસીમા તિટ્ઠતિ, થમ્ભસ્સ સમન્તતો ઠત્વા કમ્મવાચાય કતાય સીમા સમૂહતા હોતી’’તિ વત્વા તસ્સ વચનં અગ્ગહેત્વા સમૂહનિંસુ ચેવ બન્ધિંસુ ચ. હંસાવતીનગરે ધમ્મચેતિયરઞ્ઞો કલ્યાણિયસીમાબન્ધનકાલેપિ પઠમં સાલં કરિત્વાવ પચ્છા સમૂહનિંસુ, ન ચ પાળિઅટ્ઠકથાટીકાદીસુ ‘‘પદવલઞ્જસમ્બન્ધં કત્વા સીમા સમૂહનિતબ્બા’’તિ પાઠો અત્થિ, ‘‘મઞ્ચપ્પમાણે મઞ્ચપ્પમાણે ઠાને’’તિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૪૪) પન અત્થિ. પોરાણસીમાય અન્તો ઠત્વા એકસ્મિં ઠાને સીમાસમૂહનનકમ્મવાચાય કતાય સકલાપિ સીમા સમૂહતાવ હોતિ, તસ્મા ‘‘પદવલઞ્જસમ્બન્ધં કત્વા સમૂહનિતબ્બ’’ન્તિ વચનં પણ્ડિતા ન સમ્પટિચ્છન્તિ. ઈદિસં પન વચનં ગરુકરણવસેન વુત્તન્તિ ગય્હમાને કિઞ્ચાપિ દોસો નત્થિ, તથાપિ સિસ્સાનુસિસ્સાનં દિટ્ઠાનુગતિઆપજ્જનકારણં હોતિ. તે હિ ‘‘અમ્હાકં આચરિયા એવં કથેન્તિ, એવં કરોન્તી’’તિ દળ્હીકમ્મવસેન ગહેત્વા તથા અકતે સીમા સમૂહતા ન હોતીતિ મઞ્ઞન્તિ, તસ્મા પકરણાગતનયવસેનેવ કરણં વરં પસત્થં હોતીતિ દટ્ઠબ્બં.

અપરમ્પિ ઇમસ્મિં સીમાસમૂહનનાધિકારે ધમ્મગારવેહિ વિનયધરેહિ ચિન્તેતબ્બં ગમ્ભીરં દુદ્દસં ઠાનં અત્થિ, તં કતમન્તિ ચે? ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તિયોજનપરમં સીમં સમ્મન્નિતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૧૪૦) વચનતો નાનાગામક્ખેત્તાનિ અવત્થરિત્વા સમ્મતા તિયોજનિકાદિકાયો મહાસીમાયો ભગવતા અનુઞ્ઞાતા અત્થિ, અથ એકં ગામક્ખેત્તં સોધેત્વા આરક્ખં દત્વા સીમાય સમૂહતાય યદિ તતો અઞ્ઞેસુ ગામક્ખેત્તેસુ ભિક્ખૂ સન્તિ, ન

ગામસીમા બદ્ધસીમં પરિચ્છિન્દિતું સક્કોતિ, તસ્મા તે ભિક્ખૂ તસ્મિં કમ્મે વગ્ગં કરેય્યું, એવં સતિ સીમા સમૂહતા ન ભવેય્ય, તાય અસમૂહતાય સતિ અભિનવસીમા સમ્મન્નિતબ્બા ન ભવેય્ય, ઇતિ ઇદં ઠાનં દુજ્જાનં દુદ્દસં, તસ્મા પાસાણચ્છત્તં વિય ભગવતો આણં ગરું કરોન્તેહિ લજ્જિપેસલબહુસ્સુતસિક્ખાકામભૂતેહિ વિનયવિદૂહિ સુટ્ઠુ ચિન્તેતબ્બન્તિ.

ઇમસ્મિં અધિકારે ચિન્તેન્તો ગવેસન્તો વિચિનન્તો ઇદં કારણં દિસ્સતિ – તિયોજનિકાદિમહાસીમાયો ઇદ્ધિમન્તાનં ભિક્ખૂનં ધરમાનકાલે સન્નિપતિતું વા વિસોધેતું વા સક્કુણેય્યભાવતો તમારબ્ભ ભગવતા અનુજાનિતા ભવેય્યું. સબ્બસ્મિં કાલે સબ્બસ્મિં પદેસે સબ્બે ભિક્ખૂ તાદિસં મહાસીમં સોધેતું વા સન્નિપતિતું વા ન સક્કા, ન ચ ભગવા અસક્કુણેય્યં અલબ્ભનેય્યં કારણં વદેય્ય. ભગવતો ધરમાનકાલે રાજગહનગરે અટ્ઠારસ મહાવિહારા એકસીમાવ ધમ્મસેનાપતિસારિપુત્તત્થેરેન સમ્મતાતિ. સીહળદીપે મહાવિહારસીમા અનુરાધપુરં અન્તોકત્વા પવત્તા મહામહિન્દત્થેરેન સમ્મતાતિ ચ પકરણેસુ દિસ્સતિ, ન તથા ઇમસ્મિં નામ દેસે દ્વિયોજનિકા વા તિયોજનિકા વા સીમા અસુકેન ભિક્ખુના સમ્મતાતિ દિસ્સતિ. ઇમસ્મિઞ્ચ મરમ્મદેસે તાદિસાનં સીમાનં નત્થિભાવો ઉપપરિક્ખિત્વા જાનિતબ્બો. તથા હિ અનેકસતઅનેકસહસ્સવસ્સકાલતો ઉપ્પન્ના બદ્ધસીમા પાસાણથમ્ભનિમિત્તેન સહ તસ્મિં તસ્મિં પદેસે દિસ્સન્તિ. અરિમદ્દનપુરે ચ અનુરુદ્ધમહારાજેન સમ્મન્નાપિતા દ્વાસટ્ઠયાધિકસતહત્થાયામા સત્તચત્તાલીસાધિકસતહત્થવિત્થારા મહાસીમા નિમિત્તેન સહ દિસ્સતિ. રતનપૂરનગરે ચ નરપતિજેય્યસૂરમહારાજકાલે અટ્ઠસત્તતાધિકચતુસતકલિયુગે સમ્મન્નિતા સીમા પાસાણલેખાય સદ્ધિં દિસ્સતિ. યદિ તિયોજનપરમાદિમહાસીમાયો અત્થિ, પોરાણાચરિયા નવં નવં બદ્ધસીમં ન બન્ધેય્યું, અથ ચ પન બન્ધન્તિ, તાસુ ચ નવસીમાસુ ઉપસમ્પદાદિસઙ્ઘકમ્મં કરોન્તિ, તતો એવ ચ ગણનપથમતિક્કન્તા ભિક્ખૂ પરમ્પરતો વડ્ઢેન્તા યાવજ્જતના સાસનં પતિટ્ઠપેન્તિ. ઇમિના ચ કારણેન ઇમસ્મિં પદેસે તિયોજના સીમાયો નત્થીતિ વિઞ્ઞાયતિ.

અથ વા ''વિહારપરિક્ખેપસ્સ અન્તો ચ બહિ ચ સમન્તા લેડ્ડુપાતે''તિ વિહારપરિક્ખેપસ્સ અન્તો ચ વિહારૂપચારભૂતે બહિ લેડ્ડુપાતે ચ ઠાનેયેવ સીમાસમૂહનનસ્સ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૪૪) વુત્તત્તાપિ તાદિસા મહાસીમાયો નત્થીતિ વિઞ્ઞાયતિ. યદિ અત્થિ, સીમાસમૂહનનં પકરણાચરિયા ન કથેય્યું. કથેન્તાપિ સમન્તા તિયોજનં ઠાનં સોધેત્વા સીમાસમૂહનનં કરેય્યું, તથા પન અકથેત્વા વિહારવિહારૂપચારેસુયેવ સીમાસમૂહનનસ્સ કથિતત્તા તિયોજનિકાદયો મહાસીમાયો નત્થીતિ વિઞ્ઞાયતિ.

અથ વા ''ખણ્ડસીમં પન જાનન્તા અવિપ્પવાસં અજાનન્તાપિ સમૂહનિતુઞ્ચેવ બન્ધિતુઞ્ચ સક્ખિસ્સન્તી''તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૪૪) વચનતોપિ તેસુ તેસુ જનપદેસુ તિયોજનિકાદિકાયો મહાસીમાયો નત્થીતિ વિઞ્ઞાયતિ. કથં? યદિ તાદિસા સીમાયો અત્થિ, સકલમ્પિ તં સીમં અસોધેત્વા સીમાસમૂહનનં અટ્ઠકથાચરિયા ન કથેય્યું, અથ ચ પન ખણ્ડસીમં જાનન્તા અવિપ્પવાસં અજાનન્તાપિ સીમં સમૂહનિતું બન્ધિતુઞ્ચ સમત્થભાવં કથેન્તિ, સા કથા ખન્ધસીમાય સીમન્તરિકન્તરિતમત્તા હુત્વા તસ્મિં ગામક્ખેત્તે અવિપ્પવાસસીમા ભવેય્ય, તસ્મા તસ્મિં ઠાને ઠત્વા સમૂહનિતું સમત્થભાવેન અટ્ઠકથાચરિયેહિ કથીયતિ, ન નાનાગામક્ખેત્તાનિ અવત્થરિત્વા સમ્મતાય તિયોજનિકાદિભેદાય સીમાય અઞ્ઞેસુ ગામક્ખેત્તેસુ અઞ્ઞેસુ ભિક્ખૂસુ સન્તેસુપિ સમૂહનિતું સમત્થભાવેન, તેન ઞાયતિ ''ન સબ્બેસુ ઠાનેસુ તિયોજનિકાદિભેદાયો મહાસીમાયો ન સન્તી''તિ. ઈદિસાનિ કારણાનિ ભગવતો આણં ગરું કરોન્તેહિ વિનયત્થવિદૂહિ વિનયધરેહિ પુનપ્પુનં ચિન્તેતબ્બાનિ ઉપપરિક્ખિતબ્બાનિ, ઇતો અઞ્ઞાનિપિ કારણાનિ ગવેસિતબ્બાનીતિ.

ઇતો પરમ્પિ ''સચે અઞ્ઞાનિપિ ગામક્ખેત્તાનિ અન્તોકાતુકામા, તેસુ ગામેસુ યે ભિક્ખૂ વસન્તિ, તેહિપિ આગન્તબ્બ''ન્તિઆદિવચનતો (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૩૮) એકસ્મિંયેવ ગામક્ખેત્તે સીમં ન બન્ધન્તિ, અથ ખો અઞ્ઞાનિપિ ગામક્ખેત્તાનિ અન્તોકરિત્વાપિ બન્ધન્તિ, તસ્મા ઇદાનિ સમ્મન્નિતબ્બાય સીમાય નિસ્સયભૂતં પકતિગામક્ખેત્તં વા વિસુંગામક્ખેત્તં વા સોધિતન્તિ મનસિ ન કાતબ્બં. કઙ્ખચ્છેદનત્થં સીમાસમૂહનનકમ્મવાચાભણનસમયે તેન ગામક્ખેત્તેન સમ્બન્ધેસુ અઞ્ઞેસુ ગામક્ખેત્તેસુ વસન્તે ભિક્ખૂપિ યાચિત્વા તતો ગામક્ખેત્તતો બહિ દૂરે વાસાપેતબ્બા. એવઞ્હિ કરોન્તે અઞ્ઞાનિ ગામક્ખેત્તાનિ અન્તોકરિત્વા પોરાણસીમાય વિજ્જમાનાયપિ તે વગ્ગં કાતું ન સક્કોન્તિ. તતો સીમાસમૂહનનકમ્મવાચા સમ્પજ્જતિ, તસ્મા એવરૂપો સુખુમો નિપુણો અત્થો વિનયધરેહિ ચિન્તેતબ્બો. એવં સીમાસમૂહનનવિધાનેન સીમાય સીમં સમ્ભિન્દન્તેન સમ્મતા, સીમાય સીમં અજ્ઝોત્થરન્તેન સમ્મતાતિ વુત્તેહિ દ્વીહિ વિપત્તિદોસેહિ મુત્તા હોતિ.

તતો ''અતિખુદ્દિકા અતિમહન્તી''તિ (પરિ॰ ૪૮૬) વુત્તેહિ વિપત્તિદોસેહિ વિમુચ્ચનત્થં સીમાય પમાણં જાનિતબ્બં. કથં? સીમા નામ એકવીસતિયા ભિક્ખૂનં નિસીદિતું અપ્પહોન્તે સતિ અતિખુદ્દિકા નામ હોતિ, સમ્મતાપિ સીમા ન હોતિ. તિયોજનતો પરં કેસગ્ગમત્તમ્પિ ઠાનં અન્તો કરોન્તે સતિ અતિમહતી નામ હોતિ, સમ્મતાપિ સીમા ન હોતિ , તસ્મા એકવીસતિયા ભિક્ખૂનં નિસીદનપ્પહોનકતો પટ્ઠાય તિયોજનં અનતિક્કમિત્વા યત્થ યં પમાણં સઙ્ઘો ઇચ્છતિ, તત્થ તં પમાણં કત્વા સીમા સમ્મન્નિતબ્બા. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ''તત્થ અતિખુદ્દિકા નામ યત્થ એકવીસતિ ભિક્ખૂ નિસીદિતું ન સક્કોન્તિ. અતિમહન્તી નામ અન્તમસો કેસગ્ગમત્તેનપિ તિયોજનં અતિક્કમિત્વા સમ્મતા''તિ કઙ્ખાવિતરણિયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) વચનતો વિઞ્ઞાયતિ. એવં સીમાય પમાણગ્ગહણેન ''અતિખુદ્દિકા અતિમહન્તી''તિ વુત્તેહિ દ્વીહિ દોસેહિ મુત્તા હોતિ.

તતો ''ખણ્ડનિમિત્તા છાયાનિમિત્તા અનિમિત્તા''તિ (પરિ॰ ૪૮૬) વુત્તેહિ તીહિ વિપત્તિદોસેહિ વિમુચ્ચનત્થં નિમિત્તકિત્તનં કાતબ્બં, તત્થ અસમ્બન્ધકિત્તનેન નિમિત્તા સીમા ખણ્ડનિમિત્તા નામ. કથં? સીમાય ચતૂસુ દિસાસુ ઠપિતનિમિત્તેસુ પુરત્થિમદિસાય નિમિત્તં કિત્તેત્વા અનુક્કમેન દક્ખિણપચ્છિમઉત્તરદિસાસુ નિમિત્તાનિ કિત્તેત્વા પુન પુરત્થિમદિસાય નિમિત્તં કિત્તેતબ્બં, એવં કતે અખણ્ડનિમિત્તા નામ હોતિ. યદિ પન પુરત્થિમદિસાય નિમિત્તં કિત્તેત્વા અનુક્કમેન દક્ખિણપચ્છિમઉત્તરદિસાસુ નિમિત્તાનિ કિત્તેત્વા ઠપેતિ, પુન પુરત્થિમદિસાય નિમિત્તં ન કિત્તેતિ, એવં **ખણ્ડનિમિત્તા** નામ હોતિ. અપરાપિ **ખણ્ડનિમિત્તા** નામ યા અનિમિત્તુપગપાસાણં વા બહિસારરુક્ખં વા ખાણુકં વા પંસુપુઞ્જં વા અન્તરા એકં નિમિત્તં કત્વા સમ્મતા. પબ્બતચ્છાયાદીસુ યં કિઞ્ચિ છાયં નિમિત્તં કત્વા સમ્મતા **છાયાનિમિત્તા** નામ. સબ્બસો નિમિત્તં અકિત્તેત્વા સમ્મતા **અનિમિત્તા** નામ. ઇમેહિ તીહિ દોસેહિ વિમુચ્ચનત્થાય નિમિત્તકિત્તનં કાતબ્બં.

કથં? કમ્મવાચાય પોરાણસીમાસમૂહનનં કત્વા પરિસુદ્ધાય કેવલાય ગામસીમાય સઙ્ઘેન યથાજ્ઝાસયં ગહિતપ્પમાણસ્સ સીમમણ્ડલસ્સ ચતૂસુ વા દિસાસુ અટ્ઠસુ વા દિસાસુ નિમિત્તુપગે હેટ્ઠિમપરિચ્છેદેન દ્વત્તિંસપલગુળપિણ્ડપ્પમાણે, ઉક્કટ્ઠપરિચ્છેદેન હત્થિપ્પમાણતો ઊનપ્પમાણે પાસાણે ઠપેત્વા નિમિત્તાનં અન્તો ઠિતેન કમ્મવાચાપાઠકેન વિનયધરેન ''પુરત્થિમાય દિસાય કિં નિમિત્ત''ન્તિ પુચ્છિતબ્બં. અઞ્ઞેન ''પાસાણો, ભન્તે''તિ વત્તબ્બં. પુન વિનયધરેન ''એસો પાસાણો નિમિત્ત''ન્તિ વત્વા કિત્તેતબ્બં. ઇમિના નયેન સીમમણ્ડલં પદક્ખિણં કરોન્તેન ''પુરત્થિમાય અનુદિસાય, દક્ખિણાય દિસાય, દક્ખિણાય અનુદિસાય, પચ્છિમાય દિસાય, પચ્છિમાય અનુદિસાય, ઉત્તરાય દિસાય, ઉત્તરાય અનુદિસાય કિં નિમિત્તં? પાસાણો, ભન્તે. એસો પાસાણો નિમિત્ત''ન્તિ કિત્તેત્વા પુન ''પુરત્થિમાય દિસાય કિં નિમિત્તં? પાસાણો, ભન્તે. એસો પાસાણો નિમિત્ત''ન્તિ કિત્તેત્વા

નિક્ખિપેતબ્બં. વુત્તઞ્હિ કઙ્ખાવિતરણિયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) ‘‘ખણ્ડનિમિત્તા નામ અઘટિતનિમિત્તા વુચ્ચતી’’તિઆદિ. એવં નિમિત્તકિત્તનેન ‘‘ખણ્ડનિમિત્તા છાયાનિમિત્તા અનિમિત્તા’’તિ વુત્તેહિ તીહિ વિપત્તિદોસેહિ વિમુત્તા હોતિ.

તતો પરં ‘‘બહિસીમે ઠિતસમ્મતા’’તિ (પરિ॰ ૪૮૬) વુત્તવિપત્તિદોસતો વિમુચ્ચનત્થં સીમાસમ્મુતિકમ્મવાચાપાઠકાલે સઙ્ઘસ્સ ઠિતટ્ઠાનં જાનિતબ્બં. કથં? યદિ નિમિત્તાનિ કિત્તેત્વા સઙ્ઘો નિમિત્તાનં બહિ ઠત્વા કમ્મવાચાય સીમં સમ્મન્નતિ, બહિસીમે ઠિતસમ્મતા નામ હોતિ, સીમા ન હોતિ, તસ્મા નિમિત્તાનિ કિત્તેત્વા સઙ્ઘેન નિમિત્તાનં અન્તો ઠત્વા કમ્મવાચાય સીમા સમ્મન્નિતબ્બા. વુત્તઞ્હેતં કઙ્ખાવિતરણિયં ‘‘બહિસીમે ઠિતસમ્મતા નામ નિમિત્તાનિ કિત્તેત્વા નિમિત્તાનં બહિ ઠિતેન સમ્મતા’’તિ. એવં સીમાસમ્મન્નનટ્ઠાનનિયમેન ‘‘બહિસીમે ઠિતસમ્મતા’’તિ (પરિ॰ ૪૮૬) વુત્તવિપત્તિદોસતો મુત્તા હોતિ.

તતો પરં ‘‘નદિયં સમ્મતા, સમુદ્દે સમ્મતા, જાતસ્સરે સમ્મતા’’તિ (પરિ॰ ૪૮૬) વુત્તેહિ તીહિ વિપત્તિદોસેહિ ચ વિમુચ્ચનત્થં એવં મનસિ કાતબ્બં – ‘‘સબ્બા, ભિક્ખવે, નદી અસીમા, સબ્બો સમુદ્દો અસીમો, સબ્બો જાતસ્સરો અસીમો’’તિ (મહાવ॰ ૧૪૭) ભગવતા વચનતો નદીસમુદ્દજાતસ્સરેસુ સમ્મતા સીમા ન હોતિ, પોરાણસીમવિગતાય સુદ્ધાય ગામસીમાય સમ્મતા એવ સીમા હોતિ, તસ્મા ગામસીમાયમેવ બદ્ધસીમા સમ્મન્નિતબ્બા, ન નદીઆદીસૂતિ. વુત્તઞ્હિ કઙ્ખાવિતરણિયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) ‘‘નદિયા સમુદ્દે જાતસ્સરે સમ્મતા નામ એતેસુ નદીઆદીસુ સમ્મતા’’તિઆદિ. એત્તાવતા ‘‘અયં સીમા અતિખુદ્દિકા , અતિમહન્તી, ખણ્ડનિમિત્તા, છાયાનિમિત્તા, અનિમિત્તા, બહિસીમે ઠિતસમ્મતા, નદિયં સમ્મતા, સમુદ્દે સમ્મતા, જાતસ્સરે સમ્મતા, સીમાય સીમં સમ્ભિન્દન્તેન સમ્મતા, સીમાય સીમં અજ્ઝોત્થરન્તેન સમ્મતા’’તિ (પરિ॰ ૪૮૬) વુત્તેહિ એકાદસહિ દોસેહિ વિમુત્તા હુત્વા ‘‘અબ્ભા મહિકા ધૂમો રજો રાહૂ’’તિ વુત્તેહિ પઞ્ચહિ ઉપક્કિલેસેહિ મુત્તં ચન્દમણ્ડલં વિય, સૂરિયમણ્ડલં વિય ચ સુપરિસુદ્ધા હોતિ.

તિવિધસમ્પત્તિ નામ નિમિત્તસમ્પત્તિપરિસસમ્પત્તિકમ્મવાચાસમ્પત્તિયો. તાસુ ‘‘પબ્બતનિમિત્તં પાસાણનિમિત્તં વનનિમિત્તં રુક્ખનિમિત્તં મગ્ગનિમિત્તં વમ્મિકનિમિત્તં નદીનિમિત્તં ઉદકનિમિત્ત’’ન્તિ (મહાવ॰ ૧૩૮) વુત્તેસુ અટ્ઠસુ નિમિત્તેસુ તસ્સં તસ્સં દિસાયં યથાલદ્ધાનિ નિમિત્તાનિ કિત્તેત્વા સમ્મન્નિતબ્બા. વુત્તઞ્હિ કઙ્ખાવિતરણિયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) ‘‘પુરત્થિમાય દિસાય કિંનિમિત્તં? પાસાણો, ભન્તે. એસો પાસાણો નિમિત્તન્તિઆદિના નયેન કિત્તેત્વા સમ્મતા’’તિ. તેસુ ચ અટ્ઠસુ નિમિત્તેસુ રુક્ખનિમિત્તાદીનં યથાજ્ઝાસયટ્ઠાનેસુ દુલ્લભભાવતો વડ્ઢિત્વા દ્વિન્નં બદ્ધસીમાનં સઙ્કરકરણતો ચ પાસાણનિમિત્તસ્સ પન તથા સઙ્કરકરણાભાવતો યથિચ્છિતટ્ઠાનં આહરિત્વા ઠપેતું સુકરભાવતો ચ સીમં બન્ધન્તેહિ ભિક્ખૂહિ સીમમણ્ડલસ્સ સમન્તા નિમિત્તૂપગા પાસાણા ઠપેતબ્બા. તેન વુત્તં મહાવગ્ગટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૩૮) ‘‘તં બન્ધન્તેહિ સમન્તા નિમિત્તૂપગા પાસાણા ઠપેતબ્બા’’તિ. વિમતિવિનોદનિયઞ્ચ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૩૮) ‘‘**નિમિત્તૂપગા પાસાણા ઠપેતબ્બા**તિ ઇદં યથારુચિતટ્ઠાને રુક્ખનિમિત્તાદીનં દુલ્લભતાયા’’તિઆદિ. એત્તાવતા નિમિત્તસમ્પત્તિસઙ્ખાતં પઠમઙ્ગં સૂપપન્નં હોતિ.

તતો સીમાસમ્મુતિકરણત્થં સબ્બન્તિમેન પરિચ્છેદેન ચત્તારો ભિક્ખૂ સન્નિપતિત્વા યાવતા તસ્મિં ગામે બદ્ધસીમં વા નદીસમુદ્દજાતસ્સરે વા અનોક્કમિત્વા ઠિતા ભિક્ખૂ સન્તિ, સબ્બે તે હત્થપાસે વા કત્વા છન્દં વા આહરિત્વા યા સીમા સમ્મતા, સા પરિસસમ્પત્તિયુત્તા નામ હોતિ. તેન વુત્તં કઙ્ખાવિતરણિયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) ‘‘પરિસસમ્પત્તિયુત્તા નામ સબ્બન્તિમેન પરિચ્છેદેન ચતૂહિ ભિક્ખૂહિ સન્નિપતિત્વા’’તિઆદિ. અથ

તં સીમં બન્ધન્તા ભિક્ખૂ સામન્તવિહારેસુ વસન્તે ભિક્ખૂ તસ્સ તસ્સ વિહારસ્સ સીમાપરિચ્છેદં પુચ્છિત્વા યે બદ્ધસીમવિહારા, તેસં સીમાય સીમન્તરિકં ઠપેત્વા, યે અબદ્ધસીમવિહારા, તેસં સીમાય ઉપચારં ઠપેત્વા દિસાચારિકભિક્ખૂનં નિસ્સઞ્ચારસમયે યદિ એકસ્મિંયેવ ગામક્ખેત્તે સીમં બન્ધિતુકામા , તસ્મિં યે ભિક્ખૂ બદ્ધસીમવિહારા, તેસં પેસેતબ્બં ''અજ્જ મયં સીમં બન્ધિસ્સામ, તુમ્હે સકસકસીમાપરિચ્છેદતો મા નિક્ખમથા''તિ. યે અબદ્ધસીમવિહારા, તે સબ્બે એકજ્ઝં સન્નિપાતાપેતબ્બા, છન્દારહાનં છન્દો આહરિતબ્બો.

યદિ અઞ્ઞં ગામક્ખેત્તમ્પિ અન્તોકત્તુકામા, તત્થ નિવાસિનો ભિક્ખૂ સમાનસંવાસકસીમાસમ્મન્નનકાલે આગન્તુમ્પિ અનાગન્તુમ્પિ વટ્ટન્તિ. અવિપ્પવાસસીમાસમ્મન્નનકાલે પન અન્તોનિમિત્તગતેહિ ભિક્ખૂહિ આગન્તબ્બં, અનાગચ્છન્તાનં છન્દો આહરિતબ્બો. વુત્તઞ્હેતં સમન્તપાસાદિકાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૩૮) ''તં બન્ધિતુકામેહિ સામન્તવિહારેસુ ભિક્ખૂ''તિઆદિ. એવં ભિક્ખૂસુ સન્નિપતિતેસુ છન્દારહાનં છન્દે આહટે તેસુ તેસુ મગ્ગેસુ નદીતિત્થગામદ્વારાદીસુ ચ આગન્તુકભિક્ખૂનં સીઘં સીઘં હત્થપાસાનયનત્થઞ્ચ બહિસીમકરણત્થઞ્ચ આરામિકસામણેરે ઠપેત્વા ભેરિસઞ્ઞં વા સઙ્ખસઞ્ઞં વા કારાપેત્વા નિમિત્તકિત્તનાનન્તરં વુત્તાય ''સુણાતુ મે, ભન્તે સઙ્ઘો''તિઆદિકાય (મહાવ॰ ૧૩૯) કમ્મવાચાય સીમા બન્ધિતબ્બા. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૩૮) ''એવં સન્નિપતિતેસુ પન ભિક્ખૂસૂ''તિઆદિ. એત્તાવતા પરિસસમ્પત્તિસઙ્ખાતં દુતિયઙ્ગં સૂપપન્નં હોતિ.

તતો પરં કમ્મવાચાપાઠસમયે ''સીમં, ભિક્ખવે, સમ્મન્નન્તેન પઠમં સમાનસંવાસકસીમા સમ્મન્નિતબ્બા, પચ્છા તિચીવરેન અવિપ્પવાસો સમ્મન્નિતબ્બો''તિ (મહાવ॰ ૧૪૪) વચનતો પઠમં સમાનસંવાસકસીમા સમ્મન્નિતબ્બા, પચ્છા અવિપ્પવાસસીમા સમ્મન્નિતબ્બા, સમાનસંવાસકકમ્મવાચાપરિયોસાનેયેવ નિમિત્તાનિ બહિ કત્વા નિમિત્તાનં અન્તોપમાણેનેવ સમાનસંવાસકસીમા ચતુનહુતાધિકદ્વિલક્ખયોજનપુથુલં મહાપથવિં વિનિવિજ્ઝિત્વા પથવીસન્ધારકઉદકં પરિયન્તં કત્વા ગતા. તેન વુત્તં સમન્તપાસાદિકાયં ''કમ્મવાચાપરિયોસાનેયેવ...પે॰... ગતા હોતી''તિ. અવિપ્પવાસકમ્મવાચાપરિયોસાને અવિપ્પવાસસીમા યદિ અન્તોસીમાય ગામો અત્થિ, ગામઞ્ચ ગામૂપચારઞ્ચ મુઞ્ચિત્વા સમાનસંવાસકસીમાય ગતપરિચ્છેદેનેવ ગતા. ઇતિ તિચીવરેન અવિપ્પવાસસીમા ગામઞ્ચ ગામૂપચારઞ્ચ ન અવત્થરતિ, સમાનસંવાસકસીમાવ અવત્થરતિ, સમાનસંવાસકસીમા અત્તનો ધમ્મતાય ગચ્છતિ. અવિપ્પવાસસીમા પન યત્થ સમાનસંવાસકસીમા, તત્થેવ ગચ્છતિ. તેન વુત્તં સમન્તપાસાદિકાયં ''ઇતિ ભિક્ખૂનં અવિપ્પવાસસીમા...પે॰... ગચ્છતી''તિ. તસ્મા –

''સુણાતુ મે, ભન્તે સઙ્ઘો, યાવતા સમન્તા નિમિત્તા કિત્તિતા. યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, સઙ્ઘો એતેહિ નિમિત્તેહિ સીમં સમ્મન્નેય્ય સમાનસંવાસં એકૂપોસથં, એસા ઞત્તિ.

''સુણાતુ મે, ભન્તે સઙ્ઘો, યાવતા સમન્તા નિમિત્તા કિત્તિતા, સઙ્ઘો એતેહિ નિમિત્તેહિ સીમં સમ્મન્નતિ સમાનસંવાસં એકૂપોસથં. યસ્સાયસ્મતો ખમતિ એતેહિ નિમિત્તેહિ સીમાય સમ્મુતિ સમાનસંવાસાય એકૂપોસથાય, સો તુણ્હસ્સ. યસ્સ નક્ખમતિ, સો ભાસેય્ય. સમ્મતા સા સીમા સઙ્ઘેન એતેહિ નિમિત્તેહિ સમાનસંવાસા એકૂપોસથા, ખમતિ સઙ્ઘસ્સ, તસ્મા તુણ્હી. એવમેતં ધારયામી''તિ (મહાવ॰ ૧૩૯).

એસા સમાનસંવાસકકમ્મવાચા,

''સુણાતુ મે, ભન્તે સઙ્ઘો, યા સા સઙ્ઘેન સીમા સમ્મતા સમાનસંવાસા એકૂપોસથા. યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, સઙ્ઘો તં સીમં તિચીવરેન અવિપ્પવાસં સમ્મન્નેય્ય ઠપેત્વા ગામઞ્ચ ગામૂપચારઞ્ચ, એસા ઞત્તિ.

“સુણાતુ મે, ભન્તે સઙ્ઘો, યા સા સઙ્ઘેન સીમા સમ્મતા સમાનસંવાસા એકૂપોસથા. સઙ્ઘો તં સીમં તિચીવરેન અવિપ્પવાસં સમ્મન્નતિ ઠપેત્વા ગામઞ્ચ ગામૂપચારઞ્ચ. યસ્સાયસ્મતો ખમતિ એતિસ્સા સીમાય તિચીવરેન અવિપ્પવાસસમ્મુતિ ઠપેત્વા ગામઞ્ચ ગામૂપચારઞ્ચ, સો તુણ્હસ્સ. યસ્સ નક્ખમતિ, સો ભાસેય્ય. સમ્મતા સા સીમા સઙ્ઘેન તિચીવરેન અવિપ્પવાસા ઠપેત્વા ગામઞ્ચ ગામૂપચારઞ્ચ, ખમતિ સઙ્ઘસ્સ, તસ્મા તુણ્હી. એવમેતં ધારયામી”તિ (મહાવ॰ ૧૪૪).

એસા અવિપ્પવાસકમ્મવાચા ઞત્તિદોસઅનુસ્સાવનાદોસે અનુટ્ઠપેત્વા સુટ્ઠુ ભણિતબ્બા. એત્તાવતા કમ્મવાચાસમ્પત્તિસઙ્ખાતં તતિયઙ્ગં સૂપપન્નં હોતિ.

એવમયં સીમા અન્તો મણિવિમાનં બહિ રજતપરિક્ખિત્તં વિમાનસામિકદેવપુત્તોતિ ઇમેહિ તીહિ અઙ્ગેહિ સમ્પન્નં ચન્દમણ્ડલં વિય, અન્તો કનકવિમાનં બહિ ફલિકપરિક્ખિત્તં વિમાનસામિકદેવપુત્તોતિ ઇમેહિ તીહિ અઙ્ગેહિ સમ્પન્નં સૂરિયમણ્ડલં વિય ચ નિમિત્તસમ્પત્તિપરિસસમ્પત્તિકમ્મવાચાસમ્પત્તિસઙ્ખાતેહિ તીહિ અઙ્ગેહિ સમ્પન્ના હુત્વા અતિવિય સોભતિ વિરોચતિ, જિનસાસનસ્સ ચિરટ્ઠિતિકારણભૂતા હુત્વા તિટ્ઠતીતિ દટ્ઠબ્બં. વુત્તઞ્હેતં ઉપોસથક્ખન્ધકપાળિયં “સીમં, ભિક્ખવે, સમ્મન્નન્તેન પઠમં સમાનસંવાસકસીમા સમ્મન્નિતબ્બા”તિઆદિ.

“નિમિત્તેન નિમિત્તં સમ્બન્ધિત્વા”તિ એત્થ પન પુબ્બે વુત્તનયેનેવ પુરત્થિમદિસતો પટ્ઠાય પદક્ખિણં કત્વા સબ્બનિમિત્તાનિ કિત્તેત્વા ઉત્તરાનુદિસં પત્વા તત્થેવ અટ્ઠપેત્વા પુબ્બે કિત્તિતં પુરત્થિમદિસાય નિમિત્તં પુન કિત્તેત્વા સમ્મતાતિ અત્થો. એવં સમ્મતા અયં સીમા એકાદસહિ વિપત્તીહિ મુત્તા, તીહિ સમ્પત્તીહિ સમન્નાગતા હુત્વા સબ્બાકારસમ્પન્ના પઞ્ચવસ્સસહસ્સપરિમાણકાલં અપરિમાણં ભિક્ખૂનં અપલોકનાદિચતુબ્બિધકમ્મકરણટ્ઠાનભૂતા બદ્ધસીમા હોતીતિ દટ્ઠબ્બા.

યદિ પન સખણ્ડસીમં મહાસીમં બન્ધિતુકામા, પુબ્બે વુત્તનયેન સુટ્ઠુ સોધેત્વા સમૂહનિતપોરાણસીમાય કેવલાય પકતિગામસીમાય વા વિસુંગામસીમાય વા બન્ધિતબ્બા, તાસુ ચ દ્વીસુ સીમાસુપબ્બજ્જુપસમ્પદાદીનં સઙ્ઘકમ્માનં સુખકરણત્થં સીમા પઠમં બન્ધિતબ્બા, તં પન બન્ધન્તેહિ વત્તં જાનિતબ્બં. સચે હિ બોધિચેતિયભત્તસાલાદીનિ સબ્બવત્થૂનિ પતિટ્ઠાપેત્વા કતવિહારે બન્ધન્તિ, વિહારમજ્ઝે બહૂનં સમોસરણટ્ઠાને અબન્ધિત્વા વિહારપચ્ચન્તે વિવિત્તોકાસે બન્ધિતબ્બા. અકતવિહારે બન્ધન્તેહિ બોધિચેતિયાદીનં સબ્બવત્થૂનં પતિટ્ઠાનં સલ્લક્ખેત્વા યથા પતિટ્ઠિતેસુ વત્થૂસુ વિહારપચ્ચન્તે વિવિત્તોકાસે હોતિ, એવં બન્ધિતબ્બા. તથા હિ વુત્તં સમન્તપાસાદિકાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૩૮) “ઇમં પન સમાનસંવાસકસીમં સમ્મન્નન્તેહી”તિઆદિ.

કિત્તકપ્પમાણા પન ખણ્ડસીમા બન્ધિતબ્બાતિ? હેટ્ઠિમપરિચ્છેદેન સચે એકવીસતિ ભિક્ખૂ ગણ્હાતિ, વટ્ટતિ, તતો ઓરં ન વટ્ટતિ. પરં ભિક્ખુસહસ્સં ગણ્હન્તીપિ વટ્ટતિ. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ ૧૩૮) “સા હેટ્ઠિમપરિચ્છેદેના”તિઆદિ. **એકવીસતિ ભિક્ખૂ**તિ ચ નિસિન્ને સન્ધાય વુત્તં, ઇદઞ્ચ અબ્ભાનકરણકાલે કમ્મારહભિક્ખુના સદ્ધિં વીસતિગણસ્સ સઙ્ઘસ્સ નિસીદનપ્પહોનકત્થં વુત્તં. વુત્તઞ્હિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૩૮) “એકવીસતિ ભિક્ખૂ”તિઆદિ. તં ખણ્ડસીમં બન્ધન્તેહિ ભિક્ખૂહિ સીમમાળકસ્સ સમન્તા નિમિત્તૂપગા પાસાણા ઠપેતબ્બા. અન્તોખણ્ડસીમાયમેવ ઠત્વા ખણ્ડસીમા બન્ધિતબ્બા. “એસો પાસાણો નિમિત્ત”ન્તિ એવં નિમિત્તાનિ કિત્તેત્વા કમ્મવાચાય સીમા બન્ધિતબ્બા, તસ્સાયેવ સીમાય દળ્હીકમ્મત્થં અવિપ્પવાસકમ્મવાચા કાતબ્બા. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૩૮) “તં બન્ધન્તેહી”તિઆદિ. એવં

ખણ્ડસીમં સમ્મન્નિત્વા બહિ સીમન્તરિકપાસાણા ઠપેતબ્બા. સીમન્તરિકા પચ્છિમકોટિયા એકરતનપ્પમાણા વટ્ટતિ, વિદત્થિપ્પમાણાપિ ચતુરઙ્ગુલપ્પમાણાપિ વટ્ટતિ. સચે પન વિહારો મહા હોતિ, દ્વેપિ તિસ્સોપિ તતુત્તરિપિ ખણ્ડસીમાયો બન્ધિતબ્બા. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં ''સીમં સમ્મન્નિત્વા''તિઆદિ.

એવં ખણ્ડસીમં સમ્મન્નિત્વા મહાસીમાસમ્મુતિકાલે ખણ્ડસીમતો નિક્ખમિત્વા મહાસીમાય ઠત્વા સમન્તા અનુપરિયાયન્તેહિ સીમન્તરિકપાસાણા કિત્તેતબ્બા, તતો અવસેસનિમિત્તાનિ કિત્તેત્વા હત્થપાસં અવિજહન્તેહિ કમ્મવાચાય સમાનસંવાસકસીમં સમ્મન્નિત્વા તસ્સ દળ્હીકમ્મત્થં અવિપ્પવાસકમ્મવાચાપિ કાતબ્બા. તથા હિ વુત્તં અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૩૮) ''એવં ખણ્ડસીમં સમ્મન્નિત્વા''તિઆદિ.

''સમન્તા અનુપરિયાયન્તેહિ સીમન્તરિકપાસાણા કિત્તેતબ્બા''તિ વુત્તં. કથં કિત્તેતબ્બાતિ? દક્ખિણતો અનુપરિયાયન્તેનેવ કિત્તેતબ્બા. તથા હિ ખણ્ડસીમતો પચ્છિમાય દિસાય પુરત્થાભિમુખેન ઠત્વા ''પુરત્થિમાય દિસાય કિં નિમિત્ત''ન્તિ તત્થ સબ્બાનિ નિમિત્તાનિ અનુક્કમેન કિત્તેત્વા તથા ઉત્તરાય દિસાય દક્ખિણાભિમુખેન ઠત્વા ''દક્ખિણાય દિસાય કિં નિમિત્ત''ન્તિ અનુક્કમેન કિત્તેત્વા તથા પુરત્થિમાય દિસાય પચ્છિમાભિમુખેન ઠત્વા ''પચ્છિમાય દિસાય કિં નિમિત્ત''ન્તિ અનુક્કમેન કિત્તેત્વા તથા દક્ખિણાય દિસાય ઉત્તરાભિમુખેન ઠત્વા ''ઉત્તરાય દિસાય કિં નિમિત્ત''ન્તિ તત્થ સબ્બાનિ નિમિત્તાનિ અનુક્કમેન કિત્તેત્વા પુન પચ્છિમાય દિસાય પુરત્થાભિમુખેન ઠત્વા પુરિમં કિત્તિતં વુત્તનયેનેવ પુન કિત્તેતબ્બં. એવં બહૂનમ્પિ ખણ્ડસીમાનં સીમન્તરિકપાસાણા પચ્ચેકં કિત્તેતબ્બા, તતો પચ્છા અવસેસનિમિત્તાનીતિ મહાસીમાય બાહિરબન્ધનેસુ નિમિત્તાનિ. એવં સીમન્તરિકપાસાણા મહાસીમાય અન્તો નિમિત્તાનિ હોન્તિ દ્વિન્નં સીમાનં સઙ્કરદોસાપગમનત્થં સીમન્તરિકપાસાણાનં ઠપેતબ્બત્તા. એવં સમન્તા અનુપરિયાયન્તેન સીમન્તરિકપાસાણા કિત્તેતબ્બા. તથાહિ વુત્તં વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૩૮) ''**સીમન્તરિકપાસાણા**તિ સીમન્તરિકાય ઠપિતનિમિત્તપાસાણા, તે પન કિત્તેન્તેન પદક્ખિણતો અનુપરિયાયન્તેનેવ કિત્તેતબ્બા''તિઆદિ.

કિં ઇમિના અનુક્કમેનેવ સીમા સમ્મન્નિતબ્બા, ઉદાહુ અઞ્ઞેનપિ અનુક્કમેન સમ્મન્નિતબ્બાતિ? સચે પન ખણ્ડસીમાય નિમિત્તાનિ કિત્તેત્વા તતો સીમન્તરિકાય નિમિત્તાનિ કિત્તેત્વા મહાસીમાય નિમિત્તાનિ કિત્તેન્તિ, એવં તીસુ ઠાનેસુ નિમિત્તાનિ કિત્તેત્વા યં સીમં ઇચ્છન્તિ, તં પઠમં બન્ધિતું વટ્ટતિ. એવં સન્તેપિ યથાવુત્તનયેન ખણ્ડસીમતોવ પટ્ઠાય બન્ધિતબ્બા. તથા હિ વુત્તં અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૩૮) ''સચે પન ખણ્ડસીમાય નિમિત્તાની''તિઆદિ. એવં ખણ્ડસીમમહાસીમબન્ધનેન ભિક્ખૂનં કો ગુણોતિ ચે? એવં બદ્ધાસુ પન સીમાસુ ખણ્ડસીમાય ઠિતા ભિક્ખૂ મહાસીમાયં કમ્મં કરોન્તાનં ભિક્ખૂનં કમ્મં ન કોપેન્તિ, મહાસીમાય વા ઠિતા ખણ્ડસીમાય કમ્મં કરોન્તાનં, સીમન્તરિકાય પન ઠિતા ઉભિન્નમ્પિ ન કોપેન્તિ. ગામક્ખેત્તે ઠત્વા કમ્મં કરોન્તાનં પન સીમન્તરિકાય ઠિતા કોપેન્તિ. સીમન્તરિકા હિ ગામક્ખેત્તં ભજતિ. તથા હિ વુત્તં અટ્ઠકથાયં ''એવં બદ્ધાસુ પન સીમાસૂ''તિઆદિ, એવં બદ્ધસીમવિહારેસુ વસન્તા ભિક્ખૂ તિચીવરાધિટ્ઠાનેન અધિટ્ઠિતેહિ તિચીવરેહિ વિના યથારુચિ વસિતું લભન્તિ. સચે પન ગામો અત્થિ, ગામગામૂપચારેસુ ન લભતીતિ દટ્ઠબ્બં.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

સીમાબન્ધનવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો.

૨૫. ઉપોસથપવારણાવિનિચ્છયકથા

૧૬૮. એવં સીમાવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ ઉપોસથપવારણાવિનિચ્છયં કથેતું “**ઉપોસથપવારણાતિ એત્થ**”ત્યાદિમાહ. તત્થ ઉપોસથસદ્દો તાવ –

> ‘‘ઉદ્દેસે પાતિમોક્ખસ્સ, પણ્ણત્તિયમુપોસથો;
> ઉપવાસે ચ અટ્ઠઙ્ગે, ઉપોસથદિને સિયા’’તિ. –

વચનતો પાતિમોક્ખુદ્દેસે પણ્ણત્તિયં ઉપવાસે અટ્ઠઙ્ગસીલે ઉપોસથદિને ચ વત્તતિ. તથા હેસ ‘‘આયામાવુસો કપ્પિન ઉપોસથં ગમિસ્સામા’’તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૧.૧૫૦; મ॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૩.૮૫) પાતિમોક્ખુદ્દેસે આગતો, ‘‘ઉપોસથો નામ નાગરાજા’’તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૨.૨૪૬) પણ્ણત્તિયં, ‘‘સુદ્ધસ્સ વે સદા ફેગ્ગુ, સુદ્ધસ્સ ઉપોસથો સદા’’તિઆદીસુ (મ॰ નિ॰ ૧.૭૯) ઉપવાસે, ‘‘એવં અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતો ખો, વિસાખે, ઉપોસથો ઉપવુત્થો’’તિઆદીસુ (અ॰ નિ॰ ૮.૪૩) અટ્ઠઙ્ગસીલે. ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઉપોસથે સભિક્ખુકાઆવાસા અભિક્ખુકો આવાસો’’તિઆદીસુ (પાચિ॰ ૧૦૪૮) ઉપોસથદિને વત્તતિ. ‘‘પારિસુદ્ધિઉપોસથો અધિટ્ઠાનુપોસથો’’તિઆદીસુ પારિસુદ્ધિઅધિટ્ઠાનેસુપિ વત્તતિ. તે પન પાતિમોક્ખુદ્દેસે અન્તોગધાતિ કત્વા વિસું ન વુત્તા. ઇધ પન પાતિમોક્ખુદ્દેસે ઉપોસથદિને ચ વત્તતિ. તત્થ પાતિમોક્ખુદ્દેસે ઉપવસનં **ઉપોસથો**, સીલેન ઉપેતા હુત્વા વસનન્ત્યત્થો. ઉપોસથદિને ઉપવસન્તિ એત્થાતિ **ઉપોસથો**, એતસ્મિં દિવસે સીલેન ઉપેતા હુત્વા વસન્તીત્યત્થો.

પવારણા-સદ્દો પન ‘‘પવારણા પટિક્ખેપે, કથિતાજ્ઝેસનાય ચા’’તિ અભિધાનપ્પદીપિકાયં વચનતો પટિક્ખેપે અજ્ઝેસને ચ વત્તતિ. તત્થ ‘‘યો પન ભિક્ખુ ભુત્તાવી પવારિતો અનતિરિત્તં ખાદનીયં વા ભોજનીયં વા ખાદેય્ય વા ભુઞ્જેય્ય વા, પાચિત્તિય’’ન્તિઆદીસુ (પાચિ॰ ૨૩૮) પટિક્ખેપે, ‘‘સઙ્ઘો પવારેય્યા’’તિઆદીસુ (મહાવ॰ ૨૧૦) અજ્ઝેસને, ‘‘અજ્જપવારણા ચાતુદ્દસી’’તિઆદીસુ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૧૨) પવારણાદિવસે. સો પન અજ્ઝેસનદિવસોયેવાતિ વિસું ન વુત્તો. ઇધ પન અજ્ઝેસને વત્તતિ, તસ્મા પવારીયતે **પવારણા**, પકારેન ઇચ્છીયતેત્યત્થો. પ-પુબ્બ વરધાતુ ચુરાદિગણિકાયં.

એત્થ ચ કિઞ્ચાપિ પાળિયં ઉપોસથક્ખન્ધકાનન્તરં વસ્સૂપનાયિકક્ખન્ધકો, તદનન્તરં પવારણક્ખન્ધકો સઙ્ગીતો, તથાપિ ઉપોસથપવારણકમ્માનં યેભુય્યેન સમાનત્તા યમકમિવ ભૂતત્તા મિસ્સેત્વા કથેન્તો સુવિઞ્ઞેય્યો હોતિ સલ્લહુકગન્થો ચાતિ મન્ત્વા ખન્ધકદ્વયસઙ્ગહિતં અત્થં એકેનેવ પરિચ્છેદેન દસ્સેતિ આચરિયો. તત્થ ચાતુદ્દસિકો પન્નરસિકો સામગ્ગીઉપોસથોતિ દિવસવસેન તયો ઉપોસથા હોન્તીતિ સમ્બન્ધો. ચતુદ્દસિયં નિયુત્તો **ચાતુદ્દસિકો**, એવં **પન્નરસિકો**. **સામગ્ગીઉપોસથો** નામ સઙ્ઘસામગ્ગિકદિવસે કાતબ્બઉપોસથો. **હેમન્તગિમ્હવસ્સાનં તિણ્ણં ઉતૂનન્તિ** એત્થ **હેમન્તઉતુ** નામ અપરકત્તિકકાળપક્ખસ્સ પાટિપદતો પટ્ઠાય ફગ્ગુનપુણ્ણમપરિયોસાના ચત્તારો માસા. **ગિમ્હઉતુ** નામ ફગ્ગુનસ્સ કાળપક્ખપાટિપદતો પટ્ઠાય આસાળ્હિપુણ્ણમપરિયોસાના ચત્તારો માસા. **વસ્સાનઉતુ** નામ આસાળ્હસ્સ કાળપક્ખપાટિપદતો પટ્ઠાય અપરકત્તિકપુણ્ણમપરિયોસાના ચત્તારો માસા. **તતિયસત્તમપક્ખેસુ દ્વે દ્વે કત્વા છ ચાતુદ્દસિકા**તિ હેમન્તસ્સ ઉતુનો તતિયે ચ સત્તમે ચ પક્ખે દ્વે ચાતુદ્દસિકા, મિગસિરમાસસ્સ કાળપક્ખે, માઘમાસસ્સ કાળપક્ખે ચાતિ અત્થો. એવં ગિમ્હસ્સ ઉતુનો તતિયે ચિત્તમાસસ્સ

કાળપક્ખે સત્તમે જેટ્ઠમાસસ્સ કાળપક્ખે ચ, વસ્સાનસ્સ ઉતુનો તતિયે સાવણસ્સ કાળપક્ખે ચ સત્તમે અસ્સયુજમાસસ્સ કાળપક્ખે ચાતિ અત્થો. **સેસા પન્નરસિકા**તિ સેસા અટ્ઠારસ પન્નરસિકા.

હોતિ ચેત્થ –

''કત્તિકસ્સ ચ કાળમ્હા;
યાવ ફગ્ગુનપુણ્ણમા;
હેમન્તકાલોતિ વિઞ્ઞેય્યો;
અટ્ઠ હોન્તિ ઉપોસથા.

''ફગ્ગુનસ્સ ચ કાળમ્હા;
યાવ આસાળ્હિપુણ્ણમા;
ગિમ્હકાલોતિ વિઞ્ઞેય્યો;
અટ્ઠ હોન્તિ ઉપોસથા.

''આસાળ્હસ્સ ચ કાળમ્હા;
યાવ કત્તિકપુણ્ણમા;
વસ્સકાલોતિ વિઞ્ઞેય્યો;
અટ્ઠ હોન્તિ ઉપોસથા.

''ઉતૂનં પન તિણ્ણન્નં, પક્ખે તતિયસત્તમે;
ચતુદ્દસોતિ પાતિમોક્ખં, ઉદ્દિસન્તિ નયઞ્ઞુનો''તિ. (કઙ્ખા॰ અભિ॰ ટી॰ નિદાનવણ્ણના);

એવં એકસંવચ્છરે ચતુવીસતિ ઉપોસથાતિ એવં ઇમિના વુત્તનયેન હેમન્તાદીનં તિણ્ણં ઉતૂનં એકેકસ્મિં ઉતુમ્હિ પચ્ચેકં અટ્ઠઅટ્ઠઉપોસથત્તા ઉતુત્તયસમોધાનભૂતે એકસ્મિં સંવચ્છરે ચતુવીસતિ ઉપોસથા હોન્તીતિ અત્થો. **ઇદં તાવ પકતિચારિત્ત**ન્તિ ઇદં એકસ્મિં સંવચ્છરે છચાતુદ્દસિકઅટ્ઠારસપન્નરસિકઉપોસથકરણં તાવ પઠમં પકતિયા સભાવેન ચારિત્તં કાતબ્બં કમ્મં હોતિ, ન બહુતરાવાસિકાદિના કારણેન કાતબ્બન્તિ અત્થો.

તથારૂપપચ્ચયે સતિ અઞ્ઞસ્મિમ્પિ ચાતુદ્દસે ઉપોસથં કાતું વટ્ટતીતિ ''સકિં પક્ખસ્સ ચાતુદ્દસે વા પન્નરસે વા પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૧૩૬) વચનતો ''યો પન આગન્તુકેહિ આવાસિકાનં અનુવત્તિતબ્બ''ન્તિઆદિવચનતો (મહાવ॰ ૧૭૮) ચ તથારૂપપચ્ચયે સતિ અઞ્ઞસ્મિમ્પિ ચાતુદ્દસે ઉપોસથં કાતું વટ્ટતીતિ અત્થો. તત્થ **સકિ**ન્તિ એકવારં. **આવાસિકાનં અનુવત્તિતબ્બ**ન્તિ આવાસિકેહિ ''અજ્જુપોસથો ચાતુદ્દસો''તિ પુબ્બકિચ્ચે કરિયમાને અનુવત્તિતબ્બં, ન પટિક્કોસિતબ્બં. **આદિ**-સદ્દેન ''આવાસિકેહિ આગન્તુકાનં અનુવત્તિતબ્બ''ન્તિ વચનં, ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તેહિ ભિક્ખૂહિ દ્વે તયો ઉપોસથે ચાતુદ્દસિકે કાતું, કથં મયં તેહિ ભિક્ખૂહિ પઠમતરં પવારેય્યામા''તિ (મહાવ॰ ૨૪૦) વચનઞ્ચ સઙ્ગણ્હાતિ. એત્થ ચ પઠમસુત્તસ્સ એકેકસ્સ ઉતુનો તતિયસત્તમપક્ખસ્સ ચાતુદ્દસે વા અવસેસસ્સ પન્નરસે વા સકિં પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસિતબ્બન્તિ. પકતિચારિત્તવસેનપિ અત્થસમ્ભવતો ''આગન્તુકેહી''તિઆદીનિ સુત્તાનિ દસ્સિતાનીતિ વેદિતબ્બં. **તથારૂપપચ્ચયે**

સતીતિ અઞ્ઞસ્મિમ્પિ ચાતુદ્દસે ઉપોસથં કાતું અનુરૂપે આવાસિકા બહુતરા હોન્તીતિ એવમાદિકે પચ્ચયે સતિ. **અઞ્ઞસ્મિમ્પિ ચાતુદ્દસે**તિ તિણ્ણં ઉતૂનં તતિયસત્તમપક્ખચાતુદ્દસતો અઞ્ઞસ્મિં ચાતુદ્દસે.

તત્રાયં પાળિ (મહાવ॰ ૧૭૮) –

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, આવાસિકાનં ભિક્ખૂનં ચાતુદ્દસો હોતિ, આગન્તુકાનં પન્નરસો. સચે આવાસિકા બહુતરા હોન્તિ, આગન્તુકેહિ આવાસિકાનં અનુવત્તિતબ્બં. સચે સમસમા હોન્તિ, આગન્તુકેહિ આવાસિકાનં અનુવત્તિતબ્બં. સચે આગન્તુકા બહુતરા હોન્તિ, આવાસિકેહિ આગન્તુકાનં અનુવત્તિતબ્બં.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, આવાસિકાનં ભિક્ખૂનં પન્નરસો હોતિ, આગન્તુકાનં ચાતુદ્દસો. સચે આવાસિકા બહુતરા હોન્તિ, આગન્તુકેહિ આવાસિકાનં અનુવત્તિતબ્બં. સચે સમસમા હોન્તિ, આગન્તુકેહિ આવાસિકાનં અનુવત્તિતબ્બં. સચે આગન્તુકા બહુતરા હોન્તિ, આવાસિકેહિ આગન્તુકાનં અનુવત્તિતબ્બં.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, આવાસિકાનં ભિક્ખૂનં પાટિપદો હોતિ, આગન્તુકાનં પન્નરસો. સચે આવાસિકા બહુતરા હોન્તિ, આવાસિકેહિ આગન્તુકાનં નાકામા દાતબ્બા સામગ્ગી, આગન્તુકેહિ નિસ્સીમં ગન્ત્વા ઉપોસથો કાતબ્બો. સચે સમસમા હોન્તિ, આવાસિકેહિ આગન્તુકાનં નાકામા દાતબ્બા સામગ્ગી, આગન્તુકેહિ નિસ્સીમં ગન્ત્વા ઉપોસથો કાતબ્બો. સચે આગન્તુકા બહુતરા હોન્તિ, આવાસિકેહિ આગન્તુકાનં સામગ્ગી વા દાતબ્બા, નિસ્સીમં વા ગન્તબ્બં.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, આવાસિકાનં ભિક્ખૂનં પન્નરસો હોતિ, આગન્તુકાનં પાટિપદો. સચે આવાસિકા બહુતરા હોન્તિ, આગન્તુકેહિ આવાસિકાનં સામગ્ગી વા દાતબ્બા, નિસ્સીમં વા ગન્તબ્બં. સચે સમસમા હોન્તિ, આગન્તુકેહિ આવાસિકાનં સામગ્ગી વા દાતબ્બા, નિસ્સીમં વા ગન્તબ્બં. સચે આગન્તુકા બહુતરા હોન્તિ, આગન્તુકેહિ આવાસિકાનં નાકામા દાતબ્બા સામગ્ગી, આવાસિકેહિ નિસ્સીમં ગન્ત્વા ઉપોસથો કાતબ્બો’’તિ.

તત્રાયં અટ્ઠકથા (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૭૮) –

આવાસિકાનં ભિક્ખૂનં ચાતુદ્દસો હોતિ, આગન્તુકાનં પન્નરસોતિ એત્થ યેસં પન્નરસો, તે તિરોરટ્ઠતો વા આગતા, અતીતં વા ઉપોસથં ચાતુદ્દસિકં અકંસૂતિ વેદિતબ્બા. **આવાસિકાનં અનુવત્તિતબ્બન્તિ** આવાસિકેહિ ‘‘અજ્જુપોસથો ચાતુદ્દસો’’તિ પુબ્બકિચ્ચે કરિયમાને અનુવત્તિતબ્બં, ન પટિક્કોસિતબ્બં. **નાકામા દાતબ્બા**તિ ન અનિચ્છાય દાતબ્બાતિ.

‘‘અનુજાનામિ ભિક્ખવે’’તિઆદિમ્હિ અયં પવારણક્ખન્ધકાગતા પાળિ (મહાવ॰ ૨૪૦) – ઇધ પન, ભિક્ખવે, સમ્બહુલા સન્દિટ્ઠા સમ્ભત્તા ભિક્ખૂ અઞ્ઞતરસ્મિં આવાસે વસ્સં ઉપગચ્છન્તિ, તેસં સામન્તા અઞ્ઞે ભિક્ખૂ ભણ્ડનકારકા કલહકારકા વિવાદકારકા ભસ્સકારકા સઙ્ઘે અધિકરણકારકા વસ્સં ઉપગચ્છન્તિ ‘‘મયં તેસં ભિક્ખૂનં વસ્સંવુત્થાનં પવારણાય પવારણં ઠપેસ્સામા’’તિ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તેહિ ભિક્ખૂહિ દ્વે તયો ઉપોસથે ચાતુદ્દસિકે કાતું, કથં મયં તેહિ ભિક્ખૂહિ પઠમતરં પવારેય્યામાતિ.

તત્રાયં અટ્ઠકથા (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૪૦) – **દ્વે તયો ઉપોસથે ચાતુદ્દસિકે કાતુન્તિ** એત્થ ચતુત્થપઞ્ચમા દ્વે, તતિયો પન પકતિયાપિ ચાતુદ્દસિકોયેવાતિ, તસ્મા તતિયચતુત્થા વા તતિયચતુત્થપઞ્ચમા વા દ્વે તયો ચાતુદ્દસિકા કાતબ્બા. અથ ચતુત્થે કતે સુણન્તિ, પઞ્ચમો ચાતુદ્દસિકો કાતબ્બો, એવમ્પિ દ્વે ચાતુદ્દસિકા હોન્તિ. એવં કરોન્તા ભણ્ડનકારકાનં તેરસે વા ચાતુદ્દસે વા ઇમે પન્નરસીપવારણં પવારેસ્સન્તીતિ.

તત્થ અયં સારત્થદીપનીપાઠો (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૨૪૦) – **ચતુત્થે કતે સુણન્તી**તિ ચતુત્થે પન્નરસિકુપોસથે કતે અમ્હાકં પવારણં ઠપેસ્સન્તીતિ સુણન્તિ. **એવમ્પિ દ્વે ચાતુદ્દસિકા હોન્તી**તિ તતિયેન સદ્ધિં દ્વે ચાતુદ્દસિકા હોન્તીતિ.

તત્રાયં વિમતિવિનોદનીપાઠો (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૪૦) – **દ્વે ચાતુદ્દસિકા હોન્તી**તિ તતિયપક્ખે ચાતુદ્દસિયા સદ્ધિં દ્વે ચાતુદ્દસિકા હોન્તિ. **ભણ્ડનકારકાનં તેરસે વા ચાતુદ્દસે વા ઇમે પન્નરસીપવારણં પવારેસ્સન્તી**તિ ઇમિના યથાસકં ઉપોસથકરણદિવસતો પટ્ઠાય ભિક્ખૂનં ચાતુદ્દસીપન્નરસીવોહારો, ન ચન્દગતિસિદ્ધિયા તિથિયા વસેનાતિ દસ્સેતિ. કિઞ્ચાપિ એવં ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, રાજૂનં અનુવત્તિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૧૮૬) વચનતો પનેત્થ લોકિયાનં તિથિં અનુવત્તન્તેહિપિ અત્તનો ઉપોસથક્કમેન ચાતુદ્દસિં પન્નરસિં વા પન્નરસિં ચાતુદ્દસિં વા કરોન્તેહેવ અનુવત્તિતબ્બં, ન પન સોળસમદિવસં વા તેરસમદિવસં વા ઉપોસથદિવસં કરોન્તેહિ. તેનેવ પાળિયમ્પિ (મહાવ॰ ૨૪૦) ''દ્વે તયો ઉપોસથે ચાતુદ્દસિકે કાતુ''ન્તિ વુત્તં. અઞ્ઞથા ''દ્વાદસિયં, તેરસિયં વા ઉપોસથો કાતબ્બો''તિ વત્તબ્બતો. ''સકિં પક્ખસ્સ ચાતુદ્દસે વા પન્નરસે વા''તિઆદિવચનમ્પિ (મહાવ॰ ૧૩૬) ઉપવુત્તક્કમેનેવ વુત્તં, ન તિથિક્કમેનાતિ ગહેતબ્બન્તિ.

ન કેવલં ઉપોસથદિવસાયેવ તયો હોન્તિ, અથ ખો પવારણાદિવસાપીતિ આહ ''**પુરિમવસ્સંવુત્થાનં પના**''તિઆદિ. **મા**ઇતિ ચન્દો વુચ્ચતિ તસ્સ ગતિયા દિવસસ્સ મિનિતબ્બતો, સો એત્થ સબ્બકલાપપારિપૂરિયા પુણ્ણોતિ **પુણ્ણમા**. પુબ્બકત્તિકાય પુણ્ણમા **પુબ્બકત્તિકપુણ્ણમા**, અસ્સયુજપુણ્ણમા. સા હિ પચ્છિમકત્તિકં નિવત્તેતું એવં વુત્તા. **તેસંયેવા**તિ પુરિમવસ્સંવુત્થાનંયેવ. **ભણ્ડનકારકેહી**તિ કલહકારકેહિ. **પચ્ચુક્કડ્ઢન્તી**તિ ઉક્કડ્ઢન્તિ, ભણ્ડનકારકે અનુવાદવસેન અસ્સયુજપુણ્ણમાદિં પરિચ્ચજન્તા પવારણં કાળપક્ખં જુણ્હપક્ખન્તિ ઉદ્ધં કડ્ઢન્તીતિ અત્થો, ''સુણન્તુ મે, આયસ્મન્તો આવાસિકા, યદાયસ્મન્તાનં પત્તકલ્લં, ઇદાનિ ઉપોસથં કરેય્યામ, પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસેય્યામ, આગમે કાળે પવારેય્યામા''તિ, ''સુણન્તુ મે, આયસ્મન્તો આવાસિકા, યદાયસ્મન્તાનં પત્તકલ્લં, ઇદાનિ ઉપોસથં કરેય્યામ, પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસેય્યામ, આગમે જુણ્હે પવારેય્યામા''તિ (મહાવ॰ ૨૪૦) ચ એવં ઞત્તિયા પવારણં ઉદ્ધં કડ્ઢન્તીતિ વુત્તં હોતિ.

અથાતિ અનન્તરત્થે નિપાતો. ચતુદ્દસન્નં પૂરણો **ચાતુદ્દસો**, દિવસો. યં સન્ધાય ''આગમે કાળે પવારેય્યામા''તિ ઞત્તિં ઠપયિંસુ. **પચ્છિમકત્તિકપુણ્ણમા વા**તિ કોમુદિચાતુમાસિનિપુણ્ણમદિવસો વા. યં સન્ધાય ''આગમે જુણ્હે પવારેય્યામા''તિ ઞત્તિં ઠપયિંસુ. તસ્મિં પન આગમે જુણ્હે કોમુદિયા ચાતુમાસિનિયા અવસ્સં પવારેતબ્બં. ન હિ તં અતિક્કમિત્વા પવારેતું લબ્ભતિ. વુત્તઞ્હેતં ''તે ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ ભણ્ડનકારકા કલહકારકા વિવાદકારકા ભસ્સકારકા સઙ્ઘે અધિકરણકારકા તમ્પિ જુણ્હં અનુવસેય્યું. તેહિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂહિ સબ્બેહેવ આગમે જુણ્હે કોમુદિયા ચાતુમાસિનિયા અકામા પવારેતબ્બ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૪૦). તેનેવાહ ''**પચ્છિમવસ્સંવુત્થાનઞ્ચ પચ્છિમકત્તિકપુણ્ણમા એવ વા**''તિ. યદિ હિ તં અતિક્કમિત્વા પવારેય્ય, દુક્કટાપત્તિં આપજ્જેય્યું. વુત્તઞ્હેતં ''ન ચ, ભિક્ખવે, અપવારણાય પવારેતબ્બં અઞ્ઞત્ર સઙ્ઘસામગ્ગિયા''તિ (મહાવ॰ ૨૩૩).

વિસુદ્ધિપવારણાયોગતો **પવારણાદિવસા. પિ**-સદ્દેન ન કેવલં પવારણાદિવસાવ , અથ ખો તદઞ્ઞે ઉપોસથદિવસાપિ હોન્તીતિ દસ્સેતિ. **ઇદમ્પીતિ** પવારણત્તયમ્પિ. **તથારૂપપચ્ચયે**તિ બહુતરાવાસિકાદિપચ્ચયે. **દ્વિન્નં કત્તિકપુણ્ણમાન**ન્તિ પુબ્બકત્તિકપચ્છિમકત્તિકસઙ્ખાતાનં દ્વિન્નં અસ્સયુજકોમુદિપુણ્ણમાનં.

ઇદાનિ યો સો સામગ્ગિઉપોસથદિવસો વુત્તો, તઞ્ચ તપ્પસઙ્ગેન સામગ્ગિપવારણાદિવસઞ્ચ દસ્સેન્તો "**યદા પના**"તિઆદિમાહ. તત્થ **ઓસારિતે તસ્મિં ભિક્ખુસ્મિ**ન્તિ ઉક્ખિત્તકે ભિક્ખુસ્મિં ઓસારિતે, તં ગહેત્વા સીમં ગન્ત્વા આપત્તિં દેસાપેત્વા કમ્મવાચાય કમ્મપટિપ્પસ્સદ્ધિવસેન પવેસિતેતિ વુત્તં હોતિ. **તસ્સ વત્થુસ્સા**તિ તસ્સ અધિકરણસ્સ. તદા ઠપેત્વા ચુદ્દસપન્નરસે અઞ્ઞો યો કોચિ દિવસો ઉપોસથદિવસો નામ હોતીતિ સમ્બન્ધો. કસ્માતિ આહ "**તાવદેવ ઉપોસથો કાતબ્બો. 'પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસિતબ્બ'ન્તિ વચનતો**"તિ. તત્થ **તાવદેવા**તિ તં દિવસમેવ. **વચનતો**તિ કોસમ્બકક્ખન્ધકે (મહાવ॰ ૪૭૫) વુત્તત્તા. યત્ર પન પત્તચીવરાદીનં અત્થાય અપ્પમત્તકેન કારણેન વિવદન્તા ઉપોસથં વા પવારણં વા ઠપેન્તિ, તત્થ તસ્મિં અધિકરણે વિનિચ્છિતે ''સમગ્ગા જાતમ્હા''તિ અન્તરા સામગ્ગિઉપોસથં કાતું ન લભન્તિ, કરોન્તેહિ અનુપોસથે ઉપોસથો કતો નામ હોતિ.

કત્તિકમાસબ્ભન્તરેતિ એત્થ **કત્તિકમાસો** નામ પુબ્બકત્તિકમાસસ્સ કાળપક્ખપાટિપદતો પટ્ઠાય યાવ અપરકત્તિકપુણ્ણમા, તાવ એકૂનતિંસરત્તિદિવા, તસ્સ અબ્ભન્તરે. તતો પુરે વા પન પચ્છા વા વટ્ટતિ. **અયમેવા**તિ યો કોચિ દિવસોયેવ. ઇધાપિ કોસમ્બકક્ખન્ધકે સામગ્ગિયા સદિસાવ સામગ્ગી વેદિતબ્બા. યે પન કિસ્મિઞ્ચિદેવ અપ્પમત્તકે પવારણં ઠપેત્વા સમગ્ગા હોન્તિ, તેહિ પવારણાયમેવ પવારણા કાતબ્બા, તાવદેવ ન કાતબ્બા, કરોન્તેહિ અપવારણાય પવારણા કતા નામ હોતિ, ''ન કાતબ્બાયેવા''તિ નિયમેન યદિ કરોતિ, દુક્કટન્તિ દસ્સેતિ. તત્થ હિ ઉપોસથકરણે દુક્કટં. વુત્તઞ્હેતં ''ન, ભિક્ખવે, અનુપોસથે ઉપોસથો કાતબ્બો અઞ્ઞત્ર સઙ્ઘસામગ્ગિયા''તિ (મહાવ॰ ૧૮૩).

૧૬૯. સઙ્ઘે ઉપોસથો નામ એકસીમાયં સન્નિપતિતેન ચતુવગ્ગાદિસઙ્ઘેન કત્તબ્બો ઉપોસથો, સો ચ પાતિમોક્ખુદ્દેસોયેવ. **ગણે ઉપોસથો** નામ એકસીમાયં સન્નિપતિતેહિ દ્વીહિ, તીહિ વા ભિક્ખૂહિ કત્તબ્બો ઉપોસથો, સો ચ પારિસુદ્ધિઉપોસથોયેવ. **પુગ્ગલે ઉપોસથો** નામ એકસીમાયં નિસિન્નેન એકેન ભિક્ખુના કત્તબ્બો ઉપોસથો, સો ચ અધિટ્ઠાનુપોસથોયેવ. તેનાહ "**કારકવસેન અપરેપિ તયો ઉપોસથા**"તિ. કત્તબ્બાકારવસેન વુત્તેસુ તીસુ ઉપોસથેસુ **સુત્તુદ્દેસો** નામ પાતિમોક્ખુદ્દેસો. સો દુવિધો ઓવાદપાતિમોક્ખુદ્દેસો ચ આણાપાતિમોક્ખુદ્દેસો ચ. તત્ર ઓવાદોવ પાતિમોક્ખં, તસ્સ ઉદ્દેસો સરૂપેન કથનં **ઓવાદપાતિમોક્ખુદ્દેસો**. ''ઇમસ્મિં વીતિક્કમે અયં નામ આપત્તી''તિ એવં આપત્તિવસેન આણાપનં પઞ્ઞાપનં **આણા**. સેસં અનન્તરસદિસમેવ.

તત્થ ઓવાદપાતિમોક્ખુદ્દેસો નામ –

''ખન્તિ પરમં તપો તિતિક્ખા;
નિબ્બાનં પરમં વદન્તિ બુદ્ધા;
ન હિ પબ્બજિતો પરૂપઘાતી;
ન સમણો હોતિ પરં વિહેઠયન્તો.

''સબ્બપાપસ્સ અકરણં, કુસલસ્સ ઉપસમ્પદા;
સચિત્તપરિયોદપનં, એતં બુદ્ધાન સાસનં.

‘‘અનુપવાદો અનુપઘાતો, પાતિમોક્ખે ચ સંવરો;
મત્તઞ્ઞુતા ચ ભત્તસ્મિં, પન્તઞ્ચ સયનાસનં;
અધિચિત્તે ચ આયોગો, એતં બુદ્ધાન સાસન’’ન્તિ. (દી॰ નિ॰ ૨.૯૦; ધ॰ પ॰ ૧૮૩-૧૮૫) –

ઇમા તિસ્સો ગાથા.

તત્થ **ખન્તિ પરમં તપો**તિ અધિવાસનખન્તિ નામ પરમં તપો. **તિતિક્ખા**તિ ખન્તિયા એવ વેવચનં, તિતિક્ખાસઙ્ખાતા અધિવાસનખન્તિ ઉત્તમં તપોતિ અત્થો. **નિબ્બાનં પરમં વદન્તી**તિ સબ્બાકારેન પન નિબ્બાનં પરમન્તિ વદન્તિ બુદ્ધા. **ન હિ પબ્બજિતો પરૂપઘાતી**તિ યો અધિવાસનખન્તિવિરહિતત્તા પરં ઉપઘાતેતિ બાધતિ વિહિંસતિ, સો પબ્બજિતો નામ ન હોતિ . ચતુત્થપાદો પન તસ્સેવ વેવચનં. ‘‘ન હિ પબ્બજિતો’’તિ એતસ્સ હિ **ન સમણો હોતી**તિ વેવચનં. ‘‘પરૂપઘાતી’’તિ એતસ્સ **પરં વિહેઠયન્તો**તિ વેવચનં. અથ વા **પરૂપઘાતી**તિ સીલૂપઘાતી. સીલઞ્હિ ઉત્તમટ્ઠેન પરન્તિ વુચ્ચતિ. યો ચ સમણો પરં યં કઞ્ચિ સત્તં વિહેઠયન્તો પરૂપઘાતી હોતિ અત્તનો સીલવિનાસકો, સો પબ્બજિતો નામ ન હોતીતિ અત્થો. અથ વા યો અધિવાસનખન્તિયા અભાવા પરૂપઘાતી હોતિ, પરં અન્તમસો ડંસમકસમ્પિ સઞ્ચિચ્ચ જીવિતા વોરોપેતિ, **સો ન હિ પબ્બજિતો**. કિં કારણા? મલસ્સ અપબ્બજિતત્તા. ‘‘પબ્બાજયમત્તનો મલં, તસ્મા ‘પબ્બજિતો’તિ વુચ્ચતી’’તિ (ધ॰ પ॰ ૩૮૮) ઇદઞ્હિ પબ્બજિતલક્ખણં. યોપિ ન હેવ ખો ઉપઘાતેતિ ન મારેતિ, અપિચ દણ્ડાદીહિ વિહેઠેતિ, સોપિ **પરં વિહેઠયન્તો ન સમણો હોતિ**. કિંકારણા? વિહેસાય અસમિતત્તા. ‘‘સમિતત્તા હિ પાપાનં, સમણોતિ પવુચ્ચતી’’તિ (ધ॰ પ॰ ૨૬૫) ઇદઞ્હિ સમણલક્ખણં.

દુતિયગાથાય **સબ્બપાપસ્સા**તિ સબ્બાકુસલસ્સ. **અકરણ**ન્તિ અનુપ્પાદનં. **કુસલસ્સા**તિ ચતુભૂમકકુસલસ્સ. **ઉપસમ્પદા**તિ ઉપસમ્પાદનં પટિલાભો. **સચિત્તપરિયોદપન**ન્તિ અત્તનો ચિત્તસ્સ વોદાપનં પભસ્સરભાવકરણં સબ્બસો પરિસોધનં, તં પન અરહત્તેન હોતિ, ઇતિ સીલસંવરેન સબ્બપાપં પહાય લોકિયલોકુત્તરાહિ સમથવિપસ્સનાહિ કુસલં સમ્પાદેત્વા અરહત્તફલેન ચિત્તં પરિયોદપેતબ્બન્તિ **એતં બુદ્ધાન સાસનં** ઓવાદો અનુસિટ્ઠિ.

તતિયગાથાય **અનુપવાદો**તિ વાચાય કસ્સચિ અનુપવદનં. **અનુપઘાતો**તિ કાયેન કસ્સચિ ઉપઘાતાકરણં. **પાતિમોક્ખે**તિ યં તં પાતિમોક્ખં પઅતિમોક્ખં અતિપમોક્ખં ઉત્તમસીલં. પાતિ વા અગતિવિસેસેહિ મોક્ખેતિ દુગ્ગતિભયેહિ, યો વા નં પાતિ, તં મોક્ખેતીતિ પાતિમોક્ખન્તિ વુચ્ચતિ, તસ્મિં **પાતિમોક્ખે ચ. સંવરો**તિ સત્તન્નં આપત્તિક્ખન્ધાનં અવીતિક્કમલક્ખણો સંવરો. **મત્તઞ્ઞુતા**તિ પટિગ્ગહણપરિભોગવસેન પમાણઞ્ઞુતા. **પન્તઞ્ચ સયનાસન**ન્તિ જનસઙ્ઘટ્ટનવિરહિતં નિજ્જનસમ્બાધં વિવિત્તં સેનાસનઞ્ચ. એત્થ ચ દ્વીહિયેવ પચ્ચયેહિ ચતુપચ્ચયસન્તોસો દીપિતોતિ વેદિતબ્બો પચ્ચયસન્તોસસામઞ્ઞેન ઇતરદ્વયસ્સપિ લક્ખણહારનયેન જોતિતત્તા. **અધિચિત્તે ચ આયોગો**તિ વિપસ્સનાપાદકં અટ્ઠસમાપત્તિચિત્તં અધિચિત્તં, તતોપિ મગ્ગફલચિત્તમેવ અધિચિત્તં, તસ્મિં યથાવુત્તે અધિચિત્તે આયોગો ચ અનુયોગો ચાતિ અત્થો. **એતં બુદ્ધાન સાસન**ન્તિ એતં પરસ્સ અનુપવદનં, અનુપઘાતનં , પાતિમોક્ખસંવરો, પટિગ્ગહણપરિભોગેસુ મત્તઞ્ઞુતા , અટ્ઠસમાપત્તિવસિભાવાય વિવિત્તસેનાસનસેવનઞ્ચ બુદ્ધાનં સાસનં ઓવાદો અનુસિટ્ઠીતિ. ઇમા પન તિસ્સો ગાથાયો સબ્બબુદ્ધાનં પાતિમોક્ખુદ્દેસગાથા હોન્તીતિ વેદિતબ્બા, તં બુદ્ધા એવ ઉદ્દિસન્તિ, ન સાવકા. ‘‘સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો’’તિઆદિના

(મહાવ॰ ૧૩૪) નયેન વુત્તં **આણાપાતિમોક્ખં** નામ, તં સાવકા એવ ઉદ્દિસન્તિ, ન બુદ્ધા. ઇદમેવ ચ ઇમસ્મિં અત્થે પાતિમોક્ખન્તિ અધિપ્પેતં.

અનુપગતો નામ તત્થેવ ઉપસમ્પન્નો, અસતિયા પુરિમિકાય **અનુપગતો** વા. **ચાતુમાસિનિય**ન્તિ ચતુમાસિયં. સા હિ ચતુન્નં માસાનં પારિપૂરિભૂતાતિ ચાતુમાસી, સા એવ ''ચાતુમાસિની''તિ વુચ્ચતિ, તસ્સં ચાતુમાસિનિયં, પચ્છિમકત્તિકપુણ્ણમાસિયન્તિ અત્થો. **કાયસામગ્ગિ**ન્તિ કાયેન સમગ્ગભાવં, હત્થપાસૂપગમનન્તિ વુત્તં હોતિ.

અયં પનેત્થ વિનિચ્છયો – સચે પુરિમિકાય પઞ્ચ ભિક્ખૂ વસ્સં ઉપગતા પચ્છિમિકાયપિ પઞ્ચ, પુરિમેહિ ઞત્તિં ઠપેત્વા પવારિતે પચ્છિમેહિ તેસં સન્તિકે પારિસુદ્ધિઉપોસથો કાતબ્બો, ન એકસ્મિં ઉપોસથગ્ગે દ્વે ઞત્તિયો ઠપેતબ્બા. સચે પચ્છિમિકાય ઉપગતા ચત્તારો તયો દ્વે એકો વા હોતિ, એસેવ નયો. અથ પુરિમિકાય ચત્તારો, પચ્છિમિકાયપિ ચત્તારો તયો દ્વે એકો વા, એસેવ નયો. અથ પુરિમિકાય તયો, પચ્છિમિકાય તયો દ્વે એકો વા, એસેવ નયો. ઇદઞ્હેત્થ લક્ખણં – સચે પુરિમિકાય ઉપગતેહિ પચ્છિમિકાય ઉપગતા થોકતરા ચેવ હોન્તિ સમસમા ચ, સઙ્ઘપવારણાય ચ ગણં પૂરેન્તિ, સઙ્ઘપવારણાવસેન ઞત્તિ ઠપેતબ્બા. સચે પન પચ્છિમિકાય એકો હોતિ, તેન સદ્ધિં તે ચત્તારો હોન્તિ, ચતુન્નં સઙ્ઘઞત્તિં ઠપેત્વા પવારેતું ન વટ્ટતિ. ગણઞત્તિયા પન સો ગણપૂરકો હોતિ, તસ્મા ગણવસેન ઞત્તિં ઠપેત્વા પુરિમેહિ પવારેતબ્બં. ઇતરેન તેસં સન્તિકે પારિસુદ્ધિઉપોસથો કાતબ્બો. સચે પુરિમિકાય દ્વે, પચ્છિમિકાય દ્વે વા એકો વા, એત્થાપિ એસેવ નયો. સચે પુરિમિકાયપિ એકો, પચ્છિમિકાયપિ એકો, એકેન એકસ્સ સન્તિકે પવારેતબ્બં, એકેન પારિસુદ્ધિઉપોસથો કાતબ્બો. સચે પુરિમેહિ વસ્સૂપગતેહિ પચ્છા વસ્સૂપગતા એકેનપિ અધિકતરા હોન્તિ, પઠમં પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસિત્વા પચ્છા થોકતરેહિ તેસં સન્તિકે પવારેતબ્બં. કત્તિકચાતુમાસિનિપવારણાય પન સચે પઠમવસ્સૂપગતેહિ મહાપવારણાય પવારિતેહિ પચ્છા ઉપગતા અધિકતરા વા સમસમા વા હોન્તિ, પવારણાઞત્તિં ઠપેત્વા પવારેતબ્બં, તેહિ પવારિતે પચ્છા ઇતરેહિ પારિસુદ્ધિઉપોસથો કાતબ્બો. અથ મહાપવારણાય પવારિતા બહૂ હોન્તિ, પચ્છા વસ્સૂપગતા થોકા વા એકો વા, પાતિમોક્ખે ઉદ્દિટ્ઠે પચ્છા તેસં સન્તિકે તેન પવારેતબ્બન્તિ.

ઠપેત્વા પન પવારણાદિવસં અઞ્ઞસ્મિં કાલેતિ અઞ્ઞસ્મિં ઉપોસથદિવસે. **ઉદ્દિટ્ઠમત્તે પાતિમોક્ખે**તિ ''પરિયોસિતમત્તે ઉદ્દિસ્સમાને''તિ અપરિયોસિતે આગતે સતિ અવસેસસ્સ પાતિમોક્ખસ્સ સોતબ્બત્તા પારિસુદ્ધિઉપોસથં કાતું ન વટ્ટતિ. **અવુટ્ઠિતાયા**તિઆદીનિપિ પાતિમોક્ખસ્સ નિટ્ઠિતકાલમેવ પરિસાય વિસેસેત્વા વદતિ. **સમસમા વા**તિ પુરિમેહિ સમપરિમાણા. **થોકતરા વા**તિ પુરિમેહિ થોકતરપરિમાણા. એતેન બહુતરેસુ આગતેસુ પુન પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસિતબ્બં, ન પારિસુદ્ધિઉપોસથો કાતબ્બોતિ દસ્સેતિ.

એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વાતિ એકસ્મિં અંસે સાધુકં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વાતિ અત્થો. સુત્તનિપાતટ્ઠકથાયં (સુ॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૨.૩૪૫) પન ''**એકંસં ચીવરં કત્વા**તિ એત્થ પન પુન સણ્ઠાપનેન એવં વુત્તં. **એકંસ**ન્તિ ચ વામંસં પારુપિત્વા ઠિતસ્સેતં અધિવચનં. યતો યથા વામંસં પારુપિત્વા ઠિતં હોતિ, તથા ચીવરં કત્વાતિ એવમસ્સ અત્થો વેદિતબ્બો''તિ વુત્તં. **અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વા**તિ દસનખસમોધાનસમુજ્જલં અઞ્જલિં ઉક્ખિપિત્વા. સચે પન તત્થ પારિવાસિકોપિ અત્થિ, સઙ્ઘનવકટ્ઠાને નિસીદિત્વા તત્થેવ નિસિન્નેન અત્તનો પાળિયા પારિસુદ્ધિઉપોસથો કાતબ્બો. પાતિમોક્ખે પન ઉદ્દિસિયમાને પાળિયા અનિસીદિત્વા પાળિં વિહાય હત્થપાસં અમુઞ્ચન્તેન નિસીદિતબ્બં. પવારણાયપિ એસેવ નયો.

સબ્બં પુબ્બકરણીયન્તિ સમ્મજ્જનાદિનવવિધં પુબ્બકિચ્ચં. ઇમિના બહૂનં વસનટ્ઠાનેયેવ ઉપોસથદિવસે પુબ્બકિચ્ચં કાતબ્બં ન હોતિ, અથ ખો એકસ્સ વસનટ્ઠાનેપિ કાતબ્બંયેવાતિ દસ્સેતિ. યથા ચ સબ્બો સઙ્ઘો સભાગાપત્તિં આપજ્જિત્વા ''સુણાતુ મે, ભન્તે સઙ્ઘો...પે॰... પટિકરિસ્સતી''તિ (મહાવ॰ ૧૭૧) ઞત્તિં ઠપેત્વા ઉપોસથં કાતું લભતિ, એવમેત્થાપિ તીહિ ''સુણન્તુ મે, આયસ્મન્તા, ઇમે ભિક્ખૂ સભાગં આપત્તિં આપન્ના, યદા અઞ્ઞં ભિક્ખું સુદ્ધં અનાપત્તિકં પસ્સિસ્સન્તિ, તદા તસ્સ સન્તિકે તં આપત્તિં પટિકરિસ્સન્તી''તિ ગણઞત્તિં ઠપેત્વા, દ્વીહિપિ ''અઞ્ઞં સુદ્ધં પસ્સિત્વા પટિકરિસ્સામા''તિ વત્વા ઉપોસથં કાતું વટ્ટતિ. એકેનપિ ''પરિસુદ્ધં લભિત્વા પટિકરિસ્સામી''તિ આભોગં કત્વા કાતું વટ્ટતિ.

તદહૂતિ તસ્મિં અહુ, તસ્મિં દિવસેતિ અત્થો. **નાનાસંવાસકેહીતિ** લદ્ધિનાનાસંવાસકેહિ. **અનાવાસો** નામ નવકમ્મસાલાદિકો યો કોચિ પદેસો . **અઞ્ઞત્ર સઙ્ઘેનાતિ** સઙ્ઘપ્પહોનકેહિ ભિક્ખૂહિ વિના. **અઞ્ઞત્ર અન્તરાયાતિ** પુબ્બે વુત્તં દસવિધમન્તરાયં વિના. સબ્બન્તિમેન પન પરિચ્છેદેન અત્તચતુત્થે વા અન્તરાયે વા સતિ ગન્તું વટ્ટતિ. યથા ચ આવાસાદયો ન ગન્તબ્બા, એવં સચે વિહારે ઉપોસથં કરોન્તિ, ઉપોસથાધિટ્ઠાનત્થં સીમાપિ નદીપિ ન ગન્તબ્બા. સચે પનેત્થ કોચિ ભિક્ખુ હોતિ, તસ્સ સન્તિકં ગન્તું વટ્ટતિ, વિસ્સટ્ઠઉપોસથાપિ આવાસા ગન્તું વટ્ટતિ. એવં ગતો અધિટ્ઠાતુમ્પિ લભતિ. આરઞ્ઞકેનપિ ભિક્ખુના ઉપોસથદિવસે ગામે પિણ્ડાય ચરિત્વા અત્તનો વિહારમેવ આગન્તબ્બં. સચે અઞ્ઞં વિહારં ઓક્કમતિ, તત્થ ઉપોસથં કત્વાવ આગન્તબ્બં, અકત્વા આગન્તું ન વટ્ટતિ, યં જઞ્ઞા ''અજ્જેવ તત્થ ગન્તું સક્કોમી''તિ એવરૂપો પન આવાસો ગન્તબ્બો. તત્થ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં ઉપોસથં કરોન્તેનપિ હિ ઇમિના નેવ ઉપોસથન્તરાયો કતો ભવિસ્સતીતિ.

૧૭૦. બહિ ઉપોસથં કત્વા આગતેનાતિ નદિયા વા સીમાય વા યત્થ કત્થચિ ઉપોસથં કત્વા આગતેન છન્દો દાતબ્બો, ''કતો મયા ઉપોસથો''તિ અચ્છિતું ન લભતીતિ અધિપ્પાયો. **કિચ્ચપસુતો વાતિ** ગિલાનુપટ્ઠાનાદિકિચ્ચપસુતો વા. **સઙ્ઘો નપ્પહોતીતિ** દ્વિન્નં દ્વિન્નં અન્તરા હત્થપાસં અવિજહિત્વા પટિપાટિયા ઠાતું નપ્પહોતિ.

''અધમ્મેન વગ્ગ''ન્તિ એત્થ એકસીમાય ચતૂસુ ભિક્ખૂસુ વિજ્જમાનેસુ પાતિમોક્ખુદ્દેસોવ અનુઞ્ઞાતો, તીસુ દ્વીસુ ચ પારિસુદ્ધિઉપોસથોવ, ઇધ પન તથા અકતત્તા ''અધમ્મેના''તિ વુત્તં. યસ્મા પન છન્દપારિસુદ્ધિ સઙ્ઘે એવ આગચ્છતિ, ન ગણે ન પુગ્ગલે, તસ્મા ''વગ્ગ''ન્તિ વુત્તં. સચે પન દ્વે સઙ્ઘા એકસીમાયં અઞ્ઞમઞ્ઞં છન્દં આહરિત્વા એકસ્મિં ખણે વિસું સઙ્ઘકમ્મં કરોન્તિ, એત્થ કથન્તિ? કેચિ પન ''તં વટ્ટતી''તિ વદન્તિ, તં ન ગહેતબ્બં વગ્ગકમ્મત્તા. વગ્ગકમ્મં કરોન્તાનઞ્હિ છન્દપારિસુદ્ધિ અઞ્ઞત્થ ન ગચ્છતિ તથા વચનાભાવા, વિસું વિસું કમ્મકરણત્થમેવ સીમાય અનુઞ્ઞાતત્તા ચાતિ ગહેતબ્બં. વિહારસીમાય પન સઙ્ઘે વિજ્જમાનેપિ કેનચિ પચ્ચયેન ખણ્ડસીમાય તીસુ, દ્વીસુ વા પારિસુદ્ધિઉપોસથં કરોન્તેસુ કમ્મં ધમ્મેન સમગ્ગમેવ ભિન્નસીમટ્ઠત્તાતિ દટ્ઠબ્બં.

''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તદહુપોસથે પારિસુદ્ધિં દેન્તેન છન્દમ્પિ દાતું, સન્તિ સઙ્ઘસ્સ કરણીય''ન્તિ (મહાવ॰ ૧૬૫) વુત્તત્તા ભગવતો આણં કરોન્તેન **''છન્દં દમ્મી''**તિ વુત્તં. ''છન્દહારકો ચે, ભિક્ખવે, દિન્ને છન્દે તત્થેવ પક્કમતિ, અઞ્ઞસ્સ દાતબ્બો છન્દો''તિઆદિવચનતો (મહાવ॰ ૧૬૫) પુન અત્તનો છન્દદાનપરિસ્સમવિનોદનત્થં **''છન્દં મે હરા''**તિ વુત્તં. ''છન્દહારકો ચે, ભિક્ખવે, દિન્ને છન્દે સઙ્ઘપ્પત્તો સઞ્ચિચ્ચ નારોચેતિ, આહટો હોતિ છન્દો, છન્દહારકસ્સ આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ વુત્તત્તા દુક્કટતો તં મોચેતું **''છન્દં મે આરોચેહી''**તિ વુત્તં. **કાયેન વા વાચાય વા ઉભયેન વા વિઞ્ઞાપેતબ્બોતિ** મનસાવ અચિન્તેત્વા કાયપ્પયોગં કરોન્તેન યેન કેનચિ અઙ્ગપચ્ચઙ્ગેન વા, વાચં

પન નિચ્છારેતું સક્કોન્તેન તથેવ વાચાય વા, ઉભયથાપિ સક્કોન્તેન કાયવાચાહિ વા વિઞ્ઞાપેતબ્બો, જાનાપેતબ્બોતિ અત્થો. ''**અયમત્થો**''તિવચનતો પન યાય કાયચિપિ ભાસાય વિઞ્ઞાપેતું વટ્ટતિ.

પારિસુદ્ધિદાનેપિ છન્દદાને વુત્તસદિસોવ વિનિચ્છયો, તં પન દેન્તેન પઠમં સન્તી આપત્તિ દેસેતબ્બા. ન હિ સાપત્તિકો સમાનો ''પારિસુદ્ધિં દમ્મિ, પારિસુદ્ધિં મે હર, પારિસુદ્ધિં મે આરોચેહી''તિ વત્તુમરહતિ. ''સન્તિ સઙ્ઘસ્સ કરણીયાની''તિ વત્તબ્બે વચનવિપલ્લાસેન ''**સન્તિ સઙ્ઘસ્સ કરણીય**''ન્તિ વુત્તં. **તેસઞ્ચ અત્તનો ચ છન્દપારિસુદ્ધિં દેતી**તિ એત્થ છન્દો ચ પારિસુદ્ધિ ચ છન્દપારિસુદ્ધિ ચ **છન્દપારિસુદ્ધિ**, તં દેતીતિ સરૂપેકસેસેન અત્થો દટ્ઠબ્બો. **ઇતરા**તિ અઞ્ઞેસં છન્દપારિસુદ્ધિ. **બિળાલસઙ્ખલિકા છન્દપારિસુદ્ધી**તિ એત્થ **બિળાલસઙ્ખલિકા** નામ બિળાલબન્ધનં. તત્થ હિ સઙ્ખલિકાય પઠમવલયં દુતિયવલયંયેવ પાપુણાતિ, ન તતિયં, એવમયમ્પિ છન્દપારિસુદ્ધિ દાયકેન યસ્સ દિન્ના, તતો અઞ્ઞત્થ ન ગચ્છતિ, તસ્મા સા બિળાલસઙ્ખલિકસદિસત્તા ''બિળાલસઙ્ખલિકા''તિ વુત્તા. બિળાલસઙ્ખલિકાગ્ગહણઞ્ચેત્થ યાસં કાસઞ્ચિ સઙ્ખલિકાનં ઉપલક્ખણમત્તન્તિ દટ્ઠબ્બં.

૧૭૩. પવારણાદાનેપિ એસેવ નયો. અયં પન વિસેસો – તત્થ ''છન્દં મે આરોચેહી''તિ, ઇધ પન ''મમત્થાય પવારેહી''તિ. તત્થ છન્દહારકે સઙ્ઘસ્સ હત્થં ઉપગતમત્તેયેવ આગતા હોતિ. ઇધ પન એવં દિન્નાય પવારણાય પવારણાહારકેન સઙ્ઘં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં પવારેતબ્બં ''તિસ્સો, ભન્તે, ભિક્ખુ…પે॰… પટિકરિસ્સામી''તિ. વિમતિવિનોદનિયં ''**એવમેતં ધારયામિ, સુતા ખો પનાયસ્મન્તેહી**તિ એત્થ 'એવમેતં ધારયામી'તિ વત્વા ઉદ્દિટ્ઠં ખો આયસ્મન્તો નિદાનં, સુતા ખો પનાયસ્મન્તેહિ ચત્તારો પારાજિકા ધમ્મા''તિઆદિના વત્તબ્બં. માતિકાટ્ઠકથાયઞ્હિ એવમેવ વુત્તં. **સુતેના**તિ સુતપદેન.

૧૭૪. નિદાનુદ્દેસે અનિટ્ઠિતે પાતિમોક્ખં નિદ્દિટ્ઠં નામ ન હોતીતિ આહ ''**દુતિયાદીસુ ઉદ્દેસેસૂ**''તિઆદિ.

૧૭૫. **તીહિપિ વિધીહી**તિ ઓસારણકથનસરભઞ્ઞેહિ. એત્થ ચ અત્થં ભણિતુકામતાય વા ભણાપેતુકામતાય વા સુત્તસ્સ ઓતારણં **ઓસારણં** નામ. તસ્સેવ અત્થપ્પકાસના **કથનં** નામ. કેવલં પાઠસ્સેવ સરેન ભણનં **સરભઞ્ઞં** નામ. **સજ્ઝાયં અધિટ્ઠહિત્વા**તિ ''સજ્ઝાયં કરોમી''તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેત્વા. **ઓસારેત્વા પન કથેન્તેના**તિ સયમેવ પાઠં વત્વા પચ્છા અત્થં કથેન્તેન. **નવવિધન્તિ** સઙ્ઘગણપુગ્ગલેસુ તયો, સુત્તુદ્દેસપારિસુદ્ધિઅધિટ્ઠાનવસેન તયો, ચાતુદ્દસીપન્નરસીસામગ્ગિવસેન તયોતિ નવવિધં. **ચતુબ્બિધ**ન્તિ અધમ્મેનવગ્ગાદિ ચતુબ્બિધં. **દુવિધન્તિ** ભિક્ખુભિક્ખુનીનં પાતિમોક્ખવસેન દુવિધં પાતિમોક્ખં. **નવવિધન્તિ** ભિક્ખૂનં પઞ્ચ, ભિક્ખુનીનં ચત્તારોતિ નવવિધં પાતિમોક્ખુદ્દેસં. **કતિમી**તિ કતિસદ્દાપેક્ખં ઇત્થિલિઙ્ગં દટ્ઠબ્બં.

ઉતુવસ્સેયેવાતિ હેમન્તગિમ્હેસુયેવ. **વિઞ્ઞાપેતી**તિ એત્થ મનસા ચિન્તેત્વા કાયવિકારકરણમેવ વિઞ્ઞાપનન્તિ દટ્ઠબ્બં. પાળિયં **અઞ્ઞસ્સ દાતબ્બા પારિસુદ્ધી**તિ પારિસુદ્ધિદાયકેન પુન અઞ્ઞસ્સ ભિક્ખુનો સન્તિકે દાતબ્બા. ''ભૂતં એવ સામણેરભાવં આરોચેતી''તિ વુત્તત્તા ઊનવીસતિવસ્સકાલે ઉપસમ્પન્નસ્સ, અન્તિમવત્થુઅજ્ઝાપન્નસિક્ખાપચ્ચક્ખાતકાદીનં વા યાવ ભિક્ખુપટિઞ્ઞા વટ્ટતિ, તાવ તેહિ આહટાપિ છન્દપારિસુદ્ધિ આગચ્છતિ. યદા પન તે અત્તનો સામણેરાદિભાવં પટિજાનન્તિ, તતો પટ્ઠાય નાગચ્છતીતિ દસ્સિતન્તિ દટ્ઠબ્બં. પાળિયમ્પિ (મહાવ॰ ૧૬૪) હિ ''દિન્નાય પારિસુદ્ધિયા સઙ્ઘપ્પત્તો વિબ્ભમતિ…પે॰… પણ્ડકો પટિજાનાતિ, તિરચ્છાનગતો પટિજાનાતિ, ઉભતોબ્યઞ્જનકો પટિજાનાતિ, આહટા હોતિ પારિસુદ્ધી''તિ વુત્તત્તા પણ્ડકાદીનં ભિક્ખુપટિઞ્ઞાય વત્તમાનકાલેસુ પન છન્દપારિસુદ્ધિયાવ આગમનં સિદ્ધમેવ. તેનાહ ''**એસ નયો**

સબ્બત્થા’’તિ. ઉમ્મત્તકખિત્તચિત્તવેદનાટ્ટાનં પન પકતત્તા અન્તરામગ્ગે ઉમ્મત્તકાદિભાવે પટિઞ્ઞાતેપિ તેસં સઙ્ઘપ્પત્તમત્તેનેવ છન્દાદિ આગચ્છતીતિ દસ્સેતિ.

ભિક્ખૂનં હત્થપાસન્તિ ઇમિના ગણપુગ્ગલેસુ છન્દપારિસુદ્ધિયા અનાગમનં દસ્સેતિ. ‘‘સઙ્ઘપ્પત્તો’’તિ હિ પાળિયં (મહાવ॰ ૧૬૫) વુત્તં. સઙ્ઘસન્નિપાતતો પઠમં કાતબ્બં **પુબ્બકરણં** સઙ્ઘસન્નિપાતે કાતબ્બં **પુબ્બકિચ્ચ**ન્તિ દટ્ઠબ્બં. પાળિયં ‘‘નો ચે અધિટ્ઠહેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ એત્થ અસઞ્ચિચ્ચ અસ્સતિયા અનાપત્તિ. યથા ચેત્થ, એવં ઉપરિપિ, યત્થ પન અચિત્તકાપત્તિ અત્થિ, તત્થ વક્ખામ. **પઞ્ઞત્તં હોતી**તિ ઇમિના ન સાપત્તિકેન ઉપોસથો કાતબ્બોતિ વિસું પટિક્ખેપાભાવેપિ યથાવુત્તસુત્તસામત્થિયતો પઞ્ઞત્તમેવાતિ દસ્સેતિ. ઇમિના એવ નયેન ‘‘અટ્ઠાનમેતં, ભિક્ખવે, અનવકાસો, યં તથાગતો અપરિસુદ્ધાય પરિસાય ઉપોસથં કરેય્ય, પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસેય્યા’’તિઆદિસુત્તનયતોવ (અ॰ નિ॰ ૮.૨૦; ઉદા॰ ૪૫; ચૂળવ॰ ૩૮૬) અલજ્જીહિ સદ્ધિં ઉપોસથકરણમ્પિ પટિક્ખિત્તમેવ અલજ્જીનિગ્ગહત્થત્તા સબ્બસિક્ખાપદાનન્તિ દટ્ઠબ્બં. **પારિસુદ્ધિદાનપઞ્ઞાપનેના**તિ ઇમિના સાપત્તિકેન પારિસુદ્ધિપિ ન દાતબ્બાતિ દીપિતં હોતિ.

૧૭૬. ઉભોપિ દુક્કટન્તિ એત્થ સભાગાપત્તિભાવં અજાનિત્વા કેવલં આપત્તિનામેનેવ દેસેન્તસ્સ પટિગ્ગણ્હન્તસ્સ ચ અચિત્તકમેવ દુક્કટં હોતીતિ વદન્તિ. યથા સઙ્ઘો સભાગાપત્તિં આપજ્જોતિ ઞત્તિં ઠપેત્વા ઉપોસથં કાતું લભતિ, એવં તયોપિ ‘‘સુણન્તુ મે, આયસ્મન્તા, ઇમે ભિક્ખૂ સભાગં આપત્તિં આપન્ના’’તિઆદિના વુત્તનયાનુસારેનેવ ગણઞત્તિં ઠપેત્વા દ્વીહિ અઞ્ઞમઞ્ઞં આરોચેત્વા ઉપોસથં કાતું વટ્ટતિ. એકેન પન સાપત્તિકેન દૂરં ગન્ત્વાપિ પટિકાતુમેવ વટ્ટતિ, અસમ્પાપુણન્તેન ‘‘ભિક્ખૂ લભિત્વા પટિકરિસ્સામી’’તિ ઉપોસથો કાતબ્બો, પટિકરિત્વા ચ પુન ઉપોસથો કાતબ્બો . **કેનચિ કરણીયેન ગન્ત્વા**તિ સીમાપરિચ્છેદતો બહિભૂતં ગામં વા અરઞ્ઞં વા ગન્ત્વાતિ અત્થો. એતેનેવ ઉપોસથઞત્તિયા ઠપનકાલે સમગ્ગા એવ તે ઞત્તિં ઠપેસુન્તિ સિદ્ધં. તેનેવ પાળિયં (મહાવ॰ ૧૭૨) ‘‘ઉદ્દિટ્ઠં સુઉદ્દિટ્ઠ’’ન્તિ સબ્બપન્નરસકેસુપિ વુત્તં.

સચે પન વુડ્ઢતરો હોતીતિ પવારણદાયકો ભિક્ખુ વુડ્ઢતરો હોતિ. **એવઞ્હિ તેન તસ્સત્થાય પવારિતં હોતી**તિ એત્થ એવં તેન અપ્પવારિતેપિ તસ્સ સઙ્ઘપ્પત્તમત્તેન સઙ્ઘસ્સ પવારણાકમ્મં સમગ્ગકમ્મમેવ હોતીતિ દટ્ઠબ્બં. **તેન ચ ભિક્ખુના**તિ પવારણદાયકેન ભિક્ખુના. **બહૂપિ સમાનવસ્સિકા એકતો પવારેતું લભન્તી**તિ એકસ્મિં સંવચ્છરે લદ્ધુપસમ્પદતાય સમાનુપસમ્પદવસ્સા સબ્બે એકતો પવારેતું લભન્તીતિ અત્થો.

એત્થ પન પણ્ડિતેહિ ચિન્તેતબ્બં વિચારેતબ્બં કારણં અત્થિ, કિં પન તન્તિ? ઇદાનિ પાતિમોક્ખુદ્દેસકાલે –

‘‘સમ્મજ્જની પદીપો ચ, ઉદકં આસનેન ચ;
ઉપોસથસ્સ એતાનિ, પુબ્બકરણન્તિ વુચ્ચતિ.

‘‘છન્દપારિસુદ્ધિઉતુક્ખાનં, ભિક્ખુગણના ચ ઓવાદો;
ઉપોસથસ્સ એતાનિ, પુબ્બકિચ્ચન્તિ વુચ્ચતિ.

‘‘ઉપોસથો યાવતિકા ચ ભિક્ખૂ કમ્મપ્પત્તા;
સભાગાપત્તિયો ચ ન વિજ્જન્તિ;
વજ્જનીયા ચ પુગ્ગલા તસ્મિં ન હોન્તિ;

પત્તકલ્લન્તિ વુચ્ચતી''તિ. (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૬૮) –

ઇમા ગાથાયો ધમ્મજ્ઝેસકેન પાઠંયેવ ભણાપેત્વા પાતિમોક્ખુદ્દેસકો અત્થં કથેતિ. તતો પુબ્બકરણપુબ્બકિચ્ચાનિ સમ્મા નિટ્ઠાપેત્વા ''દેસિતાપત્તિકસ્સ સમગ્ગસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસિતું આરાધનં કરોમા''તિ ઇમં વાક્યં પાઠમેવ અજ્ઝેસકેન ભણાપેત્વા અત્થં અવત્વાવ ''સાધૂ''તિ વત્વા પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસતિ. પવારણાયપિ એસેવ નયો. ''પવારણાય એતાની''તિ ચ ''પવારણં કાતુ''ન્તિ ચ ઇમાનિ પદાનિયેવ વિસિટ્ઠાનિ.

કિં ઇમાનિ ધમ્મજ્ઝેસકસ્સ વચનાનિ, ઉદાહુ પાતિમોક્ખુદ્દેસકસ્સાતિ? કિઞ્ચેત્થ – યદિ ધમ્મજ્ઝેસકસ્સ વચનાનિ, એવં સતિ ગાથાત્તયં વત્વા તાસં અત્થમ્પિ સો એવ કથેત્વા એતાનિ પુબ્બકરણાનિ ચ એતાનિ પુબ્બકિચ્ચાનિ ચ સઙ્ઘેન કતાનિ, ઇદઞ્ચ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં સમાનીતં, તસ્મા ''ઉદ્દિસતુ, ભન્તે, પાતિમોક્ખ''ન્તિ તેનેવ વત્તબ્બં સિયા. અથ પાતિમોક્ખુદ્દેસકસ્સ વચનાનિ, એવઞ્ચ સતિ ''સઙ્ઘો, ભન્તે, થેરં પાતિમોક્ખુદ્દેસં અજ્ઝેસતિ, ઉદ્દિસતુ, ભન્તે, થેરો પાતિમોક્ખ''ન્તિ ધમ્મજ્ઝેસકેન યાવતતિયં અજ્ઝોસાપેત્વા ''સમ્મજ્જની...પે॰... વુચ્ચતી''તિ ગાથં વત્વા ઇતિ ''અટ્ઠકથાચરિયેહિ વુત્તાનિ એતાનિ પુબ્બકરણાનિ કતાની''તિ પુચ્છિત્વા ધમ્મજ્ઝેસકેન ''આમ, ભન્તે''તિ વુત્તે ''છન્દપારિસુદ્ધિ ...પે॰... વુચ્ચતી''તિ ગાથં વત્વા ઇતિ ''અટ્ઠકથાચરિયેહિ વુત્તાનિ એતાનિ પુબ્બકિચ્ચાનિ કતાની''તિ પુચ્છિત્વા ''આમ, ભન્તે''તિ વુત્તે ''ઉપોસથો...પે॰... વુચ્ચતી''તિ ગાથં વત્વા ઇતિ ''અટ્ઠકથાચરિયેહિ વુત્તં ઇદં પત્તકલ્લં સમાનીત''ન્તિ પુચ્છિત્વા ''આમ ભન્તે''તિ વુત્તે ''પુબ્બકરણપુબ્બકિચ્ચાનિ સમ્મા નિટ્ઠાપેત્વા પત્તકલ્લે સમાનીતે સમગ્ગસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસિતું આરાધનં મયં કરોમા''તિ પાતિમોક્ખુદ્દેસકેન વત્તબ્બં સિયા, એવં સતિ અજ્ઝેસકઅજ્ઝેસિતબ્બાનં વચનં અસઙ્કરતો જાનિતબ્બં ભવેય્યાતિ.

એત્થ ચ ગાથાત્તયસ્સ અટ્ઠકથાચરિયેહિ વુત્તભાવો અટ્ઠકથાયમેવ આગતો. પચ્છિમવાક્યં પન નેવ પાળિયં, ન અટ્ઠકથાયં, ન ટીકાદીસુ દિસ્સતિ. ખુદ્દસિક્ખાપકરણેપિ –

''પુબ્બકિચ્ચે ચ કરણે;
પત્તકલ્લે સમાનિતે;
સુત્તં ઉદ્દિસતિ સઙ્ઘો;
પઞ્ચધા સો વિભાવિતો''તિ ચ.

''પુબ્બકિચ્ચે ચ કરણે;
પત્તકલ્લે સમાનિતે;
ઞત્તિં વત્વાન સઙ્ઘેન;
કત્તબ્બેવં પવારણા''તિ ચ. –

વુત્તં, ન વુત્તં તથા. મૂલસિક્ખાપકરણેયેવ તથા વુત્તં, તસ્મા આચરિયાનં અત્તનોમતિ ભવેય્ય.

તત્થ ''પુબ્બકરણપુબ્બકિચ્ચાનિ સમ્મા નિટ્ઠાપેત્વા''તિ ઇમિના પુરિમગાથાદ્વયસ્સ અત્થમેવ કથેત્વા તતિયગાથાય અત્થો ન કથિતો. ''દેસિતાપત્તિકસ્સા''તિ ઇમિના ચ આપત્તિયા દેસિતભાવોયેવ કથિતો, ન સબ્બં પત્તકલ્લં. આપત્તિયા દેસિતભાવે ચ સભાગાપત્તિયા દેસિતભાવોયેવ પત્તકલ્લસ્મિં અન્તોગધો, ન ઇતરો. વુત્તઞ્હિ

કઙ્ખાવિતરણિયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) ‘‘એતાસુ હિ સભાગાપત્તીસુ અવિજ્જમાનાસુ, વિસભાગાપત્તીસુ વિજ્જમાનાસુપિ પત્તકલ્લં હોતિયેવા’’તિ. ‘‘પુબ્બકરણપુબ્બકિચ્ચાનિ સમ્મા નિટ્ઠાપેત્વા દેસિતાપત્તિકસ્સ સમગ્ગસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસિતું આરાધનં કરોમા’’તિ એત્તકેયેવ વુત્તે અવસેસાનિ તીણિ પત્તકલ્લઙ્ગાનિ. સેય્યથિદં – ઉપોસથો, યાવતિકા ચ ભિક્ખૂ કમ્મપ્પત્તા, વજ્જનીયા ચ પુગ્ગલા તસ્મિં ન હોન્તીતિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૬૮). તેસુ અસન્તેસુપિ ઉપોસથો કાતબ્બોતિ આપજ્જતિ, ન પન કાતબ્બો. તેન વુત્તં ‘‘ન, ભિક્ખવે, અનુપોસથે ઉપોસથો કાતબ્બો, યો કરેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (મહાવ॰ ૧૮૩) ચ, ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ચતુન્નં પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસિતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૧૬૮) ચ, ‘‘ન, ભિક્ખવે, સગહટ્ઠાય પરિસાય પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસિતબ્બ’’ન્તિઆદિ (મહાવ॰ ૧૫૪) ચ, તસ્મા ઉપોસથદિવસેસુ સઙ્ઘે સન્નિપતિતે સચે પુબ્બેવ સમ્મતો ધમ્મજ્ઝેસકો અત્થિ, ઇચ્ચેતં કુસલં. નો ચે, એકં બ્યત્તં પટિબલં ભિક્ખું સઙ્ઘેન સમ્મન્નાપેત્વા તેન ધમ્મજ્ઝેસકેન પાતિમોક્ખુદ્દેસકં ઉપસઙ્કમિત્વા એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા ઉક્કુટિકં નિસીદિત્વા અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વા એવમસ્સ વચનીયો – સઙ્ઘો, ભન્તે, થેરં પાતિમોક્ખુદ્દેસં અજ્ઝેસતિ, ઉદ્દિસતુ થેરો પાતિમોક્ખં. દુતિયમ્પિ, ભન્તે, સઙ્ઘો…પે॰… તતિયમ્પિ, ભન્તે, સઙ્ઘો…પે॰… ઉદ્દિસતુ થેરો પાતિમોક્ખન્તિ તિક્ખત્તું યાચાપેત્વા તતો પાતિમોક્ખુદ્દેસકેન –

> ‘‘સમ્મજ્જની પદીપો ચ, ઉદકં આસનેન ચ;
> ઉપોસથસ્સ એતાનિ, પુબ્બકરણન્તિ વુચ્ચતીતિ. (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૬૮; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) –

અટ્ઠકથાચરિયેહિ વુત્તાનિ ચત્તારિ પુબ્બકરણાનિ, કિં તાનિ કતાની’’તિ પુચ્છિતે ધમ્મજ્ઝેસકેન ‘‘આમ, ભન્તે’’તિ વુત્તે પુન પાતિમોક્ખુદ્દેસકેન –

> ‘‘છન્દપારિસુદ્ધિઉતુક્ખાનં, ભિક્ખુગણના ચ ઓવાદો;
> ઉપોસથસ્સ એતાનિ, પુબ્બકિચ્ચન્તિ વુચ્ચતીતિ. (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૬૮; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) –

અટ્ઠકથાચરિયેહિ વુત્તાનિ પઞ્ચ પુબ્બકિચ્ચાનિ, કિં તાનિ કતાની’’તિ પુચ્છિતે ધમ્મજ્ઝેસકેન ‘‘આમ ભન્તે’’તિ વુત્તે પુન પાતિમોક્ખુદ્દેસકેન –

> ‘‘ઉપોસથો યાવતિકા ચ ભિક્ખૂ કમ્મપ્પત્તા;
> સભાગાપત્તિયો ચ ન વિજ્જન્તિ;
> વજ્જનીયા ચ પુગ્ગલા તસ્મિં ન હોન્તિ;
> પત્તકલ્લન્તિ વુચ્ચતીતિ. (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૬૮; કઙ્ખા અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) –

અટ્ઠકથાચરિયેહિ વુત્તાનિ ચત્તારિ પત્તકલ્લઙ્ગાનિ, કિં તાનિ સમાનીતાની’’તિ પુચ્છિતે ધમ્મજ્ઝેસકેન ‘‘આમ, ભન્તે’’તિ વુત્તે પુન પાતિમોક્ખુદ્દેસકો ‘‘પુબ્બકરણપુબ્બકિચ્ચાનિ સમ્મા નિટ્ઠાપેત્વા પત્તકલ્લઙ્ગે સમાનીતે સઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસિસ્સામા’’તિ વત્વા ‘‘સાધુ સાધૂ’’તિ ભિક્ખુસઙ્ઘેન સમ્પટિચ્છિતે ‘‘સુણાતુ મે, ભન્તે, સઙ્ઘો’’તિઆદિના પાતિમોક્ખુદ્દેસકો પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસતીતિ અયમમ્હાકં ખન્તિ.

એત્થ ચ ‘‘ધમ્મજ્ઝેસકેન…પે॰… એવમસ્સ વચનીયો’’તિ વુત્તં, સો ધમ્મજ્ઝેસકેન વચનીયભાવો કથં વેદિતબ્બોતિ? ‘‘ન, ભિક્ખવે, સઙ્ઘમજ્ઝે અનજ્ઝિટ્ઠેન પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસિતબ્બં, યો ઉદ્દિસેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (મહાવ॰ ૧૫૪) વચનતોતિ. ‘‘સઙ્ઘેન સમ્મન્નાપેત્વા’’તિ વુત્તં, તં કથન્તિ? ‘‘અજ્ઝેસના ચેત્થ સઙ્ઘેન

સમ્મતધમ્મજ્ઝેસકાયત્તા વા સઙ્ઘત્થેરાયત્તા વા''તિ અટ્ઠકથાયં વુત્તત્તા. ''સઙ્ઘો, ભન્તે, થેરં પાતિમોક્ખુદ્દેસં અજ્ઝેસતિ, ઉદ્દિસતુ, ભન્તે, થેરો પાતિમોક્ખ''ન્તિ અયં અજ્ઝેસનાકારો કુતો લબ્ભતીતિ? પાળિતો. પાળિયઞ્હિ (મહાવ॰ ૧૫૫) ''તે થેરં અજ્ઝેસન્તિ, ઉદ્દિસતુ, ભન્તે, થેરો પાતિમોક્ખ''ન્તિ આગતો.

સચે પન ધમ્મજ્ઝેસકો વુડ્ઢતરો, પાતિમોક્ખુદ્દેસકો નવકો, ''સઙ્ઘો, આવુસો, આયસ્મન્તં પાતિમોક્ખુદ્દેસં અજ્ઝેસતિ, ઉદ્દિસતુ આયસ્મા પાતિમોક્ખ''ન્તિ વત્તબ્બં. તં કુતો લબ્ભતિ? પાળિતોયેવ. પાળિયઞ્હિ (મહાવ॰ ૧૫૫) ''એતેનેવ ઉપાયેન યાવ સઙ્ઘનવકં અજ્ઝેસન્તિ ઉદ્દિસતુ આયસ્મા પાતિમોક્ખ''ન્તિ આગતો. તતો ''પાતિમોક્ખુદ્દેસકેન સમ્મજ્જની...પે॰... પુચ્છિતે ધમ્મજ્ઝેસકેન 'આમ, ભન્તે'તિ વુત્તે''તિ ઇદં કુતો લબ્ભતીતિ? પાળિતો અટ્ઠકથાતો ચ. નિદાનપાળિયમ્પિ હિ ''કિં સઙ્ઘસ્સ પુબ્બકિચ્ચ''ન્તિ આગતં, અટ્ઠકથાયમ્પિ (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) ''**કિં સઙ્ઘસ્સ પુબ્બકિચ્ચ**ન્તિ સઙ્ઘો ઉપોસથં કરેય્યાતિ...પે॰... એવં દ્વીહિ નામેહિ નવવિધં પુબ્બકિચ્ચં દસ્સિતં, કિં તં કતન્તિ પુચ્છતી''તિ આગતન્તિ.

નનુ ચેતં અન્તોનિદાનેયેવ આગતં, અથ કસ્મા પાતિમોક્ખુદ્દેસકેન પુબ્બભાગે વત્તબ્બન્તિ? સચ્ચં, તથાપિ તદનુલોમતો જાનિતબ્બતો વત્તબ્બં. અટ્ઠકથાયઞ્હિ ઇમા ગાથાયો સમ્મજ્જનાદીનં પુબ્બકરણાદિભાવઞાપકભાવેનેવ વુત્તા, ન પાતિમોક્ખારમ્ભકાલે ભણિતબ્બભાવેન. અથ ચ પન ઇદાનિ ભણન્તિ, એવં સન્તે કિમત્થં ભણન્તીતિ ચિન્તાયં અન્તોનિદાને ''કિં સઙ્ઘસ્સ પુબ્બકિચ્ચ''ન્તિ વુત્તપુચ્છાનુલોમેન પુબ્બકરણાદીનં નિટ્ઠભાવપુચ્છનત્થં ભણન્તીતિ જાનિતબ્બં. વુત્તઞ્હિ ''એવં વુત્તં ચતુબ્બિધં પુબ્બકરણં કત્વાવ ઉપોસથો કાતબ્બો''તિ (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૧૭૭), તસ્મા પાળિઅટ્ઠકથાનુલોમતો ઇમિના અનુક્કમેન કતે સતિ ધમ્મજ્ઝેસકો પઞ્ઞાયતિ, તસ્સ અજ્ઝેસનાકારો પઞ્ઞાયતિ, પાતિમોક્ખુદ્દેસકો પઞ્ઞાયતિ, તસ્સ પુબ્બકરણાદીનં નિટ્ઠભાવપુચ્છનં પઞ્ઞાયતિ, ધમ્મજ્ઝેસકસ્સ વિસ્સજ્જનં પઞ્ઞાયતિ, તાનિ નિટ્ઠાપેત્વા પાતિમોક્ખુદ્દેસકસ્સ પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસિતું પટિઞ્ઞા પઞ્ઞાયતિ, એવં ઇમેસં ગાથાવાક્યાનં વચને પયોજનં પઞ્ઞાયતીતિ કત્વા પણ્ડિતેહિ વિનયઞ્ઞૂહિ ચિરપટિચ્છન્નો અયં કથામગ્ગો પટિપજ્જિતબ્બોતિ. પવારણાયપિ એસેવ નયો.

પાળિયટ્ઠકથાદીનઞ્હિ , અનુરૂપં ઇમં નયં;
પુનપ્પુનં ચિન્તયન્તુ, પણ્ડિતા વિનયઞ્ઞુનો.

પુનપ્પુનં ચિન્તયિત્વા, યુત્તં ચે ધારયન્તુ તં;
નો ચે યુત્તં છડ્ડયન્તુ, સમ્માસમ્બુદ્ધસાવકાતિ.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

ઉપોસથપવારણાવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

પઞ્ચવીસતિમો પરિચ્છેદો.

૨૬. વસ્સૂપનાયિકવિનિચ્છયકથા

૧૭૯. એવં ઉપોસથપવારણાવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ વસ્સૂપનાયિકવિનિચ્છયં કથેતું "**વસ્સૂપનાયિકાતિ એત્થ**"ત્યાદિમાહ. તત્થ વસનં **વસ્સં**. કિં તં? વસનકિરિયા ભાવત્થે ણ્ય-પચ્ચયવસેન. ઉપનયનં **ઉપનયો**. કો સો? ઉપગમનકિરિયા, વસ્સસ્સ ઉપનયો **વસ્સૂપનયો**, સો એતિસ્સા પઞ્ઞત્તિયા અત્થિ, તસ્મિં વા વિજ્જતીતિ **વસ્સૂપનાયિકા**. કા સા? વસ્સૂપનાયિકપઞ્ઞત્તિ. અથ વા ઉપનયતિ એતાયાતિ **ઉપનાયિકા** મજ્ઝે દીઘવસેન. વસ્સસ્સ ઉપનાયિકા **વસ્સૂપનાયિકા**, સા એવ પુરે ભવા **પુરિમા** ભવત્થે ઇમ-પચ્ચયવસેન, સા એવ **પુરિમિકા** સકત્થે ક-પચ્ચયવસેન, તસ્મિં પરે ઇત્થિલિઙ્ગે અ-કારસ્સ ઇ-કારાદેસો. પચ્છા ભવા **પચ્છિમા**, સાવ **પચ્છિમિકા**.

અસ્સતિયા પન વસ્સં ન ઉપેતીતિ ''ઇમસ્મિં વિહારે ઇમં તેમાસં વસ્સં ઉપેમી''તિ વચીભેદં કત્વા ન ઉપેતિ. ''ન, ભિક્ખવે, અસેનાસનિકેન વસ્સં ઉપગન્તબ્બં, યો ઉપગચ્છેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (મહાવ॰ ૨૦૪) વચીભેદં કત્વા વસ્સૂપગમનં સન્ધાય પટિક્ખેપો, ન આલયકરણવસેન ઉપગમનં સન્ધાયાતિ વદન્તિ. પાળિયં પન અવિસેસેન વુત્તત્તા અટ્ઠકથાયઞ્ચ દુતિયપારાજિકસંવણ્ણનાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૮૪) ''વસ્સં ઉપગચ્છન્તેન હિ નાલકપટિપદં પટિપન્નેનપિ પઞ્ચન્નં છદનાનં અઞ્ઞતરેન છન્નેયેવ સદ્વારબન્ધે સેનાસને ઉપગન્તબ્બં, તસ્મા વસ્સકાલે સચે સેનાસનં લભતિ, ઇચ્ચેતં કુસલં. નો ચે લભતિ, હત્થકમ્મં પરિયેસિત્વાપિ કાતબ્બં. હત્થકમ્મં અલભન્તેન સામમ્પિ કાતબ્બં, ન ત્વેવ અસેનાસનિકેન વસ્સં ઉપગન્તબ્બ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૦૪) દળ્હં કત્વા વુત્તત્તા અસેનાસનિકસ્સ નાવાદિં વિના અઞ્ઞત્થ આલયમત્તેન ઉપગન્તું ન વટ્ટતીતિ અમ્હાકં ખન્તિ. નાવાસત્થવજેસુયેવ હિ ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, નાવાય વસ્સં ઉપગન્તુ''ન્તિઆદિના (મહાવ॰ ૨૦૩) સતિ, અસતિ વા સેનાસને વસ્સૂપગમનસ્સ વિસું અનુઞ્ઞાતત્તા ''ન, ભિક્ખવે, અસેનાસનિકેન વસ્સં ઉપગન્તબ્બ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૦૪) અયં પટિક્ખેપો. **તત્થ ન લભતી**તિ અસતિ સેનાસને આલયવસેનપિ નાવાદીસુ ઉપગમનં વુત્તં. ચતૂસુ હિ સેનાસનેસુ વિહારસેનાસનં ઇધાધિપ્પેતં, ન ઇતરત્તયં.

ટઙ્કિતમઞ્ચાદિભેદા કુટીતિ એત્થ **ટઙ્કિતમઞ્ચો** નામ દીઘે મઞ્ચપાદે મજ્ઝે વિજ્ઝિત્વા અટનિયો પવેસેત્વા કતો મઞ્ચો, તસ્સ ઇદં ઉપરિ, ઇદં હેટ્ઠાતિ નત્થિ. પરિવત્તેત્વા અત્થતોપિ તાદિસોવ હોતિ, તં સુસાને દેવટ્ઠાને ચ ઠપેન્તિ, ચતુન્નં પાસાણાનં ઉપરિ પાસાણં અત્થરિત્વા કતં ગેહમ્પિ ''ટઙ્કિતમઞ્ચો''તિ વુચ્ચતિ.

"**ઇધ વસ્સં ઉપેમી**"**તિ તિક્ખત્તું વત્તબ્બન્તિ** સત્થસ્સ અવિહારત્તા ''ઇમસ્મિં વિહારે''તિ અવત્વા ''ઇધ વસ્સં ઉપેમી''તિ એત્તકમેવ વત્તબ્બં. **સત્થે પન વસ્સં ઉપગન્તું ન વટ્ટતી**તિ કુટિકાદીનં અભાવેન ''ઇધ વસ્સં ઉપેમી''તિ વચીભેદં કત્વા ઉપગન્તું ન વટ્ટતિ, આલયકરણમત્તેનેવ વટ્ટતીતિ અધિપ્પાયો. **વિપ્પકિરતી**તિ વિસું વિસું ગચ્છતિ. **તીસુ ઠાનેસુ નત્થિ વસ્સચ્છેદે આપત્તી**તિ તેહિ સદ્ધિં ગચ્છન્તસ્સેવ નત્થિ આપત્તિ, તેહિ વિયુજ્જિત્વા ગમને પન આપત્તિયેવ, પવારેતુઞ્ચ ન લભતિ.

પવિસનદ્વારં યોજેત્વાતિ સકવાટબદ્ધમેવ યોજેત્વા. **પુરિમિકાય...પે॰... ન પક્કમિતબ્બા**તિ ઇમિના આસાળ્હીપુણ્ણમાય અનન્તરે પાટિપદદિવસે પુરિમવસ્સં ઉપગન્ત્વા વસ્સાનઉતુનો ચતૂસુ માસેસુ સબ્બપચ્છિમમાસં ઠપેત્વા પુરિમં તેમાસં વસિતબ્બં. સાવણપુણ્ણમિયા અનન્તરે પાટિપદદિવસે પચ્છિમવસ્સં ઉપગન્ત્વા સબ્બપઠમમાસં ઠપેત્વા પચ્છિમં તેમાસં વસિતબ્બં. એવં અવસિત્વા પુરિમિકાય વસ્સં ઉપગતેન

ભિક્ખુના મહાપવારણાય અન્તો અરુણં અનુટ્ઠાપેત્વા પચ્છિમિકાય ઉપગતેન ચાતુમાસિનિપવારણાય અન્તો અરુણં અનુટ્ઠાપેત્વા અન્તરા ચારિકં પક્કમેય્ય, ઉપચારસીમાતિક્કમેયેવ તસ્સ ભિક્ખુનો દુક્કટાપત્તિ હોતીતિ દસ્સેતિ. ઇમમત્થં પાળિયા સમત્થેતું "**ન ભિક્ખવે...પે॰... વચનતો**"તિ વુત્તં. યદિ એવં વસ્સં ઉપગન્ત્વા સતિ કરણીયે પક્કમન્તસ્સ સબ્બથાપિ આપત્તિયેવ સિયાતિ ચોદનં સન્ધાયાહ "**વસ્સં ઉપગન્ત્વા પના**"તિઆદિ. એવં સન્તે તદહેવ સત્તાહકરણીયેન પક્કમન્તસ્સેવ અનાપત્તિ સિયા, ન દ્વીહતીહં વસિત્વા પક્કમન્તસ્સાતિ આહ "**કો પન વાદો**"તિઆદિ.

૧૮૦. ઇદાનિ સત્તાહકરણીયલક્ખણં વિત્થારતો દસ્સેતું "**અનુજાનામિ ભિક્ખવે**"તિઆદિમાહ. તત્થ "અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સત્તન્નં સત્તાહકરણીયેન પહિતે ગન્તું, ન ત્વેવ અપ્પહિતે, ભિક્ખુસ્સ ભિક્ખુનિયા સિક્ખમાનાય સામણેરસ્સ સામણેરિયા ઉપાસકસ્સ ઉપાસિકાયા"તિ (મહાવ॰ ૧૮૭) એકં, "અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સત્તન્નં સત્તાહકરણીયેન અપ્પહિતેપિ ગન્તું, પગેવ પહિતે, ભિક્ખુસ્સ ભિક્ખુનિયા સિક્ખમાનાય સામણેરસ્સ સામણેરિયા માતુયા ચ પિતુસ્સ ચા"તિ (મહાવ॰ ૧૯૮) એકં, "સચે પન ભિક્ખુનો ભાતા વા અઞ્ઞો વા ઞાતકો ગિલાનો હોતી"તિ એકં, "એકસ્મિં વિહારે ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં વસન્તો ભિક્ખુભત્તિકો"તિ એકં, "સચે ભિક્ખુસ્સ...પે॰... અનભિરતિ વા કુક્કુચ્ચં વા દિટ્ઠિગતં વા ઉપ્પન્નં હોતી"તિ એકં, "કોચિ ભિક્ખુ ગરુધમ્મં અજ્ઝાપન્નો હોતિ પરિવાસારહો"તિ એકં, "ભિક્ખુનિયાપિ માનત્તારહાયા"તિ એકં, "સામણેરો ઉપસમ્પજ્જિતુકામો...પે॰... સિક્ખમાના વા...પે॰... સામણેરી વા"તિ એકં, "ભિક્ખુસ્સ ભિક્ખુનિયા વા સઙ્ઘો કમ્મં કત્તુકામો તજ્જનીયં વા"તિ એકં, "સચેપિ કતંયેવ હોતિ કમ્મ"ન્તિ એકં, "અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સઙ્ઘકરણીયેન ગન્તુ"ન્તિ (મહાવ॰ ૧૯૯) એકન્તિ એકાદસ ઠાનાનિ હોન્તિ. તત્થ પઠમતતિયચતુત્થવસેન તીસુ ઠાનેસુ પહિતે એવ ગન્તબ્બં, નો અપ્પહિતે. સેસેસુ અટ્ઠસુ અપ્પહિતેપિ ગન્તબ્બં, પગેવ પહિતે. વુત્તઞ્હિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૯૯) "**ગન્તબ્બ**ન્તિ સઙ્ઘકરણીયેન અપ્પહિતેપિ ગન્તબ્બ"ન્તિ. એત્થ ચ અનુપાસકેહિપિ સાસનભાવં ઞાતુકામેહિ પહિતે તેસં પસાદવડ્ઢિસમ્પત્તેહિપિ સત્તાહકરણીયેન ગન્તું વટ્ટતીતિ ગહેતબ્બં. **ભિક્ખુભત્તિકો**તિ ભિક્ખુનિસ્સિતકો. સો પન યસ્મા ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં વસતિ, તસ્મા વુત્તં "**ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં વસન્તો**"તિ.

૧૮૧. અપિચેત્થાતિ અપિચ એત્થાતિ છેદો, એત્થ એતસ્મિં સત્તાહકરણીયવિનિચ્છયે અપિચ અપરો અયં ઈદિસો પાળિમુત્તકનયો વસ્સૂપનાયિકક્ખન્ધકપાળિતો મુત્તો નયો વેદિતબ્બોતિ યોજના. સમન્તપાસાદિકાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૯૯) પન "પાળિમુત્તકરત્તિચ્છેદવિનિચ્છયો"તિ દિસ્સતિ. તથા હિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૯૯) "**રત્તિચ્છેદવિનિચ્છયો**તિ સત્તાહકરણીયેન ગન્ત્વા બહિદ્ધા અરુણુટ્ઠાપનસઙ્ખાતસ્સ રત્તિચ્છેદસ્સ વિનિચ્છયો"તિ. સારત્થદીપનિયમ્પિ (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૯૯) "સત્તાહકરણીયેન ગન્ત્વા બહિદ્ધા અરુણુટ્ઠાપનં રત્તિચ્છેદો"તિ. **અનિમન્તિતેન ગન્તું ન વટ્ટતી**તિ એત્થ અનિમન્તિતત્તા સત્તાહકિચ્ચં અધિટ્ઠહિત્વા ગચ્છન્તસ્સપિ વસ્સચ્છેદો ચેવ દુક્કટઞ્ચ હોતીતિ વેદિતબ્બં. યથાવુત્તઞ્હિ રત્તિચ્છેદકારણં વિના તિરોવિહારે વસિત્વા આગમિસ્સામીતિ ગચ્છતો વસ્સચ્છેદં વદન્તિ. **ગન્તું વટ્ટતી**તિ અન્તોઉપચારસીમાયં ઠિતેનેવ સત્તાહકરણીયનિમિત્તં સલ્લક્ખેત્વા ઇમિના નિમિત્તેન ગન્ત્વા "સત્તાહબ્ભન્તરે આગચ્છિસ્સામી"તિ આભોગં કત્વા ગન્તું વટ્ટતિ. પુરિમક્ખણે આભોગં કત્વા ગમનક્ખણે વિસરિત્વા ગતેપિ દોસો નત્થિ, "સકરણીયો પક્કમતી"તિ (મહાવ॰ ૨૦૭) વુત્તત્તા સબ્બથા આભોગં અકત્વા ગતસ્સ વસ્સચ્છેદોતિ વદન્તિ. યો પન સત્તાહકરણીયનિમિત્તાભાવેપિ "સત્તાહબ્ભન્તરે આગમિસ્સામી"તિ આભોગં કત્વા ગન્ત્વા સત્તાહબ્ભન્તરે આગચ્છતિ, તસ્સ આપત્તિયેવ, વસ્સચ્છેદો નત્થિ સત્તાહસ્સ સન્નિવત્તત્તાતિ વદન્તિ, વીમંસિત્વા ગહેતબ્બં.

ભણ્ડકન્તિ ચીવરભણ્ડં. **પહિણન્તીતિ** ચીવરધોવનાદિકમ્મેન પહિણન્તિ. **સમ્પાપુણિતું ન સક્કોતિ, વટ્ટતીતિ** એત્થ ''અજ્જેવ આગમિસ્સામી''તિ સામન્તવિહારં ગન્ત્વા પુન આગચ્છન્તસ્સ અન્તરામગ્ગે સચે અરુણુગ્ગમનં હોતિ, વસ્સચ્છેદોપિ ન હોતિ, રત્તિચ્છેદદુક્કટઞ્ચ નત્થીતિ વદન્તિ, તદહેવ આગમને સઉસ્સાહત્તા વસ્સચ્છેદો વા આપત્તિ વા ન હોતીતિ અધિપ્પાયો. **આચરિયં પસ્સિસ્સામીતિ પન ગન્તું લભતીતિ** ''અગિલાનમ્પિ આચરિયં, ઉપજ્ઝાયં વા પસ્સિસ્સામી''તિ સત્તાહકરણીયેન ગન્તું લભતિ, નિસ્સયાચરિયં ધમ્માચરિયઞ્ચ, પગેવ ઉપસમ્પદાચરિયઉપજ્ઝાયે. **સચે નં આચરિયો ''અજ્જ મા ગચ્છા''તિ વદતિ, વટ્ટતીતિ** એવં સત્તાહકરણીયેન આગતાનં અન્તોસત્તાહેયેવ પુન આગચ્છન્તં સચે આચરિયો, ઉપજ્ઝાયો વા ''અજ્જ મા ગચ્છા''તિ વદતિ, વટ્ટતિ, સત્તાહાતિક્કમેપિ અનાપત્તીતિ અધિપ્પાયો. વસ્સચ્છેદો પન હોતિયેવાતિ દટ્ઠબ્બં સત્તાહસ્સ બહિદ્ધા વીતિનામિતત્તા.

સચે દૂરં ગતો સત્તાહવારેન અરુણો ઉટ્ઠાપેતબ્બોતિ ઇમિના વસ્સચ્છેદકારણે સતિ સત્તાહકરણીયેન ગન્તુમ્પિ વટ્ટતીતિ દીપેતિ. એત્થ છ દિવસાનિ બહિદ્ધા વીતિનામેત્વા સત્તમે દિવસે પુરારુણા એવ અન્તોઉપચારસીમાયં પવિસિત્વા અરુણં ઉટ્ઠાપેત્વા પુનદિવસે સત્તાહં અધિટ્ઠાય ગન્તબ્બન્તિ અધિપ્પાયો. કેચિ પન ''સત્તમે દિવસે આગન્ત્વા અરુણં અનુટ્ઠાપેત્વા તદહેવ દિવસભાગેપિ ગન્તું વટ્ટતી''તિ વદન્તિ, તં ન ગહેતબ્બં ''અરુણો ઉટ્ઠાપેતબ્બો''તિ વુત્તત્તા. સત્તમે દિવસે તત્થ અરુણુટ્ઠાપનમેવ હિ સન્ધાય પાળિયં (મહાવ॰ ૧૯૯) ''સત્તાહં સન્નિવત્તો કાતબ્બો''તિ વુત્તં. અરુણં અનુટ્ઠાપેત્વા ગચ્છન્તો ચ અન્તો અપ્પવિસિત્વા બહિદ્ધાવ સત્તાહં વીતિનામેન્તો ચ સમુચ્છિન્નવસ્સો એવ ભવિસ્સતિ અરુણસ્સ બહિ એવ ઉટ્ઠાપિતત્તા. ઇતરથા ''અરુણો ઉટ્ઠાપેતબ્બો''તિ વચનં નિરત્થકં સિયા. ''સત્તાહવારેન અન્તોવિહારે પવિસિત્વા અરુણં અનુટ્ઠાપેત્વા ગન્તબ્બ''ન્તિ વત્તબ્બતો અઞ્ઞેસુ ચ ઠાનેસુ અરુણુટ્ઠાપનમેવ વુચ્ચતિ. વક્ખતિ હિ ચીવરક્ખન્ધકે (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૬૪) ''એકસ્મિં વિહારે વસન્તો ઇતરસ્મિં સત્તાહવારેન અરુણમેવ ઉટ્ઠાપેતી''તિ.

અથાપિ યં તે વદેય્યું ''સત્તમે દિવસે યદા કદાચિ પવિટ્ઠેન તંદિવસનિસ્સિતો અતીતારુણો ઉટ્ઠાપિતો નામ હોતીતિ ઇમમત્થં સન્ધાય અટ્ઠકથાયં વુત્ત''ન્તિ, તં સદ્દગતિયાપિ ન સમેતિ. ન હિ ઉટ્ઠિતે અરુણે પચ્છા પવિટ્ઠો તસ્સ પયોજકો ઉટ્ઠાપકો ભવિતુમરહતિ. યદિ ભવેય્ય, ''વસ્સં ઉપગન્ત્વા પન અરુણં અનુટ્ઠાપેત્વા તદહેવ સત્તાહકરણીયેન પક્કમન્તસ્સા''પીતિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૦૭) એત્થ ''અરુણં અનુટ્ઠાપેત્વા''તિ વચનં વિરુજ્ઝેય્ય. તેનપિ તંદિવસનિસ્સિતસ્સ અરુણસ્સ ઉટ્ઠાપિતત્તા આરઞ્ઞકસ્સપિ ભિક્ખુનો સાયન્હસમયે અઙ્ગયુત્તં અરઞ્ઞં ગન્ત્વા તદા એવ નિવત્તન્તસ્સ અરુણો ઉટ્ઠાપિતો ધુતઙ્ગઞ્ચ વિસોધિતં સિયા, ન ચેતં યુત્તં અરુણુગ્ગમનકાલે એવ અરુણુટ્ઠાપનસ્સ વુત્તત્તા. વુત્તઞ્હિ ''કાલસ્સેવ પન નિક્ખમિત્વા અઙ્ગયુત્તે ઠાને અરુણં ઉટ્ઠાપેતબ્બં. સચે અરુણુટ્ઠાનવેલાયં તેસં આબાધો વડ્ઢતિ, તેસં એવ કિચ્ચં કાતબ્બં, ન ધુતઙ્ગવિસુદ્ધિકેન ભવિતબ્બ''ન્તિ (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૩૧). તથા પારિવાસિકાદીનમ્પિ અરુણં અનુટ્ઠાપેત્વા વત્તં નિક્ખિપન્તાનં રત્તિચ્છેદો વુત્તો. ''ઉગ્ગતે અરુણે નિક્ખિપિતબ્બ''ન્તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૯૭) હિ વુત્તં. સહસેય્યસિક્ખાપદેપિ અનુપસમ્પન્નેહિ સહ નિવુત્થભાવપરિમોચનત્થં ''પુરારુણા નિક્ખમિત્વા''તિઆદિ (પાચિ॰ ૫૪) વુત્તં. એવં ચીવરવિપ્પવાસાદીસુ ચ સબ્બત્થ રત્તિપરિયોસાને આગામિઅરુણવસેનેવ અરુણુટ્ઠાનં દસ્સિતં, ન અતીતારુણવસેન, તસ્મા વુત્તનયેનેવેત્થ અરુણુટ્ઠાપનં વેદિતબ્બં અઞ્ઞથા વસ્સચ્છેદત્તા.

યં પન વસ્સં ઉપગતસ્સ તદહેવ અરુણં અનુટ્ઠાપેત્વા સકરણીયસ્સ પક્કમનવચનં, તં વસ્સં ઉપગતકાલતો પટ્ઠાય યદા કદાચિ નિમિત્તે સતિ ગમનસ્સ અનુઞ્ઞાતત્તા યુત્તં, ન પન સત્તાહવારેન ગતસ્સ અરુણં અનુટ્ઠાપેત્વા

તદહેવગમનં ‘‘અરુણો ઉટ્ઠાપેતબ્બો’’તિ વુત્તત્તા. યથા વા ‘‘સત્તાહાનાગતાય પવારણાય સકરણીયો પક્કમતિ, આગચ્છેય્ય વા સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તં આવાસં ન વા આગચ્છેય્યા’’તિઆદિના (મહાવ॰ ૨૦૭) પચ્છિમસત્તાહે અનાગમને અનુઞ્ઞાતેપિ અઞ્ઞસત્તાહેસુ તં ન વટ્ટતિ. એવં પઠમસત્તાહે અરુણં અનુટ્ઠાપેત્વા ગમને અનુઞ્ઞાતેપિ તતો પરેસુ સત્તાહેસુ આગતસ્સ અરુણં અનુટ્ઠાપેત્વા ગમનં ન વટ્ટતિ એવાતિ નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બં.

સચે પવારિતકાલે વસ્સાવાસિકં દેન્તીતિઆદિના વસ્સાવાસિકચીવરમ્પિ કથિનચીવરં વિય વસ્સંવુત્થવિહારપટિબદ્ધન્તિ વિઞ્ઞાયતિ. **‘‘યદિ સત્તાહવારેન અરુણં ઉટ્ઠાપયિંસુ, ગહેતબ્બ’’**ન્તિ પન વુત્તત્તા સત્તાહકરણીયેન ગન્ત્વા સત્તાહબ્ભન્તરે આગતા લભન્તિ. કથિનાનિસંસચીવરં પન સઙ્ઘં અનાપુચ્છા તે ન લભન્તિ. વક્ખતિ હિ ‘‘સત્તાહકરણીયેન ગતાપિ ભાજનીયભણ્ડં લભન્તૂતિ વા એવરૂપં અધમ્મિકવત્તં ન કાતબ્બ’’ન્તિ (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૧૮૨). **ઇધ આહટ**ન્તિ વિહારતો બહિ આગતટ્ઠાને આનીતં.

વાળેહિ ઉબ્બાળ્હા હોન્તિ, ગણ્હન્તિપિ પરિપાતેન્તિપીતિ એત્થ **ગણ્હન્તી**તિ ગહેત્વા ખાદન્તિ. **પરિપાતેન્તી**તિ પલાપેન્તિ, અનુબન્ધન્તીતિ અત્થો. ઇમેસુ ‘‘ગાળેહિ ઉબ્બાળ્હા હોન્તી’’તિઆદીસુ સઙ્ઘભેદપરિયન્તેસુ વત્થૂસુ કેવલં અનાપત્તિ હોતિ, પવારેતું પન ન લભતીતિ દટ્ઠબ્બં. **સચે પના**તિઆદીસુ યસ્મા નાનાસીમાયં દ્વીસુ આવાસેસુ વસ્સં ઉપગચ્છન્તસ્સ ‘‘દુતિયે વસિસ્સામી’’તિ ઉપચારતો નિક્ખન્તમત્તે પઠમો સેનાસનગ્ગાહો પટિપ્પસ્સમ્ભતિ, તસ્મા પાળિયં (મહાવ॰ ૨૦૭) ‘‘તસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો પુરિમિકા ચ ન પઞ્ઞાયતી’’તિ પઠમં સેનાસનગ્ગાહં સન્ધાય વુત્તં. દુતિયસેનાસનગ્ગાહે પન પુરિમિકા પઞ્ઞાયતેવ, તત્થેવ તેમાસં વસન્તો પુરિમવસ્સંવુત્થો એવ હોતિ. તતો વા પન દુતિયદિવસાદીસુ ‘‘પઠમસેનાસને વસિસ્સામી’’તિ ઉપચારાતિક્કમે પુરિમિકાપિ ન પઞ્ઞાયતીતિ દટ્ઠબ્બં.

પટિસ્સવસ્સ વિસંવાદનપચ્ચયા હોન્તમ્પિ દુક્કટં સતિયેવ પટિસ્સવે હોતીતિ આહ **‘‘તસ્સ તસ્સ પટિસ્સવસ્સ વિસંવાદે દુક્કટ’’**ન્તિ. તેનેવાહ **‘‘તઞ્ચ ખો…પે॰… વિસંવાદનપચ્ચયા’’**તિ. પાળિયં (મહાવ॰ ૨૦૭) ‘‘સો સત્તાહાનાગતાય પવારણાય સકરણીયો પક્કમતી’’તિ વુત્તત્તા પવારણાદિવસેપિ સત્તાહકરણીયં વિના ગન્તું ન વટ્ટતીતિ દટ્ઠબ્બં. ઇમસ્મિં ઠાને ‘‘નવમિતો પટ્ઠાય ગન્તું વટ્ટતી’’તિ અટ્ઠકથાવચનં કચ્ચિ ઉપોસથદિવસતો ઉપનિધાય નવમી ઇચ્છિતબ્બા, ઉદાહુ લોકિયતિથિવસેનાતિ આસઙ્કન્તિ. તત્રેવં વિનિચ્છિતબ્બં – પુરિમભદ્દપદમાસકાળપક્ખઉપોસથદિવસં ઉપનિધાય ઇચ્છિતબ્બા, ન લોકિયતિથિવસેન. ભદ્દપદમાસસ્સ હિ કાળપક્ખઉપોસથદિવસં મરિયાદં કત્વા તદનન્તરપાટિપદદિવસતો પટ્ઠાય ગણિયમાને સતિ યો દિવસો નવમો હોતિ, તતો પટ્ઠાયાતિ વુત્તં હોતિ. તિથિપેક્ખાય પન ઇત્થિલિઙ્ગવોહારો, તતો નવમિતો પટ્ઠાય અનાગતસત્તાહે પવારણા હોતિ.

સત્તાહં અનાગતાય અસ્સાતિ **સત્તાહાનાગતા**. કા સા? પવારણા. અસ્સયુજમાસસ્સ સુક્કપક્ખનવમિયં સત્તાહકરણીયં અધિટ્ઠાય ગચ્છન્તો ભિક્ખુ અન્તોવસ્સસ્સ સત્તાહમત્તાવસિટ્ઠત્તા સત્તમઅરુણે ઉગ્ગતમત્તે વુત્થવસ્સો હોતિ, દસમિયં છાહમત્તં, એકાદસમિયં પઞ્ચાહમત્તં, દ્વાદસિયં ચતુરાહમત્તં, તેરસિયં તીહમત્તં, ચુદ્દસિયં દ્વીહમત્તં, પન્નરસિયં એકાહમત્તં અવસિટ્ઠં હોતિ, તસ્મા પવારણાદિવસસ્સ પરિયોસાનભૂતઅરુણસ્મિં ઉગ્ગતે વુત્થવસ્સો હોતિ, તસ્મા તેસં ભિક્ખૂનં કુક્કુચ્ચવિનોદનત્થં ભગવા ધમ્મસ્સામી ‘‘સો સત્તાહાનાગતાય પવારણાય સકરણીયો પક્કમતિ, આગચ્છેય્ય વા સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તં આવાસં ન વા આગચ્છેય્ય, તસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો પુરિમિકા ચ પઞ્ઞાયતિ, પટિસ્સવે ચ અનાપત્તી’’તિ (મહાવ॰ ૨૦૭) આહ. **સત્તાહાનાગતાય કોમુદિયા ચાતુમાસિનિયા**તિ

એત્થાપિ એસેવ નયો. તત્થ **કોમુદિયા ચાતુમાસિનિયા**તિ પચ્છિમકત્તિકપુણ્ણમાયં. સા હિ કુમુદાનં અત્થિતાય **કોમુદી**, ચતુન્નં વસ્સિકમાસાનં પરિયોસાનત્તા **ચાતુમાસિની**તિ વુચ્ચતિ. તદા હિ કુમુદાનિ સુપુપ્ફિતાનિ હોન્તિ, તસ્મા કુમુદા એત્થ પુપ્ફન્તીતિ કોમુદીતિ વુચ્ચતિ, કુમુદવતીતિ વુત્તં હોતિ.

૧૮૨. અન્તોવસ્સવત્તકથાયં **નિબદ્ધવત્તં ઠપેત્વા**તિ સજ્ઝાયમનસિકારાદીસુ નિરન્તરકરણીયેસુ કત્તબ્બં કતિકવત્તં કત્વા. **કસાવપરિભણ્ડ**ન્તિ કસાવેહિ ભૂમિપરિકમ્મં. **વત્ત**ન્તિ કતિકવત્તં.

એવરૂપં અધમ્મિકવત્તં ન કાતબ્બન્તિ નાનાવેરજ્જકા હિ ભિક્ખૂ સન્નિપતન્તિ, તત્થ કેચિ દુબ્બલા અપ્પથામા એવરૂપં વત્તં અનુપાલેતું ન સક્કોન્તિ, તસ્મા ઇધ આગતઞ્ચ ચતુત્થપારાજિકવણ્ણનાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૨૨૭) આગતં આવાસં વા મણ્ડપં વા સીમં વા યં કિઞ્ચિ ઠાનં પરિચ્છિન્દિત્વા ''યો ઇમમ્હા આવાસા પઠમં પક્કમિસ્સતિ, તં 'અરહા'તિ જાનિસ્સામા''તિ કતાય કતિકાય યો ''મં 'અરહા'તિ જાનન્તૂ''તિ તમ્હા ઠાના પઠમં પક્કમતિ, પારાજિકો હોતિ. યો પન આચરિયુપજ્ઝાયાનં વા કિચ્ચેન માતાપિતૂનં વા કેનચિદેવ કરણીયેન ભિક્ખાચારવત્તં વા ઉદ્દેસપરિપુચ્છાદીનં અત્થાય અઞ્ઞેન વા તાદિસેન કરણીયેન તં ઠાનં અતિક્કમિત્વા ગચ્છતિ, અનાપત્તિ. સચેપિસ્સ એવં ગતસ્સ પચ્છા ઇચ્છાચારો ઉપ્પજ્જતિ ''ન દાનાહં તત્થ ગમિસ્સામિ, એવં મં અરહાતિ સમ્ભાવેસ્સન્તી''તિ, અનાપત્તિયેવ.

યોપિ કેનચિદેવ કરણીયેન તં ઠાનં પત્વા સજ્ઝાયમનસિકારાદિવસેન અઞ્ઞવિહિતો વા હુત્વા ચોરાદીહિ વા અનુબદ્ધો મેઘં વા ઉટ્ઠિતં દિસ્વા અનોવસ્સકં પવિસિતુકામો તં ઠાનં અતિક્કમતિ, અનાપત્તિ, યાનેન વા ઇદ્ધિયા વા ગચ્છન્તોપિ પારાજિકં નાપજ્જતિ, પદગમનેનેવ આપજ્જતિ. તમ્પિ યેહિ સહ કતિકા કતા, તેહિ સદ્ધિં અપુબ્બં અચરિમં ગચ્છન્તો નાપજ્જતિ. એવં ગચ્છન્તા હિ સબ્બેપિ અઞ્ઞમઞ્ઞં રક્ખન્તિ. સચેપિ મણ્ડપરુક્ખમૂલાદીસુ કિઞ્ચિ ઠાનં પરિચ્છિન્દન્તિ ''યો એત્થ નિસીદતિ વા ચઙ્કમતિ વા, તં 'અરહા'તિ જાનિસ્સામ'', પુપ્ફાનિ વા ઠપેત્વા, ''યો ઇમાનિ ગહેત્વા પૂજં કરિસ્સતિ, તં 'અરહા'તિ જાનિસ્સામા''તિઆદિના નયેન કતિકા કતા હોતિ, તત્રાપિ ઇચ્છાચારવસેન તથા કરોન્તસ્સ પારાજિકમેવ. સચેપિ ઉપાસકેન અન્તરામગ્ગે વિહારો વા કતો હોતિ, ચીવરાદીનિ વા ઠપિતાનિ હોન્તિ ''યે અરહન્તો, તે ઇમસ્મિં વિહારે વસન્તુ, ચીવરાદીનિ વા ગણ્હન્તૂ''તિ, તત્રાપિ ઇચ્છાચારવસેન વસન્તસ્સ વા તાનિ વા ગણ્હન્તસ્સ પારાજિકમેવ, એતં પન અધમ્મિકકતિકવત્તં, તસ્મા ન કાતબ્બં, અઞ્ઞં વા એવરૂપં ''ઇમસ્મિં તેમાસબ્ભન્તરે સબ્બેવ આરઞ્ઞકા હોન્તુ પિણ્ડપાતિકધુતઙ્ગાદિઅવસેસધુતઙ્ગધરા વા, અથ વા સબ્બેવ ખીણાસવા હોન્તૂ''તિ એવમાદિ. નાનાવેરજ્જકા હિ ભિક્ખૂ સન્નિપતન્તિ. તત્થ કેચિ દુબ્બલા અપ્પથામા એવરૂપં વત્તં અનુપાલેતું ન સક્કોન્તિ, તસ્મા એવરૂપમ્પિ વત્તં ન કાતબ્બં. ''ઇમં તેમાસં સબ્બેહેવ ન ઉદ્દિસિતબ્બં, ન પરિપુચ્છિતબ્બં, ન પબ્બાજેતબ્બં, મૂગબ્બતં ગણ્હિતબ્બં, બહિસીમટ્ઠસ્સપિ સઙ્ઘલાભો દાતબ્બો''તિ એવમાદિકમ્પિ ન કત્તબ્બમેવ.

તિવિધમ્પીતિ પરિયત્તિપટિપત્તિપટિવેધવસેન તિવિધમ્પિ. **સોધેત્વા પબ્બાજેથા**તિ ભબ્બે આચારકુલપુત્તે ઉપપરિક્ખિત્વા પબ્બાજેથ. **ભસ્સે મત્તં જાનિત્વા**તિ વચને પમાણં ઞત્વા. **દસકથાવત્થુ** નામ અપ્પિચ્છાકથા સન્તુટ્ઠિકથા પવિવેકકથા અસંસગ્ગકથા વીરિયારમ્ભકથા સીલકથા સમાધિકથા પઞ્ઞાકથા વિમુત્તિકથા વિમુત્તિઞાણદસ્સનકથાતિ.

વિગ્ગહસંવત્તનિકં વચનં **વિગ્ગાહિકં. ચતુરારક્ખં અહાપેન્તા**તિ બુદ્ધાનુસ્સતિ મેત્તા અસુભં મરણાનુસ્સતીતિ ઇમં ચતુરારક્ખં અહાપેન્તા. **દન્તકટ્ઠખાદનવત્તં આચિક્ખિતબ્બ**ન્તિ એત્થ ઇદં દન્તકટ્ઠખાદનવત્તં – યો દેવસિકં સઙ્ઘમજ્ઝે ઓસરતિ, તેન સામણેરાદીહિ આહરિત્વા ભિક્ખૂનં યથાસુખં ભુઞ્જનત્થાય દન્તકટ્ઠમાળકે નિક્ખિત્તેસુ દન્તકટ્ઠેસુ દિવસે દિવસે એકમેવ દન્તકટ્ઠં ગહેતબ્બં. યો પન દેવસિકં ન ઓસરતિ, પધાનઘરે વસિત્વા ધમ્મસ્સવને વા ઉપોસથગ્ગે વા દિસ્સતિ, તેન પમાણં સલ્લક્ખેત્વા ચત્તારિ પઞ્ચ દન્તકટ્ઠાનિ અત્તનો વસનટ્ઠાને ઠપેત્વા ખાદિતબ્બાનિ. તેસુ ખીણેસુ સચે પુનપિ દન્તકટ્ઠમાળકે બહૂનિ હોન્તિયેવ, પુનપિ આહરિત્વા ખાદિતબ્બાનિ. યદિ પન પમાણં અસલ્લક્ખેત્વા આહરતિ, તેસુ અખીણેસુયેવ માળકે ખીયતિ, તતો કેચિ થેરા ''યેહિ ગહિતાનિ, તે પટિહરન્તૂ''તિ વદેય્યું, કેચિ ''ખાદન્તુ, પુન સામણેરા આહરિસ્સન્તી''તિ, તસ્મા વિવાદપરિહારત્થં પમાણં સલ્લક્ખેતબ્બં, ગહણે પન દોસો નત્થિ. મગ્ગં ગચ્છન્તેનપિ એકં વા દ્વે વા થવિકાય પક્ખિપિત્વા ગન્તબ્બન્તિ. ભિક્ખાચારવત્તં પિણ્ડપાતિકવત્તે આવિભવિસ્સતિ.

અન્તોગામે...પે૰... ન કથેતબ્બાતિ એત્થ ચતૂસુ પચ્ચયેસુ ચીવરે ચ પિણ્ડપાતે ચ વિઞ્ઞત્તિપિ ન વટ્ટતિ નિમિત્તોભાસપરિકથાપિ. સેનાસને વિઞ્ઞત્તિમેવ ન વટ્ટતિ, સેસાનિ તીણિ વટ્ટન્તિ. ગિલાનપચ્ચયે સબ્બમ્પિ વટ્ટતિ. એવં સન્તેપિ આજીવં સોધેન્તેહિ ભિક્ખૂહિ સુટ્ઠુ રક્ખિતબ્બાતિ. ઇમિના આજીવપારિસુદ્ધિસીલં દસ્સિતં. **રક્ખિતિન્દ્રિયેહિ ભવિતબ્બ**ન્તિ ઇન્દ્રિયસંવરસીલં. **ખન્ધકવત્તઞ્ચ સેખિયવત્તઞ્ચ પૂરેતબ્બ**ન્તિ પાતિમોક્ખસંવરસીલં. પચ્ચયસન્નિસ્સિતસીલં પન તીહિપિ સામત્થિયતો દસ્સિતં. ઇતિ ચતુપારિસુદ્ધિસીલપટિસંયુત્તા એવરૂપા નિય્યાનિકકથા બહુકાપિ વત્તબ્બાતિ અધિપ્પાયો.

ઇમસ્મિં વસ્સૂપનાયિકવિસયે તેસુ તેસુ નગરેસુ તસ્મિં તસ્મિં રાજકાલે અપરિયન્તા વિવાદકથા હોતિ. કથં? વસ્સૂપનાયિકક્ખન્ધકે (મહાવ૰ ૧૮૬) ''તેન ખો પન સમયેન રાજા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો વસ્સં ઉક્કડ્ઢિતુકામો ભિક્ખૂનં સન્તિકે દૂતં પાહેસિ 'યદિ પનાય્યા આગમે જુણ્હે વસ્સં ઉપગચ્છેય્યુ'ન્તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું, 'અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, રાજૂનં અનુવત્તિતુ'''ન્તિ વચનં નિસ્સાય ભગવતા અધિમાસં પઞ્ઞત્તન્તિ મઞ્ઞમાના વેદસમયેન સંસન્દિત્વા ગય્હમાના અનેકવિહિતં વિવાદં કરોન્તિ. વેદસમયે કિર દ્વે અધિમાસાનિ યાચાધિમાસઞ્ચ પત્તાધિમાસઞ્ચ. તત્થ કલિયુગગણને એકૂનવીસતિગણનેન ભાજિતે દ્વેપઞ્ચટ્ઠદસતેરસસોળસટ્ઠારસવસેન સત્તધા સેસો હોતિ, તેસં વસેન ચમ્માધિમાસ પઞ્ચાધિમાસ પસ્વાધિમાસ દસાધિમાસ તેરસાધિમાસ સોળસાધિમાસ અટ્ઠારસાધિમાસાતિ વોહરન્તિ. અટ્ઠારસાધિમાસં પન અવસાનાધિમાસન્તિપિ વોહરન્તિ. તેસુ પસુસોળસાનિ અપત્તેયેવ અધિમાસપતનકલિયુગે સંવચ્છરમાસાદિવિસમભયેન યાચિત્વા માસસ્સ આકડ્ઢિતબ્બતો **યાચાધિમાસ**ન્તિ વોહરન્તિ, સેસાનિ પન પઞ્ચમત્તેયેવ અધિમાસપતનકલિયુગે માસસ્સ આકડ્ઢિતબ્બતો **પત્તાધિમાસ**ન્તિ. તત્રેતં યાચાધિમાસલક્ખણં – તથતો અજાનન્તા પાળિયા સંસન્દિત્વા બિમ્બિસારરઞ્ઞા ભગવતો યાચિતાધિમાસત્તા યાચાધિમાસં નામ ભવતિ, તસ્મા દ્વીસુ એવ યાચાધિમાસેસુ દિવસેન સહ માસો આકડ્ઢિતબ્બો, ન ઇતરેસૂતિ વદન્તિ, અઞ્ઞે પન પઞ્ચસુ પત્તાધિમાસેસુ એવ સહ દિવસેન માસો આકડ્ઢિતબ્બો, ન યાચાધિમાસેસૂતિ.

અપરે પન – ''દ્વેમા, ભિક્ખવે, વસ્સૂપનાયિકા પુરિમિકા પચ્છિમિકાતિ, અપરજ્જુગતાય આસાળ્હિયા પુરિમિકા ઉપગન્તબ્બા, માસગતાય આસાળ્હિયા પચ્છિમિકા ઉપગન્તબ્બા''તિ તસ્મિંયેવ વસ્સૂપનાયિકક્ખન્ધકે (મહાવ૰ ૧૮૪) આગતાય પાળિયા અત્થં અયોનિસો ગહેત્વા તિથિનક્ખત્તયોગે એવ વસ્સૂપગમનં ભગવતા અનુઞ્ઞાતં, તસ્મા આસાળ્હિપુણ્ણમાય અનન્તરભૂતો પાટિપદદિવસો પુણ્ણાતિથિયા ચ યુત્તો હોતુ,

પુબ્બાસાળ્હઉત્તરાસાળ્હસઙ્ખાતેસુ દ્વીસુ નક્ખત્તેસુ એકેકેન યુત્તો ચ, એવંભૂતો કાલો યદિ વિના દિવસેન માસકડ્ઢને સમ્પજ્જતિ, તથા ચ સતિ માસમત્તાકડ્ઢનમેવ કાતબ્બં, યદિ ન સમ્પજ્જતિ, સહ દિવસેન માસાકડ્ઢનં, અયં પિટકેન ચ વેદેન ચ અનુલોમો વિનિચ્છયોતિ વદન્તિ.

તત્રાપ્યેકે વદન્તિ – ‘‘મા ઇતિ ચન્દો વુચ્ચતિ તસ્સ ગતિયા દિવસસ્સ મિનિતબ્બતો, સો એત્થ સબ્બકલાપારિપૂરિયા પુણ્ણોતિ પુણ્ણમા’’તિઆદિના વિનયત્થમઞ્જૂસાદીસુ (કઙ્ખા॰ અભિ॰ ટી॰ નિદાનવણ્ણના) આગમનતો પુણ્ણાતિથિયોગોપિ પુણ્ણમિયા એવ ઇચ્છિતબ્બો, ન પાટિપદે, તથા નક્ખત્તયોગોપિ આસાળ્હિસુક્કપક્ખસ્સ પન્નરસે ઉપોસથે ‘‘ઉત્તરાસાળ્હનક્ખત્તે, એવં ધાતુ પતિટ્ઠિતા’’તિ મહાવંસે વચનતોતિ. તત્થ પુરિમા વદન્તિ – એવં સન્તે ઉપોસથદિવસેયેવ ચન્દગ્ગાહો ચ સૂરિયગ્ગાહો ચ ભવેય્ય, ઇદાનિ પન કાળપક્ખપાટિપદાદીસુયેવ ચન્દગ્ગાહો, સુક્કપક્ખપાટિપદાદીસુયેવ સૂરિયગ્ગાહો પઞ્ઞાયતિ, તસ્મા પાટિપદેયેવ તિથિનક્ખત્તયોગો ઇચ્છિતબ્બોતિ. પચ્છિમાપિ વદન્તિ – તુમ્હાદિસાનં વાદીનં વચનેન પુબ્બે આકડ્ઢિતબ્બદિવસાનં અનાકડ્ઢિતત્તા દિવસપુઞ્જભાવેન એવં હોતિ, સચ્ચતો પન ઉપોસથદિવસેયેવ ચન્દગ્ગાહો સૂરિયગ્ગાહો ચ ઇચ્છિતબ્બોતિ. હોતુ, યથા ઇચ્છથ, તથા વદથ, એવં ભૂતપુબ્બો સાટ્ઠકથે તેપિટકે બુદ્ધવચને અત્થીતિ? અત્થિ. ગન્ધારજાતકે (જા॰ અટ્ઠ॰ ૩.૭.૭૫ ગન્ધારજાતકવણ્ણના) હિ ઉપોસથદિવસે ચન્દગ્ગાહો દ્વિક્ખત્તું આગતો. તઞ્હિ જાતકં તીસુ પિટકેસુ સુત્તપરિયાપન્નં, પઞ્ચસુ નિકાયેસુ ખુદ્દકનિકાયપરિયાપન્નં, નવસુ સાસનઙ્ગેસુ જાતકપરિયાપન્નન્તિ. એવં વુત્તે પુરિમકા પટિવચનં દાતું ન સક્કુણેય્યુન્તિ.

અથેકચ્ચે ‘‘પિટકત્તયે અધિકમાસાયેવ સન્તિ, ન અધિકદિવસા સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૩.૪૦૪) ‘યં પન વુત્તં તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ અટ્ઠારસન્નંયેવ વસ્સાનં અધિકમાસે ગહેત્વા ગણિતત્તા સેસવસ્સદ્વયસ્સપિ અધિકાનિ દિવસાનિ હોન્તેવ, તાનિ અધિકદિવસાનિ સન્ધાય નિક્કઙ્ખા હુત્વાતિ વુત્તન્તિ, તં ન ગહેતબ્બં. ન હિ દ્વીસુ વસ્સેસુ અધિકદિવસા નામ વિસું ઉપલબ્ભન્તિ તતિયે વસ્સે વસ્સુક્કડ્ઢનવસેન અધિકમાસે પરિચ્ચત્તેયેવ અધિકમાસસમ્ભવતો, તસ્મા દ્વીસુ વસ્સેસુ અતિરેકદિવસા નામ વિસું ન સમ્ભવન્તી’તિ વચનતો’’તિ વદન્તિ. અથઞ્ઞે વદન્તિ – પિટકત્તયે અધિકદિવસાતિ આગતા અત્થિ વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૪૦૪) ‘‘અવસેસાનં દ્વિન્નં વસ્સાનં અધિકદિવસાનિ હોન્તેવ, તસ્મા નિક્કઙ્ખા હુત્વા ઉપસમ્પાદેન્તી’’તિ વચનતોતિ. ઇતો પરમ્પિ વિવિધેન આકારેન કથેન્તિ. સુદ્ધવેદિકાપિ એવં વદન્તિ, વિનયધરા ભિક્ખૂ વિનયસમયવસેન વદન્તિ. અમ્હાકં પન વેદસમયે હત્થગતગણનવસેનેવ જાનિતબ્બન્તિ અલમતિપપઞ્ચેન. અત્થિકેહિ તિવસ્સાધિકસહસ્સકલિયુગે ધમ્મરાજેન પુચ્છિતત્તા કતં અધિમાસપકરણં ઓલોકેત્વા જાનિતબ્બં.

ઇધ પન અધિપ્પેતવિનિચ્છયમેવ કથયામ. પઠમદુતિયવાદેસુ ન બિમ્બિસારરાજા ભગવન્તં અધિમાસપઞ્ઞાપનં યાચતિ, ન ચ ભગવા પઞ્ઞપેતિ, ન ‘‘તસ્મિં વસ્સે ઇદં નામ અધિમાસં હોતી’’તિ વા ‘‘માસમત્તં વા સહદિવસં વા આકડ્ઢિતબ્બ’’ન્તિ વા પાળિયં અટ્ઠકથાટીકાસુ ચ અત્થિ, રાજા પન ઉપકટ્ઠાય વસ્સૂપનાયિકાય વેદસમયે વસ્સુક્કડ્ઢનસમ્ભવતો ભિક્ખૂનં પઠમઆસાળ્હમાસે વસ્સં અનુપગન્ત્વા દુતિયઆસાળ્હમાસે ઉપગમનત્થં ‘‘યદિ પનાય્યા આગમે જુણ્હે વસ્સં ઉપગચ્છેય્યુ’’ન્તિ દૂતં પાહેસિ. યદિ પન ઉપગચ્છેય્યું, સાધુ વતાતિ સમ્બન્ધિતબ્બં. ભિક્ખૂ પન રઞ્ઞો પહિતસાસનં ભગવતો આરોચેસું. ભગવા પન વસ્સુક્કડ્ઢને ભિક્ખૂનં ગુણપરિહાનિયા અભાવતો ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, રાજૂનં અનુવત્તિતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૧૮૬) અવોચ. તેન વુત્તં અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૮૫) ‘‘**અનુજાનામિ ભિક્ખવે રાજૂનં અનુવત્તિતુ**ન્તિ એત્થ

વસ્સુક્કટ્ઠનભિક્ખૂનં કાચિ પરિહાનિ નામ નત્થીતિઅનુવત્તિતું અનુઞ્ઞાત’’ન્તિ. વિમતિવિનોદનિયઞ્ચ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૮૫) વુત્તં ‘‘**પરિહાની**તિ ગુણપરિહાની’’તિ, તસ્મા યાચાધિમાસો વા હોતુ પત્તાધિમાસો વા, યસ્મિં યસ્મિં કાલે અનુવત્તનેન ભિક્ખૂનં સીલાદિગુણમ્પિ પરિહાનિ નત્થિ, તસ્મિં તસ્મિં કાલે અનુવત્તિતબ્બં.

કથં પન અનુવત્તિતબ્બં, કથં ન અનુવત્તિતબ્બં? યદિ અનુવત્તન્તે પુબ્બે ઉપવુત્થદિવસતો ઇદાનિ ઉપવસિતબ્બઉપોસથદિવસો ચાતુદ્દસો વા પન્નરસો વા હોતિ, તથા સતિ અનુવત્તિતબ્બં. યદિ પન તેરસમો વા સોળસમો વા હોતિ, ન અનુવત્તિતબ્બં. અનુવત્તન્તો હિ અનુપોસથે ઉપોસથકતો હોતિ, તતો ‘‘ન, ભિક્ખવે, અનુપોસથે ઉપોસથો કાતબ્બો, યો કરેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (મહાવ॰ ૧૮૩) વુત્તદુક્કટં આપજ્જતિ, તસ્મા સીલગુણપરિહાનિસમ્ભવતો ન અનુવત્તિતબ્બં. વુત્તઞ્હિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૪૦) ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, રાજૂનં અનુવત્તિતુન્તિ વચનતો પનેત્થ લોકિયાનં તિથિં અનુવત્તન્તેહિપિ અત્તનો ઉપોસથક્કમેન ચાતુદ્દસિં પન્નરસિં વા, પન્નરસિં ચાતુદ્દસિં વા કરોન્તેહેવ અનુવત્તિતબ્બં, ન પન સોળસમદિવસં વા તેરસમદિવસં વા ઉપોસથદિવસં કરોન્તેહી’’તિ.

તતિયચતુત્થવાદેપિ ‘‘કતિ વસ્સૂપનાયિકા’’તિ સંસયન્તાનં સંસયવિનોદનત્થં ‘‘દ્વેમા, ભિક્ખવે, વસ્સૂપનાયિકા પુરિમિકા પચ્છિમિકા’’તિ (મહાવ॰ ૧૮૪) ભગવા અવોચ. તતો તાસં દ્વિન્નં વસ્સૂપનાયિકાનં ઉપગમનકાલં દસ્સેતું ‘‘અપરજ્જુગતાય આસાળ્હિયા પુરિમિકા ઉપગન્તબ્બા, માસગતાય આસાળ્હિયા પચ્છિમિકા ઉપગન્તબ્બા’’તિ વુત્તં. તત્રાયં પિણ્ડત્થો – આસાળ્હિપુણ્ણમિયા અનન્તરે પાટિપદદિવસે પુરિમિકા ઉપગન્તબ્બા, સાવણપુણ્ણમિયા અનન્તરે પાટિપદદિવસે પચ્છિમિકા ઉપગન્તબ્બાતિ. તેન વુત્તં અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૮૪) ‘‘તસ્મા આસાળ્હિપુણ્ણમાય અનન્તરે પાટિપદદિવસે, આસાળ્હિપુણ્ણમિતો વા અપરાય પુણ્ણમાય અનન્તરે પાટિપદદિવસેયેવ વિહારં પટિજગ્ગિત્વા પાનીયં પરિભોજનીયં ઉપટ્ઠાપેત્વા સબ્બં ચેતિયવન્દનાદિસામીચિકમ્મં નિટ્ઠાપેત્વા ‘ઇમસ્મિં વિહારે ઇમં તેમાસં વસ્સં ઉપેમી’તિ સકિં વા દ્વત્તિક્ખત્તું વા વાચં નિચ્છારેત્વા વસ્સં ઉપગન્તબ્બ’’ન્તિ , સારત્થદીપનિયમ્પિ (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૮૪) ‘‘**અપરજ્જૂ**તિ આસાળ્હિતો અપરં દિનં, પાટિપદન્તિ અત્થો’’તિ, વિમતિવિનોદનિયમ્પિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૮૪) ‘‘**અપરસ્મિં દિવસે**તિ દુતિયે પાટિપદદિવસે’’તિ એવં પાળિઅટ્ઠકથાટીકાસુ પાટિપદદિવસેયેવ વસ્સૂપગમનં વુત્તં, ન વુત્તં ‘‘અમુકતિથિયોગે’’તિ વા ‘‘અમુકનક્ખત્તયોગે’’તિ વા, તસ્મા પાટિપદદિવસે પાતો અરુણુગ્ગમનતો પટ્ઠાય સકલદિવસં સકલરત્તિં યાવ દુતિયઅરુણુગ્ગમના યથારુચિતે કાલે વસ્સં ઉપગન્તબ્બન્તિ દટ્ઠબ્બં. તતો એવ વસ્સૂપનાયિકકાલે પુણ્ણાતિથિયા યોગો, ઉત્તરાસાળ્હનક્ખત્તેન યોગો હોતૂતિ વદન્તાનં વચનં વિનયવિરુદ્ધં હોતિ, તં વચનં ગહેત્વા પુણ્ણાતિથિયોગં ઉત્તરાસાળ્હનક્ખત્તયોગઞ્ચ આગમેત્વા વસ્સં ઉપગન્ત્વાપિ તથાગતેન અપઞ્ઞત્તં પઞ્ઞપેતિ નામાતિ દટ્ઠબ્બં.

એવં પાળિઅટ્ઠકથાટીકાસુ ચ પુણ્ણાતિથિયોગે એવ વસ્સં ઉપગન્તબ્બં, ન એકાય તિથિયા યુત્તેતિ વા ઉત્તરાસાળ્હનક્ખત્તયોગેયેવ, ન સાવણનક્ખત્તયોગેતિ વા અનાગતમેવ છાયં ગહેત્વા તથાગતેન પઞ્ઞત્તં વિય પોત્થકેસુ લિખિત્વા કેહિચિ ઠપિતત્તા સકલં વિનયપિટકં અપસ્સન્તા વેદસામયિકા તં વચનં સદ્દહિત્વા વસ્સૂપગમનકાલે પુણ્ણાતિથિઉત્તરાસાળ્હયોગમેવ ગવેસન્તા માસદિવસેન સહ આકડ્ઢિતબ્બકાલેપિ માસમત્તમેવ આકડ્ઢન્તિ, માસમત્તમેવ આકડ્ઢિતબ્બકાલેપિ સહ દિવસેન આકડ્ઢન્તિ, તસ્મા એવંવાદિનો ભિક્ખૂ ‘‘અપઞ્ઞત્તં તથાગતેન પઞ્ઞત્તં તથાગતેનાતિ દીપેતી’’તિ વત્તબ્બતં આપજ્જન્તિ, તસ્મા ભગવતિ ગારવસહિતા લજ્જિનો પણ્ડિતા એવં ન ગણ્હન્તીતિ. તિથિનક્ખત્તયોગો પન ઉપોસથદિવસેયેવ બહુધા પિટકત્તયે આગતો, પોરાણવેદગન્થેસુ ચ પસંસિતો, કદાચિ પન વોહારકાલો તિથિયા નક્ખત્તેન ચ વિસમો હોતિ, તસ્મા તં સમેતું

અધિમાસપતનકાલે માસમ્પિ દિવસમ્પિ આકડ્ઢન્તિ, તસ્મા અઞ્ઞસ્મિં કાલે વિસમેપિ આકડ્ઢનકાલે સમાપેતબ્બં. એવં સતિ માસઉતુસંવચ્છરાનં સમભાવો હોતીતિ દટ્ઠબ્બં.

પઞ્ચમછટ્ઠવાદેસુ **અધિમાસો**તિ અટ્ઠારસવસ્સતો અધિકમાસં ગહેત્વા વુત્તો, તસ્મા ''અધિકો માસો **અધિમાસો**''તિ કમ્મધારયસમાસત્તા પુલ્લિઙ્ગં કત્વા વુત્તો. પુબ્બે પન માસપુઞ્જતો અધિકઘટિયો ગહેત્વા વુત્તો, તસ્મા ''માસતો અધિકં **અધિમાસ**''ન્તિ અબ્યયીભાવસમાસત્તા નપુંસકલિઙ્ગં કત્વા વુત્તં. ઇધ પન ''પોરાણકત્થેરા એકૂનવીસતિવસ્સં સામણેરં નિક્ખમનીયપુણ્ણમાસિં અતિક્કમ્મ પાટિપદદિવસે ઉપસમ્પાદેન્તિ, તં કસ્માતિ? વુચ્ચતે – એકસ્મિં વસ્સે છ ચાતુદ્દસિકઉપોસથદિવસા હોન્તિ, ઇતિ વીસતિયા વસ્સેસુ ચત્તારો માસા પરિહાયન્તિ, રાજાનો તતિયે તતિયે વસ્સે વસ્સં ઉપકડ્ઢન્તિ, ઇતિ અટ્ઠારસસુ વસ્સેસુ છ માસા વડ્ઢન્તિ, તતો ઉપોસથવસેન પરિહીને ચત્તારો માસે અપનેત્વા દ્વે માસા અવસેસા હોન્તિ, તે દ્વે માસે ગહેત્વા વીસતિ વસ્સાનિ પરિપુણ્ણાનિ હોન્તીતિ નિક્કઙ્ખા હુત્વા નિક્ખમનીયપુણ્ણમાસિં અતિક્કમ્મ પાટિપદે ઉપસમ્પાદેન્તી''તિ અટ્ઠકથાવચને (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૪૦૪) ''**નિક્કઙ્ખા હુત્વા**તિ અધિકમાસેહિ સદ્ધિં પરિપુણ્ણવીસતિવસ્સત્તા નિબ્બેમતિકા હુત્વા''તિ અત્થો સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૩.૪૦૪) વુત્તો.

તત્ર નનુ ચ ''તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ અટ્ઠારસન્નં...પે॰... વુત્ત''ન્તિ વુત્તં, તં કથન્તિ ચોદનં સન્ધાય ''યં પન વુત્તં...પે॰... તં ન ગહેતબ્બ''ન્તિ કિઞ્ચાપિ વુત્તં, તથાપિ તં ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તવચનં ન ગહેતબ્બન્તિ અત્થો, કસ્મા ન ગહેતબ્બન્તિ આહ ''**ન હી**''તિઆદિ. હિ યસ્મા ન ઉપલબ્ભન્તિ, તસ્મા ન ગહેતબ્બન્તિ યોજના. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ આહ ''**તતિયે**''તિઆદિ. પરિચ્ચત્તેયેવ સમ્ભવતો, અપરિચ્ચત્તે અસમ્ભવતો ન ઉપલબ્ભન્તીતિ બ્યતિરેકવસેન હેતુફલયોજના. **તસ્મા**તિઆદિ લદ્ધગુણં.

વજિરબુદ્ધિટીકાયં પન ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તમેવ ગહેત્વા વદતિ. એતાનિ વચનાનિ સામણેરાનં વીસતિવસ્સપરિપુણ્ણભાવસાધકાનિયેવ હોન્તિ, ન અધિમાસપતનવારેસુ સદિવસમાસાકડ્ઢનભાવસાધકાનિ, તસ્મા ઇમાનિ આહરિત્વા તં અધિકરણં વિનિચ્છિતું ન સક્કોન્તિ. ભિક્ખૂ પન બહૂનં સન્નિપાતે કિઞ્ચિ પાઠં આહરિત્વા કથેતું સમત્થો સોભતીતિ કત્વા ઈદિસં પાઠં આહરન્તિ. સુતસન્નિચયપણ્ડિતા પન ઇચ્છિતત્થસ્સ અસાધકત્તા એવરૂપં ન આહરન્તિ. સુદ્ધવેદિકાનમ્પિ વચને વિનયધરા વિનયમેવ જાનન્તિ, ન બાહિરસમયં. અયં પન કથા બાહિરસમયે પવત્તા, તસ્મા વિનયધરાનં અવિસયોતિ મઞ્ઞન્તા વદન્તિ.

વિનયધરા પન એકચ્ચે વિનયમેવ જાનન્તિ, એકચ્ચે સકલં પિટકત્તયં જાનન્તિ, એકચ્ચે સબાહિરસમયં પિટકત્તયં જાનન્તિ, તસ્મા કથેતું સમત્થભાવોયેવ પમાણં. વેદિકાનમ્પિ વચનં વેદપ્પકરણાગતમેવ પમાણં. ન યં કિઞ્ચિ હત્થગતગણનમત્તં, તસ્મા યદા પથવિસ્સરો રાજા સદિવસં માસં આકડ્ઢિતુકામો ''જેટ્ઠમાસકાળપક્ખઉપોસથં પન્નરસિયં કરોન્તૂ''તિ યાચિસ્સતિ, તદા ''સકિં પક્ખસ્સ ચાતુદ્દસે વા પન્નરસે વા''તિ વચનતો પન્નરસિયં ઉપોસથકરણે દોસો નત્થિ, યદા સુદ્ધમાસમેવ આકડ્ઢિતુકામો ''ચાતુદ્દસિયં કરોન્તૂ''તિ યાચિસ્સતિ, એવં સતિ પકતિયાપિ જેટ્ઠમાસકાળપક્ખુપોસથો ચાતુદ્દસોયેવાતિ કત્વા દોસો નત્થિ, ઉભયથાપિ ઉપોસથો સુકતોયેવ હોતિ, તસ્મા અનુવત્તિતબ્બો. તતો પરં પઠમાસાળ્હમાસસ્સ જુણ્હપક્ખેપિ કાળપક્ખેપિ દુતિયાસાળ્હમાસસ્સ જુણ્હપક્ખેપિ પન્નરસીઉપોસથં કત્વા પાટિપદદિવસે તિથિયોગં વા નક્ખત્તયોગં વા અનોલોકેત્વા પાતો અરુણુગ્ગમનાનન્તરતો પટ્ઠાય યાવ પુન અરુણુગ્ગમના સકલદિવસરત્તિયં યથાજ્ઝાસયં વસ્સં ઉપગચ્છન્તો સૂપગતોવ હોતિ, નત્થિ કોચિ દોસોતિ દટ્ઠબ્બો. ભવત્વેવં, પાતોવ વસ્સં ઉપગચ્છન્તો અત્થીતિ? અત્થિ. વુત્તઞ્હેતં સેનાસનક્ખન્ધકવણ્ણનાયં

(ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૧૮) ‘‘સચે પાતોવ ગાહિતે સેનાસને અઞ્ઞો વિતક્કચારિકો ભિક્ખુ આગન્ત્વા સેનાસનં યાચતિ, ‘ગાહિતં, ભન્તે, સેનાસનં, વસ્સૂપગતો સઙ્ઘો, રમણીયો વિહારો, રુક્ખમૂલાદીસુ યત્થ ઇચ્છથ, તત્થ વસથા’તિ વત્તબ્બો’’તિ.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

વસ્સૂપનાયિકવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

છબ્બીસતિમો પરિચ્છેદો.

પઠમો ભાગો નિટ્ઠિતો.

નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

વિનયાલઙ્કાર-ટીકા (દુતિયો ભાગો)

૨૭. ઉપજ્ઝાયાદિવત્તવિનિચ્છયકથા

ઉપજ્ઝાયવત્તકથાવણ્ણના

૧૮૩. એવં વસ્સૂપનાયિકવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ ઉપજ્ઝાયવત્તાદિવત્તકથં કથેતું **''વત્તન્તિ એત્થા''**તિઆદિમાહ. તત્થ વત્તેતબ્બં પવત્તેતબ્બન્તિ **વત્તં,** સદ્ધિવિહારિકાદીહિ ઉપજ્ઝાયાદીસુ પવત્તેતબ્બં આભિસમાચારિકસીલં. **તં** કતિવિધન્તિ આહ **''વત્તં નામેતં...પે॰... બહુવિધ''**ન્તિ. **વચ્ચકુટિવત્તન્તિ** એત્થ **ઇતિ**-સદ્દો આદ્યત્થો. તેન સદ્ધિવિહારિકવત્તઅન્તેવાસિકવત્તઅનુમોદનવત્તાનિ સઙ્ગય્હન્તિ. વુત્તઞ્હિ તત્થ તત્થ અટ્ઠકથાસુ ''ચુદ્દસ ખન્ધકવત્તાની''તિ. વત્તક્ખન્ધકે (ચૂળવ॰ ૩૫૬) ચ પાળિયં આગતમેવ, તત્થ પન આગન્તુકવત્તતો પટ્ઠાય આગતં, ઇધ ઉપજ્ઝાયવત્તતો. ઇતો અઞ્ઞાનિપિ પઞ્ચસત્તતિ સેખિયવત્તાનિ દ્વેઅસીતિ મહાવત્તાનિ ચ વત્તમેવ. તેસુ પન સેખિયવત્તાનિ મહાવિભઙ્ગે આગતાનિ, મહાવત્તાનિ કમ્મક્ખન્ધકપારિવાસિકક્ખન્ધકેસુ (ચૂળવ॰ ૭૫ આદયો), તસ્મા ઇધ ચુદ્દસ ખન્ધકવત્તાનિયેવ દસ્સિતાનિ. તેસુ ઉપજ્ઝાયવત્તં પઠમં દસ્સેન્તો **''તત્થ ઉપજ્ઝાયવત્તં તાવ એવં વેદિતબ્બ''**ન્ત્યાદિમાહ.

તત્થ કો ઉપજ્ઝાયો, કેનટ્ઠેન ઉપજ્ઝાયો, કથં ગહિતો ઉપજ્ઝાયો, કેન વત્તિતબ્બં ઉપજ્ઝાયવત્તં, કતમં તં વત્તન્તિ? તત્થ **કો ઉપજ્ઝાયો**તિ ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, બ્યત્તેન ભિક્ખુના પટિબલેન દસવસ્સેન વા અતિરેકદસવસ્સેન વા ઉપસમ્પાદેતુ''ન્તિઆદિવચનતો (મહાવ॰ ૭૬) બ્યત્તિબલસમ્પન્નો ઉપસમ્પદતો પટ્ઠાય દસવસ્સો વા અતિરેકદસવસ્સો વા ભિક્ખુ ઉપજ્ઝાયો. **કેનટ્ઠેન ઉપજ્ઝાયો**તિ વજ્જાવજ્જં ઉપનિજ્ઝાયતીતિ **ઉપજ્ઝાયો,** સદ્ધિવિહારિકાનં ખુદ્દકં વજ્જં વા મહન્તં વજ્જં વા ભુસો ચિન્તેતીતિ અત્થો. **કથં ગહિતો હોતિ ઉપજ્ઝાયો**તિ સદ્ધિવિહારિકેન એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા ઉક્કુટિકં નિસીદિત્વા અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વા ''ઉપજ્ઝાયો મે, ભન્તે, હોહી''તિ તિક્ખત્તું વુત્તે સચે ઉપજ્ઝાયો ''સાહૂ''તિ વા ''લહૂ''તિ વા ''ઓપાયિક''ન્તિ વા ''પતિરૂપ''ન્તિ વા ''પાસાદિકેન સમ્પાદેહી''તિ વા ઇમેસુ પઞ્ચસુ પદેસુ યસ્સ કસ્સચિ પદસ્સ વસેન કાયેન વા વાચાય વા કાયવાચાહિ વા ''ગહિતો તયા ઉપજ્ઝાયો''તિ ઉપજ્ઝાયગ્ગહણં વિઞ્ઞાપેતિ, ગહિતો હોતિ ઉપજ્ઝાયો. તત્થ **સાહૂ**તિ સાધુ. **લહૂ**તિ અગરુ, સુભરતાતિ અત્થો. **ઓપાયિક**ન્તિ ઉપાયપટિસંયુત્તં, એવં પટિપજ્જનં નિત્થરણુપાયોતિ અત્થો. **પતિરૂપ**ન્તિ સામીચિકમ્મમિદન્તિ અત્થો. **પાસાદિકેના**તિ પસાદાવહેન કાયવચીપયોગેન સમ્પાદેહીતિ અત્થો.

કેન વત્તિતબ્બં ઉપજ્ઝાયવત્તન્તિ ગહિતઉપજ્ઝાયેન સદ્ધિવિહારિકેન વત્તિતબ્બં. **કતમં તં વત્ત**ન્તિ ઇદં આગતમેવ, તત્થ **કાલસ્સેવ ઉટ્ઠાય ઉપાહના ઓમુઞ્ચિત્વા**તિ સચસ્સ પચ્ચૂસકાલે ચઙ્કમનત્થાય વા ધોતપાદપરિહરણત્થાય વા પટિમુક્કા ઉપાહના પાદગતા હોન્તિ, તા કાલસ્સેવ ઉટ્ઠાય અપનેત્વા. **તાદિસમેવ મુખધોવનોદકં દાતબ્બ**ન્તિ ઉતુમ્પિ સરીરસભાવે ચ એકાકારે તાદિસમેવ દાતબ્બં.

સગુણં કત્વાતિ ઉત્તરાસઙ્ગં સઙ્ઘાટિઞ્ચાતિ દ્વે ચીવરાનિ એકતો કત્વા તા દ્વેપિ સઙ્ઘાટિયો દાતબ્બા. સબ્બઞ્હિ ચીવરં સઙ્ઘટિતત્તા સઙ્ઘાટીતિ વુચ્ચતિ. તેન વુત્તં **''સઙ્ઘાટિયો દાતબ્બા''**તિ. **પદવીતિહારેહી**તિ એત્થ પદં વીતિહરતિ એત્થાતિ **પદવીતિહારો,** પદવીતિહારટ્ઠાનં. દુતવિલમ્બિતં અકત્વા સમગમનેન દ્વિન્નં પદાનં અન્તરે મુટ્ઠિરતનમત્તં. પદાનં વા વીતિહરણં અભિમુખં હરિત્વા નિક્ખેપો **પદવીતિહારો**તિ એવમેત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો. **ન ઉપજ્ઝાયસ્સ ભણમાનસ્સ અન્તરન્તરા કથા ઓપાતેતબ્બા**તિ અન્તરઘરે વા અઞ્ઞત્ર વા ભણમાનસ્સ અનિટ્ઠિતે તસ્સ વચને અઞ્ઞા કથા ન સમુટ્ઠાપેતબ્બા. **ઇતો પટ્ઠાયા**તિ ''ન ઉપજ્ઝાયસ્સ ભણમાનસ્સા''તિ એત્થ ન-કારતો પટ્ઠાય. તેન **નાતિદૂરે**તિઆદીસુ ન-કારપટિસિદ્ધેસુ આપત્તિ નત્થીતિ દસ્સેતિ. **સબ્બત્થ દુક્કટાપત્તી**તિ આપદાઉમ્મત્તખિત્તચિત્તવેદનાટ્ટતાદીહિ વિના પણ્ણત્તિં અજાનિત્વાપિ વદન્તસ્સ ગિલાનસ્સ ચ દુક્કટમેવ. આપદાસુ હિ અન્તરન્તરા કથા વત્તું વટ્ટતિ, એવમઞ્ઞેસુ ન-કારપટિસિદ્ધેસુ ઈદિસેસુ, ઇતરેસુ પન ગિલાનોપિ ન મુચ્ચતિ. **સબ્બત્થ દુક્કટાપત્તિ વેદિતબ્બા**તિ ''ઈદિસેસુ ગિલાનોપિ ન મુચ્ચતી''તિ દસ્સનત્થં વુત્તં. અઞ્ઞમ્પિ હિ યથાવુત્તં ઉપજ્ઝાયવત્તં અનાદરિયેન અકરોન્તસ્સ અગિલાનસ્સ વત્તભેદે સબ્બત્થ દુક્કટમેવ, તેનેવ વક્ખતિ ''અગિલાનેન હિ સદ્ધિવિહારિકેન સટ્ઠિવસ્સેનપિ સબ્બં ઉપજ્ઝાયવત્તં કાતબ્બં, અનાદરિયેન અકરોન્તસ્સ વત્તભેદે દુક્કટં. ન-કારપટિસંયુત્તેસુ પન પદેસુ ગિલાનસ્સપિ પટિક્ખિત્તકિરિયં કરોન્તસ્સ દુક્કટમેવા''તિ. **આપત્તિસામન્તા ભણમાનો**તિ પદસોધમ્મ(પાચિ॰ ૪૪ આદયો)-દુટ્ઠુલ્લાદિવસેન (પારા॰ ૨૮૩) આપત્તિયા આસન્નવાચં ભણમાનો.

આપત્તિયા આસન્નવાચન્તિ ચ આપત્તિજનકમેવ વચનં સન્ધાય વદતિ. યાય હિ વાચાય આપત્તિં આપજ્જતિ, સા વાચા આપત્તિયા આસન્નાતિ વુચ્ચતિ.

ચીવરેન પત્તં વેઠેત્વાતિ એત્થ ''ઉત્તરાસઙ્ગસ્સ એકેન કણ્ણેન વેઠેત્વા''તિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. **હેટ્ઠાપીઠં વા પરામસિત્વા**તિ ઇદં પુબ્બે તત્થ ઠપિતપત્તાદિના અસઙ્ઘટ્ટનત્થાય વુત્તં. ચક્ખુના ઓલોકેત્વાપિ અઞ્ઞેસં અભાવં ઞત્વાપિ ઠપેતું વટ્ટતિ એવ. **ચતુરઙ્ગુલં કણ્ણં ઉસ્સારેત્વા**તિ કણ્ણં ચતુરઙ્ગુલપ્પમાણં અતિરેકં કત્વા એવં ચીવરં સઙ્ઘરિતબ્બં. **ઓભોગે કાયબન્ધનં કાતબ્બન્તિ** કાયબન્ધનં સઙ્ઘરિત્વા ચીવરભોગે પક્ખિપિત્વા ઠપેતબ્બં. **સચે પિણ્ડપાતો હોતી**તિ એત્થ યો ગામેયેવ વા અન્તરઘરે વા પટિક્કમને વા ભુઞ્જિત્વા આગચ્છતિ, પિણ્ડં વા ન લભતિ, તસ્સ પિણ્ડપાતો ન હોતિ, ગામે અભુત્તસ્સ પન લદ્ધભિક્ખસ્સ વા હોતિ, તસ્મા ''સચે પિણ્ડપાતો હોતી''તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **ગામે**તિ ગામપરિયાપન્ને તાદિસે કિસ્મિઞ્ચિ પદેસે. **અન્તરઘરે**તિ અન્તોગેહે. **પટિક્કમને**તિ આસનસાલાયં. સચેપિ તસ્સ ન હોતિ, ભુઞ્જિતુકામો ચ હોતિ, ઉદકં દત્વા અત્તના લદ્ધતોપિ પિણ્ડપાતો ઉપનેતબ્બો. તિક્ખત્તું પાનીયેન પુચ્છિતબ્બોતિ સમ્બન્ધો, આદિમ્હિ મજ્ઝે અન્તેતિ એવં તિક્ખત્તું પુચ્છિતબ્બોતિ અત્થો. **ઉપકટ્ઠો**તિ આસન્નો. **ધોતવાલિકાયા**તિ ઉદકેન ગતટ્ઠાને નિરજાય પરિસુદ્ધવાલિકાય.

નિદ્ધૂમેતિ જન્તાઘરે જલમાનઅગ્ગિધૂમરહિતે. જન્તાઘરઞ્હિ નામ હિમપાતબહુકેસુ દેસેસુ તપ્પચ્ચયરોગપીળાદિનિવારણત્થં સરીરસેદતાપનટ્ઠાનં. તત્થ કિર અન્ધકારપટિચ્છન્નતાય બહૂપિ એકતો પવિસિત્વા ચીવરં નિક્ખિપિત્વા અગ્ગિતાપપરિહારાય મત્તિકાય મુખં લિમ્પિત્વા સરીરં યાવદત્થં સેદેત્વા ચુણ્ણાદીહિ ઉબ્બટ્ટેત્વા નહાયન્તિ. તેનેવ પાળિયં (મહાવ॰ ૬૬) ''ચુણ્ણં સન્નેતબ્બ''ન્તિઆદિ વુત્તં. **સચે ઉસ્સહતી**તિ સચે પહોતિ. વુત્તમેવત્થં વિભાવેતિ **''કેનચિ ગેલઞ્ઞેન અનભિભૂતો હોતી''**તિ. **અપટિઘંસન્તેના**તિ ભૂમિયં અપટિઘંસન્તેન. **કવાટપીઠન્તિ** કવાટપીઠઞ્ચ પિટ્ઠસઙ્ઘાતઞ્ચ અચ્છુપન્તેન. **સન્તાનકન્તિ** યં કિઞ્ચિ કીટકુલાવકમક્કટકસુત્તાદિ. **ઉલ્લોકા પઠમં ઓહારેતબ્બન્તિ** ઉલ્લોકતો પઠમં ઉલ્લોકં આદિં કત્વા અવહરિતબ્બન્તિ અત્થો. **ઉલ્લોકન્તિ** ચ ઉદ્ધં ઓલોકનટ્ઠાનં, ઉપરિભાગન્તિ અત્થો. **આલોકસન્ધિકણ્ણભાગા**તિ આલોકસન્ધિભાગા ચ કણ્ણભાગા ચ, અબ્ભન્તરબાહિરવાતપાનકવાટકાનિ ચ ગબ્ભસ્સ ચ ચત્તારો કોણા સમ્મજ્જિતબ્બાતિ અત્થો.

અઞ્ઞત્થ નેતબ્બોતિ યત્થ વિહારતો સાસને અનભિરતિ ઉપ્પન્ના, તતો અઞ્ઞત્થ કલ્યાણમિત્તાદિસમ્પત્તિયુત્તટ્ઠાને નેતબ્બો. **ન ચ અચ્છિન્ને થેવે પક્કમિતબ્બન્તિ** રજિતચીવરતો યાવ અપ્પમત્તકમ્પિ રજનં ગળતિ, ન તાવ પક્કમિતબ્બં. **ન ઉપજ્ઝાયં અનાપુચ્છા એકચ્ચસ્સ પત્તો દાતબ્બો**તિઆદિ સબ્બં ઉપજ્ઝાયસ્સ વિસભાગપુગ્ગલાનં વસેન કથિતં. એત્થ ચ **વિસભાગપુગ્ગલાનન્તિ** લજ્જિનો વા અલજ્જિનો વા ઉપજ્ઝાયસ્સ અવડ્ઢિકામે સન્ધાય વુત્તં. સચે પન ઉપજ્ઝાયો અલજ્જી ઓવાદમ્પિ ન ગણ્હાતિ, લજ્જિનો ચ એતસ્સ વિસભાગા હોન્તિ, તત્થ ઉપજ્ઝાયં વિહાય લજ્જીહેવ સદ્ધિં આમિસાદિપરિભોગો કાતબ્બો. ઉપજ્ઝાયાદિભાવો હેત્થ નપ્પમાણન્તિ દટ્ઠબ્બં. **પરિવેણં ગન્ત્વા**તિ ઉપજ્ઝાયસ્સ પરિવેણં ગન્ત્વા. **સુસાનન્તિ** ઇદં ઉપલક્ખણં. ઉપચારસીમતો બહિ ગન્તુકામેન અનાપુચ્છા ગન્તું ન વટ્ટતિ. **વુટ્ઠાનમસ્સ આગમેતબ્બન્તિ** ગેલઞ્ઞતો વુટ્ઠાનં અસ્સ આગમેતબ્બં.

ઉપજ્ઝાયવત્તકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

આચરિયવત્તકથાવણ્ણના

૧૮૪. આચરિયવત્તકથાયં કો આચરિયો, કેનટ્ઠેન આચરિયો, કતિવિધો આચરિયો, કથં ગહિતો આચરિયો, કેન વત્તિતબ્બં આચરિયવત્તં, કતમં તં વત્તન્તિ? તત્થ **કો આચરિયો**તિ ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, દસવસ્સં નિસ્સાય વત્થું દસવસ્સેન નિસ્સયં દાતુ''ન્તિઆદિવચનતો (મહાવ॰ ૭૭) બ્યત્તિબલસમ્પન્નો દસવસ્સો વા અતિરેકદસવસ્સો વા ભિક્ખુ આચરિયો. **કેનટ્ઠેન આચરિયો**તિ અન્તેવાસિકેન આભુસો ચરિતબ્બોતિ **આચરિયો**, ઉપટ્ઠાતબ્બોતિ અત્થો. **કતિવિધો આચરિયો**તિ નિસ્સયાચરિયપબ્બજ્જાચરિયઉપસમ્પદાચરિયધમ્માચરિયવસેન ચતુબ્બિધો. તત્થ નિસ્સયં ગહેત્વા તં નિસ્સાય વત્થબ્બો **નિસ્સયાચરિયો**. પબ્બજિતકાલે સિક્ખિતબ્બસિક્ખાપકો **પબ્બજ્જાચરિયો**. ઉપસમ્પદકાલે કમ્મવાચાનુસ્સાવકો **ઉપસમ્પદાચરિયો**. બુદ્ધવચનસિક્ખાપકો **ધમ્માચરિયો** નામ. **કથં ગહિતો હોતિ આચરિયો**તિ અન્તેવાસિકેન એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા ઉક્કુટિકં નિસીદિત્વા અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વા ''આચરિયો મે, ભન્તે, હોહિ, આયસ્મતો નિસ્સાય વચ્છામી''તિ તિક્ખત્તું વુત્તે આચરિયો ''સાહૂ''તિ વા ''લહૂ''તિ

વા ''ઓપાયિક''ન્તિ વા ''પતિરૂપ''ન્તિ વા ''પાસાદિકેન સમ્પાદેહી''તિ વા કાયેન વિઞ્ઞાપેતિ , વાચાય વિઞ્ઞાપેતિ, કાયવાચાહિ વિઞ્ઞાપેતિ, ગહિતો હોતિ આચરિયો.

કેન વત્તિતબ્બં આચરિયવત્તન્તિ અન્તેવાસિકેન વત્તિતબ્બં આચરિયવત્તં. બ્યત્તેન ભિક્ખુના પઞ્ચ વસ્સાનિ નિસ્સાય વત્થબ્બં, અબ્યત્તેન યાવજીવં. એત્થ સચાયં ભિક્ખુ વુડ્ઢતરં આચરિયં ન લભતિ, ઉપસમ્પદાય સટ્ઠિવસ્સો વા સત્તતિવસ્સો વા હોતિ, નવકતરસ્સપિ બ્યત્તસ્સ સન્તિકે ઉક્કુટિકં નિસીદિત્વા અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વા ''આચરિયો મે, આવુસો, હોહિ, આયસ્મતો નિસ્સાય વચ્છામી''તિ એવં તિક્ખત્તું વત્વા નિસ્સયો ગહેતબ્બો. ગામપ્પવેસનં આપુચ્છન્તેનપિ ઉક્કુટિકં નિસીદિત્વા અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વા ''ગામપ્પવેસનં આપુચ્છામિ આચરિયા''તિ વત્તબ્બં. એસ નયો સબ્બઆપુચ્છનેસુ. **કતમં તં વત્ત**ન્તિ એત્થ ઉપજ્ઝાયવત્તતો અઞ્ઞં નત્થીતિ આહ ''**ઇદમેવ ચ...પે॰... આચરિયવત્તન્તિ વુચ્ચતી**''તિ. નનુ ઉપજ્ઝાચરિયા ભિન્નપદત્થા, અથ કસ્મા ઇદમેવ ''આચરિયવત્ત''ન્તિ વુચ્ચતીતિ આહ ''**આચરિયસ્સ કત્તબ્બત્તા**''તિ. યથા એકોપિ ભિક્ખુ માતુભાતાભૂતત્તા ''માતુલો''તિ ચ ધમ્મે સિક્ખાપકત્તા ''આચરિયો''તિ ચ વુચ્ચતિ, એવં એકમેવ વત્તં ઉપજ્ઝાયસ્સ કત્તબ્બત્તા ''ઉપજ્ઝાયવત્ત''ન્તિ ચ આચરિયસ્સ કત્તબ્બત્તા ''આચરિયવત્ત''ન્તિ ચ વુચ્ચતીતિ અધિપ્પાયો. એવં સન્તેપિ નામે ભિન્ને અત્થો ભિન્નો સિયાતિ આહ ''**નામમત્તમેવ હેત્થ નાન**''ન્તિ. યથા ''ઇન્દો સક્કો''તિઆદીસુ નામમત્તમેવ ભિન્નં, ન અત્થો, એવમેત્થાપીતિ દટ્ઠબ્બોતિ.

ઇદાનિ તસ્મિં વત્તે સદ્ધિવિહારિકઅન્તેવાસિકાનં વસેન લબ્ભમાનં કઞ્ચિ વિસેસં દસ્સેન્તો ''**તત્થ યાવ ચીવરરજન**''ન્ત્યાદિમાહ. તતો ઉપજ્ઝાયાચરિયાનં વસેન વિસેસં દસ્સેતું ''**ઉપજ્ઝાયે**''ત્યાદિમાહ. તેસુ વત્તં સાદિયન્તેસુ આપત્તિ, અસાદિયન્તેસુ અનાપત્તિ, તેસુ અજાનન્તેસુ , એકસ્સ ભારકરણેપિ અનાપત્તીતિ અયમેત્થ પિણ્ડત્થો. ઇદાનિ અન્તેવાસિકવિસેસવસેન લબ્ભમાનવિસેસં દસ્સેતુમાહ ''**એત્થ ચા**''તિઆદિ.

આચરિયવત્તકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

સદ્ધિવિહારિકવત્તકથાવણ્ણના

સદ્ધિવિહારિકવત્તે કો સદ્ધિવિહારિકો, કેનટ્ઠેન સદ્ધિવિહારિકો, કેન વત્તિતબ્બં સદ્ધિવિહારિકવત્તં, કતમં તં વત્તન્તિ? તત્થ **કો સદ્ધિવિહારિકો**તિ ઉપસમ્પન્નો વા હોતુ સામણેરો વા, યો ઉપજ્ઝં ગણ્હાતિ, સો સદ્ધિવિહારિકો નામ. **કેનટ્ઠેન સદ્ધિવિહારિકો**તિ ઉપજ્ઝાયેન સદ્ધિં વિહારો એતસ્સ અત્થીતિ સદ્ધિવિહારિકોતિ અત્થેન. **કેન વત્તિતબ્બં સદ્ધિવિહારિકવત્ત**ન્તિ ઉપજ્ઝાયેન વત્તિતબ્બં. તેન વુત્તં વત્તક્ખન્ધકે (મહાવ॰ ૩૭૮) ''તેન હિ, ભિક્ખવે, ઉપજ્ઝાયાનં સદ્ધિવિહારિકેસુ વત્તં પઞ્ઞપેસ્સામિ, યથા ઉપજ્ઝાયેહિ સદ્ધિવિહારિકેસુ વત્તિતબ્બ''ન્તિ. **કતમં તં વત્ત**ન્તિ ઇદાનિ પકરણાગતં. ઇમસ્મિં પન પકરણે સઙ્ખેપરુચિત્તા, આચરિયસદ્ધિવિહારિકઅન્તેવાસિકવત્તાનઞ્ચ સમાનત્તા દ્વેપિ એકતો વુત્તા, તથાપિ વત્તક્ખન્ધકે વિસું વિસું આગતત્તા વિસું વિસુંયેવ કથયામ.

સઙ્ગહેતબ્બો અનુગ્ગહેતબ્બોતિ ઉદ્દેસાદીહિસ્સ સઙ્ગહો ચ અનુગ્ગહો ચ કાતબ્બો. તત્થ **ઉદ્દેસો**તિ પાળિવચનં. **પરિપુચ્છા**તિ પાળિયા અત્થવણ્ણના. **ઓવાદો**તિ અનોતિણ્ણે વત્થુસ્મિં ''ઇદં કરોહિ, ઇદં મા કરિત્થા''તિ વચનં. **અનુસાસની**તિ ઓતિણ્ણે વત્થુસ્મિં. અપિચ ઓતિણ્ણે વા અનોતિણ્ણે વા પઠમં વચનં **ઓવાદો**, પુનપ્પુનં વચનં **અનુસાસની**તિ દટ્ઠબ્બં. **સચે ઉપજ્ઝાયસ્સ પત્તો હોતી**તિ સચે અતિરેકપત્તો હોતિ. એસ નયો સબ્બત્થ. **પરિક્ખારો**તિ અઞ્ઞોપિ સમણપરિક્ખારો. ઇધ **ઉસ્સુક્કં** નામ ધમ્મિયેન નયેન ઉપ્પજ્જમાનઉપાયપરિયેસનં. ઇતો પરં દન્તકટ્ઠદાનં આદિં કત્વા આચમનકુમ્ભિયા ઉદકસિઞ્ચનપરિયોસાનં વત્તં ગિલાનસ્સેવ સદ્ધિવિહારિકસ્સ કાતબ્બં. અનભિરતિવૂપકાસનાદિ પન અગિલાનસ્સપિ કત્તબ્બમેવ. **ચીવરં રજન્તેના**તિ ''એવં રજેય્યાસી''તિ ઉપજ્ઝાયતો ઉપાયં સુત્વા રજન્તેન. સેસં વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં. **સઙ્ગહેતબ્બો અનુગ્ગહેતબ્બો**તિઆદીસુ અનાદરિયં પટિચ્ચ ધમ્મામિસેહિ અસઙ્ગણ્હન્તાનં આચરિયુપજ્ઝાયાનં દુક્કટં વત્તભેદત્તા. તેનેવ પરિવારેપિ (પરિ॰ ૩૨૨) ''ન દેન્તો આપજ્જતી''તિ વુત્તં. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

સદ્ધિવિહારિકવત્તકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

અન્તેવાસિકવત્તકથાવણ્ણના

અન્તેવાસિકવત્તે કો અન્તેવાસિકો, કેનટ્ઠેન અન્તેવાસિકો, કતિવિધા અન્તેવાસિકા, કેન વત્તિતબ્બં અન્તેવાસિકવત્તં, કતમં તં વત્તન્તિ? તત્થ **કો અન્તેવાસિકો**તિ ઉપસમ્પન્નો વા હોતુ સામણેરો વા, યો આચરિયસ્સ સન્તિકે નિસ્સયં ગણ્હાતિ, યો વા આચરિયસ્સ ઓવાદં ગહેત્વા પબ્બજતિ, યો વા તેનાનુસ્સાવિતો હુત્વા ઉપસમ્પજ્જતિ, યો વા તસ્સ સન્તિકે ધમ્મં પરિયાપુણાતિ, સો સબ્બો અન્તેવાસિકોતિ વેદિતબ્બો. તત્થ પઠમો નિસ્સયન્તેવાસિકો નામ, દુતિયો પબ્બજ્જન્તેવાસિકો નામ, તતિયો ઉપસમ્પદન્તેવાસિકો નામ, ચતુત્થો ધમ્મન્તેવાસિકો નામ. અઞ્ઞત્થ પન સિપ્પન્તેવાસિકોપિ આગતો, સો ઇધ નાધિપ્પેતો . **કેનટ્ઠેન અન્તેવાસિકો**તિ અન્તે વસતીતિ અન્તેવાસિકો અલુત્તસમાસવસેન. **કતિવિધા અન્તેવાસિકા**તિ યથાવુત્તનયેન ચતુબ્બિધા અન્તેવાસિકા.

કેન વત્તિતબ્બં અન્તેવાસિકવત્તન્તિ ચતુબ્બિધેહિ આચરિયેહિ અન્તેવાસિકેસુ વત્તિતબ્બં. યથાહ વત્તક્ખન્ધકે (ચૂળવ॰ ૩૮૨) ''તેન હિ, ભિક્ખવે, આચરિયાનં અન્તેવાસિકેસુ વત્તં પઞ્ઞપેસ્સામિ, યથા આચરિયેહિ અન્તેવાસિકેસુ વત્તિતબ્બ''ન્તિ. **કતમં તં વત્ત**ન્તિ યં ભગવતા વત્તક્ખન્ધકે વુત્તં, ઇધ ચ સઙ્ખેપેન દસ્સિતં, તં વત્તન્તિ. ઇધ પન અત્થો સદ્ધિવિહારિકવત્તે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બો. અયં પન વિસેસો – એતેસુ પબ્બજ્જન્તેવાસિકો ચ ઉપસમ્પદન્તેવાસિકો ચ આચરિયસ્સ યાવજીવં ભારો, નિસ્સયન્તેવાસિકો ચ ધમ્મન્તેવાસિકો ચ યાવ સમીપે વસન્તિ, તાવદેવ, તસ્મા આચરિયેહિપિ તેસુ સમ્મા વત્તિતબ્બં. આચરિયન્તેવાસિકેસુ હિ યો યો ન સમ્મા વત્તતિ, તસ્સ તસ્સ આપત્તિ વેદિતબ્બા.

અન્તેવાસિકવત્તકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

આગન્તુકવત્તકથાવણ્ણના

૧૮૫. આગન્તુકવત્તે આગચ્છતીતિ આગન્તુકો, તેન વત્તિતબ્બન્તિ **આગન્તુકવત્તં**. ''ઇદાનિ આરામં પવિસિસ્સામી''તિ ઇમિના ઉપચારસીમાસમીપં દસ્સેતિ, તસ્મા ઉપચારસીમાસમીપં પત્વા ઉપાહનાઓમુઞ્ચનાદિ સબ્બં કાતબ્બં. **ગહેત્વા**તિ ઉપાહનદણ્ડકેન ગહેત્વા. **ઉપાહનપુઞ્છનચોળકં પુચ્છિત્વા ઉપાહના પુઞ્છિતબ્બા**તિ ''કતરસ્મિં ઠાને ઉપાહનપુઞ્છનચોળક''ન્તિ આવાસિકે ભિક્ખૂ પુચ્છિત્વા. **પત્થરિતબ્બ**ન્તિ સુક્ખાપનત્થાય આતપે પત્થરિતબ્બં. **સચે નવકો હોતિ, અભિવાદાપેતબ્બો**તિ તસ્સ વસ્સે પુચ્છિતે યદિ દહરો હોતિ, સયમેવ વન્દિસ્સતિ, તદા ઇમિના વન્દાપિતો હોતિ. **નિલ્લોકેતબ્બો**તિ ઓલોકેતબ્બો. **બહિ ઠિતેના**તિ બહિ નિક્ખમન્તસ્સ અહિનો વા અમનુસ્સસ્સ વા મગ્ગં ઠત્વા ઠિતેન નિલ્લોકેતબ્બો. સેસં પુબ્બે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં.

આગન્તુકવત્તકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

આવાસિકવત્તકથાવણ્ણના

૧૮૬. આવાસિકવત્તે આવસતીતિ આવાસિકો, તેન વત્તિતબ્બન્તિ **આવાસિકવત્તં**. તત્થ **આવાસિકેન ભિક્ખુના આગન્તુકં ભિક્ખું વુડ્ઢતરં દિસ્વા આસનં પઞ્ઞપેતબ્બ**ન્તિઆદિ પાળિયં (ચૂળવ॰ ૩૫૯) આગતઞ્ચ અટ્ઠકથાયં આગતઞ્ચ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૫૯) ગહેતબ્બં, ગહેત્વા વુત્તત્તા પાકટમેવ, ઉપાહનપુઞ્છનં પન અત્તનો રુચિવસેન કાતબ્બં. તેનેવ હેત્થ ''**સચે ઉસ્સહતી**''તિ વુત્તં, તસ્મા ઉપાહના અપુઞ્છન્તસ્સપિ અનાપત્તિ. **સેનાસનં પઞ્ઞપેતબ્બ**ન્તિ એત્થ ''કત્થ મય્હં સેનાસનં પાપુણાતી''તિ પુચ્છિતેન સેનાસનં પઞ્ઞપેતબ્બં, ''એતં સેનાસનં તુમ્હાકં પાપુણાતી''તિ એવં આચિક્ખિતબ્બન્તિ અત્થો. પપ્ફોટેત્વા પત્થરિતું પન વટ્ટતિયેવ. એતેન મઞ્ચપીઠાદિં પપ્ફોટેત્વા પત્થરિત્વા ઉપરિ પચ્ચત્થરણં દત્વા દાનમ્પિ સેનાસનપઞ્ઞાપનમેવાતિ દસ્સેતિ. મહાઆવાસેપિ અત્તનો સન્તિકં સમ્પત્તસ્સ આગન્તુકસ્સ વત્તં અકાતું ન લબ્ભતિ. સેસં પુરિમસદિસમેવ.

આવાસિકવત્તકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

ગમિકવત્તકથાવણ્ણના

૧૮૭. ગમિકવત્તે ગન્તું ભબ્બોતિ ગમિકો, તેન વત્તિતબ્બન્તિ **ગમિકવત્તં**. તત્રાયં અનુત્તાનપદવણ્ણના – **દારુભણ્ડ**ન્તિ સેનાસનક્ખન્ધકે (ચૂળવ॰ ૩૨૨) વુત્તં મઞ્ચપીઠાદિ. **મત્તિકાભણ્ડમ્પિ રજનભાજનાદિ સબ્બં** તત્થ વુત્તપ્પભેદમેવ. તં સબ્બં અગ્ગિસાલાયં વા અઞ્ઞતરસ્મિં વા ગુત્તટ્ઠાને પટિસામેત્વા ગન્તબ્બં, અનોવસ્સકે પબ્ભારેપિ ઠપેતું વટ્ટતિ. **સેનાસનં આપુચ્છિત્વા**

પક્કમિતબ્બન્તિ એત્થ યં પાસાણપિટ્ઠિયં વા પાસાણત્થમ્ભેસુ વા કતસેનાસનં, યત્થ ઉપચિકા નારોહન્તિ, તં અનાપુચ્છન્તસ્સપિ અનાપત્તિ. **ચતૂસુ પાસાણેસૂ**તિઆદિ ઉપચિકાનં ઉપ્પત્તિટ્ઠાને પણ્ણસાલાદિસેનાસને કત્તબ્બાકારદસ્સનત્થં વુત્તં. **અપ્પેવ નામ અઙ્ગાનિપિ સેસેય્યુન્તિ** અયં અજ્ઝોકાસે ઠપિતમ્હિ આનિસંસો. ઓવસ્સકગેહે પન તિણેસુ ચ મત્તિકાપિણ્ડેસુ ચ ઉપરિ પતન્તેસુ મઞ્ચપીઠાનં અઙ્ગાનિપિ વિનસ્સન્તિ.

ગમિકવત્તકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

ભત્તગ્ગવત્તકથાવણ્ણના

૧૮૮. વત્તક્ખન્ધકે ઇમસ્મિં ઠાને અનુમોદનવત્તં આગતં, તતો ભત્તગ્ગવત્તં. સારત્થદીપનિયઞ્ચ (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૩૭૩-૩૭૪) ''ઇમસ્મિં વત્તક્ખન્ધકે (ચૂળવ॰ ૩૫૬) આગતાનિ આગન્તુકાવાસિકગમિયાનુમોદનભત્તગ્ગપિણ્ડચારિકારઞ્ઞિકસેનાસનજન્તાઘરવચ્ચકુટિઉપજ્ઝાયાચરિયસદ્ધિવિહારિકઅન્તેવાસિકવત્તાનિ ચુદ્દસ મહાવત્તાનિ નામા''તિ અનુક્કમો વુત્તો, ઇધ પન વિનયસઙ્ગહપ્પકરણે ગમિકવત્તતો ભત્તગ્ગવત્તં આગતં, અનુમોદનવત્તં પન વિસું અવત્વા ભત્તગ્ગવત્તેયેવ અન્તોગધં કત્વા પચ્છા વુત્તં ભત્તગ્ગં ગન્ત્વા ભત્તે ભુત્તેયેવ અનુમોદનાકરણતો, પાળિયઞ્ચ અઞ્ઞેસુ વત્તેસુ વિય ''તેન હિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના અનુમોદનવત્તં પઞ્ઞાપેસ્સામી''તિ વિસું વત્તભાવેન અનાગતત્તા ભત્તગ્ગવત્તેયેવ અન્તોગધન્તિ આચરિયસ્સ અધિપ્પાયો સિયા. ઇમસ્સ ચ વિનયાલઙ્કારપકરણસ્સ તસ્સા વણ્ણનાભૂતત્તા સંવણ્ણેતબ્બક્કમેનેવ સંવણ્ણનં કથયિસ્સામ.

ભુઞ્જિતબ્બન્તિ **ભત્તં.** અજતિ ગચ્છતિ પવત્તતિ એત્થાતિ અગ્ગં. ''આદિકોટ્ઠાસકોટીસુ, પુરતોગ્ગં વરે તીસૂ''તિ અભિધાનપ્પદીપિકાયં આગતેપિ **''રાજગ્ગન્તિ** રાજારહં, **સલાકગ્ગન્તિ** સલાકગ્ગહણટ્ઠાન''ન્તિઆદીસુ અઞ્ઞત્થેસુપિ પવત્તનતો ભત્તસ્સ અગ્ગં ભત્તગ્ગં, ભત્તપરિવિસનટ્ઠાનં, ભત્તગ્ગે વત્તિતબ્બં વત્તં **ભત્તગ્ગવત્તન્તિ** વિગ્ગહો. તત્થ **આરામે કાલો આરોચિતો હોતીતિ** ''કાલો ભન્તે, નિટ્ઠિતં ભત્ત''ન્તિ આરોચિતો હોતિ. **તિમણ્ડલં પટિચ્છાદેન્તેનાતિ** દ્વે જાણુમણ્ડલાનિ નાભિમણ્ડલઞ્ચ પટિચ્છાદેન્તેન. **પરિમણ્ડલં નિવાસેત્વાતિ** સમન્તતો મણ્ડલં નિવાસેત્વા. ઉદ્ધં નાભિમણ્ડલં, અધો જાણુમણ્ડલં પટિચ્છાદેન્તેન જાણુમણ્ડલસ્સ હેટ્ઠા જઙ્ઘટ્ઠિતો પટ્ઠાય અટ્ઠઙ્ગુલમત્તં નિવાસનં ઓતારેત્વા નિવાસેતબ્બં, તતો પરં ઓતારેન્તસ્સ દુક્કટન્તિ વુત્તં, યથાનિસિન્નસ્સ જાણુમણ્ડલતો હેટ્ઠા ચતુરઙ્ગુલમત્તં પટિચ્છન્નં હોતીતિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. **કાયબન્ધનં બન્ધિત્વાતિ** તસ્સ નિવાસનસ્સ ઉપરિ કાયબન્ધનં બન્ધિત્વા ''ન, ભિક્ખવે, અકાયબન્ધનેન ગામો પવિસિતબ્બો, યો પવિસેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૨૭૮) વુત્તત્તા. **સગુણં કત્વાતિ** ઇદં ઉપજ્ઝાયવત્તે વુત્તમેવ. **''ગણ્ઠિકં પટિમુઞ્ચિત્વાતિ** પાસકે ગણ્ઠિકં પવેસેત્વા અન્તોગામો વા હોતુ વિહારો વા, મનુસ્સાનં પરિવિસનટ્ઠાનં ગચ્છન્તેન ચીવરં પારુપિત્વા કાયબન્ધનં બન્ધિત્વા ગમનમેવ વટ્ટતી''તિ મહાઅટ્ઠકથાસુ વુત્તં. એત્થ ચ **મનુસ્સાનં પરિવિસનટ્ઠાનન્તિ** યત્થ અન્તોવિહારેપિ મનુસ્સા સપુત્તદારા આવસિત્વા ભિક્ખૂ નેત્વા ભોજેન્તિ.

સુપ્પટિચ્છન્નેનાતિ ન સસીસં પારુતેન, અથ ખો ગણ્ઠિકં પટિમુઞ્ચિત્વા અનુવાતન્તેન ગીવં પટિચ્છાદેત્વા ઉભો કણ્ણે સમં કત્વા પટિસંહરિત્વા યાવ મણિબન્ધા પટિચ્છાદેન્તેન. **સુસંવુતેનાતિ** હત્થં વા પાદં વા અકીળાપેન્તેન, સુવિનીતેનાતિ અત્થો. **ઓક્ખિત્તચક્ખુનાતિ** હેટ્ઠાખિત્તચક્ખુના. યો અનાદરિયં પટિચ્ચ તહં તહં ઓલોકેન્તો ભિય્યો તં તં દિસાભાગં પાસાદં કૂટાગારં વીથિં ઓલોકેન્તો ગચ્છતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. એકસ્મિં પન ઠાને ઠત્વા હત્થિઅસ્સાદિપરિસ્સયાભાવં ઓલોકેતું વટ્ટતિ. **અપ્પસદ્દેનાતિ** એત્થ કિત્તાવતા અપ્પસદ્દો હોતિ? દ્વાદસહત્થે ગેહે આદિમ્હિ સઙ્ઘત્થેરો મજ્ઝે દુતિયત્થેરો અન્તે તતિયત્થેરોતિ એવં નિસિન્નેસુ સઙ્ઘત્થેરો દુતિયેન સદ્ધિં મન્તેતિ, દુતિયત્થેરો તસ્સ સદ્દઞ્ચેવ સુણાતિ, કથઞ્ચ વવત્થપેતિ, તતિયત્થેરો પન સદ્દમેવ સુણાતિ, કથં ન વવત્થપેતિ, એત્તાવતા અપ્પસદ્દો હોતિ. સચે પન તતિયત્થેરો કથં વવત્થપેતિ, મહાસદ્દો નામ હોતિ.

ન ઉક્ખિત્તકાયાતિ ન ઉક્ખેપેન, ઇત્થમ્ભૂતલક્ખણે કરણવચનં, એકતો વા ઉભતો વા ઉક્ખિત્તચીવરો હુત્વાતિ અત્થો. અન્તોઇન્દખીલતો પટ્ઠાય ન એવં ગન્તબ્બં. નિસિન્નકાલે પન ધમકરણં નીહરન્તેનપિ ચીવરં અનુક્ખિપિત્વાવ નીહરિતબ્બં. **ન ઉજ્જગ્ઘિકાયાતિ** ન મહાહસિતં હસન્તો, વુત્તનયેનેવેત્થ કરણવચનં. **ન કાયપ્પચાલકન્તિ** કાયં અચાલેત્વા કાયં પગ્ગહેત્વા નિચ્ચલં કત્વા ઉજુકેન કાયેન સમેન ઇરિયાપથેન. **ન બાહુપ્પચાલકન્તિ** બાહું અચાલેત્વા બાહું પગ્ગહેત્વા નિચ્ચલં કત્વા. **ન સીસપ્પચાલકન્તિ** સીસં અચાલેત્વા સીસં પગ્ગહેત્વા નિચ્ચલં ઉજું ઠપેત્વા. **ન ખમ્ભકતોતિ** ખમ્ભકતો નામ કટિયં હત્થં ઠપેત્વા

કતખમ્ભો. **ન ઉક્કુટિકાયાતિ** એત્થ ઉક્કુટિકા વુચ્ચતિ પણ્હિયો ઉક્ખિપિત્વા અગ્ગપાદેહિ વા અગ્ગપાદે ઉક્ખિપિત્વા પણ્હેહિયેવ વા ભૂમિં ફુસન્તસ્સ ગમનં. કરણવચનં પનેત્થ વુત્તલક્ખણમેવ. **ન ઓગુણ્ઠિતેનાતિ** સસીસં પારુતેન. **ન પલ્લત્થિકાયાતિ** ન દુસ્સપલ્લત્થિકાય. એત્થ આયોગપલ્લત્થિકાપિ દુસ્સપલ્લત્થિકા એવ. **ન થેરે ભિક્ખૂ અનુપખજ્જાતિ** થેરે ભિક્ખૂ અતિઅલ્લીયિત્વા ન નિસીદિતબ્બં. **ન સઙ્ઘાટિં ઓત્થરિત્વાતિ** ન સઙ્ઘાટિં અત્થરિત્વા નિસીદિતબ્બં.

સક્કચ્ચન્તિ સતિં ઉપટ્ઠાપેત્વા. **પત્તસઞ્ઞીતિ** પત્તે સઞ્ઞં કત્વા. **સમસૂપકો** નામ યત્થ ભત્તસ્સ ચતુત્થભાગપ્પમાણો સૂપો હોતિ. **સમતિત્થિકન્તિ** સમપુણ્ણં સમભરિતં. **થૂપીકતં પિણ્ડપાતં પટિગ્ગણ્હાતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સાતિ** એત્થ **થૂપીકતો** નામ પત્તસ્સ અન્તોમુખવટ્ટિલેખં અતિક્કમિત્વા કતો, પત્તે પક્ખિત્તો ભરિતો પૂરિતોતિ અત્થો. એવં કતં અગ્ગહેત્વા અન્તોમુખવટ્ટિલેખાસમપ્પમાણો ગહેતબ્બો. "યં કઞ્ચિ યાગું વા ભત્તં વા ફલાફલં વા આમિસજાતિકં સમતિત્થિકમેવ ગહેતબ્બં, તઞ્ચ ખો અધિટ્ઠાનુપગેન પત્તેન, ઇતરેન પન થૂપીકતમ્પિ વટ્ટતિ. યામકાલિકસત્તાહકાલિકયાવજીવિકાનિ પન અધિટ્ઠાનુપગપત્તે થૂપીકતાનિપિ વટ્ટન્તિ. યં પન દ્વીસુ પત્તેસુ ભત્તં ગહેત્વા એકસ્મિં પૂરેત્વા વિહારં પેસેતું વટ્ટતી"તિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. યં પત્તે પક્ખિપિયમાનં પૂવઉચ્છુખણ્ડફલાફલાદિ હેટ્ઠા ઓરોહતિ, તં થૂપીકતં નામ ન હોતિ. પૂવવટંસકં ઠપેત્વા પિણ્ડપાતં દેન્તિ, થૂપીકતમેવ હોતિ. પુપ્ફવટંસકતક્કોલકટુકફલાદિવટંસકે પન ઠપેત્વા દિન્નં થૂપીકતં ન હોતિ. ભત્તસ્સ ઉપરિ થાલકં વા પત્તં વા ઠપેત્વા પૂરેત્વા ગણ્હાતિ, થૂપીકતં નામ ન હોતિ. કુરુન્દિયમ્પિ વુત્તં "થાલકે વા પત્તે વા પક્ખિપિત્વા તં પત્તમત્થકે ઠપેત્વા દેન્તિ, પાટેક્કભાજનં વટ્ટતિ. ઇધ અનાપત્તિયં ગિલાનો ન આગતો, તસ્મા ગિલાનસ્સપિ થૂપીકતં ન વટ્ટતિ, સબ્બત્થ પન પટિગ્ગહેતુમેવ ન વટ્ટતિ, પટિગ્ગહિતં પન ભુઞ્જિતું વટ્ટતી"તિ.

"સક્કચ્ચ"ન્તિ ચ "પત્તસઞ્ઞી"તિ ચ ઉભયં વુત્તનયમેવ. **સપદાનન્તિ** તત્થ તત્થ ઓધિં અકત્વા અનુપટિપાટિયા. સમસૂપકે વત્તબ્બં વુત્તમેવ. **થૂપકતોતિ** મત્થકતો, વેમજ્ઝતોતિ અત્થો. **ન સૂપં વા બ્યઞ્જનં વાતિઆદિ** પાકટમેવ. વિઞ્ઞત્તિયં વત્તબ્બં નત્થિ. ઉજ્ઝાનસઞ્ઞીસિક્ખાપદેપિ ગિલાનો ન મુઞ્ચતિ. **નાતિમહન્તો કબળોતિ** મયૂરણ્ડં અતિમહન્તં, કુક્કુટણ્ડં અતિખુદ્દકં, તેસં વેમજ્ઝપ્પમાણો. **પરિમણ્ડલં આલોપોતિ** નાતિદીઘો આલોપો. **અનાહટેતિ** અનાહરિતે, મુખદ્વારં અસમ્પાપિતેતિ અત્થો. **સબ્બો હત્થોતિ** એત્થ હત્થસદ્દો તદેકદેસેસુ અઙ્ગુલીસુ દટ્ઠબ્બો "હત્થમુદ્દો"તિઆદીસુ વિય સમુદાયે પવત્તવોહારસ્સ અવયવે પવત્તનતો. એકઙ્ગુલિમ્પિ મુખે પક્ખિપિતું ન વટ્ટતિ. **ન સકબળેનાતિ** એત્થ ધમ્મં કથેન્તો હરીતકં વા લટ્ઠિમધુકં વા મુખે પક્ખિપિત્વા કથેતિ, યત્તકેન વચનં પરિપુણ્ણં હોતિ, તત્તકે મુખમ્હિ સન્તે કથેતું વટ્ટતિ.

પિણ્ડુક્ખેપકન્તિ પિણ્ડં ઉક્ખિપિત્વા ઉક્ખિપિત્વા. **કબળાવચ્છેદકન્તિ** કબળં અવછિન્દિત્વા અવછિન્દિત્વા. **અવગણ્ડકારકન્તિ** મક્કટો વિય ગણ્ડે કત્વા કત્વા. **હત્થનિદ્ધુનકન્તિ** હત્થં નિદ્ધુનિત્વા નિદ્ધુનિત્વા. **સિત્થાવકારકન્તિ** સિત્થાનિ અવકિરિત્વા અવકિરિત્વા. **જિવ્હાનિચ્છારકન્તિ** જિવ્હં નિચ્છારેત્વા નિચ્છારેત્વા. **ચપુચપુકારકન્તિ** "ચપુચપૂ"તિ એવં સદ્દં કત્વા કત્વા. **સુરુસુરુકારકન્તિ** "સુરુસુરૂ"તિ એવં સદ્દં કત્વા કત્વા. **હત્થનિલ્લેહકન્તિ** હત્થં નિલ્લેહિત્વા નિલ્લેહિત્વા. ભુઞ્જન્તેન હિ અઙ્ગુલિમત્તમ્પિ નિલ્લેહિતું ન વટ્ટતિ, ઘનયાગુફાણિતપાયાસાદિકે પન અઙ્ગુલીહિ ગહેત્વા અઙ્ગુલિયો મુખે પવેસેત્વા ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. પત્તનિલ્લેહકઓટ્ઠનિલ્લેહકેસુપિ એસેવ નયો, તસ્મા અઙ્ગુલિયાપિ પત્તો ન નિલ્લેહિતબ્બો, એકઓટ્ઠોપિ જિવ્હાય ન નિલ્લેહિતબ્બો, ઓટ્ઠમંસેહિ એવ પન ગહેત્વા અન્તો પવેસેતું વટ્ટતિ.

ન સામિસેન હત્થેન પાનીયથાલકોતિ એતં પટિકૂલવસેન પટિક્ખિત્તં, તસ્મા સઙ્ઘિકમ્પિ પુગ્ગલિકમ્પિ ગિહિસન્તકમ્પિ અત્તનો સન્તકમ્પિ સઙ્ખમ્પિ સરાવમ્પિ આમિસમક્ખિતં ન ગહેતબ્બમેવ, ગણ્હન્તસ્સ દુક્કટં. સચે પન હત્થસ્સ એકદેસો આમિસમક્ખિતો ન હોતિ, તેન પદેસેન ગહેતું વટ્ટતિ. **ન સસિત્થકં પત્તધોવનં અન્તરઘરે છડ્ડેતબ્બન્તિ** એત્થ **ઉદ્ધરિત્વા વાતિ** સિત્થાનિ એકતો ઉદ્ધરિત્વા એકસ્મિં ઠાને રાસિં કત્વા ઉદકં છડ્ડેતિ. ભિન્દિત્વા વા ઉદકગતિકાનિ કત્વા છડ્ડેતિ, પટિગ્ગહેન સમ્પટિચ્છન્તો નં પટિગ્ગહે છડ્ડેતિ, બહિ નીહરિત્વા વા છડ્ડેતિ, એવં છડ્ડેન્તસ્સ અનાપત્તિ. **ન તાવ થેરેન ઉદકન્તિ** ઇદં હત્થધોવનઉદકં સન્ધાય વુત્તં. અન્તરા પિપાસિતેન , પન ગલે વિલગ્ગામિસેન વા પાનીયં પિવિત્વા ન ધોવિતબ્બાતિ.

ભત્તગ્ગવત્તકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

અનુમોદનવત્તકથાવણ્ણના

અનુમોદનવત્તે અનુ પુનપ્પુનં મોદિયતે પમોદિયતેતિ અનુમોદના. કા સા? ધમ્મકથા. અનુમોદનાય કત્તબ્બં વત્તં **અનુમોદનવત્તં. પઞ્ચમે નિસિન્ને**તિ અનુમોદનત્થાય નિસિન્ને. ઉપનિસિન્નકથા નામ બહૂસુ સન્નિપતિતેસુ પરિકથાકથનં. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

અનુમોદનવત્તકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

પિણ્ડચારિકવત્તકથાવણ્ણના

૧૮૯. પિણ્ડચારિકવત્તે પિણ્ડિતબ્બો સઙ્ઘરિતબ્બોતિ પિણ્ડો, પિણ્ડપાતો. પિણ્ડાય ચરણં સીલમસ્સાતિ પિણ્ડચારી, સો એવ પિણ્ડચારિકો સકત્થે કપચ્ચયવસેન. પિણ્ડચારિકેન વત્તિતબ્બં વત્તં **પિણ્ડચારિકવત્તં**. તત્રાયમનુત્તાનપદવણ્ણના – **નિવેસનં** નામ ઇત્થિકુમારિકાદીનં વસનટ્ઠાનં. યસ્મા પવિસનનિક્ખમનદ્વારં અસલ્લક્ખેત્વા સહસા પવિસન્તો વિસભાગારમ્મણં વા પસ્સેય્ય, પરિસ્સયો વા ભવેય્ય, તસ્મા "**નિવેસનં...પે॰... પવિસિતબ્બ**"ન્તિ વુત્તં. અતિદૂરે તિટ્ઠન્તો અપસ્સન્તો વા ભવેય્ય, ''અઞ્ઞસ્સ ગેહે તિટ્ઠતી''તિ વા મઞ્ઞેય્ય. અચ્ચાસન્ને તિટ્ઠન્તો અપસ્સિતબ્બં વા પસ્સેય્ય, અસુણિતબ્બં વા સુણેય્ય, તેન મનુસ્સાનં અગારવો વા અપ્પસાદો વા ભવેય્ય, તસ્મા "**નાતિદૂરે નાચ્ચાસન્ને ઠાતબ્બ**"ન્તિ વુત્તં. અતિચિરં તિટ્ઠન્તો અદાતુકામાનં મનોપદોસો ભવેય્ય, અઞ્ઞત્થ ભિક્ખા ચ પરિક્ખયેય્ય, અતિલહુકં નિવત્તન્તો દાતુકામાનં પુઞ્ઞહાનિ ચ ભવેય્ય, ભિક્ખુનો ચ ભિક્ખાય અસમ્પજ્જનં, તસ્મા "**નાતિચિરં ઠાતબ્બં, નાતિલહુકં નિવત્તિતબ્બં, ઠિતેન સલ્લક્ખેતબ્બ**"ન્તિ વુત્તં. સલ્લક્ખણાકારં દસ્સેતિ "**સચે કમ્મં વા નિક્ખિપતી**"તિઆદિના. તત્થ **કમ્મં વા નિક્ખિપતી**તિ કપ્પાસં વા સુપ્પં વા મુસલં વા યઞ્ચ ગહેત્વા કમ્મં કરોન્તિ, ઠિતા વા નિસિન્ના વા હોન્તિ, તં નિક્ખિપતિ. **પરામસતી**તિ ગણ્હાતિ. **ઠપેતિ** વાતિ ''તિટ્ઠથ ભન્તે''તિ વદન્તી ઠપેતિ નામ. **અવક્કારપાતી**તિ અતિરેકપિણ્ડપાતં અપનેત્વા ઠપનત્થાય એકા સમુગ્ગપાતિ. એત્થ ચ **સમુગ્ગપાતિ** નામ સમુગ્ગપુટસદિસા પાતિ. સેસં વુત્તનયમેવ.

પિણ્ડચારિકવત્તકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

આરઞ્ઞિકવત્તકથાવણ્ણના

૧૯૦. આરઞ્ઞિકવત્તે ન રમન્તિ જના એત્થાતિ અરઞ્ઞં. વુત્તઞ્હિ –

''રમણીયાનિ અરઞ્ઞાનિ, યત્થ ન રમતી જનો;
વીતરાગા રમિસ્સન્તિ, ન તે કામગવેસિનો''તિ. (ધ॰ પ॰ ૯૯);

અરઞ્ઞે વસતીતિ આરઞ્ઞિકો, તેન વત્તિતબ્બં વત્તં **આરઞ્ઞિકવત્તં**. તત્રાયં વિસેસપદાનમત્થો – **કાલસ્સેવ ઉટ્ઠાયા**તિ અરઞ્ઞસેનાસનસ્સ ગામતો દૂરત્તા વુત્તં, તેનેવ કારણેન ''પત્તં ગહેત્વા ચીવરં પારુપિત્વા ગચ્છન્તો પરિસ્સમો હોતી''તિ વુત્તં. **પત્તં થવિકાય પક્ખિપિત્વા અંસે લગ્ગેત્વા ચીવરં ખન્ધે કરિત્વા** અરઞ્ઞમગ્ગો ન દુસ્સોધનો હોતિ, તસ્મા કણ્ટકસરીસપાદિપરિસ્સયવિમોચનત્થં **ઉપાહના આરોહિત્વા**. અરઞ્ઞં નામ યસ્મા ચોરાદીનં વિચરટ્ઠાનં હોતિ, તસ્મા "**દારુભણ્ડં મત્તિકાભણ્ડં પટિસામેત્વા દ્વારવાતપાનં થકેત્વા વસનટ્ઠાનતો નિક્ખમિતબ્બ**"ન્તિ વુત્તં. ઇતો પરાનિ ભત્તગ્ગવત્તપિણ્ડચારિકવત્તેસુ વુત્તસદિસાનેવ. ગામતો નિક્ખમિત્વા સચે બહિગામે ઉદકં નત્થિ, અન્તોગામેયેવ ભત્તકિચ્ચં કત્વા, અથ બહિગામે અત્થિ, ભત્તકિચ્ચં કત્વા પત્તં ધોવિત્વા વોદકં કત્વા થવિકાય પક્ખિપિત્વા ચીવરં સઙ્ઘરિત્વા અંસે કરિત્વા ઉપાહના આરોહિત્વા ગન્તબ્બં.

ભાજનં અલભન્તેનાતિઆદિ અરઞ્ઞસેનાસનસ્સ દુલ્લભદબ્બસમ્ભારત્તા વુત્તં, **અગ્ગિ ઉપટ્ઠાપેતબ્બો**તિઆદિ વાળમિગસરીસપાદિબાહિરપરિસ્સયકાલે ચ વાતપિત્તાદિઅજ્ઝત્તપઅસ્સયકાલે ચ ઇચ્છિતબ્બત્તા. બહૂનં પન વસનટ્ઠાને તાદિસાનિ સુલભાનિ હોન્તીતિ આહ "**ગણવાસિનો પન તેન વિનાપિ વટ્ટતી**"તિ. કત્તરદણ્ડો નામ પરિસ્સયવિનોદનો હોતિ, તસ્મા અરઞ્ઞે વિહરન્તેન અવસ્સં ઇચ્છિતબ્બોતિ વુત્તં "**કત્તરદણ્ડો ઉપટ્ઠાપેતબ્બો**"તિ. નક્ખત્તાનેવ નક્ખત્તપદાનિ. ચોરાદીસુ આગન્ત્વા ''અજ્જ, ભન્તે, કેન નક્ખત્તેન ચન્દો યુત્તો''તિ પુચ્છિતેસુ ''ન જાનામા''તિ વુત્તે કુજ્ઝન્તિ, તસ્મા વુત્તં "**નક્ખત્તપદાનિ ઉગ્ગહેતબ્બાનિ સકલાનિ વા એકદેસાનિ વા**"તિ, તથા દિસામૂળ્હેસુ ''કતમાયં, ભન્તે, દિસા''તિ પુચ્છિતેસુ, તસ્મા "**દિસાકુસલેન ભવિતબ્બ**"ન્તિ.

આરઞ્ઞિકવત્તકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

સેનાસનવત્તકથાવણ્ણના

૧૯૧. સેનાસનવત્તે સયન્તિ એત્થાતિ સેનં, સયનન્તિ અત્થો. આવસન્તિ એત્થાતિ આસનં. સેનઞ્ચ આસનઞ્ચ સેનાસનં. સેનાસનેસુ કત્તબ્બં વત્તં **સેનાસનવત્તં** . ઇધ પન યં વત્તબ્બં, તં ઉપજ્ઝાયવત્તકથાયં (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૧૮૩) વુત્તમેવ. તત્થ પન ઉપજ્ઝાયેન વુત્થવિહારો વુત્તો, ઇધ પન અત્તના વુત્થવિહારોતિ અયમેવ વિસેસો. **ન વુડ્ઢં અનાપુચ્છા**તિ એત્થ તસ્સ ઓવરકે તદુપચારે ચ આપુચ્છિતબ્બન્તિ વદન્તિ. **ભોજનસાલાદીસુપિ એવમેવ પટિપજ્જિતબ્બ**ન્તિ ભોજનસાલાદીસુપિ ઉદ્દેસદાનાદિ આપુચ્છિત્વાવ કાતબ્બન્તિ અત્થો.

સેનાસનવત્તકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

જન્તાઘરવત્તકથાવણ્ણના

૧૯૨. જન્તાઘરવત્તે જાયતીતિ જં, કિં તં? સરીરં. જં તાયતિ રક્ખતીતિ જન્તા, કા સા? તિકિચ્છા. ગય્હતેતિ ઘરં, કિં તં? નિવેસનં, જન્તાય સરીરતિકિચ્છાય કતં ઘરં જન્તાઘરં, જન્તાઘરે કત્તબ્બં વત્તં **જન્તાઘરવત્તં**. તત્થ **પરિભણ્ડ**ન્તિ બહિજગતિ. સેસં ઉપજ્ઝાયવત્તે વુત્તનયત્તા સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

જન્તાઘરવત્તકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

વચ્ચકુટિવત્તકથાવણ્ણના

૧૯૩. વચ્ચકુટિવત્તે વચ્ચયતે ઊહદયતેતિ વચ્ચં, કરીસં. કુટીયતિ છિન્દીયતિ આતપો એતાયાતિ કુટિ, વચ્ચત્થાય કતા કુટિ વચ્ચકુટિ, વચ્ચકુટિયા વત્તિતબ્બં વત્તં **વચ્ચકુટિવત્તં**, ઇધ ચ વત્તક્ખન્ધકે આચમનવત્તં પઠમં આગતં, પચ્છા વચ્ચકુટિવત્તં. ઇમસ્મિં પન પકરણે પઠમં વચ્ચં કત્વા પચ્છા આચમતીતિ અધિપ્પાયેન વચ્ચકુટિવત્તં પઠમં આગતં, તસ્મા તદનુક્કમેન કથયિસ્સામ. **દન્તકટ્ઠં ખાદન્તેના**તિ અયં વચ્ચકુટિયાપિ સબ્બત્થેવ પટિક્ખેપો. **નિબદ્ધગમનત્થાયા**તિ અત્તના નિબદ્ધગમનત્થાય. **પુગ્ગલિકટ્ઠાનં વા**તિ અત્તનો વિહારં સન્ધાય વુત્તં. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવાતિ.

વચ્ચકુટિવત્તકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

ઉપજ્ઝાયવત્તાદિવત્તવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

સત્તવીસતિમો પરિચ્છેદો.

૨૮. ચતુપચ્ચયભાજનીયવિનિચ્છયકથા

ચીવરભાજનકથાવણ્ણના

૧૯૪. એવં ઉપજ્ઝાયાદિવત્તસઙ્ખાતાનિ ચુદ્દસ ખન્ધકવત્તાનિ કથેત્વા ઇદાનિ ચતુન્નં પચ્ચયાનં ભાજનં કથેન્તો "**ચતુપચ્ચયભાજન**"ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **ચતૂ**તિ સઙ્ખ્યાસબ્બનામપદં. પટિચ્ચ એતિ સીતપટિઘાતાદિકં ફલં એતસ્માતિ પચ્ચયો, ચીવરાદિ, પચ્ચયો ચ પચ્ચયો ચ પચ્ચયા, ચત્તારો પચ્ચયા ચતુપચ્ચયં, ભાજીયતે વિભાજીયતે ભાજનં. ચતુપચ્ચયસ્સ ભાજનં **ચતુપચ્ચયભાજનં**. તેનાહ "**ચીવરાદીનં ચતુન્નં પચ્ચયાનં ભાજન**"ન્તિ. **તત્થ** તસ્મિં ચતુપચ્ચયભાજને સમભિનિવિટ્ઠે **ચીવરભાજને તાવ** પઠમં **ચીવરપટિગ્ગાહકો…પે॰… વેદિતબ્બો**. કસ્મા? સઙ્ઘિકચીવરસ્સ દુક્કરભાજનત્તાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ આગતાગતં ચીવરં પટિગ્ગણ્હાતિ, પટિગ્ગહણમત્તમેવસ્સ ભારોતિ **ચીવરપટિગ્ગાહકો**. ચીવરપટિગ્ગાહકેન પટિગ્ગહિતં ચીવરં નિદહતિ, નિદહનમત્તમેવસ્સ ભારોતિ **ચીવરનિદહકો**. ભણ્ડાગારે નિયુત્તો **ભણ્ડાગારિકો**. ચીવરાદિકસ્સ ભણ્ડસ્સ ઠપનટ્ઠાનભૂતં અગારં **ભણ્ડાગારં**. ચીવરં ભાજેતિ ભાગં કરોતીતિ **ચીવરભાજકો**. ચીવરસ્સ ભાજનં વિભાગકરણં **ચીવરભાજનં**, વિભજનકિરિયા.

તત્થ "ચીવરપટિગ્ગાહકો વેદિતબ્બો"તિ વુત્તો, સો કુતો લબ્ભતેતિ આહ "**પઞ્ચહઙ્ગેહિ…પે॰… સમ્મન્નિતબ્બો**"તિ. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ આહ "**અનુજાનામિ…પે॰… વચનતો**"તિ. છન્દનં **છન્દો**, ઇચ્છનં પિહનન્તિ અત્થો. ગમનં કરણં ગતિ, કિરિયા. ગારેય્હા ગતિ અગતિ, છન્દેન અગતિ **છન્દાગતિ**. સેસેસુપિ એસેવ નયો. કથં છન્દાગતિં ગચ્છતીતિ આહ "**તત્થ પચ્છા આગતાનમ્પી**"તિઆદિ. એવમિતરેસુપિ. પઞ્ચમઙ્ગં પન સતિસમ્પજઞ્ઞયુત્તાભાવં દસ્સેતિ. સુક્કપક્ખેપિ ઇતો પટિપક્ખવસેન વેદિતબ્બો. તેનાહ "**તસ્મા**"તિઆદિ.

ઇમાય કમ્મવાચાય વા અપલોકનેન વાતિ ઇદં ઇમસ્સ સમ્મુતિકમ્મસ્સ લહુકકમ્મત્તા વુત્તં. તથા હિ વુત્તં પરિવારટ્ઠકથાયં (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૪૮૨) "અવસેસા તેરસ સમ્મુતિયો સેનાસનગ્ગાહમતકચીવરદાનાદિસમ્મુતિયો ચાતિ એતાનિ લહુકકમ્માનિ અપલોકેત્વાપિ કાતું વટ્ટન્તી"તિ. **અન્તોવિહારે સબ્બસઙ્ઘમજ્ઝેપિ ખણ્ડસીમાયમ્પિ સમ્મન્નિતું વટ્ટતી**તિ એત્થ **અન્તોવિહારે**તિ બદ્ધસીમવિહારં સન્ધાય વુત્તં. ન હિ અબદ્ધસીમવિહારે અપલોકનાદિચતુબ્બિધકમ્મં કાતું વટ્ટતિ દુબ્બિસોધનત્તા. **ધુરવિહારટ્ઠાને**તિ વિહારદ્વારસ્સ સમ્મુખટ્ઠાને.

૧૯૭. ભણ્ડાગારસમ્મુતિયં **વિહારમજ્ઝેયેવા**તિ અવિપ્પવાસસીમાસઙ્ખાતમહાસીમા વિહારસ્સ મજ્ઝેયેવ સમ્મન્નિતબ્બા. ઇમસ્મિં પન ઠાને ઇમં પન ભણ્ડાગારં ખણ્ડસીમં ગન્ત્વા ખણ્ડસીમાયં નિસિન્નેહિ સમ્મન્નિતું ન વટ્ટતિ, વિહારમજ્ઝેયેવ "સુણાતુ મે, ભન્તે, સઙ્ઘો, યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, સઙ્ઘો ઇત્થન્નામં વિહારં ભણ્ડાગારં સમ્મન્નેય્યા"તિઆદિના નયેન "કમ્મવાચાય વા અપલોકનેન વા સમ્મન્નિતબ્બ"ન્તિ વચનં નિસ્સાય ઞત્તિદુતિયકમ્મં ઉપચારસીમાયં કાતું વટ્ટતીતિ ગહેત્વા કથિનદાનકમ્મમ્પિ અબદ્ધસીમાભૂતે વિહારે ઉપચારસીમાયં કરોન્તિ, એકચ્ચે ઞત્તિકમ્મમ્પિ તથેવ ગહેત્વા અબદ્ધસીમવિહારે ઉપચારસીમામત્તેયેવ ઉપોસથપવારણં કરોન્તિ, તદયુત્તં, કારણં પનેત્થ કથિનવિનિચ્છયકથાયં (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૨૨૬) આવિ ભવિસ્સતિ.

૧૯૮. **તુલાભૂતો**તિ તુલાસદિસો. **ઇદન્તિ** સામણેરાનં ઉપડ્ઢપટિવીસદાનં. ઇમં કિર પાઠં અમનસિકરોન્તા ઇદાનિ કાલચીવરમ્પિ સામણેરાનં ઉપડ્ઢપટિવીસં દેન્તિ. **ઞાતિકમ્મ**ન્તિ પહોનકકમ્મં, યત્તકેન વિનયાગતેન

સમ્મુઞ્જનીબન્ધનાદિહત્થકમ્મેન વિહારસ્સ ઊનતા ન હોતિ, તત્તકં કત્વાતિ અત્થો. **સબ્બેસન્તિ** તત્રુપ્પાદવસ્સાવાસિકં ગણ્હન્તાનં સબ્બેસં ભિક્ખૂનં સામણેરાનઞ્ચ. **ભણ્ડાગારચીવરેપી**તિ અકાલચીવરં સન્ધાય વુત્તં. **ઉક્કુટ્ઠિં કરોન્તી**તિ મહાસદ્દં કરોન્તિ. **એતન્તિ** ઉક્કુટ્ઠિયા કતાય સમભાગદાનં. **વિરજ્ઝિત્વા કરોન્તી**તિ કત્તબ્બકાલેસુ અકત્વા યથારુચિતક્ખણે કરોન્તિ. **સમપટિવીસો દાતબ્બો**તિ કરિસ્સામાતિ યાચન્તાનં પટિઞ્ઞામત્તેનપિ સમકો કોટ્ઠાસો દાતબ્બો.

અતિરેકભાગેનાતિ દસ ભિક્ખૂ હોન્તિ, સાટકાપિ દસેવ, તેસુ એકો દ્વાદસ અગ્ઘતિ, સેસા દસગ્ઘનકા. સબ્બેસુ દસગ્ઘનકવસેન કુસે પાતિતે યસ્સ ભિક્ખુનો દ્વાદસગ્ઘનકો કુસો પાતિતો, સો ''એત્તકેન મમ ચીવરં પહોતી''તિ તેન અતિરેકભાગેન ગન્તુકામો હોતિ. એત્થ ચ **એત્તકેન મમ ચીવરં પહોતી**તિ દ્વાદસગ્ઘનકેન મમ ચીવરં પરિપુણ્ણં હોતિ, ન તતો ઊનેનાતિ સબ્બં ગહેતુકામોતિ અત્થો. ભિક્ખૂ ''અતિરેકં આવુસો સઙ્ઘસ્સ સન્તક''ન્તિ વદન્તિ, તં સુત્વા ભગવા ''સઙ્ઘિકે ચ ગણસન્તકે ચ અપ્પકં નામ નત્થિ, સબ્બત્થ સંયમો કાતબ્બો, ગણ્હન્તેનપિ કુક્કુચ્ચાયિતબ્બ''ન્તિ દસ્સેતું ''**અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અનુક્ખેપે દિન્ને**''તિ આહ. તત્થ અનુક્ખેપો નામ યં કિઞ્ચિ અનુક્ખિપિતબ્બં અનુપ્પદાતબ્બં કપ્પિયભણ્ડં, યત્તકં તસ્સ પટિવીસે અધિકં, તત્તકે અગ્ઘનકે યસ્મિં કિસ્મિઞ્ચિ કપ્પિયભણ્ડે દિન્નેતિ અત્થોતિ ઇમમત્થં સઙ્ખેપેન દસ્સેતું ''**સચે દસ ભિક્ખૂ હોન્તિ**''ત્યાદિ વુત્તં.

વિકલકે તોસેત્વાતિ એત્થ ચીવરવિકલકં પુગ્ગલવિકલકન્તિ દ્વે વિકલકા. તત્થ **ચીવરવિકલકં** નામ સબ્બેસં પઞ્ચ પઞ્ચ વત્થાનિ પત્તાનિ, સેસાનિપિ અત્થિ, એકેકં પન ન પાપુણાતિ, છિન્દિત્વા દાતબ્બાનિ. છિન્દન્તેહિ ચ અડ્ઢમણ્ડલાદીનં વા ઉપાહનથવિકાદીનં વા પહોનકાનિ ખણ્ડાનિ કત્વા દાતબ્બાનિ, હેટ્ઠિમપરિચ્છેદેન ચતુરઙ્ગુલવિત્થારમ્પિ અનુવાતપ્પહોનકાયામં ખણ્ડં કત્વા દાતું વટ્ટતિ. અપરિભોગં પન ન કાતબ્બન્તિ એવમેત્થ ચીવરસ્સ અપ્પહોનકભાવો ચીવરવિકલકં. છિન્દિત્વા દિન્ને પનેતં તોસિતં હોતિ. અથ કુસપાતો કાતબ્બો, સચેપિ એકસ્સ ભિક્ખુનો કોટ્ઠાસે એકં વા દ્વે વા વત્થાનિ નપ્પહોન્તિ, તત્થ અઞ્ઞં સામણકં પરિક્ખારં ઠપેત્વા યો તેન તુસ્સતિ, તસ્સ તં ભાગં દત્વા પચ્છા કુસપાતો કાતબ્બો. ઇદમ્પિ ચીવરવિકલકન્તિ અન્ધકટ્ઠકથાયં વુત્તં.

પુગ્ગલવિકલકં નામ દસ દસ ભિક્ખૂ ગણેત્વા વગ્ગં કરોન્તાનં એકો વગ્ગો ન પૂરતિ, અટ્ઠ વા નવ વા હોન્તિ, તેસં અટ્ઠ વા નવ વા કોટ્ઠાસા ''તુમ્હે ઇમે ગહેત્વા વિસું ભાજેથા''તિ દાતબ્બા. એવમયં પુગ્ગલાનં અપ્પહોનકભાવો પુગ્ગલવિકલકં નામ. વિસું દિન્ને પન તં તોસિતં હોતિ, એવં તોસેત્વા કુસપાતો કાતબ્બોતિ. અથ વા **વિકલકે તોસેત્વા**તિ યો ચીવરવિભાગો ઊનકો, તં અઞ્ઞેન પરિક્ખારેન સમં કત્વા કુસપાતો કાતબ્બોતિ ઇમમત્થં દસ્સેતિ ''**સચે સબ્બેસં પઞ્ચ પઞ્ચ વત્થાની**''તિઆદિના.

૧૯૯. ઇતો પરં તેસુ તેસુ વત્થૂસુ આગતવસેન અટ્ઠકથાયં વુત્તેસુ વિનિચ્છયેસુ સન્તેસુપિ તેસં વિનિચ્છયાનં અટ્ઠમાતિકાવિનિચ્છયતો અવિમુત્તત્તા અટ્ઠમાતિકાવિનિચ્છયેસ્વેવ પક્ખિપિત્વા દસ્સેતું ''**ઇદાનિ અટ્ઠિમા, ભિક્ખવે**''તિઆદિમાહ. યા તા અટ્ઠ માતિકા ભગવતા વુત્તા, તાસં અટ્ઠન્નં માતિકાનં વસેન વિનિચ્છયો ઇદાનિ વેદિતબ્બોતિ યોજના. **પરિક્ખેપારહટ્ઠાનેન પરિચ્છિન્ના**તિ ઇમિના અપરિક્ખિત્તસ્સ વિહારસ્સ ધુવસન્નિપાતટ્ઠાનાદિતો પઠમલેડ્ડુપાતસ્સ અન્તો ઉપચારસીમાતિ દસ્સેતિ. ઇદાનિ દુતિયલેડ્ડુપાતસ્સ અન્તોપિ ઉપચારસીમાયેવાતિ દસ્સેતું ''**અપિચા**''તિઆદિ આરદ્ધં. ધુવસન્નિપાતટ્ઠાનમ્પિ પરિયન્તગતમેવ ગહેતબ્બં. ''એવં સન્તે તિયોજને ઠિતા લાભં ગણ્હિસ્સન્તી''તિઆદિના ઇમે લાભગ્ગહણાદયો ઉપચારસીમાવસેનેવ હોતિ, ન અવિપ્પવાસસીમાવસેનાતિ દસ્સેતિ, તેન ચ ઇમાનિ લાભગ્ગહણાદીનિયેવ ઉપચારસીમાયં કત્તબ્બાનિ, ન અપલોકનકમ્માદીનિ ચત્તારિ

કમ્માનિ, તાનિ પન અવિપ્પવાસસીમાદીસુયેવ કત્તબ્બાનીતિ પકાસેતિ. તથા હિ વુત્તં સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૩૭૯) ''ભિક્ખુનીનં આરામપ્પવેસનસેનાસનપુચ્છનાદિ પરિવાસમાનત્તારોચનવસ્સચ્છેદનિસ્સયસેનાસનગ્ગાહાદિ વિધાનન્તિ ઇદં સબ્બં ઇમિસ્સાયેવ ઉપચારસીમાય વસેન વેદિતબ્બ''ન્તિ.

લાભત્થાય ઠપિતા સીમા **લાભસીમા**. લોકે ગામસીમાદયો વિય લાભસીમા નામ વિસું પસિદ્ધા નત્થિ, કેનાયં અનુઞ્ઞાતાતિ આહ ''**નેવ સમ્માસમ્બુદ્ધેના**''તિઆદિ. એતેન નાયં સાસનવોહારસિદ્ધા, લોકવોહારસિદ્ધા એવાતિ દસ્સેતિ. **જનપદપરિચ્છેદો**તિ ઇદં લોકપસિદ્ધસીમાસદ્દત્થવસેન વુત્તં, પરિચ્છેદબ્ભન્તરમ્પિ સબ્બં જનપદસીમાતિ ગહેતબ્બં. જનપદો એવ **જનપદસીમા**, એવં રટ્ઠસીમાદીસુપિ. તેનાહ ''**આણાપવત્તિટ્ઠાન**''ન્તિઆદિ. **પથવીવેમજ્ઝગતસ્સા**તિ યાવ ઉદકપરિયન્તા ખણ્ડસીમત્તા વુત્તં. ઉપચારસીમાદીસુ પન અબદ્ધસીમાસુ હેટ્ઠાપથવિયં સબ્બત્થ ઠિતાનં ન પાપુણાતિ, કૂપાદિપવેસારહટ્ઠાને ઠિતાનઞ્ઞેવ પાપુણાતીતિ હેટ્ઠા સીમકથાયં વુત્તનયેનેવ તંતંસીમટ્ઠભાવો વેદિતબ્બો. ચક્કવાળસીમાય દિન્નં પથવીસન્ધારકઉદકટ્ઠાનેપિ ઠિતાનં પાપુણાતિ સબ્બત્થ ચક્કવાળવોહારત્તાતિ. સમાનસંવાસઅવિપ્પવાસસીમાસુ દિન્નસ્સ ઇદં નાનત્તં – ''અવિપ્પવાસસીમાય દમ્મી''તિ દિન્નં ગામટ્ઠાનં ન પાપુણાતિ. કસ્મા? ''ઠપેત્વા ગામઞ્ચ ગામૂપચારઞ્ચા''તિ (મહાવ॰ ૧૪૪) વુત્તત્તા. ''સમાનસંવાસકસીમાયદમ્મી''તિ દિન્નં પન ગામે ઠિતાનમ્પિ પાપુણાતીતિ.

૨૦૦-૧. **બુદ્ધાધિવુત્થો**તિ બુદ્ધેન ભગવતા અધિવુત્થો. **એકસ્મિ**ન્તિ એકસ્મિં વિહારે. **પાકવત્ત**ન્તિ નિબદ્ધદાનં. **વત્તતી**તિ પવત્તતિ. **તેહિ વત્તબ્બ**ન્તિ યેસં સમ્મુખે એસ દેતિ, તેહિ ભિક્ખૂહિ વત્તબ્બં.

૨૦૨. **દુતિયભાગે પન થેરાસનં આરુળ્હે**તિ યાવ સઙ્ઘનવકં એકવારં સબ્બેસં ભાગં દત્વા ચીવરે અપરિક્ખીણે પુન સબ્બેસં દાતું દુતિયભાગે થેરસ્સ દિન્નેતિ અત્થો. **પુબ્બે વુત્તનયેના**તિ ''તુય્હેવ ભિક્ખુ તાનિ ચીવરાની''તિ (મહાવ॰ ૩૬૩) ભગવતા વુત્તનયેન. **પંસુકૂલિકાનમ્પિ વટ્ટતી**તિ ''તુય્હં દેમા''તિ અવત્વા, 'ભિક્ખૂનં દેમ, થેરાનં દેમા''તિ વુત્તત્તા ''પંસુકૂલિકાનમ્પિ વટ્ટતી''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૩૭૯) વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૩૭૯) પન **પંસુકૂલિકાનમ્પિ વટ્ટતી**તિ એત્થ ''તુય્હં દેમા''તિ અવુત્તત્તાતિ કારણં વદન્તિ. યદિ એવં ''સઙ્ઘસ્સ દેમા''તિ વુત્તેપિ વટ્ટેય્ય, ''ભિક્ખૂનં દેમ, થેરાનં દેમ, સઙ્ઘસ્સ દેમા''તિ વચનતો ભેદો ન દિસ્સતિ, વીમંસિતબ્બમેત્થ કારણન્તિ. **પારુપિતું વટ્ટતી**તિ પંસુકૂલિકાનં વટ્ટતિ. **સામિકેહિ વિચારિતમેવા**તિ ઉપાહનત્થવિકાદીનમત્થાય વિચારિતમેવ.

૨૦૩. **ઉપડ્ઢં દાતબ્બ**ન્તિ યં ઉભતોસઙ્ઘસ્સ દિન્નં, તતો ઉપડ્ઢં ભિક્ખૂનં ઉપડ્ઢં ભિક્ખુનીનં દાતબ્બં. સચેપિ એકો ભિક્ખુ હોતિ, એકા વા ભિક્ખુની, અન્તમસો અનુપસમ્પન્નસ્સપિ ઉપડ્ઢમેવ દાતબ્બં. ''**ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ ચ ભિક્ખુનીનઞ્ચ દમ્મી**''**તિ વુત્તે પન ન મજ્ઝે ભિન્દિત્વા દાતબ્બ**ન્તિ એત્થ યસ્મા ભિક્ખુનિપક્ખે સઙ્ઘસ્સ પચ્ચેકં અપરામટ્ઠત્તા ભિક્ખુનીનં ગણનાય ભાગો દાતબ્બોતિ દાયકસ્સ અધિપ્પાયોતિ સિજ્ઝતિ, તથા દાનઞ્ચ ભિક્ખૂપિ ગણેત્વા દિન્ને એવ યુજ્જતિ. ઇતરથા હિ ''કિત્તકં ભિક્ખૂનં દાતબ્બં, કિત્તકં ભિક્ખુનીન''ન્તિ ન વિઞ્ઞાયતિ, તસ્મા ''ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સા''તિ વુત્તવચનમ્પિ ''ભિક્ખૂન''ન્તિ વુત્તવચનસદિસમેવાતિ આહ ''**ભિક્ખૂ ચ ભિક્ખુનિયો ચ ગણેત્વા દાતબ્બ**''ન્તિ. તેનાહ ''**પુગ્ગલો...પે॰... ભિક્ખુસઙ્ઘગ્ગહણેન ગહિતત્તા**''તિ. ''**ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ ચ ભિક્ખુનીનઞ્ચ તુય્હઞ્ચા**''**તિ વુત્તે પન પુગ્ગલો વિસું ન લભતી**તિ ઇદં અટ્ઠકથાપમાણેનેવ ગહેતબ્બં, ન હેત્થ વિસેસકારણં ઉપલબ્ભતિ. તથા હિ ''ઉભતોસઙ્ઘસ્સ ચ તુય્હઞ્ચ દમ્મી''તિ વુત્તે સામઞ્ઞવિસેસવચનેહિ સઙ્ગહિતત્તા યથા પુગ્ગલો વિસું લભતિ,

એવમિધાપિ ''ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ ચ તુય્હઞ્ચા''તિ સામઞ્ઞવિસેસવચનસબ્ભાવતો ભવિતબ્બમેવ વિસું પુગ્ગલપટિવીસેનાતિ વિઞ્ઞાયતિ, તસ્મા અટ્ઠકથાવચનમેવેત્થ પમાણં. **પાપુણનટ્ઠાનતો એકમેવ લભતી**તિ અત્તનો વસ્સગ્ગેન પત્તટ્ઠાનતો એકમેવ કોટ્ઠાસં લભતિ. તત્થ કારણમાહ ''**કસ્મા? ભિક્ખુસઙ્ઘગ્ગહણેન ગહિતત્તા**''તિ, ભિક્ખુસઙ્ઘગ્ગહણેનેવ પુગ્ગલસ્સપિ ગહિતત્તાતિ અધિપ્પાયોતિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૩૭૯) વુત્તં.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૩૭૯) પન ભિક્ખુસઙ્ઘસદ્દેન ભિક્ખૂનઞ્ઞેવ ગહિતત્તા, પુગ્ગલસ્સ પન ''તુય્હઞ્ચા''તિ વિસું ગહિતત્તા ચ તત્થસ્સ અગ્ગહિતત્તા દટ્ઠબ્બા, ''ભિક્ખૂનઞ્ચ ભિક્ખુનીનઞ્ચ તુય્હઞ્ચા''તિ વુત્તટ્ઠાનસદિસત્તાતિ અધિપ્પાયો. પુગ્ગલપ્પધાનો હેત્થ સઙ્ઘ-સદ્દો દટ્ઠબ્બો. કેચિ પન ''ભિક્ખુસઙ્ઘગ્ગહણેન ગહિતત્તા''તિ પાઠં લિખન્તિ, તં ન સુન્દરં તસ્સ વિસું લાભગ્ગહણે કારણવચનત્તા. તથા હિ ''વિસું સઙ્ઘગ્ગહણેન ગહિતત્તા''તિ વિસું પુગ્ગલસ્સપિ ભાગગ્ગહણે કારણં વુત્તં. યથા ચેત્થ પુગ્ગલસ્સ અગ્ગહણં, એવં ઉપરિ ''ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ ચ તુય્હઞ્ચા''તિઆદીસુપિ વિસું સઙ્ઘાદિસદ્દેહિ પુગ્ગલસ્સ અગ્ગહણં દટ્ઠબ્બં. યદિ હિ ગહણં સિયા, સઙ્ઘતોપિ વિસુમ્પીતિ ભાગદ્વયં લભેય્ય ઉભયત્થ ગહિતત્તાતિ વુત્તં. **પૂજેતબ્બન્તિ**આદિ ગિહિકમ્મં ન હોતીતિ દસ્સનત્થં વુત્તં. **ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ હરા**તિ ઇદં પિણ્ડપાતહરણં સન્ધાય વુત્તં. તેનાહ ''**ભુઞ્જિતું વટ્ટતી**''તિ. ''**ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ હરા**''**તિ વુત્તેપિ હરિતબ્બન્તિ** ઈદિસં ગિહિવેય્યાવચ્ચં ન હોતીતિ કત્વા વુત્તં.

૨૦૪. **અન્તોહેમન્તે**તિ ઇમિના અનત્થતે કથિને વસ્સાનં પચ્છિમે માસે દિન્નં પુરિમવસ્સંવુત્થાનઞ્ઞેવ પાપુણાતિ, તતો પરં હેમન્તે દિન્નં પચ્છિમવસ્સંવુત્થાનમ્પિ વુત્થવસ્સત્તા પાપુણાતિ, હેમન્તતો પન પરં પિટ્ઠિસમયે ''વસ્સંવુત્થસઙ્ઘસ્સા''તિ એવં પરિચ્છિન્દિત્વા દિન્નં અનન્તરે વસ્સે વા તતો પરેસુ વા યત્થ કત્થચિ તસ્મિં ભિક્ખુભાવે વુત્થવસ્સાનં સબ્બેસં પાપુણાતિ. યે પન સબ્બથા અવુત્થવસ્સા, તેસં ન પાપુણાતીતિ દસ્સેતિ. **લક્ખણઞ્ઞૂ વદન્તી**તિ વિનયલક્ખણઞ્ઞુનો આચરિયા વદન્તિ. **લક્ખણઞ્ઞૂ વદન્તી**તિ ઇદં સન્નિટ્ઠાનવચનં, અટ્ઠકથાસુ અનાગતત્તા પન એવં વુત્તં. **બહિઉપચારસીમાયં...પે॰... સબ્બેસં પાપુણાતી**તિ યત્થ કત્થચિ વુત્થવસ્સાનં સબ્બેસં પાપુણાતીતિ અધિપ્પાયો. તેનેવ માતિકાટ્ઠકથાયમ્પિ (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ અકાલચીવરસિક્ખાપદવણ્ણના) ''સચે પન બહિઉપચારસીમાયં ઠિતો 'વસ્સંવુત્થસઙ્ઘસ્સ દમ્મી'તિ વદતિ, યત્થ કત્થચિ વુત્થવસ્સાનં સબ્બેસં સમ્પત્તાનં પાપુણાતી''તિ વુત્તં. ગણ્ઠિપદેસુ પન ''વસ્સાવાસસ્સ અનનુરૂપે પદેસે ઠત્વા વુત્તત્તા વસ્સંવુત્થાનઞ્ચ અવુત્થાનઞ્ચ સબ્બેસં પાપુણાતી''તિ વુત્તં, તં ન ગહેતબ્બં. ન હિ ''વસ્સંવુત્થસઙ્ઘસ્સ દમ્મી''તિ વુત્તે અવુત્થવસ્સાનં પાપુણાતિ. **સબ્બેસમ્પી**તિ તસ્મિં ભિક્ખુભાવે વુત્થવસ્સાનં સબ્બેસમ્પીતિ અત્થો દટ્ઠબ્બો ''વસ્સંવુત્થસઙ્ઘસ્સા''તિ વુત્તત્તા. **સમ્મુખીભૂતાનં સબ્બેસમ્પી**તિ એત્થાપિ એસેવ નયો. **એવં વદતી**તિ વસ્સંવુત્થસઙ્ઘસ્સ દમ્મીતિ વદતિ. **અતીતવસ્સન્તિ** અનન્તરાતીતવસ્સં.

૨૦૫. ઇદાનિ ''આદિસ્સ દેતી''તિ પદં વિભજન્તો ''**આદિસ્સ દેતીતિ એત્થા**''તિઆદિમાહ. તત્થ યાગુયા વા... પે॰... ભેસજ્જે વા આદિસિત્વા પરિચ્છિન્દિત્વા દેન્તો દાયકો આદિસ્સ દેતિ નામાતિ યોજના. સેસં પાકટમેવ.

૨૦૬. ઇદાનિ ''પુગ્ગલસ્સ દેતી''તિ પદં વિભજન્તો આહ ''**પુગ્ગલસ્સ દેતિ એત્થા**''તિઆદિ. સઙ્ઘતો ચ ગણતો ચ વિનિમુત્તસ્સ અત્તનો કુલૂપકાદિપુગ્ગલસ્સ દેન્તો દાયકો પુગ્ગલસ્સ દેતિ નામ. તં પન પુગ્ગલિકદાનં પરમ્મુખા વા હોતિ સમ્મુખા વા. તત્થ પરમ્મુખા દેન્તો ''ઇદં ચીવરં ઇત્થન્નામસ્સ દમ્મી''તિ નામં ઉદ્ધરિત્વા દેતિ, સમ્મુખા દેન્તો ચ ભિક્ખુનો પાદમૂલે ચીવરં ઠપેત્વા ''ઇદં, ભન્તે, તુમ્હાકં દમ્મી''તિ વત્વા દેતિ, તદુભયથાપિ દેન્તો

પુગ્ગલસ્સ દેતિ નામાતિ અત્થો. ન કેવલં એકસ્સેવ દેન્તો પુગ્ગલસ્સ દેતિ નામ, અથ ખો અન્તેવાસિકાદીહિ સદ્ધિં દેન્તોપિ પુગ્ગલસ્સ દેતિ નામાતિ દસ્સેતું "**સચે પના**"તિઆદિમાહ. તત્થ **ઉદ્દેસં ગહેતું આગતો**તિ તસ્સ સન્તિકે ઉદ્દેસં અગ્ગહિતપુબ્બસ્સપિ ઉદ્દેસં ગણ્હિસ્સામીતિ આગતકાલતો પટ્ઠાય અન્તેવાસિકભાવૂપગમનતો વુત્તં. **ગહેત્વા ગચ્છન્તો**તિ પરિનિટ્ઠિતઉદ્દેસો હુત્વા ગચ્છન્તો. **વત્તં કત્વા ઉદ્દેસપરિપુચ્છાદીનિ ગહેત્વા વિચરન્તાનન્**તિ ઇદં "ઉદ્દેસન્તેવાસિકાન"ન્તિ ઇમસ્સેવ વિસેસનં. તેન ઉદ્દેસકાલે આગન્ત્વા ઉદ્દેસં ગહેત્વા ગન્ત્વા અઞ્ઞત્થ નિવસન્તે અનિબદ્ધચારિકે નિવત્તેતિ.

એવં ચીવરક્ખન્ધકે (મહાવ॰ ૩૭૯) આગતઅટ્ઠમાતિકાવસેન ચીવરવિભજનં દસ્સેત્વા ઇદાનિ તસ્મિંયેવ ચીવરક્ખન્ધકે મજ્ઝે આગતેસુ વત્થૂસુ આગતનયં નિવત્તેત્વા દસ્સેન્તો "**સચે કોચિ ભિક્ખૂ**"તિઆદિમાહ. **તત્થ કિં કાતબ્બન્**તિ પુચ્છાય **તસ્સેવ તાનિ ચીવરાની**તિ વિસ્સજ્જના, સેસાનિ ઞાપકાદિવસેન વુત્તાનિ. **પઞ્ચ માસે**તિ અચ્ચન્તસંયોગે ઉપયોગવચનં. **વડ્ઢિં પયોજેત્વા ઠપિતઉપનિક્ખેપતો**તિ વસ્સાવાસિકત્થાય વેય્યાવચ્ચકરેહિ વડ્ઢિં પયોજેત્વા ઠપિતઉપનિક્ખેપતો. **તત્રુપ્પાદતો**તિ નાળિકેરારામાદિતત્રુપ્પાદતો. અટ્ઠકથાયં પન "ઇદં ઇધ વસ્સંવુત્થસઙ્ઘસ્સ દેમાતિ વા વસ્સાવાસિકં દેમાતિ વા વત્વા દિન્નં તં અનત્થતકથિનસ્સપિ પઞ્ચ માસે પાપુણાતી"તિ વુત્તં, તં વસ્સાવાસિકલાભવસેન ઉપ્પન્ને લબ્ભમાનવિસેસં દસ્સેતું વુત્તં. તત્થ **ઇધાતિ** અભિલાપમત્તમેવેતં, ઇધ-સદ્દં વિના "વસ્સંવુત્થસઙ્ઘસ્સ દેમા"તિ વુત્તેપિ સો એવ નયો. **અનત્થતકથિનસ્સપિ પઞ્ચ માસે પાપુણાતી**તિ વસ્સાવાસિકલાભવસેન ઉપ્પન્નત્તા અનત્થતકથિનસ્સપિ વુત્થવસ્સસ્સ પઞ્ચ માસે પાપુણાતિ, તતો પરં પન ઉપ્પન્નવસ્સાવાસિકં પુચ્છિતબ્બં "કિં અતીતવસ્સે ઇદં વસ્સાવાસિકં, ઉદાહુ અનાગતવસ્સે"તિ. તત્થ **તતો પરન્**તિ પઞ્ચમાસતો પરં, ગિમ્હાનસ્સ પઠમદિવસતો પટ્ઠાયાતિ અત્થો.

ઠિતિકા પન ન તિટ્ઠતીતિ એત્થ અટ્ઠિતાય ઠિતિકાય પુન અઞ્ઞસ્મિં ચીવરે ઉપ્પન્ને સચે એકો ભિક્ખુ આગચ્છતિ, મજ્ઝે છિન્દિત્વા દ્વીહિપિ ગહેતબ્બં. ઠિતાય પન ઠિતિકાય પુન અઞ્ઞસ્મિં ચીવરે ઉપ્પન્ને સચે નવકતરો આગચ્છતિ, ઠિતિકા હેટ્ઠા ગચ્છતિ. સચે વુડ્ઢતરો આગચ્છતિ, ઠિતિકા ઉદ્ધં આરોહતિ. અથ અઞ્ઞો નત્થિ, પુન અત્તનો પાપેત્વા ગહેતબ્બં. **દુગ્ગહિતાની**તિ અગ્ગહિતાનિ, સઙ્ઘિકાનેવ હોન્તીતિ અત્થો. "**પાતિતે કુસે**"તિ એકકોટ્ઠાસે કુસદણ્ડકે પાતિતમત્તે સચેપિ ભિક્ખુસહસ્સં હોતિ, ગહિતમેવ નામ ચીવરં. "નાકામા ભાગો દાતબ્બો"તિ અટ્ઠકથાવચનં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૬૩), તત્થ **ગહિતમેવ નામા**તિ "ઇમસ્સ ઇદં પત્ત"ન્તિ કિઞ્ચાપિ ન વિદિતં, તે પન ભાગા અત્થતો તેસં પત્તાયેવાતિ અધિપ્પાયો.

સત્તાહવારેન અરુણમેવ ઉટ્ઠાપેતીતિ ઇદં નાનાસીમવિહારેસુ કત્તબ્બનયેન એકસ્મિમ્પિ વિહારે દ્વીસુ સેનાસનેસુ નિવુત્થભાવદસ્સનત્થં વુત્તં, અરુણુટ્ઠાપનેનેવ તત્થ વુત્થો હોતિ, ન પન વસ્સચ્છેદપરિહારાય. અન્તોઉપચારસીમાય હિ યત્થ કત્થચિ અરુણં ઉટ્ઠાપેન્તો અત્તના ગહિતસેનાસનં અપ્પવિટ્ઠોપિ વુત્થવસ્સો એવ હોતિ. ગહિતસેનાસને પન નિવુત્થો નામ ન હોતિ, તત્થ અરુણુટ્ઠાપને સતિ હોતિ. તેનાહ "**પુરિમસ્મિં બહુતરં નિવસતિ નામા**"તિ. એતેન ચ ઇતરસ્મિં સત્તાહવારેનપિ અરુણુટ્ઠાપને સતિ એવ અપ્પતરં નિવસતિ નામ હોતિ, નાસતીતિ દીપિતં હોતિ. **ઇદન્**તિ એકાધિપ્પાયદાનં. **નાનાલાભેહી**તિઆદીસુ નાના વિસું વિસું લાભો એતેસૂતિ નાનાલાભા, દ્વે વિહારા, તેહિ **નાનાલાભેહિ**. નાના વિસું વિસું પાકારાદીહિ પરિચ્છિન્નો ઉપચારો એતેસન્તિ નાનૂપચારા, તેહિ **નાનૂપચારેહિ. એકસીમવિહારેહી**તિ એકસીમાયં દ્વીહિ વિહારેહીતિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૩૬૪) વુત્તં. **નાનાલાભેહી**તિ વિસું વિસું નિબદ્ધવસ્સાવાસિકલાભેહિ. **નાનૂપચારેહી**તિ નાનાપરિક્ખેપનાનાદ્વારેહિ. **એકસીમવિહારેહી**તિ દ્વિન્નં વિહારાનં એકેન પાકારેન પરિક્ખિત્તત્તા એકાય

ઉપચારસીમાય અન્તોગતેહિ દ્વીહિ વિહારેહીતિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૩૬૪). **સેનાસનગ્ગાહો પટિપ્પસ્સમ્ભતી**તિ પઠમં ગહિતો પટિપ્પસ્સમ્ભતિ. **તત્થા**તિ યત્થ સેનાસનગ્ગાહો પટિપ્પસ્સમ્ભતિ, તત્થ.

૨૦૭. ભિક્ખુસ્સ કાલકતેતિ એત્થ કાલકત-સદ્દો ભાવસાધનોતિ આહ "**કાલકિરિયાયા**"તિ. પાળિયં ગિલાનુપટ્ઠાકાનં ચીવરદાને સામણેરાનં તિચીવરાધિટ્ઠાનાભાવા ''ચીવરઞ્ચ પત્તઞ્ચા''તિઆદિ સબ્બત્થ વુત્તં.

૨૦૮. સચેપિ સહસ્સં અગ્ઘતિ, ગિલાનુપટ્ઠાકાનઞ્ઞેવ દાતબ્બન્તિ સમ્બન્ધો. **અઞ્ઞ**ન્તિ તિચીવરપત્તતો અઞ્ઞં. **અપ્પગ્ઘ**ન્તિ અતિજિણ્ણાદિભાવેન નિહીનં. **તતો**તિ અવસેસપરિક્ખારતો. **સબ્બ**ન્તિ પત્તં ચીવરઞ્ચ. **તત્થ તત્થ સઙ્ઘસ્સેવા**તિ તસ્મિં તસ્મિં વિહારે સઙ્ઘસ્સેવ. ભિક્ખુનો કાલકતટ્ઠાનં સન્ધાય ''ઇધા''તિ વત્તબ્બે ''તત્થા''તિ વુત્તત્તા વિચ્છાવચનત્તા ચ પરિક્ખારસ્સ ઠપિતટ્ઠાનં વુત્તન્તિ વિઞ્ઞાયતિ. પાળિયં **અવિસ્સજ્જિકં અવેભઙ્ગિક**ન્તિ આગતાનાગતસ્સ ચાતુદ્દિસસ્સ સઙ્ઘસ્સેવ સન્તકં હુત્વા કસ્સચિ અવિસ્સજ્જિકં અવેભઙ્ગિકઞ્ચ ભવિતું અનુજાનામીતિ અત્થો. "**સન્તે પતિરૂપે ગાહકે**"તિ વુત્તત્તા ગાહકે અસતિ અદત્વા ભાજિતેપિ સુભાજિતમેવાતિ દટ્ઠબ્બં. **દક્ખિણોદકં પમાણ**ન્તિ એત્થ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૩૭૬) તાવ "**યત્થ પન દક્ખિણોદકં પમાણ**ન્તિ ભિક્ખૂ યસ્મિં રટ્ઠે દક્ખિણોદકપટિગ્ગહણમત્તેનપિ દેય્યધમ્મસ્સ સામિનો હોન્તીતિ અધિપ્પાયો''તિ વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૩૭૬) પન "**દક્ખિણોદકં પમાણ**ન્તિ એત્તકાનિ ચીવરાનિ દસ્સામીતિ પઠમં ઉદકં પાતેત્વા પચ્છા દેન્તિ, તં યેહિ ગહિતં, તે ભાગિનોવ હોન્તીતિ અધિપ્પાયો''તિ વુત્તં. **પરસમુદ્દે**તિ જમ્બુદીપે. તમ્બપણ્ણિદીપઞ્હિ ઉપાદાયેસ એવં વુત્તો.

''મતકચીવરં અધિટ્ઠાતી''તિ એત્થ મગ્ગં ગચ્છન્તો તસ્સ કાલકિરિયં સુત્વા અવિહારટ્ઠાને ચે દ્વાદસહત્થબ્ભન્તરે અઞ્ઞેસં ભિક્ખૂનં અભાવં ઞત્વા ''ઇદં ચીવરં મય્હં પાપુણાતી''તિ અધિટ્ઠાતિ, સ્વાધિટ્ઠિતં. તેન ખો પન સમયેન અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ બહુભણ્ડો બહુપરિક્ખારો કાલકતો હોતિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું, ''ભિક્ખુસ્સ, ભિક્ખવે, કાલકતે સઙ્ઘો સામી પત્તચીવરે. અપિચ ગિલાનુપટ્ઠાકા બહુપકારા, અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તિચીવરઞ્ચ પત્તઞ્ચ ગિલાનુપટ્ઠાકાનં દાતું. યં તત્થ લહુભણ્ડં લહુપરિક્ખારં, તં સમ્મુખીભૂતેન સઙ્ઘેન ભાજેતું. યં તત્થ ગરુભણ્ડં ગરુપરિક્ખારં, તં આગતાનાગતસ્સ ચાતુદ્દિસસ્સ સઙ્ઘસ્સ અવિસ્સજ્જિકં અવેભઙ્ગિક''ન્તિ (મહાવ॰ ૩૬૯) ઇમિના પાઠેન ભગવા સબ્બઞ્ઞૂ ભિક્ખૂનં આમિસદાયજ્જં વિચારેસિ.

તત્થ તિચીવરપત્તઅવસેસલહુભણ્ડગરુભણ્ડવસેન આમિસદાયજ્જં તિવિધં હોતિ. તેસુ **તિચીવરપત્તં** ગિલાનુપટ્ઠાકસ્સ ભાગો હોતિ, **અવસેસલહુભણ્ડં** સમ્મુખીભૂતસઙ્ઘસ્સ, પઞ્ચવીસતિવિધ **ગરુભણ્ડં** ચાતુદ્દિસસઙ્ઘસ્સ. ઇમિના ઇતો તિવિધભણ્ડતો અઞ્ઞં ભિક્ખુભણ્ડં નામ નત્થિ, ઇમેહિ તિવિધેહિ પુગ્ગલેહિ અઞ્ઞો દાયાદો નામ નત્થીતિ દસ્સેતિ. ઇદાનિ પન વિનયધરા ''ભિક્ખૂનં અકપ્પિયભણ્ડં ગિહિભૂતા ઞાતકા લભન્તી''તિ વદન્તિ, તં કસ્માતિ ચે? ''યે તસ્સ ધને ઇસ્સરા ગહટ્ઠા વા પબ્બજિતા વા, તેસં દાતબ્બ''ન્તિ અટ્ઠકથાયં આગતત્તાતિ. સચ્ચં આગતો, સો પન પાઠો વિસ્સાસગ્ગાહવિસયે આગતો, ન દાયજ્જગહણટ્ઠાને. ''ગહટ્ઠા વા પબ્બજિતા વા''ઇચ્ચેવ આગતો, ન ''ઞાતકા અઞ્ઞાતકા વા''તિ, તસ્મા ઞાતકા વા હોન્તુ અઞ્ઞાતકા વા, યે તં ગિલાનં ઉપટ્ઠહન્તિ, તે ગિલાનુપટ્ઠાકભાગભૂતસ્સ ધનસ્સ ઇસ્સરા ગહટ્ઠપબ્બજિતા, અન્તમસો માતુગામાપિ. તે સન્ધાય ''તેસં દાતબ્બ''ન્તિ વુત્તં, ન પન યે ગિલાનં નુપટ્ઠહન્તિ, તે સન્ધાય. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૬૯) ''ગિલાનુપટ્ઠાકો નામ ગિહી વા હોતુ પબ્બજિતો વા, અન્તમસો માતુગામોપિ, સબ્બે ભાગં લભન્તી''તિ.

અથ વા યો ભિક્ખુ અત્તનો જીવમાનકાલેયેવ સબ્બં અત્તનો પરિક્ખારં નિસ્સજ્જિત્વા કસ્સચિ ઞાતકસ્સ વા અઞ્ઞાતકસ્સ વા ગહટ્ઠસ્સ વા પબ્બજિતસ્સ વા અદાસિ, કોચિ ચ ઞાતકો વા અઞ્ઞાતકો વા ગહટ્ઠો વા પબ્બજિતો વા વિસ્સાસં અગ્ગહેસિ, તાદિસે સન્ધાય ''યે તસ્સ ધનસ્સ ઇસ્સરા ગહટ્ઠા વા પબ્બજિતા વા, તેસં દાતબ્બ''ન્તિ વુત્તં, ન પન અતાદિસે ઞાતકે. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૬૯) ''સચે પન સો જીવમાનોયેવ સબ્બં અત્તનો પરિક્ખારં નિસ્સજ્જિત્વા કસ્સચિ અદાસિ, કોચિ વા વિસ્સાસં અગ્ગહેસિ, યસ્સ દિન્નં, યેન ચ ગહિતં, તસ્સેવ હોતિ, તસ્સ રુચિયા એવ ગિલાનુપટ્ઠાકા લભન્તી''તિ. એવં હોતુ, કપ્પિયભણ્ડે પન કથન્તિ? તમ્પિ ''ગિહિઞાતકાનં દાતબ્બ''ન્તિ પાળિયં વા અટ્ઠકથાયં વા ટીકાસુ વા નત્થિ, તસ્મા વિચારેતબ્બમેતં.

ચીવરભાજનકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

પિણ્ડપાતભાજનકથાવણ્ણના

૨૦૯. ઇદાનિ પિણ્ડપાતભાજનવિનિચ્છયં કથેતું ''**પિણ્ડપાતભાજને પના**''તિઆદિમાહ. તત્થ સેનાસનક્ખન્ધકે સેનાસનભાજનેયેવ પઠમં આગતેપિ ચતુપચ્ચયભાજનવિનિચ્છયત્તા પચ્ચયાનુક્કમેન પિણ્ડપાતભાજનં પઠમં દસ્સેતિ. પિણ્ડપાતભાજને પન સઙ્ઘભત્તાદીસુ અયં વિનિચ્છયોતિ સમ્બન્ધો. કથં એતાનિ સઙ્ઘભત્તાદીનિ ભગવતા અનુઞ્ઞાતાનીતિ આહ ''**અનુજાનામિ…પે॰… અનુઞ્ઞાતેસૂ**''તિ. સઙ્ઘસ્સ અત્થાય આભતં ભત્તં **સઙ્ઘભત્તં** યથા ''આગન્તુકસ્સ આભતં ભત્તં આગન્તુકભત્ત''ન્તિ. સઙ્ઘતો ઉદ્દિસ્સ ઉદ્દિસિત્વા દાતબ્બં ભત્તં **ઉદ્દેસભત્તં**. નિમન્તેત્વા દાતબ્બં ભત્તં **નિમન્તનભત્તં**. સલાકં પાતેત્વા ગાહેતબ્બં ભત્તં **સલાકભત્તં**. પક્ખે પક્ખદિવસે દાતબ્બં ભત્તં **પક્ખભત્તં**. ઉપોસથે ઉપોસથદિવસે દાતબ્બં ભત્તં **ઉપોસથભત્તં**. પાટિપદે ઉપોસથદિવસતો દુતિયદિવસે દાતબ્બં ભત્તં **પાટિપદભત્ત**ન્તિ વિગ્ગહો. **ઠિતિકા નામ નત્થી**તિ સઙ્ઘત્થેરતો પટ્ઠાય વસ્સગ્ગેન ગાહણં ઠિતિકા નામ.

અત્તનો વિહારદ્વારેતિ વિહારસ્સ દ્વારકોટ્ઠકસમીપં સન્ધાય વુત્તં. **ભોજનસાલાયા**તિ ભત્તુદ્દેસટ્ઠાનભૂતાય ભોજનસાલાયં. **વસ્સગ્ગેના**તિ વસ્સકોટ્ઠાસેન. **દિન્નં પના**તિ વત્વા યથા સો દાયકો વદતિ, તં વિધિં દસ્સેતું ''**સઙ્ઘતો ભન્તે**''તિઆદિમાહ. **અન્તરઘરે**તિ અન્તોગેહે. **અન્તોઉપચારગતાન**ન્તિ એત્થ ગામદ્વારવીથિચતુક્કેસુ દ્વાદસહત્થબ્ભન્તરં ઉપચારો નામ.

અન્તરઘરસ્સ ઉપચારે પન લબ્ભમાનવિસેસં દસ્સેતું ''**ઘરૂપચારો ચેત્થા**''તિઆદિમાહ. **એકવળઞ્જ**ન્તિ એકેન દ્વારેન વળઞ્જિતબ્બં. **નાનાનિવેસનેસૂ**તિ નાનાકુલસ્સ નાનૂપચારેસુ નિવેસનેસુ. લજ્જી પેસલો અગતિગમનં વજ્જેત્વા મેધાવી ચ ઉપપરિક્ખિત્વા ઉદ્દિસતીતિ આહ ''**પેસલો લજ્જી મેધાવી ઇચ્છિતબ્બો**''તિ. **નિસિન્નસ્સપિ નિદ્દાયન્તસ્સપી**તિ અનાદરે સામિવચનં, વુડ્ઢતરે નિદ્દાયન્તે નવકસ્સ ગાહિતં સુગ્ગાહિતન્તિ અત્થો. **તિચીવરપરિવારં વા**તિ એત્થ ''ઉદકમત્તલાભી વિય અઞ્ઞોપિ ઉદ્દેસભત્તં અલભિત્વા વત્થાદિઅનેકપ્પકારકં લભતિ ચે, તસ્સેવ ત''ન્તિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. અત્તનો રુચિવસેન યં કિઞ્ચિ વત્વા આહરિતું વિસ્સજ્જિતત્તા **વિસ્સટ્ઠદૂતો** નામ. **યં ઇચ્છતી**તિ ''ઉદ્દેસભત્તં દેથા''તિઆદીનિ વદન્તો યં ઇચ્છતિ. **પુચ્છાસભાગેના**તિ પુચ્છાસદિસેન.

''**એકા કૂટટ્ઠિતિકા નામ હોતી**''તિ વત્વા તમેવ ઠિતિકં વિભાવેન્તો ''**રઞ્ઞો વા હી**''તિઆદિમાહ. અઞ્ઞેહિ ઉદ્દેસભત્તાદીહિ અમિસ્સેત્વા વિસુંયેવ ઠિતિકાય ગહેતબ્બત્તા ''**એકચારિકભત્તાની**''તિ વુત્તં. **થેય્યાય હરન્તી**તિ પત્તહારકા હરન્તિ. **ગીવા હોતી**તિ આણાપકસ્સ ગીવા હોતિ. **સબ્બં પત્તસ્સામિકસ્સ હોતી**તિ ચીવરાદિકમ્પિ સબ્બં પત્તસ્સામિકસ્સેવ હોતિ, ''મયા ભત્તમેવ સન્ધાય વુત્તં, ન ચીવરાદિ''ન્તિ વત્વા ગહેતું વટ્ટતીતિ અત્થો. **મનુસ્સાનં**

વચનં કાતું વટ્ટતીતિ વુત્તા ગચ્છન્તીતિ મનુસ્સાનં વચનં કાતું વટ્ટતીતિ તેન ભિક્ખુના વુત્તા ગચ્છન્તિ. **અકતભાગો નામા**તિ આગન્તુકભાગો નામ, અદિન્નપુબ્બભાગોતિ અત્થો. **સબ્બો સઙ્ઘો પરિભૂઞ્જતૂતિ વુત્તે**તિ એત્થ ''પઠમમેવ 'સબ્બસઙ્ઘિકભત્તં દેથા'તિ વત્વા પચ્છા 'સબ્બો સઙ્ઘો પરિભુઞ્જતૂ'તિ અવુત્તેપિ ભાજેત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બ''ન્તિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. **કિં આહરીયતીતિ અવત્વા**તિ ''કતરભત્તં તયા આહરીયતી''તિ દાયકં અપુચ્છિત્વા. **પકતિઠિતિકાયા**તિ ઉદ્દેસભત્તઠિતિકાય.

પિણ્ડપાતભાજનકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

નિમન્તનભત્તકથાવણ્ણના

૨૧૦. ''એત્તકે ભિક્ખૂ સઙ્ઘતો ઉદ્દિસિત્વા દેથા''તિઆદીનિ અવત્વા ''એત્તકાનં ભિક્ખૂનં ભત્તં દેથા''તિ વત્વા દિન્નં સઙ્ઘિકં નિમન્તનં નામ. **પિણ્ડપાતિકાનમ્પિ વટ્ટતી**તિ ભિક્ખાપરિયાયેન વુત્તત્તા વટ્ટતિ. **પટિપાટિયા**તિ લદ્ધપટિપાટિયા. **વિચ્છિન્દિત્વા**તિ ''ભત્તં ગણ્હથા''તિ પદં અવત્વા. તેનેવાહ ''**ભત્તન્તિ અવદન્તેના**''તિ. **આલોપસઙ્ખેપેના**તિ એકેકપિણ્ડવસેન. અયઞ્ચ નયો નિમન્તનેયેવ, ન ઉદ્દેસભત્તે. તસ્સ હિ એકસ્સ પહોનકપ્પમાણંયેવ ભાજેતબ્બં, તસ્મા ઉદ્દેસભત્તે આલોપટ્ઠિતિકા નામ નત્થિ.

આરુળ્હાયેવ માતિકં. સઙ્ઘતો અટ્ઠ ભિક્ખૂતિ એત્થ યે માતિકં આરુળ્હા, તે અટ્ઠ ભિક્ખૂતિ યોજેતબ્બં. ઉદ્દેસભત્તનિમન્તનભત્તાદિસઙ્ઘિકભત્તમાતિકાસુ નિમન્તનભત્તમાતિકાય ઠિતિકાવસેન આરુળ્હે ભત્તુદ્દેસકેન વા સયં વા સઙ્ઘતો ઉદ્દિસાપેત્વા ગહેત્વા ગન્તબ્બં, ન અત્તના રુચિતે ગહેત્વાતિ અધિપ્પાયો. **માતિકં આરોપેત્વા**તિ ''સઙ્ઘતો ગણ્હામી''તિઆદિના વુત્તમાતિકાભેદં દાયકસ્સ વિઞ્ઞાપેત્વાતિ અત્થો. ''**એકવાર**ન્તિ યાવ તસ્મિં આવાસે વસન્તિ ભિક્ખૂ , સબ્બે લભન્તી''તિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. અયં પનેત્થ અધિપ્પાયો – **એકવાર**ન્તિ ન એકદિવસં સન્ધાય વુત્તં, યત્તકા પન ભિક્ખૂ તસ્મિં આવાસે વસન્તિ, તે સબ્બે. એકસ્મિં દિવસે ગહિતભિક્ખૂ અઞ્ઞદા અગ્ગહેત્વા યાવ એકવારં સબ્બે ભિક્ખૂ ભોજિતા હોન્તીતિ જાનાતિ ચે, યે જાનન્તિ, તે ગહેત્વા ગન્તબ્બન્તિ. **પટિબદ્ધકાલતો પટ્ઠાયા**તિ તત્થેવ વાસસ્સ નિબદ્ધકાલતો પટ્ઠાય.

નિમન્તનભત્તકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

સલાકભત્તકથાવણ્ણના

૨૧૧. ઉપનિબન્ધિત્વાતિ લિખિત્વા. **ગામવસેનપી**તિ યેભુય્યેન સમલાભગામવસેનપિ. **બહૂનિ સલાકભત્તાની**તિ તિંસં વા ચત્તારીસં વા ભત્તાનિ. સચે હોન્તીતિ અજ્ઝાહરિત્વા યોજેતબ્બં. **સલ્લક્ખેત્વા**તિ તાનિ ભત્તાનિ પમાણવસેન સલ્લક્ખેત્વા. **નિગ્ગહેન દત્વા**તિ દૂરં ગન્તું અનિચ્છન્તસ્સ નિગ્ગહેન સમ્પટિચ્છાપેત્વા. **પુન વિહારં આગન્ત્વા**તિ એત્થ વિહારં અનાગન્ત્વા ભત્તં ગહેત્વા પચ્છા વિહારે અત્તનો પાપેત્વા ભુઞ્જિતુમ્પિ વટ્ટતિ. **એકગેહવસેના**તિ વીથિયમ્પિ એકપસ્સે ઘરપાળિયા વસેન. **ઉદ્દિસિત્વાપી**તિ ''અસુકકુલે સલાકભત્તાનિ તુય્હં પાપુણન્તી''તિ વત્વા.

૨૧૨. વારગામેતિ અતિદૂરત્તા વારેન ગન્તબ્બગામે. **સટ્ઠિતો વા પણ્ણાસતો વા**તિ દણ્ડકમ્મત્થાય ઉદકઘટં સન્ધાય વુત્તં. **વિહારવારો**તિ સબ્બભિક્ખૂસુ ભિક્ખાય ગતેસુ વિહારરક્ખણવારો. **નેસ**ન્તિ વિહારવારિકાનં.

ઠાતિકમ્મમેવાતિ વિહારરક્ખણકિચ્ચસ્સ પહોનકપટિપાદનમેવ. દૂરત્તા નિગ્ગહેત્વાપિ વારેન ગહેતબ્બો ગામો **વારગામો**. વિહારવારે નિયુત્તા **વિહારવારિકા**, વારેન વિહારરક્ખણકા. **અજ્ઝત્તન્તિ** પસાદઞ્ઞત્તં. **ઠાતિકમ્મમેવ ભવન્તીતિ** વિહારરક્ખણત્થાય સઙ્ઘેન દાતબ્બા અતિરેકલાભા હોન્તિ. **એકસ્સેવ પાપુણન્તીતિ** દિવસે દિવસે એકેકસ્સેવ પાપિતાનીતિ અત્થો. **સઙ્ઘનવકેન લદ્ધકાલે**તિ દિવસે દિવસે એકેકસ્સ પાપિતાનિ દ્વે તીણિ એકચારિકભત્તાનિ તેનેવ નિયામેન અત્તનો પાપુણનટ્ઠાને સઙ્ઘનવકેન લદ્ધકાલે.

યસ્સ કસ્સચિ સમ્મુખીભૂતસ્સ પાપેત્વાતિ એત્થ ''યેભુય્યેન ચે ભિક્ખૂ બહિસીમગતા હોન્તિ, સમ્મુખીભૂતસ્સ યસ્સ કસ્સચિ પાપેતબ્બં સભાગત્તા એકેન લદ્ધં સબ્બેસં હોતિ, તસ્મિમ્પિ અસતિ અત્તનો પાપેત્વા દાતબ્બ''ન્તિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. **રસસલાક**ન્તિ ઉચ્છુરસસલાકં. **સલાકવસેન પન ગાહિતત્તા ન સાદિતબ્બા**તિ ઇદં અસારુપ્પવસેન વુત્તં, ન ધુતઙ્ગભેદવસેન. ''સઙ્ઘતો નિરામિસસલાકા...પે॰... વટ્ટતિયેવા''તિ હિ વિસુદ્ધિમગ્ગે (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૨૬) વુત્તં. સારત્થદીપનિયમ્પિ (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૩૨૫) – સઙ્ઘતો નિરામિસસલાકાપિ વિહારે પક્કભત્તમ્પિ વટ્ટતિયેવાતિ સાધારણં કત્વા વિસુદ્ધિમગ્ગે (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૨૬) વુત્તત્તા, ''એવં ગાહિતે સાદિતબ્બં, એવં ન સાદિતબ્બ''ન્તિ વિસેસેત્વા અવુત્તત્તા ચ ''ભેસજ્જાદિસલાકાયો ચેત્થ કિઞ્ચાપિ પિણ્ડપાતિકાનમ્પિ વટ્ટન્તિ, સલાકવસેન પન ગાહિતત્તા ન સાદિતબ્બા''તિ એત્થ અધિપ્પાયો વીમંસિતબ્બો. યદિ હિ ભેસજ્જાદિસલાકા સલાકવસેન ગાહિતા ન સાદિતબ્બા સિયા, ''સઙ્ઘતો નિરામિસસલાકા વટ્ટતિયેવા''તિ ન વદેય્ય, ''અતિરેકલાભો સઙ્ઘભત્તં ઉદ્દેસભત્ત''ન્તિઆદિવચનતો (મહાવ॰ ૧૨૮) ચ ''અતિરેકલાભં પટિક્ખિપામી''તિ સલાકવસેન ગાહેતબ્બં ભત્તમેવ પટિક્ખિત્તં, ન ભેસજ્જં. સઙ્ઘભત્તાદીનિ હિ ચુદ્દસ ભત્તાનિયેવ તેન ન સાદિતબ્બાનીતિ વુત્તાનિ. ખન્ધકભાણકાનં વા મતેન ઇધ એવં વુત્તન્તિ ગહેતબ્બન્તિ વુત્તં. અગ્ગતો દાતબ્બા ભિક્ખા **અગ્ગભિક્ખા**. **અગ્ગભિક્ખામત્ત**ન્તિ એકકટચ્છુભિક્ખામત્તં. **લદ્ધા વા અલદ્ધા વા સ્વેપિ ગણ્હેય્યાસી**તિ લદ્ધેપિ અપ્પમત્તતાય વુત્તં. તેનાહ **''યાવદત્થં લભતિ...પે॰... અલભિત્વા સ્વે ગણ્હેય્યાસીતિ વત્તબ્બો''**તિ. **અગ્ગભિક્ખમત્ત**ન્તિ હિ એત્થ **મત્ત**-સદ્દો બહુભાવં નિવત્તેતિ.

સલાકભત્તં નામ વિહારેયેવ ઉદ્દિસીયતિ વિહારમેવ સન્ધાય દીયમાનત્તાતિ આહ ''**વિહારે અપાપિતં પના**''તિઆદિ. **તત્ર આસનસાલાયા**તિ તસ્મિં ગામે આસનસાલાય. **વિહારં આનેત્વા ગાહેતબ્બ**ન્તિ તથા વત્વા તસ્મિં દિવસે દિન્નભત્તં વિહારમેવ આનેત્વા ઠિતિકાય ગાહેતબ્બં. **તત્થા**તિ તસ્મિં દિસાભાગે. **તં ગહેત્વા**તિ તં વારગામસલાકં અત્તના ગહેત્વા. **તેના**તિ યો અત્તનો પત્તવારગામે સલાકં દિસાગમિકસ્સ અદાસિ, તેન. **અનતિક્કમન્તેયેવ તસ્મિં તસ્સ સલાકા ગાહેતબ્બા**તિ યસ્મા ઉપચારસીમટ્ઠસ્સેવ સલાકા પાપુણાતિ, તસ્મા તસ્મિં દિસંગમિકે ઉપચારસીમં અનતિક્કન્તેયેવ તસ્સ દિસંગમિકસ્સ પત્તસલાકા અત્તનો પાપેત્વા ગાહેતબ્બા.

દેવસિકં પાપેતબ્બાતિ ઉપચારસીમાયં ઠિતસ્સ યસ્સ કસ્સચિ વસ્સગ્ગેન પાપેતબ્બા. એવં એતેસુ અનાગતેસુ આસન્નવિહારે ભિક્ખૂનં ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ, ઇતરથા સઙ્કિકં હોતિ. **અનાગતદિવસે**તિ એત્થ કથં તેસં ભિક્ખૂનં આગતાનાગતભાવો વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? યસ્મા તતો તતો આગતા ભિક્ખૂ તસ્મિં ગામે આસનસાલાય સન્નિપતન્તિ, તસ્મા તેસં આગતાનાગતભાવો સક્કા વિઞ્ઞાતું. **અમ્હાકં ગોચરગામે**તિ સલાકભત્તદાયકાનં ગામે. **ભુઞ્જિતું આગચ્છન્તી**તિ ''મહાથેરો એકકોવ વિહારે ઓહીનો અવસ્સં સબ્બસલાકા અત્તનો પાપેત્વા ઠિતો''તિ મઞ્ઞમાના આગચ્છન્તિ.

સલાકભત્તકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

પક્ખિકભત્તાદિકથાવણ્ણના

૨૧૩. અભિલક્ખિતેસુ ચતૂસુ પક્ખદિવસેસુ દાતબ્બં ભત્તં **પક્ખિકં**. **અભિલક્ખિતેસૂ**તિ એત્થ **અભી**તિ ઉપસારમત્તં, લક્ખણિયેસુઇચ્ચેવત્થો, ઉપોસથસમાદાનધમ્મસ્સવનપૂજાસક્કારાદિકરણત્થં લક્ખિતબ્બેસુ સલ્લક્ખેતબ્બેસુ ઉપલક્ખેતબ્બેસૂતિ વુત્તં હોતિ. **સ્વે પક્ખોતિ અજ્જપક્ખિકં ન ગાહેતબ્બ**ન્તિ અટ્ઠમિયા ભુઞ્જિતબ્બં, સત્તમિયા ભુઞ્જનત્થાય ન ગાહેતબ્બં, દાયકેહિ નિયમિતદિવસેનેવ ગાહેતબ્બન્તિ અત્થો. તેનાહ "**સચે પના**"તિઆદિ. **સ્વે લૂખ**ન્તિ અજ્જ આવાહમઙ્ગલાદિકરણતો અતિપણીતં ભોજનં કરીયતિ, સ્વે તથા ન ભવિસ્સતિ, અજ્જેવ ભિક્ખૂ ભોજેસ્સામાતિ અધિપ્પાયો. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૩૨૫) પન અઞ્ઞથા વુત્તં. પક્ખિકભત્તતો ઉપોસથિકભત્તસ્સ ભેદં દસ્સેન્તો આહ "**ઉપોસથઙ્ગાનિ સમાદિયિત્વા**"તિઆદિ. ઉપોસથે દાતબ્બં ભત્તં **ઉપોસથિકં**.

પક્ખિકભત્તાદિકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

આગન્તુકભત્તાદિકથાવણ્ણના

૨૧૪. **નિબન્ધાપિત**ન્તિ ''અસુકવિહારે આગન્તુકા ભુઞ્જન્તૂ''તિ નિયમિતં. **ગમિકો આગન્તુકભત્તમ્પી**તિ ગામન્તરતો આગન્ત્વા અવૂપસન્તેન ગમિકચિત્તેન વસિત્વા પુન અઞ્ઞત્થ ગચ્છન્તં સન્ધાય વુત્તં, આવાસિકસ્સ પન ગન્તુકામસ્સ ગમિકભત્તમેવ લબ્ભતિ. "**લેસં ઓડ્ડેત્વા**"તિ વુત્તત્તા લેસાભાવેન યાવ ગમનપરિબન્ધો વિગચ્છતિ, તાવ ભુઞ્જિતું વટ્ટતીતિ ઞાપિતન્તિ દટ્ઠબ્બં.

ધુરભત્તાદિકથાવણ્ણના

૨૧૫. **તણ્ડુલાદીનિ પેસેન્તિ**...પે॰... **વટ્ટતી**તિ અભિહટભિક્ખત્તા વટ્ટતિ.

૨૧૬. **તથા પટિગ્ગહિતત્તા**તિ ભિક્ખાનામેન પટિગ્ગહિતત્તા. **પત્તં પૂરેત્વા થકેત્વા દિન્ન**ન્તિ ''ગુળકભત્તં દેમા''તિ દિન્નં. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

પિણ્ડપાતભાજનકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

ગિલાનપચ્ચયભાજનકથાવણ્ણના

૨૧૭. ઇતો પરં પચ્ચયાનુક્કમેન સેનાસનભાજનકથાય વત્તબ્બાયપિ તસ્સા મહાવિસયત્તા, ગિલાનપચ્ચયભાજનીયકથાય પન અપ્પવિસયત્તા, પિણ્ડપાતભાજનીયકથાય અનુલોમત્તા ચ તદનન્તરં તં દસ્સેતુમાહ "**ગિલાનપચ્ચયભાજનીયં પના**"તિઆદિ. તત્થ **રાજરાજમહામત્તા**તિ ઉપલક્ખણમત્તમેવેતં. બ્રાહ્મણમહાસાલગહપતિમહાસાલાદયોપિ એવં કરોન્તિયેવ. **ઘણ્ટિં પહરિત્વા**તિઆદિ હેટ્ઠા વુત્તનયત્તા ચ પાકટત્તા ચ સુવિઞ્ઞેય્યમેવ. **ઉપચારસીમં**...પે॰... **ભાજેતબ્બ**ન્તિ ઇદં સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ દિન્નત્તા વુત્તં. **કુમ્ભં પન આવજ્જેત્વા**તિ કુમ્ભં દિસામુખં કત્વા. **સચે થિનં સપ્પિ હોતી**તિ કક્ખળં સપ્પિ હોતિ. **થોકં થોકમ્પિ પાપેતું વટ્ટતી**તિ એવં કતે ઠિતિકાપિ તિટ્ઠતિ. **સિઙ્ગિવેરમરિચાદિભેસજ્જમ્પિ અવસેસપત્તથાલકાદિસમણપરિક્ખારોપી**તિ ઇમિના ન કેવલં ભેસજ્જમેવ ગિલાનપચ્ચયો હોતિ, અથ ખો અવસેસપરિક્ખારોપિ ગિલાનપચ્ચયે અન્તોગધોયેવાતિ દસ્સેતિ.

ગિલાનપચ્ચયભાજનકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

સેનાસનગ્ગાહકથાવણ્ણના

૨૧૮. સેનાસનભાજનકથાયં **સેનાસનગ્ગાહે વિનિચ્છયો**તિ સેનાસનભાજનમેવાહ. તત્થ ઉતુકાલે સેનાસનગ્ગાહો ચ વસ્સાવાસે સેનાસનગ્ગાહો ચાતિ કાલવસેન સેનાસનગ્ગાહો નામ દુવિધો હોતીતિ યોજના. તત્થ **ઉતુકાલે**તિ હેમન્તગિમ્હાનઉતુકાલે. **વસ્સાવાસે**તિ વસ્સાનકાલે. ભિક્ખું ઉટ્ઠાપેત્વા સેનાસનં દાતબ્બં, અકાલો નામ નત્થિ દાયકેહિ ''આગતાનાગતસ્સ ચાતુદ્દિસસ્સ સઙ્ઘસ્સ દમ્મી''તિ દિન્નસઙ્ઘિકસેનાસનત્તા. **એકેકં પરિવેણ**ન્તિ એકેકસ્સ ભિક્ખુસ્સ એકેકં પરિવેણં. **તત્થા**તિ તસ્મિં લદ્ધપરિવેણે. **દીઘસાલા**તિ ચઙ્કમનસાલા. **મણ્ડલમાળો**તિ ઉપટ્ઠાનસાલા. **અનુદહતી**તિ પીળેતિ. **અદાતું ન લભતી**તિ ઇમિના સઞ્ચિચ્ચ અદેન્તસ્સ પટિબાહને પવિસનતો દુક્કટન્તિ દીપેતિ. **જમ્બુદીપે પના**તિ અરિયદેસે ભિક્ખૂ સન્ધાય વુત્તં. તે કિર તથા પઞ્ઞાપેન્તિ.

૨૧૯. ન ગોચરગામો ઘટ્ટેતબ્બોતિ વુત્તમેવત્થં વિભાવેતિ **"ન તત્થ મનુસ્સા વત્તબ્બા"**તિઆદિના. **વિતક્કં છિન્દિત્વા**તિ ''ઇમિના નીહારેન ગચ્છન્તં દિસ્વા નિવારેત્વા પચ્ચયે દસ્સન્તી''તિ એવરૂપં વિતક્કં અનુપ્પાદેત્વા. **તેસુ ચે એકો**તિ તેસુ મનુસ્સેસુ એકો પણ્ડિતપુરિસો. **ભણ્ડપટિચ્છાદન**ન્તિ પટિચ્છાદનભણ્ડં, સરીરપટિચ્છાદનં ચીવરન્તિ અત્થો. **સુદ્ધચિત્તત્તાવ અનવજ્જ**ન્તિ ઇદં પુચ્છિતક્ખણે કારણાચિક્ખણં સન્ધાય વુત્તં ન હોતિ અસુદ્ધચિત્તસ્સપિ પુચ્છિતપઞ્હવિસ્સજ્જને દોસાભાવા. એવં પન ગતે મં પુચ્છિસ્સન્તીતિ સઞ્ઞાય અગમનં સન્ધાય વુત્તન્તિ દટ્ઠબ્બં.

પટિજગ્ગિતબ્બાનીતિ ખણ્ડફુલ્લાભિસઙ્ખરણસમ્મજ્જનાદીહિ પટિજગ્ગિતબ્બાનિ. **મુણ્ડવેદિકાયા**તિ ચેતિયસ્સ હમ્મિયવેદિકાય ઘટાકારસ્સ ઉપરિ ચતુરસ્સવેદિકાય. **કત્થ પુચ્છિતબ્બ**ન્તિ પુચ્છાય યતો પકતિયા લબ્ભતિ, તત્થ પુચ્છિતબ્બન્તિ વિસ્સજ્જના. **કસ્મા પુચ્છિતબ્બ**ન્તિઆદિ યતો પકતિયા લબ્ભતિ, તત્થાપિ પુચ્છનસ્સ કારણસન્દસ્સનત્થં વુત્તં. **પટિક્કમ્મા**તિ વિહારતો અપસક્કિત્વા. તમત્થં દસ્સેન્તો **"યોજનદ્વિયોજનન્તરે હોતી"**તિ આહ. **ઉપનિક્ખેપ**ન્તિ ખેત્તં વા નાળિકેરાદિઆરામં વા કહાપણાદીનિ વા આરામિકાનં નિય્યાતેત્વા ''ઇતો ઉપ્પન્ના વડ્ઢિ વસ્સાવાસિકત્થાય હોતૂ''તિ દિન્નં. **વત્તં કત્વા**તિ તસ્મિં સેનાસને કત્તબ્બવત્તં કત્વા. **ઇતિ સદ્ધાદેય્યે**તિ એવં હેટ્ઠા વુત્તનયેન સદ્ધાય દાતબ્બે વસ્સાવાસિકલાભવિસયેતિ અત્થો.

વત્થુ પનાતિ તત્રુપ્પાદે ઉપ્પન્નરૂપિયં, તઞ્ચ ''તતો ચતુપચ્ચયં પરિભુઞ્જથા''તિ દિન્નખેત્તાદિતો ઉપ્પન્નત્તા કપ્પિયકારકાનં હત્થે ''કપ્પિયભણ્ડં પરિભુઞ્જથા''તિ દાયકેહિ દિન્નવત્થુસદિસં હોતીતિ આહ **"કપ્પિયકારકાનઞ્હી"**તિઆદિ. **સઙ્ઘસુટ્ઠુતાયા**તિ સઙ્ઘસ્સ હિતાય . **પુગ્ગલવસેનેવ કાતબ્બ**ન્તિ પરતો વક્ખમાનનયેન ભિક્ખૂ ચીવરેન કિલમન્તિ, એત્તકં નામ તણ્ડુલભાગં ભિક્ખૂનં ચીવરં કાતું રુચ્ચતીતિઆદિના પુગ્ગલપરામાસવસેનેવ કાતબ્બં, ''સઙ્ઘો ચીવરેન કિલમતી''તિઆદિના પન સઙ્ઘપરામાસવસેન ન કાતબ્બં. **કપ્પિયભણ્ડવસેના**તિ સામઞ્ઞતો વુત્તમેવત્થં વિભાવેતું **"ચીવરતણ્ડુલાદિવસેનેવ ચા"**તિ વુત્તં. **ચ**-કારો ચેત્થ પનસદ્દત્થે વત્તતિ, ન સમુચ્ચયત્થેતિ દટ્ઠબ્બં. પુગ્ગલવસેનેવ કપ્પિયભણ્ડવસેન ચ અપલોકનપ્પકારં દસ્સેતું **"તં પન એવં કત્તબ્બ"**ન્તિઆદિ વુત્તં.

ચીવરપચ્ચયં સલ્લક્ખેત્વાતિ સદ્ધાદેય્યતત્રુપ્પાદવસેન તસ્મિં વસ્સાવાસે લબ્ભમાનચીવરસઙ્ખાતં પચ્ચયં ''એત્તક''ન્તિ પરિચ્છિન્દિત્વા. **સેનાસનસ્સા**તિ સેનાસનગ્ગાહાપણસ્સ. **વુત્ત**ન્તિ મહાઅટ્ઠકથાયં વુત્તં. કસ્મા એવં

વુત્તન્તિ આહ "**એવઞ્હી**"તિઆદિ, સેનાસનગ્ગાહાપકસ્સ અત્તનાવ અત્તનો ગહણં અસારુપ્પં, તસ્મા ઉભો અઞ્ઞમઞ્ઞં ગાહેસ્સન્તીતિ અધિપ્પાયો. સમ્મતસેનાસનગ્ગાહાપકસ્સ આણત્તિયા અઞ્ઞેન ગહિતોપિ ગાહો રુહતિયેવાતિ વેદિતબ્બં. **અટ્ઠપિ સોળસપિ જને સમ્મન્નિતું વટ્ટતી**તિ વિસું વિસું સમ્મન્નિતું વટ્ટતિ, ઉદાહુ એકતોતિ? એકતોપિ વટ્ટતિ. એકકમ્મવાચાય સબ્બેપિ એકતો સમ્મન્નિતું વટ્ટતિ. નિગ્ગહકમ્મમેવ હિ સઙ્ઘો સઙ્ઘસ્સ ન કરોતિ. સમ્મુતિદાનં પન બહૂનમ્પિ એકતો કાતું વટ્ટતિ. તેનેવ સત્તસતિકક્ખન્ધકે ઉબ્બાહિકસમ્મુતિયં અટ્ઠપિ જના એકતો સમ્મતાતિ. **આસનઘર**ન્તિ પટિમાઘરં. **મગ્ગો**તિ ઉપચારસીમબ્ભન્તરગતે ગામાભિમુખમગ્ગે કતસાલા વુચ્ચતિ, એવં પોક્ખરણિરુક્ખમૂલાદીસુપિ. રુક્ખમૂલાદયો છન્ના કવાટબદ્ધાવ સેનાસનં. ઇતો પરાનિ સુવિઞ્ઞેય્યાનિ.

૨૨૦. મહાલાભપરિવેણકથાયં **લભન્તી**તિ તત્ર વાસિનો ભિક્ખૂ લભન્તિ. **વિજટેત્વા**તિ એકેકસ્સ પહોનકપ્પમાણેન વિયોજેત્વા. **આવાસેસૂ**તિ સેનાસનેસુ. **પક્ખિપિત્વા**તિ એત્થ **પક્ખિપનં** નામ તેસુ વસન્તાનં ઇતો ઉપ્પન્નવસ્સાવાસિકદાનં. **પવિસિતબ્બ**ન્તિ અઞ્ઞેહિ ભિક્ખૂહિ તસ્મિં મહાલાભે પરિવેણે વસિત્વા ચેતિયે વત્તં કત્વાવ લાભો ગહેતબ્બોતિ અધિપ્પાયો.

૨૨૧. **પચ્ચયં વિસ્સજ્જેતી**તિ ચીવરપચ્ચયં નાધિવાસેતિ. **અયમ્પી**તિ તેન વિસ્સજ્જિતપચ્ચયોપિ. **પાદમૂલે ઠપેત્વા સાટકં દેન્તી**તિ પચ્ચયદાયકા દેન્તિ. એતેન ગહટ્ઠેહિ પાદમૂલે ઠપેત્વા દિન્નમ્પિ પંસુકૂલિકાનમ્પિ વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ. **અથ વસ્સાવાસિકં દેમાતિ વદન્તી**તિ એત્થ ''પંસુકૂલિકાનં ન વટ્ટતી''તિ અજ્ઝાહરિત્વા યોજેતબ્બં. **વસ્સં વુત્થભિક્ખૂન**ન્તિ પંસુકૂલિકતો અઞ્ઞેસં ભિક્ખૂનં. **ઉપનિબન્ધિત્વા ગાહેતબ્બ**ન્તિ ''ઇમસ્મિં રુક્ખે વા મણ્ડપે વા વસિત્વા ચેતિયે વત્તં કત્વા ગણ્હથા''તિ એવં ઉપનિબન્ધિત્વા ગાહેતબ્બં.

પાટિપદઅરુણતોતિઆદિ વસ્સૂપનાયિકદિવસં સન્ધાય વુત્તં. અન્તરામુત્તકં પન પાટિપદં અતિક્કમિત્વાપિ ગાહેતું વટ્ટતિ. ''કત્થ નુ ખો વસિસ્સામિ, કત્થ વસન્તસ્સ ફાસુ ભવિસ્સતિ, કત્થ વા પચ્ચયે લભિસ્સામી''તિ એવં ઉપ્પન્નેન વિતક્કેન ચરતીતિ **વિતક્કચારિકો**. ઇદાનિ યં દાયકા પચ્છિમવસ્સંવુત્થાનં વસ્સાવાસિકં દેતિ, તત્થ પટિપજ્જનવિધિં દસ્સેતું "**પચ્છિમવસ્સૂપનાયિકદિવસે પના**"તિઆદિ આરદ્ધં. **આગન્તુકો ચે ભિક્ખૂ**તિ ચીવરે ગાહિતે પચ્છા આગતો આગન્તુકો ભિક્ખુ. **પત્તટ્ઠાને**તિ વસ્સગ્ગેન આગન્તુકભિક્ખુનો પત્તટ્ઠાને. **પઠમવસ્સૂપગતા**તિ આગન્તુકસ્સ આગમનતો પુરેતરમેવ પચ્છિમિકાય વસ્સૂપનાયિકાય વસ્સૂપગતા. **લદ્ધં લદ્ધ**ન્તિ પુનપ્પુનં દાયકાનં સન્તિકા આગતાગતસાટકં.

સાદિયન્તાપિ હિ તેનેવ વસ્સાવાસિકસ્સ સામિનોતિ છિન્નવસ્સત્તા વુત્તં. પઠમમેવ કતિકાય કતત્તા "**નેવ અદાતું લભન્તી**"તિ વુત્તં, દાતબ્બં વારેન્તાનં ગીવા હોતીતિ અધિપ્પાયો. **તેસમેવ દાતબ્બ**ન્તિ વસ્સૂપગતેસુ અલદ્ધવસ્સાવાસિકાનં એકચ્ચાનમેવ દાતબ્બં. **ભતિનિવિટ્ઠ**ન્તિ ભતિં કત્વા વિય નિવિટ્ઠં પરિયિટ્ઠં. **ભતિનિવિટ્ઠ**ન્તિ વા પાનીયુપટ્ઠાનાદિભતિં કત્વા લદ્ધં. **સઙ્ઘિકં પના**તિઆદિ કેસઞ્ચિ વાદદસ્સનં. તત્થ **સઙ્ઘિકં પન અપલોકનકમ્મં કત્વા ગાહિત**ન્તિ તત્રુપ્પાદં સન્ધાય વુત્તં. તત્થ **અપલોકનકમ્મં કત્વા ગાહિત**ન્તિ ''છિન્નવસ્સાવાસિકઞ્ચ ઇદાનિ ઉપ્પજ્જનકવસ્સાવાસિકઞ્ચ ઇમેસં દાતું રુચ્ચતી''તિ અનન્તરે વુત્તનયેન અપલોકનં કત્વા ગાહિતં સઙ્ઘેન દિન્નત્તા **વિબ્ભન્તોપિ લભતેવ**, પગેવ છિન્નવસ્સો. **પચ્ચયવસેન ગાહિતં** પન તેમાસં વસિત્વા ગહેતું અત્તના દાયકેહિ ચ અનુમતત્તા ભતિનિવિટ્ઠમ્પિ છિન્નવસ્સોપિ વિબ્ભન્તોપિ **ન લભતી**તિ કેચિ આચરિયા **વદન્તિ**. ઇદઞ્ચ પચ્છા વુત્તત્તા પમાણં, તેનેવ વસ્સૂપનાયિકદિવસે એવં દાયકેહિ દિન્નં વસ્સાવાસિકં ગહિતભિક્ખુનો વસ્સચ્છેદં અકત્વા વાસોવ

હેટ્ઠા વિહિતો, ન પાનીયુપટ્ઠાનાદિભતિકરણમત્તં. યદિ હિ તં ભતિનિવિટ્ઠમેવ સિયા, ભતિકરણમેવ વિધાતબ્બં, તસ્મા વસ્સગ્ગેન ગાહિતં છિન્નવસ્સાદયો ન લભન્તીતિ વેદિતબ્બં.

''ઇધ, ભિક્ખવે, વસ્સંવુત્થો ભિક્ખુ વિબ્ભમતિ, સઙ્ઘસ્સેવ ત''ન્તિ (મહાવ॰ ૩૭૪-૩૭૫) વચનતો **''વતટ્ઠાને... પે॰... સઙ્ઘિકં હોતી''**તિ વુત્તં . **સઙ્ઘિકં હોતી**તિ એતેન વુત્થવસ્સાનમ્પિ વસ્સાવાસિકભાગો સઙ્ઘિકતો અમોચિતો તેસં વિબ્ભમેન સઙ્ઘિકો હોતીતિ દસ્સેતિ. **મનુસ્સે**તિ દાયકમનુસ્સે. **લભતી**તિ ''મમ પત્તભાવં એતસ્સ દેથા''તિ દાયકે સમ્પટિચ્છાપેન્તેનેવ સઙ્ઘિકતો વિયોજિતં હોતીતિ વુત્તં. **વરભાગં સામણેરસ્સા**તિ તસ્સ પઠમગાહત્તા, થેરેન પુબ્બે પઠમભાગસ્સ ગહિતત્તા, ઇદાનિ ગય્હમાનસ્સ દુતિયભાગત્તા ચ વુત્તં.

૨૨૨. ઇદાનિ અન્તરામુત્તસેનાસનગ્ગાહં દસ્સેતું **''અયમપરોપી''**ત્યાદિમાહ. તત્થ **અપરોપી**તિ પુબ્બે વુત્તસેનાસનગ્ગાહદ્વયતો અઞ્ઞોપીતિ અત્થો. નનુ ચ ''અયં સેનાસનગ્ગાહો નામ દુવિધો હોતિ ઉતુકાલે ચ વસ્સાવાસે ચા''તિ વુત્તો, અથ કસ્મા ''અયમપરોપી''ત્યાદિ વુત્તોતિ ચોદનં સન્ધાયાહ **''દિવસવસેન હી''**તિઆદિ. **અપરજ્જુગતાય આસાળ્હિયા**તિ પઠમવસ્સૂપનાયિકદિવસભૂતં આસાળ્હિપુણ્ણમિયા પાટિપદં સન્ધાય વુત્તં, **માસગતાય આસાળ્હિયા**તિ દુતિયવસ્સૂપનાયિકદિવસભૂતસાવણપુણ્ણમિયા પાટિપદં. **અપરજ્જુગતાય પવારણા**તિ અસ્સયુજપુણ્ણમિયા પાટિપદં.

૨૨૩. ઉતુકાલે પટિબાહિતું ન લભતીતિ હેમન્તગિમ્હેસુ અઞ્ઞે સમ્પત્તભિક્ખૂ પટિબાહિતું ન લભતિ. **નવકમ્મ**ન્તિ નવકમ્મસમ્મુતિ. **અકત**ન્તિ અપરિસઙ્ખતં. **વિપ્પકત**ન્તિ અનિટ્ઠિતં. **એકં મઞ્ચટ્ઠાનં દત્વા**તિ એકં મઞ્ચટ્ઠાનં પુગ્ગલિકં દત્વા. **તિભાગ**ન્તિ તતિયભાગં. એવં વિસ્સજ્જનમ્પિ થાવરેન થાવરં પરિવત્તનટ્ઠાનેયેવ પવિસતિ, ન ઇતરથા સબ્બસેનાસનવિસ્સજ્જનતો . **સચે સદ્ધિવિહારિકાદીનં દાતુકામો હોતી**તિ સચે સો સઙ્ઘસ્સ ભણ્ડઠપનટ્ઠાનં વા અઞ્ઞેસં ભિક્ખૂનં વસનટ્ઠાનં વા દાતું ન ઇચ્છતિ, અત્તનો સદ્ધિવિહારિકાદીનઞ્ઞેવ દાતુકામો હોતિ, તાદિસસ્સ ''તુય્હં પુગ્ગલિકમેવ કત્વા જગ્ગાહી''તિ ન સબ્બં દાતબ્બન્તિ અધિપ્પાયો. તત્થસ્સ કત્તબ્બવિધિં દસ્સેન્તો આહ **''કમ્મ''**ન્તિઆદિ. **એવઞ્હી**તિઆદિમ્હિ યથાનુરૂપં તતિયભાગે વા ઉપડ્ઢભાગે વા ગહિતે તં ભાગં દાતું લભતીતિ અત્થો. **યેના**તિ તેસુ દ્વીસુ તીસુ ભિક્ખૂસુ યેન. **સો સામી**તિ તસ્સા ભૂમિયા વિહારકરણે સોવ સામી, તં પટિબાહિત્વા ઇતરેન ન કાતબ્બન્તિ અધિપ્પાયો.

૨૨૪. અકતટ્ઠાનેતિ સેનાસનતો બહિ ચયાદીનં અકતટ્ઠાને. **ચયં વા પમુખં વા**તિ સઙ્ઘિકસેનાસનં નિસ્સાય તતો બહિ બન્ધિત્વા એકં સેનાસનં વા. **બહિકુટ્ટે**તિ કુટ્ટતો બહિ, અત્તનો કતટ્ઠાનેતિ અત્થો. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

સેનાસનગ્ગાહકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

ચતુપચ્ચયસાધારણકથાવણ્ણના

૨૨૫. ચતુપચ્ચયસાધારણકથાયં **સમ્મતેન અપ્પમત્તકવિસ્સજ્જકેના**તિ ઞત્તિદુતિયકમ્મવાચાય વા અપલોકનકમ્મેન વા સમ્મતેન અપ્પમત્તકવિસ્સજ્જકસમ્મુતિલદ્ધેન. **અવિભત્તં સઙ્ઘિકભણ્ડન્તિ પુચ્છિતબ્બકિચ્ચં નત્થીતિ એત્થ અવિભત્તં સઙ્ઘિકભણ્ડ**ન્તિ કુક્કુચ્ચુપ્પત્તિઆકારદસ્સનં, એવં કુક્કુચ્ચં કત્વા પુચ્છિતબ્બકિચ્ચં નત્થિ, અપુચ્છિત્વાવ દાતબ્બન્તિ અધિપ્પાયો. કસ્માતિ ચે? એત્તકસ્સ સઙ્ઘિકભણ્ડસ્સ વિસ્સજ્જનત્થાયેવ સમગ્ગસ્સ સઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા કતસમ્મુતિકમ્મત્તા. **ગુળપિણ્ડે...પે॰... દાતબ્બો**તિ એત્થ ગુળપિણ્ડં તાલપક્કપ્પમાણન્તિ

વેદિતબ્બં. **પિણ્ડાય પવિટ્ઠસ્સપી**તિ ઇદં ઉપલક્ખણમત્તં. અઞ્ઞેન કારણેન બહિસીમગતસ્સપિ એસેવ નયો. **ઓદનપટિવીસો**તિ સઙ્ઘભત્તાદિસઙ્ઘિકઓદનપટિવીસો. **અન્તોઉપચારસીમાયં ઠિતસ્સા**તિ અનાદરે સામિવચનં, અન્તોઉપચારસીમાયં ઠિતસ્સેવ ગાહેતું વટ્ટતિ, ન બહિઉપચારસીમં પત્તસ્સાતિ અત્થો. વુત્તઞ્હેતં અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૫) ''બહિઉપચારસીમાય ઠિતાનં ગાહેથાતિ વદન્તિ, ન ગાહેતબ્બ''ન્તિ. **અન્તોગામટ્ઠાનમ્પી**તિ એત્થ **પિ**-સદ્દો અવુત્તસમ્પિણ્ડનત્થો, અન્તોગામટ્ઠાનમ્પિ બહિગામટ્ઠાનમ્પિ ગાહેતું વટ્ટતીતિ અત્થો. સમ્ભાવનત્થો વા, તેન અન્તોગામટ્ઠાનમ્પિ ગાહેતું વટ્ટતિ, પગેવ બહિગામટ્ઠાનન્તિ.

ચતુપચ્ચયસાધારણકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

ચતુપચ્ચયભાજનીયવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

અટ્ઠવીસતિમો પરિચ્છેદો.

વિહારવિનિચ્છયકથાવણ્ણના

ઇદાનિ ચતુપચ્ચયન્તોગધત્તા વિહારસ્સ ચતુપચ્ચયભાજનકથાનન્તરં વિહારવિનિચ્છયકથા આરભીયતે. તત્રિદં વુચ્ચતિ –

''કો વિહારો કેનટ્ઠેન;
વિહારો સો કતિવિધો;
કેન સો કસ્સ દાતબ્બો;
કથં કો તસ્સ ઇસ્સરો.

''કેન સો ગાહિતો કસ્સ;
અનુટ્ઠાપનિયા કતિ;
કતિહઙ્ગેહિ યુત્તસ્સ;
ધુવવાસાય દીયતે''તિ.

તત્થ **કો વિહારો**તિ ચતૂસુ પચ્ચયેસુ સેનાસનસઙ્ખાતો ચતૂસુ સેનાસનેસુ વિહારસેનાસનસઙ્ખાતો ભિક્ખૂનં નિવાસભૂતો પતિસ્સયવિસેસો. **કેનટ્ઠેન વિહારો**તિ વિહરન્તિ એત્થાતિ **વિહારો,** ઇરિયાપથદિબ્બબ્રહ્મઅરિયસઙ્ખાતેહિ ચતૂહિ વિહારેહિ અરિયા એત્થ વિહરન્તીત્યત્થો. **સો કતિવિધો**તિ સઙ્ઘિકવિહારગણસન્તકવિહારપુગ્ગલિકવિહારવસેન તિબ્બિધો. વુત્તઞ્હેતં સમન્તપાસાદિકાયં ''ચાતુદ્દિસં સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ ભિક્ખૂનં દિન્નં વિહારં વા પરિવેણં વા આવાસં વા મહન્તમ્પિ ખુદ્દકમ્પિ અભિયુઞ્જતો અભિયોગો ન રુહતિ, અચ્છિન્દિત્વા ગણ્હિતુમ્પિ ન સક્કોતિ. કસ્મા? સબ્બેસં ધુરનિક્ખેપાભાવતો. ન હેત્થ સબ્બે ચાતુદ્દિસા ભિક્ખૂ ધુરનિક્ખેપં કરોન્તીતિ. દીઘભાણકાદિભેદસ્સ પન ગણસ્સ, એકપુગ્ગલસ્સ વા સન્તકં અભિયુઞ્જિત્વા ગણ્હન્તો સક્કોતિ તે ધુરં નિક્ખિપાપેતું, તસ્મા તત્થ આરામે વુત્તનયેનેવ વિનિચ્છયો વેદિતબ્બો''તિ. ઇમિના દાયકસન્તકો વિહારો નામ નત્થીતિ દીપેતિ.

કેન સો દાતબ્બોતિ ખત્તિયેન વા બ્રાહ્મણેન વા યેન કેનચિ સો વિહારો દાતબ્બો. **કસ્સ દાતબ્બો**તિ સઙ્ઘસ્સ વા ગણસ્સ વા પુગ્ગલસ્સ વા દાતબ્બો. **કથં દાતબ્બો**તિ યદિ સઙ્ઘસ્સ દેતિ, ‘‘ઇમં વિહારં આગતાનાગતસ્સ ચાતુદ્દિસસ્સ સઙ્ઘસ્સ દમ્મી’’તિ, યદિ ગણસ્સ, ‘‘ઇમં વિહારં આયસ્મન્તાનં દમ્મી’’તિ, યદિ પુગ્ગલસ્સ, ‘‘ઇમં વિહારં આયસ્મતો દમ્મી’’તિ દાતબ્બો. **કો તસ્સ ઇસ્સરો**તિ યદિ સઙ્ઘસ્સ દેતિ, સઙ્ઘો તસ્સ વિહારસ્સ ઇસ્સરો. યદિ ગણસ્સ દેતિ, ગણો તસ્સ ઇસ્સરો. યદિ પુગ્ગલસ્સ દેતિ, પુગ્ગલો તસ્સ ઇસ્સરોતિ. તથા હિ વુત્તં અટ્ઠકથાયં ‘‘દીઘભાણકાદિકસ્સ પન ગણસ્સ એકપુગ્ગલસ્સ વા સન્તક’’ન્તિ.

કેન સો ગાહિતોતિ સેનાસનગ્ગાહાપકેન સો વિહારો ગાહિતો. વુત્તઞ્હેતં ભગવતા ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પઞ્ચહઙ્ગેહિ સમન્નાગતં સેનાસનગ્ગાહાપકં સમ્મન્નિતું, યો ન છન્દાગતિં ગચ્છેય્ય, ન દોસાગતિં ગચ્છેય્ય, ન મોહાગતિં ગચ્છેય્ય, એવઞ્ચ, ભિક્ખવે, સમ્મન્નિતબ્બો, પઠમં ભિક્ખુ યાચિતબ્બો, યાચિત્વા બ્યત્તેન ભિક્ખુના પટિબલેન સઙ્ઘો ઞાપેતબ્બો –

> ‘‘સુણાતુ મે, ભન્તે, સઙ્ઘો, યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, સઙ્ઘો ઇત્થન્નામં ભિક્ખું સેનાસનગ્ગાહાપકં સમ્મન્નેય્ય, એસા ઞત્તિ.
>
> ‘‘સુણાતુ મે, ભન્તે, સઙ્ઘો, સઙ્ઘો ઇત્થન્નામં ભિક્ખું સેનાસનગ્ગાહાપકં સમ્મન્નતિ. યસ્સાયસ્મતો ખમતિ ઇત્થન્નામસ્સ ભિક્ખુનો સેનાસનગ્ગાહાપકસ્સ સમ્મુતિ, સો તુણ્હસ્સ. યસ્સ નક્ખમતિ, સો ભાસેય્ય.
>
> ‘‘સમ્મતો સઙ્ઘેન ઇત્થન્નામો ભિક્ખુ સેનાસનગ્ગાહાપકો, ખમતિ સઙ્ઘસ્સ, તસ્મા તુણ્હી, એવમેતં ધારયામી’’તિ (ચૂળવ॰ ૩૧૭).

કસ્સ સો ગાહિતોતિ ભિક્ખૂનં સો વિહારો ગાહિતો. વુત્તઞ્હેતં ભગવતા ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પઠમં ભિક્ખૂ ગણેતું, ભિક્ખૂ ગણેત્વા સેય્યા ગણેતું, સેય્યા ગણેત્વા સેય્યગ્ગેન ગાહેતુ’’ન્તિ (ચૂળવ॰ ૩૧૮). **અનુટ્ઠાપનિયા કતી**તિ ચત્તારો અનુટ્ઠાપનીયા વુડ્ઢતરો ગિલાનો ભણ્ડાગારિકો સઙ્ઘતો લદ્ધસેનાસનોતિ. વુત્તઞ્હેતં કઙ્ખાવિતરણિયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ અનુપખજ્જસિક્ખાપદવણ્ણના) ‘‘વુડ્ઢો હિ અત્તનો વુડ્ઢતાય અનુટ્ઠાપનીયો , ગિલાનો ગિલાનતાય, સઙ્ઘો પન ભણ્ડાગારિકસ્સ વા ધમ્મકથિકવિનયધરગણવાચકાચરિયાનં વા બહૂપકારતં ગુણવિસિટ્ઠતઞ્ચ સલ્લક્ખેત્વા ધુવવાસત્થાય વિહારં સલ્લક્ખેત્વા સમ્મન્નિત્વા દેતિ, તસ્મા યસ્સ સઙ્ઘેન દિન્નો, સોપિ અનુટ્ઠાપનીયો’’તિ.

કતિહઙ્ગેહિ યુત્તસ્સ ધુવવાસાય દીયતેતિ ઉક્કટ્ઠપરિચ્છેદેન દ્વીહિ અઙ્ગેહિ યુત્તસ્સ ધુવવાસત્થાય વિહારો દીયતે. કતમેહિ દ્વીહિ? બહૂપકારતાય ગુણવિસિટ્ઠતાય ચેતિ. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ‘‘**બહૂપકારતન્તિ** ભણ્ડાગારિકતાદિબહુઉપકારભાવં, ન કેવલં ઇદમેવાતિ આહ ‘**ગુણવિસિટ્ઠતઞ્ચા**’તિ. તેન બહૂપકારત્તેપિ ગુણવિસિટ્ઠત્તાભાવે ગુણવિસિટ્ઠત્તેપિ બહૂપકારત્તાભાવે દાતું વટ્ટતીતિ દસ્સેતી’’તિ વિનયત્થમઞ્જૂસાયં (કઙ્ખા॰ અભિ॰ ટી॰ અનુપખજ્જસિક્ખાપદવણ્ણના) વચનતો. ઓમકપરિચ્છેદેન એકેન અઙ્ગેન યુત્તસ્સપિ. કતમેન એકેન અઙ્ગેન? બહૂપકારતાય વા ગુણવિસિટ્ઠતાય વા. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ‘‘**બહૂપકારતં ગુણવિસિટ્ઠતઞ્ચ સલ્લક્ખેન્તો**તિ ભણ્ડાગારિકસ્સ બહૂપકારતં, ધમ્મકથિકાદીનં ગુણવિસિટ્ઠતઞ્ચ સલ્લક્ખેન્તો’’તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૩.૧૧૯-૧૨૧) વચનતો.

સેનાસનગ્ગાહો પન દુવિધો ઉતુકાલે ચ વસ્સાવાસે ચાતિ કાલવસેન. અથ વા તયો સેનાસનગ્ગાહા પુરિમકો પચ્છિમકો અન્તરામુત્તકોતિ. તેસં વિસેસો હેટ્ઠા વુત્તોવ. ‘‘ઉતુકાલે સેનાસનગ્ગાહો અન્તરામુત્તકો ચ તઙ્ખણપટિસલ્લાનો ચાતિ દુબ્બિધો. વસ્સાવાસે સેનાસનગ્ગાહો પુરિમકો ચ પચ્છિમકો ચાતિ દુબ્બિધોતિ ચત્તારો સેનાસનગ્ગાહા’’તિ આચરિયા વદન્તિ, તં વચનં પાળિયમ્પિ અટ્ઠકથાયમ્પિ ન આગતં . પાળિયં (ચૂળવ॰ ૩૧૮) પન ‘‘તયોમે, ભિક્ખવે, સેનાસનગ્ગાહા પુરિમકો પચ્છિમકો અન્તરામુત્તકો’’ઇચ્ચેવ આગતો, અટ્ઠકથાયમ્પિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૧૮) ‘‘તીસુ સેનાસનગ્ગાહેસુ પુરિમકો ચ પચ્છિમકો ચાતિ ઇમે દ્વે ગાહા થાવરા, અન્તરામુત્તકે અયં વિનિચ્છયો’’તિ આગતો.

ઇદાનિ પન એકચ્ચે આચરિયા ‘‘ઇમસ્મિં કાલે સબ્બે વિહારા સઙ્ઘિકાવ, પુગ્ગલિકવિહારો નામ નત્થિ. કસ્મા? વિહારદાયકાનં વિહારદાનકાલે કુલૂપકા ‘ઇમં વિહારં આગતાનાગતસ્સ ચાતુદ્દિસસ્સ સઙ્ઘસ્સ દેમા’તિ વચીભેદં કારાપેન્તિ, તસ્મા નવવિહારાપિ સઙ્ઘિકા એવ. એકચ્ચેસુ વિહારેસુ એવં અવત્વા દેન્તેસુપિ ‘તસ્મિં જીવન્તે પુગ્ગલિકો હોતિ, મતે સઙ્ઘિકોયેવા’તિ વુત્તત્તા પોરાણકવિહારાપિ સઙ્ઘિકાવ હોન્તી’’તિ વદન્તિ. તત્રેવં વિચારેતબ્બો – વચીભેદં કારાપેત્વા દિન્નવિહારેસુપિ દાયકા સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ કરોન્તા નામ અપ્પકા, ‘‘ઇમં નામ ભિક્ખું ઇમં નામ થેરં વસાપેસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા પુત્તદારમિત્તામચ્ચાદીહિ સમ્મન્તેત્વા પતિટ્ઠાપેન્તિ, પતિટ્ઠાનકાલે અવદન્તાપિ દાનકાલે યેભુય્યેન વદન્તિ. અથ પન કુલૂપકા દાનકાલે સિક્ખાપેત્વા વદાપેન્તિ, એવં વદન્તાપિ દાયકા અપ્પકા સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ દેન્તિ, બહુતરા અત્તનો કુલૂપકમેવ ઉદ્દિસ્સ દેન્તિ. એવં સન્તે કુલૂપકાનં વચનં નવસુ અધમ્મિકદાનેસુ ‘‘પુગ્ગલસ્સ પરિણતં સઙ્ઘસ્સ પરિણામેતી’’તિ (પારા॰ ૬૬૦; પાચિ॰ ૪૯૨) વુત્તં એકં અધમ્મિકદાનં આપજ્જતિ. ‘‘તસ્મિં જીવન્તે પુગ્ગલિકો, મતે સઙ્ઘિકો’’તિ અયં પાઠો મૂલપુગ્ગલિકવિસયે ન આગતો, મૂલસઙ્ઘિકવિહારં જગ્ગાપેતું પુગ્ગલિકકારાપનટ્ઠાને આગતો, તસ્મા નવવિહારાપિ પુગ્ગલં ઉદ્દિસ્સ દિન્ના સન્તિયેવ. પોરાણકવિહારાપિ મૂલે પુગ્ગલિકવસેન દિન્ના સદ્ધિવિહારિકાદીનં પુગ્ગલિકવસેનેવ દીયમાનાપિ તસ્મિં જીવન્તેયેવ વિસ્સાસવસેન ગય્હમાનાપિ પુગ્ગલિકા હોન્તિયેવ, તસ્મા સબ્બસો પુગ્ગલિકવિહારસ્સ અભાવવાદો વિચારેતબ્બોવ.

અઞ્ઞે પન આચરિયા ‘‘ઇમસ્મિં કાલે સઙ્ઘિકવિહારા નામ ન સન્તિ, સબ્બે પુગ્ગલિકાવ. કસ્મા? નવવિહારાપિ પતિટ્ઠાપનકાલે દાનકાલે ચ કુલૂપકભિક્ખુંયેવ ઉદ્દિસ્સ કતત્તા પુગ્ગલિકાવ, પોરાણકવિહારાપિ સિસ્સાનુસિસ્સેહિ વા અઞ્ઞેહિ વા પુગ્ગલેહિ એવ પરિગ્ગાહિતત્તા, ન કદાચિ સઙ્ઘેન પરિગ્ગાહિતત્તા પુગ્ગલિકાવ હોન્તિ, ન સઙ્ઘિકા’’તિ વદન્તિ. તત્રાપ્યેવં વિચારેતબ્બં – નવવિહારેપિ પતિટ્ઠાનકાલેપિ દાનકાલેપિ એકચ્ચે સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ કરોન્તિ, એકચ્ચે પુગ્ગલં. પુબ્બેવ પુગ્ગલં ઉદ્દિસ્સ કતેપિ અત્થકામાનં પણ્ડિતાનં વચનં સુત્વા પુગ્ગલિકદાનતો સઙ્ઘિકદાનમેવ મહપ્ફલતરન્તિ સદ્દહિત્વા સઙ્ઘિકે કરોન્તાપિ દાયકા સન્તિ, પુગ્ગલિકવસેન પટિગ્ગાહિતે પોરાણકવિહારેપિ કેચિ ભિક્ખૂ મરણકાલે સઙ્ઘસ્સ નિય્યાતેન્તિ. કેચિ કસ્સચિ અદત્વા મરન્તિ, તદા સો વિહારો સઙ્ઘિકો હોતિ. સવત્થુકમહાવિહારે પન કરોન્તા રાજરાજમહામત્તાદયો ‘‘પઞ્ચવસ્સસહસ્સપરિમાણં સાસનં યાવ તિટ્ઠતિ, તાવ મમ વિહારે વસિત્વા સઙ્ઘો ચત્તારો પચ્ચયે પરિભુઞ્જતૂ’’તિ પણિધાય ચિરકાલં સઙ્ઘસ્સ પચ્ચયુપ્પાદકરં ગામખેત્તાદિકં ‘‘અમ્હાકં વિહારસ્સ દેમા’’તિ દેન્તિ, વિહારસ્સાતિ ચ વિહારે વસનકસઙ્ઘસ્સ ઉદ્દિસ્સ દેન્તિ, ન કુલૂપકભૂતસ્સ એકપુગ્ગલસ્સ એવ, તસ્મા યેભુય્યેન સઙ્ઘિકા દિસ્સન્તિ, પાસાણેસુ અક્ખરં લિખિત્વાપિ ઠપેન્તિ, તસ્મા સબ્બસો સઙ્ઘિકવિહારાભાવવાદોપિ વિચારેતબ્બોવ.

અપરે પન આચરિયા ‘‘ઇમસ્મિં કાલે વિહારદાયકસન્તકાવ, તસ્મા દાયકાયેવ વિચારેતું ઇસ્સરા, ન સઙ્ઘો, ન પુગ્ગલો. વિહારદાયકે અસન્તેપિ તસ્સ પુત્તધીતુનત્તપનત્તાદયો યાવ કુલપરમ્પરા તસ્સ વિહારસ્સ ઇસ્સરાવ હોન્તિ. કસ્માતિ ચે? ‘યેન વિહારો કારિતો, સો વિહારસામિકો’તિ (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૧૧૬) આગતત્તા ચ ‘તસ્સ વા કુલે યો કોચિ આપુચ્છિતબ્બો’તિ (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૧૧૬) ચ વચનતો વિહારસ્સામિભૂતો દાયકો વા તસ્સ વંસે ઉપ્પન્નો વા વિચારેતું ઇસ્સરો. ‘પચ્છિન્ને કુલવંસે યો તસ્સ જનપદસ્સ સામિકો, સો અચ્છિન્દિત્વા પુન દેતિ ચિત્તલપબ્બતે ભિક્ખુના નીહટં ઉદકવાહકં અળનાગરાજમહેસી વિય, એવમ્પિ વટ્ટતી’તિ અટ્ઠકથાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૫૩૮-૫૩૯) વચનતો વિહારદાયકસ્સ કુલવંસે પચ્છિન્નેપિ તસ્સ જનપદસ્સ ઇસ્સરો રાજા વા રાજમહામત્તો વા યો કોચિ ઇસ્સરો વા વિહારં વિચારેતું યથાજ્ઝાસયં દાતું વટ્ટતી’’તિ વદન્તિ, તમ્પિ અઞ્ઞે પણ્ડિતા નાનુજાનન્તિ.

કથં? ‘‘યેન વિહારો કારિતો, સો વિહારસામિકો’’તિ વચનં પુબ્બવોહારવસેન વુત્તં, ન ઇદાનિ ઇસ્સરવસેન યથા જેતવનં, પત્તસ્સામિકોત્યાદિ. યથા હિ જેતસ્સ રાજકુમારસ્સ વનં ઉય્યાનં જેતવનન્તિ વિગ્ગહે કતે યદિપિ અનાથપિણ્ડિકેન કિણિત્વા વિહારપતિટ્ઠાપનકાલતો પટ્ઠાય રાજકુમારો તસ્સ ઉય્યાનસ્સ ઇસ્સરો ન હોતિ, તથાપિ અનાથપિણ્ડિકેન કિણિતકાલતો પુબ્બે ઇસ્સરભૂતપુબ્બત્તા પુબ્બવોહારવસેન સબ્બદાપિ જેતવનન્ત્વેવ વોહરીયતિ. યથા ચ પત્તસ્સ સામિકો પત્તસ્સામિકોતિ વિગ્ગહે કતે યદિપિ દાયકેહિ કિણિત્વા ભિક્ખુસ્સ દિન્નકાલતો પટ્ઠાય કમ્મારો પત્તસ્સ ઇસ્સરો ન હોતિ, તથાપિ દાયકેન કિણિતકાલતો પુબ્બે ઇસ્સરભૂતપુબ્બત્તા પુબ્બવોહારવસેન પત્તસ્સામિકોત્વેવ વોહરીયતિ, એવં યદિપિ ભિક્ખુસ્સ દિન્નકાલતો પટ્ઠાય દાયકો વિહારસ્સ ઇસ્સરો ન હોતિ વત્થુપરિચ્ચાગલક્ખણત્તા દાનસ્સ, તથાપિ દાનકાલતો પુબ્બે ઇસ્સરભૂતપુબ્બત્તા પુબ્બવોહારવસેન વિહારસ્સામિકોત્વેવ વોહરીયતિ, ન મુખ્યતો ઇસ્સરભાવતોતિ વિઞ્ઞાયતિ, તસ્મા સઙ્ઘસ્સ વા ગણસ્સ વા પુગ્ગલસ્સ વા દિન્નકાલતો પટ્ઠાય સઙ્ઘાદયો પટિગ્ગાહકા એવ વિચારેતું ઇસ્સરા, ન દાયકો.

કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? સન્તેસુપિ અનાથપિણ્ડિકાદીસુ વિહારદાયકેસુ ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પઞ્ચહઙ્ગેહિ સમન્નાગતં ભિક્ખું સેનાસનગ્ગાહાપકં સમ્મન્નિતુ’’ન્તિઆદિના (ચૂળવ॰ ૩૧૭) સઙ્ઘેન સમ્મતં સેનાસનગ્ગાહાપકં અનુજાનિત્વા, ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે...પે॰... સેય્યગ્ગેન ગાહેતુ’’ન્તિઆદિના (ચૂળવ॰ ૩૧૮) સેનાસનગ્ગાહાપકસ્સેવ વિચારેતું ઇસ્સરભાવસ્સ વચનતો ચ ‘‘દ્વે ભિક્ખૂ સઙ્ઘિકં ભૂમિં ગહેત્વા સોધેત્વા સઙ્ઘિકં સેનાસનં કરોન્તિ, યેન સા ભૂમિ પઠમં ગહિતા, સો સામી’’તિ ચ ‘‘ઉભોપિ પુગ્ગલિકં કરોન્તિ, સોયેવ સામી’’તિ ચ ‘‘યો પન સઙ્ઘિકં વલ્લિમત્તમ્પિ અગ્ગહેત્વા આહરિમેન ઉપકરણેન સઙ્ઘિકાય ભૂમિયા પુગ્ગલિકવિહારં કારેતિ, ઉપડ્ઢં સઙ્ઘિકં ઉપડ્ઢં પુગ્ગલિક’’ન્તિ ચ સઙ્ઘપુગ્ગલાનંયેવ સામિભાવસ્સ અટ્ઠકથાયં વુત્તત્તા ચ વિઞ્ઞાયતિ.

‘‘તસ્સ વા કુલે યો કોચિ આપુચ્છિતબ્બો’’તિ અટ્ઠકથાવચનમ્પિ તેસં વિહારસ્સ ઇસ્સરભાવદીપકં ન હોતિ, અથ ખો ગમિકો ભિક્ખુ દિસં ગન્તુકામો વિહારે આપુચ્છિતબ્બભિક્ખુસામણેરઆરામિકેસુ અસન્તેસુ તે આપુચ્છિત્વા ગન્તબ્બભાવમેવ દીપેતિ. વુત્તઞ્હેતં અટ્ઠકથાયં ‘‘ઇમં પન દસવિધમ્પિ સેય્યં સઙ્ઘિકે વિહારે સન્થરિત્વા વા સન્થરાપેત્વા વા પક્કમન્તેન આપુચ્છિત્વા પક્કમિતબ્બં, આપુચ્છન્તેન ચ ભિક્ખુમ્હિ સતિ ભિક્ખુ આપુચ્છિતબ્બો...પે॰... તસ્મિં અસતિ આરામિકો, તસ્મિમ્પિ અસતિ યેન વિહારો કારિતો, સો વિહારસ્સામિકો, તસ્સ વા કુલે યો કોચિ આપુચ્છિતબ્બો’’તિ. એવં આરામિકસ્સપિ આપુચ્છિતબ્બતો ઓલોકનત્થાય વત્તસીસેનેવ આપુચ્છિતબ્બો, ન તેસં સઙ્ઘિકસેનાસનસ્સ ઇસ્સરભાવતોતિ દટ્ઠબ્બં.

‘‘પચ્છિન્ને કુલવંસે’’ત્યાદિવચનઞ્ચ અકપ્પિયવસેન કતાનં અકપ્પિયવોહારેન પટિગ્ગહિતાનં ખેત્તવત્થુતળાકાદીનં અકપ્પિયત્તા ભિક્ખૂહિ પરિચ્ચત્તાનં કપ્પિયકરણત્થાય રાજાદીહિ ગહેત્વા પુન તેસંયેવ ભિક્ખૂનં દાનમેવ દીપેતિ, ન તેસં રાજાદીનં તેહિ ભિક્ખૂહિ અઞ્ઞેસં સઙ્ઘગણપુગ્ગલચેતિયાનં દાનં. યદિ દદેય્યું, અધમ્મિકદાનઅધમ્મિકપટિગ્ગહઅધમ્મિકપરિભોગા સિયું. વુત્તઞ્હેતં પરિવારે (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૯) ‘‘નવ અધમ્મિકાનિ દાનાનિ સઙ્ઘસ્સ પરિણતં અઞ્ઞસઙ્ઘસ્સ વા ચેતિયસ્સ વા પુગ્ગલસ્સ વા પરિણામેતિ, ચેતિયસ્સ પરિણતં અઞ્ઞચેતિયસ્સ વા સઙ્ઘસ્સ વા પુગ્ગલસ્સ વા પરિણામેતિ, પુગ્ગલસ્સ પરિણતં અઞ્ઞપુગ્ગલસ્સ વા સઙ્ઘસ્સ વા ચેતિયસ્સ વા પરિણામેતી’’તિ. અટ્ઠકથાયઞ્ચ (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૯) ‘‘**નવ અધમ્મિકાનિ દાનાની**તિ...પે॰... એવં વુત્તાનિ. **નવ પટિગ્ગહપરિભોગા**તિ એતેસંયેવ દાનાનં પટિગ્ગહા ચ પરિભોગા ચા’’તિ વુત્તં. તસ્મા યદિ રાજાદયો ઇસ્સરાતિ ગહેત્વા અઞ્ઞસ્સ દેય્યું, તમ્પિ દાનં અધમ્મિકદાનં હોતિ, તં દાનં પટિગ્ગહા ચ અધમ્મિકપટિગ્ગહા હોન્તિ, તં દાનં પરિભુઞ્જન્તા ચ અધમ્મિકપરિભોગા હોન્તીતિ દટ્ઠબ્બં.

અથાપિ એવં વદેય્યું ‘‘વિહારદાનં સઙ્ઘસ્સ, અગ્ગં બુદ્ધેન વણ્ણિતન્તિઆદીસુ (ચૂળવ॰ ૨૯૫, ૩૧૫) ‘સઙ્ઘસ્સા’તિ અયં સદ્દો ‘દાન’ન્તિ એત્થ સામિસમ્બન્ધો ન હોતિ, અથ ખો સમ્પદાનમેવ, ‘દાયકસ્સા’તિ પન સામિસમ્બન્ધો અજ્ઝાહરિતબ્બો, તસ્મા સામિભૂતો દાયકોવ ઇસ્સરો, ન સમ્પદાનભૂતો સઙ્ઘો’’તિ. તે એવં વત્તબ્બા – ‘‘વિહારદાનં સઙ્ઘસ્સા’’તિ ઇદં દાનસમયે પવત્તવસેન વુત્તં, ન દિન્નસમયે પવત્તવસેન. દાનકાલે હિ દાયકો અત્તનો વત્થુભૂતં વિહારં સઙ્ઘસ્સ પરિચ્ચજિત્વા દેતિ, તસ્મા તસ્મિં સમયે દાયકો સામી હોતિ, સઙ્ઘો સમ્પદાનં, દિન્નકાલે પન સઙ્ઘોવ સામી હોતિ વિહારસ્સ પટિગ્ગહિતત્તા, ન દાયકો પરિચ્ચત્તત્તા, તસ્મા સઙ્ઘો વિચારેતું ઇસ્સરો. તેનાહ ભગવા ‘‘પરિચ્ચત્તં તં, ભિક્ખવે, દાયકેહી’’તિ (ચૂળવ॰ ૨૭૩). ઇદં પન સદ્દલક્ખણગરુકા સદ્દહિસ્સન્તીતિ વુત્તં, અત્થતો પન ચીવરાદીનં ચતુન્નં પચ્ચયાનં દાનકાલેયેવ દાયકસન્તકભાવો દિન્નકાલતો પટ્ઠાય પટિગ્ગાહકસન્તકભાવો સબ્બેસં પાકટો, તસ્મા ઇદમ્પિ વચનં દાયકસન્તકભાવસાધકં ન હોતીતિ દટ્ઠબ્બં.

એવં હોતુ, તથાપિ ‘‘સચે ભિક્ખૂહિ પરિચ્ચત્તભાવં ઞત્વા સામિકો વા તસ્સ પુત્તધીતરો વા અઞ્ઞો વા કોચિ વંસે ઉપ્પન્નો પુન કપ્પિયવોહારેન દેતિ, વટ્ટતી’’તિ અટ્ઠકથાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૫૩૮-૫૩૯) વુત્તત્તા વિહારસ્સામિકભૂતદાયકસ્સ વા તસ્સ પુત્તધીતાદીનં વંસે ઉપ્પન્નાનં વા દાતું ઇસ્સરભાવો સિદ્ધોયેવાતિ. ન સિદ્ધો. કસ્માતિ ચે? નનુ વુત્તં ‘‘ભિક્ખૂહિ પરિચ્ચત્તભાવં ઞત્વા’’તિ, તસ્મા અકપ્પિયત્તા ભિક્ખૂહિ પરિચ્ચત્તમેવ કપ્પિયકરણત્થાય દાયકાદીહિ પુન કપ્પિયવોહારેન દેતિ, વટ્ટતિ. યથા અપ્પટિગ્ગહિતત્તા ભિક્ખૂહિ અપરિભુત્તમેવ ખાદનીયભોજનીયં ભિક્ખુસન્તકંયેવ આપત્તિમોચનત્થં દાયકાદયો પટિગ્ગહાપેતિ, ન પરિભુત્તં, યથા ચ બીજગામપરિયાપન્નંયેવ ભિક્ખુસન્તકં બીજગામભૂતગામભાવતો પરિમોચનત્થં કપ્પિયકારકાદયો કપ્પિયં કરોન્તિ, ન અપરિયાપન્નં, એવં અકપ્પિયં ભિક્ખૂહિ પરિચ્ચત્તંયેવ તળાકાદિકં કપ્પિયકરણત્થં દાયકાદયો પુન દેન્તિ, ન અપરિચ્ચત્તં, તસ્મા ઇદમ્પિ વચનં કપ્પિયકરણત્તંયેવ સાધેતિ, ન ઇસ્સરત્તન્તિ વિઞ્ઞાયતિ.

તથાપિ એવં વદેય્યું ‘‘જાતિભૂમિયં જાતિભૂમિકા ઉપાસકા આયસ્મન્તં ધમ્મિકત્થેરં સત્તહિ જાતિભૂમિકવિહારેહિ પબ્બાજયિંસૂતિ વચનતો દાયકો વિહારસ્સ ઇસ્સરોતિ વિઞ્ઞાયતિ. ઇસ્સરત્તાયેવ હિ તે થેરં પબ્બાજેતું સક્કા, નો અનિસ્સરા’’તિ, ન ખો પનેવં દટ્ઠબ્બં. કસ્મા? ‘‘જાતિભૂમિકા ઉપાસકા’’ઇચ્ચેવ હિ વુત્તં, ન ‘‘વિહારદાયકા’’તિ, તસ્મા તસ્મિં દેસે વસન્તા બહવો ઉપાસકા આયસ્મન્તં ધમ્મિકત્થેરં અયુત્તચારિત્તા સકલસત્તવિહારતો પબ્બાજયિંસુ, ન અત્તનો વિહારદાયકભાવેન ઇસ્સરત્તા, તસ્મા ઇદમ્પિ ઉદાહરણં ન ઇસ્સરભાવદીપકં, અથ ખો અપરાધાનુરૂપકરણભાવદીપકન્તિ દટ્ઠબ્બં. એવં યદા દાયકો વિહારં પતિટ્ઠાપેત્વા દેતિ, તસ્સ મુઞ્ચચેતનં પત્વા

દિન્નકાલતો પટ્ઠાય સો વા તસ્સ વંસે ઉપ્પન્નો વા જનપદસ્સામિકરાજાદયો વા ઇસ્સરા ભવિતું વા વિચારેતું વા ન લભન્તિ, પટિગ્ગાહકભૂતો સઙ્ઘો વા ગણો વા પુગ્ગલો વા સોયેવ ઇસ્સરો ભવિતું વા વિચારેતું વા લભતીતિ દટ્ઠબ્બં.

તત્થ દાયકાદીનં ઇસ્સરો ભવિતું અલભનભાવો કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ''વત્થુપરિચ્ચાગલક્ખણત્તા દાનસ્સ, પથવાદિવત્થુપરિચ્ચાગેન ચ પુન ગહણસ્સ અયુત્તત્તા''તિ વિમતિવિનોદનિયં વચનતો ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, યં દીયમાનં પતતિ, તં સામં ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતું, પરિચ્ચત્તં તં, ભિક્ખવે, દાયકેહી''તિ (ચૂળવ॰ ૨૭૩) ભગવતા વુત્તત્તા ચ ''પરિચ્ચત્તં તં, ભિક્ખવે, દાયકેહીતિ વચનેન પનેત્થ પરસન્તકાભાવો દીપિતો''તિ અટ્ઠકથાયં વુત્તત્તા ચ વિઞ્ઞાયતિ. સઙ્ઘાદીનં ઇસ્સરો ભવિતું લભનભાવો કથં ઞાતબ્બોતિ ચે? સઙ્ઘિકો નામ વિહારો સઙ્ઘસ્સ દિન્નો હોતિ પરિચ્ચત્તો, ''પુગ્ગલિકે પુગ્ગલિકસઞ્ઞી અઞ્ઞસ્સ પુગ્ગલિકે આપત્તિ દુક્કટસ્સ, અત્તનો પુગ્ગલિકે અનાપત્તી''તિ પાચિત્તિયપાળિયં (પાચિ॰ ૧૧૭, ૧૨૭) આગમનતો ચ ''અન્તમસો ચતુરઙ્ગુલપાદકં ગામદારકેહિ પંસ્વાગારકેસુ કીળન્તેહિ કતમ્પિ સઙ્ઘસ્સ દિન્નતો પટ્ઠાય ગરુભણ્ડં હોતી''તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૧) સમન્તપાસાદિકાયં વચનતો ચ ''અભિયોગેપિ ચેત્થ ચાતુદ્દિસં સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ ભિક્ખૂનં દિન્નં વિહારં વા પરિવેણં વા આવાસં વા મહન્તમ્પિ ખુદ્દકમ્પિ અભિયુઞ્જતો અભિયોગો ન રુહતિ, અચ્છિન્દિત્વા ગણ્હિતુમ્પિ ન સક્કોતિ. કસ્મા? સબ્બેસં ધુરનિક્ખેપાભાવતો. ન હેત્થ સબ્બે ચાતુદ્દિસા ભિક્ખૂ ધુરનિક્ખેપં કરોન્તીતિ. દીઘભાણકાદિભેદસ્સ પન ગણસ્સ એકપુગ્ગલસ્સ વા સન્તકં અભિયુઞ્જિત્વા ગણ્હન્તો સક્કોતિ તે ધુરં નિક્ખિપાપેતુ''ન્તિ દુતિયપારાજિકવણ્ણનાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૧૦૨) વચનતો ચ વિઞ્ઞાયતિ.

કથં દાયકાદીનં વિચારેતું અલભનભાવો વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? સન્તેસુપિ વેળુવનવિહારાદિદાયકેસુ તેસં વિચારણં અનનુજાનિત્વા ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પઞ્ચહઙ્ગેહિ સમન્નાગતં ભિક્ખું સેનાસનગ્ગાહાપકં સમ્મન્નિતુ''ન્તિ ભિક્ખુસ્સેવ સેનાસનગ્ગાહાપકસમ્મુતિઅનુજાનતો ચ ભણ્ડનકારકેસુ કોસમ્બકભિક્ખૂસુ સાવત્થિં આગતેસુ અનાથપિણ્ડિકેન ચ વિસાખાય મહાઉપાસિકાય ચ ''કથાહં, ભન્તે, તેસુ ભિક્ખૂસુ પટિપજ્જામી''તિ (મહાવ॰ ૪૬૮) એવં જેતવનવિહારદાયકપુબ્બારામવિહારદાયકભૂતેસુ આરોચિતેસુપિ તેસં સેનાસનવિચારણં અવત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તત્થેરેન ''કથં નુ ખો, ભન્તે, તેસુ ભિક્ખૂસુ સેનાસને પટિપજ્જિતબ્બ''ન્તિ આરોચિતે ''તેન હિ, સારિપુત્ત, વિવિત્તં સેનાસનં દાતબ્બ''ન્તિ વત્વા ''સચે પન, ભન્તે, વિવિત્તં ન હોતિ, કથં પટિપજ્જિતબ્બ''ન્તિ વુત્તે ''તેન હિ વિવિત્તં કત્વાપિ દાતબ્બં, ન ત્વેવાહં, સારિપુત્ત, કેનચિ પરિયાયેન વુડ્ઢતરસ્સ ભિક્ખુનો સેનાસનં પટિબાહિતબ્બન્તિ વદામિ, યો પટિબાહેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (મહાવ॰ ૪૭૩) થેરસ્સેવ સેનાસનસ્સ વિચારણસ્સ અનુઞ્ઞાતત્તા ચ વિઞ્ઞાયતિ.

કથં પન સઙ્ઘાદીનં સેનાસનં વિચારેતું લભનભાવો વિઞ્ઞાયતીતિ? ''એવઞ્ચ, ભિક્ખવે, સમ્મન્નિતબ્બો – પઠમં ભિક્ખુ યાચિતબ્બો, યાચિત્વા બ્યત્તેન ભિક્ખુના પટિબલેન સઙ્ઘો ઞાપેતબ્બો –

સુણાતુ મે, ભન્તે, સઙ્ઘો…પે॰… સમ્મતો સઙ્ઘેન ઇત્થન્નામો ભિક્ખુ સેનાસનગ્ગાહાપકો, ખમતિ સઙ્ઘસ્સ, તસ્મા તુણ્હી, એવમેતં ધારયામીતિ (ચૂળવ॰ ૩૧૭).

એવં સઙ્ઘેન સેનાસનગ્ગાહાપકં સમ્મન્નાપેત્વા પુન તેન સઙ્ઘસમ્મતેન સેનાસનગ્ગાહાપકેન સેનાસનગ્ગાહકવિધાનં અનુજાનિતું અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પઠમં ભિક્ખૂ ગણેતું, ભિક્ખૂ ગણેત્વા સેય્યા ગણેતું,

સેય્યા ગણેત્વા સેય્યગ્ગેન ગાહેતુ''ન્તિ વચનતો સઙ્ઘિકસેનાસનસ્સ સઙ્ઘેન વિચારેતું લભનભાવો વિઞ્ઞાયતિ.

''દીઘભાણકાદિભેદસ્સ પન ગણસ્સ એકપુગ્ગલસ્સ વા દિન્નવિહારાદિં અચ્છિન્દિત્વા ગણ્હન્તે ધુરનિક્ખેપસમ્ભવા પારાજિક''ન્તિ અટ્ઠકથાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૧૦૨) આગમનતો ચ ''અત્તનો પુગ્ગલિકે અનાપત્તી''તિ પાળિયં (પાચિ॰ ૧૧૭) આગમનતો ચ ''યસ્મિં પન વિસ્સાસો રુહતિ, તસ્સ સન્તકં અત્તનો પુગ્ગલિકમિવ હોતીતિ મહાપચ્ચરિઆદીસુ વુત્ત''ન્તિ અટ્ઠકથાયં (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૧૧૨) વચનતો ચ ગણસ્સ દિન્નો ગણસન્તકવિહારો ગણેનેવ વિચારીયતે, નો દાયકાદીહિ. પુગ્ગલસ્સ દિન્નો પુગ્ગલિકવિહારોપિ પટિગ્ગાહકપુગ્ગલેનેવ વિચારીયતે, નો દાયકાદીહીતિ વિઞ્ઞાયતિ. એવં વિનયપાળિયં અટ્ઠકથાટીકાસુ ચ વિહારસ્સ સઙ્ઘિકગણસન્તકપુગ્ગલિકવસેન તિવિધસ્સેવ વચનતો ચ તેસંયેવ સઙ્ઘગણપુગ્ગલાનં વિહારવિચારણસ્સ અનુઞ્ઞાતત્તા ચ દાયકસન્તકસ્સ વિહારસ્સ વિસું અવુત્તત્તા ચ દાયકાનં વિહારવિચારણસ્સ અનનુઞ્ઞાતત્તા ચ સઙ્ઘાદયો એવ વિહારસ્સ ઇસ્સરા હોન્તિ, તેયેવ ચ વિચારેતું લભન્તીતિ દટ્ઠબ્બં.

એવં હોતુ, તેસુ પટિગ્ગાહકભૂતેસુ સઙ્ઘગણપુગ્ગલેસુ સો વિહારો કસ્સ સન્તકો હોતિ, કેન ચ વિચારેતબ્બોતિ? વુચ્ચતે – સઙ્ઘિકવિહારે તાવ ''આગતાનાગતસ્સ ચાતુદ્દિસસ્સ સઙ્ઘસ્સ દમ્મી''તિ દિન્નત્તા પટિગ્ગાહકેસુ કાલકતેસુપિ તદઞ્ઞો ચાતુદ્દિસસઙ્ઘો ચ અનાગતસઙ્ઘો ચ ઇસ્સરો, તસ્સ સન્તકો, તેન વિચારેતબ્બો. ગણસન્તકે પન તસ્મિં ગણે યાવ એકોપિ અત્થિ, તાવ ગણસન્તકોવ, તેન અવસિટ્ઠેન ભિક્ખુના વિચારેતબ્બો. સબ્બેસુ કાલકતેસુ યદિ સકલગણો વા તંગણપરિયાપન્નઅવસિટ્ઠપુગ્ગલો વા જીવમાનકાલેયેવ યસ્સ કસ્સચિ દિન્નો, યેન ચ વિસ્સાસગ્ગાહવસેન ગહિતો, સો ઇસ્સરો. સચેપિ સકલગણો જીવમાનકાલેયેવ અઞ્ઞગણસ્સ વા સઙ્ઘસ્સ વા પુગ્ગલસ્સ વા દેતિ, તે અઞ્ઞગણસઙ્ઘપુગ્ગલા ઇસ્સરા હોન્તિ. પુગ્ગલિકવિહારે પન સો વિહારસ્સામિકો અત્તનો જીવમાનકાલેયેવ સઙ્ઘસ્સ વા ગણસ્સ વા પુગ્ગલસ્સ વા દેતિ, તે ઇસ્સરા હોન્તિ. યો વા પન તસ્સ જીવમાનસ્સેવ વિસ્સાસગ્ગાહવસેન ગણ્હાતિ, સોવ ઇસ્સરો હોતીતિ દટ્ઠબ્બો.

કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? સઙ્ઘિકે વિહારસ્સ ગરુભણ્ડત્તા અવિસ્સજ્જિયં અવેભઙ્ગિકં હોતિ, ન કસ્સચિ દાતબ્બં. ગણસન્તકપુગ્ગલિકેસુ પન તેસં સામિકત્તા દાનવિસ્સાસગ્ગાહા રુહન્તિ, ''તસ્મા સો જીવમાનોયેવ સબ્બં અત્તનો પરિક્ખારં નિસ્સજ્જિત્વા કસ્સચિ અદાસિ, કોચિ વા વિસ્સાસં અગ્ગહેસિ. યસ્સ દિન્નં, યેન ચ ગહિતં, તસ્સેવ હોતી''તિ ચ ''દ્વિન્નં સન્તકં હોતિ અવિભત્તં, એકસ્મિં કાલકતે ઇતરો સામી, બહૂનમ્પિ સન્તકે એસેવ નયો''તિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૬૯) ચ અટ્ઠકથાયં વુત્તત્તા વિઞ્ઞાયતિ.

એવં પન વિસ્સજ્જેત્વા અદિન્નં ''મમચ્ચયેન અસુકસ્સ હોતૂ''તિ દાનં અચ્ચયદાનત્તા ન રુહતિ. વુત્તઞ્હેતં અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૪૧૯) ''સચે હિ પઞ્ચસુ સહધમ્મિકેસુ યો કોચિ કાલં કરોન્તો 'મમચ્ચયેન મય્હં પરિક્ખારો ઉપજ્ઝાયસ્સ હોતુ, આચરિયસ્સ હોતુ, સદ્ધિવિહારિકસ્સ હોતુ, અન્તેવાસિકસ્સ હોતુ, માતુ હોતુ, પિતુ હોતુ, અઞ્ઞસ્સ વા કસ્સચિ હોતૂ'તિ વદતિ, તેસં ન હોતિ, સઙ્ઘસ્સેવ હોતિ. ન હિ પઞ્ચન્નં સહધમ્મિકાનં અચ્ચયદાનં રુહતિ, ગિહીનં પન રુહતી''તિ. એત્થ ચ એકચ્ચે પન વિનયધરા ''ગિહીનન્તિ પદં સમ્પદાનન્તિ ગહેત્વા ભિક્ખૂનં સન્તકં અચ્ચયદાનવસેન ગિહીનં દદન્તે રુહતિ, પઞ્ચન્નં પન સહધમ્મિકાનં દેન્તો ન રુહતી''તિ વદન્તિ. એવં સન્તે માતાપિતૂનં દદન્તોપિ રુહેય્ય તેસં ગિહિભૂતત્તા. ''અથ ચ પન 'માતુ હોતુ, પિતુ હોતુ, અઞ્ઞસ્સ વા કસ્સચિ હોતૂ'તિ વદતિ, તેસં ન હોતી''તિ વચનતો ન રુહતીતિ વિઞ્ઞાયતિ, તસ્મા ''ગિહીનં પના''તિ ઇદં ન

સમ્પદાનવચનં, અથ ખો સામિવચનમેવાતિ દટ્ઠબ્બં. તેન ગિહીનં પન સન્તકં અચ્ચયદાનં રુહતીતિ સમ્બન્ધો કાતબ્બો.

કિઞ્ચ ભિય્યો – ''સચે હિ પઞ્ચસુ સહધમ્મિકેસુ યો કોચિ કાલં કરોન્તો મમચ્ચયેન મય્હં પરિક્ખારો''તિ આરભિત્વા ''ન હિ પઞ્ચન્નં સહધમ્મિકાનં અચ્ચયદાનં રુહતિ, ગિહીનં પન રુહતી''તિ વુત્તત્તા સામ્યત્થે છટ્ઠીબહુવચનં સમત્થિતં ભવતિ. યદિ એવં ''ગિહીન''ન્તિ પદસ્સ અસમ્પદાનત્તે સતિ કતમં સમ્પદાનં હોતીતિ? ''યસ્સ કસ્સચી''તિ પદં. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૪૧૯) ''માતુ હોતુ, પિતુ હોતુ, અઞ્ઞસ્સ વા કસ્સચિ હોતૂ''તિ. અયમત્થો અજ્જુકવત્થુના (પારા॰ ૧૫૮) દીપેતબ્બો. એવં જીવમાનકાલેયેવ દત્વા મતેસુ વિનિચ્છયો અમ્હેહિ ઞાતો, કસ્સચિ અદત્વા મતેસુ વિનિચ્છયો કથં ઞાતબ્બોતિ? તત્થાપિ સઙ્ઘિકે તાવ હેટ્ઠા વુત્તનયેન સઙ્ઘોવ ઇસ્સરો, ગણસન્તકે પન એકચ્ચેસુ અવસેસા ઇસ્સરા, સબ્બેસુ મતેસુ સઙ્ઘોવ ઇસ્સરો. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૬૯) ''સબ્બેસુ મતેસુ સઙ્ઘિકં હોતી''તિ. પુગ્ગલિકે પન વિહારસ્સ ગરુભણ્ડત્તા અવિસ્સજ્જિયં અવેભઙ્ગિકં સઙ્ઘિકમેવ હોતિ.

કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ''ભિક્ખુસ્સ, ભિક્ખવે, કાલકતે સઙ્ઘો સામી પત્તચીવરે, અપિચ ગિલાનુપટ્ઠાકા બહૂપકારા, અનુજાનામિ , ભિક્ખવે, સઙ્ઘેન તિચીવરઞ્ચ પત્તઞ્ચ ગિલાનુપટ્ઠાકાનં દાતું. યં તત્થ લહુભણ્ડં લહુપરિક્ખારં, તં સમ્મુખીભૂતેન સઙ્ઘેન ભાજેતું. યં તત્થ ગરુભણ્ડં ગરુપરિક્ખારં, તં આગતાનાગતસ્સ ચાતુદ્દિસસ્સ સઙ્ઘસ્સ અવિસ્સજ્જિયં અવેભઙ્ગિક''ન્તિ (મહાવ॰ ૩૬૯) તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન વુત્તત્તા વિઞ્ઞાયતિ. એવમ્પિ ''ગરુભણ્ડં ગરુપરિક્ખારં''ઇચ્ચેવ ભગવતા વુત્તં, ન ''વિહાર''ન્તિ, તસ્મા કથં વિહારસ્સ ગરુભણ્ડભાવોતિ વિઞ્ઞાયતીતિ? ''વિહારો વિહારવત્થુ, ઇદં દુતિયં અવેભઙ્ગિક''ન્તિ પાળિયં,

''દ્વિસઙ્ગહાનિ દ્વે હોન્તિ, તતિયં ચતુસઙ્ગહં;
ચતુત્થં નવકોટ્ઠાસં, પઞ્ચમં અટ્ઠભેદનં.

''ઇતિ પઞ્ચહિ રાસીહિ, પઞ્ચનિમ્મલલોચનો;
પઞ્ચવીસવિધં નાથો, ગરુભણ્ડં પકાસયી''તિ. (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૧) –

અટ્ઠકથાયઞ્ચ વુત્તત્તા વિઞ્ઞાયતિ.

ઇતિ દાયકો વિહારં કત્વા કુલૂપકભિક્ખુસ્સ દેતિ, તસ્સ મુઞ્ચચેતનુપ્પત્તિતો પુબ્બકાલે દાયકો વિહારસ્સામિકો હોતિ, દાતું વા વિચારેતું વા ઇસ્સરો, મુઞ્ચચેતનુપ્પત્તિતો પટ્ઠાય પટિગ્ગાહકભિક્ખુ સામિકો હોતિ, પરિભુઞ્જિતું વા અઞ્ઞેસં દાતું વા ઇસ્સરો. સો પુગ્ગલો અત્તનો જીવમાનક્ખણેયેવ સદ્ધિવિહારિકાદીનં નિસ્સજ્જિત્વા દેતિ, તદા તે સદ્ધિવિહારિકાદયો સામિકા હોન્તિ, પરિભુઞ્જિતું વા અઞ્ઞસ્સ વા દાતું ઇસ્સરા. યદિ પન કસ્સચિ અદત્વાવ કાલં કરોતિ, તદા સઙ્ઘોવ તસ્સ વિહારસ્સ સામિકો હોતિ, ન દાયકો વા પુગ્ગલો વા, સઙ્ઘાનુમતિયા એવ પુગ્ગલો પરિભુઞ્જિતું લભતિ, ન અત્તનો ઇસ્સરવતાયાતિ દટ્ઠબ્બો.

એવં મૂલતોયેવ સઙ્ઘસ્સ દિન્નત્તા સઙ્ઘિકભૂતવિહારો વા મૂલે ગણપુગ્ગલાનં દિન્નત્તા ગણસન્તકપુગ્ગલિકભૂતોપિ તેસં ગણપુગ્ગલાનં અઞ્ઞસ્સ નિસ્સજ્જનવસેન અદત્વા કાલકતત્તા પચ્છા સઙ્ઘિકભાવં પત્તવિહારો વા સઙ્ઘેન વિચારેતબ્બો હોતિ. સઙ્ઘેનપિ ભગવતો અનુમતિયા સેનાસનગ્ગાહાપકં સમ્મન્નિત્વા ગાહાપેતબ્બો. વુત્તઞ્હેતં

સેનાસનક્ખન્ધકે (ચૂળવ॰ ૩૧૭) ‘‘અથ ખો ભિક્ખૂનં એતદહોસિ ‘કેન નુ ખો સેનાસનં ગાહેતબ્બ’ન્તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – ‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પઞ્ચહઙ્ગેહિ સમન્નાગતં ભિક્ખું સેનાસનગ્ગાહાપકં સમ્મન્નિતુ’ન્તિ’’આદિ.

ઇમસ્મિં ઠાને ‘‘સેનાસનગ્ગાહો નામ વસ્સકાલવસેન સેનાસનગ્ગાહો, ઉતુકાલવસેન સેનાસનગ્ગાહો, ધુવવાસવસેન સેનાસનગ્ગાહોતિ તિવિધો હોતિ. તેસુ વસ્સકાલવસેન સેનાસનગ્ગાહો પુરિમવસ્સવસેન સેનાસનગ્ગાહો, પચ્છિમવસ્સવસેન સેનાસનગ્ગાહોતિ દુવિધો. ઉતુકાલવસેન સેનાસનગ્ગાહોપિ અન્તરામુત્તકવસેન સેનાસનગ્ગાહો, તઙ્ખણપટિસલ્લાનવસેન સેનાસનગ્ગાહોતિ દુવિધો’’તિ આચરિયા વદન્તિ, એતં પાળિયા ચ અટ્ઠકથાય ચ અસમેન્તં વિય દિસ્સતિ. પાળિયઞ્હિ (ચૂળવ॰ ૩૧૮) ‘‘અથ ખો ભિક્ખૂનં એતદહોસિ ‘કતિ નુ ખો સેનાસનગ્ગાહો’તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – તયોમે, ભિક્ખવે, સેનાસનગ્ગાહા પુરિમકો પચ્છિમકો અન્તરામુત્તકો. અપરજ્જુગતાય આસાળ્હિયા પુરિમકો ગાહેતબ્બો, માસગતાય આસાળ્હિયા પચ્છિમકો ગાહેતબ્બો, અપરજ્જુગતાય પવારણાય આયતિં વસ્સાવાસત્થાય અન્તરામુત્તકો ગાહેતબ્બો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો સેનાસનગ્ગાહા’’તિ એવં આગતો, અટ્ઠકથાયમ્પિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૧૮) ‘‘તીસુ સેનાસનગ્ગાહેસુ પુરિમકો ચ પચ્છિમકો ચાતિ ઇમે દ્વે ગાહા થાવરા. અન્તરામુત્તકે અયં વિનિચ્છયો…પે॰… અયં તાવ અન્તોવસ્સે વસ્સૂપનાયિકાદિવસેન પાળિયં આગતસેનાસનગ્ગાહકથા, અયં પન સેનાસનગ્ગાહો નામ દુવિધો હોતિ ઉતુકાલે ચ વસ્સાવાસે ચા’’તિ એવં આગતો, તસ્મા સઙ્ઘેન સમ્મતસેનાસનગ્ગાહાપકેન વિચારેતબ્બા.

સેનાસનગ્ગાહો નામ ઉતુકાલે સેનાસનગ્ગાહો, વસ્સાવાસે સેનાસનગ્ગાહોતિ દુવિધો. તત્થ ઉતુકાલો નામ હેમન્તઉતુગિમ્હઉતુવસેન અટ્ઠ માસા, તસ્મિં કાલે ભિક્ખૂ અનિયતાવાસા હોન્તિ, તસ્મા યે યદા આગચ્છન્તિ, તેસં તદા ભિક્ખૂ ઉટ્ઠાપેત્વા સેનાસનં દાતબ્બં, અકાલો નામ નત્થિ. અયં ઉતુકાલે સેનાસનગ્ગાહો નામ. વસ્સાવાસે સેનાસનગ્ગાહો પન ‘‘પુરિમકો પચ્છિમકો અન્તરામુત્તકો’’તિ પાળિયં આગતનયેન તિવિધો હોતિ. અન્તરામુત્તકોપિ હિ આયતિં વસ્સાવાસત્થાય ગાહિતત્તા વસ્સાવાસે સેનાસનગ્ગાહમેવ પવિસતિ, ન ઉતુકાલે સેનાસનગ્ગાહો. વુત્તઞ્હિ ભગવતા ‘‘અપરજ્જુગતાય પવારણાય આયતિં વસ્સાવાસત્થાય અન્તરામુત્તકો ગાહેતબ્બો’’તિ. તઙ્ખણપટિસલ્લાનવસેન સેનાસનગ્ગાહોતિ ચ નેવ પાળિયં ન અટ્ઠકથાયં વિસું આગતો, ઉતુકાલે સેનાસનગ્ગાહોયેવ તદઙ્ગસેનાસનગ્ગાહોતિપિ તઙ્ખણપટિસલ્લાનવસેન સેનાસનગ્ગાહોતિપિ વદન્તિ, તસ્મા ઉતુકાલવસેન સેનાસનગ્ગાહોપિ ‘‘અન્તરામુત્તકવસેન સેનાસનગ્ગાહો તઙ્ખણપટિસલ્લાનવસેન સેનાસનગ્ગાહોતિ દુબ્બિધો’’તિ ન વત્તબ્બો.

અથાપિ વદન્તિ ‘‘યથાવુત્તેસુ પઞ્ચસુ સેનાસનગ્ગાહેસુ ચત્તારો સેનાસનગ્ગાહા પઞ્ચઙ્ગસમન્નાગતેન સેનાસનગ્ગાહાપકસમ્મુતિલદ્ધેન ભિક્ખુના અન્તોઉપચારસીમટ્ઠેન હુત્વા અન્તોસીમટ્ઠાનં ભિક્ખૂનં યથાવિનયં વિચારેતબ્બા હોન્તિ, તે પન વિચારણા યાવજ્જકાલા થાવરા હુત્વા ન તિટ્ઠન્તિ, ધુવવાસવસેન વિચારણમેવ યાવજ્જકાલા થાવરં હુત્વા તિટ્ઠતી’’તિ, તમ્પિ તથા ન સક્કા વત્તું. કસ્મા? સેનાસનગ્ગાહાપકભેદે ‘‘ધુવવાસવસેન સેનાસનગ્ગાહો’’તિ પાળિયં અટ્ઠકથાયઞ્ચ નત્થિ. ધુવવાસવસેન વિચારણઞ્ચ સમ્મુતિલદ્ધેન સેનાસનગ્ગાહાપકેન વિચારેતબ્બં ન હોતિ, અથ ખો સમગ્ગેન સઙ્ઘેન અપલોકનકમ્મવસેન દુવઙ્ગસમન્નાગતસ્સ ભિક્ખુસ્સ અનુટ્ઠાપનીયં કત્વા દાનમેવ, તસ્મા સમગ્ગો સઙ્ઘો બહૂપકારતાગુણવિસિટ્ઠતાસઙ્ખાતેહિ દ્વીહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતં ભિક્ખું અપલોકનકમ્મવસેન સમ્મન્નિત્વા તસ્સ ફાસુકં આવાસં ધુવવાસવસેન અનુટ્ઠાપનીયં કત્વા દેતિ, તં યાવજ્જકાલા થાવરં હુત્વા તિટ્ઠતીતિ વત્તબ્બં.

સમગ્ગો સઙ્ઘોવ ધુવવાસવસેન દેતિ, ન સેનાસનગ્ગાહાપકોતિ અયમત્થો કથં ઞાતબ્બોતિ ચે? ''સઙ્ઘો પન ભણ્ડાગારિકસ્સ વા ધમ્મકથિકવિનયધરાદીનં વા ગણવાચકઆચરિયસ્સ વા બહૂપકારતં ગુણવિસિટ્ઠતઞ્ચ સલ્લક્ખેન્તો ધુવવાસત્થાય વિહારં સમ્મન્નિત્વા દેતી''તિ (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૧૨૦; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ અનુપખજ્જસિક્ખાપદવણ્ણના) ''સઙ્ઘો પન બહુસ્સુતસ્સ ઉદ્દેસપરિપુચ્છાદીહિ બહૂપકારસ્સ ભારનિત્થારકસ્સ ફાસુકં આવાસં અનુટ્ઠાપનીયં કત્વા દેતી''તિ ચ ''સઙ્ઘો પન ભણ્ડાગારિકસ્સ વા ધમ્મકથિકવિનયધરગણવાચકાચરિયાનં વા બહૂપકારતં ગુણવિસિટ્ઠતઞ્ચ સલ્લક્ખેત્વા ધુવવાસત્થાય વિહારં સલ્લક્ખેત્વા સમ્મન્નિત્વા દેતી''તિ ચ ''બહુસ્સુતસ્સ સઙ્ઘભારનિત્થારકસ્સ ભિક્ખુનો અનુટ્ઠાપનીયસેનાસનમ્પી''તિ (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૪૯૫-૪૯૬) ચ ''**અપલોકનકમ્મં** નામ સીમટ્ઠકં સઙ્ઘં સોધેત્વા છન્દારહાનં છન્દં આહરિત્વા સમગ્ગસ્સ સઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા તિક્ખત્તું સાવેત્વા કત્તબ્બં કમ્મ''ન્તિ ચ અટ્ઠકથાસુ (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૪૮૨) વચનતો સાધુકં નિસ્સંસયેન ઞાતબ્બોતિ.

કથં પન અપલોકનકમ્મેન દાતબ્બભાવો વિઞ્ઞાયતીતિ? ''બહુસ્સુતસ્સ સઙ્ઘભારનિત્થારકસ્સ ભિક્ખુનો અનુટ્ઠાપનીયસેનાસનમ્પિ સઙ્ઘકિચ્ચં કરોન્તાનં કપ્પિયકારકાદીનં ભત્તવેતનમ્પિ અપલોકનકમ્મેન દાતું વટ્ટતી''તિ પરિવારટ્ઠકથાયં (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૪૯૫-૪૯૬) કમ્મવગ્ગે આગતત્તા વિઞ્ઞાયતિ. કથં પન દુવઙ્ગસમન્નાગતસ્સ ભિક્ખુનોયેવ દાતબ્બભાવો વિઞ્ઞાયતીતિ? ''**બહૂપકારત**ન્તિ ભણ્ડાગારિકતાદિબહઉપકારભાવં. ન કેવલં ઇદમેવાતિ આહ '**ગુણવિસિટ્ઠતઞ્ચા**'તિઆદિ. તેન બહૂપકારત્તેપિ ગુણવિસિટ્ઠત્તાભાવે, ગુણવિસિટ્ઠત્તેપિ બહૂપકારત્તાભાવે દાતું ન વટ્ટતીતિ દસ્સેતી''તિ વિનયત્થમઞ્જૂસાયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ ટી॰ અનુપખજ્જસિક્ખાપદવણ્ણના) વુત્તત્તા વિઞ્ઞાયતિ.

કસ્મા પન સેનાસનગ્ગાહાપકેન વિચારેતબ્બો સેનાસનગ્ગાહો યાવજ્જકાલા ન તિટ્ઠતીતિ? પઞ્ચઙ્ગસમન્નાગતસ્સ સેનાસનગ્ગાહાપકસ્સ ભિક્ખુનો દુલ્લભત્તા, નાનાદેસવાસીનં નાનાચરિયકુલસમ્ભવાનં ભિક્ખૂનં એકસમ્ભોગપરિભોગસ્સ દુક્કરત્તા ચ ઇમેહિ દ્વીહિ કારણેહિ ન તિટ્ઠતિ. વુત્તઞ્હેતં ભગવતા ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પઞ્ચહઙ્ગેહિ સમન્નાગતં ભિક્ખું સેનાસનગ્ગાહાપકં સમ્મન્નિતું, યો ન છન્દાગતિં ગચ્છેય્ય, ન દોસાગતિં ગચ્છેય્ય, ન મોહાગતિં ગચ્છેય્ય, ન ભયાગતિં ગચ્છેય્ય , ગહિતાગહિતઞ્ચ જાનેય્યા''તિ (ચૂળવ॰ ૩૧૭). અટ્ઠકથાયમ્પિ (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૧૨૨) ''એવરૂપેન હિ સભાગપુગ્ગલેન એકવિહારે વા એકપરિવેણે વા વસન્તેન અત્થો નત્થી''તિ વુત્તં. કસ્મા પન ધુવવાસત્થાય દાનવિચારો યાવજ્જકાલા તિટ્ઠતીતિ? પઞ્ચઙ્ગસમન્નાગતાભાવેપિ સીમટ્ઠકસ્સ સમગ્ગસ્સ સઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા કત્તબ્બત્તા. વુત્તઞ્હિ ''અપલોકનકમ્મં નામ સીમટ્ઠકં સઙ્ઘં સોધેત્વા છન્દારહાનં છન્દં આહરિત્વા સમગ્ગસ્સ સઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા તિક્ખત્તું સાવેત્વા કત્તબ્બં કમ્મ''ન્તિ (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૪૮૨).

ઉતુકાલે સઙ્ઘિકસેનાસને વસન્તેન આગતો ભિક્ખુ ન પટિબાહેતબ્બો અઞ્ઞત્ર અનુટ્ઠાપનીયા. વુત્તઞ્હિ ભગવતા ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, વસ્સાનં તેમાસં પટિબાહિતું, ઉતુકાલં પન ન પટિબાહિતુ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૩૧૮). ''અઞ્ઞત્ર અનુટ્ઠાપનીયા''તિ વુત્તં, કતમે અનુટ્ઠાપનીયાતિ? ચત્તારો અનુટ્ઠાપનીયા વુડ્ઢતરો, ભણ્ડાગારિકો, ગિલાનો, સઙ્ઘતો લદ્ધસેનાસનો ચ. તત્થ **વુડ્ઢતરો** ભિક્ખુ તસ્મિં વિહારે અન્તોસીમટ્ઠકભિક્ખૂસુ અત્તના વુડ્ઢતરસ્સ અઞ્ઞસ્સ અભાવા યથાવુડ્ઢં કેનચિ અનુટ્ઠાપનીયો. **ભણ્ડાગારિકો** સઙ્ઘેન સમ્મન્નિત્વા ભણ્ડાગારસ્સ દિન્નતાય સઙ્ઘસ્સ ભણ્ડં રક્ખન્તો ગોપેન્તો વસતિ, તસ્મા સો ભણ્ડાગારિકો કેનચિ અનુટ્ઠાપનીયો. **ગિલાનો** ગેલઞ્ઞાભિભૂતો અત્તનો લદ્ધસેનાસને વસન્તો કેનચિ અનુટ્ઠાપનીયો. **સઙ્ઘતો લદ્ધસેનાસનો** સમગ્ગેન સઙ્ઘેન દિન્નસેનાસનત્તા કેનચિ અનુટ્ઠાપનીયો. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૪૩) ''ચત્તારો હિ ન વુટ્ઠાપેતબ્બા વુડ્ઢતરો, ભણ્ડાગારિકો,

ગિલાનો, સઙ્ઘતો લદ્ધસેનાસનોતિ. તત્થ વુડ્ઢતરો અત્તનો વુડ્ઢતાય નવકતરેન ન વુટ્ઠાપેતબ્બો, ભણ્ડાગારિકો સઙ્ઘેન સમ્મન્નિત્વા ભણ્ડાગારસ્સ દિન્નતાય, ગિલાનો અત્તનો ગિલાનતાય, સઙ્ઘો પન બહુસ્સુતસ્સ ઉદ્દેસપરિપુચ્છાદીહિ બહૂપકારસ્સ ભારનિત્થારકસ્સ ફાસુકં આવાસં અનુટ્ઠાપનીયં કત્વા દેતિ, તસ્મા સો ઉપકારકતાય ચ સઙ્ઘતો લદ્ધતાય ચ ન વુટ્ઠાપેતબ્બો''તિ. ઠપેત્વા ઇમે ચત્તારો અવસેસા વુટ્ઠાપનીયાવ હોન્તિ.

અપરસ્મિં ભિક્ખુમ્હિ આગતે વુટ્ઠાપેત્વા સેનાસનં દાપેતબ્બં. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૧૮) ''ઉતુકાલે તાવ કેચિ આગન્તુકા ભિક્ખૂ પુરેભત્તં આગચ્છન્તિ, કેચિ પચ્છાભત્તં પઠમયામં વા મજ્ઝિમયામં વા પચ્છિમયામં વા, યે યદા આગચ્છન્તિ, તેસં તદાવ ભિક્ખૂ ઉટ્ઠાપેત્વા સેનાસનં દાતબ્બં, અકાલો નામ નત્થી''તિ. એતરહિ પન સદ્ધા પસન્ના મનુસ્સા વિહારં કત્વા અપ્પેકચ્ચે પણ્ડિતાનં વચનં સુત્વા ''સઙ્ઘે દિન્નં મહપ્ફલ''ન્તિ ઞત્વા ચાતુદ્દિસં સઙ્ઘં આરબ્ભ ''ઇમં વિહારં આગતાનાગતસ્સ ચાતુદ્દિસસ્સ સઙ્ઘસ્સ દેમા''તિ વત્વા દેન્તિ, અપ્પેકચ્ચે અત્તના પસન્નં ભિક્ખું આરબ્ભ વિહારં કત્વાપિ દાનકાલે તેન ઉય્યોજિતા હુત્વા ચાતુદ્દિસં સઙ્ઘં આરબ્ભ વુત્તનયેન દેન્તિ, અપ્પેકચ્ચે કરણકાલેપિ દાનકાલેપિ અત્તનો કુલૂપકભિક્ખુમેવ આરબ્ભ પરિચ્ચજન્તિ, તથાપિ દક્ખિણોદકપાતનકાલે તેન સિક્ખાપિતા યથાવુત્તપાઠં વચીભેદં કરોન્તિ, ચિત્તેન પન કુલૂપકસ્સેવ દેન્તિ, ન સબ્બસઙ્ઘસાધારણત્થં ઇચ્છન્તિ.

ઇમેસુ તીસુ દાનેસુ પઠમં પુબ્બકાલેપિ દાનકાલેપિ સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ પવત્તત્તા સબ્બસઙ્ઘિકં હોતિ. દુતિયં પુબ્બકાલે પુગ્ગલં ઉદ્દિસ્સ પવત્તમાનમ્પિ દાનકાલે સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ પવત્તત્તા સઙ્ઘિકમેવ. તતિયં પન પુબ્બકાલેપિ દાનકાલેપિ કુલૂપકપુગ્ગલમેવ ઉદ્દિસ્સ પવત્તતિ, ન સઙ્ઘં, કેવલં ભિક્ખુના વુત્તાનુસારેનેવ વચીભેદં કરોન્તિ. એવં સન્તે ''કિં અયં વિહારો ચિત્તવસેન પુગ્ગલિકો હોતિ, વચીભેદવસેન સઙ્ઘિકો''તિ ચિન્તાયં એકચ્ચે એવં વદેય્યું –

''મનોપુબ્બઙ્ગમા ધમ્મા, મનોસેટ્ઠા મનોમયા;
મનસા ચે પસન્નેન, ભાસતિ વા કરોતિ વા;
તતો નં સુખમન્વેતિ, છાયાવ અનપાયિનીતિ. (ધ॰ પ॰ ૨) –

વચનતો ચિત્તવસેન પુગ્ગલિકો હોતી''તિ. અઞ્ઞે ''યથા દાયકા વદન્તિ, તથા પટિપજ્જિતબ્બન્તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૫) વચનતો વચીભેદવસેન સઙ્ઘિકો હોતી''તિ.

તત્રાયં વિચારણા – ઇદં દાનં પુબ્બે પુગ્ગલસ્સ પરિણતં પચ્છા સઙ્ઘસ્સ પરિણામિતં, તસ્મા ''સઙ્ઘિકો''તિ વુત્તે નવસુ અધમ્મિકદાનેસુ ''પુગ્ગલસ્સ પરિણતં સઙ્ઘસ્સ પરિણામેતી''તિ (પારા॰ ૬૬૦) વુત્તં અટ્ઠમં અધમ્મિકદાનં હોતિ, તસ્સ દાનસ્સ પટિગ્ગહાપિ પરિભોગાપિ અધમ્મિકપટિગ્ગહા અધમ્મિકપરિભોગા હોન્તિ. ''પુગ્ગલિકો''તિ વુત્તે તીસુ ધમ્મિકદાનેસુ ''પુગ્ગલસ્સ દિન્નં પુગ્ગલસ્સેવ દેતી''તિ વુત્તં તતિયધમ્મિકદાનં હોતિ, તસ્સ પટિગ્ગહાપિ પરિભોગાપિ ધમ્મિકપટિગ્ગહા ધમ્મિકપરિભોગા હોન્તિ, તસ્મા પુગ્ગલિકપક્ખં ભજતિ. અપ્પેકચ્ચે સુત્તન્તિકાદિગણે પસીદિત્વા વિહારં કારેત્વા ગણસ્સ દેન્તિ ''ઇમં વિહારં આયસ્મન્તાનં દમ્મી''તિ. અપ્પેકચ્ચે પુગ્ગલે પસીદિત્વા વિહારં કત્વા પુગ્ગલસ્સ દેન્તિ ''ઇમં વિહારં આયસ્મતો દમ્મી''તિ. એતે પન ગણસન્તકપુગ્ગલિકા વિહારા દાનકાલતો પટ્ઠાય પટિગ્ગાહકસન્તકાવ હોન્તિ, ન દાયકસન્તકા. તેસુ ગણસન્તકો તાવ એકચ્ચેસુ મતેસુ અવસેસાનં સન્તકો, તેસુ ધરમાનેસુયેવ કસ્સચિ દેન્તિ, તસ્સ સન્તકો. કસ્સચિ અદત્વા સબ્બેસુ મતેસુ સઙ્ઘિકો

હોતિ. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૬૯) ''દ્વિન્નં સન્તકં હોતિ અવિભત્તં, એકસ્મિં કાલકતે ઇતરો સામી, બહૂનં સન્તકેપિ એસેવ નયો. સબ્બેસુ મતેસુ સઙ્ઘિકંવ હોતી''તિ.

પુગ્ગલિકવિહારોપિ યદિ સો પટિગ્ગાહકપુગ્ગલો અત્તનો જીવમાનકાલેયેવ સદ્ધિવિહારિકાદીનં દેતિ, કોચિ વા તસ્સ વિસ્સાસેન તં વિહારં અગ્ગહેસિ, તસ્સ સન્તકો હોતિ. કસ્સચિ અદત્વા કાલકતે સઙ્ઘિકો હોતિ. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં ''સો જીવમાનોયેવ સબ્બં અત્તનો પરિક્ખારં નિસ્સજ્જિત્વા કસ્સચિ અદાસિ, કોચિ વા વિસ્સાસં અગ્ગહેસિ. યસ્સ દિન્નો, યેન ચ ગહિતો, તસ્સેવ હોતી''તિ. પાળિયઞ્ચ (મહાવ॰ ૩૬૯) ''ભિક્ખુસ્સ, ભિક્ખવે, કાલકતે સઙ્ઘો સામી પત્તચીવરે, અપિચ ગિલાનુપટ્ઠાકા બહૂપકારા. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સઙ્ઘેન તિચીવરઞ્ચ પત્તઞ્ચ ગિલાનુપટ્ઠાકાનં દાતું, યં તત્થ લહુભણ્ડં લહુપરિક્ખારં, તં સમ્મુખીભૂતેન સઙ્ઘેન ભાજેતું, યં તત્થ ગરુભણ્ડં ગરુપરિક્ખારં, તં આગતાનાગતસ્સ ચાતુદ્દિસસ્સ સઙ્ઘસ્સ અવિસ્સજ્જિયં અવેભઙ્ગિક''ન્તિ (મહાવ॰ ૩૬૯) વુત્તં, તસ્મા ઇમિના નયેન વિનિચ્છયો કાતબ્બો.

સઙ્ઘિકે પન પાળિયં આગતાનં ''પુરિમકો પચ્છિમકો અન્તરામુત્તકો ચા''તિ (ચૂળવ॰ ૩૧૮) વુત્તાનં તિણ્ણં સેનાસનગ્ગાહાનઞ્ચ અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૧૮) આગતાનં ''ઉતુકાલે ચ વસ્સાવાસે ચા''તિ વુત્તાનં દ્વિન્નં સેનાસનગ્ગાહાનઞ્ચ એતરહિ અસમ્પજ્જનતો અનુટ્ઠાપનીયપાળિયં આગતસ્સ અત્તનો સભાવેન અનુટ્ઠાપનીયસ્સ ધુવવાસત્થાય સઙ્ઘેન દિન્નતાય અનુટ્ઠાપનીયસ્સ વસેનેવ વિનિચ્છયો હોતિ. વુડ્ઢતરગિલાના હિ અત્તનો સભાવેન અનુટ્ઠાપનીયા હોન્તિ. વુત્તઞ્હેતં અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૪૩) ''વુડ્ઢતરો અત્તનો વુડ્ઢતાય નવકતરેન ન વુટ્ઠાપેતબ્બો, ગિલાનો અત્તનો ગિલાનતાયા''તિ. ભણ્ડાગારિકધમ્મકથિકાદયો ધુવવાસત્થાય સઙ્ઘેન દિન્નતાય અનુટ્ઠાપનીયા હોન્તિ. વુત્તઞ્હિ ''સઙ્ઘો પન ભણ્ડાગારિકસ્સ વા ધમ્મકથિકવિનયધરાદીનં વા...પે॰... ધુવવાસત્થાય વિહારં સમ્મન્નિત્વા દેતિ, તસ્મા યસ્સ સઙ્ઘેન દિન્નો, સોપિ અનુટ્ઠાપનીયો''તિ (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૧૨૦; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ અનુપખજ્જસિક્ખાપદવણ્ણના). સો એવં વેદિતબ્બો – એતરહિ સઙ્ઘિકવિહારેસુ સઙ્ઘત્થેરેસુ યથાકમ્મઙ્ગતેસુ તસ્મિં વિહારે યો ભિક્ખુ વુડ્ઢતરો, સોપિ ''અયં વિહારો મયા વસિતબ્બો''તિ વદતિ. યો તત્થ બ્યત્તો પટિબલો, સોપિ તથેવ વદતિ. યેન સો વિહારો કારિતો, સોપિ ''મયા પસીદિતપુગ્ગલો આરોપેતબ્બો''તિ વદતિ. સઙ્ઘોપિ ''મયમેવ ઇસ્સરા, તસ્મા અમ્હેહિ ઇચ્છિતપુગ્ગલો આરોપેતબ્બો''તિ વદતિ. એવંદ્વિધા વા તિધા વા ચતુધા વા ભિન્નેસુ મહન્તં અધિકરણં હોતિ.

તેસુ વુડ્ઢતરો ''ન ત્વેવાહં, ભિક્ખવે, કેનચિ પરિયાયેન વુડ્ઢતરસ્સ આસનં પટિબાહિતબ્બન્તિ વદામિ, યો પટિબાહેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ પાળિપાઠઞ્ચ (મહાવ॰ ૪૭૩; ચૂળવ॰ ૩૧૬), ''વુડ્ઢતરો અત્તનો વુડ્ઢતાય નવકતરેન ન વુટ્ઠાપેતબ્બો''તિ અટ્ઠકથાવચનઞ્ચ (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૧૧૯ આદયો; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ અનુપખજ્જસિક્ખાપદવણ્ણના) ગહેત્વા ''અહમેવ એત્થ વુડ્ઢતરો, મયા વુડ્ઢતરો અઞ્ઞો નત્થિ, તસ્મા અહમેવ ઇમસ્મિં વિહારે વસિતુમનુચ્છવિકો''તિ સઞ્ઞી હોતિ. બ્યત્તોપિ ''બહુસ્સુતસ્સ સઙ્ઘભારનિત્થારકસ્સ ભિક્ખુનો અનુટ્ઠાપનીયસેનાસનમ્પી''તિ પરિવારટ્ઠકથાવચનઞ્ચ (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૪૯૫-૪૯૬), ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, બ્યત્તેન ભિક્ખુના પટિબલેન દસવસ્સેન વા અતિરેકદસવસ્સેન વા ઉપસમ્પાદેતું, નિસ્સયં દાતુ''ન્તિઆદિપાળિવચનઞ્ચ (મહાવ॰ ૭૬, ૮૨) ગહેત્વા ''અહમેવ એત્થ બ્યત્તો પટિબલો, ન મયા અઞ્ઞો બ્યત્તતરો અત્થિ, તસ્મા અહમેવ ઇમસ્સ વિહારસ્સ અનુચ્છવિકો''તિ સઞ્ઞી. વિહારકારકોપિ ''યેન વિહારો કારિતો, સો વિહારસામિકોતિ વિનયપાઠો (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૧૧૬) અત્થિ, મયા ચ બહું ધનં ચજિત્વા અયં વિહારો કારિતો, તસ્મા મયા પસન્નપુગ્ગલો આરોપેતબ્બો, ન અઞ્ઞો''તિ સઞ્ઞી. સઙ્ઘોપિ ''સઙ્ઘિકો નામ વિહારો સઙ્ઘસ્સ દિન્નો હોતિ

પરિચ્ચત્તો’’તિઆદિપાળિવચનઞ્ચ (પાચિ॰ ૧૧૬, ૧૨૧, ૧૨૬, ૧૩૧), અન્તમસો ચતુરઙ્ગુલપાદકં ગામદારકેહિ પંસ્વાગારકેસુ કીળન્તેહિ કતમ્પિ સઙ્ઘસ્સ દિન્નકાલતો પટ્ઠાય ગરુભણ્ડં હોતી’’તિઆદિઅટ્ઠકથાવચનઞ્ચ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૧) ગહેત્વા ‘‘અયં વિહારો સઙ્ઘિકો સઙ્ઘસન્તકો, તસ્મા અમ્હેહિ અભિરુચિતપુગ્ગલોવ આરોપેતબ્બો, ન અઞ્ઞો’’તિ સઞ્ઞી.

તત્થ વુડ્ઢતરસ્સ વચનેપિ ‘‘ન ત્વેવાહં, ભિક્ખવે’’ત્યાદિવચનં (ચૂળવ॰ ૩૧૬) તેસુ તેસુ આસનસાલાદીસુ અગ્ગાસનસ્સ વુડ્ઢતરારહત્તા ભત્તં ભુઞ્જિત્વા નિસિન્નોપિ ભિક્ખુ વુડ્ઢતરે આગતે વુટ્ઠાય આસનં દાતબ્બં સન્ધાય ભગવતા વુત્તં, ન ધુવવાસં સન્ધાય. ‘‘વુડ્ઢતરો અત્તનો વુડ્ઢતાય’’ત્યાદિવચનઞ્ચ (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૧૨૦; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ અનુપખજ્જસિક્ખાપદવણ્ણના) યથાવુડ્ઢં સેનાસને દીયમાને વુડ્ઢતરે આગતે નવકતરો વુટ્ઠાપેતબ્બો, વુટ્ઠાપેત્વા વુડ્ઢતરસ્સ સેનાસનં દાતબ્બં, વુડ્ઢતરો પન નવકતરેન ન વુટ્ઠાપેતબ્બો. કસ્મા? ‘‘અત્તનો વુડ્ઢતરતાયા’’તિ ઉતુકાલે યથાવુડ્ઢં સેનાસનદાનં સન્ધાય વુત્તં, ન ધુવવાસત્થાય દાનં સન્ધાય , તસ્મા ઇદમ્પિ વચનં ઉપપરિક્ખિતબ્બં, ન સીઘં અનુજાનિતબ્બં.

બ્યત્તવચનેપિ ‘‘બહુસ્સુતસ્સ સઙ્ઘભારનિત્થારકસ્સ’’ત્યાદિવચનઞ્ચ (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૪૪૫-૪૯૬) ન બહુસ્સુતમત્તેન સઙ્ઘિકવિહારસ્સ ઇસ્સરભાવં સન્ધાય વુત્તં, અથ ખો તસ્સ ભિક્ખુસ્સ બહૂપકારતં ગુણવિસિટ્ઠતઞ્ચ સલ્લક્ખેત્વા સઙ્ઘેન ફાસુકં આવાસં અનુટ્ઠાપનીયં કત્વા દિન્ને સો ભિક્ખુ કેનચિ તમ્હા વિહારા અનુટ્ઠાપનીયો હોતિ, ઇમમત્થં સન્ધાય વુત્તં. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે’’ત્યાદિવચનઞ્ચ (મહાવ॰ ૮૨) નિસ્સયાચરિયાનં લક્ખણં પકાસેતું ભગવતા વુત્તં, ન સઙ્ઘિકવિહારસ્સ ઇસ્સરત્તં, તસ્મા ઇદમ્પિ વચનં ઉપપરિક્ખિતબ્બં, ન સીઘં અનુજાનિતબ્બં.

દાયકવચનં પન નાનુજાનિતબ્બં પટિબાહિતબ્બં. કસ્મા? ‘‘યેન વિહારો કારિતો’’ત્યાદિપાઠસ્સ અમુખ્યવોહારત્તા. યથા હિ પુથુજ્જનકાલે રૂપાદીસુ સઞ્જનસ્સ ભૂતપુબ્બત્તા ભૂતપુબ્બગતિયા અરહાપિ ‘‘સત્તો’’તિ, એવં દાનકાલતો પુબ્બે તસ્સ વિહારસ્સ સામિભૂતપુબ્બત્તા દાયકો ‘‘વિહારસામિકો’’તિ વુચ્ચતિ, ન ઇસ્સરત્તા. ન હિ સકલે વિનયપિટકે અટ્ઠકથાટીકાસુ ચ ‘‘વિસ્સજ્જેત્વા દિન્નસ્સ વિહારસ્સ દાયકો ઇસ્સરો’’તિ વા ‘‘દાયકેન વિચારેતબ્બો’’તિ વા ‘‘દાયકસન્તકવિહારો’’તિ વા પાઠો અત્થિ, ‘‘સઙ્ઘિકો, ગણસન્તકો, પુગ્ગલિકો’’ઇચ્ચેવ અત્થિ, તસ્મા તસ્સ વચનં નાનુજાનિતબ્બં.

સઙ્ઘસ્સ વચનેપિ ‘‘સઙ્ઘિકો નામ વિહારો’’ત્યાદિવચનં (પાચિ॰ ૧૧૬, ૧૨૧, ૧૨૬, ૧૩૧) સઙ્ઘસન્તકભાવં સઙ્ઘેન વિચારેતબ્બભાવં દીપેતિ, સઙ્ઘો પન વિચારેન્તો પઞ્ચઙ્ગસમન્નાગતં ભિક્ખું સેનાસનગ્ગાહાપકં સમ્મન્નિત્વા તેન યથાવુડ્ઢં વિચારેતબ્બો વા હોતિ, સમગ્ગેન સઙ્ઘેન દુવઙ્ગસમન્નાગતસ્સ ભિક્ખુનો અપલોકનકમ્મેન ધુવવાસત્થાય દાતબ્બો વા. તેસુ પઞ્ચઙ્ગસમન્નાગતસ્સ ભિક્ખુનો દુલ્લભત્તા સેનાસનગ્ગાહાપકસમ્મુતિયા અભાવે સતિ દુવઙ્ગસમન્નાગતો ભિક્ખુ પરિયેસિતબ્બો. એવં પન અપરિયેસિત્વા ભણ્ડાગારિકતાદિબહઉપકારતાયુત્તસ્સ બહુસ્સુતતાદિગુણવિસિટ્ઠતાવિરહસ્સ ભિક્ખુનો આમિસગરુકતાદિવસેન સઙ્ઘેન વિહારો દાતબ્બો ન હોતિ, તસ્મા સઙ્ઘવચનમ્પિ ઉપપરિક્ખિતબ્બં, ન તાવ અનુજાનિતબ્બં.

અથ તીણિપિ વચનાનિ સંસન્દેતબ્બાનિ. તત્થ સઙ્ઘસ્સ ઇસ્સરત્તા સઙ્ઘો પુચ્છિતબ્બો ‘‘કો પુગ્ગલો તુમ્હેહિ અભિરુચિતો’’તિ, પુચ્છિત્વા ‘‘એસો’’તિ વુત્તે ‘‘કસ્મા અભિરુચિતો’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘એસો પુગ્ગલો અમ્હે ચીવરાદિપચ્ચયેહિ અનુગ્ગહેતા, અમ્હાકં ઞાતિસાલોહિતો, ઉપજ્ઝાયો, આચરિયો, સદ્ધિવિહારિકો, અન્તેવાસિકો,

સમાનુપજ્ઝાયકો, સમાનાચરિયકો, પિયસહાયો, લાભી, યસસ્સી, તસ્મા અમ્હેહિ અભિરુચિતો''તિ વુત્તે ''ન એત્તાવતા ધુવવાસત્થાય વિહારો દાતબ્બો''તિ પટિક્ખિપિતબ્બો. અથ ''એસો પુગ્ગલો સબ્બેહિ અમ્હેહિ વુડ્ઢતરો અગ્ગાસનં અગ્ગોદકં અગ્ગપિણ્ડં અરહતિ, ધુવવાસત્થાય વિહારો પન તસ્સ દાતબ્બોતિ અટ્ઠકથાચરિયેહિ ન વુત્તો''તિ વત્વા પટિક્ખિપિતબ્બો. અથ ''ધમ્મકથિકો, વિનયધરો, ગણવાચકઆચરિયો''તિ વુત્તે ''એસો ધુવવાસત્થાય દિન્નવિહારસ્સ અનુચ્છવિકો, એતસ્સ દાતબ્બો''તિ અનુમોદિતબ્બો. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ''સઙ્ઘો પન ભણ્ડાગારિકસ્સ વા ધમ્મકથિકવિનયધરાદીનં વા ગણવાચકઆચરિયસ્સ વા બહૂપકારતં ગુણવિસિટ્ઠતઞ્ચ સલ્લક્ખેન્તો ધુવવાસત્થાય વિહારં સમ્મન્નિત્વા દેતી''તિ વચનતો વિઞ્ઞાયતિ (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૧૨૯; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ અનુપખજ્જસિક્ખાપદવણ્ણના).

ઇધ પન સાધકપાઠે ''ભણ્ડાગારિકસ્સ વા''તિ વિજ્જમાને કસ્મા સાધ્યવચને ભણ્ડાગારિકો ન વુત્તોતિ? એતરહિ ભણ્ડાગારસ્સ અભાવા. યદિ કેસુચિ વિહારેસુ ભણ્ડાગારં સમ્મન્નેય્ય, સો ભણ્ડાગારવિહારે નિસિન્નો સઙ્ઘસ્સ પત્તચીવરરક્ખણાદિકં ઉપકારં કરેય્ય, તસ્સ બહૂપકારતં સલ્લક્ખેન્તો સઙ્ઘો ભણ્ડાગારિકસ્સ ફાસુકં આવાસં એતરહિપિ ધુવવાસત્થાય દદેય્ય, સો તસ્સ વિસું ધુવવાસવિહારોતિ. એત્થ સાધકપાઠે ''ધમ્મકથિકવિનયધરાદીનં વા''તિઆદિસદ્દેન બહુસ્સુતો આગતાગમો ધમ્મધરો વિનયધરો માતિકાધરો પણ્ડિતો બ્યત્તો મેધાવી લજ્જી કુક્કુચ્ચકો સિક્ખાકામોતિ વુત્તગુણવન્તે સઙ્ગણ્હાતિ. અથાપિ ''એસો પુગ્ગલો બહુસ્સુતો ઉદ્દેસપરિપુચ્છાદીહિ ભિક્ખૂનં બહૂપકારો સઙ્ઘભારનિત્થારકો''તિ વદતિ, ''સાધુ એસોપિ ફાસુકાવાસસ્સ અરહો, અનુટ્ઠાપનીયં કત્વા ધુવવાસત્થાય વિહારો એતસ્સપિ દાતબ્બો''તિ વત્વા અનુમોદિતબ્બો. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ''સઙ્ઘો પન બહુસ્સુતસ્સ ઉદ્દેસપરિપુચ્છાદીહિ બહૂપકારસ્સ ભારનિત્થારકસ્સ ફાસુકં આવાસં અનુટ્ઠાપનીયં કત્વા દેતી''તિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૪૩) વચનતો વિઞ્ઞાયતિ.

અથાપિ ''અયં પુગ્ગલો ધમ્મકથિકો વિનયધરો ગણવાચકાચરિયો સઙ્ઘસ્સ બહૂપકારો વિસિટ્ઠગુણયુત્તો''તિ વદતિ, ''સાધુ એતસ્સપિ પુગ્ગલસ્સ ધુવવાસત્થાય વિહારં સલ્લક્ખેત્વા સમ્મન્નિત્વાવ દાતબ્બો''તિ વત્વા અનુમોદિતબ્બો. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ''સઙ્ઘો પન ભણ્ડાગારિકસ્સ વા ધમ્મકથિકવિનયધરાદીનં વા ગણવાચકાચરિયસ્સ વા બહૂપકારતં ગુણવિસિટ્ઠતઞ્ચ સલ્લક્ખેત્વા ધુવવાસત્થાય વિહારં સમ્મન્નિત્વા દેતી''તિ (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૧૨૦; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ અનુપખજ્જસિક્ખાપદવણ્ણના) વચનતો વિઞ્ઞાયતિ.

અથાપિ ''એસો પુગ્ગલો બહુસ્સુતો સઙ્ઘભારનિત્થારકો''તિ વદતિ, ''સાધુ એતસ્સપિ અનુટ્ઠાપનીયં કત્વા દાતબ્બો''તિ વત્વા અનુમોદિતબ્બો. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ''બહુસ્સુતસ્સ સઙ્ઘભારનિત્થારકસ્સ ભિક્ખુનો અનુટ્ઠાપનીયસેનાસનમ્પી''તિ પરિવારટ્ઠકથાયં (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૪૯૫-૪૯૬) વુત્તત્તા વિઞ્ઞાયતિ. તતો ''એવં દુવઙ્ગસમ્પન્નો પુગ્ગલો અન્તોસીમટ્ઠો વા બહિસીમટ્ઠો વા''તિ પુચ્છિત્વા ''અન્તોસીમટ્ઠો''તિ વુત્તે ''સાધુ સુટ્ઠુ તસ્સ દાતબ્બો''તિ સમ્પટિચ્છિતબ્બં. ''બહિસીમટ્ઠો''તિ વુત્તે ''ન દાતબ્બો''તિ પટિક્ખિપિતબ્બં. કસ્માતિ ચે? ''ન, ભિક્ખવે, નિસ્સીમે ઠિતસ્સ સેનાસનં ગાહેતબ્બં, યો ગાહેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૩૧૮) વચનતોતિ.

અથ ''દુવઙ્ગસમન્નાગતે અન્તોસીમટ્ઠે અસતિ એકઙ્ગસમન્નાગતો અન્તોસીમટ્ઠો અત્થી''તિ પુચ્છિત્વા ''અત્થી''તિ વુત્તે ''સાધુ સુટ્ઠુ એતસ્સ દાતબ્બો''તિ સમ્પટિચ્છિતબ્બં. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ''**બહૂપકારતં ગુણવિસિટ્ઠતઞ્ચ સલ્લક્ખેન્તો**તિ ભણ્ડાગારિકસ્સ બહૂપકારતં ધમ્મકથિકાદીનં ગુણવિસિટ્ઠતઞ્ચ સલ્લક્ખેન્તો''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૩.૧૧૯-૧૨૧) એકેકઙ્ગવસેન આગતત્તા વિઞ્ઞાયતિ. ''અન્તોસીમટ્ઠો એકઙ્ગસમન્નાગતોપિ

નત્થિ, બહિસીમટ્ઠોવ અત્થી''તિ વુત્તે ''આગન્ત્વા અન્તોસીમે ઠિતસ્સ દાતબ્બો''તિ વત્તબ્બો. કસ્માતિ ચે? ''અસમ્પત્તાનમ્પિ ઉપચારસીમં પવિટ્ઠાનં અન્તેવાસિકાદીસુ ગણ્હન્તેસુ દાતબ્બમેવા''તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૭૯) વચનતો વિઞ્ઞાયતિ.

સચે પન એકવસ્સયુત્તભાવેન વા દુવસ્સયુત્તભાવેન વા સમાના દ્વે તયો ભિક્ખૂ અન્તોસીમાયં વિજ્જમાના ભવેય્યું, કસ્સ દાતબ્બોતિ? વુડ્ઢતરસ્સાતિ. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ''ન ચ, ભિક્ખવે, સઙ્ઘિકં યથાવુડ્ઢં પટિબાહિતબ્બં, યો પટિબાહેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૩૧૧) વચનતોતિ. સચે પન અન્તોસીમાયં એકવસ્સયુત્તો વા દુવસ્સયુત્તો વા ભિક્ખુ નત્થિ, સબ્બેવ આવાસિકા બાલા અબ્યત્તા, એવં સતિ કસ્સ દાતબ્બોતિ? યો તં વિહારં આગચ્છતિ આગન્તુકો ભિક્ખુ, સો ચે લજ્જી હોતિ પેસલો બહુસ્સુતો સિક્ખાકામો, સો તેહિ આવાસિકેહિ ભિક્ખૂહિ અઞ્ઞત્થ અગમનત્થં સઙ્ગહં કત્વા સો આવાસો દાતબ્બો.

અયમત્થો કથં જાનિતબ્બોતિ ચે? ''ઇધ પન, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતરસ્મિં આવાસે સમ્બહુલા ભિક્ખૂ વિહરન્તિ બાલા અબ્યત્તા, તે ન જાનન્તિ ઉપોસથં વા ઉપોસથકમ્મં વા પાતિમોક્ખં વા પાતિમોક્ખુદ્દેસં વા. તત્થ અઞ્ઞો ભિક્ખુ આગચ્છતિ બહુસ્સુતો આગતાગમો ધમ્મધરો વિનયધરો માતિકાધરો પણ્ડિતો બ્યત્તો મેધાવી લજ્જી કુક્કુચ્ચકો સિક્ખાકામો, તેહિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂહિ સો ભિક્ખુ સઙ્ગહેતબ્બો અનુગ્ગહેતબ્બો ઉપલાપેતબ્બો ઉપટ્ઠાપેતબ્બો ચુણ્ણેન મત્તિકાય દન્તકટ્ઠેન મુખોદકેન. નો ચે સઙ્ગણ્હેય્યું અનુગ્ગણ્હેય્યું ઉપલાપેય્યું ઉપટ્ઠાપેય્યું ચુણ્ણેન મત્તિકાય દન્તકટ્ઠેન મુખોદકેન, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (મહાવ॰ ૧૬૩) સમ્માસમ્બુદ્ધેન પઞ્ઞત્તત્તા, અટ્ઠકથાયઞ્ચ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૬૩) ''**સઙ્ગહેતબ્બો**તિ 'સાધુ, ભન્તે, આગતત્થ, ઇધ ભિક્ખા સુલભા સૂપબ્યઞ્જનં અત્થિ, વસથ અનુક્કણ્ઠમાના'તિ એવં પિયવચનેન સઙ્ગહેતબ્બો, પુનપ્પુનં તથાકરણવસેન **અનુગ્ગહેતબ્બો**, 'આમ વસિસ્સામી'તિ પટિવચનદાપનેન **ઉપલાપેતબ્બો**. અથ વા ચતૂહિ પચ્ચયેહિ સઙ્ગહેતબ્બો ચેવ અનુગ્ગહેતબ્બો ચ, પિયવચનેન ઉપલાપેતબ્બો, કણ્ણસુખં આલપિતબ્બોતિ અત્થો, ચુણ્ણાદીહિ **ઉપટ્ઠાપેતબ્બો**. **આપત્તિ દુક્કટસ્સા**તિ સચે સકલોપિ સઙ્ઘો ન કરોતિ, સબ્બેસં દુક્કટં. ઇધ નેવ થેરા, ન દહરા મુચ્ચન્તિ, સબ્બેહિ વારેન ઉપટ્ઠાતબ્બો, અત્તનો વારે અનુપટ્ઠહન્તસ્સ આપત્તિ. તેન પન મહાથેરાનં પરિવેણસમ્મજ્જનદન્તકટ્ઠદાનાદીનિ ન સાદિતબ્બાનિ. એવમ્પિ સતિ મહાથેરેહિ સાયંપાતં ઉપટ્ઠાનં આગન્તબ્બં. તેન પન તેસં આગમનં ઞત્વા પઠમતરં મહાથેરાનં ઉપટ્ઠાનં ગન્તબ્બં. સચસ્સ સદ્ધિંચરા ભિક્ખૂ ઉપટ્ઠાકા અત્થિ, 'મય્હં ઉપટ્ઠાકા અત્થિ, તુમ્હે અપ્પોસ્સુક્કા વિહરથા'તિ વત્તબ્બં. અથાપિસ્સ સદ્ધિં ચરા નત્થિ, તસ્મિંયેવ પન વિહારે એકો વા દ્વે વા વત્તસમ્પન્ના વદન્તિ 'મય્હં થેરસ્સ કત્તબ્બં કરિસ્સામ, અવસેસા ફાસુ વિહરન્તૂ'તિ, સબ્બેસં અનાપત્તી''તિ વુત્તત્તા. એવં તાદિસં બહિસીમતો અન્તોસીમમાગતં લજ્જીપેસલબહુસ્સુતસિક્ખાકામભૂતં ભિક્ખું અન્તોસીમાય ધુવનિવાસત્થાય ફાસુકં આવાસં અનુટ્ઠાપનીયં કત્વા દાતબ્બોતિ વિઞ્ઞાયતિ.

નનુ ચ ''ન, ભિક્ખવે, નિસ્સીમે ઠિતસ્સ સેનાસનં ગાહેતબ્બં, યો ગાહેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૩૧૮) ભગવતા વુત્તં, અથ કસ્મા નિસ્સીમતો આગતસ્સ ધુવવાસત્થાય વિહારો દાતબ્બોતિ? વુચ્ચતે – ''નિસ્સીમે ઠિતસ્સા''તિ ઇદં અનાદરે સામિવચનં, તસ્મા નિસ્સીમે ઠિતંયેવ સેનાસનં ન ગાહેતબ્બન્તિ અત્થો દટ્ઠબ્બો, ન નિસ્સીમે ઠિતસ્સ તસ્સ ભિક્ખુસ્સ અન્તોસીમં પવિટ્ઠસ્સપિ સેનાસનં ન ગાહેતબ્બન્તિ અત્થો, તસ્મા પુબ્બે બહિસીમાયં ઠિતેપિ ઇદાનિ અન્તોસીમં પવિટ્ઠકાલતો પટ્ઠાય ચતુપચ્ચયભાગો લબ્ભતિ. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૭૯) ''અસુકવિહારે કિર બહું ચીવરં ઉપ્પજ્જન્તિ સુત્વા યોજનન્તરિકવિહારતોપિ ભિક્ખૂ આગચ્છન્તિ, સમ્પત્તસમ્પત્તાનં ઠિતટ્ઠાનતો પટ્ઠાય દાતબ્બ''ન્તિ. અન્તોસીમટ્ઠેસુ પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસિતું અસક્કોન્તેસુ

યત્થ પાતિમોક્ખુદ્દેસકો અત્થિ, સો આવાસો ગન્તબ્બો હોતિ. અન્તોવસ્સેપિ પાતિમોક્ખુદ્દેસકેન વિના વસ્સં વસિતું ન લભતિ. યત્થ પાતિમોક્ખુદ્દેસકો અત્થિ, તત્થ ગન્ત્વા વસ્સં વસિતબ્બં, તસ્મા બહિસીમતો આગતોપિ લજ્જીપેસલબહુસ્સુતસિક્ખાકામભિક્ખુ સઙ્ગહેતબ્બો હોતિ. વુત્તઞ્હેતં ભગવતા –

''ઇધ પન, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતરસ્મિં આવાસે તદહુપોસથે સમ્બહુલા ભિક્ખૂ વિહરન્તિ બાલા અબ્યત્તા, તે ન જાનન્તિ ઉપોસથં વા ઉપોસથકમ્મં વા પાતિમોક્ખં વા પાતિમોક્ખુદ્દેસં વા. તેહિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂહિ એકો ભિક્ખુ સામન્તા આવાસા સજ્જુકં પાહેતબ્બો 'ગચ્છાવુસો સંખિત્તેન વા વિત્થારેન વા પાતિમોક્ખં પરિયાપુણિત્વા આગચ્છા'તિ. એવઞ્ચેતં લભેથ, ઇચ્ચેતં કુસલં. નો ચે લભેથ, તેહિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂહિ સબ્બેહેવ યત્થ જાનન્તિ ઉપોસથં વા ઉપોસથકમ્મં વા પાતિમોક્ખં વા પાતિમોક્ખુદ્દેસં વા, સો આવાસો ગન્તબ્બો. નો ચે ગચ્છેય્યું, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. ઇધ પન, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતરસ્મિં આવાસે સમ્બહુલા ભિક્ખૂ વસ્સં વસન્તિ બાલા અબ્યત્તા, તે ન જાનન્તિ ઉપોસથં વા ઉપોસથકમ્મં વા પાતિમોક્ખં વા પાતિમોક્ખુદ્દેસં વા. તેહિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂહિ એકો ભિક્ખુ સામન્તા આવાસા સજ્જુકં પાહેતબ્બો 'ગચ્છાવુસો સંખિત્તેન વા વિત્થારેન વા પાતિમોક્ખં પરિયાપુણિત્વા આગચ્છા'તિ. એવઞ્ચેતં લભેથ, ઇચ્ચેતં કુસલં. નો ચે લભેથ, એકો ભિક્ખુ સત્તાહકાલિકં પાહેતબ્બો 'ગચ્છાવુસો સંખિત્તેન વા વિત્થારેન વા પાતિમોક્ખં પરિયાપુણિત્વા આગચ્છા'તિ. એવઞ્ચેતં લભેથ, ઇચ્ચેતં કુસલં. નો ચે લભેથ, ન, ભિક્ખવે, તેહિ ભિક્ખૂહિ તસ્મિં આવાસે વસ્સં વસિતબ્બં, વસેય્યું ચે, આપત્તિ દુક્કટસ્સાતિ'' (મહાવ॰ ૧૬૩).

એવં બહિસીમતો આગતસ્સપિ સઙ્ઘસ્સ ઉપકારં કાતું સક્કોન્તસ્સ વિસિટ્ઠગુણયુત્તસ્સ દાતબ્બભાવો વિઞ્ઞાયતિ, તસ્મા ''અમ્હાકં ગણો ન હોતિ, અમ્હાકં વંસો પવેણી ન હોતિ, અમ્હાકં સન્દિટ્ઠસમ્ભત્તો ન હોતી''તિઆદીનિ વત્વા ન પટિક્ખિપિતબ્બો. ગણાદિભાવો હિ અપ્પમાણં, યથાવુત્તબહૂપકારતાદિભાવોયેવ પમાણં. સામગ્ગિકરણતો પટ્ઠાય હિ સમાનગણો હોતિ. તથા હિ ઉક્ખિત્તાનુવત્તકાનં લદ્ધિનાનાસંવાસકાનમ્પિ લદ્ધિવિસ્સજ્જનેન તિવિધઉક્ખેપનીયકમ્મકતાનં કમ્મનાનાસંવાસકાનમ્પિ ઓસારણં કત્વા સામગ્ગિકરણેન સંવાસો ભગવતા અનુઞ્ઞાતો. અલજ્જિં પન બહુસ્સુતમ્પિ સઙ્ગહં કાતું ન વટ્ટતિ. સો હિ અલજ્જીપરિસં વડ્ઢાપેતિ, લજ્જીપરિસં હાપેતિ. ભણ્ડનકારકં પન વિહારતોપિ નિક્કડ્ઢિતબ્બં. તથા હિ ''ભણ્ડનકારકકલહકારકમેવ સકલસઙ્ઘારામતો નિક્કડ્ઢિતું લભતિ. સો હિ પક્ખં લભિત્વા સઙ્ઘમ્પિ ભિન્દેય્ય. અલજ્જીઆદયો પન અત્તનો વસનટ્ઠાનતોયેવ નિક્કડ્ઢિતબ્બા, સકલસઙ્ઘારામતો નિક્કડ્ઢિતું ન વટ્ટતી''તિ અટ્ઠકથાયં (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૧૨૮) વુત્તં.

વુડ્ઢાપચાયનાદિસામગ્ગિરસરહિતં વિસભાગપુગ્ગલમ્પિ સઙ્ગહં કાતું ન લભતિ. વુત્તઞ્હિ ''એવરૂપેન હિ વિસભાગપુગ્ગલેન એકવિહારે વા એકપરિવેણે વા વસન્તેન અત્થો નત્થિ, તસ્મા સબ્બત્થેવસ્સ નિવાસો વારિતો''તિ (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૧૨૨), તસ્મા આવાસિકો વા હોતુ આગન્તુકો વા, સગણો વા હોતુ અઞ્ઞગણો વા, બહુસ્સુતસીલવન્તભૂતો ભિક્ખુ સઙ્ગહેતબ્બો. વુત્તઞ્હિ ભગવતા –

''બહુસ્સુતં ધમ્મધરં, સપ્પઞ્ઞં બુદ્ધસાવકં;
નેક્ખં જમ્બોનદસ્સેવ, કો તં નિન્દિતુમરહતિ;
દેવાપિ નં પસંસન્તિ, બ્રહ્મુનાપિ પસંસિતો''તિ. (અ॰ નિ॰ ૪.૬) –

અયં અન્તોસીમટ્ઠેન સઙ્ઘેન બહૂપકારતાગુણવિસિટ્ઠતાસઙ્ખાતેહિ ગુણેહિ યુત્તસ્સ સઙ્ઘભારનિત્થારકસ્સ ભિક્ખુનો ફાસુકં આવાસં અનુટ્ઠાપનીયં કત્વા દાને વિનિચ્છયો.

યદા પન સઙ્ઘત્થેરો જરાદુબ્બલતાય વા રોગપીળિતતાય વા વિવેકજ્ઝાસયતાય વા ગણં અપરિહરિતુકામો અઞ્ઞસ્સ દાતુકામો, અત્તનો અચ્ચયેન વા કલહવિવાદાભાવમિચ્છન્તો સદ્ધિવિહારિકાદીનં નિય્યાતેતુકામો હોતિ, તદા ન અત્તનો ઇસ્સરવતાય દાતબ્બં, અયં વિહારો સઙ્ઘિકો, તસ્મા સઙ્ઘં સન્નિપાતાપેત્વા તં કારણં આચિક્ખિત્વા બહૂપકારતાગુણવિસિટ્ઠતાયુત્તપુગ્ગલો વિચિનાપેતબ્બો. તતો સઙ્ઘો ચત્તારિ અગતિગમનાનિ અનુપગન્ત્વા ભગવતો અજ્ઝાસયાનુરૂપં લજ્જીપેસલબહુસ્સુતસિક્ખાકામભૂતં પુગ્ગલં વિચિનિત્વા ''અયં ભિક્ખુ ઇમસ્સ વિહારસ્સ અનુચ્છવિકો''તિ આરોચેતિ. મહાથેરસ્સપિ તમેવ રુચ્ચતિ, ઇચ્ચેતં કુસલં. નો ચે રુચ્ચતિ, અત્તનો ભારભૂતં વુત્તપ્પકારઅઙ્ગવિયુત્તં પુગ્ગલં દાતુકામો હોતિ. એવં સન્તે સઙ્ઘો છન્દાદિઅગતિં ન ગચ્છતિ, પુગ્ગલોવ ગચ્છતિ, તસ્મા સઙ્ઘસ્સેવ અનુમતિયા વિહારો દાતબ્બો.

સચે પન સઙ્ઘો યં કિઞ્ચિ આમિસં લભિત્વા યથાવુત્તગુણવિયુત્તસ્સ ભિક્ખુનો દાતુકામો હોતિ, પુગ્ગલો પન ભગવતો અજ્ઝાસયાનુરૂપં વુત્તપ્પકારઅઙ્ગયુત્તભૂતસ્સેવ ભિક્ખુસ્સ દાતુકામો, તદા પુગ્ગલોપિ સઙ્ઘપરિયાપન્નોયેવાતિ કત્વા ધમ્મકમ્મકારકસ્સ પુગ્ગલસ્સેવ અનુમતિયા વિહારો દાતબ્બો, ન સઙ્ઘાનુમતિયા. વુત્તઞ્હેતં અટ્ઠકથાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૫૩૮-૫૩૯) ''સચે સઙ્ઘો કિઞ્ચિ લભિત્વા આમિસગરુકતાય ન નિવારેતિ, એકો ભિક્ખુ નિવારેતિ, સોવ ભિક્ખુ ઇસ્સરો. સઙ્ઘિકેસુ હિ કમ્મેસુ યો ધમ્મકમ્મં કરોતિ, સોવ ઇસ્સરો''તિ. વુત્તઞ્હિ –

''છન્દા દોસા ભયા મોહા;
યો ધમ્મં અતિવત્તતિ;
નિહીયતિ તસ્સ યસો;
કાળપક્ખેવ ચન્દિમા.

''છન્દા દોસા ભયા મોહા;
યો ધમ્મં નાતિવત્તતિ;
આપૂરતિ તસ્સ યસો;
સુક્કપક્ખેવ ચન્દિમા''તિ. (દી॰ નિ॰ ૩.૨૪૬; અ॰ નિ॰ ૪.૧૭-૧૮; પારિ॰ ૩૮૨, ૩૮૬);

યદા પન થેરોપિ કિઞ્ચિ અવત્વા યથાકમ્મઙ્ગતો, સઙ્ઘોપિ ન કસ્સચિ વિચારેતિ, એવં સઙ્ઘિકવિહારે અભિક્ખુકે સુઞ્ઞે વત્તમાને તસ્મિં દેસે યેન કેનચિ સાસનસ્સ વુદ્ધિમિચ્છન્તેન આચરિયેન અન્તોસીમટ્ઠકા ભિક્ખૂ એવં સમુસ્સાહેતબ્બા ''મા તુમ્હે આયસ્મન્તો એવં અકત્થ, અન્તોસીમટ્ઠકેસુ ભિક્ખૂસુ બહૂપકારતાદિયુત્તં પુગ્ગલં વિચિનથ, વિચિનિત્વા લભન્તા તસ્સ પુગ્ગલસ્સ સમગ્ગેન સઙ્ઘેન ધુવવાસત્થાય વિહારં અનુટ્ઠાપનીયં કત્વા દેથ, નો ચે અન્તોસીમટ્ઠકેસુ ભિક્ખૂસુ અલત્થ, અથ બહિસીમટ્ઠકેસુ ભિક્ખૂસુ વિચિનથ. બહિસીમટ્ઠકેસુ ભિક્ખૂસુ વિચિનિત્વા યથાવુત્તઅઙ્ગયુત્તપુગ્ગલે લબ્ભમાને તં પુગ્ગલં અન્તોસીમં પવેસેત્વા અન્તોસીમટ્ઠકસ્સ સઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા ધુવવાસત્થાય વિહારં સમ્મન્નિત્વા અનુટ્ઠાપનીયં કત્વા દેથ. એવં કરોન્તા હિ તુમ્હે આયસ્મન્તો અપ્પિચ્છકથા-સન્તોસકથા-સલ્લેખકથા-પવિવિત્તકથાવીરિયારમ્ભકથા-સીલકથા-સમાધિકથા-પઞ્ઞાકથા-વિમુત્તિકથા-વિમુત્તિઞાણદસ્સનકથાસઙ્ખાતદસકથાવત્થુસમ્પન્નં પુગ્ગલં ઉપનિસ્સાય અસ્સુતપુબ્બં ધમ્મં સુણિસ્સથ,

સુતપુબ્બં ધમ્મં પરિયોદાપિસ્સથ, કઙ્ખં વિનોદિસ્સથ, દિટ્ઠિં ઉજું કરિસ્સથ, ચિત્તં પસાદેસ્સથ. યસ્સ લજ્જિનો પેસલસ્સ બહુસ્સુતસ્સ સિક્ખાકામસ્સ ભિક્ખુનો ભિક્ખં અનુસિક્ખમાના સદ્ધાય વડ્ઢિસ્સન્તિ, સીલેન વડ્ઢિસ્સન્તિ, સુતેન વડ્ઢિસ્સન્તિ, ચાગેન વડ્ઢિસ્સન્તિ, પઞ્ઞાય વડ્ઢિસ્સન્તી''તિ. વુત્તઞ્હેતં વિસુદ્ધિમગ્ગે (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૪) ''કતમો ઉપનિસ્સયગોચરો દસકથાવત્થુગુણસમન્નાગતો કલ્યાણમિત્તો, યં નિસ્સાય અસ્સુતં સુણાતિ, સુતં પરિયોદપેતિ, કઙ્ખં વિતરતિ, દિટ્ઠિં ઉજું કરોતિ, ચિત્તં પસાદેતિ. યસ્સ વા અનુસિક્ખમાનો સદ્ધાય વડ્ઢતિ, સીલેન વડ્ઢતિ, સુતેન વડ્ઢતિ , ચાગેન વડ્ઢતિ, પઞ્ઞાય વડ્ઢતિ, અયં વુચ્ચતિ ઉપનિસ્સયગોચરો''તિ. એવં સમુસ્સાહેત્વા ધમ્મકથં કત્વા અન્તોસીમટ્ઠકસઙ્ઘેનેવ ધુવવાસવિહારો દાપેતબ્બોતિ.

એવં જિનસાસનસ્સ, વડ્ઢિકામો સુપેસલો;
અકાસિ પઞ્ઞવા ભિક્ખુ, સુટ્ઠુ આવાસનિચ્છયન્તિ.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

વિહારવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો.

૨૯. કથિનત્થારવિનિચ્છયકથા

૨૨૬. એવં ચતુપચ્ચયભાજનવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ કથિનવિનિચ્છયં કથેતુમાહ "**કથિનન્તિ એત્થ પના**"તિઆદિ. તત્થ **કથિનન્તિ** કતમં કથિનં? સમૂહપઞ્ઞત્તિ. ન હિ પરમત્થતો કથિનં નામ એકો ધમ્મો અત્થિ, પુરિમવસ્સંવુત્થા ભિક્ખૂ, અનૂનપઞ્ચવગ્ગસઙ્ઘો, ચીવરમાસો, ધમ્મેન સમેન ઉપ્પન્નચીવરન્તિઆદીસુ યેસુ નામરૂપેસુ સમુપ્પજ્જમાનેસુ તેસં નામરૂપધમ્માનં સમૂહસમવાયસઙ્ખાતં સમૂહપઞ્ઞત્તિમત્તમેવ કથિનં. અયમત્થો કથં જાનિતબ્બોતિ? "તેસઞ્ઞેવ ધમ્માનં સઙ્ગહો સમવાયો નામં નામકમ્મં નામધેય્યં નિરુત્તિ બ્યઞ્જનં અભિલાપો, યદિદં કથિન''ન્તિ પરિવારપાળિયં (પરિ॰ ૪૧૨) આગતત્તા ચ, "**તેસઞ્ઞેવ ધમ્માનન્તિ** યેસુ રૂપાદિધમ્મેસુ સતિ કથિનં નામ હોતિ, તેસં સમોધાનં મિસ્સીભાવો. **નામં નામકમ્મન્તિ**આદિના પન 'કથિન'ન્તિ ઇદં બહૂસુ ધમ્મેસુ નામમત્તં, ન પરમત્થતો એકો ધમ્મો અત્થીતિ દસ્સેતી''તિ અટ્ઠકથાયં (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૪૧૨) આગતત્તા ચ, "**યેસુ રૂપાદિધમ્મેસૂતિ** પુરિમવસ્સંવુત્થા ભિક્ખૂ, પઞ્ચહિ અનૂનો સઙ્ઘો, ચીવરમાસો, ધમ્મેન સમેન સમુપ્પન્નં ચીવરન્તિ એવમાદીસુ યેસુ રૂપારૂપધમ્મેસુ. **સતીતિ** સન્તેસુ. **મિસ્સીભાવોતિ** સંસગ્ગતા સમૂહપઞ્ઞત્તિમત્તં. તેનાહ ન પરમત્થતો એકો ધમ્મો અત્થીતિ દસ્સેતી''તિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પરિવાર ૨.૪૧૨) આગતત્તા ચ જાનિતબ્બોતિ.

કેનટ્ઠેન કથિનન્તિ? થિરટ્ઠેન. કસ્મા થિરન્તિ? અનામન્તચારઅસમાદાનચારગણભોજનયાવદત્થચીવરયોચતત્થચીવરુપ્પાદસઙ્ખાતે પઞ્ચાનિસંસે અન્તોકરણસમત્થતાય. વુત્તઞ્હિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૩૦૬) "પઞ્ચાનિસંસે અન્તોકરણસમત્થતાય થિરન્તિ અત્થો''તિ, તથા વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૩૦૬) વજિરબુદ્ધિટીકાયઞ્ચ (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૦૬). અથ વા કેનટ્ઠેન કથિનન્તિ? સઙ્ગણ્હનટ્ઠેન. કથં સઙ્ગણ્હાતીતિ? પઞ્ચાનિસંસે અઞ્ઞત્થ ગન્તું અદત્વા સઙ્ગણ્હાતિ સઙ્ખિપિત્વા ગણ્હાતિ. વુત્તઞ્હિ વિનયત્થમઞ્જૂસાયં (કઙ્ખા॰ અભિ॰ ટી॰ કથિનસિક્ખાપદવણ્ણના) "પઞ્ચાનિસંસે અઞ્ઞત્થ ગન્તું અદત્વા સઙ્ગણ્હનટ્ઠેન કથિન''ન્તિ.

કથિન-સદ્દો કાય ધાતુયા કેન પચ્ચયેન સિજ્ઝતીતિ? ટીકાચરિયા ધાતુપચ્ચયે અચિન્તેત્વા અનિપ્ફન્નપાટિપદિકવસેનેવ વણ્ણેન્તિ, તસ્મા અયં સદ્દો રુળ્હીસુદ્ધનામભૂતો અનિપ્ફન્નપાટિપદિકસદ્દોતિ વુચ્ચતિ. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? તીસુપિ વિનયટીકાસુ (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૩૦૬; વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૩૦૬; વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૦૬; કઙ્ખા॰ અભિ॰ ટી॰ કથિનસિક્ખાપદવણ્ણના) "થિરન્તિ અત્થો'' ઇચ્ચેવ વણ્ણિતત્તા. પઞ્ચાનિસંસે અન્તોકરણસમત્થતાયાતિ પન થિરતા યસ્સ હેતુપદમેવ. અથ વા કથિન-સદ્દો કથધાતુયા ઇનપચ્ચયેન સિજ્ઝતિ. કથં? કથ સઙ્ગહણેતિમસ્સ લદ્ધધાતુસઞ્ઞાદિસ્સ પઞ્ચાનિસંસે અઞ્ઞત્થ ગન્તું અદત્વા સઙ્ગણ્હાતીતિ અત્થે "ઇન સબ્બત્થા''તિ યોગવિભાગેન વા "સુપતો ચા''તિ એત્થ ચ-સદ્દેન વા ઇનપચ્ચયં કત્વા પરક્ખરં નેત્વા કથિનસદ્દતો સ્યુપ્પત્તાદિમ્હિ કતે રૂપં. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? "સઙ્ગણ્હનટ્ઠેના''તિ વુત્તં કઙ્ખાવિતરણીટીકાપાઠં નિસ્સાય વિઞ્ઞાયતિ. અથ વા કઠ કિચ્છજીવનેતિ ધાતુતો ઇનપચ્ચયં કત્વા સિજ્ઝતિ. અયમત્થો "કઠ કિચ્છજીવને, મુદ્ધજદુતિયન્તો ધાતુ, ઇનો''તિ અભિધાનપ્પદીપિકાટીકાયં વુત્તત્તા વિઞ્ઞાયતિ.

બહૂ પન પણ્ડિતા ઇમં પાઠંયેવ ગહેત્વા "કથિન-સદ્દો મુદ્ધજદુતિયન્તોયેવ હોતિ, ન દન્તજો''તિ વદન્તિ ચેવ લિખન્તિ ચ, ન પનેવં એકન્તતો વત્તબ્બં. કસ્મા? અભિધાનપ્પદીપિકાટીકાયં કક્ખળપરિયાયં ગુણસદ્દભૂતં

કઠિનસદ્દં સન્ધાય વુત્તં, ન સાસનવોહારતો નામસદ્દભૂતં. તેનેવાહ ‘‘પઞ્ચકં કક્ખળે’’તિ. અનેકેસુ પન પાળિઅટ્ઠકથાદિપોત્થકેસુ જિનસાસનવોહારતો નામસદ્દભૂતો કથિન-સદ્દો દન્તજોયેવ યેભુય્યેન પઞ્ઞાયતિ , તેનેવ ચ કારણેન અભિધાનપ્પદીપિકાટીકાયમ્પિ વણ્ણવિપરિયાયે કથિનન્તિપિ વુત્તં. અથ વા કત્થ સિલાઘાયન્તિ ધાતુતો ઇનપચ્ચયં કત્વા સસંયોગત્થકારં નિસંયોગં કત્વા સિજ્ઝતિ. અયમત્થો સિલાઘાદિસુત્તસ્સ વુત્તિયં ‘‘સિલાઘ કત્થને’’તિ વચનતો, સદ્દનીતિયઞ્ચ ‘‘કત્થનં પસંસન’’ન્તિ વણ્ણિતત્તા ચ વિઞ્ઞાયતિ. ઇદઞ્ચ વચનં ‘‘ઇદઞ્હિ કથિનવત્તં નામ બુદ્ધપ્પસત્થ’’ન્તિ અટ્ઠકથાવચનેન (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૦૬) સમેતિ. આચરિયા પન ‘‘કઠધાતુ ઇનપચ્ચયો’’તિ વિકપ્પેત્વા ‘‘કઠ સમત્થને’’તિ અત્થં વદન્તિ, તં ટીકાસુ (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૩૦૬; વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૩૦૬; વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૦૬; કઙ્ખા॰ અભિ॰ ટી॰ કથિનસિક્ખાપદવણ્ણના) ‘‘થિરન્તિ અત્થો’’તિ વચનં અનપેક્ખિત્વા ‘‘પઞ્ચાનિસંસે અન્તોકરણસમત્થતાયા’’તિ હેતુમેવ અત્થભાવેન ગહેત્વા વુત્તં સિયા, તં પન થિરભાવસ્સ હેતુયેવ.

કથં વિગ્ગહો કાતબ્બોતિ? અયં કથિન-સદ્દો ચતૂસુ પદેસુ નામપદં, પઞ્ચસુ નામેસુ સુદ્ધનામં, ચતૂસુ સુદ્ધનામેસુ રુળ્હીસુદ્ધનામં, દ્વીસુ પાટિપદિકસદ્દેસુ અનિપ્ફન્નપાટિપદિકસદ્દઓ, તસ્મા વિગ્ગહો ન કાતબ્બો. વુત્તઞ્હિ –

> ‘‘રુળ્હીખ્યાતં નિપાતઞ્ચુ-પસગ્ગાલપનં તથા;
> સબ્બનામિકમેતેસુ, ન કતો વિગ્ગહો છસૂ’’તિ.

અયમત્થો ‘‘કથિનન્તિ…પે॰… થિરન્તિ અત્થો’’તિ ટીકાસુ (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૩૦૬; વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૩૦૬; વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૦૬; કઙ્ખા॰ અભિ॰ ટી॰ કથિનસિક્ખાપદવણ્ણના) વચનતો વિઞ્ઞાયતિ. અથ વા પઞ્ચાનિસંસે અઞ્ઞત્થ ગન્તું અદત્વા કથતિ સઙ્ગણ્હાતીતિ **કથિનં**, અયં વચનત્થો યથાવુત્તવિનયત્થમઞ્જૂસાપાઠવસેન (કઙ્ખા॰ અભિ॰ ટી॰ કથિનસિક્ખાપદવણ્ણના) વિઞ્ઞાયતિ. અથ વા કઠતિ કિચ્છેન જીવતીતિ કથિનો, રુક્ખો, તસ્સ એસોતિ કથિનો, થિરભાવો, સો એતસ્સ અત્થીતિ **કથિનં**, પઞ્ઞત્તિજાતં ઠ-કારસ્સ થ-કારં કત્વા કથિનન્તિ વુત્તં. અયં નયો ‘‘કઠ કિચ્છજીવને’’તિ ધાત્વત્થસંવણ્ણનાય ચ ‘‘પઞ્ચાનિસંસે અન્તોકરણસમત્થતાય થિરન્તિ અત્થો’’તિ ટીકાવચનેન (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૩૦૬; વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૩૦૬; વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૦૬; કઙ્ખા॰ અભિ॰ કથિનસિક્ખાપદવણ્ણના) ચ સમેતીતિ દટ્ઠબ્બો. અથ વા કથીયતે સિલાઘતે પસંસીયતે બુદ્ધાદીહીતિ **કથિનં**, અયં નયો ‘‘કત્થ સિલાઘાય’’ન્તિ ધાત્વત્થસંવણ્ણનાય ચ ‘‘ઇદઞ્હિ કથિનવત્તં નામ બુદ્ધપ્પસત્થ’’ન્તિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૦૬) અટ્ઠકથાવચનેન ચ સમેતીતિ દટ્ઠબ્બો.

એત્થ પન સઙ્ખેપરુચિત્તા આચરિયસ્સ સદ્દલક્ખણં અવિચારેત્વા અત્થમેવ પુચ્છં કત્વા વિસ્સજ્જેતું ‘‘**કથિનં અત્થરિતું કે લભન્તિ, કે ન લભન્તી**’’તિઆદિમાહ. તત્થ **કે લભન્તી**તિ કે સાધેન્તીતિ અત્થો. **પઞ્ચ જના લભન્તી**તિ પઞ્ચ જના સાધેન્તિ. કથિનદુસ્સસ્સ હિ દાયકા પચ્છિમકોટિયા ચત્તારો હોન્તિ, એકો પટિગ્ગાહકોતિ. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ચતુવગ્ગો ભિક્ખુસઙ્ઘો ઠપેત્વા તીણિ કમ્માનિ ઉપસમ્પદં પવારણં અબ્ભાન’’ન્તિ ચમ્પેય્યક્ખન્ધકે (મહાવ॰ ૩૮૮) વુત્તત્તા ન પઞ્ચવગ્ગકરણીયન્તિ ગહેતબ્બં. **પઠમપ્પવારણાય પવારિતા**તિ ઇદં વસ્સચ્છેદં અકત્વા વસ્સંવુત્થભાવસન્દસ્સનત્થં વુત્તં અન્તરાયેન અપવારિતાનમ્પિ વુત્થવસ્સાનં કથિનત્થારસમ્ભવતો. તેનેવ ‘‘અપ્પવારિતા વા’’તિ અવત્વા ‘‘**છિન્નવસ્સા વા પચ્છિમિકાય ઉપગતા વા ન લભન્તી**’’તિ એત્તકમેવ વુત્તં. **અઞ્ઞસ્મિં વિહારે વુત્થવસ્સાપિ ન લભન્તી**તિ નાનાસીમાય અઞ્ઞસ્મિં વિહારે વુત્થવસ્સા ઇમસ્મિં વિહારે

કથિનત્થારં ન લભન્તીતિ અત્થો. **સબ્બેતિ** છિન્નવસ્સાદયો, અનુપગતાપિ તત્થેવ સઙ્ગહિતા. **આનિસંસન્તિ** કથિનાનિસંસચીવરં. એકં અત્થતચીવરંયેવ હિ કથિનચીવરં નામ હોતિ, અવસેસાનિ ચીવરાનિ વા સાટકા વા કથિનાનિસંસાયેવ નામ. વક્ખતિ હિ ''અવસેસકથિનાનિસંસે બલવવત્થાનિ વસ્સાવાસિકઠિતિકાય દાતબ્બાની''તિ. (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૨૨૬) **ઇતરેસન્તિ** પુરિમિકાય ઉપગતાનં.

સો ચે પચ્છિમિકાય ઉપસમ્પજ્જતિ, ગણપૂરકો ચેવ હોતિ, આનિસંસઞ્ચ લભતીતિ ઇમિના સામણેરાનં વસ્સૂપગમનં અનુઞ્ઞાતં હોતિ. સો હિ પુરિમિકાય વસ્સૂપગતત્તા આનિસંસં લભતિ, પચ્છિમિકાય પન ઉપસમ્પજ્જિતત્તા ગણપૂરકો હોતીતિ. **સચે પુરિમિકાય ઉપગતા કથિનત્થારકુસલા ન હોન્તીતિ**આદિના ''અટ્ઠધમ્મકોવિદો ભિક્ખુ, કથિનત્થારમરહતી''તિ વિનયવિનિચ્છયે (વિ॰ વિ॰ ૨૭૦૪) આગતત્તા સયં ચે અટ્ઠધમ્મકુસલો, સયમેવ અત્થરિતબ્બં. નો ચે, અઞ્ઞે અટ્ઠધમ્મકુસલે પરિયેસિત્વા નેતબ્બા, એવં અકત્વા કથિનં અત્થરિતું ન વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ. **કથિનં અત્થરાપેત્વાતિ** સકારિતવચનેન તેહિ બાહિરતો આગતત્થેરેહિ સયં કથિનં ન અત્થરિતબ્બં, સબ્બપુબ્બકિચ્ચાદિકં સંવિદહિત્વા તે પુરિમિકાય વસ્સૂપગતા અન્તોસીમટ્ઠભિક્ખૂયેવ અત્થરાપેતબ્બાતિ દસ્સેતિ, અઞ્ઞથા અઞ્ઞો કથિનં અત્થરતિ, અઞ્ઞો આનિસંસં લભતીતિ આપજ્જતિ, ન પનેવં યુજ્જતિ. વક્ખતિ હિ ''આનિસંસો પન ઇતરેસંયેવ હોતી''તિ. **દાનઞ્ચ ભુઞ્જિત્વાતિ** ખાદનીયભોજનીયભૂતં અન્નપાનાદિદાનં ભુઞ્જિત્વા. ન હિ તે વત્થુદાનં લભન્તિ.

કથિનચીવરં દેમાતિ દાતું વટ્ટતીતિ એત્થ ''સઙ્ઘસ્સ કથિનચીવરં દેમા''તિ વત્તબ્બં. એવઞ્હિ સતિ ''ઇદં સઙ્ઘસ્સ કથિનદુસ્સં ઉપ્પન્ન''ન્તિ (મહાવ॰ ૩૦૭) કમ્મવાચાય સમેતિ. અથ ચ પન પુબ્બે કતપરિચયત્તા ''સઙ્ઘસ્સા''તિ અવુત્તેપિ સમ્પદાનં પાકટન્તિ કત્વા અવુત્તં સિયાતિ. એત્થેકે આચરિયા વદન્તિ ''સઙ્ઘસ્સાતિ અવુત્તેપિ કાલે દિન્નં સઙ્ઘિકં હોતી''તિ, તત્રેવં વત્તબ્બં ''ન કાલે દિન્નં સબ્બં સઙ્ઘિકં હોતી''તિ. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ''યઞ્ચ કાલેપિ સઙ્ઘસ્સ વા ઇદં અકાલચીવરન્તિ, પુગ્ગલસ્સ વા ઇદં તુય્હં દમ્મીતિઆદિના નયેન દિન્નં, એતં અકાલચીવરં નામા''તિ કઙ્ખાવિતરણિયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ અકાલચિવરસિક્ખાપદવણ્ણના) આગતત્તા પુગ્ગલિકમ્પિ હોતીતિ વિઞ્ઞાયતિ, તસ્મા પરમ્મુખાપિ નામં વત્વા સમ્મુખાપિ પાદમૂલે ઠપેત્વા દિન્નં પુગ્ગલિકમેવ હોતિ, ન સઙ્ઘિકં. વુત્તઞ્હેતં અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૭૯) ''**પુગ્ગલસ્સ દેતીતિ** 'ઇમં ચીવરં ઇત્થન્નામસ્સ દમ્મી'તિ એવં પરમ્મુખા વા, પાદમૂલે ઠપેત્વા 'ઇમં, ભન્તે, તુમ્હાકં દમ્મી'તિ એવં સમ્મુખા વા દેતી''તિ. એવં પુગ્ગલિકે સતિ તં ચીવરં સઙ્ઘસ્સ ભાજેતબ્બં હોતિ વા ન હોતિ વાતિ? સો પુગ્ગલો અત્તનો સદ્ધિવિહારિકઅન્તેવાસિકભૂતસ્સ સઙ્ઘસ્સ વા અઞ્ઞસ્સ સહધમ્મિકસઙ્ઘસ્સ વા ભાજેતુકામો ભાજેય્ય, અભાજેતુકામો ''ભાજેતૂ''તિ ન કેનચિ વચનીયો. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ''ન હિ પુગ્ગલસ્સ આદિસ્સ દિન્નં કેનચિ ભાજનીયં હોતી''તિ ટીકાસુ આગમનતો વિઞ્ઞાયતિ. અથેકે આચરિયા એવં વદન્તિ ''કથિનસ્સ એકં મૂલં સઙ્ઘોતિ (પરિ॰ ૪૦૮) વુત્તત્તા પુગ્ગલં ઉદ્દિસ્સ દિન્નેપિ સઙ્ઘાયત્તં સઙ્ઘિકં હોતિ. યથા કિં 'સીમાય દમ્મિ, સેનાસનસ્સ દમ્મી'તિ વુત્તેપિ તં દાનં સઙ્ઘિકં હોતિ, યથા ચ 'કથિનચીવરં દમ્મી'તિ વુત્તે સઙ્ઘિકં હોતી''તિ.

તત્રેવં વિચારેતબ્બં – ''કથિનસ્સ એકં મૂલં સઙ્ઘો''તિ વચનં (પરિ॰ ૪૦૮) કથિનસ્સ મૂલં કથિનસ્સ કારણં દસ્સેતિ. યથા હિ મૂલે વિજ્જમાને રુક્ખો તિટ્ઠતિ, અવિજ્જમાને ન તિટ્ઠતિ, તસ્મા મૂલં રુક્ખસ્સ કારણં હોતિ, પતિટ્ઠં હોતિ, એવં સઙ્ઘે વિજ્જમાને કથિનં હોતિ, નો અવિજ્જમાને, તસ્મા સઙ્ઘો કથિનસ્સ મૂલં કથિનસ્સ કારણં નામ હોતિ. કથં સઙ્ઘે વિજ્જમાને કથિનં હોતિ? સબ્બન્તિમેન પરિચ્છેદેન ચતુવગ્ગભૂતેન સઙ્ઘેન અત્થારારહસ્સ ભિક્ખુનો ઞત્તિદુતિયકમ્મવાચાય કથિનચીવરે દિન્નેયેવ તેન ચીવરેન અત્થતં કથિનં નામ હોતિ, નો અદિન્ને, તસ્મા

ચતુવગ્ગસઙ્ઘે અલબ્ભમાને સહસ્સક્ખત્તું ''કથિનં દમ્મી''તિ વુત્તેપિ કથિનં નામ ન હોતિ, તસ્મા ઉપચારસીમાય પરિચ્છિન્ને વિહારે એકો વા દ્વે વા તયો વા ચત્તારો વા ભિક્ખૂ વિહરન્તિ, તત્થ કથિનચીવરે ઉપ્પન્ને અઞ્ઞતો પરિયેસિત્વા ચતુવગ્ગસઙ્ઘો એકો પટિગ્ગાહકોતિ પઞ્ચન્નં ભિક્ખૂનં પૂરણે સતિ કથિનં અત્થરિતું લભતિ, નાસતિ, એવં સઙ્ઘે વિજ્જમાનેયેવ કથિનં નામ હોતિ, નો અવિજ્જમાને, તસ્મા સઙ્ઘસ્સ કથિનસ્સ મૂલભૂતતં કારણભૂતતં સન્ધાય ''કથિનસ્સ એકં મૂલં સઙ્ઘો''તિ વુત્તં. ''કથિન''ન્તિ વુત્તે સઙ્ઘિકંયેવ હોતિ, નો પુગ્ગલિકન્તિ અધિપ્પાયો એતસ્મિં પાઠે ન લબ્ભતિ. યથા કિં ''કિચ્ચાધિકરણસ્સ એકં મૂલં સઙ્ઘો''તિ (ચૂળવ॰ ૨૧૯) એત્થ અપલોકનકમ્મઞત્તિકમ્મઞત્તિદુતિયકમ્મઞત્તિચતુત્થકમ્મસઙ્ખાતં કિચ્ચાધિકરણં ચતુવગ્ગાદિકે સઙ્ઘે વિજ્જમાનેયેવ હોતિ, નો અવિજ્જમાને, તસ્મા સઙ્ઘસ્સ કિચ્ચાધિકરણસ્સ મૂલભૂતતં કારણભૂતતં સન્ધાય ''કિચ્ચાધિકરણસ્સ એકં મૂલં સઙ્ઘો''તિ વુચ્ચતિ, એવંસમ્પદમિદં દટ્ઠબ્બં.

યદિપિ વુત્તં ''યથા 'સીમાય દમ્મિ, સેનાસનસ્સ દમ્મી'તિઆદીસુ તં દાનં સઙ્ઘાયત્તમેવ હોતિ, તથા 'કથિન દમ્મી'તિ વુત્તે પુગ્ગલં ઉદ્દિસ્સ દિન્નેપિ સઙ્ઘાયત્તમેવ સઙ્ઘિકમેવ હોતી''તિ, તથાપિ એવં વિચારણા કાતબ્બા – ''સીમાય દમ્મિ, સેનાસનસ્સ દમ્મી''તિઆદીસુ સીમા ચ સેનાસનઞ્ચ દાનપટિગ્ગાહકા ન હોન્તિ, તસ્મા સીમટ્ઠસ્સ ચ સેનાસનટ્ઠસ્સ ચ સઙ્ઘસ્સ આયત્તં હોતિ, પુગ્ગલો પન દાનપટિગ્ગાહકોવ, તસ્મા ''ઇમં કથિનચીવરં ઇત્થન્નામસ્સ ભિક્ખુનો દમ્મી''તિ પરમ્મુખા વા તસ્સ ભિક્ખુનો પાદમૂલે ઠપેત્વા સમ્મુખા વા દિન્નં કથં સઙ્ઘાયત્તં સઙ્ઘસન્તકં ભવેય્ય, એવં સઙ્ઘસ્સ અપરિણતં પુગ્ગલિકચીવરં સઙ્ઘસ્સ પરિણામેય્ય, નવસુ અધમ્મિકદાનેસુ એકં ભવેય્ય, તસ્સ ચીવરસ્સ પટિગ્ગહોપિ નવસુ અધમ્મિકપટિગ્ગહેસુ એકો ભવેય્ય, તસ્સ ચીવરસ્સ પરિભોગોપિ નવસુ અધમ્મિકપરિભોગેસુ એકો ભવેય્ય. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? **નવ અધમ્મિકાનિ દાનાની**તિ સઙ્ઘસ્સ પરિણતં અઞ્ઞસઙ્ઘસ્સ વા ચેતિયસ્સ વા પુગ્ગલસ્સ વા પરિણામેતિ, ચેતિયસ્સ પરિણતં અઞ્ઞચેતિયસ્સ વા સઙ્ઘસ્સ વા પુગ્ગલસ્સ વા પરિણામેતિ, પુગ્ગલસ્સ પરિણતં અઞ્ઞપુગ્ગલસ્સ વા સઙ્ઘસ્સ વા ચેતિયસ્સ વા પરિણામેતિ, ''નવ અધમ્મિકા પરિભોગા''તિ આગતં પરિવારપાળિઞ્ચ (પરિ॰ ૩૨૯) ''**નવ પટિગ્ગહપરિભોગા**તિ એતેસંયેવ દાનાનં પટિગ્ગહા ચ પરિભોગા ચા''તિ આગતં અટ્ઠકથઞ્ચ (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૯) ઓલોકેત્વા વિઞ્ઞાયતીતિ.

અથાપિ એવં વદન્તિ – દાયકો સઙ્ઘત્થેરસ્સ વા ગન્થધુતઙ્ગવસેન અભિઞ્ઞાતસ્સ વા ભત્તુદ્દેસકસ્સ વા પહિણતિ ''અમ્હાકં ભત્તગ્ગહણત્થાય અટ્ઠ ભિક્ખૂ ગહેત્વા આગચ્છથા''તિ, સચેપિ ઞાતિઉપટ્ઠાકેહિ પેસિતં હોતિ, ઇમે તયો જના પુચ્છિતું ન લભન્તિ. આરુળ્હાયેવ માતિકં, સઙ્ઘતો અટ્ઠ ભિક્ખૂ ઉદ્દિસાપેત્વા અત્તનવમેહિ ગન્તબ્બં. કસ્મા? ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ હિ એતે ભિક્ખૂ નિસ્સાય લાભો ઉપ્પજ્જતીતિ. ગન્થધુતઙ્ગાદીહિ પન અનભિઞ્ઞાતો આવાસિકભિક્ખુ પુચ્છિતું લભતિ, તસ્મા તેન ''કિં સઙ્ઘતો ગણ્હામિ, ઉદાહુ યે જાનામિ, તેહિ સદ્ધિં આગચ્છામી''તિ માતિકં આરોપેત્વા યથા દાયકા વદન્તિ, તથા પટિપજ્જિતબ્બન્તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૫), ઈદિસેસુ ઠાનેસુ ''સઙ્ઘસ્સ લાભો પુગ્ગલં ઉપનિસ્સાય ઉપ્પજ્જતી''તિ વચનં ઉપનિધાય ''સઙ્ઘસ્સ લાભો પુગ્ગલં નિસ્સાય ઉપ્પજ્જતિ, પુગ્ગલસ્સ પત્તલાભો સઙ્ઘં આમસિત્વા દેન્તો સઙ્ઘાયત્તો હોતી''તિ વિઞ્ઞાયતીતિ.

ઇમસ્મિમ્પિ વચને એવં વિચારણા કાતબ્બા – તસ્મિં તુ નિમન્તને ન પુગ્ગલંયેવ નિમન્તેતિ, અથ ખો સસઙ્ઘં પુગ્ગલં નિમન્તેતિ. તત્થ તુ ''સઙ્ઘ''ન્તિ અવત્વા ''અટ્ઠ ભિક્ખૂ''તિ વુત્તત્તા ''કિં સઙ્ઘતો ગણ્હામિ, ઉદાહુ યે જાનામિ, તેહિ સદ્ધિં આગચ્છામી''તિ અનભિઞ્ઞાતો પુગ્ગલો પુચ્છિતું લભતિ. સઙ્ઘત્થેરસ્સ પન સઙ્ઘં પરિહરિત્વા વસિતત્તા ''અટ્ઠ ભિક્ખૂ''તિ વુત્તે સઙ્ઘં ઠપેત્વા અઞ્ઞેસં ગહણકારણં નત્થિ, ગન્થધુતઙ્ગવસેન અભિઞ્ઞાતપુગ્ગલોપિ સઙ્ઘસ્સ પુઞ્ઞનિસ્સિતત્તા ''અટ્ઠ ભિક્ખૂ''તિ વુત્તે સઙ્ઘતોયેવ ગણ્હાતિ, ભત્તુદ્દેસકસ્સપિ દેવસિકં સઙ્ઘસ્સેવ ભત્તવિચારણત્તા

‘‘અટ્ઠ ભિક્ખૂ’’તિ વુત્તે સઙ્ઘં ઠપેત્વા અઞ્ઞેસં ગહણકારણં નત્થિ. એવં ‘‘અટ્ઠ ભિક્ખૂ ગહેત્વા આગચ્છથા’’તિ સહ સઙ્ઘેન નિમન્તિતત્તા ‘‘ઇમે તયો જના પુચ્છિતું ન લભન્તી’’તિ વુત્તં, ન ‘‘ત્વં આગચ્છાહી’’તિ પુગ્ગલસ્સેવ નિમન્તને સતિપિ સઙ્ઘં ગહેત્વા આગન્તબ્બતોતિ. એવં ‘‘અટ્ઠ ભિક્ખૂ ગહેત્વા આગચ્છથા’’તિ સસઙ્ઘસ્સેવ પુગ્ગલસ્સ નિમન્તિતત્તા સઙ્ઘો ગહેતબ્બો હોતિ, ન ‘‘તુમ્હે આગચ્છથા’’તિ પુગ્ગલસ્સેવ નિમન્તિતત્તા, તસ્મા ‘‘પુગ્ગલસ્સ લાભો સઙ્ઘાયત્તો’’તિ ન સક્કા વત્તું , અટ્ઠકથાદીસુ પકરણેસુપિ ‘‘પુગ્ગલં નિસ્સાય સઙ્ઘસ્સ લાભો ઉપ્પજ્જતિ’’ ઇચ્ચેવ વુત્તો, ન ‘‘પુગ્ગલસ્સ લાભો સઙ્ઘાયત્તો’’તિ. ચીવરલાભખેત્તભૂતાસુ અટ્ઠસુ માતિકાસુ ચ ‘‘સઙ્ઘસ્સ દેતી’’તિ ચ વિસું, ‘‘પુગ્ગલસ્સ દેતી’’તિ ચ વિસું આગતં. **પુગ્ગલસ્સ દેતી**તિ ‘‘ઇમં ચીવરં ઇત્થન્નામસ્સ દમ્મી’’તિ એવં પરમ્મુખા વા, પાદમૂલે ઠપેત્વા ‘‘ઇમં ભન્તે તુમ્હાકં દમ્મી’’તિ એવં સમ્મુખા વા દેતીતિ.

ઇદાનિ પન ચીવરં દાતુકામા ઉપાસકા વા ઉપાસિકાયો વા સયં અનાગન્ત્વા પુત્તદાસાદયો આણાપેન્તાપિ ‘‘ઇમં ચીવરં ઇત્થન્નામસ્સ થેરસ્સ દેથા’’તિ વત્વા પુગ્ગલસ્સેવ દાપેન્તિ, સામં ગન્ત્વા દદન્તાપિ પાદમૂલે ઠપેત્વા વા હત્થે ઠપેત્વા વા હત્થેન ફુસાપેત્વા વા દદન્તિ ‘‘ઇમં, ભન્તે, ચીવરં તુમ્હે ઉદ્દિસ્સ એત્તકં ધનં પરિચ્ચજિત્વા કતં, એવઞ્ચ એવઞ્ચ હત્થકમ્મં કત્વા સમ્પાદિતં, તસ્મા તુમ્હે નિવાસથ પારુપથ પરિભુઞ્જથા’’તિઆદીનિ વદન્તિ, તસ્સ પુગ્ગલસ્સ પરિભોગકરણમેવ ઇચ્છન્તિ, ન સઙ્ઘસ્સ દાનં. કેચિ અતુટ્ઠકથમ્પિ કથેન્તિ. એવં પુગ્ગલમેવ ઉદ્દિસ્સ દિન્નચીવરસ્સ સઙ્ઘેન આયત્તકારણં નત્થિ. ‘‘સચે પન ‘ઇદં તુમ્હાકઞ્ચ તુમ્હાકં અન્તેવાસિકાનઞ્ચ દમ્મી’તિ એવં વદતિ, થેરસ્સ ચ અન્તેવાસિકાનઞ્ચ પાપુણાતી’’તિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૭૯) આગમનતો એવં વત્વા દેન્તે પન આચરિયન્તેવાસિકાનં પાપુણાતિ, અનન્તેવાસિકસ્સ પન ન પાપુણાતિ. ‘‘ઉદ્દેસં ગહેતું આગતો ગહેત્વા ગચ્છન્તો ચ અત્થિ, તસ્સપિ પાપુણાતી’’તિ આગમનતો બહિસીમટ્ઠસ્સ ધમ્મન્તેવાસિકસ્સપિ પાપુણાતિ. ‘‘તુમ્હેહિ સદ્ધિં નિબદ્ધચારિકભિક્ખૂનં દમ્મીતિ વુત્તે ઉદ્દેસન્તેવાસિકાનં વત્તં કત્વા ઉદ્દેસપરિપુચ્છાદીનિ ગહેત્વા વિચરન્તાનં સબ્બેસં પાપુણાતી’’તિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૭૯) આગમનતો એવં વત્વા દેન્તે ધમ્મન્તેવાસિકાનં વત્તપટિપત્તિકારકાનઞ્ચ અન્તેવાસિકાનં પાપુણાતિ. એવં દાયકાનં વચનાનુરૂપમેવ દાનસ્સ પવત્તનતો ‘‘યથા દાયકા વદન્તિ, તથા પટિપજ્જિતબ્બ’’ન્તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૫) અટ્ઠકથાચરિયા વદન્તિ.

એવં ઇદાનિ દાયકા યેભુય્યેન પુગ્ગલસ્સેવ દેન્તિ, સતેસુ સહસ્સેસુ એકોયેવ પણ્ડિતો બહુસ્સુતો દાયકો સઙ્ઘસ્સ દદેય્ય, પુગ્ગલિકચીવરઞ્ચ સઙ્ઘિકભવનત્થાય અકરિયમાનં ન ઞત્તિયા કમ્મવાચાય ચ અરહં હોતિ. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ઞત્તિકમ્મવાચાવિરોધતો. કથં વિરોધોતિ ચે? ઞત્તિયા કમ્મવાચાય ચ ‘‘ઇદં સઙ્ઘસ્સ કથિનદુસ્સં ઉપ્પન્ન’’ન્તિ કથિનચીવરસ્સ સઙ્ઘિકભાવો વુત્તો, ઇદાનિ પન તં ચીવરં ‘‘પુગ્ગલસ્સ દિન્નં પુગ્ગલિક’’ન્તિ વચનત્થાનુરૂપતો પુગ્ગલિકં હોતિ, એવમ્પિ વિરોધો. ‘‘સઙ્ઘો ઇમં કથિનદુસ્સં ઇત્થન્નામસ્સ ભિક્ખુનો દદેય્ય કથિનં અત્થરિતુ’’ન્તિ એત્થ ચ સઙ્ઘોતિ ધાતુયા કત્તા હોતિ, ભિક્ખુનોતિ સમ્પદાનં, ઇધ પન સઙ્ઘસ્સ તસ્મિં કથિનચીવરે અનિસ્સરભાવતો સઙ્ઘો કત્તા ન હોતિ, ભિક્ખુ પટિગ્ગાહલક્ખણાભાવતો સમ્પદાનં ન હોતિ, એવમ્પિ વિરોધો. દાયકેન પન સઙ્ઘસ્સ પરિચ્ચત્તત્તા સઙ્ઘિકભૂતં કથિનચીવરં યસ્મિં કાલે સઙ્ઘો કથિનં અત્થરિતું અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતસ્સ ભિક્ખુનો દેતિ, તસ્મિં કાલે ઞત્તિદુતિયકમ્મવાચં ઇદાનિ મનુસ્સા ‘‘ઞત્તી’’તિ વોહરન્તિ, તઞ્ચ ચીવરં ‘‘ઞત્તિલદ્ધચીવર’’ન્તિ, તં ચીવરદાયકઞ્ચ ‘‘ઞત્તિલદ્ધદાયકો’’તિ , તસ્મા સઙ્ઘિકચીવરમેવ ઞત્તિલદ્ધં હોતિ, નો પુગ્ગલિકચીવરં. ઞત્તિલદ્ધકાલતો પન પટ્ઠાય તં ચીવરં પુગ્ગલિકં હોતિ. કસ્મા? અત્થારકપુગ્ગલસ્સ ચીવરભાવતોતિ.

અથાપિ વદન્તિ ''દિન્નન્તિ પાઠઞ્ચ 'સાધેન્તી'તિ પાઠઞ્ચ 'આનિસંસં લભન્તી'તિ પાઠઞ્ચ ઉપનિધાય અયમત્થો વિઞ્ઞાયતી''તિ, તત્થાયમાચરિયાનમધિપ્પાયો – ''દિન્નં ઇદં સઙ્ઘેના''તિ એત્થ દા-ધાતુયા સઙ્ઘેનાતિ કત્તા, ઇદન્તિ કમ્મં, ઇમસ્સ કથિનચીવરસ્સ સઙ્ઘિકત્તા સઙ્ઘેન દિન્નં હોતિ, તેન વિઞ્ઞાયતિ ''કથિન''ન્તિ વુત્તે સઙ્ઘિકં હોતીતિ. ''**કથિનત્થારં કે લભન્તી**તિ એત્થ **કે લભન્તી**તિ કે સાધેન્તીતિ અત્થો. પઞ્ચ જના સાધેન્તી''તિ વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૦૬) વુત્તં. તત્થ **પઞ્ચ જના**તિ સઙ્ઘો વુત્તો, ઇમિનાપિ વિઞ્ઞાયતિ ''કથિનન્તિ વુત્તે સઙ્ઘિકં હોતી''તિ. **આનિસંસં લભન્તી**તિ એત્થ ચ સઙ્ઘિકત્તા સબ્બે સીમટ્ઠકભિક્ખૂ આનિસંસં લભન્તિ, ઇમિનાપિ વિઞ્ઞાયતિ ''કથિનન્તિ વુત્તે સઙ્ઘિકં હોતી''તિ.

તત્રાપ્યેવં વિચારણા કાતબ્બા – પુબ્બેદાયકા ચત્તારોપિ પચ્ચયે યેભુય્યેન સઙ્ઘસ્સેવ દેન્તિ, તસ્મા સઙ્ઘસ્સ ચતુપચ્ચયભાજનકથા અતિવિત્થારા હોતિ. અપ્પકતો પન પુગ્ગલસ્સ દેન્તિ, તસ્મા સઙ્ઘસ્સ દિન્નં કથિનચીવરં સઙ્ઘેન અત્થારકસ્સ પુગ્ગલસ્સ દિન્નં સન્ધાય વુત્તં. **સાધેન્તી**તિ ચ કથિનદુસ્સસ્સ દાયકા ચત્તારો, પટિગ્ગાહકો એકોતિ પઞ્ચ જના કથિનદાનકમ્મં સાધેન્તીતિ વુત્તં. **આનિસંસં લભન્તી**તિ ઇદઞ્ચ અત્થારકસ્સ ચ અનુમોદનાનઞ્ચ ભિક્ખૂનં આનિસંસલાભમેવ વુત્તં, ન એતેહિ પાઠેહિ ''કથિન''ન્તિ વુત્તે સઙ્ઘિકં હોતીતિ અત્થો વિઞ્ઞાતબ્બો હોતીતિ દટ્ઠબ્બો. સઙ્ઘસ્સ ઉપ્પન્નચીવરં સઙ્ઘેન અત્થારકસ્સ દિન્નભાવો કથં વિઞ્ઞાયતીતિ? ''ઇદં સઙ્ઘસ્સ કથિનદુસ્સં ઉપ્પન્નં, સઙ્ઘો ઇમં કથિનદુસ્સં ઇત્થન્નામસ્સ ભિક્ખુનો દેતિ કથિનં અત્થરિતુ''ન્તિ વુત્તં પાળિપાઠઞ્ચ (મહાવ॰ ૩૦૭) ''સઙ્ઘો અજ્જ કથિનદુસ્સં લભિત્વા પુનદિવસે દેતિ, અયં નિચયસન્નિધી''તિ વુત્તં અટ્ઠકથાપાઠઞ્ચ દિસ્વા વિઞ્ઞાયતીતિ. સઙ્ઘસન્તકભૂતં ચીવરમેવ દાનકિરિયાય કમ્મં, સઙ્ઘો કત્તા, પુગ્ગલો સમ્પદાનં ભવિતું અરહભાવો ચ યથાવુત્તપાળિપાઠમેવ ઉપનિધાય વિઞ્ઞાયતીતિ.

એવં સન્તે પુગ્ગલસ્સ દિન્નં પુગ્ગલિકચીવરં સઙ્ઘિકં કાતું કથં પટિપજ્જિતબ્બન્તિ? સચે સો પટિગ્ગાહકપુગ્ગલો દાયકાનં એવં વદતિ ''ઉપાસક દાનં નામ પુગ્ગલસ્સ દિન્નતો સઙ્ઘસ્સ દિન્નં મહપ્ફલતરં હોતિ, તસ્મા સઙ્ઘસ્સ દેહિ, સઙ્ઘસ્સ દત્વા પુન સઙ્ઘેન અત્થારારહસ્સ ભિક્ખુનો કમ્મવાચાય દત્વા તેન પુગ્ગલેન યથાવિનયં અત્થતેયેવ કથિનં નામ હોતિ, ન પુગ્ગલસ્સ દત્વા પુગ્ગલેન સામંયેવ અત્થતે, તસ્મા સઙ્ઘસ્સ દેહી''તિ ઉય્યોજેત્વા સઙ્ઘસ્સ દાપિતેપિ તં ચીવરં સઙ્ઘિકં હોતિ કથિનત્થારારહં. યદિ પન દાયકો અપ્પસ્સુતતાય ''નાહં, ભન્તે, કિઞ્ચિ જાનામિ, ઇમં ચીવરં તુમ્હાકમેવ દમ્મી''તિ વક્ખતિ, એવં સતિ પુગ્ગલિકવસેનેવ સમ્પટિચ્છિત્વા તેન પુગ્ગલેન તં ચીવરં સઙ્ઘસ્સ દિન્નમ્પિ સઙ્ઘિકં હોતિ.

યદિ એવં સમણેનેવ સમણસ્સ દિન્નં ચીવરં કથં કથિનત્થારારહં ભવેય્યાતિ? નો ન ભવેય્ય. વુત્તઞ્હેતં અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૦૬) ''કથિનં કેન દિન્નં વટ્ટતિ? યેન કેનચિ દેવેન વા મનુસ્સેન વા પઞ્ચન્નં વા સહધમ્મિકાનં અઞ્ઞતરેન દિન્નં વટ્ટતી''તિ. અથ કસ્મા પરમ્પરભૂતેહિ આચરિયેહિ ઞત્તિલદ્ધચીવરતો અવસેસાનિ ચીવરાનિ સઙ્ઘસ્સ ભાજેત્વા એવ પરિભુઞ્જિતાનીતિ? વુચ્ચતે – એકચ્ચે ભિક્ખૂ આચરિયપરમ્પરાગતઅનઉસારેનેવ પટિપજ્જન્તિ, કેચિ બહૂનં કિરિયં દિસ્વા દિટ્ઠાનુગતિવસેન પટિપજ્જન્તિ, બહુસ્સુતાપિ કેચિ થેરા અરુચ્ચન્તાપિ પવેણિભેદભયેન પટિપજ્જન્તિ, અપરે રુચિવસેન અત્થઞ્ચ અધિપ્પાયઞ્ચ પરિણામેત્વા ગણ્હન્તિ, પકરણમેવાનુગતભિક્ખૂ પન યથાપકરણાગતમેવ અત્થં ગહેત્વા સઙ્ઘિકઞ્ચ પુગ્ગલિકઞ્ચ અમિસ્સં કત્વા, કાલચીવરઞ્ચ અકાલચીવરઞ્ચ અમિસ્સં કત્વા ગણ્હન્તિ. ભિક્ખુનિવિભઙ્ગે (પાચિ॰ ૭૩૮) ''થૂલનન્દા ભિક્ખુની અકાલચીવરં 'કાલચીવર'ન્તિ અધિટ્ઠહિત્વા ભાજાપેસ્સતિ, અથ ભગવા નિસ્સગ્ગિયપાચિત્તિયાપત્તિં પઞ્ઞપેસી''તિ આગતં, તસ્મા લજ્જીપેસલબહુસ્સુતસિક્ખાકામભૂતેન ભિક્ખુના અનેક-પાળિઅટ્ઠકથાદયો પકરણે ઓલોકેત્વા સંસન્દિત્વા

પકરણમેવાનુગન્તબ્બં, ન અઞ્ઞેસં કિરિયં સદ્દહિતબ્બં, ન ચ અનુગન્તબ્બં. ભગવતો હિ ધરમાનકાલે વા તતો પચ્છા વા પુબ્બે દાયકા યેભુય્યેન ચત્તારો પચ્ચયે સઙ્ઘસ્સેવ દેન્તિ, તસ્મા સઙ્ઘિકસેનાસનસ્સ સઙ્ઘિકચીવરસ્સ ચ બાહુલ્લતો પુબ્બાચરિયા સઙ્ઘસ્સ ભાજેત્વા એવ પરિભુઞ્જિંસુ.

ઇદાનિ પન દાયકા યેભુય્યેન ચત્તારો પચ્ચયે પુગ્ગલસ્સેવ દેન્તિ, તસ્મા સેનાસનમ્પિ અભિનવભૂતં પુગ્ગલિકમેવ બહુલં હોતિ, ચીવરમ્પિ પુગ્ગલિકમેવ બહુલં. દલિદ્દાપિ સુત્તકન્તનકાલતો પટ્ઠાય ''ઇમં ચીવરં કથિનકાલે ઇત્થન્નામસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ચ તથેવ વત્વા ચ સબ્બકિચ્ચાનિ કરોન્તિ, મહદ્ધના ચ સાટકસ્સ કીણિતકાલતો પટ્ઠાય તથેવ ચિન્તેત્વા કથેત્વા કરોન્તિ, દાનકાલે ચ ''ઇમં ચીવરં ઇત્થન્નામસ્સ દેહી''તિ પુત્તદાસાદયો વા પેસેન્તિ, સામં વા ગન્ત્વા ચીવરં તસ્સ ભિક્ખુસ્સ પાદમૂલે વા હત્થે વા ઠપેત્વા ''ઇમં ચીવરં તુય્હં દમ્મી''તિ વત્વા વા ચિન્તેત્વા વા દેન્તિ, સતેસુ વા સહસ્સેસુ વા એકો પણ્ડિતપુરિસો ''પુગ્ગલસ્સ દિન્નદાનતો સઙ્ઘસ્સ દિન્નં મહપ્ફલ''ન્તિ ઞત્વા ''ઇમં કથિનચીવરં સઙ્ઘસ્સ દમ્મી''તિ વત્વા વા ચિન્તેત્વા વા દેતિ, તસ્સ સા દક્ખિણા સઙ્ઘગતા હોતિ. સચે પન દાયકો પુગ્ગલસ્સ દાતુકામો હોતિ, પુગ્ગલો પન તસ્સ મહપ્ફલભાવમિચ્છન્તો દક્ખિણા-વિભઙ્ગસુત્તાદિધમ્મદેસનાય (મ॰ નિ॰ ૩.૩૭૬ આદયો) પુગ્ગલિકદાનતો સઙ્ઘિકદાનસ્સ મહપ્ફલભાવં જાનાપેત્વા ''ઇમં તવ ચીવરં સઙ્ઘસ્સ દેહી''તિ ઉય્યોજેતિ, દાયકોપિ તસ્સ વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા ''ઇમં કથિનચીવરં સઙ્ઘસ્સ દમ્મી''તિ વત્વા વા ચિન્તેત્વા વા દેતિ, એવમ્પિ સા દક્ખિણા સઙ્ઘગતા હોતિ.

યદિ પન ભિક્ખુના ઉય્યોજિતોપિ દુપ્પઞ્ઞો દાયકો તસ્સ વચનં અનાદિયિત્વા પુગ્ગલસ્સેવ દેતિ, તસ્સ સા દક્ખિણા પુગ્ગલગતા હોતિ. અથ પન સો પુગ્ગલો સયં સમ્પટિચ્છિત્વા પુન સઙ્ઘસ્સ પરિચ્ચજતિ, એવમ્પિ તં ચીવરં સઙ્ઘિકં હોતિ, તં સઙ્ઘિકવસેન ભાજેતબ્બં. યદિ પન દાયકોપિ પુગ્ગલસ્સેવ દેતિ, પુગ્ગલોપિ સમ્પટિચ્છિત્વા ન પરિચ્ચજતિ, એવં સન્તે તં ચીવરં પુગ્ગલિકં હોતિ, ન કથિનકાલમત્તેન વા કથિનવચનમત્તેન વા સઙ્ઘિકં હોતિ. ઇદાનિ પન ઇમિના નયેન પુગ્ગલિકચીવરંયેવ બહુલં હોતિ. એવં સન્તેપિ આચરિયપરમ્પરા પવેણિં અભિન્દિતુકામા સઙ્ઘિકં વિય કત્વા ભાજેત્વા પરિભુઞ્જિંસુ . યદિ મુખ્યતો સઙ્ઘિકં સિયા, સઙ્ઘેન દિન્નતો પરં એકસૂચિમત્તમ્પિ પુગ્ગલો અધિકં ગણ્હિતું ન લભેય્ય.

એકચ્ચે થેરા સઙ્ઘિકન્તિ પન વદન્તિ, ભાજનકાલે પન ઇસ્સરવતાય યથારુચિ વિચારેન્તિ, એકચ્ચે ભિક્ખૂ મુખ્યસઙ્ઘિકન્તિ મઞ્ઞમાના અભાજેતુકામમ્પિ પુગ્ગલં અભિભવિત્વા ભાજાપેન્તિ, તસ્સ પુગ્ગલસ્સ માતા પિતા ઞાતકા ઉપાસકાદયો ''અમ્હાકં પુત્તસ્સ દેમ, અમ્હાકં ઞાતકભિક્ખુસ્સ દેમ, અમ્હાકં કુલૂપકસ્સ દેમા''તિ, અઞ્ઞેપિ સદ્ધા પસન્ના દાયકા ''ઇત્થન્નામસ્સ પુગ્ગલસ્સ દેમા''તિ વિચારેત્વા પરમ્મુખાપિ ''ઇમં ચીવરં ઇત્થન્નામસ્સ દમ્મી''તિ વત્વા સમ્મુખાપિ પાદમૂલે વા હત્થે વા ઠપેત્વા દેન્તિ, એવરૂપં ચીવરં પુગ્ગલિકં હોતિ, સઙ્ઘં આમસિત્વા અવુત્તત્તા સઙ્ઘાયત્તં ન હોતિ, ''કથિનં દસ્સામી''તિ વા ''કથિનં દાતું ગતો''તિ વા ''કથિનચીવર''ન્તિ વા પુબ્બાપરકાલેસુ વચનં પન મુખ્યકથિનભૂતસ્સ સઙ્ઘિકચીવરસ્સ કાલે દિન્નત્તા તદુપચારતો વોહારમત્તં હોતિ. યથા કિં? ''ઉપોસથિક''ન્તિ વુત્તં ભત્તં ચુદ્દસસુ સઙ્ઘિકભત્તેસુ અન્તોગધં મુખ્યસઙ્ઘિકં હોતિ, સમાદિન્નઉપોસથા દાયકા સાયં ભુઞ્જિતબ્બભત્તભાગં સઙ્ઘસ્સ દેન્તિ, તં સઙ્ઘો સલાકભત્તં વિય ઠિતિકં કત્વા ભુઞ્જતિ, ઇતિ સઙ્ઘસ્સ દિન્નત્તા સઙ્ઘિકં હોતિ. ઇદાનિ પન દાયકા અત્તનો અત્તનો કુલૂપકસ્સ વા ઞાતિભિક્ખુસ્સ વા ઉપોસથદિવસેસુ ભત્તં દેન્તિ, તં સઙ્ઘસ્સ અદિન્નત્તા સઙ્ઘિકં ન હોતિ. એવં સન્તેપિ ઉપોસથદિવસે દિન્નત્તા મુખ્યવસેન પવત્તઉપોસથભત્તં વિય તદુપચારેન ''ઉપોસથભત્ત''ન્તિ વોહરીયતિ, એવંસમ્પદમિદં દટ્ઠબ્બં.

એવં ઇમસ્મિં કાલે યેભુય્યેન પુગ્ગલસ્સેવ દિન્નત્તા પુગ્ગલિકભૂતં ચીવરં ઞત્તિકમ્મવાચારહં ન હોતિ, સઙ્ઘિકમેવ ઞત્તિકમ્મવાચારહં હોતિ, તદેવ ચ પઞ્ચાનિસંસકારણં હોતિ, તસ્મા પણ્ડિતેન પુગ્ગલેન ''ઉપાસકા સઙ્ઘે દેથ, સઙ્ઘે દિન્નં મહપ્ફલં હોતી''તિઆદિના નિયોજેત્વા દાપેતબ્બં, સયં વા સમ્પટિચ્છિત્વા સઙ્ઘસ્સ પરિચ્ચજિતબ્બં. એવં પરિચ્ચજિતત્તા સઙ્ઘિકભૂતં ચીવરં ઞત્તિકમ્મવાચારહઞ્ચ હોતિ પઞ્ચાનિસંસનિપ્ફાદકઞ્ચ. એવં નિયોજનઞ્ચ ''સઙ્ઘે ગોતમિ દેહિ, સઙ્ઘે તે દિન્ને અહઞ્ચેવ પૂજિતો ભવિસ્સામિ સઙ્ઘો ચા''તિ (મ॰ નિ॰ ૩.૩૭૬) ભગવતા વુત્તવચનં અનુગતં હોતીતિ દટ્ઠબ્બં.

પરિકમ્મં કરોન્તાનં ભિક્ખૂનં યાગુભત્તઞ્ચ દાતું વટ્ટતીતિ ઇદં પુચ્છિતત્તા દોસો નત્થીતિ કત્વા વુત્તં, અપુચ્છિતે પન એવં કથેતું ન વટ્ટતિ. **ખલિમક્ખિતસાટકો**તિ અહતવત્થં સન્ધાય વુત્તં. **સુટ્ઠુ ધોવિત્વા**તિઆદિના સપુબ્બકરણં અત્થારં દસ્સેતિ. ધોવનસિબ્બનરજનકપ્પકરણેન હિ વિચારણછેદનબન્ધનાનિપિ દસ્સિતાનિયેવ હોન્તિ, અત્થારદસ્સનેન પચ્ચુદ્ધારઅધિટ્ઠાનાનિપિ દસ્સેતિ. **સૂચિઆદીનિ ચીવરકમ્મુપકરણાનિ સજ્જેત્વા બહૂહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિન્તિ** ઇદં પન સિબ્બનસ્સ ઉપકરણનિદસ્સનં. **તદહેવા**તિ ઇદં પન કરણસન્નિધિમોચનત્થં વુત્તં. દાયકસ્સ હત્થતો સાટકં લદ્ધદિવસેયેવ સઙ્ઘેન અત્થારકસ્સ ભિક્ખુનો દાતબ્બં, એવં અદેન્તે નિચયસન્નિધિ હોતિ. અત્થારકેનપિ સઙ્ઘતો લદ્ધદિવસેયેવ કથિનં અત્થરિતબ્બં, એવં અકરોન્તે કરણસન્નિધિ હોતિ.

અઞ્ઞાનિ ચ બહૂનિ આનિસંસવત્થાનિ દેતીતિ ઇમિના અત્થરિતબ્બસાટકોયેવ કથિનસાટકો નામ, તતો અઞ્ઞે સાટકા બહવોપિ કથિનાનિસંસાયેવ નામાતિ દસ્સેતિ. એતેન ચ ''કથિનાનિસંસો''તિ વત્થાનિયેવ વુત્તાનિ ન અગ્ઘોતિ દીપેતિ. યદિ અગ્ઘો વુત્તો સિયા, એવં સતિ ''બહ્વાનિસંસાનિ કથિનવત્થાનિ દેતી''તિ વત્તબ્બં, એવં પન અવત્વા ''બહૂનિ કથિનાનિસંસવત્થાનિ દેતી''તિ વુત્તં, તેન ઞાયતિ ''ન અગ્ઘો વુત્તો''તિ, તસ્મા બહ્વાનિસંસભાવો અગ્ઘવસેન ન ગહેતબ્બો, અથ ખો વત્થવસેનેવ ગહેતબ્બોતિ. **ઇતરો**તિ અઞ્ઞો દાયકો. **તથા તથા ઓવદિત્વા સઞ્ઞાપેતબ્બો**તિ ''ઉપાસક દાનં નામ સઙ્ઘસ્સ દિન્નકાલતો પટ્ઠાય મહપ્ફલં હોતિ મહાનિસંસં, અત્થારો પન ભિક્ખૂનં ઉપકારત્થાય ભગવતા અનુઞ્ઞાતો, તસ્મા ઞત્તિલદ્ધમ્પિ અલદ્ધમ્પિ મહપ્ફલમેવા''તિ વા ''ઉપાસક અયમ્પિ દાયકો સઙ્ઘસ્સેવ દેતિ, ત્વમ્પિ સઙ્ઘસ્સેવ દેસિ, ભગવતા ચ –

'યો સીલવા સીલવન્તેસુ દદાતિ દાનં;
ધમ્મેન લદ્ધં સુપસન્નચિત્તો;
અભિસદ્દહં કમ્મફલં ઉળારં;
તં વે દાનં વિપુલફલન્તિ બ્રૂમી'તિ. (મ॰ નિ॰ ૩.૩૮૨) –

વુત્તં, તસ્મા સઙ્ઘસ્સ દિન્નકાલતો પટ્ઠાય મહપ્ફલમેવા''તિ વા ઇતિઆદીનિ વત્વા સઞ્ઞાપેતબ્બો.

યસ્સ સઙ્ઘો કથિનચીવરં દેતિ, તેન ભિક્ખુના કથિનં અત્થરિતબ્બન્તિ યોજના. યો જિણ્ણચીવરો હોતિ ભિક્ખુ, તસ્સ દાતબ્બન્તિ સમ્બન્ધો. ઇમસ્મિં ઠાને ઇદાનિ ભિક્ખૂ –

''પટિગ્ગહણઞ્ચ સપ્પાયં, ઞત્તિ ચ અનુસાવનં;
કપ્પબિન્દુ પચ્ચુદ્ધારો, અધિટ્ઠાનત્થરાનિ ચ;
નિયોજનાનુમોદા ચ, ઇચ્ચયં કથિને વિધી''તિ. –

ઇમં ગાથં આહરિત્વા કથિનદાનકમ્મવાચાય પઠમં કથિનચીવરસ્સ પટિગ્ગહણઞ્ચ સપ્પાયપુચ્છનઞ્ચ કરોન્તિ, તદયુત્તં વિય દિસ્સતિ. કસ્માતિ ચે? ''અટ્ઠહઙ્ગેહિ સમન્નાગતો પુગ્ગલો ભબ્બો કથિનં અત્થરિતું...પે॰... પુબ્બકરણં જાનાતિ, પચ્ચુદ્ધારં જાનાતિ, અધિટ્ઠાનં જાનાતિ, અત્થારં જાનાતિ, માતિકં જાનાતિ, પલિબોધં જાનાતિ, ઉદ્ધારં જાનાતિ, આનિસંસં જાનાતી''તિ પરિવારપાળિયઞ્ચ (પરિ॰ ૪૦૯),

''અટ્ઠધમ્મવિદો ભિક્ખુ, કથિનત્થારમરહતિ;
પુબ્બપચ્ચુદ્ધારાધિટ્ઠા-નત્થારો માતિકાતિ ચ;
પલિબોધો ચ ઉદ્ધારો, આનિસંસા પનટ્ઠિમે''તિ. (વિ॰ વિ॰ ૨૭૦૪, ૨૭૦૬) –

વિનયવિનિચ્છયપ્પકરણે ચ આગતેસુ અટ્ઠસુ અઙ્ગેસુ અનાગતત્તા ચ ''પુબ્બકરણં સત્તહિ ધમ્મેહિ સઙ્ગહિતં ધોવનેન વિચારણેન છેદનેન બન્ધનેન સિબ્બનેન રજનેન કપ્પકરણેના''તિ પરિવારપાળિયઞ્ચ (પરિ॰ ૪૦૮),

''ધોવનઞ્ચ વિચારો ચ, છેદનં બન્ધનમ્પિ ચ;
સિબ્બનં રજનં કપ્પં, પુબ્બકિચ્ચન્તિ વુચ્ચતી''તિ. (વિ॰ વિ॰ ૨૭૦૭) –

વિનયવિનિચ્છયપ્પકરણે ચ વુત્તેસુ સત્તસુ પુબ્બકરણેસુ અનાગતત્તા ચ.

ન કેવલઞ્ચ પકરણેસુ અનાગતમેવ, અથ ખો યુત્તિપિ ન દિસ્સતિ. કથં? પટિગ્ગહણં નામ ''યો પન ભિક્ખુ અદિન્નં મુખદ્વારં આહારં આહારેય્ય અઞ્ઞત્ર ઉદકદન્તપોના, પાચિત્તિય''ન્તિ (પાચિ॰ ૨૬૫) યાવકાલિકાદીસુ અજ્ઝોહરિતબ્બેસુ ચતૂસુ કાલિકવત્થૂસુ ભગવતા વુત્તં, ન ચીવરે, તં પન પાદમૂલે ઠપેત્વા દિન્નમ્પિ પરમ્મુખા દિન્નમ્પિ લબ્ભતેવ. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૭૯) ''ઇમં ચીવરં ઇત્થન્નામસ્સ દમ્મીતિ એવં પરમ્મુખા વા પાદમૂલે ઠપેત્વા 'ઇમં તુમ્હાક'ન્તિ એવં સમ્મુખા વા દેતી''તિ, તસ્મા પટિગ્ગહણકિચ્ચં નત્થિ, દાયકેન ચીવરે દિન્ને સઙ્ઘસ્સ ચિત્તેન સમ્પટિચ્છનમત્તમેવ પમાણં હોતિ.

સપ્પાયપુચ્છનઞ્ચ એવં કરોન્તિ – એકેન ભિક્ખુના ''ભોન્તો સઙ્ઘા સઙ્ઘસ્સ કથિને સમ્પત્તે કસ્સ પુગ્ગલસ્સ સપ્પાયારહં હોતી''તિ પુચ્છિતે એકો ભિક્ખુ નામં વત્વા ''ઇત્થન્નામસ્સ થેરસ્સ સપ્પાયારહં હોતી''તિ વદતિ, સપ્પાયઇતિ ચ નિવાસનપારુપનત્થં ગહેત્વા વદન્તિ. એતસ્મિં વચને સદ્દતો ચ અત્થતો ચ અધિપ્પાયતો ચ યુત્તિ ગવેસિતબ્બા હોતિ. કથં? સદ્દતો વગ્ગભેદે સતિયેવ બહુવચનં કત્તબ્બં, ન અભેદે, એવં સદ્દતો. સપ્પાયઇતિવચનઞ્ચ અનુરૂપત્થેયેવ વત્તબ્બં, ન નિવાસનપારુપનત્થે, એવં અત્થતો. ઇદઞ્ચ ચીવરં સઙ્ઘો કથિનં અત્થરિતું પુગ્ગલસ્સ દેતિ, ન નિવાસનપારુપનત્થં. વુત્તઞ્હિ પાળિયં (મહાવ॰ ૩૦૭) ''સઙ્ઘો ઇમં કથિનદુસ્સં ઇત્થન્નામસ્સ ભિક્ખુનો દેતિ કથિનં અત્થરિતુ''ન્તિ, તસ્મા યુત્તિ ગવેસિતબ્બા હોતિ. ''પટિગ્ગહણઞ્ચ સપ્પાય''ન્તિઆદિગાથાપિ કત્થચિ પાળિયં અટ્ઠકથાટીકાદીસુ ચ ન દિસ્સતિ, તસ્મા ઇધ વુત્તનયેનેવ પટિપજ્જિતબ્બં.

સચે બહૂ જિણ્ણચીવરા, વુડ્ઢસ્સ દાતબ્બન્તિ ઇદં કથિનચીવરસ્સ સઙ્ઘિકત્તા ''ન ચ, ભિક્ખવે, સઙ્ઘિકં યથાવુડ્ઢં પટિબાહિતબ્બં, યો પટિબાહેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ ઇમિના પાળિનયેન (ચૂળવ॰ ૩૧૧) વુત્તં. એતેનેવ નયેન સબ્બેસુ બલવચીવરેસુ સન્તેસુપિ વુડ્ઢસ્સેવ દાતબ્બન્તિ સિદ્ધં. **વુડ્ઢેસુ...પે॰... દાતબ્બન્તિ** કરણસન્નિધિમોચનત્થં વુત્તં. તેનેવાહ ''**સચે વુડ્ઢો**''ત્યાદિ. નવકતરેનપિ હિ કરણસન્નિધિં મોચેત્વા કથિને અત્થતે અનુમોદનં કરોન્તસ્સ

સઙ્ઘસ્સ પઞ્ચાનિસંસલાભો હોતીતિ. **અપિચાતિ**આદિના સઙ્ઘેન કત્તબ્બવત્તં દસ્સેતિ. વચનક્કમો પન એવં કાતબ્બો – કથિનદુસ્સં લભિત્વા સઙ્ઘે સીમાય સન્નિપતિતે એકેન ભિક્ખુના ‘‘ભન્તે, સઙ્ઘસ્સ ઇદં કથિનદુસ્સં ઉપ્પન્નં, સઙ્ઘો ઇમં કથિનદુસ્સં કથન્નામસ્સ ભિક્ખુનો દદેય્ય કથિનં અત્થરિતુ’’ન્તિ વુત્તે અઞ્ઞેન ‘‘યો જિણ્ણચીવરો, તસ્સા’’તિ વત્તબ્બં, તતો પુરિમેન ‘‘બહૂ જિણ્ણચીવરા’’તિ વા ‘‘નત્થિ ઇધ જિણ્ણચીવરા’’તિ વા વુત્તે અપરેન ‘‘તેન હિ વુડ્ઢસ્સા’’તિ વત્તબ્બં, પુન પુરિમેન ‘‘કો એત્થ વુડ્ઢો’’તિ વુત્તે ઇતરેન ‘‘ઇત્થન્નામો ભિક્ખૂ’’તિ વત્તબ્બં, પુન પુરિમેન ‘‘સો ભિક્ખુ તદહેવ ચીવરં કત્વા અત્થરિતું સક્કોતી’’તિ વુત્તે ઇતરેન ‘‘સો સક્કોતી’’તિ વા ‘‘સઙ્ઘો મહાથેરસ્સ સઙ્ગહં કરિસ્સતી’’તિ વા વત્તબ્બં, પુન પુરિમેન ‘‘સો મહાથેરો અટ્ઠહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો’’તિ વુત્તે ઇતરેન ‘‘આમ સમન્નાગતો’’તિ વત્તબ્બં, તતો ‘‘સાધુ સુટ્ઠુ તસ્સ દાતબ્બ’’ન્તિ વુત્તે બ્યત્તેન ભિક્ખુના પટિબલેન સઙ્ઘો ઞાતબ્બો.

એત્થ ચ ‘‘ભન્તે, સઙ્ઘસ્સા’’તિઆદિવચનં ‘‘સુણાતુ મે, ભન્તે, સઙ્ઘો, ઇદં સઙ્ઘસ્સ કથિનદુસ્સં ઉપ્પન્નં, યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, સઙ્ઘો ઇમં કથિનદુસ્સં ઇત્થન્નામસ્સ ભિક્ખુનો દદેય્ય કથિનં અત્થરિતુ’’ન્તિ ઇમાય ઞત્તિપાળિયા સમેતિ. ‘‘યો જિણ્ણચીવરો, તસ્સા’’તિઆદિ ‘‘સઙ્ઘેન કસ્સા’’તિઆદિ ‘‘સઙ્ઘેન કસ્સ દાતબ્બં, યો જિણ્ણચીવરો હોતી’’તિઆદિના અટ્ઠકથાવચનેન (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૦૬) સમેતિ. ‘‘સો મહાથેરો અટ્ઠહઙ્ગેહિ સમન્નાગતો’’તિઆદિ ‘‘અટ્ઠહઙ્ગેહિ સમન્નાગતો પુગ્ગલો ભબ્બો કથિનં અત્થરિતુ’’ન્તિઆદિકાય પરિવારપાળિયા (પરિ॰ ૪૦૯) સમેતીતિ દટ્ઠબ્બં. યસ્સ પન દીયતિ, તસ્સ ઞત્તિદુતિયકમ્મવાચાય દાતબ્બન્તિ સમ્બન્ધો. ઇમિના ઇમસ્સ કથિનદાનકમ્મસ્સ ગરુકત્તા ન અપલોકનમત્તેન દાતબ્બન્તિ ઇમમત્થં પકાસેતિ. ગરુકલહુકાનં ભેદો કમ્માકમ્મવિનિચ્છયકથાયં આવિ ભવિસ્સતિ.

એવં દિન્ને પન કથિને પચ્ચુદ્ધરિતબ્બા અધિટ્ઠાતબ્બા વાચા ભિન્દિતબ્બાતિ સમ્બન્ધો. **સચે તં કથિનદુસ્સં નિટ્ઠિતપરિકમ્મમેવ હોતી**તિ ઇમિના કથિનદુસ્સં નામ ન કેવલં પકતિસાટકમેવ હોતિ, અથ ખો પરિનિટ્ઠિતસત્તવિધપુબ્બકિચ્ચચીવરમ્પિ હોતીતિ દસ્સેતિ, તસ્મા નિટ્ઠિતચીવરસ્મિં દિન્ને સત્તવિધપુબ્બકિચ્ચકરણેન અત્થો નત્થિ, કેવલં પચ્ચુદ્ધરણાદીનિયેવ કાતબ્બાનિ. સચે પન કિઞ્ચિ અપરિનિટ્ઠિતં હોતિ, અન્તમસો કપ્પબિન્દુમત્તમ્પિ, તં નિટ્ઠાપેત્વાયેવ પચ્ચુદ્ધરણાદીનિ કાતબ્બાનિ. ગણ્ઠિકપટ્ટપાસકપટ્ટાનિ પન સિબ્બનન્તોગધાનિ, તાનિપિ નિટ્ઠાપેત્વાયેવ કાતબ્બાનિ. અનિટ્ઠાપેન્તો અનિટ્ઠિતસિબ્બનકિચ્ચમેવ હોતિ. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૬૨-૪૬૩) ‘‘તત્થ **કત**ન્તિ સૂચિકમ્મપરિયોસાનેન કતં, **સૂચિકમ્મપરિયોસાનં** નામ યં કિઞ્ચિ સૂચિયા કત્તબ્બં. પાસકપટ્ટગણ્ઠિકપટ્ટપરિયોસાનં કત્વા સૂચિયા પટિસામન’’ન્તિ. **ઇદઞ્હિ કથિનવત્તં નામ બુદ્ધપ્પસત્થ**ન્તિ ‘‘અત્થતકથિનાનં વો ભિક્ખવે પઞ્ચ કપ્પિસ્સન્તી’’તિઆદિના પસત્થં.

કતપરિયોસિતં પન કથિનં ગહેત્વાતિ –

‘‘ધોવનઞ્ચ વિચારો ચ, છેદનં બન્ધનમ્પિ ચ;
સિબ્બનં રજનં કપ્પં, પુબ્બકિચ્ચન્તિ વુચ્ચતી’’તિ. (વિ॰ વિ॰ ૨૭૦૭) –

વુત્તાનિ સત્તવિધપુબ્બકરણાનિ કત્વા પરિયોસાપિતં કથિનચીવરં ગહેત્વા. અત્થારકેન ભિક્ખુના પચ્ચુદ્ધરિતબ્બા અધિટ્ઠાતબ્બા વાચા ભિન્દિતબ્બાતિ સમ્બન્ધો. સઙ્ઘાટિયા કથિનં અત્થરિતુકામો ભિક્ખુ પુબ્બે તિચીવરાધિટ્ઠાનેન અધિટ્ઠિતં પોરાણિકં સઙ્ઘાટિં ‘‘ઇમં સઙ્ઘાટિં પચ્ચુદ્ધરામી’’તિ વત્વા પચ્ચુદ્ધરિતબ્બા, તતો અનધિટ્ઠિતં નવં સઙ્ઘાટિં ‘‘ઇમં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠામી’’તિ વત્વા અધિટ્ઠાતબ્બા, તતો અત્થરણકાલે તમેવ અધિટ્ઠિતસઙ્ઘાટિં ‘‘ઇમાય સઙ્ઘાટિયા

કથિનં અત્થરામી''તિ વાચા ભિન્દિતબ્બાતિ અત્થો. એસ નયો ઇતરેસુ. એતેન કથિનત્થારણં નામ વચીભેદકરણમેવ હોતિ, ન કિઞ્ચિ કાયવિકારકરણન્તિ ઇમમત્થં દીપેતિ . તથા હિ વુત્તં વિનયત્થમઞ્જૂસાયં (કઙ્ખા॰ અભિ॰ ટી॰ કથિનસિક્ખાપદવણ્ણના) "**અત્થરિતબ્બ**ન્તિ અત્થરણં કાતબ્બં, તઞ્ચ ખો તથાવચીભેદકરણમેવાતિ દટ્ઠબ્બ''ન્તિ.

તત્થ પચ્ચુદ્ધારો તિવિધો "ઇમં સઙ્ઘાટિં પચ્ચુદ્ધરામી''તિ સઙ્ઘાટિયા પચ્ચુદ્ધારો, "ઇમં ઉત્તરાસઙ્ગં પચ્ચુદ્ધરામી''તિ ઉત્તરાસઙ્ગસ્સ પચ્ચુદ્ધારો, "ઇમં અન્તરવાસકં પચ્ચુદ્ધરામી''તિ અન્તરવાસકસ્સ પચ્ચુદ્ધારોતિ. વુત્તઞ્હેતં પરિવારે (પરિ॰ ૪૦૮) "પચ્ચુદ્ધારો તીહિ ધમ્મેહિ સઙ્ગહિતો સઙ્ઘાટિયા ઉત્તરાસઙ્ગેન અન્તરવાસકેના''તિ. અધિટ્ઠાનં તિવિધં "ઇમં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠામી''તિ સઙ્ઘાટિયા અધિટ્ઠાનં, "ઇમં ઉત્તરાસઙ્ગં અધિટ્ઠામી''તિ ઉત્તરાસઙ્ગસ્સ અધિટ્ઠાનં, "ઇમં અન્તરવાસકં અધિટ્ઠામી''તિ અન્તરવાસકસ્સ અધિટ્ઠાનન્તિ. વુત્તઞ્હેતં પરિવારે (પરિ॰ ૪૦૮) "અધિટ્ઠાનં તીહિ ધમ્મેહિ સઙ્ગહિતં સઙ્ઘાટિયા ઉત્તરાસઙ્ગેન અન્તરવાસકેના''તિ.

અથ વા અધિટ્ઠાનં દુવિધં કાયેન અધિટ્ઠાનં, વાચાય અધિટ્ઠાનન્તિ. તત્થ પોરાણિકં સઙ્ઘાટિં "ઇમં સઙ્ઘાટિં પચ્ચુદ્ધરામી''તિ પચ્ચુદ્ધરિત્વા નવં સઙ્ઘાટિં હત્થેન ગહેત્વા "ઇમં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠામી''તિ ચિત્તેન આભોગં કત્વા કાયવિકારકરણેન કાયેન વા અધિટ્ઠાતબ્બં, વચીભેદં કત્વા વાચાય વા અધિટ્ઠાતબ્બં. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૬૯; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ કથિનસિક્ખાપદવણ્ણના) "તત્થ યસ્મા દ્વે ચીવરસ્સ અધિટ્ઠાનાનિ કાયેન વા અધિટ્ઠેતિ, વાચાય વા અધિટ્ઠેતીતિ વુત્તં, તસ્મા...પે॰... અધિટ્ઠાતબ્બા''તિ. અથ વા અધિટ્ઠાનં દુવિધં સમ્મુખાધિટ્ઠાનપરમ્મુખાધિટ્ઠાનવસેન. તત્થ યદિ ચીવરં હત્થપાસે ઠિતં હોતિ, "ઇમં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠામી''તિ વચીભેદં કત્વા અધિટ્ઠાતબ્બં, અથ અન્તોગબ્ભે વા સામન્તવિહારે વા હોતિ, ઠપિતટ્ઠાનં સલ્લક્ખેત્વા "એતં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠામી''તિ વચીભેદં કત્વા અધિટ્ઠાતબ્બં. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૬૯; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ કથિનસિક્ખાપદવણ્ણના) "તત્ર દુવિધં અધિટ્ઠાનં સચે હત્થપાસે હોતી''તિઆદિ, વિનયત્થમઞ્જૂસાયઞ્ચ (કઙ્ખા॰ અભિ॰ ટી॰ કથિનસિક્ખાપદવણ્ણના) "**દુવિધ**ન્તિ સમ્મુખાપરમ્મુખાભેદેન દુવિધ''ન્તિ.

અત્થારો કતિવિધો? અત્થારો એકવિધો. વચીભેદકરણેનેવ હિ અત્થારો સમ્પજ્જતિ, ન કાયવિકારકરણેન. અયમત્થો યથાવુત્ત-પરિવારપાળિયા ચ "**અત્થરિતબ્બ**ન્તિ અત્થરણં કાતબ્બં, તઞ્ચ ખો તથાવચીભેદકરણમેવાતિ દટ્ઠબ્બ''ન્તિ વિનયત્થમઞ્જૂસાવચનેન ચ વિઞ્ઞાયતિ. અથ વા અત્થારો તિવિધો વત્થુપ્પભેદેન. તત્થ યદિ સઙ્ઘાટિયા કથિનં અત્થરિતુકામો હોતિ, પોરાણિકા સઙ્ઘાટિ પચ્ચુદ્ધરિતબ્બા, નવા સઙ્ઘાટિ અધિટ્ઠાતબ્બા, "ઇમાય સઙ્ઘાટિયા કથિનં અત્થરામી''તિ વાચા ભિન્દિતબ્બા. અથ ઉત્તરાસઙ્ગેન કથિનં અત્થરિતુકામો હોતિ, પોરાણકો ઉત્તરાસઙ્ગો પચ્ચુદ્ધરિતબ્બો, નવો ઉત્તરાસઙ્ગો અધિટ્ઠાતબ્બો, "ઇમિના ઉત્તરાસઙ્ગેન કથિનં અત્થરામી''તિ વાચા ભિન્દિતબ્બા. અથ અન્તરવાસકેન કથિનં અત્થરિતુકામો હોતિ, પોરાણકો અન્તરવાસકો પચ્ચુદ્ધરિતબ્બો, નવો અન્તરવાસકો અધિટ્ઠાતબ્બો, "ઇમિના અન્તરવાસકેન કથિનં અત્થરામી''તિ વાચા ભિન્દિતબ્બા. વુત્તઞ્હેતં પરિવારે (પરિ॰ ૪૧૩) "સચે સઙ્ઘાટિયા''તિઆદિ.

એત્થ સિયા – કિં પન "ઇમં સઙ્ઘાટિં પચ્ચુદ્ધરામી''તિ વિસેસં કત્વાવ પચ્ચુદ્ધરિતબ્બા, ઉદાહુ "ઇમં પચ્ચુદ્ધરામી''તિ સામઞ્ઞતોપિ પચ્ચુદ્ધરિતબ્બાતિ? પરિક્ખારચોળાધિટ્ઠાનેન અધિટ્ઠિતં ચીવરં "ઇમં પચ્ચુદ્ધરામી''તિ સામઞ્ઞતો પચ્ચુદ્ધરિતબ્બં, ન "ઇમં સઙ્ઘાટિં પચ્ચુદ્ધરામી''તિ વિસેસતો પચ્ચુદ્ધરિતબ્બં. કસ્મા? પુબ્બે અલદ્ધનામત્તા. તિચીવરાધિટ્ઠાનેન અધિટ્ઠિતં પન ચીવરં વિસેસતોયેવ પચ્ચુદ્ધરિતબ્બં, ન સામઞ્ઞતો.

કસ્મા? પટિલદ્ધવિસેસનામત્તા . ઇધ પન કથિનાધિકારે પુબ્બેવ તિચીવરાધિટ્ઠાનેન અધિટ્ઠિતત્તા વિસેસતોયેવ પચ્ચુદ્ધરિતબ્બન્તિ દટ્ઠબ્બં. વુત્તઞ્હેતં પરિવારે (પરિ॰ ૪૦૮) કથિનાધિકારે ''પચ્ચુદ્ધારો તીહિ ધમ્મેહિ સઙ્ગહિતો સઙ્ઘાટિયા ઉત્તરાસઙ્ગેન અન્તરવાસકેના''તિ. કિં પન નિચ્ચતેચીવરિકોયેવ કથિનં અત્થરિતું લભતિ, ઉદાહુ અવત્થાતેચીવરિકોપીતિ? તેચીવરિકો દુવિધો ધુતઙ્ગતેચીવરિકવિનયતેચીવરિકવસેન. તત્થ ધુતઙ્ગતેચીવરિકો ''અતિરેકચીવરં પટિક્ખિપામિ, તેચીવરિકઙ્ગં સમાદિયામી''તિ અધિટ્ઠહિત્વા ધારણતો સબ્બકાલમેવ ધારેતિ. વિનયતેચીવરિકો પન યદા તિચીવરાધિટ્ઠાનેન અધિટ્ઠહિત્વા ધારેતુકામો હોતિ, તદા તથા અધિટ્ઠહિત્વા ધારેતિ. યદા પન પરિક્ખારચોળાધિટ્ઠાનેન અધિટ્ઠહિત્વા ધારેતુકામો હોતિ, તદા તથા અધિટ્ઠહિત્વા ધારેતિ, તસ્મા તિચીવરાધિટ્ઠાનસ્સ દુપ્પરિહારત્તા સબ્બદા ધારેતું અસક્કોન્તો હુત્વા પરિક્ખારચોળવસેન ધારેન્તોપિ તં પચ્ચુદ્ધરિત્વા આસન્ને કાલે તિચીવરાધિટ્ઠાનેન અધિટ્ઠહન્તોપિ કથિનં અત્થરિતું લભતિયેવાતિ દટ્ઠબ્બં.

કચ્ચિ નુ ભો કથિનદાનકમ્મવાચાભણનસીમાયમેવ કથિનં અત્થરિતબ્બં, ઉદાહુ અઞ્ઞસીમાયાતિ? યદિ કથિનદાનકમ્મવાચાભણનબદ્ધસીમા વસ્સૂપનાયિકખેત્તભૂતઉપચારસીમાય અન્તો ઠિતા, એવં સતિ તસ્મિંયેવ સીમમણ્ડલે અત્થરણં કાતબ્બં. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ''પરિનિટ્ઠિતપુબ્બકરણમેવ ચે દાયકો સઙ્ઘસ્સ દેતિ, સમ્પટિચ્છિત્વા કમ્મવાચાય દાતબ્બં. તેન ચ તસ્મિંયેવ સીમમણ્ડલે અધિટ્ઠહિત્વા અત્થરિત્વા સઙ્ઘો અનુમોદાપેતબ્બો''તિ વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૦૮) આગતત્તા વિઞ્ઞાયતીતિ. યદિ એવં ''તસ્મિંયેવ સીમમણ્ડલે''ઇચ્ચેવ ટીકાયં વુત્તત્તા ''યસ્મિં કિસ્મિઞ્ચિ સીમમણ્ડલે કમ્મવાચં ભણિત્વા તસ્મિંયેવ સીમમણ્ડલે અત્થરિતબ્બ''ન્તિ વત્તબ્બં, ન ''કથિનદાનકમ્મવાચાભણનબદ્ધસીમા વસ્સૂપનાયિકખેત્તભૂતઉપચારસીમાય અન્તો ઠિતા''તિ વિસેસં કત્વા વત્તબ્બન્તિ? ન ન વત્તબ્બં. કમ્મવાચાભણનસીમા હિ બદ્ધસીમાભૂતા, કથિનત્થારસીમા પન ઉપચારસીમાભૂતા, ઉપચારસીમા ચ નામ બદ્ધસીમં અવત્થરિત્વાપિ ગચ્છતિ, તસ્મા સા સીમા બદ્ધસીમા ચ હોતિ ઉપચારસીમા ચાતિ તસ્મિંયેવ સીમમણ્ડલે કથિનદાનકમ્મવાચં ભણિત્વા તત્થેવ અત્થરણં કાતબ્બં, ન યસ્મિં કિસ્મિઞ્ચિ સીમમણ્ડલે કમ્મવાચં ભણિત્વા તત્થેવ અત્થરણં કત્તબ્બન્તિ દટ્ઠબ્બં. એવમ્પિ ''ઉપચારસીમાય''ઇચ્ચેવ વત્તબ્બં, ન ''વસ્સૂપનાયિકખેત્તભૂતઉપચારસીમાયા''તિ, તમ્પિ વત્તબ્બમેવ. તેસં ભિક્ખૂનં વસ્સૂપનાયિકખેત્તભૂતાય એવ ઉપચારસીમાય કથિનત્થારં કાતું લભતિ, ન અઞ્ઞઉપચારસીમાય. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૦૬) ''અઞ્ઞસ્મિં વિહારે વુત્થવસ્સાપિ ન લભન્તીતિ મહાપચ્ચરિયં વુત્ત''ન્તિ.

યથિચ્છસિ, તથા ભવતુ, અપિ તુ ખલુ ''કમ્મવાચાભણનસીમા બદ્ધસીમાભૂતા, કથિનત્થારસીમા ઉપચારસીમાભૂતા''તિ તુમ્હેહિ વુત્તં, તથાભૂતભાવો કથં જાનિતબ્બોતિ? વુચ્ચતે – કથિનત્થારસીમાયં તાવ ઉપચારસીમાભૂતભાવો ''સચે પન એકસીમાય બહૂ વિહારા હોન્તિ, સબ્બે ભિક્ખૂ સન્નિપાતેત્વા એકત્થ કથિનં અત્થરિતબ્બ''ન્તિ ઇમિસ્સા અટ્ઠકથાય (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૦૬) અત્થં સંવણ્ણેતું ''**એકસીમાયા**તિ એકઉપચારસીમાયાતિ અત્થો યુજ્જતી''તિ વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૦૬) આગતત્તા વિઞ્ઞાયતિ. કમ્મવાચાભણનસીમાય બદ્ધસીમાભૂતભાવો પન ''તે ચ ખો હત્થપાસં અવિજહિત્વા એકસીમાયં ઠિતા. સીમા ચ નામેસા બદ્ધસીમા અબદ્ધસીમાતિ દુવિધા હોતી''તિ કઙ્ખાવિતરણિયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) આગતત્તા ચ ''સીમા ચ નામેસા કતમા, યત્થ હત્થપાસં અવિજહિત્વા ઠિતા કમ્મપ્પત્તા નામ હોન્તીતિ અનુયોગં સન્ધાય સીમં દસ્સેન્તો વિભાગવન્તાનં સભાવવિભાવનં વિભાગદસ્સનમુખેનેવ હોતીતિ '**સીમા ચ નામેસા**'તિઆદિમાહા''તિ વિનયત્થમઞ્જૂસાયં (કઙ્ખા॰ અભિ॰ ટી॰ નિદાનવણ્ણના) આગતત્તા ચ વિઞ્ઞાયતિ.

તત્થ કતિવિધા બદ્ધસીમા, કતિવિધા અબદ્ધસીમાતિ? તિવિધા બદ્ધસીમા ખણ્ડસીમાસમાનસંવાસસીમાઅવિપ્પવાસસીમાવસેન. તિવિધા અબદ્ધસીમા ગામસીમાઉદકુક્ખેપસીમાસત્તબ્ભન્તરસીમાવસેનાતિ દટ્ઠબ્બા. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ''એવં એકાદસ વિપત્તિસીમાયો અતિક્કમિત્વા તિવિધસમ્પત્તિયુત્તા નિમિત્તેન નિમિત્તં સમ્બન્ધિત્વા સમ્મતા સીમા બદ્ધસીમાતિ વેદિતબ્બા. ખણ્ડસીમા સમાનસંવાસસીમા અવિપ્પવાસસીમાતિ તસ્સાયેવ ભેદો. અબદ્ધસીમા પન ગામસીમા સત્તબ્ભન્તરસીમા ઉદકુક્ખેપસીમાતિ તિવિધા''તિ કઙ્ખાવિતરણિયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) આગતત્તા વિઞ્ઞાયતિ. એવં તીસુ બદ્ધસીમાસુ , તીસુ અબદ્ધસીમાસૂતિ છસુયેવ સીમાસુ કમ્મપ્પત્તસઙ્ઘસ્સ ચતુવગ્ગકરણીયાદિકમ્મસ્સ કત્તબ્બભાવવચનતો સુદ્ધાય ઉપચારસીમાય કમ્મવાચાય અભણિતબ્બભાવો વિઞ્ઞાયતિ. અન્તોઉપચારસીમાય બદ્ધસીમાય સતિ તં બદ્ધસીમં અવત્થરિત્વાપિ ઉપચારસીમાય ગમનતો સા બદ્ધસીમા કમ્મવાચાભણનારહા ચ હોતિ કથિનત્થારારહા ચાતિ વેદિતબ્બં.

નનુ ચ પન્નરસવિધા સીમા અટ્ઠકથાસુ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૭૯; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ અકાલચીવરસિક્ખાપદવણ્ણના) આગતા, અથ કસ્મા છળેવ વુત્તાતિ? સચ્ચં, તાસુ પન પન્નરસસુ સીમાસુ ઉપચારસીમા સઙ્ઘલાભવિભજનાદિટ્ઠાનમેવ હોતિ, લાભસીમા તત્રુપ્પાદગહણટ્ઠાનમેવ હોતીતિ ઇમા દ્વે સીમાયો સઙ્ઘકમ્મકરણટ્ઠાનં ન હોન્તિ, નિગમસીમા નગરસીમા જનપદસીમા રટ્ઠસીમા રજ્જસીમા દીપસીમા ચક્કવાળસીમાતિ ઇમા પન સીમાયો ગામસીમાય સમાનગતિકા ગામસીમાયમેવ અન્તોગધાતિ ન વિસું વુત્તાતિ દટ્ઠબ્બં. એત્થ ચ ઉપચારસીમાય બદ્ધસીમં અવત્થરિત્વા ગતભાવો કથં જાનિતબ્બોતિ? ''ઉપચારસીમા પરિક્ખિત્તસ્સ વિહારસ્સ પરિક્ખેપેન, અપરિક્ખિત્તસ્સ પરિક્ખેપારહટ્ઠાનેન પરિચ્છિન્ના''તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૭૯) વુત્તત્તા પરિક્ખેપપરિક્ખેપારહટ્ઠાનાનં અન્તો બદ્ધસીમાય વિજ્જમાનાય તં અવત્થરિત્વા ઉપચારસીમા ગતા. તથા હિ ''ઇમિસ્સા ઉપચારસીમાય 'સઙ્ઘસ્સ દમ્મી'તિ દિન્નં પન ખણ્ડસીમસીમન્તરિકાસુ ઠિતાનમ્પિ પાપુણાતી''તિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૭૯) વુત્તં. તેન ઞાયતિ ''ઉપચારસીમાય અન્તો ઠિતા બદ્ધસીમા ઉપચારસીમાપિ નામ હોતી''તિ. હોતુ, એવં સતિ અન્તોઉપચારસીમાયં બદ્ધસીમાય સતિ તત્થેવ કથિનદાનકમ્મવાચં વાચાપેત્વા તત્થેવ કથિનં અત્થરિતબ્બં ભવેય્ય, અન્તોઉપચારસીમાયં બદ્ધસીમાય અવિજ્જમાનાય કથં કરિસ્સન્તીતિ? અન્તોઉપચારસીમાયં બદ્ધસીમાય અવિજ્જમાનાય બહિઉપચારસીમાયં વિજ્જમાનબદ્ધસીમં વા ઉદકુક્ખેપલભનટ્ઠાનં વા ગન્ત્વા કમ્મવાચં વાચાપેત્વા પુન વિહારં આગન્ત્વા વસ્સૂપનાયિકખેત્તભૂતાય ઉપચારસીમાયં ઠત્વા કથિનં અત્થરિતબ્બન્તિ દટ્ઠબ્બં.

નનુ ચ ભો એવં સન્તે અઞ્ઞિસ્સા સીમાય ઞત્તિ, અઞ્ઞિસ્સા અત્થારો હોતિ, એવં સન્તે ''પરિનિટ્ઠિતપુબ્બકરણમેવ ચે દાયકો સઙ્ઘસ્સ દેતિ, સમ્પટિચ્છિત્વા કમ્મવાચાય દાતબ્બં. તેન ચ તસ્મિંયેવ સીમમણ્ડલે અધિટ્ઠહિત્વા અત્થરિત્વા સઙ્ઘો અનુમોદાપેતબ્બો''તિ વુત્તેન વજિરબુદ્ધિટીકાવચનેન (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૦૮) વિરુજ્ઝતીતિ? નનુ અવોચુમ્હ ''કમ્મવાચાભણનસીમા બદ્ધસીમાભૂતા, કથિનત્થારસીમા ઉપચારસીમાભૂતા''તિ. તસ્મા વજિરબુદ્ધિટીકાવચનેન ન વિરુજ્ઝતિ. તત્થ પુબ્બે યેભુય્યેન બદ્ધસીમવિહારત્તા સમગ્ગં સઙ્ઘં સન્નિપાતેત્વા કમ્મવાચં વાચાપેત્વા ઉપચારસીમબદ્ધસીમભૂતે તસ્મિંયેવ વિહારે અત્થરણં સન્ધાય વુત્તં. બદ્ધસીમવિહારે અહોન્તેપિ અન્તોઉપચારસીમાયં બદ્ધસીમાય વિજ્જમાનાય તત્થેવ સીમમણ્ડલે કમ્મવાચં વાચાપેત્વા તત્થેવ અત્થરિતબ્બભાવો અમ્હેહિપિ વુત્તોયેવ. યદિ પન ન ચેવ બદ્ધસીમવિહારો હોતિ, ન ચ અન્તોઉપચારસીમાયં બદ્ધસીમા અત્થિ, એવરૂપે વિહારે કમ્મવાચં વાચાપેતું ન લભતિ, અઞ્ઞં બદ્ધસીમં વા

ઉદકુક્ખેપં વા ગન્ત્વા કમ્મવાચં વાચાપેત્વા અત્તનો વિહારં આગન્ત્વા વસ્સૂપનાયિકખેત્તભૂતાય ઉપચારસીમાય ઠત્વા કથિનં અત્થરિતબ્બં. એવમેવ પરમ્પરભૂતા બહવો આચરિયવરા કરોન્તીતિ દટ્ઠબ્બં.

અપરે પન આચરિયા ''બદ્ધસીમવિરહાય સુદ્ધઉપચારસીમાય સતિ તસ્સંયેવ ઉપચારસીમાયં ઞત્તિકમ્મવાચાપિ વાચેતબ્બા, કથિનં અત્થરિતબ્બં, ન અઞ્ઞિસ્સા સીમાય ઞત્તિ, અઞ્ઞિસ્સા અત્થરણં કાતબ્બ''ન્તિ વદન્તિ. અયં પન નેસમધિપ્પાયો – ''**કથિનત્થતસીમાયન્તિ** ઉપચારસીમં સન્ધાય વુત્ત''ન્તિ વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૦૬) કથિનત્થારટ્ઠાનભૂતાય સીમાય ઉપચારસીમાભાવો વુત્તો, તસ્સંયેવ ટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૦૮) પુબ્બે નિદ્દિટ્ઠપાઠે ''તસ્મિંયેવ સીમમણ્ડલે અધિટ્ઠહિત્વા અત્થરિત્વા સઙ્ઘો અનુમોદાપેતબ્બો''તિ કમ્મવાચાભણનસીમાયમેવ અત્થરિતબ્બભાવો ચ વુત્તો, તસ્મા અઞ્ઞિસ્સા સીમાય ઞત્તિ, અઞ્ઞિસ્સા અત્થરણં ન કાતબ્બં, તસ્સંયેવ ઉપચારસીમાયં કમ્મવાચં સાવેત્વા તસ્મિંયેવ અત્થારો કાતબ્બો, ઉપચારસીમતો બહિ ઠિતં બદ્ધસીમં ગન્ત્વા અત્થરણકિચ્ચં નત્થીતિ.

તત્રેવં વિચારણા કાતબ્બા – ઇદં ભાસન્તરેસુ ''ઞત્તી''તિ કથિતં કથિનદાનકમ્મં ચતૂસુ સઙ્ઘકમ્મેસુ ઞત્તિદુતિયકમ્મં હોતિ, ઞત્તિદુતિયકમ્મસ્સ નવસુ ઠાનેસુ કથિનદાનં, ગરુકલહુકેસુ ગરુકં, યદિ ''ઉપચારસીમાયં ચત્તારિ સઙ્ઘકમ્માનિ કાતબ્બાની''તિ પકરણેસુ આગતં અભવિસ્સા, એવં સન્તે તેસં આચરિયાનં વચનાનુરૂપતો ઉપચારસીમાયં કથિનદાનઞત્તિકમ્મવાચં વાચેતબ્બં અભવિસ્સા, ન પન પકરણેસુ ''ઉપચારસીમાયં ચત્તારિ સઙ્ઘકમ્માનિ કાતબ્બાની''તિ આગતં, અથ ખો ''સઙ્ઘલાભવિભજનં, આગન્તુકવત્તં કત્વા આરામપ્પવિસનં , ગમિકસ્સ ભિક્ખુનો સેનાસનઆપુચ્છનં, નિસ્સયપઅપ્પસ્સમ્ભનં, પારિવાસિકમાનત્તચારિકભિક્ખૂનં અરુણુટ્ઠાપનં, ભિક્ખુનીનં આરામપ્પવિસનઆપુચ્છનં ઇચ્ચેવમાદીનિ એવ ઉપચારસીમાય કત્તબ્બાની''તિ આગતં, તસ્મા કથિનદાનઞત્તિદુતિયકમ્મવાચા કેવલાયં ઉપચારસીમાયં ન વાચેતબ્બાતિ સિદ્ધા. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ''અવિપ્પવાસસીમા નામ તિયોજનાપિ હોતિ, એવં સન્તે તિયોજને ઠિતા લાભં ગણ્હિસ્સન્તિ, તિયોજને ઠત્વા આગન્તુકવત્તં પૂરેત્વા આરામં પવિસિતબ્બં ભવિસ્સતિ, ગમિકો તિયોજનં ગન્ત્વા સેનાસનં આપુચ્છિસ્સતિ, નિસ્સયપટિપન્નસ્સ ભિક્ખુનો તિયોજનાતિક્કમે નિસ્સયો પટિપ્પસ્સમ્ભિસ્સતિ, પારિવાસિકેન તિયોજનં અતિક્કમિત્વા અરુણં ઉટ્ઠપેતબ્બં ભવિસ્સતિ, ભિક્ખુનિયા તિયોજને ઠત્વા આરામપ્પવિસનં આપુચ્છિતબ્બં ભવિસ્સતિ, સબ્બમ્પેતં ઉપચારસીમાય પરિચ્છેદવસેનેવ કાતું વટ્ટતિ, તસ્મા ઉપચારસીમાયમેવ ભાજેતબ્બ''ન્તિ એવમાદિઅટ્ઠકથાપાઠતો (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૭૯) વિઞ્ઞાયતીતિ.

અથેવં વદેય્યું – ''ઉપચારસીમા ઞત્તિદુતિયકમ્મવાચાય ઠાનં ન હોતી''તિ તુમ્હેહિ વુત્તં, અથ ચ પન કતપુબ્બં અત્થિ. તથા હિ ચીવરપટિગ્ગાહકસમ્મુતિચીવરનિદહકસમ્મુતિચીવરભાજકસમ્મુતીનં ''સુણાતુ મે...પે॰... ધારયામીતિ ઇમાય કમ્મવાચાય વા અપલોકનેન વા અન્તોવિહારે સબ્બસઙ્ઘમજ્ઝેપિ ખણ્ડસીમાયપિ સમ્મન્નિતું વટ્ટતિયેવા''તિ ઉપચારસીમાયં ઞત્તિદુતિયકમ્મવાચાય નિપ્ફાદેતબ્બભાવો અટ્ઠકથાયં (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૧૯૪) આગતો. ભણ્ડાગારસ્સ પન ''ઇમં પન ભણ્ડાગારં ખણ્ડસીમં ગન્ત્વા ખણ્ડસીમાય નિસિન્નેહિ સમ્મન્નિતું ન વટ્ટતિ, વિહારમજ્ઝેયેવ 'સુણાતુ મે, ભન્તે, સઙ્ઘો, યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, સઙ્ઘો ઇત્થન્નામં વિહારં ભણ્ડાગારં સમ્મન્નેય્યા'તિઆદિના નયેન કમ્મવાચાય વા અપલોકનેન વા સમ્મન્નિતબ્બ''ન્તિ અટ્ઠકથાયં (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૧૯૭) ઉપચારસીમાયમેવ ઞત્તિદુતિયકમ્મવાચાય સમ્મન્નિતબ્બભાવો આગતોતિ.

તે એવં વત્તબ્બા – સચેપિ અટ્ઠકથાયં આગતં ''અન્તોવિહારે''તિ પાઠો ''વિહારમજ્ઝે''તિ પાઠો ચ ઉપચારસીમં સન્ધાય વુત્તોતિ મઞ્ઞમાના તુમ્હે આયસ્મન્તો એવં અવચુત્થ, તે પન પાઠા ઉપચારસીમં સન્ધાય અટ્ઠકથાચરિયેહિ ન વુત્તા, અથ ખો અવિપ્પવાસસીમાસઙ્ખાતં મહાસીમં સન્ધાય વુત્તા. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ખણ્ડસીમાય વક્ખમાનત્તા. ખણ્ડસીમાય હિ મહાસીમા એવ પટિયોગી હોતિ. ઉપચારસીમાતિ અયમત્થો કથં જાનિતબ્બોતિ ચે? ''ઇમં પન સમાનસંવાસકસીમં સમ્મન્નન્તેહિ પબ્બજ્જૂપસમ્પદાદીનં સઙ્ઘકમ્માનં સુખકરણત્થં પઠમં ખણ્ડસીમા સમ્મન્નિતબ્બા...પે॰... એવં બદ્ધાસુ પન સીમાસુ ખણ્ડસીમાય ઠિતા ભિક્ખૂ મહાસીમાય કમ્મં કરોન્તાનં ન કોપેન્તિ , મહાસીમાય વા ઠિતા ખણ્ડસીમાય કમ્મં કરોન્તાનં. સીમન્તરિકાય પન ઠિતા ઉભિન્નમ્પિ ન કોપેન્તી''તિ વુત્તઅટ્ઠકથાપાઠવસેન (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૩૮) જાનિતબ્બોતિ. અથ વા તેહિ આયસ્મન્તેહિ આભતભણ્ડાગારસમ્મુતિપાઠવસેનપિ અયમત્થો વિઞ્ઞાયતિ. કથં? ચીવરપટિગ્ગાહકાદિપુગ્ગલસમ્મુતિયો પન અન્તોવિહારે સબ્બસઙ્ઘમજ્ઝેપિ ખણ્ડસીમાયમ્પિ સમ્મન્નિતું વટ્ટતિ, ભણ્ડાગારસઙ્ખાતવિહારસમ્મુતિ પન વિહારમજ્ઝેયેવાતિ અટ્ઠકથાયં વુત્તં, તત્થ વિસેસકારણં પરિયેસિતબ્બં.

તત્રેવં વિસેસકારણં પઞ્ઞાયતિ – ''અઞ્ઞિસ્સા સીમાય વત્થુ અઞ્ઞિસ્સા કમ્મવાચા''તિ વત્તબ્બદોસપરિહારત્થં વુત્તં. પુગ્ગલસમ્મુતિયો હિ પુગ્ગલસ્સ વત્થુત્તા યદિ મહાસીમભૂતે અન્તોવિહારે કત્તુકામા હોન્તિ, સબ્બસઙ્ઘમજ્ઝે તં વત્થુભૂતં પુગ્ગલં હત્થપાસે કત્વા કરેય્યું. યદિ ખણ્ડસીમાય કત્તુકામા, તં વત્થુભૂતં પુગ્ગલં ખણ્ડસીમં આનેત્વા તત્થ સન્નિપતિતકમ્મપ્પત્તસઙ્ઘસ્સ હત્થપાસે કત્વા કરેય્યું. ઉભયથાપિ યથાવુત્તદોસો નત્થિ, ભણ્ડાગારસમ્મુતિ પન ભણ્ડાગારસ્સ વિહારત્તા ખણ્ડસીમં આનેતું ન સક્કા, તસ્મા યદિ તં સમ્મુતિં ખણ્ડસીમાયં ઠત્વા કરેય્યું, વત્થુ મહાસીમાયં હોતિ, કમ્મવાચા ખણ્ડસીમાયન્તિ યથાવુત્તદોસો હોતિ, તસ્મિઞ્ચ દોસે સતિ વત્થુવિપન્નત્તા કમ્મં વિપજ્જતિ, તસ્મા મહાસીમભૂતવિહારમજ્ઝેયેવ સા સમ્મુતિ કાતબ્બાતિ અટ્ઠકથાચરિયાનં મતિ, ન ઉપચારસીમાય ઞત્તિદુતિયકમ્મં કાતબ્બન્તિ.

અથાપિ એવં વદેય્યું ''વિહારસદ્દેન અવિપ્પવાસસીમભૂતા મહાસીમાવ વુત્તા, ન ઉપચારસીમા''તિ ઇદં વચનં કથં પચ્ચેતબ્બન્તિ? ઇમિનાયેવ અટ્ઠકથાવચનેન. યદિ હિ ઉપચારસીમા વુત્તા ભવેય્ય, ઉપચારસીમા નામ બદ્ધસીમં અવત્થરિત્વાપિ પવત્તા આવાસેસુ વા ભિક્ખૂસુ વા વડ્ઢન્તેસુ અનિયમવસેન વડ્ઢતિ, તસ્મા ખણ્ડસીમં અવત્થરિત્વા પવત્તનતો વિહારેન સહ ખણ્ડસીમા એકસીમાયેવ હોતિ, એવં સતિ વિહારે ઠિતં ભણ્ડાગારં ખણ્ડસીમાય ઠત્વા સમ્મન્નિતું સક્કા ભવેય્ય, ન પન સક્કા ''ખણ્ડસીમાય નિસિન્નેહિ સમ્મન્નિતું ન વટ્ટતી''તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૪૩) પટિસિદ્ધત્તા. તેન ઞાયતિ ''ઇમસ્મિં ઠાને વિહારસદ્દેન અવિપ્પવાસસીમભૂતા મહાસીમા વુત્તા, ન ઉપચારસીમા''તિ. ઉપચારસીમાય અનિયમવસેન વડ્ઢનભાવો કથં જાનિતબ્બોતિ? ''ઉપચારસીમા પરિક્ખિત્તસ્સ વિહારસ્સ પરિક્ખેપેન, અપરિક્ખિત્તસ્સ પરિક્ખેપારહટ્ઠાનેન પરિચ્છિન્ના હોતિ. અપિચ ભિક્ખૂનં ધુવસન્નિપાતટ્ઠાનતો વા પરિયન્તે ઠિતભોજનસાલતો વા નિબદ્ધવસનકઆવાસતો વા થામમજ્ઝિમસ્સ પુરિસસ્સ દ્વિન્નં લેડ્ડુપાતાનં અન્તો ઉપચારસીમા વેદિતબ્બા, સા પન આવાસેસુ વડ્ઢન્તેસુ વડ્ઢતિ, પરિહાયન્તેસુ પરિહાયતિ. મહાપચ્ચરિયં પન 'ભિક્ખૂસુપિ વડ્ઢન્તેસુ વડ્ઢતી'તિ વુત્તં, તસ્મા સચે વિહારે સન્નિપતિતભિક્ખૂહિ સદ્ધિં એકાબદ્ધા હુત્વા યોજનસતમ્પિ પૂરેત્વા નિસીદન્તિ, યોજનસતમ્પિ ઉપચારસીમાવ હોતિ, સબ્બેસં લાભો પાપુણાતી''તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૭૯) વચનતોતિ.

યદિ એવં ઉપચારસીમાય કથિનત્થતભાવો કસ્મા વુત્તોતિ? કથિનત્થરણં નામ ન સઙ્ઘકમ્મં, પુગ્ગલકમ્મમેવ હોતિ, તસ્મા વસ્સૂપનાયિકખેત્તભૂતાય ઉપચારસીમાય કાતબ્બા હોતિ. ઞત્તિકમ્મવાચા પન સઙ્ઘકમ્મભૂતા, તસ્મા

ઉપચારસીમાય કાતું ન વટ્ટતિ, સુવિસોધિતપરિસાય બદ્ધાબદ્ધસીમાયમેવ વટ્ટતીતિ દટ્ઠબ્બં. નનુ ચ ભો ‘‘કથિનં અત્થરિતું કે લભન્તિ, કે ન લભન્તિ? ગણનવસેન તાવ પચ્છિમકોટિયા પઞ્ચ જના લભન્તિ, ઉદ્ધં સતસહસ્સમ્પિ, પઞ્ચન્નં હેટ્ઠા ન લભન્તી’’તિ અટ્ઠકથાયં વુત્તં, અથ કસ્મા ‘‘કથિનત્થરણં નામ ન સઙ્ઘકમ્મં, પુગ્ગલકમ્મમેવ હોતી’’તિ વુત્તન્તિ? ‘‘ન સઙ્ઘો કથિનં અત્થરતિ, ન ગણો કથિનં અત્થરતિ, પુગ્ગલો કથિનં અત્થરતી’’તિ પરિવારે (પરિ॰ ૪૧૪) વુત્તત્તા ચ અપલોકનકમ્માદીનં ચતુન્નં સઙ્ઘકમ્માનં ઠાનેસુ અપવિટ્ઠત્તા ચ. અટ્ઠકથાયં પન કથિનત્થારસ્સ ઉપચારભૂતં કથિનદાનકમ્મવાચાભણનકાલં સન્ધાય વુત્તં. તસ્મિઞ્હિ કાલે કથિનદાયકા ચત્તારો, પટિગ્ગાહકો એકોતિ પચ્છિમકોટિયા પઞ્ચ હોન્તિ, તતો હેટ્ઠા ન લભતીતિ. ઞત્તિકમ્મવાચાય સઙ્ઘકમ્મભાવો કથં જાનિતબ્બોતિ? ‘‘ચતુન્નં સઙ્ઘકમ્માનં ઞત્તિદુતિયકમ્મસ્સ નવસુ ઠાનેસુ કથિનદાન’’ન્તિ આગતત્તા, ‘‘સુણાતુ મે, ભન્તે, સઙ્ઘો, ઇદં સઙ્ઘસ્સ કથિનદુસ્સં ઉપ્પન્ન’’ન્તિઆદિના વુત્તત્તા ચાતિ.

અપરે પન આચરિયા ‘‘ભાસન્તરેસુ ઞત્તીતિ વુત્તા કથિનદાનકમ્મવાચા અત્થારકિરિયાય પવિસતિ, અત્થારકિરિયા ચ ઉપચારસીમાયં કાતબ્બા, તસ્મા કથિનદાનકમ્મવાચાપિ ઉપચારસીમાયં કાતબ્બાયેવા’’તિ વદન્તિ, તેસં અયમધિપ્પાયો – મહાવગ્ગપાળિયં (મહાવ॰ ૩૦૬) ‘‘એવઞ્ચ પન, ભિક્ખવે, કથિનં અત્થરિતબ્બ’’ન્તિ આરભિત્વા ‘‘બ્યત્તેન ભિક્ખુના પટિબલેન સઙ્ઘો ઞાપેતબ્બો…પે॰… એવં ખો, ભિક્ખવે, અત્થતં હોતિ કથિન’’ન્તિ કથિનદાનઞત્તિકમ્મવાચાતો પટ્ઠાય યાવ અનુમોદના પાઠો આગતો, પરિવારપાળિયઞ્ચ (પરિ॰ ૪૧૨) ‘‘કથિનત્થારો જાનિતબ્બો’’તિ ઉદ્દેસસ્સ નિદ્દેસે ‘‘સચે સઙ્ઘસ્સ કથિનદુસ્સં ઉપ્પન્નં હોતિ, સઙ્ઘેન કથં પટિપજ્જિતબ્બં, અત્થારકેન કથં પટિપજ્જિતબ્બં, અનુમોદકેન કથં પટિપજ્જિતબ્બ’’ન્તિ પુચ્છં નીહરિત્વા ‘‘સઙ્ઘેન ઞત્તિદુતિયેન કમ્મેન કથિનત્થારકસ્સ ભિક્ખુનો દાતબ્બં…પે॰… અનુમોદામા’’તિ ઞત્તિતો પટ્ઠાય યાવ અનુમોદના પાઠો આગતો, તસ્મા ઞત્તિતો પટ્ઠાય યાવ અનુમોદના સબ્બો વિધિ કથિનત્થારકિરિયાયં પવિસતિ, તતો કથિનત્થારકિરિયાય ઉપચારસીમાયં કત્તબ્બાય સતિ ઞત્તિસઙ્ખાતકથિનદાનકમ્મવાચાપિ ઉપચારસીમાયં કત્તબ્બાયેવાતિ.

તત્રેવં વિચારણા કાતબ્બા – અત્થારકિરિયાય વિસું અનાગતાય સતિ ‘‘સબ્બો વિધિ અત્થારકિરિયાયં પવિસતી’’તિ વત્તબ્બં ભવેય્ય, અથ ચ પન મહાવગ્ગપાળિયઞ્ચ પરિવારપાળિયઞ્ચ અત્થારકિરિયા વિસું આગતાયેવ, તસ્મા ઞત્તિસઙ્ખાતા કથિનદાનકમ્મવાચા અત્થારકિરિયાયં ન પવિસતિ, કેવલં અત્થારકિરિયાય ઉપચારભૂતત્તા પન તતો પટ્ઠાય અનુક્કમેન વુત્તં. યથા ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સીમં સમ્મન્નિતુ’’ન્તિ સીમાસમ્મુતિં અનુજાનિત્વા ‘‘એવઞ્ચ પન, ભિક્ખવે, સમ્મન્નિતબ્બા’’તિ સીમાસમ્મુતિવિધિં દસ્સેન્તો ‘‘પઠમં નિમિત્તા કિત્તેતબ્બા…પે॰… એવમેતં ધારયામી’’તિ નિમિત્તકિત્તનેન સહ સીમાસમ્મુતિકમ્મવાચા દેસિતા, તત્થ નિમિત્તકિત્તનં સીમાસમ્મુતિકમ્મં ન હોતિ, કમ્મવાચાયેવ સીમાસમ્મુતિકમ્મં હોતિ, તથાપિ સીમાસમ્મુતિકમ્મવાચાય ઉપચારભાવતો સહ નિમિત્તકિત્તનેન સીમાસમ્મુતિકમ્મવાચા દેસિતા. યથા ચ ઉપસમ્પદાકમ્મવિધિં દેસેન્તો ‘‘પઠમં ઉપજ્ઝં ગાહાપેતબ્બો…પે॰… એવમેતં ધારયામી’’તિ ઉપજ્ઝાયગાહાપનાદિના સહ ઉપસમ્પદાકમ્મં દેસિતં, તત્થ ઉપજ્ઝાયગાહાપનાદિ ઉપસમ્પદાકમ્મં ન હોતિ, ઞત્તિચતુત્થકમ્મવાચાયેવ ઉપસમ્પદાકમ્મં હોતિ, તથાપિ ઉપસમ્પદાકમ્મસ્સ સમીપે ભૂતત્તા ઉપજ્ઝાયગાહાપનાદિના સહ ઞત્તિચતુત્થકમ્મવાચા દેસિતા, એવમેત્થ કથિનદાનકમ્મવાચા અત્થારકિરિયા ન હોતિ, તથાપિ અત્થારકિરિયાય ઉપચારભૂતત્તા કથિનદાનઞત્તિદુતિયકમ્મવાચાય સહ કથિનત્થારકિરિયા દેસિતા, તસ્મા કથિનદાનકમ્મવાચા અત્થારકિરિયાયં ન પવિસતીતિ દટ્ઠબ્બં.

અથ વા ઞત્તિદુતિયકમ્મવાચા ચ અત્થારો ચાતિ ઇમે દ્વે ધમ્મા અતુલ્યકિરિયા અતુલ્યકત્તારો અતુલ્યકમ્મા અતુલ્યકાલા ચ હોન્તિ, તેન વિઞ્ઞાયતિ ‘‘ભાસન્તરેસુ ઞત્તીતિ વુત્તા ઞત્તિદુતિયકમ્મવાચા અત્થારકિરિયાયં ન પવિસતી’’તિ. તત્થ કથં અતુલ્યકિરિયા હોન્તિ? કમ્મવાચા દાનકિરિયા હોતિ, અત્થારો પઞ્ચાનિસંસધમ્માનં કારણભૂતા અત્થારકિરિયા, એવં અતુલ્યકિરિયા. કથં અતુલ્યકત્તારોતિ? કમ્મવાચાય કત્તા સઙ્ઘો હોતિ, અત્થારસ્સ કત્તા પુગ્ગલો, એવં અતુલ્યકત્તારો હોન્તિ. કથં અતુલ્યકમ્મા હોન્તિ? કમ્મવાચાય કમ્મં કથિનદુસ્સં હોતિ, અત્થારસ્સ કમ્મં કથિનસઙ્ખાતા સમૂહપઞ્ઞત્તિ, એવં અતુલ્યકમ્મા હોન્તિ. કથં અતુલ્યકાલા હોન્તિ? કથિનદાનકમ્મવાચા પુબ્બકરણપચ્ચુદ્ધારઅધિટ્ઠાનાનં પુબ્બે હોતિ, અત્થારો તેસં પચ્છા, એવં અતુલ્યકાલા હોન્તીતિ. અથ વા અત્થારો ‘‘ઇમાય સઙ્ઘાટિયા કથિનં અત્થરામી’’તિઆદિના વચીભેદસઙ્ખાતેન એકેન ધમ્મેન સઙ્ગહિતો, ન ઞત્તિઅનુસ્સાવનાદિના અનેકેહિ ધમ્મેહિ સઙ્ગહિતો. વુત્તઞ્હેતં પરિવારે (પરિ॰ ૪૦૮) ‘‘અત્થારો એકેન ધમ્મેન સઙ્ગહિતો વચીભેદેના’’તિ. ઇમિનાપિ કારણેન જાનિતબ્બં ‘‘ન ઞત્તિ અત્થારે પવિટ્ઠા’’તિ.

અઞ્ઞે પન આચરિયા એવં વદન્તિ – ‘‘કથિનત્થારં કે લભન્તિ, કે ન લભન્તીતિ? ગણનવસેન તાવ પચ્છિમકોટિયા પઞ્ચ જના લભન્તિ, ઉદ્ધં સતસહસ્સમ્પિ, પઞ્ચન્નં હેટ્ઠા ન લભન્તી’’તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૦૬) આગતત્તા ‘‘હેટ્ઠિમન્તતો પઞ્ચ ભિક્ખૂ કથિનત્થારં લભન્તિ, તતો અપ્પકતરા ન લભન્તી’’તિ વિઞ્ઞાયતિ. ‘‘**પઞ્ચન્નં જનાનં વટ્ટતી**તિ પચ્છિમકોટિયા ચત્તારો કથિનદુસ્સસ્સ દાયકા, એકો પટિગ્ગાહકોતિ પઞ્ચન્નં જનાનં વટ્ટતી’’તિ કઙ્ખાવિતરણીટીકાયં (કઙ્ખા॰ અભિ॰ ટી॰ કથિનસિક્ખાપદવણ્ણના) આગતત્તા તસ્મિં વાક્યે ‘‘વટ્ટતી’’તિ કિરિયાય કત્તા ‘‘સો કથિનત્થારો’’તિ વુચ્ચતિ, તસ્મા અત્થારોતિ ઇમિના ‘‘ઇમાય સઙ્ઘાટિયા કથિનં અત્થરામી’’તિ વુત્તઅત્થરણકિરિયા ન અધિપ્પેતા, ચતૂહિ ભિક્ખૂહિ અત્થારકસ્સ ભિક્ખુનો ઞત્તિયા દાનં અધિપ્પેતન્તિ વિઞ્ઞાયતિ. ‘‘કથિનત્થારં કે લભન્તિ…પે॰… ઉદ્ધં સતસહસ્સન્તિ ઇદં અત્થારકસ્સ ભિક્ખુનો સઙ્ઘસ્સ કથિનદુસ્સદાનકમ્મં સન્ધાય વુત્ત’’ન્તિ વિનયવિનિચ્છયટીકાયં વુત્તં. તસ્મિમ્પિ પાઠે ઞત્તિયા દિન્નંયેવ સન્ધાય ‘‘પઞ્ચ જના અત્થારં લભન્તી’’તિ ઇદં વચનં અટ્ઠકથાચરિયેહિ વુત્તં, ‘‘ઇમાય સઙ્ઘાટિયા કથિનં અત્થરામી’’તિઆદિ પુગ્ગલસ્સ અત્થરણં સન્ધાય ન વુત્તન્તિ ટીકાચરિયસ્સ અધિપ્પાયો. એવં કઙ્ખાવિતરણીટીકા-વિનયવિનિચ્છયટીકાકારકેહિ આચરિયેહિ ‘‘ઞત્તિદુતિયકમ્મં અત્થારો નામા’’તિ વિનિચ્છિતત્તા ઉપચારસીમાયં કથિનદાનઞત્તિકમ્મવાચાકરણં યુત્તન્તિ વિઞ્ઞાયતીતિ વદન્તિ.

તત્રેવં વિચારણા કાતબ્બા – ‘‘ઞત્તિદુતિયકમ્મંયેવ અત્થારો નામા’’તિ ટીકાચરિયા ન વદેય્યું. વદેય્યું ચે, અટ્ઠકથાય વિરુદ્ધો સિયા. કથં વિરુદ્ધોતિ ચે? ‘‘છિન્નવસ્સા વા પચ્છિમિકાય ઉપગતા વા ન લભન્તિ, અઞ્ઞસ્મિં વિહારે વુત્થવસ્સાપિ ન લભન્તીતિ મહાપચ્ચરિયં વુત્ત’’ન્તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૦૬) આગતત્તા ‘‘તે છિન્નવસ્સાદયો કથિનત્થારં ન લભન્તી’’તિ વિઞ્ઞાયતિ. યદિ ઞત્તિદુતિયકમ્મં અત્થારો નામ સિયા, એવં સતિ તે ભિક્ખૂ ઞત્તિદુતિયકમ્મેપિ ગણપૂરકભાવેન અપ્પવિટ્ઠા સિયું. અથ ચ પન ‘‘પુરિમિકાય ઉપગતાનં પન સબ્બે ગણપૂરકા હોન્તી’’તિ અટ્ઠકથાય (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૦૬) વુત્તત્તા તે ઞત્તિદુતિયકમ્મે પવિટ્ઠાવ હોન્તિ, તસ્મા અટ્ઠકથાચરિયો પઞ્ચાનિસંસહેતુભૂતં ‘‘ઇમાય સઙ્ઘાટિયા કથિનં અત્થરામી’’તિઆદિકં વચીભેદંયેવ ‘‘અત્થારો’’તિ વદતિ, ન ઞત્તિદુતિયકમ્મં, તસ્મા તે છિન્નવસ્સાદયો પઞ્ચાનિસંસહેતુભૂતં કથિનત્થારં ન લભન્તિ, ઞત્તિદુતિયકમ્મે પન ચતુવગ્ગસઙ્ઘપૂરકભાવં લભન્તીતિ વિઞ્ઞાયતિ. પુનપિ વુત્તં અટ્ઠકથાયં ‘‘સચે પુરિમિકાય ઉપગતા ચત્તારો વા હોન્તિ તયો વા દ્વે વા એકો વા, ઇતરે ગણપૂરકે કત્વા કથિનં અત્થરિતબ્બ’’ન્તિ. એવં અલબ્ભમાનકથિનત્થારેયેવ

છિન્નવસ્સાદયો ગણપૂરકે કત્વા ઞત્તિદુતિયકમ્મવાચાય કથિનદુસ્સં દાપેત્વા પુરિમિકાય ઉપગતેહિ કથિનસ્સ અત્થરિતબ્બભાવતો ''ઞત્તિદુતિયકમ્મંયેવ અત્થારો નામાતિ ટીકાચરિયા ન વદેય્યુ''ન્તિ અવચિમ્હાતિ.

નનુ ચ ભો ઇમસ્મિમ્પિ અટ્ઠકથાવચને ''ઇતરે ગણપૂરકે કત્વા કથિનં અત્થરિતબ્બ''ન્તિ વચનેન ચતુવગ્ગસઙ્ઘેન કત્તબ્બં ઞત્તિદુતિયકમ્મંયેવ ''અત્થારો''તિ વુત્તન્તિ? ન, પુબ્બાપરવિરોધતો. પુબ્બે હિ છિન્નવસ્સાદીનં કથિનં અત્થરિતું અલબ્ભમાનભાવો વુત્તો, ઇધ ''ઞત્તિદુતિયકમ્મં અત્થારો''તિ વુત્તે તેસમ્પિ લબ્ભમાનભાવો વુત્તો ભવેય્ય, ન અટ્ઠકથાચરિયા પુબ્બાપરવિરુદ્ધં કથેય્યું, તસ્મા ''કત્વા''તિ પદં ''અત્થરિતબ્બ''ન્તિ પદેન સમ્બજ્ઝન્તેન સમાનકાલવિસેસનં અકત્વા પુબ્બકાલવિસેસનમેવ કત્વા સમ્બન્ધિતબ્બં, એવં સતિ પુબ્બવચનેનાપરવચનં ગઙ્ગોદકેન યમુનોદકં વિય સંસન્દતિ, પચ્છાપિ ચ ''કમ્મવાચં સાવેત્વા કથિનં અત્થરાપેત્વા દાનઞ્ચ ભુઞ્જિત્વા ગમિસ્સન્તી''તિ વિસું કમ્મવાચાસાવનં વિસું કથિનત્થરણં પુબ્બાપરાનુક્કમતો વુત્તં , તસ્મા ઞત્તિદુતિયકમ્મં અત્થારો નામ ન હોતિ, કેવલં અત્થારસ્સ કારણમેવ ઉપચારમેવ હોતીતિ દટ્ઠબ્બં. કિઞ્ચ ભિય્યો – ''ન સઙ્ઘો કથિનં અત્થરતિ, ન ગણો કથિનં અત્થરતિ, પુગ્ગલો કથિનં અત્થરતી''તિ પરિવારવચનેન (પરિ॰ ૪૧૪) અયમત્થો જાનિતબ્બોતિ.

યદિ એવં કઙ્ખાવિતરણીટીકા-વિનયવિનિચ્છયટીકાસુ આગતપાઠાનં અધિપ્પાયો કથં ભાસિતબ્બો ભવેય્ય. નનુ કઙ્ખાવિતરણીટીકાયં ''વટ્ટતી''તિ ઇમિસ્સા કિરિયાય કત્તા ''સો કથિનત્થારો''તિ વુત્તો, વિનયવિનિચ્છયટીકાયઞ્ચ ''કથિનદુસ્સદાનકમ્મ''ન્તિ પદં ''સન્ધાયા''તિ કિરિયાય કમ્મં, કથિનત્થારો…પે॰… ઇદં ''વુત્ત''ન્તિ કિરિયાય કમ્મં હોતિ. એવં ટીકાસુ નીતત્થતો આગતપાઠેસુ સન્તેસુ ''ઞત્તિદુતિયકમ્મંયેવ અત્થારો નામાતિ ટીકાચરિયા ન વદેય્યુ''ન્તિ ન વત્તબ્બન્તિ? યેનાકારેન અટ્ઠકથાવચનેન ટીકાવચનઞ્ચ પુબ્બાપરઅટ્ઠકથાવચનઞ્ચ અવિરુદ્ધં ભવેય્ય, તેનાકારેન ટીકાપાઠાનં અધિપ્પાયો ગહેતબ્બો. કથં? કઙ્ખાવિતરણીઅટ્ઠકથાયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ કથિનસિક્ખાપદવણ્ણના) ''સો સબ્બન્તિમેન પરિચ્છેદેન પઞ્ચન્નં જનાનં વટ્ટતી''તિ આગતો, તસ્મિં અટ્ઠકથાવચને ચોદકેન ચોદેતબ્બસ્સ અત્થિતાય તં પરિહરિતું ''**પઞ્ચન્નં જનાનં વટ્ટતી**તિ પચ્છિમકોટિયા ચત્તારો કથિનદુસ્સસ્સ દાયકા, એકો પટિગ્ગાહકોતિ પઞ્ચન્નં જનાનં વટ્ટતી''તિ પાઠો ટીકાચરિયેન વુત્તો, કથં ચોદેતબ્બં અત્થીતિ? ભો અટ્ઠકથાચરિય ''સો સબ્બન્તિમેન પરિચ્છેદેન પઞ્ચન્નં જનાનં વટ્ટતી''તિ વુત્તો, એવં સતિ પઞ્ચન્નં કથિનત્થારકાનં એવ સો કથિનત્થારો વટ્ટતિ, ન એકદ્વિતિચતુપુગ્ગલાનન્તિ અત્થો આપજ્જતિ, એવં સતિ ''ન સઙ્ઘો કથિનં અત્થરતિ, ન ગણો કથિનં અત્થરતિ, પુગ્ગલો કથિનં અત્થરતી''તિ આગતપાળિયા વિરુજ્ઝનતો આગમવિરોધો આપજ્જતિ, તં ચોદનં પરિહરન્તો ''**પઞ્ચન્નં જનાનં વટ્ટતી**તિ પચ્છિમકોટિયા ચત્તારો કથિનદુસ્સસ્સ દાયકા, એકો પટિગ્ગાહકોતિ પઞ્ચન્નં જનાનં વટ્ટતી''તિ પાઠો ટીકાચરિયેન વુત્તો. તત્થાયમધિપ્પાયો – ભો ચોદકાચરિય અટ્ઠકથાચરિયેન કથિનત્થારકાલે પઞ્ચન્નં અત્થારકાનં ભિક્ખૂનં વસેન ''સો સબ્બન્તિમેન પરિચ્છેદેન પઞ્ચન્નં જનાનં વટ્ટતી''તિ પાઠો ન વુત્તો, અથ ખો સઙ્ઘેન અત્થારકસ્સ કથિનદુસ્સદાનકાલે પચ્છિમકોટિયા ચત્તારો કથિનદુસ્સસ્સ દાયકા, એકો પટિગ્ગાહકોતિ પઞ્ચન્નં દાયકપટિગ્ગાહકપુગ્ગલાનં અત્થિતાય સો પચ્છા કત્તબ્બો અત્થારો વટ્ટતિ, કારણસમ્પત્તિયા ફલસમ્પત્તિ હોતિ, તસ્મા તસ્મિં અટ્ઠકથાવચને આગમવિરોધો નાપજ્જતીતિ.

વિનયવિનિચ્છયટીકાયમ્પિ ''કથિનત્થારં કે લભન્તિ, કે ન લભન્તીતિ? ગણનવસેન તાવ પચ્છિમકોટિયા પઞ્ચ જના લભન્તિ, ઉદ્ધં સતસહસ્સમ્પિ, પઞ્ચન્નં હેટ્ઠા ન લભન્તી''તિ અટ્ઠકથાવચને પરેહિ પુચ્છિતબ્બસ્સ અત્થિતાય તં પુચ્છં વિસ્સજ્જેતું ''ઇદં અત્થારકસ્સ ભિક્ખુનો સઙ્ઘસ્સ કથિનદુસ્સદાનકમ્મં સન્ધાય વુત્ત''ન્તિ પાઠો ટીકાચરિયેન વુત્તો. કથં પુચ્છિતબ્બન્તિ ચે? ભો અટ્ઠકથાચરિય ''હેટ્ઠિમકોટિયા પઞ્ચન્નં જનાનં વટ્ટતી''તિ ઇદં વચનં

કિં પચ્ચાનિસંસસ્સ કારણભૂતં ‘‘ઇમાય સઙ્ઘાટિયા કથિનં અત્થરામી’’તિઆદિઅત્થારકિરિયં સન્ધાય વુત્તં, ઉદાહુ અત્થારસ્સ કારણભૂતં કથિનદુસ્સદાનકમ્મન્તિ. કથં વિસ્સજ્જનાતિ? ભો ભદ્રમુખ ‘‘હેટ્ઠિમકોટિયા પઞ્ચન્નં જનાનં વટ્ટતી’’તિ ઇદં પચ્ચાનિસંસસ્સ કારણભૂતં ‘‘ઇમાય સઙ્ઘાટિયા કથિનં અત્થરામી’’તિઆદિકં અત્થારકિરિયં સન્ધાય અટ્ઠકથાચરિયેન ન વુત્તં, અથ ખો અત્થારસ્સ કારણભૂતં કથિનદાનકમ્મં સન્ધાય વુત્તન્તિ . તત્રાયમધિપ્પાયો – સઙ્ઘેન અત્થારકસ્સ દિન્નદુસ્સેન એવ કથિનત્થારો સમ્ભવતિ, ન ઠિતિકાય લદ્ધચીવરેન વા પુગ્ગલિકચીવરેન વા સમ્ભવતિ, તઞ્ચ કથિનદુસ્સદાનકમ્મં ચત્તારો કથિનદુસ્સદાયકા, એકો પટિગ્ગાહકોતિ પઞ્ચસુ ભિક્ખૂસુ વિજ્જમાનેસુયેવ સમ્પજ્જતિ, ન તતો ઊનેસૂતિ પચ્છિમકોટિયા પઞ્ચન્નં વટ્ટતિ, કારણસિદ્ધિયા ફલસિદ્ધિ હોતિ, તેનેવ ચ કારણેન ‘‘કથિનદુસ્સદાનકમ્મં વુત્ત’’ન્તિ મુખ્યવસેન અવત્વા ‘‘સન્ધાય વુત્ત’’ન્તિ ઉપચારવસેનાહ. એવં વુત્તેયેવ અટ્ઠકથાવચનસ્સ પુબ્બાપરવિરોધો નત્થિ, અટ્ઠકથાવચનેન ચ ટીકાવચનં વિરુદ્ધં ન હોતીતિ દટ્ઠબ્બં, ‘‘અપલોકનાદિસઙ્ઘકમ્મકરણત્થં બદ્ધસીમા ભગવતા અનુઞ્ઞાતા’’તિ ઇમિના વિનયલક્ખણેન ચ સમેતિ.

‘‘ઇમાય સઙ્ઘાટિયા કથિનં અત્થરામી’’તિઆદિકા પન અત્થારકિરિયા અપલોકનાદીસુ ચતૂસુ સઙ્ઘકમ્મેસુ અપ્પવિટ્ઠા, અધિટ્ઠાનાદયો વિય પચ્ચાનિસંસલાભકારણભૂતા પુગ્ગલકિરિયાવ હોતીતિ વસ્સૂપનાયિકખેત્તભૂતાય અન્તોઉપચારસીમાય કાતબ્બા, તસ્મા અન્તોઉપચારસીમાયં બદ્ધસીમાય અવિજ્જમાનાય બહિઉપચારસીમાયં બદ્ધસીમં વા ઉદકુક્ખેપસત્તબ્ભન્તરલભમાનટ્ઠાનં વા ગન્ત્વા ઞત્તિદુતિયકમ્મેન કથિનદુસ્સં દાપેત્વા પુન વિહારં આગન્ત્વા અન્તોઉપચારસીમાયમેવ કથિનત્થરણં પુબ્બાચરિયેહિ કતં, તં સુકતમેવ હોતીતિ દટ્ઠબ્બં. એવં અગ્ગહેત્વા સુદ્ધઉપચારસીમાયમેવ ઞત્તિદુતિયકમ્મં કાતબ્બન્તિ ગય્હમાને સતિ તેસં આયસ્મન્તાનં દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જમાના સિસ્સાનુસિસ્સા ધુવવાસત્થાય વિહારદાનાદિઅપલોકનકમ્મં વા ઉપોસથપવારણાદિઞત્તિકમ્મં વા સીમાસમ્મન્નનાદિઞત્તિદુતિયકમ્મં વા ઉપસમ્પદાદિઞત્તિચતુત્થકમ્મં વા ઉપચારસીમાયમેવ કરેય્યું, એવં કરોન્તા ભગવતો સાસને મહન્તં જટં મહન્તં ગુમ્બં મહન્તં વિસમં કરેય્યું, તસ્મા તમકરણત્થં યુત્તિતો ચ આગમતો ચ અનેકાનિ કારણાનિ આહરિત્વા કથયિમ્હાતિ.

સાસને ગારવં કત્વા, સદ્ધમ્મસ્સાનુલોમતો;
મયા કતં વિનિચ્છયં, સમ્મા ચિન્તેન્તુ સાધવો.

પુનપ્પુનં વિચિન્તેત્વા, યુત્તં ચે હોતિ ગણ્હન્તુ;
નો ચે યુત્તં મા ગણ્હન્તુ, સમ્માસમ્બુદ્ધસાવકાતિ.

ઇતો પરાનિપિ કારણસાધકાનિ આહરન્તિ આચરિયા, તેસં પટિવચનેન અતિવિત્થારો ભવિસ્સતિ, ઉપચારસીમાય ચતુન્નં સઙ્ઘકમ્માનં કતટ્ઠાનભાવો પુબ્બે વુત્તોવ, તસ્મા તં વચનં મનસિ કત્વા સંસયં અકત્વા ધારેતબ્બોતિ.

‘‘ઇમાય સઙ્ઘાટિયા કથિનં અત્થરામી’’તિ વાચા ભિન્દિતબ્બાતિ કિં એત્તકેન વચીભેદેન કથિનં અત્થતં હોતિ, ઉદાહુ અઞ્ઞો કોચિ કાયવિકારો કાતબ્બો? ન કાતબ્બો. એત્તકેનેવ હિ વચીભેદેન અત્થતં હોતિ, કથિનં. વુત્તઞ્હેતં પરિવારે (પરિ॰ ૪૦૮) ‘‘અત્થારો એકેન ધમ્મેન સઙ્ગહિતો વચીભેદેના’’તિ.

એવં કથિનત્થારં દસ્સેત્વા અનુમોદાપનઅનુમોદને દસ્સેન્તો **‘‘તેન કથિનત્થારકેના’’**તિઆદિમાહ. તત્થ યેન ભિક્ખુના ‘‘ઇમાય સઙ્ઘાટિયા કથિનં અત્થરામી’’તિઆદિના વચીભેદેન કથિનં અત્થતં, તેન ‘‘કથિનસ્સ અત્થારા

પન્નરસ ધમ્મા જાયન્તી''તિ પરિવારે (પરિ॰ ૪૦૩) આગતત્તા કથિનત્થારેન સહેવ પઞ્ચ આનિસંસા આગતા, અથ કસ્મા સઙ્ઘં અનુમોદાપેતીતિ? કિઞ્ચાપિ અત્થારકસ્સ ભિક્ખુનો પઞ્ચ આનિસંસા આગતા, સઙ્ઘસ્સ પન અનાગતા, તસ્મા સઙ્ઘસ્સ ચ આગમનત્થં સઙ્ઘં અનુમોદાપેતિ, સઙ્ઘો ચ અનુમોદનં કરોતિ, એવં કતે ઉભિન્નમ્પિ આનિસંસા આગતા હોન્તિ. વુત્તઞ્હેતં પરિવારે (પરિ॰ ૪૦૩) ''દ્વિન્નં પુગ્ગલાનં અત્થતં હોતિ કથિનં અત્થારકસ્સ ચ અનુમોદકસ્સ ચા''તિ. એત્થ ચ કથિનત્થારકભિક્ખુતો વુડ્ઢતરો ભિક્ખુ તસ્મિં સઙ્ઘે અત્થિ, ઇધ વુત્તનયેન અત્થારકેન ''ભન્તે''તિ વત્તબ્બં, અનુમોદકેન ''આવુસો''તિ. યદિ પન કથિનત્થારકો ભિક્ખુ સબ્બેસં વુડ્ઢતરો હોતિ, તેન ''આવુસો''તિ વત્તબ્બં, ઇતરેહિ ''ભન્તે''તિ, એવં સેસનયદ્વયેપિ. એવં સબ્બેસં અત્થતં હોતિ કથિનન્તિ. ઇમેસુ પન સઙ્ઘપુગ્ગલેસુ યે તસ્મિં વિહારે પુરિમિકાય વસ્સં ઉપગન્ત્વા પઠમપવારણાય પવારિતા, તેયેવ અનુમોદિતું લભન્તિ, છિન્નવસ્સા વા પચ્છિમિકાય ઉપગતા વા અઞ્ઞસ્મિં વિહારે વુત્થવસ્સા વા ન લભન્તિ, અનનુમોદન્તાપિ આનિસંસં ન લભન્તિ.

એવં કથિનત્થારં દસ્સેત્વા ઇદાનિ ચીવરવિભાગં દસ્સેતું ''**એવં અત્થતે પન કથિને**''તિઆદિમાહ. તત્થ **સચે કથિનચીવરેન સદ્ધિં આભતં આનિસંસ**ન્તિ ઇમિના એકં અત્થતચીવરમેવ કથિનચીવરં નામ, તતો અઞ્ઞં તેન સદ્ધિં આભતં સબ્બં ચીવરં કથિનાનિસંસચીવરં નામાતિ દસ્સેતિ. વક્ખતિ હિ ''અવસેસકથિનાનિસંસે બલવવત્થાની''તિઆદિ. તેન ઞાયતિ ''વત્થમેવ ઇધ આનિસંસો નામ, ન અગ્ઘો, કથિનસાટકેન સદ્ધિં આભતાનં અઞ્ઞસાટકાનં બહુલવસેન અત્થરિતબ્બં, ન કથિનસાટકસ્સ મહગ્ઘવસેના''તિ. **ભિક્ખુસઙ્ઘો અનિસ્સરો**, અત્થતકથિનો ભિક્ખુયેવ ઇસ્સરો. કસ્મા? દાયકેહિ વિચારિતત્તા. **ભિક્ખુસઙ્ઘો ઇસ્સરો**, કસ્મા? દાયકેહિ અવિચારિતત્તા, મૂલકથિનસ્સ ચ સઙ્ઘે દિન્નત્તા. **અવસેસકથિનાનિસંસે**તિ તસ્સ દિન્નવત્થેહિ અવસેસકથિનાનિસંસવત્થે. **બલવવત્થાની**તિ અત્થરિતબ્બકથિનસાટકંયેવ અહતં વા અહતકપ્પં વા દાતું વટ્ટતિ, આનિસંસચીવરં પન યથાસત્તિ યથાબલં પુરાણં વા અભિનવં વા દુબ્બલં વા બલવં વા દાતું વટ્ટતિ, તસ્મા તેસુ દુબ્બલવત્થે ઠિતિકાય દિન્ને લદ્ધભિક્ખુસ્સ ઉપકારકં ન હોતિ, તસ્મા ઉપકારણયોગ્ગાનિ બલવવત્થાનિ દાતબ્બાનીતિ અધિપ્પાયો. **વસ્સાવાસિકઠિતિકાય દાતબ્બાની**તિ યત્તકા ભિક્ખૂ વસ્સાવાસિકચીવરં લભિંસુ, તે ઠપેત્વા તેસં હેટ્ઠતો પટ્ઠાય યથાક્કમં દાતબ્બાનિ. **થેરાસનતો પટ્ઠાયા**તિ યત્તકા ભિક્ખૂ તિસ્સં કથિનત્થતસીમાયં સન્તિ, તેસુ જેટ્ઠકભિક્ખુતો પટ્ઠાય દાતબ્બાનિ. આસનગ્ગહણં પન યથાવુડ્ઢં નિસિન્ને સન્ધાય કતં. એતેન વસ્સાવાસિકકથિનાનિસંસાનં સમાનગતિકતં દીપેતિ. **ગરુભણ્ડં ન ભાજેતબ્બ**ન્તિ કથિનસાટકેન સદ્ધિં આભતેસુ મઞ્ચપીઠાદિકં ગરુભણ્ડં ન ભાજેતબ્બં, સઙ્ઘિકવસેનેવ પરિભુઞ્જિતબ્બન્તિ અત્થો. તત્થ ગરુભણ્ડવિનિચ્છયો અનન્તરકથાયં આવિ ભવિસ્સતિ.

ઇમસ્મિં પન ઠાને વત્તબ્બં અત્થિ. કથં? ઇદાનિ ભિક્ખૂ કથિનાનિસંસચીવરં કુસપાતં કત્વા વિભજન્તિ, તં યુત્તં વિય ન દિસ્સતીતિ. કસ્માતિ ચે? ''અવસેસકથિનાનિસંસે બલવવત્થાનિ વસ્સાવાસિકઠિતિકાય દાતબ્બાનિ, ઠિતિકાય અભાવે થેરાસનતો પટ્ઠાય દાતબ્બાની''તિ વચનતોતિ. એવં સન્તે કત્થ કુસપાતો કાતબ્બોતિ? ભણ્ડાગારે ઠપિતચીવરેતિ. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ''**ઉસ્સન્નં હોતી**તિ બહુ રાસિકતં હોતિ, ભણ્ડાગારં ન ગણ્હાતિ. **સમ્મુખીભૂતેના**તિ અન્તોઉપચારસીમાયં ઠિતેન. **ભાજેતુ**ન્તિ કાલં ઘોસાપેત્વા પટિપાટિયા ભાજેતું...પે॰... એવં ઠપિતેસુ ચીવરપટિવીસેસુ કુસો પાતેતબ્બો''તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૪૩) વુત્તત્તા, તસ્મા ઇમિસ્સં અટ્ઠકથાયં વુત્તનયેનેવ ભાજેતબ્બન્તિ અમ્હાકં ખન્તિ.

એકચ્ચે પન ભિક્ખૂ એકેકસ્સ એકેકસ્મિં ચીવરે અપ્પહોન્તે ચીવરં પરિવત્તેત્વા અકપ્પિયવત્થું ગહેત્વા ભાજેન્તિ, તં અતિઓળારિકમેવ. અઞ્ઞેપિ એકચ્ચાનં ચીવરાનં મહગ્ઘતાય એકચ્ચાનં અપ્પગ્ઘતાય સમગ્ઘં કાતું ન સક્કાતિ તથેવ કરોન્તિ, તમ્પિ ઓળારિકમેવ. તત્થ હિ અકપ્પિયવત્થુના પરિવત્તનેપિ તસ્સ વિચારણેપિ ભાગગ્ગહણેપિ આપત્તિયેવ હોતિ. એકે ''કથિનં નામ દુબ્બિચારણીય''ન્તિ વત્વા અત્થરણં ન કરોન્તિ, પુગ્ગલિકવસેનેવ યથાજ્ઝાસયં વિચારેન્તિ, તં પન યદિ દાયકેહિ પુગ્ગલસ્સેવ દિન્નં, પુગ્ગલેન ચ સઙ્ઘસ્સ અપરિચ્ચજિતં, એવં સતિ અત્તનો સન્તકત્તા યુત્તં વિય દિસ્સતિ. યદિ પન સઙ્ઘસ્સ વા ગણસ્સ વા દિન્નં, પુગ્ગલસ્સ દિન્નેપિ સઙ્ઘસ્સ વા ગણસ્સ વા પરિચ્ચજિતં, એવં સન્તે સઙ્ઘગણાનં સન્તકત્તા અયુત્તં ભવેય્ય. અપરે પન કથિનવસેન પટિગ્ગહિતે વિચારેતું દુક્કરન્તિ મઞ્ઞમાના ''ન મયં કથિનવસેન પટિગ્ગણ્હામ, વસ્સાવાસિકભાવેનેવ પટિગ્ગણ્હામા''તિ વત્વા યથારુચિ વિચારેન્તિ, તમ્પિ અયુત્તં. વસ્સાવાસિકમ્પિ હિ સઙ્ઘસ્સ દિન્નં સઙ્ઘિકં હોતિયેવ, પુગ્ગલસ્સ દિન્નં પુગ્ગલિકં. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ''સચે પન તેસં સેનાસને પંસુકૂલિકો વસતિ, આગતઞ્ચ તં દિસ્વા 'તુમ્હાકં વસ્સાવાસિકં દેમા'તિ વદન્તિ, તેન સઙ્ઘસ્સ આચિક્ખિતબ્બં. સચે તાનિ કુલાનિ સઙ્ઘસ્સ દાતું ન ઇચ્છન્તિ, 'તુમ્હાકંયેવ દેમા'તિ વદન્તિ, સભાગો ભિક્ખુ 'વત્તં કત્વા ગણ્હાહી'તિ વત્તબ્બો, પંસુકૂલિકસ્સ પનેતં ન વટ્ટતી''તિ અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૧૮; વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૨૧૯) વુત્તત્તા.

વસ્સાવાસિકં દુવિધં સદ્ધાદેય્યતત્રુપ્પાદવસેન. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૧૮) ''ઇતિ સદ્ધાદેય્યે દાયકમનુસ્સા પુચ્છિતબ્બા, તત્રુપ્પાદે પન કપ્પિયકારકા પુચ્છિતબ્બા''તિ. સદ્ધાદેય્યવસ્સાવાસિકમ્પિ સવિહારાવિહારવસેન દુવિધં. વુત્તઞ્હેતં અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૧૮) ''મહાપદુમત્થેરો પનાહ ન એવં કાતબ્બં. મનુસ્સા હિ અત્તનો આવાસપટિજગ્ગનત્થાય પચ્ચયં દેન્તિ, તસ્મા અઞ્ઞેહિ ભિક્ખૂહિ તત્થ પવિસિતબ્બ''ન્તિ, ''યેસં પન સેનાસનં નત્થિ, કેવલં પચ્ચયમેવ દેન્તિ, તેસં પચ્ચયં અવસ્સાવાસિકે સેનાસને ગાહેતું વટ્ટતી''તિ ચ. તત્રુપ્પાદવસ્સાવાસિકં નામ કપ્પિયકારકાનં હત્થે કપ્પિયવત્થુપઅભુઞ્જનત્થાય દિન્નવત્થુતો નિબ્બત્તં. વુત્તમ્પિ ચેતં અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૧૮) ''કપ્પિયકારકાનઞ્હિ હત્થે 'કપ્પિયભણ્ડં પરિભુઞ્જથા'તિ દિન્નવત્થુતો યં યં કપ્પિયં, તં સબ્બં પરિભુઞ્જિતું અનુઞ્ઞાત''ન્તિ. એવં વસ્સાવાસિકચીવરમ્પિ પુબ્બે યેભુય્યેન સઙ્ઘસ્સેવ દેન્તિ, તસ્મા ''કથિનચીવરં દેમા''તિ વુત્તે કથિનચીવરભાવેન પટિગ્ગહેતબ્બં, ''વસ્સાવાસિકં દેમા''તિ વુત્તે વસ્સાવાસિકચીવરભાવેનેવ પટિગ્ગહેતબ્બં. કસ્મા? ''યથા દાયકા વદન્તિ, તથા પટિપજ્જિતબ્બ''ન્તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૫) વચનતો.

કિઞ્ચિ અવત્વા હત્થે વા પાદમૂલે વા ઠપેત્વા ગતે કિં કાતબ્બન્તિ? તત્થ સચે ''ઇદં વત્થુ ચેતિયસ્સ વા સઙ્ઘસ્સ વા પરપુગ્ગલસ્સ વા અત્થાય પરિણત''ન્તિ જાનેય્ય, તેસં અત્થાય પટિગ્ગહેતબ્બં. અથ ''મમત્થાય પરિણત''ન્તિ જાનેય્ય, અત્તનો અત્થાય પટિગ્ગહેતબ્બં. વુત્તઞ્હેતં પરિવારે (પરિ॰ ૩૨૯) ''નવ અધમ્મિકદાનાની''તિઆદિ. અથ ન કિઞ્ચિ જાનેય્ય, અત્તનો હત્થે વા પાદમૂલે વા કિઞ્ચિ અવત્વા ઠપિતં તસ્સેવ પુગ્ગલિકં હોતિ. ન હિ ચેતિયાદીનં અત્થાય પરિણતં કિઞ્ચિ અવત્વા ભિક્ખુસ્સ હત્થે વા પાદમૂલે વા ઠપેતીતિ. વુત્તઞ્હેતં સમન્તપાસાદિકાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૭૯) ''**પુગ્ગલસ્સ દેતી**તિ 'ઇમં ચીવરં ઇત્થન્નામસ્સ દમ્મી'તિ એવં પરમ્મુખા વા પાદમૂલે ઠપેત્વા 'ઇમં, ભન્તે, તુમ્હાકં દમ્મી'તિ એવં સમ્મુખા વા દેતી''તિઆદિ.

''ઇમિસ્સં અટ્ઠકથાયં વુત્તનયેનેવ ભાજેતબ્બ''ન્તિ વુત્તં, કથં ભાજેતબ્બન્તિ? ''અવસેસકથિનાનિસંસે બલવવત્થાનિ વસ્સાવાસિકઠિતિકાય દાતબ્બાની''તિ વુત્તત્તા યે ભિક્ખૂ ઇમસ્મિં વસ્સે વસ્સાવાસિકં ન લભિંસુ, તેસં હેટ્ઠતો પટ્ઠાય એકેકં ચીવરં વા સાટકં વા દાતબ્બં. અથ ચીવરાનં વા સાટકાનં વા અવસિટ્ઠેસુ સન્તેસુ પુન

થેરાસનતો પટ્ઠાય દુતિયભાગો દાતબ્બો. તતો ચીવરેસુ વા સાટકેસુ વા ખીણેસુ યે લભન્તિ, તેસુ પચ્છિમસ્સ વસ્સાદીનિ સલ્લક્ખેતબ્બાનિ. ન કેવલં તસ્મિં કથિનત્થતદિવસે દિન્નદુસ્સાનિ એવ કથિનાનિસંસાનિ નામ હોન્તિ, અથ ખો યાવ કથિનસ્સ ઉબ્ભારા સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ દિન્નચીવરાનિપિ સઙ્ઘિકેન તત્રુપ્પાદેન આરામિકેહિ આભતચીવરાનિપિ કથિનાનિસંસાનિયેવ હોન્તિ. તસ્મા તાદિસેસુ ચીવરેસુ ઉપ્પજ્જમાનેસુ યથાવુત્તસલ્લક્ખિતવસ્સસ્સ ભિક્ખુનો હેટ્ઠતો પટ્ઠાય પુનપ્પુનં ગાહેતબ્બં. ''ઠિતિકાય અભાવે થેરાસનતો પટ્ઠાય દાતબ્બાની''તિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૦૬) વચનતો તસ્મિં વસ્સે વસ્સાવાસિકચીવરાનં અનુપ્પજ્જનતો વા ઉપ્પજ્જમાનેસુપિ ઠિતિકાય અગાહાપનતો વા વસ્સાવાસિકઠિતિકાય અભાવે સતિ લદ્ધબ્બકથિનાનિસંસે તસ્સં ઉપચારસીમાયં સબ્બે ભિક્ખૂ પટિપાટિયા નિસીદાપેત્વા થેરાસનતો પટ્ઠાય ઠિતિકં કત્વા એકેકસ્સ ભિક્ખુનો એકેકં ચીવરં વા સાટકં વા દાતબ્બં. સઙ્ઘનવકસ્સ દાનકાલેપિ મહાથેરા આગચ્છન્તિ, ''ભન્તે, વીસતિવસ્સાનં દીયતિ, તુમ્હાકં ઠિતિકા અતિક્કન્તા''તિ ન વત્તબ્બા, ઠિતિકં ઠપેત્વા તેસં દત્વા પચ્છા ઠિતિકાય દાતબ્બં. દુતિયભાગે પન થેરાસનં આરુળ્હે પચ્છા આગતાનં પઠમભાગો ન પાપુણાતિ, દુતિયભાગતો વસ્સગ્ગેન દાતબ્બો. અયં ઠિતિકાવિચારો ચતુપચ્ચયભાજનકથાતો (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૨૦૨) ગહેતબ્બોતિ.

નનુ ચ ભો એકચ્ચાનિ કથિનાનિસંસચીવરાનિ મહગ્ઘાનિ, એકચ્ચાનિ અપ્પગ્ઘાનિ હોન્તિ, કથં એકેકસ્સ એકેકસ્મિં દિન્ને અગ્ઘસમત્તં ભવેય્યાતિ? વુચ્ચતે – ભણ્ડાગારચીવરભાજને અગ્ઘસમત્તં ઇચ્છિતબ્બં. તથા હિ વુત્તં ચીવરક્ખન્ધકે (મહાવ॰ ૩૪૩) ''તેન ખો પન સમયેન સઙ્ઘસ્સ ભણ્ડાગારે ચીવરં ઉસ્સન્નં હોતિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સમ્મુખીભૂતેન સઙ્ઘેન ભાજેતું…પે॰… અથ ખો ચીવરભાજકાનં ભિક્ખૂનં એતદહોસિ 'કથં નુ ખો ચીવરં ભાજેતબ્બ'ન્તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પઠમં ઉચ્ચિનિત્વા તુલયિત્વા વણ્ણાવણ્ણં કત્વા ભિક્ખૂ ગણેત્વા વગ્ગં બન્ધિત્વા ચીવરપટિવીસં ઠપેતુ''ન્તિ. અટ્ઠકથાયઞ્ચ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૪૩) ''**ઉચ્ચિનિત્વા**તિ 'ઇદં થૂલં, ઇદં સણ્હં, ઇદં ઘનં, ઇદં તનુકં, ઇદં પરિભુત્તં, ઇદં અપરિભુત્તં, ઇદં દીઘતો એત્તકં, પુથુલતો એત્તક'ન્તિ એવં વત્થાનિ વિચિનિત્વા. **તુલયિત્વા**તિ 'ઇદં એત્તકં અગ્ઘતિ, ઇદં એત્તક'ન્તિ એવં અગ્ઘપરિચ્છેદં કત્વા. **વણ્ણાવણ્ણં કત્વા**તિ સચે સબ્બેસં એકેકમેવ દસદસઅગ્ઘનકં પાપુણાતિ, ઇચ્ચેતં કુસલં. નો ચે પાપુણાતિ, યં નવ વા અટ્ઠ વા અગ્ઘતિ, તં અઞ્ઞેન એકઅગ્ઘનકેન ચ દ્વિઅગ્ઘનકેન ચ સદ્ધિં બન્ધિત્વા એતેન ઉપાયેન સમે પટિવીસે ઠપેત્વાતિ અત્થો . **ભિક્ખૂ ગણેત્વા વગ્ગં બન્ધિત્વા**તિ સચે એકેકસ્સ દીયમાને દિવસો ન પહોતિ, દસ દસ ભિક્ખૂ ગણેત્વા દસ દસ ચીવરપટિવીસે એકવગ્ગં બન્ધિત્વા એકં ભણ્ડિકં કત્વા એવં ચીવરપટિવીસં ઠપેતું અનુજાનામીતિ અત્થો. એવં ઠપિતેસુ ચીવરપટિવીસેસુ કુસો પાતેતબ્બો''તિ વુત્તં. તેન ઞાયતિ ''ભણ્ડાગારચીવરભાજને અગ્ઘસમત્તં ઇચ્છિતબ્બં, કુસપાતો ચ કાતબ્બો''તિ.

ઇમસ્મિં પન કથિનાનિસંસચીવરભાજને અગ્ઘસમત્તં ન ઇચ્છિતબ્બં, કુસપાતો ચ ન કાતબ્બો. તથા હિ વુત્તં કથિનક્ખન્ધકટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૦૬) ''એવં અત્થતે પન કથિને સચે કથિનચીવરેન સદ્ધિં આભતં આનિસંસં દાયકા 'યેન અમ્હાકં કથિનં ગહિતં, તસ્સેવ દેમા'તિ દેન્તિ, ભિક્ખુસઙ્ઘો અનિસ્સરો. અથ અવિચારેત્વાવ દત્વા ગચ્છન્તિ, ભિક્ખુસઙ્ઘો ઇસ્સરો, તસ્મા સચે કથિનત્થારકસ્સ સેસચીવરાનિપિ દુબ્બલાનિ હોન્તિ, સઙ્ઘેન અપલોકેત્વા તેસમ્પિ અત્થાય વત્થાનિ દાતબ્બાનિ, કમ્મવાચા પન એકાયેવ વટ્ટતિ. અવસેસકથિનાનિસંસે બલવવત્થાનિ વસ્સાવાસિકઠિતિકાય દાતબ્બાનિ. ઠિતિકાય અભાવે થેરાસનતો પટ્ઠાય દાતબ્બાનિ''ઇચ્ચેવ વુત્તં, ન વુત્તં ''અગ્ઘપરિચ્છેદં કત્વા''તિ વા ''કુસપાતો કાતબ્બો''તિ વા. તેન ઞાયતિ ''કથિનાનિસંસચીવરાનિ વસ્સાવાસિકઠિતિકાય વા વુડ્ઢતરતો વા પટ્ઠાયેવ દાતબ્બાનિ, નેવ અગ્ઘસમત્તં કાતબ્બં, ન કુસો પાતેતબ્બો''તિ.

ઇદાનિ પન વસ્સાવાસિકભાવેન અદિન્નત્તા વસ્સાવાસિકઠિતિકાય અકતત્તા ચ કથિનત્થતચીવરતો ચ કથિનત્થારકસ્સ અવસેસચીવરત્થાય દિન્નવત્થતો ચ અવસેસકથિનાનિસંસે બલવવત્થાનિ વુડ્ઢતરતો પટ્ઠાય એકસ્સ ભિક્ખુસ્સ એકં વત્થં દાતબ્બં, તેસુ પન વરં વરં વુડ્ઢસ્સ દાતબ્બં . કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ''પચ્છિમવસ્સૂપનાયિકદિવસે પન સચે કાલં ઘોસેત્વા સન્નિપતિતે સઙ્ઘે કોચિ દસહત્થં વત્થં આહરિત્વા વસ્સાવાસિકં દેતિ, આગન્તુકો સચે ભિક્ખુસઙ્ઘત્થેરો હોતિ, તસ્સ દાતબ્બં. નવકો ચે હોતિ, સમ્મતેન ભિક્ખુના સઙ્ઘત્થેરો વત્તબ્બો 'સચે, ભન્તે, ઇચ્છથ, પઠમભાગં મુઞ્ચિત્વા ઇદં વત્થં ગણ્હથા'તિ. અમુઞ્ચન્તસ્સ ન દાતબ્બં. સચે પન પુબ્બે ગાહિતં મુઞ્ચિત્વા ગણ્હાતિ, દાતબ્બં. એતેનેવ ઉપાયેન દુતિયત્થેરતો પટ્ઠાય પરિવત્તેત્વા પત્તટ્ઠાને આગન્તુકસ્સ દાતબ્બં. સચે પઠમવસ્સૂપગતા દ્વે તીણિ ચત્તારિ પઞ્ચ વા વત્થાનિ અલત્થું, લદ્ધં લદ્ધં એતેનેવ ઉપાયેન વિસ્સજ્જાપેત્વા યાવ આગન્તુકસ્સ સમકં હોતિ, તાવ દાતબ્બં. તેન પન સમકે લદ્ધે અવસિટ્ઠો અનુભાગો થેરાસને દાતબ્બો''તિ સેનાસનક્ખન્ધકટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૧૮) વચનતો તંસંવણ્ણનાભૂતાયં વિમતિવિનોદનિયઞ્ચ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૩૧૮) ''**આગન્તુકો સચે ભિક્ખૂ**તિ ચીવરે ગાહિતે પચ્છા આગતો આગન્તુકો ભિક્ખુ. **પત્તટ્ઠાને**તિ વસ્સગ્ગેન પત્તટ્ઠાને. **પઠમવસ્સૂપગતા**તિ આગન્તુકસ્સ આગમનતો પુરેતરમેવ પચ્છિમિકાય વસ્સૂપનાયિકાય વસ્સૂપગતા. **લદ્ધં લદ્ધ**ન્તિ દાયકાનં સન્તિકા આગતાગતસાટક''ન્તિ વચનતો, વજિરબુદ્ધિટીકાયઞ્ચ (વજિર॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩૧૮) ''**પઠમભાગં મુઞ્ચિત્વા**તિ ઇદં ચે પઠમગાહિતવત્થુતો મહગ્ઘં હોતીતિ લિખિત''ન્તિ વચનતો ચ વિઞ્ઞાયતિ. એવં અટ્ઠકથાયં ટીકાસુ ચ વસ્સાવાસિકદાને પચ્છા આભતં મહગ્ઘવત્થં મહાથેરતો પટ્ઠાય પરિવત્તેત્વા તેહિ અનિચ્છિતંયેવ વસ્સગ્ગેન પત્તસ્સ પચ્છા આગતસ્સ ભિક્ખુનો દાતબ્બભાવસ્સ વુત્તત્તા વરં વરં વુડ્ઢસ્સ દાતબ્બન્તિ વિઞ્ઞાયતિ.

''સચે પઠમવસ્સૂપગતા દ્વે તીણિ ચત્તારિ પઞ્ચ વા વત્થાનિ અલત્થુ''ન્તિ વત્થગણનાય એવ વુત્તત્તા, અગ્ઘગણનાય અવુત્તત્તા ચ કથિનાનિસંસવત્થસ્સ ચ વસ્સાવાસિકગતિકભાવસ્સ વચનતો કથિનાનિસંસવત્થાનિ વત્થગણનાવસેનેવ ભાજેતબ્બાનિ, ન અગ્ઘસમભાવેનાતિ ચ દટ્ઠબ્બાનિ, તેનેવ ચ કારણેન ''યો બહૂનિ કથિનાનિસંસવત્થાનિ દેતિ, તસ્સ સન્તકેનેવ અત્થરિતબ્બ''ન્તિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૦૬) વુત્તં. બહૂનિ હિ કથિનાનિસંસવત્થાનિ વિભજનકાલે સઙ્ઘસ્સ ઉપકારકાનિ હોન્તીતિ.

પાળિઅટ્ઠકથાદીહિ, નેત્વા વુત્તં વિનિચ્છયં;
કથિને ચીવરે મય્હં, ચિન્તયન્તુ વિચક્ખણા.

ચિન્તયિત્વા પુનપ્પુનં, યુત્તં ચે ધારયન્તુ તં;
અયુત્તઞ્ચે ઇતો અઞ્ઞં, પરિયેસન્તુ કારણન્તિ.

''યો ચ તત્થ ચીવરુપ્પાદો, સો નેસં ભવિસ્સતી''તિ ચીવરસ્સેવ અત્થતકથિનાનં ભિક્ખૂનં સન્તકભાવસ્સ ભગવતા વુત્તત્તા ચીવરતો અઞ્ઞાનિ સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ દિન્નાનિ પિણ્ડપાતાદીનિ વત્થૂનિ ઉપચારસીમં પવિટ્ઠસ્સ આગતાગતસ્સ સઙ્ઘસ્સ સન્તકં હોન્તિ. તથા હિ વુત્તં અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૦૬) ''કથિનં અત્થરાપેત્વા દાનઞ્ચ ભુઞ્જિત્વા ગમિસ્સન્તિ , આનિસંસો પન ઇતરેસંયેવ હોતી''તિ. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સામણેરાનં ઉપડ્ઢપટિવીસં દાતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૩૪૩) પાઠં ઉપનિસ્સાય કથિનાનિસંસચીવરમ્પિ સામણેરાનં ઉપડ્ઢપટિવીસંયેવ દેન્તિ, ન પનેવં કાતબ્બં. ભણ્ડાગારે ઠપિતઞ્હિ અકાલચીવરમેવ સામણેરાનં ઉપડ્ઢપટિવીસં કત્વા દાતબ્બં. વસ્સાવાસિકકથિનાનિસંસાદિકાલચીવરં પન સમકમેવ દાતબ્બં. વુત્તઞ્હેતં ચીવરક્ખન્ધકટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰

૩૪૩) ‘‘**સામણેરાનં ઉપડ્ઢપટિવીસ**ન્તિ એત્થ યે સામણેરા અત્તિસ્સરા ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ કત્તબ્બકમ્મં ન કરોન્તિ, ઉદ્દેસપરિપુચ્છાસુ યુત્તા આચરિયુપજ્ઝાયાનંયેવ વત્તપટિપત્તિં કરોન્તિ, અઞ્ઞેસં ન કરોન્તિ, એતેસંયેવ ઉપડ્ઢભાગો દાતબ્બો. યે પન પુરેભત્તઞ્ચ પચ્છાભત્તઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સેવ કત્તબ્બકિચ્ચં કરોન્તિ, તેસં સમકો દાતબ્બો. ઇદઞ્ચ પિટ્ઠિસમયે ઉપ્પન્નેન ભણ્ડાગારે ઠપિતેન અકાલચીવરેનેવ કથિતં, કાલચીવરં પન સમકમેવ દાતબ્બ’’ન્તિ.

કચ્ચિ નુ ખો સામણેરા વસ્સં ઉપગતા, યેન આનિસંસં લભેય્યુન્તિ? આમ ઉપગતાતિ. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ? ‘‘અથ ચત્તારો ભિક્ખૂ ઉપગતા, એકો પરિપુણ્ણવસ્સો સામણેરો, સો ચે પચ્છિમિકાય ઉપસમ્પજ્જતિ, ગણપૂરકો ચેવ હોતિ, આનિસંસઞ્ચ લભતી’’તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૦૬) વચનતો વજિરબુદ્ધિટીકાયઞ્ચ (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૦૬) ‘‘પચ્છિમિકાય ઉપસમ્પન્નો પઠમપવારણાય પવારેતુમ્પિ લભતિ, વસ્સિકો ચ હોતિ, આનિસંસઞ્ચ લભતીતિ સામણેરાનં વસ્સૂપગમનં અનુઞ્ઞાતં હોતિ. સામણેરા કથિનાનિસંસં લભન્તીતિ વદન્તી’’તિ વચનતોતિ.

તત્રુપ્પાદેસુ કથિનાનિસંસેસુ યદિ આરામિકા તણ્ડુલાદીહિ વત્થાનિ ચેતાપેન્તિ, વત્થેહિપિ તણ્ડુલાદીનિ ચેતાપેન્તિ, તત્થ કથં પટિપજ્જિતબ્બન્તિ? વિભજનકાલે વિજ્જમાનવત્થુવસેન કાતબ્બં. તથા હિ વુત્તં વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૦૬) ‘‘તત્રુપ્પાદેન તણ્ડુલાદિના વત્થૂસુ ચેતાપિતેસુ અત્થતકથિનાનમેવ તાનિ વત્થાનિ પાપુણન્તિ. વત્થેહિ પન તણ્ડુલાદીસુ ચેતાપિતેસુ સબ્બેસં તાનિ પાપુણન્તીતિ વુત્ત’’ન્તિ. ‘‘સચે પન એકસીમાયં બહૂ વિહારા હોન્તી’’તિ એત્થ કતરસીમા અધિપ્પેતાતિ? ઉપચારસીમા. ઉપચારસીમાયંયેવ હિ સઙ્ઘલાભવિભજનાદિકં સિજ્ઝતિ. વુત્તઞ્હેતં વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૦૬) ‘‘**કથિનત્થતસીમાય**ન્તિ ઉપચારસીમં સન્ધાય વુત્તં, ઉપચારસીમટ્ઠસ્સ મતકચીવરાદિભાગિયતાય બદ્ધસીમાય તત્રુપ્પાદાભાવતો વિઞ્ઞેય્યમેતં ‘ઉપચારસીમાવ અધિપ્પેતા’તિ’’.

એવં કથિનત્થારં દસ્સેત્વા સઙ્ઘે રુચિતાય માતિકાપલિબોધઉબ્ભારે અદસ્સેત્વાવ અન્તે આનિસંસં દસ્સેતું ‘‘**અત્થતકથિનાનં વો ભિક્ખવે**’’તિઆદિમાહ. તત્થ અટ્ઠવિધા માતિકા પક્કમનન્તિકા, નિટ્ઠાનન્તિકા, સન્નિટ્ઠાનન્તિકા, નાસનન્તિકા, સવનન્તિકા, આસાવચ્છેદિકા, સીમાતિક્કન્તિકા, સહુબ્ભારાતિ. તત્થ અત્થતકથિનો ભિક્ખુ કતપરિયોસિતં ચીવરં આદાય ‘‘ઇમં વિહારં ન પચ્ચેસ્સામી’’તિ પક્કમતિ, તસ્સ ભિક્ખુનો ઉપચારસીમાતિક્કમેનેવ કથિનુબ્ભારો ભવતિ, પઞ્ચાનિસંસાનિ અલભનેય્યો હોતિ. અયં કથિનુબ્ભારો પક્કમનમેવસ્સ અન્તભૂતત્તા **પક્કમનન્તિકો** નામ હોતિ.

અત્થતકથિનો ભિક્ખુ અનિટ્ઠિતમેવ અત્તનો ભાગભૂતં ચીવરં આદાય અઞ્ઞં વિહારં ગતો, તસ્સ બહિઉપચારસીમગતસ્સ એવં હોતિ ‘‘ઇમસ્મિંયેવ વિહારે ઇમં ચીવરં કારેસ્સામિ, ન પુરાણવિહારં પચ્ચેસ્સામી’’તિ, સો બહિસીમાયમેવ તં ચીવરં કારેતિ, તસ્સ ભિક્ખુનો તસ્મિં ચીવરે નિટ્ઠિતે કથિનુબ્ભારો હોતિ. અયં કથિનુબ્ભારો ચીવરનિટ્ઠાનમેવસ્સ અન્તોતિ **નિટ્ઠાનન્તિકો** નામ.

ભિક્ખુ અત્થતકથિનો અકતચીવરમાદાય પક્કમતિ, તસ્સ બહિઉપચારસીમગતસ્સ એવં હોતિ ‘‘ઇમં ચીવરં નેવ કારેસ્સામિ, પોરાણવિહારઞ્ચ ન પચ્ચેસ્સામી’’તિ, તસ્સ ભિક્ખુનો તેન સન્નિટ્ઠાનેન કથિનુબ્ભારો હોતિ. અયં કથિનુબ્ભારો સન્નિટ્ઠાનમેવસ્સ અન્તોતિ **સન્નિટ્ઠાનન્તિકો** નામ.

અત્થતકથિનો ભિક્ખુ અકતમેવ ચીવરં આદાય પક્કમતિ, બહિસીમગતસ્સ તસ્સ એવં હોતિ ‘‘ઇધેવિમં ચીવરં કારેસ્સામિ, ન ચ પોરાણવિહારં પચ્ચેસ્સામી’’તિ, તસ્સ ચીવરં કુરુમાનં ચોરાદીહિ નસ્સતિ, અગ્યાદીહિ

વિનસ્સતિ, કથિનુબ્ભારો હોતિ. અયં કથિનુબ્ભારો નાસનમેવસ્સ અન્તોતિ **નાસનન્તિકો** નામ.

અત્થતકથિનો ભિક્ખુ અકતચીવરમાદાય ''ઇમં વિહારં પચ્ચેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા પક્કમતિ , તસ્સ બહિસીમગતસ્સ એવં હોતિ ''ઇધેવિમં ચીવરં કારેસ્સામી''તિ, સો કતચીવરો સુણાતિ ''વિહારે કિર સઙ્ઘેન કથિનં ઉબ્ભત''ન્તિ, તેન સવનમત્તેનસ્સ કથિનં ઉબ્ભતં હોતિ. અયં કથિનબ્ભારો સવનમેવસ્સ અન્તોતિ **સવનન્તિકો** નામ.

અત્થતકથિનો ભિક્ખુ અઞ્ઞત્થ પચ્ચાસાચીવરકારણા પક્કમતિ, તસ્સ બહિસીમગતસ્સ એવં હોતિ ''ઇધ બહિસીમાયમેવ ચીવરપચ્ચાસં પયિરુપાસામિ, ન વિહારં પચ્ચેસ્સામી''તિ, સો તત્થેવ તં ચીવરપચ્ચાસં પયિરુપાસતિ, સો તં ચીવરપચ્ચાસં અલભમાનો ચીવરાસા પચ્છિજ્જતિ, તેનેવ તસ્સ ભિક્ખુનો કથિનુબ્ભારો ભવતિ. અયં કથિનુબ્ભારો આસાવચ્છેદસહિતત્તા **આસાવચ્છેદિકો** નામ.

અત્થતકથિનો ભિક્ખુ અકતચીવરં આદાય ''ઇમં વિહારં પચ્ચેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા પક્કમતિ, સો બહિસીમગતો તં ચીવરં કારેતિ, સો કતચીવરો ''વિહારં પચ્ચેસ્સામી''તિ ચિન્તેન્તો બહિઉપચારસીમાયમેવ કથિનુબ્ભારકાલં વીતિનામેતિ, તસ્સ કથિનુબ્ભારો ભવતિ. અયં કથિનુબ્ભારો ચીવરકાલસ્સ અન્તિમદિવસસઙ્ખાતાય સીમાય અતિક્કન્તત્તા **સીમાતિક્કન્તિકો** નામ.

અત્થતકથિનો ભિક્ખુ ચીવરં આદાય ''ઇમં વિહારં પચ્ચેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા પક્કમતિ, સો કતચીવરો ''વિહારં પચ્ચેસ્સામી''તિ ચિન્તેન્તો પચ્ચાગન્ત્વા વિહારે કથિનુબ્ભારં પપ્પોતિ, તસ્સ ભિક્ખુનો વિહારે ભિક્ખૂહિ સહ કથિનુબ્ભારો ભવતિ. અયં કથિનુબ્ભારો વિહારે ભિક્ખૂહિ સહ કતત્તા **સહુબ્ભારો** નામ. અયં અટ્ઠવિધો કથિનુબ્ભારો અટ્ઠ માતિકા નામ. વુત્તઞ્હેતં કથિનક્ખન્ધકપાળિયં (મહાવ॰ ૩૧૦) ''અટ્ઠિમા, ભિક્ખવે, માતિકા કથિનસ્સ ઉબ્ભારાય પક્કમનન્તિકા નિટ્ઠાનન્તિકા સન્નિટ્ઠાનન્તિકા નાસનન્તિકા સવનન્તિકા આસાવચ્છેદિકા સીમાતિક્કન્તિકા સહુબ્ભારાતિ. ભિક્ખુ અત્થતકથિનો કતચીવરમાદાય પક્કમતિ 'ન પચ્ચેસ્સ'ન્તિ, તસ્સ ભિક્ખુનો પક્કમનન્તિકો કથિનુબ્ભારો''તિઆદિ, વિનયવિનિચ્છયપ્પકરણે ચ –

''પક્કમનઞ્ચ નિટ્ઠાનં, સન્નિટ્ઠાનઞ્ચ નાસનં;
સવનમાસા ચ સીમા ચ, સહુબ્ભારોતિ અટ્ઠિમા''તિ. (વિ॰ વિ॰ ૨૭૦૯);

પલિબોધો દુવિધો આવાસપલિબોધો, ચીવરપલિબોધોતિ. તત્થ ''યસ્મિં વિહારે કથિનં અત્થતં હોતિ, તસ્મિં વસિસ્સામી''તિ અઞ્ઞત્થ ગચ્છન્તોપિ ''પુન તં વિહારં આગચ્છિસ્સામી''તિ સાપેક્ખો હોતિ. અયં **આવાસપલિબોધો** નામ. તસ્સ ભિક્ખુનો ચીવરં અકતં વા હોતિ અપરિયોસિતં વા, ''અઞ્ઞતો ચીવરં લચ્છામી''તિ આસા વા અનુપચ્છિન્ના હોતિ. અયં **ચીવરપલિબોધો** નામ. વુત્તઞ્હેતં કથિનક્ખન્ધકે (મહાવ॰ ૩૨૫) ''કતમે ચ, ભિક્ખવે, દ્વે કથિનસ્સ પલિબોધા? આવાસપલિબોધો ચ ચીવરપલિબોધો ચ. કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, આવાસપલિબોધો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વસતિ વા તસ્મિં આવાસે, સાપેક્ખો વા પક્કમતિ 'પચ્ચેસ્સ'ન્તિ, એવં ખો, ભિક્ખવે, આવાસપલિબોધો હોતિ. કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ચીવરપલિબોધો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ચીવરં અકતં વા હોતિ વિપ્પકતં વા, ચીવરાસા વા અનુપચ્છિન્ના, એવં ખો, ભિક્ખવે, ચીવરપલિબોધો હોતી''તિ.

ઉબ્ભારો દુવિધો અટ્ઠમાતિકાઉબ્ભારઅન્તરુબ્ભારવસેન. તત્થ બહિઉપચારસીમગતાનં ભિક્ખૂનં વસેન વુત્તા સત્ત કથિનુબ્ભારા ચ બહિઉપચારસીમં ગન્ત્વા નિવત્તેત્વા કથિનત્થતવિહારે અન્તરુબ્ભારં પત્વા ભિક્ખૂહિ સહ અન્તરુબ્ભારસ્સ કતત્તા સહુબ્ભારસઙ્ખાતો એકો કથિનુબ્ભારો ચાતિ ઇમે અટ્ઠ કથિનુબ્ભારા અટ્ઠમાતિકાય પવિટ્ઠત્તા **અટ્ઠમાતિકાઉબ્ભારો** નામ. બહિસીમં અગન્ત્વા તસ્મિંયેવ વિહારે નિસીદિત્વા કથિનુબ્ભારં ઞત્તિદુતિયકમ્મવાચાય કથિનુબ્ભારો અટ્ઠમાતિકાય અપ્પવિટ્ઠો હુત્વા કાલપરિચ્છેદં અપ્પત્વા અન્તરાયેવ કતત્તા **અન્તરુબ્ભારો** નામ.

અન્તરુબ્ભારસહુબ્ભારા ઞત્તિદુતિયકમ્મવાચાયેવ કતા, એવં સન્તે કો તેસં વિસેસોતિ? અન્તરુબ્ભારો બહિસીમં અગન્ત્વા અન્તોસીમાયમેવ ઠિતેહિ ભિક્ખૂહિ કતો. સહુબ્ભારો બહિસીમં ગતેન ભિક્ખુના પચ્ચાગન્ત્વા તં અન્તરુબ્ભારં પત્વા તેહિ અન્તોસીમટ્ઠેહિ ભિક્ખૂહિ સહ કતોતિ અયમેતેસં વિસેસો. પક્કમનન્તિકાદયો સત્ત કથિનુબ્ભારા ન કમ્મવાચાય કતા, કેવલં દ્વિન્નં પલિબોધાનં ઉપચ્છેદેન પઞ્ચહિ આનિસંસેહિ વિગતત્તા કથિનુબ્ભારા નામ હોન્તિ. વુત્તઞ્હેતં આચરિયબુદ્ધદત્તત્થેરેન વિનયવિનિચ્છયે –

> ‘‘અટ્ઠન્નં માતિકાનં વા, અન્તરુબ્ભારતોપિ વા;
> ઉબ્ભારાપિ દુવે વુત્તા, કથિનસ્સ મહેસિના’’તિ.

તટ્ટીકાયમ્પિ ‘‘**અટ્ઠન્નં માતિકાન**ન્તિ બહિસીમગતાનં વસેન વુત્તા. પક્કમનન્તિકાદયો સત્ત માતિકા બહિસીમં ગન્ત્વા અન્તરુબ્ભારં સમ્પત્તસ્સ વસેન વુત્તા, સહુબ્ભારો ઇમાસં અટ્ઠન્નં માતિકાનં વસેન ચ. **અન્તરુબ્ભારતોપિ વા**તિ બહિસીમં અગન્ત્વા તત્થેવ વસિત્વા કથિનુબ્ભારકમ્મેન ઉબ્ભતકથિનાનં વસેન લબ્ભનતો અન્તરુબ્ભારોતિ મહેસિના કથિનસ્સ ઉબ્ભારા દુવે વુત્તાતિ યોજના. બહિસીમં ગન્ત્વા આગતસ્સ વસેન સઉબ્ભારો, બહિસીમં અગતાનં વસેન અન્તરુબ્ભારોતિ એકોયેવ ઉબ્ભારો દ્વિધા વુત્તો’’તિ વુત્તં.

કસ્મા પન અન્તરુબ્ભારવસેન કમ્મવાચાય કથિનં ઉબ્ભતન્તિ? મહાદાનં દાતુકામેહિ ઉપાસકેહિ આગતસ્સ સઙ્ઘસ્સ અકાલચીવરં દાતુકામેહિ યાચિતત્તા. વુત્તઞ્હિ ભિક્ખુનીવિભઙ્ગપાળિયં (પાચિ॰ ૯૨૫) ‘‘તેન ખો પન સમયેન અઞ્ઞતરેન ઉપાસકેન સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ વિહારો કારાપિતો હોતિ, સો તસ્સ વિહારસ્સ મહે ઉભતોસઙ્ઘસ્સ અકાલચીવરં દાતુકામો હોતિ. તેન ખો પન સમયેન ઉભતોસઙ્ઘસ્સ કથિનં અત્થતં હોતિ. અથ ખો સો ઉપાસકો સઙ્ઘં ઉપસઙ્કમિત્વા કથિનુદ્ધારં યાચી’’તિઆદિ. કથં પન કમ્મવાચા કાતબ્બાતિ? ‘‘સુણાતુ મે, ભન્તે, સઙ્ઘો, યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, સઙ્ઘો કથિનં ઉદ્ધરેય્ય, એસા ઞત્તિ. સુણાતુ મે, ભન્તે, સઙ્ઘો, સઙ્ઘો કથિનં ઉદ્ધરતિ. યસ્સાયસ્મતો ખમતિ કથિનસ્સ ઉદ્ધારો, સો તુણ્હસ્સ. યસ્સ નક્ખમતિ, સો ભાસેય્ય. ઉબ્ભતં સઙ્ઘેન કથિનં, ખમતિ સઙ્ઘસ્સ, તસ્મા તુણ્હી, એવમેતં ધારયામી’’તિ એવં કાતબ્બાતિ. વુત્તઞ્હિ ભિક્ખુનીવિભઙ્ગે ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કથિનં ઉદ્ધરિતું, એવઞ્ચ પન, ભિક્ખવે, કથિનં ઉદ્ધરિતબ્બં. બ્યત્તેન ભિક્ખુના પટિબલેન સઙ્ઘો ઞાપેતબ્બો – સુણાતુ મે…પે॰… ધારયામી’’તિ.

એતેન ચ કથિનુબ્ભારેન પુબ્બે કતં કથિનદુસ્સદાનઞત્તિદુતિયકમ્મવાચં ઉબ્ભતન્તિ વદન્તિ, ન પન કથિનદુસ્સદાનઞત્તિદુતિયકમ્મં ઉબ્ભતં, અથ ખો અત્થારકમ્મમેવાતિ દટ્ઠબ્બં. યદિ હિ કથિનદુસ્સદાનઞત્તિદુતિયકમ્મં ઉબ્ભતં ભવેય્ય, તાય કમ્મવાચાય કથિનદુસ્સદાનસ્સ સિજ્ઝનતો ઇમાય કથિનુબ્ભારકમ્મવાચાય તં પુબ્બે દિન્નદુસ્સં પુન આહરાપેતબ્બં સિયા, ન પઞ્ચાનિસંસવિગમનં. યસ્મા પન ઇમાય કથિનુબ્ભારકમ્મવાચાય પઞ્ચાનિસંસવિગમનમેવ હોતિ, ન પુબ્બે દિન્નકથિનદુસ્સસ્સ પુન આહરાપનં. તેન

વિઞ્ઞાયતિ ''પઞ્ચાનિસંસલાભકારણં અત્થરણકમ્મમેવ ઇમાય કથિનબ્ભારકમ્મવાચાય ઉદ્ધરીયતિ, ન કથિનદુસ્સદાનઞત્તિદુતિયકમ્મવાચાતિ, તસ્મા કથિનુબ્ભારકમ્મવાચાકરણતો પચ્છા સઙ્ઘસ્સ ઉપ્પન્નં ચીવરં અકાલચીવરં હોતિ, સઙ્ઘો પઞ્ચાનિસંસે ન લભતિ, ચીવરં સબ્બસઙ્ઘિકં હુત્વા આગતાગતસ્સ સઙ્ઘસ્સ ભાજનીયં હોતીતિ દટ્ઠબ્બં. અયમત્થો કથિનદુસ્સદાનઞત્તિદુતિયકમ્મવાચાય ચ કથિનુબ્ભારકમ્મવાચાય ચ અત્થઞ્ચ અધિપ્પાયઞ્ચ સુટ્ઠુ વિનિચ્છિનિત્વા પુબ્બાપરં સંસન્દિત્વા પચ્ચેતબ્બોતિ.

એત્થ સિયા – કથિનુબ્ભારં યાચન્તાનં સબ્બેસં કથિનુબ્ભારો દાતબ્બો, ઉદાહુ એકચ્ચાનન્તિ, કિઞ્ચેત્થ – યદિ તાવ સબ્બેસં દાતબ્બો, કથિનુબ્ભારકમ્મેન પઞ્ચાનિસંસવિગમનતો સઙ્ઘસ્સ લાભન્તરાયો ભવેય્ય, અથ એકચ્ચાનં મુખોલોકનં વિય સિયાતિ? યદિ કથિનત્થારમૂલકલાભતો કથિનુબ્ભારમૂલકલાભો મહન્તો ભવેય્ય, તેસં યાચન્તાનં કથિનુબ્ભારો દાતબ્બો. યદિ અપ્પકો, ન દાતબ્બો. યદિ સમો, કુલપ્પસાદત્થાય દાતબ્બોતિ. તથા હિ વુત્તં અટ્ઠકથાયં (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૯૨૭) ''કીદિસો કથિનુદ્ધારો દાતબ્બો, કીદિસો ન દાતબ્બોતિ? યસ્સ અત્થારમૂલકો આનિસંસો મહા, ઉબ્ભારમૂલકો અપ્પો, એવરૂપો ન દાતબ્બો. યસ્સ પન અત્થારમૂલકો આનિસંસો અપ્પો, ઉબ્ભારમૂલકો મહા, એવરૂપો દાતબ્બો. સમાનિસંસોપિ સદ્ધાપરિપાલનત્થં દાતબ્બોવા''તિ. ઇમિનાપિ વિઞ્ઞાયતિ ''પઞ્ચાનિસંસાનં કારણભૂતં અત્થારકમ્મમેવ ઉદ્ધરીયતિ, ન કથિનદુસ્સદાનભૂતં ઞત્તિદુતિયકમ્મ''ન્તિ.

આનિસંસકથાયં **પઞ્ચા**તિ ઇદાનિ વુચ્ચમાના અનામન્તચારાદયો પઞ્ચ કિરિયા. **કપ્પિસ્સન્તી**તિ કપ્પા ભવિસ્સન્તિ, અનાપત્તિકારણા ભવિસ્સન્તીતિ અત્થો. **અનામન્તચારો**તિ અનામન્તેત્વા ચરણં. યો હિ દાયકેહિ ભત્તેન નિમન્તિતો હુત્વા સભત્તો સમાનો વિહારે સન્તં ભિક્ખું અનામન્તેત્વા કુલેસુ ચારિત્તં આપજ્જતિ, તસ્સ ભિક્ખુનો ચારિત્તસિક્ખાપદેન પાચિત્તિયાપત્તિ હોતિ, સા આપત્તિ અત્થતકથિનસ્સ ન હોતીતિ અત્થો. તત્થ ચારિત્તસિક્ખાપદં નામ ''યો પન ભિક્ખુ નિમન્તિતો સભત્તો સમાનો સન્તં ભિક્ખું અનાપુચ્છા પુરેભત્તં વા પચ્છાભત્તં વા કુલેસુ ચારિત્તં આપજ્જેય્ય અઞ્ઞત્ર સમયા, પાચિત્તિયં. તત્થાયં સમયો ચીવરદાનસમયો ચીવરકારસમયો, અયં તત્થ સમયો''તિ અચેલકવગ્ગે પઞ્ચમસિક્ખાપદં (પાચિ॰ ૨૯૯-૩૦૦). **ચીવરવિપ્પવાસો**તિ તિણ્ણં ચીવરાનં અઞ્ઞતરેન વા સબ્બેન વા વિના હત્થપાસે અકત્વા અરુણુટ્ઠાપનં, એવં કરોતોપિ દુતિયકથિનસિક્ખાપદેન આપત્તિ ન હોતીતિ અધિપ્પાયો. તત્થ ચ દુતિયકથિનસિક્ખાપદં નામ ''નિટ્ઠિતચીવરસ્મિં પન ભિક્ખુના ઉબ્ભતસ્મિં કથિને એકરત્તમ્પિ ચે ભિક્ખુ તિચીવરેન વિપ્પવસેય્ય અઞ્ઞત્ર ભિક્ખુસમ્મુતિયા, નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિય''ન્તિ આગતં નિસ્સગ્ગિયેસુ દુતિયસિક્ખાપદં (પારા॰ ૪૭૨).

ગણભોજનન્તિ એતેન ગણભોજનસિક્ખાપદેન અનાપત્તિ વુત્તાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ ગણભોજનં નામ ''અમ્હાકં ભત્તં દેથા''તિ ભિક્ખૂનં વિઞ્ઞત્તિયા વા ''અમ્હાકં ભત્તં ગણ્હથા''તિ દાયકાનં નિમન્તનેન વા અકપ્પિયવોહારેન ચત્તારો વા અતિરેકા વા ભિક્ખૂ એકતો પટિગ્ગણ્હિત્વા એકતો ભુઞ્જનં. ગણભોજનસિક્ખાપદં નામ ''ગણભોજને અઞ્ઞત્ર સમયા પાચિત્તિયં. તત્થાયં સમયો ગિલાનસમયો ચીવરદાનસમયો ચીવરકારસમયો અદ્ધાનગમનસમયો નાવાભિરુહનસમયો મહાસમયો સમણભત્તસમયો, અયં તત્થ સમયો''તિ આગતં ભોજનવગ્ગે દુતિયસિક્ખાપદં (પાચિ॰ ૨૧૫). **અનધિટ્ઠિતં અવિકપ્પિતં વટ્ટતી**તિ પઠમકથિનસિક્ખાપદેન આપત્તિ ન હોતીતિ અધિપ્પાયો. તત્થ પઠમકથિનસિક્ખાપદં નામ ''નિટ્ઠિતચીવરસ્મિં પન ભિક્ખુના ઉબ્ભતસ્મિં કથિને દસાહપરમં અતિરેકચીવરં ધારેતબ્બં, તં અતિક્કામયતો નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિય''ન્તિ આગતં નિસ્સગ્ગિયેસુ પઠમસિક્ખાપદં (પારા॰ ૪૭૨). **કથિનત્થતસીમાયા**તિ ઉપચારસીમં સન્ધાય વુત્તં. **મતકચીવરન્તિ** મતસ્સ ચીવરં. **તત્રુપ્પાદેના**તિ સઙ્ઘસન્તકેન આરામુય્યાનખેત્તવત્થુઆદિના. **યં સઙ્ઘિકં ચીવરં ઉપ્પજ્જતિ, તં તેસં ભવિસ્સતી**તિ ઇમિના ચીવરમેવ

કથિનત્થારકાનં ભિક્ખૂનં સન્તકં હોતિ, તતો અઞ્ઞં પિણ્ડપાતભેસજ્જાદિકં આગતાગતસ્સ સઙ્ઘસ્સ સન્તકં હોતીતિ દસ્સેતિ.

એવં અટ્ઠઙ્ગસમ્પન્નો, લજ્જી ભિક્ખુ સુપેસલો;
કરેય્ય કથિનત્થારં, ઉબ્ભારઞ્ચાપિ સાધુકન્તિ.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

કથિનત્થારવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

એકૂનતિંસતિમો પરિચ્છેદો.

૩૦. ગરુભણ્ડવિનિચ્છયકથા

૨૨૭. એવં કથિનવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ ગરુભણ્ડાદિવિનિચ્છયં દસ્સેતું “**ગરુભણ્ડાનીતિ એત્થા**”તિઆદિમાહ. તત્થ **ગરૂ**તિ –

> ‘‘પુમે આચરિયાદિમ્હિ, ગરુ માતાપિતૂસુપિ;
> ગરુ તીસુ મહન્તે ચ, દુજ્જરાલહુકેસુ ચા’’તિ. –

વુત્તેસુ અનેકત્થેસુ અલહુકવાચકો. **ભણ્ડ**-સદ્દો ‘‘ભાજનાદિપરિક્ખારે, ભણ્ડં મૂલધનેપિ ચા’’તિ એત્થ ભાજનાદિપરિક્ખારત્થો હોતિ. વચનત્થો પન ગરન્તિ ઉગ્ગચ્છન્તિ ઉગ્ગતા પાકટા હોન્તીતિ ગરૂનિ, ભડિતબ્બાનિ ઇચ્છિતબ્બાનીતિ ભણ્ડાનિ, ગરૂનિ ચ તાનિ ભણ્ડાનિ ચાતિ **ગરુભણ્ડાનિ**, આરામાદીનિ વત્થૂનિ. ઇતિ આદિના નયેન સેનાસનક્ખન્ધકે ભગવતા દસ્સિતાનિ ઇમાનિ પઞ્ચ વત્થૂનિ ગરુભણ્ડાનિ નામાતિ યોજેતબ્બં.

મઞ્ચેસુ **મસારકો**તિ મઞ્ચપાદે વિજ્ઝિત્વા તત્થ અટનિયો પવેસેત્વા કતો. **બુન્દિકાબદ્ધો**તિ અટનીહિ મઞ્ચપાદે ડંસાપેત્વા પલ્લઙ્કસઙ્ખેપેન કતો. **કુળીરપાદકો**તિ અસ્સમેણ્ડકાદીનં પાદસદિસેહિ પાદેહિ કતો. યો વા પન કોચિ વઙ્કપાદકો, અયં વુચ્ચતિ ‘‘કુળીરપાદકો’’તિ. **આહચ્ચપાદકો**તિ અયં પન ‘‘આહચ્ચપાદકો નામ મઞ્ચો અઙ્ગે વિજ્ઝિત્વા કતો હોતી’’તિ એવં પરતો પાળિયંયેવ (પાચિ॰ ૧૩૧) વુત્તો, તસ્મા અટનિયો વિજ્ઝિત્વા તત્થ પાદસિખં પવેસેત્વા ઉપરિ આણિં દત્વા કતમઞ્ચો આહચ્ચપાદકોતિ વેદિતબ્બો. પીઠેપિ એસેવ નયો.

ઉણ્ણભિસિઆદીનં પઞ્ચન્નં અઞ્ઞતરાતિ ઉણ્ણભિસિ ચોળભિસિ વાકભિસિ તિણભિસિ પણ્ણભિસીતિ ઇમેસં પઞ્ચન્નં ભિસીનં અઞ્ઞતરા . **પઞ્ચ ભિસિયો**તિ પઞ્ચહિ ઉણ્ણાદીહિ પૂરિતભિસિયો. તૂલગણનાય હિ એતાસં ગણના. તત્થ ઉણ્ણગ્ગહણેન ન કેવલં એળકલોમમેવ ગહિતં, ઠપેત્વા પન મનુસ્સલોમં યં કિઞ્ચિ કપ્પિયાકપ્પિયમંસજાતીનં પક્ખિચતુપ્પદાનં લોમં, સબ્બં ઇધ ઉણ્ણગ્ગહણેનેવ ગહિતં, તસ્મા છન્નં ચીવરાનં, છન્નં અનુલોમચીવરાનઞ્ચ અઞ્ઞતરેન ભિસિચ્છવિં કત્વા તં સબ્બં પક્ખિપિત્વા ભિસિં કાતું વટ્ટતિ. એળકલોમાનિ પન અપક્ખિપિત્વા કમ્બલમેવ ચતુગ્ગુણં વા પઞ્ચગુણં વા પક્ખિપિત્વા કતાપિ ઉણ્ણભિસિસઙ્ખમેવ ગચ્છતિ. ચોળભિસિઆદીસુ યં કિઞ્ચિ નવચોળં વા પુરાણચોળં વા સંહરિત્વા વા અન્તો પક્ખિપિત્વા વા કતા **ચોળભિસિ**, યં કિઞ્ચિ વાકં પક્ખિપિત્વા કતા **વાકભિસિ**, યં કિઞ્ચિ તિણં પક્ખિપિત્વા કતા **તિણભિસિ**, અઞ્ઞત્ર સુદ્ધતમાલપત્તં યં કિઞ્ચિ પણ્ણં પક્ખિપિત્વા કતા **પણ્ણભિસી**તિ વેદિતબ્બા. તમાલપત્તં પન અઞ્ઞેન મિસ્સમેવ વટ્ટતિ, સુદ્ધં ન વટ્ટતિ. ભિસિયા પમાણનિયમો નત્થિ, મઞ્ચભિસિ પીઠભિસિ ભૂમત્થરણભિસિ ચઙ્કમનભિસિ પાદપુઞ્છનભિસીતિ એતાસં અનુરૂપતો સલ્લક્ખેત્વા અત્તનો રુચિવસેન પમાણં કાતબ્બં. યં પનેતં ઉણ્ણાદિપઞ્ચવિધતૂલમ્પિ ભિસિયં વટ્ટતિ, તં મસૂરકેપિ વટ્ટતીતિ કુરુન્દિયં વુત્તં. તત્થ **મસૂરકે**તિ ચમ્મમયભિસિયં. એતેન મસૂરકં પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતીતિ સિદ્ધં હોતિ.

બિમ્બોહને તીણિ તૂલાનિ રુક્ખતૂલં લતાતૂલં પોટકીતૂલન્તિ. તત્થ **રુક્ખતૂલ**ન્તિ સિમ્બલિરુક્ખાદીનં યેસં કેસઞ્ચિ રુક્ખાનં તૂલં. **લતાતૂલ**ન્તિ ખીરવલ્લિઆદીનં યાસં કાસઞ્ચિ લતાનં તૂલં. **પોટકીતૂલ**ન્તિ પોટકીતિણાદીનં યેસં કેસઞ્ચિ તિણજાતિકાનં અન્તમસો ઉચ્છુનળાદીનમ્પિ તૂલં. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૨૯૭) પન “**પોટકીતૂલ**ન્તિ એરકતિણતૂલ’’ન્તિ વુત્તં, એતેહિ તીહિ સબ્બભૂતગામા સઙ્ગહિતા હોન્તિ. રુક્ખવલ્લિતિણજાતિયો હિ મુઞ્ચિત્વા અઞ્ઞો ભૂતગામો નામ નત્થિ, તસ્મા યસ્સ કસ્સચિ ભૂતગામસ્સ તૂલં

બિમ્બોહને વટ્ટતિ, ભિસિં પન પાપુણિત્વા સબ્બમ્પેતં ''અકપ્પિયતૂલ''ન્તિ વુચ્ચતિ ન કેવલઞ્ચ બિમ્બોહને એતં તૂલમેવ, હંસમોરાદીનં સબ્બસકુણાનં, સીહાદીનં સબ્બચતુપ્પદાનઞ્ચ લોમમ્પિ વટ્ટતિ. પિયઙ્ગુપુપ્ફબકુળપુપ્ફાદિ પન યં કિઞ્ચિ પુપ્ફં ન વટ્ટતિ. તમાલપત્તં સુદ્ધમેવ ન વટ્ટતિ, મિસ્સકં પન વટ્ટતિ, ભિસીનં અનુઞ્ઞાતં પઞ્ચવિધં ઉણ્ણાદિતૂલમ્પિ વટ્ટતિ. અદ્ધકાયિકાનિ પન બિમ્બોહનાનિ ન વટ્ટન્તિ. **અદ્ધકાયિકાની**તિ ઉપડ્ઢકાયપ્પમાણાનિ, યેસુ કટિતો પટ્ઠાય યાવ સીસં ઉપદહન્તિ ઠપેન્તિ. સીસપ્પમાણં પન વટ્ટતિ, **સીસપ્પમાણં** નામ યસ્સ વિત્થારતો તીસુ કણ્ણેસુ દ્વિન્નં કણ્ણાનં અન્તરં મિનિયમાનં વિદત્થિ ચેવ ચતુરઙ્ગુલઞ્ચ હોતિ, મજ્ઝટ્ઠાનં મુટ્ઠિરતનં હોતિ, દીઘતો પન દિયડ્ઢરતનં વા દ્વિરતનં વાતિ કુરુન્દિયં વુત્તં, અયં સીસપ્પમાણસ્સ ઉક્કટ્ઠપરિચ્છેદો, ઇતો ઉદ્ધં ન વટ્ટતિ, હેટ્ઠા પન વટ્ટતીતિ અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૯૭) વુત્તં. તત્થ ''તીસુ કણ્ણેસુ દ્વિન્નં કણ્ણાન''ન્તિ પાઠં ઉપનિધાય બિમ્બોહનસ્સ ઉભોસુ અન્તેસુ ઠપેતબ્બચોળકં તિકોણમેવ કરોન્તિ એકચ્ચે. ''ઇદઞ્ચ ઠાનં ગણ્ઠિટ્ઠાન''ન્તિ વદન્તિ.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૨૯૭) પન ''**સીસપ્પમાણં** નામ યત્થ ગીવાય સહ સકલં સીસં ઠપેતું સક્કા, તસ્સ ચ મુટ્ઠિરતનં વિત્થારપ્પમાણન્તિ દસ્સેન્તો '**વિત્થારતો**'તિઆદિમાહ. ઇદઞ્ચ બિમ્બોહનસ્સ ઉભોસુ અન્તેસુ ઠપેતબ્બચોળપ્પમાણદસ્સનં, તસ્સ વસેન બિમ્બોહનસ્સ વિત્થારપ્પમાણં પરિચ્છિજ્જતિ, તં વટ્ટં વા ચતુરસ્સં વા કત્વા સિબ્બિતં યથા કોટિતો કોટિ વિત્થારતો પુથુલટ્ઠાનં મુટ્ઠિરતનપ્પમાણં હોતિ, એવં સિબ્બિતબ્બં, ઇતો અધિકં ન વટ્ટતિ. તં પન અન્તેસુ ઠપિતચોળં કોટિયા કોટિં આહચ્ચ દિગુણં કતં તિકણ્ણં હોતિ, તેસુ તીસુ કણ્ણેસુ દ્વિન્નં કણ્ણાનં અન્તરં વિદત્થિચતુરઙ્ગુલં હોતિ, મજ્ઝટ્ઠાનં કોટિતો કોટિં આહચ્ચ મુટ્ઠિરતનં હોતિ, ઇદમસ્સ ઉક્કટ્ઠપ્પમાણ''ન્તિ વુત્તત્તા બિમ્બોહનસ્સ ઉભોસુ અન્તેસુ ઠપેતબ્બચોળકં પકતિયાયેવ તિકણ્ણં ન હોતિ, અથ ખો કોટિયા કોટિં આહચ્ચ દિગુણકતકાલેયેવ હોતિ, તસ્મા તં ચોળકં વટ્ટં વા હોતુ ચતુરસ્સં વા, દિગુણં કત્વા મિનિયમાનં તિકણ્ણમેવ હોતિ, દ્વિન્નઞ્ચ કણ્ણાનં અન્તરં ચતુરઙ્ગુલાધિકવિદત્થિમત્તં હોતિ, તસ્સ ચ ચોળકસ્સ મજ્ઝટ્ઠાનં મુટ્ઠિરતનં હોતિ, તસ્સેવ ચોળકસ્સ પમાણેન બિમ્બોહનસ્સ મજ્ઝટ્ઠાનમ્પિ મુટ્ઠિરતનં હોતીતિ વિઞ્ઞાયતીતિ.

''**કમ્બલમેવ...પે॰... ઉણ્ણભિસિસઙ્ખમેવ ગચ્છતી**તિ સામઞ્ઞતો વુત્તત્તા ગોનકાદિઅકપ્પિયમ્પિ ઉણ્ણમયત્થરણં ભિસિયં પક્ખિપિત્વા સયિતું વટ્ટતીતિ દટ્ઠબ્બં. **મસૂરકે**તિ ચમ્મમયભિસિયં, ચમ્મમયં પન બિમ્બોહનં તૂલપુણ્ણમ્પિ ન વટ્ટતી''તિ ચ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૨૯૭) વુત્તં. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૨૯૭) પન ''**સીસપ્પમાણ**ન્તિ યત્થ ગલવાટકતો પટ્ઠાય સબ્બસીસં ઉપદહન્તિ, તં સીસપ્પમાણં હોતિ, તઞ્ચ ઉક્કટ્ઠપરિચ્છેદતો તિરિયં મુટ્ઠિરતનં હોતીતિ દસ્સેતું '**યત્થ વિત્થારતો તીસુ કણ્ણેસૂ**'તિઆદિમાહ. **મજ્ઝટ્ઠાનં મુટ્ઠિરતનં હોતી**તિ બિમ્બોહનસ્સ મજ્ઝટ્ઠાનં તિરિયતો મુટ્ઠિરતનપ્પમાણં હોતી''તિ વુત્તં. **અરઞ્જરો**તિ બહુઉદકગણ્હનકા મહાચાટિ. જલં ગણ્હિતું અલન્તિ **અરઞ્જરો**, વટ્ટચાટિ વિય હુત્વા થોકં દીઘમુખો મજ્ઝે પરિચ્છેદં દસ્સેત્વા કતોતિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. વુત્તઞ્હેતં અટ્ઠકથાયન્તિ અજ્ઝાહારસમ્બન્ધો.

દ્વિસઙ્ગહાનિ દ્વે હોન્તીતિ દ્વે પઠમદુતિયઅવિસ્સજ્જિયાનિ ''આરામો આરામવત્થૂ''તિ ચ ''વિહારો વિહારવત્થૂ''તિ ચ વુત્તદ્વેદ્વેવત્થુસઙ્ગહાનિ હોન્તિ. **તતિયં અવિસ્સજ્જિયં** ''મઞ્ચો પીઠં ભિસિ બિમ્બોહન''ન્તિ વુત્તચતુવત્થુસઙ્ગહં હોતિ. **ચતુત્થં અવિસ્સજ્જિયં** ''લોહકુમ્ભી લોહભાણકં લોહવારકો લોહકટાહં વાસિ ફરસુ કુઠારી કુદાલો નિખાદન''ન્તિ વુત્તનવકોટ્ઠાસવન્તં હોતિ. **પઞ્ચમં અવિસ્સજ્જિયં** ''વલ્લિ વેળુ મુઞ્જં પબ્બજં તિણં મત્તિકા દારુભણ્ડં મત્તિકાભણ્ડ''ન્તિ વુત્તઅટ્ઠભેદનં અટ્ઠપભેદવન્તં હોતીતિ યોજના. **પઞ્ચનિમ્મલલોચનો**તિ મંસચક્ખુદિબ્બચક્ખુધમ્મચક્ખુબુદ્ધચક્ખુસમન્તચક્ખૂનં વસેન નિમ્મલપઞ્ચલોચનો.

સેનાસનક્ખન્ધકે અવિસ્સજ્જિયં કીટાગિરિવત્થુસ્મિં અવેભઙ્ગિયન્તિ એત્થ ‘‘સેનાસનક્ખન્ધકે ગામકાવાસવત્થુસ્મિં અવિસ્સજ્જિયં કીટાગિરિવત્થુસ્મિં અવેભઙ્ગિય’’ન્તિ વત્તબ્બં. કસ્મા? દ્વિન્નમ્પિ વત્થૂનં સેનાસનક્ખન્ધકે આગતત્તા. **સેનાસનક્ખન્ધકે**તિ અયં સામઞ્ઞાધારો. **ગામકાવાસવત્થુસ્મિં કીટાગિરિવત્થુસ્મિ**ન્તિ વિસેસાધારો. અયમત્થો પાળિં ઓલોકેત્વા પચ્ચેતબ્બો. તેનેવ હિ સમન્તપાસાદિકાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૧) ‘‘સેનાસનક્ખન્ધકે’’તિ અવત્વા ‘‘ઇધ’’ઇચ્ચેવ વુત્તં, **ઇધા**તિ ઇમિના ગામકાવાસવત્થું દસ્સેતિ, કીટાગિરિવત્થુ પન સરૂપતો દસ્સિતમેવ. સામઞ્ઞાધારો પન તંસંવણ્ણનાભાવતો અવુત્તોપિ સિજ્ઝતીતિ ન વુત્તોતિ વિઞ્ઞાયતિ.

૨૨૮. **થાવરેન ચ થાવરં, ગરુભણ્ડેન ચ ગરુભણ્ડ**ન્તિ એત્થ પઞ્ચસુ કોટ્ઠાસેસુ પુરિમદ્વયં **થાવરં**, પચ્છિમત્તયં **ગરુભણ્ડ**ન્તિ વેદિતબ્બં. **સમકમેવ દેતી**તિ એત્થ ઊનકં દેન્તમ્પિ વિહારવત્થુસામન્તં ગહેત્વા દૂરતરં દુક્ખગોપં વિસ્સજ્જેતું વટ્ટતીતિ દટ્ઠબ્બં. વક્ખતિ હિ ‘‘ભિક્ખૂનઞ્ચે મહગ્ઘતરં…પે॰… સમ્પટિચ્છિતું વટ્ટતી’’તિ. **જાનાપેત્વા**તિ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ જાનાપેત્વા, અપલોકેત્વાતિ અત્થો. **નનુ તુમ્હાકં બહુતરં રુક્ખાતિ વત્તબ્બ**ન્તિ ઇદં સામિકેસુ અત્તનો ભણ્ડસ્સ મહગ્ઘતં અજાનિત્વા દેન્તેસુ તં ઞત્વા થેય્યચિત્તેન ગણ્હતો અવહારો હોતીતિ વુત્તં. **વિહારેન વિહારો પરિવત્તેતબ્બો**તિ સવત્થુકેન અઞ્ઞેસં ભૂમિયં કતપાસાદાદિના, અવત્થુકેન વા સવત્થુકં પરિવત્તેતબ્બં, અવત્થુકં પન અવત્થુકેનેવ પરિવત્તેતબ્બં કેવલં પાસાદસ્સ ભૂમિતો અથાવરત્તા. એવં થાવરેસુપિ થાવરવિભાગં ઞત્વાવ પરિવત્તેતબ્બં.

‘‘**કપ્પિયમઞ્ચા સમ્પટિચ્છિતબ્બા**તિ ઇમિના સુવણ્ણાદિવિચિત્તં અકપ્પિયમઞ્ચં ‘સઙ્ઘસ્સા’તિ વુત્તેપિ સમ્પટિચ્છિતું ન વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ. ‘વિહારસ્સ દેમા’તિ વુત્તે સઙ્ઘસ્સ વટ્ટતિ, ન પુગ્ગલસ્સ ખેત્તાદિ વિયાતિ દટ્ઠબ્બ’’ન્તિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૩૨૧) વુત્તં. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૩૨૧) પન ‘‘**કપ્પિયમઞ્ચા સમ્પટિચ્છિતબ્બા**તિ ‘સઙ્ઘસ્સ દેમા’તિ દિન્નં સન્ધાય વુત્તં. સચે પન ‘વિહારસ્સ દેમા’તિ વદન્તિ, સુવણ્ણરજતમયાદિઅકપ્પિયમઞ્ચેપિ સમ્પટિચ્છિતું વટ્ટતી’’તિ વુત્તં. **ન કેવલં…પે॰… પરિવત્તેતું વટ્ટન્તી**તિ ઇમિના અથાવરેન થાવરમ્પિ અથાવરમ્પિ પરિવત્તેતું વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ. થાવરેન અથાવરમેવ હિ પરિવત્તેતું ન વટ્ટતિ. ‘‘**અકપ્પિયં વા મહગ્ઘં કપ્પિયં વા**તિ એત્થ **અકપ્પિયં** નામ સુવણ્ણમયમઞ્ચાદિ અકપ્પિયભિસિબિમ્બોહનાનિ ચ. **મહગ્ઘં કપ્પિયં** નામ દન્તમયમઞ્ચાદિ, પાવારાદિકપ્પિયઅત્થરણાદીનિ ચા’’તિ સારત્થદીપનિયં વુત્તં, વિમતિવિનોદનિયં પન ‘‘**અકપ્પિયં વા**તિ આસન્દિઆદિ, પમાણાતિક્કન્તં બિમ્બોહનાદિ ચ. **મહગ્ઘં કપ્પિયં વા**તિ સુવણ્ણાદિવિચિત્તં કપ્પિયવોહારેન દિન્ન’’ન્તિ વુત્તં.

૨૨૯. ‘‘**કાળલોહ …પે॰… ભાજેતબ્બો**’’તિ વુત્તત્તા વટ્ટકંસલોહમયમ્પિ ભાજનં પુગ્ગલિકમ્પિ સમ્પટિચ્છિતુમ્પિ પરિહરિતુમ્પિ વટ્ટતિ પુગ્ગલાનં પરિહરિતબ્બસ્સેવ ભાજેતબ્બત્તાતિ વદન્તિ, તં ઉપરિ ‘‘કંસલોહવટ્ટલોહભાજનવિકતિ સઙ્ઘિકપરિભોગેન વા ગિહિવિકટા વા વટ્ટતી’’તિઆદિકેન મહાપચ્ચરિવચનેન વિરુજ્ઝતિ. ઇમસ્સ હિ ‘‘વટ્ટલોહકંસલોહાનં યેન કેનચિ કતો સીહળદીપે પાદગ્ગણ્હનકો ભાજેતબ્બો’’તિ વુત્તસ્સ મહાઅટ્ઠકથાવચનસ્સ પટિક્ખેપાય તં મહાપચ્ચરિવચનં પચ્છા દસ્સિતં, તસ્મા વટ્ટલોહકંસલોહમયં યં કિઞ્ચિ પાદગ્ગણ્હનકવારકમ્પિ ઉપાદાય અભાજનીયમેવ, ગિહીહિ દીયમાનમ્પિ પુગ્ગલસ્સ સમ્પટિચ્છિતુમ્પિ ન વટ્ટતિ. **પારિહારિયં ન વટ્ટતી**તિ પત્તાદિપરિક્ખારં વિય સયમેવ પટિસામેત્વા પરિભુઞ્જિતું ન વટ્ટતિ. ગિહિસન્તકં વિય આરામિકાદયો ચે સયમેવ ગોપેત્વા વિનિયોગકાલે આનેત્વા પટિદેન્તિ, પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ, ‘‘પટિસામેત્વા ભિક્ખૂનં દેથા’’તિ વત્તુમ્પિ વટ્ટતીતિ.

પણ્ણસૂચિ નામ લેખનીતિ વદન્તિ. **અત્તના લદ્ધાનિપી**તિઆદિના પટિગ્ગહણે દોસો નત્થિ, પરિહરિત્વા પરિભોગોવ આપત્તિકરોતિ દસ્સેતિ. યથા ચેત્થ, એવં ઉપરિ ભાજનીયવાસિઆદીસુ અત્તનો સન્તકેસુપિ.

અનામાસમ્પીતિ સુવણ્ણાદિમયમ્પિ, સબ્બં તં આમસિત્વા પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ.

ઉપક્ખરેતિ ઉપકરણે. **સિખરં** નામ યેન પરિબ્ભમન્તા છિન્દન્તિ. **પત્તબન્ધકો** નામ પત્તસ્સ ગણ્ઠિઆદિકારકો. ''પટિમાનં સુવણ્ણાદિપત્તકારકો''તિપિ વદન્તિ.

''**અટ્ઠબાહૂ**તિ કપ્પરતો પટ્ઠાય યાવ અંસકૂટ''ન્તિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. ''**અટ્ઠબાહુ** નામ વિદત્થિચતુરઙ્ગુલન્તિપિ વદન્તી''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૩૨૧) વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયમ્પિ (વજિર॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩૨૧) ''**અટ્ઠબાહૂ**તિ કપ્પરતો પટ્ઠાય યાવ અંસકૂટન્તિ લિખિત''ન્તિ વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૩૨૧) પન ''**અટ્ઠબાહુપ્પમાણા** નામ અટ્ઠબાહુમત્તા, અટ્ઠબ્યામમત્તાતિપિ વદન્તી''તિ વુત્તં. **યોત્તાની**તિ ચમ્મરજ્જુકા. **તત્થજાતકા**તિ સઙ્ઘિકભૂમિયં જાતા.

''**અટ્ઠઙ્ગુલસૂચિદણ્ડમત્તો**તિ દીઘસો અટ્ઠઙ્ગુલમત્તો પરિણાહતો પણ્ણસૂચિદણ્ડમત્તો''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰. ચૂળવગ્ગ ૩.૩૨૧) વિમતિવિનોદનિયં પન (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૩૨૧) ''**અટ્ઠઙ્ગુલસૂચિદણ્ડમત્તો**તિ સરદણ્ડાદિસૂચિઆકારતનુદણ્ડકમત્તોપી''તિ વુત્તં. **અટ્ઠઙ્ગુલપ્પમાણો**તિ દીઘતો અટ્ઠઙ્ગુલપ્પમાણો. **રિત્તપોત્થકોપી**તિ અલિખિતપોત્થકોપિ, ઇદઞ્ચ પણ્ણપ્પસઙ્ગેન વુત્તં.

આસન્દિકોતિ ચતુરસ્સપીઠં વુચ્ચતિ ''ઉચ્ચકમ્પિ આસન્દિક''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૯૭) વચનતો . એકતોભાગેન દીઘપીઠમેવ હિ અટ્ઠઙ્ગુલપાદકં વટ્ટતિ, ચતુરસ્સાસન્દિકો પન પમાણાતિક્કન્તોપિ વટ્ટતીતિ વેદિતબ્બો. **સત્તઙ્ગો** નામ તીસુ દિસાસુ અપસ્સયં કત્વા કતમઞ્ચો, અયમ્પિ પમાણાતિક્કન્તોપિ વટ્ટતિ. **ભદ્દપીઠ**ન્તિ વેત્તમયં પીઠં વુચ્ચતિ. **પીઠિકા**તિ પિલોતિકબન્ધં પીઠમેવ. **એળકપાદપીઠં** નામ દારુપટિકાય ઉપરિપાદે ઠપેત્વા ભોજનફલકં વિય કતપીઠં વુચ્ચતિ. **આમણ્ડકવણ્ટકપીઠં** નામ આમલકાકારેન યોજિતબહુપાદપીઠં. ઇમાનિ તાવ પાળિયં આગતપીઠાનિ. દારુમયં પન સબ્બમ્પિ પીઠં વટ્ટતિ.

''**ઘટ્ટનફલકં** નામ યત્થ ઠપેત્વા રજિતચીવરં હત્થેન ઘટ્ટેન્તિ. **ઘટ્ટનમુગ્ગરો** નામ અનુવાતાદિઘટ્ટનત્થં કતોતિ વદન્તી''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૩૨૧) વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૩૨૧) ''**ઘટ્ટનફલકં ઘટ્ટનમુગ્ગરો**તિ ઇદં રજિતચીવરં એકસ્મિં મટ્ઠે દણ્ડમુગ્ગરે વેઠેત્વા એકસ્સ મટ્ઠફલકસ્સ ઉપરિ ઠપેત્વા ઉપરિ અપરેન મટ્ઠફલકેન નિક્કુજ્જિત્વા એકો ઉપરિ અક્કમિત્વા તિટ્ઠતિ, દ્વે જના ઉપરિફલકં દ્વીસુ કોટીસુ ગહેત્વા અપરાપરં આકડ્ઢનવિકડ્ઢનં કરોન્તિ, એતં સન્ધાય વુત્તં. હત્થે ઠપાપેત્વા હત્થેન પહરણં પન નિટ્ઠિતરજનસ્સ ચીવરસ્સ અલ્લકાલે કાતબ્બં, ઇદં પન ફલકમુગ્ગરેહિ ઘટ્ટનં સુક્ખકાલે થદ્ધભાવવિમોચનત્થન્તિ દટ્ઠબ્બ''ન્તિ વુત્તં. ''**અમ્બણ**ન્તિ ફલકેહિ પોક્ખરણીસદિસકતપાનીયભાજનં. **રજનદોણી**તિ યત્થ પક્કરજનં આકિરિત્વા ઠપેન્તી''તિ સારત્થદીપનિયં. વિમતિવિનોદનિયં પન ''**અમ્બણ**ન્તિ એકદોણિકનાવાફલકેહિ પોક્ખરણીસદિસં કતં. પાનીયભાજનન્તિપિ વદન્તિ. **રજનદોણી**તિ એકદારુનાવ કતં રજનભાજનં. **ઉદકદોણી**તિ એકદારુનાવ કતં ઉદકભાજન''ન્તિ વુત્તં.

“**ભૂમત્થરણં કાતું વટ્ટતી**તિ અકપ્પિયચમ્મં સન્ધાય વુત્તં. **પચ્ચત્થરણગતિક**ન્તિ ઇમિના મઞ્ચપીઠેપિ અત્થરિતું વટ્ટતીતિ દીપેતિ. પાવારાદિપચ્ચત્થરણમ્પિ ગરુભણ્ડન્તિ એકે. નોતિ અપરે, વીમંસિત્વા ગહેતબ્બ”ન્તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૩૨૧) વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩૨૧) પન “**દણ્ડમુગ્ગરો** નામ ‘યેન રજિતચીવરં પોથેન્તિ, તમ્પિ ગરુભણ્ડમેવા’તિ વુત્તત્તા, ‘પચ્ચત્થરણગતિક’ન્તિ વુત્તત્તા ચ અપિ-સદ્દેન પાવારાદિપચ્ચત્થરણં સબ્બં ગરુભણ્ડમેવાતિ વદન્તિ. એતેનેવ સુત્તેન અઞ્ઞથા અત્થં વત્વા પાવારાદિપચ્ચત્થરણં ન ગરુભણ્ડં, ભાજનીયમેવ, સેનાસનત્થાય દિન્નપચ્ચત્થરણમેવ ગરુભણ્ડન્તિ વદન્તિ. ઉપપરિક્ખિતબ્બ”ન્તિ વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૩૨૧) પન “**ભૂમત્થરણં કાતું વટ્ટતી**તિ અકપ્પિયચમ્મં સન્ધાય વુત્તં. તત્થ ભૂમત્થરણસઙ્ખેપેન સયિતુમ્પિ વટ્ટતિયેવ. **પચ્ચત્થરણગતિક**ન્તિ ઇમિના મઞ્ચાદીસુ અત્થરિતબ્બં મહાચમ્મં એળકચમ્મં નામાતિ દસ્સેતી”તિ વુત્તં. **છત્તમુટ્ઠિપણ્ણ**ન્તિ તાલપણ્ણં સન્ધાય વુત્તં. **પત્તકટાહ**ન્તિ પત્તપચનકટાહં. **ગણ્ઠિકા**તિ ચીવરગણ્ઠિકા. **વિધો**તિ કાયબન્ધનવિધો.

ઇદાનિ વિનયત્થમઞ્જૂસાયં (કઙ્ખા॰ અભિ॰ ટી॰ દુબ્બલસિક્ખાપદવણ્ણના) આગતનયો વુચ્ચતે – **આરામો** નામ પુપ્ફારામો વા ફલારામો વા. **આરામવત્થુ** નામ તેસંયેવ આરામાનં અત્થાય પરિચ્છિન્દિત્વા ઠપિતોકાસો. તેસુ વા આરામેસુ વિનટ્ઠેસુ તેસં પોરાણકભૂમિભાગો. **વિહારો** નામ યં કિઞ્ચિ પાસાદાદિસેનાસનં. **વિહારવત્થુ** નામ તસ્સ પતિટ્ઠાનોકાસો. **મઞ્ચો** નામ મસારકો બુન્દિકાબદ્ધો કુળીરપાદકો આહચ્ચપાદકોતિ ઇમેસં પુબ્બે વુત્તાનં ચતુન્નં મઞ્ચાનં અઞ્ઞતરો. **પીઠં** નામ મસારકાદીનંયેવ ચતુન્નં પીઠાનં અઞ્ઞતરં. **ભિસિ** નામ ઉણ્ણભિસિઆદીનં પઞ્ચન્નં ભિસીનં અઞ્ઞતરં. **બિમ્બોહનં** નામ રુક્ખતૂલલતાતૂલપોટકીતૂલાનં અઞ્ઞતરેન પુણ્ણં. **લોહકુમ્ભી** નામ કાળલોહેન વા તમ્બલોહેન વા યેન કેનચિ કતકુમ્ભી. **લોહભાણકાદી**સુપિ એસેવ નયો. એત્થ પન **ભાણક**ન્તિ અરઞ્જરો વુચ્ચતિ. **વારકો**તિ ઘટો. **કટાહં** કટાહમેવ. **વાસિ**આદીસુ વલ્લિઆદીસુ ચ દુવિઞ્ઞેય્યં નામ નત્થિ…પે॰….

તત્થ થાવરેન થાવરન્તિ વિહારવિહારવત્થુના આરામઆરામવત્થું વિહારવિહારવત્થું. **ઇતરેના**તિ અથાવરેન, પચ્છિમરાસિત્તયેનાતિ વુત્તં હોતિ. **અકપ્પિયેના**તિ સુવણ્ણમયમઞ્ચાદિના ચેવ અકપ્પિયભિસિબિમ્બોહનેહિ ચ. **મહગ્ઘકપ્પિયેના**તિ દન્તમયમઞ્ચાદિના ચેવ પાવારાદિના ચ. **ઇતર**ન્તિ અથાવરં. **કપ્પિયપરિવત્તનેન પરિવત્તેતુ**ન્તિ યથા અકપ્પિયં ન હોતિ, એવં પરિવત્તેતું…પે॰… એવં તાવ થાવરેન થાવરપરિવત્તનં વેદિતબ્બં. **ઇતરેન ઇતરપરિવત્તને** પન મઞ્ચપીઠં મહન્તં વા હોતુ, ખુદ્દકં વા, અન્તમસો ચતુરઙ્ગુલપાદકં ગામદારકેહિ પંસ્વાગારકેસુ કીળન્તેહિ કતમ્પિ સઙ્ઘસ્સ દિન્નકાલતો પટ્ઠાય ગરુભણ્ડં હોતિ…પે॰… સતગ્ઘનકેન વા સહસ્સગ્ઘનકેન વા મઞ્ચેન અઞ્ઞં મઞ્ચસતમ્પિ લભતિ, પરિવત્તેત્વા ગહેતબ્બં. ન કેવલં મઞ્ચેન મઞ્ચોયેવ, આરામઆરામવત્થુવિહારવિહારવત્થુપીઠભિસિબિમ્બોહનાનિપિ પરિવત્તેતું વટ્ટન્તિ. એસ નયો પીઠભિસિબિમ્બોહનેસુપિ.

કાળલોહતમ્બલોહકંસલોહવટ્ટલોહાનન્તિ એત્થ કંસલોહં વટ્ટલોહઞ્ચ કિત્તિમલોહં. તીણિ હિ કિત્તિમલોહાનિ કંસલોહં વટ્ટલોહં હારકૂટન્તિ. તત્થ તિપુતમ્બે મિસ્સેત્વા કતં **કંસલોહં**. સીસતમ્બે મિસ્સેત્વા કતં **વટ્ટલોહં**. રસતમ્બે મિસ્સેત્વા કતં **હારકૂટં**. તેન વુત્તં “કંસલોહં વટ્ટલોહઞ્ચ કિત્તિમલોહ”ન્તિ. **તતો અતિરેક**ન્તિ તતો અતિરેકગણ્હનકો. **સારકો**તિ મજ્ઝે મકુળં દસ્સેત્વા મુખવટ્ટિવિત્થતં કત્વા પિટ્ઠિતો નામેત્વા કાતબ્બં એકં ભાજનં. સરાવન્તિપિ વદન્તિ. આદિ-સદ્દેન કઞ્ચનકાદીનં ગિહિઉપકરણાનં ગહણં. તાનિ હિ ખુદ્દકાનિપિ ગરુભણ્ડાનેવ ગિહિઉપકરણત્તા. પિ-સદ્દેન પગેવ મહન્તાનીતિ દસ્સેતિ, ઇમાનિ પન ભાજનીયાનિ ભિક્ખુપકરણત્તાતિ અધિપ્પાયો. યથા ચ એતાનિ, એવં કુણ્ડિકાપિ ભાજનીયા. વક્ખતિ હિ “યથા ચ મત્તિકાભણ્ડે, એવં લોહભણ્ડેપિ કુણ્ડિકા

ભાજનીયકોટ્ઠાસમેવ ભજતી''તિ. **સઙ્ઘિકપરિભોગેના**તિ આગન્તુકાનં વુડ્ઢતરાનં દત્વા પરિભોગેન. **ગિહિવિકટા**તિ ગિહીહિ વિકતા પઞ્ઞત્તા, અત્તનો વા સન્તકકરણેન વિરૂપં કતા. **પુગ્ગલિકપરિભોગેન ન વટ્ટતી**તિ આગન્તુકાનં અદત્વા અત્તનો સન્તકં વિય ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતું ન વટ્ટતિ. **પિપ્ફલિકો**તિ કત્તરિ. **આરકણ્ટકં** સૂચિવેધકં. **તાળં** યન્તં. **કત્તરયટ્ઠિવેધકો** કત્તરયટ્ઠિવલયં. **યથા તથા ઘનકતં લોહ**ન્તિ લોહવટ્ટિ લોહગુળો લોહપિણ્ડિ લોહચક્કલિકન્તિ એવં ઘનકતં લોહં. **ખીરપાસાણમયાની**તિ મુદુકખીરવણ્ણપાસાણમયાનિ.

ગિહિવિકટાનિપિ ન વટ્ટન્તિ અનામાસત્તા. **પિ**-સદ્દેન પગેવ સઙ્ઘિકપરિભોગેન વા પુગ્ગલિકપરિભોગેન વાતિ દસ્સેતિ. સેનાસનપરિભોગો પન સબ્બકપ્પિયો, તસ્મા જાતરૂપાદિમયઆ સબ્બાપિ સેનાસનપરિક્ખારા આમાસા. તેનાહ ''**સેનાસનપરિભોગે પના**''તિઆદિ.

સેસાતિ તતો મહત્તરી વાસિ. **યા પના**તિ યા કુઠારી પન. **કુદાલો** અન્તમસો ચતુરઙ્ગુલમત્તોપિ ગરુભણ્ડમેવ. **નિખાદનં** ચતુરસ્સમુખં વા હોતુ દોણિમુખં વા વઙ્કં વા ઉજુકં વા, અન્તમસો સમ્મુઞ્જનીદણ્ડવેધનમ્પિ, દણ્ડબન્ધઞ્ચે, ગરુભણ્ડમેવ. તેનાહ ''કુદાલો દણ્ડબન્ધનિખાદનં વા અગરુભણ્ડં નામ નત્થી''તિ. **સિપાટિકા** નામ ખુરકોસો, સિખરં પન દણ્ડબન્ધનિખાદનં અનુલોમેતીતિ આહ ''**સિખરમ્પિ નિખાદનેનેવ સઙ્ગહિત**''ન્તિ. સચે પન વાસિ અદણ્ડકં ફલમત્તં, ભાજનીયં. **ઉપક્ખરે**તિ વાસિઆદિભણ્ડે.

પત્તબન્ધકો નામ પત્તસ્સ ગણ્ઠિકાદિકારકો. ''પટિમાનં સુવણ્ણાદિપત્તકારકો''તિપિ વદન્તિ. તિપુચ્છેદનકસત્થં સુવણ્ણચ્છેદનકસત્થં કતપરિકમ્મચમ્મચ્છિન્દનકખુદ્દકસત્થન્તિ ઇમાનિ ચેત્થ તીણિ પિપ્ફલિકં અનુલોમન્તીતિ આહ ''**અયં પન વિસેસો**''તિઆદિ. **ઇતરાની**તિ મહાકત્તરિઆદીનિ.

અડ્ઢબાહુપ્પમાણાતિ કપ્પરતો પટ્ઠાય યાવ અંસકૂટપ્પમાણા, વિદત્થિચતુરઙ્ગુલપ્પમાણાતિ વુત્તં હોતિ. **તત્થજાતકા**તિ સઙ્ઘિકભૂમિયં જાતા, આરક્ખસંવિધાનેન રક્ખિતત્તા રક્ખિતા ચ સા મઞ્જૂસાદીસુ પક્ખિત્તં વિય યથા તં ન નસ્સતિ, એવં ગોપનતો ગોપિતા ચાતિ **રક્ખિતગોપિતા**. તત્થજાતકાપિ પન અરક્ખિતા ગરુભણ્ડમેવ ન હોતિ. **સઙ્ઘકમ્મે ચ ચેતિયકમ્મે ચ કતે**તિ ઇમિના સઙ્ઘસન્તકેન ચેતિયસન્તકં રક્ખિતું પરિવત્તિતુઞ્ચ વટ્ટતીતિ દીપેતિ. **સુત્તં પના**તિ વટ્ટિતઞ્ચેવ અવટ્ટિતઞ્ચ સુત્તં.

અટ્ઠઙ્ગુલસૂચિદણ્ડમત્તોતિ અન્તમસો દીઘસો અટ્ઠઙ્ગુલમત્તો પરિણાહતો સીહળ-પણ્ણસૂચિદણ્ડમત્તો. **એત્થા**તિ વેળુભણ્ડે. દડ્ઢં ગેહં યેસં તેતિ **દડ્ઢગેહા**. **ન વારેતબ્બા**તિ ''મા ગણ્હિત્વા ગચ્છથા''તિ ન નિસેધેતબ્બા. દેસન્તરગતેન સમ્પત્તવિહારે સઙ્ઘિકાવાસે ઠપેતબ્બા.

અવસેસઞ્ચ છદનતિણન્તિ મુઞ્જપબ્બજેહિ અવસેસં યં કિઞ્ચિ છદનતિણં. **અટ્ઠઙ્ગુલપ્પમાણોપી**તિ વિત્થારતો અટ્ઠઙ્ગુલપ્પમાણો. લિખિતપોત્થકો પન ગરુભણ્ડં ન હોતિ. **કપ્પિયચમ્માની**તિ મિગાદીનં ચમ્માનિ. **સબ્બં ચક્કયુત્તયાન**ન્તિ રથસકટાદિકં સબ્બં ચક્કયુત્તયાનં. વિસઙ્ખતચક્કં પન યાનં ભાજનીયં. **અનુઞ્ઞાતવાસિ** નામ યા સિપાટિકાય પક્ખિપિત્વા પરિહરિતું સક્કાતિ વુત્તા. **મુટ્ઠિપણ્ણં** તાલપત્તં. તઞ્હિ મુટ્ઠિના ગહેત્વા પરિહરન્તીતિ ''મુટ્ઠિપણ્ણ''ન્તિ વુચ્ચતિ. ''**મુટ્ઠિપણ્ણ**ન્તિ છત્તચ્છદપણ્ણમેવા''તિ કેચિ. **અરણીસહિત**ન્તિ અરણીયુગળં, ઉત્તરારણી અધરારણીતિ અરણીદ્વયન્તિ અત્થો. **ફાતિકમ્મં કત્વા**તિ અન્તમસો તંઅગ્ઘનકવાલિકાયપિ થાવરં વડ્ઢિકમ્મં કત્વા. **કુણ્ડિકા**તિ અયકુણ્ડિકા ચેવ તમ્બલોહકુણ્ડિકા ચ. **ભાજનીયકોટ્ઠાસમેવ ભજતી**તિ ભાજનીયપક્ખમેવ સેવતિ , ન તુ ગરુભણ્ડન્તિ અત્થો. કઞ્ચનકો પન ગરુભણ્ડમેવાતિ અધિપ્પાયો.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

ગરુભણ્ડવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

તિંસતિમો પરિચ્છેદો.

૩૧. ચોદનાદિવિનિચ્છયકથા

૨૩૦. એવં ગરુભણ્ડવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ ચોદનાદિવિનિચ્છયં કથેતું “**ચોદનાદિવિનિચ્છયોતિ એત્થ પના**”તિઆદિમાહ. તત્થ ચોદીયતે **ચોદના**, દોસારોપનન્તિ અત્થો. **આદિ**-સદ્દેન સારણાદયો સઙ્ગણ્હાતિ. વુત્તઞ્હેતં કમ્મક્ખન્ધકે (ચૂળવ॰ ૪, ૫) ‘‘ચોદેત્વા કતં હોતિ, સારેત્વા કતં હોતિ, આપત્તિં રોપેત્વા કતં હોતી’’તિ. “**ચોદેતું પન કો લભતિ, કો ન લભતી**”તિ ઇદં અનુદ્ધંસનાધિપ્પાયં વિનાપિ ચોદનાલક્ખણં દસ્સેતું વુત્તં. **સીલસમ્પન્નો**તિ ઇદં દુસ્સીલસ્સ વચનં અપ્પમાણન્તિ અધિપ્પાયેન વુત્તં. ભિક્ખુનીનં પન ભિક્ખું ચોદેતું અનિસ્સરત્તા ‘**ભિક્ખુનિમેવા**’તિ વુત્તં. સતિપિ ભિક્ખુનીનં ભિક્ખૂસુ અનિસ્સરભાવે તાહિ કતચોદનાપિ ચોદનારહત્તા ચોદનાયેવાતિ અધિપ્પાયેન “**પઞ્ચપિ સહધમ્મિકા લભન્તી**”તિ વુત્તં. **ભિક્ખુસ્સ સુત્વા ચોદેતી**તિઆદિના ચોદકો યેસં સુત્વા ચોદેતિ, તેસમ્પિ વચનં પમાણમેવાતિ સમ્પટિચ્છિતત્તા તેસં ચોદનાપિ રુહતેવાતિ દસ્સેતું ‘‘થેરો સુત્તં નિદસ્સેસી’’તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૩૮૫-૩૮૬) વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૩૮૬) પન ‘‘અમૂલકચોદનાપસઙ્ગેન સમૂલકચોદનાલક્ખણાદિં દસ્સેતું ‘**ચોદેતું પન કો લભતિ, કો ન લભતી**’તિઆદિ આરદ્ધં. ‘**ભિક્ખુસ્સ સુત્વા ચોદેતી**’તિઆદિસુત્તં યસ્મા યે ચોદકસ્સ અઞ્ઞેસં વિપત્તિં પકાસેન્તિ, તેપિ તસ્મિં ખણે ચોદકભાવે ઠત્વાવ પકાસેન્તિ, તેસઞ્ચ વચનં ગહેત્વા ઇતરોપિ યસ્મા ચોદેતુઞ્ચ અસમ્પટિચ્છન્તં તેહિ તિત્થિયસાવકપરિયોસાનેહિ પઠમચોદકેહિ સમ્પટિચ્છાપેતુઞ્ચ લભતિ, તસ્મા ઇધ સાધકભાવેન ઉદ્ધટન્તિ વેદિતબ્બ’’ન્તિ વુત્તં.

ગરુકાનં દ્વિન્નન્તિ પારાજિકસઙ્ઘાદિસેસાનં. **અવસેસાન**ન્તિ થુલ્લચ્ચયાદીનં પઞ્ચન્નં આપત્તીનં. **મિચ્છાદિટ્ઠિ** નામ ‘‘નત્થિ દિન્ન’’ન્તિઆદિનયપ્પવત્તા દસવત્થુકા દિટ્ઠિ. ‘‘અન્તવા લોકો અનન્તવા લોકો’’તિઆદિકા અન્તં ગણ્હાપકદિટ્ઠિ **અન્તગ્ગાહિકા** નામ. **આજીવહેતુ પઞ્ઞત્તાનં છન્ન**ન્તિ આજીવહેતુપિ આપજ્જિતબ્બાનં ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મે પારાજિકં, સઞ્ચરિત્તે સઙ્ઘાદિસેસો, ‘‘યો તે વિહારે વસતિ, સો અરહા’’તિ પરિયાયેન થુલ્લચ્ચયં, ભિક્ખુસ્સ પણીતભોજનવિઞ્ઞત્તિયા પાચિત્તિયં, ભિક્ખુનિયા પણીતભોજનવિઞ્ઞત્તિયા પાટિદેસનીયં, સૂપોદનવિઞ્ઞત્તિયા દુક્કટન્તિ ઇમેસં પરિવારે (પરિ॰ ૨૮૭) વુત્તાનં છન્નં. ન હેતા આપત્તિયો આજીવહેતુ એવ પઞ્ઞત્તા સઞ્ચરિત્તાદીનં અઞ્ઞથાપિ આપજ્જિતબ્બતો. આજીવહેતુપિ એતાસં આપજ્જનં સન્ધાય એવં વુત્તં, આજીવહેતુપિ પઞ્ઞત્તાનન્તિ અત્થો. દિટ્ઠિવિપત્તિઆજીવવિપત્તીહિ ચોદેન્તોપિ તમ્મૂલિકાય આપત્તિયા એવ ચોદેતિ.

‘‘કસ્મા મં ન વન્દસી’’તિ પુચ્છિતે ‘‘અસ્સમણોસિ, અસક્યપુત્તિયોસી’’તિ અવન્દનકારણસ્સ વુત્તત્તા અન્તિમવત્થું અજ્ઝાપન્નો ન વન્દિતબ્બોતિ વદન્તિ. ચોદેતુકામતાય એવ અવન્દિત્વા અત્તના વત્તબ્બસ્સ વુત્તમત્થં ઠપેત્વા અવન્દિયભાવે તં કારણં ન હોતીતિ ચૂળગણ્ઠિપદે મજ્ઝિમગણ્ઠિપદે ચ વુત્તં. અન્તિમવત્થુઅજ્ઝાપન્નસ્સ અવન્દિયેસુ અવુત્તત્તા તેન સદ્ધિં સયન્તસ્સ સહસેય્યાપત્તિયા અભાવતો, તસ્સ ચ પટિગ્ગહણસ્સ રુહનતો તદેવ યુત્તતરન્તિ વિઞ્ઞાયતિ. કિઞ્ચાપિ યાવ સો ભિક્ખુભાવં પટિજાનાતિ, તાવ વન્દિતબ્બો, યદા પન ‘‘અસ્સમણોમ્હી’’તિ પટિજાનાતિ, તદા ન વન્દિતબ્બોતિ અયમેત્થ વિસેસો વેદિતબ્બો. અન્તિમવત્થું અજ્ઝાપન્નસ્સ હિ ભિક્ખુભાવં પટિજાનન્તસ્સેવ ભિક્ખુભાવો, ન તતો પરં. ભિક્ખુભાવં અપ્પટિજાનન્તો હિ અનુપસમ્પન્નપક્ખં ભજતિ. યસ્મા આમિસં દેન્તો અત્તનો ઇચ્છિતટ્ઠાનેયેવ દેતિ, તસ્મા પટિપાટિયા નિસિન્નાનં યાગુભત્તાદીનિ દેન્તેન એકસ્સ ચોદેતુકામતાય અદિન્નેપિ ચોદના નામ ન હોતીતિ આહ “**ન તાવ તા ચોદના હોતી**”તિ.

૨૩૧. ચોદેતબ્બોતિ ચુદિતો, ચુદિતો એવ **ચુદિતકો**, અપરાધવન્તો પુગ્ગલો. ચોદેતીતિ **ચોદકો**, અપરાધપકાસકો. ચુદિતકો ચ ચોદકો ચ ચુદિતકચોદકા. **ઉબ્બાહિકાયા**તિ ઉબ્બહન્તિ વિયોજેન્તિ એતાય અલજ્જીનં તજ્જનિં વા કલહં વાતિ ઉબ્બાહિકા, સઙ્ઘસમ્મુતિ, તાય. વિનિચ્છિનનં નામ તાય સમ્મતભિક્ખૂહિ વિનિચ્છિનનમેવ. અલજ્જુસ્સન્નાય હિ પરિસાય સમથક્ખન્ધકે આગતેહિ દસહઙ્ગેહિ સમન્નાગતા દ્વે તયો ભિક્ખૂ તત્થેવ વુત્તાય ઞત્તિદુતિયકમ્મવાચાય સમ્મન્નિતબ્બા. વુત્તઞ્હેતં સમથક્ખન્ધકે (ચૂળવ॰ ૨૩૧-૨૩૨) –

‘‘તેહિ ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂહિ તસ્મિં અધિકરણે વિનિચ્છિયમાને અનન્તાનિ ચેવ ભસ્સાનિ જાયન્તિ, ન ચેકસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો વિઞ્ઞાયતિ . અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, એવરૂપં અધિકરણં ઉબ્બાહિકાય વૂપસમેતું. દસહઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ ઉબ્બાહિકાય સમ્મન્નિતબ્બો, સીલવા હોતિ, પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરતિ આચારગોચરસમ્પન્નો અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ , બહુસ્સુતો હોતિ સુતધરો સુતસન્નિચયો, યે તે ધમ્મા આદિકલ્યાણા મજ્ઝેકલ્યાણા પરિયોસાનકલ્યાણા સાત્થં સબ્યઞ્જનં કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં અભિવદન્તિ, તથારૂપસ્સ ધમ્મા બહુસ્સુતા હોન્તિ ધાતા વચસા પરિચિતા મનસાનુપેક્ખિતા દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા, ઉભયાનિ ખો પનસ્સ પાતિમોક્ખાનિ વિત્થારેન સ્વાગતાનિ હોન્તિ સુવિભત્તાનિ સુપ્પવત્તીનિ સુવિનિચ્છિતાનિ સુત્તસો અનુબ્યઞ્જનસો, વિનયે ખો પન છેકો હોતિ અસંહીરો, પટિબલો હોતિ ઉભો અત્થપચ્ચત્થિકે અસ્સાસેતું સઞ્ઞાપેતું નિજ્ઝાપેતું પેક્ખેતું પસ્સેતું પસાદેતું, અધિકરણસમુપ્પાદવૂપસમકુસલો હોતિ, અધિકરણં જાનાતિ, અધિકરણસમુદયં જાનાતિ, અધિકરણનિરોધં જાનાતિ, અધિકરણનિરોધગામિનિપટિપદં જાનાતિ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઇમેહિ દસહઙ્ગેહિ સમન્નાગતં ભિક્ખું ઉબ્બાહિકાય સમ્મન્નિતું.

‘‘એવઞ્ચ પન, ભિક્ખવે, સમ્મન્નિતબ્બો. પઠમં ભિક્ખુ યાચિતબ્બો, યાચિત્વા બ્યત્તેન ભિક્ખુના પટિબલેન સઙ્ઘો ઞાપેતબ્બો –

‘‘સુણાતુ મે, ભન્તે, સઙ્ઘો, અમ્હાકં ઇમસ્મિં અધિકરણે વિનિચ્છિયમાને અનન્તાનિ ચેવ ભસ્સાનિ જાયન્તિ, ન ચેકસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો વિઞ્ઞાયતિ. યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, સઙ્ઘો ઇત્થન્નામઞ્ચ ઇત્થન્નામઞ્ચ ભિક્ખું સમ્મન્નેય્ય ઉબ્બાહિકાય ઇમં અધિકરણં વૂપસમેતું, એસા ઞત્તિ.

‘‘સુણાતુ મે, ભન્તે, સઙ્ઘો, અમ્હાકં ઇમસ્મિં અધિકરણે વિનિચ્છિયમાને અનન્તાનિ ચેવ ભસ્સાનિ જાયન્તિ, ન ચેકસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો વિઞ્ઞાયતિ. સઙ્ઘો ઇત્થન્નામઞ્ચ ઇત્થન્નામઞ્ચ ભિક્ખું સમ્મન્નતિ ઉબ્બાહિકાય ઇમં અધિકરણં વૂપસમેતું. યસ્સાયસ્મતો ખમતિ ઇત્થન્નામસ્સ ચ ઇત્થન્નામસ્સ ચ ભિક્ખુનો સમ્મુતિ ઉબ્બાહિકાય ઇમં અધિકરણં વૂપસમેતું, સો તુણ્હસ્સ. યસ્સ નક્ખમતિ, સો ભાસેય્ય.

‘‘સમ્મતો સઙ્ઘેન ઇત્થન્નામો ચ ઇત્થન્નામો ચ ભિક્ખુ ઉબ્બાહિકાય ઇમં અધિકરણં વૂપસમેતું, ખમતિ સઙ્ઘસ્સ, તસ્મા તુણ્હી, એવમેતં ધારયામી’’તિ.

તેહિ ચ સમ્મતેહિ વિસું વા નિસીદિત્વા તસ્સા એવ વા પરિસાય ‘‘અઞ્ઞેહિ ન કિઞ્ચિ કથેતબ્બ’’ન્તિ સાવેત્વા તં અધિકરણં વિનિચ્છિતબ્બં. **તુમ્હાક**ન્તિ ચુદિતકચોદકે સન્ધાય વુત્તં.

“**કિમ્હીતિ** કિસ્મિં વત્થુસ્મિં. **કિમ્હિ નમ્પિ ન જાનાસીતિ** કિમ્હિ નન્તિ વચનમ્પિ ન જાનાસિ. **નાસ્સ અનુયોગો દાતબ્બોતિ** નાસ્સ પુચ્છા પટિપુચ્છા દાતબ્બા’’તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૩૮૫-૩૮૬) વુત્તં, વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૩૮૬) પન – **કિમ્હીતિ** કિસ્મિં વત્થુસ્મિં, કતરવિપત્તિયન્તિ અત્થો. **કિમ્હિ નં નામાતિ** ઇદં ‘‘કતરાય વિપત્તિયા એતં ચોદેસી’’તિ યાય કાયચિ વિઞ્ઞાયમાનાય ભાસાય વુત્તેપિ ચોદકસ્સ વિનયે અપકતઞ્ઞુતાય ‘‘સીલાચારદિટ્ઠિઆજીવવિપત્તીસુ કતરાયાતિ મં પુચ્છતી’’તિ વિઞ્ઞાતું અસક્કોન્તસ્સ પુચ્છા, ન પન ‘‘કિમ્હી’’તિઆદિપદત્થમત્તં અજાનન્તસ્સ. ન હિ અનુવિજ્જકો ચોદકં બાલં અપરિચિતભાસાય ‘‘કિમ્હિ ન’’ન્તિ પુચ્છતિ. **કિમ્હિ નમ્પિ ન જાનાસીતિ** ઇદમ્પિ વચનમત્તં સન્ધાય વુત્તં ન હોતિ. ‘‘કતરવિપત્તિયા’’તિ વુત્તે ‘‘અસુકાય વિપત્તિયા’’તિ વત્તુમ્પિ ‘‘ન જાનાસી’’તિ વચનસ્સ અધિપ્પાયમેવ સન્ધાય વુત્તન્તિ ગહેતબ્બં. તેનેવ વક્ખતિ ‘‘નાસ્સ અનુયોગો દાતબ્બો’’તિ.

‘‘**તસ્સ નયો દાતબ્બો**’’તિ **તસ્સાતિ** બાલસ્સ લજ્જિસ્સ. ‘‘તસ્સ નયો દાતબ્બો’’તિ વત્વા ચ ‘‘કિમ્હિ નં ચોદેસીતિ સીલવિપત્તિયા’’તિઆદિ અધિપ્પાયપ્પકાસનમેવ નયદાનં વુત્તં, ન પન **કિમ્હિ-નં-પદાનં**પરિયાયમત્તદસ્સનં. ન હિ બાલો ‘‘કતરવિપત્તિયં નં ચોદેસી’’તિ ઇમસ્સ વચનસ્સ અત્થે ઞાતેપિ વિપત્તિપ્પભેદં, અત્તના ચોદિયમાનં વિપત્તિસરૂપઞ્ચ જાનિતું સક્કોતિ, તસ્મા તેનેવ અજાનનેન અલજ્જી અપસાદેતબ્બો. **કિમ્હિ નન્તિ** ઇદમ્પિ ઉપલક્ખણમત્તં. અઞ્ઞેન વા યેન કેનચિ આકારેન અવિઞ્ઞુતં પકાસેત્વા વિસ્સજ્જેતબ્બોવ. ‘‘દુમ્મઙ્કૂનં પુગ્ગલાનં નિગ્ગહાયા’’તિઆદિવચનતો ‘‘**અલજ્જીનિગ્ગહત્થાય...પે॰... પઞ્ઞત્ત**’’ન્તિ વુત્તં. **એહિતીતિ** એતિ, **હિ**-કારો એત્થ આગમો દટ્ઠબ્બો, આગમિસ્સતીતિ અત્થો. **દિટ્ઠસન્તાનેનાતિ** દિટ્ઠનિયામેન. **અલજ્જિસ્સ પટિઞ્ઞાય એવ કાતબ્બન્તિ** વચનપટિવચનક્કમેનેવ દોસે આવિભૂતેપિ અલજ્જિસ્સ ‘‘અસુદ્ધો અહ’’ન્તિ દોસસમ્પટિચ્છનપટિઞ્ઞાય એવ આપત્તિયા કાતબ્બન્તિ અત્થો. કેચિ પન ‘‘અલજ્જિસ્સ એતં નત્થીતિ સુદ્ધપટિઞ્ઞાય એવ અનાપત્તિયા કાતબ્બન્તિ અયમેત્થ અત્થો સઙ્ગહિતો’’તિ વદન્તિ, તં ન યુત્તં અનુવિજ્જકસ્સેવ નિરત્થકત્તાપત્તિતો, ચોદકેનેવ અલજ્જિપટિઞ્ઞાય ઠાતબ્બતો. દોસોપગમપટિઞ્ઞા એવ હિ ઇધ પટિઞ્ઞાતિ અધિપ્પેતા, તેનેવ વક્ખતિ ‘‘એતમ્પિ નત્થિ, એતમ્પિ નત્થીતિ પટિઞ્ઞં ન દેતી’’તિઆદિ.

તદત્થદીપનત્થન્તિ અલજ્જિસ્સ દોસે આવિભૂતેપિ તસ્સ દોસોપગમપટિઞ્ઞાય એવ કાતબ્બતાદીપનત્થં. વિવાદવત્થુસઙ્ખાતે અત્થે પચ્ચત્થિકા **અત્થપચ્ચત્થિકા. સઞ્ઞં દત્વાતિ** તેસં કથાપચ્છેદત્થં અભિમુખકરણત્થઞ્ચ સઞ્ઞં કત્વા. **વિનિચ્છિનિતું અનનુચ્છવિકોતિ** અસુદ્ધોતિ સઞ્ઞાય ચોદકપક્ખે પવિટ્ઠત્તા અનુવિજ્જકભાવતો બહિભૂતત્તા અનુવિજ્જિતું અસક્કુણેય્યત્તં સન્ધાય વુત્તં. સન્દેહે એવ હિ સતિ અનુવિજ્જિતું સક્કા, અસુદ્ધલદ્ધિયા પન સતિ ચુદિતકેન વુત્તં સબ્બં અસચ્ચતોપિ પટિભાતિ, કથં તત્થ અનુવિજ્જના સિયાતિ.

તથા નાસિતકોવ ભવિસ્સતીતિ ઇમિના વિનિચ્છયમ્પિ અદત્વા સઙ્ઘતો વિયોજનં નામ લિઙ્ગનાસના વિય અયમ્પિ એકો નાસનપ્પકારોતિ દસ્સેતિ. **એકસમ્ભોગપરિભોગાતિ** ઇદં અત્તનો સન્તિકા તેસં વિમોચનત્થં વુત્તં, ન પન તેસં અઞ્ઞમઞ્ઞસમ્ભોગે યોજનત્થં.

વિરદ્ધં હોતીતિ સઞ્ચિચ્ચ આપત્તિં આપન્નો હોતિ. **આદિતો પટ્ઠાય અલજ્જી નામ નત્થીતિ** ઇદં ‘‘પક્ખાનં અનુરક્ખણત્થાય પટિઞ્ઞં ન દેતી’’તિ ઇમસ્સ અલજ્જીલક્ખણસમ્ભવસ્સ કરણવચનં. પટિચ્છાદિતકાલતો પટ્ઠાય અલજ્જી નામ એવ, પુરિમો લજ્જિભાવો ન રક્ખતીતિ અત્થો. **પટિઞ્ઞં ન દેતીતિ** ‘‘સચે મયા કતદોસં વક્ખામિ, મય્હં અનુવત્તકા ભિજ્જિસ્સન્તી’’તિ પટિઞ્ઞં ન દેતિ. **ઠાને ન તિટ્ઠતીતિ** લજ્જિટ્ઠાને ન તિટ્ઠતિ, કાયવાચાસુ

વીતિક્કમો હોતિ એવાતિ અધિપ્પાયો. તેનાહ “**વિનિચ્છયો ન દાતબ્બો**”તિ, પુબ્બે પક્ખિકાનં પટિઞ્ઞાય વૂપસમિતસ્સપિ અધિકરણસ્સ દુવૂપસન્તતાય અયમ્પિ તથા નાસિતકોવ ભવિસ્સતીતિ અધિપ્પાયો.

૨૩૨. અદિન્નાદાનવત્થું વિનિચ્છિનન્તેન પઞ્ચવીસતિ અવહારા સાધુકં સલ્લક્ખેતબ્બાતિ એત્થ **પઞ્ચવીસતિ અવહારા** નામ પઞ્ચ પઞ્ચકાનિ, તત્થ **પઞ્ચ પઞ્ચકાનિ** નામ નાનાભણ્ડપઞ્ચકં એકભણ્ડપઞ્ચકં સાહત્થિકપઞ્ચકં પુબ્બપયોગપઞ્ચકં થેય્યાવહારપઞ્ચકન્તિ. તથા હિ વુત્તં કઙ્ખાવિતરણિયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ દુતિયપારાજિકવણ્ણના) ‘‘તે પન અવહારા પઞ્ચ પઞ્ચકાનિ સમોધાનેત્વા સાધુકં સલ્લક્ખેતબ્બા’’તિઆદિ. તત્થ નાનાભણ્ડપઞ્ચકએકભણ્ડપઞ્ચકાનિ પદભાજને (પારા॰ ૯૨) વુત્તાનં ‘‘આદિયેય્ય, હરેય્ય, અવહરેય્ય, ઇરિયાપથં વિકોપેય્ય, ઠાના ચાવેય્યા’’તિ ઇમેસં પદાનં વસેન લબ્ભન્તિ. તથા હિ વુત્તં પોરાણેહિ –

‘‘આદિયન્તો હરન્તોવ;
હરન્તો ઇરિયાપથં;
વિકોપેન્તો તથા ઠાના;
ચાવેન્તોપિ પરાજિકો’’તિ.

તત્થ નાનાભણ્ડપઞ્ચકં સવિઞ્ઞાણકઅવિઞ્ઞાણકવસેન દટ્ઠબ્બં, ઇતરં સવિઞ્ઞાણકવસેનેવ. કથં? **આદિયેય્યા**તિ આરામં અભિયુઞ્જતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. સામિકસ્સ વિમતિં ઉપ્પાદેતિ, આપત્તિ થુલ્લચ્ચયસ્સ. સામિકો ‘‘ન મય્હં ભવિસ્સતી’’તિ ધુરં નિક્ખિપતિ, આપત્તિ પારાજિકસ્સ. **હરેય્યા**તિ અઞ્ઞસ્સ ભણ્ડં હરન્તો સીસે ભારં થેય્યચિત્તો આમસતિ, દુક્કટં. ફન્દાપેતિ, થુલ્લચ્ચયં. ખન્ધં ઓરોપેતિ, પારાજિકં. **અવહરેય્યા**તિ ઉપનિક્ખિત્તં ભણ્ડં ‘‘દેહિ મે ભણ્ડ’’ન્તિ વુચ્ચમાનો ‘‘નાહં ગણ્હામી’’તિ ભણતિ, દુક્કટં. સામિકસ્સ વિમતિં ઉપ્પાદેતિ, થુલ્લચ્ચયં. સામિકો ‘‘ન મય્હં ભવિસ્સતી’’તિ ધુરં નિક્ખિપતિ, પારાજિકં. **ઇરિયાપથં વિકોપેય્યા**તિ ‘‘સહભણ્ડહારકં નેસ્સામી’’તિ પઠમં પાદં અતિક્કામેતિ, થુલ્લચ્ચયં. દુતિયં પાદં અતિક્કામેતિ, પારાજિકં. **ઠાના ચાવેય્યા**તિ થલટ્ઠં ભણ્ડં થેય્યચિત્તો આમસતિ, દુક્કટં. ફન્દાપેતિ, થુલ્લચ્ચયં. ઠાના ચાવેતિ, પારાજિકં. એવં તાવ નાનાભણ્ડપઞ્ચકં વેદિતબ્બં. સસ્સામિકસ્સ પન દાસસ્સ વા તિરચ્છાનગતસ્સ વા યથાવુત્તેન અભિયોગાદિના નયેન આદિયનહરણ અવહરણ ઇરિયાપથવિકોપન ઠાનાચાવનવસેન **એકભણ્ડપઞ્ચકં** વેદિતબ્બં. તેનાહુ પોરાણા –

‘‘તત્થ નાનેકભણ્ડાનં, પઞ્ચકાનં વસા પન;
આદિયનાદિપઞ્ચકા, દુવિધાતિ ઉદીરિતા’’તિ.

કતમં **સાહત્થિકપઞ્ચકં**? સાહત્થિકો આણત્તિકો નિસ્સગ્ગિયો અત્થસાધકો ધુરનિક્ખેપોતિ. તથા હિ વુત્તં –

‘‘સાહત્થાણત્તિકો ચેવ, નિસ્સગ્ગિયોત્થસાધકો;
ધુરનિક્ખેપકો ચાતિ, ઇદં સાહત્થપઞ્ચક’’ન્તિ.

તત્થ **સાહત્થિકો** નામ પરસ્સ ભણ્ડં સહત્થા અવહરતિ. **આણત્તિકો** નામ ‘‘અસુકસ્સ ભણ્ડં અવહરા’’તિ અઞ્ઞં આણાપેતિ. **નિસ્સગ્ગિયો** નામ સુઙ્કઘાતપરિકપ્પિતોકાસાનં અન્તો ઠત્વા બહિ પાતનં. **અત્થસાધકો** નામ ‘‘અસુકસ્સ ભણ્ડં યદા સક્કોસિ, તદા તં અવહરા’’તિ આણાપેતિ. તત્થ સચે પરો અનન્તરાયિકો હુત્વા તં અવહરતિ, આણાપકસ્સ આણત્તિક્ખણેયેવ પારાજિકં. પરસ્સ વા પન તેલકુમ્ભિયા પાદગ્ઘનકં તેલં અવસ્સં પિવનકાનિ

ઉપાહનાદીનિ પક્ખિપતિ , હત્થતો મુત્તમત્તેયેવ પારાજિકં. **ધુરનિક્ખેપો** પન આરામાભિયોગઉપનિક્ખિત્તભણ્ડવસેન વેદિતબ્બો. તાવકાલિકભણ્ડદેય્યાનિ અદેન્તસ્સપિ એસેવ નયોતિ ઇદં સાહત્થિકપઞ્ચકં.

કતમં **પુબ્બપયોગપઞ્ચકં**? પુબ્બપયોગો સહપયોગો સંવિદાવહારો સઙ્કેતકમ્મં નિમિત્તકમ્મન્તિ. તેન વુત્તં –

> ‘‘પુબ્બસહપયોગો ચ, સંવિદાહરણં તથા;
> સઙ્કેતકમ્મં નિમિત્તં, ઇદં સાહત્થપઞ્ચક’’ન્તિ.

તત્થ આણત્તિવસેન **પુબ્બપયોગો** વેદિતબ્બો. ઠાનાચાવનવસેન, ખિલાદીનિ સઙ્કામેત્વા ખેત્તાદિગ્ગહણવસેન ચ **સહપયોગો** વેદિતબ્બો. **સંવિદાવહારો** નામ ‘‘અસુકં નામ ભણ્ડં અવહરિસ્સામા’’તિ સંવિદહિત્વા સમ્મન્તયિત્વા અવહરણં. એવં સંવિદહિત્વા ગતેસુ હિ એકેનપિ તસ્મિં ભણ્ડે ઠાના ચાવિતે સબ્બેસં અવહારો હોતિ. **સઙ્કેતકમ્મં** નામ સઞ્જાનનકમ્મં. સચે હિ પુરેભત્તાદીસુ યં કિઞ્ચિ કાલં પરિચ્છિન્દિત્વા ‘‘અસુકસ્મિં કાલે ઇત્થન્નામં ભણ્ડં અવહરા’’તિ વુત્તો સઙ્કેતતો અપચ્છા અપુરે તં અવહરતિ, સઙ્કેતકારકસ્સ સઙ્કેતકરણક્ખણેયેવ અવહારો. **નિમિત્તકમ્મં** નામ સઞ્ઞુપ્પાદનત્થં અક્ખિનિખણનાદિનિમિત્તકરણં . સચે હિ એવં કતનિમિત્તતો અપચ્છા અપુરે ‘‘યં અવહરા’’તિ વુત્તો, તં અવહરતિ, નિમિત્તકારકસ્સ નિમિત્તક્ખણેયેવ અવહારોતિ ઇદં પુબ્બપયોગપઞ્ચકં.

કતમં **થેય્યાવહારપઞ્ચકં**? થેય્યાવહારો પસય્હાવહારો પરિકપ્પાવહારો પટિચ્છન્નાવહારો કુસાવહારોતિ. તેન વુત્તં –

> ‘‘થેય્યા પસય્હા પરિકપ્પા, પટિચ્છન્ના કુસા તથા;
> અવહારા ઇમે પઞ્ચ, થેય્યાવહારપઞ્ચક’’ન્તિ.

તત્થ યો સન્ધિચ્છેદાદીનિ કત્વા અદિસ્સમાનો અવહરતિ, કૂટતુલાકૂટમાનકૂટકહાપણાદીહિ વા વઞ્ચેત્વા ગણ્હાતિ, તસ્સેવં ગણ્હતો અવહારો **થેય્યાવહારો**તિ વેદિતબ્બો. યો પન પસય્હ બલક્કારેન પરેસં સન્તકં ગણ્હાતિ ગામઘાતકાદયો વિય, અત્તનો પત્તબલિતો વા વુત્તનયેનેવ અધિકં ગણ્હાતિ રાજભટાદયો વિય, તસ્સેવં ગણ્હતો અવહારો **પસય્હાવહારો**તિ વેદિતબ્બો. પરિકપ્પેત્વા ગહણં પન **પરિકપ્પાવહારો** નામ.

સો ભણ્ડોકાસસ્સ વસેન દુવિધો. તત્રાયં **ભણ્ડપરિકપ્પો** – સાટકત્થિકો અન્તોગબ્ભં પવિસિત્વા ‘‘સચે સાટકો ભવિસ્સતિ, ગણ્હિસ્સામિ. સચે સુત્તં, ન ગણ્હિસ્સામી’’તિ પરિકપ્પેત્વા અન્ધકારે પસિબ્બકં ગણ્હાતિ. તત્ર ચે સાટકો હોતિ, ઉદ્ધારેયેવ પારાજિકં. સુત્તઞ્ચે હોતિ, રક્ખતિ. બહિ નીહરિત્વા મુઞ્ચિત્વા ‘‘સુત્ત’’ન્તિ ઞત્વા પુન આહરિત્વા ઠપેતિ, રક્ખતિયેવ. ‘‘સુત્ત’’ન્તિ ઞત્વાપિ યં લદ્ધં, તં ગહેતબ્બન્તિ ગચ્છતિ, પદવારેન કારેતબ્બો. ભૂમિયં ઠપેત્વા ગણ્હાતિ, ઉદ્ધારે પારાજિકં. ‘‘ચોરો ચોરો’’તિ અનુબન્ધો છડ્ડેત્વા પલાયતિ, રક્ખતિ. સામિકા દિસ્વા ગણ્હન્તિ, રક્ખતિયેવ. અઞ્ઞો ચે ગણ્હાતિ, ભણ્ડદેય્યં. સામિકેસુ નિવત્તન્તેસુ સયં દિસ્વા પંસુકૂલસઞ્ઞાય ‘‘પગેવેતં મયા ગહિતં, મમ દાનિ સન્તક’’ન્તિ ગણ્હન્તસ્સપિ ભણ્ડદેય્યમેવ. તત્થ ય્વાયં ‘‘સચે સાટકો ભવિસ્સતિ, ગણ્હિસ્સામી’’તિઆદિના નયેન પવત્તો પરિકપ્પો, અયં ભણ્ડપરિકપ્પો નામ. **ઓકાસપરિકપ્પો** પન એવં વેદિતબ્બો – એકચ્ચો પન પરપરિવેણાદીનિ પવિટ્ઠો કિઞ્ચિ લોભનેય્યભણ્ડં દિસ્વા ગબ્ભદ્વારપમુખહેટ્ઠા પાસાદદ્વારકોટ્ઠકરુક્ખમૂલાદિવસેન પરિચ્છેદં કત્વા ‘‘સચે મં એત્થન્તરે પસ્સિસ્સન્તિ, દટ્ઠુકામતાય ગહેત્વા

વિચરન્તો વિય દસ્સામિ. નો ચે પસ્સિસ્સન્તિ , હરિસ્સામી''તિ પરિકપ્પેતિ, તસ્સ તં આદાય પરિકપ્પિતપરિચ્છેદં અતિક્કન્તમત્તે અવહારો હોતિ. ઇતિ ટ્વાયં વુત્તનયેનેવ પવત્તો પરિકપ્પો, અયં ઓકાસપરિકપ્પો નામ. એવમિમેસં દ્વિન્નં પરિકપ્પાનં વસેન પરિકપ્પેત્વા ગણ્હતો અવહારો પરિકપ્પાવહારોતિ વેદિતબ્બો.

પટિચ્છાદેત્વા પન અવહરણં **પટિચ્છન્નાવહારો**. સો એવં વેદિતબ્બો – યો ભિક્ખુ ઉય્યાનાદીસુ પરેસં ઓમુઞ્ચિત્વા ઠપિતં અઙ્ગુલિમુદ્દિકાદિં દિસ્વા ''પચ્છા ગણ્હિસ્સામી''તિ પંસુના વા પણ્ણેન વા પટિચ્છાદેતિ, તસ્સ એત્તાવતા ઉદ્ધારો નત્થીતિ ન તાવ અવહારો હોતિ. યદા પન સામિકા વિચિનન્તા અપસ્સિત્વા ''સ્વે જાનિસ્સામા''તિ સાલયાવ ગતા હોન્તિ, અથસ્સ તં ઉદ્ધરતો ઉદ્ધારે અવહારો. ''પટિચ્છન્નકાલેયેવ એતં મમ સન્તક''ન્તિ સકસઞ્ઞાય વા ''ગતાદાનિ તે, છડ્ડિતભણ્ડં ઇદ''ન્તિ પંસુકૂલસઞ્ઞાય વા ગણ્હન્તસ્સ પન ભણ્ડદેય્યં. તેસુ દુતિયતતિયદિવસે આગન્ત્વા વિચિનિત્વા અદિસ્વા ધુરનિક્ખેપં કત્વા ગતેસુપિ ગહિતં ભણ્ડદેય્યમેવ. પચ્છા ઞત્વા ચોદિયમાનસ્સ અદદતો સામિકાનં ધુરનિક્ખેપે અવહારો હોતિ. કસ્મા? યસ્મા તસ્સ પયોગેન તેહિ ન દિટ્ઠં. યો પન તથારૂપં ભણ્ડં યથાઠાને ઠિતંયેવ અપ્પટિચ્છાદેત્વા થેય્યચિત્તો પાદેન અક્કમિત્વા કદ્દમે વા વાલિકાય વા પવેસેતિ, તસ્સ પવેસિતમત્તેયેવ અવહારો.

કુસં સઙ્કામેત્વા પન અવહરણં **કુસાવહારો** નામ. સોપિ એવં વેદિતબ્બો – યો ભિક્ખુ વિલીવમયં વા તાલપણ્ણમયં વા કતસઞ્ઞાણં યં કિઞ્ચિ કુસં પાતેત્વા ચીવરે ભાજિયમાને અત્તનો કોટ્ઠાસસ્સ સમીપે ઠિતં સમગ્ઘતરં વા મહગ્ઘતરં વા સમસમં વા અગ્ઘેન પરસ્સ કોટ્ઠાસં હરિતુકામો અત્તનો કોટ્ઠાસે પતિતં કુસં પરસ્સ કોટ્ઠાસે પાતેતુકામતાય ઉદ્ધરતિ, રક્ખતિ તાવ. પરસ્સ કોટ્ઠાસે પાતિતે રક્ખતેવ. યદા પન તસ્મિં પતિતે પરસ્સ કોટ્ઠાસતો પરસ્સ કુસં ઉદ્ધરતિ, ઉદ્ધટમત્તે અવહારો. સચે પઠમતરં પરસ્સ કોટ્ઠાસતો કુસં ઉદ્ધરતિ, અત્તનો કોટ્ઠાસે પાતેતુકામતાય ઉદ્ધારે રક્ખતિ, પાતનેપિ રક્ખતિ. અત્તનો કોટ્ઠાસતો પન અત્તનો કુસં ઉદ્ધરતો ઉદ્ધારેયેવ રક્ખતિ, તં ઉદ્ધરિત્વા પરકોટ્ઠાસે પાતેન્તસ્સ હત્થતો મુત્તમત્તે અવહારો હોતિ, અયં કુસાવહારો. અયમેત્થ સઙ્ખેપો, વિત્થારો પન સમન્તપાસાદિકતો (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૯૨) ગહેતબ્બો.

તુલયિત્વાતિ ઉપપરિક્ખિત્વા.

સામીચીતિ વત્તં, આપત્તિ પન નત્થીતિ અધિપ્પાયો.

મહાજનસમ્મદ્દોતિ મહાજનસઙ્ખોભો. **ભટ્ઠે જનકાયે**તિ અપગતે જનકાયે. ''**ઇદઞ્ચ કાસાવં અત્તનો સન્તકં કત્વા એતસ્સેવ ભિક્ખુનો દેહી**''તિ કિં કારણા એવમાહ? ચીવરસ્સામિકેન ધુરનિક્ખેપો કતો, તસ્મા તસ્સ અદિન્નં ગહેતું ન વટ્ટતિ. અવહારકોપિ વિપ્પટિસારસ્સ ઉપ્પન્નકાલતો પટ્ઠાય ચીવરસ્સામિકં પરિયેસન્તો વિચરતિ ''દસ્સામી''તિ, ચીવરસ્સામિકેન ચ ''મમેત''ન્તિ વુત્તે એતેનપિ અવહારકેન આલયો પરિચ્ચત્તો, તસ્મા એવમાહ. યદિ એવં ચીવરસ્સામિકોયેવ ''અત્તનો સન્તકં ગણ્હાહી''તિ કસ્મા ન વુત્તોતિ? ઉભિન્નં કુક્કુચ્ચવિનોદનત્થં. કથં? અવહારકસ્સ ''મયા સહત્થેન ન દિન્નં, ભણ્ડદેય્યમેત''ન્તિ કુક્કુચ્ચં ઉપ્પજ્જેય્ય , ઇતરસ્સ ''મયા પઠમં ધુરનિક્ખેપં કત્વા પચ્છા અદિન્નં ગહિત''ન્તિ કુક્કુચ્ચં ઉપ્પજ્જેય્યાતિ.

સમગ્ઘન્તિ અપ્પગ્ઘં.

દારુઅત્થં ફરતીતિ દારૂહિ કત્તબ્બકિચ્ચં સાધેતિ. **મયિ સન્તે**તિઆદિ સબ્બં રઞ્ઞા પસાદેન વુત્તં, થેરેન પન ‘‘અનનુચ્છવિકં કત’’ન્તિ ન મઞ્ઞિતબ્બં.

એકદિવસં દન્તકટ્ઠચ્છેદનાદિના યા અયં અગ્ઘહાનિ વુત્તા, સા ભણ્ડસ્સામિના કિણિત્વા ગહિતમેવ સન્ધાય વુત્તા. સબ્બં પનેતં અટ્ઠકથાચરિયપ્પમાણેન ગહેતબ્બં. પાસાણઞ્ચ સક્ખરઞ્ચ **પાસાણસક્ખરં**.

‘‘ધારેય્ય અત્થં વિચક્ખણો’’તિ ઇમસ્સેવ વિવરણં ‘‘**આપત્તિં વા અનાપત્તિં વા**’’તિઆદિ. ‘‘સિક્ખાપદં સમં તેના’’તિ ઇતો પુબ્બે એકા ગાથા –

‘‘દુતિયં અદુતિયેન, યં જિનેન પકાસિતં;
પરાજિતકિલેસેન, પારાજિકપદં ઇધા’’તિ.

તાય સદ્ધિં ઘટેત્વા અદુતિયેન પરાજિતકિલેસેન જિનેન દુતિયં યં ઇદં પારાજિકપદં પકાસિતં, ઇધ તેન સમં અનેકનયવોકિણ્ણં ગમ્ભીરત્થવિનિચ્છયં અઞ્ઞં કિઞ્ચિ સિક્ખાપદં ન વિજ્જતીતિ યોજના. તત્થ **પરાજિતકિલેસેના**તિ સન્તાને પુન અનુપ્પત્તિધમ્મતાપાદને ચતૂહિ મગ્ગઞાણેહિ સહ વાસનાય સમુચ્છિન્નસબ્બકિલેસેન. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૧૫૯) પન ‘‘**પરાજિતકિલેસેના**તિ વિજિતકિલેસેન, નિકિલેસેનાતિ અત્થો’’તિ વુત્તં. **ઇધા**તિ ઇમસ્મિં સાસને.

તેનાતિ તેન દુતિયપારાજિકસિક્ખાપદેન. **અત્થો** નામ પાળિઅત્થો. **વિનિચ્છયો** નામ પાળિમુત્તવિનિચ્છયો. અત્થો ચ વિનિચ્છયો ચ **અત્થવિનિચ્છયા**, તે ગમ્ભીરા યસ્મિન્તિ **ગમ્ભીરત્થવિનિચ્છયં** . **વત્થુમ્હિ ઓતિણ્ણે**તિ ચોદનાવસેન વા અત્તનાવ અત્તનો વીતિક્કમારોચનવસેન વા સઙ્ઘમજ્ઝે અદિન્નાદાનવત્થુસ્મિં ઓતિણ્ણે. **એત્થા**તિ ઓતિણ્ણે વત્થુસ્મિં. **વિનિચ્છયો**તિ આપત્તાનાપત્તિનિયમનં. **અવત્વાવા**તિ ‘‘ત્વં પારાજિકં આપન્નો’’તિ અવત્વાવ. **કપ્પિયેપિ ચ વત્થુસ્મિ**ન્તિ અત્તના ગહેતું કપ્પિયે માતુપિતુઆદિસન્તકેપિ વત્થુસ્મિં. **લહુવત્તિનો**તિ થેય્યચિત્તુપ્પાદેન લહુપરિવત્તિનો. **આસીવિસ**ન્તિ સીઘમેવ સકલસરીરે ફરણસમત્થવિસં.

૨૩૩. પકતિમનુસ્સેહિ ઉત્તરિતરાનં બુદ્ધાદિઉત્તમપુરિસાનં અધિગમધમ્મોતિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મો, તસ્સ પરેસં આરોચનં **ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મારોચનં**. તં વિનિચ્છિનન્તેન છ ઠાનાનિ સોધેતબ્બાનીતિ યોજના. તત્થ **કિં તે અધિગત**ન્તિ અધિગમપુચ્છા. **કિન્તિ તે અધિગત**ન્તિ ઉપાયપુચ્છા. **કદા તે અધિગત**ન્તિ કાલપુચ્છા. **કત્થ તે અધિગત**ન્તિ ઓકાસપુચ્છા. **કતમે તે કિલેસા પહીના**તિ પહીનકિલેસપુચ્છા. **કતમેસં ત્વં ધમ્માનં લાભી**તિ પટિલદ્ધધમ્મપુચ્છા. ઇદાનિ તમેવ છટ્ઠાનવિસોધનં વિત્થારેતુમાહ ‘‘**સચે હી**’’તિઆદિ. તત્થ **એત્તાવતા**તિ એત્તકેન બ્યાકરણવચનમત્તેન ન સક્કારો કાતબ્બો. બ્યાકરણઞ્હિ એકસ્સ અયાથાવતોપિ હોતીતિ. **ઇમેસુ છસુ ઠાનેસુ સોધનત્થં એવં વત્તબ્બો**તિ યથા નામ જાતરૂપપતિરૂપકમ્પિ જાતરૂપં વિય ખાયતીતિ જાતરૂપં નિઘંસનતાપનછેદનેહિ સોધેતબ્બં, એવમેવ ઇદાનેવ વુત્તેસુ છસુ ઠાનેસુ પક્ખિપિત્વા સોધનત્થં વત્તબ્બો. **વિમોક્ખાદીસૂ**તિ **આદિ**-સદ્દેન સમાપત્તિઞાણદસ્સનમગ્ગભાવનાફલસચ્છિકિરિયાદિં સઙ્ગણ્હાતિ. **પાકટો હોતિ** અધિગતવિસેસસ્સ સતિસમ્મોસાભાવતો. સેસપુચ્છાસુપિ ‘‘**પાકટો હોતી**’’તિ પદે એસેવ નયો.

સબ્બેસઞ્હિ અત્તના અધિગતમગ્ગેન પહીના કિલેસા પાકટા હોન્તીતિ ઇદં યેભુય્યવસેન વુત્તં. કસ્સચિ હિ અત્તના અધિગતમગ્ગવજ્ઝકિલેસેસુ સન્દેહો ઉપ્પજ્જતિયેવ મહાનામસ્સ સક્કસ્સ વિય. સો હિ સકદાગામી

સમાનોપિ ''તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એવં હોતિ – કો સુ નામ મે ધમ્મો અજ્ઝત્તં અપ્પહીનો, યેન મે એકદા લોભધમ્માપિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ, દોસધમ્માપિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ, મોહધમ્માપિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તી''તિ (મ॰ નિ॰ ૧.૧૭૫) ભગવન્તં પુચ્છિ. અયં કિર રાજા સકદાગામિમગ્ગેન લોભદોસમોહા નિરવસેસા પહીયન્તીતિ સઞ્ઞી અહોસીતિ.

યાય પટિપદાય યસ્સ અરિયમગ્ગો આગચ્છતિ, સા પુબ્બભાગપટિપત્તિ **આગમનપટિપદા. સોધેતબ્બા**તિ સુદ્ધા, ઉદાહુ ન સુદ્ધાતિ વિચારણવસેન સોધેતબ્બા. ''**ન સુજ્ઝતી**તિ તત્થ તત્થ પમાદપટિપત્તિસમ્ભવતો. **અપનેતબ્બો**તિ અત્તનો પટિઞ્ઞાય અપનેતબ્બો''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૧૯૭-૧૯૮). વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૧૯૭) પન ''**ન સુજ્ઝતી**તિ પુચ્છિયમાનો પટિપત્તિક્કમં ઉલ્લઙ્ઘિત્વા કથેસિ. **અપનેતબ્બો**તિ તયા વુત્તક્કમેનાયં ધમ્મો ન સક્કા અધિગન્તુન્તિ અધિગતમાનતો અપનેતબ્બો''તિ વુત્તં. ''સુજ્ઝતી''તિ વત્વા સુજ્ઝનાકારં દસ્સેતું ''**દીઘરત્ત**''ન્તિઆદિ વુત્તં. **પઞ્ઞાયતી**તિ એત્થાપિ ''યદી''તિ પદં આનેત્વા યદિ સો ભિક્ખુ તાય પટિપદાય પઞ્ઞાયતીતિ સમ્બન્ધો. ચતૂસુ પચ્ચયેસુ અલગ્ગત્તા ''**આકાસે પાણિસમેન ચેતસા**''તિ વુત્તં. વુત્તસદિસં બ્યાકરણં હોતીતિ યોજના. તત્થ **વુત્તસદિસ**ન્તિ તસ્સ ભિક્ખુનો બ્યાકરણં ઇમસ્મિં સુત્તે વુત્તેન સદિસં, સમન્તિ અત્થો. **ખીણાસવસ્સ પટિપત્તિસદિસા પટિપત્તિ હોતી**તિ દીઘરત્તં સુવિક્ખમ્ભિતકિલેસત્તા, ઇદઞ્ચ અરહત્તં પટિજાનન્તસ્સ વસેન વુત્તં. તેનાહ ''**ખીણાસવસ્સ નામા**''તિઆદિ. **ખીણાસવસ્સ નામ**...પે॰... **ન હોતી**તિ પહીનવિપલ્લાસત્તા, જીવિતનિકન્તિયા ચ અભાવતો ન હોતિ, પુથુજ્જનસ્સ પન અપ્પહીનવિપલ્લાસત્તા જીવિતનિકન્તિસબ્ભાવતો ચ અપ્પમત્તકેનપિ હોતિ, એવં સુવિક્ખમ્ભિતકિલેસસ્સ વત્તનસેક્ખધમ્મપટિજાનનં ઇમિના ભયુપ્પાદનેન, અમ્બિલાદિદસ્સને ખેળુપ્પાદાદિના ચ ન સક્કા વીમંસિતું, તસ્મા તસ્સ વચનેનેવ તં સદ્ધાતબ્બં.

અયં ભિક્ખુ સમ્પન્નવેય્યાકરણોતિ ઇદં ન કેવલં અભાયનકમેવ સન્ધાય વુત્તં એકચ્ચસ્સ સૂરજાતિકસ્સ પુથુજ્જનસ્સપિ અભાયનતો, રજ્જનીયારમ્મણાનં બદરસાળવાદિઅઅબલમદ્દનાદીનં ઉપયોજનેપિ ખેળુપ્પાદાદિતણ્હુપ્પત્તિરહિતં સબ્બથા સુવિસોધિતમેવ સન્ધાય વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં.

૨૩૪. ''**નીહરિત્વા**તિ સાસનતો નીહરિત્વા''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૪૫) વુત્તં, વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૪૫) પન ''**નીહરિત્વા**તિ પાળિતો ઉદ્ધરિત્વા''તિ. તથા હિ ''પઞ્ચહુપાલિ, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતેન ભિક્ખુના નાનુયુઞ્જિતબ્બં. કતમેહિ પઞ્ચહિ? સુત્તં ન જાનાતિ, સુત્તાનુલોમં ન જાનાતી''તિઆદિપાળિતો (પરિ॰ ૪૪૨) સુત્તં સુત્તાનુલોમઞ્ચ નીહરિંસુ, ''અનાપત્તિ એવં અમ્હાકં આચરિયાનં ઉગ્ગહો પરિપુચ્છાતિ ભણતી''તિ એવમાદિતો આચરિયવાદં, ''આયસ્મા ઉપાલિ એવમાહ 'અનાપત્તિ આવુસો સુપિનન્તેના''તિ (પારા॰ ૭૮) એવમાદિતો અત્તનોમતિં નીહરિંસુ. સા ચ થેરસ્સ અત્તનોમતિ સુત્તેન સઙ્ગહિતત્તા સુત્તં જાતં, એવમઞ્ઞાપિ સુત્તાદીહિ સઙ્ગહિતાવ ગહેતબ્બા, નેતરાતિ વેદિતબ્બં. અથ વા **નીહરિત્વા**તિ વિભજિત્વા, સાટ્ઠકથં સકલં વિનયપિટકં સુત્તાદીસુ ચતૂસુ પદેસેસુ પક્ખિપિત્વા ચતુધા વિભજિત્વા વિનયં પકાસેસું તબ્બિનિમુત્તસ્સ અભાવાતિ અધિપ્પાયો. વજિરબુદ્ધિટીકાયમ્પિ (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૪૫) ''**નીહરિત્વા**તિ એત્થ સાસનતો નીહરિત્વાતિ અત્થો...પે॰... તાય હિ અત્તનોમતિયા થેરો એતદગ્ગટ્ઠપનં લભતિ. અપિચ વુત્તઞ્હેતં ભગવતા 'અનુપસમ્પન્નેન પઞ્ઞત્તેન વા અપઞ્ઞત્તેન વા વુચ્ચમાનો...પે॰... અનાદરિયં કરોતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સા'તિ. તત્થ હિ **પઞ્ઞત્તં** નામ સુત્તં, સેસત્તયં **અપઞ્ઞત્તં** નામ. તેનાયં 'ચતુબ્બિધઞ્હિ વિનયં, મહાથેરા'તિ ગાથા સુવુત્તા''તિ વુત્તં.

વુત્તન્તિ મિલિન્દપઞ્હે નાગસેનત્થેરેન વુત્તં. પજ્જતે અનેન અત્થોતિ પદં, ભગવતા કણ્ઠાદિવણ્ણુપ્પત્તિટ્ઠાનં આહચ્ચ વિસેસેત્વા ભાસિતં પદં **આહચ્ચપદં**, ભગવતોયેવ વચનં. તેનાહ ''**આહચ્ચપદ**ન્તિ સુત્તં અધિપ્પેત''ન્તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૪૫) વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૪૫) પન ''કણ્ઠાદિવણ્ણુપ્પત્તિટ્ઠાનકરણાદીહિ નીહરિત્વા અત્તનો વચીવિઞ્ઞત્તિયાવ ભાસિતં વચનં **આહચ્ચપદ**''ન્તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૪૫) પન ''અટ્ઠ વણ્ણટ્ઠાનાનિ આહચ્ચ વુત્તેન પદનિકાયેનાતિ અત્થો, ઉદાહટેન કણ્ઠોક્કન્તેન પદસમૂહેનાતિ અધિપ્પાયો''તિ વુત્તં. ''ઇદં કપ્પતિ, ઇદં ન કપ્પતી''તિ એવં અવિસેસેત્વા ''યં ભિક્ખવે મયા 'ઇદં ન કપ્પતી'તિ અપ્પટિક્ખિત્તં , તઞ્ચે અકપ્પિયં અનુલોમેતિ, કપ્પિયં પટિબાહતિ, તં વો ન કપ્પતી''તિઆદિના (મહાવ॰ ૩૦૫) વુત્તસામઞ્ઞલક્ખણં ઇધ રસોતિ અધિપ્પેતન્તિ આહ ''**રસોતિ સુત્તાનુલોમ**''ન્તિ. **રસો**તિ સારો ''પત્તરસો''તિઆદીસુ (ધ॰ સ॰ ૬૨૮-૬૩૦) વિય, પટિક્ખિત્તાનુઞ્ઞાતસુત્તસારોતિ અત્થો. **રસો**તિ વા લક્ખણં પટિવત્થુકં અનુદ્ધરિત્વા લક્ખણાનુલોમેન વુત્તત્તા. **રસેના**તિ તસ્સ આહચ્ચભાસિતસ્સ રસેન, તતો ઉદ્ધટેન વિનિચ્છયેનાતિ અત્થો. સુત્તછાયા વિય હિ સુત્તાનુલોમન્તિ. ધમ્મસઙ્ગાહકપભુતિઆચરિયપરમ્પરતો આનીતા અટ્ઠકથાતન્તિ ઇધ ''આચરિયવંસો''તિ અધિપ્પેતાતિ આહ ''**આચરિયવંસોતિ આચરિયવાદો**''તિ, આચરિયવાદો ''આચરિયવંસો''તિ વુત્તો પાળિયં વુત્તાનં આચરિયાનં પરમ્પરાય આભતોવ પમાણન્તિ દસ્સનત્થં. **અધિપ્પાયો**તિ કારણોપપત્તિસિદ્ધો ઉહાપોહનયપવત્તો પચ્ચક્ખાદિપમાણપતિરૂપકો. **અધિપ્પાયો**તિ એત્થ ''અત્તનોમતી''તિ કેચિ અત્થં વદન્તિ.

વિનયપિટકે પાળીતિ ઇધ અધિકારવસેન વુત્તં, સેસપિટકેસુપિ સુત્તાદિચતુનયા યથાનુરૂપં લબ્ભન્તેવ.

''**મહાપદેસા**તિ મહાઓકાસા. મહન્તાનિ વિનયસ્સ પતિટ્ઠાપનટ્ઠાનાનિ, યેસુ પતિટ્ઠાપિતો વિનયો વિનિચ્છિનીયતિ અસન્દેહતો, મહન્તાનિ વા કારણાનિ **મહાપદેસા**, મહન્તાનિ વિનયવિનિચ્છયકારણાનીતિ વુત્તં હોતિ. અત્થતો પન 'યં ભિક્ખવે'તિઆદિના વુત્તાસાધિપ્પાયા પાળિયેવ મહાપદેસાતિ વદન્તિ. તેનેવાહ '**યે ભગવતા એવં વુત્તા**'તિઆદિ. ઇમે ચ મહાપદેસા ખન્ધકે આગતા, તસ્મા તેસં વિનિચ્છયકથા તત્થેવ આવિ ભવિસ્સતીતિ ઇધ ન વુચ્ચતી''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૪૫) વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૪૫) પન ''**મહાપદેસા**તિ મહાઓકાસા મહાવિસયા, તે અત્થતો 'યં ભિક્ખવેતિઆદિપાળિવસેન અકપ્પિયાનુલોમતો કપ્પિયાનુલોમતો ચ પુગ્ગલેહિ નયતો તથા તથા ગય્હમાના અત્થનયા એવ. તે હિ ભગવતા સરૂપતો અવુત્તેસુપિ પટિક્ખિત્તાનુલોમેસુ અનુઞ્ઞાતાનુલોમેસુ ચ સેસેસુ કિચ્ચેસુ નિવત્તિપવત્તિહેતુતાય મહાગોચરાતિ 'મહાપદેસા'તિ વુત્તા, ન પન 'યં ભિક્ખવે મયા ઇદં ન કપ્પતી'તિઆદિના વુત્તા સાધિપ્પાયા પાળિયેવ તસ્સા સુત્તે પવિટ્ઠત્તા. 'સુત્તાનુલોમમ્પિ સુત્તે ઓતારેતબ્બં...પે॰... સુત્તમેવ બલવતર'ન્તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૪૫) હિ વુત્તં. ન હેસા સાધિપ્પાયા પાળિ સુત્તે ઓતારેતબ્બા, ન ગહેતબ્બા વા હોતિ. યેનાયં સુત્તાનુલોમં સિયા, તસ્મા ઇમં પાળિઅધિપ્પાયં નિસ્સાય પુગ્ગલેહિ ગહિતા યથાવુત્તઅત્થાવ સુત્તાનુલોમં, તંપકાસકત્તા પન અયં પાળિપિ સુત્તાનુલોમન્તિ ગહેતબ્બં. તેનાહ '**યે ભગવતા એવં વુત્તા**'તિઆદિ. 'યં ભિક્ખવે'તિઆદિપાળિનયેન હિ પુગ્ગલેહિ ગહિતબ્બા યે અકપ્પિયાનુલોમાદયો અત્થા વુત્તા, તે મહાપદેસાતિ અત્થો''તિ વુત્તં.

વજિરબુદ્ધિટીકાયમ્પિ (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૪૫) ''પરિવારટ્ઠકથાયં ઇધ ચ કિઞ્ચાપિ 'સુત્તાનુલોમં નામ ચત્તારો મહાપદેસા'તિ વુત્તં, અથ ખો મહાપદેસનયસિદ્ધં પટિક્ખિત્તાપટિક્ખિત્તં અનુઞ્ઞાતાનનુઞ્ઞાતં કપ્પિયાકપ્પિયન્તિ અત્થતો વુત્તં હોતિ. તત્થ યસ્મા 'ઠાનં ઓકાસો પદેસોતિ કારણવેવચનાનિ 'અટ્ઠાનમેતં, આનન્દ, અનવકાસો'તિઆદિ સાસનતો, 'નિગ્ગહટ્ઠાન'ન્તિ ચ 'અસન્દિટ્ઠિટ્ઠાન'ન્તિ ચ 'અસન્દિટ્ઠિ ચ પન પદેસો'તિ

ચ લોકતો, તસ્મા મહાપદેસાતિ મહાકારણાનીતિ અત્થો. કારણં નામ ઞાપકો હેતુ ઇધાધિપ્પેતં, મહન્તભાવો પન તેસં મહાવિસયત્તા મહાભૂતાનં વિય. તે દુવિધા વિનયમહાપદેસા સુત્તન્તિકમહાપદેસા ચાતિ. તત્થ વિનયમહાપદેસા વિનયે યોગં ગચ્છન્તિ, ઇતરે ઉભયત્થાપિ, તેનેવ પરિવારે (પરિ॰ ૪૪૨) અનુયોગવત્તે 'ધમ્મં ન જાનાતિ, ધમ્માનુલોમં ન જાનાતી'તિ'' વુત્તં. તત્થ **ધમ્મ**ન્તિ ઠપેત્વા વિનયપિટકં અવસેસં પિટકદ્વયં, **ધમ્માનુલોમ**ન્તિ સુત્તન્તિકે ચત્તારો મહાપદેસેતિઆદિ.

યદિ સાપિ તત્થ તત્થ ભગવતા પવત્તિતા પકિણ્ણકદેસનાવ અટ્ઠકથા, સા પન ધમ્મસઙ્ગાહકેહિ પઠમં તીણિ પિટકાનિ સઙ્ગાયિત્વા તસ્સ અત્થવણ્ણનાનુરૂપેનેવ વાચનામગ્ગં આરોપિતત્તા ''આચરિયવાદો''તિ વુચ્ચતિ ''આચરિયા વદન્તિ સંવણ્ણેન્તિ પાળિં એતેના''તિ કત્વા. તેનાહ ''**આચરિયવાદો નામ...પે॰... અટ્ઠકથાતન્તી**''તિ. તિસ્સો હિ સઙ્ગીતિયો આરુળ્હોયેવ બુદ્ધવચનસ્સ અત્થસંવણ્ણનાભૂતો કથામગ્ગો મહામહિન્દત્થેરેન તમ્બપણ્ણિદીપં આભતો, પચ્છા તમ્બપણ્ણિયેહિ મહાથેરેહિ સીહળભાસાય ઠપિતો નિકાયન્તરલદ્ધિસઙ્કરપરિહરણત્થં. ભગવતો પકિણ્ણકદેસનાભૂતા ચ સુત્તાનુલોમભૂતા ચ અટ્ઠકથા યસ્મા ધમ્મસઙ્ગાહકત્થેરેહિ પાળિવણ્ણનાક્કમેન સઙ્ગહેત્વા વુત્તા, તસ્મા આચરિયવાદોતિ વુત્તા. એતેન ચ અટ્ઠકથા સુત્તસુત્તાનુલોમેસુ અત્થતો સઙ્ગય્હતીતિ વેદિતબ્બં. યથા ચ એસા, એવં અત્તનોમતિપિ પમાણભૂતા. ન હિ ભગવતો વચનં વચનાનુલોમઞ્ચ અનિસ્સાય અગ્ગસાવકાદયોપિ અત્તનો ઞાણબલેન સુત્તાભિધમ્મવિનયેસુ કિઞ્ચિ સમ્મુતિપરમત્થભૂતં અત્થં વત્તું સક્કોન્તિ, તસ્મા સબ્બમ્પિ વચનં સુત્તે સુત્તાનુલોમે ચ સઙ્ગય્હતિ. વિસું પન અટ્ઠકથાદીનં સઙ્ગહિતત્તા તદવસેસં સુત્તસુત્તાનુલોમતો ગહેત્વા ચતુધા વિનયો નિદ્દિટ્ઠો.

કિઞ્ચાપિ અત્તનોમતિ સુત્તાદીહિ સંસન્દિત્વાવ પરિકપ્પીયતિ, તથાપિ સા ન સુત્તાદીસુ વિસેસતો નિદ્દિટ્ઠાતિ આહ ''**સુત્તસુત્તાનુલોમઆચરિયવાદે મુઞ્ચિત્વા**''તિ. **અનુબુદ્ધિયા**તિ સુત્તાદીનિયેવ અનુગતબુદ્ધિયા. **નયગ્ગાહેના**તિ સુત્તાદિતો લબ્ભમાનનયગ્ગહણેન. અત્તનોમતિં સામઞ્ઞતો પઠમં દસ્સેત્વા ઇદાનિ તમેવ વિસેસેત્વા દસ્સેન્તો ''**અપિચા**''તિઆદિમાહ. તત્થ ''**સુત્તન્તાભિધમ્મવિનયટ્ઠકથાસૂ**''તિ વચનતો પિટકત્તયસ્સપિ સાધારણા એસા કથાતિ વેદિતબ્બા. **થેરવાદો**તિ મહાસુમત્થેરાદીનં ગાહો. ઇદાનિ તત્થ પટિપજ્જિતબ્બાકારં દસ્સેન્તો આહ ''**તં પના**''તિઆદિ. તત્થ **અત્થેના**તિ અત્તના નયતો ગહિતેન અત્થેન. **પાળિ**ન્તિ અત્તનો ગાહસ્સ નિસ્સયભૂતં સાટ્ઠકથં પાળિં. **પાળિયા**તિ તપ્પટિક્ખેપત્થં પરેનાભતાય સાટ્ઠકથાય પાળિયા, અત્તના ગહિતં અત્થં નિસ્સાય, પાળિઞ્ચ સંસન્દિત્વાતિ અત્થો. **આચરિયવાદે**તિ અત્તના પરેન ચ સમુદ્ધટઅટ્ઠકથાય. **ઓતારેતબ્બા**તિ ઞાણેન અનુપ્પવેસેતબ્બા. **ઓતરતિ ચેવ સમેતિ ચા**તિ અત્તના ઉદ્ધટેહિ સંસન્દનવસેન ઓતરતિ, પરેન ઉદ્ધટેન સમેતિ. **સબ્બદુબ્બલા**તિ અસબ્બઞ્ઞુપુગ્ગલસ્સ દોસવાસનાય યાથાવતો અત્થસમ્પટિપત્તિઅભાવતો વુત્તં.

પમાદપાઠવસેન આચરિયવાદસ્સ સુત્તાનુલોમેન અસંસન્દનાપિ સિયાતિ આહ ''**ઇતરો ન ગહેતબ્બો**''તિ. **સમેન્તમેવ ગહેતબ્બ**ન્તિ યે સુત્તેન સંસન્દન્તિ, એવરૂપાવ અત્થા મહાપદેસતો ઉદ્ધરિતબ્બાતિ દસ્સેતિ તથા તથા ઉદ્ધટઅત્થાનંયેવ સુત્તાનુલોમત્તા. તેનાહ ''**સુત્તાનુલોમતો હિ સુત્તમેવ બલવતર**''ન્તિ. અથ વા સુત્તાનુલોમસ્સ સુત્તેકદેસત્તેપિ સુત્તે વિય ''ઇદં કપ્પતિ, ઇદં ન કપ્પતી''તિ પરિચ્છિન્દિત્વા આહચ્ચભાસિતં કિઞ્ચિ નત્થીતિ આહ ''**સુત્તા...પે॰... બલવતર**''ન્તિ. **અપ્પટિવત્તિય**ન્તિ અપ્પટિબાહિયં. **કારકસઙ્ઘસદિસ**ન્તિ પમાણત્તા સઙ્ગીતિકારકસઙ્ઘસદિસં. ''**બુદ્ધાનં ઠિતકાલસદિસ**''ન્તિ ઇમિના બુદ્ધાનંયેવ કથિતધમ્મભાવં દસ્સેતિ, ધરમાનબુદ્ધસદિસન્તિ વુત્તં હોતિ. સુત્તે હિ પટિબાહિતે બુદ્ધોવ પટિબાહિતો હોતિ. ''**સકવાદી સુત્તં ગહેત્વા કથેતી**તિ

સકવાદી અત્તનો સુત્તં ગહેત્વા વોહરતિ. **પરવાદી સુત્તાનુલોમ**ન્તિ અઞ્ઞનિકાયવાદી અત્તનો નિકાયે સુત્તાનુલોમં ગહેત્વા કથેતી''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૪૫) વુત્તં.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૪૫) પન "**સકવાદી સુત્તં ગહેત્વા કથેતી**તિઆદીસુ યો યથાભૂતમત્થં ગહેત્વા કથનસીલો, સો સકવાદી. **સુત્ત**ન્તિ સઙ્ગીતિત્તયારુળ્હં પાળિવચનં. **પરવાદી**તિ મહાવિહારવાસી વા હોતુ અઞ્ઞનિકાયવાસી વા, યો વિપરીતતો અત્થં ગહેત્વા કથનસીલો, સોવ ઇધ 'પરવાદી'તિ વુત્તો. **સુત્તાનુલોમ**ન્તિ સઙ્ગીતિત્તયારુળ્હં વા અનારુળ્હં વા યં કિઞ્ચિ વિપલ્લાસતો વા વઞ્ચનાય વા 'સઙ્ગીતિત્તયાગતમિદ'ન્તિ દસ્સિયમાનં સુત્તાનુલોમં. કેચિ 'અઞ્ઞનિકાયે સુત્તાનુલોમ'ન્તિ વદન્તિ, તં ન યુત્તં સકવાદીપરવાદીનં ઉભિન્નમ્પિ સઙ્ગીતિત્તયારુળ્હસુત્તાદીનમેવ ગહેતબ્બતો. તથા હિ વક્ખતિ 'તિસ્સો સઙ્ગીતિયો આરુળ્હં પાળિઆગતં પઞ્ઞાયતિ, ગહેતબ્બ'ન્તિઆદિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૪૫). ન હિ સકવાદી અઞ્ઞનિકાયસુત્તાદિં પમાણતો ગણ્હાતિ. યેન તેસુ સુત્તાદીસુ દસ્સિતેસુ તત્થ ઠાતબ્બં ભવેય્ય, વક્ખતિ ચ 'પરો તસ્સ અકપ્પિયભાવસાધકં સુત્તતો બહું કારણઞ્ચ વિનિચ્છયઞ્ચ દસ્સેતિ...પે॰... સાધૂતિ સમ્પટિચ્છિત્વા અકપ્પિયેયેવ ઠાતબ્બ'ન્તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૪૫), તસ્મા પરવાદિનાપિ સઙ્ગીતિત્તયે અનારુળ્હમ્પિ અનારુળ્હમિચ્ચેવ દસ્સીયતિ, કેવલં તસ્સ તસ્સ સુત્તાદિનો સઙ્ગીતિત્તયે અનાગતસ્સ ફુટતા, આગતસ્સ ચ બ્યઞ્જનચ્છાયાય અઞ્ઞથા અધિપ્પાયયોજના ચ વિસેસા, તત્થ ચ યં ફુટં, તં અપનીયતિ. યં અઞ્ઞથા યોજિતં, તં તસ્સ વિપરીતતાદસ્સનત્થં તદઞ્ઞેન સુત્તાદિના સંસન્દના કરીયતિ. યો પન પરવાદિના ગહિતો અધિપ્પાયો સુત્તન્તાદિના સંસન્દતિ, સો સકવાદિનાપિ અત્તનો ગાહં વિસ્સજ્જેત્વા ગહેતબ્બોતિ ઉભિન્નમ્પિ સઙ્ગીતિત્તયાગતમેવ સુત્તં પમાણન્તિ વેદિતબ્બં. તેનેવ કથાવત્થુપકરણે 'સકવાદે પઞ્ચ સુત્તસતાનિ પરવાદે પઞ્ચા'તિ, સુત્તસહસ્સમ્પિ અધિપ્પાયગ્ગહણનાનત્તેન સઙ્ગીતિત્તયાગતમેવ ગહિતં, ન નિકાયન્તરે''તિ વુત્તં.

વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૪૫) પન "**પરવાદી**તિ અમ્હાકં સમયવિજાનનકો અઞ્ઞનિકાયિકોતિ વુત્તં. **પરવાદી સુત્તાનુલોમ**ન્તિ કથં? 'અઞ્ઞત્ર ઉદકદન્તપોના'તિ સુત્તં સકવાદિસ્સ, તદનુલોમતો નાળિકેરફલસ્સ ઉદકમ્પિ ઉદકમેવ હોતીતિ પરવાદી ચ.

'નાળિકેરસ્સ યં તોયં, પુરાણં પિત્તવડ્ઢનં;
તમેવ તરુણં તોયં, પિત્તઘં બલવડ્ઢન'ન્તિ. –

એવં પરવાદિના વુત્તે સકવાદી ધઞ્ઞફલસ્સ ગતિકત્તા, આહારત્થસ્સ ચ ફરણતો 'યાવકાલિકમેવ ત'ન્તિ વદન્તો પટિક્ખિપતી''તિ. **ખેપં વા ગરહં વા અકત્વા**તિ ''કિં ઇમિના''તિ ખેપં પટિક્ખેપં છડ્ડનં વા ''કિમેસ બાલો વદતિ, કિમેસ બાલો જાનાતી''તિ ગરહં નિન્દં વા અકત્વા. **સુત્તાનુલોમ**ન્તિ અત્તના અવુત્તં અઞ્ઞનિકાયે સુત્તાનુલોમં. "**સુત્તે ઓતારેતબ્બ**ન્તિ સકવાદિના સુત્તે ઓતારેતબ્બ''ન્તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૪૫). વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૪૫) પન "**સુત્તે ઓતારેતબ્બ**ન્તિ યસ્સ સુત્તસ્સ અનુલોમનતો ઇદં સુત્તાનુલોમં અકાસિ, તસ્મિં, તદનુરૂપે વા અઞ્ઞતરસ્મિં સુત્તે અત્તના ગહિતં સુત્તાનુલોમં અત્થતો સંસન્દનવસેન ઓતારેતબ્બં. 'ઇમિના ચ ઇમિના ચ કારણેન ઇમસ્મિં સુત્તે સંસન્દતી'તિ સંસન્દેત્વા દસ્સેતબ્બન્તિ અત્થો''તિ વુત્તં. **સુત્તસ્મિંયેવ ઠાતબ્બ**ન્તિ અત્તનો સુત્તેયેવ ઠાતબ્બં. **અય**ન્તિ સકવાદી. **પરો**તિ પરવાદી. **આચરિયવાદો સુત્તે ઓતારેતબ્બો**તિ યસ્સ સુત્તસ્સ સંવણ્ણનાવસેન અયં આચરિયવાદો પવત્તો, તસ્મિં, તાદિસે ચ અઞ્ઞસ્મિં સુત્તે

પુબ્બાપરઅત્થસંસન્દનવસેન ઓતારેતબ્બં. **ગારય્હાચરિયવાદો**તિ પમાદલિખિતો, ભિન્નલદ્ધિકેહિ ચ ઠપિતો, એસ નયો સબ્બત્થ.

વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૪૫) પન – **પરો આચરિયવાદ**ન્તિ ''સુઙ્કં પરિહરતીતિ એત્થ ઉપચારં ઓક્કમિત્વા કિઞ્ચાપિ પરિહરતિ, અવહારો એવા''તિ અટ્ઠકથાવચનતો ''તથા કરોન્તો પારાજિકમાપજ્જતી''તિ પરવાદિના વુત્તે સકવાદી ''સુઙ્કં પરિહરતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ સુત્તં તત્થેવ આગતમહાઅટ્ઠકથાવચનેન સદ્ધિં દસ્સેત્વા પટિસેધેતિ. તથા કરોન્તસ્સ દુક્કટમેવાતિ. **પરો અત્તનોમતિ**ન્તિ એત્થ ''**પુરેભત્તં પરસન્તકં અવહરા**તિ પુરેભત્તમેવ હરિસ્સામીતિ વાયમન્તસ્સ પચ્છાભત્તં હોતિ, પુરેભત્તપયોગોવ સો, તસ્મા મૂલટ્ઠો ન મુચ્ચતીતિ તુમ્હાકં થેરવાદત્તા મૂલટ્ઠસ્સ પારાજિકમેવા''તિ પરવાદિના વુત્તે સકવાદી ''તં સઙ્કેતં પુરે વા પચ્છા વા તં ભણ્ડં અવહરતિ, મૂલટ્ઠસ્સ અનાપત્તી''તિ સુત્તં દસ્સેત્વા પટિક્ખિપતિ.

પરો સુત્તન્તિ ''અનિયતહેતુધમ્મો સમ્મત્તનિયતહેતુધમ્મસ્સ આરમ્મણપચ્ચયેન પચ્ચયો''તિ સુત્તં પટ્ઠાને લિખિતં દસ્સેત્વા ''અરિયમગ્ગસ્સ ન નિબ્બાનમેવારમ્મણ''ન્તિ પરવાદિના વુત્તે સકવાદી આરમ્મણત્તિકાદિસુત્તાનુલોમેન ઓતરતીતિ પટિક્ખિપતિ. સુત્તાનુલોમે ઓતરન્તંયેવ હિ સુત્તં નામ, નેતરં. તેન વુત્તં ''પાળિઆગતં પઞ્ઞાયતી''તિ એત્તકેનપિ સિદ્ધે ''**તિસ્સો સઙ્ગીતિયો આરુળ્હં પાળિઆગતં પઞ્ઞાયતી**''તિઆદિ. તાદિસઞ્હિ પમાદલેખન્તિ આચરિયો. ''અપ્પમાદો અમતપદં, પમાદો મચ્ચુનો પદ''ન્તિ (ધ॰ પ॰ ૨૧) વચનતો દિન્નભોજને ભુઞ્જિત્વા પરિસ્સયાનિ પરિવજ્જિત્વા સતિં પચ્ચુપટ્ઠપેત્વા વિહરન્તો નિચ્ચો હોતીતિ. એવરૂપસ્સ અત્થસ્સ આરુળ્હમ્પિ સુત્તં ન ગહેતબ્બં. તેન વુત્તં ''નો ચે તથા પઞ્ઞાયતી''તિ સિદ્ધેપિ ''**નો ચે તથા પઞ્ઞાયતિ, ન ઓતરતિ ન સમેતી**તિ. **બાહિરકસુત્તં વા**''તિ વુત્તત્તા અત્તનો સુત્તમ્પિ અત્થેન અસમેન્તં ન ગહેતબ્બં. **પરો આચરિયવાદ**ન્તિઆદીસુ દ્વીસુ નયેસુ પમાદલેખવસેન તત્થ તત્થ આગતટ્ઠકથાવચનં થેરવાદેહિ સદ્ધિં યોજેત્વા વેદિતબ્બં.

અથાયં આચરિયવાદં ગહેત્વા કથેતિ, **પરો સુત્ત**ન્તિ પરવાદિના ''મૂલબીજં નામ હલિદ્દિ સિઙ્ગિવેરં વચા... પે॰... બીજે બીજસઞ્ઞી છિન્દતિ વા છેદાપેતિ વા ભિન્દતિ વા...પે॰... આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા''તિ (પાચિ॰ ૯૧) તુમ્હાકં પાઠત્તા ''હલિદ્દિગણ્ઠિં છિન્દન્તસ્સ પાચિત્તિય''ન્તિ વુત્તે સકવાદી ''યાનિ વા પનઞ્ઞાનિ અત્થિ મૂલે જાયન્તિ, મૂલે સઞ્જાયન્તી''તિઆદિં દસ્સેત્વા તસ્સ અટ્ઠકથાસઙ્ખાતેન આચરિયવાદેન પટિક્ખિપતિ. ન હિ ગણ્ઠિમ્હિ ગણ્ઠિ જાયતીતિ. **પરો સુત્તાનુલોમ**ન્તિ પરવાદિના ''અનાપત્તિ એવં અમ્હાકં આચરિયાનં ઉગ્ગહો''તિ વચનસ્સાનુલોમતો ''અમ્હાકં પોરાણભિક્ખૂ એકપાસાદે ગબ્ભં થકેત્વા અનુપસમ્પન્નેન સયિતું વટ્ટતીતિ તથા કત્વા આગતા, તસ્મા અમ્હાકં વટ્ટતીતિ તુમ્હેસુ એવ એકચ્ચેસુ વદન્તેસુ ''તુમ્હાકં ન કિઞ્ચિ વત્તું સક્કા''તિ વુત્તે સકવાદી ''સુત્તં સુત્તાનુલોમઞ્ચ ઉગ્ગહિતકાનંયેવ આચરિયાનં ઉગ્ગહો પમાણ''ન્તિઆદિઅટ્ઠકથાવચનં દસ્સેત્વા પટિસેધેતિ. **પરો અત્તનોમતિ**ન્તિ ''દ્વારં વિવરિત્વા અનાપુચ્છા સયિતેસુ કે મુચ્ચન્તી''તિ એત્થ પન દ્વેપિ જના મુચ્ચન્તિ – યો ચ યક્ખગહિતકો, યો ચ બન્ધિત્વા નિપજ્જાપિતોતિ તુમ્હાકં થેરવાદત્તા અઞ્ઞે સબ્બેપિ યથા તથા વા નિપન્નાદયોપિ મુચ્ચન્તીતિ પટિસેધેતિ.

અથ પનાયં અત્તનોમતિં ગહેત્વા કથેતિ, **પરો સુત્ત**ન્તિ ''આપત્તિં આપજ્જન્તી''તિ પરવાદિના વુત્તે સકવાદી ''દિવા કિલન્તરૂપો મઞ્ચે નિસિન્નો પાદે ભૂમિતો અમોચેત્વાવ નિદ્દાવસેન નિપજ્જતિ, તસ્સ અનાપત્તી''તિઆદિઅટ્ઠકથાવચનં દસ્સેત્વા એકભઙ્ગેન નિપન્નાદયોપિ મુચ્ચન્તીતિ પટિસેધેતિ.

અથાયં અત્તનોમતિં ગહેત્વા કથેતિ, પરો સુત્તાનુલોમન્તિ ‘‘દોમનસ્સમ્પાહં દેવાનમિન્દ દુવિધેન વદામિ સેવિતબ્બમ્પિ અસેવિતબ્બમ્પીતિઆદિવચનેહિ (દી॰ નિ॰ ૨.૩૬૦) સંસન્દનતો સદારપોસે દોસો તુમ્હાકં નત્થિ, તેન વુત્તં ‘પુત્તદારસ્સ સઙ્ગહો’’તિ (ખુ॰ પા॰ ૫.૬; સુ॰ નિ॰ ૨૬૫) પરવાદિના વુત્તે ‘‘કિઞ્ચાપિ સકવાદી બહુસ્સુતો ન હોતિ, અથ ખો રાગસહિતેનેવ અકુસલેન ભવિતબ્બ’’ન્તિ પટિક્ખિપતિ. સેસેસુપિ ઇમિના નયેન અઞ્ઞથાપિ અનુરૂપતો યોજેતબ્બં, ઇદં સબ્બં ઉપતિસ્સત્થેરાદયો આહુ. ધમ્મસિરિત્થેરો પન ‘‘એત્થ **પરો**તિ વુત્તો અઞ્ઞનિકાયિકો, સો પન અત્તનો સુત્તાદીનિયેવ આહરતિ, તાનિ સકવાદી અત્તનો સુત્તાદિમ્હિ ઓતારેત્વા સચે સમેતિ, ગણ્હાતિ. નો ચે, પટિક્ખિપતી’’તિ વદતીતિ આગતં.

નનુ ચ ‘‘સુત્તાનુલોમતો સુત્તમેવ બલવતર’’ન્તિ હેટ્ઠા વુત્તં, ઇધ પન ‘‘સુત્તં સુત્તાનુલોમે ઓતારેતબ્બ’’ન્તિઆદિ કસ્મા વુત્તન્તિ? નાયં વિરોધો, ‘‘સુત્તાનુલોમતો સુત્તમેવ બલવતર’’ન્તિ ઇદઞ્હિ સકમતેયેવ સુત્તં સન્ધાય વુત્તં. તત્થ હિ સકમતિપરિયાપન્નમેવ સુત્તાદિં સન્ધાય ‘‘અત્તનોમતિ સબ્બદુબ્બલા, અત્તનોમતિતો આચરિયવાદો બલવતરો, આચરિયવાદતો સુત્તાનુલોમં બલવતરં, સુત્તાનુલોમતો સુત્તમેવ બલવતર’’ન્તિ ચ વુત્તં. ઇધ પન પરવાદિના આનીતં અઞ્ઞનિકાયે સુત્તં સન્ધાય ‘‘સુત્તાનુલોમે સુત્તં ઓતારેતબ્બ’’ન્તિઆદિ વુત્તં, તસ્મા પરવાદિના આનીતં સુત્તાદિ અત્તનો સુત્તાનુલોમઆચરિયવાદઅત્તનોમતીસુ ઓતારેત્વા સમેન્તંયેવ ગહેતબ્બં, ઇતરં ન ગહેતબ્બન્તિ અયં નયો ઇધ વુચ્ચતીતિ ન કોચિ પુબ્બાપરવિરોધોતિ અયં સારત્થદીપનિયાગતો (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૪૫) નયો. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૪૫) પન ‘‘યં કિઞ્ચિ કૂટસુત્તં બાહિરકસુત્તાદિવચનં ન ગહેતબ્બન્તિ દસ્સેતું સુત્તં સુત્તાનુલોમે ઓતારેતબ્બન્તિઆદિ વુત્ત’’ન્તિ વુત્તં.

બાહિરકસુત્તન્તિ તિસ્સો સઙ્ગીતિયો અનારુળ્હગુળ્હવેસ્સન્તરાદીનિ ચ મહાસઙ્ઘિકનિકાયવાસીનં સુત્તાનિ. **વેદલ્લાદીન**ન્તિ **આદિ**-સદ્દેન ગુળ્હઉમ્મગ્ગાદિગ્ગહણં વેદિતબ્બં . ઇતરં ગારય્હસુત્તં ન ગહેતબ્બં. ‘‘અત્તનોમતિયમેવ ઠાતબ્બ’’ન્તિ ઇમિના અઞ્ઞનિકાયતો આનીતસુત્તતોપિ સકનિકાયે અત્તનોમતિયેવ બલવતરાતિ દસ્સેતિ. ‘‘સકવાદી સુત્તં ગહેત્વા કથેતિ, પરવાદી સુત્તમેવા’’તિ એવમાદિના સમાનજાતિકાનં વસેન વારો ન વુત્તો. સુત્તસ્સ સુત્તેયેવ ઓતારણં ભિન્નં વિય હુત્વા ન પઞ્ઞાયતિ, વુત્તનયેનેવ ચ સક્કા યોજેતુન્તિ.

ઇદાનિ સકવાદીપરવાદીનં કપ્પિયાકપ્પિયાદિભાવં સન્ધાય વિવાદે ઉપ્પન્ને તત્થ પટિપજ્જિતબ્બવિધિં દસ્સેન્તો આહ ‘‘**અથ પનાયં કપ્પિયન્તિ ગહેત્વા કથેતી**’’તિઆદિ. અથ વા એવં સુત્તસુત્તાનુલોમાદિમુખેન સામઞ્ઞતો વિવાદં દસ્સેત્વા ઇદાનિ વિસેસતો વિવાદવત્થું તબ્બિનિચ્છયમુખેન સુત્તાદિઞ્ચ દસ્સેતું ‘‘**અથ પનાયં કપ્પિય**’’ન્તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **સુત્તે ચ સુત્તાનુલોમે ચ ઓતારેતબ્બન્તિ** સકવાદિના અત્તનોયેવ સુત્તે ચ સુત્તાનુલોમે ચ ઓતારેતબ્બં. **પરો કારણં ન વિન્દતી**તિ પરવાદી કારણં ન લભતિ. **સુત્તતો બહું કારણઞ્ચ વિનિચ્છયઞ્ચ દસ્સેતી**તિ પરવાદી અત્તનો સુત્તતો બહું કારણઞ્ચ વિનિચ્છયઞ્ચ આહરિત્વા દસ્સેતિ, ‘‘**સાધૂતિ સમ્પટિચ્છિત્વા અકપ્પિયેયેવ ઠાતબ્બ**’’ન્તિ ઇમિના અત્તનો નિકાયે સુત્તાદીનિ અલભન્તેન સકવાદિના પરવાદીવચનેયેવ ઠાતબ્બન્તિ વદતિ. **સુત્તે ચ સુત્તાનુલોમે ચા**તિ એત્થ **ચ**-કારો વિકપ્પનત્થો, તેન આચરિયવાદાદીનમ્પિ સઙ્ગહો. તેનાહ ‘‘કારણઞ્ચ વિનિચ્છયઞ્ચ દસ્સેતી’’તિ. તત્થ **કારણ**ન્તિ સુત્તાદિનયં નિસ્સાય અત્તનોમતિયા ઉદ્ધટં હેતું. **વિનિચ્છય**ન્તિ અટ્ઠકથાવિનિચ્છયં.

દ્વિન્નમ્પિ કારણચ્છાયા દિસ્સતીતિ સકવાદીપરવાદીનં ઉભિન્નમ્પિ કપ્પિયાકપ્પિયભાવસાધકં કારણપતિરૂપકચ્છાયા દિસ્સતિ. તત્થ **કારણચ્છાયા**તિ સુત્તાદીસુ ‘‘કપ્પિય’’ન્તિ ગાહસ્સ, ‘‘અકપ્પિય’’ન્તિ ગાહસ્સ

ચ નિમિત્તભૂતેન કિચ્ચેન પટિપાદનીયં અવિભૂતકારણં કારણચ્છાયા, કારણપતિરૂપકન્તિ અત્થો. યદિ દ્વિન્નમ્પિ કારણચ્છાયા દિસ્સતિ, કસ્મા અકપ્પિયેયેવ ઠાતબ્બન્તિ આહ "**વિનયઞ્હિ પત્વા**"તિઆદિ. "વિનયં પત્વા"તિ વુત્તમેવત્થં પાકટતરં કત્વા દસ્સેન્તો આહ "**કપ્પિયાકપ્પિયવિચારણં આગમ્મા**"તિ. **રુન્ધિતબ્બન્તિ**આદીસુ દુબ્બિઞ્ઞેય્યવિનિચ્છયે કપ્પિયાકપ્પિયભાવે સતિ "કપ્પિય"ન્તિ ગહણં રુન્ધિતબ્બં, "અકપ્પિય"ન્તિ ગહણં **ગાળ્હં કાતબ્બં**, અપરાપરપ્પવત્તં કપ્પિયગ્ગહણં **સોતં પચ્છિન્દિતબ્બં**, ગરુકભાવસઙ્ખાતે અકપ્પિયેયેવ ઠાતબ્બન્તિ અત્થો. અથ વા **રુન્ધિતબ્બન્તિ** કપ્પિયસઞ્ઞાય વીતિક્કમકારણં રુન્ધિતબ્બં, તંનિવારણચિત્તં દળ્હતરં કાતબ્બં. **સોતં પચ્છિન્દિતબ્બન્તિ** તત્થ વીતિક્કમપ્પવત્તિ પચ્છિન્દિતબ્બા. **ગરુકભાવેતિ** અકપ્પિયભાવેતિ અત્થો.

બહૂહિ સુત્તવિનિચ્છયકારણેહીતિ બહૂહિ સુત્તેહિ ચેવ તતો આનીતવિનિચ્છયકારણેહિ ચ. અથ વા સુત્તેન અટ્ઠકથાવિનિચ્છયેન ચ લદ્ધકારણેહિ. **અત્તનો ગહણં ન વિસ્સજ્જેતબ્બન્તિ** સકવાદિના અત્તનો "અકપ્પિય"ન્તિ ગહણં ન વિસ્સજ્જેતબ્બન્તિ અત્થો.

ઇદાનિ વુત્તમેવત્થં નિગમેન્તો "**એવ**"ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **યોતિ** સકવાદીપરવાદીસુ યો કોચિ. કેચિ પન "સકવાદીસુયેવ યો કોચિ ઇધાધિપ્પેતો"તિ વદન્તિ, એવં સન્તે "અથ પનાયં કપ્પિયન્તિ ગહેત્વા કથેતી"તિઆદીસુ સબ્બત્થ ઉભોપિ સકવાદિનોયેવ સિયું હેટ્ઠા વુત્તસ્સેવ નિગમનવસેન "એવ"ન્તિઆદિના વુત્તત્તા, તસ્મા તં ન ગહેતબ્બં. **અતિરેકકારણં લભતીતિ** એત્થ સુત્તાદીસુ પુરિમં પુરિમં અતિરેકકારણં નામ, યો વા સુત્તાદીસુ ચતૂસુ બહુતરં કારણં લભતિ, સો અતિરેકકારણં લભતિ નામ.

સુટ્ઠુ પવત્તિ એતસ્સાતિ, સુટ્ઠુ પવત્તતિ સીલેનાતિ વા **સુપ્પવત્તિ**. તેનાહ "**સુપ્પવત્તીતિ સુટ્ઠુ પવત્ત**"ન્તિ. વાચાય ઉગ્ગતં **વાચુગ્ગતં**, વચસા સુગ્ગહિતન્તિ વુત્તં હોતિ. અથ વા **વાચુગ્ગતન્તિ** વાચાય ઉગ્ગતં, તત્થ નિરન્તરં ઠિતન્તિ અત્થો. **સુત્તતોતિ** ઇમસ્સ વિવરણં "**પાળિતો**"તિ. એત્થ ચ "સુત્તં નામ સકલં વિનયપિટક"ન્તિ વુત્તત્તા પુન **સુત્તતોતિ** તદત્થપટિપાદકં સુત્તાભિધમ્મપાળિવચનં અધિપ્પેતં. **અનુબ્યઞ્જનસોતિ** ઇમસ્સ વિવરણં "**પરિપુચ્છતો ચ અટ્ઠકથાતો ચા**"તિ. પાળિં અનુગન્ત્વા અત્થસ્સ બ્યઞ્જનતો પકાસનતો "**અનુબ્યઞ્જન**"ન્તિ હિ પરિપુચ્છા અટ્ઠકથા ચ વુચ્ચતિ. એત્થ ચ અટ્ઠકથાય વિસું ગહિતત્તા "**પરિપુચ્છા**"તિ થેરવાદો વુત્તો. અથ વા **પરિપુચ્છાતિ** આચરિયસ્સ સન્તિકા પાળિયા અત્થસવનં. **અટ્ઠકથાતિ** પાળિમુત્તકવિનિચ્છયો. તદુભયમ્પિ પાળિં અનુગન્ત્વા અત્થસ્સ બ્યઞ્જનતો "અનુબ્યઞ્જન"ન્તિ વુત્તં.

વિનયેતિ વિનયાચારે. તેનેવ વક્ખતિ "**વિનયં અજહન્તો અવોક્કમન્તો**"તિઆદિ. તત્થ પતિટ્ઠાનં નામ સઞ્ચિચ્ચ આપત્તિયા અનાપજ્જનાદિના હોતીતિ આહ "**લજ્જિભાવેન પતિટ્ઠિતો**"તિ, તેન લજ્જી હોતીતિ વુત્તં હોતિ. વિનયધરસ્સ લક્ખણે વત્તબ્બે કિં ઇમિના લજ્જિભાવેનાતિ આહ "**અલજ્જી હી**"તિઆદિ. તત્થ **બહુસ્સુતોપીતિ** ઇમિના પઠમલક્ખણસમન્નાગમં દસ્સેતિ. **લાભગરુકતાયાતિ** ઇમિના વિનયે ઠિતતાય અભાવે પઠમલક્ખણયોગા કિચ્ચકરો ન હોતિ, અથ ખો અકિચ્ચકરો અનત્થકરો એવાતિ દસ્સેતિ. સઙ્ઘભેદસ્સ પુબ્બભાગે પવત્તકલહસ્સેતં અધિવચનં **સઙ્ઘરાજીતિ**. **કુક્કુચ્ચકોતિ** અણુમત્તેસુપિ વજ્જેસુ ભયદસ્સનવસેન કુક્કુચ્ચં ઉપ્પાદેન્તો. **તન્તિં અવિસંવાદેત્વાતિ** પાળિં અઞ્ઞથા અકત્વા. **અવોક્કમન્તોતિ** અનતિક્કમન્તો.

વિત્થુનતીતિ અત્થં અદિસ્વા નિત્થુનતિ, વિત્થમ્ભતિ વા. **વિપ્ફન્દતીતિ** કમ્પતિ. **સન્તિટ્ઠિતું ન સક્કોતીતિ** એકસ્મિંયેવ અત્થે પતિટ્ઠાતું ન સક્કોતિ. તેનાહ "**યં યં પરેન વુચ્ચતિ, તં તં અનુજાનાતી**"તિ. **સકવાદં છડ્ડેત્વા**

પરવાદં ગણ્હાતીતિ ''ઉચ્છુમ્હિ કસટં યાવજીવિકં, રસો સત્તાહકાલિકો, તદુભયવિનિમુત્તો ચ ઉચ્છુ નામ વિસું નત્થિ, તસ્મા ઉચ્છુપિ વિકાલે વટ્ટતી''તિ પરવાદિના વુત્તે તમ્પિ ગણ્હાતિ. **એકેકલોમ**ન્તિ પલિતં સન્ધાય વુત્તં. **યમ્હી**તિ યસ્મિં પુગ્ગલે. **પરિક્ખયં પરિયાદાન**ન્તિ અત્થતો એકં.

આચરિયપરમ્પરાતિ આચરિયાનં વિનિચ્છયપરમ્પરા. તેનેવ વક્ખતિ ''અત્તનોમતિં પહાય...પે॰... યથા આચરિયો ચ આચરિયાચરિયો ચ પાળિઞ્ચ પરિપુચ્છઞ્ચ વદન્તિ, તથા ઞાતું વટ્ટતી''તિ. ન હિ આચરિયાનં નામમત્તતો પરમ્પરજાનને પયોજનં અત્થિ. **પુબ્બાપરાનુસન્ધિતો**તિ પુબ્બવચનસ્સ અપરવચનેન સહ અત્થસમ્બન્ધજાનનતો. **અત્થતો**તિ સદ્દત્થપિણ્ડત્થઅધિપ્પેતત્થાદિતો. **કારણતો**તિ તદત્થુપપત્તિતો. **આચરિયપરમ્પર**ન્તિ ઇમસ્સેવ વેવચનં ''થેરવાદઙ્ગ''ન્તિ, થેરપટિપાટિન્તિ અત્થો. **દ્વે તયો પરિવટ્ટા**તિ દ્વે તયો પરમ્પરા.

ઇમેહિ ચ પન તીહિ લક્ખણેહીતિ એત્થ પઠમેન લક્ખણેન વિનયસ્સ સુટ્ઠુ ઉગ્ગહિતભાવો વુત્તો, દુતિયેન તત્થ લજ્જિભાવેન ચેવ અચલતાય ચ સુપ્પતિટ્ઠિતતા, તતિયેન પાળિઅટ્ઠકથાસુ સરૂપેન અનાગતાનમ્પિ તદનુલોમતો આચરિયેહિ દિન્નનયતો વિનિચ્છિનિતું સમત્થતા. **ઓતિણ્ણે વત્થુસ્મિ**ન્તિ ચોદનાવસેન વીતિક્કમવત્થુસ્મિં સઙ્ઘમજ્ઝે ઓતિણ્ણે. **ચોદકેન ચ ચુદિતકેન ચ વુત્તે વત્તબ્બે**તિ એવં ઓતિણ્ણવત્થું નિસ્સાય ચોદકેન ''દિટ્ઠં સુત''ન્તિઆદિના, ચુદિતકેન ''અત્થી''તિઆદિના ચ યં વત્તબ્બં, તસ્મિં વત્તબ્બે વુત્તેતિ અત્થો. **વત્થુ ઓલોકેતબ્બ**ન્તિ તસ્સ તસ્સ સિક્ખાપદસ્સ વત્થુ ઓલોકેતબ્બં. ''તિણેન વા પણ્ણેન વા...પે॰... યો આગચ્છેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ હિદં નિસ્સગ્ગિયે અઞ્ઞાતકવિઞ્ઞત્તિસિક્ખાપદસ્સ (પારા॰ ૫૧૭) વત્થુસ્મિં પઞ્ઞત્તં.

થુલ્લચ્ચયદુબ્ભાસિતાપત્તીનં માતિકાય અનાગતત્તા ''**પઞ્ચન્નં આપત્તીનં અઞ્ઞતર**''ન્તિ વુત્તં. **તિકદુક્કટ**ન્તિ ''અનુપસમ્પન્ને ઉપસમ્પન્નસઞ્ઞી ઉજ્ઝાયતિ ખીયતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિઆદિના (પાચિ॰ ૧૦૬) આગતં તિકદુક્કટં. **અઞ્ઞતરં વા આપત્તિ**ન્તિ ''કાલે વિકાલસઞ્ઞી, આપત્તિ દુક્કટસ્સ, કાલે વેમતિકો, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિઆદિકં (પાચિ॰ ૨૫૦) દુકદુક્કટં સન્ધાય વુત્તં.

અન્તરાપત્તિન્તિ એત્થ તસ્મિં તસ્મિં સિક્ખાપદે આગતવત્થુવીતિક્કમં વિના અઞ્ઞસ્મિં વત્થુવીતિક્કમે નિદાનતો પભુતિ વિનીતવત્થુપરિયોસાના અન્તરન્તરા વુત્તા આપત્તિ. ઇધ પન ''વત્થું ઓલોકેતી''તિ વિસું ગહિતત્તા તદવસેસા અન્તરાપત્તીતિ ગહિતા. **પટિલાતં ઉક્ખિપતી**તિ ઇદમ્પિ વિસિબ્બનસિક્ખાપદે (પાચિ॰ ૩૫૦) આગતં, તત્થ ડય્હમાનં અલાતં અગ્ગિકપાલાદિતો બહિ પતિતં અવિજ્ઝાતમેવ પટિઉક્ખિપતિ, પુન યથાઠાને ઠપેતીતિ અત્થો. વિજ્ઝાતં પન પટિક્ખિપન્તસ્સ પાચિત્તિયમેવ.

અનાપત્તિન્તિ એત્થ અન્તરન્તરા વુત્તા અનાપત્તિપિ અત્થિ, ''અનાપત્તિ, ભિક્ખવે, ઇદ્ધિમસ્સ ઇદ્ધિવિસયે''તિઆદિ વિય સાપિ સઙ્ગય્હતિ. **સિક્ખાપદન્તરેસૂ**તિ વિનીતવત્થું અન્તોકત્વા એકેકસ્મિં સિક્ખાપદન્તરે.

પારાજિકાપત્તીતિ ન વત્તબ્બન્તિ ઇદં આપન્નપુગ્ગલેન લજ્જિધમ્મે ઠત્વા યથાભૂતં આવિકરણેપિ દુબ્બિનિચ્છયં અદિન્નાદાનાદિં સન્ધાય વુત્તં. યં પન મેથુનાદીસુ વિજાનનં, તં વત્તબ્બમેવ. તેનાહ ''**મેથુનધમ્મવીતિક્કમો હી**''તિઆદિ. યો પન અલજ્જિતાય પટિઞ્ઞં અદત્વા વિક્ખેપં કરોતિ, તસ્સ આપત્તિ ન સક્કા ઓળારિકાપિ વિનિચ્છિનિતું. યાવ સો યથાભૂતં નાવિકરોતિ, સઙ્ઘસ્સ ચ આપત્તિસન્દેહો ન વિગચ્છતિ, તાવ નાસિતકોવ ભવિસ્સતિ. **સુખુમા**તિ અત્તનોપિ દુવિઞ્ઞેય્યસભાવસ્સ લહુપરિવત્તિનો ચિત્તસ્સ સીઘપરિવત્તિતાય

વુત્તં. **સુખુમાતિ** વા ચિત્તપરિવત્તિયા સુખુમતાય સુખુમા. તેનાહ “**ચિત્તલહુકા**”તિ, ચિત્તં વિય લહુકાતિ અત્થો. અથ વા ચિત્તં લહુ સીઘપરિવત્તિ એતેસન્તિ **ચિત્તલહુકા. તે**તિ તે વીતિક્કમે. **તંવત્થુકન્તિ** તે અદિન્નાદાનમનઉસ્સવિગ્ગહવીતિક્કમા વત્થુ અધિટ્ઠાનં કારણમેતસ્સાતિ તંવત્થુકં.

યં આચરિયો ભણતિ, તં કરોહીતિઆદિ સબ્બં લજ્જીપેસલં કુક્કુચ્ચકમેવ સન્ધાય વુત્તં. યો યાથાવતો પકાસેત્વા સુદ્ધિમેવ ગવેસતિ, **તેનપિ. પારાજિકોસીતિ ન વત્તબ્બો**તિ અનાપત્તિકોટિયાપિ સઙ્કિયમાનત્તા વુત્તં. તેનેવ “**પારાજિકચ્છાયા**”તિ વુત્તં. “**સીલાનિ સોધેત્વા**તિ યંવત્થુકં કુક્કુચ્ચં ઉપ્પન્નં, તં અમનસિકરિત્વા અવસેસસીલાનિ સોધેત્વા’’તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૪૫) વુત્તં, વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૪૫) પન “**સીલાનિ સોધેત્વા**તિ યસ્મિં વીતિક્કમે પારાજિકાસઙ્કા વત્તતિ, તત્થ પારાજિકાભાવપક્ખં ગહેત્વા દેસનાવુટ્ઠાનગામિનીનં આપત્તીનં સોધનવસેન સીલાનિ સોધેત્વા’’તિ. પાકટભાવતો સુખવલઞ્જતાય ચ “**દ્વત્તિંસાકારં તાવ મનસિ કરોહી**”તિ વુત્તં, ઉપલક્ખણવસેન વા. અઞ્ઞસ્મિં કમ્મટ્ઠાને કતપરિચયેન તમેવ મનસિ કાતબ્બં. યં કિઞ્ચિ વા અભિરુચિતં મનસિ કાતું વટ્ટતેવ. **કમ્મટ્ઠાનં ઘટયતી**તિ અન્તરન્તરા ખણ્ડં અદસ્સેત્વા ચિત્તેન સદ્ધિં આરમ્મણભાવેન ચિરકાલં ઘટયતિ. **સઙ્ખારા પાકટા હુત્વા ઉપટ્ઠહન્તી**તિ વિપસ્સનાકમ્મટ્ઠાનિકો ચે, તસ્સ સઙ્ખારા પાકટા હુત્વા ઉપટ્ઠહન્તિ.

સચે કતપારાજિકવીતિક્કમો ભવેય્ય, તસ્સ સતિપિ અસરિતુકામતાય વિપ્પટિસારવત્થુવસેન પુનપ્પુનં તં ઉપટ્ઠહતીતિ ચિત્તેકગ્ગતં ન વિન્દતિ. તેન વુત્તં “**કમ્મટ્ઠાનં ન ઘટયતી**”તિઆદિ. **કમ્મટ્ઠાનં ન ઘટયતી**તિ ચિત્તક્ખોભાદિબહુલસ્સ સુદ્ધસીલસ્સપિ ચિત્તં ન સમાધિયતિ, તં ઇધ પારાજિકમૂલન્તિ ન ગહેતબ્બં. કતપાપમૂલકેન વિપ્પટિસારેનેવેત્થ ચિત્તસ્સ અસમાધિયનં સન્ધાય ‘‘કમ્મટ્ઠાનં ન ઘટયતી’’તિઆદિ વુત્તં. તેનાહ “**વિપ્પટિસારગ્ગિના**”તિઆદિ. **અત્તના**તિ ચિત્તેન કરણભૂતેન પુગ્ગલો કત્તા જાનાતિ, પચ્ચત્તે વા કરણવચનં, અત્તા સયં જાનાતીતિ અત્થો. **અઞ્ઞા ચ દેવતા જાનન્તી**તિ આરક્ખદેવતાહિ અઞ્ઞા પરચિત્તવિદુનિયો દેવતા જાનન્તિ.

ઇમસ્મિં ઠાને પણ્ડિતેહિ વિચારેતબ્બં કારણં અત્થિ. કથં? ઇદાનિ એકચ્ચે વિનયધરા પઠમપારાજિકવિસયે વત્થુમ્હિ ઓતિણ્ણે ઇત્થિયા વા પુરિસેન વા ગહટ્ઠેન વા પબ્બજિતેન વા ચોદિયમાને ચુદિતકં ભિક્ખું પુચ્છિત્વા પટિઞ્ઞાય અદીયમાનાય તં ભિક્ખું સુસાને એકકમેવ સયાપેન્તિ, એવં સયાપિયમાનો સો ભિક્ખુ સચે ભયસન્તાસવિરહિતો સબ્બરત્તિં તસ્મિં સુસાને સયિતું વા નિસીદિતું વા સક્કોતિ, તં ‘‘પરિસુદ્ધો એસો’’તિ વિનિચ્છિનન્તિ. સચે પન ભયસન્તાસપ્પત્તો સબ્બરત્તિં સયિતું વા નિસીદિતું વા ન સક્કોતિ, તં ‘‘અસુદ્ધો’’તિ વિનિચ્છિનન્તિ, તં અયુત્તં વિય દિસ્સતિ. કસ્માતિ ચે? અટ્ઠકથાય વિરુદ્ધોતિ, અટ્ઠકથાયં દુતિયતતિયપારાજિકવિસયે એવ તથારૂપો વિચારો વુત્તો, ન પઠમચતઉત્થપારાજિકવિસયે. વુત્તઞ્હિ તત્થ ‘‘મેથુનધમ્મવીતિક્કમો હિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મવીતિક્કમો ચ ઓળારિકો, અદિન્નાદાનમનુસ્સવિગ્ગહવીતિક્કમા પન સુખુમા ચિત્તલહુકા, તે સુખુમેનેવ આપજ્જતિ, સુખુમેન રક્ખતિ, તસ્મા વિસેસેન તંવત્થુકં કુક્કુચ્ચં પુચ્છિયમાનો’’તિ. ટીકાયઞ્ચ (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૪૫) વુત્તં “**તંવત્થુકન્તિ** તે અદિન્નાદાનમનુસ્સવિગ્ગહવીતિક્કમા વત્થુ અધિટ્ઠાનં કારણમેતસ્સાતિ તંવત્થુક’’ન્તિ, ઇદમ્પિ એકં કારણં.

તત્થાપિ અઞ્ઞે પણ્ડિતેપિ વિનિચ્છિનાપેત્વા તેસમ્પિ પારાજિકચ્છાયાદિસ્સનેયેવ તથા વિનિચ્છયો કાતબ્બો, ન સુદ્ધભાવદિસ્સને. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં ‘‘આપત્તીતિ અવત્વા ‘સચસ્સ આચરિયો ધરતિ…પે॰… અથ દહરસ્સપિ પારાજિકચ્છાયાવ ઉપટ્ઠાતિ, તેનપિ ‘પારાજિકોસી’તિ ન વત્તબ્બો. દુલ્લભો હિ બુદ્ધુપ્પાદો, તતો દુલ્લભતરા

પબ્બજ્જા ચ ઉપસમ્પદા ચ, એવં પન વત્તબ્બ''ન્તિ, ઇદમેકં. નિસીદાપિયમાનોપિ વિવિત્તોકાસેયેવ નિસીદાપેતબ્બો, ન સુસાને. વુત્તઞ્હિ તત્થ ''વિવિત્તં ઓકાસં સમ્મજ્જિત્વા દિવાવિહારં નિસીદિત્વા''તિઆદિ, ઇદમેકં. વિવિત્તોકાસે નિસીદાપિયમાનોપિ દિવાયેવ નિસીદાપેતબ્બો, ન રત્તિં. તથા હિ વુત્તં ''દિવસં અતિક્કન્તમ્પિ ન જાનાતિ, સો દિવસાતિક્કમે ઉપટ્ઠાનં આગતો એવં વત્તબ્બો''તિ, ઇદમેકં.

ઈદિસં વિધાનં સયં આરોચિતે એવ વિધાતબ્બં, ન પરેહિ ચોદિયમાને. તથા હિ વુત્તં ''એવં કતવીતિક્કમેન ભિક્ખુના સયમેવ આગન્ત્વા આરોચિતે પટિપજ્જિતબ્બ''ન્તિ. અથ કસ્મા ઇદાનિ એવં કરોન્તીતિ? ગિહીનં અસક્ખિકઅટ્ટકરણે ઉદકે નિમુજ્જાપનં વિય મઞ્ઞમાના એવં કરોન્તિ. તમ્પિ માયાકુસલા મનુસ્સા વિવિધેહિ ઉપાયેહિ વિતથં કરોન્તિ, તસ્મા સચ્ચમ્પિ હોતિ, અસચ્ચમ્પિ હોતિ. તેનેવ ચ કારણેન મહોસધપણ્ડિતાદયો બોધિસત્તા અસક્ખિકમ્પિ અટ્ટં ઉદકનિમુજ્જાપનાદિના ન વિનિચ્છિનન્તિ, ઉભિન્નં વચનં પરિસં ગાહાપેત્વા તેસં વચનઞ્ચ કિરિયઞ્ચ પરિગ્ગહેત્વા સચ્ચઞ્ચ વિતથઞ્ચ ઞત્વાવ વિનિચ્છિનન્તિ. સાસને પન ભિક્ખૂ સૂરજાતિકાપિ સન્તિ, ભીરુકજાતિકાપિ સન્તિ. સુસાનઞ્ચ નામ પકતિમનુસ્સાનમ્પિ ભયસન્તાસકરં હોતિ, રત્તિકાલે પન અતિવિય ભયાનકં હુત્વા ઉપટ્ઠાતિ , એવંભૂતે સુસાને રત્તિયં એકો અસહાયો હુત્વા નિપજ્જાપિયમાનો ભીરુકજાતિકો ભિક્ખુ પરિસુદ્ધસીલોપિ સમાનો કિં ન ભાયેય્ય, કથં સબ્બરત્તિં સયિતું વા નિસીદિતું વા સક્કુણેય્ય, તથારૂપં ભિક્ખું ''અપરિસુદ્ધો''તિ વદન્તો કથં કિચ્ચકરો ભવિસ્સતિ.

અલજ્જી પન સૂરજાતિકો અત્તનો વજ્જં પટિચ્છાદેતુકામો ભાયન્તોપિ અભાયન્તો વિય હુત્વા ''સચે વિકારં દસ્સેસ્સામિ, અનત્થં મે કરિસ્સન્તી''તિ અનત્થભયેન અધિવાસેત્વા સયિતું વા નિસીદિતું વા સક્કુણેય્ય, એવરૂપં પુગ્ગલં ''પરિસુદ્ધો''તિ વદન્તો કથં સુવિનિચ્છિતો ભવિસ્સતીતિ. ઇદમ્પિ એકં કારણં.

અથાપિ વદેય્યું – યથા ઉદકે નિમુજ્જાપિતમનુસ્સાનં અસચ્ચવાદીનં દેવતાનુભાવેન કુમ્ભીલાદયો આગન્ત્વા ગણ્હન્તા વિય ઉપટ્ઠહન્તિ, તસ્મા અસચ્ચવાદિનો સીઘં પ્લવન્તિ, સચ્ચવાદીનં પન ન ઉપટ્ઠહન્તિ, તસ્મા તે સુખેન નિસીદિતું સક્કોન્તિ, એવં તેસમ્પિ ભિક્ખૂનં અપરિસુદ્ધસીલાનં દેવતાનુભાવેન સીહબ્યગ્ઘાદયો આગતા વિય પઞ્ઞાયન્તિ, તસ્મા તે સબ્બરત્તિં સયિતું વા નિસીદિતું વા ન સક્કોન્તિ. પરિસુદ્ધસીલાનં પન તથા ન પઞ્ઞાયન્તિ, તસ્મા તે સબ્બરત્તિં દેવતાહિ રક્ખિતા હુત્વા ભયસન્તાસરહિતા સુસાને સયિતું વા નિસીદિતું વા સક્કોન્તિ, એવં દેવતા સક્ખિં કત્વા વિનિચ્છિતત્તા સુવિનિચ્છિતમેવ હોતીતિ, તમ્પિ તથા ન સક્કા વત્તું. કસ્મા? અટ્ઠકથાટીકાદીસુ તથા અવુત્તત્તા. અટ્ઠકથાયઞ્હિ ''વિવિત્તં ઓકાસં સમ્મજ્જિત્વા દિવાવિહારં નિસીદિત્વા સીલાનિ સોધેત્વા 'દ્વત્તિંસાકારં તાવ મનસિકરોહી'તિ વત્તબ્બો. સચે તસ્સ અરોગં સીલં કમ્મટ્ઠાનં ઘટયતિ, સઙ્ખારા પાકટા હુત્વા ઉપટ્ઠહન્તિ, ઉપચારપ્પનાપ્પત્તં વિય ચિત્તં એકગ્ગં હોતિ, દિવસં અતિક્કન્તમ્પિ ન જાનાતિ...પે૰... યસ્સ પન સીલં ભિન્નં હોતિ, તસ્સ કમ્મટ્ઠાનં ન ઘટયતિ, પતોદાભિતુન્નં વિય ચિત્તં કમ્પતિ, વિપ્પટિસારગ્ગિના ડય્હતિ, તત્તપાસાણે નિસિન્નો વિય તઙ્ખણઞ્ઞેવ વુટ્ઠાતી''તિ એત્તકમેવ વુત્તં.

ટીકાયમ્પિ (સારત્થ૰ ટી૰ ૨.૪૫) ''**કમ્મટ્ઠાનં ઘટયતી**તિ અન્તરન્તરા ખણ્ડં અદસ્સેત્વા ચિત્તેન સદ્ધિં આરમ્મણભાવેન ચિરકાલં ઘટયતિ. **સઙ્ખારા પાકટા ઉપટ્ઠહન્તી**તિ વિપસ્સનાકમ્મટ્ઠાનિકો ચે, તસ્સ સઙ્ખારા પાકટા હુત્વા ઉપટ્ઠહન્તિ. સચે કતપારાજિકવીતિક્કમો ભવેય્ય, તસ્સ સતિપિ અસરિતુકામતાય વિપ્પટિસારવત્થુવસેન પુનપ્પુનં તં ઉપટ્ઠહતીતિ ચિત્તેકગ્ગતં ન વિન્દતી''તિ એત્તકમેવ વુત્તં.

વિમતિવિનોદનિયમ્પિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૪૫) ‘‘**કમ્મટ્ઠાનં ઘટયતી**તિ વિપ્પટિસારમૂલકેન વિક્ખેપેન અન્તરન્તરા ખણ્ડં અદસ્સેત્વા પબન્ધવસેન ચિત્તેન સઙ્ઘટયતિ. **સઙ્ખારા**તિ વિપસ્સનાકમ્મટ્ઠાનવસેન વુત્તં. સાપત્તિકસ્સ હિ પગુણમ્પિ કમ્મટ્ઠાનં ન સુટ્ઠુ ઉપટ્ઠાતિ. પગેવ પારાજિકસ્સ. તસ્સ હિ વિપ્પટિસારનિન્નતાય ચિત્તં એકગ્ગં ન હોતિ. એકસ્સ પન વિતક્કવિક્ખેપાદિબહુલસ્સ સુદ્ધસીલસ્સપિ ચિત્તં ન સમાધિયતિ, તં ઇધ પારાજિકમૂલન્તિ ન ગહેતબ્બં. કતપાપમૂલકેન વિપ્પટિસારેનેવેત્થ ચિત્તસ્સ અસમાધિયનં સન્ધાય ‘**કમ્મટ્ઠાનં ન ઘટયતી**’તિઆદિ વુત્ત’’ન્તિ એત્તકમેવ વુત્તં, ન વુત્તં ‘‘દેવતાનુભાવેના’’તિઆદિ, તસ્મા યદિ બુદ્ધસાસને સગારવો સિક્ખાકામો ભિક્ખુ દુતિયતતિયપારાજિકવિસયે અત્તનો કઞ્ચિ વીતિક્કમં દિસ્વા ‘‘પારાજિકં આપન્નો નુ ખો અહં, ન નુ ખો’’તિ સંસયપક્ખન્દો વિનયધરં ઉપસઙ્કમિત્વા તં વીતિક્કમં યથાભૂતં આચિક્ખિત્વા પુચ્છેય્ય, તતો વિનયધરેન અટ્ઠકથાયં વુત્તનયેનેવ ‘‘સબ્બં પુબ્બવિધાનં કત્વા વિવિત્તં ઓકાસં સમ્મજ્જિત્વા દિવાવિહારં નિસીદિત્વા સીલાનિ સોધેત્વા દ્વત્તિંસાકારે તાવ મનસિકરોહી’’તિ એત્તકમેવ વત્તબ્બો , ન વત્તબ્બો ‘‘સુસાને સેય્યં કપ્પેહી’’તિઆદિ. આગતકાલેપિ અટ્ઠકથાયં આગતનયેનેવ પુચ્છિત્વા અટ્ઠકથાયં આગતનયેનેવસ્સ સુદ્ધાસુદ્ધભાવો વત્તબ્બોતિ દટ્ઠબ્બં.

એવં હોતુ, એવં સન્તે ઇદાનિ પઠમપારાજિકવિસયે ચોદેન્તાનં કથં વિનિચ્છયો કાતબ્બોતિ? ચોદકેન વત્થુસ્મિં આરોચિતે ચુદિતકો પુચ્છિતબ્બો ‘‘સન્તમેતં, નો’’તિ એવં વત્થું ઉપપરિક્ખિત્વા ભૂતેન વત્થુના ચોદેત્વા સારેત્વા ઞત્તિસમ્પદાય અનુસ્સાવનસમ્પદાય તં અધિકરણં વૂપસમેતબ્બં. એવમ્પિ અલજ્જી નામ ‘‘એતમ્પિ નત્થિ, એતમ્પિ નત્થી’’તિ વદેય્ય, પટિઞ્ઞં ન દદેય્ય, અથ કિં કાતબ્બન્તિ? એવમ્પિ અલજ્જિસ્સ પટિઞ્ઞાય એવ આપત્તિયા કારેતબ્બં યથા તં તિપિટકચૂળાભયત્થેરેનાતિ. વુત્તઞ્હેતં અટ્ઠકથાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૩૮૫-૩૮૬) ‘‘એવં લજ્જિના ચોદિયમાનો અલજ્જી બહૂસુપિ વત્થૂસુ ઉપ્પન્નેસુ પટિઞ્ઞં ન દેતિ, સો ‘નેવ સુદ્ધો’તિ વત્તબ્બો, ન ‘અસુદ્ધો’તિ, જીવમતકો નામ આમકપૂતિકો નામ ચેસ. સચે પનસ્સ અઞ્ઞમ્પિ તાદિસં વત્થુ ઉપ્પજ્જતિ, ન વિનિચ્છિતબ્બં, તથા નાસિતકોવ ભવિસ્સતી’’તિઆદિ.

૨૩૫. એવં વિનયધરલક્ખણઞ્ચ છટ્ઠાનઓલોકનઞ્ચ વિદિત્વા ઇદાનિ...પે॰... વિનિચ્છયો વેદિતબ્બોતિ યોજના. કિમત્થન્તિ આહ ‘‘**યા સા...પે॰... જાનનત્થ**’’ન્તિ. યા સા પુબ્બે વુત્તપ્પભેદા ચોદના અત્થિ, તસ્સાયેવ સમ્પત્તિવિપત્તિજાનનત્થં આદિમજ્ઝપરિયોસાનાદીનં વસેન વિનિચ્છયો વેદિતબ્બો, ન અવુત્તચોદનાપભેદજાનનત્થન્તિ અત્થો. **સેય્યથિદ**ન્તિ પુચ્છનત્થે નિપાતો, સો વિનિચ્છયો કતમોતિ અત્થો.

ચોદનાય કતિ મૂલાનિ, કતિ વત્થૂનિ, કતિ ભૂમિયોતિ એત્થ ‘‘કતિહાકારેહી’’તિપિ વત્તબ્બં. વુત્તઞ્હેતં પરિવારે (પરિ॰ ૩૬૨) ચોદનાકણ્ડે ‘‘ચોદનાય કતિ મૂલાનિ, કતિ વત્થૂનિ, કતિ ભૂમિયો, કતિહાકારેહિ ચોદેતી’’તિ. **મેત્તચિત્તો વક્ખામિ, નો દોસન્તરો**તિ એતસ્સપિ પરતો ‘‘ચોદનાય ઇમા પઞ્ચ ભૂમિયો. કતમેહિ દ્વીહાકારેહિ ચોદેતિ, કાયેન વા ચોદેતિ, વાચાય વા ચોદેતિ, ઇમેહિ દ્વીહાકારેહિ ચોદેતી’’તિ વત્તબ્બં. કસ્મા? ચોદનાકણ્ડે (પરિ॰ ૩૬૨) તથા વિજ્જમાનતોતિ. **પન્નરસસુ ધમ્મેસુ પતિટ્ઠાતબ્બન્તિ** પરિસુદ્ધકાયસમાચારતા, પરિસુદ્ધવચીસમાચારતા, મેત્તચિત્તે પચ્ચુપટ્ઠિતતા, બહુસ્સુતતા, ઉભયપાતિમોક્ખસ્વાગતતા, કાલેન વચનતા, ભૂતેન વચનતા, સણ્હેન વચનતા, અત્થસઞ્હિતેન વચનતા, મેત્તાચિત્તો હુત્વા વચનતા, કારુઞ્ઞતા, હિતેસિતા, અનુકમ્પતા, આપત્તિવુટ્ઠાનતા, વિનયપુરેક્ખારતાતિ. વુત્તઞ્હેતં ઉપાલિપઞ્ચકે (પરિ॰ ૪૩૬) ‘‘ચોદકેનુપાલિ ભિક્ખુના પરં ચોદેતુકામેન એવં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – પરિસુદ્ધકાયસમાચારો નુ ખોમ્હિ...પે॰... પરિસુદ્ધવચીસમાચારો નુ ખોમ્હિ...પે॰... મેત્તં નુ ખો મે ચિત્તં પચ્ચુપટ્ઠિતં સબ્રહ્મચારીસુ...પે॰... બહુસ્સુતો નુ ખોમ્હિ સુતધરો સુતસન્નિચયો...પે॰...

ઉભયાનિ ખો મે પાતિમોક્ખાનિ વિત્થારેન સ્વાગતાનિ…પે॰… કાલેન વક્ખામિ, નો અકાલેન, ભૂતેન વક્ખામિ, નો અભૂતેન, સણ્હેન વક્ખામિ, નો ફરુસેન, અત્થસઞ્હિતેન વક્ખામિ, નો અનત્થસઞ્હિતેન, મેત્તચિત્તો વક્ખામિ, નો દોસન્તરો…પે॰… કારુઞ્ઞતા, હિતેસિતા, અનુકમ્પતા, આપત્તિવુટ્ઠાનતા, વિનયપુરેક્ખારતા’’તિ.

તત્થ **કારુઞ્ઞતા**તિ કારુણિકભાવો. ઇમિના કરુણા ચ કરુણાપુબ્બભાગો ચ દસ્સિતો . **હિતેસિતા**તિ હિતગવેસનતા . **અનુકમ્પતા**તિ તેન હિતેન સંયોજનતા. **આપત્તિવુટ્ઠાનતા**તિ આપત્તિતો વુટ્ઠાપેત્વા સુદ્ધન્તે પતિટ્ઠાપનતા. વત્થું ચોદેત્વા સારેત્વા પટિઞ્ઞં આરોપેત્વા યથાપટિઞ્ઞાય કમ્મકરણં **વિનયપુરેક્ખારતા** નામ. અમૂલકમ્પિ સમૂલકમ્પિ ‘‘મૂલ’’ન્તિ ગહેત્વા વદન્તીતિ આહ ‘‘**દ્વે મૂલાની**’’તિ. **કાલેન વક્ખામી**તિઆદીસુ એકો એકં ઓકાસં કારેત્વા ચોદેન્તો **કાલેન વદતિ** નામ. સઙ્ઘમજ્ઝે ગણમજ્ઝે સલાકગ્ગયાગુઅગ્ગવિતક્કમાળકભિક્ખાચારમગ્ગઆસનસાલાદીસુ, ઉપટ્ઠાકેહિ પરિવારિતક્ખણે વા ચોદેન્તો **અકાલેન વદતિ** નામ. તચ્છેન વત્થુના ચોદેન્તો **ભૂતેન વદતિ** નામ. તુચ્છેન ચોદેન્તો **અભૂતેન વદતિ** નામ. ‘‘અમ્ભો મહલ્લક પરિસાવચર પંસુકૂલિક ધમ્મકથિક પતિરૂપં તવ ઇદ’’ન્તિ વદન્તો **ફરુસેન વદતિ** નામ. ‘‘ભન્તે, મહલ્લકા પરિસાવચરા પંસુકૂલિકા ધમ્મકથિકા પતિરૂપં તુમ્હાકં ઇદ’’ન્તિ વદન્તો **સણ્હેન વદતિ** નામ. કારણનિસ્સિતં કત્વા વદન્તો **અત્થસઞ્હિતેન વદતિ** નામ. **મેત્તચિત્તો વક્ખામિ, નો દોસન્તરો**તિ મેત્તચિત્તં ઉપટ્ઠાપેત્વા વક્ખામિ, ન દુટ્ઠચિત્તો હુત્વા. **સચ્ચે ચ અકુપ્પે ચા**તિ વચીસચ્ચે ચ અકુપ્પતાય ચ. ચુદિતકેન હિ સચ્ચઞ્ચ વત્તબ્બં, કોપો ચ ન કાતબ્બો, અત્તના ચ ન કુપ્પિતબ્બં, પરો ચ ન ઘટ્ટેતબ્બોતિ અત્થો.

ઇમસ્મિં ઠાને ‘‘સઙ્ઘેન ઓતિણ્ણાનોતિણ્ણં જાનિતબ્બં – અનુવિજ્જકેન યેન ધમ્મેન યેન વિનયેન યેન સત્થુસાસનેન તં અધિકરણં વૂપસમ્મતિ, તથા તં અધિકરણં વૂપસમેતબ્બ’’ન્તિ વત્તબ્બં. વુત્તઞ્હેતં ચોદનાકણ્ડે (પરિ॰ ૩૬૩) ‘‘ચોદકેન કથં પટિપજ્જિતબ્બં? ચુદિતકેન કથં પટિપજ્જિતબ્બં? સઙ્ઘેન કથં પટિપજ્જિતબ્બં? અનુવિજ્જકેન કથં પટિપજ્જિતબ્બં? ચોદકેન કથં પટિપજ્જિતબ્બન્તિ? ચોદકેન પઞ્ચસુ ધમ્મેસુ પતિટ્ઠાય પરો ચોદેતબ્બો. કાલેન વક્ખામિ નો અકાલેન, ભૂતેન વક્ખામિ નો અભૂતેન, સણ્હેન વક્ખામિ નો ફરુસેન, અત્થસઞ્હિતેન વક્ખામિ નો અનત્થસઞ્હિતેન, મેત્તચિત્તો વક્ખામિ નો દોસન્તરોતિ. ચોદકેન એવં પટિપજ્જિતબ્બં. ચુદિતકેન કથં પટિપજ્જિતબ્બન્તિ? ચુદિતકેન દ્વીસુ ધમ્મેસુ પતિટ્ઠાતબ્બં સચ્ચે ચ અકુપ્પે ચ. ચુદિતકેન એવં પટિપજ્જિતબ્બં. સઙ્ઘેન કથં પટિપજ્જિતબ્બન્તિ? સઙ્ઘેન ઓતિણ્ણાનોતિણ્ણં જાનિતબ્બં. સઙ્ઘેન એવં પટિપજ્જિતબ્બં. અનુવિજ્જકેન કથં પટિપજ્જિતબ્બન્તિ? અનુવિજ્જકેન યેન ધમ્મેન યેન વિનયેન યેન સત્થુસાસનેન તં અધિકરણં વૂપસમ્મતિ, તથા તં અધિકરણં વૂપસમેતબ્બં. અનુવિજ્જકેન એવં પટિપજ્જિતબ્બ’’ન્તિ.

અટ્ઠકથાયમ્પિ (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૩૬૨-૩૬૩) ‘‘**ચોદનાય કો આદી**તિઆદિપુચ્છાનં વિસ્સજ્જને **સચ્ચે અકુપ્પે ચા**તિ એત્થ સચ્ચે પતિટ્ઠાતબ્બં અકુપ્પે ચ, યં કતં વા અકતં વા, તદેવ વત્તબ્બં, ન ચોદકે વા અનુવિજ્જકે વા સઙ્ઘે વા કોપો ઉપ્પાદેતબ્બો. **ઓતિણ્ણાનોતિણ્ણં જાનિતબ્બ**ન્તિ ઓતિણ્ણઞ્ચ અનોતિણ્ણઞ્ચ વચનં જાનિતબ્બં. તત્રાયં જાનનવિધિ – એત્તકા ચોદકસ્સ પુબ્બકથા, એત્તકા પચ્છિમકથા, એત્તકા ચુદિતકસ્સ પુબ્બકથા, એત્તકા પચ્છિમકથાતિ જાનિતબ્બા. ચોદકસ્સ પમાણં ગણ્હિતબ્બં, ચુદિતકસ્સ પમાણં ગણ્હિતબ્બં, અનુવિજ્જકસ્સ પમાણં ગણ્હિતબ્બં. અનુવિજ્જકો અપ્પમત્તકમ્પિ અહાપેન્તો ‘આવુસો, સમન્નાહરિત્વા ઉજું કત્વા આહરા’તિ વત્તબ્બો, સઙ્ઘેન એવં પટિપજ્જિતબ્બં. **યેન ધમ્મેન યેન વિનયેન યેન સત્થુસાસનેન તં અધિકરણં વૂપસમ્મતી**તિ એત્થ **ધમ્મો**તિ ભૂતં વત્થુ. **વિનયો**તિ ચોદના ચેવ સારણા ચ. **સત્થુસાસન**ન્તિ ઞત્તિસમ્પદા ચેવ અનુસ્સાવનસમ્પદા ચ.

એતેન હિ ધમ્મેન ચ વિનયેન ચ સત્થુસાસનેન ચ અધિકરણં વૂપસમ્મતિ, તસ્મા અનુવિજ્જકેન ભૂતેન વત્થુના ચોદેત્વા આપત્તિં સારેત્વા ઞત્તિસમ્પદાય ચેવ અનુસ્સાવનસમ્પદાય ચ તં અધિકરણં વૂપસમેતબ્બં, અનુવિજ્જકેન એવં પટિપજ્જિતબ્બ''ન્તિ આગતં, તસ્મા વત્તબ્બમેત્તકં દ્વયન્તિ.

એવં એકદેસેન ચોદનાકણ્ડનયં દસ્સેત્વા ઇદાનિ એકદેસેનેવ મહાસઙ્ગામનયં દસ્સેન્તો "**અનુવિજ્જકેન ચોદકો પુચ્છિતબ્બો**''તિઆદિમાહ. તત્થ **યં ખો ત્વં, આવુસો, ઇમં ભિક્ખું ચોદેસિ, કિમ્હિ નં ચોદેસી**તિ ચોદનાસામઞ્ઞતો વુત્તં, પાળિયં (મહાવ॰ ૨૩૭) પન પવારણટ્ઠપનવસેન ચોદનં સન્ધાય ''યં ખો ત્વં, આવુસો, ઇમસ્સ ભિક્ખુનો પવારણં ઠપેસી''તિ વુત્તં. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

એવં એકદેસેન મહાસઙ્ગામનયં દસ્સેત્વા ઇદાનિ એકદેસેનેવ ચૂળસઙ્ગામનયં દસ્સેતું ''**સઙ્ગામાવચરેન ભિક્ખુના**''તિઆદિમાહ. તત્થ **સઙ્ગામાવચરેન ભિક્ખુના**તિ **સઙ્ગામો** વુચ્ચતિ અધિકરણવિનિચ્છયત્થાય સઙ્ઘસન્નિપાતો. તત્ર હિ અત્તપચ્ચત્થિકા ચેવ સાસનપચ્ચત્થિકા ચ ઉદ્ધમ્મં ઉબ્બિનયં સત્થુસાસનં દીપેન્તા સમોસરન્તિ વેસાલિકા વજ્જિપુત્તકા વિય. યો ભિક્ખુ તેસં પચ્ચત્થિકાનં લદ્ધિં મદ્દિત્વા સકવાદદીપનત્થાય તત્થ અવચરતિ, અજ્ઝોગાહેત્વા વિનિચ્છયં પવત્તેતિ, સો **સઙ્ગામાવચરો** નામ યસત્થેરો વિય, તેન સઙ્ગામાવચરેન ભિક્ખુના સઙ્ઘં ઉપસઙ્કમન્તેન નીચચિત્તેન સઙ્ઘો ઉપસઙ્કમિતબ્બો. **નીચચિત્તેના**તિ માનદ્ધજં નિપાતેત્વા નિહતમાનચિત્તેન . **રજોહરણસમેના**તિ પાદપુઞ્છનસમેન, યથા રજોહરણસ્સ સંકિલિટ્ઠે વા અસંકિલિટ્ઠે વા પાદે પુઞ્છિયમાને નેવ રાગો ન દોસો, એવં ઇટ્ઠાનિટ્ઠેસુ અરજ્જન્તેન અદુસ્સન્તેનાતિ અત્થો. **યથાપતિરૂપે આસને**તિ યથાપતિરૂપં આસનં ઞત્વા અત્તનો પાપુણનટ્ઠાને થેરાનં ભિક્ખૂનં પિટ્ઠિં અદસ્સેત્વા નિસીદિતબ્બં.

અનાનાકથિકેનાતિ નાનાવિધં તં તં અનત્થકથં અકથેન્તેન. **અતિરચ્છાનકથિકેના**તિ દિટ્ઠસુતમુતમ્પિ રાજકથાદિકં તિરચ્છાનકથં અકથેન્તેન. **સામં વા ધમ્મો ભાસિતબ્બો**તિ સઙ્ઘસન્નિપાતટ્ઠાને કપ્પિયાકપ્પિયસન્નિસ્સિતા વા રૂપારૂપપરિચ્છેદસમથચારવિપસ્સનાચારટ્ઠાનનિસજ્જવત્તાદિનિસ્સિતા વા કથા **ધમ્મો** નામ. એવરૂપો ધમ્મો સયં વા ભાસિતબ્બો, પરો વા અજ્ઝેસિતબ્બો. યો ભિક્ખુ તથારૂપિં કથં કથેતું પહોતિ, સો વત્તબ્બો ''આવુસો, સઙ્ઘમજ્ઝમ્હિ પઞ્હે ઉપ્પન્ને ત્વં કથેય્યાસી''તિ. **અરિયો વા તુણ્હીભાવો નાતિમઞ્ઞિતબ્બો**તિ અરિયા તુણ્હી નિસીદન્તા ન બાલપુથુજ્જના વિય નિસીદન્તિ, અઞ્ઞતરં કમ્મટ્ઠાનં ગહેત્વાવ નિસીદન્તિ. ઇતિ કમ્મટ્ઠાનમનસિકારવસેન તુણ્હીભાવો અરિયો તુણ્હીભાવો નામ, સો નાતિમઞ્ઞિતબ્બો, ''કિં કમ્મટ્ઠાનાનુયોગેના''તિ નાવજાનિતબ્બો, અત્તનો પતિરૂપં કમ્મટ્ઠાનં ગહેત્વાવ નિસીદિતબ્બન્તિ અત્થો.

ન ઉપજ્ઝાયો પુચ્છિતબ્બોતિ ''કો નામ તુય્હં ઉપજ્ઝાયો''તિ ન પુચ્છિતબ્બો. એસ નયો સબ્બત્થ. **ન જાતી**તિ ''ખત્તિયજાતિયો ત્વં બ્રાહ્મણજાતિયો''તિ એવં જાતિ ન પુચ્છિતબ્બા. **ન આગમો**તિ ''દીઘભાણકો ત્વં મજ્ઝિમભાણકો''તિ એવં આગમો ન પુચ્છિતબ્બો. **કુલપદેસો**પિ ખત્તિયકુલાદિવસેનેવ વેદિતબ્બો. **અત્રસ્સ પેમં વા દોસો વા**તિ તત્ર પુગ્ગલે એતેસં કારણાનં અઞ્ઞતરવસેન પેમં વા ભવેય્ય દોસો વા.

નો પરિસકપ્પિકેનાતિ પરિસકપ્પકેન પરિસાનુવિધાયકેન ન ભવિતબ્બં, યં પરિસાય રુચ્ચતિ, તદેવ ચેતેત્વા કપ્પેત્વા ન કથેતબ્બન્તિ અત્થો. **ન હત્થમુદ્દા દસ્સેતબ્બા**તિ કથેતબ્બે ચ અકથેતબ્બે ચ સઞ્ઞાજનનત્થં હત્થવિકારો ન કાતબ્બો.

અત્થં અનુવિધિયન્તેનાતિ વિનિચ્છયપટિવેધમેવ સલ્લક્ખેન્તેન, ‘‘ઇદં સુત્તં ઉપલબ્ભતિ, ઇમસ્મિં વિનિચ્છયે ઇદં વક્ખામી’’તિ એવં પરિતુલયન્તેન નિસીદિતબ્બન્તિ અત્થો. **ન ચ આસના વુટ્ઠાતબ્બ**ન્તિ ન આસના વુટ્ઠાય સન્નિપાતમણ્ડલે વિચરિતબ્બં. વિનયધરે હિ ઉટ્ઠિતે સબ્બા પરિસા વુટ્ઠહન્તિ, તસ્મા ન વુટ્ઠાતબ્બં. **ન વીતિહાતબ્બ**ન્તિ ન વિનિચ્છયો હાપેતબ્બો. **ન કુમ્મગ્ગો સેવિતબ્બો**તિ ન આપત્તિ દીપેતબ્બા. **અસાહસિકેન ભવિતબ્બ**ન્તિ ન સહસા કારિના ભવિતબ્બં, ન સહસા દુરુત્તવચનં કથેતબ્બન્તિ અત્થો. **વચનક્ખમેના**તિ દુરુત્તવાચં ખમનસીલેન. **હિતપરિસક્કિના**તિ હિતેસિના હિતગવેસિના કરુણા ચ કરુણાપુબ્બભાગો ચ ઉપટ્ઠાપેતબ્બોતિ અયં પદદ્વયેપિ અધિપ્પાયો. **અનસુરુત્તેના**તિ ન અસુરુત્તેન, અસુરુત્તં વુચ્ચતિ વિગ્ગાહિકકથાસઙ્ખાતં અસુન્દરવચનં, તં ન કથેતબ્બન્તિ અત્થો. **અત્તા પરિગ્ગહેતબ્બો**તિ ‘‘વિનિચ્છિનિતું વૂપસમેતું સક્ખિસ્સામિ નુ ખો, નો’’તિ એવં અત્તા પરિગ્ગહેતબ્બો, અત્તનો પમાણં જાનિતબ્બન્તિ અત્થો. **પરો પરિગ્ગહેતબ્બો**તિ ‘‘લજ્જિયા નુ ખો અયં પરિસા સક્કા સઞ્ઞાપેતું, ઉદાહુ નો’’તિ એવં પરો પરિગ્ગહેતબ્બો. **ચોદકો પરિગ્ગહેતબ્બો**તિ ‘‘ધમ્મચોદકો નુ ખો, નો’’તિ એવં પરિગ્ગહેતબ્બો. **ચુદિતકો પરિગ્ગહેતબ્બો**તિ ‘‘ધમ્મચુદિતકો નુ ખો, નો’’તિ એવં પરિગ્ગહેતબ્બો. **અધમ્મચોદકો પરિગ્ગહેતબ્બો**તિ તસ્સ પમાણં જાનિતબ્બં. સેસેસુપિ એસેવ નયો.

વુત્તં અહાપેન્તેનાતિ ચોદકચુદિતકેહિ વુત્તવચનં અહાપેન્તેન. **અવુત્તં અપકાસેન્તેના**તિ અનોસટં વત્થું અપકાસેન્તેન. **મન્દો હાસેતબ્બો**તિ મન્દો મોમૂહો પગ્ગણ્હિતબ્બો, ‘‘નનુ ત્વં કુલપુત્તો’’તિ ઉત્તેજેત્વા અનુયોગવત્તં કથાપેત્વા તસ્સ અનુયોગો ગણ્હિતબ્બો. **ભીરુ અસ્સાસેતબ્બો**તિ યસ્સ સઙ્ઘમજ્ઝં વા ગણમજ્ઝં વા અનોસટપુબ્બત્તા સારજ્જં ઉપ્પજ્જતિ, તાદિસો ‘‘મા ભાયિ, વિસ્સત્થો કથયાહિ, મયં તે ઉપત્થમ્ભા ભવિસ્સામા’’તિ વત્વાપિ અનુયોગવત્તં કથાપેતબ્બો. **ચણ્ડો નિસેધેતબ્બો**તિ અપસારેતબ્બો તજ્જેતબ્બો. **અસુચિ વિભાવેતબ્બો**તિ અલજ્જિં પકાસેત્વા આપત્તિં દેસાપેતબ્બો. **ઉજુમદ્દવેના**તિ યો ભિક્ખુ ઉજુ સીલવા કાયવઙ્કાદિરહિતો, સો મદ્દવેનેવ ઉપચરિતબ્બો. **ધમ્મેસુ ચ પુગ્ગલેસુ ચા**તિ એત્થ યો ધમ્મગરુકો હોતિ, ન પુગ્ગલગરુકો, અયમેવ ધમ્મેસુ ચ પુગ્ગલેસુ ચ મજ્ઝત્તોતિ વેદિતબ્બો. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

ચોદનાદિવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

એકતિંસતિમો પરિચ્છેદો.

૩૨. ગરુકાપત્તિવુટ્ઠાનવિનિચ્છયકથા

પટિચ્છન્નપરિવાસકથા

૨૩૬. એવં ચોદનાદિવિનિચ્છયં કથેત્વા ઇદાનિ ગરુકાપત્તિવુટ્ઠાનવિનિચ્છયં કથેતું "**ગરુકાપત્તિવુટ્ઠાન**"ન્તિઆદિમાહ. તત્થ ગરુ અલહુકં પટિકરણં એતિસ્સા આપત્તિયાતિ ગરુકા, આપજ્જિતબ્બાતિ આપત્તિ, ગરુકા ચ સા આપત્તિ ચાતિ ગરુકાપત્તિ, વુટ્ઠહતે વુટ્ઠાનં, ગરુકાપત્તિયા વુટ્ઠાનં **ગરુકાપત્તિ વુટ્ઠાનં**. કિં તં? સઙ્ઘાદિસેસાપત્તિતો પરિસુદ્ધભાવો. તેનાહ "**પરિવાસમાનત્તાદીહિ વિનયકમ્મેહિ ગરુકાપત્તિતો વુટ્ઠાન**"ન્તિ. કિઞ્ચાપિ ચતુબ્બિધો પરિવાસો, અપ્પટિચ્છન્નપરિવાસો પન ઇધ નાધિપ્પેતોતિ આહ "**તિવિધો પરિવાસો**"તિ. તથા હિ વુત્તં સમન્તપાસાદિકાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૭૫) ''તત્થ ચતુબ્બિધો પરિવાસો – અપ્પટિચ્છન્નપરિવાસો પટિચ્છન્નપરિવાસો સુદ્ધન્તપરિવાસો સમોધાનપરિવાસોતિ. તેસુ 'યો સો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞોપિ અઞ્ઞતિત્થિયપુબ્બો ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે આકઙ્ખતિ પબ્બજ્જં, આકઙ્ખતિ ઉપસમ્પદં, તસ્સ ચત્તારો માસે પરિવાસો દાતબ્બો'તિ એવં મહાખન્ધકે (મહાવ॰ ૮૬) વુત્તો તિત્થિયપરિવાસો **અપ્પટિચ્છન્નપરિવાસો** નામ. તત્થ યં વત્તબ્બં, તં વુત્તમેવ. અયં પન ઇધ અનધિપ્પેતો''તિ. ઇતો પરં અટ્ઠકથાયં વુત્તનયેનેવ સુવિઞ્ઞેય્યોતિ તસ્મા દુબ્બિઞ્ઞેય્યટ્ઠાનેયેવ વણ્ણયિસ્સામ.

૨૩૭. એવં યો યો આપન્નો હોતિ, તસ્સ તસ્સ નામં ગહેત્વા કમ્મવાચા કાતબ્બાતિ એતેન પાળિયં સબ્બસાધારણવસેન ''સુણાતુ મે, ભન્તે, સઙ્ઘો, અયં ઇત્થન્નામો ભિક્ખૂ''તિ ચ ''યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, સઙ્ઘો ઇત્થન્નામસ્સ ભિક્ખુનો''તિ ચ આગતેપિ કમ્મવાચાભણનકાલે તથા અભણિત્વા ''અયં બુદ્ધરક્ખિતો ભિક્ખૂ''તિ ચ ''ઇમસ્સ બુદ્ધરક્ખિતસ્સ ભિક્ખુનો''તિ ચ એવં સકસકનામં ઉદ્ધરિત્વાવ કમ્મવાચા કાતબ્બાતિ દસ્સેતિ.

માળકસીમાયમેવ વત્તં સમાદાતબ્બં, ન તતો બહિ. કસ્મા? ''અઞ્ઞત્થ કમ્મવાચા અઞ્ઞત્થ સમાદાન''ન્તિ વત્તબ્બદોસપ્પસઙ્ગતો. અસમાદિન્નવત્તસ્સ આરોચનાસમ્ભવતો, માળકસીમાય સન્નિપતિતાનં ભિક્ખૂનં એકસ્સપિ અનારોચને સતિ રત્તિચ્છેદસમ્ભવતો ચ. **પરિવાસં સમાદિયામિ, વત્તં સમાદિયામી**તિ ઇમેસુ દ્વીસુ પદેસુ એકેકેન વા ઉભોહિ પદેહિ વા સમાદાતબ્બં. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? ''એકપદેનપિ ચેત્થ નિક્ખિત્તો હોતિ પરિવાસો, દ્વીહિ પન સુનિક્ખિત્તોયેવ, સમાદાનેપિ એસેવ નયો''તિ વક્ખમાનત્તા. **સમાદિયિત્વા તત્થેવ સઙ્ઘસ્સ આરોચેતબ્બં**, ન તત્થ અનારોચેત્વા અઞ્ઞત્થ ગન્તબ્બં. કસ્મા? વુટ્ઠિતાય પરિસાય પુન સન્નિપાતેતું દુક્કરત્તા, એકસ્સપિ ભિક્ખુનો અનારોચેત્વા અરુણુટ્ઠાપને સતિ રત્તિચ્છેદકરત્તા.

આરોચેન્તેન એવં આરોચેતબ્બન્તિ સમ્બન્ધો. ''અહં ભન્તે...પે॰... સઙ્ઘો ધારેતૂ''તિ એત્તકમેવ વત્વા યાચને વિય ''દુતિયમ્પિ તતિયમ્પી''તિ અવુત્તત્તા અચ્ચાયિકકરણે સતિ એકવારં આરોચિતેપિ ઉપપન્નમેવાતિ દટ્ઠબ્બં. **વેદિયામહં ભન્તે, વેદિયતીતિ મં સઙ્ઘો ધારેતૂ**તિ એત્થ "**વેદિયામી**તિ ચિત્તેન સમ્પટિચ્છિત્વા સુખં અનુભવામિ, ન તપ્પચ્ચયા અહં દુક્ખિતોતિ અધિપ્પાયો''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૯૭) વુત્તં. એત્થ ચ ''સુખં વેદેમિ વેદન''ન્તિઆદીસુ વિય **પિ**-સદ્દો અનુભવનત્થો હોતિ. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૯૭) પન ''વેદિયામીતિ જાનેમિ, ચિત્તેન સમ્પટિચ્છિત્વા સુખં અનુભવામિ, ન તપ્પચ્ચયા અહં દુક્ખિતોતિ અધિપ્પાયોતિ લિખિત''ન્તિ વુત્તં. એત્થ પન ''દીપઙ્કરો લોકવિદૂ''તિઆદીસુ વિય ઞાણત્થો અનુભવનત્થો ચ.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૯૭) પન "**વેદિયામહન્તિ** જાનાપેમહં, આરોચેમીતિ અત્થો, અનુભવામીતિપિસ્સ અત્થં વદન્તિ. પુરિમં પન પસંસન્તિ આરોચનવચનત્તા"તિ. એત્થ તુ –

> "સમ્પન્નં સાલિકેદારં, સુવા ખાદન્તિ બ્રાહ્મણ;
> પટિવેદેમિ તે બ્રહ્મે, ન નં વારેતુમુસ્સહે"તિ. –

આદીસુ વિય આરોચનત્થોતિ દટ્ઠબ્બો.

આરોચેત્વા…પે॰… નિક્ખિપિતબ્બન્તિ દુક્કટપરિમોચનત્થં વુત્તં. કેચિ પન "તદહેવ પુન વત્તં સમાદિયિત્વા અરુણં ઉટ્ઠાપેતુકામસ્સ રત્તિચ્છેદપરિહારત્થમ્પી"તિ વદન્તિ. યસ્સ માળકે નારોચિતં, તસ્સ આરોચેત્વા નિક્ખિપિતબ્બં. યસ્સ આરોચિતં, તસ્સ પુન આરોચનકિચ્ચં નત્થિ, કેવલં નિક્ખિપિતબ્બમેવ. "સભાગા ભિક્ખૂ વસન્તી"તિ વુત્તત્તા વિસભાગાનં વસનટ્ઠાને વત્તં અસમાદિયિત્વા બહિ એવ કાતુમ્પિ વટ્ટતીતિ દટ્ઠબ્બં. **દ્વે લેડ્ડુપાતે અતિક્કમિત્વાતિ** ઇદં વિહારે ભિક્ખૂનં સજ્ઝાયાદિસદ્દસવનૂપચારવિજહનત્થં વુત્તં, **મહામગ્ગતો ઓક્કમ્માતિ** ઇદં મગ્ગપટિપન્નાનં ભિક્ખૂનં સવનૂપચારાતિક્કમનત્થં, **ગુમ્બેન વાતિ**આદિ દસ્સનૂપચારવિજહનત્થં. **સોપિ કેનચિ કમ્મેન પુરેઅરુણે એવ ગચ્છતીતિ** ઇમિના આરોચનાય કતાય સબ્બેસુ ભિક્ખૂસુ બહિવિહારં ગતેસુપિ ઊનેગણેચરણદોસો વા વિપ્પવાસદોસો વા ન હોતિ આરોચનત્થત્તા સહવાસસ્સાતિ દસ્સેતિ. તેનાહ "**અયઞ્ચા**"તિઆદિ. અનિક્ખિત્તવત્તેન અન્તોઉપચારગતાનં સબ્બેસમ્પિ આરોચેતબ્બા. "**અયં નિક્ખિત્તવત્તસ્સ પરિહારો**"તિ વુત્તં, તત્થ **નિક્ખિત્તવત્તસ્સાતિ** વત્તં નિક્ખિપિત્વા પરિવસન્તસ્સાતિ અત્થો. અયં પનેત્થ થેરસ્સ અધિપ્પાયો – વત્તં નિક્ખિપિત્વા પરિવસન્તસ્સ ઉપચારગતાનં સબ્બેસં આરોચનકિચ્ચં નત્થિ, દિટ્ઠરૂપાનં સુતસદ્દાનં આરોચેતબ્બં, અદિટ્ઠઅસુતાનમ્પિ અન્તોદ્વાદસહત્થગતાનં આરોચેતબ્બં. ઇદં વત્તં નિક્ખિપિત્વા પરિવસન્તસ્સ લક્ખણન્તિ. **થેરસ્સાતિ** મહાપદુમત્થેરસ્સ.

૨૩૮. **કુક્કુચ્ચવિનોદનત્થાયાતિ** ઇમેસુ પટિચ્છન્નદિવસપ્પમાણેન પરિવસિતદિવસેસુ "સિયું નુ ખો તિવિધરત્તિચ્છેદકારણયુત્તાનિ કાનિચિ દિવસાનિ, એવં સતિ અપરિપુણ્ણપરિવાસદિવસત્તા ન માનત્તારહો ભવેય્ય, અસતિ ચ માનત્તારહભાવે માનત્તં દિન્નમ્પિ અદિન્નંયેવ ભવેય્ય, એવઞ્ચ સતિ આપન્નાપત્તિતો વુટ્ઠાનં ન ભવેય્યા"તિ ઇમસ્સ વિનયકુક્કુચ્ચસ્સ વિનોદનત્થાય. એકેન વા દ્વીહિ વા તીહિ વા દિવસેહિ અધિકતરાનિ દિવસાનિ પરિવસિત્વા નનુ ચાયં પરિવુત્થપરિવાસો, તસ્માનેન માનત્તમેવ યાચિતબ્બં, અથ કસ્મા વત્તં સમાદિયિત્વા માનત્તં યાચિતબ્બન્તિ આહાતિ ચોદનં મનસિ કરોન્તેન વુત્તં "**અયઞ્હિ વત્તે સમાદિન્ને**"તિઆદિ. હિ યસ્મા અયં ભિક્ખુ વત્તે સમાદિન્ને એવ માનત્તારહો હોતિ, ન અસમાદિન્ને, ઇતિ તસ્મા વત્તં સમાદિયિત્વા માનત્તં યાચિતબ્બન્તિ સમ્બન્ધો. નનુ ચ કમ્મવાચાયં "સો પરિવુત્થપરિવાસો સઙ્ઘં માનત્તં યાચતિ"ઇચ્ચેવ વુત્તં, ન વુત્તં "સમાદિન્નવત્તો"તિ, અથ કસ્મા "વત્તે સમાદિન્ને એવ માનત્તારહો હોતી"તિ વુત્તન્તિ ચોદનં સન્ધાયાહ "**નિક્ખિત્તવત્તેન પરિવુત્થત્તા**"તિ. યસ્મા અયં ભિક્ખુ નિક્ખિત્તવત્તેન હુત્વા પરિવુત્થો હોતિ, નો અનિક્ખિત્તવત્તેન, તસ્મા નિક્ખિત્તવત્તેન હુત્વા પરિવુત્થત્તા અયં ભિક્ખુ વત્તે સમાદિન્ને એવ માનત્તારહો હોતિ, નો અસમાદિન્નેતિ યોજના. તથા હિ વુત્તં "**અનિક્ખિત્તવત્તસ્સ પન પુન સમાદાનકિચ્ચં નત્થિ. સો હિ પટિચ્છન્નદિવસાતિક્કમેનેવ માનત્તારહો હોતિ, તસ્મા તસ્સ માનત્તં દાતબ્બમેવા**"તિ.

ચતૂહિ પઞ્ચહિ વા ભિક્ખૂહિ સદ્ધિન્તિ ઊનેગણેચરણદોસા વિમુચ્ચનત્થં. **પરિક્ખિત્તસ્સ વિહારસ્સ પરિક્ખેપતો**તિઆદિ કિઞ્ચાપિ પાળિયં નત્થિ, અથ ખો અટ્ઠકથાચરિયાનં વચનેન તથા એવ પટિપજ્જિતબ્બન્તિ ચ વુત્તં. ‘‘**અત્થિભાવં સલ્લક્ખેત્વા**તિ દ્વાદસહત્થે ઉપચારે સલ્લક્ખેત્વા, અનિક્ખિત્તવત્તાનં ઉપચારસીમાય આગતભાવં સલ્લક્ખેત્વા સહવાસાદિકં વેદિતબ્બન્તિ ચ વુત્તં. ‘નિક્ખિપન્તેન આરોચેત્વા નિક્ખિપિતબ્બં પયોજનં અત્થી’તિ ચ વુત્તં, ન પન તં પયોજનં દસ્સિત’’ન્તિ વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૯૭) વુત્તં, વત્તભેદદુક્કટા મુચ્ચનપયોજનં હોતીતિ વેદિતબ્બં.

૨૩૯. **અબ્ભાનં કાતું ન વટ્ટતી**તિ કતમ્પિ અકતમેવ હોતીતિ અત્થો. ‘‘**તેનાપિ વત્તં સમાદિયિત્વા આરોચેત્વા અબ્ભાનં યાચિતબ્બ**’’ન્તિ વુત્તત્તા અબ્ભાનયાચનત્થં માનત્તસ્સ સમાદિયનકાલેપિ આરોચેતબ્બમેવ. પુબ્બે માનત્તચારિતકાલે આરોચિતમેવાતિ અનારોચેત્વા અબ્ભાનં ન યાચિતબ્બન્તિ વિઞ્ઞાયતિ. એવં માનત્તયાચનકાલેપિ પરિવાસં સમાદિયિત્વા આરોચેતબ્બમેવાતિ દટ્ઠબ્બં.

૨૪૦. **ચિણ્ણમાનત્તો ભિક્ખુ અબ્ભેતબ્બો**તિ ચિણ્ણમાનત્તસ્સ ચ અબ્ભાનારહસ્સ ચ નિન્નાનાકરણત્તા વુત્તં. અઞ્ઞથા ‘‘અબ્ભાનારહો અબ્ભેતબ્બો’’તિ વત્તબ્બં સિયા. ઉક્ખેપનીયકમ્મકતોપિ અત્તનો લદ્ધિગ્ગહણવસેન સભાગભિક્ખુમ્હિ સતિ તસ્સ અનારોચાપેતું ન લભતિ.

‘‘અનન્તરાયિકસ્સ પન અન્તરાયિકસઞ્ઞાય છાદયતો અચ્છન્નાવા’’તિ પાઠો. અવેરિભાવેન સભાગો **અવેરિસભાગો**. ‘‘સભાગસઙ્ઘાદિસેસં આપન્નસ્સ પન સન્તિકે આવિ કાતું ન વટ્ટતી’’તિ પસઙ્ગતો ઇધેવ પકાસિતં. લહુકેસુ પટિક્ખેપો નત્થિ. તત્થ ઞત્તિયા આવિ કત્વા ઉપોસથં કાતું અનુઞ્ઞાતત્તા લહુકસભાગં આવિ કાતું વટ્ટતીતિ. સભાગસઙ્ઘાદિસેસં પન ઞત્તિયા આરોચનં ન વટ્ટતીતિ કિર. ‘‘તસ્સ સન્તિકે તં આપત્તિં પટિકરિસ્સતીતિ (મહાવ॰ ૧૭૧) વુત્તત્તા લહુકસ્સેવાયં સમનુઞ્ઞાતા. ન હિ સક્કા સુદ્ધસ્સ એકસ્સ સન્તિકે સઙ્ઘાદિસેસસ્સ પટિકરણં કાતુ’’ન્તિ લિખિતં. લહુકેસુપિ સભાગં આવિ કાતું ન વટ્ટતીતિ. તસ્મા એવ હિ ઞત્તિયા આવિકરણં અનુઞ્ઞાતં, ઇતરથા તં નિરત્થકં સિયા. અઞ્ઞમઞ્ઞારોચનસ્સ વટ્ટતિ, તતો ન વટ્ટતીતિ દીપનત્થમેવ ઞત્તિયા આવિકરણમનુઞ્ઞાતં , તેનેવ ઇધ ‘‘**સભાગસઙ્ઘાદિસેસં આપન્નસ્સા**’’તિઆદિ વુત્તં, અયમત્થો ‘‘એત્તાવતા તે દ્વે નિરાપત્તિકા હોન્તિ, તેસં સન્તિકે સેસેહિ સભાગાપત્તિયો દેસેતબ્બા’’તિ વચનેન કઙ્ખાવિતરણિયમ્પિ (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) પકાસિતોવ. સઙ્ઘાદિસેસં પન ઞત્તિયા આરોચેત્વા ઉપોસથં કાતું વટ્ટતિ. તસ્સા ઞત્તિયા અયમત્થો – યદા સુદ્ધં ભિક્ખું પસ્સિસ્સતિ, તસ્સ સન્તિકે અઞ્ઞમઞ્ઞારોચનવસેન પટિકરિસ્સતિ, એવં પટિકતે ‘‘ન ચ, ભિક્ખવે, સાપત્તિકેન પાતિમોક્ખં સોતબ્બં, યો સુણેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (ચૂળવ॰ ૩૮૬) વુત્તાપત્તિતો મોક્ખો હોતિ, તસ્મા ‘‘ગરુકં વા હોતુ લહુકં વા, ઞત્તિયા આવિ કાતું વટ્ટતી’’તિ વુત્તં. ઉભોસુ નયેસુ યુત્તતરં ગહેતબ્બં. ‘‘**નામઞ્ચેવ આપત્તિ ચા**તિ તેન તેન વીતિક્કમેનાપન્નાપત્તિ **આપત્તિ. નામ**ન્તિ તસ્સા આપત્તિયા નામ’’ન્તિ લિખિતં. **આરોચેત્વા નિક્ખિપિતબ્બન્તિ** એત્થ આરોચનં વત્તભેદદુક્કટપરિહરણપ્પયોજનન્તિ વેદિતબ્બં.

‘‘સતિયેવ અન્તરાયે અન્તરાયિકસઞ્ઞી છાદેતિ, અચ્છન્ના હોતિ. અન્તરાયિકસ્સ પન અન્તરાયિકસઞ્ઞાય વા અનન્તરાયિકસઞ્ઞાય વા છાદયતો અચ્છન્નાવા’’તિપિ પાઠો. **અવેરી**તિ હિતકામો. **ઉદ્ધસ્તે અરુણે**તિ ઉટ્ઠિતે અરુણે. **સુદ્ધસ્સ સન્તિકે**તિ સભાગસઙ્ઘાદિસેસં અનાપન્નસ્સ સન્તિકે. **વત્થુન્તિ** અસુચિમોચનાદિવીતિક્કમં. **સુક્કવિસ્સટ્ઠીતિ વત્થુ ચેવ ગોત્તઞ્ચા**તિ ‘‘સુક્કવિસ્સટ્ઠી’’તિ ઇદં અસુચિમોચનલક્ખણસ્સ વીતિક્કમસ્સ પકાસનતો વત્થુ ચેવ હોતિ, સજાતિયસાધારણવિજાતિયવિનિવત્તસભાવાય સુક્કવિસ્સટ્ઠિયા એવ પકાસનતો ગોત્તઞ્ચ હોતીતિ અત્થો. ગં

તાયતીતિ હિ ગોત્તં. **સઙ્ઘાદિસેસોતિ નામઞ્ચેવ આપત્તિ ચા**તિ સઙ્ઘાદિસેસોતિ તેન તેન વીતિક્કમેન આપન્નસ્સ આપત્તિનિકાયસ્સ નામપકાસનતો નામઞ્ચેવ હોતિ, આપત્તિસભાવતો આપત્તિ ચ.

સુદ્ધસ્સાતિ સભાગસઙ્ઘાદિસેસં અનાપન્નસ્સ, તતો વુટ્ઠિતસ્સ વા. **અઞ્ઞસ્મિ**ન્તિ સુદ્ધન્તપરિવાસવસેન આપત્તિવુટ્ઠાનતો અઞ્ઞસ્મિં આપત્તિવુટ્ઠાને. પટિચ્છાદિયિત્થાતિ પટિચ્છન્ના. કા સા? આપત્તિ. દિવસાદીહિ પરિચ્છિન્દિત્વા વસનં પરિવાસો. કો સો? વિનયકમ્મકરણં. પટિચ્છન્નાય આપત્તિયા પરિવાસો **પટિચ્છન્નપરિવાસો**.

પટિચ્છન્નપરિવાસકથા નિટ્ઠિતા.

સુદ્ધન્તપરિવાસકથા

૨૪૨. સુજ્ઝનં સુદ્ધો, કો સો? આપત્તિવિગમો. અમતિ ઓસાનભાવં ગચ્છતીતિ અન્તો, સુદ્ધો અન્તો યસ્સ પરિવાસસ્સાતિ સુદ્ધન્તો, સુદ્ધન્તો ચ સો પરિવાસો ચાતિ **સુદ્ધન્તપરિવાસો**, સુદ્ધકાલં પરિયન્તં કત્વા અસુદ્ધકાલપ્પમાણેન પરિચ્છિન્દિત્વા કતપરિવાસો.

સુદ્ધન્તપરિવાસકથા નિટ્ઠિતા.

ઓધાનસમોધાનપરિવાસકથા

૨૪૩. સમોધીયતે સમોધાનં, નાનાકાલિકા નાનાવત્થુકા આપત્તિયો અગ્ઘાદિવસેન સમોધાનં એકીકરણં , સમોધાનેત્વા કતો પરિવાસો **સમોધાનપરિવાસો**તિ વિગ્ગહો. કમ્મવાચાયં ''પટિકસ્સિતો સઙ્ઘેન ઇત્થન્નામો ભિક્ખુ અન્તરા સમ્બહુલાનં આપત્તીનં અપ્પટિચ્છન્નાનં મૂલાયપટિકસ્સના, ખમતિ સઙ્ઘસ્સ, તસ્મા તુણ્હી, એવમેતં ધારયામી''તિ એત્થ ગત્યત્થધાતુયા કમ્મનિ ચ નયનત્થધાતુયા કમ્મનિ ચ તદત્થસમ્પદાને ચ વિભત્તિપરિણામે ચાતિ ઇમેસુ ચતૂસુ ઠાનેસુ આયાદેસસ્સ વુત્તત્તા, પટિપુબ્બકસધાતુયા ચ નયનત્થત્તા ''મૂલાયા''તિ ઇદં ''પટિકસ્સિતો''તિ એત્થ કમ્મં, તસ્મા ''પટિકસ્સિતો...પે॰... મૂલાય'' ઇતિ એત્તકમેવ ભવિતબ્બં, ન ''મૂલાયપટિકસ્સના''તિ એવં મઞ્ઞમાના સદ્દવિદૂનો ''પટિકસ્સના''તિ ઇદં અધિકન્તિ વા વદેય્યું મક્ખેય્યું વા, ન પનેતં વત્તબ્બં. નવપાઠેસુયેવ અયં પાઠો સદ્દલક્ખણયુત્તો વા અયુત્તો વાતિ ચિન્તેતબ્બો, ન પન પાળિયટ્ઠકથાદિતો આગતેસુ પોરાણપાઠેસુ. તેસુ પન કથં યોજિયમાનો અયં પાઠો સદ્દયુત્તિયા ચ અત્થયુત્તિયા ચ સમન્નાગતો ભવેય્યાતિ યોજનાકારોયેવ ચિન્તેતબ્બો. અયઞ્ચ પાઠો પોરાણપાળિપાઠોવ, તસ્મા ''મૂલાયપટિકસ્સના''તિ ઇદં કરણવસેન વિપરિણામેત્વા ''મૂલાયપટિકસ્સનાય પટિકસ્સિતો''તિ યોજેતબ્બં.

કથં પનેતસ્સ પોરાણપાઠભાવો જાનિતબ્બોતિ? પકરણે આગતત્તા. વુત્તઞ્હિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૧૦૨) ''પાળિયં પટિકસ્સિતો સઙ્ઘેન ઉદાયિ ભિક્ખુ અન્તરા એકિસ્સા આપત્તિયા...પે॰... મૂલાયપટિકસ્સનાતિ ઇદં કરણવસેન વિપરિણામેત્વા મૂલાયપટિકસ્સનાય પટિકસ્સિતોતિ યોજેતબ્બ''ન્તિ. અથ વા ''મૂલાય પટિકસ્સના મૂલાયપટિકસ્સના''તિ અલુત્તસમાસવસેન ઉત્તરપદેન સમાસં કત્વા સઙ્ઘેન ઇત્થન્નામો ભિક્ખુ અન્તરા સમ્બહુલાનં આપત્તીનં અપ્પટિચ્છન્નાનં હેતુ પટિકસ્સિતો. સા મૂલાયપટિકસ્સના ખમતિ સઙ્ઘસ્સાતિ યોજેતબ્બં. તથા હિ વુત્તં તત્થેવ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૧૦૨) ''અથ વા મૂલાયપટિકસ્સના ખમતિ સઙ્ઘસ્સાતિ ઉત્તરપદેન સહ પચ્ચત્તવસેનેવ યોજેતુમ્પિ વટ્ટતી''તિ.

તં દેન્તેન પઠમં મૂલાય પટિકસ્સિત્વા પચ્છાપરિવાસો દાતબ્બોતિ એત્થ તં ઓધાનસમોધાનપરિવાસં દેન્તેન પઠમં તં ભિક્ખું મૂલાય પટિકસ્સિત્વા મૂલદિવસે આકડ્ઢિત્વા તસ્સ અન્તરાપત્તિયા સમોધાનપરિવાસો દાતબ્બોતિ અત્થો. યથા કિં વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૧૦૨) ''ઉદાયિં ભિક્ખું અન્તરા એકિસ્સા આપત્તિયા...પે॰... મૂલાય પટિકસ્સિત્વાતિ એત્થ અન્તરા એકિસ્સા આપત્તિયા હેતુભૂતાય ઉદાયિં ભિક્ખું મૂલાય પટિકસ્સિત્વા મૂલદિવસે આકડ્ઢિત્વા તસ્સા અન્તરાપત્તિયા સમોધાનપરિવાસં દેતૂતિ યોજના''તિ વુત્તં. મહાસુમત્થેરવાદે **આવિકારાપેત્વા વિસ્સજ્જેતબ્બો**તિ તસ્સ અતેકિચ્છભાવં તેનેવ સઙ્ઘસ્સ પાકટં કારેત્વા લજ્જીગણતો વિયોજનવસેન વિસ્સજ્જેતબ્બોતિ અત્થો.

ઓધાનસમોધાનપરિવાસકથા નિટ્ઠિતા.

અગ્ઘસમોધાનપરિવાસકથા

૨૪૪. અગ્ઘેન અગ્ઘવસેન અરહવસેન સમોધાનં અગ્ઘસમોધાનં, આપન્નાસુ સમ્બહુલાસુ આપત્તીસુ યા આપત્તિયો ચિરતરપ્પટિચ્છન્નાયો, તાસં અગ્ઘેન સમોધાય તાસં રત્તિપરિચ્છેદવસેન અવસેસાનં ઊનતરપ્પટિચ્છન્નાનં આપત્તીનં પરિવાસો દીયતિ, અયં વુચ્ચતિ **અગ્ઘસમોધાનો** . **સતં આપત્તિયો**તિ કાયસંસગ્ગાદિવસેન એકદિવસે આપન્ના સતં આપત્તિયો. **દસસત**ન્તિ સહસ્સઆપત્તિયો. રત્તિસતં છાદયિત્વાનાતિ યોજેતબ્બં. ''**અગ્ઘસમોધાનો** નામ સભાગવત્થુકાયો સમ્બહુલા આપત્તિયો આપન્નસ્સ બહુરત્તિં પટિચ્છાદિતાપત્તિયં નિક્ખિપિત્વા દાતબ્બો, ઇતરો નાનાવત્થુકાનં વસેનાતિ અયમેતેસં વિસેસો''તિ વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૧૦૨) વુત્તં.

અગ્ઘસમોધાનપરિવાસકથા નિટ્ઠિતા.

૨૪૬. લિઙ્ગપરિવત્તનકકથાયં યદિ કસ્સચિ ભિક્ખુનો ઇત્થિલિઙ્ગં પાતુ ભવેય્ય, કિં તેન પુન ઉપજ્ઝા ગહેતબ્બા, પુન ઉપસમ્પદા કાતબ્બા, કિં ભિક્ખૂપસમ્પદાતો પટ્ઠાય વસ્સગણના કાતબ્બા, ઉદાહુ ઇતો પટ્ઠાયાતિ પુચ્છાય સતિ તં પરિહરિતુમાહ ''**સચે**''તિઆદિ. એવં સન્તે સા ભિક્ખુની ભિક્ખૂનં મજ્ઝેયેવ વસિતબ્બં ભવેય્યાતિ ચોદનં સન્ધાયાહ ''**અપ્પતિરૂપ**''ન્તિઆદિ. એવં સન્તે ભિક્ખુભૂતકાલે આપજ્જિતાપત્તિયો કથં કાતબ્બાતિ ચોદનં મનસિ કત્વા આહ ''**યા દેસનાગામિનિયો વા**''તિઆદિ. તત્થ **ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીહિ સાધારણા**તિ સઞ્ચરિત્તાદયો. **અસાધારણા**તિ સુક્કવિસ્સટ્ઠિઆદયો. હોતુ ભગવતો અનુઞ્ઞાતવસેન લિઙ્ગે પરિવત્તે અસાધારણાપત્તીહિ વુટ્ઠિતભાવો, પુન પકતિલિઙ્ગે ઉપ્પન્ને પુન આપત્તિ સિયાતિ આસઙ્કં પરિહરિતું ''**પુન પકતિલિઙ્ગે**''તિઆદિ વુત્તં. ઇદાનિ તમત્થં પાળિયા સાધેતું ''**વુત્તઞ્ચેત**''ન્તિઆદિમાહ. તસ્સત્થો પઠમપારાજિકવણ્ણનાય ટીકાસુ (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૬૯; વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૬૯) વુત્તનયેનેવ દટ્ઠબ્બો, ઇધ પન ગરુકાપત્તિવુટ્ઠાનકથાભૂતત્તા સાયેવ કથા વુચ્ચતે.

૨૪૭. તત્થ **ભિક્ખુનીહિ સાધારણાય પટિચ્છન્નાય આપત્તિયા**તિ સઞ્ચરિત્તાદિઆપત્તિયા, હેત્વત્થે ચેતં કરણવચનં. **પરિવસન્તસ્સા**તિ અનાદરે સામિવચનં. **પક્ખમાનત્તમેવ દાતબ્બં**, ન પુન પરિવાસો દાતબ્બો ભિક્ખુનિભાવે અપરિવાસારહત્તાતિ અધિપ્પાયો. **માનત્તં ચરન્તસ્સા**તિ અનાદરેયેવ સામિવચનં, છારત્તમાનત્તે આચિણ્ણેયેવ પરિવત્તતિ, પુન પક્ખમાનત્તમેવ દાતબ્બન્તિ. તેન વક્ખતિ ''સચે ચિણ્ણમાનત્તસ્સા''તિઆદિ. **અકુસલવિપાકે પરિક્ખીણે**તિ પુરિસિન્દ્રિયસ્સ અન્તરધાનં સન્ધાય વુત્તં. ઇત્થિન્દ્રિયપતિટ્ઠાનં પન કુસલવિપાકમેવ.

વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં ‘‘ઉભયમ્પિ અકુસલેન અન્તરધાયતિ, કુસલેન પટિલબ્ભતી’’તિ. **છારત્તં માનત્તમેવ દાતબ્બં**, ન પરિવાસો દાતબ્બો, ન વા પક્ખમાનત્તં દાતબ્બં.

‘‘અયં પન વિસેસો’’તિ વત્વા તં વિસેસં દસ્સેતુમાહ **‘‘સચે’’**તિઆદિ. **પરિવાસદાનં નત્થિ, છારત્તં માનત્તમેવ દાતબ્બં**. કસ્મા? ભિક્ખુનિકાલે પટિચ્છન્નત્તા. ભિક્ખુકાલે છન્નાયેવ હિ આપત્તિ પરિવાસારહા હોતિ, નો ભિક્ખુનિકાલેતિ અયમેતાસં વિસેસો. **પક્ખમાનત્તં ચરન્તિયા**તિ અનાદરે સામિવચનં, પક્ખમાનત્તે આચિણ્ણેયેવાતિ અત્થો. તથા હિ વક્ખતિ ‘‘ચિણ્ણમાનત્તાયા’’તિઆદિ. **છારત્તં માનત્તં ચરન્તસ્સા**તિઆદિ વુત્તનયમેવ.

પરિવાસવિનિચ્છયકથા

ઇદાનિ સઙ્ઘાદિસેસાપત્તિ યસ્મા સાવસેસગરુકાપત્તિ હોતિ સતેકિચ્છા, તસ્મા યથા નામ રોગાતુરો પુગ્ગલો કિઞ્ચિ અત્તનો હિતસુખકારણં કાતું ન સક્કોતિ, તમેનં કારુણિકો તિકિચ્છકો કરુણાસઞ્ચોદિતો તિકિચ્છં કત્વા ગેલઞ્ઞતો વુટ્ઠાપેત્વા હિતસુખં જનેતિ, એવં સઙ્ઘાદિસેસાપત્તિસમઙ્ગી પુગ્ગલો આણાવીતિક્કમન્તરાયિકભાવતો સગ્ગમોક્ખમગ્ગં સોધેતું ન સક્કોતિ, તમેનં મહાકારુણિકો ભગવા મહાકરુણાય સઞ્ચોદિતમાનસો અનેકેહિ નયેહિ આપત્તિતો વુટ્ઠાનં કત્વા સગ્ગમોક્ખસુખે પતિટ્ઠપેતિ, ભગવતો અધિપ્પાયઞ્ઞુનો અટ્ઠકથાચરિયાપિ અનેકેહિ કારણેહિ ભગવતો વચનસ્સ અત્થં પકાસેત્વા વિસુદ્ધકામાનં નયં દેન્તિ, તથા ટીકાચરિયાદયોપિ. એવં દિન્ને પન નયે યોનિસો મનસિ કાતું સક્કોન્તા પણ્ડિતા યથાનુસિટ્ઠં પટિપજ્જન્તિ, અસક્કોન્તા અઞ્ઞથા અત્થં ગહેત્વા ન યથાનુસિટ્ઠં પટિપજ્જન્તિ, તેસં દિટ્ઠાનુગતિં અનુગચ્છન્તા સિસ્સાદયોપિ તથેવ કરોન્તિ, તસ્મા ભગવતો વચનઞ્ચ પુબ્બેનાપરં સંસન્દિત્વા અટ્ઠકથાટીકાદિવચનઞ્ચ સમ્મા તુલયિત્વા તથતો ભગવતો અધિપ્પાયં ઞત્વા યથાનુસિટ્ઠં પટિપજ્જન્તેહિ ગરુકાપત્તિતો વુટ્ઠહનત્થં યોગો કરણીયો.

તસ્મા યદા ભિક્ખૂ આગચ્છન્તિ વિનયધરસ્સ સન્તિકં ‘‘ગરુકાપત્તિવુટ્ઠાનં કરિસ્સામા’’તિ, તદા વિનયધરેન ‘‘ત્વં કતરાપત્તિં આપન્નો’’તિ પુચ્છિતબ્બો. ‘‘સઙ્ઘાદિસેસં આપન્નો’’તિ વુત્તે ‘‘કતરસઙ્ઘાદિસેસ’’ન્તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમં નામા’’તિ વુત્તે સુક્કવિસ્સટ્ઠિયં મોચેતુકામચેતના, ઉપક્કમો, મુચ્ચનન્તિ તીણિ અઙ્ગાનિ. કાયસંસગ્ગે મનુસ્સિત્થી, ઇત્થિસઞ્ઞિતા, કાયસંસગ્ગરાગો, તેન રાગેન વાયામો, હત્થગ્ગાહાદિસમાપજ્જનન્તિ પઞ્ચ અઙ્ગાનિ. દુટ્ઠુલ્લવાચાયં મનુસ્સિત્થી, ઇત્થિસઞ્ઞિતા, દુટ્ઠુલ્લવાચસ્સાદરાગો, તેન રાગેન ઓભાસનં, તઙ્ખણવિજાનનન્તિ પઞ્ચ અઙ્ગાનિ. અત્તકામે મનુસ્સિત્થી, ઇત્થિસઞ્ઞિતા, અત્તકામપારિચરિયાય રાગો, તેન રાગેન વણ્ણભણનં, તઙ્ખણવિજાનનન્તિ પઞ્ચ અઙ્ગાનિ. સઞ્ચરિત્તે યેસુ સઞ્ચરિત્તં સમાપજ્જતિ, તેસં મનુસ્સજાતિકતા , નાલંવચનીયતા, પટિગ્ગણ્હનવીમંસનપચ્ચાહરણાનીતિ પઞ્ચ અઙ્ગાનિ. કુટિકારે ઉલ્લિત્તાદીનં અઞ્ઞતરતા, હેટ્ઠિમપમાણસમ્ભવો, અદેસિતવત્થુકતા, પમાણાતિક્કન્તતા, અત્તુદ્દેસિકતા, વાસાગારતા, લેપઘટનાતિ સત્ત પમાણયુત્તાદીસુ છધા અઙ્ગાનિ. વિહારકારે તાનિયેવ છ અઙ્ગાનિ. દુટ્ઠદોસે યં ચોદેતિ, તસ્સ ઉપસમ્પન્નોતિ સઙ્ખ્યુપગમનં, તસ્મિં સુદ્ધસઞ્ઞિતા, યેન પારાજિકેન ચોદેતિ , તસ્સ દિટ્ઠાદિવસેન અમૂલકતા, ચાવનાધિપ્પાયેન સમ્મુખાચોદના, તસ્સ તઙ્ખણવિજાનનન્તિ પઞ્ચ અઙ્ગાનિ. અઞ્ઞભાગિયે અઞ્ઞભાગિયસ્સ અધિકરણસ્સ કઞ્ચિદેસં લેસમત્તં ઉપાદિયનતા, પુરિમાનિ પઞ્ચાતિ છ અઙ્ગાનિ. સઙ્ઘભેદે ભેદાય પરક્કમનં, ધમ્મકમ્મેન સમનુભાસનં, કમ્મવાચાપરિયોસાનં, અપ્પટિનિસ્સજ્જનન્તિ ચત્તારિ અઙ્ગાનિ. ભેદાનુવત્તકે અઙ્ગેસુ યથા તત્થ પરક્કમનં, એવં ઇધ અનુવત્તનન્તિ ચત્તારિ અઙ્ગાનિ. દુબ્બચે અઙ્ગેસુ યથા તત્થ પરક્કમનં, એવં ઇધ અવચનીયકરણતાતિ ચત્તારિ અઙ્ગાનિ. કુલદૂસકે

અઙ્ગેસુ યથા તત્થ પરક્કમનં, એવં ઇધ છન્દાદીહિ પાપનન્તિ ચત્તારિ અઙ્ગાનિ. ઇતિ ઇમાનિ અઙ્ગાનિ સોધેત્વા સચે અઙ્ગપારિપૂરી હોતિ, ''સઙ્ઘાદિસેસો''તિ વત્તબ્બો. નો ચે, ''નાયં સઙ્ઘાદિસેસો, થુલ્લચ્ચયાદીસુ અઞ્ઞતરાપત્તી''તિ વત્વા ''નાયં વુટ્ઠાનગામિની, દેસનાગામિની અયં આપત્તિ, તસ્મા પતિરૂપસ્સ ભિક્ખુસ્સ સન્તિકે દેસેહી''તિ વત્વા દેસાપેતબ્બો.

અથ પન અનાપત્તિચ્છાયા પઞ્ઞાયતિ, ''અનાપત્તી''તિ વત્વા ઉય્યોજેતબ્બા. સચે પન સઙ્ઘાદિસેસચ્છાયા પઞ્ઞાયતિ, ''ત્વં ઇમં આપત્તિં આપજ્જિત્વા છાદેસિ, ન છાદેસી''તિ પુચ્છિત્વા ''ન છાદેમી''તિ વુત્તે ''તેન હિ ત્વં ન પરિવાસારહો, માનત્તારહોવ હોતી''તિ વત્તબ્બો. ''છાદેમી''તિ પન વુત્તે ''દસસુ આકારેસુ અઞ્ઞતરકારણેન છાદેસિ, ઉદાહુ અઞ્ઞકારણેના''તિ પુચ્છિત્વા ''દસસુ અઞ્ઞતરકારણેના''તિ વુત્તે ''એવમ્પિ માનત્તારહો હોતિ, ન પરિવાસારહો''તિ વત્તબ્બો. અથ ''અઞ્ઞકારણેના''તિ વદતિ, એવં સન્તેપિ ''ત્વં આપત્તિઆપન્નભાવં જાનન્તો પટિચ્છાદેસિ, ઉદાહુ અજાનન્તો''તિ પુચ્છિત્વા ''અજાનન્તો પટિચ્છાદેમી''તિ વુત્તે ચ ''આપત્તિઆપન્નભાવં સરન્તો પટિચ્છાદેસિ, ઉદાહુ વિસરિત્વા પટિચ્છાદેસી''તિ પુચ્છિત્વા ''વિસરિત્વા પટિચ્છાદેમી''તિ વુત્તે ચ ''આપત્તિઆપન્નભાવે વેમતિકો હુત્વા પટિચ્છાદેસિ, ઉદાહુ નિબ્બેમતિકો હુત્વા''તિ પુચ્છિત્વા ''વેમતિકો હુત્વા''તિ વુત્તે ચ ''ન ત્વં પરિવાસારહો, માનત્તારહોવ હોતી''તિ વત્તબ્બો.

અથ ''જાનન્તો પટિચ્છાદેમી''તિ વુત્તે ચ ''સરન્તો પટિચ્છાદેમી''તિ વુત્તે ચ ''નિબ્બેમતિકો હુત્વા પટિચ્છાદેમી''તિ વુત્તે ચ ''ત્વં પરિવાસારહો''તિ વત્તબ્બો. વુત્તઞ્હેતં સમુચ્ચયક્ખન્ધકે (ચૂળવ॰ ૧૪૪) ''સો એવં વદતિ 'યાયં, આવુસો, આપત્તિ જાનપટિચ્છન્ના, ધમ્મિકં તસ્સા આપત્તિયા પરિવાસદાનં, ધમ્મત્તા રુહતિ. યા ચ ખ્વાયં, આવુસો, આપત્તિ અજાનપ્પટિચ્છન્ના, અધમ્મિકં તસ્સા આપત્તિયા પરિવાસદાનં, અધમ્મત્તા ન રુહતિ. એકિસ્સા, આવુસો, આપત્તિયા ભિક્ખુ માનત્તારહો'''તિ ચ, ''સો એવં વદતિ 'યાયં આપત્તિ સરમાનપટિચ્છન્ના, ધમ્મિકં તસ્સા આપત્તિયા પરિવાસદાનં, ધમ્મત્તા રુહતિ. યા ચ ખ્વાયં આપત્તિ અસરમાનપટિચ્છન્ના, અધમ્મિકં તસ્સા આપત્તિયા પરિવાસદાનં, અધમ્મત્તા ન રુહતિ. એકિસ્સા, આવુસો, આપત્તિયા ભિક્ખુ માનત્તારહો'''તિ ચ, ''સો એવં વદતિ 'યાયં, આવુસો, આપત્તિ નિબ્બેમતિકપટિચ્છન્ના, ધમ્મિકં તસ્સા આપત્તિયા પરિવાસદાનં, ધમ્મત્તા રુહતિ. યા ચ ખ્વાયં, આવુસો, આપત્તિ વેમતિકપટિચ્છન્ના, અધમ્મિકં તસ્સા આપત્તિયા પરિવાસદાનં, અધમ્મત્તા ન રુહતિ. એકિસ્સા, આવુસો, આપત્તિયા ભિક્ખુમાનત્તારહો'''તિ ચ.

એવં પરિવાસારહભાવં પકાસેત્વા ''અયં ભિક્ખુ પરિવાસારહો, તીસુ પરિવાસેસુ કતરપરિવાસારહો''તિ ચિન્તેત્વા ''ભિક્ખુ ત્વં કતિ આપત્તિયો છાદેસી''તિ પુચ્છિત્વા ''એકં આપત્તિ''ન્તિ વા ''દ્વે તીણિ તતુત્તરિ વા આપત્તિયો છાદેમી''તિ વા વુત્તે ''કતીહં ત્વં આપત્તિં પટિચ્છાદેસી''તિ પુચ્છિત્વા ''એકાહમેવાહં પટિચ્છાદેમી''તિ વા ''દ્વીહં તીહં તતુત્તરિ વા પટિચ્છાદેમી''તિ વા વુત્તે ''યાવતીહં પટિચ્છાદેસિ, તાવતીહં ત્વં પટિવસિસ્સસી''તિ વત્તબ્બો. વુત્તઞ્હેતં ભગવતા ''યાવતીહં જાનં પટિચ્છાદેતિ, તાવતીહં તેન ભિક્ખુના અકામા પરિવત્થબ્બ''ન્તિ. તતો ''અયં ભિક્ખુ આપત્તિપરિયન્તં જાનાતિ, તસ્મા પટિચ્છન્નપરિવાસારહો''તિ (પારા॰ ૪૪૨) ઞત્વા તદનુરૂપા કમ્મવાચા કાતબ્બા.

એત્થ ચ આપત્તિપરિયન્તપુચ્છનં કમ્મવાચાકરણત્થમેવ હોતિ, રત્તિપરિયન્તપુચ્છનં પન તદત્થઞ્ચેવ સુદ્ધન્તપરિવાસસ્સ અનનુરૂપભાવદસ્સનત્થઞ્ચ હોતિ. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (ચુળવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૦૨) ''સો દુવિધો ચૂળસુદ્ધન્તો મહાસુદ્ધન્તોતિ, દુવિધોપિ ચેસ રત્તિપરિચ્છેદં સકલં વા એકચ્ચં વા અજાનન્તસ્સ ચ અસરન્તસ્સ ચ

તત્થ વેમતિકસ્સ ચ દાતબ્બો. આપત્તિપરિયન્તં પન ‘અહં એત્તકા આપત્તિયો આપન્નો’તિ જાનાતુ વા, મા વા, અકારણમેત’’ન્તિ. તતો તસ્સ ભિક્ખુનો નિસીદનટ્ઠાનં જાનિતબ્બં. દુવિધઞ્હિ નિસીદનટ્ઠાનં અનિક્ખિત્તવત્તેન નિસીદિતબ્બટ્ઠાનં, નિક્ખિત્તવત્તેન નિસીદિતબ્બટ્ઠાનન્તિ.

તત્થ અપ્પભિક્ખુકે વિહારે સભાગભિક્ખૂનં વસનટ્ઠાને ઉપચારસીમાપરિચ્છિન્નો અન્તોવિહારો અનિક્ખિત્તવત્તેન નિસીદિતબ્બટ્ઠાનં હોતિ. ઉપચારસીમં અતિક્કમ્મ મહામગ્ગતો ઓક્કમ્મ ગુમ્બવતિપટિચ્છન્નટ્ઠાનં નિક્ખિત્તવત્તેન નિસીદિતબ્બટ્ઠાનં હોતિ. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૦૨) ‘‘સચે અપ્પભિક્ખુકો વિહારો હોતિ, સભાગા ભિક્ખૂ વસન્તિ, વત્તં અનિક્ખિપિત્વા વિહારેયેવ રત્તિપરિગ્ગહો કાતબ્બો. અથ ન સક્કા સોધેતું, વુત્તનયેનેવ વત્તં નિક્ખિપિત્વા પચ્ચૂસસમયે એકેન ભિક્ખુના સદ્ધિં માનત્તવણ્ણનાયં વુત્તનયેનેવ ઉપચારસીમં અતિક્કમિત્વા મહામગ્ગા ઓક્કમ્મ પટિચ્છન્નટ્ઠાને નિસીદિત્વા અન્તોઅરુણેયેવ વુત્તનયેનેવ વત્તં સમાદિયિત્વા તસ્સ ભિક્ખુનો પરિવાસો આરોચેતબ્બો’’તિ. ‘‘માનત્તવણ્ણનાયં વુત્તનયેનેવા’’તિ ચ ‘‘સચે અપ્પભિક્ખુકો વિહારો હોતિ, સભાગા ભિક્ખૂ વસન્તિ, વત્તં અનિક્ખિપિત્વા અન્તોવિહારેયેવ રત્તિયો ગણેતબ્બા. અથ ન સક્કા સોધેતું, વુત્તનયેનેવ વત્તં નિક્ખિપિત્વા પચ્ચૂસસમયે ચતૂહિ પઞ્ચહિ વા ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં પરિક્ખિત્તસ્સ વિહારસ્સ પરિક્ખેપતો, અપરિક્ખિત્તસ્સ પરિક્ખેપારહટ્ઠાનતો દ્વે લેડ્ડુપાતે અતિક્કમિત્વા મહામગ્ગતો ઓક્કમ્મ ગુમ્બેન વા વતિયા વા પટિચ્છન્નટ્ઠાને નિસીદિતબ્બ’’ન્તિ (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૨૩૮) ઇદં વચનં સન્ધાય વુત્તં.

તત્થ **અપ્પભિક્ખુકો વિહારો હોતી**તિ ઇદં બહુભિક્ખુકે વિહારે અઞ્ઞે ભિક્ખૂ ગચ્છન્તિ, અઞ્ઞે ભિક્ખૂ આગચ્છન્તિ, તસ્મા રત્તિચ્છેદવત્તભેદકારણાનિ સોધેતું દુક્કરત્તા વુત્તં. વક્ખતિ હિ ‘‘અથ ન સક્કા સોધેતુ’’ન્તિ. **સભાગા ભિક્ખૂ વસન્તી**તિ ઇદં વિસભાગાનં વેરીભિક્ખૂનં સન્તિકે વત્તં આરોચેન્તો પકાસેતુકામો હોતિ , તસ્મા વુત્તં. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૦૨; વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૨૩૬) ‘‘તસ્મા અવેરિસભાગસ્સ સન્તિકે આરોચેતબ્બા. યો પન વિસભાગો હોતિ સુત્વા પકાસેતુકામો, એવરૂપસ્સ ઉપજ્ઝાયસ્સપિ સન્તિકે નારોચેતબ્બા’’તિ, તસ્મા વિસભાગાનં વસનટ્ઠાને વત્તં અસમાદિયિત્વા બહિયેવ કાતુમ્પિ વટ્ટતીતિ દટ્ઠબ્બં. **વિહારેયેવા**તિ અન્તોઉપચારસીમાયમેવ. વક્ખતિ હિ ‘‘અથ ન સક્કા…પે॰… ઉપચારસીમં અતિક્કમિત્વા’’તિ. **રત્તિપરિગ્ગહો કાતબ્બો**તિ રત્તિગણના કાતબ્બા. વુત્તઞ્હિ માનત્તવણ્ણનાયં ‘‘રત્તિયો ગણેતબ્બા’’તિ. **અથ ન સક્કા સોધેતુ**ન્તિ બહુભિક્ખુકત્તા વા વિહારસ્સ વિસભાગાનં વસનટ્ઠાનત્તા વા રત્તિચ્છેદવત્તાભેદકારણાનિપિ સોધેતું ન સક્કા. **વત્તં નિક્ખિપિત્વા**તિ પરિવાસવત્તં નિક્ખિપિત્વા. **પચ્ચૂસસમયે**તિ પચ્છિમયામકાલે અરુણોદયતો પુરેતરમેવ. તથા હિ વક્ખતિ ‘‘અન્તોઅરુણેયેવ વુત્તનયેન વત્તં સમાદિયિત્વા તસ્સ ભિક્ખુનો પરિવાસો આરોચેતબ્બો’’તિ. **એકેન ભિક્ખુના સદ્ધિ**ન્તિ વિપ્પવાસરત્તિચ્છેદવિમુચ્ચનત્થં વિના પકતત્તેન સભિક્ખુકઆવાસઅભિક્ખુકઅનાવાસગમનસઙ્ખાતવત્તભેદવિમુચ્ચનત્થઞ્ચ વુત્તં. તથા હિ વુત્તં ‘‘ન, ભિક્ખવે, પારિવાસિકેન ભિક્ખુના સભિક્ખુકા આવાસા અભિક્ખુકો અનાવાસો ગન્તબ્બો અઞ્ઞત્ર પકતત્તેન અઞ્ઞત્ર અન્તરાયા’’તિ (ચૂળવ॰ ૭૬).

માનત્તવણ્ણનાયં વુત્તનયેનાતિ ‘‘પરિક્ખિત્તસ્સ વિહારસ્સ પરિક્ખેપતો, અપરિક્ખિત્તસ્સ પરિક્ખેપારહટ્ઠાનતો દ્વે લેડ્ડુપાતે અતિક્કમિત્વા’’તિ વુત્તનયેન. યદિ એવં વિસમમિદં નયદસ્સનં, પરિક્ખેપપરિક્ખેપારહટ્ઠાને એવ હિ ઉપચારસીમા હોતિ, કસ્મા તત્થ ઉપચારસીમતો દ્વેલેડ્ડુપાતાતિક્કમો વુત્તો, ઇધ પન ઉપચારસીમાતિક્કમો એવાતિ ? સચ્ચં, તથાપિ વિહારે ભિક્ખૂનં સજ્ઝાયાદિસદ્દસવનસબ્ભાવતો સુવિદૂરાતિક્કમો વુત્તો, ઇધ પન ઉપચારસીમતો અતિક્કમમત્તોપિ અતિક્કમોયેવાતિ કત્વા વુત્તો. બુદ્ધમતઞ્ઞુનો હિ અટ્ઠકથાચરિયા. તથા હિ વુત્તં

વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૯૭) ‘‘પરિક્ખિત્તસ્સ વિહારસ્સ પરિક્ખેપતોતિઆદિ કિઞ્ચાપિ પાળિયં નત્થિ, અથ ખો અટ્ઠકથાચરિયાનં વચનેન તથા એવ પટિપજ્જિતબ્બન્તિ ચ વુત્ત’’ન્તિ.

માનત્તવણ્ણનાયં **ચતૂહિ પઞ્ચહિ વા ભિક્ખૂહિ સદ્ધિન્તિ** ઇદં પન ઊનેગણેચરણરત્તિચ્છેદવિમુચ્ચનત્થં વુત્તં. **દ્વે લેડ્ડુપાતે અતિક્કમિત્વા**તિઆદિ અઞ્ઞેસં ભિક્ખૂનં સવનૂપચારદસ્સનૂપચારવિજહનત્થં વુત્તં. તેનેવાહ ટીકાચરિયો ‘‘**દ્વે લેડ્ડુપાતે અતિક્કમિત્વા**તિ ઇદં વિહારે ભિક્ખૂનં સજ્ઝાયાદિસદ્દસવનૂપચારવિજહનત્થં વુત્તં, ‘**મહામગ્ગતો ઓક્કમ્મા**તિ ઇદં મગ્ગપટિપન્નાનં ભિક્ખૂનં સવનૂપચારવિજહનત્થં, **ગુમ્બેન વા**તિઆદિ દસ્સનૂપચારવિજહનત્થ’’ન્તિ. તસ્મા યથાવુત્તં દુવિધં ઠાનં પરિવસન્તમાનત્તચારિકભિક્ખૂહિ નિસીદિતબ્બટ્ઠાનં હોતિ. તેસુ ચ યદિ અન્તોવિહારેયેવ નિસીદિત્વા પરિવસતિ, ઉપચારસીમગતાનં સબ્બેસં ભિક્ખૂનં આરોચેતબ્બં હોતિ. અથ બહિઉપચારસીમાયં, દિટ્ઠરૂપાનં સુતસદ્દાનં આરોચેતબ્બં. અદિટ્ઠઅસુતાનમ્પિ અન્તોદ્વાદસહત્થગતાનં આરોચેતબ્બમેવ. વુત્તઞ્હિ વજિરબુદ્ધિટીકાયં ‘‘વત્તં નિક્ખિપિત્વા વસન્તસ્સ ઉપચારસીમગતાનં સબ્બેસં આરોચનકિચ્ચં નત્થિ, દિટ્ઠરૂપાનં સુતસદ્દાનં આરોચેતબ્બં. અદિટ્ઠઅસ્સુતાનમ્પિ અન્તોદ્વાદસહત્થગતાનં આરોચેતબ્બં. ઇદં વત્તં નિક્ખિપિત્વા વસન્તસ્સ લક્ખણન્તિ વુત્ત’’ન્તિ. ઇદઞ્ચ વત્તં અનિક્ખિપિત્વા વસન્તસ્સ અન્તોવિહારેયેવ રત્તિપરિગ્ગહસ્સ ચ નિક્ખિપિત્વા વસન્તસ્સ ઉપચારસીમં અતિક્કમિત્વા વત્તસમાદાનસ્સ ચ અટ્ઠકથાયં વુત્તત્તા વુત્તં. ઉપચારો પન અન્તોસીમાય ઠિતાનં સકલઉપચારસીમા હોતિ, બહિઉપચારસીમાય ઠિતાનં દ્વાદસહત્થમત્તં. તેનેવ હિ ઉદ્દેસભત્તાદિસઙ્ઘલાભો યદિ અન્તોસીમાય ઉપ્પજ્જતિ, સીમટ્ઠકસઙ્ઘસ્સ હોતિ. યદિ બહિસીમાયં, દ્વાદસહત્થબ્ભન્તરે પત્તભિક્ખૂનં, તસ્મા ઉપચારવસેનપિ એસ અત્થો વિઞ્ઞાયતિ. તથા હિ વુત્તં વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૯૭) ‘‘**અત્થિભાવં સલ્લક્ખેત્વા**તિ દ્વાદસહત્થે ઉપચારે સલ્લક્ખેત્વા અનિક્ખિત્તવત્તાનં ઉપચારસીમાય આગતભાવં સલ્લક્ખેત્વા સહવાસાદિકં વેદિતબ્બન્તિ ચ વુત્ત’’ન્તિ.

એવં અનિક્ખિત્તવત્તાનં હુત્વા પરિવસન્તાનં અન્તોવિહારેયેવ વસનસ્સ, નિક્ખિત્તવત્તાનં હુત્વા પરિવસન્તાનં વિહારતો બહિ દ્વે લેડ્ડુપાતે અતિક્કમિત્વા વસનસ્સ ચ અટ્ઠકથાદીસુ પકરણેસુ આગતત્તા તથાગતનયો પકરણાગતનયો હોતિ. ઇદાનિ પન આચરિયા અનિક્ખિત્તવત્તસ્સ ચ રત્તિચ્છેદવત્તભેદદોસે પરિહરિતું અતિદુક્કરત્તા, નિક્ખિત્તવત્તસ્સ ચ દેવસિકં પચ્ચૂસસમયે બહિસીમગમનસ્સ દુક્ખત્તા, વાળસરીસપાદિપરિસયસ્સ ચ આસઙ્કિતબ્બભાવતો રત્તિચ્છેદવત્તભેદપરિહરણવસેન લક્ખણપારિપૂરિમેવ મનસિ કરોન્તા નિક્ખિત્તવત્તાપિ સમાના અન્તોવિહારેયેવ પરિવાસવસનઞ્ચ માનત્તચરણઞ્ચ કરોન્તિ.

એકચ્ચે આચરિયા બહિઉપચારસીમાયં પતિરૂપટ્ઠાને પકતત્તાનં ભિક્ખૂનં વસનસાલં કારાપેત્વા પારિવાસિકભિક્ખૂનં નિપજ્જનમઞ્ચં સબ્બતો છન્નપરિચ્છિન્નં સદ્વારબન્ધનં સુગુત્તં કારાપેત્વા તં પદેસં વતિયા પરિક્ખિપાપેત્વા સાયન્હસમયે તત્થ ગન્ત્વા ઉપટ્ઠાકસામણેરાદયો નિવત્તાપેત્વા પુરિમયામે વા મજ્ઝિમયામે વા સમન્તતો સદ્દછિજ્જનકાલે પકતત્તભિક્ખૂ સાલાયં નિપજ્જાપેત્વા પારિવાસિકભિક્ખૂ વત્તં સમાદાપેત્વા આરોચાપેત્વા અત્તનો અત્તનો મઞ્ચકેસુ નિપજ્જાપેત્વા પચ્છિમયામકાલે ઉટ્ઠાપેત્વા અરુણે ઉટ્ઠિતે આરોચાપેત્વા વત્તં નિક્ખિપાપેન્તિ. એસ નયો પકરણેસુ અનાગતત્તા આચરિયાનં મતેન કતત્તા **આચરિયનયો** નામ. એસ નયોપિ યથારુતતો પકરણેસુ અનાગતોપિ પકરણાનુલોમવસેન રત્તિચ્છેદવત્તભેદદોસે પરિહરિત્વા લજ્જિપેસલેહિ બહુસ્સુતેહિ સિક્ખાકામેહિ વિનયે પકતઞ્ઞૂહિ વિચારિતો સમાનો સુન્દરો પસત્થોવ હોતિ, તસ્મા ‘‘અનુલોમનયો’’તિપિ વત્તું વટ્ટતિ.

નનુ ચ અનિક્ખિત્તવત્તાનંયેવ અન્તોવિહારે વસનં અટ્ઠકથાયં વુત્તં, અથ કસ્મા નિક્ખિત્તવત્તાપિ સમાના વસન્તીતિ? સચ્ચં, તત્થ પન અપ્પભિક્ખુકત્તા સભાગભિક્ખૂનં વસનટ્ઠાનત્તા ચ રત્તિચ્છેદવત્તભેદદોસે ચ પરિહરિતું સક્કુણેય્યભાવતો સકલરત્તિન્દિવમ્પિ વત્તં અનિક્ખિપિત્વા વસનં વુત્તં, ઇધ પન તથા અસક્કુણેય્યભાવતો દિવા વત્તં નિક્ખિપિત્વા રત્તિયં સમાદિયન્તો આગન્તુકાનં અનાગમનકાલભાવતો, સદ્દછિજ્જનકાલભાવતો ચ રત્તિચ્છેદાદિદોસે પરિહરિતું સક્કુણેય્યત્તા તદનુલોમોયેવ હોતીતિ મન્ત્વા આચરિયા એવં કરોન્તીતિ દટ્ઠબ્બં.

એવં હોતુ, બહિઉપચારસીમાય વસન્તાનં પટિચ્છન્નટ્ઠાને નિસીદનમેવ અટ્ઠકથાયં વુત્તં, ન પકતત્તસાલાકરણમઞ્ચકરણાદીનિ, અથ કસ્મા એતાનિ કરોન્તીતિ? સચ્ચં, તથાપિ પકતત્તસાલાકરણં પારિવાસિકાનં ભિક્ખૂનં પકતત્તેહિ ભિક્ખૂહિ વિપ્પવાસરત્તિચ્છેદવત્તભેદદોસપરિહરણત્થં, તં ''તયો ખો, ઉપાલિ, પારિવાસિકસ્સ ભિક્ખુનો રત્તિચ્છેદા સહવાસો, વિપ્પવાસો, અનારોચના''તિ વુત્તપાઠં (ચૂળવ॰ ૮૩) અનુલોમેતિ. મઞ્ચકરણં સહવાસરત્તિચ્છેદવત્તભેદદોસપરિહરણત્થં, તં ''ન, ભિક્ખવે, પારિવાસિકેન ભિક્ખુના પકતત્તેન ભિક્ખુના સદ્ધિં એકચ્છન્ને આવાસે વત્થબ્બં, ન એકચ્છન્ને અનાવાસે વત્થબ્બં, ન એકચ્છન્ને આવાસે વા અનાવાસે વા વત્થબ્બ''ન્તિ વુત્તપાઠઞ્ચ (ચૂળવ॰ ૮૧) યથાવુત્તપાઠઞ્ચ અનુલોમેતિ. આદિ-સદ્દેન સાયન્હસમયે ગમનાદીનિ સઙ્ગણ્હાતિ. તેસુ અટ્ઠકથાયં પચ્ચૂસસમયે ગમને એવ વુત્તેપિ સાયન્હસમયે ગમનં રત્તિગમનસ્સ બહુપરિસ્સયત્તા પરિસ્સયવિનોદનત્થં, તં ''અન્તરાયતો પરિમુચ્ચનત્થાય ગન્તબ્બમેવા''તિ વુત્તં અટ્ઠકથાપાઠં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૭૬) અનુલોમેતિ. ઉપટ્ઠાકસામણેરાદીનં નિવત્તાપનં અનુપસમ્પન્નેન સહસેય્યસઙ્કાનિવત્તનત્થં, તં ''યો પન ભિક્ખુ અનુપસમ્પન્નેન સહસેય્યં કપ્પેય્ય, પાચિત્તિય''ન્તિ વુત્તં માતિકાપાઠં (પાચિ॰ ૪૯) અનુલોમેતિ. પુરિમયામે વા મજ્ઝિમયામે વા સમન્તતો સદ્દછિજ્જનકાલે પકતત્તભિક્ખૂ સાલાયં નિપજ્જાપેત્વા પારિવાસિકભિક્ખૂનં વત્તસમાદાપનં અઞ્ઞભિક્ખૂનં સદ્દસવનવિવજ્જનત્થં, તં અનારોચનરત્તિચ્છેદદોસપરિહરણત્થં, તં યથાવુત્તરત્તિચ્છેદપાઠં અનુલોમેતિ.

નનુ ચ અટ્ઠકથાયં અન્તોઅરુણેયેવ વત્તસમાદાપનં વુત્તં, અથ કસ્મા ''પુરિમયામમજ્ઝિમયામેસૂ''તિ વુત્તન્તિ? નાયં દોસો, હિય્યોઅરુણુગ્ગમનતો પટ્ઠાય હિ યાવ અજ્જઅરુણુગ્ગમના એકો રત્તિન્દિવો અજ્જઅરુણસ્સ અન્તો નામ, અજ્જઅરુણતો પટ્ઠાય પચ્છાકાલો અરુણસ્સ બહિ નામ, તસ્મા પુરિમમજ્ઝિમયામેસુ કતવત્તસમાદાનમ્પિ અરુણોદયતો પુરે કતત્તા અન્તોઅરુણે કતંયેવ હોતિ. વત્તં અસમાદિયિત્વા નિપજ્જને ચ સતિ નિદ્દાવસેન અરુણુગ્ગમનકાલં અજાનિત્વા વત્તસમાદાનં અતિક્કન્તં ભવેય્ય, તસ્મા પુરેતરમેવ સમાદાનં કત્વા નિપજ્જનં ઞાયાગતં હોતિ, ''અન્તોઅરુણેયેવ વુત્તનયેનેવ વત્તં સમાદિયિત્વા''તિ વુત્તઅટ્ઠકથાપાઠઞ્ચ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૦૨) અનુલોમેતિ.

એવં હોતુ, એવં સન્તેપિ કસ્મા ''આરોચાપેત્વા''તિ વુત્તં, નનુ માળકસીમાયં સમાદિન્નકાલેયેવ વત્તમારોચિતન્તિ? સચ્ચં આરોચિતં, અયં પન ભિક્ખુ દિવા વત્તં નિક્ખિપિત્વા નિસિન્નો, ઇદાનિ સમાદિન્નો, તસ્મા માળકસીમાય આરોચિતમ્પિ પુન આરોચેતબ્બં હોતિ. ઇદમ્પિ ''અન્તોઅરુણેયેવ વુત્તનયેનેવ વત્તં સમાદિયિત્વા તસ્સ ભિક્ખુનો પરિવાસો આરોચેતબ્બો''તિ પાઠં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૦૨) અનુલોમેતિ. અથ ''અત્તનો અત્તનો મઞ્ચકેસુ નિપજ્જાપેત્વા''તિ કસ્મા વુત્તં, નનુ અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ મઞ્ચેસુ નિપજ્જમાનાપિ પકતત્તસાલતો નિબ્બોદકપતનટ્ઠાનતો બહિ નિપજ્જમાના સહવાસરઅઆચ્છેદદોસતો મુત્તાયેવાતિ? ન પનેવં દટ્ઠબ્બં. ન હિ પારિવાસિકો પકતત્તભિક્ખૂહેવ એકચ્છન્ને નિપન્નો સહવાસરત્તિચ્છેદપ્પત્તો હોતિ, અથ ખો અઞ્ઞમઞ્ઞમ્પિ હોતિયેવ.

વુત્તઞ્ચેતં સમન્તપાસાદિકાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૮૧) ''સચે હિ દ્વે પારિવાસિકા એકતો વસેય્યું, તે અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ અજ્ઝાચારં ઞત્વા અગારવા વા વિપ્પટિસારિનો વા હુત્વા પાપિટ્ઠતરં વા આપત્તિં આપજ્જેય્યું વિબ્ભમેય્યું વા, તસ્મા નેસં સહસેય્યા સબ્બપ્પકારેન પટિક્ખિત્તા''તિ. ''પચ્છિમયામકાલે ઉટ્ઠાપેત્વા અરુણે ઉટ્ઠિતે આરોચાપેત્વા વત્તં નિક્ખિપાપેન્તી''તિ એત્થ અરુણે અનુટ્ઠિતેયેવ વત્તનિક્ખિપને કરિયમાને રત્તિચ્છેદો હોતિ, સા રત્તિ ગણનૂપગા ન હોતિ, તસ્મા પઠમપરિચ્છેદે વુત્તં અરુણકથાવિનિચ્છયં ઓલોકેત્વા અરુણુગ્ગમનભાવો સુટ્ઠુ જાનિતબ્બો.

''આરોચાપેત્વા વત્તં નિક્ખિપાપેતબ્બ''ન્તિ વુત્તં. કસ્મા આરોચાપેતિ, નનુ સમાદિન્નકાલેયેવ આરોચિતન્તિ? સચ્ચં, તથાપિ પારિવાસિકવત્તસમાદાનકાલે આરોચિતેસુ ભિક્ખૂસુ એકચ્ચે નિક્ખિપનકાલે ગચ્છન્તિ, અઞ્ઞે આગચ્છન્તિ, એવં પરિસસઙ્કમનમ્પિ સિયા, તથા ચ સતિ અભિનવાગતાનં સબ્ભાવા આરોચેતબ્બં હોતિ, અસતિ પન અભિનવાગતભિક્ખુમ્હિ આરોચનકિચ્ચં નત્થિ. એવં સન્તેપિ આરોચને દોસાભાવતો પુન આરોચનં ઞાયાગતં હોતિ, માનત્તચરણકાલે પન સમાદાને આરોચિતેપિ નિક્ખિપને અવસ્સં આરોચેતબ્બમેવ . કસ્મા? દિવસન્તરભાવતો. ''દેવસિકં આરોચેતબ્બ''ન્તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૯૦) હિ વુત્તં. એવં સન્તેપિ સાયં સમાદાનકાલે આરોચેસ્સતિ, તસ્મા નિક્ખિપને આરોચનકિચ્ચં નત્થીતિ ચે? ન, સાયં સમાદાનકાલે એતે ભિક્ખૂ આગચ્છિસ્સન્તિપિ, ન આગચ્છિસ્સન્તિપિ, અનાગતાનં કથં આરોચેતું લભિસ્સતિ, અનારોચને ચ સતિ રત્તિચ્છેદો સિયા, તસ્મા તસ્મિં દિવસે અરુણે ઉટ્ઠિતે વત્તનિક્ખિપનતો પુરેયેવ આરોચેતબ્બન્તિ નો મતિ, સુટ્ઠુતરં ઉપધારેત્વા ગહેતબ્બં. એવં પકરણાગતનયેન વા પકરણાનુલોમઆચરિયનયેન વા સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ આણં પતિટ્ઠાપેન્તેન વિનયકોવિદેન બહુસ્સુતેન લજ્જીપેસલભૂતેન વિનયધરેન વિસુદ્ધિકામાનં પેસલાનં ભિક્ખૂનં સીલવિસુદ્ધત્થાય સુટ્ઠુ વિચારેત્વા પરિવાસવત્તામાનત્તચરણવત્તાનિ આચિક્ખિતબ્બાનીતિ.

ઇમસ્મિં ઠાને લજ્જીભિક્ખૂનં પરિવાસાદિકથાય કુસલત્થં નાનાવાદનયો વુચ્ચતે – કેચિ ભિક્ખૂ ''પકતત્તસાલં કુરુમાનેન તસ્સા સાલાય મજ્ઝે થમ્ભં નિમિત્તં કત્વા તતો દ્વાદસહત્થમત્તં પદેસં સલ્લક્ખેત્વા યથા પઞ્ઞત્તે પારિવાસિકાનં મઞ્ચે નિપન્નસ્સ ભિક્ખુસ્સ ગીવા તસ્સ પદેસસ્સ ઉપરિ હોતિ, તથા પઞ્ઞાપેતબ્બો. એવં કતે સુકતં હોતી''તિ વદન્તિ કરોન્તિ ચ. એકચ્ચે ''મઞ્ચે નિપન્નસ્સ ભિક્ખુસ્સ કટિ તસ્સ પદેસસ્સ ઉપરિ હોતિ, યથા પઞ્ઞાપેતબ્બો, એવં કતે સુકતં હોતી''તિ વદન્તિ કરોન્તિ ચ, તં વચનં નેવ પાળિયં, ન અટ્ઠકથાટીકાદીસુ વિજ્જતિ, કેવલં તેસં પરિકપ્પમેવ. અયં પન નેસં અધિપ્પાયો સિયા – ''દ્વાદસહત્થં પન ઉપચારં મુઞ્ચિત્વા નિસીદિતું વટ્ટતી''તિ અટ્ઠકથાયં વુત્તવચનઞ્ચ ''અથ દ્વાદસહત્થં ઉપચારં ઓક્કમિત્વા અજાનન્તસ્સેવ ગચ્છતિ, રત્તિચ્છેદો હોતિ એવ, વત્તભેદો પન નત્થી''તિ અટ્ઠકથાવચનઞ્ચ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૯૭) ''અદિટ્ઠઅસ્સુતાનમ્પિ અન્તોદ્વાદસહત્થગતાનં આરોચેતબ્બ''ન્તિ વુત્તટીકાવચનઞ્ચ (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૯૭) ''અદિટ્ઠઅસ્સુતાનમ્પિ અન્તોદ્વાદસહત્થગતાનં આરોચેતબ્બં, 'ઇદં વત્તં નિક્ખિપિત્વા વસન્તસ્સ લક્ખણ'ન્તિ વુત્ત''ન્તિ વુત્તવજિરબુદ્ધિટીકાવચનઞ્ચ (વજિર॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૯૭) ''**અત્થિભાવં સલ્લક્ખેત્વા**તિ દ્વાદસહત્થે ઉપચારે સલ્લક્ખેત્વા, અનિક્ખિત્તવત્તાનં ઉપચારસીમાય આગતભાવં સલ્લક્ખેત્વા સહવાસાદિકં વેદિતબ્બ''ન્તિ વુત્તં વજિરબુદ્ધિટીકાવચનઞ્ચ પસ્સિત્વા અયોનિસો અત્થં ગહેત્વા સબ્બત્થ દ્વાદસહત્થમેવ પમાણં, તતો ઊનમ્પિ અધિકમ્પિ ન વટ્ટતિ, તસ્મા યથાવુત્તનયેન મજ્ઝે થમ્ભતો દ્વાદસહત્થમત્તે પદેસે નિપન્નસ્સ ભિક્ખુસ્સ ગીવા વા કટિ વા હોતુ, એવં સન્તે દ્વાદસહત્થપ્પદેસે પારિવાસિકભિક્ખુ હોતિ, તતો સહવાસતો વા વિપ્પવાસતો વા રત્તિચ્છેદવત્તભેદદોસા ન હોન્તીતિ.

તત્રેવં યુત્તાયુત્તવિચારણા કાતબ્બા. યથાવુત્તપાઠેસુ પઠમપાઠસ્સ અયમધિપ્પાયો – પકતત્તભિક્ખુમ્હિ છમાય નિસિન્ને યદિ પારિવાસિકભિક્ખુ આસને નિસીદિતુકામો, પકતત્તસ્સ ભિક્ખુનો નિસિન્નટ્ઠાનતો દ્વાદસહત્થં ઉપચારં મુઞ્ચિત્વાવ નિસીદિતું વટ્ટતિ, ન દ્વાદસહત્થબ્ભન્તરેતિ. એતેન દ્વીસુપિ છમાય નિસિન્નેસુ દ્વાદસહત્થબ્ભન્તરેપિ વટ્ટતિ, દ્વાદસહત્થપ્પદેસતો બહિ નિસીદન્તો આસનેપિ નિસીદિતું વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ. તેનાહ ''**ન છમાય નિસિન્ને**તિ પકતત્તે ભૂમિયં નિસિન્ને ઇતરેન અન્તમસો તિણસન્થરેપિ ઉચ્ચતરે વાલિકતલેપિ વા ન નિસીદિતબ્બં, દ્વાદસહત્થં પન ઉપચારં મુઞ્ચિત્વા નિસીદિતું વટ્ટતી''તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૮૧). ઇતિ પકતત્તે છમાય નિસિન્ને પારિવાસિકેન નિસીદિતબ્બટ્ઠાનદીપકો અયં પાઠો, ન મઞ્ચપઞ્ઞાપનટ્ઠાનસયનટ્ઠાનદીપકો, તં પુબ્બાપરપરિપુણ્ણં સકલં પાઠં અનોલોકેત્વા એકદેસમત્તમેવ પસ્સિત્વા પરિકપ્પવસેન અયોનિસો અધિપ્પાયં ગણ્હન્તિ.

દુતિયપાઠસ્સ પન અયમધિપ્પાયો – બહિ ઉપચારસીમાય પટિચ્છન્નટ્ઠાને વત્તં સમાદિયિત્વા નિસિન્ને ભિક્ખુસ્મિં તસ્સ નિસિન્નટ્ઠાનતો દ્વાદસહત્થં ઉપચારં ઓક્કમિત્વા તસ્સ અજાનન્તસ્સેવ અઞ્ઞો ભિક્ખુ ગચ્છતિ, તસ્સ પારિવાસિકસ્સ ભિક્ખુનો રત્તિચ્છેદો હોતિ, વત્તભેદો પન નત્થિ. કસ્મા રત્તિચ્છેદો હોતિ? ઉપચારં ઓક્કમિતત્તા. કસ્મા ન વત્તભેદો? અજાનન્તત્તાતિ. એતેન બહિઉપચારસીમાય ઉપચારો દ્વાદસહત્થપ્પમાણો હોતિ આરોચનક્ખેત્તભૂતોતિ દસ્સેતિ. તેનાહ ''ગુમ્બેન વા વતિયા વા પટિચ્છન્નટ્ઠાને નિસીદિતબ્બં, અન્તોઅરુણેયેવ વુત્તનયેન વત્તં સમાદિયિત્વા આરોચેતબ્બં. સચે અઞ્ઞો કોચિ ભિક્ખુ કેનચિદેવ કરણીયેન તં ઠાનં આગચ્છતિ, સચે એસ તં પસ્સતિ, સદ્દં વાસ્સ સુણાતિ, આરોચેતબ્બં. અનારોચેન્તસ્સ રત્તિચ્છેદો ચેવ વત્તભેદો ચ. અથ દ્વાદસહત્થં ઉપચારં ઓક્કમિત્વા અજાનન્તસ્સેવ ગચ્છતિ, રત્તિચ્છેદો હોતિ એવ, વત્તભેદો પન નત્થી''તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૯૭). ઇતિ અયમ્પિ પાઠો આરોચનક્ખેત્તદીપકો હોતિ, ન મઞ્ચપઞ્ઞાપનાદિદીપકોતિ દટ્ઠબ્બં.

તતિયપાઠસ્સ પન અયમધિપ્પાયો – કિં બહિઉપચારસીમાય વત્તસમાદાનટ્ઠાનં આગતભિક્ખૂનં દિટ્ઠરૂપાનં સુતસદ્દાનંયેવ આરોચેતબ્બન્તિ પુચ્છાય સતિ અદિટ્ઠઅસ્સુતાનમ્પિ અન્તોદ્વાદસહત્થગતાનં આરોચેતબ્બન્તિ વિસ્સજ્જેતબ્બન્તિ. એતેન અદિટ્ઠઅસ્સુતાનં પન અન્તોદ્વાદસહત્થગતાનંયેવ આરોચેતબ્બં, ન બહિદ્વાદસહત્થગતાનં, દિટ્ઠસુતાનં પન અન્તોદ્વાદસહત્થગતાનમ્પિ બહિદ્વાદસહત્થગતાનમ્પિ આકાસાદિગતાનમ્પિ આરોચેતબ્બમેવાતિ દસ્સેતિ. તેનાહ ''અયં પનેત્થ થેરસ્સ અધિપ્પાયો – વત્તં નિક્ખિપિત્વા પરિવસન્તસ્સ ઉપચારગતાનં સબ્બેસં આરોચનકિચ્ચં નત્થિ, દિટ્ઠરૂપાનં સુતસદ્દાનં આરોચેતબ્બં, અદિટ્ઠઅસ્સુતાનમ્પિ અન્તોદ્વાદસહત્થગતાનં આરોચેતબ્બં. ઇદં વત્તં નિક્ખિપિત્વા પરિવસન્તસ્સ લક્ખણ''ન્તિ (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૯૭). ઇતિ અયમ્પિ પાઠો આરોચેતબ્બલક્ખણદીપકો હોતિ, ન મઞ્ચપઞ્ઞાપનાદિદીપકોતિ. ચતુત્થપાઠસ્સ અધિપ્પાયોપિ તતિયપાઠસ્સ અધિપ્પાયસદિસોવ.

પઞ્ચમપાઠસ્સ પન અયમધિપ્પાયો – **અત્થિભાવં સલ્લક્ખેત્વા**તિ એત્થ એતસ્મિં અટ્ઠકથાવચને નિક્ખિત્તવત્તાનં ભિક્ખૂનં અત્તનો નિસિન્નટ્ઠાનતો દ્વાદસહત્થે ઉપચારે અઞ્ઞેસં ભિક્ખૂનં અત્થિભાવં સલ્લક્ખેત્વા અનિક્ખિત્તવત્તાનં ઉપચારસીમાય અઞ્ઞેસં ભિક્ખૂનં આગતભાવં સલ્લક્ખેત્વા સહવાસાદિકં વેદિતબ્બં. **આદિ-** સદ્દેન વિપ્પવાસઅનારોચનઊનેગણેચરણાનિ સઙ્ગણ્હાતિ. અયઞ્ચ યસ્મા ગણસ્સ આરોચેત્વા ભિક્ખૂનઞ્ચ અત્થિભાવં સલ્લક્ખેત્વા વસિ , તસ્મા નિક્ખિત્તવત્તાનં બહિઉપચારસીમાય સમાદિન્નત્તા અત્તનો નિસિન્નટ્ઠાનતો દ્વાદસહત્થે ઉપચારે અઞ્ઞેસં ભિક્ખૂનં અત્થિભાવં સલ્લક્ખેત્વા અનિક્ખિત્તવત્તાનં અન્તોવિહારે સમાદિન્નત્તા ઉપચારસીમાય અઞ્ઞેસં ભિક્ખૂનં આગતભાવં સલ્લક્ખેત્વા સહવાસવિપ્પવાસઅનારોચનઊનેગણેચરણસઙ્ખાતાનિ વત્તચ્છેદકારણાનિ વેદિતબ્બાનીતિ. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૯૭) ''અયઞ્ચ યસ્મા ગણસ્સ આરોચેત્વા

ભિક્ખૂનઞ્ચ અત્થિભાવં સલ્લક્ખેત્વાવ વસિ, તેનસ્સ ઊનેગણેચરણદોસો વા વિપ્પવાસો વા ન હોતી''તિ. ઇતિ અયઞ્ચ પાઠો પકતત્તભિક્ખૂસુ ગતેસુપિ વત્તં આરોચેત્વા ભિક્ખૂનં અત્થિભાવં સલ્લક્ખેત્વા વસિતત્તા દોસાભાવમેવ દીપેતિ, ન મઞ્ચપઞ્ઞાપનાદીનિ. ઇતિ ઇમેસં પાઠાનં અયોનિસો અધિપ્પાયં ગહેત્વા ''સબ્બત્થ દ્વાદસહત્થમેવ પમાણ''ન્તિ મઞ્ઞમાના વિચારિંસુ, તેસં દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જમાના સિસ્સાનુસિસ્સાદયોપિ તથેવ કરોન્તિ, તદેતં અપ્પમાણં.

કથં? યં તત્થ પકતત્તસાલાય મજ્ઝે થમ્ભં નિમિત્તં કત્વા દ્વાદસહત્થં મિનિંસુ, તદપ્પમાણં . ન હિ થમ્ભેન વા સાલાય વા સહવાસો વા વિપ્પવાસો વા વુત્તો, અથ ખો પકતત્તભિક્ખુનાવ. વુત્તઞ્હિ સમન્તપાસાદિકાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૮૩) ''તત્થ **સહવાસો**તિ વ્વાયં પકતત્તેન ભિક્ખુના સદ્ધિં એકચ્છન્નેતિઆદિના નયેન વુત્તો એકતો વાસો. **વિપ્પવાસો**તિ એકકસ્સેવ વાસો''તિ. યઞ્હિ તતો દ્વાદસહત્થમત્તટ્ઠાને ભિક્ખુસ્સ ગીવાટ્ઠપનં વા કટિટ્ઠપનં વા વદન્તિ, તદપિ અપ્પમાણં. બહિઉપચારસીમાય હિ પરિવસન્તસ્સ ભિક્ખુસ્સ સકલસરીરં પકતત્તભિક્ખૂનં અન્તોદ્વાદસહત્થે ઉપચારે ઠપેતબ્બં હોતિ, ન એકદેસમત્તં.

તેસં પન અયમધિપ્પાયો સિયા – દ્વાદસહત્થપ્પદેસતો સકલસરીરસ્સ અન્તોકરણે સતિ સહવાસો ભવેય્ય, બહિકરણે સતિ વિપ્પવાસો, તેન ઉપડ્ઢં અન્તો ઉપડ્ઢં બહિ હોતૂતિ, તં મિચ્છાઞાણવસેન હોતિ. ન હિ સહવાસદોસો દ્વાદસહત્થેન કથિતો, અથ ખો એકચ્છન્ને સયનેન. વુત્તઞ્હેતં ભગવતા પારિવાસિકક્ખન્ધકે (ચૂળવ॰ ૮૧) ''ન, ભિક્ખવે, પારિવાસિકેન ભિક્ખુના પકતત્તેન ભિક્ખુના સદ્ધિં એકચ્છન્ને આવાસે વત્થબ્બં, ન એકચ્છન્ને અનાવાસે વત્થબ્બં, ન એકચ્છન્ને આવાસે વા અનાવાસે વા વત્થબ્બ''ન્તિ. અટ્ઠકથાયમ્પિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૮૧) વુત્તં ''**એકચ્છન્ને આવાસે**''તિઆદીસુ **આવાસો** નામ વસનત્થાય કતસેનાસનં. **અનાવાસો** નામ ચેતિયઘરં બોધિઘરં સમ્મુઞ્જનિઅટ્ટકો દારુઅટ્ટકો પાનીયમાળો વચ્ચકુટિ દ્વારકોટ્ઠકોતિ એવમાદિ. તતિયપદેન તદુભયમ્પિ ગહિતં, 'એતેસુ યત્થ કત્થચિ એકચ્છન્ને છદનતો ઉદકપતનટ્ઠાનપરિચ્છિન્ને ઓકાસે ઉક્ખિત્તકો વસિતું ન લભતિ, પારિવાસિકો પન અન્તોઆવાસેયેવ ન લભતી'તિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. મહાઅટ્ઠકથાયં પન 'અવિસેસેન ઉદકપાતેન વારિત'ન્તિ વુત્તં. કુરુન્દિયં 'એતેસુ એત્તકેસુ પઞ્ચવણ્ણછદનબદ્ધટ્ઠાનેસુ પારિવાસિકસ્સ ચ ઉક્ખિત્તકસ્સ ચ પકતત્તેન સદ્ધિં ઉદકપાતેન વારિત'ન્તિ વુત્તં, તસ્મા નાનૂપચારેપિ એકચ્છન્ને ન વટ્ટતિ. સચે પનેત્થ તદહુપસમ્પન્નેપિ પકતત્તે પઠમં પવિસિત્વા નિપન્ને સટ્ઠિવસ્સોપિ પારિવાસિકો પચ્છા પવિસિત્વા જાનન્તો નિપજ્જતિ, રત્તિચ્છેદો ચેવ વત્તભેદદુક્કટઞ્ચ, અજાનન્તસ્સ રત્તિચ્છેદોવ, ન વત્તભેદદુક્કટં. સચે પન તસ્મિં પઠમં નિપન્ને પચ્છા પકતત્તો પવિસિત્વા નિપજ્જતિ, પારિવાસિકો ચ જાનાતિ, રત્તિચ્છેદો ચેવ વત્તભેદદુક્કટઞ્ચ. નો ચે જાનાતિ , રત્તિચ્છેદોવ, ન વત્તભેદદુક્કટન્તિ, તસ્મા સાલાયપિ વિહારેપિ છદનતો ઉદકપતનટ્ઠાનતો મુત્તમત્તેયેવ સહવાસદોસો ન વિજ્જતીતિ દટ્ઠબ્બં.

એકચ્ચે પન મજ્ઝિમત્થમ્ભતો દ્વાદસહત્થાયામેન દણ્ડકેન ચક્કં ભમિત્વા સમન્તતો બાહિરે લેખં કરોન્તિ, એવં કતે સા બાહિરલેખા આવટ્ટતો દ્વાસત્તતિહત્થમત્તા હોતિ, તતો તં પદેસં દ્વાદસહત્થેન દણ્ડકેન મિનિત્વા ભાજિયમાનં છભાગમેવ હોતિ, તતો તેસં છભાગાનં સીમાય એકેકસ્મિં મઞ્ચે પઞ્ઞપિયમાને છળેવ મઞ્ચટ્ઠાનાનિ હોન્તિ, તસ્મા એકસ્મિં વટ્ટમણ્ડલે છ ભિક્ખૂયેવ અપુબ્બં અચરિમં વસિતું લભન્તિ, ન તતો ઉદ્ધન્તિ વદન્તિ. કસ્મા પન એવં કરોન્તીતિ? પુબ્બે વુત્તનયેન ''સબ્બત્થ દ્વાદસહત્થમત્તમેવ પમાણ''ન્તિ ગહિતત્તા. એવં કિર નેસમધિપ્પાયો – પારિવાસિકો પકતત્તસ્સ ભિક્ખુનો દ્વાદસહત્થબ્ભન્તરે સયમાનો સહવાસો સિયા, બાહિરે

સયમાનો વિપ્પવાસો, તથા અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સપીતિ. એવં કરોન્તાનં પન નેસં સકઅધિપ્પાયોપિ ન સિજ્ઝતિ, કુતો ભગવતો અધિપ્પાયો.

કથં? પારિવાસિકો ભિક્ખુ પકતત્તભિક્ખૂનઞ્ચ અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ ચ દ્વાદસહત્થમત્તે પદેસે હોતૂતિ નેસમધિપ્પાયો. અથ પન મજ્ઝિમત્થમ્ભં નિમિત્તં કત્વા મિનિયમાના સમન્તતો બાહિરલેખા થમ્ભતોયેવ દ્વાદસહત્થમત્તા હોતિ, ન પકતત્તભિક્ખૂહિ. તે હિ થમ્ભતો બહિ એકરતનદ્વિતિરતનાદિટ્ઠાને ઠિતા, બાહિરતોપિ લેખાયેવ થમ્ભતો દ્વાદસહત્થમત્તા હોતિ, ન તસ્સૂપરિ નિપન્નભિક્ખુ. સો હિ દ્વિરતનમત્તેનપિ તિરતનમત્તેનપિ લેખાય અન્તોપિ હોતિ બહિપિ. અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સપિ છભાગસીમાયેવ અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ દ્વાદસહત્થમત્તા હોતિ , ન તસ્સૂપરિ પઞ્ઞત્તમઞ્ચો વા તત્થ નિપન્નભિક્ખુ વા. મઞ્ચો હિ એકરતનમત્તેન વા દ્વિરતનમત્તેન વા સીમં અતિક્કમિત્વા ઠિતો, ભિક્ખૂપિ સયમાના ન સીમાય ઉપરિયેવ સયન્તિ, વિદત્થિમત્તેન વા રતનમત્તેન વા સીમં અતિક્કમિત્વા વા અપ્પત્વા વા સયન્તિ, તસ્મા તે પારિવાસિકા ભિક્ખૂ પકતત્તભિક્ખૂનમ્પિ અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સપિ દ્વાદસહત્થમત્તટ્ઠાયિનો ન હોન્તિ, તતો ઊનાવ હોન્તિ, તસ્મા સકઅધિપ્પાયોપિ ન સિજ્ઝતિ.

ભગવતો પન અધિપ્પાયો – યદિ અપ્પભિક્ખુકાદિઅઙ્ગસમ્પન્નત્તા વિહારસ્સ વત્તં અનિક્ખિપિત્વા અન્તોવિહારેયેવ પરિવસતિ, એવં સતિ પકતત્તેન ભિક્ખુના ન એકચ્છન્ને આવાસે વસિતબ્બં. યદિ તાદિસઆવાસે વા અનાવાસે વા છદનતો ઉદકપતનટ્ઠાનસ્સ અન્તો સયેય્ય, સહવાસો નામ, રત્તિચ્છેદો હોતીતિ અયમત્થો યથાવુત્ત-પાળિયા ચ અટ્ઠકથાય ચ પકાસેતબ્બો. ન એકચ્છન્ને આવાસે દ્વીહિ વત્થબ્બં. યદિ વસેય્ય, વુડ્ઢસ્સ રત્તિચ્છેદોયેવ, નવકસ્સ રત્તિચ્છેદો ચેવ વત્તભેદદુક્કટઞ્ચ હોતિ. સમવસ્સા ચે, અજાનન્તસ્સ રત્તિચ્છેદોયેવ , જાનન્તસ્સ ઉભયમ્પીતિ અયમત્થો ''તયો ખો, ઉપાલિ, પારિવાસિકસ્સ ભિક્ખુનો રત્તિચ્છેદા સહવાસો વિપ્પવાસો અનારોચના''તિ ચ ''ન, ભિક્ખવે, પારિવાસિકેન ભિક્ખુના પારિવાસિકેન વુડ્ઢતરેન સદ્ધિં ન એકચ્છન્ને આવાસે વત્થબ્બ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૮૨) ચ "**વુડ્ઢતરેના**તિ એત્થ...પે॰... સચે હિ દ્વે પારિવાસિકા એકતો વસેય્યું, તે અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ અજ્ઝાચારં ઞત્વા અગારવા વા વિપ્પટિસારિનો વા હુત્વા પાપિટ્ઠતરં વા આપત્તિં આપજ્જેય્યું વિબ્ભમેય્યું વા, તસ્મા નેસં સહસેય્યા સબ્બપ્પકારેન પટિક્ખિત્તા''તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૮૧) ચ ઇમેહિ પાળિઅટ્ઠકથાપાઠેહિ પકાસેતબ્બો. વિપ્પવાસેપિ પારિવાસિકેન અભિક્ખુકે આવાસે ન વત્થબ્બં, પકતત્તેન વિના અભિક્ખુકો આવાસો ન ગન્તબ્બો, બહિસીમાયં ભિક્ખૂનં વસનટ્ઠાનતો દ્વાદસહત્થપ્પમાણસ્સ ઉપચારસ્સ અન્તો નિસીદિતબ્બન્તિ ભગવતો અધિપ્પાયો.

અયમત્થો ''ન, ભિક્ખવે, પારિવાસિકેન ભિક્ખુના સભિક્ખુકા આવાસા અભિક્ખુકો આવાસો ગન્તબ્બો અઞ્ઞત્ર પકતત્તેન અઞ્ઞત્ર અન્તરાયા''તિઆદિ (ચૂળવ॰ ૭૬) ચ ''તયો ખો, ઉપાલિ...પે॰... અનારોચના''તિ ચ ''ચત્તારો ખો, ઉપાલિ, માનત્તચારિકસ્સ ભિક્ખુનો રત્તિચ્છેદા સહવાસો, વિપ્પવાસો, અનારોચના, ઊનેગણેચરણ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૯૨) ચ "**વિપ્પવાસો**તિ એકકસ્સેવ વાસો''તિ ચ ''અયઞ્ચ યસ્મા ગણસ્સ આરોચેત્વા ભિક્ખૂનઞ્ચ અત્થિભાવં સલ્લક્ખેત્વાવ વસિ, તેનસ્સ ઊનેગણેચરણદોસો વા વિપ્પવાસો વા ન હોતી''તિ ચ "**અત્થિભાવં સલ્લક્ખેત્વા**તિ દ્વાદસહત્થે ઉપચારે સલ્લક્ખેત્વા, અનિક્ખિત્તવત્તાનં ઉપચારસીમાય આગતભાવં સલ્લક્ખેત્વા સહવાસાદિકં વેદિતબ્બ''ન્તિ ચ આગતેહિ પાળિયટ્ઠકથા-વજિરબુદ્ધિટીકાપાઠેહિ પકાસેતબ્બો, તસ્મા વિહારે પરિવસન્તસ્સ ઉપચારસીમાય અબ્ભન્તરે યત્થ કત્થચિ વસન્તસ્સ નત્થિ વિપ્પવાસો, બહિઉપચારસીમાયં પરિવસન્તસ્સ ભિક્ખૂનં નિસિન્નપરિયન્તતો દ્વાદસહત્થબ્ભન્તરે વસન્તસ્સ ચ નત્થિ વિપ્પવાસોતિ, તઞ્ચ પરિવાસકાલે ''એકેન ભિક્ખુના સદ્ધિ''ન્તિ વચનતો એકસ્સપિ ભિક્ખુનો, માનત્તચરણકાલે ''ચતૂહિ પઞ્ચહિ વા

ભિક્ખૂહિ સદ્ધિ''ન્તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૦૨) વચનતો ચ ચતુન્નં પઞ્ચન્નમ્પિ ભિક્ખૂનં હત્થપાસભૂતે દ્વાદસહત્થબ્ભન્તરેપિ વસિતું લભતિ, નત્થિ વિપ્પવાસોતિ દટ્ઠબ્બં.

વત્તં સમાદિયિત્વા તેસં ભિક્ખૂનં આરોચિતકાલતો પન પટ્ઠાય કેનચિ કરણીયેન તેસુ ભિક્ખૂસુ ગતેસુપિ યથાવુત્તઅટ્ઠકથાપાઠનયેન વિપ્પવાસો ન હોતિ. તથા હિ વુત્તં વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૯૭) ''**સોપિ કેનચિ કમ્મેન પુરેઅરુણે એવ ગચ્છતી**તિ ઇમિના આરોચનાય કતાય સબ્બેસુપિ ભિક્ખૂસુ બહિવિહારં ગતેસુ ઊનેગણેચરણદોસો વા વિપ્પવાસદોસો વા ન હોતિ આરોચિતત્તા સહવાસસ્સાતિ દસ્સેતિ. તેનાહ '**અયઞ્ચા**'તિઆદી''તિ. અપરે પન આચરિયા ''બહિસીમાય વત્તસમાદાનટ્ઠાને વતિપરિક્ખેપોપિ પકતત્તભિક્ખૂહેવ કાતબ્બો, ન કમ્મારહભિક્ખૂહિ. યથા લોકે બન્ધનાગારાદિ દણ્ડકારકેહિ એવ કત્તબ્બં, ન દણ્ડારહેહિ, એવમિધાપી''તિ વદન્તિ, તમ્પિ અટ્ઠકથાદીસુ ન દિસ્સતિ. ન હિ વતિપરિક્ખેપો દણ્ડકમ્મત્થાય કારિતો, અથ ખો દસ્સનૂપચારવિજહનત્થમેવ. તથા હિ વુત્તં સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૯૭) ''**ગુમ્બેન વા વતિયા વા પટિચ્છન્નટ્ઠાને**તિ દસ્સનૂપચારવિજહનત્થ''ન્તિ. તથા વિમતિવિનોદનિયમ્પિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૯૭) ''**ગુમ્બેન વા**તિઆદિ દસ્સનૂપચારવિજહનત્થ''ન્તિ. ઇતો પરં અટ્ઠકથાયં વુત્તનયેનેવ પરિવાસદાનઞ્ચ માનત્તદાનઞ્ચ વેદિતબ્બં. યત્થ પન સંસયિતબ્બં અત્થિ, તત્થ સંસયવિનોદનત્થાય કથેતબ્બં કથયામ.

એકચ્ચે ભિક્ખૂ એવં વદન્તિ – પારિવાસિકો ભિક્ખુ વુડ્ઢતરોપિ સમાનો વત્તે સમાદિન્ને નવકટ્ઠાને ઠિતો. તથા હિ વુત્તં ''યત્થ પન નિસીદાપેત્વા પરિવિસન્તિ, તત્થ સામણેરાનં જેટ્ઠકેન, ભિક્ખૂનં સઙ્ઘનવકેન હુત્વા નિસીદિતબ્બ''ન્તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૭૫) તસ્મા આરોચિતકાલાદીસુ ''અહં ભન્તે''ઇચ્ચેવ વત્તબ્બં, ન ''અહં આવુસો''તિ. તત્રેવં વિચારણા કાતબ્બા – પારિવાસિકાદયો ભિક્ખૂ સેય્યાપરિયન્તઆસનપરિયન્તભાગિતાય નવકટ્ઠાને ઠિતા, ન એકન્તેન નવકભૂતત્તા. તથા હિ વુત્તં ભગવતા ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પારિવાસિકાનં ભિક્ખૂનં પઞ્ચ યથાવુડ્ઢં ઉપોસથં પવારણં વસ્સિકસાટિકં ઓણોજનં ભત્ત''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૭૫). અટ્ઠકથાયઞ્ચ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૮૧) ''પકતત્તં ભિક્ખું દિસ્વા આસના વુટ્ઠાતબ્બં, પકતત્તો ભિક્ખુ આસનેન નિમન્તેતબ્બો''તિ એતિસ્સા પાળિયા સંવણ્ણનાય ''**વુટ્ઠાતબ્બં, નિમન્તેતબ્બો**તિ તદહુપસમ્પન્નમ્પિ દિસ્વા વુટ્ઠાતબ્બમેવ, વુટ્ઠાય ચ 'અહં ઇમિના સુખનિસિન્નો વુટ્ઠાપિતો'તિ પરમ્મુખેન ન ગન્તબ્બં, 'ઇદં આચરિય આસનં, એત્થ નિસીદથા'તિ એવં નિમન્તેતબ્બોયેવા''તિ એત્થેવ ''આચરિયા''તિ આલપનવિસેસો વુત્તો, ન અઞ્ઞત્થ. યદિ વુડ્ઢતરેનપિ ''ભન્તે''ઇચ્ચેવ વત્તબ્બો સિયા, ઇધાપિ ''ઇદં, ભન્તે, આસન''ન્તિ વત્તબ્બં ભવેય્ય, ન પન વુત્તં, તસ્મા ન તેસં તં વચનં સારતો પચ્ચેતબ્બં. ઇમસ્મિં પન વિનયસઙ્ગહપ્પકરણે (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૨૩૭) ''આરોચેન્તેન સચે નવકતરો હોતિ, 'આવુસો'તિ વત્તબ્બં. સચે વુડ્ઢતરો, 'ભન્તે'તિ વત્તબ્બ''ન્તિ વુત્તં, ઇદઞ્ચ ''એકેન ભિક્ખુના સદ્ધિ''ન્તિ હેટ્ઠા વુત્તત્તા તં પટિગ્ગાહકભૂતં પકતત્તં ભિક્ખું સન્ધાય વુત્તન્તિ દટ્ઠબ્બં.

બહવો પન ભિક્ખૂ પારિવાસિકં ભિક્ખું સઙ્ઘમજ્ઝે નિસીદાપેત્વા વત્તં યાચાપેત્વા કમ્મવાચાપરિયોસાને સમાદાપેત્વા આરોચનમકારેત્વા સઙ્ઘમજ્ઝતો નિક્ખમાપેત્વા પરિસપરિયન્તે નિસીદાપેત્વા તત્થ નિસિન્નેન આરોચાપેત્વા વત્તં નિક્ખિપાપેન્તિ, એવં કરોન્તાનઞ્ચ નેસં અયમધિપ્પાયો – અયં ભિક્ખુ વત્તે અસમાદિન્ને વુડ્ઢટ્ઠાનિયોપિ હોતિ, તસ્મા યાચનકાલે ચ કમ્મવાચાસવનકાલે ચ વત્તસમાદાનકાલે ચ સઙ્ઘમજ્ઝે નિસીદનારહો હોતિ, વત્તે પન સમાદિન્ને નવકટ્ઠાનિયો, તસ્મા ન સઙ્ઘમજ્ઝે નિસીદનારહો, આસનપરિયન્તભાગિતાય પરિસપરિયન્તેયેવ નિસીદનારહોતિ, તદેતં એવં વિચારેતબ્બં – અયં ભિક્ખુ સઙ્ઘમજ્ઝે નિસીદમાનો આસનં ગહેત્વા યથાવુડ્ઢં નિસિન્નો ન હોતિ, અથ ખો કમ્મારહભાવેન આસનં અગ્ગહેત્વા અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વા ઉક્કુટિકમેવ

નિસિન્નો હોતિ, કમ્મારહો ચ નામ સઙ્ઘમજ્ઝેયેવ ઠપેતબ્બો હોતિ, નો બહિ, તસ્મા ‘‘સઙ્ઘમજ્ઝે નિસીદનારહો ન હોતી’’તિ ન સક્કા વત્તું તસ્મિં કાલે, નિક્ખમાપિતે ચ વત્તારોચનવત્તનિક્ખિપનાનં અનિટ્ઠિતત્તા અઞ્ઞમઞ્ઞં આહચ્ચ સુટ્ઠુ નિસિન્નં ભિક્ખુસઙ્ઘં પરિહરિતુમસક્કુણેય્યત્તા, ચીવરકણ્ણપાદપિટ્ઠિઆદીહિ બાધિતત્તા અગારવકિરિયા વિય દિસ્સતિ, આરોચનકિરિયઞ્ચ વત્તનિક્ખિપનઞ્ચ સઙ્ઘમજ્ઝેયેવ કત્તબ્બં પરિયન્તે નિસીદિત્વા કરોન્તો અટ્ઠકથાવિરોધો હોતિ. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૯૭) ‘‘વત્તં સમાદિયિત્વા તત્થેવ સઙ્ઘસ્સ આરોચેતબ્બં... પે॰... આરોચેત્વા સચે નિક્ખિપિતુકામો, વુત્તનયેનેવ સઙ્ઘમજ્ઝે નિક્ખિપિતબ્બ’’ન્તિ. કસ્મા? સમાદાનટ્ઠાનેયેવ આરોચાપેત્વા તત્થેવ નિક્ખિપાપેત્વા નિટ્ઠિતસબ્બકિચ્ચમેવ નિક્ખમાપેત્વા અત્તનો આસને નિસીદાપેન્તો ઞાયાગતોતિ અમ્હાકં ખન્તિ.

તથા સાયં વત્તારોચનકાલે બહૂસુ પારિવાસિકેસુ વુડ્ઢતરં પઠમં સમાદાપેત્વા આરોચાપેત્વા અનુક્કમેન સબ્બપચ્છા નવકતરં સમાદાપેન્તિ આરોચાપેન્તિ, પાતો નિક્ખિપનકાલે પન નવકતરં પઠમં આરોચાપેત્વા નિક્ખિપાપેન્તિ, તતો અનુક્કમેન વુડ્ઢતરં સબ્બપચ્છા આરોચાપેત્વા નિક્ખિપાપેન્તિ. તેસં અયમધિપ્પાયો સિયા – યદા દસ ભિક્ખૂ પકતત્તા દસ ભિક્ખૂ પારિવાસિકા હોન્તિ, તદા વુડ્ઢતરેન પઠમં સમાદિયિત્વા આરોચિતે તસ્સ આરોચનં અવસેસા એકૂનવીસતિ ભિક્ખૂ સુણન્તિ, દુતિયસ્સ અટ્ઠારસ, તતિયસ્સ સત્તરસાતિ અનુક્કમેન હાયિત્વા સબ્બનવકસ્સ આરોચનં દસ પકતત્તા સુણન્તિ સેસાનં અપકતત્તભાવતો. તતો નિક્ખિપનકાલે સબ્બનવકો પુબ્બે અત્તના આરોચિતાનં દસન્નં ભિક્ખૂનં આરોચેત્વા નિક્ખિપતિ, તતો પટિલોમેન દુતિયો એકાદસન્નં, તતિયો દ્વાદસન્નન્તિ અનુક્કમેન વડ્ઢિત્વા સબ્બજેટ્ઠકો અત્તના પુબ્બે આરોચિતાનં એકૂનવીસતિભિક્ખૂનં આરોચેત્વા નિક્ખિપતિ, એવં યથાનુક્કમેન નિક્ખિપનં હોતિ. સબ્બજેટ્ઠકે પન પઠમં નિક્ખિત્તે સતિ પુબ્બે અત્તના આરોચિતાનં નવન્નં ભિક્ખૂનં તદા અપકતત્તભાવતો આરોચિતાનં સન્તિકે નિક્ખિપનં ન હોતિ, તથા સેસાનં. તેસં પન એકચ્ચાનં ઊનં હોતિ, એકચ્ચાનં અધિકં, તસ્મા યથાવુત્તનયેન સબ્બનવકતો પટ્ઠાય અનુક્કમેન નિક્ખિપિતબ્બન્તિ.

એવંવાદીનં પન તેસમાયસ્મન્તાનં વાદે પકતત્તાયેવ ભિક્ખૂ આરોચેતબ્બા હોન્તિ, નો અપકતત્તા. પુબ્બે આરોચિતાનંયેવ સન્તિકે વત્તં નિક્ખિપિતબ્બં હોતિ, નો અનારોચિતાનં. એવં પન પકતત્તાયેવ ભિક્ખૂ આરોચેતબ્બા ન હોન્તિ, અથ ખો અપકતત્તાપિ ‘‘સચે દ્વે પારિવાસિકા ગતટ્ઠાને અઞ્ઞમઞ્ઞં પસ્સન્તિ, ઉભોહિ અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ આરોચેતબ્બ’’ન્તિ અટ્ઠકથાયં વુત્તત્તા. પુબ્બે આરોચિતાનમ્પિ અનારોચિતાનમ્પિ સન્તિકે આરોચેત્વા નિક્ખિપિતબ્બમેવ ‘‘સચે સો ભિક્ખુ કેનચિદેવ કરણીયેન પક્કન્તો હોતિ, યં અઞ્ઞં સબ્બપઠમં પસ્સતિ, તસ્સ આરોચેત્વા નિક્ખિપિતબ્બ’’ન્તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૦૨) વુત્તત્તા, તસ્મા તથા અકરોન્તેપિ સબ્બેસં આરોચિતત્તા નત્થિ દોસો. અપ્પેકચ્ચે ભિક્ખૂ ‘‘પકતત્તસ્સેવાયં આરોચના’’તિ મઞ્ઞમાના સાયં વુડ્ઢપટિપાટિયા વત્તં સમાદિયિત્વા આરોચેત્વા અત્તનો સયનં પવિસિત્વા દ્વારજગ્ગનસયનસોધનાદીનિ કરોન્તા અઞ્ઞેસં આરોચિતં ન સુણન્તિ. અપ્પેકચ્ચે પાતો સયં આરોચેત્વા નિક્ખિપિત્વા અઞ્ઞેસં આરોચનં વા નિક્ખિપનં વા અનાગમેત્વા ભિક્ખાચારાદીનં અત્થાય ગચ્છન્તિ, એવં કરોન્તાનં તેસં આરોચનં એકચ્ચાનં અસુતભાવસમ્ભવતો સાસઙ્કો હોતિ પારિવાસિકાનં અઞ્ઞમઞ્ઞારોચનસ્સ પકરણેસુ આગતત્તા. ન કેવલં સારત્થદીપનિયંયેવ, અથ ખો વજિરબુદ્ધિટીકાયમ્પિ (વજિર॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૭૬) ‘‘સચે દ્વે પારિવાસિકા ગતટ્ઠાને અઞ્ઞમઞ્ઞં પસ્સન્તિ, ઉભોહિપિ અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ આરોચેતબ્બં અવિસેસેન ‘આગન્તુકેન આરોચેતબ્બં, આગન્તુકસ્સ આરોચેતબ્બ’ન્તિ વુત્તત્તા’’તિ વુત્તં.

તથા અપ્પેકચ્ચે પકતત્તા ભિક્ખૂ પારિવાસિકેસુ ભિક્ખૂસુ સાયં વત્તસમાદાનત્થં પકતત્તસાલતો નિક્ખમિત્વા અત્તનો અત્તનો સયનસમીપં ગતેસુ અત્તનો સયનપઞ્ઞાપનપઅક્ખારઠપનઅઞ્ઞમઞ્ઞઆલાપસલ્લાપકરણાદિવસેન આળોલેન્તા પારિવાસિકાનં વત્તારોચનં ન સુણન્તિ, ન મનસિ કરોન્તિ. અપ્પેકચ્ચે પાતો વત્તનિક્ખિપનકાલે પારિવાસિકભિક્ખૂસુ વત્તારોચનવત્તનિક્ખિપનાનિ કરોન્તેસુપિ નિદ્દાપસુતા હુત્વા ન સુણન્તિ. એવં કરોન્તાનમ્પિ તેસં એકચ્ચાનં અસ્સુતસમ્ભવતો વત્તારોચનં સાસઙ્કં હોતીતિ. હોતુ સાસઙ્કં, સુણન્તાનં અસ્સુતસમ્ભવેપિ આરોચકાનં સમ્માઆરોચનેન વત્તસ્સ પરિપુણ્ણત્તા કો દોસોતિ ચે? આરોચકાનં સમ્મા આરોચિતત્તા વત્તે પરિપુણ્ણેપિ વત્તભેદદુક્કટતોવ વિમુત્તો સિયા, ન રત્તિચ્છેદતો. વુત્તઞ્હિ સમન્તપાસાદિકાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૭૬) ''સચે વાયમન્તોપિ સમ્પાપુણિતું વા સાવેતું વા ન સક્કોતિ, રત્તિચ્છેદોવ હોતિ, ન વત્તભેદદુક્કટ''ન્તિ.

અથઞ્ઞે ભિક્ખૂ વત્તં સમાદિયિત્વા રત્તિં નિપન્ના નિદ્દાભાવેન મનુસ્સસદ્દમ્પિ સુણન્તિ, ભેરિઆદિસદ્દમ્પિ સુણન્તિ, સકટનાવાદિયાનસદ્દમ્પિ સુણન્તિ, તે તેન સદ્દેન આસઙ્કન્તિ ''ભિક્ખૂનં નુ ખો અય''ન્તિ, તે તેન કારણેન રત્તિચ્છેદં મઞ્ઞન્તિ. કસ્મા? ''અયઞ્ચ નેસં છત્તસદ્દં વા ઉક્કાસિતસદ્દં વા ખિપિતસદ્દં વા સુત્વા આગન્તુકભાવં જાનાતિ, ગન્ત્વા આરોચેતબ્બં. ગતકાલે જાનન્તેનપિ અનુબન્ધિત્વા આરોચેતબ્બમેવ. સમ્પાપુણિતું અસક્કોન્તસ્સ રત્તિચ્છેદોવ હોતિ, ન વત્તભેદદુક્કટ''ન્તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૭૬) વુત્તત્તાતિ. તે એવં સઞ્ઞાપેતબ્બા – માયસ્મન્તો એવં મઞ્ઞિત્થ, નાયં પાઠો બહિસીમટ્ઠવસેન વુત્તો, અથ ખો ઉપચારસીમટ્ઠવસેન વુત્તો. વુત્તઞ્હિ તત્થેવ ''યેપિ અન્તોવિહારં અપ્પવિસિત્વા ઉપચારસીમં ઓક્કમિત્વા ગચ્છન્તી''તિ. તત્થપિ આગન્તુકભાવસ્સ જાનિતત્તા રત્તિચ્છેદો હોતિ, તસ્મા દૂરેસદ્દસવનમત્તેન રત્તિચ્છેદો નત્થિ, ''અયં ભિક્ખૂનં સદ્દો, અયં ભિક્ખૂહિ વાદિતભેરિઘણ્ટાદિસદ્દો, અયં ભિક્ખૂહિ પાજિતસકટનાવાદિસદ્દો''તિ નિસિન્નટ્ઠાનતો જાનન્તોયેવ રત્તિચ્છેદકરો હોતિ. તેનાહ ''આયસ્મા કરવીકતિસ્સત્થેરો 'સમણો અય'ન્તિ વવત્થાનમેવ પમાણ''ન્તિ.

દિવા દૂરે ગચ્છન્તં જનકાયં દિસ્વાપિ ''ઇમે ભિક્ખૂ નુ ખો''તિ પરિકપ્પેન્તા રત્તિચ્છેદં મઞ્ઞન્તિ, તમ્પિ અકારણં. કસ્મા? ''ભિક્ખૂ''તિ વવત્થાનસ્સ અભાવા. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં ''નદીઆદીસુ નાવાય ગચ્છન્તમ્પિ પરતીરે ઠિતમ્પિ આકાસે ગચ્છન્તમ્પિ પબ્બતથલઅરઞ્ઞાદીસુ દૂરે ઠિતમ્પિ ભિક્ખું દિસ્વા સચે 'ભિક્ખૂ'તિ વવત્થાનં અત્થિ, નાવાદીહિ વા ગન્ત્વા મહાસદ્દં કત્વા વા વેગેન અનુબન્ધિત્વા વા આરોચેતબ્બ''ન્તિ. ઇતિ ભિક્ખું દિસ્વાપિ ''ભિક્ખૂ''તિ વવત્થાનમેવ પમાણં. અભિક્ખું પન ''ભિક્ખૂ''તિ વવત્થાને સન્તેપિ વા અસન્તેપિ વા કિં વત્તબ્બં અત્થિ, બહવો પન ભિક્ખૂ ઇદં રૂપદસ્સનં સદ્દસવનઞ્ચ આસઙ્કન્તા ''પભાતે સતિ તં દ્વયં ભવેય્ય, તસ્મા મનુસ્સાનં ગમનકાલસદ્દકરણકાલતો પુબ્બેયેવ વત્તં નિક્ખિપિતબ્બ''ન્તિ મઞ્ઞમાના અનુગ્ગતેયેવ અરુણે વત્તં નિક્ખિપન્તિ, તદયુત્તં રત્તિચ્છેદત્તાતિ.

અથ પન વિનયધરેન ''કિત્તકા તે આપત્તિયો, છાદેસિ, કીવતીહં પટિચ્છાદેસી''તિ પુટ્ઠો સમાનો ''અહં, ભન્તે, આપત્તિપરિયન્તં ન જાનામિ, રત્તિપરિયન્તં ન જાનામિ, આપત્તિપરિયન્તં નસ્સરામિ, રત્તિપરિયન્તં નસ્સરામિ, આપત્તિપરિયન્તે વેમતિકો, રત્તિપરિયન્તે વેમતિકો''તિ વુત્તે ''અયં ભિક્ખુ સુદ્ધન્તપરિવાસારહો''તિ ઞત્વા તસ્સપિ દુવિધત્તા ચૂળસુદ્ધન્તમહાસુદ્ધન્તવસેન ''તેસુ અયં ભિક્ખુ ઇમસ્સ અરહો''તિ ઞાપનત્થં ઉપસમ્પદતો પટ્ઠાય અનુલોમક્કમેન વા આરોચિતદિવસતો પટ્ઠાય પટિલોમક્કમેન વા ''કિત્તકં કાલં ત્વં આરોચનઆવિકરણાદિવસેન સુદ્ધો''તિ પુચ્છિત્વા ''આમ ભન્તે, એત્તકં કાલં અહં સુદ્ધોમ્હી''તિ વુત્તે ''અયં ભિક્ખુ એકચ્ચં રત્તિપરિયન્તં જાનાતિ, તસ્મા ચૂળસુદ્ધન્તારહો''તિ ઞત્વા તસ્સ સુદ્ધકાલં અપનેત્વા અસુદ્ધકાલવસેન પરિયન્તં કત્વા ચૂળસુદ્ધન્તપરિવાસો

દાતબ્બો. અયં ઉદ્ધમ્પિ આરોહતિ, અધોપિ ઓરોહતિ. યો પન અનુલોમવસેન વા પટિલોમવસેન વા પુચ્છિયમાનો ‘‘સકલમ્પિ રત્તિપરિયન્તં અહં ન જાનામિ નસ્સરામિ, વેમતિકો હોમી’’તિ વુત્તે ‘‘અયં ભિક્ખુ સકલમ્પિ રત્તિપરિયન્તં ન જાનાતિ, તસ્મા મહાસુદ્ધન્તારહો’’તિ ઞત્વા તસ્સ ઉપસમ્પદતો પટ્ઠાય યાવ વત્તસમાદાના એત્તકં કાલં પરિયન્તં કત્વા મહાસુદ્ધન્તપરિવાસો દાતબ્બો. ઉદ્ધંઆરોહનઅધોઓરોહનભાવો પનેસં અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૦૨) વુત્તોયેવ. ઇતો પરમ્પિ વિધાનં અટ્ઠકથાયં આગતનયેનેવ દટ્ઠબ્બં.

ઇદાનિ પન બહવો ભિક્ખૂ ‘‘અયં ચૂળસુદ્ધન્તારહો, અયં મહાસુદ્ધન્તારહો’’તિ અવિચિનન્તા અન્તોકમ્મવાચાયં ‘‘આપત્તિપરિયન્તં ન જાનાતિ, રત્તિપરિયન્તં ન જાનાતિ, આપત્તિપરિયન્તં નસ્સરતિ, રત્તિપરિયન્તં નસ્સરતિ, આપત્તિપરિયન્તે વેમતિકો, રત્તિપરિયન્તે વેમતિકો’’તિ અવિસેસવચનમેવ મનસિ કરોન્તા ‘‘ઇમાય કમ્મવાચાય દિન્નં સુદ્ધન્તપરિવાસં ગહેત્વા પઞ્ચાહમત્તં વા દસાહમત્તં વા પરિવસિત્વા અપરિયન્તરત્તિપટિચ્છાદિતાહિ અપરિયન્તાહિ આપત્તીહિ મોક્ખો હોતી’’તિ મઞ્ઞન્તા પઞ્ચાહમત્તં વા દસાહમત્તં વા પરિવસિત્વા માનત્તં યાચન્તિ, એવં કરોન્તા તે ભિક્ખૂ સહસ્સક્ખત્તું પરિવસન્તાપિ આપત્તિતો ન મુચ્ચેય્યું. કસ્માતિ ચે? પાળિયા ચ અટ્ઠકથાય ચ વિરુજ્ઝનતો. વુત્તઞ્હિ પાળિયં (પારા॰ ૪૪૨) ‘‘યાવતીહં જાનં પટિચ્છાદેતિ, તાવતીહં તેન ભિક્ખુના અકામા પરિવત્થબ્બં. પરિવુત્થપરિવાસેન ભિક્ખુના ઉત્તરિ છારત્તં ભિક્ખુમાનત્તાય પટિપજ્જિતબ્બં. ચિણ્ણમાનત્તો ભિક્ખુ યત્થ સિયા વીસતિગણો ભિક્ખુસઙ્ઘો, તત્થ સો ભિક્ખુ અબ્ભેતબ્બો’’તિ, તસ્મા પટિચ્છન્નદિવસમત્તં અપરિવસિત્વા માનત્તારહો નામ ન હોતિ, અમાનત્તારહસ્સ માનત્તદાનં ન રુહતિ, અચિણ્ણમાનત્તો અબ્ભાનારહો ન હોતિ, અનબ્ભાનારહસ્સ અબ્ભાનં ન રુહતિ, અનબ્ભિતો ભિક્ખુ આપત્તિમુત્તો પકતત્તો ન હોતીતિ અયમેત્થ ભગવતો અધિપ્પાયો.

અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૦૨) પન ચૂળસુદ્ધન્તે ‘‘તં ગહેત્વા પરિવસન્તેન યત્તકં કાલં અત્તનો સુદ્ધિં જાનાતિ, તત્તકં અપનેત્વા અવસેસં માસં વા દ્વિમાસં વા પરિવસિતબ્બ’’ન્તિ, મહાસુદ્ધન્તે ‘‘તં ગહેત્વા ગહિતદિવસતો યાવ ઉપસમ્પદદિવસો, તાવ રત્તિયો ગણેત્વા પરિવસિતબ્બ’’ન્તિ વુત્તં, તસ્મા પટિચ્છન્નરત્તિપ્પમાણં પરિવસન્તોયેવ માનત્તારહો હોતિ, ન પઞ્ચાહદસાહરત્તિપ્પમાણમત્તં પરિવસન્તોતિ અયં અટ્ઠકથાચરિયાનં અધિપ્પાયો. તેનેવ ચ કારણેન દેસનાઆરોચનાદીહિ સબ્બકાલં આપત્તિં સોધેત્વા વસન્તાનં લજ્જીપેસલાનં સિક્ખાકામાનં ભિક્ખૂનં સુદ્ધન્તપરિવાસં દાતું અયુત્તરૂપો, દેસનાઆરોચનાદીહિ આપત્તિં અસોધેત્વા પમાદવસેન ચિરકાલં વસન્તાનં જનપદવાસિકાદીનં દાતું યુત્તરૂપોતિ વેદિતબ્બં. એત્થાપિ અવસેસવિનિચ્છયો અટ્ઠકથાયં વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બો.

અથ પન વિનયધરેન ‘‘ત્વં, આવુસો, કતરઆપત્તિં આપન્નો, કતિ રત્તિયો તે છાદિતા’’તિ પુટ્ઠો ‘‘અહં, ભન્તે, સઙ્ઘાદિસેસં આપત્તિં આપજ્જિત્વા પક્ખમત્તં પટિચ્છાદિતા, તેનાહં સઙ્ઘં પક્ખપરિવાસં યાચિત્વા સઙ્ઘેન દિન્ને પક્ખપરિવાસે પરિવસિત્વા અનિક્ખિત્તવત્તોવ હુત્વા અન્તરા સઙ્ઘાદિસેસાપત્તિં આપજ્જિત્વા પઞ્ચાહમત્તં છાદિતા’’તિ વુત્તે ‘‘અયં ભિક્ખુ સમોધાનપરિવાસારહો, તીસુ ચ સમોધાનપરિવાસેસુ ઓધાનસમોધાનારહો’’તિ ઞત્વા ‘‘તેન હિ ભિક્ખુ ત્વં મૂલાયપટિકસ્સનારહો’’તિ વત્વા તં મૂલાય પટિકસ્સિત્વા પરિવુત્થદિવસે અદિવસે કત્વા અન્તરા પટિચ્છન્ને પઞ્ચ દિવસે મૂલાપત્તિયા પટિચ્છન્નેસુ દિવસેસુ સમોધાનેત્વા ઓધાનસમોધાનો દાતબ્બો. ઇતો પરાનિ ઓધાનસમોધાને વત્તબ્બવચનાનિ પાળિયં અટ્ઠકથાયઞ્ચ વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બાનિ.

અથ પન વિનયધરેન પુટ્ઠો ‘‘અહં, ભન્તે, સમ્બહુલા સઙ્ઘાદિસેસા આપત્તિયો આપજ્જિં, સમ્બહુલા આપત્તિયો એકાહપ્પટિચ્છન્નાયો...પે॰... સમ્બહુલા આપત્તિયો દસાહપ્પટિચ્છન્નાયો’’તિ વુત્તે ‘‘અયં ભિક્ખુ અગ્ઘસમોધાનારહો’’તિ ञત્વા તાસં આપત્તીનં યા આપત્તિયો ચિરતરપ્પટિચ્છન્નાયો, તાસં અગ્ઘેન સમોધાનપરિવાસો દાતબ્બો. તત્રેવં વદન્તિ – ‘‘યા આપત્તિયો ચિરતરપ્પટિચ્છન્નાયો, તાસં અગ્ઘેન સમોધાનપરિવાસો દાતબ્બો’’તિ વુત્તો, એવં સન્તે પક્ખપ્પટિચ્છન્નમાસપ્પટિચ્છન્નાદીસુ કથન્તિ? તેસુપિ ‘‘યા આપત્તિયો પક્ખપ્પટિચ્છન્નાયો, યા આપત્તિયો માસપ્પટિચ્છન્નાયો’’તિ વત્તબ્બોતિ. યદિ એવં પાળિવિરોધો આપજ્જતિ. પાળિયઞ્હિ દસાહપ્પટિચ્છન્નપરિયોસાના એવ આપત્તિ દસ્સિતા, ન પક્ખપ્પટિચ્છન્નમાસપ્પટિચ્છન્નાદયોતિ? સચ્ચં, પાળિયં તથાદસ્સનં પન નયદસ્સનમત્તં. તથા હિ વુત્તં અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૦૨) ‘‘પઞ્ચદસ દિવસાનિ પટિચ્છન્નાય ‘પક્ખપ્પટિચ્છન્ન’ન્તિ વત્વા યોજના કાતબ્બા...પે॰... એવં યાવ સટ્ઠિસંવચ્છરં, અતિરેકસટ્ઠિસંવચ્છરપ્પટિચ્છન્નન્તિ વા તતો વા ભિય્યોપિ વત્વા યોજના કાતબ્બા’’તિ. મહાપદુમત્થેરેનપિ વુત્તં ‘‘અયં સમુચ્ચયક્ખન્ધકો નામ બુદ્ધાનં ઠિતકાલસદિસો, આપત્તિ નામ પટિચ્છન્ના વા હોતુ અપ્પટિચ્છન્ના વા સમકઊનતરઅતિરેકપ્પટિચ્છન્ના વા, વિનયધરસ્સ કમ્મવાચં યોજેતું સમત્થભાવોયેવેત્થ પમાણ’’ન્તિ, તસ્મા પક્ખપ્પટિચ્છન્નાદીનં કમ્મવાચાકરણે કુક્કુચ્ચં ન કાતબ્બન્તિ.

હોતુ, એવમ્પિ પક્ખપ્પટિચ્છન્નં પરિયન્તં કત્વા કતાય કમ્મવાચાય તતો ઉદ્ધં આપત્તિ નત્થીતિ કથં જાનેય્યાતિ? ઇદાનિ સિક્ખાકામા ભિક્ખૂ દેવસિકમ્પિ દેસનારોચનાવિકરણાનિ કરોન્તિ એકાહિકદ્વીહિકાદિવસેનપિ, કિચ્ચપસુતા હુત્વા તથા અસક્કોન્તાપિ ઉપોસથદિવસં નાતિક્કમન્તિ, ગિલાનાદિવસેન તદતિક્કન્તાપિ અતિક્કન્તભાવં જાનન્તિ, તસ્મા તદતિક્કન્તભાવે સતિ અતિરેકપક્ખપ્પટિચ્છન્નમાસપ્પટિચ્છન્નાદિવસેન વડ્ઢેત્વા કમ્મવાચં કરેય્ય, તદતિક્કન્તભાવે પન અસતિ પક્ખપ્પટિચ્છન્નપરિયન્તા હોતિ, તસ્મા પક્ખપરિયન્તકમ્મવાચાકરણં ञાયાગતં હોતીતિ દટ્ઠબ્બં.

એવં હોતુ, તથાપિ યદેતં ‘‘સમ્બહુલા આપત્તિયો એકાહપ્પટિચ્છન્નાયો...પે॰... સમ્બહુલા આપત્તિયો પક્ખપ્પટિચ્છન્નાયો’’તિ વુત્તં, તત્થ ઇમિનાયેવ અનુક્કમેન મયા પટિચ્છાદિતા આપત્તિયો હોન્તીતિ કથં જાનેય્ય, અજાનને ચ સતિ ‘‘યા ચ ખ્વાયં, આવુસો, આપત્તિ અજાનપ્પટિચ્છન્ના, અધમ્મિકં તસ્સા આપત્તિયા પરિવાસદાનં, અધમ્મત્તા ન રુહતી’’તિ ઇદં આપજ્જતીતિ? નાપજ્જતિ. તત્થ હિ આપત્તિયા આપન્નભાવં અજાનન્તો હુત્વા પટિચ્છાદેતિ, તસ્મા ‘‘આપત્તિ ચ હોતિ આપત્તિસઞ્ઞી ચા’’તિ વુત્તઆપત્તિસઞ્ઞિતાભાવા અપ્પટિચ્છન્નમેવ હોતિ, તસ્મા અપ્પટિચ્છન્નાય આપત્તિયા પરિવાસદાનં અધમ્મિકં હોતિ. ઇધ પન ‘‘એત્તકા રત્તિયો મયા છાદિતા’’તિ છન્નકાલમેવ ન જાનાતિ, તદજાનભાવે સતિપિ પરિવાસદાનં રુહતિ. તેનેવ ચ કારણેન સુદ્ધન્તપરિવાસે (ચૂળવ॰ ૧૫૬-૧૫૭) ‘‘આપત્તિપરિયન્તં ન જાનાતિ, રત્તિપરિયન્તં ન જાનાતિ, આપત્તિપરિયન્તં નસ્સરતિ, રત્તિપરિયન્તં નસ્સરતિ, આપત્તિપરિયન્તે વેમતિકો, રત્તિપરિયન્તે વેમતિકો’’તિ રત્તિપરિયન્તસ્સ અજાનનઅસરણવેમતિકભાવે સતિપિ પરિવાસદાનં વુત્તં, તસ્મા છાદિતકાલં તથતો અજાનન્તોપિ ‘‘સમ્બહુલા આપત્તિયો એકાહપ્પટિચ્છન્નાયો...પે॰... સમ્બહુલા આપત્તિયો પક્ખપ્પટિચ્છન્નાયો’’તિ એત્થ અપ્પવિટ્ઠસ્સ અભાવા સમ્પજ્જતિયેવાતિ દટ્ઠબ્બં.

અથાપિ એવં વદેય્યું – ‘‘સમ્બહુલા આપત્તિયો એકાહપ્પટિચ્છન્નાયો...પે॰... સમ્બહુલા આપત્તિયો પક્ખપ્પટિચ્છન્નાયો’’તિ વુત્તે તેસુ દિવસેસુ આપત્તિયો અત્થિ પટિચ્છન્નાયોપિ, અત્થિ અપ્પટિચ્છન્નાયોપિ, અત્થિ ચિરપ્પટિચ્છન્નાયોપિ, અત્થિ અચિરપ્પટિચ્છન્નાયોપિ, અત્થિ એકાપિ, અત્થિ સમ્બહુલાપિ, સબ્બા તા આપત્તિયો

એતેનેવ પદેન સઙ્ગહિતા સિયુન્તિ? સઙ્ગહિતા એવ. ન હેત્થ સંસયો કાતબ્બો. વુત્તઞ્હેતં અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૦૨) ‘‘અઞ્ઞસ્મિં પન આપત્તિવુટ્ઠાને ઇદં લક્ખણં – યો અપ્પટિચ્છન્નં આપત્તિં ‘પટિચ્છન્ના’તિ વિનયકમ્મં કરોતિ, તસ્સ આપત્તિ વુટ્ઠાતિ. યો પટિચ્છન્નં ‘અપ્પટિચ્છન્ના’તિ વિનયકમ્મં કરોતિ, તસ્સ ન વુટ્ઠાતિ. અચિરપ્પટિચ્છન્નં ‘ચિરપ્પટિચ્છન્ના’તિ કરોન્તસ્સાપિ વુટ્ઠાતિ, ચિરપ્પટિચ્છન્નં ‘અચિરપ્પટિચ્છન્ના’તિ કરોન્તસ્સ ન વુટ્ઠાતિ. એકં આપત્તિં આપજ્જિત્વા ‘સમ્બહુલા’તિ કરોન્તસ્સાપિ વુટ્ઠાતિ એકં વિના સમ્બહુલાનં અભાવતો. સમ્બહુલા પન આપજ્જિત્વા ‘એકં આપજ્જિ’ન્તિ કરોન્તસ્સ ન વુટ્ઠાતી’’તિ, તસ્મા એતેહિ પદેહિ સબ્બાસં પટિચ્છન્નાપત્તીનં સઙ્ગહિતત્તા તાહિ આપત્તીહિ વુટ્ઠાનં સમ્ભવતીતિ દટ્ઠબ્બં.

અથ પન વિનયધરેન પુટ્ઠો ‘‘અહં, ભન્તે, સમ્બહુલા સઙ્ઘાદિસેસા આપત્તિયો આપજ્જિં એકં સુક્કવિસ્સટ્ઠિં, એકં કાયસંસગ્ગં, એકં દુટ્ઠુલ્લવાચં, એકં અત્તકામં, એકં સઞ્ચરિત્તં, એકં કુટિકારં, એકં વિહારકારં, એકં દુટ્ઠદોસં, એકં અઞ્ઞભાગિયં, એકં સઙ્ઘભેદં, એકં ભેદાનુવત્તકં, એકં દુબ્બચં, એકં કુલદૂસક’’ન્તિ વુત્તે ‘‘અયં ભિક્ખુ મિસ્સકસમોધાનપરિવાસારહો’’તિ ઞત્વા અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૦૨) આગતનયેન પરિવાસો દાતબ્બો. એત્થાહ – અગ્ઘસમોધાનમિસ્સકસમોધાનાનં કો વિસેસો, કિં નાનાકરણન્તિ? વુચ્ચતે – અગ્ઘસમોધાનપરિવાસો અચિરપ્પટિચ્છન્ના આપત્તિયો ચિરપ્પટિચ્છન્નાયં આપત્તિયં સમોધાનેત્વા તસ્સા ચિરપ્પટિચ્છન્નાય આપત્તિયા અગ્ઘવસેન દીયતિ, મિસ્સકસમોધાનપરિવાસો નાનાવત્થુકા આપત્તિયો સમોધાનેત્વા તાસં મિસ્સકવસેન દીયતિ, અયમેતેસં વિસેસો. અથ વા અગ્ઘસમોધાનો સભાગવત્થૂનં આપત્તીનં સમોધાનવસેન હોતિ, ઇતરો વિસભાગવત્થૂનન્તિ આચરિયા. તેનેવાહ આચરિયવજિરબુદ્ધિત્થેરો (વજિર॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૧૦૨) ‘‘**અગ્ઘસમોધાનો** નામ સભાગવત્થુકાયો સમ્બહુલા આપત્તિયો આપન્નસ્સ બહુરત્તિં પટિચ્છાદિતાપત્તિયં નિક્ખિપિત્વા દાતબ્બો, ઇતરો નાનાવત્થુકાનં વસેનાતિ અયમેતેસં વિસેસો’’તિ.

અથ સિયા ‘‘એવં ચિરપ્પટિચ્છન્નાયો ચ અચિરપ્પટિચ્છન્નાયો ચ નાનાવત્થુકાયો આપત્તિયો આપજ્જન્તસ્સ કો પરિવાસો દાતબ્બો અગ્ઘસમોધાનો વા મિસ્સકસમોધાનો વા, અથ તદુભયા વા’’તિ. કિઞ્ચેત્થ – યદિ અગ્ઘસમોધાનં દદેય્ય, ચિરપ્પટિચ્છન્નાહિ ચ અચિરપ્પટિચ્છન્નાહિ ચ સભાગવત્થુકાહિ આપત્તીહિ વુટ્ઠિતો ભવેય્ય, ચિરપ્પટિચ્છન્નાહિ ચ અચિરપ્પટિચ્છન્નાહિ ચ નો વિસભાગવત્થુકાહિ. યદિ ચ મિસ્સકસમોધાનં દદેય્ય, સમાનકાલપ્પટિચ્છન્નાહિ વિસભાગવત્થૂહિ આપત્તીહિ વુટ્ઠિતો ભવેય્ય, નો અસમાનકાલપ્પટિચ્છન્નાહિ સભાગવત્થુકાહિ ચ, અથ તદુભયમ્પિ દદેય્ય, ‘‘એકસ્મિં કમ્મે દ્વે પરિવાસા દાતબ્બા’’તિ નેવ પાળિયં, ન અટ્ઠકથાયં વુત્તન્તિ? વુચ્ચતે – ઇદઞ્હિ સબ્બમ્પિ પરિવાસાદિકં વિનયકમ્મં વત્થુવસેન વા ગોત્તવસેન વા નામવસેન વા આપત્તિવસેન વા કાતું વટ્ટતિયેવ.

તત્થ સુક્કવિસ્સટ્ઠીતિ **વત્થુ** ચેવ **ગોત્તઞ્ચ**. સઙ્ઘાદિસેસોતિ **નામઞ્ચેવ** **આપત્તિ** ચ. તત્થ ‘‘સુક્કવિસ્સટ્ઠિં કાયસંસગ્ગ’’ન્તિઆદિવચનેનાપિ ‘‘નાનાવત્થુકાયો’’તિ વચનેનપિ વત્થુ ચેવ ગોત્તઞ્ચ ગહિતં હોતિ, ‘‘સઙ્ઘાદિસેસો’’તિ વચનેનપિ ‘‘આપત્તિયો’’તિ વચનેનપિ નામઞ્ચેવ આપત્તિ ચ ગહિતા હોતિ, તસ્મા અગ્ઘસમોધાનવસેન પરિવાસે દિન્ને ‘‘અહં, ભન્તે, સમ્બહુલા સઙ્ઘાદિસેસા આપત્તિયો આપજ્જિ’’ન્તિઆદિવચનેનેવ વત્થુસ્સ ચ ગોત્તસ્સ ચ નામસ્સ ચ આપત્તિયા ચ ગહિતત્તા ચિરપ્પટિચ્છન્નાહિ અચિરપ્પટિચ્છન્નાહિ ચ સભાગવત્થુકાહિ ચ વિસભાગવત્થુકાહિ ચ સબ્બાહિ આપત્તીહિ વુટ્ઠાતીતિ દટ્ઠબ્બં. વુત્તઞ્હેતં સમન્તપાસાદિકાયં ‘‘એત્થ ચ ‘સઙ્ઘાદિસેસા આપત્તિયો આપજ્જિં નાનાવત્થુકાયો’તિપિ ‘સઙ્ઘાદિસેસા આપત્તિયો આપજ્જિ’ન્તિપિ એવં પુબ્બે વુત્તનયેન વત્થુવસેનપિ ગોત્તવસેનપિ નામવસેનપિ આપત્તિવસેનપિ યોજેત્વા કમ્મવાચં કાતું વટ્ટતિયેવાતિ

અયં મિસ્સકસમોધાનો’’તિ, ઇમસ્મિઞ્ચ વિનયસઙ્ગહપ્પકરણે (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૨૪૫) તથેવ વત્વા ‘‘તસ્મા ન ઇધ વિસું કમ્મવાચં યોજેત્વા દસ્સયિસ્સામ, પુબ્બે સબ્બાપત્તિસાધારણં કત્વા યોજેત્વા દસ્સિતાય એવ કમ્મવાચાય નાનાવત્થુકાહિપિ આપત્તીહિ વુટ્ઠાનસમ્ભવતો સાયેવેત્થ કમ્મવાચા અલ’’ન્તિ.

યદિ એવં આચરિયવજિરબુદ્ધિત્થેરેન દ્વિન્નં વિસેસો ન વત્તબ્બો, અથ કસ્મા વુત્તોતિ? તીસુ સમોધાનપરિવાસેસુ ઓધાનસમોધાનો મૂલાયપટિકસ્સનાય ઓધૂનિતકાલેયેવ દાતબ્બો, અગ્ઘસમોધાનમિસ્સકસમોધાનપરિવાસા પન વિસુંયેવ દાતબ્બા. ‘‘એવં દિન્ને એતેસં કો વિસેસો’’તિ ચિન્તાયં વિસેસસમ્ભવમત્તદસ્સનત્થં વુત્તો. અટ્ઠકથાયં પન પરિવાસાદિકમ્મસ્સ લક્ખણં દસ્સેતું ‘‘વત્થુવસેન વા’’તિઆદિમાહ, તસ્મા લક્ખણવસેનેવ સભાગવત્થુકાહિપિ આપત્તીહિ વુટ્ઠાનં સમ્ભવતિ. તેનેવ ચ કારણેન સારત્થદીપનિનામિકાયં વિનયટીકાયઞ્ચ વિમતિવિનોદનિનામિકાયં વિનયટીકાયઞ્ચ ન કોચિ વિસેસો વુત્તોતિ દટ્ઠબ્બો.

યદિ એવં મિસ્સકસમોધાનકમ્મવાચાયપિ ચિરપ્પટિચ્છન્નાહિ અચિરપ્પટિચ્છન્નાહિપિ આપત્તીહિ વુટ્ઠાનં સમ્ભવેય્ય. તત્થપિ હિ ‘‘અહં, ભન્તે, સમ્બહુલા સઙ્ઘાદિસેસા આપત્તિયો આપજ્જિં નાનાવત્થુકાયો’’તિપિ ‘‘એકા સુક્કવિસ્સટ્ઠિ…પે॰… એકા કુલદૂસકા’’તિપિ વત્તબ્બં. એવં સતિ ‘‘સમ્બહુલા’’તિપિ ‘‘સઙ્ઘાદિસેસા આપત્તિયો’’તિપિ વત્થુગોત્તનામાપત્તીહિ કિત્તનસમ્ભવતો ચિરપ્પટિચ્છન્નાહિપિ અચિરપ્પટિચ્છન્નાહિપિ આપત્તીહિ વુટ્ઠાનં સમ્ભવેય્યાતિ? ન પનેવં દટ્ઠબ્બં. વત્થાદિકિત્તનઞ્હિ સબ્બાપત્તીનં ગણ્હનત્થં હોતિ. એવં ગણ્હન્તેપિ પટિચ્છન્નકાલસ્સ અકથિતત્તા ‘‘એત્તકં નામ કાલં પરિવસિતબ્બ’’ન્તિ ન પઞ્ઞાયતિ, તસ્મિં અપઞ્ઞાયમાને તેન પમાણેન પરિવાસો ન હોતિ, તસ્મિં અસતિ આપત્તિતો વુટ્ઠાનં ન સમ્ભવતિ, તસ્મા મિસ્સકસમોધાનકમ્મવાચાય ચિરપ્પટિચ્છન્નાહિપિ અચિરપ્પટિચ્છન્નાહિપિ આપત્તીહિ વુટ્ઠાનં ન સમ્ભવતીતિ દટ્ઠબ્બં.

પરિવાસવિનિચ્છયકથા નિટ્ઠિતા.

માનત્તવિનિચ્છયકથા

માનત્તકથાયમ્પિ માનત્તં નામ અપ્પટિચ્છન્નમાનત્તં પટિચ્છન્નમાનત્તં પક્ખમાનત્તં સમોધાનમાનત્તન્તિ ચતુબ્બિધં હોતિ. તત્થ યો ભિક્ખુ સઙ્ઘાદિસેસં આપત્તિં આપજ્જિત્વા તં દિવસમેવ આરોચેતિ, એકરત્તિમત્તમ્પિ ન પટિચ્છાદેતિ, તસ્સ પરિવાસં અદત્વાવ દિન્નં માનત્તં **અપ્પટિચ્છન્નમાનત્તં** નામ. યો આપજ્જિત્વા દસહિ આકારેહિ વિના તં દિવસં નારોચેતિ, એકરત્તાદિવસેન પટિચ્છાદેતિ, તત્થ યથાપટિચ્છન્નદિવસં પરિવાસં દત્વા પરિવુત્થપરિવાસસ્સ દિન્નં માનત્તં **પટિચ્છન્નમાનત્તં** નામ. આપત્તિં આપજ્જિત્વા પટિચ્છન્નાય વા અપ્પટિચ્છન્નાય વા ભિક્ખુનિયા પક્ખમત્તમેવ દિન્નં માનત્તં **પક્ખમાનત્તં** નામ. ભિક્ખુ પન પટિચ્છન્નાય આપત્તિયા પરિવસિત્વા અનિક્ખિત્તવત્તકાલેયેવ પુન આપજ્જિત્વા ન પટિચ્છાદેતિ, તસ્સ મૂલાય પટિકસ્સિત્વા પરિવુત્થદિવસે અદિવસે કત્વા અપ્પટિચ્છાદિતત્તા સમોધાનપરિવાસં અદત્વા દિન્નં માનત્તં **સમોધાનમાનત્તં** નામ. માનત્તારહકાલેપિ માનત્તચરણકાલેપિ અબ્ભાનારહકાલેપિ એસેવ નયો. તેસુ તીણિ માનત્તાનિ અટ્ઠકથાયં વુત્તનયેન સુવિઞ્ઞેય્યત્તા ન વુત્તાનિ. પક્ખમાનત્તં પચ્છા આગમિસ્સતિ.

યાનિ પન પરિવાસમાનત્તાનિ અનવટ્ઠિતત્તા પુથુજ્જનસ્સ ગિહિઆદિવસેન પરિવત્તને સતિ પુન દાતબ્બાદાતબ્બભાવે સઙ્કિતબ્બાનિ, તાનિ દસ્સેતું પાળિયં અનેકેહિ પકારેહિ વિત્થારતો વુત્તાનિ. તેસુ ભિક્ખૂનં

સંસયવિનોદનત્થાય એકદેસં દસ્સેતું "**સચે કોચી**"તિઆદિમાહ. તત્થ **વિબ્ભમતી**તિ વિરૂપો હુત્વા ભમતિ, હીનાયાવત્તતિ ગિહી હોતીતિ અત્થો. **સામણેરો હોતી**તિ ઉપસમ્પન્નભાવં જહિત્વા સામણેરભાવં ઉપગચ્છતિ. તત્થ પારાજિકપ્પત્તભાવેન વા "ગિહીતિ મં ધારેથા"તિઆદિના સિક્ખાપચ્ચક્ખાનેન વા ગિહી હોતિ . તેસુ પઠમેન પુન ઉપસમ્પદાય અભબ્બત્તા પુન પરિવાસો ન રુહતિયેવ, દુતિયેન પન પુન ઉપસમ્પદાય ભબ્બત્તા "**સો ચે પુન ઉપસમ્પજ્જતી**"તિ વુત્તં. ઇતરો પન પારાજિકપ્પત્તભાવેન સામણેરો ન હોતિ. કસ્મા? સરણગમનાદીનં વિનસ્સનતો. વુત્તઞ્હિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૧૦૮) "ઉપસમ્પન્નાનમ્પિ પારાજિકસમઆપત્તિયા સરણગમનાદિસામણેરભાવસ્સપિ વિનસ્સનતો સેનાસનગ્ગાહો ચ પટિપ્પસ્સમ્ભતિ, સઙ્ઘલાભમ્પિ તેન લભન્તીતિ વેદિતબ્બ"ન્તિ, ગિહી પન હુત્વા પુન સામણેરભાવમત્તં લદ્ધબ્બં હોતિ. "સામણેરોતિ મં ધારેથા"તિઆદિના પન સિક્ખાપચ્ચક્ખાને કતે સિયા સામણેરભાવો, તતોપિ પુન ઉપસમ્પજ્જિતુકામતાય સતિ સિયા ઉપસમ્પન્નભાવો. "ગિહીતિ મં ધારેથા"તિઆદિના સિક્ખાપચ્ચક્ખાનં કત્વા ગિહિભાવં ઉપગતેપિ પુન સામણેરપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા સામણેરો હોતિ. તતો પુન ઉપસમ્પજ્જિતું લદ્ધબ્બત્તા "પુન ઉપસમ્પજ્જતી"તિ વુત્તો. તેસં ભિક્ખુભાવે પરિવાસે અનિટ્ઠિતેપિ ગિહિસામણેરભાવં પત્તત્તા પરિવાસો ન રુહતિ ઉપસમ્પન્નાનમેવ પરિવાસસ્સ ભગવતા પઞ્ઞત્તત્તાતિ અત્થો.

એવં સન્તે પુન ઉપસમ્પજ્જન્તસ્સ કિં પરિવાસો પુન દાતબ્બોતિ આહ "**સો ચે પુન ઉપસમ્પજ્જતી**"તિઆદિ. તસ્સત્થો – સો વિબ્ભન્તકો સો વા સામણેરો પુન ઉપસમ્પન્નભાવં ઉપગચ્છતિ, પુરિમં પુબ્બે ભિક્ખુભૂતકાલે દિન્નં પરિવાસદાનં એવ ઇદાનિ પરિવાસદાનં હોતિ. યો પરિવાસો પુબ્બે ભિક્ખુભૂતકાલે દિન્નો, સો પરિવાસો સુદિન્નો, દુદ્દિન્નો ન હોતિ. યો યત્તકો કાલો પરિવુત્થો, સો તત્તકો કાલો સુપરિવુત્થોયેવ હોતિ, ન દુપરિવુત્થો, તસ્મા અવસેસો કાલો પરિવસિતબ્બોતિ. ઇદં વુત્તં હોતિ – પુબ્બે ભિક્ખુકાલે પક્ખપ્પટિચ્છન્નાય આપત્તિયા પરિવાસં ગહેત્વા દસદિવસમત્તં પરિવસિત્વા અનિટ્ઠિતેયેવ પરિવાસે વિબ્ભમિત્વા સામણેરો વા હુત્વા પુન ઉપસમ્પન્નેન અવસેસપઞ્ચદિવસે પરિવસિત્વા પરિવાસો નિટ્ઠાપેતબ્બોતિ. માનત્તારહાદીસુપિ એસેવ નયો. ઉમ્મત્તકાદીસુપિ તસ્મિં કાલે અજાનન્તત્તા "પરિવાસો ન રુહતી"તિ વુત્તં. તિણ્ણમ્પિ ઉક્ખિત્તકાનં કમ્મનાનાસંવાસકત્તા તેહિ સહસંવાસોયેવ નત્થીતિ ઉક્ખિત્તકાનં પરિવાસો ન રુહતીતિ વુત્તં.

સચે પુન ઓસારીયતીતિ ઉક્ખેપનીયકમ્મં પટિપ્પસ્સમ્ભનવસેન સમાનસંવાસકભાવં પવેસીયતિ. "સચે કસ્સચિ ભિક્ખુનો ઇત્થિલિઙ્ગં પાતુભવતી"તિઆદીસુ અટ્ઠકથાયં વુત્તનયેનેવ અત્થો સુવિઞ્ઞેય્યો હોતિ. યં પન વુત્તં "પક્ખમાનત્તં પચ્છા આગમિસ્સતી"તિ, તત્રેવં જાનિતબ્બં – **પક્ખમાનત્ત**ન્તિ ભિક્ખુનિયા દાતબ્બમાનત્તં. તં પન પટિચ્છન્નાયપિ અપ્પટિચ્છન્નાયપિ આપત્તિયા અડ્ઢમાસમત્તમેવ દાતબ્બં. વુત્તઞ્હેતં "ગરુધમ્મં અજ્ઝાપન્નાય ભિક્ખુનિયા ઉભતોસઙ્ઘે પક્ખમાનત્તં ચરિતબ્બ"ન્તિ (પાચિ॰ ૧૪૯; ચૂળવ॰ ૪૦૩; અ॰ નિ॰ ૮.૫૧). તં પન ભિક્ખુનીહિ અત્તનો સીમં સોધેત્વા વિહારસીમાય વા વિહારસીમં સોધેતું અસક્કોન્તીહિ ખણ્ડસીમાય વા સબ્બન્તિમેન પરિચ્છેદેન ચતુવગ્ગગણં સન્નિપાતાપેત્વા દાતબ્બં. સચે એકા આપત્તિ હોતિ, એકિસ્સા વસેન, સચે દ્વે વા તિસ્સો વા સમ્બહુલા વા એકવત્થુકા વા નાનાવત્થુકા વા, તાસં તાસં વસેન વત્થુગોત્તનામઆપત્તીસુ યં યં ઇચ્છતિ, તં તં આદાય યોજના કાતબ્બા.

તત્રિદં એકાપત્તિવસેન મુખમત્તનિદસ્સનં – તાય આપન્નાય ભિક્ખુનિયા ભિક્ખુનિસઙ્ઘં ઉપસઙ્કમિત્વા એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા વુડ્ઢાનં ભિક્ખુનીનં પાદે વન્દિત્વા ઉક્કુટિકં નિસીદિત્વા અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વા એવમસ્સ વચનીયો "અહં , અય્યે, એકં આપત્તિં આપજ્જિં ગામન્તરં, સાહં, અય્ય,એ એકિસ્સા આપત્તિયા ગામન્તરાય પક્ખમાનત્તં

યાચામી’’તિ. એવં તિક્ખત્તું યાચાપેત્વા બ્યત્તાય ભિક્ખુનિયા પટિબલાય સઙ્ઘો ઞાપેતબ્બો ‘‘સુણાતુ મે, અય્યે, સઙ્ઘો, અયં ઇત્થન્નામા ભિક્ખુની એકં આપત્તિં આપજ્જિ ગામન્તરં, સા સઙ્ઘં એકિસ્સા આપત્તિયા ગામન્તરાય પક્ખમાનત્તં યાચતિ. યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, સઙ્ઘો ઇત્થન્નામાય ભિક્ખુનિયા એકિસ્સા આપત્તિયા ગામન્તરાય પક્ખમાનત્તં દદેય્ય, એસા ઞત્તિ. સુણાતુ મે, અય્યે, સઙ્ઘો…પે॰… દુતિયમ્પિ. તતિયમ્પિ એતમત્થં વદામિ. સુણાતુ મે, અય્યે, સઙ્ઘો…પે॰… ભાસેય્ય. દિન્નં સઙ્ઘેન ઇત્થન્નામાય ભિક્ખુનિયા એકિસ્સા આપત્તિયા ગામન્તરાય પક્ખમાનત્તં, ખમતિ સઙ્ઘસ્સ, તસ્મા તુણ્હી, એવમેતં ધારયામી’’તિ.

કમ્મવાચાપરિયોસાને વત્તં સમાદિયિત્વા ભિક્ખુમાનત્તકથાયં વુત્તનયેનેવ સઙ્ઘસ્સ આરોચેત્વા નિક્ખિત્તવત્તં વસિતુકામાય તથેવ સઙ્ઘસ્સ મજ્ઝે વા પક્કન્તાસુ ભિક્ખુનીસુ એકભિક્ખુનિયા વા દુતિયિકાય વા સન્તિકે વુત્તનયેનેવ નિક્ખિપિતબ્બં. અઞ્ઞિસ્સા પન આગન્તુકાય સન્તિકે આરોચેત્વા નિક્ખિપિતબ્બં, નિક્ખિત્તકાલતો પટ્ઠાય પકતત્તટ્ઠાને તિટ્ઠતિ.

પુન સમાદિયિત્વા અરુણં ઉટ્ઠપેન્તિયા પન ભિક્ખુનીનંયેવ સન્તિકે વસિતું ન લબ્ભતિ . ‘‘ઉભતોસઙ્ઘે પક્ખમાનત્તં ચરિતબ્બ’’ન્તિ હિ વુત્તં, તસ્મા અસ્સા આચરિયુપજ્ઝાયાહિ વિહારં ગન્ત્વા સઙ્ગાહકપક્ખે ઠિતો એકો મહાથેરો વા ધમ્મકથિકો વા ભિક્ખુ વત્તબ્બો ‘‘એકિસ્સા ભિક્ખુનિયા વિનયકમ્મં કત્તબ્બમત્થિ, તત્ર નો અય્યા ચત્તારો ભિક્ખૂ પેસેથા’’તિ. સઙ્ગહં અકાતું ન લબ્ભતિ, ‘‘પેસેસ્સામા’’તિ વત્તબ્બં. ચતૂહિ પકતત્તભિક્ખુનીહિ માનત્તચારિનિં ભિક્ખુનિં ગહેત્વા અન્તોઅરુણેયેવ નિક્ખિપિત્વા ગામૂપચારતો દ્વે લેડ્ડુપાતે અતિક્કમિત્વા મગ્ગા ઓક્કમ્મ ગુમ્બવતિઆદીહિ પટિચ્છન્ને ઠાને નિસીદિતબ્બં, વિહારૂપચારતોપિ દ્વે લેડ્ડુપાતા અતિક્કમિતબ્બા. ચતૂહિ પકતત્તભિક્ખૂહિપિ તત્થ ગન્તબ્બં, ગન્ત્વા પન ભિક્ખુનીહિ સદ્ધિં ન એકટ્ઠાને નિસીદિતબ્બં, પટિક્કમિત્વા અવિદૂરે ઠાને નિસીદિતબ્બં. કુરુન્દિમહાપચ્ચરીસુ પન ‘‘ભિક્ખુનીહિ બ્યત્તં એકં વા દ્વે વા ઉપાસિકાયો ભિક્ખૂહિપિ એકં વા દ્વે વા ઉપાસકે અત્તરક્ખણત્થાય ગહેત્વા ગન્તબ્બ’’ન્તિ વુત્તં. કુરુન્દિયંયેવ ચ ‘‘ભિક્ખુનુપસ્સયસ્સ ચ વિહારસ્સ ચ ઉપચારં મુઞ્ચિતું વટ્ટતી’’તિ વુત્તં, ‘‘ગામસ્સા’’તિ ન વુત્તં.

એવં નિસિન્નેસુ પન ભિક્ખુનીસુ ચ ભિક્ખૂસુ ચ તાય ભિક્ખુનિયા ‘‘માનત્તં સમાદિયામિ, વત્તં સમાદિયામી’’તિ વત્તં સમાદિયિત્વા ભિક્ખુનિસઙ્ઘસ્સ તાવ એવં આરોચેતબ્બં ‘‘અહં, અય્યે, એકં આપત્તિં આપજ્જિં ગામન્તરં, સાહં સઙ્ઘં એકિસ્સા આપત્તિયા ગામન્તરાય પક્ખમાનત્તં યાચિં, તસ્સા મે સઙ્ઘો એકિસ્સા આપત્તિયા ગામન્તરાય પક્ખમાનત્તં અદાસિ, સાહં માનત્તં ચરામિ, વેદિયામહં અય્યે, વેદિયતીતિ મં સઙ્ઘો ધારેતૂ’’તિ.

તતો ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા એવં આરોચેતબ્બં ‘‘અહં, અય્યા, એકં આપત્તિં આપજ્જિં…પે॰… વેદિયામહં અય્યા, વેદિયતીતિ મં સઙ્ઘો ધારેતૂ’’તિ. ઇધાપિ યાય કાયચિ ભાસાય આરોચેતું વટ્ટતિ. આરોચેત્વા ચ ભિક્ખુનિસઙ્ઘસ્સેવ સન્તિકે નિસીદિતબ્બં, આરોચિતકાલતો પટ્ઠાય ભિક્ખૂનં ગન્તું વટ્ટતિ. સચે સાસઙ્કા હોતિ, ભિક્ખુનિયો તત્થેવ ઠાનં પચ્ચાસીસન્તિ, ઠાતબ્બં. સચે અઞ્ઞો ભિક્ખુ વા ભિક્ખુની વા તં ઠાનં એતિ, પસ્સન્તિયા આરોચેતબ્બં. નો ચે આરોચેતિ, રત્તિચ્છેદો ચેવ વત્તભેદદુક્કટઞ્ચ . સચે અજાનન્તિયા એવ ઉપચારં ઓક્કમિત્વા ગચ્છતિ, રત્તિચ્છેદોવ હોતિ, ન વત્તભેદદુક્કટં. સચે ભિક્ખુનિયો ઉપજ્ઝાયાદીનં વત્તકરણત્થં પગેવ ગન્તુકામા હોન્તિ, રત્તિવિપ્પવાસગણઓહીયનગામન્તરાપત્તિરક્ખણત્થં એકં ભિક્ખુનિં ઠપેત્વા ગન્તબ્બં, તાય અરુણે ઉટ્ઠિતે તસ્સા સન્તિકે વત્તં નિક્ખિપિતબ્બં. એતેનુપાયેન અખણ્ડા પઞ્ચદસ રત્તિયો માનત્તં ચરિતબ્બં.

અનિક્ખિત્તવત્તાય પન પારિવાસિકક્ખન્ધકે વુત્તનયેનેવ સમ્મા વત્તિતબ્બં. અયં પન વિસેસો – ‘‘આગન્તુકસ્સ આરોચેતબ્બ’’ન્તિ એત્થ યત્તકા પુરેભત્તં વા પચ્છાભત્તં વા તં ગામં ભિક્ખૂ વા ભિક્ખુનિયો વા આગચ્છન્તિ, સબ્બેસં આરોચેતબ્બં. અનારોચેન્તિયા રત્તિચ્છેદો ચેવ વત્તભેદદુક્કટઞ્ચ. સચેપિ રત્તિં કોચિ ભિક્ખુ તં ગામૂપચારં ઓક્કમિત્વા ગચ્છતિ, રત્તિચ્છેદો હોતિયેવ, અજાનનપચ્ચયા પન વત્તભેદતો મુચ્ચતિ. કુરુન્દીઆદીસુ પન ‘‘અનિક્ખિત્તવત્તભિક્ખૂનં વુત્તનયેનેવ કથેતબ્બ’’ન્તિ વુત્તં, તં પારિવાસિકવત્તાદીનં ઉપચારસીમાય પરિચ્છિન્નત્તા યુત્તતરં દિસ્સતિ. ઉપોસથે આરોચેતબ્બં, પવારણાય આરોચેતબ્બં, ચતુન્નં ભિક્ખૂનઞ્ચ ભિક્ખુનીનઞ્ચ દેવસિકં આરોચેતબ્બં. સચે ભિક્ખૂનં તસ્મિં ગામે ભિક્ખાચારો સમ્પજ્જતિ, તત્થેવ ગન્તબ્બં. નો ચે સમ્પજ્જતિ, અઞ્ઞત્ર ચરિત્વાપિ તત્ર આગન્ત્વા અત્તાનં દસ્સેત્વા ગન્તબ્બં, બહિગામે વા સઙ્કેતટ્ઠાનં કાતબ્બં ‘‘અસુકસ્મિં નામ ઠાને અમ્હે પસ્સિસ્સતી’’તિ. તાય સઙ્કેતટ્ઠાનં ગન્ત્વા આરોચેતબ્બં, સઙ્કેતટ્ઠાને અદિસ્વા વિહારં ગન્ત્વા આરોચેતબ્બં. વિહારે સબ્બભિક્ખૂનં આરોચેતબ્બં. સચે સબ્બેસં સક્કા ન હોતિ આરોચેતું, બહિ ઉપચારસીમાય ઠત્વા ભિક્ખુનિયો પેસેતબ્બા, તાહિ આનીતાનં ચતુન્નં ભિક્ખૂનં આરોચેતબ્બં. સચે વિહારો દૂરો હોતિ સાસઙ્કો, ઉપાસકે ચ ઉપાસિકાયો ચ ગહેત્વા ગન્તબ્બં. સચે પન અયં એકા વસતિ, રત્તિવિપ્પવાસં આપજ્જતિ, તસ્માસ્સા એકા પકતત્તા ભિક્ખુની સમ્મન્નિત્વા દાતબ્બા એકચ્છન્ને વસનત્થાય.

એવં અખણ્ડં માનત્તં ચરિત્વા વીસતિગણે ભિક્ખુનિસઙ્ઘે વુત્તનયેનેવ અબ્ભાનં કાતબ્બં. ‘‘સચે માનત્તં ચરમાના અન્તરાપત્તિં આપજ્જતિ, મૂલાય પટિકસ્સિત્વા તસ્સા આપત્તિયા માનત્તં દાતબ્બ’’ન્તિ કુરુન્દિયં વુત્તં, ઇદં પક્ખમાનત્તં નામ. ઇદં પન પક્ખમાનત્તં સમન્તપાસાદિકાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૦૨) પાળિમુત્તવિનયવિનિચ્છયભાવેન આગતમ્પિ ઇમસ્મિં વિનયસઙ્ગહપ્પકરણે આચરિયેન અનુદ્ધટં. અયં પનાચરિયસ્સ અધિપ્પાયો સિયા – ઇદં પક્ખમાનત્તં ભિક્ખુનિયોયેવ સન્ધાય ભગવતા વિસું પઞ્ઞત્તં, ભિક્ખૂહિ અસાધારણં, ઇમસ્મિઞ્ચ કાલે ભિક્ખુનિસઙ્ઘો નત્થિ, તસ્મા ગન્થસ્સ લહુભાવત્થં ઇદમ્પિ અઞ્ઞમ્પિ ઈદિસં અજ્ઝુપેક્ખિતબ્બન્તિ. અમ્હેહિ પન ભિક્ખુનિસઙ્ઘે અવિજ્જમાનેપિ ‘‘ભિક્ખુસઙ્ઘો ભિક્ખુનીહિ સમાદાતબ્બવત્તં જાનિસ્સતિ. ‘દુબ્બલજાતિકા હિ ભીરુકજાતિકા ભિક્ખુનિયો ભગવતો આણં પતિટ્ઠાપેન્તિયો એવરૂપં દુક્કરં દુરભિસમ્ભવં વત્તં સમાદયિંસુ, કિમઙ્ગં પન મય’ન્તિ મનસિ કરોન્તા ભગવતો આણં પતિટ્ઠાપેન્તા પરિવાસાદિવત્તં સમાદિયિસ્સન્તી’’તિ મન્ત્વા આચરિયેન અનુદ્ધટમ્પિ ઇમસ્મિં વિનયાલઙ્કારપ્પકરણે ઉદ્ધટં, તસ્મા સમ્માસમ્બુદ્ધે સઞ્જાતસદ્ધાપેમગારવાદિયુત્તેહિ સત્થુસાસનકરેહિ ભિક્ખૂહિ સમ્મા સિક્ખિતબ્બં. ઇતો પરાનિ અટ્ઠકથાયં આગતનયેનેવ વેદિતબ્બાનિ.

માનત્તવિનિચ્છયકથા નિટ્ઠિતા.

૨૪૮. પારિવાસિકવત્તકથાયં **નવકતરં પારિવાસિક**ન્તિ અત્તના નવકતરં પારિવાસિકં. પારિવાસિકસ્સ હિ અત્તના નવકતરં પારિવાસિકં ઠપેત્વા અઞ્ઞે મૂલાયપટિકસ્સનારહ માનત્તારહ માનત્તચારિક અબ્ભાનારહાપિ પકતત્તટ્ઠાનેયેવ તિટ્ઠન્તિ. તેનાહ ‘‘**અન્તમસો મૂલાયપટિકસ્સનારહાદીનમ્પી**’’તિ. **અન્તમસો મૂલાયપટિકસ્સનારહાદીનમ્પીતિ આદિ**-સદ્દેન માનત્તારહમાનત્તચારિકઅબ્ભાનારહે સઙ્ગણ્હાતિ. તે હિ પારિવાસિકાનં, પારિવાસિકા ચ તેસં પકતત્તટ્ઠાને એવ તિટ્ઠન્તિ. **અધોતપાદટ્ઠપનક**ન્તિ યત્થ ઠત્વા પાદે ધોવન્તિ, તાદિસં દારુફલકખણ્ડાદિં. **પાદઘંસન**ન્તિ સક્ખરકથલાદિં. પાદે ઘંસન્તિ એતેનાતિ **પાદઘંસનં**, સક્ખરકથલાદિ. વુત્તઞ્હિ ભગવતા ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તિસ્સો પાદઘંસનિયો સક્ખરં કથલં સમુદ્દફેણ’’ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૬૯). **સદ્ધિવિહારિકાનમ્પિ સાદિયન્તસ્સા**તિ સદ્ધિવિહારિકાનમ્પિ અભિવાદનાદિં સાદિયન્તસ્સ. **વત્તં કરોન્તી**તિ

એત્તકમત્તસ્સેવ વુત્તત્તા સદ્ધિવિહારિકાદીહિપિ અભિવાદનાદિં કાતું ન વટ્ટતિ. ‘‘મા મં ગામપ્પવેસનં આપુચ્છથા’’તિ વુત્તે અનાપુચ્છાપિ ગામં પવિસિતું વટ્ટતિ.

યો યો વુડ્ઢોતિ પારિવાસિકેસુ ભિક્ખૂસુ યો યો વુડ્ઢો. **નવકતરસ્સ સાદિતુ**ન્તિ પારિવાસિકનવકતરસ્સ અભિવાદનાદિં સાદિતું. ‘‘**પારિસુદ્ધિઉપોસથે કરિયમાને**’’તિ ઇદં પવારણદિવસેસુ સઙ્ઘે પવારેન્તે અનુપગતછિન્નવસ્સાદીહિ કરિયમાનં પારિસુદ્ધિઉપોસથમ્પિ સન્ધાય વુત્તં. **તત્થેવા**તિ સઙ્ઘનવકટ્ઠાનેયેવ. **અત્તનો પાળિયા પવારેતબ્બ**ન્તિ અત્તનો વસ્સગ્ગેન પત્તપાળિયા પવારેતબ્બં, ન પન સબ્બેસુ પવારિતેસૂતિ અત્થો.

ઓણોજનં નામ વિસ્સજ્જનં, તં પન પારિવાસિકેન પાપિતસ્સ અત્તના સમ્પટિચ્છિતસ્સેવ પુનદિવસાદિઅત્થાય વિસ્સજ્જનં કાતબ્બં. અસમ્પટિચ્છિત્વા ચે વિસ્સજ્જેતિ, ન લભતીતિ વુત્તં. **યદિ પન ન ગણ્હાતિ ન વિસ્સજ્જેતી**તિ યદિ પુરિમદિવસે અત્તનો ન ગણ્હાતિ, ગહેત્વા ચ ન વિસ્સજ્જેતિ.

ચતુસ્સાલભત્તન્તિ ભોજનસાલાય પટિપાટિયા દીયમાનં ભત્તં. **હત્થપાસે ઠિતેના**તિ દાયકસ્સ હત્થપાસે ઠિતેન, પટિગ્ગહણરુહનટ્ઠાનેતિ અધિપ્પાયો. **મહાપેળભત્તેપી**તિ મહન્તેસુ ભત્તપચ્છિઆદિભાજનેસુ ઠપેત્વા દીયમાનભત્તેસુપિ. ઇતો પરમ્પિ પારિવાસિકવત્તં પાળિયં (ચૂળવ॰ ૭૫) આગતનયેનેવ વેદિતબ્બં. તત્થ પન અટ્ઠકથાયં આગતનયેનેવ અત્થો સુવિઞ્ઞેય્યો હોતિ, તસ્મા દુબ્બિઞ્ઞેય્યટ્ઠાનેયેવ કથયિસ્સામ.

‘‘ન સામણેરો ઉપટ્ઠાપેતબ્બો’’તિ એત્થ દુબ્બિધં સામણેરં દસ્સેતું ‘‘**અઞ્ઞો**’’તિઆદિમાહ. ‘‘ન ભિક્ખુનિયો ઓવદિતબ્બા’’તિ એત્થ લદ્ધસમ્મુતિકેન આણત્તોપિ ગરુધમ્મેહિ અઞ્ઞેહિ વા ઓવદિતું ન લભતીતિ આહ ‘‘**પટિબલસ્સ વા ભિક્ખુસ્સ ભારો કાતબ્બો**’’તિ. આગતા ભિક્ખુનિયો વત્તબ્બાતિ સમ્બન્ધો. **સવચનીય**ન્તિ સદોસં. **જેટ્ઠકટ્ઠાનં ન કાતબ્બ**ન્તિ પધાનટ્ઠાનં ન કાતબ્બં. કિં તન્તિ આહ ‘‘**પાતિમોક્ખુદ્દેસકેના**’’તિઆદિ.

રજેહિ હતા ઉપહતા ભૂમિ એતિસ્સાતિ **રજોહતભૂમિ**, રજોકિણ્ણભૂમીતિ અત્થો. **પચ્ચય**ન્તિ વસ્સાવાસિકલાભં સન્ધાય વુત્તં. **એકપસ્સે ઠત્વા**તિ પાળિં વિહાય ભિક્ખૂનં પચ્છતો ઠત્વા. **સેનાસનં ન લભતી**તિ સેય્યપરિયન્તભાગિતાય વસ્સગ્ગેન ગણ્હિતું ન લભતિ. **અસ્સા**તિ ભવેય્ય. ‘‘આગન્તુકેન આરોચેતબ્બં, આગન્તુકસ્સ આરોચેતબ્બ’’ન્તિ અવિસેસેન વુત્તત્તા સચે દ્વે પારિવાસિકા ગતટ્ઠાને અઞ્ઞમઞ્ઞં પસ્સન્તિ, ઉભોહિપિ અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ આરોચેતબ્બં. યથા બહિ દિસ્વા આરોચિતસ્સ ભિક્ખુનો વિહારં આગતેન પુન આરોચનકિચ્ચં નત્થિ, એવં અઞ્ઞવિહારં ગતેનપિ તત્થ પુબ્બે આરોચિતસ્સ પુન આરોચનકિચ્ચં નત્થીતિ વદન્તિ. **અવિસેસેના**તિ પારિવાસિકસ્સ ચ ઉક્ખિત્તકસ્સ ચ અવિસેસેન.

ઓબદ્ધન્તિ પલિબુદ્ધં. **સહવાસો**તિ વુત્તપ્પકારે છન્ને ભિક્ખુના સદ્ધિં સયનમેવ અધિપ્પેતં, ન સેસઇરિયાપથકપ્પનં. સેસમેત્થ સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

પાપિટ્ઠતરાતિ પારાજિકાપત્તીતિ ઉક્કંસવસેન વુત્તં. સઞ્ચરિત્તાદિપણ્ણત્તિવજ્જતો પન સુક્કવિસ્સટ્ઠાદિકા લોકવજ્જાવ. તત્થપિ સઙ્ઘભેદાદિકા પાપિટ્ઠતરા એવ. **કમ્મન્તિ પારિવાસિકકમ્મવાચા**તિ એતેન ‘‘કમ્મભૂતા વાચા કમ્મવાચા’’તિ કમ્મવાચાસદ્દસ્સ અત્થોપિ સિદ્ધોતિ વેદિતબ્બો. **સવચનીયન્તિ** એત્થ **સ**-સદ્દો ‘‘સન્તિ’’અત્થં વદતિ, અત્તનો વચનેન અત્તનો પવત્તનકમ્મન્તિ એવમેત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો, ‘‘મા પક્કમાહી’’તિ વા ‘‘એહિ વિનયધરાનં સમ્મુખીભાવ’’ન્તિ વા એવં અત્તનો આણાય પવત્તનકકમ્મં ન કાતબ્બન્તિ અધિપ્પાયો. એવઞ્હિ કેનચિ

સવચનીયે કતે અનાદરેન અતિક્કમિતું ન વટ્ટતિ, બુદ્ધસ્સ સઙ્ઘસ્સ આણા અતિક્કન્તા નામ હોતિ. **રજોહતભૂમી**તિ પણ્ણસાલાવિસેસનં. **પચ્ચયન્તિ** વસ્સાવાસિકચીવરં. **સેનાસનં ન લભતી**તિ વસ્સગ્ગેન ન લભતિ. **અપણ્ણકપટિપદા**તિ અવિરદ્ધપટિપદા. **સચે વાયમન્તોપી**તિ એત્થ અવિસયભાવં ઞત્વા અવાયમન્તોપિ સઙ્ગય્હતિ. **અવિસેસેના**તિ પારિવાસિકુક્ખિત્તકાનં સામઞ્ઞેન. **પઞ્ચવણ્ણછદનબન્ધનટ્ઠાનેસૂ**તિ પઞ્ચપ્પકારછદનેહિ છન્નટ્ઠાનેસુ. **ઓબદ્ધન્તિ** ઉટ્ઠાનાદિબ્યાપારપટિબદ્ધં, પીળિતન્તિ અત્થો. **મઞ્ચે વા પીઠે વા**તિ એત્થ વાસદ્દો સમુચ્ચયત્થો. તેન તટ્ટિકાચમ્મખણ્ડાદીસુ દીઘાસનેસુપિ નિસીદિતું ન વટ્ટતીતિ દીપિતં હોતિ. **ન વત્તભેદદુક્કટન્તિ** વુડ્ઢતરસ્સ જાનન્તસ્સપિ વત્તભેદે દુક્કટં નત્થીતિ દસ્સેતિ. **વત્તં નિક્ખિપાપેત્વા**તિ ઇદમ્પિ પરિવાસાદિમેવ સન્ધાય વુત્તં, ન સેસકમ્માનિ.

“**સેનાસનં ન લભતિ** સેય્યપરિયન્તભાગિતાય. ઉદ્દેસાદીનિ દાતુમ્પિ ન લભતીતિ વદન્તિ. ‘તદહુપસમ્પન્નેપિ પકતત્તે’તિ વચનતો અનુપસમ્પન્નેહિ વસિતું વટ્ટતિ. **સમવસ્સા**તિ એતેન અપચ્છા અપુરિમં નિપજ્જને દ્વિન્નમ્પિ વત્તભેદાપત્તિભાવં દીપેતિ. **અત્તનો અત્તનો નવકતરન્તિ** પારિવાસિકાદિનવકતરં. પઠમં સઙ્ઘમજ્ઝે પરિવાસં ગહેત્વા નિક્ખિત્તવત્તેન પુન એકસ્સપિ સન્તિકે સમાદિયિતું નિક્ખિપિતુઞ્ચ વટ્ટતિ, માનત્તે પન નિક્ખિપિતું વટ્ટતિ. ઊનેગણેચરણદોસત્તા ન ગહેતુન્તિ એકે. પઠમં આદિન્નવત્તં એકસ્સ સન્તિકે યથા નિક્ખિપિતું વટ્ટતિ, તથા સમાદિયિતુમ્પિ વટ્ટતીતિ પોરાણગણ્ઠિપદે”તિ વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૭૬) વુત્તન્તિ.

ઇદં એત્થ યં વત્તં ‘‘ચતુનવુતિપારિવાસિકવત્ત’’ન્તિ પારિવાસિકક્ખન્ધકપાળિયં (ચૂળવ॰ ૭૫) આગતં, સમન્તપાસાદિકાયમ્પિ એત્તકાય પાળિયા (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૭૫-૮૪) વણ્ણનં વત્વા ‘‘પારિવાસિકવત્તકથા નિટ્ઠિતા’’તિ આહ. ઇમસ્મિં વિનયસઙ્ગહપકરણે (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૨૪૮) પન ‘‘ન છમાયં ચઙ્કમન્તે ચઙ્કમે ચઙ્કમિતબ્બ’’ન્તિ ઇમસ્સાનન્તરં ‘‘પારિવાસિકચતુત્થો ચે, ભિક્ખવે’’તિઆદીનિ અગ્ગહેત્વા ‘‘ન, ભિક્ખવે, પારિવાસિકેન ભિક્ખુના સાદિતબ્બ’’ન્તિઆદીનિ પઠમં પઞ્ઞત્તપદાનિ ગહેત્વા તેસં પદાનં સંવણ્ણનં કત્વા ‘‘ઇદં પારિવાસિકવત્ત’’ન્તિ અઞ્ઞથા અનુક્કમો વુત્તો, સો પાળિયા ચ અટ્ઠકથાય ચ ન સમેતિ. આચરિયસ્સ પન અયમધિપ્પાયો સિયા – ‘‘પારિવાસિકચતુત્થો ચે, ભિક્ખવે’’તિઆદીનિ પારિવાસિકભિક્ખૂનં સમાદિયિતબ્બાનિ ન હોન્તિ , અથ ખો કમ્મકારકાનં ભિક્ખૂનં કત્તબ્બાકત્તબ્બકમ્મદસ્સનમેતં, તસ્મા પારિવાસિકવત્તે ન પવેસેતબ્બં. ‘‘ન, ભિક્ખવે, પારિવાસિકેન ભિક્ખુના સાદિતબ્બ’’ન્તિઆદીનિ પન પારિવાસિકભિક્ખૂનં સમ્માવત્તિતબ્બવત્તાનિયેવ હોન્તિ, તસ્મા ઇમાનિયેવ પારિવાસિકવત્તે પવેસેતબ્બાનીતિ. અમ્હેહિ પન પાળિઅટ્ઠકથાટીકાસુ આગતાનુક્કમેન પઠમં પઞ્ઞત્તવત્તાનં અત્થં પઠમં દસ્સેત્વા પચ્છા પઞ્ઞત્તપદાનં અત્થો પચ્છા વુત્તોતિ દટ્ઠબ્બો.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

ગરુકાપત્તિવુટ્ઠાનવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

દ્વત્તિંસતિમો પરિચ્છેદો.

૩૩. કમ્માકમ્મવિનિચ્છયકથા

૨૪૯. એવં ગરુકાપત્તિવુટ્ઠાનવિનિચ્છયકથં કથેત્વા ઇદાનિ કમ્માકમ્મવિનિચ્છયકથં કથેતું ''**કમ્માકમ્મન્તિ એત્થ પના**''તિઆદિમાહ. તત્થ સમગ્ગેન સઙ્ઘેન કરીયતે તન્તિ કમ્મં, અપલોકનાદિચતુબ્બિધવિનયકમ્મં. ઇતરસ્મિમ્પિ એસેવ નયો. અ-કારો વુદ્ધિઅત્થો, ન વુદ્ધિપ્પત્તં કમ્મં અકમ્મં. કમ્મઞ્ચ અકમ્મઞ્ચ **કમ્માકમ્મં** વજ્જાવજ્જં વિય, ફલાફલં વિય ચ. તત્થ ચ **કમ્મ**ન્તિ અપલોકનકમ્મઞત્તિકમ્મદ્વયં. **અકમ્મ**ન્તિ ઞત્તિદુતિયકમ્મઞત્તિચતઉત્થકમ્મદ્વયં. અથ વા **કમ્મ**ન્તિ ચતૂસુપિ એતેસુ લહુકકમ્મં. **અકમ્મ**ન્તિ ગરુકકમ્મં. કમ્માકમ્મન્તિ એત્થ પન વિનિચ્છયો એવં વેદિતબ્બોતિ યોજના. તત્થ **પના**તિ પક્ખન્તરત્થે નિપાતો , ગરુકાપત્તિવુટ્ઠાનવિનિચ્છયકથાપક્ખતો અઞ્ઞો કમ્માકમ્મવિનિચ્છયકથાપક્ખો વેદિતબ્બોતિ વા મયા વુચ્ચતેતિ વા અત્થો.

ચત્તારિ કમ્માનીતિ એત્થ **ચત્તારી**તિ પરિચ્છેદનિદસ્સનં. તેન વિનયકમ્માનિ નામ ચત્તારિ એવ હોન્તિ, ન ઇતો ઊનાધિકાનીતિ દસ્સેતિ. **કમ્માની**તિ પરિચ્છિન્નકમ્મનિદસ્સનં. **અપલોકનકમ્મ**ન્તિઆદીનિ પરિચ્છિન્નકમ્માનં ઉદ્દેસકથનં. તત્થ અપલોકીયતે આયાચીયતે અપલોકનં, અપપુબ્બલોકધાતુ આયાચનત્થે, યુપચ્ચયો ભાવત્થવાચકો. અપલોકનવસેન કત્તબ્બં કમ્મં **અપલોકનકમ્મં**, સીમટ્ઠકસઙ્ઘં અપલોકેત્વા સઙ્ઘાનુમતિયા કત્તબ્બં કમ્મં. ઞાપના ઞત્તિ, સઙ્ઘસ્સ જાનાપનાતિ અત્થો. ઞત્તિયા કત્તબ્બં કમ્મં **ઞત્તિકમ્મં**, અનુસ્સાવનં અકત્વા સુદ્ધઞત્તિયાયેવ કત્તબ્બકમ્મં. દ્વિન્નં પૂરણી દુતિયા, ઞત્તિ દુતિયા એતસ્સ કમ્મસ્સાતિ ઞત્તિદુતિયં, ઞત્તિદુતિયઞ્ચ તં કમ્મઞ્ચાતિ **ઞત્તિદુતિયકમ્મં**, એકાય ઞત્તિયા એકાય અનુસ્સાવનાય કત્તબ્બકમ્મં. ચતુન્નં પૂરણી ચતુત્થી, ઞત્તિ ચતુત્થી એતસ્સ કમ્મસ્સાતિ ઞત્તિચતુત્થં, ઞત્તિચતુત્થઞ્ચ તં કમ્મઞ્ચાતિ **ઞત્તિચતુત્થકમ્મં**, એકાય ઞત્તિયા તીહિ અનુસ્સાવનાહિ કત્તબ્બકમ્મં. તેન વક્ખતિ ''અપલોકનકમ્મં નામ સીમટ્ઠકસઙ્ઘં સોધેત્વા''તિઆદિ.

એવં ચત્તારિ કમ્માનિ ઉદ્દિસિત્વા પરિવારે (પરિ॰ ૪૮૨ આદયો) કમ્મવગ્ગે આગતનયેનેવ તેસં ચતુન્નં કમ્માનં વિપત્તિકારણાનિ પુચ્છિત્વા વિસ્સજ્જેતું ''**ઇમાનિ ચત્તારિ કમ્માનિ કતિહાકારેહિ વિપજ્જન્તિ? પઞ્ચહાકારેહિ વિપજ્જન્તી**''તિઆદિમાહ. તત્થ **વત્થુતો**તિ વિનયકમ્મસ્સ કારણભૂતવત્થુતો. **ઞત્તિતો અનુસ્સાવનતો**તિ દ્વેપિ કમ્મવાચાયમેવ. **સીમતો**તિ કમ્મકરણટ્ઠાનભૂતબદ્ધસીમતો. **પરિસતો**તિ કમ્મપ્પત્તછન્દારહભૂતકારકસઙ્ઘતો. તાનિયેવ હિ પઞ્ચ સબ્બેસં વિનયકમ્માનં વિપત્તિકારણાનિ હોન્તિ.

તતો તં કમ્મવિપત્તિકારણભૂતં વત્થું પાળિનયેન વિત્થારેતું ''**સમ્મુખાકરણીયં કમ્મં અસમ્મુખા કરોતિ, વત્થુવિપન્નં અધમ્મકમ્મ**''ન્ત્યાદિમાહ. તત્થ સમ્મુખાકરણીયં પટિપુચ્છાકરણીયં પટિઞ્ઞાયકરણીયન્તિ ઇમેસં તિણ્ણં અતથાકરણેન, સતિવિનયો અમૂળ્હવિનયો તસ્સપાપિયસિકા તજ્જનીયકમ્મં નિયસકમ્મં પબ્બાજનીયકમ્મં પટિસારણીયકમ્મં ઉક્ખેપનીયકમ્મં પરિવાસો મૂલાયપટિકસ્સના માનત્તં અબ્ભાનં ઉપસમ્પદન્તિ ઇમેસં તેરસકમ્માનં અઞ્ઞકમ્મારહસ્સ અઞ્ઞકમ્મકરણેન, ઉપોસથો પવારણાતિ ઇમેસં દ્વિન્નં અદિવસે કરણેન, પણ્ડકો થેય્યસંવાસકો તિત્થિયપક્કન્તકો તિરચ્છાનગતો માતુઘાતકો પિતુઘાતકો અરહન્તઘાતકો લોહિતુપ્પાદકો સઙ્ઘભેદકો ભિક્ખુનિદૂસકો ઉભતોબ્યઞ્જનકો ઊનવીસતિવસ્સો અન્તિમવત્થુઅજ્ઝાપન્નપુબ્બોતિ ઇમેસં તેરસન્નં પુગ્ગલાનં ઉપસમ્પદાકમ્મકરણેન ઇતિ ઇમાનિ એકતિંસ કમ્માનિ **વત્થુવિપન્નં અધમ્મકમ્મં** હોતિ. ઞત્તિતો પઞ્ચ, અનુસ્સાવનતો પઞ્ચાતિ ઇમાનિ દસ કારણાનિ અન્તોકમ્મવાચાયમેવ લભન્તિ, સીમતો એકાદસ કારણાનિ

સીમાસમ્મુતિવસેન લભન્તિ, પરિસતો દ્વાદસ કારણાનિ ચતુવગ્ગપઞ્ચવગ્ગદસવગ્ગવીસતિવગ્ગસઙ્ખાતેસુ ચતૂસુ સઙ્ઘેસુ એકેકસ્મિં કમ્મપત્તછન્દારહસમ્મુખીભૂતસઙ્ખાતાનં તિણ્ણં તિણ્ણં સઙ્ઘાનં વસેન લભન્તીતિ.

એવં કમ્મવિપત્તિકારણાનિ દસ્સેત્વા પુન ચતુવગ્ગસઙ્ઘાદીસુ સન્નિસિન્નાનં ભિક્ખૂનં વિસેસનામં દસ્સેતું "**ચતુવગ્ગકરણે કમ્મે**"તિઆદિમાહ. તં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

૨૫૦. તતો પરં ચતુન્નં કમ્માનં ઠાનં સઙ્ખેપતો દસ્સેતું "**અપલોકનકમ્મં કતિ ઠાનાનિ ગચ્છતી**"તિઆદિમાહ. તમ્પિ સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

૨૫૧. તતો તાનિયેવ કમ્માનિ તેસુ ઠાનેસુ પવત્તાનિ વિત્થારતો પકાસેતુકામો "**અયં તાવ પાળિનયો. અયં પનેત્થ આદિતો પટ્ઠાય વિનિચ્છયકથા**"તિઆદિમાહ. તત્થ તસ્સં વિનિચ્છયકથાયં ચતૂસુ કમ્મેસુ કતમં અપલોકનકમ્મં નામાતિ પુચ્છાયં તં દસ્સેતુમાહ "**અપલોકનકમ્મં નામા**"તિઆદિ. તત્થ **સીમટ્ઠકસઙ્ઘં સોધેત્વા**તિ અવિપ્પવાસસઙ્ખાતમહાસીમટ્ઠકં સઙ્ઘં સોધેત્વા. ન હિ ખણ્ડસીમાય સન્નિપતિતે સઙ્ઘે સોધેતબ્બકિચ્ચં અત્થિ, અવિપ્પવાસસીમાસઙ્ખાતાય મહાસીમાય પન વિત્થારત્તા બહૂનં ભિક્ખૂનં વસનટ્ઠાનત્તા સમગ્ગભાવત્થં સોધેતબ્બં હોતિ. **છન્દારહાનં છન્દં આહરિત્વા**તિ તિસ્સં સીમાયં ચતુવગ્ગાદિગણં પૂરેત્વા હત્થપાસં અવિજહિત્વા ઠિતેહિ ભિક્ખૂહિ અઞ્ઞેસં હત્થપાસં અનાગતાનં પકતત્તભિક્ખૂનં છન્દં આહરિત્વા. વુત્તઞ્હિ ''ચતુવગ્ગકરણે કમ્મે ચત્તારો ભિક્ખૂ પકતત્તા કમ્મપ્પત્તા, અવસેસા પકતત્તા છન્દારહા''તિ (પરિ॰ ૪૯૭). **સમગ્ગસ્સ સઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા**તિ છન્દસ્સ આહરિતત્તા હત્થપાસં આગતાપિ અનાગતાપિ સબ્બે ભિક્ખૂ સમગ્ગાયેવ હોન્તિ, તસ્મા સમગ્ગસ્સ સઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા. **તિક્ખત્તું સાવેત્વા**તિ ''સુણાતુ મે, ભન્તે, સઙ્ઘો''તિઆદિના કમ્મવાચં અભણિત્વા ''રુચ્ચતિ સઙ્ઘસ્સ. દુતિયમ્પિ...પે॰... તતિયમ્પિ રુચ્ચતિ સઙ્ઘસ્સા''તિ તિક્ખત્તું સાવેત્વા કત્તબ્બકમ્મં અપલોકનકમ્મં નામાતિ યોજના. **વુત્તનયેનેવા**તિ અપલોકનકમ્મે વુત્તનયેનેવ. ઇમિના ''સીમટ્ઠકસઙ્ઘં સોધેત્વા, છન્દારહાનં છન્દં આહરિત્વા''તિ ઇદં દ્વયં અતિદિસતિ. ઇતરેસુપિ એસેવ નયો.

તત્થ તેસુ ચતૂસુ કમ્મેસુ કિં અઞ્ઞકમ્મં ઇતરકમ્મવસેન કાતબ્બન્તિ ચોદનં સન્ધાયાહ "**તત્ર**"ઇચ્ચાદિ. એવં હોતુ, એવં સન્તે અવિસેસેન સબ્બમ્પિ કમ્મં અઞ્ઞવસેન કત્તબ્બન્તિ આહ "**ઞત્તિદુતિયકમ્મં પના**"તિઆદિ. તત્થ **પન**-સદ્દો વિસેસત્થજોતકો, ઞત્તિદુતિયકમ્મે પન વિસેસો અત્થીતિ અત્થો. ઇતો પરાનિ સુવિઞ્ઞેય્યાનેવ. પટિક્ખિત્તમેવ અટ્ઠકથાયન્તિ અજ્ઝાહારસમ્બન્ધો. યદિ એવં અક્ખરપરિહીનાદીસુ સન્તેસુ કમ્મકોપો સિયાતિ ચોદનં મનસિ કત્વા આહ "**સચે પના**"તિઆદિ. તત્થ **અક્ખરપરિહીનન્તિ** ''સુણાતુ મે''તિઆદીસુ સુ-કાર ણા-કાર તુ-કારાદીનં ભસ્સનં. **પદપરિહીનન્તિ** સુણાતૂતિઆદીનં વિભત્યન્તપદાનં ભસ્સનં. **દુરુત્તપદં** પન ઉપરિ વક્ખતિ.

ઇદાનિ પુનપ્પુનવચને પયોજનં દસ્સેન્તો "**ઇદં અકુપ્પકમ્મે દળ્હિકમ્મં હોતિ, કુપ્પકમ્મે કમ્મં હુત્વા તિટ્ઠતી**"તિ આહ. તત્થ **ઇદન્તિ** ઇદં પુનપ્પુનં વુત્તકમ્મં. **અકુપ્પકમ્મે**તિ અકુપ્પે ઠાનારહે પુરેકતકમ્મે. **દળ્હિકમ્મં હોતી**તિ થિરતરકમ્મં હોતિ એકાય રજ્જુયા બન્ધિતબ્બભારે દુતિયતતિયાદિરજ્જૂહિ બન્ધનં વિય. **કુપ્પકમ્મે**તિ અક્ખરપરિહીનાદિવસેન કુપ્પે અટ્ઠાનારહે પુરેકતકમ્મે. **કમ્મં હુત્વા તિટ્ઠતી**તિ પુનપ્પુનં વુત્તે સતિ તેસં અક્ખરપરિહીનાદીનં સોધિતત્તા પરિસુદ્ધકમ્મં હુત્વા તિટ્ઠતિ. **અકુપ્પકમ્મે કુપ્પકમ્મે**તિ વા ભાવેનભાવલક્ખણત્થે ભુમ્મવચનં. પુરેતરં કતકમ્મસ્મિં અકુપ્પકમ્મે સતિ પચ્છા ઇદં પુનપ્પુનં વુત્તકમ્મં દળ્હિકમ્મં હોતિ, પુરેકતકમ્મસ્મિં કુપ્પકમ્મે સતિ ઇદં પુનપ્પુનં વુત્તકમ્મં અકુપ્પં ઠાનારહં પરિસુદ્ધકમ્મં હુત્વા તિટ્ઠતીતિ. ઇમં પાઠં નિસ્સાય

આચરિયવરા એકપુગ્ગલમ્પિ અનેકક્ખત્તું ઉપસમ્પદકમ્મં કરોન્તિ. કસ્મા પન તે ભિક્ખૂ લજ્જીપેસલબહુસ્સુતસિક્ખાકામભૂતાનં અત્તનો આચરિયુપજ્ઝાયાનં સન્તિકે સિક્ખં ગણ્હન્તીતિ? ન તે અત્તનો આચરિયુપજ્ઝાયાનં સન્તિકા લદ્ધસિક્ખં પચ્ચક્ખાય અઞ્ઞં ગણ્હન્તિ, અથ ખો તાય એવ સદ્ધિં દિગુણતિગુણં કરોન્તિ. એવં સન્તેપિ પુરિમસિક્ખાય અસદ્દહન્તાયેવ કરેય્યું, નો સદ્દહન્તાતિ? નો અસદ્દહન્તા , સદ્દહન્તાપિ તે ભિક્ખૂ પુનપ્પુનકરણે યુત્તિતોપિ આગમતોપિ આદીનવં અપસ્સન્તા આનિસંસમેવ પસ્સન્તા કરોન્તીતિ.

કથં યુત્તિતો આનિસંસં પસ્સન્તિ? યથા હિ લોકે અભિસિત્તમ્પિ રાજાનં પુનપ્પુનાભિસિઞ્ચને આદીનવં ન પસ્સન્તિ, અથ ખો અભિસેકાનુભાવેન રાજિદ્ધિપ્પત્તતાદીહિ કારણેહિ આનિસંસમેવ પસ્સન્તિ, યથા ચ સાસને ચેતિયં વા પટિમં વા નિટ્ઠિતસબ્બકિચ્ચં ‘‘અનેકજાતિસંસાર’’ન્તિઆદીહિ ભગવતો વચનેહિ અભિસેકમઙ્ગલં કરોન્તાપિ પુનપ્પુનકરણે આદીનવં અપસ્સન્તા અતિરેકતરં મહિદ્ધિકતામહાનુભાવતાદિઆનિસંસમેવ પસ્સન્તા પુનપ્પુનં કરોન્તિયેવ, એવમેવ કતઉપસમ્પદકમ્મં ભિક્ખું પુનદેવ કમ્મવાચાભણને આદીનવં અપસ્સન્તા પુબ્બે કતકમ્મસ્મિં વત્થુઆદીસુ પઞ્ચસુ અઙ્ગેસુ એકસ્મિમ્પિ અઙ્ગે અપરિપુણ્ણે સતિ કમ્મકોપસમ્ભવતો ઇદાનિ કતકમ્મેન પરિપુણ્ણઅઙ્ગે સતિ કમ્મસમ્પત્તિસમ્ભવઞ્ચ પુબ્બેવ કમ્મસમ્પત્તિસમ્ભવેપિ દળ્હિકમ્મથિરતરસમ્ભવઞ્ચ આનિસંસં પસ્સન્તા કરોન્તિ. કથં આગમતો આનિસંસં પસ્સન્તિ? યથાવુત્તપરિવારટ્ઠકથાપાઠવિનયસઙ્ગહપાઠેસુ દુરુત્તપદસ્સ સોધનત્થં પુનપ્પુનં વત્તબ્બભાવસ્સ ઉપલક્ખણનયેન વચનતો. સેસઞત્તિદોસઅનુસ્સાવનદોસાનઞ્ચ વત્થુવિપત્તિસીમવિપત્તિપરિસવિપત્તિદોસાનઞ્ચ સોધનં દસ્સિતં હોતિ. તેનેવ ચ કારણેન અયમ્પિ પચ્છિમપાઠો આચરિયેન વુત્તો. તસ્સત્થો હેટ્ઠા વુત્તોવ. ઇતિ પુબ્બે કતકમ્મસ્સ કોપસમ્ભવેપિ ઇદાનિ કતકમ્મેન સમ્પજ્જનસઙ્ખાતં આનિસંસં આગમતો પસ્સન્તીતિ દટ્ઠબ્બં.

કેચિ પન આચરિયા ઇમં ‘‘પુનપ્પુનં વત્તું વટ્ટતીતિ પાઠં તસ્મિંયેવ પઠમકમ્મકરણકાલે દુરુત્તસોધનત્થં વત્તબ્બતં સન્ધાય વુત્તં, ન ચિરકાલે’’તિ વદન્તિ, તદેતં વચનં નેવ અટ્ઠકથાયં આગતં, ન ટીકાદીસુ વિનિચ્છિતં, તેસં મતિમત્તમેવ, તસ્મા ન ગહેતબ્બં. અપિચ તસ્મિં ખણે પુનપ્પુનં વચનતોપિ અપરભાગે વચનં મહપ્ફલં હોતિ મહાનિસંસં. તસ્મિઞ્હિ કાલે પુનપ્પુનં ભણને ઞત્તિદોસઅનુસ્સાવનદોસાનિ પચ્છિમભણને સુટ્ઠુ ભણન્તો સોધેતું સક્કુણેય્ય, ન વત્થુવિપત્તિસીમવિપત્તિપરિસવિપત્તિદોસાનિ. તસ્મિઞ્હિ ખણે તમેવ વત્થુ, સા એવ સીમા, સા એવ પરિસા, તસ્મા તાનિ પુનપ્પુનવચનેન સોધેતુમસક્કુણેય્યાનિ હોન્તિ. અપરભાગે કરોન્તો પન પુબ્બે અપરિપુણ્ણવીસતિવસ્સભાવેન વત્થુવિપત્તિભૂતેપિ ઇદાનિ પરિપુણ્ણવીસતિવસ્સત્તા વત્થુસમ્પત્તિ હોતિ, પુબ્બે સીમસઙ્કરાદિભાવેન સીમવિપત્તિસમ્ભવેપિ ઇદાનિ તદભાવત્થાય સુટ્ઠુ સોધિતત્તા સીમસમ્પત્તિ હોતિ, પુબ્બે વગ્ગકમ્માદિવસેન પરિસવિપત્તિસમ્ભવેપિ ઇદાનિ તદભાવત્થાય સુટ્ઠુ સોધિતત્તા પરિસસમ્પત્તિ હોતિ, એવં પઞ્ચ વિપત્તિયો સોધેત્વા પઞ્ચ સમ્પત્તિયો સમ્પાદેત્વા કાતું સક્કુણેય્યતો પઠમકાલે પુનપ્પુનં ભણનતોપિ અપરભાગે ભણનં મહપ્ફલં હોતિ મહાનિસંસન્તિ વેદિતબ્બં.

યદિ એવં ઉપસમ્પદસિક્ખાય દહરો ભવેય્યાતિ? ન ભવેય્ય. કસ્મા? પોરાણસિક્ખં અપ્પચ્ચક્ખિત્વા તાય એવ પતિટ્ઠિતત્તાતિ. એવં સન્તેપિ પુરેકતકમ્મસ્સ સમ્પજ્જનભાવેન તિટ્ઠન્તે સતિ તાય ઠિતત્તા અદહરો સિયા. પુરિમકમ્મસ્સ અસમ્પજ્જનભાવેન ઇદાનિ કતકમ્મેયેવ ઉપસમ્પદભાવેન તિટ્ઠન્તે સતિ કસ્મા દહરો ન ભવેય્યાતિ? એવં સન્તે દહરો ભવેય્ય. એવં દહરો સમાનો પુરિમસિક્ખાય વસ્સં ગણેત્વા યથાવુડ્ઢં વન્દનાદીનિ સમ્પટિચ્છન્તો મહાસાવજ્જો ભવેય્યાતિ? એવં પુરિમસિક્ખાય અટ્ઠિતભાવં પચ્છિમસિક્ખાય એવ લદ્ધુપસમ્પદભાવં તથતો જાનન્તો એવં કરોન્તો સાવજ્જો હોતિ, એવં પન અજાનન્તો ‘‘પુરિમસિક્ખાયમેવ

ઠિતો''તિ મઞ્ઞિત્વા એવં કરોન્તો અનવજ્જોતિ વેદિતબ્બો. કથં વિઞ્ઞાયતીતિ ચે? "**અનાપત્તિ ઊનવીસતિવસ્સં પરિપુણ્ણસઞ્ઞી**તિ એત્થ કિઞ્ચાપિ ઉપસમ્પાદેન્તસ્સ અનાપત્તિ, પુગ્ગલો પન અનુપસમ્પન્નોવ હોતિ. સચે પન સો દસવસ્સચ્ચયેન અઞ્ઞં ઉપસમ્પાદેતિ, તં ચે મુઞ્ચિત્વા ગણો પૂરતિ, સૂપસમ્પન્નો. સોપિ ચ યાવ ન જાનાતિ, તાવસ્સ નેવ સગ્ગન્તરાયો, ન મોક્ખન્તરાયો. ઞત્વા પન પુન ઉપસમ્પજ્જિતબ્બ''ન્તિ સમન્તપાસાદિકાયં (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૪૦૬) આગતત્તા વિઞ્ઞાયતિ. એવં વત્થુવિપન્નત્તા કમ્મકોપતો અનુપસમ્પન્નસ્સ પુગ્ગલસ્સ ઉપજ્ઝાયો ભવિતું યુત્તકાલે પુન ઉપસમ્પજ્જનેન ઉપસમ્પન્નભૂતભાવસ્સ અટ્ઠકથાયં આગતત્તા ઇમિના નયેન સીમવિપન્નપઅસવિપન્નઞત્તિવિપન્નઅનુસ્સાવનવિપન્નભૂતત્તા કમ્મકોપતો પુબ્બે અનુપસમ્પન્નભૂતં પુગ્ગલમ્પિ અપરભાગે વુડ્ઢિપ્પત્તિકાલેપિ પઞ્ચ વિપત્તિદોસાનિ સોધેત્વા પુન ઉપસમ્પદકમ્મવાચાકરણેન ઉપસમ્પાદેતું વટ્ટતિ. સોપિ પુગ્ગલો પુબ્બકમ્મકાલે અનુપસમ્પન્નો હુત્વાપિ અપરકમ્મકાલે ઉપસમ્પન્નો હોતીતિ દટ્ઠબ્બો.

એકચ્ચે પન ભિક્ખૂ પોરાણસિક્ખં પચ્ચક્ખાય નવસિક્ખમેવ ગણ્હિંસુ, તે પન ભિક્ખૂ નવસિક્ખાવસેન દહરાવ ભવન્તિ, એવં કરણઞ્ચ અતિવિય ગુણવિસિટ્ઠં અત્તનો નવકતરં ભિક્ખું દિસ્વા તસ્મિં પુગ્ગલે પયિરુપાસિતુકામો તં પુગ્ગલં અત્તના વુડ્ઢતરં કાતુકામો અત્તાનં દહરં કાતુકામો હુત્વા ધમ્મગારવેન કરોન્તો યુત્તો ભવેય્ય. અથ પન સિક્ખાસમ્પન્નં કત્તુકામો એવં કરેય્ય, સિક્ખા નામ પઞ્ચઙ્ગસમન્નાગતે સતિ સમ્પજ્જતિ, સીલવિસુદ્ધિયેવ કારણં હોતિ, તસ્મા યદિ પુરિમસિક્ખા અટ્ઠિતા ભવેય્ય, પચ્ચક્ખાનકિચ્ચં નત્થિ, સયમેવ પતિતા હોતિ. પુરિમસિક્ખાય ઠિતાય સતિ વિબ્ભમિતુકામોયેવ પચ્ચક્ખાનં કરેય્ય, ન ભિક્ખુભવિતુકામો, સો પન ચતુપારિસુદ્ધિસીલમેવ પરિસુદ્ધં કરેય્ય, તસ્મા પોરાણસિક્ખાય પચ્ચક્ખાનં અયુત્તં વિય દિસ્સતિ. તતો પોરાણસિક્ખં પચ્ચક્ખાય નવસિક્ખાગહણતો પુનપ્પુનં કરણંયેવ યુત્તતરં દિસ્સતિ. કસ્મા? પોરાણસિક્ખં પચ્ચક્ખાય નવસિક્ખાગહણે પુરિમકમ્મં અસમ્પજ્જિત્વા પચ્છિમકમ્મસમ્પજ્જને સતિ કિઞ્ચાપિ પુરિમસિક્ખા નત્થિ, યા પચ્ચક્ખાતબ્બા, તથાપિ નવસિક્ખાય સમ્પજ્જિતત્તા દોસો નત્થિ, દહરભાવં પત્તોપિ યુત્તરૂપોયેવ.

યદિ પુરિમકમ્મમ્પિ પચ્છિમકમ્મમ્પિ સમ્પજ્જતિયેવ, એવં સતિ પુરિમસિક્ખાય પચ્ચક્ખાનં નિરત્થકં. પચ્છિમસિક્ખાય ઠિતોપિ દહરભાવં પત્તત્તા અયુત્તરૂપો. યદિ પન પુરિમકમ્મમેવ સમ્પજ્જતિ, ન પચ્છિમકમ્મં, એવં સતિ પુબ્બે ઠિતપોરાણસિક્ખાપિ પચ્ચક્ખાનેન પતિતા. પચ્છિમસિક્ખાપિ પચ્છિમકમ્મસ્સ પઞ્ચન્નં વિપત્તીનં અઞ્ઞતરેન યોગતો ન સમ્પજ્જતિ, તસ્મા પુરિમસિક્ખાય ચ પતિતત્તા પચ્છિમસિક્ખાય ચ અલદ્ધત્તા ઉભતો ભટ્ઠત્તા અયુત્તોવ હોતિ. પોરાણસિક્ખં અપ્પચ્ચક્ખાય નવસિક્ખાગહણે પન સતિ પુરિમકમ્મં સમ્પન્નં હુત્વા પચ્છિમકમ્મં અસમ્પન્નં હોન્તમ્પિ પુરિમસિક્ખાય પતિટ્ઠિતોયેવ, પુરિમં અસમ્પન્નં હુત્વા પચ્છિમં સમ્પન્નમ્પિ પચ્છિમસિક્ખાય ઠિતો એવ. પુરિમપચ્છિમકમ્મદ્વયમ્પિ પઞ્ચહઙ્ગેહિ સમ્પન્નમ્પિ દળ્હિકમ્મથિરતરભૂતાય પુરિમસિક્ખાય ઠિતોયેવ સો ભિક્ખુ હોતિ, તસ્મા પુરિમસિક્ખં પચ્ચક્ખાય નવસિક્ખાગહણતો પુરિમસિક્ખં અપ્પચ્ચક્ખાય પુનપ્પુનં નવસિક્ખાગહણં યુત્તતરં હોતીતિ દટ્ઠબ્બં.

ઇમં પન પુનપ્પુનં કરોન્તાનં આચરિયાનં વાદં અમનસિકરોન્તા અઞ્ઞે આચરિયા અનેકપ્પકારં અનિચ્છિતકથં કથેન્તિ. કથં? એકચ્ચે થેરા એવં વદન્તિ ''કિં ઇમે ભિક્ખૂ એવં કરોન્તા પારાજિકપ્પત્તં ભિક્ખું પુન સિક્ખાય પતિટ્ઠાપેસ્સામાતિ મઞ્ઞન્તી''તિ. તે થેરા પુનપ્પુનં કમ્મવાચં ભણન્તે ભિક્ખૂ દિસ્વા ''ઇમે ભિક્ખૂ ઇમિના કારણેન એવં કરોન્તી''તિ ચિન્તેત્વા એવમાહંસુ. એકચ્ચે પન થેરા ''કસ્મા ઇમે ભિક્ખૂ પુનપ્પુનં કરોન્તિ, યથા નામ અસનિ એકવારમેવ પતન્તી સત્તે જીવિતક્ખયં પાપેતિ, એવમેવ ભગવતો આણાભૂતા કમ્મવાચા એકવારં ભણમાના કમ્મં સિજ્ઝાપેતિ, ન અનેકવાર''ન્તિ, તેપિ ''કમ્મસિજ્ઝનત્થાય પુનપ્પુનં ભણન્તી''તિ ચિન્તેત્વા

એવમાહંસુ. બહવો પન ભિક્ખૂ પુનપ્પુનં કરોન્તે દિસ્વા એવં વદન્તિ ‘‘ઇમે ભિક્ખૂ આચરિયુપજ્ઝાયેહિ દિન્નસિક્ખં અસદ્દહન્તા એવં કરોન્તિ, આચરિયુપજ્ઝાયગુણાપરાધકા એતે સમણા’’તિ. તે ‘‘પુબ્બસિક્ખં અસદ્દહિત્વા પુનપ્પુનં કરોન્તી’’તિ મઞ્ઞન્તા એવમાહંસુ.

અપરે પન થેરા ‘‘પઠમં ઉપસમ્પદકમ્મવાચાભણનકાલેયેવ પુનપ્પુનં વત્તબ્બં, ન અપરભાગે’’તિ, તત્થ કારણં હેટ્ઠા વુત્તમેવ. અઞ્ઞે એવમાહંસુ ‘‘ઞત્તિદુતિયકમ્મવાચાયમેવ પુનપ્પુનં વત્તબ્બન્તિ અટ્ઠકથાયં વુત્તં, ન ઞત્તિચતુત્થકમ્મે, અથ ચ પનિમે ભિક્ખૂ ઞત્તિચતુત્થકમ્મભૂતાય ઉપસમ્પદકમ્મવાચાય પુનપ્પુનં કરોન્તિ, એતં અટ્ઠકથાય ન સમેતી’’તિ, તં નીતત્થમેવ ગહેત્વા વદિંસુ. નેય્યત્થતો પન ઇમિના નયેન ચતૂસુપિ કમ્મેસુ પુનપ્પુનં કાતબ્બન્તિ દસ્સેતિ. કમ્મસઙ્કરમેવ હિ ઞત્તિદુતિયકમ્મે વિસેસતો વદતિ, પુનપ્પુનં વત્તબ્બભાવો પન સબ્બેસૂતિ દટ્ઠબ્બો. તેનેવ હિ ઞત્તિચતુત્થકમ્મવાચાય ઉપસમ્પન્નટ્ઠાનેયેવ પુબ્બે અનુપસમ્પન્નસ્સ પુગ્ગલસ્સ પચ્છા ઉપસમ્પજ્જિતબ્બભાવો અટ્ઠકથાયં વુત્તોતિ.

પટિપુચ્છાકરણીયાદીસુપીતિ એત્થ **આદિ**સદ્દેન પટિઞ્ઞાય કરણીયાદયો સઙ્ગણ્હાતિ. તત્થ **પટિપુચ્છાય કરણીયં અપ્પટિપુચ્છા કરોતી**તિ પુચ્છિત્વા ચોદેત્વા સારેત્વા કાતબ્બં અપુચ્છિત્વા અચોદેત્વા અસારેત્વા કરોતિ. **પટિઞ્ઞાય કરણીયં અપ્પટિઞ્ઞાય કરોતી**તિ પટિઞ્ઞં આરોપેત્વા યથાદિન્નાય પટિઞ્ઞાય કાતબ્બં અપટિઞ્ઞાય પટિઞ્ઞં અકરોન્તસ્સ વિલપન્તસ્સ બલક્કારેન કરોતિ. **સતિવિનયારહસ્સા**તિ દબ્બમલ્લપુત્તત્થેરસદિસસ્સ ખીણાસવસ્સ. **અમૂળ્હવિનયારહસ્સા**તિ ગગ્ગભિક્ખુસદિસસ્સ ઉમ્મત્તકસ્સ. **તસ્સપાપિયસિકકમ્મારહસ્સા**તિ ઉપવાળભિક્ખુસદિસસ્સ ઉસ્સન્નપાપસ્સ. **તજ્જનીયકમ્મારહસ્સા**તિ પણ્ડકલોહિતકભિક્ખુસદિસસ્સ ભણ્ડનકારકસ્સ. **નિયસકમ્મારહસ્સા**તિ સેય્યસકભિક્ખુસદિસસ્સ અભિણ્હાપત્તિકસ્સ. **પબ્બાજનીયકમ્મારહસ્સા**તિ અસ્સજિપુનબ્બસુકભિક્ખુસદિસસ્સ કુલદૂસકસ્સ. **પટિસારણીયકમ્મારહસ્સા**તિ સુધમ્મભિક્ખુસઅસસ્સ ઉપાસકે જાતિઆદીહિ દૂસેન્તસ્સ. **ઉક્ખેપનીયકમ્મારહસ્સા**તિ છન્નભિક્ખુસદિસસ્સ આપત્તિં અપસ્સન્તસ્સ આપત્તિં અદેસેન્તસ્સ અરિટ્ઠભિક્ખુસદિસસ્સ મિચ્છાદિટ્ઠિં અવિસ્સજ્જેન્તસ્સ. **પરિવાસારહસ્સા**તિ પટિચ્છન્નસઙ્ઘાદિસેસાપત્તિકસ્સ. **મૂલાયપટિકસ્સનારહસ્સા**તિ અન્તરાપત્તિં આપન્નસ્સ. **માનત્તારહ**ન્તિ અપ્પટિચ્છન્નસઙ્ઘાદિસેસાપત્તિકં. **અબ્ભાનારહ**ન્તિ ચિણ્ણમાનત્તં ભિક્ખું. **ઉપસમ્પાદેતી**તિ ઉપસમ્પદકમ્મં કરોતિ.

અનુપોસથે ઉપોસથં કરોતીતિ અનુપોસથદિવસે ઉપોસથં કરોતિ. ઉપોસથદિવસો નામ ઠપેત્વા કત્તિકમાસં અવસેસેસુ એકાદસસુ માસેસુ ભિન્નસ્સ સઙ્ઘસ્સ સામગ્ગિદિવસો ચ યથાવુત્તા ચાતુદ્દસપન્નરસા ચ, એતં તિપ્પકારમ્પિ ઉપોસથદિવસં ઠપેત્વા અઞ્ઞસ્મિં દિવસે ઉપોસથં કરોન્તો અનુપોસથે ઉપોસથં કરોતિ નામ. યત્ર હિ પત્તચીવરાદિઅત્થાય અપ્પમત્તકેન કારણેન વિવદન્તા ઉપોસથં વા પવારણં વા ઠપેન્તિ, તત્થ તસ્મિં અધિકરણે વિનિચ્છિતે ‘‘સમગ્ગા જાતમ્હા’’તિ અન્તરા સામગ્ગીઉપોસથં કાતું ન લભન્તિ, કરોન્તેહિ અનુપોસથે ઉપોસથો કતો નામ હોતિ.

અપ્પવારણાય પવારેતીતિ અપ્પવારણદિવસે પવારેતિ. પવારણદિવસો નામ એકસ્મિં કત્તિકમાસે ભિન્નસ્સ સઙ્ઘસ્સ સામગ્ગિદિવસો ચ પચ્ચુક્કડ્ઢિત્વા ઠપિતદિવસો ચ દ્વે ચ પુણ્ણમાસિયો, એતં ચતુબ્બિધં પવારણદિવસં ઠપેત્વા અઞ્ઞસ્મિં દિવસે પવારેન્તો અપ્પવારણાય પવારેતિ નામ. ઇધાપિ અપ્પમત્તકસ્સ વિવાદસ્સ વૂપસમે સામગ્ગીપવારણં કાતું ન લભન્તિ. કરોન્તેહિ અપ્પવારણાય પવારણા કતા હોતીતિ અયં અટ્ઠકથાપાઠો (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૪૮૩).

‘‘ઉમ્મત્તકસ્સ ભિક્ખુનો ઉમ્મત્તકસમ્મુતિ ઉમ્મત્તકેન યાચિત્વા કતે અસમ્મુખાપિ દાતું વટ્ટતિ, તત્થ નિસિન્નેપિ ન કુપ્પતિ નિયમાભાવતો. અસમ્મુખા કતે પન દોસાભાવં દસ્સેતું ‘**અસમ્મુખા કતં સુકતં હોતી**’તિ વુત્તં. દૂતેન ઉપસમ્પદા પન સમ્મુખા કાતું ન સક્કા કમ્મવાચાનાનત્તસમ્ભવતો. પત્તનિક્કુજ્જનાદયો હત્થપાસતો અપનીતમત્તેપિ કાતું વટ્ટન્તિ. **સઙ્ઘસમ્મુખતા**તિઆદીસુ યાવતિકા ભિક્ખૂ કમ્મપ્પત્તા, તે આગતા હોન્તિ, છન્દારહાનં છન્દો આહતો હોતિ, સમ્મુખીભૂતા ન પટિક્કોસન્તિ, અયં **સઙ્ઘસમ્મુખતા**. યેન ધમ્મેન યેન વિનયેન યેન સત્થુસાસનેન સઙ્ઘો કમ્મં કરોતિ, અયં **ધમ્મસમ્મુખતા વિનયસમ્મુખતા**. તત્થ **ધમ્મો**તિ ભૂતં વત્થુ. **વિનયો**તિ ચોદના ચેવ સારણા ચ. **સત્થુસાસનં** નામ ઞત્તિસમ્પદા ચેવ અનુસ્સાવનસમ્પદા ચ. યસ્સ સઙ્ઘો કમ્મં કરોતિ, તસ્સ સમ્મુખાભાવો **પુગ્ગલસમ્મુખતા**. કત્તિકમાસસ્સ પવારણમાસત્તા ‘**ઠપેત્વા કત્તિકમાસ**’ન્તિ વુત્તં. **પચ્ચુક્કડ્ઢિત્વા ઠપિતદિવસો ચા**તિ કાળપક્ખે ચાતુદ્દસિં પન્નરસિં વા સન્ધાય વુત્તં. **દ્વે પુણ્ણમાસિયો**તિ પઠમપચ્છિમવસ્સૂપગતાનં વસેન વુત્ત’’ન્તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પરિવાર ૩.૪૮૩) આગતં.

‘‘ઠપિતઉપોસથપવારણાનં કત્તિકમાસે સામગ્ગિયા કતાય સામગ્ગીપવારણં મુઞ્ચિત્વા ઉપોસથં કાતું ન વટ્ટતીતિ આહ ‘**ઠપેત્વા કત્તિકમાસ**’ન્તિ. સચે પન તેસં નાનાસીમાસુ મહાપવારણાય વિસું પવારિતાનં કત્તિકમાસબ્ભન્તરે સામગ્ગી હોતિ, સામગ્ગીઉપોસથો એવ તેહિ કાતબ્બો, ન પવારણા એકસ્મિં વસ્સે કતપવારણાનં પુન પવારણાય અવિહિતત્તા. **સામગ્ગીદિવસો હોતી**તિ અનુપોસથદિવસે સામગ્ગીકરણં સન્ધાય વુત્તં. સચે પન ચાતુદ્દસિયં પન્નરસિયં વા સઙ્ઘો સામગ્ગિં કરોતિ, તદા સામગ્ગીઉપોસથદિવસો ન હોતિ, ચાતુદ્દસીપન્નરસીઉપોસથોવ હોતિ. ઉપરિ પવારણાયપિ એસેવ નયો. **પચ્ચુક્કડ્ઢિત્વા ઠપિતદિવસો ચા**તિ ભણ્ડનકારકેહિ ઉપદ્દુતા વા કેનચિદેવ કરણીયેન પવારણસઙ્ગહં વા કત્વા ઠપિતો કાળપક્ખચાતુદ્દસીદિવસો ચ. **દ્વે ચ પુણ્ણમાસિયો**તિ પુબ્બકત્તિકપુણ્ણમા પચ્છિમકત્તિકપુણ્ણમા ચાતિ દ્વે પુણ્ણમાસિયો. **એતં ચતુબ્બિધ**ન્તિ પુણ્ણમાસિદ્વયેન સદ્ધિં સામગ્ગીપવારણં ચાતુદ્દસીપવારણઞ્ચ સમ્પિણ્ડેત્વા, ઇદઞ્ચ પકતિચારિત્તવસેન વુત્તં. તથારૂપપચ્ચયે પન સતિ ઉભિન્નં પુણ્ણમાસીનં પુરિમા દ્વે ચાતુદ્દસિયો, કાળપક્ખચાતુદ્દસિયા અનન્તરા પન્નરસીપીતિ ઇમેપિ તયો દિવસા પવારણાદિવસા એવાતિ ઇમં સત્તવિધમ્પિ પવારણાદિવસં ઠપેત્વા અઞ્ઞસ્મિં દિવસે પવારેતું ન વટ્ટતી’’તિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પરિવાર ૨.૪૮૩) આગતં.

એવં વત્થુવિપત્તિવિનિચ્છયં દસ્સેત્વા ઇદાનિ ઞત્તિવિપત્તિવિનિચ્છયં અનુસ્સાવનવિપત્તિવિનિચ્છયઞ્ચ દસ્સેન્તો ‘‘**ઞત્તિતો વિપત્તિયં પના**’’તિઆદિમાહ. તત્થ પઞ્ચમઞત્તિવિપત્તિયં ‘‘પચ્છા વા ઞત્તિં ઠપેતી’’તિ એતસ્સ સંવણ્ણનાયં **અનુસ્સાવનકમ્મં કત્વા**તિ પઠમં અનુસ્સાવનં સાવેત્વા ‘‘એસા ઞત્તી’’તિ અનુસ્સાવનાનન્તરમેવ સકલં ઞત્તિં વત્વા, પરિયોસાને ‘‘એસા ઞત્તી’’તિ વત્વાતિ અધિપ્પાયો.

૨૫૨. ચતુત્થઅનુસ્સાવનવિપત્તિસંવણ્ણનાયં ‘‘**વ્વાય**ન્તિ બ્યઞ્જનપ્પભેદો અધિપ્પેતો. **દસધા બ્યઞ્જનબુદ્ધિયા પભેદો**તિ એત્થ દસધા દસવિધેન બ્યઞ્જનાનં પભેદોતિ યોજેતબ્બં. કેનાયં પભેદોતિ આહ ‘**બ્યઞ્જનબુદ્ધિયા**’તિ. યથાધિપ્પેતત્થબ્યઞ્જનતો બ્યઞ્જનસઙ્ખાતાનં અક્ખરાનં જનિકા બુદ્ધિ બ્યઞ્જનબુદ્ધિ, તાય **બ્યઞ્જનબુદ્ધિયા**, અક્ખરસમુટ્ઠાપકચિત્તભેદેનેવાતિ અત્થો. યં વા સંયોગપરં કત્વા વુચ્ચતિ, ઇદમ્પિ ગરુકન્તિ યોજના’’તિ વિમતિવિનોદનિયં વુત્તં.

સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પરિવાર ૩.૪૮૫) પન ‘‘ઠાનકરણાનિ સિથિલાનિ કત્વા ઉચ્ચારેતબ્બમક્ખરં **સિથિલં**, તાનિયેવ ધનિતાનિ અસિથિલાનિ કત્વા ઉચ્ચારેતબ્બમક્ખરં **ધનિતં**. દ્વિમત્તકાલં **દીઘં**, એકમત્તકાલં **રસ્સં**.

દસધા બ્યઞ્જનબુદ્ધિયા પભેદોતિ એવં સિથિલાદિવસેન બ્યઞ્જનબુદ્ધિયા અક્ખરુપ્પાદકચિત્તસ્સ દસપ્પકારેન પભેદો. સબ્બાનિ હિ અક્ખરાનિ ચિત્તસમુટ્ઠાનાનિ યથાધિપ્પેતત્થબ્યઞ્જનતો બ્યઞ્જનાનિ ચ. સંયોગો પરો એતસ્માતિ સંયોગપરો. ન સંયોગપરો **અસંયોગપરો** 'આયસ્મતો બુદ્ધરક્ખિતથેરસ્સ યસ્સ ન ખમતી'તિ એત્થ ત-કાર ન-કારસહિતારો અસંયોગપરો. **કરણાની**તિ કણ્ઠાદીનિ'' ઇતિ એત્તકં વુત્તં.

પુન વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પરિવાર ૨.૪૮૫) ''તત્થ **આયસ્મતો**તિઆદીસુ સરાનન્તરિતાનિ સ-કાર મ-કારાદિબ્યઞ્જનાનિ 'સંયોગો'તિ વુચ્ચન્તિ. યો સંયોગો પરો યસ્સ અ-કારાદિનો, સો **સંયોગપરો** નામ. **રસ્સ**ન્તિ અ-કારાદિબ્યઞ્જનરહિતં પદં. **અસંયોગપર**ન્તિ 'યસ્સ ન ખમતી'તિઆદીસુ સ-કાર ન-કારાદિબ્યઞ્જનસહિતં પદં સન્ધાય વુત્તં. ત-કારસ્સ થ-કારં અકત્વા 'સુણાતુ મે'તિઆદિં અવત્વા વગ્ગન્તરે સિથિલમેવ કત્વા 'સુણાટુ મે'તિઆદિં વદન્તોપિ દુરુત્તં કરોતિયેવ ઠપેત્વા અનુરૂપં આદેસં. યઞ્હિ 'સચ્ચિકત્થપરમત્થેના'તિ વત્તબ્બે 'સચ્ચિકટ્ઠપરમટ્ઠેના'તિ ચ 'અત્થકથા'તિ ચ વત્તબ્બે 'અટ્ઠકથા'તિ ચ તત્થ તત્થ વુચ્ચતિ, તાદિસં પાળિઅટ્ઠકથાદીસુ દિટ્ઠપયોગં તદનુરૂપઞ્ચ વત્તું વટ્ટતિ, તતો અઞ્ઞં ન વટ્ટતિ. તેનાહ '**અનુક્કમાગતં પવેણિં અવિનાસેન્તેના**'તિઆદિ. '**દીઘે વત્તબ્બે રસ્સ**'ન્તિઆદીસુ 'ભિક્ખૂન'ન્તિ વત્તબ્બે 'ભિક્ખુન'ન્તિ વા 'બહૂસૂ'તિ વત્તબ્બે 'બહુસૂ'તિ વા 'નક્ખમતી'તિ વત્તબ્બે 'ન ખમતી'તિ વા 'ઉપસમ્પદાપેક્ખો'તિ વત્તબ્બે 'ઉપસમ્પદાપેખો'તિ વા એવં અનુરૂપટ્ઠાનેસુ એવ દીઘરસ્સાદિરસ્સદીઘાદિવસેન પરિવત્તેતું વટ્ટતિ, ન પન 'નાગો'તિ વત્તબ્બે 'નગો'તિ વા 'સઙ્ઘો'તિ વત્તબ્બે 'સઘો'તિ વા 'તિસ્સો'તિ વત્તબ્બે 'તિસો'તિ વા 'યાચતી'તિ વત્તબ્બે 'યાચન્તી'તિ વા એવં અનનુરૂપટ્ઠાનેસુ વત્તું . સમ્બન્ધં પન વવત્થાનઞ્ચ સબ્બથાપિ વટ્ટતીતિ ગહેતબ્બ''ન્તિ આગતં. સેસાનિ અટ્ઠકથાયં વુત્તનયેનેવ સુટ્ઠુ સલ્લક્ખેતબ્બાનિ.

૨૫૩. સીમવિપત્તિવિનિચ્છયો પન હેટ્ઠા સીમકથાયં સબ્બેન કથિતો, તસ્મા તત્થ વુત્તનયેનેવ ગહેતબ્બો.

પરિસવિપત્તિકથાય **ચતુવગ્ગકરણે**તિ ચતુવગ્ગેન સઙ્ઘેન કત્તબ્બે. **અનિસ્સારિતા**તિ ઉપોસથટ્ઠપનાદિના વા લદ્ધિનાનાસંવાસકભાવેન વા ન બહિકતા. અટ્ઠકથાયઞ્હિ ''**અપકતત્તસ્સા**તિ ઉક્ખિત્તકસ્સ વા યસ્સ વા ઉપોસથપવારણા ઠપિતા હોન્તી''તિ (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૪૨૫) વુત્તત્તા ઠપિતઉપોસથપવારણો ભિક્ખુ અપકતત્તો એવાતિ ગહેતબ્બં. **પરિસુદ્ધસીલા**તિ પારાજિકં અનાપન્ના અધિપ્પેતા. પરિવાસાદિકમ્મેસુ પન ગરુકટ્ઠાપિ અપકતત્તા એવાતિ ગહેતબ્બં. **અવસેસા...પે॰... છન્દારહાવ હોન્તી**તિ હત્થપાસં વિજહિત્વા ઠિતે સન્ધાય વુત્તં, અવિજહિત્વા ઠિતા પન છન્દારહા ન હોન્તિ, તેપિ ચતુવગ્ગાદિતો અધિકા હત્થપાસં વિજહિત્વાવ છન્દારહા હોન્તિ, તસ્મા સઙ્ઘતો હત્થપાસં વિજહિત્વા ઠિતેનેવ છન્દો વા પારિસુદ્ધિ વા દાતબ્બા.

સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પરિવાર ૩.૪૮૮) પન ''અનુક્ખિત્તા પારાજિકં અનાપન્ના ચ પકતત્તાતિ આહ '**પકતત્તા અનુક્ખિત્તા**'તિઆદિ. તત્થ **અનિસ્સારિતા**તિ પુરિમપદસ્સેવ વેવચનં. **પરિસુદ્ધસીલા**તિ પારાજિકં અનાપન્ના. **ન તેસં છન્દો વા પારિસુદ્ધિ વા એતી**તિ તીસુ દ્વીસુ વા નિસિન્નેસુ એકસ્સ વા દ્વિન્નં વા છન્દપારિસુદ્ધિ આહટાપિ અનાહટાવ હોતીતિ અધિપ્પાયો''તિ આગતો. એવં પાળિયઞ્ચ અટ્ઠકથાય ચ ચતુન્નમ્પિ કમ્માનં સમ્પત્તિ ચ વિપત્તિ ચ આગતા, ટીકાચરિયેહિ ચ વિનિચ્છિતા, તસ્મા અટ્ઠકથાયં વુત્તનયેનેવ ચત્તારિ કમ્માનિ કત્તબ્બાનિ, ન અવુત્તનયેન. વુત્તઞ્હિ સમન્તપાસાદિકાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧. ગન્થારમ્ભકથા; ૨.૪૩૧) –

''બુદ્ધેન ધમ્મો વિનયો ચ વુત્તો;

યો તસ્સ પુત્તેહિ તથેવ ઞાતો;
સો યેહિ તેસં મતિમચ્ચજન્તા;
યસ્મા પુરે અટ્ઠકથા અકંસુ.

‘‘તસ્મા હિ યં અટ્ઠકથાસુ વુત્તં;
તં વજ્જયિત્વાન પમાદલેખં;
સબ્બમ્પિ સિક્ખાસુ સગારવાનં;
યસ્મા પમાણં ઇધ પણ્ડિતાન’’ન્તિ.

ઇમસ્મિઞ્હિ કમ્મવગ્ગે અપલોકનાદીનં ચતુન્નં કમ્માનં કરણટ્ઠાનં એકાદસવિપત્તિસીમવિમુત્તં બદ્ધસીમભૂતંયેવ વુત્તં, ‘‘એકાદસહિ આકારેહિ સીમતો કમ્માનિ વિપજ્જન્તી’’તિ (પરિ॰ ૪૮૬) વચનતો ન અબદ્ધઉપચારસીમભૂતં. ન હિ તત્થ એકાદસવિપત્તિ અત્થિ. અટ્ઠકથાયમ્પિ (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૪૮૨) ‘‘**અપલોકનકમ્મં** નામ સીમટ્ઠકસઙ્ઘં સોધેત્વા છન્દારહાનં છન્દં આહરિત્વા સમગ્ગસ્સ સઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા તિક્ખત્તું સાવેત્વા કત્તબ્બં કમ્મ’’ન્તિ અપલોકનકમ્મસ્સાપિ બદ્ધસીમાયમેવ કત્તબ્બભાવો વુત્તો, ન ઉપચારસીમાયં. ન હિ તત્થ સીમટ્ઠકસઙ્ઘસોધનઞ્ચ છન્દારહાનઞ્ચ અત્થિ, અન્તોસીમં પવિટ્ઠપવિટ્ઠાનં સઙ્ઘલાભો દાતબ્બોયેવ હોતિ, તસ્મા ‘‘ઞત્તિકમ્મભૂતં ઉપોસથપવારણાકમ્મં અબદ્ધસીમવિહારેપિ કત્તબ્બ’’ન્તિ ગણ્હન્તાનં આચરિયાનં વાદોપિ ‘‘ઞત્તિદુતિયકમ્મભૂતં કથિનદાનકમ્મં ઉપચારસીમાયમેવ કત્તબ્બ’’ન્તિ ગણ્હન્તાનં આચરિયાનં વાદોપિ પાળિવિરોધો અટ્ઠકથાવિરોધો ચ હોતીતિ વેદિતબ્બો. યમેત્થ વત્તબ્બં, તં ઉપોસથપવારણકથાવણ્ણનાયઞ્ચ કથિનકથાવણ્ણનાયઞ્ચ વુત્તં, અત્થિકેહિ તત્થ સુટ્ઠુ ઓલોકેત્વા સંસયો વિનોદેતબ્બો.

ઇદાનિ સબ્બે ભિક્ખૂ લેખકારેહિ પરિચયવસેન સબ્બગન્થાનં આદિમ્હિ લિખિતં મહાનમક્કારપાઠં સરણગમનસ્સ, કમ્મવાચાય ચ આરમ્ભકાલે મહતા ઉસ્સાહેન ભણન્તિ, સો પન પાઠો નેવ સરણગમનપરિયાપન્નો, ન કમ્મવાચાપરિયાપન્નો, નાપિ કમ્મવાચાય પુબ્બકરણપરિયાપન્નો, તસ્મિં અભણિતેપિ ન સરણગમનસ્સ વા કમ્મવાચાય વા હાનિ અત્થિ, ન ભણિતે વડ્ઢિ, તસ્મા પકરણાચરિયા સરણગમનારમ્ભેપિ કમ્મવાચારમ્ભેપિ તસ્સ મહાનમક્કારપાઠસ્સ વણ્ણનં ન વદન્તિ, વદન્તો પન ‘‘ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ’’ ઇતિ પદાનં અત્થો વિસુદ્ધિમગ્ગસમન્તપાસાદિકાસારત્થદીપનીઆદિપ્પકરણેસુ ‘‘ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો’’ ઇતિપદાનં અત્થો વિય વિત્થારેન વત્તબ્બો સિયા, એવં સન્તેપિ ભગવતો યથાભૂતગુણદીપનવસેન પવત્તત્તા સબ્બેપિ આચરિયા સબ્બેસુ ગન્થારમ્ભેસુ તિક્ખત્તું મઙ્ગલત્થં ભણન્તિ. ભણન્તેહિ ચ પન ન-કાર મો-કારાદીનં ઠાનકરણાદિસમ્પદં અહાપેન્તેન સિથિલધનિતદીઘરસ્સાદિવિસેસં મનસિ કરોન્તેન સમણસારુપ્પેન પરિમણ્ડલેન પદબ્યઞ્જનેન ભણિતબ્બો હોતિ, ન અતિઆયતકેન ગીતસદ્દસદિસેન સદ્દેન. વુત્તઞ્હેતં ભગવતા ‘‘ન, ભિક્ખવે, આયતકેન ગીતસ્સરેન ધમ્મો ગાયિતબ્બો, યો ગાયેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (ચૂળવ॰ ૨૪૯).

‘‘એકમત્તો ભવે રસ્સો, દ્વિમત્તો દીઘમુચ્ચતે;
તિમત્તો તુ પ્લુતો ઞેય્યો, બ્યઞ્જનઞ્ચડ્ઢમત્તિક’’ન્તિ. –

સદ્દપ્પકરણાચરિયેહિ વુત્તં સદ્દલક્ખણં નિસ્સાય ન-કારાદીસુ રસ્સભૂતે અસરે એકમત્તં, ન-બ્યઞ્જને અડ્ઢમત્તં સમ્પિણ્ડેત્વા દિયડ્ઢમત્તકાલં પમાણં કત્વા ઉચ્ચારીયતે. મો-કારાદીસુ દીઘભૂતે ઓ-કારાદિસરે દ્વિમત્તં, મ-કારાદિબ્યઞ્જને અડ્ઢમત્તં સમ્પિણ્ડેત્વા અડ્ઢતેય્યમત્તાકાલં પમાણં કત્વા ઉચ્ચારીયતે, ન તતો ઉદ્ધન્તિ. નનુ ''પ્લુતો તિમત્તો ઞેય્યો''તિ વુત્તન્તિ? સચ્ચં, સા પન દૂરતો અવ્હાયનાદીસુયેવ લબ્ભતિ, નાઞ્ઞત્થ. વુત્તઞ્હિ કારિકાયં –

> ''દૂરતો અવ્હાને ગીતે, તથેવ રોદનેપિ ચ;
> પ્લુતા તિમત્તિકા વુત્તા, સબ્બેતે નેત્થ ગય્હરે''તિ. –

કિત્તકેન પન કાલેન એકમત્તા વિઞ્ઞેય્યાતિ? અક્ખિનિમિસઉમ્મિસમત્તકાલેનાતિ આચરિયા. એકે પન આચરિયા ''અઙ્ગુલિફોટનકાલપ્પમાણેના''તિ વદન્તિ. વુત્તઞ્હિ આચરિયધમ્મસેનાપતિત્થેરેન –

> ''પમાણં એકમત્તસ્સ, નિમિસુમ્મિસતોબ્રવું;
> અઙ્ગુલિફોટકાલસ્સ, પમાણેનાપિ અબ્રવુ''ન્તિ.

એવં સદ્દસત્થાચરિયેહિ વચનતો સુદ્ધરસ્સસરટ્ઠાને એકમત્તાપમાણં, સબ્યઞ્જનરસ્સસરટ્ઠાને દિયડ્ઢમત્તાપમાણં, સુદ્ધદીઘસરટ્ઠાને દ્વિમત્તાપમાણં, સબ્યઞ્જનદીઘસરટ્ઠાને અડ્ઢતેય્યમત્તાપમાણં કાલં સલ્લક્ખેત્વા ઉચ્ચારીયતે.

ઇદાનિ પન ભિક્ખૂ મહાનમક્કારભણને બલવઉસ્સાહં કત્વા ભણન્તા રસ્સટ્ઠાનેસુ દ્વિતિમત્તાકાલં દીઘટ્ઠાનેસુ ચતુપઞ્ચમત્તાકાલં સરં પઠપેત્વા ભણન્તિ, તદયુત્તં વિય દિસ્સતિ. અપરે પઠમવારે ભણિત્વા ''સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સા''તિ પરિયોસાનપદં પત્વાપિ તત્થ અટ્ઠપેત્વા પુન ''નમો તસ્સા''તિ ભણિત્વા સ-કારે ઠપેત્વા થોકં વિસ્સમિત્વા દુતિયવારે ''ભગવતો''તિ ઇદં આદિં કત્વા યાવ પરિયોસાનં ભણિત્વા ઠપેન્તિ. તતિયવારે પન આદિતો પટ્ઠાય પરિયોસાને ઠપેન્તિ. એવં ભણન્તઞ્ચ બહૂ પસંસન્તિ, એવં પન કાતબ્બન્તિ નેવ પાળિયં, ન અટ્ઠકથાયં વિજ્જતિ. યથા ઞત્તિચતુત્થકમ્મે કરિયમાને તીણિ અનુસ્સાવનાનિ સદ્દતો ચ અત્થતો ચ અભિન્નાનિ અઞ્ઞમઞ્ઞં સઙ્કરવિરહિતાનિ કત્વા ભણિતબ્બાનિ, એવં મહાનમક્કારપાઠે તિક્ખત્તું ભઞ્ઞમાને તયો વારા સદ્દતો ચ અત્થતો ચ અભિન્ને કત્વા સઙ્કરવિરહિતે કત્વા આદિતો આરભિત્વા પરિયોસાને ઠપેતબ્બા હોન્તીતિ.

તત્રાયમેકેએવં વદન્તિ – યથા નામ જવેન ગચ્છન્તસ્સ ઠાતબ્બટ્ઠાનં પત્વાપિ સહસા ઠાતું ન સક્કોતિ, એકપાદમત્તં ગન્ત્વા તિટ્ઠતિ, એવં આદિતો ભણન્તસ્સ બલવઉસ્સાહત્તા પરિયોસાને પત્તેપિ ઠપેતું ન સક્કોતિ, ''નમો તસ્સા''તિ દ્વિપદમત્તં ભણિત્વા સક્કોતીતિ. એવં સન્તે દુતિયતતિયવારેસુ કસ્મા સક્કોતીતિ? તદા પન દુતિયવારે થોકં વિસ્સમિતત્તા લદ્ધસ્સાસો હુત્વા સક્કોતીતિ. એવં તે આયસ્મન્તો સયમેવ અત્તાનં વિઘાતં પાપેન્તિ. ન હિ ''મહાનમક્કારં ભણન્તેન પઠમવારે બલવઉસ્સાહેન ભણિતબ્બો''તિ ભગવતા પઞ્ઞત્તો, ધમ્મસઙ્ગાહકત્થેરેહિ વા ઠપિતો અત્થિ. એવં સન્તે યથા પાતિમોક્ખુદ્દેસકેન પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસન્તેન યત્તકા ભિક્ખૂ પાતિમોક્ખં સુણન્તિ, તેસં સવનપ્પમાણેન યાવ પરિયોસાના ઉદ્દિસિતું અત્તનો સરપ્પમાણં ગહેત્વા પાતિમોક્ખો ઉદ્દિસિતબ્બો, એવં કમ્મવાચં ભણન્તેનપિ સીમમણ્ડલે નિસિન્નભિક્ખૂનં સવનપ્પમાણેન યાવ પરિયોસાના અત્તનો સરપ્પમાણં ગહેત્વા ભણિતબ્બાતિ.

અપરે પન આચરિયા મો-કારાદીસુ ઓ-કારન્તપદેસુ અઞ્ઞેસં પદાનં અતિરેકેન સરેન દ્વત્તિક્ખત્તું અનુકરણસદ્દં અનુબન્ધાપયમાના ભણન્તિ, તેસં આચરિયાનં તાદિસં ભણનં સુત્વા પરિચયપ્પત્તા અઞ્ઞે ભિક્ખૂ

વા ગહટ્ઠા વા અઞ્ઞેસં આચરિયાનં કમ્મવાચં ન ગરું કરોન્તિ, તાય કમ્મવાચાય ઉપસમ્પદા અલભિતબ્બા વિય મઞ્ઞન્તિ, તાદિસં પન ભણનં તેસં આચરિયાનં સિસ્સાનુસિસ્સા એવ તથા ભણન્તિ, ન અઞ્ઞે આચરિયા. તે પન પોરાણાચરિયાનં સરસમ્પન્નાનં અનુકરણસદ્દરહિતમ્પિ સહિતં વિય ખાયમાનં સુણન્તાનં અતિમનોરથં સદ્દં સુત્વા દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જન્તા એવં કરોન્તિ મઞ્ઞે. ન હિ વિનયે વા સદ્દસત્થેસુ વા તથા ભણિતબ્બન્તિ અત્થિ, તસ્મા વિચારેતબ્બમેતન્તિ.

બહૂ પન ભિક્ખૂ ‘‘સિથિલં ધનિતઞ્ચ દીઘરસ્સ’’ન્તિઆદિના વિનયે કથિતવિનિચ્છયઞ્ચ ‘‘એત્થ પઞ્ચસુ વગ્ગેસૂ’’તિઆદિના સદ્દસત્થેસુ કતવિનિચ્છયઞ્ચ અજાનન્તા પિટકત્તયકોવિદાનં વિનયધરબહુસ્સુતત્થેરાનં સન્તિકા અલદ્ધોપદેસા હુત્વા તત્થ તત્થ ઉપસમ્પદં કરોન્તાનં ભિક્ખૂનં વચનમેવ ગહેત્વા હેય્યોપાદેય્યં અજાનન્તા પુબ્બે પરદેસતો આગતાનં પુઞ્ઞવન્તાનં સરસમ્પન્નાનં મહાથેરાનં અનોસરેન ભણમાનાનં સરં સુત્વા તેસં થેરવરાનં મતિં અપુચ્છિત્વાવ યથાદિટ્ઠં યથાસુતં લિખિત્વા ઠપેન્તા અનુક્કમેન પણ્ડિતેહિ હસિતબ્બં અયુત્તં કથં દીપેન્તા ‘‘ઇમસ્મિં ઠાને બ્યગ્ઘિયા સદ્દસદિસં સદ્દં કરોન્તિ, ઇમસ્મિં ઠાને સકુણિયા સદ્દસદિસં સદ્દં કરોન્તિ, ઇમસ્મિં ઠાને તમ્બુલકસટપાતં કરોન્તિ, ઇમસ્મિં ઠાને દક્ખિણતો નમન્તા ભણન્તિ, ઇમસ્મિં ઠાને વામતો નમન્તા ભણન્તિ, ઇમસ્મિં ઠાને વિલાસં કુરુમાના ભણન્તી’’તિઆદીનિ વત્વા તદેવ સદ્દહન્તા રુક્ખમૂલઉમઙ્ગલેણાદીસુ નિસીદિત્વા તમેવ વચનં અનુસિક્ખન્તા તદનુરૂપં કમ્મવાચં ભણન્તા ‘‘અહં કમ્મવાચાકુસલો’’તિ વત્વા બાલજને સઞ્ઞાપેત્વા તેસં તેસં ઉપસમ્પદાપેક્ખાનં કમ્મવાચં ભણન્તિ, ઇમે ભિક્ખૂ ભગવતો આણં અતિક્કામેન્તિ, સાસનં ઓસક્કાપેન્તીતિ દટ્ઠબ્બા.

અથાપરેપિ ભિક્ખૂ ગામકાવાસાદીસુ વસન્તા પણ્ડિતાનં સન્તિકે અપયિરુપાસમાના વત્થુસમ્પત્તિમ્પિ વત્થુવિપત્તિમ્પિ ઞત્તિઅનુસ્સાવનસીમપરિસસમ્પત્તિમ્પિ વિપત્તિમ્પિ તથતો અજાનન્તા બહવો સિસ્સે ઠપેત્વા પબ્બજ્જઞ્ચ ઉપસમ્પદઞ્ચ કરોન્તા પરિસં વડ્ઢાપેન્તિ, તેપિ ભગવતો સાસનં ઓસક્કાપેન્તિ, તસ્મા ભગવતો આણં કરોન્તેહિ લજ્જીપેસલેહિ બહુસ્સુતેહિ સિક્ખાકામેહિ સપ્પુરિસભિક્ખૂહિ એવરૂપાનં ભિક્ખૂનં સહાયકેહિ ઉપત્થમ્ભકેહિ એકસમ્ભોગસંવાસકરેહિ ન ભવિતબ્બં. ઇદાનિ ભિક્ખૂ –

> ‘‘ચ-કારન્તં સ-કારન્તં, ત-કારન્તસમં વદે;
> ઞ-કારન્તં લ-કારન્તં, ન-કારન્તસમં વદે’’તિ. –

ઇમં સિલોકં ઉપનિસ્સાય સરણગમનેપિ ‘‘બુદ્ધં સરણં ગચ્છામી’’તિ પાઠં ‘‘બુદ્ધં સરણં ગચ્છામી’’તિ પઠન્તિ. કમ્મવાચાયમ્પિ ‘‘પઠમં ઉપજ્ઝં ગાહાપેતબ્બો’’તિઆદિપાઠં ‘‘પઠમં ઉપજ્ઝં ગાહાપેતબ્બો’’તિઆદિના પઠન્તિ. એત્થ યુત્તિતોપિ આગમતોપિ કારણં ચિન્તેતબ્બં.

તત્રાયં યુત્તિચિન્તા – ‘‘ચ-કારન્તં સ-કારન્તં, ત-કારન્તસમં વદે’’તિ એત્થ ચ-કારો તાલુજો, ત-કારો દન્તજો, એવમેતે અક્ખરા ઠાનતોપિ અસમાના. ચ-કારો જિવ્હામજ્ઝકરણો, ત-કારો જિવ્હગ્ગકરણો, એવં કરણતોપિ અસમાના. ચ-કારો દુતિયવગ્ગપરિયાપન્નો, ત-કારો ચતુત્થવગ્ગપરિયાપન્નો, એવં વગ્ગતોપિ અસમાના. સંયોગક્ખરવસેન ન પુબ્બક્ખરા સુતિં લભન્તા સરવિસેસં પાપુણન્તિ, તેનેવ ચ-કારેન સદ્દસત્થકારાચરિયા ‘‘સંયોગે પરે રસ્સત્ત’’ન્તિ ચ ‘‘સંયોગપુબ્બા એ-કારો-કારા રસ્સાઇવ વત્તબ્બા’’તિ ચ વદન્તિ. એવં સન્તે કથં અસમાનટ્ઠાનિકેન અસમાનકરણેન અસમાનવગ્ગેન સંયોગક્ખરેન લદ્ધસુતિકા અક્ખરા તતો

અઞ્ઞેન અસમાનટ્ઠાનિકેન અસમાનકરણેન અસમાનવગ્ગેન સંયોગક્ખરેન લદ્ધસમાનસુતિકા ભવેય્યું. ન કેવલઞ્ચ એતે અક્ખરા અસમાનટ્ઠાનિકા અસમાનકરણા અસમાનવગ્ગાવ હોન્તિ, અથ ખો અનાસન્નટ્ઠાનિકા અનાસન્નકરણા અનાસન્નવગ્ગા ચ હોન્તિ. યથા ચ વીણં વાદેન્તાનં દૂરે તન્તિસ્સરેન તતો દૂરે તન્તિસ્સરો અસમાનો હોતિ, એવં દૂરટ્ઠાનિકેન અક્ખરેન દૂરકરણેન તતો દૂરટ્ઠાનિકો દૂરકરણો સમાનસુતિકો કથં ભવેય્ય, વગ્ગક્ખરાનઞ્ચ અઞ્ઞમઞ્ઞં અસઙ્કરવસેન અસમાનસુતિવસેન પવત્તનતો ''વગ્ગન્તં વા વગ્ગે''તિ સુત્તે નિગ્ગહિતસ્સ વગ્ગન્તકરણે સતિ અઞ્ઞવગ્ગસ્મિં પરે અઞ્ઞવગ્ગન્તં ન પાપુણાતિ, ''વગ્ગે ઘોસાઘોસાનં તતિયપઠમા''તિ સુત્તેન ચ અસદિસદ્વેભાવકરણે અઞ્ઞવગ્ગે અઞ્ઞવગ્ગદ્વેભાવો ન હોતિ.

યદિ ચ ચ-કારન્તક્ખરો ત-કારન્તક્ખરેન સમાનસુતિકો સિયા, એવં સતિ કિં ચ-કારન્તક્ખરલેખનેન સબ્બત્થ ત-કારન્તમેવ લિખેય્ય, તથા પન અલિખિત્વા પયોગાનુરૂપં પઠમક્ખરસ્સ સદિસદ્વેભાવટ્ઠાને ''કચ્ચો કચ્ચાયનો''તિ, અસદિસદ્વેભાવટ્ઠાને ''વચ્છો વચ્છાયનો''તિ તતિયક્ખરસ્સ સદિસદ્વેભાવટ્ઠાને ''મજ્જં સમ્મજ્જ''ન્તિ, અસદિસદ્વેભાવટ્ઠાને ''ઉપજ્ઝા ઉપજ્ઝાયો''તિ સમાનટ્ઠાનસમાનકરણસમાનવગ્ગક્ખરાનમેવ દ્વેભાવો લિખીયતિ, નો ઇતરેસં, તસ્મા પયોગાનુરૂપં ચ-કારન્ત જ-કારન્તટ્ઠાનેસુ સકવગ્ગસુતિવસેનેવ વત્તબ્બં, ન અઞ્ઞવગ્ગસુતિવસેન. સ-કારન્તે પન સ-કારસ્સ ત-કારેન સમાનટ્ઠાનિકત્તા સમાનકરણત્તા ચ વગ્ગઅવગ્ગવસેન ભિન્નેપિ અવગ્ગક્ખરાનં વગ્ગક્ખરેહિ સાધારણત્તા ચ અવગ્ગક્ખરાનં વગ્ગક્ખરાનં વિય વિસું સુતિયા અભાવતો ચ સ-કારન્તસ્સ ત-કારન્તભણનં યુત્તં સિયા. સ-કારોપિ હિ દન્તજો, ત-કારોપિ, સ-કારોપિ જિવ્હગ્ગકરણો, ત-કારોપિ , તસ્મા સમાનટ્ઠાનિકાનં સમાનકરણાનં અક્ખરાનં સમાનસુતિભાવો યુત્તો. ઞ-કારન્ત લ-કારન્તાનં ન-કારન્તભણનેપિ ઇમિના નયેન ઞ-કારન્ત ન-કારન્તાનં અસમાનસુતિભાવો લ-કારન્ત ન-કારન્તાનં સમાનસુતિભાવો દટ્ઠબ્બોતિ. અયમેત્થ યુત્તિચિન્તા.

આગમચિન્તા પન એવં કાતબ્બા –

''ચ-કારન્તં સ-કારન્તં, ત-કારન્તસમં વદે;
ઞ-કારન્તં લ-કારન્તં, ન-કારન્તસમં વદે''તિ. –

અયં સિલોકો કુતો પભવો, કત્થ આગતો, કેન કારિતોતિ? તત્થ **કુતો પભવો**તિ ભગવન્તસ્મા વા ધમ્મસઙ્ગાહકત્થેરેહિ વા અટ્ઠકથાચરિયેહિ વા પભવો. **કત્થ આગતો**તિ વિનયે વા સુત્તન્તે વા અભિધમ્મે વા પાળિયં વા અટ્ઠકથાય વા ટીકાદીસુ વા આગતો. **કેન કારિતો**તિ નેત્તિનિરુત્તિપેટકોપદેસકચ્ચાયનપ્પકરણકારકેન આયસ્મતા મહાકચ્ચાયનત્થેરેન વા મુખમત્તદીપનિકારકેન વજિરબુદ્ધાચરિયેન વા પદરૂપસિદ્ધિકારકેન બુદ્ધપિયાચરિયેન વા સદ્દનીતિપ્પકરણકારકેન અગ્ગવંસાચરિયેન વા તદઞ્ઞસત્થકારકેહિ મહાથેરેહિ વા કારિતોતિ એવં આગમચિન્તાયં સતિ અયં સિલોકો ભગવન્તસ્મા પભવો ધમ્મસઙ્ગાહકત્થેરેહિ વા અટ્ઠકથાચરિયેહિ વાતિ ન પઞ્ઞાયતિ. ''વિનયે વા સુત્તન્તે વા અભિધમ્મે વા પાળિયં વા અટ્ઠકથાય વા ટીકાસુ વા આગતો''તિ હિ ન સક્કા વત્તું. કચ્ચાયનાચરિયાદીહિ સદ્દસત્થકારકેહિ આચરિયેહિ કતોતિપિ ન દિસ્સતિ. એવં સન્તે અપ્પાટિહીરકતં ઇદં વચનં આપજ્જતિ.

એવં પન મયં ચિન્તયિમ્હા – રામઞ્ઞદેસે કિર સકભાસાયં ચ-કારન્ત ઞ-કારન્તા ન સન્તિ , તેનેવ રામઞ્ઞદેસિયા ભિક્ખૂ ''સચ્ચ''ઇતિ ઇમં પાઠં વદન્તા ''સત્ય''ઇતિ વદન્તિ, ''પઞ્ઞ''ઇતિ પાઠં વદન્તા

‘‘પન્ચઙ્ગ’’ઇતિ વદન્તિ, તસ્મા અત્તનો વિસયે અવિજ્જમાનં ચ-કારન્ત ઞ-કારન્તં યથાપાઠં વત્તુમસક્કોન્તેહિ તેહિ ભિક્ખૂહિ સકભાસાનુરૂપતો અયં સિલોકો કારિતો ભવિસ્સતીતિ. એવં સન્તેપિ મરમ્મભાસાય ચ-કારન્ત ઞ-કારન્તપદાનં સુતિવિસેસવસેન વિસું પઞ્ઞાયનતો મરમ્મદેસિયા ભિક્ખૂ તં સિલોકં અનુવત્તિત્વા ‘‘બુદ્ધં સરણં ગચ્છામી’’તિ વા ‘‘પઠમં ઉપત્ઝં ગાહાપેતબ્બો’’તિ વા ‘‘હેતુપચ્ચયો આરમ્મણપચ્ચયો’’તિ વા વત્તું ન અરહન્તિ. રામઞ્ઞદેસિયાપિ સકભાસાય વિસું અવિજ્જમાનમ્પિ ચ-કારન્ત ઞ-કારન્તપદં સકભાસાકથનકાલેયેવ ભાસાનુરૂપં ત-કારન્ત ન-કારન્તભાવેન કથેતબ્બં, માગધભાસાકથનકાલે પન માગધભાસાય ચ-કારન્ત ઞ-કારન્તપદાનં વિસું પયોગદસ્સનતો માગધભાસાનુરૂપં ચ-કારન્ત ઞ-કારન્તપદાનં વિસું સુતિવસેન યથાપાઠમેવ કથેતબ્બાનીતિ નો મતિ. અયમેત્થ આગમચિન્તા.

જિનસાસનમારબ્ભ, કથાયં કથિતા મયા;
યુત્તાયુત્તં ચિન્તયન્તુ, પણ્ડિતા જિનસાવકા.

યુત્તાયુત્તં ચિન્તયિત્વા, યુત્તઞ્ચે ધારયન્તુ તં;
અયુત્તઞ્ચે પજહન્તુ, માનદોસવિવજ્જિતાતિ.

૨૫૪. એવં ચતુન્નં કમ્માનં સમ્પત્તિવિપત્તિં દસ્સેત્વા ઇદાનિ તેસં કમ્માનં ઠાનપ્પભેદં દસ્સેન્તો ‘‘**અપલોકનકમ્મં કતમાનિ પઞ્ચ ઠાનાનિ ગચ્છતી**’’તિઆદિમાહ. તત્થ વિનિચ્છયો અટ્ઠકથાયં વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બો. અનુત્તાનપદત્થમેવ દસ્સયિસ્સામ. ‘‘**એતરહિ સચેપિ સામણેરો**’’તિઆદીસુ બુદ્ધાદીનં અવણ્ણભાસનમ્પિ અકપ્પિયાદિં કપ્પિયાદિભાવેન દીપનમ્પિ દિટ્ઠિવિપત્તિયંયેવ પવિસતિ, તેનેવ વક્ખતિ ‘‘તં લદ્ધિં વિસ્સજ્જાપેતબ્બો’’તિ. ભિક્ખૂનમ્પિ એસેવ નયો. **મિચ્છાદિટ્ઠિકો**તિ બુદ્ધવચનાધિપ્પાયં વિપરીતતો ગણ્હન્તો, સો એવ ‘‘**અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા સમન્નાગતો**’’તિ વુત્તો. કેચિ પન ‘‘સસ્સતુચ્છેદાનં અઞ્ઞતરદિટ્ઠિયા સમન્નાગતો’’તિ વદન્તિ, તં ન યુત્તં. સસ્સતુચ્છેદગાહસ્સ સામણેરાનં લિઙ્ગનાસનાય કારણત્તેન હેટ્ઠા અટ્ઠકથાયમેવ વુત્તત્તા ઇધ ચ દણ્ડકમ્મનાસનાય એવ અધિપ્પેતત્તા. **કાયસમ્ભોગસામગ્ગી**તિ સહસેય્યપટિગ્ગહણાદિ. **સોરતો**તિ સુભે રતો, સુટ્ઠુ ઓરતોતિ વા **સોરતો**. **નિવાતવુત્તી**તિ નીચવુત્તિ.

તસ્સાપિ દાતબ્બોતિ વિજ્જમાનં મુખરાદિભાવં નિસ્સાય અપ્પટિપુચ્છિત્વાપિ પટિઞ્ઞં અગ્ગહેત્વાપિ આપત્તિં અનારોપેત્વાપિ દેસિતાયપિ આપત્તિયા ખુંસનાદિતો અનોરમન્તસ્સ દાતબ્બોવ. ઓરમન્તસ્સ પન ખમાપેન્તસ્સ ન દાતબ્બો. **બ્રહ્મદણ્ડસ્સ દાન**ન્તિ ખરદણ્ડસ્સ ઉક્કટ્ઠદણ્ડસ્સ દાનં. તજ્જનીયાદિકમ્મે હિ કતે ઓવાદાનુસાસનિપ્પદાનપટિક્ખેપો નત્થિ, દિન્નબ્રહ્મદણ્ડે પન તસ્મિં સદ્ધિં તજ્જનીયકમ્માદિકતેહિ પટિક્ખિત્તમ્પિ કાતું ન વટ્ટતિ ‘‘નેવ વત્તબ્બો’’તિઆદિના આલાપસલ્લાપમત્તસ્સપિ ન-કારેન પટિક્ખિતત્તા. તઞ્હિ દિસ્વા ભિક્ખૂ ગીવં પરિવત્તેત્વા ઓલોકનમત્તમ્પિ ન કરોન્તિ, એવં વિવજ્જેતબ્બં નિમ્મદનકરણત્થમેવ તસ્સ દણ્ડસ્સ અનુઞ્ઞાતત્તા. તેનેવ છન્નત્થેરોપિ ઉક્ખેપનીયાદિકમ્મકતોપિ અભાયિત્વા બ્રહ્મદણ્ડે દિન્ને ‘‘સઙ્ઘેનાહં સબ્બથા વિવજ્જિતો’’તિ મુચ્છિતો પપતિ. યો પન બ્રહ્મદણ્ડકતેન સદ્ધિં ઞત્વા સંસટ્ઠો અવિવજ્જેત્વા વિહરતિ, તસ્સ દુક્કટમેવાતિ ગહેતબ્બં. અઞ્ઞથા બ્રહ્મદણ્ડવિધાનસ્સ નિરત્થકતાપસઙ્ગતો. **તેના**તિ બ્રહ્મદણ્ડકતેન. યથા તજ્જનીયાદિકમ્મકતેહિ, એવમેવ તતો અધિકમ્પિ સઙ્ઘં આરાધેન્તેન સમ્મા વત્તિતબ્બં, તઞ્ચ ‘‘સોરતો નિવાતવુત્તી’’તિઆદિના સરૂપતો દસ્સિતમેવ. તેનાહ ‘‘**સમ્મા વત્તિત્વા ખમાપેન્તસ્સ બ્રહ્મદણ્ડો પટિપ્પસ્સમ્ભેતબ્બો**’’તિ. **પટિસઙ્ખા**તિ પટિસઙ્ખાય, ઞાણેન ઉપપરિક્ખિત્વા.

યં તં ભગવતા અવન્દિયકમ્મં અનુઞ્ઞાતન્તિ સમ્બન્ધો. ''તસ્સ ભિક્ખુનો દણ્ડકમ્મં કાતુ''ન્તિ સામઞ્ઞતો અનુઞ્ઞાતપ્પકારં દસ્સેત્વા પુન વિસેસતો અનુઞ્ઞાતપ્પકારં દસ્સેતું **"અથ ખો"**તિઆદિ પાળિઉદ્ધટાતિ વેદિતબ્બં. **ઇમસ્સ અપલોકનકમ્મસ્સ ઠાનં હોતીતિ** અપલોકનકમ્મસામઞ્ઞસ્સ પવત્તિટ્ઠાનં હોતિ. વિસેસબ્યતિરેકેન અવિજ્જમાનમ્પિ તદઞ્ઞત્થ અપ્પવત્તિં દસ્સેતું વિસેસનિસ્સિતં વિય વોહરીયતિ. **"કમ્મઞ્ઞેવ લક્ખણ"**ન્તિ ઇમિના ઓસારણાદિવસેન ગહિતાવસેસાનં સબ્બેસં અપલોકનકમ્મસામઞ્ઞલક્ખણવસેન ગહિતત્તા ''કમ્મઞ્ઞેવ લક્ખણમસ્સાતિ કમ્મલક્ખણ''ન્તિ નિબ્બચનં દસ્સેતિ, ઇદઞ્ચ વુત્તાવસેસાનં કમ્માનં નિટ્ઠાનટ્ઠાનં સઙ્ખારક્ખન્ધધમ્માયતનાદીનિ વિય વુત્તાવસેસખન્ધાયતનાનન્તિ દટ્ઠબ્બં. તેનેવ વક્ખતિ ''અયં પનેત્થ પાળિમુત્તકોપિ કમ્મલક્ખણવિનિચ્છયો''તિઆદિ. યથા ચેત્થ, એવં ઉપરિ ઞત્તિકમ્માદીસુપિ કમ્મલક્ખણં વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પરિવાર ૩.૪૯૫-૪૯૬) પન ''કમ્મમેવ લક્ખણન્તિ **કમ્મલક્ખણં**. ઓસારણનિસ્સારણભણ્ડુકમ્માદયો વિય કમ્મઞ્ચ હુત્વા અઞ્ઞઞ્ચ નામં ન લભતિ, કમ્મમેવ હુત્વા ઉપલક્ખીયતીતિ કમ્મલક્ખણન્તિ વુચ્ચતી''તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પરિવાર ૪૯૫-૪૯૬) પન ''ઇમસ્સ અપલોકનકમ્મસ્સ ઠાનં હોતીતિ એવમ્પિ અપલોકનકમ્મં પવત્તતીતિ અત્થો. કમ્મઞ્ઞેવ લક્ખણન્તિ **કમ્મલક્ખણં**. ઓસારણનિસ્સારણભણ્ડુકમ્માદયો વિય કમ્મઞ્ચ હુત્વા અઞ્ઞઞ્ચ નામં ન લભતિ, કમ્મમેવ હુત્વા ઉપલક્ખીયતીતિ **કમ્મલક્ખણં** ઉપનિસ્સયો વિય. હેતુપચ્ચયાદિલક્ખણવિમુત્તો હિ સબ્બો પચ્ચયવિસેસો તત્થ સઙ્ગય્હતી''તિ વુત્તં. **તસ્સ કરણ**ન્તિ અવન્દિયકમ્મસ્સ કરણવિધાનં. **ન વન્દિતબ્બો**તિ, ઇમિના વન્દન્તિયા દુક્કટન્તિ દસ્સેતીતિ દટ્ઠબ્બં. સઙ્ઘેન કતં કતિકં ઞત્વા મદ્દનં વિય હિ સઙ્ઘસમ્મુતિં અનાદરેન અતિક્કમન્તસ્સ આપત્તિ એવ હોતિ.

૨૫૫. **ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સપિ પનેતં લબ્ભતિયેવા**તિ અવન્દિયકમ્મસ્સ ઉપલક્ખણમત્તેન ગહિતત્તા ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સપિ કમ્મલક્ખણં લબ્ભતિ એવ. સલાકદાનટ્ઠાનં **સલાકગ્ગં** નામ, યાગુભત્તાનં ભાજનટ્ઠાનાનિ **યાગગ્ગભત્તગ્ગાનિ** નામ. એતેસુપિ હિ ઠાનેસુ સબ્બો સઙ્ઘો ઉપોસથે વિય સન્નિપતિતો, કમ્મઞ્ચ વગ્ગકમ્મં ન હોતિ, ''મયમેતં ન જાનિમ્હા''તિ પચ્છા ખીયન્તાપિ ન હોન્તિ, ખણ્ડસીમાય પન કતે ખીયન્તિ. સઙ્ઘિકપચ્ચયઞ્હિ અચ્છિન્નચીવરાદીનં દાતું અપલોકેન્તેહિ ઉપચારસીમટ્ઠાનં સબ્બેસં અનુમતિં ગહેત્વાવ કાતબ્બં. યો પન વિસભાગપુગ્ગલો ધમ્મિકં અપલોકનં પટિબાહતિ, તં ઉપાયેન બહિઉપચારસીમગતં વા કત્વા ખણ્ડસીમં વા પવિસિત્વા કાતું વટ્ટતિ. યં સન્ધાય ''અપલોકનકમ્મં કરોતી''તિ સામઞ્ઞતો દસ્સેતિ, તં અપલોકનકમ્મં સરૂપતો દસ્સેતું આહ **"અચ્છિન્નચીવરં"**ઇચ્ચાદિ. યદિ અપલોકેત્વાવ ચીવરં દાતબ્બં, કિં પન અપ્પમત્તકવિસ્સજ્જકસમ્મુતિયાતિ આહ **"અપ્પમત્તકવિસ્સજ્જકેન પના"**તિઆદિ. **નાળિ વા ઉપડ્ઢનાળિ વા**તિ દિવસે દિવસે અપલોકેત્વા દાતબ્બસ્સ પમાણદસ્સનં. તેન યાપનમત્તમેવ અપલોકેતબ્બં, ન અધિકન્તિ દસ્સેતિ. **એકદિવસંયેવ વા**તિઆદિ દસવીસતિદિવસાનં એકસ્મિં દિવસેયેવ દાતબ્બપરિચ્છેદદસ્સનં. તેન ''યાવજીવ''ન્તિ વા ''યાવરોગા વુટ્ઠહતી''તિ વા એવં અપલોકેતું ન વટ્ટતીતિ દસ્સેતિ. **ઇણપલિબોધ**ન્તિ ઇણવત્થું દાતું વટ્ટતીતિ સમ્બન્ધો. તઞ્ચ ઇણાયિકેહિ પલિબુદ્ધસ્સ લજ્જીપેસલસ્સ સાસનુપકારકસ્સ પમાણયુત્તમેવ કપ્પિયભણ્ડં નિયમેત્વા ભિક્ખૂહિ અપલોકેત્વા દાતબ્બં, ન પન સહસ્સં વા સતસહસ્સં વા મહાઇણં. તાદિસઞ્હિ ભિક્ખાચરિયવત્તેન સબ્બેહિ ભિક્ખૂહિ તાદિસસ્સ ભિક્ખુનો પરિયેસિત્વા દાતબ્બં.

"છત્તં વા વેદિકં વાતિ એત્થ **વેદિકા**તિ ચેતિયસ્સ ઉપરિ ચતુરસ્સચયો વુચ્ચતિ. **છત્ત**ન્તિ તતો ઉદ્ધં વલયાનિ દસ્સેત્વા કતો અગ્ગચયો વુચ્ચતી''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પરિવાર ૩.૪૯૫-૪૯૬) વુત્તં. **ચેતિયસ્સ ઉપનિક્ખેપતો**તિ ચેતિયસ્સ પટિજગ્ગનત્થાય વડ્ઢિયા પયોજેત્વા કપ્પિયકારકેહિ ઠપિતવત્થુતો. **સઙ્ઘિકેનપી**તિ ન

કેવલઞ્ચ તત્રુપ્પાદતો પચ્ચયદાયકેહિ ચતુપચ્ચયત્થાય સઙ્ઘસ્સ દિન્નવત્થુનાપીતિ અત્થો. **સઙ્ઘભત્તં કાતું ન વટ્ટતી**તિ મહાદાનં દદન્તેહિપિ કરિયમાનં સઙ્ઘભત્તં વિય કારેતું ન વટ્ટતીતિ અધિપ્પાયો. ‘‘**યથાસુખં પરિભુઞ્જિતું રુચ્ચતી**’’તિ વુત્તત્તા અત્તનો અત્તનો પરિભોગપહોનકં અપ્પં વા બહું વા ગહેતબ્બં, અધિકં પન ગહેતું ન લભતિ.

ઉપોસથદિવસેતિ નિદસ્સનમત્તં, યસ્મિં કિસ્મિઞ્ચિ દિવસેપિ કતં સુકતમેવ હોતિ. કરોન્તેન ‘‘યં ઇમસ્મિં વિહારે અન્તોસીમાય સઙ્ઘસન્તકં…પે॰… યથાસુખં પરિભુઞ્જિતું મય્હં રુચ્ચતી’’તિ એવં કતિકા કાતબ્બા. તથા દ્વીહિ તીહિપિ ‘‘આયસ્મન્તાનં રુચ્ચતી’’તિ વચનમેવ હેત્થ વિસેસો. **તેસમ્પી**તિ રુક્ખાનં. **સા એવ કતિકા**તિ વિસું કતિકા ન કાતબ્બાતિ અત્થો.

તેસન્તિ રુક્ખાનં, સઙ્ઘો સામીતિ સમ્બન્ધો. **પુરિમવિહારે**તિ પુરિમે યથાસુખં પરિભોગત્થાય કતકતિકે વિહારે. **પરિવેણાનિ કત્વા જગ્ગન્તી**તિ યત્થ અરક્ખિયમાને ફલાફલાનિ રુક્ખા ચ વિનસ્સન્તિ, તાદિસં ઠાનં સન્ધાય વુત્તં, તત્થ સઙ્ઘસ્સ કતિકા ન પવત્તતીતિ અધિપ્પાયો. યેહિ પન રુક્ખબીજાનિ રોપેત્વા આદિતો પટ્ઠાય પટિજગ્ગિતા, તેપિ દસમભાગં દત્વા રોપકેહેવ પરિભુઞ્જિતબ્બાનિ. **તેહી**તિ જગ્ગિતેહિ.

તત્થાતિ તસ્મિં વિહારે. **મૂલે**તિઆદિકાલે, પુબ્બેતિ અત્થો. **દીઘા કતિકા**તિ અપરિચ્છિન્નકાલા યથાસુખં પરિભોગત્થાય કતિકા. **નિક્કુક્કુચ્ચેના**તિ ‘‘અભાજિતમિદ’’ન્તિ કુક્કુચ્ચં અકત્વાતિ અત્થો. **ખીયનમત્તમેવ ત**ન્તિ તેન ખીયનેન બહું ખાદન્તાનં દોસો નત્થિ અત્તનો પરિભોગપ્પમાણસ્સેવ ગહિતત્તા, ખીયન્તેપિ અત્તનો પહોનકં ગહેત્વા ખાદિતબ્બન્તિ અધિપ્પાયો.

ગણ્હથાતિ ન વત્તબ્બાતિ તથા વુત્તે તેનેવ ભિક્ખુના દિન્નં વિય મઞ્ઞેય્યું. તં નિસ્સાય મિચ્છાજીવસમ્ભવો હોતીતિ વુત્તં. તેનાહ ‘‘**અનુવિચરિત્વા**’’તિઆદિ. **ઉપડ્ઢભાગો**તિ એકસ્સ ભિક્ખુનો પટિવીસતો ઉપડ્ઢભાગો, દેન્તેન ચ ‘‘એત્તકં દાતું સઙ્ઘો અનુઞ્ઞાસી’’તિ એવં અત્તાનં પરિમોચેત્વા યથા તે સઙ્ઘે એવ પસીદન્તિ, એવં વત્વા દાતબ્બં. **અપચ્ચાસીસન્તેના**તિ ગિલાનગમિકિસ્સરાદીનં અનુઞ્ઞાતપુગ્ગલાનમ્પિ અત્તનો સન્તકં દેન્તેન અપચ્ચાસીસન્તેનેવ દાતબ્બં. અનનુઞ્ઞાતપુગ્ગલાનં પન અપચ્ચાસીસન્તેનપિ દાતું ન વટ્ટતીતિ. સઙ્ઘિકમેવ યથાકતિકાય દાપેતબ્બં. અત્તનો સન્તકમ્પિ પચ્ચયદાયકાદયો સયમેવ વિસ્સાસેન ગણ્હન્તિ, ન વારેતબ્બા, ‘‘લદ્ધકપ્પિય’’ન્તિ તુણ્હી ભવિતબ્બં. **પુબ્બે વુત્તમેવા**તિ ‘‘કુદ્ધો હિ સો રુક્ખેપિ છિન્દેય્યા’’તિઆદિના તુણ્હીભાવે કારણં પુબ્બે વુત્તમેવ, તેહિ કતઅનત્થાભાવેપિ કારુઞ્ઞેન તુણ્હી ભવિતું વટ્ટતિ, ‘‘ગણ્હથા’’તિઆદિ પન વત્તું ન વટ્ટતિ.

ગરુભણ્ડત્તા…પે॰… ન દાતબ્બન્તિ જીવરુક્ખાનં આરામટ્ઠાનિયત્તા દારૂનઞ્ચ ગેહસમ્ભારાનુપગતત્તા ‘‘સબ્બં ત્વમેવ ગણ્હાતિ દાતું ન વટ્ટતી’’તિ વુત્તં. **અકતાવાસં વા કત્વા**તિ પુબ્બે અવિજ્જમાનં સેનાસનં કત્વા. **જગ્ગિતકાલે**તિ ફલવારે સમ્પત્તે. **જગ્ગનકાલે**તિ જગ્ગિતું આરદ્ધકાલે.

૨૫૬. ઞત્તિકમ્મટ્ઠાનભેદેતિ ઞત્તિકમ્મસ્સ ઠાનભેદે.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

કમ્માકમ્મવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

તેત્તિંસતિમો પરિચ્છેદો.

૩૪. પકિણ્ણકવિનિચ્છયકથા

એવં કમ્માકમ્મવિનિચ્છયકથં કથેત્વા ઇદાનિ પકિણ્ણકવિનિચ્છયકથં કથેતું “**ઇદાનિ પકિણ્ણકકથા વેદિતબ્બા**”તિઆદિમાહ. તત્થ પકારેન કિણ્ણાતિ પકિણ્ણા, દિવાસેય્યાતિ કથા વિય વિસું વિસું અપ્પવત્તિત્વા એકસ્મિંયેવ પરિચ્છેદે કરણવસેન પવત્તા ગણભોજનકથાદયો. **પકિણ્ણકા** સકત્થે ક-પચ્ચયવસેન.

તત્રાયં પકિણ્ણકમાતિકા –

ગણભોજનકથા ચ, પરમ્પરા ચ ભોજના;
અનાપુચ્છા પંસુકૂલં, તતો અચ્છિન્નચીવરં.

પટિભાનચિત્તં વિપ્પ-કતભોજનમેવ ચ;
ઉદ્દિસન્તુદ્દિસાપેન્તા, તિવસ્સન્તરિકા તથા.

દીઘાસનં ગિલાનુપ-ટ્ઠાનં મરણવણ્ણકં;
અત્તપાતનમપ્પચ્ચ-વેક્ખિત્વા નિસિન્નં તથા.

દવાય સિલાવિજ્ઝનં, દાયાળિમ્પનકં તથા;
મિચ્છાદિટ્ઠિકુલાભતં, ગોપકદાનમેવ ચ.

ધમ્મિકાયાચના ચેવ, ઉચ્ચારાદીન છડ્ડનં;
ન્હાને રુક્ખઘંસનાનિ, વલિકાદીન ધારણં.

દીઘકેસા આદાસાદિ, નચ્ચાદ્યઙ્ગચ્છેદાદિ ચ;
પત્તો સબ્બપંસુકૂલં, પરિસ્સવન નગ્ગિયં.

ગન્ધપુપ્ફં આસિત્તકં, મળોરિકેકભાજનં;
ચેલપતિ પાદઘંસી, બીજની છત્તમેવ ચ.

નખાલોમા કાયબન્ધા, નિવાસનપારુપના;
કાજ દન્તકટ્ઠઞ્ચેવ, રુક્ખારોહનકમ્પિ ચ.

છન્દારોપા લોકાયતા, ખિપિતં લસુણં તથા;
ન અક્કમિતબ્બાદીનિ, અવન્દિયા ચ વન્દિયા.

વન્દનાકારકથા ચ, આસન્દાદિકથાપિ ચ;
ઉચ્ચાસનમહાસનં, પાસાદપરિભોગકં.

ઉપાહનં યાનઞ્ચેવ, ચીવરં છિન્નચીવરં;

અકપ્પિયચીવરઞ્ચ, ચીવરસ્સ વિચારણા.

દણ્ડકથિનકઞ્ચેવ, ગહપતિચીવરં તથા;
છચીવરં રજનાદિ, અતિરેકઞ્ચ ચીવરં.

અટ્ઠવરં નિસીદનં, અધમ્મકમ્મમેવ ચ;
ઓકાસો સદ્ધાદેય્યો ચ, સન્તરુત્તરકોપિ ચ.

ચીવરનિક્ખેપો ચેવ, સત્થવત્થિકમ્મં તથા;
નહાપિતો દસભાગો, પાથેય્યં પદેસોપિ ચ.

સંસટ્ઠં પઞ્ચભેસજ્જં, દુતિયં વસા મૂલકં;
પિટ્ઠં કસાવ પણ્ણઞ્ચ, ફલઞ્ચ જતુ લોણકં.

ચુણ્ણં અમનુસ્સાબાધં, અઞ્જનં નત્થુમેવ ચ;
ધૂમનેત્તં તેલપાકં, સેદં લોહિતમોચનં.

પાદબ્ભઞ્જં ગણ્ડાબાધો, વિસઞ્ચ ઘરદિન્નકો;
દુટ્ઠગહણિકો પણ્ડુ-રોગો છવિદોસોપિ ચ.

અભિસન્નદોસકાયો, લોણસુવીરકો તથા;
અન્તોવુત્થાદિકથા ચ, ઉગ્ગહિતપટિગ્ગહો.

તતો નિહતકથા ચ, પુરેભત્તપટિગ્ગહો;
વનટ્ઠં પોક્ખરટ્ઠઞ્ચ, તથા અકતકપ્પતં.

યાગુકથા ગુળકથા, મહાપદેસમેવ ચ;
આનિસંસકથા ચેતિ, પકિણ્ણકમ્હિ આગતા.

ગણભોજનકથા

૧. તત્થ ગણિતબ્બો સઙ્ખ્યાતબ્બોતિ ગણો, યો કોચિ સમૂહો, ઇધ પન ચતુવગ્ગાદિગણો અધિપ્પેતો. ભુઞ્જતે ભોજનં, બ્યવહરણભાવસઙ્ખાતા ભોજનકિરિયા, ગણસ્સ ભોજનં ગણભોજનં, તસ્મિં. **ગણભોજને પાચિત્તિયં હોતી**તિ એત્થ જનકહેતુમ્હિ ભુમ્મવચનં. **અઞ્ઞત્ર સમયા**તિ ગિલાનાદિસત્તવિધં સમયં ઠપેત્વા. ઇમસ્સ સિક્ખાપદસ્સ વિઞ્ઞત્તિં કત્વા ભુઞ્જનવત્થુસ્મિં પઞ્ઞત્તત્તા વિઞ્ઞત્તિતો ગણભોજનં વત્થુવસેનેવ પાકટન્તિ તં અવત્વા ''ગણભોજનં નામ યત્થ...પે॰... નિમન્તિતા ભુઞ્જન્તી''તિ નિમન્તનવસેનેવસ્સ પદભાજને ગણભોજનં વુત્તં. કિઞ્ચિ પન સિક્ખાપદં વત્થુઅનુરૂપમ્પિ સિયાતિ ''પદભાજને વુત્તનયેનેવ ગણભોજનં હોતી''તિ કેસઞ્ચિ આસઙ્કા ભવેય્યાતિ તન્નિવત્તનત્થં ''**ગણભોજનં દ્વીહિ આકારેહિ પસવતી**''તિ વુત્તં. **એકતો ગણ્હન્તી**તિ એત્થ અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ દ્વાદસહત્થં અમુઞ્ચિત્વા ઠિતા એકતો ગણ્હન્તિ નામાતિ ગહેતબ્બં. ''અમ્હાકં ચતુન્નમ્પિ ભત્તં દેહી'તિ વા વિઞ્ઞાપેય્યુ''ન્તિ

વચનતો, હેટ્ઠા ‘‘ત્વં એકસ્સ ભિક્ખુનો ભત્તં દેહિ, ત્વં દ્વિન્નન્તિ એવં વિઞ્ઞાપેત્વા’’તિ વચનતો ચ અત્તનો અત્થાય અઞ્ઞેન વિઞ્ઞત્તમ્પિ સાદિયન્તસ્સ ગણભોજનં હોતિયેવાતિ દટ્ઠબ્બં. **એવં વિઞ્ઞત્તિતો પસવતી**તિ એત્થ વિઞ્ઞત્તિયા સતિ ગણન્તસ્સ એકતો હુત્વા ગહણે ઇમિના સિક્ખાપદેન આપત્તિ, વિસું ગહણે પણીતભોજનસૂપોદનવિઞ્ઞત્તીહિ આપત્તિ વેદિતબ્બા.

પઞ્ચન્નં ભોજનાનં નામં ગહેત્વાતિ એત્થ ‘‘ભોજનં ગણ્હથાતિ વુત્તેપિ ગણભોજનં હોતિયેવા’’તિ વદન્તિ. ‘‘હેટ્ઠા અદ્ધાનગમનવત્થુસ્મિં, નાવાભિરુહનવત્થુસ્મિઞ્ચ ‘ઇધેવ, ભન્તે, ભુઞ્જથા’તિ વુત્તે યસ્મા કુક્કુચ્ચાયન્તા ન પટિગ્ગણ્હિંસુ, તસ્મા ‘ભુઞ્જથા’તિ વુત્તેપિ ગણભોજનં હોતિયેવા’’તિ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. ‘‘પઞ્ચન્નં ભોજનાનં નામં ગહેત્વા નિમન્તેતી’’તિ વુત્તત્તા પન ‘‘ઓદનં ભુઞ્જથા’’તિ વા ‘‘ભત્તં ભુઞ્જથા’’તિ વા ભોજનનામં ગહેત્વાવ વુત્તે ગણભોજનં હોતિ, ન અઞ્ઞથા. ‘‘ઇધેવ, ભન્તે, ભુઞ્જથા’’તિ એત્થાપિ ‘‘ઓદન’’ન્તિ વા ‘‘ભત્ત’’ન્તિ વા વત્વાવ તે એવં નિમન્તેસુન્તિ ગહેતબ્બં. ગણવસેન વા નિમન્તિતત્તા તે ભિક્ખૂ અપકતઞ્ઞુતાય કુક્કુચ્ચાયન્તા ન પટિગ્ગણ્હિંસૂતિ અયં અમ્હાકં ખન્તિ, વીમંસિત્વા યુત્તતરં ગહેતબ્બં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૨૧૭-૨૧૮) પન ‘‘**યેન કેનચિ વેવચનેના**તિ વુત્તત્તા ‘ભોજનં ગણ્હથા’તિઆદિસામઞ્ઞનામેનપિ ગણભોજનં હોતિ. યં પન પાળિયં અદ્ધાનગમનાદિવત્થૂસુ ‘ઇધેવ ભુઞ્જથા’તિ વુત્તવચનસ્સ કુક્કુચ્ચાયનં, તમ્પિ ઓદનાદિનામં ગહેત્વા વુત્તત્તા એવ કતન્તિ વેદિતબ્બ’’ન્તિ વુત્તં.

કુરુન્દીવચને **વિચારેતી**તિ પઞ્ચખણ્ડાદિવસેન સંવિદહતિ. **ઘટ્ટેતી**તિ અનુવાતં છિન્દિત્વા હત્થેન, દણ્ડકેન વા ઘટ્ટેતિ. **સુત્તં કરોતી**તિ સુત્તં વટ્ટેતિ. **વલેતી**તિ દણ્ડકે વા હત્થે વા આવટ્ટેતિ. ‘‘અભિનવસ્સેવ ચીવરસ્સ કરણં ઇધ **ચીવરકમ્મં** નામ, પુરાણચીવરે સૂચિકમ્મં ચીવરકમ્મં નામ ન હોતી’’તિ વદન્તિ. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૨૧૭-૨૧૮) પન ‘‘**આગન્તુકપટ્ટ**ન્તિ અચ્છિન્દિત્વા અન્વાધિં આરોપેત્વા કરણચીવરં સન્ધાય વુત્તં. **ઠપેતી**તિ એકં અન્તં ચીવરે બન્ધનવસેન ઠપેતિ. **પચ્ચાગતં સિબ્બતી**તિ તસ્સેવ દુતિયઅન્તં પરિવત્તિત્વા આહતં સિબ્બતિ. **આગન્તુકપટ્ટં બન્ધતી**તિ ચીવરેન લગ્ગં કરોન્તો પુનપ્પુનં તત્થ તત્થ સુત્તેન બન્ધતિ. **ઘટ્ટેતી**તિ પમાણેન ગહેત્વા દણ્ડાદીહિ ઘટ્ટેતિ. **સુત્તં કરોતી**તિ સુત્તં તિગુણાદિભાવેન વટ્ટેતિ. **વલેતી**તિ અનેકગુણસુત્તં હત્થેન વા ચક્કદણ્ડેન વા વટ્ટેતિ એકત્તં કરોતિ. **પરિવત્તનં કરોતી**તિ પરિવત્તનદણ્ડયન્તકં કરોતિ. યસ્મિં સુત્તગુળં પવેસેત્વા વેળુનાળિકાદીસુ ઠપેત્વા પરિબ્ભમાપેત્વા સુત્તકોટિતો પટ્ઠાય આકડ્ઢન્તી’’તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨૦૯-૨૧૮) ન ‘‘આગન્તુકપટ્ટં મોઘસુત્તેન સિબ્બિત્વા ઠપેન્તિ. તત્થ અનુવાતે યથા એકતલં હોતિ, તથા હત્થેહિ ઘટ્ટેતિ. **વલેતી**તિ આવટ્ટેતિ. **પરિવત્તન**ન્તિ સુત્તં ગણ્હન્તાનં સુખગ્ગહણત્થં સુત્તપરિવત્તનં કરોતિ, પટ્ટં સિબ્બન્તાનં સુખસિબ્બનત્થં પટ્ટપરિવત્તનઞ્ચ, નવચીવરકારકો ઇધાધિપ્પેતો, ન ઇતરો’’તિ વુત્તં.

અનિમન્તિતચતુત્થન્તિ અનિમન્તિતો ચતુત્થો યસ્સ ભિક્ખુચતુક્કસ્સ, તં અનિમન્તિતચતુત્થં. એવં સેસેસુપિ. તેનાહ ‘‘**પઞ્ચન્નં ચતુક્કાન**’’ન્તિ, ‘‘ચતુત્થે આગતે ન યાપેન્તીતિ વચનતો સચે અઞ્ઞો કોચિ આગચ્છન્તો નત્થિ, ચત્તારોયેવ ચ તત્થ નિસિન્ના યાપેતું ન સક્કોન્તિ, ન વટ્ટતી’’તિ વદન્તિ. ગણભોજનાપત્તિજનકનિમન્તનભાવતો ‘‘**અકપ્પિયનિમન્તન**’’ન્તિ વુત્તં. **સમ્પવેસેત્વા**તિ નિસીદાપેત્વા. **ગણો ભિજ્જતી**તિ ગણો આપત્તિં ન આપજ્જતીતિ અધિપ્પાયો. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૨૨૦) પન ‘‘**સમ્પવેસેત્વા**તિ તેહિ યોજેત્વા. **ગણો ભિજ્જતી**તિ નિમન્તિતસઙ્ઘો ન હોતીતિ અત્થો’’તિ વુત્તં.

‘‘યત્થ ચત્તારો ભિક્ખૂ…પે॰… ભુઞ્જન્તી’’તિ ઇમાય પાળિયા સંસન્દનતો ‘‘**ઇતરેસં પન ગણપૂરકો હોતી**’’તિ વુત્તં. **અવિસેસેના**તિ ‘‘ગિલાનો વા ચીવરકારકો વા’’તિ અવિસેસેત્વા સબ્બસાધારણવચનેન. **તસ્મા**તિ અવિસેસિતત્તા.

અધિવાસેત્વા ગતેસૂતિ એત્થ અકપ્પિયનિમન્તનાધિવાસનક્ખણે પુબ્બપયોગે દુક્કટમ્પિ નત્થિ, વિઞ્ઞત્તિતો પસવને પન વિઞ્ઞત્તિક્ખણે ઇતરસિક્ખાપદેહિ દુક્કટં હોતીતિ ગહેતબ્બં. **ભુત્વા ગતેસૂ**તિ એત્થ આગતેસુપિ ભોજનકિચ્ચે નિટ્ઠિતે ગણ્હિતું વટ્ટતિ. **તાનિ ચ તેહિ એકતો ન ગહિતાની**તિ યેહિ ભોજનેહિ વિસઙ્કેતો નત્થિ, તાનિ ભોજનાનિ તેહિ ભિક્ખૂહિ એકતો ન ગહિતાનિ એકેન પચ્છા ગહિતત્તા. **મહાથેરે**તિ ભિક્ખૂ સન્ધાય વુત્તં. **નિમન્તનં સાદિયથા**તિ નિમન્તનભત્તં પટિગ્ગણ્હથ. **યાની**તિ કુમ્માસાદીનિ તેહિ ભિક્ખૂહિ એકેન પચ્છા ગહિતત્તા એકતો ન ગહિતાનિ. **ભત્તુદ્દેસકેન પણ્ડિતેન ભવિતબ્બં…પે॰… મોચેતબ્બા**તિ એતેન ભત્તુદ્દેસકેન અકપ્પિયનિમન્તને સાદિતે સબ્બેસમ્પિ સાદિતં હોતિ, એકતો ગણ્હન્તાનં ગણભોજનાપત્તિ ચ હોતીતિ દસ્સેતિ. દૂતસ્સ દ્વારે આગન્ત્વા પુન ‘‘ભત્તં ગણ્હથા’’તિ વચનભયેન ‘‘**ગામદ્વારે અટ્ઠત્વા**’’તિ વુત્તં. **તત્થ તત્થ ગન્ત્વા**તિ અન્તરવીથિઆદીસુ તત્થ તત્થ ઠિતાનં સન્તિકં ગન્ત્વા. ભિક્ખૂનં અત્થાય ઘરદ્વારે ઠપેત્વા દીયમાનેપિ એસેવ નયો. **નિવત્તથાતિ વુત્તે પન નિવત્તિતું વટ્ટતી**તિ ‘‘નિવત્તથા’’તિ વિચ્છિન્દિત્વા પચ્છા ‘‘ભત્તં ગણ્હથા’’તિ વુત્તત્તા વટ્ટતિ.

પરમ્પરભોજનકથા

૨. પરમ્પરભોજનકથાયં પન પરસ્સ પરસ્સ ભોજનં **પરમ્પરભોજનં**. કિં તં? પઠમં નિમન્તિતભત્તં ઠપેત્વા અઞ્ઞસ્સ ભોજનકિરિયા. પરમ્પરભોજનં ગણભોજનં વિય વિઞ્ઞત્તિતો ચ નિમન્તનતો ચ ન પસવતીતિ આહ ‘‘**પરમ્પરભોજનં પના**’’તિઆદિ. **પન**-સદ્દો વિસેસત્થજોતકો. વિકપ્પનાવસેનેવ તં ભત્તં અસન્તં નામ હોતીતિ અનુપઞ્ઞત્તિવસેન વિકપ્પનં અટ્ઠપેત્વા યથાપઞ્ઞત્તસિક્ખાપદમેવ ઠપિતં. પરિવારે (પરિ॰ ૮૬) પન વિકપ્પનાયં અનુજાનનમ્પિ અનુપઞ્ઞત્તિસદિસન્તિ કત્વા ‘‘ચતસ્સો અનુપઞ્ઞત્તિયો’’તિ વુત્તં, મહાપચ્ચરિયાદીસુ વુત્તનયં પચ્છા વદન્તો પાળિયા સંસન્દનતો પરમ્મુખાવિકપ્પનમેવ પતિટ્ઠાપેતિ. કેચિ પન ‘‘તદા અત્તનો સન્તિકે ઠપેત્વા ભગવન્તં અઞ્ઞસ્સ અભાવતો થેરો સમ્મુખાવિકપ્પનં નાકાસિ, ભગવતા ચ વિસું સમ્મુખાવિકપ્પના ન વુત્તા, તથાપિ સમ્મુખાવિકપ્પનાપિ વટ્ટતી’’તિ વદન્તિ. તેનેવ માતિકાટ્ઠકથાયમ્પિ (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ પરમ્પરભોજનસિક્ખાપદવણ્ણના) ‘‘યો ભિક્ખુ પઞ્ચસુ સહધમ્મિકેસુ અઞ્ઞતરસ્સ ‘મય્હં ભત્તપચ્ચાસં તુય્હં દમ્મી’તિ વા ‘વિકપ્પેમી’તિ વા એવં સમ્મુખા વા ‘ઇત્થન્નામસ્સ દમ્મી’તિ વા ‘વિકપ્પેમી’તિ વા એવં પરમ્મુખા વા પઠમનિમન્તનં અવિકપ્પેત્વા પચ્છા નિમન્તિતકુલે લદ્ધભિક્ખતો એકસિત્થમ્પિ અજ્ઝોહરતિ, પાચિત્તિય’’ન્તિ વુત્તં.

પઞ્ચહિ ભોજનેહિ નિમન્તિતસ્સ યેન યેન પઠમં નિમન્તિતો, તસ્સ તસ્સ ભોજનતો ઉપ્પટિપાટિયા અવિકપ્પેત્વા વા પરસ્સ પરસ્સ ભોજનં પરમ્પરભોજનન્તિ આહ ‘‘**સચે પન મૂલનિમન્તનં હેટ્ઠા હોતિ, પચ્છિમં પચ્છિમં ઉપરિ, તં ઉપરિતો પટ્ઠાય ભુઞ્જન્તસ્સ આપત્તી**’’તિ. હત્થં અન્તો પવેસેત્વા સબ્બહેટ્ઠિમં ગણ્હન્તસ્સ મજ્ઝે ઠિતમ્પિ અન્તોહત્થગતં હોતીતિ આહ ‘‘**હત્થં પન…પે॰… યથા યથા વા ભુઞ્જન્તસ્સ અનાપત્તી**’’તિ. ખીરસ્સ રસસ્સ ચ ભત્તેન અમિસ્સં હુત્વા ઉપરિ ઠિતત્તા ‘‘**ખીરં વા રસં વા પિવતો અનાપત્તી**’’તિ વુત્તં.

‘‘**મહાઉપાસકો**તિ ગેહસ્સામિકો. મહાઅટ્ઠકથાયં ‘આપત્તી’તિ વચનેન કુરુન્દિયં ‘વટ્ટતી’તિ વચનં વિરુદ્ધં વિય દિસ્સતિ. દ્વિન્નમ્પિ અધિપ્પાયો મહાપચ્ચરિયં વિભાવિતો’’તિ મહાગણ્ઠિપદે વુત્તં.

સબ્બે નિમન્તેન્તીતિ અકપ્પિયનિમન્તનવસેન નિમન્તેન્તિ. ‘‘પરમ્પરભોજનં નામ પઞ્ચન્નં ભોજનાનં અઞ્ઞતરેન ભોજનેન નિમન્તિતો, તં ઠપેત્વા અઞ્ઞં પઞ્ચન્નં ભોજનાનં અઞ્ઞતરં ભોજનં ભુઞ્જતિ, એતં પરમ્પરભોજનં નામા’’તિ વુત્તત્તા સતિપિ ભિક્ખાચરિયાય પઠમં લદ્ધભાવે ‘‘પિણ્ડાય ચરિત્વા લદ્ધં ભત્તં ભુઞ્જતિ, આપત્તી’’તિ વુત્તં.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૨૨૯) પન ‘‘**ખીરં વા રસં વા**તિ પઞ્ચભોજનામિસ્સં ભત્તતો ઉપરિ ઠિતં સન્ધાય વુત્તં. તઞ્હિ અભોજનત્તા ઉપ્પટિપાટિયા પિવતોપિ અનાપત્તિ. તેનાહ ‘**ભુઞ્જન્તેના**’તિઆદી’’તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨૨૯) પન ‘‘એત્થ ‘મહાઉપાસકો ભિક્ખૂ નિમન્તેતિ…પે॰… પચ્છા લદ્ધં ભત્તં ભુઞ્જન્તસ્સ આપત્તિ. પિણ્ડાય ચરિત્વા લદ્ધભત્તં ભુઞ્જતિ, આપત્તી’તિ અટ્ઠકથાયં વચનતો, ‘કાલસ્સેવ પિણ્ડાય ચરિત્વા ભુઞ્જિમ્હા’તિ પાળિતો, ખન્ધકે ‘ન ચ, ભિક્ખવે, અઞ્ઞત્ર નિમન્તને અઞ્ઞસ્સ ભોજ્જયાગુ પરિભુઞ્જિતબ્બા, યો ભુઞ્જેય્ય, યથાધમ્મો કારેતબ્બો’તિ વચનતો ચ નિમન્તેત્વા વા પવેદેતુ અનિમન્તેત્વા વા, પઠમગહિતનિમન્તિતસ્સ ભિક્ખુનો પઠમનિમન્તનભોજનતો અઞ્ઞં યં કિઞ્ચિ પરસન્તકં ભોજનં પરમ્પરભોજનાપત્તિં કરોતિ. અત્તનો સન્તકં, સઙ્ઘગણતો લદ્ધં વા અગહટ્ઠસન્તકં વટ્ટતિ, નિમન્તનતો પઠમં નિબદ્ધત્તા પન નિચ્ચભત્તાદિપરસન્તકમ્પિ વટ્ટતી’’તિ વુત્તં.

અનાપુચ્છાકથા

૩. અનાપુચ્છાકથાયં ‘‘**પકતિવચનેના**તિ એત્થ યં દ્વાદસહત્થબ્ભન્તરે ઠિતેન સોતું સક્કા ભવેય્ય, તં પકતિવચનં નામ. **આપુચ્છિતબ્બો**તિ ‘અહં ઇત્થન્નામસ્સ ઘરં ગચ્છામી’તિ વા ‘ચારિત્તં આપજ્જામી’તિ વા ઈદિસેન વચનેન આપુચ્છિતબ્બો. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. પઞ્ચન્નં ભોજનાનં અઞ્ઞતરેન નિમન્તનસાદિયનં, સન્તં ભિક્ખું અનાપુચ્છા, ભત્તિયઘરતો અઞ્ઞઘરપ્પવેસનં, મજ્ઝન્હિકાનતિક્કમો, સમયસ્સ વા આપદાનં વા અભાવોતિ ઇમાનિ પનેત્થ પઞ્ચ અઙ્ગાની’’તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૩.૨૯૮) એત્તકમેવ વુત્તં, વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પચિત્તિય ૨.૨૯૮) પન ‘‘**પરિયેસિત્વા આરોચનકિચ્ચં નત્થી**તિ વુત્તત્તા યો અપરિયેસિતબ્બો ઉપસઙ્કમિતું યુત્તટ્ઠાને દિસ્સતિ, સો સચેપિ પકતિવચનસ્સ સવનૂપચારં અતિક્કમ્મ ઠિતો, ઉપસઙ્કમિત્વા આપુચ્છિતબ્બો. તેનાહ ‘**અપિચ…પે॰… યં પસ્સતિ, સો આપુચ્છિતબ્બો**’તિઆદિ. અનાપત્તિવારે ચેત્થ અન્તરારામાદીનઞ્ઞેવ વુત્તત્તા વિહારતો ગામવીથિં અનુઞ્ઞાતકારણં વિના અતિક્કમન્તસ્સાપિ આપત્તિ હોતિ, ન પન ઘરૂપચારં અતિક્કમન્તસ્સેવ. યં પન પાળિયં ‘અઞ્ઞસ્સ ઘરૂપચારં ઓક્કમન્તસ્સ…પે॰… પઠમપાદં ઉમ્મારં અતિક્કામેતી’તિઆદિ વુત્તં, તં ગામે પવિટ્ઠં સન્ધાય વુત્તં, તથાપિ અઞ્ઞસ્સ ઘરૂપચારં અનોક્કમિત્વા વીથિમજ્ઝેનેવ ગન્ત્વા ઇચ્છિતિચ્છિતઘરદ્વારાભિમુખે ઠત્વા મનુસ્સે ઓલોકેત્વા ગચ્છન્તસ્સપિ પાચિત્તિયમેવ. તત્થ કેચિ ‘વીથિયં અતિક્કમન્તસ્સ ઘરૂપચારગણનાય આપત્તિયો’તિ વદન્તિ. અઞ્ઞે પન ‘યાનિ કુલાનિ ઉદ્દિસ્સ ગતો, તેસં ગણનાયા’તિ. પઞ્ચન્નં ભોજનાનં અઞ્ઞતરેન નિમન્તનસાદિયનં, સન્તં ભિક્ખું અનાપુચ્છના, ભત્તિયઘરતો અઞ્ઞઘરૂપસઙ્કમનં, મજ્ઝન્હિકાનતિક્કમો, સમયાપદાનં અભાવોતિ ઇમાનેત્થ પઞ્ચ અઙ્ગાની’’તિ. વિકાલગામપ્પવેસનેપિ ‘‘**અપરિક્ખિત્તસ્સ ગામસ્સ ઉપચારો અદિન્નાદાને વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બો**’’તિ ઇમિના દુતિયલેડ્ડુપાતો ઇધ ઉપચારોતિ દસ્સેતિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. સન્તં ભિક્ખું અનાપુચ્છના, અનુઞ્ઞાતકારણાભાવો, વિકાલે ગામપ્પવેસનન્તિ ઇમાનિ પનેત્થ તીણિ અઙ્ગાનિ.

પંસુકૂલકથા

૪. પંસુકૂલકથાયં **અભિન્ને સરીરે**તિ અબ્ભુણ્હે અલ્લસરીરે. ''અબ્ભુણ્હે''તિ ઇમિનાપિ વુત્તમેવ પરિયાયભેદમન્તરેન વિભાવેતું "**અલ્લસરીરે**"તિ વુત્તં.

વિસભાગસરીરેતિ ઇત્થિસરીરે. વિસભાગસરીરત્તા અચ્ચાસન્નેન ન ભવિતબ્બન્તિ આહ "**સીસે વા**"તિઆદિ. **વટ્ટતી**તિ વિસભાગસરીરેપિ અત્તનાવ વુત્તવિધિં કાતું સાટકઞ્ચ ગહેતું વટ્ટતિ . કેચિ પન ''કિઞ્ચાપિ ઇમિના સિક્ખાપદેન અનાપત્તિ, ઇત્થિરૂપં પન આમસન્તસ્સ દુક્કટ''ન્તિ વદન્તિ. "**યથાકમ્મં ગતો**તિ તતો પેતત્તભાવતો મતભાવં દસ્સેતિ. **અબ્ભુણ્હે**તિ આસન્નમરણતાય સરીરસ્સ ઉણ્હસમઙ્ગિતં દસ્સેતિ, તેનેવાહ '**અલ્લસરીરે**'તિ. કુણપસભાવં ઉપગતમ્પિ ભિન્નમેવ અલ્લભાવતો ભિન્નત્તા. **વિસભાગસરીરે**તિ ઇત્થિસરીરે. '**સીસે વા**'તિઆદિ અધક્ખકે ઉબ્ભજાણુમણ્ડલે પદેસે ચિત્તવિકારપ્પત્તિં સન્ધાય વુત્તં, યત્થ કત્થચિ અનામસન્તેન કતં સુકતમેવ. મતસરીરમ્પિ હિ યેન કેનચિ આકારેન સઞ્ચિચ્ચ ફુસન્તસ્સ અનામાસદુક્કટમેવાતિ વદન્તિ, તં યુત્તમેવ. ન હિ અપારાજિકવત્થુકેપિ ચિત્તાદિઇત્થિરૂપે ભવન્તં દુક્કટં પારાજિકવત્થુભૂતે મતિત્થિસરીરે નિવત્તતી''તિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૧૩૫) વુત્ત.

ઇમસ્મિં ઠાને આચરિયેન અવુત્તાપિ પંસુકૂલકથા પંસુકૂલસામઞ્ઞેન વેદિતબ્બા. સા હિ ચીવરક્ખન્ધકે (મહાવ॰ ૩૪૦) એવં આગતા ''તેન ખો પન સમયેન યે તે ભિક્ખૂ ગહપતિચીવરં સાદિયન્તિ, તે કુક્કુચ્ચાયન્તા પંસુકૂલં ન સાદિયન્તિ 'એકંયેવ ભગવતા ચીવરં અનુઞ્ઞાતં, ન દ્વે'તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ગહપતિચીવરં સાદિયન્તેન પંસુકૂલમ્પિ સાદિયિતું, તદુભયેનપાહં, ભિક્ખવે, સન્તુટ્ઠિં વણ્ણેમી''તિ. તત્થ "**એકંયેવ ભગવતા ચીવરં અનુઞ્ઞાતં, ન દ્વે**તિ તે 'કિર ઇતરીતરેન ચીવરેના'તિ એતસ્સ 'ગહપતિકેન વા પંસુકૂલેન વા'તિ એવં અત્થં સલ્લક્ખિંસુ. તત્થ પન **ઇતરીતરેનપી**તિ અપ્પગ્ઘેનપિ મહગ્ઘેનપિ યેન કેનચીતિ અત્થો''તિ અટ્ઠકથાયં વુત્તો, તસ્મા ધુતઙ્ગં અસમાદિયિત્વા વિનયપંસુકૂલમત્તસાદિયકેન ભિક્ખુના ગહપતિચીવરમ્પિ સાદિતબ્બં હોતિ, પંસુકૂલધુતઙ્ગધરસ્સ પન ગહપતિચીવરં ન વટ્ટતિ ''ગહપતિચીવરં પટિક્ખિપામિ, પંસુકૂલિકઙ્ગં સમાદિયામી''તિ સમાદાનતોતિ દટ્ઠબ્બં.

તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા ભિક્ખૂ કોસલેસુ જનપદેસુ અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્ના હોન્તિ. એકચ્ચે ભિક્ખૂ સુસાનં ઓક્કમિંસુ પંસુકૂલાય, એકચ્ચે ભિક્ખૂ નાગમેસું. યે તે ભિક્ખૂ સુસાનં ઓક્કમિંસુ પંસુકૂલાય, તે પંસુકૂલાનિ લભિંસુ. યે તે ભિક્ખૂ નાગમેસું, તે એવમાહંસુ ''અમ્હાકમ્પિ, આવુસો, ભાગં દેથા''તિ. તે એવમાહંસુ ''ન મયં, આવુસો, તુમ્હાકં ભાગં દસ્સામ, કિસ્સ તુમ્હે નાગમિત્થા''તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, નાગમેન્તાનં નાકામા ભાગં દાતુન્તિ. તત્થ **નાગમેસુન્તિ** યાવ તે સુસાનતો આગચ્છન્તિ, તાવ તે ન અચ્છિંસુ, પક્કમિંસુયેવ. **નાકામા ભાગં દાતુન્તિ** ન અનિચ્છાય દાતું. યદિ પન ઇચ્છન્તિ, દાતબ્બો.

તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા ભિક્ખૂ કોસલેસુ જનપદેસુ અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્ના હોન્તિ. એકચ્ચે ભિક્ખૂ સુસાનં ઓક્કમિંસુ પંસુકૂલાય, એકચ્ચે ભિક્ખૂ આગમેસું. યે તે ભિક્ખૂ સુસાનં ઓક્કમિંસુ પંસુકૂલાય, તે પંસુકૂલાનિ લભિંસુ. યે તે ભિક્ખૂ આગમેસું, તે એવમાહંસુ ''અમ્હાકમ્પિ, આવુસા,એ ભાગં દેથા''તિ. તે એવમાહંસુ ''ન મયં, આવુસો, તુમ્હાકં ભાગં દસ્સામ, કિસ્સ તુમ્હે ન ઓક્કમિત્થા''તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, આગમેન્તાનં અકામા ભાગં દાતુન્તિ.

તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા ભિક્ખૂ કોસલેસુ જનપદેસુ અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્ના હોન્તિ. એકચ્ચે ભિક્ખૂ પઠમં સુસાનં ઓક્કમિંસુ પંસુકૂલાય, એકચ્ચે ભિક્ખૂ પચ્છા ઓક્કમિંસુ. યે તે ભિક્ખૂ પઠમં સુસાનં ઓક્કમિંસુ પંસુકૂલાય, તે પંસુકૂલાનિ લભિંસુ. યે તે ભિક્ખૂ પચ્છા ઓક્કમિંસુ, તે ન લભિંસુ. તે એવમાહંસુ ''અમ્હાકમ્પિ, આવુસો, ભાગં દેથા''તિ. તે એવમાહંસુ ''ન મયં, આવુસો, તુમ્હાકં ભાગં દસ્સામ, કિસ્સ તુમ્હે પચ્છા ઓક્કમિત્થા''તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પચ્છા ઓક્કન્તાનં નાકામા ભાગં દાતુન્તિ.

તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા ભિક્ખૂ કોસલેસુ જનપદેસુ અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્ના હોન્તિ. તે સદિસા સુસાનં ઓક્કમિંસુ પંસુકૂલાય. એકચ્ચે ભિક્ખૂ પંસુકૂલાનિ લભિંસુ, એકચ્ચે ભિક્ખૂ ન લભિંસુ. યે તે ભિક્ખૂ ન લભિંસુ, તે એવમાહંસુ ''અમ્હાકમ્પિ, આવુસો, ભાગં દેથા''તિ. તે એવમાહંસુ ''ન મયં, આવુસો, તુમ્હાકં ભાગં દસ્સામ, કિસ્સ તુમ્હે ન લભિત્થા''તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સદિસાનં ઓક્કન્તાનં અકામા ભાગં દાતુન્તિ.

તત્થ **આગમેસુન્તિ** ઉપચારે અચ્છિંસુ. તેનાહ ભગવા ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, આગમેન્તાનં અકામા ભાગં દાતુ''ન્તિ. **ઉપચારે**તિ સુસાનસ્સ આસન્નપ્પદેસે. યદિ પન મનુસ્સા ''ઇધાગતા એવ ગણ્હન્તૂ''તિ દેન્તિ, સઞ્ઞાણં વા કત્વા ગચ્છન્તિ ''સમ્પત્તા ગણ્હન્તૂ''તિ . સમ્પત્તાનં સબ્બેસમ્પિ પાપુણાતિ. સચે છડ્ડેત્વા ગતા, યેન ગહિતં, સો એવ સામી. **સદિસા સુસાનં ઓક્કમિંસૂ**તિ સબ્બે સમં ઓક્કમિંસુ, એકદિસાય વા ઓક્કમિંસૂતિપિ અત્થો.

તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા ભિક્ખૂ કોસલેસુ જનપદેસુ અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્ના હોન્તિ. તે કતિકં કત્વા સુસાનં ઓક્કમિંસુ પંસુકૂલાય. એકચ્ચે ભિક્ખૂ પંસુકૂલાનિ લભિંસુ, એકચ્ચે ભિક્ખૂ ન લભિંસુ. યે તે ભિક્ખૂ ન લભિંસુ, તે એવમાહંસુ ''અમ્હાકમ્પિ, આવુસો, ભાગં દેથા''તિ. તે એવમાહંસુ ''ન મયં, આવુસો, તુમ્હાકં ભાગં દસ્સામ, કિસ્સ તુમ્હે ન લભિત્થા''તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કતિકં કત્વા ઓક્કન્તાનં અકામા ભાગં દાતુન્તિ. તત્થ **તે કતિકં કત્વા**તિ ''લદ્ધં પંસુકૂલં સબ્બે ભાજેત્વા ગણ્હિસ્સામા''તિ બહિમેવ કતિકં કત્વા. **છડ્ડેત્વા ગતા**તિ કિઞ્ચિ અવત્વાયેવ છડ્ડેત્વા ગતા. એતેન ''ભિક્ખૂ ગણ્હન્તૂ''તિ છડ્ડિતે એવ અકામા ભાગદાનં વિહિતં, કેવલં છડ્ડિતે પન કતિકાય અસતિ એકતો બહૂસુ પવિટ્ઠેસુ યેન ગહિતં, તેન અકામા ભાગો ન દાતબ્બોતિ દસ્સેતિ. સમાના દિસા પુરત્થિમાદિભેદા એતેસન્તિ સદિસાતિ આહ ''**એકદિસાય વા ઓક્કમિંસૂ**''તિ.

અચ્છિન્નચીવરકથા

૫. અચ્છિન્નચીવરકથાયં **અનુપુબ્બકથા**તિ અનુપુબ્બેન વિનિચ્છયકથા. સેસપરિક્ખારાનં સદ્ધિવિહારિકેહિ ગહિતત્તા નિવાસનપારુપનમેવ અવસિટ્ઠન્તિ આહ ''**નિવાસનપારુપનમત્તંયેવ હરિત્વા**''તિ. સદ્ધિવિહારિકાનં તાવ આગમનસ્સ વા અનાગમનસ્સ વા અજાનનતાય વુત્તં ''**થેરેહિ નેવ તાવ...પે॰... ભુઞ્જિતબ્બ**''ન્તિ. **પરેસમ્પિ અત્થાય લભન્તી**તિ અત્તનો ચીવરં દદમાના સયં સાખાભઙ્ગેન પટિચ્છાદેન્તીતિ તેસં અત્થાયપિ ભઞ્જિતું લભન્તિ. ''તિણેન વા પણ્ણેન વા પટિચ્છાદેત્વા આગન્તબ્બ''ન્તિ વચનતો ઈદિસેસુ ભૂતગામપાતબ્યતાપિ અનુઞ્ઞાતાયેવ હોતીતિ આહ ''**નેવ ભૂતગામપાતબ્યતાય પાચિત્તિયં હોતી**''તિ. **ન તેસં ધારણે દુક્કટ**ન્તિ તેસં તિત્થિયધજાનં ધારણેપિ દુક્કટં નત્થિ.

યાનિ ચ નેસં વત્થાનિ દેન્તીતિ સમ્બન્ધો. થેરાનં સયમેવ દિન્નત્તા વુત્તં “**અચ્છિન્નચીવરટ્ઠાને ઠિતત્તા**”તિ. યદિ લદ્ધિં ગણ્હાતિ, તિત્થિયપક્કન્તકો નામ હોતિ. તસ્મા વુત્તં “**લદ્ધિં અગ્ગહેત્વા**”તિ. ‘‘નો ચે હોતિ, સઙ્ઘસ્સ વિહારચીવરં વા…પે॰… આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ ઇમિના અન્તરામગ્ગે પવિટ્ઠવિહારતો નિક્ખમિત્વા અઞ્ઞત્થ અત્તનો અભિરુચિતટ્ઠાનં ગચ્છન્તસ્સ દુક્કટં વુત્તં, ઇમિના ચ ‘‘યં આવાસં પઠમં ઉપગચ્છતી’’તિ વુત્તં અન્તરામગ્ગે ઠિતવિહારમ્પિ સચે નગ્ગો હુત્વા ગચ્છતિ, દુક્કટમેવાતિ વેદિતબ્બં. યદિ એવં તત્થ કસ્મા ન વુત્તન્તિ ચે? અનોકાસત્તા. તત્થ હિ ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અચ્છિન્નચીવરસ્સ વા…પે॰… ચીવરં વિઞ્ઞાપેતુ’’ન્તિ ઇમિના સમ્બન્ધેન સઙ્ઘિકમ્પિ ચીવરં નિવાસેતું પારુપિતુઞ્ચ અનુજાનન્તો ‘‘યં આવાસં પઠમં…પે॰… ગહેત્વા પારુપિતુ’’ન્તિ આહ, તસ્મા તત્થ અનોકાસત્તા દુક્કટં ન વુત્તં.

વિહારચીવરન્તિ સેનાસનચીવરં. **ચિમિલિકાહી**તિ પટપિલોતિકાહિ. **તસ્સ ઉપરી**તિ ભૂમત્થરણસ્સ ઉપરિ. **વિદેસગતેના**તિ અઞ્ઞં ચીવરં અલભિત્વા વિદેસગતેન. **એકસ્મિં…પે॰… ઠપેતબ્બ**ન્તિ એત્થ સેસેન ગહેત્વા આગતત્તા ઠપેન્તેન ચ સઙ્ઘિકપરિભોગવસેનેવ ઠપિતત્તા અઞ્ઞસ્મિં સેનાસને નિયમિતમ્પિ અઞ્ઞત્થ ઠપેતું વટ્ટતીતિ વદન્તિ. **પરિભોગેનેવા**તિ અઞ્ઞં ચીવરં અલભિત્વા પરિભુઞ્જનેન.

પરિભોગજિણ્ણન્તિ યથા તેન ચીવરેન સરીરં પટિચ્છાદેતું ન સક્કા, એવં જિણ્ણં. **કપ્પિયવોહારેના**તિ કયવિક્કયાપત્તિતો મોચનત્થં વુત્તં. ‘‘વિઞ્ઞાપેન્તસ્સા’’તિ ઇમસ્સેવ અત્થં વિભાવેતિ “**ચેતાપેન્તસ્સ પરિવત્તાપેન્તસ્સા**”તિ. અત્તનો ધનેન હિ વિઞ્ઞાપનં નામ પરિવત્તનમેવાતિ અધિપ્પાયો. સઙ્ઘવસેન પવારિતાનં વિઞ્ઞાપને વત્તં દસ્સેતિ “**પમાણમેવ વટ્ટતી**”તિ. સઙ્ઘવસેન હિ પવારિતે સબ્બેસં સાધારણત્તા અધિકં વિઞ્ઞાપેતું ન વટ્ટતિ. **યં યં પવારેતી**તિ યં યં ચીવરાદિં દસ્સામીતિ પવારેતિ. **વિઞ્ઞાપનકિચ્ચં નત્થી**તિ વિના વિઞ્ઞત્તિયા દીયમાનત્તા વિઞ્ઞાપેત્વા કિં કરિસ્સતીતિ અધિપ્પાયો. **અઞ્ઞસ્સત્થાયા**તિ એત્થપિ ‘‘ઞાતકાનં પવારિતાન’’ન્તિ ઇદં અનુવત્તતિયેવાતિ આહ “**અત્તનો ઞાતકપવારિતે**”તિઆદિ. વિકપ્પનુપગચીવરતા, સમયાભાવો, અઞ્ઞાતકવિઞ્ઞત્તિ, તાય ચ પટિલાભોતિ ઇમાનેત્થ ચત્તારિ અઙ્ગાનિ.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૫૧૫) પન પાળિયં **ધમ્મનિમન્તના**તિ સમણેસુ વત્તબ્બાચારધમ્મમત્તવસેન નિમન્તના, દાતુકામતાય કતનિમન્તના ન હોતીતિ અત્થો. તેનેવ ‘‘વિઞ્ઞાપેસ્સતી’’તિ વુત્તં. અઞ્ઞાતકઅપ્પવારિતતો હિ વિઞ્ઞત્તિ નામ હોતિ.

‘‘તિણેન વા પણ્ણેન વા પટિચ્છાદેત્વા આગન્તબ્બ’’ન્તિ ઇમિના ભૂતગામવિકોપનં અનુઞ્ઞાતન્તિ આહ “**નેવભૂતગામપાતબ્યતાયા**”તિઆદિ. પઠમં સુદ્ધચિત્તેન લિઙ્ગં ગહેત્વા પચ્છા લદ્ધિં ગણ્હન્તોપિ તિત્થિયપક્કન્તકો એવાતિ આહ “**નિવાસેત્વાપિ લદ્ધિ ન ગહેતબ્બા**”તિ.

યં આવાસં પઠમં ઉપગચ્છતીતિ એત્થપિ વિહારચીવરાદિઅત્થાય પવિસન્તેનપિ તિણાદીહિ પટિચ્છાદેત્વાવ ગન્તબ્બં, ‘‘ન ત્વેવ નગ્ગેન આગન્તબ્બ’’ન્તિ સામઞ્ઞતો દુક્કટસ્સ વુત્તત્તા. **ચિમિલિકાહી**તિ પટપિલોતિકાહિ. **પરિભોગેનેવા**તિ અઞ્ઞં ચીવરં અલભિત્વા પરિભુઞ્જનેન. **પરિભોગજિણ્ણ**ન્તિ યથા તં ચીવરં પરિભુઞ્જિયમાનં ઓભગ્ગવિભગ્ગતાય અસારુપ્પં હોતિ, એવં જિણ્ણં.

અઞ્ઞસ્સત્થાયાતિ એત્થપિ ‘‘ઞાતકાનં પવારિતાન’’ન્તિ ઇદં અનુવત્તતેવાતિ આહ “**અત્તનો ઞાતકપવારિતે**”તિઆદિ. ઇધ પન અઞ્ઞસ્સ અચ્છિન્નનટ્ઠચીવરસ્સ અત્થાય અઞ્ઞાતકઅપ્પવારિતે વિઞ્ઞાપેન્તસ્સ

નિસ્સગ્ગિયેન અનાપત્તીતિ અત્થો ગહેતબ્બો, ઇતરથા ''ઞાતકાનં પવારિતાન''ન્તિ ઇમિના વિસેસો ન ભવેય્ય, તેનેવ અનન્તરસિક્ખાપદે વક્ખતિ ''અટ્ઠકથાસુ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૫૨૬) પન ઞાતકપવારિતટ્ઠાને...પે॰... પમાણમેવ વટ્ટતીતિ વુત્તં, તં પાળિયા ન સમેતી''તિ ચ ''યસ્મા પનિદં સિક્ખાપદં અઞ્ઞસ્સત્થાય વિઞ્ઞાપનવત્થુસ્મિંયેવ પઞ્ઞત્તં, તસ્મા ઇધ 'અઞ્ઞસ્સત્થાયા'તિ ન વુત્ત''ન્તિ ચ. વિકપ્પનુપગચીવરતા, સમયાભાવો, અઞ્ઞાતકવિઞ્ઞત્તિ, તાય ચ પટિલાભોતિ ઇમાનેત્થ ચત્તારિ અઙ્ગાનિ.

''તઞ્ચે અઞ્ઞાતકો ગહપતિ વા ગહપતાની વા બહૂહિ ચીવરેહિ અભિહટ્ઠું પવારેય્ય, સન્તરુત્તરપરમં તેન ભિક્ખુના તતો ચીવરં સાદિતબ્બં, તતો ચે ઉત્તરિ સાદિયેય્ય, નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિય''ન્તિ ઇમસ્મિં તદુત્તરિસિક્ખાપદે (પારા॰ ૫૨૩) **અભિહટ્ઠુ**ન્તિ એત્થ **અભી**તિ ઉપસગ્ગો, હરિતુન્તિ અત્થો, ગણ્હિતુન્તિ વુત્તં હોતિ. **પવારેય્યા**તિ ઇચ્છાપેય્ય, ઇચ્છં રુચિં ઉપ્પાદેય્ય વદેય્ય નિમન્તેય્યાતિ અત્થો. અભિહટ્ઠું પવારેન્તેન પન યથા વત્તબ્બં. તં આકારં દસ્સેતું ''યાવત્તકં ઇચ્છસિ, તાવત્તકં ગણ્હાહી''તિ એવમસ્સ પદભાજનં વુત્તં. અથ વા યથા ''નેક્ખમ્મં દટ્ઠુ ખેમતો''તિ એત્થ દિસ્વાતિ અત્થો, એવમિધપિ **અભિહટ્ઠું પવારેય્યા**તિ અભિહરિત્વા પવારેય્યાતિ અત્થો. તત્થ કાયાભિહારો વાચાભિહારોતિ દુવિધો અભિહારો. કાયેન વા હિ વત્થાદીનિ અભિહરિત્વા પાદમૂલે ઠપેત્વા ''યત્તકં ઇચ્છસિ, તત્તકં ગણ્હાહી''તિ વદન્તો પવારેય્ય, વાચાય વા ''અમ્હાકં દુસ્સકોટ્ઠાગારં પરિપુણ્ણં, યત્તકં ઇચ્છસિ, તત્તકં ગણ્હાહી''તિ વદન્તો પવારેય્ય, તદુભયમ્પિ એકજ્ઝં કત્વા ''અભિહટ્ઠું પવારેય્યા''તિ વુત્તં.

સન્તરુત્તરપરમન્તિ સઅન્તરં ઉત્તરં પરમં અસ્સ ચીવરસ્સાતિ સન્તરુત્તરપરમં, નિવાસનેન સદ્ધિં પારુપનં ઉક્કટ્ઠપરિચ્છેદો અસ્સાતિ વુત્તં હોતિ. **તતો ચીવરં સાદિતબ્બ**ન્તિ તતો અભિહટચીવરતો એત્તકં ચીવરં ગહેતબ્બં, ન ઇતો પરન્તિ અત્થો. યસ્મા પન અચ્છિન્નસબ્બચીવરેન તેચીવરિકેનેવ ભિક્ખુના એવં પટિપજ્જિતબ્બં, અઞ્ઞેન અઞ્ઞથાપિ, તસ્મા તં વિભાગં દસ્સેતું ''સચે તીણિ નટ્ઠાનિ હોન્તી''તિઆદિના નયેનસ્સ પદભાજનં વુત્તં.

તત્રાયં વિનિચ્છયો – યસ્સ તીણિ નટ્ઠાનિ, તેન દ્વે સાદિતબ્બાનિ, એકં નિવાસેત્વા એકં પારુપિત્વા અઞ્ઞં સભાગટ્ઠાનતો પરિયેસિસ્સતિ. યસ્સ દ્વે નટ્ઠાનિ, તેન એકં સાદિતબ્બં. સચે પકતિયાવ સન્તરુત્તરેન ચરતિ, દ્વે સાદિતબ્બાનિ, એવં એકં સાદિયન્તેનેવ સમો ભવિસ્સતિ. યસ્સ તીસુ એકં નટ્ઠં, ન સાદિતબ્બં. યસ્સ પન દ્વીસુ એકં નટ્ઠં, એકં સાદિતબ્બં. યસ્સ એકંયેવ હોતિ, તઞ્ચ નટ્ઠં, દ્વે સાદિતબ્બાનિ. ભિક્ખુનિયા પન પઞ્ચસુપિ નટ્ઠેસુ દ્વે સાદિતબ્બાનિ, ચતૂસુ નટ્ઠેસુ એકં સાદિતબ્બં, તીસુ નટ્ઠેસુ કિઞ્ચિ ન સાદિતબ્બં, કો પન વાદો દ્વીસુ વા એકસ્મિં વા. યેન કેનચિ હિ સન્તરુત્તરપરમતાય ઠાતબ્બં, તતો ઉત્તરિ ન લબ્ભતીતિ ઇદમેત્થ લક્ખણં.

સેસકં આહરિસ્સામીતિ દ્વે ચીવરાનિ કત્વા સેસં પુન આહરિસ્સામીતિ અત્થો. **ન અચ્છિન્નકારણા**તિ બાહુસચ્ચાદિગુણવસેન દેન્તિ. **ઞાતકાન**ન્તિઆદીસુ ઞાતકાનં દેન્તાનં સાદિયન્તસ્સ, પવારિતાનં દેન્તાનં સાદિયન્તસ્સ, અત્તનો ધનેન સાદિયન્તસ્સ અનાપત્તીતિ અત્થો. અટ્ઠકથાસુ પન ''ઞાતકપવારિતટ્ઠાને પકતિયા બહુમ્પિ વટ્ટતિ, અચ્છિન્નકારણા પમાણમેવ વટ્ટતી''તિ વુત્તં, તં પાળિયા ન સમેતિ. યસ્મા પનિદં સિક્ખાપદં અઞ્ઞસ્સત્થાય વિઞ્ઞાપનવત્થુસ્મિંયેવ પઞ્ઞત્તં, તસ્મા ઇધ ''અઞ્ઞસ્સત્થાયા''તિ ન વુત્તં. સેસં ઉત્તાનત્થમેવ. સમુટ્ઠાનાદીસુ ઇદમ્પિ છસમુટ્ઠાનં , કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મવચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

સત્તમે પાળિયં **પઞ્ઞાહિકસાલ**ન્તિ દુસ્સવાણિજકાનં આપણં, ‘‘પઞ્ઞાહિતસાલ’’ન્તિપિ પઠન્તિ. **અભીતિ ઉપસગ્ગો**તિ તસ્સ વિસેસત્થાભાવં દસ્સેતિ. તેનાહ ‘‘**હરિતુન્તિ અત્થો**’’તિ. વરસદ્દસ્સ ઇચ્છાયં વત્તમાનત્તા આહ ‘‘**ઇચ્છાપેય્યા**’’તિ. **દટ્ઠુ ખેમતો**તિ એત્થ ગાથાબન્ધવસેન અનુનાસિકલોપો દટ્ઠબ્બો. **સઅન્તર**ન્તિ અન્તરવાસકસહિતં. **ઉત્તર**ન્તિ ઉત્તરાસઙ્ગં. **અસ્સ ચીવરસ્સા**તિ સાદિતબ્બચીવરસ્સ. **અચ્છિન્નસબ્બચીવરેના**તિ અચ્છિન્નાનિ સબ્બાનિ તીણિ ચીવરાનિ અસ્સાતિ અચ્છિન્નસબ્બચીવરો, તેનાતિ અત્થો. યસ્સ હિ અચ્છિન્દનસમયે તીણિ ચીવરાનિ સન્નિહિતાનિ હોન્તિ, તાનિ સબ્બાનિ અચ્છિન્નાનીતિ સો ‘‘અચ્છિન્નસબ્બચીવરો’’તિ વુચ્ચતિ. તેનેવ ‘‘**અચ્છિન્નસબ્બચીવરેન તેચીવરિકેના**’’તિ વુત્તં. **તેચીવરિકેના**તિ હિ અચ્છિન્દનસમયે તિચીવરસ્સ સન્નિહિતભાવં સન્ધાય વુત્તં, ન પન વિનયે તેચીવરિકાભાવં, ધુતઙ્ગતેચીવરિકભાવં વા સન્ધાય. **એવં પટિપજ્જિતબ્બ**ન્તિ ‘‘સન્તરુત્તરપરમં તેન ભિક્ખુના તતો ચીવરં સાદિતબ્બ’’ન્તિ વુત્તવિધિના પટિપજ્જિતબ્બં. **અઞ્ઞેના**તિ અચ્છિન્નઅસબ્બચીવરેન. યસ્સ તીસુ ચીવરેસુ એકં વા દ્વે વા ચીવરાનિ અચ્છિન્નાનિ હોન્તિ, તેનાતિ અત્થો. **અઞ્ઞથાપી**તિ ‘‘સન્તરુત્તરપરમ’’ન્તિ વુત્તવિધાનતો અઞ્ઞથાપિ. યસ્સ હિ તીસુ દ્વે ચીવરાનિ અચ્છિન્નાનિ હોન્તિ, એકં સાદિતબ્બં, એકસ્મિં અચ્છિન્ને ન સાદિતબ્બન્તિ ન તસ્સ સન્તરુત્તરપરમસાદિયનં સમ્ભવતિ. અયમેવ ચ અત્થો પદભાજનેન વિભાવિતો. તેનાહ ‘‘**તં વિભાગં દસ્સેતુ**’’ન્તિ.

કેચિ પન ‘‘તેચીવરિકેનાતિ વુત્તત્તા તિચીવરં પરિક્ખારચોળવસેન અધિટ્ઠહિત્વા પરિભુઞ્જતો તસ્મિં નટ્ઠે બહૂનિપિ ગહેતું લભતી’’તિ વદન્તિ, તં ન ગહેતબ્બં. પદભાજનસ્સ હિ અધિપ્પાયં દસ્સેન્તેન યસ્મા પન ‘‘અચ્છિન્નસબ્બચીવરેન…પે॰… તં વિભાગં દસ્સેતુ’’ન્તિ વુત્તં, પદભાજને ચ ન તાદિસો અત્થો ઉપલબ્ભતિ, તસ્મા તં ન ગહેતબ્બમેવ. યમ્પિ માતિકાટ્ઠકથાયં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ તતુત્તરિસિક્ખાપદવણ્ણના) વુત્તં ‘‘યસ્સ અધિટ્ઠિતતિચીવરસ્સ તીણિ નટ્ઠાની’’તિ, તત્થપિ અધિટ્ઠિતગ્ગહણં સરૂપકથનમત્તન્તિ ગહેતબ્બં, ન પન તિચીવરાધિટ્ઠાનેન અધિટ્ઠિતચીવરસ્સેવાતિ એવમત્થો ગહેતબ્બો પાળિયં અટ્ઠકથાયઞ્ચ તથા અત્થસ્સાસમ્ભવતો . ન હિ તિચીવરાધિટ્ઠાનેન અધિટ્ઠિતચીવરસ્સેવ ઇદં સિક્ખાપદં પઞ્ઞત્તન્તિ સક્કા વિઞ્ઞાતું. પુરિમસિક્ખાપદેન હિ અચ્છિન્નચીવરસ્સ અઞ્ઞાતકવિઞ્ઞત્તિયા અનુઞ્ઞાતત્તા પમાણં અજાનિત્વા વિઞ્ઞાપનવત્થુસ્મિં પમાણતો સાદિયનં અનુજાનન્તેન ભગવતા ઇદં સિક્ખાપદં પઞ્ઞત્તં, તસ્મા પરિક્ખારચોળિકસ્સ બહુમ્પિ સાદિતું વટ્ટતીતિ અયમત્થો નેવ પાળિયા સમેતિ, ન ચ ભગવતો અધિપ્પાયં અનુલોમેતિ.

યસ્સ તીણિ નટ્ઠાનિ, તેન દ્વે સાદિતબ્બાનીતિ એત્થ યસ્સ તિચીવરતો અધિકમ્પિ ચીવરં અઞ્ઞત્થ ઠિતં અત્થિ, તદા તસ્સ ચીવરસ્સ અલબ્ભનીયભાવતો તેનપિ સાદિતું વટ્ટતીતિ વેદિતબ્બં. **પકતિયાવ સન્તરુત્તરેન ચરતી**તિ સાસઙ્કસિક્ખાપદવસેન વા અવિપ્પવાસસમ્મુતિવસેન વા તતિયસ્સ અલાભેન વા ચરતિ. ‘‘દ્વે નટ્ઠાની’’તિ અધિકારત્તા વુત્તં ‘‘**દ્વે સાદિતબ્બાની**’’તિ. **એકં સાદિયન્તેનેવ સમો ભવિસ્સતી**તિ તિણ્ણં ચીવરાનં દ્વીસુ નટ્ઠેસુ એકં સાદિયન્તેન સમો ભવિસ્સતિ ઉભિન્નમ્પિ સન્તરુત્તરપરમતાય અવટ્ઠાનતો. **યસ્સ એકંયેવ હોતી**તિ અઞ્ઞેન કેનચિ કારણેન વિનટ્ઠસેસચીવરં સન્ધાય વુત્તં.

‘‘સેસકં તુમ્હેવ હોતૂતિ દેન્તી’’તિ વુત્તત્તા ‘‘પમાણયુત્તં ગણ્હિસ્સામ, સેસકં આહરિસ્સામા’’તિ વત્વા ગહેત્વા ગમનસમયેપિ ‘‘સેસકમ્પિ તુમ્હાકંયેવ હોતૂ’’તિ વદન્તિ, લદ્ધકપ્પિયમેવ. **પવારિતાન**ન્તિ અચ્છિન્નકાલતો પુબ્બેયેવ પવારિતાનં. **પાળિયા ન સમેતી**તિ સન્તરુત્તરપરમતો ઉત્તરિ સાદિયને અનાપત્તિદસ્સનત્થં ‘‘અનાપત્તિ ઞાતકાનં પવારિતાન’’ન્તિ વુત્તત્તા ન સમેતિ. સન્તરુત્તરપરમં સાદિયન્તસ્સ હિ આપત્તિપ્પસઙ્ગોયેવ નત્થિ, સતિ ચ

સિક્ખાપદેન આપત્તિપ્પસઙ્ગે અનાપત્તિ યુત્તા દસ્સેતુન્તિ અધિપ્પાયો. કેચિ પન ‘‘**પમાણમેવ વટ્ટતી**તિ ઇદં સલ્લેખદસ્સનત્થં વુત્ત’’ન્તિ વદન્તિ.

યસ્મા પનિદં...પે॰... ન વુત્તન્તિ એત્થાયમધિપ્પાયો – ‘‘અઞ્ઞસ્સત્થાયા’’તિ વુચ્ચમાને અઞ્ઞેસં અત્થાય પમાણં અતિક્કમિત્વાપિ ગણ્હિતું વટ્ટતીતિ આપજ્જતિ, તઞ્ચ અઞ્ઞસ્સત્થાય વિઞ્ઞાપનવત્થુસ્મિં પઞ્ઞત્તત્તા વત્થુના સંસન્દિયમાનં ન સમેતિ. ન હિ યં વત્થું નિસ્સાય સિક્ખાપદં પઞ્ઞત્તં, તસ્મિંયેવ અનાપત્તિવચનં યુત્તન્તિ. ગણ્ઠિપદેસુ પન તીસુપિ ‘‘ઇમસ્સ સિક્ખાપદસ્સ અત્તનો સાદિયનપટિબદ્ધતાવસેન પવત્તત્તા ‘અઞ્ઞસ્સત્થાયા’તિ વત્તું ઓકાસોયેવ નત્થિ, તસ્મા ન વુત્ત’’ન્તિ કથિતં. ઇધ ‘‘અઞ્ઞસ્સત્થાયા’’તિ અવુત્તત્તા અઞ્ઞેસં અત્થાય ઞાતકપવારિતેસુ અધિકં વિઞ્ઞાપેન્તસ્સ આપત્તીતિ ચે? ન, તત્થ પુરિમસિક્ખાપદેનેવ અનાપત્તિસિદ્ધિતો. તતુત્તરિતા, અચ્છિન્નાદિકારણતા, અઞ્ઞાતકવિઞ્ઞત્તિ, તાય ચ પટિલાભોતિ ઇમાનેત્થ ચત્તારિ અઙ્ગાનિ.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૫૨૨-૫૨૪) પન ‘‘પાળિયં **પગ્ગાહિકસાલ**ન્તિ દુસ્સાપણં. તઞ્હિ વાણિજકેહિ દુસ્સાનિ પગ્ગહેત્વા દસ્સનટ્ઠાનતાય ‘પગ્ગાહિકસાલા’તિ વુચ્ચતિ. **અસ્સ ચીવરસ્સા**તિ સાદિતબ્બચીવરસ્સ. **તેચીવરિકેના**તિ ઇમિના અચ્છિન્નતિચીવરતો અઞ્ઞસ્સ વિહારાદીસુ નિહિતસ્સ ચીવરસ્સ અભાવં દસ્સેતિ . યદિ ભવેય્ય, વિઞ્ઞાપેતું ન વટ્ટેય્ય, તાવકાલિકં નિવાસેત્વા અત્તનો ચીવરં ગહેતબ્બં. તાવકાલિકમ્પિ અલભન્તસ્સ ભૂતગામવિકોપનં કત્વા તિણપણ્ણેહિ છદનં વિય વિઞ્ઞાપનમ્પિ વટ્ટતિ એવ. **અઞ્ઞેના**તિ અચ્છિન્નઅસબ્બચીવરેન. ‘દ્વે નટ્ઠાની’તિ અધિકારતો વુત્તં ‘**દ્વે સાદિતબ્બાની**’તિ. **પાળિયા ન સમેતી**તિ ‘અનાપત્તિ ઞાતકાનં પવારિતાન’ન્તિ (પારા॰ ૫૨૬) ઇમાય પાળિયા ન સમેતિ તતુત્તરિ વિઞ્ઞાપનઆપત્તિપ્પસઙ્ગે એવ વુત્તત્તા. **અઞ્ઞસ્સત્થાયાતિ ન વુત્ત**ન્તિ ઇદં અઞ્ઞસ્સત્થાય તતુત્તરિ વિઞ્ઞાપને નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિયં હોતીતિ ઇમમત્થં દીપેતિ. તઞ્ચ પાચિત્તિયં યેસં અત્થાય વિઞ્ઞાપેતિ, તેસં વા સિયા વિઞ્ઞાપકસ્સેવ વા, ન તાવ તેસં, તેહિ અવિઞ્ઞાપિતત્તા, નાપિ વિઞ્ઞાપકસ્સ, અત્તાનં ઉદ્દિસ્સ અવિઞ્ઞત્તત્તા. તસ્મા અઞ્ઞસ્સત્થાય વિઞ્ઞાપેન્તસ્સપિ નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિયં ન દિસ્સતિ. પાળિયં પન ઇમસ્સ સિક્ખાપદસ્સ અત્તનો સાદિયનપટિબદ્ધતાવસેન પવત્તત્તા ‘અઞ્ઞસ્સત્થાયા’તિ અનાપત્તિવારે ન વુત્તન્તિ વદન્તિ, તઞ્ચ યુત્તં વિય દિસ્સતિ, વીમંસિત્વા ગહેતબ્બં. તતુત્તરિચીવરતા, અચ્છિન્નાદિકારણતા, અઞ્ઞાતકવિઞ્ઞત્તિ, તાય ચ પટિલાભોતિ ઇમાનેત્થ ચત્તારિ અઙ્ગાની’’તિ.

ઇદં તતુત્તરિસિક્ખાપદવિનિચ્છયં આચરિયેન અવુત્તમ્પિ અચ્છિન્નચીવરાધિકારેયેવ પવત્તત્તા અમ્હેહિ ગહિતં, અઞ્ઞાતકવિઞ્ઞત્તિસિક્ખાપદસ્સ સમયેસુ અચ્છિન્નચીવરકાલે અઞ્ઞાતકાનં વિઞ્ઞાપેતબ્બભાવો ભગવતા વુત્તો, તેહિ દિન્નચીવરસ્સ મત્તસો ગહિતભાવો તતુત્તરિસિક્ખાપદેન વુત્તો. તસ્મા અચ્છિન્નચીવરઅધિકારોયેવ હોતીતિ.

ચીવરઅચ્છિન્દનવિનિચ્છયકથા

ઇતો પરં અચ્છિન્દનસામઞ્ઞેન ચીવરઅચ્છિન્દનવિનિચ્છયં વક્ખામ – તત્થ **યમ્પિ ત્યાહ**ન્તિ યમ્પિ તે અહં. સો કિર ‘‘મમ પત્તચીવરઉપાહનપચ્ચત્થરણાનિ વહન્તો મયા સદ્ધિં ચારિકં પક્કમિસ્સતી’’તિ અદાસિ. તેનેવમાહ ‘‘મયા સદ્ધિં જનપદચારિકં પક્કમિસ્સતી’’તિ. **અચ્છિન્દી**તિ બલક્કારેન અગ્ગહેસિ, સકસઞ્ઞાય ગહિતત્તા પનસ્સ પારાજિકં નત્થિ, કિલમેત્વા ગહિતત્તા આપત્તિ પઞ્ઞત્તા.

સયં અચ્છિન્દતિ, નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિયન્તિ એકં ચીવરં એકાબદ્ધાનિ ચ બહૂનિ અચ્છિન્દતો એકા આપત્તિ, એકતો અબદ્ધાનિ વિસું વિસું ઠિતાનિ બહૂનિ અચ્છિન્દતો, ''સઙ્ઘાટિં આહર, ઉત્તરાસઙ્ગં આહરા''તિ એવં આહરાપયતો ચ વત્થુગણનાય આપત્તિયો. ''મયા દિન્નાનિ સબ્બાનિ આહરા''તિ વદતોપિ એકવચનેનેવ સમ્બહુલા આપત્તિયો.

અઞ્ઞં આણાપેતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સાતિ ''ચીવરં ગણ્હા''તિ આણાપેતિ, એકં દુક્કટં. આણત્તો બહૂનિ ગણ્હાતિ, એકં પાચિત્તિયં. ''સઙ્ઘાટિં ગણ્હ, ઉત્તરાસઙ્ગં ગણ્હા''તિ વદતો વાચાય વાચાય દુક્કટં. ''મયા દિન્નાનિ સબ્બાનિ ગણ્હા''તિ વદતો એકવાચાય સમ્બહુલા આપત્તિયો.

અઞ્ઞં પરિક્ખારન્તિ વિકપ્પનુપગપચ્છિમં ચીવરં ઠપેત્વા યં કિઞ્ચિ અન્તમસો સૂચિમ્પિ. વેઠેત્વા ઠપિતસૂચીસુપિ વત્થુગણનાય દુક્કટાનિ. સિથિલવેઠિતાસુ એવં. ગાળ્હં કત્વા બદ્ધાસુ પન એકમેવ દુક્કટન્તિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. સૂચિઘરે પક્ખિત્તાસુપિ એસેવ નયો. થવિકાય પક્ખિપિત્વા સિથિલબદ્ધગાળ્હબદ્ધેસુ તિકટુકાદીસુ ભેસજ્જેસુપિ એસેવ નયો.

સો વા દેતીતિ ''ભન્તે, તુમ્હાકંયેવ ઇદં સારુપ્પ''ન્તિ એવં વા દેતિ. અથ વા પન ''આવુસો, મયં તુય્હં 'વત્તપટિપત્તિં કરિસ્સતિ, અમ્હાકં સન્તિકે ઉપજ્ઝં ગણ્હિસ્સતિ, ધમ્મં પરિયાપુણિસ્સતી'તિ ચીવરં અદમ્હા, સોદાનિ ત્વં ન વત્તં કરોસિ, ન ઉપજ્ઝં ગણ્હાસિ, ન ધમ્મં પરિયાપુણાસી''તિ એવમાદીહિ વુત્તો ''ભન્તે, ચીવરત્થાય મઞ્ઞે ભણથ, ઇદં વો ચીવર''ન્તિ દેતિ, એવમ્પિ સો વા દેતિ. દિસાપક્કન્તં વા પન દહરં ''નિવત્તેથ ન''ન્તિ ભણતિ, સો ન નિવત્તતિ. ''ચીવરં ગહેત્વા રુન્ધથા''તિ એવં ચે નિવત્તતિ, સાધુ. સચે ''પત્તચીવરત્થાય મઞ્ઞે તુમ્હે ભણથ, ગણ્હથ ન''ન્તિ દેતિ, એવમ્પિ સોયેવ દેતિ. વિબ્ભન્તં વા દિસ્વા ''મયં તુય્હં 'વત્તં કરિસ્સતી'તિ પત્તચીવરં અદમ્હા, સોદાનિ ત્વં વિબ્ભમિત્વા ચરસી''તિ વદતિ, ઇતરો ''ગણ્હથ તુમ્હાકં પત્તચીવર''ન્તિ દેતિ, એવમ્પિ સો વા દેતિ. ''મમ સન્તિકે ઉપજ્ઝં ગણ્હન્તસ્સેવ તે દેમિ, અઞ્ઞત્થ ગણ્હન્તસ્સ ન દેમિ. વત્તં કરોન્તસ્સેવ દેમિ, અકરોન્તસ્સ ન દેમિ. ધમ્મં પરિયાપુણન્તસ્સેવ દેમિ, અપરિયાપુણન્તસ્સ ન દેમિ. અવિબ્ભમન્તસ્સેવ દેમિ, વિબ્ભમન્તસ્સ ન દેમી''તિ એવં પન દાતું ન વટ્ટતિ, દદતો દુક્કટં, આહરાપેતું પન વટ્ટતિ. ચજિત્વા દિન્નં અચ્છિન્દિત્વા ગણ્હન્તો ભણ્ડગ્ઘેન કારેતબ્બો. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. અયં સમન્તપાસાદિકતો ઉદ્ધટવિનિચ્છયો.

યમ્પિ ત્યાહન્તિ એત્થ **યન્તિ** કારણવચનં, તસ્મા એવમેત્થ સમ્બન્ધો વેદિતબ્બો – ''મયા સદ્ધિં જનપદચારિકં પક્કમિસ્સતીતિ યં કારણં નિસ્સાય અહં તે, આવુસો, ચીવરં અદાસિં, તં ન કરોસી''તિ કુપિતો અનત્તમનો અચ્છિન્દીતિ. **યન્તિ** વા ચીવરં પરામસતિ. તત્થ ''મયા સદ્ધિં જનપદચારિકં પક્કમિસ્સતીતિ યમ્પિ તે અહં ચીવરં અદાસિં, તં ચીવરં ગણ્હિસ્સામી''તિ કુપિતો અનત્તમનો અચ્છિન્દીતિ સમ્બન્ધિતબ્બં.

આણત્તો બહૂનિ ગણ્હાતિ, એકં પાચિત્તિયન્તિ ''ચીવરં ગણ્હા''તિ આણત્તિયા એકચીવરવિસયત્તા એકમેવ પાચિત્તિયં. **વાચાય વાચાય દુક્કટન્તિ** એત્થ અચ્છિન્નેસુ વત્થુગણનાય પાચિત્તિયાનિ. **એકવાચાય સમ્બહુલા આપત્તિયોતિ** ઇદં અચ્છિન્નેસુ વત્થુગણનાય આપજ્જિતબ્બં પાચિત્તિયાપત્તિં સન્ધાય વુત્તં, આણત્તિયા આપજ્જિતબ્બં પન દુક્કટં એકમેવ.

એવન્તિ ઇમિના ''વત્થુગણનાય દુક્કટાની''તિ ઇદં પરામસતિ. **એસેવ નયોતિ** સિથિલં ગાળ્હઞ્ચ પક્ખિત્તાસુ આપત્તિયા બહુત્તં એકત્તઞ્ચ અતિદિસતિ.

આવુસો મયન્તિઆદીસુ ગણ્હિતુકામતાય એવં વુત્તેપિ તેનેવ દિન્નત્તા અનાપત્તિ. **અમ્હાકં સન્તિકે ઉપજ્ઝં ગણ્હિસ્સતી**તિ ઇદં સામણેરસ્સપિ દાનં દીપેતિ, તસ્મા કિઞ્ચાપિ પાળિયં ''ભિક્ખુસ્સ સામં ચીવરં દત્વા''તિ વુત્તં, તથાપિ અનુપસમ્પન્નકાલે દત્વાપિ ઉપસમ્પન્નકાલે અચ્છિન્દન્તસ્સ પાચિત્તિયમેવાતિ વેદિતબ્બં. અચ્છિન્દનસમયે ઉપસમ્પન્નભાવોયેવ હેત્થ પમાણં. **દેતી**તિ તુટ્ઠો વા કુપિતો વા દેતિ. **રુદ્ધથા**તિ નિવારેથ. **એવં પન દાતું ન વટ્ટતી**તિ એત્થ એવં દિન્નં ન તાવ ''તસ્સ સન્તક''ન્તિ અનધિટ્ઠહિત્વાવ પરિભુઞ્જિતબ્બન્તિ વેદિતબ્બં. **આહરાપેતું પન વટ્ટતી**તિ એવં દિન્નં ભતિસદિસત્તા આહરાપેતું વટ્ટતિ. **ચજિત્વા દિન્ન**ન્તિ વુત્તનયેન અદત્વા અનપેક્ખેન હુત્વા તસ્સેવ દિન્નં. **ભણ્ડગ્ઘેન કારેતબ્બો**તિ સકસઞ્ઞાય વિના ગણ્હન્તો ભણ્ડં અગ્ઘાપેત્વા આપત્તિયા કારેતબ્બો. વિકપ્પનુપગપચ્છિમચીવરતા, સામં દિન્નતા, સકસઞ્ઞિતા, ઉપસમ્પન્નતા, કોધવસેન અચ્છિન્દનં વા અચ્છિન્દાપનં વાતિ ઇમાનેત્થ પઞ્ચ અઙ્ગાનિ. અયં સારત્થદીપનીપાઠો (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૬૩૫).

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૬૩૧) પન ''**યમ્પિ...પે॰... અચ્છિન્દી**તિ એત્થ યં તે અહં ચીવરં અદાસિં, તં 'મયા સદ્ધિં પક્કમિસ્સતી'તિ સઞ્ઞાય અદાસિં, ન અઞ્ઞથાતિ કુપિતો અચ્છિન્દીતિ એવં અજ્ઝાહરિત્વા યોજેતબ્બં. **એકં દુક્કટ**ન્તિ યદિ આણત્તો અવસ્સં અચ્છિન્દતિ, આણત્તિક્ખણે એવ પાચિત્તિયં. યદિ ન અચ્છિન્દતિ, તદા એવ દુક્કટન્તિ દટ્ઠબ્બં. **એકવાચાય સમ્બહુલાપત્તિયો**તિ યદિ આણત્તો અનન્તરાયેન અચ્છિન્દતિ, આણત્તિક્ખણેયેવ વત્થુગણનાય પાચિત્તિયાપત્તિયો પયોગકરણક્ખણેયેવ આપત્તિયા આપજ્જિતબ્બતો, ચીવરં પન અચ્છિન્નેયેવ નિસ્સગ્ગિયં હોતિ. યદિ સો ન અચ્છિન્દતિ, આણત્તિક્ખણે એકમેવ દુક્કટન્તિ દટ્ઠબ્બં. એવમઞ્ઞત્થપિ ઈદિસેસુ નયો ઞાતબ્બો. **ઉપજ્ઝં ગણ્હિસ્સતી**તિ સામણેરસ્સ દાનં દીપેતિ, તેન ચ સામણેરકાલે દત્વા ઉપસમ્પન્નકાલે અચ્છિન્દતોપિ પાચિત્તિયં દીપેતિ. ''ભિક્ખુસ્સ સામં ચીવરં દત્વા''તિ ઇદં ઉક્કટ્ઠવસેન વુત્તં. **આહરાપેતું પન વટ્ટતી**તિ કમ્મે અકતે ભતિસદિસત્તા વુત્તં. વિકપ્પનુપગપચ્છિમચીવરતા, સામં દિન્નતા, સકસઞ્ઞિતા, ઉપસમ્પન્નતા, કોધવસેન અચ્છિન્દનં વા અચ્છિન્દાપનં વાતિ ઇમાનેત્થ પઞ્ચ અઙ્ગાની''તિ વુત્તં.

પટિભાનચિત્તકથા

૬. પટિભાનચિત્તકથાયં અટ્ઠકથાયં વુત્તનયેનેવ સુવિઞ્ઞેય્યન્તિ સારત્થદીપનિયં ન કિઞ્ચિ વુત્તં, વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૨૯૯) પન ''**કરોહીતિ વત્તું ન વટ્ટતી**તિ આણત્તિયા એવ પટિક્ખિત્તત્તા દ્વારપાલં 'કિં ન કરોસી'તિઆદિના પરિયાયેન વત્તું વટ્ટતિ. **જાતકપકરણ**ન્તિ જાતકપટિસંયુત્તં ઇત્થિપુરિસાદિ યં કિઞ્ચિ રૂપં અધિપ્પેતં. '**પરેહિ કારાપેતુ**'ન્તિ વુત્તત્તા બુદ્ધરૂપમ્પિ સયં કાતું ન લભતી''તિ વુત્તં.

વિપ્પકતભોજનકથા

૭. વિપ્પકતભોજનકથાયમ્પિ સારત્થદીપની વિમતિવિનોદની વજિરબુદ્ધિટીકાસુ ન કિઞ્ચિ વુત્તં. પઠમં કતં પકતં, વિ અનિટ્ઠિતં પકતં વિપ્પકતં, વિપ્પકતં ભોજનં યેન સો **વિપ્પકતભોજનો**, પઠમં ભુઞ્જિત્વા અનિટ્ઠિતભોજનકિચ્ચો ભિક્ખુ. વુત્તેન ભિક્ખુના પવિસિતબ્બન્તિ સમ્બન્ધો. **રિત્તહત્થમ્પિ ઉટ્ઠાપેતું ન વટ્ટતી**તિ એત્થ કારણમાહ ''**વિપ્પકતભોજનોયેવ હિ સો હોતી**''તિ, યાગુખજ્જકાદીસુપિ પીતેસુ ખાદિતેસુપિ ભત્તસ્સ અભુત્તત્તા અનિટ્ઠિતભોજનકિચ્ચો હોતિ. **પવારિતો હોતિ, તેન વત્તબ્બો**તિ પવારિતેન આસન્ના વુટ્ઠિતેન ભુઞ્જિતું અલભમાનત્તા અત્તનો સન્તિકે ઉદકે અસન્તે વત્તબ્બોતિ અત્થો. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

ઉદ્દિસન્તઉદ્દિસાપનકથા

૮. ઉદ્દિસન્તઉદ્દિસાપનકથાયં **ઉદ્દિસન્તેના**તિ ઉદ્દેસં દેન્તેન, પાળિં વાચેન્તેનાતિ અત્થો. **ઉદ્દિસાપેન્તેના**તિ ઉદ્દેસં ગણ્હન્તેન, પાળિં વાચાપેન્તેનાતિ અત્થો. **ઉચ્ચતરેપી**તિ **પિ**-સદ્દેન સમાનાસનં સમ્પિણ્ડેતિ. **નીચતરેપી**તિ એત્થાપિ એસેવ નયો.

તિવસ્સન્તરિકકથા

૯. તિવસ્સન્તરિકકથાયં તીણિ વસ્સાનિ તિવસ્સં, તીણિ વા વસ્સાનિ તિવસ્સાનિ, તિવસ્સાનં અન્તરં તિવસ્સન્તરં, તિવસ્સન્તરે ઠિતોતિ તિવસ્સન્તરો, તેન **તિવસ્સન્તરેન, અન્તર**-સદ્દો મજ્ઝત્થવાચકો, ણ-પચ્ચયો ઠિતત્થે. તેનાહ વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩૨૦) "**તિવસ્સન્તરેના**તિ તિણ્ણં વસ્સાનં અન્તો ઠિતેના''તિ. અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૦) પન સરૂપમેવ દસ્સેન્તો "**તિવસ્સન્તરો નામા**''તિઆદિમાહ. **ઇમે સબ્બે**તિ સબ્બે તિવિધા ઇમે સમાનાસનિકા. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

દીઘાસનકથા

૧૦. દીઘાસનકથાયં **સંહારિમં વા**તિ સંહરિતું યુત્તં કટસારકાદિ. **અસંહારિમં વા**તિ સંહરિતું અસક્કુણેય્યં પાસાણાદિ આસનં. તેનાહ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૩૨૦) "**દીઘાસનં** નામ મઞ્ચપીઠવિનિમુત્તં યં કિઞ્ચિ તિણ્ણન્નં એકતો સુખં નિસીદિતું પહોતી''તિ. કસ્મા પન ''તિણ્ણન્નં પહોતી''તિ વુત્તં, નનુ દ્વિન્નં પહોનકાસનમ્પિ દીઘમેવાતિ ચોદનં સન્ધાયાહ "**અનુજાનામિ...પે॰... એત્તકં પચ્છિમં દીઘાસનન્તિ હિ વુત્ત**''ન્તિ. દ્વિન્નં પહોનકે હિ અદીઘાસને સમાનાસનિકેહેવ સહ નિસીદિતું વટ્ટતિ, તિણ્ણન્નં પહોનકતો પટ્ઠાય ગહિતે દીઘાસને પન અસમાનાસનિકેહિપિ સહ નિસીદિતું વટ્ટતિ. યદિ એવં પણ્ડકાદીહિપિ સહ નિસીદિતું વટ્ટેય્યાતિ ચોદનં મનસિ કત્વા આહ "**અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઠપેત્વા પણ્ડક**''ન્તિઆદિ. તત્થ અત્થો સુવિઞ્ઞેય્યોવ.

ગિલાનુપટ્ઠાનકથા

૧૧. ગિલાનુપટ્ઠાનકથાયં **પલિપન્નો**તિ નિમુગ્ગો, મક્ખિતોતિ અત્થો. **ઉચ્ચારેત્વા**તિ ઉક્ખિપિત્વા. **સમાનાચરિયકો**તિ એત્થ ''સચેપિ એકસ્સ આચરિયસ્સ એકો અન્તેવાસિકો હોતિ, એકો સદ્ધિવિહારિકો, એતેપિ અઞ્ઞમઞ્ઞં સમાનાચરિયકા એવા''તિ વદન્તિ. **ભેસજ્જં યોજેતું અસમત્થો હોતી**તિ વેજ્જેન ''ઇદઞ્ચિદઞ્ચ ભેસજ્જં ગહેત્વા ઇમિના યોજેત્વા દાતબ્બ''ન્તિ વુત્તે તથા કાતું અસમત્થોતિ અત્થો. **નીહાતુન્તિ** નીહરિતું, છડ્ડેતુન્તિ અત્થો. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૩૬૫-૩૬૬) પન "**ભૂમિયં પરિભણ્ડં અકાસી**તિ ગિલાનેન નિપન્નભૂમિયં કિલિટ્ઠટ્ઠાનં ધોવિત્વા હરિતૂપલિત્તં કારેસીતિ અત્થો. **ભેસજ્જં યોજેતું અસમત્થો**તિ પરેહિ વુત્તવિધિમ્પિ કાતું અસમત્થો''તિ વુત્તં.

મરણવણ્ણકથા

૧૨. મરણવણ્ણકથાયં **મરણત્થિકાવ હુત્વા**તિ ઇમસ્સ કાયસ્સ ભેદેન સગ્ગાપાપનાધિપ્પાયત્તા અત્થતો મરણત્થિકાવ હુત્વા. **મરણત્થિકભાવં અજાનન્તા**તિ ''એવં અધિપ્પાયિનો મરણત્થિકા નામ હોન્તી''તિ અત્તનો મરણત્થિકભાવં અજાનન્તા. ન હિ તે અત્તનો ચિત્તપ્પવત્તિં ન જાનન્તિ. **વોહારવસેના**તિ પુબ્બભાગવોહારવસેન, મરણાધિપ્પાયસ્સ સન્નિટ્ઠાપકચેતનાક્ખણે કરુણાય અભાવતો કારુઞ્ઞેન પાસે બદ્ધસૂકરમોચનં વિય ન હોતીતિ

અધિપ્પાયો. ‘‘યથાયુના’’તિ વુત્તમેવત્થં **યથાનુસન્ધિના**તિ પરિયાયન્તરેન વુત્તં, યથાનુસન્ધિના યથાયુપરિચ્છેદેનાતિ વુત્તં હોતિ. અથ વા **યથાનુસન્ધિના**તિ યથાનુપ્પબન્ધેન, યાવ તસ્મિં ભવે સન્તાનસ્સ અનુપ્પબન્ધો અવિચ્છિન્નપવત્તિ હોતિ, તાવ ઠત્વાતિ વુત્તં હોતિ.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૧૮૦) ‘‘**વોહારવસેના**તિ પુબ્બભાગવોહારવસેન મરણાધિપ્પાયસ્સ સન્નિટ્ઠાપકચેતનાક્ખણે કરુણાય અભાવતો, કારુઞ્ઞેન પાસે બદ્ધસૂકરમોચનં વિય ન હોતીતિ અધિપ્પાયો. ‘યથાયુના’તિ વુત્તમેવત્થં **યથાનુસન્ધિના**તિ પરિયાયન્તરેન વુત્ત’’ન્તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૧૮૦) પન ‘‘**મરણત્થિકાવ હુત્વા**તિ ઇમસ્સ કાયસ્સ ભેદેન સગ્ગપાપનાધિપ્પાયત્તા અત્થતો મરણત્થિકાવ હુત્વા. ‘‘એવંઅધિપ્પાયિનો મરણત્થિકા નામ હોન્તી’’તિ અત્તનો મરણત્થિકભાવં અજાનન્તા આપન્ના પારાજિકં. ન હિ તે અત્તનો ચિત્તપ્પવત્તિં ન જાનન્તીતિ વુચ્ચન્તિ. **વોહારવસેના**તિ પુબ્બભાગે વોહારવસેન, સન્નિટ્ઠાને પનેતં નત્થિ, પાસે બદ્ધસૂકરમોચને વિય ન હોતિ. **યથાનુસન્ધિના**તિ અન્તરા અમરિત્વાતિ અત્થો’’તિ વુત્તં.

અત્તપાતનકથા

૧૩. અત્તપાતનકથાયં **વિભત્તિબ્યત્તયેના**તિ વિભત્તિવિપરિણામેન. **વિસેસાધિગમો**તિ સમાધિ વિપસ્સના ચ. અતિવિય પાકટત્તા ‘‘**હત્થપ્પત્તો વિય દિસ્સતી**’’તિ વુત્તં. **ઉપચ્છિન્દતી**તિ વિસેસાધિગમસ્સ વિક્ખેપો મા હોતૂતિ આહારં ઉપચ્છિન્દતિ. **વિસેસાધિગમ**ન્તિ લોકુત્તરધમ્મપટિલાભં. **બ્યાકરિત્વા**તિ આરોચેત્વા. **ઉપચ્છિન્દતિ, ન વટ્ટતી**તિ યસ્મા સભાગાનં લજ્જીભિક્ખૂનંયેવ અરિયા અત્તના અધિગતવિસેસં તાદિસે કારણે સતિ આરોચેન્તિ, તે ચ ભિક્ખૂ અપ્પતિરૂપાય અનેસનાય પચ્ચયં ન પરિયેસન્તિ, તસ્મા તેહિ પરિયેસિતપચ્ચયે કુક્કુચ્ચં ઉપ્પાદેત્વા આહારં ઉપચ્છિન્દિતું ન વટ્ટતીતિ અત્થો. સભાગાનઞ્હિ બ્યાકતત્તા ઉપચ્છિન્દિતું ન લભતિ. તે હિ કપ્પિયખેત્તં આરોચેન્તિ. તેનેવ ‘‘સભાગાનઞ્હિ લજ્જીભિક્ખૂનં કથેતું વટ્ટતીતિ ઇદં ‘ઉપચ્છિન્દતિ, ન વટ્ટતી’તિ ઇમસ્સ કારણં દસ્સેન્તેન વુત્ત’’ન્તિ તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. અથ વા **વિસેસાધિગમં બ્યાકરિત્વા**તિ ઇદં વિસેસસ્સ અધિગતભાવદસ્સનત્થં વુત્તં, અધિગમન્તરાયં આસઙ્કન્તેનેવ ચ આહારુપચ્છેદો કાતબ્બોતિ અનુઞ્ઞાતત્તા અધિગતેન ન કાતબ્બોતિ દસ્સેતું ‘‘**વિસેસાધિગમં બ્યાકરિત્વા આહારં ઉપચ્છિન્દતિ, ન વટ્ટતી**’’તિ વુત્તં. કિં પન અરિયા અત્તના અધિગતવિસેસં અઞ્ઞેસં આરોચેન્તીતિ ઇમિસ્સા ચોદનાય ‘‘**સભાગાનઞ્હિ લજ્જીભિક્ખૂનં કથેતું વટ્ટતી**’’તિ વુત્તં, અયમેત્થ યુત્તતરોતિ અમ્હાકં ખન્તિ, ગણ્ઠિપદેપિ અયમત્થો દસ્સિતોયેવાતિ.

વિમતિવિનોદનિયમ્પિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૧૮૨-૧૮૩) ‘‘**વિભત્તિબ્યત્તયેના**તિ વિભત્તિવિપરિણામેન. **વિસેસાધિગમો**તિ સમાધિ વિપસ્સના ચ. **વિસેસાધિગમ**ન્તિ લોકુત્તરધમ્મપટિલાભં. **બ્યાકરિત્વા**તિ આરોચેત્વા, ઇદઞ્ચ વિસેસસ્સ અધિગતભાવદસ્સનત્થં વુત્તં. અધિગતવિસેસા હિ દિટ્ઠાનુગતિઆપજ્જનત્થં લજ્જીભિક્ખૂનં અવસ્સં અધિગમં બ્યાકરોન્તિ, અધિગતવિસેસેન પન અબ્યાકરિત્વાપિ આહારં ઉપચ્છિન્દિતું ન વટ્ટતિ, અધિગમન્તરાયવિનોદનત્થમેવ આહારુપચ્છેદસ્સ અનુઞ્ઞાતત્તા તદધિગમે સો ન કાતબ્બોવ. કિં પનાધિગમં આરોચેતું વટ્ટતીતિ આહ સભાગાનઞ્હીતિઆદી’’તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૧૮૧-૧૮૩) ‘‘હત્થપ્પત્તો વિય દિસ્સતિ, ‘તસ્સ વિક્ખેપો મા હોતૂ’તિ **ઉપચ્છિન્દતિ**, **વિસેસાધિગમં બ્યાકરિત્વા** તપ્પભવં સક્કારં લજ્જાયન્તો **આહારં ઉપચ્છિન્દતિ** સભાગાનં બ્યાકતત્તા. તે હિ કપ્પિયખેત્તં આરોચેન્તી’’તિ વુત્તં.

અપ્પચ્ચવેક્ખિત્વાનિસિન્નકથા

૧૪. અપ્પચ્ચવેક્ખિત્વા નિસિન્નકથાયં **અપ્પટિવેક્ખિત્વા**તિ અનુપપરિક્ખિત્વા. **ઉદ્ધં વા અધો વા સઙ્કમન્તી**તિ પચ્છા આગતાનં ઓકાસદાનત્થં નિસિન્નપાળિયા ઉદ્ધં વા અધો વા ગચ્છન્તિ. **પટિવેક્ખણકિચ્ચં નત્થી**તિ પચ્છા આગતેહિ ઉપપરિક્ખણકિચ્ચં નત્થિ. હેટ્ઠા કિસ્મિઞ્ચિ વિજ્જમાને સાટકં વલિં ગણ્હાતીતિ આહ "**યસ્મિં વલિ ન પઞ્ઞાયતી**"તિ. પટિવેક્ખણઞ્ચેતં ગિહીનં સન્તકેયેવાતિ દટ્ઠબ્બં. વિમતિવિનોદનિયમ્પિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૧૮૦) ''હેટ્ઠા કિસ્મિઞ્ચિ વિજ્જમાને સાટકં વલિં ગણ્હાતીતિ આહ '**યસ્મિં વલિ ન પઞ્ઞાયતી**'તિ. પટિવેક્ખણઞ્ચેતં ગિહીનં સન્તકે એવાતિ દટ્ઠબ્બ''ન્તિ એત્તકમેવ વુત્તં, વજિરબુદ્ધિટીકાયમ્પિ (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૧૮૦) "**અપ્પટિવેક્ખિત્વા**તિ અવિચારેત્વા. હેટ્ઠિમભાગે હિ કિસ્મિઞ્ચિ વિજ્જમાને વલિ પઞ્ઞાયતી''તિ એત્તકમેવ.

દવાયસિલાવિજ્ઝનકથા

૧૫. દવાયસિલાવિજ્ઝનકથાયં **દવા**સદ્દો હસાધિપ્પાયવાચકો. પટિપુબ્બવિધ-ધાતુ પવટ્ટનત્થોતિ આહ "**હસાધિપ્પાયેન પાસાણો ન પવટ્ટેતબ્બો**"તિ. **સિલા**સદ્દસ્સ પાસાણવાચકત્તા સો એવ ન પટિવિજ્ઝિતબ્બોતિ ચોદનં સન્ધાયાહ "**ન કેવલઞ્ચા**"તિઆદિ. યદિ એવં સબ્બેસમ્પિ અત્થાય ન વટ્ટેય્યાતિ આહ "**ચેતિયાદીનં અત્થાયા**"તિઆદિ. **ધોવનદણ્ડક**ન્તિ ભણ્ડધોવનદણ્ડં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૧૮૨-૧૮૩) પન "**ભણ્ડકં વા ધોવન્તા**તિ ચીવરં વા ધોવન્તા. **ધોવનદણ્ડક**ન્તિ ચીવરધોવનદણ્ડ''ન્તિ વુત્તં.

દાયાલિમ્પનકથા

૧૬. દાયાલિમ્પનકથાયં **અલ્લ...પે॰... પાચિત્તિય**ન્તિ સુક્ખટ્ઠાનેપિ અગ્ગિં પાતેત્વા ઇમિના અધિપ્પાયેન આલિમ્પેન્તસ્સ પાચિત્તિયમેવ. **દુક્કટ**ન્તિ સુક્ખટ્ઠાને વા સુક્ખં ''અસુક્ખ''ન્તિ અવવત્થપેત્વા વા અગ્ગિં પાતેન્તસ્સ દુક્કટં. કીળાધિપ્પાયેપિ એસેવ નયો, કીળાધિપ્પાયો ચ પટપટાયમાનસદ્દસ્સાદવસેનેવ વેદિતબ્બો. પટિપક્ખભૂતો અગ્ગિ **પટગ્ગિ. પરિત્તકરણ**ન્તિ આરક્ખકરણં. **સયં વા ઉટ્ઠિત**ન્તિ વાતેરિતાનં વેળુઆદીનં અઞ્ઞમઞ્ઞસઙ્ઘટ્ટનેન સમુટ્ઠિતં. **નિરુપાદાનો**તિ ઇન્ધનરહિતો. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૧૯૦) પન "**ખિડ્ડાધિપ્પાયેનપિ દુક્કટ**ન્તિ સુક્ખતિણાદીસુ અગ્ગિકરણં સન્ધાય વુત્તં. અલ્લેસુ પન કીળાધિપ્પાયેનપિ કરોન્તસ્સ પાચિત્તિયમેવ. પટિપક્ખભૂતો, પટિમુખં ગચ્છન્તો વા અગ્ગિ **પટગ્ગિ**, તસ્સ અલ્લતિણાદીસુપિ દાનં અનુઞ્ઞાતં. તં દેન્તેન દૂરતોવ આગચ્છન્તં દાવગ્ગિં દિસ્વા વિહારસ્સ સમન્તતો એકક્ખણે અકત્વા એકદેસતો પટ્ઠાય વિહારસ્સ સમન્તતો સણિકં ઝાપેત્વા યથા મહન્તોપિ અગ્ગિ વિહારં પાપુણિતું ન સક્કોતિ, એવં વિહારસ્સ સમન્તા અબ્ભોકાસં કત્વા પટગ્ગિ દાતબ્બો. સો ડાવગ્ગિનો પટિપથં ગન્ત્વા એકતો હુત્વા તેન સહ નિબ્બાતિ. **પરિત્તકરણ**ન્તિ સમન્તા રુક્ખતિણાદિચ્છેદનપરિખાખણનાદિઆરક્ખકરણં. તેનાહ '**તિણકુટિકાનં સમન્તા ભૂમિતચ્છન**'ન્તિઆદી''તિ, વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૧૯૦) પન "**પરિત્ત**ન્તિ રક્ખણં, તં દસ્સેતું '**સમન્તા ભૂમિતચ્છન**'ન્તિઆદિ વુત્ત''ન્તિ એત્તકમેવ વુત્તં.

મિચ્છાદિટ્ઠિકુલાભતકથા

૧૭. મિચ્છાદિટ્ઠિકુલાભતકથાયં નત્થિ સદ્ધા એતેસૂતિ અસ્સદ્ધા, મચ્છરિનો, તેસુ **અસ્સદ્ધેસુ**. મિચ્છાદિટ્ઠિયા યુત્તાનિ કુલાનિ **મિચ્છાદિટ્ઠિકુલાનિ**, મજ્ઝેલોપતતિયાતપ્પુરિસસમાસો, ''નત્થિ દિન્ન''ન્તિઆદિનયપ્પવત્તાય

દસવત્થુકાય મિચ્છાદિટ્ઠિયા યુત્તકુલાનિ, તેસુ. મિચ્છાદિટ્ઠિકુલેસુ લભિત્વાતિ સમ્બન્ધો. અસક્કચ્ચકારીનં તેસં સક્કચ્ચકરણેન, અપ્પણીતદાયીનં તેસં પણીતદાનેન ભવિતબ્બમેત્થ કારણેનાતિ કારણં ઉપપરિક્ખિત્વાવ ભુઞ્જિતું યુત્તન્તિ આહ "**અનુપપરિક્ખિત્વા નેવ અત્તના ભુઞ્જિતબ્બં, ન પરેસં દાતબ્બ**"ન્તિ. યેન કારણેન ભવિતબ્બં, તં દસ્સેતું "**વિસમિસ્સમ્પિ હી**"તિઆદિ વુત્તં. ન કેવલં પિણ્ડપાતમેવાતિ આહ "**યમ્પી**"તિઆદિ. તત્થ કારણમાહ "**અપિહિતવત્થુસ્મિમ્પિ હી**"તિઆદિ. તતો અઞ્ઞમ્પિ દસ્સેતિ **ગન્ધહલિદ્દાદિમક્ખિતો**તિઆદિના . તત્થપિ કારણં દસ્સેતુમાહ "**સરીરે રોગટ્ઠાનાની**"તિઆદિ.

ગોપકદાનકથા

૧૮. ગોપકદાનકથાયં પરેસં સન્તકં ગોપેતિ રક્ખતીતિ ગોપકો, તસ્સ દાનં **ગોપકદાનં**, ઉય્યાનપાલકાદીહિ ભિક્ખૂનં દાતબ્બદાનં. તત્થ **પણ્ણં આરોપેત્વા**તિ ''એત્તકેહેવ રુક્ખેહિ એત્તકમેવ ગહેતબ્બ''ન્તિ પણ્ણં આરોપેત્વા, લિખિત્વાતિ વુત્તં હોતિ. **નિમિત્તસઞ્ઞં કત્વા**તિ સઙ્કેતં કત્વા. **દારકા**તિ તેસં પુત્તનત્તાદયો દારકા. અઞ્ઞેપિ યે કેચિ ગોપકા હોન્તિ, તે સબ્બેપિ વુત્તા. સબ્બત્થપિ ગિહીનં ગોપકદાને યત્તકં ગોપકા દેન્તિ, તત્તકં ગહેતબ્બં. સઙ્ઘિકે પન યથાપરિચ્છેદમેવ ગહેતબ્બન્તિ દીપિતત્તા "**અત્થતો એક**"ન્તિ વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયમ્પિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૧૫૬) "**પણ્ણં આરોપેત્વા**તિ 'એત્તકે રુક્ખે રક્ખિત્વા તતો એત્તકં ગહેતબ્બ'ન્તિ પણ્ણં આરોપેત્વા. **નિમિત્તસઞ્ઞં કત્વા**તિ સઙ્કેતં કત્વા. **દારકા**તિ તેસં પુત્તનત્તાદયો યે કેચિ ગોપેન્તિ, તે સબ્બેપિ ઇધ 'દારકા'તિ વુત્તા''તિ, વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૧૫૬) પન "**આરામરક્ખકા**તિ વિસ્સત્થવસેન ગહેતબ્બં. **અધિપ્પાયં ઞત્વા**તિ એત્થ યસ્સ દાનં પટિગ્ગણ્હન્તં ભિક્ખું, ભાગં વા સામિકા ન રક્ખન્તિ ન દણ્ડેન્તિ, તસ્સ દાનં અપ્પટિચ્છાદેત્વા ગહેતું વટ્ટતીતિ ઇધ સન્નિટ્ઠાનં, તમ્પિ 'ન વટ્ટતિ સઙ્ઘિકે'તિ વુત્ત''ન્તિ વુત્તં.

યત્થાતિ યસ્મિં આવાસે. **અઞ્ઞેસં અભાવ**ન્તિ અઞ્ઞેસં આગન્તુકભિક્ખૂનં અભાવં. **તત્થા**તિ તાદિસે આવાસે. **ભાજેત્વા ખાદન્તી**તિ આગન્તુકાનમ્પિ સમ્પત્તાનં ભાજેત્વા ખાદન્તીતિ અધિપ્પાયો. **ચતૂસુ પચ્ચયેસુ સમ્મા ઉપનેન્તી**તિ અમ્બફલાદીનિ વિક્કિણિત્વા ચીવરાદીસુ ચતૂસુ પચ્ચયેસુ સમ્મા ઉપનેન્તિ. **ચીવરત્થાય નિયમેત્વા દિન્ના**તિ ''ઇમેસં રુક્ખાનં ફલાનિ વિક્કિણિત્વા ચીવરેસુયેવ ઉપનેતબ્બાનિ, ન ભાજેત્વા ખાદિતબ્બાની''તિ એવં નિયમેત્વા દિન્ના. **તેસુપિ આગન્તુકા અનિસ્સરા**તિ પચ્ચયપરિભોગત્થાય નિયમેત્વા દિન્નત્તા ભાજેત્વા ખાદિતું અનિસ્સરા. **ન તેસુ...પે॰... ઠાતબ્બ**ન્તિ એત્થ આગન્તુકેહિ હેટ્ઠા વુત્તનયેન ભાજેત્વા ખાદિતબ્બન્તિ અધિપ્પાયો. **તેસં કતિકાય ઠાતબ્બ**ન્તિ ''ભાજેત્વા ન ખાદિતબ્બ''ન્તિ વા ''એત્તકેસુ રુક્ખેસુ ફલાનિ ગણ્હિસ્સામા''તિ વા ''એત્તકાનિ ફલાનિ ગણ્હિસ્સામા''તિ વા ''એત્તકાનં દિવસાનં અબ્ભન્તરે ગણ્હિસ્સામા''તિ વા ''ન કિઞ્ચિ ગણ્હિસ્સામા''તિ વા એવં કતાય આવાસિકાનં કતિકાય આગન્તુકેહિ ઠાતબ્બં. મહાઅટ્ઠકથાયં ''અનિસ્સરા''તિ વચનેન દીપિતોયેવ અત્થો મહાપચ્ચરિયં "**ચતુન્નં પચ્ચયાન**"ન્તિઆદિના વિત્થારેત્વા દસ્સિતો. **પરિભોગવસેનેવા**તિ એત્થ **એવ**-સદ્દો અટ્ઠાનપ્પયુત્તો, પરિભોગવસેન તમેવ ભાજેત્વાતિ યોજેતબ્બં. **એત્થ** એતસ્મિં વિહારે, રટ્ઠેવા.

સેનાસનપચ્ચયન્તિ સેનાસનઞ્ચ તદત્થાય નિયમેત્વા ઠપિતઞ્ચ. **લામકકોટિયા**તિ લામકં આદિં કત્વા, લામકસેનાસનતો પટ્ઠાયાતિ વુત્તં હોતિ. સેનાસનેપિ તિણાદીનિ લામકકોટિયાવ વિસ્સજ્જેતબ્બાનિ, સેનાસનપરિક્ખારાપિ લામકકોટિયાવ વિસ્સજ્જેતબ્બા. **મૂલવત્થુચ્છેદં પન કત્વા ન ઉપનેતબ્બ**ન્તિ ઇમિના કિં વુત્તં હોતિ? તીસુપિ ગણ્ઠિપદેસુ તાવ ઇદં વુત્તં ''સબ્બાનિ સેનાસનાનિ ન વિસ્સજ્જેતબ્બાનીતિ વુત્તં હોતી''તિ.

લામકકોટિયા વિસ્સજ્જન્તેહિપિ સેનાસનભૂમિયો ન વિસ્સજ્જેતબ્બાતિ અયમત્થો વુત્તો હોતીતિ નો ખન્તિ. વીમંસિત્વા યં રુચ્ચતિ, તં ગહેતબ્બં.

ધમ્મસન્તકેન બુદ્ધપૂજં કાતું, બુદ્ધસન્તકેન વા ધમ્મપૂજં કાતું વટ્ટતિ ન વટ્ટતીતિ? ''તથાગતસ્સ ખો એતં, વાસેટ્ઠ, અધિવચનં ધમ્મકાયો ઇતિપી''તિ ચ ''યો ખો, વક્કલિ, ધમ્મં પસ્સતિ, સો મં પસ્સતી''તિ (સં॰ નિ॰ ૩.૮૭) ચ વચનતો વટ્ટતીતિ વદન્તિ. કેચિ પન ''એવં સન્તે 'યો, ભિક્ખવે, મં ઉપટ્ઠહેય્ય, સો ગિલાનં ઉપટ્ઠહેય્યા'તિ (મહાવ॰ ૩૬૫) વચનતો બુદ્ધસન્તકેન ગિલાનસ્સપિ ભેસજ્જં કાતું યુત્તન્તિ આપજ્જેય્ય, તસ્મા ન વટ્ટતી''તિ વદન્તિ, તં અકારણં. ન હિ ''યો, ભિક્ખવે, મં ઉપટ્ઠહેય્ય, સો ગિલાનં ઉપટ્ઠહેય્યા''તિ (મહાવ॰ ૩૬૫) ઇમિના અત્તનો ચ ગિલાનસ્સ ચ એકસદિસતા, તદુપટ્ઠાનસ્સ વા સમફલતા વુત્તા. અયઞ્હેત્થ અત્થો – ''યો મં ઓવાદાનુસાસનીકરણેન ઉપટ્ઠહેય્ય, સો ગિલાનં ઉપટ્ઠહેય્ય, મમ ઓવાદકારકેન ગિલાનો ઉપટ્ઠાતબ્બો''તિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૬૫). ભગવતો ચ ગિલાનસ્સ ચ ઉપટ્ઠાનં એકસદિસન્તિ એવં પનેત્થ અત્થો ન ગહેતબ્બો, તસ્મા ''યો વો, આનન્દ, મયા ધમ્મો ચ વિનયો ચ દેસિતો પઞ્ઞત્તો, સો વો મમચ્ચયેન સત્થા''તિ (દી॰ નિ॰ ૨.૨૧૬) વચનતો ''અહઞ્ચ ખો પનિદાનિ એકકોવ ઓવદામિ અનુસાસામિ, મયિ પરિનિબ્બુતે ઇમાનિ ચતુરાસીતિ બુદ્ધસહસ્સાનિ તુમ્હે ઓવદિસ્સન્તિ અનુસાસિસ્સન્તી''તિ (દી॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૨.૨૧૬) વુત્તત્તા ચ બહુસ્સુતં ભિક્ખું પસંસન્તેન ચ ''યો બહુસ્સુતો, ન સો તુમ્હાકં સાવકો નામ, બુદ્ધો નામ એસ ચુન્દા''તિ વુત્તત્તા ધમ્મગરુકત્તા ચ તથાગતસ્સ પુબ્બનયો એવ પસત્થતરોતિ અમ્હાકં ખન્તિ. વિમતિવિનોદનિયમ્પિ ''**યત્થા**તિ યસ્મિં આવાસે. **અઞ્ઞેસ**ન્તિ અઞ્ઞેસં આગન્તુકાનં. **તેસુપિ આગન્તુકા અનિસ્સરા**તિ સેનાસને નિરન્તરં વસન્તાનં ચીવરત્થાય દાયકેહિ, ભિક્ખૂહિ વા નિયમેત્વા દિન્નત્તા ભાજેત્વા ખાદિતું અનિસ્સરા. આગન્તુકેહિપિ ઇચ્છન્તેહિ તસ્મિં વિહારે વસ્સાનાદીસુ પવિસિત્વા ચીવરત્થાય ગહેતબ્બં. **તેસં કતિકાય ઠાતબ્બ**ન્તિ સબ્બાનિ ફલાફલાનિ અભાજેત્વા 'એત્તકેસુ રુક્ખેસુ ફલાનિ ભાજેત્વા પરિભુઞ્જિસ્સામ, અઞ્ઞેસુ ફલાફલેહિ સેનાસનાનિ પટિજગ્ગિસ્સામા'તિ વા 'પિણ્ડપાતાદિપચ્ચયં સમ્પાદેસ્સામા'તિ વા 'કિઞ્ચિપિ અભાજેત્વા ચતુપચ્ચયત્થાયેવ ઉપનેમા'તિ વા એવં સમ્મા ઉપનેન્તાનં આવાસિકાનં કતિકાય આગન્તુકેહિ ઠાતબ્બં. મહાઅટ્ઠકથાયં 'અનિસ્સરા'તિ વચનેન દીપિતો એવ અત્થો, મહાપચ્ચરિયં 'ચતુન્નં પચ્ચયાન'ન્તિઆદિના વિત્થારેત્વા દસ્સિતો. **પરિભોગવસેનેવા**તિ એત્થ **એવ**-સદ્દો અટ્ઠાનપ્પયુત્તો, પરિભોગવસેન તમેવ ભાજેત્વાતિ યોજેતબ્બં. **એત્થા**તિ એતસ્મિં વિહારે, રટ્ઠે વા. **સેનાસનપચ્ચય**ન્તિ સેનાસનઞ્ચ તદત્થાય નિયમેત્વા ઠપિતઞ્ચ. 'એકં વા દ્વે વા વરસેનાસનાનિ ઠપેત્વા'તિ વુત્તમેવત્થં પુન બ્યતિરેકમુખેન દસ્સેતું '**મૂલવત્થુચ્છેદં પન કત્વા ન ઉપનેતબ્બ**'ન્તિ વુત્તં, સેનાસનસઙ્ખાતવત્થુનો મૂલચ્છેદં કત્વા સબ્બાનિ સેનાસનાનિ ન વિસ્સજ્જેતબ્બાનીતિ અત્થો. કેચિ પનેત્થ 'એકં વા દ્વે વા વરસેનાસનાનિ ઠપેત્વા લામકતો પટ્ઠાય વિસ્સજ્જન્તેહિપિ સેનાસનભૂમિયો ન વિસ્સજ્જેતબ્બાતિ અયમત્થો વુત્તો'તિ વદન્તિ, તમ્પિ યુત્તમેવ ઇમસ્સપિ અત્થસ્સ અવસ્સં વત્તબ્બતો, ઇતરથા કેચિ સહ વત્થુનાપિ વિસ્સજ્જેતબ્બં મઞ્ઞેય્યુ''ન્તિ.

વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પારાજિક ૧૫૩) ''**એત્થ** એતસ્મિં વિહારે પરચક્કાદિભયં આગતં. **મૂલવત્થુચ્છેદ**ન્તિ 'સબ્બસેનાસનાનં એતે ઇસ્સરા'તિ વચનતો ઇતરે અનિસ્સરાતિ દીપિતં હોતિ. **અયમેવ ભિક્ખુ ઇસ્સરો**તિ યત્થ સો ઇચ્છતિ, તત્થ અત્તઞાતહેતું લભતીતિ કિર અત્થો, અપિ ચ 'દહરો'તિ વદન્તિ. **સવત્થુક**ન્તિ સહ ભૂમિયાતિ વુત્તં હોતી''તિ.

ધમ્મિકારક્ખયાચનકથા

૧૯. ધમ્મિકારક્ખયાચનકથાયં ‘‘**ગીવાયેવા**તિ આણત્તિયા અભાવતો. **તેસં અનત્થકામતાયા**તિ ‘ચોરો’તિ વુત્તં મમ વચનં સુત્વા કેચિ દણ્ડિસ્સન્તિ, જીવિતા વોરોપેસ્સન્તીતિ એવં સઞ્ઞાય. એતેન કેવલં ભયેન વા પરિક્ખારગ્ગહણત્થં વા સહસા ‘ચોરો’તિ વુત્તે દણ્ડિતેપિ ન દોસોતિ દસ્સેતિ. રાજપુરિસાનઞ્હિ ‘ચોરો અય’ન્તિ ઉદ્દિસ્સકથને એવ ગીવા. ભિક્ખૂનં, પન આરામિકાદીનં વા સમ્મુખા ‘અસુકો ચોરો એવમકાસી’તિ કેનચિ વુત્તવચનં નિસ્સાય આરામિકાદીસુ રાજપુરિસાનં વત્વા દણ્ડાપેન્તેસુપિ ભિક્ખુસ્સ ન ગીવા રાજપુરિસાનં અવુત્તત્તા, યેસઞ્ચ વુત્તં, તેહિ સયં ચોરસ્સ અદણ્ડિતત્તાતિ ગહેતબ્બં. ‘ત્વં એતસ્સ સન્તકં અચ્છિન્દા’તિ આણત્તોપિ હિ સચે અઞ્ઞેન અચ્છિન્દાપેતિ, આણાપકસ્સ અનાપત્તિ વિસઙ્કેતત્તા. **અત્તનો વચનકર**ન્તિ ઇદં સામીચિવસેન વુત્તં. વચનં અકરોન્તાનં રાજપુરિસાનમ્પિ ‘ઇમિના ગહિતપરિક્ખારં આહરાપેહિ, મા ચસ્સ દણ્ડં કરોહી’તિ ઉદ્દિસ્સ વદન્તસ્સપિ દણ્ડે ગહિતેપિ ન ગીવા એવ દણ્ડગ્ગહણસ્સ પટિક્ખિત્તત્તા ‘અસુકભણ્ડં અવહરા’તિ આણાપેત્વા વિપ્પટિસારે ઉપ્પન્ને પુન પટિક્ખિપને (પારા॰ ૧૨૧) વિય. દાસાદીનં સમ્પટિચ્છને વિય તદત્થાય અટ્ટકરણે ભિક્ખૂનમ્પિ દુક્કટન્તિ આહ ‘**કપ્પિયઅટ્ટો નામ, ન વટ્ટતી**’તિ. કેનચિ પન ભિક્ખુના ખેત્તાદિઅત્થાય વોહારિકાનં સન્તિકં ગન્ત્વા અટ્ટે કતેપિ તં ખેત્તાદિસમ્પટિચ્છને વિય સબ્બેસં અકપ્પિયં ન હોતિ પુબ્બે એવ સઙ્ઘસન્તકત્તા. ભિક્ખુસ્સેવ પન પયોગવસેન આપત્તિયો હોન્તિ. દાસાદીનમ્પિ પન અત્થાય રક્ખં યાચિતું વોહારિકેન પુટ્ઠેન સઙ્ઘસ્સ ઉપ્પન્નં કપ્પિયક્કમં વત્તું આરામિકાદીહિ ચ અટ્ટં કારાપેતું વટ્ટતિ એવ. વિહારવત્થાદિકપ્પિયઅટ્ટં પન ભિક્ખુના સયમ્પિ કાતું વટ્ટતી’’તિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૬૭૯) આગતો.

વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૬૮૧) ‘‘**ગીવા**તિ કેવલં ગીવા એવ હોતિ, ન પારાજિકં. **કારાપેત્વા દાતબ્બા**તિ એત્થ સચે આવુધભણ્ડં હોતિ, તસ્સ ધારા ન કારાપેતબ્બા, અઞ્ઞેન પન આકારેન સઞ્ઞાપેતબ્બ’’ન્તિ વુત્તં.

ઉચ્ચારાદિછડ્ડનકથા

૨૦. ઉચ્ચારાદિછડ્ડનકથાયં અટ્ઠમે ઉચ્ચારાદિછડ્ડને ‘‘ઉચ્ચારાદિભાવો, અનપલોકનં, વળઞ્જનટ્ઠાનં, તિરોકુટ્ટપાકારતા, છડ્ડનં વા છડ્ડાપનં વાતિ ઇમાનિ પનેત્થ પઞ્ચ અઙ્ગાનિ, નવમે હરિતૂપરિ છડ્ડને **સબ્બેસ**ન્તિ ભિક્ખુસ્સ ભિક્ખુનિયા ચ. ઇધ ખેત્તપાલકા આરામાદિગોપકા ચ સામિકા એવા’’તિ એત્તકમેવ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૩.૮૩૦) વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૮૩૦) પન ‘‘અટ્ઠમે વળઞ્જિયમાનતિરોકુટ્ટાદિતા, અનપલોકેત્વા ઉચ્ચારાદીનં છડ્ડનાદીતિ દ્વે અઙ્ગાનિ. નવમે ‘મત્થકચ્છિન્નનાળિકેરમ્પી’તિ વુત્તત્તા હરિતૂપરિ છડ્ડનમેવ પટિક્ખિત્તં. તેનાહ ‘**અનિક્ખિત્તબીજેસૂ**’તિઆદિ. યત્થ ચ છડ્ડેતું વટ્ટતિ, તત્થ હરિતે વચ્ચાદિં કાતુમ્પિ વટ્ટતિ એવ. **સબ્બેસ**ન્તિ ભિક્ખુભિક્ખુનીન’’ન્તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૮૩૨) પન ‘‘સામિકે અપલોકેત્વાવ છડ્ડેતીતિ કત્થચિ પોત્થકે નત્થિ, કત્થચિ અત્થિ, અત્થિભાવોવ સેય્યો કિરિયાકિરિયત્તા સિક્ખાપદસ્સ. ઇધ ખેત્તપાલકા આરામાદિગોપકા ચ **સામિકા** એવ. ‘સઙ્ઘસ્સ ખેત્તે આરામે ચ તત્થ કચવરં ન છડ્ડેતબ્બન્તિ કતિકા ચે નત્થિ, ભિક્ખુસ્સ છડ્ડેતું વટ્ટતિ સઙ્ઘપરિયાપન્નત્તા, ન ભિક્ખુનીનં. તાસમ્પિ ભિક્ખુનિસઙ્ઘસન્તકે વુત્તનયેન વટ્ટતિ, ન તત્થ ભિક્ખુસ્સ. એવં સન્તેપિ સારુપ્પવસેનેવ કાતબ્બન્તિ વુત્ત’’ન્તિ વુત્તં.

ભિક્ખુવિભઙ્ગે પન સેખિયવણ્ણનાયં (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૬૫૧) ‘‘**અસઞ્ચિચ્ચા**તિ પટિચ્છન્નટ્ઠાનં ગચ્છન્તસ્સ સહસા ઉચ્ચારો વા પસ્સાવો વા નિક્ખમતિ, અસઞ્ચિચ્ચકતો નામ, અનાપત્તિ. **ન હરિતે**તિ એત્થ યમ્પિ જીવરુક્ખસ્સ મૂલં

પથવિયં દિસ્સમાનં ગચ્છતિ, સાખા વા ભૂમિલગ્ગા ગચ્છતિ, સબ્બં હરિતસઙ્ખાતમેવ, ખન્ધે નિસીદિત્વા અપ્પહરિતટ્ઠાને પાતેતું વટ્ટતિ. અપ્પહરિતટ્ઠાનં ઓલોકેન્તસ્સેવ સહસા નિક્ખમતિ, ગિલાનટ્ઠાને ઠિતો હોતિ, વટ્ટતિ. **અપ્પહરિતે કતો**તિ અપ્પહરિતં અલભન્તેન તિણણ્ડુપકં વા પલાલણ્ડુપકં વા ઠપેત્વા કતોપિ પચ્છા હરિતં ઓત્થરતિ, વટ્ટતિયેવ. 'ખેળેન ચેત્થ સિઙ્ઘાણિકાપિ સઙ્ગહિતા'તિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. **ન ઉદકે**તિ એતં પરિભોગઉદકમેવ સન્ધાય વુત્તં. વચ્ચકુટિસમઉદ્દાદિઉદકેસુ પન અપરિભોગેસુ અનાપત્તિ. દેવે વસ્સન્તે સમન્તતો ઉદકોઘો હોતિ, અનુદકટ્ઠાનં ઓલોકેન્તસ્સેવ નિક્ખમતિ, વટ્ટતિ. મહાપચ્ચરિયં વુત્તં એતાદિસે કાલે અનુદકટ્ઠાનં અલભન્તેન કાતું વટ્ટતી''તિ વુત્તં. તસ્સં વણ્ણનાયં વિમતિવિનોદનિયઞ્ચ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૬૫૨) ''**ખેળેન ચેત્થ સિઙ્ઘાણિકાપિ સઙ્ગહિતા**તિ એત્થ ઉદકગણ્ડુસકં કત્વા ઉચ્છુકચવરાદિઞ્ચ મુખેનેવ હરિતું ઉદકેસુ છડ્ડેતું વટ્ટતીતિ દટ્ઠબ્બ''ન્તિ વુત્તં.

ઇમસ્મિં ઠાને પણ્ડિતેહિ વિચારેતબ્બં અત્થિ – ''વચ્ચકુટિસમુદ્દાદિઉદકેસુ પન અપરિભોગેસુ અનાપત્તી''તિ અટ્ઠકથાયં વુત્તં, એવં સન્તે નદીજાતસ્સરાદીસુ આપત્તિ વા અનાપત્તિ વાતિ. તત્થ **સમુદ્દાદી**તિ **આદિ**-સદ્દેન નદીજાતસ્સરાપિ સઙ્ગહિતાવ, તસ્મા અનાપત્તીતિ ચે? ન ચેવં દટ્ઠબ્બં. યદિ હિ **સમુદ્દાદી**તિ એત્થ **આદિ**-સદ્દેન નદીજાતસ્સરાપિ સઙ્ગહિતા, એવં સતિ ટીકાચરિયા વદેય્યું, ન પન વદન્તિ, અટ્ઠકથાયઞ્ચ ''વચ્ચકુટિસમુદ્દાદિઉદકેસૂ''તિ એત્તકમેવ વદેય્ય, તથા પન અવત્વા ''અપરિભોગેસૂ''તિ હેતુમન્તવિસેસનપદમ્પિ ગહિતં. તેન ઞાયતિ ''આદિસદ્દેન અપરિભોગાનિ ચન્દનિકાદિઉદકાનિ એવ ગહિતાનિ, ન પરિભોગાનિ નદીજાતસ્સરાદિઉદકાની''તિ. તેન ચ વચ્ચકુટિસમુદ્દાદિઉદકાનિ અપરિભોગત્તા અનાપત્તિકરાનિ હોન્તિ, નદીજાતસ્સરાદિઉદકાનિ પન પરિભોગત્તા આપત્તિકરાનીતિ. કથં પન ''અપરિભોગેસૂ''તિ ઇમસ્સ પદસ્સ હેતુમન્તપદભાવો જાનિતબ્બોતિ? યુત્તિતો આગમતો ચ. કથં યુત્તિતો? ''વચ્ચકુટિસમુદ્દાદિઉદકાનિ પરિભોગાનિપિ સન્તિ, અપરિભોગાનિપી''તિ અબ્યભિચારિયભાવતો. બ્યભિચારે હિ સમ્ભવે એવ સતિ વિસેસનં સાત્થકં સિયા. કથં આગમતો? વુત્તઞ્હેતં આચરિયબુદ્ધદત્તત્થેરેન વિનયવિનિચ્છયે (વિ॰ વિ॰ ૧૯૫૪) ''તેસં અપરિભોગત્તા''તિ. તસ્મા આદિ-સદ્દેન અપરિભોગાનિયેવ ઉદકાનિ ગહિતાનિ, ન પરિભોગાનિ. વુત્તઞ્હેતં વિનયવિનિચ્છયટીકાયં ''**વચ્ચકુટિસમુદ્દાદિઉદકેસૂ**તિ એત્થ **આદિ**-સદ્દેન સબ્બં અપરિભોગજલં સઙ્ગય્હતિ, તેનેવ તેસં અપરિભોગત્તમેવ કારણમાહા''તિ, તસ્મા મનુસ્સાનં પરિભોગેસુ નદીજાતસ્સરતળાકપોક્ખરણિયાદિઉદકેસુ ઉચ્ચારપસ્સાવાદિકરણં ન વટ્ટતીતિ જાનિતબ્બમેતં. ''દેવે વસ્સન્તે સમન્તતો ઉદકોઘો હોતિ, અનુદકટ્ઠાનં ઓલોકેન્તસ્સેવ નિક્ખમતિ, વટ્ટતિ. મહાપચ્ચરિયં વુત્તં એતાદિસે કાલે અનુદકટ્ઠાનં અલભન્તેન કાતું વટ્ટતીતિ વુત્ત''ન્તિ અટ્ઠકથાયં આગતત્તા મહન્તેસુ નદીજાતસ્સરાદીસુ નાવાદીહિ ગતકાલે તાદિસે કારણે સતિ ''તીરં ઉપનેહી''તિ વત્વા ''ઉપનેતું અસક્કુણેય્યટ્ઠાને ઉદકેપિ કાતું વટ્ટતિ, અનાપત્તી''તિ અટ્ઠકથાનુલોમતો વિઞ્ઞાયતિ, ઉપપરિક્ખિત્વા ગહેતબ્બં.

નહાનેરુક્ખાદિઘંસનકથા

૨૧. નહાને રુક્ખાદિઘંસનન્તિ એત્થ **અટ્ઠપદાકારેના**તિ અટ્ઠપદફલકાકારેન, જૂતફલકસદિસન્તિ વુત્તં હોતિ. **મલ્લકમૂલકસણ્ઠાનેના**તિ ખેળમલ્લકમૂલસણ્ઠાનેન. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૨૪૩) પન ''**અટ્ઠપદાકારેના**તિ જૂતફલકે અટ્ઠગબ્ભરાજિઆકારેન. **મલ્લકમૂલસણ્ઠાનેના**તિ ખેળમલ્લકમૂલસણ્ઠાનેન. ઇદઞ્ચ વટ્ટાધારકં સન્ધાય વુત્તં. કણ્ટકે ઉટ્ઠાપેત્વા કતવટ્ટકપાલસ્સેતં અધિવચનં. **પુથુપાણિક**ન્તિ મુટ્ઠિં અકત્વા વિકસિતહત્થતલેહિ પિટ્ઠિપરિકમ્મં વુચ્ચતિ. એતમેવ સન્ધાય **હત્થપરિકમ્મ**''ન્તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨૪૪) પન ''પુથુપાણિના કત્તબ્બં કમ્મં **પુથુપાણિકમ્મ**''ન્તિ વુત્તં.

એવં પાળિઅનુસારેનેવ નહાને કત્તબ્બાકત્તબ્બં દસ્સેત્વા ઇદાનિ નહાનતિત્થે નહાયન્તાનં ભિક્ખૂનં નહાનવિધિં દસ્સેન્તો “**ઇદં પનેત્થ નહાનવત્ત**”ન્તિઆદિમાહ. તત્થ પસ્સન્તાનં અપ્પસાદાવહનતો, ગિહિપુરિસાનં કમ્મં વિયાતિ ગરહિતબ્બભાવતો ચ વુત્તં “**યત્થ વા તત્થ વા…પે॰… ન ઓતરિતબ્બ**”ન્તિ. અઞ્ઞેસુ સમ્મુખીભૂતેસુ અનુદકસાટકેન નહાયિતું દુક્કરત્તા “**સબ્બદિસા પન ઓલોકેત્વા વિવિત્તભાવં ઞત્વા**”તિ વુત્તં. એવમ્પિ ખાણુગુમ્બલતાદીહિ પટિચ્છન્નાપિ હુત્વા તિટ્ઠેય્યુન્તિ આહ “**ખાણુ…પે॰… ઉક્કાસિત્વા**”તિ. ઉદ્ધંમુખેન ચીવરાપનયનં હરાયિતબ્બં સિયાતિ વુત્તં “**અવકુજ્જ…પે॰… અપનેત્વા**”તિ. તતો કાયબન્ધનટ્ઠપનવત્તમાહ “**કાયબન્ધન**”ન્ત્યાદિના . તતો ઉદકસાટિકાય સતિ તં નિવાસેત્વા ઓતરિતબ્બં સિયા, તાય અસતિયા કિં કાતબ્બન્તિ ચોદનં સન્ધાયાહ “**સચે**”તિઆદિ. તત્થ પુબ્બે ‘‘ઠિતકેનેવ ન ઓતરિતબ્બ’’ન્તિ અહિરિકાકારસ્સ પટિસિદ્ધત્તા ઇધ હિરિમન્તાકારં દસ્સેતિ **ઉદકન્તે ઉક્કુટિકં નિસીદિત્વા નિવાસનં મોચેત્વા**તિ. ઉણ્ણટ્ઠાને, સમટ્ઠાને વા પસારિતે સતિ વા તેન અઞ્ઞત્થ ગચ્છેય્યાતિ આહ “**સચે નિન્નટ્ઠાન**”ન્તિઆદિ.

ઓતરન્તેન કિં કાતબ્બન્તિ પુચ્છં સન્ધાય “**ઓતરન્તેન સણિક**”ન્ત્યાદિ. તત્થ પુબ્બે ‘‘વેગેન ન ઓતરિતબ્બ’’ન્તિ પટિસિદ્ધાનુરૂપમાહ “**સણિક**”ન્તિ. અતિગમ્ભીરં ગચ્છન્તો ઉદકોઘતરઙ્ગવાતાદીહિ પહરન્તો ચલિતકાયો સિયા, અતિઉત્તાને નિસીદન્તો અપ્પટિચ્છન્નકાયો સિયાતિ વુત્તં “**નાભિપ્પમાણમત્તં ઓતરિત્વા**”તિ. અત્તનો હત્થવિકારાદીહિ વીચિં ઉટ્ઠાપેન્તો, સદ્દઞ્ચ કરોન્તો ઉદ્ધટચપલભાવો સિયાતિ વુત્તં “**વીચિં અનુટ્ઠપેન્તેન સદ્દં અકરોન્તેન નિવત્તિત્વા**”તિ. નિવત્તિત્વા કિં કાતબ્બન્તિ આહ **આગતદિસાભિમુખેન નિમુજ્જિતબ્બ**”ન્તિ, અભિમુખેન હુત્વાતિ પાઠસેસો. ઇદાનિ તપ્ફલં દસ્સેન્તો “**એવ**”ન્ત્યાદિમાહ. તતો ઉમ્મુજ્જન્તેન કિં કાતબ્બન્તિ પુચ્છાયમાહ “**ઉમ્મુજ્જન્તેનપી**”તિઆદિ. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ. **ચીવરં પારુપિત્વાવ ઠાતબ્બં**, કસ્માતિ ચે? ન તાવ કાયતો ઉદકં ઓતરતિ, તસ્મા થોકં કાલં ઉત્તરાસઙ્ગં ચીવરં ઉભોહિ હત્થેહિ અન્તે ગહેત્વા પુરતો કત્વા ઠાતબ્બં. તતો કાયસ્સ સુક્ખભાવં ઞત્વા ચીવરં પારુપિત્વા યથારુચિ ગન્તબ્બન્તિ.

વલિકાદિકથા

૨૨. વલિકાદિકથાયં ‘‘**મુત્તોલમ્બકાદીન**ન્તિ **આદિ**-સદ્દેન કુણ્ડલાદિં સઙ્ગણ્હાતિ. **પલમ્બકસુત્ત**ન્તિ યઞ્ઞોપચિતાકારેન ઓલમ્બકસુત્ત’’ન્તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૨૪૫). વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૨૪૫) પન “**મુત્તોલમ્બકાદીન**ન્તિ **આદિ**-સદ્દેન કુણ્ડલાદિં સઙ્ગણ્હાતિ. **પલમ્બકસુત્ત**ન્તિ બ્રાહ્મણાનં યઞ્ઞોપચિતસુત્તાદિઆકારં વુચ્ચતિ. **વલય**ન્તિ હત્થપાદવલય’’ન્તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨૪૫) પન ‘‘કણ્ણતો નિક્ખન્તમુત્તોલમ્બકાદીનં કુણ્ડલાદીનન્તિ લિખિતં. ‘કાયૂર’ન્તિ પાળિપાઠો. ‘કેયૂરાદીની’તિ આચરિયેનુદ્ધટ’’ન્તિ વુત્તં.

દીઘકેસકથા

૨૩. દીઘકેસકથાયં સારત્થદીપનિયં ન કિઞ્ચિ વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૨૪૬) પન “**દ્વઙ્ગુલે**તિ ઉપયોગબહુવચનં, દ્વઙ્ગુલપ્પમાણં અતિક્કામેતું ન વટ્ટતીતિ અત્થો. એત્થ ચ દ્વમાસસ્સ વા દ્વઙ્ગુલસ્સ વા અતિક્કન્તભાવં અજાનન્તસ્સપિ કેસમસ્સુગણનાય અચિત્તકાપત્તિયો હોન્તીતિ વદન્તિ. **કોચ્છેના**તિ ઉસીરહીરાદીનિ બન્ધિત્વા સમકં છિન્દિત્વા ગહિતકોચ્છેન. **ચિક્કલેના**તિ સિલેસયુત્તતેલેન. **ઉણ્હાભિતત્તરજસિરાનમ્પી**તિ ઉણ્હાભિતત્તાનં રજોકિણ્ણસિરાનં. **અદ્દહત્થેના**તિ અલ્લહત્થેના’’તિ વુત્તં.

ઉપરિ પન પાળિયં (ચૂળવ॰ ૨૭૫) ‘‘તેન ખો પન સમયેન છબ્બગ્ગિયા ભિક્ખૂ મસ્સું કપ્પાપેન્તિ. મસ્સું વડ્ઢાપેન્તિ. ગોલોમિકં કારાપેન્તિ. ચતુરસ્સકં કારાપેન્તિ. પરિમુખં કારાપેન્તિ. અડ્ઢદુકં કારાપેન્તિ. દાઠિકં ઠપેન્તિ. સમ્બાધે લોમં સંહરાપેન્તિ. મનુસ્સા ઉજ્ઝાયન્તિ ખીયન્તિ વિપાચેન્તિ ‘સેય્યથાપિ ગિહી કામભોગિનો’તિ . ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – ન, ભિક્ખવે, મસ્સુ કપ્પાપેતબ્બં. ન મસ્સુ વડ્ઢાપેતબ્બં. ન ગોલોમિકં કારાપેતબ્બં. ન ચતુરસ્સકં કારાપેતબ્બં. ન પરિમુખં કારાપેતબ્બં. ન અડ્ઢદુકં કારાપેતબ્બં. ન દાઠિકા ઠપેતબ્બા. ન સમ્બાધે લોમં સંહરાપેતબ્બં, યો સંહરાપેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ આગતં. અટ્ઠકથાયમ્પિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૭૫) ‘‘**મસ્સું કપ્પાપેન્તી**તિ કત્તરિયા મસ્સું છેદાપેન્તિ. **મસ્સું વડ્ઢાપેન્તી**તિ મસ્સું દીઘં કારેન્તિ. **ગોલોમિક**ન્તિ હનુકમ્હિ દીઘં કત્વા ઠપિતં એળકમસ્સુ વુચ્ચતિ. **ચતુરસ્સક**ન્તિ ચતુકોણં. **પરિમુખ**ન્તિ ઉદરે લોમસંહરણં. **અડ્ઢદુક**ન્તિ ઉદરે લોમરાજિટ્ઠપનં. **આપત્તિ દુક્કટસ્સા**તિ મસ્સુકપ્પાપનાદીસુ સબ્બત્થ આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ વુત્તં.

પુન પાળિયં (ચૂળવ॰ ૨૭૫) ‘‘તેન ખો પન સમયેન ભિક્ખૂ સક્ખરિકાયપિ મધુસિત્થકેનપિ નાસિકાલોમં ગાહાપેન્તિ, નાસિકા દુક્ખા હોન્તિ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સણ્ડાસન્તિ. તેન ખો પન સમયેન છબ્બગ્ગિયા ભિક્ખૂ પલિતં ગાહાપેન્તિ. મનુસ્સા ઉજ્ઝાયન્તિ ખીયન્તિ વિપાચેન્તિ ‘સેય્યથાપિ ગિહી કામભોગિનો’તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – ન, ભિક્ખવે, પલિતં ગાહાપેતબ્બં, યો ગાહાપેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ આગતં. ‘‘સક્ખરાદીહિ નાસિકાલોમગ્ગાહાપને આપત્તિ નત્થિ, અનુરક્ખણત્થં પન સણ્ડાસો અનુઞ્ઞાતો’’તિ અટ્ઠકથાયં વુત્તં. ‘‘**ન, ભિક્ખવે, પલિતં ગાહાપેતબ્બ**ન્તિ એત્થ ભમુકાય વા નલાટે વા દાઠિકાય વા ઉગ્ગન્ત્વા બીભચ્છં ઠિતં, તાદિસં લોમં પલિતં વા અપલિતં વા ગાહાપેતું વટ્ટતી’’તિ ચ વુત્તં.

આદાસાદિકથા

૨૪. આદાસાદિકથાયં **આદાસો** નામ મણ્ડનપકતિકાનં મનુસ્સાનં અત્તનો મુખચ્છાયાદસ્સનત્થં કંસલોહાદીહિ કતો ભણ્ડવિસેસો. **ઉદકપત્તો** નામ ઉદકટ્ઠપનકો પાતિસરાવાદિકો ભાજનવિસેસો. **કંસપત્તાદીની**તિ આદાસભાવેન અકતાનિ પરિસુદ્ધભાવેન આલોકકરાનિ વત્થૂનિ. **આદિ**-સદ્દેન સુવણ્ણરજતજાતિફલિકાદયો સઙ્ગણ્હાતિ, **કઞ્જિયાદીની**તિ એત્થ **આદિ**-સદ્દેન દ્રવજાતિકાનિ તેલમધુખીરાદીનિ. **આબાધપચ્ચયા**તિ અત્તનો મુખે ઉપ્પન્નવણપચ્ચયા. તેનાહ ‘‘**સચ્છવિ નુ ખો મે વણો**’’તિઆદિ. આયું સઙ્ખરોતીતિ આયુસઙ્ખારો. કો સો? અત્તભાવો, તં **આયુસઙ્ખારં**, તં ઓલોકેન્તો કેનાકારેન ઓલોકેય્યાતિ પુચ્છાયમાહ ‘‘**જિણ્ણો નુ ખોમ્હિ નોતિ એવ**’’ન્તિ. તસ્સત્થો – મમ અત્તભાવો જિણ્ણો નુ ખો વા, નો જિણ્ણો નુ ખો વાતિ એવં ઇમિના મનસિકારેન કમ્મટ્ઠાનસીસેન ઓલોકેતું વટ્ટતિ. ‘‘સોભતિ નુ ખો મે અત્તભાવો, નો વા’’તિ એવં પવત્તેન અત્તસિનેહવસેન ઓલોકેતું ન વટ્ટતીતિ.

ન મુખં આલિમ્પિતબ્બન્તિ વિપ્પસન્નછવિવણ્ણકરેહિ મુખલેપનેહિ ન લિમ્પિતબ્બં. **ન ઉમ્મદ્દિતબ્બ**ન્તિ નાનાઉમ્મદ્દનેહિ ન ઉમ્મદ્દિતબ્બં. **ન ચુણ્ણેતબ્બ**ન્તિ મુખચુણ્ણકેન ન મક્ખેતબ્બં. **ન મનોસિલિકાય મુખં લઞ્જેતબ્બ**ન્તિ મનોસિલાય તિલકાદિલઞ્જનાનિ ન કાતબ્બાનિ . ન કેવલં મનોસિલાયમેવ, હરિતાલાદીહિપિ તાનિ ન વટ્ટન્તિયેવ. **અઙ્ગરાગાદયો** પાકટાયેવ.

નચ્ચાદિકથા

૨૫. નચ્ચાદિકથાયં ‘‘**સાધુગીત**ન્તિ અનિચ્ચતાદિપટિસંયુત્તગીતં. **ચતુરસ્સેન વત્તેના**તિ પરિપુણ્ણેન ઉચ્ચારણવત્તેન. તરઙ્ગવત્તાદીનં ઉચ્ચારણવિધાનાનિ નટ્ઠપ્પયોગાની’’તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ

૩.૨૪૮-૨૪૯) વુત્તં, વિમતિવિનોદનિયમ્પિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૨૪૮-૨૪૯) "**સાધુગીતન્તિ** અનિચ્ચતાદિપટિસઞ્ઞુત્તં ગીતં. **ચતુરસ્સેન વત્તેના**તિ પરિપુણ્ણેન ઉચ્ચારણવત્તેન. તરઙ્ગવત્તાદીનં સબ્બેસં સામઞ્ઞલક્ખણં દસ્સેતું '**સબ્બેસં...પે॰... લક્ખણ**'ન્તિ વુત્તં. યત્તકાહિ મત્તાહિ અક્ખરં પરિપુણ્ણં હોતિ, તતોપિ અધિકમત્તાયુત્તં કત્વા કથનં **વિકારકથનં** નામ, તથા અકત્વા કથનમેવ લક્ખણન્તિ અત્થો''તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨૪૮-૨૪૯) પન "**સાધુગીતં** નામ પરિનિબ્બુતટ્ઠાને ગીતન્તિ લિખિતં. **દન્તગીતં** ગાયિતુકામાનં વાક્કરણીયં. દન્તગીતસ્સ વિભાવનત્થં '**યં ગાયિસ્સામા**'તિઆદિમાહ. **ચતુરસ્સવત્તં** નામ ચતુપાદગાથાવત્તં. 'તરઙ્ગવત્તાદીનિ ઉચ્ચારણવિધાનાનિ નટ્ઠપ્પયોગાની'તિ લિખિત''ન્તિ વુત્તં.

અઙ્ગચ્છેદાદિકથા

૨૬. અઙ્ગચ્છેદાદિકથાયં ''અત્તનો અઙ્ગજાતં છિન્દન્તસ્સેવ થુલ્લચ્ચયં, તતો અઞ્ઞં છિન્દન્તસ્સ દુક્કટં, આબાધપચ્ચયા છિન્દન્તસ્સ અનાપત્તી''તિ અટ્ઠકથાયં વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૨૫૧) પન "**અઙ્ગજાતન્તિ** બીજવિરહિતં પુરિસનિમિત્તં. બીજે હિ છિન્ને ઓપક્કમિકપણ્ડકો નામ અભબ્બો હોતીતિ વદન્તિ. એકે પન 'બીજસ્સપિ છેદનક્ખણે દુક્કટાપત્તિ એવ, કમેન પુરિસિન્દ્રિયાદિકે અન્તરહિતે પણ્ડકો નામ અભબ્બો હોતિ, તદા લિઙ્ગનાસનાય નાસેતબ્બો'તિ વદન્તિ. **તાદિસં વા દુક્ખં ઉપ્પાદેન્તસ્સા**તિ મુટ્ઠિપ્પહારાદીહિ અત્તનો દુક્ખં ઉપ્પાદેન્તસ્સા''તિ વુત્તં.

પત્તકથા

૨૮. પત્તકથાયં "**ભૂમિઆધારકે**તિ વલયાધારકે. **દારુઆધારકદણ્ડાધારકેસૂ**તિ એકદારુના કતઆધારકે, બહૂહિ દણ્ડકેહિ કતઆધારકે વાતિ અત્થો . તીહિ દણ્ડેહિ કતો પન ન વટ્ટતિ. **ભૂમિયં પન નિક્કુજ્જિત્વા એકમેવ ઠપેતબ્બન્તિ** એત્થ 'દ્વે ઠપેન્તેન ઉપરિ ઠપિતપત્તં એકેન પસ્સેન ભૂમિયં ફુસાપેત્વા ઠપેતું વટ્ટતી'તિ વદન્તિ. **આલિન્દકમિટ્ઠિકાદીન**ન્તિ પમુખમિટ્ઠિકાદીનં. **પરિવત્તેત્વા તત્થેવ પતિટ્ઠાતી**તિ એત્થ 'પરિવત્તેત્વા તતિયવારે તત્થેવ મિટ્ઠિયા પતિટ્ઠાતી'તિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. **પરિભણ્ડન્તે**તિ એત્થ **પરિભણ્ડં** નામ ગેહસ્સ બહિકુટ્ટપાદસ્સ થિરભાવત્થં કતા તનુકમિટ્ઠિકા વુચ્ચતિ. **તનુકમિટ્ઠિકાયા**તિ ખુદ્દકમિટ્ઠિકાય. મિટ્ઠન્તેપિ આધારકે ઠપેતું વટ્ટતિ. 'અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, આધારક'ન્તિ હિ વચનતો મિટ્ઠાદીસુ યત્થ કત્થચિ આધારકં ઠપેત્વા તત્થ પત્તં ઠપેતું વટ્ટતિ આધારકે ઠપનોકાસસ્સ અનિયમિતત્તાતિ વદન્તિ. '**પત્તમાળો** નામ વટ્ટેત્વા પત્તાનં અગમનત્થં વટ્ટં વા ચતુરસ્સં વા ઇટ્ઠકાદીહિ પરિક્ખિપિત્વા કતો'તિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. **ઘટિકન્તિ** ઉપરિ યોજિતં અગ્ગળં. **તાવકાલિકં પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતી**તિ સકિદેવ ગહેત્વા તેન આમિસં પરિભુઞ્જિત્વા છડ્ડેતું વટ્ટતીતિ અધિપ્પાયો. **ઘટિકટાહે**તિ ભાજનકપાલે. પાળિયં **અભું મે**તિ એત્થ ભવતીતિ ભૂ, વડ્ઢિ. ન ભૂતિ **અભૂ**, અવડ્ઢિ. ભયવસેન પન સા ઇત્થી '**અભુ**'ન્તિ આહ, વિનાસો મય્હન્તિ અત્થો. **છવસીસસ્સ પત્તન્તિ** છવસીસમયં પત્તં. પકતિવિકારસમ્બન્ધે ચેતં સામિવચનં. અભેદેપિ વા તદુપચારવસેનેવાયં વોહારો 'સિલાપુત્તકસ્સ સરીર'ન્તિઆદીસુ વિય. **ચબ્બેત્વા**તિ ખાદિત્વા. **એકં ઉદકગણ્ડુસં ગહેત્વા**તિ વામહત્થેનેવ પત્તં ઉક્ખિપિત્વા મુખેન ગણ્ડુસં ગહેત્વા. **ઉચ્છિટ્ઠહત્થેના**તિ સામિસેન હત્થેન. **એત્તાવતા**તિ એકગણ્ડુસં ગહણમત્તેન. **લુઞ્ચિત્વા**તિ તતો મંસં ઉદ્ધરિત્વા. એતેસુ સબ્બેસુ પણ્ણત્તિં જાનાતુ વા, મા વા, આપત્તિયેવા''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૨૫૩-૨૫૫) વુત્તં.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૨૫૨) પન “**ગિહિવિકટાની**તિ ગિહિસન્તકાનિ. પાળિયં **ન અચ્છુપિયન્તી**તિ ન કુસ્સિતાનિ હોન્તિ. **રૂપકાકિણ્ણાનિ** ઇત્થિરૂપાદિઆકિણ્ણાનિ. **ભૂમિઆધારકે**તિ દન્તાદીહિ કતે વલયાધારકે. એતસ્સ વલયાધારકસ્સ અનુચ્છવિતાય ઠપિતા પત્તા ન પરિવત્તન્તીતિ ‘તયો પત્તે ઠપેતું વટ્ટતી’તિ વુત્તં. અનુચ્ચતઞ્હિ સન્ધાય અયં ‘ભૂમિઆધારકો’તિ વુત્તો. **દારુઆધારકદણ્ડાધારકેસૂ**તિ એકદારુના કતઆધારકે ચ બહૂહિ દણ્ડકેહિ કતઆધારકે ચ, એતે ચ ઉચ્ચતરા હોન્તિ પત્તેહિ સહ પતનસભાવા, તેન ‘**સુસજ્જિતેસૂ**’તિ વુત્તં. **ભમકોટિસદિસેના**તિ યત્થ ધમકરણાદિં પવેસેત્વા લિખન્તિ, તસ્સ ભમકસ્સ કોટિયા સદિસો. તાદિસસ્સ દારુઆધારકસ્સ અવિત્થિણ્ણતાય ઠપિતોપિ પત્તો પતતીતિ ‘અનોકાસો’તિ વુત્તો. **આલિન્દકમિઙ્ઢિકાદીન**ન્તિ પમુખમિઙ્ઢિકાદીનં, ઉચ્ચવત્થુકાનન્તિ અત્થો. **બાહિરપસ્સે**તિ પાસાદાદીનં બહિકુટ્ટે. **તનુકમિઙ્ઢિકાયા**તિ વેદિકાય. સબ્બત્થ પન હત્થપ્પમાણતો અબ્ભન્તરે ઠપેતું વટ્ટતિ, આધારકે પન તતો બહિપિ વટ્ટતિ. **અઞ્ઞેન પન ભણ્ડકેના**તિ અઞ્ઞેન ભારભણ્ડેન ભણ્ડકેન. ‘**બન્ધિત્વા ઓલમ્બિતુ**’ન્તિ ચ વુત્તત્તા પત્તત્થવિકાય અંસબદ્ધકો યથા લગ્ગિતટ્ઠાનતો ન પરિગળતિ, તથા સબ્બથાપિ બન્ધિત્વા ઠપેતું વટ્ટતિ. **બન્ધિત્વાપિ ઉપરિ ઠપેતું ન વટ્ટતી**તિ ‘ઉપરિ નિસીદન્તા ઓત્થરિત્વા ભિન્દન્તી’તિ વુત્તં. **તત્થ ઠપેતું વટ્ટતી**તિ નિસીદનસઙ્કાભાવતો વુત્તં. **બન્ધિત્વા વા**તિ બન્ધિત્વા ઠપિતછત્તે વા. **યો કોચી**તિ ભત્તપૂરોપિ તુચ્છપત્તોપિ. **પરિહરિતુ**ન્તિ દિવસે દિવસે પિણ્ડાય ચરણત્થાય ઠપેતું. પત્તં અલભન્તેન પન એકદિવસં પિણ્ડાય ચરિત્વા ભુઞ્જિત્વા છડ્ડેતું વટ્ટતિ. પણ્ણપુટાદીસુપિ એસેવ નયો. **છવસીસસ્સ પત્તો**તિ છવસીસમયો પત્તો, પકતિવિકારસમ્બન્ધે ચેતં સામિવચનં. **ચબ્બેત્વા**તિ નિટ્ઠુભિત્વા. ‘પટિગ્ગહં કત્વા’તિ વુત્તત્તા ઉચ્છિટ્ઠહત્થેન ઉદકં ગહેત્વા પત્તં પરિપ્ફોસિત્વા ધોવનઘંસનવસેન હત્થં ધોવિતું વટ્ટતિ. એત્તકેન હિ પત્તં પટિગ્ગહં કત્વા હત્થો ધોવિતો નામ ન હોતિ. **એકં ઉદકગણ્ડુસં ગહેત્વા**તિ પત્તં અફુસિત્વા તત્થ ઉદકમેવ ઉચ્છિટ્ઠહત્થેન ઉક્ખિપિત્વા ગણ્ડુસં કત્વા, વામહત્થેનેવ વા પત્તં ઉક્ખિપિત્વા મુખેન ગણ્ડુસં ગહેતુમ્પિ વટ્ટતિ. **બહિ ઉદકેન વિક્ખાલેત્વા**તિ દ્વીસુ અઙ્ગુલીસુ આમિસમત્તં વિક્ખાલેત્વા બહિ ગહેતુમ્પિ વટ્ટતિ. **પટિખાદિતુકામો**તિ એત્થ સયં ન ખાદિતુકામોપિ અઞ્ઞેસં ખાદનારહં ઠપેતું લભતિ. **તત્થેવ કત્વા**તિ પત્તેયેવ યથાઠપિતટ્ઠાનતો અનુદ્ધરિત્વા. **લુઞ્ચિત્વા**તિ તતો મંસમેવ નિરવસેસં ઉપ્પટ્ટેત્વા’’તિ વુત્તં.

વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨૫૪) પન “**આલિન્દકમિઙ્ઢિકાદીન**ન્તિ પમુખમિઙ્ઢિકાદીનં. **પરિવત્તેત્વા તત્થેવા**તિ એત્થ ‘પરિવત્તેત્વા તતિયવારે તત્થેવ મિઙ્ઢિકાય પતિટ્ઠાતી’તિ લિખિતં. **પરિભણ્ડં** નામ ગેહસ્સ બહિકુટ્ટપાદસ્સ થિરભાવત્થં કતા તનુકમિઙ્ઢિકા વુચ્ચતિ, એત્થ ‘**પરિવત્તેત્વા પત્તો ભિજ્જતી**તિ અધિકરણભેદાસઙ્કારઅભાવે ઠાને ઠપેતું વટ્ટતી’તિ લિખિતં. પત્તમાળો વત્તેત્વા પત્તાનં અપતનત્થં વટ્ટં વા ચતુરસ્સં વા ઇટ્ઠકાદીહિ પરિક્ખિપિત્વા માળકચ્છન્નેન કતો. ‘પત્તમણ્ડલિકા પત્તપચ્છિકા કાલપણ્ણાદીહિ કતા’તિ ચ લિખિતં. મિઙ્ઢન્તે આધારકે ઠપેતું વટ્ટતિ પત્તસન્ધારણત્થં વુત્તત્તા. મઞ્ચે આધારકેપિ ન વટ્ટતિ નિસીદનપચ્ચયા વારિતત્તા. આસન્નભૂમિકત્તા **ઓલમ્બેતું વટ્ટતિ**. ‘અંસકૂટે લગ્ગેત્વા’તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૫૪) વચનતો અગ્ગહત્થે લગ્ગેત્વા અઙ્કે ઠપેતું ન વટ્ટતી’તિ કેચિ વદન્તિ, ન સુન્દરં. **ન કેવલં યસ્સ પત્તો**તિઆદિ યદિ હત્થેન ગહિતપત્તે ભેદસઞ્ઞા, પગેવ અઞ્ઞેન સરીરાવયવેનાતિ કત્વા વુત્તં. પાળિયં પન પચુરવોહારવસેન વુત્તં. ઘટિકપાલમયં **ઘટિકટાહં**. **છવસીસસ્સ પત્ત**ન્તિ ‘સિલાપુત્તકસ્સ સરીરં, ખીરસ્સ ધારા’તિઆદિવોહારવસેન વુત્તં, મઞ્ચે નિસીદિતું આગતોતિ અત્થો. **પિસાચિલ્લિકા**તિ પિસાચદારકાતિપિ વદન્તિ. **દિન્નકમેવ** પટિગ્ગહિતમેવ. **ચબ્બેત્વા**તિ ખાદિત્વા. અટ્ઠીનિ ચ કણ્ટકાનિ ચ **અટ્ઠિકણ્ટકાનિ**. એતેસુ સબ્બેસુ પણ્ણત્તિં જાનાતુ વા, મા વા, આપત્તિયેવાતિ લિખિત’’ન્તિ વુત્તં.

સબ્બપંસુકૂલાદિકથા

૨૯. સબ્બપંસુકૂલાદિકથાયં પંસુ વિય કુચ્છિતભાવેન ઉલતિ પવત્તતીતિ પંસુકૂલં, સબ્બં તં એતસ્સાતિ **સબ્બપંસુકૂલિકો**, પત્તચીવરાદિકં સબ્બં સમણપરિક્ખારં પંસુકૂલંયેવ કત્વા ધારણસીલોતિ અત્થો. સમણપરિક્ખારેસુ કતમં પંસુકૂલં કત્વા ધારેતું વટ્ટતીતિ પુચ્છં સન્ધાયાહ "**એત્થ પન ચીવરઞ્ચ મઞ્ચપીઠઞ્ચ પંસુકૂલં વટ્ટતી**"તિ. તત્થ ચ ચીવરં વિનયવસેન ચ ધુતઙ્ગસમાદાનવસેન ચ વટ્ટતિ, મઞ્ચપીઠં વિનયવસેનેવ. કતમં પંસુકૂલં ન વટ્ટતીતિ આહ "**અજ્ઝોહરણીયં પન દિન્નમેવ ગહેતબ્બ**"ન્તિ, ન અદિન્નં, તસ્મા પંસુકૂલં ન વટ્ટતીતિ અધિપ્પાયો. એત્થ ચ "**અજ્ઝોહરણીય**"ન્તિ વચનેન પિણ્ડપાતગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપઅક્ખારવસેન ઉભોપિ પચ્ચયે દસ્સેતિ.

પરિસ્સાવનકથા

૩૦. પરિસ્સાવનકથાયં **અદ્ધાનમગ્ગો** નામ સબ્બન્તિમપરિચ્છેદેન અડ્ઢયોજનપ્પમાણો, તત્તકં મગ્ગં પરિસ્સાવનં અગ્ગહેત્વા ગચ્છન્તોપિ અઞ્ઞેન અપરિસ્સાવનકેન ભિક્ખુના યાચિયમાનો હુત્વા અદેન્તોપિ ન વટ્ટતિ, આપત્તિયેવ. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પરિસ્સાવન''ન્તિ અનુજાનિત્વા ''ચોળકં નપ્પહોતિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ , ભિક્ખવે, કટચ્છુપરિસ્સાવન''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૫૮) વુત્તત્તા પકતિપરિસ્સાવનતો કટચ્છુપરિસ્સાવનં ખુદ્દકન્તિ વિઞ્ઞાયતિ. પકતિપરિસ્સાવનસ્સ વિધાનં અટ્ઠકથાયં ન વુત્તં, કટચ્છુપરિસ્સાવનસ્સ પન વિધાનં "**કટચ્છુપરિસ્સાવનં** નામ તીસુ દણ્ડકેસુ વિનન્ધિત્વા કત''ન્તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૫૮) વુત્તં. કટચ્છુપરિસ્સાવનં વત્વા પુન ''ચોળકં નપ્પહોતિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ધમકરણ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૫૮) વુત્તત્તા કટચ્છુપરિસ્સાવનતોપિ ધમકરણો ખુદ્દકતરોતિ વિઞ્ઞાયતિ. ધમકરણસ્સ વિધાનં હેટ્ઠા પરિક્ખારકથાયં વુત્તમેવ. ''ભિક્ખૂ નવકમ્મં કરોન્તિ, પરિસ્સાવનં ન સમ્મતિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, દણ્ડપરિસ્સાવન''ન્તિ (ચૂળવ ૨૫૯) વુત્તત્તા પકતિપરિસ્સાવનતોપિ દણ્ડપરિસ્સાવનં મહન્તતરન્તિ વિઞ્ઞાયતિ. ''દણ્ડપરિસ્સાવનં ન સમ્મતિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઓત્થરક''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૫૯) વચનતો દણ્ડપરિસ્સાવનતોપિ ઓત્થરકં મહન્તતરન્તિ વિઞ્ઞાયતિ. તેસં પન દ્વિન્નમ્પિ પરિસ્સાવનાનં વિધાનં અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૫૯) આગતમેવ.

નગ્ગકથા

૩૧. નગ્ગકથાયં **ન નગ્ગેન નગ્ગો અભિવાદેતબ્બો**તિ નગ્ગેન નવકતરેન ભિક્ખુના નગ્ગો વુડ્ઢતરો ભિક્ખુ ન અભિવાદેતબ્બો ન વન્દિતબ્બો. કસ્મા? ''ન, ભિક્ખવે, નગ્ગેન નગ્ગો અભિવાદેતબ્બો, યો અભિવાદેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૨૬૧) ભગવતા વચનતો ન અભિવાદેતબ્બોતિ યોજના . એત્થ પન **વદિ** અભિવાદનથુતીસૂતિ ધાતુસ્સ ચુરાદિગણત્તા ણે-પચ્ચયો હોતિ, ન હેત્વત્થત્તા.

''અકમ્મકેહિ ધાતૂહિ, ભાવે કિચ્ચા ભવન્તિ તે;
સકમ્મકેહિ કમ્મત્થે, અરહસક્કત્થદીપકા''તિ. –

વચનતો કમ્મત્થે તબ્બ-પચ્ચયોતિ દટ્ઠબ્બો. **ન નગ્ગેન અભિવાદેતબ્બન્તિ** એત્થ તુ નગ્ગેન ભિક્ખુના ન અભિવાદેતબ્બન્તિ એત્તકમેવ યોજના. નનુ ચ ભો –

''કિચ્ચા ધાતુહ્યકમ્મેહિ, ભાવેયેવ નપુંસકે;

તદન્તા પાયતો કમ્મે, સકમ્મેહિ તિલિઙ્ગિકા''તિ. –

વચનતો, ઇમિસ્સા ચ ધાતુયા સકમ્મત્તા કમ્મં અજ્ઝાહરિતબ્બં, કમ્માનુરૂપઞ્ચ લિઙ્ગં ઠપેતબ્બં, અથ કસ્મા એત્તકમેવ યોજના કતાતિ? કમ્મવચનિચ્છાભાવતો. વુત્તઞ્હિ –

''કમ્મસ્સાવચનિચ્છાયં, સકમ્માખ્યાતપચ્ચયા;
ભાવેપિ તં યથા ગેહે, દેવદત્તેન પચ્ચતે''તિ.

યથા આખ્યાતપચ્ચયસઙ્ખાતા વિભત્તિયો સકમ્મકધાતુતો ભવન્તાપિ કમ્મવચનિચ્છાય અસતિ કમ્મં અવત્વા ભાવત્થમેવ વદન્તિ, એવં કિચ્ચપચ્ચયાપિ સકમ્મકધાતુતો ભવન્તાપિ કમ્મવચનિચ્છાયાભાવતો કમ્મં અવત્વા ભાવત્થમેવ વદન્તિ, તસ્મા કમ્મઞ્ચ અનજ્ઝાહરિતં, કમ્માનુરૂપઞ્ચ લિઙ્ગં ન ઠપિતં, ભાવત્થાનુરૂપમેવ ઠપિતન્તિ દટ્ઠબ્બં. એત્થ હિ ''અયં નામ પુગ્ગલો અભિવાદેતબ્બો''તિ અચિન્તેત્વા સામઞ્ઞતો કત્તારમેવ ગહેત્વા ઠપિતોતિ વેદિતબ્બો.

ન નગ્ગેન નગ્ગો અભિવાદાપેતબ્બોતિ એત્થ પન નગ્ગેન વુડ્ઢતરેન ભિક્ખુના નગ્ગો નવકતરો ભિક્ખુ ન અભિવાદાપેતબ્બો, ન વન્દાપેતબ્બોતિ યોજના. એત્થ હિ સકારિતસ્સ કિચ્ચપચ્ચયસ્સ દિટ્ઠત્તા, ધાતુયા ચ સકમ્મકત્તા નવકતરો ભિક્ખુ ધાતુકત્તા હોતિ, વુડ્ઢતરો ભિક્ખુ ધાતુકમ્મં , પુન કારિતસમ્બન્ધે વુડ્ઢતરો ભિક્ખુ કારિતકત્તા હોતિ, નવકતરો ભિક્ખુ કારિતકમ્મં. વુત્તઞ્હિ –

''હેતુક્રિયાય સમ્બન્ધી-ભાવા કમ્મન્તિ મન્યતે;
હેતુક્રિયાપધાનત્તા, અઞ્ઞથાનુપપત્તિતો''તિ.

ન નગ્ગેન અભિવાદાપેતબ્બન્તિ એત્થ તુ નગ્ગેન વુડ્ઢતરેન ભિક્ખુના ન અભિવાદાપેતબ્બં, ન વન્દાપેતબ્બન્તિ યોજના, એત્થાપિ કમ્મવચનિચ્છાયાભાવતો વુત્તનયેન ભાવેયેવ કિચ્ચપચ્ચયો હોતીતિ દટ્ઠબ્બો. નનુ વન્દાપકે સતિ વન્દાપેતબ્બો લબ્ભતિયેવ, અથ ''કસ્મા કમ્મવચનિચ્છાયાભાવતો''તિ વુત્તન્તિ? ''વત્તિચ્છાનુપુબ્બિકા સદ્દપટિપત્તી''તિ વચનતો વત્તિચ્છાભાવતો ન વુત્તન્તિ. વુત્તઞ્હેતં પુબ્બાચરિયેહિ –

''વત્તિચ્છા ન ભવે સન્ત-મપ્યસન્તમ્પિ સા ભવે;
તં યથાનુદરા કઞ્ઞા, સમુદ્દો કુણ્ડિકાતિ ચા''તિ.

ઇતરેસુપિ સુવિઞ્ઞેય્યમેવ. પટિચ્છાદેન્તિ અઙ્ગમઙ્ગાનિ એતાહીતિ **પટિચ્છાદિયો**.

ગન્ધપુપ્ફકથા

૩૨. ગન્ધપુપ્ફકથાયં ''**ગન્ધગન્ધં પન ગહેત્વા કવાટે પઞ્ચઙ્ગુલિં દાતું વટ્ટતી**''તિ વચનતો ગન્ધે દિન્ને પટિગ્ગહિતું વટ્ટતિ, નો લિમ્પિતુન્તિ સિદ્ધં. ઇદાનિ પન મનુસ્સા ભિક્ખૂ ભોજેત્વા હત્થધોવનાવસાને હત્થવાસત્થાય ગન્ધવિલેપનં દેન્તિ, તં ભિક્ખૂ પટિગ્ગહેત્વા એકચ્ચે હત્થમેવ લિમ્પેન્તિ, એકચ્ચે કાયમ્પિ મુખમ્પિ આલિમ્પેન્તિ, ''સુગન્ધો વતા''તિઆદીનિ વત્વા હટ્ઠપહટ્ઠાકારં કરોન્તિ, તં વટ્ટતિ, ન વટ્ટતીતિ? ''કવાટે પઞ્ચઙ્ગુલિકં દાતું વટ્ટતી''તિ વિહારે કવાટધૂપનમત્તસ્સેવ વુત્તત્તા કાયધૂપનસ્સ અવુત્તત્તા, ''માલાગન્ધવિલેપનધારણમણ્ડનવિભૂસનટ્ઠાના

વેરમણી''તિ વચનસ્સાનુલોમતો ચ ન વટ્ટતીતિ દિસ્સતિ, વીમંસિત્વા ગહેતબ્બં. "**પુપ્ફં ગહેત્વા વિહારે એકમન્તં નિક્ખિપિતુ**"ન્તિ વચનતો પુપ્ફે દિન્ને ગહેતું વટ્ટતિ, ન પિળન્ધનાદીનિ કાતુન્તિ સિદ્ધં. ઇદાનિ પન ભિક્ખૂસુ ગન્ધપુપ્ફેસુ લદ્ધેસુ ''સુરભિગન્ધં વતિદં પુપ્ફ''ન્તિઆદીનિ વત્વા પહટ્ઠાકારં કત્વા સિઙ્ઘન્તિ, તં વટ્ટતિ, ન વટ્ટતીતિ? તમ્પિ વિહારેયેવ એકમન્તં ઠપનસ્સ વુત્તત્તા સિઙ્ઘિતબ્બાદિભાવસ્સ અવુત્તત્તા, માલાગન્ધાદિપાઠસ્સ અનુલોમતો ચ ન વટ્ટતીતિ દિસ્સતિ, વીમંસિત્વા ગહેતબ્બં. ''એકમન્તં નિક્ખિપિતુ''ન્તિ વચનસ્સ પન સામત્થિયતો ચેતિયપટિમાપૂજનાદીનિ ચ કાતું વટ્ટતીતિ વિઞ્ઞાયતિ.

આસિત્તકૂપધાનકથા

૩૩. આસિત્તકૂપધાનકથાયં મનુસ્સાનં ભરણસીલતં સન્ધાય "**તમ્બલોહેન વા રજતેન વા**"તિ વુત્તં, વિકપ્પનત્થેન પન **વા**-સદ્દેન હિરઞ્ઞેન વા સુવણ્ણેન વાતિઆદિં સઙ્ગણ્હાતિ. **પટિક્ખિત્તત્તા પના**તિ ભગવતા પન આસિત્તકૂપધાનસ્સ સામઞ્ઞવસેન પટિક્ખિત્તત્તા. ન કેવલં રતનપેળા એવ ન વટ્ટતિ, અથ ખો **દારુમયાપી**તિ. એત્થ **પિ**-સદ્દો સમ્પિણ્ડનત્થો, તં ન વિલીવમયતાલપણ્ણમયવેત્તમયાદિકં સમ્પિણ્ડેતિ.

મળોરિકકથા

૩૪. મળોરિકકથાયં "**અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, મળોરિક**"ન્તિ ગિલાનો ભિક્ખુ ભુઞ્જમાનો ન સક્કોતિ હત્થેન પત્તં સન્ધારેતું, તસ્મા અનુઞ્ઞાતં. પુબ્બે પત્તસઙ્ગોપનત્થં આધારકો અનુઞ્ઞાતો, ઇદાનિ ભુઞ્જનત્થં. **દણ્ડાધારકો વુચ્ચતી**તિ દણ્ડાધારકો પધાનતો મળોરિકોતિ વુચ્ચતિ. યટ્ઠિ...પે॰... પીઠાદીનિપિ આધારકસામઞ્ઞેન એત્થેવ પવિટ્ઠાનીતિ સમ્બન્ધો. આધારકં નામ છિદ્દં વિદ્ધમ્પિ અત્થિ, અવિદ્ધમ્પિ અત્થિ, તેસુ કતમં વટ્ટતીતિ આહ "**આધારસઙ્ખેપગમનતો હિ...પે॰... વટ્ટતિયેવા**"તિ.

એકભાજનાદિકથા

૩૫. એકભાજનાદિકથાયં **એકતોભુઞ્જનં** નામ એકભાજનસ્મિં એકક્ખણેયેવ સહભુઞ્જનં, ન નાનાભાજને. એકભાજનસ્મિમ્પિ ન નાનાક્ખણેતિ આહ "**સચે પના**"તિઆદિ. **તસ્મિં અપગતે** તસ્સ અપગતત્તા **ઇતરસ્સ સેસકં ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ**. ઇમિના એકક્ખણે અભુઞ્જનભાવં દસ્સેતિ. **ઇતરસ્સપી**તિઆદીસુ **ઇતરસ્સપી**તિ ઇતરીતરકથનં, સેસભુઞ્જકઇતરતો ઇતરસ્સાતિ અત્થો. તેન પઠમં ગહેત્વા ગતભિક્ખુમેવાહ. **તસ્મિં ખીણે** તસ્સ ખણત્તા પઠમં ગહિતવત્થુસ્સ ખીણત્તા **પુન ગહેતું વટ્ટતિ**. ઇમિના સહઅભુઞ્જનભાવં દસ્સેતિ.

ન એકમઞ્ચે નિપજ્જિતબ્બં સતિપિ નાનાઅત્થરણે ''ન એકમઞ્ચે તુવટ્ટિતબ્બં, યો તુવટ્ટેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૨૬૪) વચનતો. **ન એકત્થરણે નિપજ્જિતબ્બં** સતિપિ નાનામઞ્ચે ''ન એકત્થરણા તુવટ્ટિતબ્બ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૬૪) વચનતો, પગેવ ઉભિન્નં એકત્તેતિ અત્થો. યદિ એવં નાનામઞ્ચનાનાઅત્થરણેસુ અસન્તેસુ કથં અનાપત્તિ સિયાતિ ચિન્તાયમાહ "**વવત્થાનં પના**"તિઆદિ. **એકત્થરણપાવુરણેહી**તિ એત્થ પન અયં એકત્થરણપાવુરણસદ્દો ન ચત્થસમાસો હોતિ, અથ ખો બાહિરત્થસમાસોતિ આહ "**એકં અત્થરણઞ્ચેવ પાવુરણઞ્ચ એતેસન્તિ એકત્થરણપાવુરણા**"તિ, તિપદતુલ્યાધિકરણબાહિરત્થસમાસોયં. કેસમેતમધિવચનન્ત્યાહ "**એકં અન્તં અત્થરિત્વા એકં પારુપિત્વા નિપજ્જન્તાનમેતં અધિવચન**"ન્તિ, એવં નિપજ્જન્તાનં ભિક્ખૂનં એતં એકત્થરણપાવુરણપદં અધિવચનં હોતીતિ અધિપ્પાયો. કેસં પન અન્તાન્તિ આહ "**સંહારિમાન**"ન્તિઆદિ.

ચેલપટિકકથા

૩૬. ચેલપટિકકથાયં **ચેલપટિક**ન્તિ ચેલસન્થરં. કિં પન ભગવતો સિક્ખાપદપઞ્ઞાપને કારણન્તિ? ''બોધિરાજકુમારો કિર 'સચે અહં પુત્તં લચ્છામિ, અક્કમિસ્સતિ મે ભગવા ચેલપટિક'ન્તિ ઇમિના અજ્ઝાસયેન સન્થરિ, અભબ્બો ચેસ પુત્તલાભાય, તસ્મા ભગવા ન અક્કમિ. યદિ અક્કમેય્ય, પચ્છા પુત્તં અલભન્તો 'નાયં સબ્બઞ્ઞૂ'તિ દિટ્ઠિં ગણ્હેય્ય, ઇદં તાવ ભગવતો અનક્કમને કારણં. યસ્મા પન ભિક્ખૂપિ યે અજાનન્તા અક્કમેય્યું, તે ગિહીનં પરિભૂતા ભવેય્યું, તસ્મા ભિક્ખૂ પરિભવતો મોચેતું સિક્ખાપદં પઞ્ઞપેસિ, ઇદં સિક્ખાપદપઞ્ઞાપને કારણ''ન્તિ અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૬૮) વુત્તં.

સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૨૬૮) પન ''**ભગવા તુણ્હી અહોસી**તિ 'કિસ્સ નુ ખો અત્થાય રાજકુમારેન અયં મહાસક્કારો કતો'તિ આવજ્જેન્તો પુત્તપત્થનાય કતભાવં અઞ્ઞાસિ. સો હિ રાજપુત્તો અપુત્તકો, સુતઞ્ચાનેન અહોસિ 'બુદ્ધાનં કિર અધિકારં કત્વા મનસા ઇચ્છિતં લભન્તી'તિ, સો 'સચાહં પુત્તં લભિસ્સામિ, સમ્માસમ્બુદ્ધો ઇમં ચેલપટિકં અક્કમિસ્સતિ. નો ચે લભિસ્સામિ, ન અક્કમિસ્સતી'તિ પત્થનં કત્વા સન્થરાપેસિ. અથ ભગવા 'નિબ્બત્તિસ્સતિ નુ ખો એતસ્સ પુત્તો'તિ આવજ્જેત્વા 'ન નિબ્બત્તિસ્સતી'તિ અદ્દસ. પુબ્બે કિર સો એકસ્મિં દીપે વસમાનો ભરિયાય સમાનચ્છન્દો અનેકસકુણપોતકે ખાદિ. 'સચસ્સ માતુગામો પુઞ્ઞવા ભવેય્ય, પુત્તં લભેય્ય, ઉભોહિ પન સમાનચ્છન્દેહિ હુત્વા પાપકમ્મં કતં , તેનસ્સ પુત્તો ન નિબ્બત્તિસ્સતીતિ અઞ્ઞાસિ. દુસ્સે પન અક્કન્તે 'બુદ્ધાનં અધિકારં કત્વા પત્થિતં લભન્તીતિ લોકે અનુસ્સવો, મયા ચ મહાઅધિકારો કતો, ન ચ પુત્તં લભામિ, તુચ્છં ઇદં વચન'ન્તિ મિચ્છાગાહં ગણ્હેય્ય. તિત્થિયાપિ 'નત્થિ સમણાનં અકત્તબ્બં નામ, ચેલપટિકમ્પિ મદ્દન્તા આહિણ્ડન્તી'તિ ઉજ્ઝાયેય્યું, એતરહિ ચ અક્કમન્તેસુ બહૂ ભિક્ખૂ પરચિત્તવિદુનો, તે ભબ્બત્તં જાનિત્વા અક્કમિસ્સન્તિ. અભબ્બતં જાનિત્વા ન અક્કમિસ્સન્તિ. અનાગતે પન ઉપનિસ્સયો મન્દો ભવિસ્સતિ, અનાગતં ન જાનિસ્સન્તિ. તેસુ અક્કમન્તેસુ સચે પત્થિતં સમિજ્ઝિસ્સતિ, ઇચ્ચેતં કુસલં. નો ચે ઇજ્ઝિસ્સતિ, 'પુબ્બે ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ અધિકારં કત્વા ઇચ્છિતિચ્છિતં લભન્તિ, ઇદાનિ ન લભન્તિ, તેયેવ મઞ્ઞે ભિક્ખૂ પટિપત્તિપૂરકા અહેસું, ઇમે પન પટિપત્તિં પૂરેતું ન સક્કોન્તી'તિ મનુસ્સા વિપ્પટિસારિનો ભવિસ્સન્તીતિ ઇમેહિ તીહિ કારણેહિ ભગવા અક્કમિતું અનિચ્છન્તો તુણ્હી અહોસિ. **પચ્છિમં જનતં તથાગતો અનુકમ્પતી**તિ ઇદં પન થેરો વુત્તેસુ કારણેસુ તતિયકારણં સન્ધાયાહા''તિ વુત્તં.

પાળિયં (ચૂળવ॰ ૨૬૮) ''યાચિયમાનેન ચેલપટિકં અક્કમિતુ''ન્તિ વચનતો યાચિયમાનેન એવ અક્કમિતબ્બં, નો અયાચિયમાનેનાતિ સિદ્ધં, તત્થપિ ''મઙ્ગલત્થાયા''તિ (ચૂળવ॰ ૨૬૮) વચનતો મઙ્ગલત્થાય યાચિયમાનેન અક્કમિતબ્બં, ન સિરિસોભગ્ગાદિઅત્થાય યાચિયમાનેનાતિ ચ, તત્થપિ ''ગિહીન''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૬૮) વચનતો ગિહીનં એવ ચેલસન્થરં અક્કમિતબ્બં, ન પબ્બજિતાનન્તિ ચ. અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૬૮) ''**યા કાચિ ઇત્થી અપગતગબ્ભા વા હોતુ, ગરુગબ્ભા વા**''તિ અનિયમવાચકેન **વા**-સદ્દેન વચનતો ન કેવલં ઇમા દ્વેયેવ ગહેતબ્બા, અથ ખો ''પતિટ્ઠિતગબ્ભા વા વિજાતિપુત્તા વા''તિઆદિના યા કાચિ મઙ્ગલિકાયો ઇત્થિયોપિ પુરિસાપિ ગહેતબ્બા. ''**એવરૂપેસુ ઠાનેસૂ**''તિ વુત્તત્તા ન કેવલં યથાવુત્તટ્ઠાનેસુયેવ, અથ ખો તંસદિસેસુ યેસુ કેસુચિ મઙ્ગલટ્ઠાનેસુ યેસં કેસઞ્ચિ ગિહીનં મઙ્ગલત્થાય યાચિયમાનાનં ચેલસન્થરં અક્કમિતું વટ્ટતીતિ સિજ્ઝતિ, વીમંસિત્વા ગહેતબ્બં. પાળિયં (ચૂળવ॰ ૨૬૮) ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ધોતપાદકં અક્કમિતુ''ન્તિ સામઞ્ઞવસેન વચનતો, અટ્ઠકથાયઞ્ચ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૬૮) ''તં અક્કમિતું વટ્ટતી''તિ અવિસેસેન વુત્તત્તા ધોતપાદકં અયાચિયમાનેનપિ

ભિક્ખુના અક્કમિતબ્બન્તિ સિદ્ધં, “**ધોતેહિ પાદેહિ અક્કમનત્થાયા**”તિ પન વુત્તત્તા અધોતેહિ અક્કમિતું ન વટ્ટતીતિ ચ, વીમંસિત્વા ગહેતબ્બં.

પાદઘંસનીયકથા

૩૭. પાદઘંસનીયકથાયં પઠમં તાવ અકપ્પિયપાદઘંસનિં દસ્સેતું “**કતકં ન વટ્ટતી**”તિ આહ. કતકં નામ કીદિસન્તિ પુચ્છાય સતિ વુત્તં “**કતકં નામ પદુમકણ્ણિકાકાર**”ન્તિઆદિ. કસ્મા પટિક્ખિત્તન્તિ વુત્તં “**બાહુલિકાનુયોગત્તા**”તિ. તતો કપ્પિયપાદઘંસનિયો દસ્સેતુમાહ “**અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તિસ્સો પાદઘંસનિયો**”તિઆદિ. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

બીજનીકથા

૩૮. બીજનીકથાયં પઠમં તાવ અકપ્પિયબીજનિં દસ્સેતું “**ચમરીવાલેહિ કતબીજની ન વટ્ટતી**”તિ આહ. તતો કપ્પિયછબીજનિયો દસ્સેતું “**મકસબીજનીઆદિ વટ્ટતી**”તિ આહ. તત્થ **કપ્પિયછબીજનિયો** નામ મકસબીજની, વાકમયબીજની, ઉસીરમયબીજની, મોરપિઞ્છમયબીજની, વિધૂપનં, તાલવણ્ટઞ્ચાતિ. તાસં વિસેસં દસ્સેતું “**વિધૂપનન્તિ બીજની વુચ્ચતી**”તિઆદિમાહ . ઉસીરમયં મોરપિઞ્છમયઞ્ચ સુવિઞ્ઞેય્યત્તા ન વુત્તં. “**બીજનિન્તિ** ચતુરસ્સબીજનિં. **તાલવણ્ટન્તિ** તાલપત્તાદીહિ કતં મણ્ડલિકબીજનિ”ન્તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૨૬૯) વુત્તં.

છત્તકથા

૩૯. છત્તકથાયં **છત્તં** નામ તીણિ છત્તાનિ સેતચ્છત્તં, કિલઞ્જચ્છત્તં, પણ્ણચ્છત્તન્તિ. તત્થ **સેતચ્છત્તન્તિ** વત્થપલિગુણ્ઠિતં પણ્ડરચ્છત્તં. **કિલઞ્જચ્છત્તન્તિ** વિલીવચ્છત્તં. **પણ્ણચ્છત્તન્તિ** તાલપણ્ણાદીહિ યેહિ કેહિચિ કતં. **મણ્ડલબદ્ધં સલાકબદ્ધન્તિ** ઇદં પન તિણ્ણમ્પિ છત્તાનં પઞ્જરદસ્સનત્થં વુત્તં. તાનિ હિ મણ્ડલબદ્ધાનિ ચેવ હોન્તિ સલાકબદ્ધાનિ ચ. યમ્પિ તત્થજાતકદણ્ડેન કતં એકપણ્ણચ્છત્તં હોતિ, તમ્પિ છત્તમેવ. “**વિલીવચ્છત્તન્તિ** વેણુવિલીવેહિ કતં છત્તં. **તત્થજાતકદણ્ડકેન કતન્તિ** તાલપણ્ણં સહ દણ્ડકેન છિન્દિત્વા તમેવ છત્તદણ્ડં કરોન્તિ ગોપાલકાદયો વિય, તં સન્ધાયેતં વુત્ત”ન્તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૩.૬૩૪) વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨.૬૩૪) પન “**વિલીવચ્છત્તન્તિ** વેણુપેસિકાહિ કતં. **મણ્ડલબદ્ધાનીતિ** દીઘસલાકાસુ તિરિયં વલયાકારેન સલાકં ઠપેત્વા સુત્તેહિ બદ્ધાનિ દીઘઞ્ચ તિરિયઞ્ચ ઉજુકમેવ સલાકાયો ઠપેત્વા દળ્હબદ્ધાનિ ચેવ તિરિયં ઠપેત્વા દીઘદણ્ડકેહેવ સઙ્કોચારહં કત્વા સુત્તેહેવ તિરિયં બદ્ધાનિ. **તત્થજાતકદણ્ડકેન કતન્તિ** સહ દણ્ડકેન છિન્નતાલપણ્ણાદીહિ કત”ન્તિ વુત્તં. ઇધ પન છત્તધારકપુગ્ગલવસેન વુત્તં, તસ્મા અગિલાનસ્સ ભિક્ખુનો છત્તં ધારેતું ન વટ્ટતિ. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

નખકથા

૪૦. નખકથાયં દીઘનખધારણપચ્ચયા ઉપ્પન્ને વત્થુસ્મિં ‘‘ન, ભિક્ખવે, દીઘા નખા ધારેતબ્બા, યો ધારેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (ચૂળવ॰ ૨૭૪) વચનતો ધારેન્તસ્સ આપત્તિ. ‘‘નખેનપિ નખં છિન્દન્તિ, મુખેનપિ નખં છિન્દન્તિ, કુટ્ટેપિ ઘંસન્તિ, અઙ્ગુલિયો દુક્ખા હોન્તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે,

નખચ્છેદન''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૭૪) વચનતો નખચ્છેદનસત્થકં ધારેતું વટ્ટતિ. હેટ્ઠા ચ ''નખચ્છેદનં વલિતકંયેવ કરોન્તિ, તસ્મા તં વટ્ટતી''તિ અટ્ઠકથાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૮૫) વુત્તં. ''**વલિતક**ન્તિ નખચ્છેદનકાલે દળ્હગ્ગહણત્થં વલીહિ યુત્તમેવ કરોન્તિ, તસ્મા તં વટ્ટતી''તિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૮૫) વુત્તં. **મંસપ્પમાણેના**તિ અઙ્ગુલગ્ગમંસપ્પમાણેન. **વીસતિમટ્ઠ**ન્તિ વીસતિપિ હત્થપાદનખે લિખિતમટ્ઠે કરોન્તિ. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

લોમકથા

લોમકથાયં ''સમ્બાધેલોમં સંહરાપેન્તિ. મનુસ્સા ઉજ્ઝાયન્તિ ખીયન્તિ વિપાચેન્તિ સેય્યથાપિ ગિહી કામભોગિનો''તિ વત્થુસ્મિં ઉપ્પન્ને ''ન, ભિક્ખવે...પે॰... દુક્કટસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૨૭૫) વચનતો સંહરાપેન્તસ્સ આપત્તિ. અઞ્ઞતરસ્સ ભિક્ખુનો સમ્બાધે વણો હોતિ, ભેસજ્જં ન તિટ્ઠતીતિ ઇમિસ્સા અટ્ઠુપ્પત્તિયા ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, આબાધપચ્ચયા સમ્બાધે લોમં સંહરાપેતુ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૭૫) વચનતો આબાધપચ્ચયા ભેસજ્જપતિટ્ઠાપનત્થાય સમ્બાધે લોમં હરાપેન્તસ્સ અનાપત્તિ. ''સેય્યથાપિ પિસાચિલ્લિકા''તિ મનુસ્સાનં ઉજ્ઝાયનપચ્ચયા ''ન, ભિક્ખવે, દીઘં નાસિકાલોમં ધારેતબ્બં, યો ધારેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૨૭૫) વચનતો ધારણપચ્ચયા આપત્તિ. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સણ્ડાસ''ન્તિ અનુરક્ખણત્થાય સણ્ડાસો અનુઞ્ઞાતો, તસ્મા નાસિકાલોમં સણ્ડાસેન હરાપેતું વટ્ટતિ. **પલિત**ન્તિ પણ્ડરકેસં. **ગાહેતું ન વટ્ટતિ** ''મા મે જરાભાવો હોતૂ''તિ મનસિ કતત્તા. **બીભચ્છં હુત્વા**તિ વિરૂપં હુત્વા. **પલિતં વા અપલિતં વા**તિ પણ્ડરં વા અપણ્ડરં વા. **ગાહાપેતું વટ્ટતિ** અપ્પસાદાવહત્તાતિ.

કાયબન્ધનકથા

૪૧. કાયબન્ધનકથાયં **અકાયબન્ધનેના**તિ અબન્ધિતકાયબન્ધનેન. ભિક્ખુનાતિ સેસો. અથ વા **અકાયબન્ધનેના**તિ અબન્ધિતકાયબન્ધનો હુત્વાતિ ઇત્થમ્ભૂતત્થે કરણવચનં યથા ''ભિન્નેન સીસેન પગ્ઘરન્તેન લોહિતેન પટિવિસકે ઉજ્ઝાપેસી''તિ. તેનાહ ''**અબન્ધિત્વા નિક્ખમન્તેન યત્થ સરતિ, તત્થ બન્ધિતબ્બ**''ન્તિ. **કાયબન્ધનં** નામ છ કાયબન્ધનાનિ કલાબુકં, દેડ્ડુભકં, મુરજં, મદ્દવીણં, પટ્ટિકં, સૂકરન્તકન્તિ. તત્થ **કલાબુકં** નામ બહુરજ્જુકં. **દેડ્ડુભકં** નામ ઉદકસપ્પસીસસદિસં. **મુરજં** નામ મુરજવટ્ટિસણ્ઠાનં વેઠેત્વા કતં. **મદ્દવીણં** નામ પામઙ્ગસણ્ઠાનં. ઈદિસઞ્હિ એકમ્પિ ન વટ્ટતિ, પગેવ બહૂનિ. તસ્મા પટિક્ખિત્તાનિ અકપ્પિયકાયબન્ધનાનિ નામ ચત્તારિ હોન્તિ, પટ્ટિકં, સૂકરન્તકન્તિ ઇમાનિ દ્વે કાયબન્ધનાનિ ભગવતા અનુઞ્ઞાતાનિ કપ્પિયકાયબન્ધનાનિ નામ, તસ્સ પકતિવીતા વા મચ્છકણ્ટકવાયિમા વા પટ્ટિકા વટ્ટતિ, સેસા કુઞ્જરચ્છિકાદિભેદા ન વટ્ટતિ. **સૂકરન્તકં** નામ કુઞ્ચિકકોસકસણ્ઠાનં હોતિ, એકરજ્જુકં, પન મુદ્દિકકાયબન્ધનઞ્ચ સૂકરન્તકં અનુલોમેતિ. ઇમેહિ પન દ્વીહિ સદ્ધિં અટ્ઠ કાયબન્ધનાનિ હોન્તિ. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, મુરજં મદ્દવીણ''ન્તિ ઇદં દસાસુયેવ અનુઞ્ઞાતન્તિ પામઙ્ગદસા ચેત્થ ચતુન્નં ઉપરિ ન વટ્ટતિ. **સોભકં** નામ વેઠેત્વા મુખવટ્ટિસિબ્બનં. **ગુણકં** નામ મુદિઙ્ગસણ્ઠાનેન સિબ્બનં. એવં સિબ્બિતા હિ અન્તો થિરા હોન્તીતિ વુચ્ચતિ. **પવનન્તો**તિ પાસન્તો વુચ્ચતિ. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨૭૭-૨૭૮) પન ''મુદ્દિકકાયબન્ધનં નામ ચતુરસ્સં અકત્વા સજ્જિતં . **પામઙ્ગદસા** ચતુરસ્સા. **મુદિઙ્ગસણ્ઠાનેના**તિ સઙ્ઘાટિયા મુદિઙ્ગસિબ્બનાકારેન વરકસીસાકારેન. **પવનન્તો**તિ પાસન્તો, 'દસામૂલ'ન્તિ ચ લિખિતં. અકાયબન્ધનેન સઞ્ચિચ્ચ વા અસઞ્ચિચ્ચ વા ગામપ્પવેસને આપત્તિ. સરિતટ્ઠાનતો બન્ધિત્વા પવિસિતબ્બં, નિવત્તિતબ્બં વાતિ લિખિત''ન્તિ વુત્તં.

નિવાસનપારુપનકથા

૪૨. નિવાસનપારુપનકથાયં **હત્થિસોણ્ડાદિવસેન ગિહિનિવત્થં ન નિવાસેતબ્બન્તિ** એત્થ **હત્થિસોણ્ડકં** (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૮૦; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ પરિમણ્ડલસિક્ખાપદવણ્ણના) નામ નાભિમૂલતો હત્થિસોણ્ડસણ્ઠાનં ઓલમ્બકં કત્વા નિવત્થં ચોળિકઇત્થીનં નિવાસનં વિય. **મચ્છવાળકં** નામ એકતો દસન્તં એકતો પાસન્તં ઓલમ્બિત્વા નિવત્થં. **ચતુકણ્ણકં** નામ ઉપરિતો દ્વે, હેટ્ઠતો દ્વેતિ એવં ચત્તારો કણ્ણે દસ્સેત્વા નિવત્થં. **તાલવણ્ટકં** નામ તાલવણ્ટાકારેન સાટકં ઓલમ્બિત્વા નિવાસનં. **સતવલિકં** નામ દીઘસાટકં અનેકક્ખત્તું ઓભુજિત્વા ઓવટ્ટિકં કરોન્તેન નિવત્થં, વામદક્ખિણપસ્સેસુ વા નિરન્તરં વલિયો દસ્સેત્વા નિવત્થં. સચે પન જાણુતો પટ્ઠાય એકં વા દ્વે વા વલિયો પઞ્ઞાયન્તિ, વટ્ટતિ. **સંવેલ્લિયં નિવાસેન્તી**તિ મલ્લકમ્મકારાદયો વિય કચ્છં બન્ધિત્વા નિવાસેન્તિ, એવં નિવાસેતું ગિલાનસ્સપિ મગ્ગપ્પટિપન્નસ્સપિ ન વટ્ટતિ. **સેતપટપારુતાદિવસેન ન ગિહિપારુતં પારુપિતબ્બન્તિ** એત્થ યં કિઞ્ચિ સેતપટપારુતં પરિબ્બાજકપારુતં એકસાટકપારુતં સોણ્ડપારુતં અન્તેપુરિકપારુતં મહાજેટ્ઠકપારુતં કુટિપવેસકપારુતં બ્રાહ્મણપારુતં પાળિકારકપારુતન્તિ એવમાદિ પરિમણ્ડલલક્ખણતો અઞ્ઞથા પારુતં સબ્બમેતં **ગિહિપારુતં** નામ, તસ્મા યથા સેતપટા અડ્ઢપાલકનિગણ્ઠા પારુપન્તિ, યથા ચ એકચ્ચે પરિબ્બાજકા ઉરં વિવરિત્વા દ્વીસુ અંસકૂટેસુ પાવુરણં ઠપેન્તિ, યથા ચ એકસાટકા મનુસ્સા નિવત્થસાટકસ્સ એકેન અન્તેન પિટ્ઠિં પારુપિત્વા ઉભો કણ્ણે ઉભોસુ અંસકૂટેસુ ઠપેન્તિ, યથા ચ સુરાસોણ્ડાદયો સાટકેન ગીવં પરિક્ખિપિત્વા ઉભો અન્તે ઉરે વા ઓલમ્બેન્તિ, પિટ્ઠિયં વા ખિપેન્તિ, યથા ચ અન્તેપુરિકાયો અક્ખિતારકમત્તં દસ્સેત્વા ઓગુણ્ઠિકં પારુપન્તિ, યથા ચ મહાજેટ્ઠા દીઘસાટકં નિવાસેત્વા તસ્સેવ એકેન અન્તેન સકલસરીરં પારુપન્તિ, યથા ચ કસ્સકા ખેત્તકુટિં પવિસન્તા સાટકં પલિવેઠેત્વા ઉપકચ્છકે પક્ખિપિત્વા તસ્સેવ એકેન અન્તેન સરીરં પારુપન્તિ, યથા ચ બ્રાહ્મણા ઉભિન્નં ઉપકચ્છકાનં અન્તરે સાટકં પવેસેત્વા અંસકૂટેસુ પારુપન્તિ, યથા ચ પાળિકારકો ભિક્ખુ એકંસપારુપનેન પારુતં વામબાહું વિવરિત્વા ચીવરં અંસકૂટે આરોપેતિ. એવં અપારુપિત્વા સબ્બેપિ એતે અઞ્ઞે ચ એવરૂપે પારુપનદોસે વજ્જેત્વા નિબ્બિકારં પરિમણ્ડલં પારુપિતબ્બં. તથા અપારુપિત્વા આરામે વા અન્તરઘરે વા અનાદરેન યં કિઞ્ચિ વિકારં કરોન્તસ્સ દુક્કટં.

કાજકથા

૪૩. કાજકથાયં **મુણ્ડવેઠી**તિ યથા રઞ્ઞો કુહિઞ્ચિ ગચ્છન્તો પરિક્ખારભણ્ડગ્ગહણમનુસ્સાતિ અધિપ્પાયો. **ઉભતોકાજ**ન્તિ એકસ્મિંયેવ કાજે પુરતો ચ પચ્છતો ચ ઉભોસુ ભાગેસુ લગ્ગેત્વા વહિતબ્બભારં. **એકતોકાજ**ન્તિ એકતો પચ્છતોયેવ લગ્ગેત્વા વહિતબ્બભારં. **અન્તરાકાજ**ન્તિ મજ્ઝે લગ્ગેત્વા દ્વીહિ વહિતબ્બભારં. **સીસભારાદયો** સીસાદીહિ વહિતબ્બભારાદયો એવ. **ઓલમ્બક**ન્તિ હત્થેન ઓલમ્બિત્વા વહિતબ્બભારં. એતેસુ ઉભતોકાજમેવ ન વટ્ટતિ, સેસા વટ્ટન્તિ.

દન્તકટ્ઠકથા

૪૪. દન્તકટ્ઠકથાયં દન્તકટ્ઠસ્સ અખાદને પઞ્ચ દોસે, ખાદને પઞ્ચાનિસંસે ચ દસ્સેત્વા ભગવતા ભિક્ખૂનં દન્તકટ્ઠં અનુઞ્ઞાતં. તત્થ **પઞ્ચ દોસા** નામ અચક્ખુસ્સં, મુખં દુગ્ગન્ધં, રસહરણિયો ન વિસુજ્ઝન્તિ, પિત્તં સેમ્હં ભત્તં પરિયોનન્ધતિ, ભત્તમસ્સ નચ્છાદેતીતિ. તત્થ **અચક્ખુસ્સ**ન્તિ ચક્ખૂનં હિતં ન હોતિ, પરિહાનિં જનેતિ. **નચ્છાદેતી**તિ ન રુચ્ચતિ. **પઞ્ચાનિસંસા** વુત્તપટિપક્ખતો વેદિતબ્બા. તતો દીઘદન્તકટ્ઠખાદને ચ

અતિમદાહકદન્તકટ્ઠખાદને ચ દુક્કટં પઞ્ઞપેત્વા અટ્ઠઙ્ગુલપરમં ચતુરઙ્ગુલપચ્છિમં દન્તકટ્ઠં અનુઞ્ઞાતં. તત્થ અટ્ઠઙ્ગુલં પરમં એતસ્સ દન્તકટ્ઠસ્સાતિ **અટ્ઠઙ્ગુલપરમં**. ચતુરઙ્ગુલં પચ્છિમં પમાણં એતસ્સ દન્તકટ્ઠસ્સાતિ **ચતુરઙ્ગુલપચ્છિમં**. **અતિમદાહક**ન્તિ અતિખુદ્દકં. અટ્ઠઙ્ગુલં મહાદન્તકટ્ઠં નામ, ચતુરઙ્ગુલં ખુદ્દકદન્તકટ્ઠં નામ, પઞ્ચછસત્તઙ્ગુલં મજ્ઝિમદન્તકટ્ઠં નામ. તેન વુત્તં ''દ્વિવિધેન ઉદકેન તિવિધેન દન્તકટ્ઠેના''તિ. ''**અટ્ઠઙ્ગુલપરમ**ન્તિ મનુસ્સાનં પમાણઙ્ગુલેન અટ્ઠઙ્ગુલપરમ''ન્તિ અટ્ઠકથાય (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૮૨) માહ.

એત્થ ચ **પમાણઙ્ગુલેના**તિ ઇદં પકતિઅઙ્ગુલેનાતિ ગહેત્વા મનુસ્સાનં પકતિઅઙ્ગુલેન અટ્ઠઙ્ગુલતો અધિકપ્પમાણં દન્તકટ્ઠં ન વટ્ટતીતિ વદન્તિ. તત્તકમેવ ચ કત્વા ખાદન્તિ. અટ્ઠકથાયં પન ''મનુસ્સાનં પમાણઙ્ગુલેન'' ઇચ્ચેવ વુત્તં, ન ''પકતિઅઙ્ગુલેના''તિ. તસ્મા યં વડ્ઢકિહત્થતો અઙ્ગુલં પમાણં કત્વા મનુસ્સા ગેહાદીનિ મિનન્તિ, તેન મનુસ્સાનં પમાણઙ્ગુલભૂતેન વડ્ઢકિઅઙ્ગુલેન અટ્ઠઙ્ગુલપરમન્તિ અત્થો ગહેતબ્બો. વુત્તઞ્હિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૨૮૦-૨૮૨) ''**પમાણઙ્ગુલેના**તિ વડ્ઢકિઅઙ્ગુલં સન્ધાય વુત્ત''ન્તિ. વિમતિવિનોદનિયઞ્ચ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૨૮૨) ''**પમાણઙ્ગુલેના**તિ વડ્ઢકિઅઙ્ગુલેન, કેચિ પન 'પકતિઅઙ્ગુલેના'તિ વદન્તિ, તં ચતુરઙ્ગુલપચ્છિમવચનેન સમેતિ. ન હિ પકતિઅઙ્ગુલેન ચતુરઙ્ગુલપ્પમાણં દન્તકટ્ઠં કણ્ઠે અવિલગ્ગં ખાદિતું સક્કા''તિ.

રુક્ખરોહનકથા

૪૫. રુક્ખારોહનકથાયં પુરિસો પમાણો યસ્સ રુક્ખસ્સાતિ **પોરિસો**, ઉદ્ધં ઉક્ખિપિતહત્થેન સદ્ધિં મનુસ્સકાયપ્પમાણો પઞ્ચહત્થમત્તઉચ્ચો રુક્ખપદેસો, તં **પોરિસં રુક્ખં**, અવયવે સમુદાયવોહારો યથા ''સમુદ્દો દિટ્ઠો''તિ, આભુસો પદન્તિ ગચ્છન્તિ પવત્તન્તીતિ **આપદા**, પરિસ્સયા. યાવ અત્થો અત્થિ એતસ્મિં રુક્ખેતિ **યાવદત્થો**, રુક્ખો, અત્થ-સદ્દો પયોજનવાચકો. યાવ તસ્મિં રુક્ખે ભિક્ખુસ્સ અત્થો પયોજનં અત્થિ, તાવ અભિરુહિતબ્બોતિ અધિપ્પાયો. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

છન્દારોપનકથા

૪૬. છન્દારોપનકથાયં **છન્દસો**તિ સક્કટભાસાય. **ન આરોપેતબ્બ**ન્તિ વાચનામગ્ગં ન આરોપેતબ્બં. **સકાય નિરુત્તિયા**તિ માગધભાસાય. તત્થ સન્તેહિ કતાતિ સક્કટા, અટ્ઠકવામકાદીહિ સમિતપાપેહિ ઇસીહિ કતાતિ અત્થો. અથ વા સક્કરિતબ્બા પૂજિતબ્બાતિ સક્કટા મનુસ્સાનં હિતસુખાવહનતો, તદત્થિકેહિ મનુસ્સેહિ પૂજિતબ્બાતિ અત્થો. ભાસીયતેતિ ભાસા, સક્કટા ચ સા ભાસા ચાતિ **સક્કટભાસા**. વેદત્તયગતા નિરુત્તિ, સસ્સ એસાતિ **સકા**, ભગવતો વચનન્ત્યત્થો. મગધે જાતા **માગધિકા**, આદિકપ્પકાલે મગધરટ્ઠે જાતાતિ અત્થો. ઉચ્ચતેતિ ઉત્તિ, નીહરિત્વા ઉત્તિ **નિરુત્તિ**, પિટકત્તયતો નીહરિત્વા કથીયતેત્યત્થો. વુત્તઞ્હેતં પોરાણેહિ –

> ''સા માગધી મૂલભાસા;
> નરા યાયાદિકપ્પિકા;
> બ્રહ્માનો ચાસ્સુતાલાપા;
> સમ્બુદ્ધા ચાપિ ભાસરે''તિ.

સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

લોકાયતકથા

૪૭. લોકાયતકથાયં લોકિયન્તિ પતિટ્ઠહન્તિ પુઞ્ઞાપુઞ્ઞાનિ તબ્બિપાકો ચાતિ લોકો, સત્તલોકો. આભુસો યતન્તિ વીરિયં કરોન્તિ એત્થાતિ આયતં, લોકસ્સ આયતં **લોકાયતં**, સત્તાનં ભુસો વીરિયકરણટ્ઠાનન્ત્યત્થો. કિં તં? તિત્થિયસત્થં. **સબ્બં ઉચ્છિટ્ઠં**, કસ્મા? સકુણાદીહિ પરિભુત્તપુબ્બત્તા. **સબ્બં અનુચ્છિટ્ઠં** ઇમસ્સ અવસેસભોજનસ્સ કેનચિ અપરિભુત્તપુબ્બત્તા. **સેતો કાકો** અટ્ઠિસ્સ સેતત્તા, **કાળો બકો** પાદસ્સ કાળત્તાતિ. નત્થિ અત્થો એત્થાતિ નિરત્થકં, નિરત્થકમેવ કારણં નિરત્થકકારણં. તેન પટિસંયુત્તં **નિરત્થકકારણપટિસંયુત્તં**. તરન્તિ એત્થાતિ તિત્થં, પટ્ટનં. તિત્થં વિયાતિ તિત્થં, લદ્ધિ, તં એતેસં અત્થીતિ તિત્થિયા, વિપરીતદસ્સના. સાસન્તિ અત્તનો સાવકે એત્થાતિ સત્થં, તિત્થિયાનં સત્થં **તિત્થિયસત્થં**. **ન તિરચ્છાનવિજ્જા પરિયાપુણિતબ્બા**તિ એત્થ **તિરચ્છાનવિજ્જા** નામ યા કાચિ બાહિરકા અનત્થસઞ્હિતા. **ન પરિયાપુણિતબ્બા**તિ અત્તના ન પરિયાપુણિતબ્બા. **ન વાચેતબ્બા**તિ પરેસં ન વાચેતબ્બા. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

ખિપિતકથા

૪૮. ખિપિતકથાયં ખિપીયિત્થાતિ ખિપિતો. ખિપિ અબ્યત્તસદ્દેતિ ધાતુ. ભાવેનભાવલક્ખણત્તા તસ્મિં **ખિપિતે**તિ વિભત્યન્તં. ‘‘યસ્મિં કિસ્મિઞ્ચિ પુગ્ગલે’’તિ લક્ખણવન્તકત્તા અજ્ઝાહરિતબ્બો. **જીવા**તિ જીવ પાણધારણેતિ ધાતુ, વિભત્તિલોપો. યસ્મિં કિસ્મિઞ્ચિ પુગ્ગલે ખિપિતે ભિક્ખુના ‘‘જીવા’’તિ વચનં ન વત્તબ્બં, ભિક્ખુસ્મિં ખિપિતે ગિહિના ‘‘જીવથ ભન્તે’’તિ વુચ્ચમાને સતિ ‘‘ચિરં જીવા’’તિ ભિક્ખુના વત્તું વટ્ટતીતિ યોજના. ‘‘વુચ્ચમાને’’તિ એત્થ પન લક્ખણસ્સ કમ્મવાચકત્તા તેન સમાનાધિકરણં કમ્મભૂતં ‘‘ભિક્ખુસ્મિ’’ન્તિ લક્ખણવન્તકમ્મં અજ્ઝાહરિતબ્બં યથા કિં ‘‘ગોસુ દુય્હમાનાસુ પુરિસો આગતો’’તિ . અપરે પન આચરિયા ઈદિસેસુ ઠાનેસુ ‘‘સન્તેસૂ’’તિ પદં અજ્ઝાહરિત્વા ઇદમેવ લક્ખણપદં, ‘‘ગોસુ દુય્હમાનાસૂ’’તિ પદદ્વયં પન ‘‘સન્તેસૂ’’તિ એત્થ પકતિવિકતિવસેન કત્તા એવાતિ વદન્તિ, વીમંસિત્વા ગહેતબ્બં.

લસુણકથા

૪૯. લસુણકથાયં ‘‘લસુણં નામ માગધક’’ન્તિ (પાચિ॰ ૭૯૫) પાળિયં આગતં. અટ્ઠકથાયં (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૭૯૫) પન ‘‘**માગધક**ન્તિ મગધેસુ જાતં. મગધરટ્ઠે જાતલસુણમેવ હિ ઇધ લસુણન્તિ અધિપ્પેતં, તમ્પિ ભણ્ડિકલસુણમેવ, ન એકદ્વિતિમિઞ્જકં. કુરુન્દિયં પન ‘જાતિદેસં અવત્વા ‘માગધકં નામ ભણ્ડિકલસુણ’ન્તિ વુત્ત’’ન્તિ વુત્તં. સચે દ્વે તયો ભણ્ડિકે એકતોયેવ સઙ્ખરિત્વા અજ્ઝોહરતિ, એકં પાચિત્તિયં. ભિન્દિત્વા એકેકં મિઞ્જં ખાદન્તિયા પન પયોગગણનાય પાચિત્તિયાનિ, ઇદં ભિક્ખુનીનં વસેન પાચિત્તિયં, ભિક્ખુસ્સ પન દુક્કટં.

પલણ્ડુકાદીનં વણ્ણેન વા મિઞ્જાય વા નાનત્તં વેદિતબ્બં. વણ્ણેન તાવ **પલણ્ડુકો** નામ પણ્ડુવણ્ણો હોતિ. **ભઞ્જનકો** લોહિતવણ્ણો, હરિતકો હરિતવણ્ણો, મિઞ્જાય પન પલણ્ડુકસ્સ એકા મિઞ્જા હોતિ, ભઞ્જનકસ્સ દ્વે, હરિતકસ્સ તિસ્સો, ચાપલસુણો અમિઞ્જકો. અઙ્કુરમત્તમેવ હિ તસ્સ હોતિ. મહાપચ્ચરિયાદીસુ પન ‘‘પલણ્ડુકસ્સ તીણિ મિઞ્જાનિ, ભઞ્જનકસ્સ દ્વે, હરિતકસ્સ એક’’ન્તિ વુત્તં. એતે પલણ્ડુકાદયો સભાવેનેવ વટ્ટન્તિ, સૂપસમ્પાકાદીસુ પન માગધકમ્પિ વટ્ટતિ. તઞ્હિ પચ્ચમાનેસુ મુગ્ગસૂપાદીસુ વા મચ્છમંસવિકતિયા વા તેલાદીસુ વા બદરસાળવાદીસુ વા અમ્બિલપાકાદીસુ વા ઉત્તરિભઙ્ગે વા યત્થ કત્થચિ અન્તમસો યાગુપત્તેપિ પક્ખિપિતું વટ્ટતીતિ વુત્તં.

‘‘**સભાવેનેવા**તિ સૂપસમ્પાકાદિં વિનાવ. **બદરસાળવં** નામ બદરફલાનિ સુક્ખાપેત્વા ચુણ્ણેત્વા કત્તબ્બા ખાદનીયવિકતી’’તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૩.૭૯૩-૭૯૭) વુત્તં.

નઅક્કમિતબ્બાદિકથા

૫૦. નઅક્કમિતબ્બાદિકથાયં ‘‘**પરિભણ્ડકતભૂમિ** નામ સણ્હમત્તિકાહિ કતા કાળવણ્ણાદિભૂમિ . **સેનાસનં** મઞ્ચપીઠાદિકાયેવ. **તથેવ વળઞ્જેતું વટ્ટતી**તિ અઞ્ઞેહિ આવાસિકેહિ ભિક્ખૂહિ પરિભુત્તનીહારેન પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. ‘નેવાસિકા પકતિયા અનત્થતાય ભૂમિયા ઠપેન્તિ ચે, તેસમ્પિ અનાપત્તિયેવા’તિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. ‘દ્વારમ્પી’તિઆદિના વુત્તદ્વારવાતપાનાદયો અપરિકમ્મકતાપિ ન અપસ્સયિતબ્બા. **લોમેસૂ**તિ લોમેસુ ફુસન્તેસૂ’’તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૩૨૪) વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયમ્પિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૩૨૪) ‘‘**પરિભણ્ડકતભૂમિ વા**તિ કાળવણ્ણાદિકતસણ્હભૂમિ વા. **સેનાસનં વા**તિ મઞ્ચપીઠાદિ વા. **તથેવ વળઞ્જેતું વટ્ટતી**તિ ઇમિના નેવાસિકેહિ ધોતપાદાદીહિ વળઞ્જનટ્ઠાને સઞ્ચિચ્ચ અધોતપાદાદીહિ વળઞ્જન્તસ્સેવ આપત્તિ પઞ્ઞત્તાતિ દસ્સેતિ , ‘**દ્વારમ્પી**’તિઆદિના સામઞ્ઞતો વુત્તત્તા દ્વારવાતપાનાદયો અપરિકમ્મકતાપિ ન અપસ્સયિતબ્બા. અજાનિત્વા અપસ્સયન્તસ્સપિ ઇધ લોમગણનાય આપત્તી’’તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩૨૩-૩૨૪) ‘‘નેવાસિકા પકતિયા અનત્થતાય ભૂમિયા ઠપેન્તિ ચે, તેસમ્પિ અનાપત્તિયેવાતિ લિખિતં, દ્વારવાતપાનાદયો અપરિકમ્મકતાપિ ન અપસ્સયિતબ્બાતિ લિખિત’’ન્તિ વુત્તં.

અવન્દિયવન્દિયકથા

૫૧. અવન્દિયવન્દિયકથાયં ઇધ પકરણાચરિયેન સેનાસનક્ખન્ધકપાળિવસેન દસ અવન્દિયા, તયો વન્દિયા ચ વુત્તા, અટ્ઠકથાટીકાસુ ચ ન કિઞ્ચિ વુત્તા, તસ્મા ઇધ આગતનયેનેવ અત્થો દટ્ઠબ્બો. પરિવારપાળિયં (પરિ॰ ૪૬૭ આદયો) પન ઉપાલિપઞ્ચકે પઞ્ચપઞ્ચકવસેન પઞ્ચવીસતિ અવન્દિયા, પઞ્ચ વન્દિયા ચ વુત્તા. કથં? ‘‘કતિ નુ ખો, ભન્તે, અવન્દિયાતિ? પઞ્ચિમે, ઉપાલિ, અવન્દિયા. કતમે પઞ્ચ? અન્તરઘરં પવિટ્ઠો અવન્દિયો, રચ્છગતો અવન્દિયો, ઓતમસિકો અવન્દિયો, અસમન્નાહરન્તો અવન્દિયો, સુત્તો અવન્દિયો. ઇમે ખો, ઉપાલિ, પઞ્ચ અવન્દિયા. અપરેપિ, ઉપાલિ, પઞ્ચ અવન્દિયા. કતમે પઞ્ચ? યાગુપાને અવન્દિયો, ભત્તગ્ગે અવન્દિયો, એકાવત્તો અવન્દિયો, અઞ્ઞવિહિતો અવન્દિયો, નગ્ગો અવન્દિયો. ઇમે ખો, ઉપાલિ, પઞ્ચ અવન્દિયા. અપરેપિ, ઉપાલિ, પઞ્ચ અવન્દિયા. કતમે પઞ્ચ? ખાદન્તો અવન્દિયો, ભુઞ્જન્તો અવન્દિયો, ઉચ્ચારં કરોન્તો અવન્દિયો, પસ્સાવં કરોન્તો અવન્દિયો, ઉક્ખિત્તકો અવન્દિયો. ઇમે ખો, ઉપાલિ, પઞ્ચ અવન્દિયા. અપરેપિ, ઉપાલિ, પઞ્ચ અવન્દિયા. કતમે પઞ્ચ? પુરેઉપસમ્પન્નેન પચ્છાઉપસમ્પન્નો અવન્દિયો, અનુપસમ્પન્નો અવન્દિયો , નાનાસંવાસકો વુડ્ઢતરો અધમ્મવાદી અવન્દિયો, માતુગામો અવન્દિયો, પણ્ડકો અવન્દિયો. ઇમે ખો, ઉપાલિ, પઞ્ચ અવન્દિયા. અપરેપિ, ઉપાલિ, પઞ્ચ અવન્દિયા. કતમે પઞ્ચ? પારિવાસિકો અવન્દિયો, મૂલાયપટિકસ્સનારહો અવન્દિયો, માનત્તારહો અવન્દિયો, માનત્તચારિકો અવન્દિયો, અબ્ભાનારહો અવન્દિયો. ઇમે ખો, ઉપાલિ, પઞ્ચ અવન્દિયા’’તિ.

‘‘કતિ નુ ખો, ભન્તે, વન્દિયાતિ? પઞ્ચિમે, ઉપાલિ, વન્દિયા. કતમે પઞ્ચ? પચ્છાઉપસમ્પન્નેન પુરેઉપસમ્પન્નો વન્દિયો, નાનાસંવાસકો વુડ્ઢતરો ધમ્મવાદી વન્દિયો, આચરિયો વન્દિયો, ઉપજ્ઝાયો વન્દિયો, સદેવકે લોકે

સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય તથાગતો અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વન્દિયો. ઇમે ખો, ઉપાલિ, પઞ્ચ વન્દિયા''તિ.

અટ્ઠકથાયઞ્ચ (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૪૬૭) "**ઓતમસિતો**તિ અન્ધકારગતો. તઞ્હિ વન્દન્તસ્સ મઞ્ચપાદાદીસુપિ નલાટં પટિહઞ્ઞેય્ય. **અસમન્નાહરન્તો**તિ કિચ્ચપ્પસુતત્તા વન્દનં અસમન્નાહરન્તો. **સુત્તો**તિ નિદ્દં ઓક્કન્તો. **એકાવત્તો**તિ એકતો આવત્તો સપત્તપક્ખે ઠિતો વેરી વિસભાગપુગ્ગલો વુચ્ચતિ, અયં અવન્દિયો. અયઞ્હિ વન્દિયમાનો પાદેનપિ પહરેય્ય. **અઞ્ઞવિહિતો**તિ અઞ્ઞં ચિન્તયમાનો. **ખાદન્તો**તિ પિટ્ઠખજ્જકાદીનિ ખાદન્તો. **ઉચ્ચારઞ્ચ પસ્સાવઞ્ચ કરોન્તો** અનોકાસગતત્તા અવન્દિયો. **ઉક્ખિત્તકો**તિ તિવિધેનપિ ઉક્ખેપનીયકમ્મેન ઉક્ખિત્તકો અવન્દિયો, તજ્જનીયાદિકમ્મકતા પન ચત્તારો વન્દિતબ્બા, ઉપોસથપવારણાપિ તેહિ સદ્ધિં લબ્ભન્તિ. આદિતો પટ્ઠાય ચ વુત્તેસુ અવન્દિયેસુ નગ્ગઞ્ચ ઉક્ખિત્તકઞ્ચ વન્દન્તસ્સેવ હોતિ આપત્તિ , ઇતરેસં પન અસારુપ્પટ્ઠેન ચ અન્તરા વુત્તકારણેન ચ વન્દના પટિક્ખિત્તા. ઇતો પરં પચ્છાઉપસમ્પન્નાદયો દસપિ આપત્તિવત્થુભાવેનેવ અવન્દિયા. તે વન્દન્તસ્સ હિ નિયમેનેવ આપત્તિ. ઇતિ ઇમેસુ પઞ્ચસુ પઞ્ચકેસુ તેરસ જને વન્દન્તસ્સ અનાપત્તિ, દ્વાદસન્નં વન્દનાય આપત્તિ. **આચરિયો વન્દિયો**તિ પબ્બજ્જાચરિયો ઉપસમ્પદાચરિયો નિસ્સયાચરિયો ઉદ્દેસાચરિયો ઓવાદાચરિયોતિ અયં પઞ્ચવિધોપિ આચરિયો વન્દિયો''તિ આગતો.

"**અન્તરા વુત્તકારણેના**તિ તઞ્હિ વન્દન્તસ્સ મઞ્ચપાદાદીસુ નલાટં પટિહઞ્ઞેય્યાતિઆદિના વુત્તકારણેના''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ પરિવાર ૩.૪૬૭) વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટિ॰ પરિવાર ૨.૪૬૭) પન "**મઞ્ચપાદાદીસુપિ નલાટં પટિહઞ્ઞેય્યા**તિ અન્ધકારે ચમ્મખણ્ડં પઞ્ઞપેત્વા વન્દિતું ઓનમન્તસ્સ નલાટં વા અક્ખિ વા મઞ્ચાદીસુ પટિહઞ્ઞતિ. એતેન વન્દતોપિ આપત્તિઅભાવં વત્વા વન્દનાય સબ્બથા પટિક્ખેપાભાવઞ્ચ દીપેતિ. એવં સબ્બત્થ સુત્તન્તરેહિ અપ્પટિક્ખિત્તેસુ. નગ્ગાદીસુ પન વન્દિતું ન વટ્ટતીતિ. **એકતો આવત્તો**તિ એકસ્મિં દોસાગતિપક્ખે પરિવત્તો, પવિટ્ઠોતિ અત્થો. તેનાહ '**સપત્તપક્ખે ઠિતો**'તિ. **વન્દિયમાનો**તિ ઓનમિત્વા વન્દિયમાનો. વન્દિતબ્બેસુ ઉદ્દેસાચરિયો નિસ્સયાચરિયો ચ યસ્મા નવકાપિ હોન્તિ, તસ્મા 'તે વુટ્ઠા એવ વન્દિયા'તિ વન્દિતબ્બા''તિ આગતં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ પરિવાર ૪૬૭) "**એકાવત્તો**તિપિ પઠન્તિ, તસ્સ કુદ્ધો કોધાભિભૂતોતિ કિર અત્થો. એકવત્થોતિપિ કેચિ, ઉત્તરાસઙ્ગં અપનેત્વા ઠિતોતિ કિર અત્થો. તં સબ્બં અટ્ઠકથાયં ઉદ્ધટપાળિયા વિરુજ્ઝતિ. એકાવત્તોતિ હિ ઉદ્ધટં, તસ્મા ન ગહેતબ્બં. **અન્તરા વુત્તકારણેના**તિ કિચ્ચપ્પસુતત્તા અસમન્નાહરન્તો 'નલાટં પટિહઞ્ઞેય્યા'તિઆદિવુત્તકારણેના''તિ આગતં.

દુતિયગાથાસઙ્ગણિકટ્ઠકથાયં (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૪૭૭) "**દસ પુગ્ગલા નાભિવાદેતબ્બા**તિ સેનાસનક્ખન્ધકે વુત્તા દસ જના. **અઞ્જલિસામીચેન ચા**તિ સામીચિકમ્મેન સદ્ધિં અઞ્જલિ ચ તેસં ન કાતબ્બો. નેવ પાનીયપુચ્છનતાલવણ્ટગ્ગહણાદિ ખન્ધકવત્તં તેસં દસ્સેતબ્બં, ન અઞ્જલિ પગ્ગણ્હિતબ્બોતિ અત્થો. **દસન્નં દુક્કટ**ન્તિ તેસંયેવ દસન્નં એવં કરોન્તસ્સ દુક્કટં હોતી''તિ આગતં, તસ્મા અઞ્જલિકમ્મમત્તમ્પિ નેસં ન કત્તબ્બન્તિ.

''નવકતરેન, ભન્તે, ભિક્ખુના વુડ્ઢતરસ્સ ભિક્ખુનો પાદે વન્દન્તેન કતિ ધમ્મે અજ્ઝત્તં ઉપટ્ઠાપેત્વા પાદા વન્દિતબ્બાતિ? નવકતરેનુપાલિ, ભિક્ખુના વુડ્ઢતરસ્સ ભિક્ખુનો પાદે વન્દન્તેન પઞ્ચ ધમ્મે અજ્ઝત્તં ઉપટ્ઠાપેત્વા પાદા વન્દિતબ્બા. કતમે પઞ્ચ? નવકતરેનુપાલિ, ભિક્ખુના વુડ્ઢતરસ્સ ભિક્ખુનો પાદે વન્દન્તેન એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કત્વા અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વા ઉભોહિ પાણિતલેહિ પાદાનિ પરિસમ્બાહન્તેન પેમઞ્ચ ગારવઞ્ચ ઉપટ્ઠાપેત્વા પાદા વન્દિતબ્બા. નવકતરેનુપાલિ, ભિક્ખુના વુડ્ઢતરસ્સ ભિક્ખુનો પાદે વન્દન્તેન ઇમે પઞ્ચ ધમ્મે અજ્ઝત્તં ઉપટ્ઠાપેત્વા

પાદા વન્દિતબ્બા’’તિ (પરિ॰ ૪૬૯) ઇમસ્મિં ઠાને સમ્માસમ્બુદ્ધેન આયસ્મતો ઉપાલિસ્સ વન્દનાનયોવ આચિક્ખિતો.

પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન વન્દિત્વાતિ એત્થ પઞ્ચસરૂપઞ્ચ કથિતં. કથં? વુડ્ઢતરસ્સ પાદે વન્દન્તેન ઉભો અંસે વિવરિત્વા વન્દિતબ્બા, ન ચ ઉભો અંસે પારુપિત્વા વન્દિતબ્બા, અથ ખો એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા વન્દિતબ્બાતિ. એતેન સઙ્ઘાટિ પન એકંસં કતાપિ અકતાપિ નત્થિ દોસોતિ પકાસિતો હોતિ. ‘‘દસનખસમોધાનસમુજ્જલં કરપુટસઙ્ખાતં અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વાવ વન્દિતબ્બા, ન હત્થતલપકાસનમત્તેન વા ન હત્થમુટ્ઠિપકાસનાદિના વા વન્દિતબ્બા’’તિ ચ ‘‘ન એકેન હત્થેન ચીવરકણ્ણછુપનાદિમત્તેન વન્દિતબ્બા, અથ ખો ઉભોહિ પાણિતલેહિ પાદાનિ પરિસમ્બાહન્તેન વન્દિતબ્બા’’તિ ચ ‘‘એવં વન્દન્તેહિ ન દુટ્ઠચિત્તઞ્ચ અનાદરઞ્ચ ઉપટ્ઠાપેત્વા વન્દિતબ્બા, અથ ખો પેમઞ્ચ ગારવઞ્ચ ઉપટ્ઠાપેત્વા પાદા વન્દિતબ્બા’’તિ ચ એવં વન્દનાનયો આચિક્ખિતો હોતિ.

કથં પઞ્ચપતિટ્ઠિતસરૂપં કથિતં? ઇધ એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વાતિ એકં, અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વાતિ એકં, ઉભોહિ પાણિતલેહિ પાદાનિ પરિસમ્બાહન્તેનાતિ એકં, પેમઞ્ચ ઉપટ્ઠાપેત્વાતિ એકં, ગારવઞ્ચ ઉપટ્ઠાપેત્વાતિ એકં, એવં પઞ્ચપતિટ્ઠિતસરૂપં કથિતં હોતિ. તેનાહ ‘‘પઞ્ચ ધમ્મે અજ્ઝત્તં ઉપટ્ઠાપેત્વા પાદા વન્દિતબ્બા’’તિ. એવં સકલલોકસ્સ હિતસુખકારકેન ધમ્મસ્સામિના કાયપણામમનોપણામવસેન મહતો હિતસુખસ્સ પવત્તનત્થં આયસ્મતો ઉપાલિત્થેરસ્સ આચિક્ખિતેન વન્દનાનયેન વન્દિતું વટ્ટતિ.

ઇદાનિ પન આચરિયા અભિનવઆગતાનં દહરાનઞ્ચ સામણેરાનઞ્ચ વન્દનાનયં સિક્ખન્તા ન ઇમં આહચ્ચભાસિતં પાળિં ગહેત્વા સિક્ખન્તિ, અથ ખો પવેણીઆગતનયંયેવ ગહેત્વા સિક્ખન્તિ. કથં? યદિ ઠત્વા વન્દથ, દ્વે પાદતલાનિ સમં ભૂમિયં પતિટ્ઠાપેત્વા દ્વે હત્થતલાનિ સમં ફુસાપેત્વા નલાટે પતિટ્ઠાપેત્વા વન્દિતબ્બાભિમુખં ઓનમિત્વા વન્દથાતિ, અયં નયો ‘‘એવં મહાસત્તો સુવણ્ણકદલિ વિય બારાણસિનગરાભિમુખં ઓનમિત્વા માતાપિતરો વન્દિત્વા’’તિ ઇમં જાતકટ્ઠકથાવચનઞ્ચ ‘‘દસનખસમોધાનસમુજ્જલં અઞ્જલિં પગ્ગય્હ સિરસ્મિં પતિટ્ઠાપેત્વા’’તિઆદિઅટ્ઠકથાવચનઞ્ચ અનુલોમેતિ. ઇધ પન દ્વે પાદતલાનિ, દ્વે હત્થતલાનિ, નલાટઞ્ચાતિ પઞ્ચસુ પતિટ્ઠિતાનીતિ સરૂપં વદન્તિ. યદિ નિસીદિત્વા વન્દથ, પઠમં દ્વે પાદતલાનિ ભૂમિયં સમં પતિટ્ઠાપેત્વા દ્વે જાણુમણ્ડલાનિ સમં ઉસ્સાપેત્વા દ્વે કપ્પરાનિ દ્વિન્નં જાણૂનં ઉપરિ સમં ઠપેત્વા દ્વે હત્થતલાનિ સમં ફુસિતાનિ કત્વા અઞ્જલિસઙ્ખાતં કરપુટં સિરસઙ્ખાતે નલાટે પતિટ્ઠાપેત્વા વન્દથ. તતો ઓનમિત્વા દ્વે જાણુમણ્ડલાનિ ચ દ્વે કપ્પરાનિ ચ ભૂમિયં સમં પતિટ્ઠાપેત્વા દ્વે હત્થતલાનિ પસારેત્વા સમં ભૂમિયં ઠપેત્વા સીસં ઉભિન્નં હત્થપિટ્ઠીનં ઉપરિ કત્વા ભૂમિયં પતિટ્ઠાપેત્વા વન્દથાતિ. એત્થ તુ દ્વે પાદતલાનિ એકં કત્વા, તથા દ્વે જાણુમણ્ડલાનિ એકં, દ્વે કપ્પરાનિ એકં, દ્વે હત્થતલાનિ એકં, સીસં એકં કત્વા પઞ્ચપતિટ્ઠિતસરૂપં કથેન્તિ. એસ નયો પાળિઅટ્ઠકથાટીકાસુ ન દિટ્ઠો.

સમીપં ગન્ત્વા પાદાનં વન્દનકાલે પન એકચ્ચે પઠમં અત્તનો સીસં હત્થેન પરામસિત્વા તેન હત્થદ્વયેન થેરાનં જાણુમણ્ડલં ચીવરસ્સ ઉપરિયેવ સમ્બાહન્તિ. એકચ્ચે પઠમં થેરાનં જાણુમણ્ડલં સચીવરંયેવ પરામસિત્વા તેનેવ હત્થદ્વયેન અત્તનો સીસં પરામસન્તિ. એકચ્ચે છુપનમત્તમેવ કરોન્તિ. એસપિ નયો ન કિસ્મિઞ્ચિ દિટ્ઠો. રામઞ્ઞદેસિયા પન ભિક્ખૂ એવં સમીપં ગન્ત્વા વન્દનકાલે થેરાનં પાદગ્ગં અપસ્સન્તાપિ પરિયેસિત્વા ચીવરતો નીહરિત્વા પાદગ્ગમેવ પુનપ્પુનં હત્થેન સમ્બાહિત્વા સીસેન પવટ્ટેત્વા ચુમ્બિત્વા લેહિત્વા ચિરપ્પવાસાગતપિયમનાપઉપજ્ઝાયં વા આચરિયં વા પસ્સન્તા વિય કત્વા વન્દન્તિ. તં કિરિયં પરિવારપાળિયં ‘‘ઉભોહિ પાણિતલેહિ પાદાનિ પરિસમ્બાહન્તેન પેમઞ્ચ ગારવઞ્ચ ઉપટ્ઠાપેત્વા પાદા વન્દિતબ્બા’’તિ આગતપાળિયા

સંસન્દતિ વિય દિસ્સતિ. તેપિ ન સબ્બે પાળિં પસ્સન્તિ, પવેણીવસેનેવ કરોન્તિ, તસ્મા સબ્બેસં હિતત્થં પાળિનયો અમ્હેહિ ઉદ્ધટો. પવેણીઆગતનયતો હિ પાળિનયો બલવતરો, તસ્મા ભગવતો આણં ગરું કરોન્તેહિ સપ્પુરિસેહિ પાળિનયો સમાસેવિતબ્બોતિ અમ્હાકં ખન્તિ, વીમંસિત્વા ગહેતબ્બં.

આસન્દાદિકથા

૫૫. આસન્દાદિકથાયં **ચતુરસ્સપીઠ**ન્તિ સમચતુરસ્સં. **અટ્ઠઙ્ગુલપાદં વટ્ટતી**તિ અટ્ઠઙ્ગુલપાદકમેવ વટ્ટતિ. **પમાણાતિક્કન્તોપિ વટ્ટતી**તિ સમચતુરસ્સમેવ સન્ધાય વુત્તં. આયતચતુરસ્સા પન સત્તઙ્ગપઞ્ચઙ્ગાપિ ઉચ્ચપાદા ન વટ્ટન્તિ. વેત્તેહેવ ચતુરસ્સાદિઆકારેન કતં ભદ્દપીઠન્તિ આહ ''**વેત્તમયપીઠ**''ન્તિ. **દારુપટ્ટિકાય ઉપરી**તિ અટનિઆકારેન ઠિતદારુપટલસ્સ હેટ્ઠા. ઉદ્ધં પાદં કત્વા પવેસનકાલઞ્હિ સન્ધાય ''ઉપરી''તિ વુત્તં. એળકસ્સ પચ્છિમપાદદ્વયં વિય વઙ્કાકારેન ઠિતત્તા પનેતં ''**એળકપાદપીઠ**''ન્તિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૨૯૭) વુત્તં.

ઉચ્ચાસયનમહાસયનકથા

૫૬. ઉચ્ચાસયનમહાસયનકથાયં ''**વાળરૂપાની**તિ આહરિમાનિ વાળરૂપાનિ, 'અકપ્પિયરૂપાકુલો અકપ્પિયમઞ્ચો પલ્લઙ્કો'તિ સારસમાસે વુત્તં. **દીઘલોમકો મહાકોજવો**તિ ચતુરઙ્ગુલાધિકલોમો કાળકોજવો. 'ચતુરઙ્ગુલાધિકાનિ કિર તસ્સ લોમાની'તિ વચનતો ચતુરઙ્ગુલતો હેટ્ઠા વટ્ટતીતિ વદન્તિ. **વાનચિત્રો ઉણ્ણામયત્થરણો**તિ ભિત્તિચ્છેદાદિવસેન વિચિત્રો ઉણ્ણામયત્થરણો. **ઘનપુપ્ફકો ઉણ્ણામયત્થરણો**તિ ઉણ્ણામયલોહિતત્થરણો . **પકતિતૂલિકા**તિ રુક્ખતૂલલતાતૂલપોટકીતૂલસઙ્ખાતાનં તિણ્ણં તૂલાનં અઞ્ઞતરપુણ્ણા તૂલિકા. '**ઉદ્દલોમી**તિ ઉભતોદસં ઉણ્ણામયત્થરણં. **એકન્તલોમી**તિ એકતોદસં ઉણ્ણામયત્થરણ'ન્તિ દીઘનિકાયટ્ઠકથાયં વુત્તં. સારસમાસે પન '**ઉદ્દલોમી**તિ એકતોઉગ્ગતપુપ્ફં. **એકન્તલોમી**તિ ઉભતોઉગ્ગતપુપ્ફ'ન્તિ વુત્તં. '**કોસેય્યકટિસ્સમય**ન્તિ કોસેય્યકસટમય'ન્તિ આચરિયધમ્મપાલત્થેરેન વુત્તં. **સુદ્ધકોસેય્ય**ન્તિ રતનપરિસિબ્બનરહિતં. દીઘનિકાયટ્ઠકથાયં પનેત્થ 'ઠપેત્વા તૂલિકં સબ્બાનેવ ગોનકાદીનિ રતનપરિસિબ્બિતાનિ ન વટ્ટન્તી'તિ વુત્તં. તત્થ 'ઠપેત્વા તૂલિક'ન્તિ એતેન રતનપરિસિબ્બનરહિતાપિ તૂલિકા ન વટ્ટતીતિ દીપેતિ. 'રતનપરિસિબ્બિતાનિ ન વટ્ટન્તી'તિ ઇમિના પન યાનિ રતનપરિસિબ્બિતાનિ, તાનિ ભૂમત્થરણવસેન યથાનુરૂપં મઞ્ચાદીસુ ચ ઉપનેતું વટ્ટતીતિ દીપિતન્તિ વેદિતબ્બં. એત્થ ચ વિનયપરિયાયં પત્વા ગરુકે ઠાતબ્બત્તા ઇધ વુત્તનયેનેવેત્થ વિનિચ્છયો વેદિતબ્બો. સુત્તન્તિકદેસનાય પન ગહટ્ઠાનમ્પિ વસેન વુત્તત્તા તેસં સઙ્ગણ્હનત્થં 'ઠપેત્વા તૂલિકં…પે॰… વટ્ટતી'તિ વુત્તન્તિ અપરે.

અજિનચમ્મેહીતિ અજિનમિગચમ્મેહિ. તાનિ કિર ચમ્માનિ સુખુમતરાનિ, તસ્મા દુપટ્ટતિપટ્ટાનિ કત્વા સિબ્બન્તિ. તેન વુત્તં '**અજિનપ્પવેણી**'તિ. ઉત્તરં ઉપરિભાગં છાદેતીતિ **ઉત્તરચ્છદો**, વિતાનં, તઞ્ચ લોહિતવિતાનં ઇધાધિપ્પેતન્તિ આહ '**ઉપરિબદ્ધેન રત્તવિતાનેના**'તિ, 'રત્તવિતાનેસુ ચ કાસાવં વટ્ટતિ, કુસુમ્ભાદિરત્તમેવ ન વટ્ટતી'તિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. **મહાઉપધાન**ન્તિ પમાણાતિક્કન્તં ઉપધાનં. એત્થ ચ કિઞ્ચાપિ દીઘનિકાયટ્ઠકથાયં 'અલોહિતકાનિ દ્વેપિ વટ્ટન્તિયેવ, તતો ઉત્તરિ લભિત્વા અઞ્ઞેસં દાતબ્બાનિ. દાતુમસક્કોન્તો મઞ્ચે તિરિયં અત્થરિત્વા ઉપરિપચ્ચત્થરણં દત્વા નિપજ્જિતુમ્પિ લભતી'તિ અવિસેસેન વુત્તં, સેનાસનક્ખન્ધકવણ્ણનાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૯૭) પન 'અગિલાનસ્સ સીસૂપધાનઞ્ચ પાદૂપધાનઞ્ચાતિ દ્વયમેવ વટ્ટતિ. ગિલાનસ્સ બિમ્બોહનાનિ સન્થરિત્વા ઉપરિ ચ પચ્ચત્થરણં દત્વા નિપજ્જિતુમ્પિ વટ્ટતી'તિ વુત્તત્તા ગિલાનોયેવ મઞ્ચે તિરિયં અત્થરિત્વા

નિપજ્જિતું વટ્ટતીતિ વેદિતબ્બં. **અભિનિસ્સાય નિસીદિતુ**ન્તિ અપસ્સાય નિસીદિતુ''ન્તિ એત્તકો વિનિચ્છયો સારત્થદીપનિયં આગતો.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૫૪) – પન **વાળરૂપાની**તિ આહરિમાનિ વાળરૂપાનિ. **ચતુરઙ્ગુલાધિકાની**તિ ઉદ્ધલોમીએકન્તલોમીહિ વિસેસદસ્સનં. ચતુરઙ્ગુલતો હિ ઊનાનિ કિર ઉદ્ધલોમીઆદીસુ પવિસન્તિ. **વાનચિત્રો ઉણ્ણામયત્થરણો**તિ નાનાવણ્ણેહિ ઉણ્ણામયસુત્તેહિ ભિત્તિચ્છેદાદિવસેન વાયિત્વા કતચિત્તત્થરણો. **ઘનપુપ્ફકો**તિ બહલરાગો. **પકતિતૂલિકા**તિ તૂલપુણ્ણા ભિસિ. **વિકતિકા**તિ સીહરૂપાદિવસેન વાનચિત્રાવ ગય્હતિ. ''**ઉદ્ધલોમી**તિ ઉભતોદસં ઉણ્ણામયત્થરણં. **એકન્તલોમી**તિ એકન્તદસં ઉણ્ણામયત્થરણ''ન્તિ દીઘનિકાયટ્ઠકથાયં વુત્તં. **કોસેય્યકટ્ટિસ્સમય**ન્તિ કોસિયસુત્તાનં અન્તરા સુવણ્ણમયસુત્તાનિ પવેસેત્વા વીતં, સુવણ્ણસુત્તં કિર કટ્ટિસ્સં કસટન્તિ ચ વુચ્ચતિ. તેનેવ ''કોસેય્યકસટમય''ન્તિ આચરિયધમ્મપાલત્થેરેન વુત્તન્તિ વદન્તિ. **રતનપરિસિબ્બિત**ન્તિ સુવણ્ણલિત્તં. **સુદ્ધકોસેય્ય**ન્તિ રતનપરિસિબ્બનરહિતં.

અજિનમિગચમ્માનં અતિસુખુમત્તા દુપટ્ટતિપટ્ટાનિ કત્વા સિબ્બન્તીતિ વુત્તં ''**અજિનપ્પવેણી**''તિ. **રત્તવિતાનેના**તિ સબ્બરત્તેન વિતાનેન. યં પન નાનાવણ્ણં વાનચિત્તં વા લેપચિત્તં વા, તં વટ્ટતિ. ઉભતોલોહિતકૂપધાનેપિ એસેવ નયો. **ચિત્રં વા**તિ ઇદં પન સબ્બથા કપ્પિયત્તા વુત્તં, ન પન ઉભતોઉપધાનેસુ અકપ્પિયત્તા. ન હિ લોહિતકસદ્દો ચિત્તે વટ્ટતિ. પટલિગ્ગહણેનેવ ચિત્તકસ્સપિ અત્થરણસ્સ સઙ્ગહેતબ્બપ્પસઙ્ગતો. કાસાવં પન લોહિતઙ્ગવોહારં ન ગચ્છતિ, તસ્મા વિતાનેપિ ઉભતોઉપધાનેપિ વટ્ટતિ. **સચે પમાણયુત્ત**ન્તિઆદિ અઞ્ઞસ્સ પમાણાતિક્કન્તસ્સ બિમ્બોહનસ્સ પટિક્ખિત્તભાવદસ્સનત્થં વુત્તં, ન પન ઉચ્ચાસયનમહાસયનભાવદસ્સનત્થં તથા અવુત્તત્તા, તં પન ઉપધાનં ઉપોસથિકાનં ગહટ્ઠાનં વટ્ટતિ. ઉચ્ચાસયનમહાસયનમેવ હિ તદા તેસં ન વટ્ટતિ. દીઘનિકાયટ્ઠકથાદીસુ કિઞ્ચાપિ ''ઠપેત્વા તૂલિકં સબ્બાનેવ ગોનકાદીનિ રતનપરિસિબ્બિતાનિ ન વટ્ટન્તી''તિ વુત્તં, વિનયટ્ઠકથા એવ પન કપ્પિયાકપ્પિયભાવે પમાણન્તિ ગહેતબ્બં. **અભિનિસ્સાયા**તિ અપસ્સાયાતિ વુત્તં.

પાસાદપરિભોગકથા

પાસાદપરિભોગકથાયં સારત્થદીપનિયં વજિરબુદ્ધિટીકાયઞ્ચ ન કિઞ્ચિ વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨.૩૨૦) પન ''**સુવણ્ણરજતાદિવિચિત્રાની**તિ સઙ્ઘિકસેનાસનં સન્ધાય વુત્તં. પુગ્ગલિકં પન સુવણ્ણાદિવિચિત્રં ભિક્ખુસ્સ સમ્પટિચ્છિતુમેવ ન વટ્ટતિ 'ન કેનચિ પરિયાયેન જાતરૂપરજતં સાદિતબ્બ'ન્તિ (મહાવ॰ ૨૯૯) વુત્તત્તા. તેનેવેત્થ અટ્ઠકથાયં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૦) 'સઙ્ઘિકવિહારે વા પુગ્ગલિકવિહારે વા'તિ વુત્તં. ગોનકાદિઅકપ્પિયભણ્ડવિસયે એવ વુત્તં એકભિક્ખુસ્સપિ તેસં ગહણે દોસાભાવા''તિ વુત્તં.

ઉપાહનકથા

ઉપાહનકથાયં ''**અદ્દારિટ્ઠકવણ્ણા**તિ અભિનવારિટ્ઠફલવણ્ણા, ઉદકેન તિન્તકાકપત્તવણ્ણાતિપિ વદન્તિ. **ઉણ્ણાહિ કતપાદુકા**તિ ઉણ્ણાલોમમયકમ્બલેહિ, ઉણ્ણાલોમેહિ એવ વા કતપાદુકા. **કાળસીહો**તિ કાળમુખવાનરજાતિ. સેસમેત્થ પાળિતો ચ અટ્ઠકથાતો ચ સુવિઞ્ઞેય્યમેવા''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૨૪૬) વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૪૬) પન ''**અદ્દારિટ્ઠકવણ્ણા**તિ અલ્લારિટ્ઠફલવણ્ણા, તિન્તકાકપક્ખવણ્ણાતિપિ વદન્તિ. **રજન**ન્તિ ઉપરિલિત્તનીલાદિવણ્ણં સન્ધાય વુત્તં. તેનાહ '**ચોળકેન પુઞ્છિત્વા**'તિ.

તસ્મિં તથા પુઞ્છિતે વિગચ્છતિ. યં પન ચમ્મસ્સ દુગ્ગન્ધાપનયનત્થં કાળરત્તાદિરજનેહિ રઞ્જિતત્તા કાળરત્તાદિવણ્ણં હોતિ, તં ચોળાદીહિ અપનેતું ન સક્કા ચમ્મગતિકમેવ, તસ્મા તં વટ્ટતીતિ દટ્ઠબ્બં. **ખલ્લક**ન્તિ સબ્બપણ્હિપિધાનચમ્મં અપરિગળનત્થં પણ્હિયા ઉપરિભાગે અપિધાય આરોપનબન્ધનમત્તં વટ્ટતિ. **વિચિત્રા**તિ સણ્ઠાનતો વિચિત્રપટ્ટા અધિપ્પેતા, ન વણ્ણતો સબ્બસો અપનેતબ્બેસુ ખલ્લકાદીસુ પવિટ્ઠત્તા. બિળાલસદિસમુખત્તા મહાઉલૂકા **પક્ખિબિળાલા**તિ વુચ્ચન્તિ, તેસં ચમ્મં નામ પક્ખલોમમેવ. **ઉણ્ણાહિ કતપાદુકા**તિ એત્થ ઉણ્ણામયકમ્બલેહિ કતપાદુકા સઙ્ગય્હન્તિ. **કાળસીહો**તિ કાળમુખવાનરજાતિ. **ચમ્મં ન વટ્ટતી**તિ નિસીદનત્થરણં કાતું ન વટ્ટતિ, ભૂમત્થરણાદિવસેન પરિભોગો વટ્ટતેવા''તિ વુત્તં.

વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨૫૯) પન ''**મિગમાતુકો**તિ તસ્સ નામં, વાતમિગોતિ ચ તસ્સ નામં. '**કાળસીહો** કાળમુખો કપી'તિ લિખિતં. **ચમ્મં ન વટ્ટતી**તિ યેન પરિયાયેન ચમ્મં વટ્ટિસ્સતિ, સો પરતો આવિભવિસ્સતિ. 'અત્તનો પુગ્ગલિકવસેન પચ્ચાહારો પટિક્ખિત્તો'તિ વુત્તં. 'ન, ભિક્ખવે, કિઞ્ચિ ચમ્મં ધારેતબ્બ'ન્તિ એત્તાવતા સિદ્ધે 'ન, ભિક્ખવે, ગોચમ્મ'ન્તિ ઇદં પરતો 'અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સબ્બપચ્ચન્તિમેસુ જનપદેસુ ચમ્માનિ અત્થરણાની'તિ (મહાવ॰ ૨૫૯) એત્થ અનુમતિપ્પસઙ્ગભયા વુત્તન્તિ વેદિતબ્બ''ન્તિ વુત્તં.

યાનકથા

યાનકથાયં ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પુરિસયુત્તં હત્થવટ્ટક''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૫૩) એત્થ અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પુરિસયુત્તં, અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, હત્થવટ્ટકન્તિ એવં પચ્ચેકં વાક્યપરિસમાપનં અધિપ્પેતન્તિ આહ ''**પુરિસયુત્તં ઇત્થિસારથિ વા...પે॰... પુરિસા વા, વટ્ટતિયેવા**''તિ. ''**પીઠકસિવિક**ન્તિ પીઠકયાનં. **પાટઙ્કિ**ન્તિ અન્દોલિકાયેતં અધિવચન''ન્તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૨૫૩) વુત્તં, ''**પીઠકસિવિક**ન્તિ ફલકાદિના કતં પીઠકયાનં. **પટપોતલિકં** અન્દોલિકા. સબ્બમ્પિ યાનં ઉપાહનેનપિ ગન્તું અસમત્થસ્સ ગિલાનસ્સ અનુઞ્ઞાત''ન્તિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૫૩).

ચીવરકથા

૫૭. ચીવરકથાયં ''**અહતકપ્પાન**ન્તિ એકવારધોતાનં. **ઉતુદ્ધટાન**ન્તિ ઉતુતો દીઘકાલતો ઉદ્ધટાનં હતવત્થકાનં, પિલોતિકાનન્તિ વુત્તં હોતિ. **પાપણિકે**તિ અન્તરાપણતો પતિતપિલોતિકચીવરે. **ઉસ્સાહો કરણીયો**તિ પરિયેસના કાતબ્બા. પરિચ્છેદો પનેત્થ નત્થિ, પટ્ટસતમ્પિ વટ્ટતિ. સબ્બમિદં સાદિયન્તસ્સ ભિક્ખુનો વસેન વુત્તં. **અગ્ગળં તુન્ન**ન્તિ એત્થ ઉદ્ધરિત્વા અલ્લીયાપનખણ્ડં **અગ્ગળં**, સુત્તેન સંસિબ્બિતં **તુન્નં**, વટ્ટેત્વા કરણં **ઓવટ્ટિકં**. **કણ્ડુપકં** વુચ્ચતિ મુદ્દિકા. **દળીકમ્મ**ન્તિ અનુદ્ધરિત્વાવ ઉપસ્સયં કત્વા અલ્લીયાપનકં વત્થખણ્ડ''ન્તિ અટ્ઠકથાયં આગતં. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૩૪૮) પન ''**અચ્છુપેય્ય**ન્તિ પતિટ્ઠપેય્યં. **હતવત્થકાન**ન્તિ કાલાતીતવત્થાનં. **ઉદ્ધરિત્વા અલ્લીયાપનખણ્ડ**ન્તિ દુબ્બલટ્ઠાનં અપનેત્વા અલ્લીયાપનવત્થખણ્ડ''ન્તિ વુત્તં. **દિગુણં સઙ્ઘાટિ**ન્તિ દુપટ્ટં સઙ્ઘાટિં. **એકચ્ચિય**ન્તિ એકપટ્ટં અગ્ગપટ્ટં. **અગ્ગળં અજ્ઝાપેસ્સ**ન્તિ જિણ્ણટ્ઠાને પિલોતિકખણ્ડં લગ્ગાપેય્યં.

છિન્નચીવરકથા

છિન્નચીવરકથાયં **તીસુ પન ચીવરેસુ દ્વે વા એકં વા છિન્દિત્વા કાતબ્બ**ન્તિ એત્થ ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, છિન્નકં સઙ્ઘાટિં છિન્નકં ઉત્તરાસઙ્ગં છિન્નકં અન્તરવાસક''ન્તિ (મહાવ॰ ૩૪૫) વચનતો પઞ્ચખણ્ડસત્તખણ્ડાદિવસેન છિન્દિત્વાવ કાતબ્બં, ન અચ્છિન્દિત્વાતિ અત્થો. **સચે નપ્પહોતિ, આગન્તુકપટ્ટં દાતબ્બ**ન્તિ એત્થ યદિ છિન્દિત્વા કતે તિણ્ણમ્પિ ચીવરાનં અત્થાય સાટકો નપ્પહોતિ, દ્વે ચીવરાનિ છિન્નકાનિ કાતબ્બાનિ, એકં ચીવરં અચ્છિન્નકં કત્તબ્બં. દ્વીસુ ચીવરેસુ છિન્દિત્વા કતેસુ સાટકો નપ્પહોતિ, દ્વે ચીવરાનિ અચ્છિન્નકાનિ, એકં ચીવરં છિન્નકં કાતબ્બં. એકસ્મિમ્પિ ચીવરે છિન્દિત્વા કતે સાટકો નપ્પહોતિ, એવં સતિ અચ્છિન્દિત્વા આગન્તુકપટ્ટં દાતબ્બન્તિ અત્થો. તમત્થં પાળિયા સાધેતું "**વુત્તઞ્હેત**"ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **અન્વાધિકમ્પિ આરોપેતુ**ન્તિ એવં અપ્પહોન્તે સતિ આગન્તુકપટ્ટમ્પિ આરોપેતું અનુજાનામીતિ અત્થો.

અકપ્પિયચીવરકથા

અકપ્પિયચીવરકથાયં ''નગ્ગિયં કુસચીરં ફલકચીરં કેસકમ્બલં વાળકમ્બલં ઉલૂકપક્ખિકં અજિનક્ખિપ''ન્તિ ઇમાનિ તિત્થિયસમાદાનત્તા થુલ્લચ્ચયવત્થૂનીતિ ભગવતા પટિક્ખિત્તાનિ . તત્થ **નગ્ગિય**ન્તિ નગ્ગભાવો અચેલકભાવો. **કુસચીર**ન્તિ કુસેન ગન્થેત્વા કતચીવરં. **વાકચીર**ન્તિ તાપસાનં વક્કલં. **ફલકચીર**ન્તિ ફલકસણ્ઠાનાનિ ફલકાનિ સિબ્બિત્વા કતચીવરં. **કેસકમ્બલ**ન્તિ કેસેહિ તન્તે વાયિત્વા કતકમ્બલં. **વાલકમ્બલ**ન્તિ ચામરીવાલેહિ વાયિત્વા કતકમ્બલં. **ઉલૂકપક્ખિક**ન્તિ ઉલૂકસકુણસ્સ પક્ખેહિ કતનિવાસનં . **અજિનક્ખિપ**ન્તિ સલોમં સખુરં અજિનમિગચમ્મં. તાનિ તિત્થિયદ્ધજભૂતાનિ અચીવરભાવેન પાકટાનીતિ આચરિયેન ઇધ ન વુત્તાનિ. પોત્થકો પન અપાકટોતિ તં વત્વા સબ્બનીલકાદીનિ દુક્કટવત્થુકાનિ વુત્તાનિ. "**તિપટ્ટચીવરસ્સ વા મજ્ઝે દાતબ્બાની**"તિ વુત્તત્તા તિપટ્ટચીવરં ધારેતું વટ્ટતીતિ સિદ્ધં. તિપટ્ટાદીનઞ્ચ બહુપટ્ટચીવરાનં અન્તરે ઈદિસાનિ અસારુપ્પવણ્ણાનિ પટપિલોતિકાનિ કાતબ્બાનીતિ દસ્સેતિ. **કઞ્ચુકં** નામ સીસતો પટિમુઞ્ચિત્વા કાયારુળ્હવત્થં. તેનાહ "**ફાલેત્વા રજિત્વા પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતી**"તિ. **વેઠન**ન્તિ સીસવેઠનં. **તિરીટ**ન્તિ મકુટં. તસ્સ વિસેસં દસ્સેતું "**તિરીટકં પના**"તિઆદિમાહ.

ચીવરવિચારણકથા

ચીવરવિચારણકથાયં ''પણ્ડિતો, ભિક્ખવે, આનન્દો, મહાપઞ્ઞો, ભિક્ખવે, આનન્દો. યત્ર હિ નામ મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનિસ્સતિ, કુસિમ્પિ નામ કરિસ્સતિ, અડ્ઢકુસિમ્પિ નામ કરિસ્સતિ, મણ્ડલમ્પિ નામ કરિસ્સતિ, અડ્ઢમણ્ડલમ્પિ નામ કરિસ્સતિ, વિવટ્ટમ્પિ નામ કરિસ્સતિ, અનુવિવટ્ટમ્પિ નામ કરિસ્સતિ, ગીવેય્યકમ્પિ નામ કરિસ્સતિ, જઙ્ઘેય્યકમ્પિ નામ કરિસ્સતિ, બાહન્તમ્પિ નામ કરિસ્સતિ, છિન્નકં ભવિસ્સતિ, સત્થલૂખં સમણસારુપ્પં પચ્ચત્થિકાનઞ્ચ અનભિચ્છિત''ન્તિ (મહાવ॰ ૩૪૫) વચનતો ''પસ્સસિ ત્વં, આનન્દ, મગધખેત્તં અચ્છિબદ્ધં પાળિબદ્ધં મરિયાદબદ્ધં સિઙ્ઘાટકબદ્ધ''ન્તિ ભગવતો સંખિત્તેન વુત્તવચનં સુત્વા આયસ્મા આનન્દો ભગવતો અજ્ઝાસયાનુરૂપં સમ્બહુલાનં ભિક્ખૂનં ચીવરં સંવિદહિ. તથા ઇદાનિપિ એવરૂપં ચીવરં સંવિદહિતબ્બં.

તત્થ "**અચ્છિબદ્ધ**ન્તિ ચતુરસ્સકેદારબદ્ધં. **પાળિબદ્ધ**ન્તિ આયામતો ચ વિત્થારતો ચ દીઘમરિયાદબદ્ધં. **મરિયાદબદ્ધ**ન્તિ અન્તરન્તરા રસ્સમરિયાદબદ્ધં. **સિઙ્ઘાટકબદ્ધ**ન્તિ મરિયાદાય મરિયાદં વિનિવિજ્ઝિત્વા ગતટ્ઠાને સિઙ્ઘાટકબદ્ધં, ચતુક્કસણ્ઠાનન્તિ અત્થો. **યત્ર હિ નામા**તિ યો નામ. **કુસિમ્પિ નામા**તિઆદીસુ **કુસી**તિ આયામતો ચ

વિત્થારતો ચ અનુવાતાદીનં દીઘપટ્ટાનમેતં અધિવચનં. **અટ્ઠકુસી**તિ અન્તરન્તરારસ્સપટ્ટાનં નામં. **મણ્ડલ**ન્તિ પઞ્ચખણ્ડિકસ્સ ચીવરસ્સ એકેકસ્મિં ખણ્ડે મહામણ્ડલં. **અડ્ઢમણ્ડલ**ન્તિ ખુદ્દકમણ્ડલં. **વિવટ્ટ**ન્તિ મણ્ડલઞ્ચ અડ્ઢમણ્ડલઞ્ચ એકતો કત્વા સિબ્બિતં મજ્ઝિમખણ્ડં. **અનુવિવટ્ટ**ન્તિ તસ્સ ઉભોસુ પસ્સેસુ દ્વે ખણ્ડાનિ. **ગીવેય્યક**ન્તિ ગીવાવેઠનટ્ઠાને દળ્હીકરણત્થં અઞ્ઞસુત્તસંસિબ્બિતં આગન્તુકપટ્ટં. **જઙ્ઘેય્યક**ન્તિ જઙ્ઘપાપુણનટ્ઠાને તથેવ સંસિબ્બિતં પટ્ટં. ગીવાટ્ઠાને ચ જઙ્ઘટ્ઠાને ચ પટ્ટાનમેતં નામન્તિ. **બાહન્ત**ન્તિ અનુવિવટ્ટાનં બહિ એકેકં ખણ્ડં. ઇતિ પઞ્ચખણ્ડિકચીવરેનેતં વિચારિતન્તિ. અથ વા **અનુવિવટ્ટ**ન્તિ વિવટ્ટસ્સ એકપસ્સતો દ્વિન્નં એકપસ્સતો દ્વિન્નન્તિ ચતુન્નમ્પિ ખણ્ડાનમેતં નામં. **બાહન્ત**ન્તિ સુપ્પમાણં ચીવરં પારુપન્તેન સંહરિત્વા બાહાય ઉપરિ ઠપિતા ઉભો અન્તા બહિમુખા તિટ્ઠન્તિ, તેસં એતં નામં. અયમેવ હિ નયો મહાઅટ્ઠકથાયં વુત્તો''તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૪૫) આગતો.

ચીવરસિબ્બનકથા

દણ્ડકથિનેનચીવરસિબ્બનકથાયં – તેન ખો પન સમયેન ભિક્ખૂ તત્થ તત્થ ખીલં નિક્ખનિત્વા સમ્બન્ધિત્વા ચીવરં સિબ્બેન્તિ, ચીવરં વિકણ્ણં હોતિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કથિનં કથિનરજ્જું, તત્થ તત્થ ઓબન્ધિત્વા ચીવરં સિબ્બેતુન્તિ. વિસમે કથિનં પત્થરન્તિ, કથિનં પરિભિજ્જતિ…પે॰… ન, ભિક્ખવે, વિસમે કથિનં પત્થરિતબ્બં, યો પત્થરેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સાતિ.

છમાય કથિનં પત્થરન્તિ, કથિનં પંસુકિતં હોતિ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તિણસન્થારકન્તિ. કથિનસ્સ અન્તો જીરતિ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અનુવાતં પરિભણ્ડં આરોપેતુન્તિ. કથિનં નપ્પહોતિ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, દણ્ડકથિનં બિદલકં સલાકં વિનન્ધનરજ્જું વિનન્ધનસુત્તકં વિનન્ધિત્વા ચીવરં સિબ્બેતુન્તિ. સુત્તન્તરિકાયો વિસમા હોન્તિ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કળિમ્ભકન્તિ. સુત્તા વઙ્કા હોન્તિ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, મોઘસુત્તકન્તિ.

તેન ખો પન સમયેન ભિક્ખૂ અધોતેહિ પાદેહિ કથિનં અક્કમન્તિ, કથિનં દુસ્સતિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – ન, ભિક્ખવે, અધોતેહિ પાદેહિ કથિનં અક્કમિતબ્બં, યો અક્કમેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સાતિ.

તેન ખો પન સમયેન ભિક્ખૂ અલ્લેહિ પાદેહિ કથિનં અક્કમન્તિ, કથિનં દુસ્સતિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – ન, ભિક્ખવે, અલ્લેહિ પાદેહિ કથિનં અક્કમિતબ્બં, યો અક્કમેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સાતિ.

તેન ખો પન સમયેન ભિક્ખૂ સઉપાહના કથિનં અક્કમન્તિ, કથિનં દુસ્સતિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – ન, ભિક્ખવે, સઉપાહનેન કથિનં અક્કમિતબ્બં. યો અક્કમેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સાતિ.

તેન ખો પન સમયેન ભિક્ખૂ ચીવરં સિબ્બન્તા અઙ્ગુલિયા પટિગ્ગણ્હન્તિ, અઙ્ગુલિયો દુક્ખા હોન્તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પટિગ્ગહન્તિ.

તેન ખો પન સમયેન છબ્બગ્ગિયા ભિક્ખૂ ઉચ્ચાવચે પટિગ્ગહે ધારેન્તિ સુવણ્ણમયં રૂપિયમયં. મનુસ્સા ઉજ્ઝાયન્તિ ખીયન્તિ વિપાચેન્તિ ''સેય્યથાપિ ગિહી કામભોગિનો''તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – ન, ભિક્ખવે, ઉચ્ચાવચા પટિગ્ગહા ધારેતબ્બા, યો ધારેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સાતિ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અટ્ઠિમયં… પે॰… સઙ્ખનાભિમયન્તિ.

તેન ખો પન સમયેન સૂચિયોપિ સત્થકાપિ પટિગ્ગહાપિ નસ્સન્તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, આવેસનવિત્થકન્તિ. આવેસનવિત્થકે સમાકુલા હોન્તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પટિગ્ગહથવિકન્તિ. અંસબદ્ધકો ન હોતિ…પે॰… અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અંસબદ્ધકં બન્ધનસુત્તકન્તિ.

તેન ખો પન સમયેન ભિક્ખૂ અબ્ભોકાસે ચીવરં સિબ્બન્તા સીતેનપિ ઉણ્હેનપિ કિલમન્તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કથિનસાલં કથિનમણ્ડપન્તિ. કથિનસાલા નીચવત્થુકા હોતિ, ઉદકેન ઓત્થરીયતિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઉચ્ચવત્થુકં કાતુન્તિ. ચયો પરિપતતિ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ચિનિતું તયો ચયે ઇટ્ઠકચયં, સિલાચયં, દારુચયન્તિ. આરોહન્તા વિહઞ્ઞન્તિ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તયો સોપાને ઇટ્ઠકસોપાનં, સિલાસોપાનં, દારુસોપાનન્તિ. આરોહન્તા પરિપતન્તિ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, આલમ્બનબાહન્તિ. કથિનસાલાય તિણચુણ્ણં પરિપતતિ . અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઓગુમ્ફેત્વા ઉલ્લિત્તાવલિત્તં કાતું સેતવણ્ણં કાળવણ્ણં ગેરુકપરિકમ્મં માલાકમ્મં લતાકમ્મં મકરદન્તકં પઞ્ચપટિકં ચીવરરજ્જુન્તિ.

તેન ખો પન સમયેન ભિક્ખૂ ચીવરં સિબ્બેત્વા તત્થેવ કથિનં ઉજ્ઝિત્વા પક્કમન્તિ, ઉન્દૂરેહિપિ ઉપચિકાહિપિ ખજ્જતિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કથિનં સઙ્ઘરિતુન્તિ. કથિનં પરિભિજ્જતિ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ગોઘંસિકાય કથિનં સઙ્ઘરિતુન્તિ. કથિનં વિનિવેઠિયતિ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, બન્ધનરજ્જુન્તિ.

તેન ખો પન સમયેન ભિક્ખૂ કુટ્ટેપિ થમ્ભેપિ કથિનં ઉસ્સાપેત્વા પક્કમન્તિ, પરિપતિત્વા કથિનં ભિજ્જતિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ભિત્તિખીલે વા નાગદન્તે વા લગ્ગેતુન્તિ. અયં ખુદ્દકવત્થુખન્ધકે આગતો પાળિપાઠો.

‘‘**કથિન**ન્તિ નિસ્સેણિમ્પિ, તત્થ અત્થરિતબ્બકટસારકકિલઞ્જાનં અઞ્ઞતરમ્પિ. **કથિનરજ્જુ**ન્તિ યાય દુપટ્ટચીવરં સિબ્બન્તા કથિને ચીવરં વિબન્ધન્તિ. **કથિનં નપ્પહોતી**તિ દીઘસ્સ ભિક્ખુનો પમાણેન કતં કથિનં ઇત્તરસ્સ ભિક્ખુનો ચીવરં પત્થરિયમાનં નપ્પહોતિ, અન્તોયેવ હોતિ, દણ્ડકે ન પાપુણાતીતિ અત્થો. **દણ્ડકથિન**ન્તિ તસ્સ મજ્ઝે ઇત્તરસ્સ ભિક્ખુનો પમાણેન અઞ્ઞં નિસ્સેણિં બન્ધિતું અનુજાનામીતિ અત્થો. **બિદલક**ન્તિ દણ્ડકથિનપ્પમાણેન કટસારકસ્સ પરિયન્તે પટિસંહરિત્વા દુગુણકરણં. **સલાક**ન્તિ દુપટ્ટચીવરસ્સ અન્તરે પવેસનસલાકં. **વિનન્ધનરજ્જુ**ન્તિ મહાનિસ્સેણિયા સદ્ધિં ખુદ્દકનિસ્સેણિં વિનન્ધિતું રજ્જું. **વિનન્ધનસુત્તક**ન્તિ ખુદ્દકનિસ્સેણિયા ચીવરં વિનન્ધિતું સુત્તકં. **વિનન્ધિત્વા ચીવરં સિબ્બિતુ**ન્તિ તેન સુત્તકેન તત્થ ચીવરં વિનન્ધિત્વા સિબ્બેતું. **વિસમા હોન્તી**તિ કાચિ ખુદ્દકા હોન્તિ, કાચિ મહન્તા. **કળિમ્ભક**ન્તિ પમાણસઞ્ઞાકરણં યં કિઞ્ચિ તાલપણ્ણાદિં. **મોઘસુત્તક**ન્તિ વડ્ઢકીનં દારૂસુ કાળસુત્તેન વિય હલિદ્દિસુત્તેન સઞ્ઞાકરણં. **અઙ્ગુલિયા પટિગ્ગણ્હન્તી**તિ સૂચિમુખં અઙ્ગુલિયા પટિચ્છન્તિ. **પટિગ્ગહ**ન્તિ અઙ્ગુલિકોસકં. **આવેસનવિત્થકં** નામ યં કિઞ્ચિ પાતિચઙ્કોટકાદિ. **ઉચ્ચવત્થુક**ન્તિ પંસું આકિરિત્વા ઉચ્ચવત્થુકં કાતું અનુજાનામીતિ અત્થો. **ઓગુમ્ફેત્વા ઉલ્લિત્તાવલિત્તં કાતુ**ન્તિ છદનં ઓધુનિત્વા ઘનદણ્ડકં કત્વા અન્તો ચેવ બહિ ચ મત્તિકાય લિમ્પિતુન્તિ અત્થો. **ગોઘંસિકાયા**તિ વેળું વા રુક્ખદણ્ડકં વા અન્તો કત્વા તેન સદ્ધિં સંહરિતુન્તિ અત્થો. **બન્ધનરજ્જુ**ન્તિ તથા સંહરિતસ્સ બન્ધનરજ્જુ’’ન્તિ અયં અટ્ઠકથાપાઠો (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૫૬).

“**અનુવાતં પરિભણ્ડ**ન્તિ કિલઞ્જાદીસુ કરોતીતિ ગણ્ઠિપદેસુ વુત્તં. **બિદલક**ન્તિ દુગુણકરણસઙ્ખાતસ્સ કિરિયાવિસેસસ્સ અધિવચનં. કસ્સ દુગુણકરણં? યેન કિલઞ્જાદિના મહન્તં કથિનં અત્થતં, તસ્સ. તઞ્હિ દણ્ડકથિનપ્પમાણેન પરિયન્તે સંહરિત્વા દુગુણં કાતબ્બં. **પટિગ્ગહ**ન્તિ અઙ્ગુલિકઞ્ચુકં. **પાતિ** નામ પટિગ્ગહસણ્ઠાનેન કતો ભાજનવિસેસો. **ન સમ્મતી**તિ નપ્પહોતિ. **નીચવત્થુકં ચિનિતુ**ન્તિ બહિકુટ્ટસ્સ સમન્તતો નીચવત્થુકં કત્વા ચિનિતુ’’ન્તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૩.૨૬૦-૨૬૨).

“**નિસ્સેણિમ્પી**તિ ચતૂહિ દણ્ડેહિ ચીવરપ્પમાણેન આયતચતુરસ્સં કત્વા બદ્ધપટલમ્પિ. એત્થ હિ ચીવરકોટિયો સમકં બન્ધિત્વા ચીવરં યથાસુખં સિબ્બન્તિ. **તત્થ અત્થરિતબ્બ**ન્તિ તસ્સા નિસ્સેણિયા ઉપરિ ચીવરસ્સ ઉપત્થમ્ભનત્થાય અત્થરિતબ્બં. કથિનસઙ્ખાતાય નિસ્સેણિયા ચીવરસ્સ બન્ધનકરજ્જુ કથિનરજ્જૂતિ મજ્ઝિમપદલોપી સમાસોતિ આહ “**યાયા**”તિઆદિ. તત્થ યસ્મા દ્વિન્નં પટલાનં એકસ્મિં અધિકે જાતે તત્થ વલિયો હોન્તિ, તસ્મા દુપટ્ટચીવરસ્સ પટલદ્વયમ્પિ સમકં કત્વા બન્ધનકરજ્જુ કથિનરજ્જૂતિ વેદિતબ્બં. પાળિયં (ચૂળવ॰ ૨૫૬) **કથિનસ્સ અન્તો જીરતી**તિ કથિને બદ્ધસ્સ ચીવરસ્સ પરિયન્તો જીરતી’’તિ વિમતિવિનોદનિયં વુત્તં.

“**બિદલકં** નામ દિગુણકરણસઙ્ખાતસ્સ કિરિયાવિસેસસ્સ અધિવચનં. કસ્સ દિગુણકરણં? યેન કિલઞ્જાદિના મહન્તં કથિનં અત્થતં, તસ્સ. તઞ્હિ દણ્ડકથિનપ્પમાણેન પરિયન્તે સંહરિત્વા દિગુણં કાતબ્બં, અઞ્ઞથા ખુદ્દકચીવરસ્સ અનુવાતપરિભણ્ડાદિવિધાનકરણે હત્થસ્સ ઓકાસો ન હોતિ. સલાકાય સતિ દ્વિન્નં ચીવરાનં અઞ્ઞતરં ગત્વા સિબ્બિતાસિબ્બિતં સુખં પઞ્ઞાયતિ. દણ્ડકથિને કતે ન બહૂહિ સહાયેહિ પયોજનં. ‘અસંકુટિત્વા ચીવરં સમં હોતિ, કોણાપિ સમા હોન્તી’તિ લિખિતં, ‘હલિદ્દિસુત્તેન સઞ્ઞાકરણ’ન્તિ વુત્તત્તા ‘હલિદ્દિસુત્તેન ચીવરં સિબ્બેતુમ્પિ વટ્ટતી’તિ સિદ્ધં. તત્થ હિ કેચિ અકપ્પિયસઞ્ઞિનો. **પટિગ્ગહો** નામ અઙ્ગુલિકોસો. **પાતી**તિ પટિગ્ગહસણ્ઠાનં. **પટિગ્ગહથવિક**ન્તિ અઙ્ગુલિકોસથવિક’’ન્તિ વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ ચૂળવગ્ગ ૨૫૬) આગતં.

ગહપતિચીવરાદિકથા

ગહપતિચીવરાદિકથાયં ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ગહપતિચીવરં, યો ઇચ્છતિ, પંસુકૂલિકો હોતુ, યો ઇચ્છતિ, ગહપતિચીવરં સાદિયતુ, ઇતરીતરેનપાહં, ભિક્ખવે, સન્તુટ્ઠિં વણ્ણેમી’’તિ (મહાવ॰ ૩૩૭) વચનતો અસમાદિન્નધુતઙ્ગો યો ભિક્ખુ પંસુકૂલં ધારેતું ઇચ્છતિ, તેન પંસુકૂલિકેન ભવિતબ્બં . યો પન ગિહીહિ દિન્નં ગહપતિચીવરં સાદિયિતું ઇચ્છતિ, તેન ગહપતિચીવરસાદિયકેન ભવિતબ્બં. સમાદિન્નધુતઙ્ગો પન ભિક્ખુ ‘‘ગહપતિચીવરં પટિક્ખિપામિ, પંસુકૂલિકઙ્ગં સમાદિયામી’’તિ અધિટ્ઠહનતો ગહપતિચીવરં સાદિયિતું ન વટ્ટતિ. **ગહપતિચીવર**ન્તિ ગહપતીહિ દિન્નં ચીવરં. **ઇતરીતરેનપી**તિ અપ્પગ્ઘેનપિ મહગ્ઘેનપિ યેન કેનચીતિ અત્થો.

“**ઇતરીતરેના**તિ ઇતરેન ઇતરેન. **ઇતર**-સદ્દો પન અનિયમવચનો દ્વિક્ખત્તું વુચ્ચમાનો યંકિઞ્ચિ-સદ્દેહિ સમાનત્થો હોતીતિ વુત્તં **અપ્પગ્ઘેનપિ મહગ્ઘેનપિ યેન કેનચી**”તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૩૩૭), ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પાવારં, અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કોસેય્યપાવારં, અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કોજવ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૩૭) વચનતો પાવારાદીનિપિ સમ્પટિચ્છિતું વટ્ટતિ. તત્થ **પાવારો**તિ સલોમકો કપ્પાસાદિભેદો. **અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કોજવ**ન્તિ એત્થ પકતિકોજવમેવ વટ્ટતિ, મહાપિટ્ઠિયકોજવં ન વટ્ટતિ. **કોજવ**ન્તિ ઉણ્ણામયો પાવારસદિસો. “**મહાપિટ્ઠિ કોજવ**ન્તિ હત્થિપિટ્ઠીસુ અત્થરિતબ્બતાય ‘મહાપિટ્ઠિય’ન્તિ

લદ્ધસમઞ્ઞં ચતુરઙ્ગુલપુપ્ફં કોજવ''ન્તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૩૩૭) વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયમ્પિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૩૩૭) ''**મહાપિટ્ઠિયકોજવ**ન્તિ હત્થિપિટ્ઠિયં અત્થરિતબ્બતાય 'મહાપિટ્ઠિય'ન્તિ લદ્ધસમઞ્ઞં ઉણ્ણામયત્થરણ''ન્તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૩૭) પન ''**મહાપિટ્ઠિયકોજવં** નામ અતિરેકચતુરઙ્ગુલપુપ્ફં કિરા''તિ વુત્તં. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કમ્બલ''ન્તિ (મહાવ॰ ૩૩૮) વચનતો અડ્ઢકાસિયાદીનિ મહગ્ઘાનિપિ કમ્બલાનિ વટ્ટન્તિ . **અડ્ઢકાસિય**ન્તિ એત્થ **કાસી**તિ સહસ્સં વુચ્ચતિ, તંઅગ્ઘનકો કાસિયો. અયં પન પઞ્ચ સતાનિ અગ્ઘતિ, તસ્મા અડ્ઢકાસિયોતિ વુત્તો.

છચીવરકથા

છચીવરકથાયં ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, છ ચીવરાનિ ખોમં કપ્પાસિકં કોસેય્યં કમ્બલં સાણં ભઙ્ગ''ન્તિ (મહાવ॰ ૩૩૯) વચનતો ખોમાદીનિ છ ચીવરાનિ દુકૂલાદીનિ છ અનુલોમચીવરાનિ ચ વટ્ટન્તિ. તત્થ ''**ખોમ**ન્તિ ખોમસુત્તેહિ વાયિતં ખોમપટ્ટચીવરં. **કપ્પાસિક**ન્તિ કપ્પાસતો નિબ્બત્તસુત્તેહિ વાયિતં. **કોસેય્ય**ન્તિ કોસકારકપાણકેહિ નિબ્બત્તસુત્તેહિ વાયિતં. **કમ્બલ**ન્તિ ઉણ્ણામયચીવરં. **સાણ**ન્તિ સાણસુત્તેહિ કતચીવરં. **ભઙ્ગ**ન્તિ ખોમસુત્તાદીનિ સબ્બાનિ, એકચ્ચાનિ વા મિસ્સેત્વા કતચીવરં. ભઙ્ગમ્પિ વાકમયમેવાતિ કેચિ. દુકૂલં પટ્ટુણ્ણં સોમારપટં ચીનપટં ઇદ્ધિજં દેવદિન્નન્તિ ઇમાનિ પન છ ચીવરાનિ એતેસંયેવ અનુલોમાનીતિ વિસું ન વુત્તાનિ. **દુકૂલ**ઞ્હિ સાણસ્સ અનુલોમં વાકમયત્તા. પટ્ટુણ્ણદેસે સઞ્જાતવત્થં **પટ્ટુણ્ણં**. 'પટ્ટુણ્ણકોસેય્યવિસેસો'તિ હિ અભિધાનકોસે વુત્તં. સોમારદેસે ચીનદેસે ચ જાતવત્થાનિ **સોમારચીનપટાનિ**. પટ્ટુણ્ણાદીનિ તીણિ કોસેય્યસ્સ અનુલોમાનિ પાણકેહિ કતસુત્તમયત્તા. **ઇદ્ધિજં** એહિભિક્ખૂનં પુઞ્ઞિદ્ધિયા નિબ્બત્તચીવરં, તં ખોમાદીનં અઞ્ઞતરં હોતીતિ તેસં એવ અનુલોમં. દેવતાહિ દિન્નં ચીવરં **દેવદિન્નં**. કપ્પરુક્ખે નિબ્બત્તં જાલિનિયા દેવકઞ્ઞાય અનુરુદ્ધત્થેરસ્સ દિન્નવત્થસદિસં, તમ્પિ ખોમાદીનંયેવ અનુલોમં હોતિ તેસુ અઞ્ઞતરભાવતો''તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૪૬૨-૪૬૩) વુત્તં.

વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૪૬૩) પન ''**ખોમ**ન્તિ ખોમસુત્તેહિ વાયિતં ખોમપટચીવરં, તં વાકમયન્તિ વદન્તિ. કપ્પાસસુત્તેહિ વાયિતં **કપ્પાસિકં**. એવં સેસાનિપિ. **કમ્બલ**ન્તિ એળકાદીનં લોમમયસુત્તેન વાયિતં પટં. **ભઙ્ગ**ન્તિ ખોમસુત્તાદીનિ સબ્બાનિ, એકચ્ચાનિ વા મિસ્સેત્વા વાયિતં ચીવરં, ભઙ્ગમ્પિ વાકમયમેવાતિ કેચિ . દુકૂલં પટ્ટુણ્ણં સોમારપટં ચીનપટં ઇદ્ધિજં દેવદિન્નન્તિ ઇમાનિ છ ચીવરાનિ એતેસઞ્ઞેવ અનુલોમાનીતિ વિસું ન વુત્તાનિ. **દુકૂલ**ઞ્હિ સાણસ્સ અનુલોમં વાકમયત્તા. 'પટ્ટુણ્ણં કોસેય્યવિસેસો'તિ અભિધાનકોસે વુત્તં. સોમારદેસે ચીનદેસે ચ જાતવત્થાનિ **સોમારચીનપટાનિ**. પટ્ટુણ્ણાદીનિ તીણિ કોસેય્યસ્સ અનુલોમાનિ પાણકેહિ કતસુત્તમયત્તા. **ઇદ્ધિજ**ન્તિ એહિભિક્ખૂનં પુઞ્ઞિદ્ધિયા નિબ્બત્તચીવરં, કપ્પરુક્ખેહિ નિબ્બત્તં, દેવદિન્નઞ્ચ ખોમાદીનં અઞ્ઞતરં હોતીતિ તેસં સબ્બેસં અનુલોમાની''તિ વુત્તં.

રજનાદિકથા

રજનાદિકથાયં ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, છ રજનાનિ મૂલરજનં ખન્ધરજનં તચરજનં પત્તરજનં પુપ્ફરજનં ફલરજન''ન્તિ વચનતો ઇમેસુ છસુ રજનેસુ એકકેન ચીવરં રજિતબ્બં, ન છકણેન વા પણ્ડુમત્તિકાય વા રજિતબ્બં. તાય રજિતચીવરં દુબ્બણ્ણં હોતિ. છરજનાનં સરૂપં હેટ્ઠા પરિક્ખારકથાયં વુત્તમેવ. તત્થ **છકણે**નાતિ ગોમયેન. **પણ્ડુમત્તિકાયા**તિ તમ્બમત્તિકાય. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, રજનં પચિતું ચુલ્લં રજનકુમ્ભિ''ન્તિ (મહાવ॰

૩૪૪) વચનતો સીતુદકાય ચીવરં ન રજિતબ્બં. તાય હિ રજિતચીવરં દુગ્ગન્ધં હોતિ. તત્થ **સીતુદકા**તિ અપક્કરજનં વુચ્ચતિ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઉત્તરાળુમ્પં બન્ધિતુ’’ન્તિ વચનતો ઉત્તરાળુમ્પં બન્ધિતું વટ્ટતિ. તત્થ **ઉત્તરાળુમ્પ**ન્તિ વટ્ટાધારકં, રજનકુમ્ભિયા મજ્ઝે ઠપેત્વા તં આધારકં પરિક્ખિપિત્વા રજનં પક્ખિપિતું અનુજાનામીતિ અત્થો. એવઞ્હિ કતે રજનં ન ઉત્તરતિ. તત્થ ‘‘**રજનકુમ્ભિયા મજ્ઝે ઠપેત્વા**તિ અન્તોરજનકુમ્ભિયા મજ્ઝે ઠપેત્વા. એવં વટ્ટાધારકે અન્તોરજનકુમ્ભિયા પક્ખિત્તે મજ્ઝે ઉદકં તિટ્ઠતિ, વટ્ટાધારકતો બહિ સમન્તા અન્તોકુમ્ભિયં રજનચ્છલ્લિ. **પક્ખિપિતુ**ન્તિ રજનચ્છલ્લિં પક્ખિપિતુ’’ન્તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૩૪૪) વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૩૪૪) પન ‘‘**એવઞ્હિ કતે**તિ વટ્ટાધારસ્સ અન્તો રજનોદકં, બહિ છલ્લિકઞ્ચ કત્વા વિયોજને કતે. **ન ઉત્તરતી**તિ કેવલં ઉદકતો ફેણુટ્ઠાનાભાવા ન ઉત્તરતી’’તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૪૪) પન ‘‘ગોમયે આપત્તિ નત્થિ, વિરૂપત્તા વારિતં. કુઙ્કુમપુપ્ફં ન વટ્ટતીતિ વદન્તી’’તિ વુત્તં.

‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઉદકે વા નખપિટ્ઠિકાય વા થેવકં દાતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૪૪) વચનતો તથા કત્વા રજનસ્સ પક્કાપક્કભાવો જાનિતબ્બો. તત્થ **ઉદકે વા નખપિટ્ઠિકાય વા**તિ સચે પરિપક્કં હોતિ, ઉદકપાતિયા દિન્નો થેવો સહસા ન વિસરતિ, નખપિટ્ઠિયમ્પિ અવિસરન્તો તિટ્ઠતિ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, રજનુળુઙ્કં દણ્ડકથાલક’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૪૪) વચનતો રજનસ્સ ઓલોકનકાલે કુમ્ભિયા રક્ખણત્થં ઉળુઙ્કદણ્ડકથાલિકાનિ ઇચ્છિતબ્બાનિ. તત્થ **રજનુળુઙ્ક**ન્તિ રજનઉળુઙ્કં. **દણ્ડકથાલક**ન્તિ દણ્ડમેવ દણ્ડકં. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, રજનકોલમ્બં રજનઘટ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૪૪) વચનતો તાનિપિ ઇચ્છિતબ્બાનિ. તત્થ **રજનકોલમ્બ**ન્તિ રજનકુણ્ડં. તત્થ **રજનકુણ્ડ**ન્તિ પક્કરજનટ્ઠપનકં મહાઘટં. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, રજનદોણિક’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૪૪) વચનતો પાતિયમ્પિ પત્તે ચીવરે મદ્દન્તે ચીવરસ્સ પરિભિજ્જનતો ચીવરરક્ખણત્થં રજનદોણિકા ઇચ્છિતબ્બા. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તિણસન્થરક’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૪૪) વચનતો છમાય ચીવરે પત્થરિયમાને ચીવરસ્સ પંસુકિતત્તા તતો રક્ખણત્થં તિણસન્થરં કાતબ્બં. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ચીવરવંસં ચીવરરજ્જુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૪૪) વચનતો તિણસન્થારકે ઉપચિકાદીહિ ખજ્જમાને ચીવરવંસે વા ચીવરરજ્જુયા વા ચીવરં પત્થરિતબ્બં મજ્ઝેન ચીવરે લગ્ગિતે રજનસ્સ ઉભતો ગળિતત્તા.

‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કણ્ણે બન્ધિતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૪૪) વચનતો કણ્ણે બન્ધિતબ્બં ચીવરસ્સ કણ્ણે બન્ધિયમાને કણ્ણસ્સ જિણ્ણત્તા. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કણ્ણસુત્તક’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૪૪) વચનતો કણ્ણસુત્તકેન બન્ધિતબ્બં એવં બન્ધન્તે રજનસ્સ એકતો ગળિતત્તા. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સમ્પરિવત્તકં સમ્પરિવત્તકં રજેતું, ન ચ અચ્છિન્ને થેવે પક્કમિતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૪૪) વચનતો તથા રજિતબ્બં. યાવ રજનબિન્દુ ગળિતં ન છિજ્જતિ, તાવ ન અઞ્ઞત્ર ગન્તબ્બં. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઉદકે ઓસારેતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૪૪) વચનતો પત્થિન્નં ચીવરં ઉદકે ઓસારેતબ્બં. તત્થ **પત્થિન્ન**ન્તિ અતિરજિતત્તા થદ્ધં. **ઉદકે ઓસારેતુ**ન્તિ ઉદકે પક્ખિપિત્વા ઠપેતું. રજને પન નિક્ખન્તે તં ઉદકં છડ્ડેત્વા ચીવરં મદ્દિતબ્બં. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પાણિના આકોટેતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૪૪) વચનતો ફરુસં ચીવરં પાણિના આકોટેતબ્બં. ‘‘ન, ભિક્ખવે, અચ્છિન્નકાનિ ચીવરાનિ ધારેતબ્બાનિ, યો ધારેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (મહાવ॰ ૩૪૪) વચનતો અચ્છિન્નકાનિ ચીવરાનિ દન્તકાસાવાનિ ન ધારેતબ્બાનિ. તત્થ **દન્તકાસાવાની**તિ એકં વા દ્વે વા વારે રજિત્વા દન્તવણ્ણાનિ ધારેન્તિ.

અતિરેકચીવરકથા

અતિરેકચીવરકથાયં ‘‘ન, ભિક્ખવે, અતિરેકચીવરં ધારેતબ્બં, યો ધારેય્ય, યથાધમ્મો કારેતબ્બો’’તિ (મહાવ॰ ૩૪૭) વચનતો નિટ્ઠિતચીવરસ્મિં ઉબ્ભતસ્મિં કથિને દસાહતો પરં અતિરેકચીવરં ધારેન્તસ્સ નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિયં. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, દસાહપરમં અતિરેકચીવરં ધારેતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૪૭) વચનતો ઉબ્ભતેપિ કથિને દસાહબ્ભન્તરે ધારેન્તસ્સ અત્થતકથિનાનં અનુબ્ભતેપિ કથિને પઞ્ચમાસબ્ભન્તરે તતો પરમ્પિ દસાહબ્ભન્તરે અનત્થતકથિનાનમ્પિ દસાહબ્ભન્તરે અતિરેકચીવરં અનાપત્તિ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અતિરેકચીવરં વિકપ્પેતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૪૭) વચનતો દસાહતો પરં વિકપ્પેત્વા અતિરેકચીવરં ધારેતું વટ્ટતિ. કિત્તકં પન ચીવરં વિકપ્પેતબ્બન્તિ? ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, આયામેન અટ્ઠઙ્ગુલં સુગતઙ્ગુલેન ચતુરઙ્ગુલવિત્થતં પચ્છિમં ચીવરં વિકપ્પેતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૫૮) વચનતો સબ્બન્તિમેન પરિચ્છેદેન સુગતઙ્ગુલેન અટ્ઠઙ્ગુલાયામં ચતુરઙ્ગુલવિત્થારં ચીવરં વિકપ્પેતું વટ્ટતિ. તત્થ **સુગતઙ્ગુલં** નામ મજ્ઝિમપુરિસઙ્ગુલસઙ્ખાતેન વડ્ઢકીઅઙ્ગુલેન તિવઙ્ગુલં હોતિ, મનુસ્સાનં પકતિઅઙ્ગુલેન અટ્ઠપઞ્ચકઙ્ગુલં, તસ્મા દીઘતો વડ્ઢકીહત્થેન એકહત્થં પકતિહત્થેન દિયડ્ઢહત્થં વિત્થારતો વડ્ઢકીહત્થેન વિદત્થિપ્પમાણં પકતિહત્થેન છળઙ્ગુલાધિકવિદત્થિપ્પમાણં પચ્છિમં ચીવરં વિકપ્પેતું વટ્ટતિ, તતો ઊનપ્પમાણં ન વટ્ટતિ, અધિકપ્પમાણં પન વટ્ટતીતિ દટ્ઠબ્બં.

અટ્ઠવરકથા

અટ્ઠવરકથાયં ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, વસ્સિકસાટિકં આગન્તુકભત્તં ગમિકભત્તં ગિલાનભત્તં ગિલાનુપટ્ઠાકભત્તં ગિલાનભેસજ્જં ધુવયાગું ભિક્ખુનિસઙ્ઘસ્સ ઉદકસાટિક’’ન્તિ વચનતો ઇમાનિ અટ્ઠ દાનાનિ સમ્પટિચ્છિતું વટ્ટતિ. તત્થ નિક્ખિત્તચીવરા હુત્વા કાયં ઓવસ્સન્તાનં ભિક્ખૂનં નગ્ગિયં અસુચિ જેગુચ્છં પટિક્કૂલં હોતિ, તસ્મા વસ્સિકસાટિકા અનુઞ્ઞાતા. આગન્તુકો ભિક્ખુ ન વીથિકુસલો હોતિ, ન ગોચરકુસલો, કિલન્તો પિણ્ડાય ચરતિ, તસ્મા આગન્તુકભત્તં અનુઞ્ઞાતં, ગમિકો ભિક્ખુ અત્તનો ભત્તં પરિયેસમાનો સત્થા વા વિહાયિસ્સતિ , યત્થ વા વાસં ગન્તુકામો ભવિસ્સતિ, તત્થ વિકાલેન ઉપગચ્છિસ્સતિ, કિલન્તો અદ્ધાનં ગમિસ્સતિ, તસ્મા ગમિકભત્તં. ગિલાનસ્સ ભિક્ખુનો સપ્પાયાનિ ભોજનાનિ અલભન્તસ્સ આબાધો વા અભિવડ્ઢિસ્સતિ, કાલકિરિયા વા ભવિસ્સતિ, તસ્મા ગિલાનભત્તં. ગિલાનુપટ્ઠાકો ભિક્ખુ અત્તનો ભત્તં પરિયેસમાનો ગિલાનસ્સ ઉસ્સૂરે ભત્તં નીહરિસ્સતિ, તસ્મા ગિલાનુપટ્ઠાકભત્તં. ગિલાનસ્સ ભિક્ખુનો સપ્પાયાનિ ભેસજ્જાનિ અલભન્તસ્સ આબાધો વા અભિવડ્ઢિસ્સતિ, કાલકિરિયા વા ભવિસ્સતિ, તસ્મા ગિલાનભેસજ્જં. યસ્મા ભગવતા અન્ધકવિન્દે દસાનિસંસે સમ્પસ્સમાનેન યાગુ અનુઞ્ઞાતા, તસ્મા ધુવયાગુ. યસ્મા માતુગામસ્સ નગ્ગિયં અસુચિ જેગુચ્છં પટિક્કૂલં હોતિ, તસ્મા ભિક્ખુનિસઙ્ઘસ્સ ઉદકસાટિકા અનુઞ્ઞાતા.

નિસીદનાદિકથા

નિસીદનાદિકથાયં ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કાયગુત્તિયા ચીવરગુત્તિયા સેનાસનગુત્તિયા નિસીદન’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૫૩) વચનતો કાયાદીનં અસુચિમુચ્ચનાદિતો ગોપનત્થાય નિસીદનં ધારેતું વટ્ટતિ. તસ્સ વિધાનં હેટ્ઠા વુત્તમેવ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, યાવમહન્તં પચ્ચત્થરણં આકઙ્ખતિ, તાવમહન્તં પચ્ચત્થરણં કાતુ’’ન્તિ વચનતો અતિખુદ્દકેન નિસીદનેન સેનાસનસ્સ અગોપનત્તા મહન્તમ્પિ પચ્ચત્થરણં કાતું વટ્ટતિ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, યસ્સ કણ્ડુ વા પીળકા વા અસ્સાવો વા થુલ્લકચ્છુ વા આબાધો, કણ્ડુપટિચ્છાદિ’’ન્તિ વચનતો ઈદિસેસુ આબાધેસુ સન્તેસુ ચીવરાદિગુત્તત્થાય કણ્ડુપટિચ્છાદિ વટ્ટતિ. તત્થ પમાણં હેટ્ઠા વુત્તમેવ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે , મુખપુઞ્છનચોળ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૫૫) વચનતો મુખસોધનત્થાય મુખપુઞ્છનચોળં વટ્ટતિ. તમ્પિ હેટ્ઠા વુત્તમેવ.

‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પરિક્ખારચોળક’’ન્તિ વચનતો તિચીવરે પરિપુણ્ણે પરિસ્સાવનથવિકાદીહિ અત્થે સતિ પરિક્ખારચોળં વટ્ટતિ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તિચીવરં અધિટ્ઠાતું ન વિકપ્પેતું, વસ્સિકસાટિકં વસ્સાનં ચાતુમાસં અધિટ્ઠાતું તતો પરં વિકપ્પેતું, નિસીદનં અધિટ્ઠાતું ન વિકપ્પેતું, પચ્ચત્થરણં અધિટ્ઠાતું ન વિકપ્પેતું, કણ્ડુપટિચ્છાદિં યાવ આબાધા અધિટ્ઠાતું તતો પરં વિકપ્પેતું, મુખપુઞ્છનચોળં અધિટ્ઠાતું ન વિકપ્પેતું, પરિક્ખારચોળં અધિટ્ઠાતું ન વિકપ્પેતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૫૮) વચનતો વુત્તનયેન અધિટ્ઠાનઞ્ચ વિકપ્પના ચ કાતબ્બા. અયમેત્થ સઙ્ખેપો, વિત્થારો પન હેટ્ઠા વુત્તોવ.

અધમ્મકમ્મકથા

૫૮. અધમ્મકમ્મકથાયં **ન, ભિક્ખવે...પે॰... દુક્કટસ્સા**તિ ઇદં ‘‘તેન ખો પન સમયેન છબ્બગ્ગિયા ભિક્ખૂ સઙ્ઘમજ્ઝે અધમ્મકમ્મં કરોન્તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – ન, ભિક્ખવે, અધમ્મકમ્મં કાતબ્બં, યો કરેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (મહાવ॰ ૧૫૪) ઇમં ઉપોસથક્ખન્ધકે આગતપાઠં સન્ધાય વુત્તં. **અનુજાનામિ...પે॰... પટિક્કોસિતુ**ન્તિ તથેવ આગતં ‘‘ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અધમ્મકમ્મે કયિરમાને પટિક્કોસિતુ’’ન્તિ ઇમં. તત્થ **કરોન્તિયેવા**તિ પઞ્ઞત્તમ્પિ સિક્ખાપદં મદ્દિત્વા અધમ્મકમ્મં કરોન્તિયેવાતિ અત્થો. ‘‘અનુજાનામિ...પે॰... પટિક્કોસિતુ’’ન્તિ એવં અધમ્મકમ્મે કયિરમાને સતિ ‘‘પેસલેહિ ભિક્ખૂહિ તં અધમ્મકમ્મં અકતં, કમ્મં દુક્કટં કમ્મં પુન કાતબ્બ’’ન્તિ એવં પટિક્કોસિતબ્બં, ન તુણ્હીભાવેન ખમિતબ્બન્તિ અત્થો. **ઇતિ વચનતો**તિ ઇદં પન પુબ્બપાઠં ગહેત્વા ઇતિ વચનતો. **અધમ્મકમ્મં ન કાતબ્બ**ન્તિ અપરપાઠં ગહેત્વા ઇતિ વચનતો કયિરમાનઞ્ચ અધમ્મકમ્મં ભિક્ખૂહિ નિવારેતબ્બન્તિ દ્વિધા યોજના કાતબ્બા.

નિવારેન્તેહિ ચાતિઆદિ પન ‘‘તેન ખો પન સમયેન પેસલા ભિક્ખૂ છબ્બગ્ગિયેહિ ભિક્ખૂહિ અધમ્મકમ્મે કયિરમાને પટિક્કોસન્તિ, છબ્બગ્ગિયા ભિક્ખૂ લભન્તિ આઘાતં, લભન્તિ અપ્પચ્ચયં, વધેન તજ્જેન્તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિમ્પિ આવિકાતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૧૫૪) પાઠઞ્ચ ‘‘તેસંયેવ સન્તિકે દિટ્ઠિં આવિકરોન્તિ, છબ્બગ્ગિયા ભિક્ખૂ લભન્તિ આઘાતં, લભન્તિ અપ્પચ્ચયં, વધેન તજ્જેન્તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ચતૂહિ પઞ્ચહિ પટિક્કોસિતું, દ્વીહિ તીહિ દિટ્ઠિં આવિકાતું, એકેન અધિટ્ઠાતું ન મેતં ખમતી’’તિ ઇમે પાઠે સન્ધાય વુત્તં. **વચનતો**તિ ઇદં પન પાળિયં તીણિ સમ્પદાનાનિ ગહેત્વા તીહિ કિરિયાપદેહિ વિસું વિસું યોજેતબ્બં. સબ્બઞ્ચેતં અનુપદ્દવત્થાય વુત્તં, ન આપત્તિસબ્ભાવતોતિ યોજના. કથં અનુપદ્દવસમ્ભવોતિ? નિગ્ગહકમ્મં કાતું અસક્કુણેય્યભાવતો, અઞ્ઞસ્સ ઉપદ્દવસ્સ ચ નિવારણતો. તેન વુત્તં વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૧૫૪) ‘‘**તેસં અનુપદ્દવત્થાયા**તિ સઙ્ઘો સઙ્ઘસ્સ કમ્મં ન કરોતિ, અઞ્ઞોપિ ઉપદ્દવો બહૂનં હોતિ, તસ્મા વુત્ત’’ન્તિ.

ઓકાસકતકથા

૫૯. ઓકાસકતકથાયં **ન, ભિક્ખવે, અનોકાસકતો**તિઆદિ ‘‘તેન ખો પન સમયેન છબ્બગ્ગિયા ભિક્ખૂ અનોકાસકતં ભિક્ખું આપત્તિયા ચોદેન્તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – ન, ભિક્ખવે, અનોકાસકતો ભિક્ખુ આપત્તિયા ચોદેતબ્બો, યો ચોદેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઓકાસં કારાપેત્વા આપત્તિયા ચોદેતું, કરોતુ આયસ્મા ઓકાસં, અહં તં વત્તુકામો’’તિ (મહાવ॰ ૧૫૩) ઇદં પાઠં સન્ધાય વુત્તં. અધિપ્પાયેસુ **ચાવનાધિપ્પાયો**તિ, સાસનતો ચાવેતુકામો. **અક્કોસાધિપ્પાયો**તિ પરં અક્કોસિતુકામો પરિભાસિતુકામો.

કમ્માધિપ્પાયોતિ તજ્જનીયાદિકમ્મં કત્તુકામો. **વુટ્ઠાનાધિપ્પાયો**તિ આપત્તિતો વુટ્ઠાપેતુકામો. **ઉપોસથપ્પવારણટ્ઠપનાધિપ્પાયો**તિ ઉપોસથં, પવારણં વા ઠપેતુકામો. **અનુવિજ્જનાધિપ્પાયો**તિ ઉપપરિક્ખિતુકામો. **ધમ્મકથાધિપ્પાયો**તિ ધમ્મં દેસેતુકામો. ઇતિ પરં ચોદેન્તાનં ભિક્ખૂનં અધિપ્પાયભેદો અનેકવિધો હોતીતિ અત્થો. **પુરિમેસુ ચતૂસુ અધિપ્પાયેસૂ**તિ ચાવનાધિપ્પાયઅક્કોસાધિપ્પાયકમ્માધિપ્પાયવુટ્ઠાનાધિપ્પાયેસુ ઓકાસં અકારાપેન્તસ્સ દુક્કટં. કારાપેત્વાપિ સમ્મુખા ચોદેન્તસ્સ યથાનુરૂપં સઙ્ઘાદિસેસપાચિત્તિયદુક્કટાનિ, અસમ્મુખા પન દુક્કટમેવાતિ અયમેત્થ પિણ્ડત્થો. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

‘‘ઠપનક્ખેત્તં પન જાનિતબ્બ’’ન્તિ વત્વા તં દસ્સેન્તો **‘‘સુણાતુ મે**’’તિઆદિમાહ. અનુવિજ્જકસ્સ અનુવિજ્જનાધિપ્પાયેન વદન્તસ્સ ઓકાસકમ્મં નત્થીતિ યોજના. ધમ્મકથિકસ્સ અનોદિસ્સ કમ્મં કથેન્તસ્સ ઓકાસકમ્મં નત્થિ. સચે પન ઓદિસ્સ કથેતિ, આપત્તિ, તસ્મા તં દસ્સેત્વા ગન્તબ્બન્તિ યોજેતબ્બં. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

સદ્ધાદેય્યવિનિપાતનકથા

૬૦. સદ્ધાદેય્યવિનિપાતનકથાયં ‘‘માતાપિતરોતિ ખો, ભિક્ખવે, વદમાને કિં વદેય્યામ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, માતાપિતૂનં દાતું, ન ચ, ભિક્ખવે, સદ્ધાદેય્યં વિનિપાતેતબ્બં, યો વિનિપાતેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (મહાવ॰ ૩૬૧) વચનતો દાયકેહિ સદ્ધાય ભિક્ખુસ્સ દિન્નં વિનિપાતેત્વા ગિહીનં દાતું ન વટ્ટતિ. **‘‘ન ચ, ભિક્ખવે, સદ્ધાદેય્ય**ન્તિ એત્થ સેસઞાતીનં દેન્તો વિનિપાતેતિયેવ. માતાપિતરો પન સચે રજ્જે ઠિતાપિ પત્થયન્તિ, દાતબ્બ’’ન્તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૬૧) વુત્તત્તા ભાતુભગિનીઆદીનં ઞાતકાનમ્પિ દાતું ન વટ્ટતિ. વુત્તઞ્હિ આચરિયધમ્મસિરિત્થેરેન ખુદ્દસિક્ખાયં –

> ‘‘ન લબ્ભં વિનિપાતેતું, સદ્ધાદેય્યઞ્ચ ચીવરં;
> લબ્ભં પિતૂનં સેસાનં, ઞાતીનમ્પિ ન લબ્ભતી’’તિ.

કયવિક્કયસમાપત્તિસિક્ખાપદવણ્ણનાયમ્પિ ‘‘માતરં પન પિતરં વા ‘ઇમં દેહી’તિ વદતો વિઞ્ઞત્તિ ન હોતિ, ‘ઇમં ગણ્હાહી’તિ વદતો સદ્ધાદેય્યવિનિપાતનં ન હોતિ. અઞ્ઞાતકં ‘ઇમં દેહી’તિ વદતો વિઞ્ઞત્તિ હોતિ, ‘ઇમં ગણ્હાહી’તિ વદતો સદ્ધાદેય્યવિનિપાતનં હોતિ. ‘ઇમિના ઇમં દેહી’તિ કયવિક્કયં આપજ્જતો નિસ્સગ્ગિયં હોતી’’તિ અટ્ઠકથાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૫૯૫) વુત્તં. તત્થ ‘‘સેસઞાતકેસુ સદ્ધાદેય્યવિનિપાતસમ્ભવતો તદભાવટ્ઠાનમ્પિ દસ્સેતું ‘માતરં પન પિતરં વા’તિ વુત્ત’’ન્તિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૫૯૩-૫૯૫) વુત્તં.

સન્તરુત્તરકથા

૬૧. સન્તરુત્તરકથાયં **અન્તર**-સદ્દો મજ્ઝવાચકો. વસતિ સીલેનાતિ વાસકો, ‘‘અન્તરે વાસકો અન્તરવાસકો’’તિ વત્તબ્બે ‘‘રૂપભવો રૂપ’’ન્તિઆદીસુ વિય ઉત્તરપદલોપીસમાસવસેન ‘‘અન્તરો’’તિ વુત્તો. ઉત્તરસદ્દો ઉપરિવાચકો, આભુસો સજ્જતીતિ આસઙ્ગો, ‘‘ઉત્તરે આસઙ્ગો ઉત્તરાસઙ્ગો’’તિ વત્તબ્બે વુત્તનયેન ‘‘ઉત્તરો’’તિ વુત્તો, અન્તરો ચ ઉત્તરો ચ અન્તરુત્તરા, સહ અન્તરુત્તરેહિ યો વત્તતીતિ **સન્તરુત્તરો**, સહપુબ્બપદભિન્નાધિકરણદ્વિપદબહુબ્બીહિસમાસો. અથ વા સહ અન્તરેન ચ ઉત્તરેન ચ યો વત્તતીતિ **સન્તરુત્તરો**,

તિપદબહુબ્બીહિસમાસો. સઙ્ઘાટિં ઠપેત્વા અન્તરવાસકઉત્તરાસઙ્ગમત્તધરો હુત્વા ગામો ન પવિસિતબ્બોતિ અત્થો. ‘‘પરિબ્બાજકમદક્ખિ તિદણ્ડકેના’’તિઆદીસુ વિય ઇત્થમ્ભૂતલક્ખણે ચેતં કરણવચનં, તસ્મા અન્તરવાસકં તિમણ્ડલં પટિચ્છાદેન્તેન પરિમણ્ડલં નિવાસેત્વા કાયબન્ધનં બન્ધિત્વા સઙ્ઘાટિઞ્ચ ઉત્તરાસઙ્ગઞ્ચ દિગુણં કત્વા પારુપિત્વા ગામો પવિસિતબ્બો.

ચીવરનિક્ખેપકથા

૬૨. ચીવરનિક્ખેપકથાયં સંહરીયતેતિ સઙ્ઘાટિ, તસ્સા **સઙ્ઘાટિયા**, ભાવયોગે કમ્મત્થે છટ્ઠી. **નિક્ખેપાયા**તિ ઠપનાય, સઙ્ઘાટિં અગ્ગહેત્વા વિહારે ઠપેત્વા ગમનાય પઞ્ચ કારણાનિ હોન્તીતિ અત્થો. **ગિલાનો વા હોતી**તિ ગહેત્વા ગન્તું અસમત્થો ગિલાનો વા હોતિ. **વસ્સિકસઙ્કેતં વા હોતી**તિ ‘‘વસ્સિકકાલો અય’’ન્તિ સઙ્કેતં વા કતં હોતિ. **નદીપારગતં વા હોતી**તિ નદિયા પારં ગન્ત્વા ભુઞ્જિતબ્બં હોતિ. **અગ્ગળગુત્તિવિહારો વા હોતી**તિ અગ્ગળં દત્વાપિ દાતબ્બો સુગુત્તવિહારો વા હોતિ. **અત્થતકથિનં વા હોતી**તિ તસ્મિં વિહારે કથિનં અત્થતં વા હોતિ અત્થતકથિનાનં અસમાદાનચારસમ્ભવતો. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ. **આરઞ્ઞિકસ્સ પન વિહારો ન સુગુત્તો હોતી**તિ અપ્પભિક્ખુકત્તા ચોરાદીનં ગમનટ્ઠાનતો ચ. **ભણ્ડુક્ખલિકાયા**તિ ચીવરાદિઠપનભણ્ડુક્ખલિકાય. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યં.

સત્થકમ્મવત્થિકમ્મકથા

૬૩. સત્થકમ્મવત્થિકમ્મકથાયં **સત્થકમ્મં વા વત્થિકમ્મં વા**તિ એત્થ યેન કેનચિ સત્થાદિના છિન્દનાદિ **સત્થકમ્મં** નામ હોતિ. યેન કેનચિ ચમ્માદિના વત્થિપીળનં **વત્થિકમ્મં** નામ. ‘‘સમ્બાધે દહનકમ્મં પટિક્ખેપાભાવા વટ્ટતી’’તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૨૭૯). વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૭૯) પન ‘‘**વત્થિપીળન**ન્તિ યથા વત્થિગતતેલાદિ અન્તોસરીરે આરોહન્તિ, એવં હત્થેન વત્થિમદ્દન’’ન્તિ વુત્તં.

વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨૭૯) પન ‘‘**સમ્બાધે**તિ વચ્ચમગ્ગે, ભિક્ખુસ્સ ભિક્ખુનિયા ચ પસ્સાવમગ્ગેપિ અનુલોમતો દહનં પટિક્ખેપાભાવા વટ્ટતિ. સત્થવત્થિકમ્માનુલોમતો ન વટ્ટતીતિ ચે? ન, પટિક્ખિત્તપટિક્ખેપા, પટિક્ખિપિતબ્બસ્સ તપ્પરમતાદીપનતો. કિં વુત્તં હોતિ? પુબ્બે પટિક્ખિત્તમ્પિ સત્થકમ્મં સમ્પિણ્ડેત્વા પચ્છા ‘ન, ભિક્ખવે...પે॰... થુલ્લચ્ચયસ્સા’તિ દ્વિક્ખત્તું સત્થકમ્મસ્સ પરિક્ખેપો કતો. તેન સમ્બાધસ્સ સામન્તા દ્વઙ્ગુલં પટિક્ખિપિતબ્બં નામ સત્થવત્થિકમ્મતો ઉદ્ધં નત્થીતિ દસ્સેતિ. કિઞ્ચ ભિય્યો – પુબ્બે સમ્બાધેયેવ સત્થકમ્મં પટિક્ખિત્તં, પચ્છા સમ્બાધસ્સ સામન્તા દ્વઙ્ગુલમ્પિ પટિક્ખિત્તં , તસ્મા તસ્સેવ પટિક્ખેપો, નેતરસ્સાતિ સિદ્ધં. એત્થ ‘**સત્થં** નામ સત્થહારકં વાસ્સ પરિયેસેય્યા’તિઆદીસુ (પારા॰ ૧૬૭) વિય યેન છિન્દતિ, તં સબ્બં. તેન વુત્તં ‘કણ્ટકેન વા’તિઆદિ. ખારુદાનં પનેત્થ ભિક્ખુનીવિભઙ્ગે પસાખે પમુખે અનુઞ્ઞાતન્તિ વેદિતબ્બં, એકે પન ‘સત્થકમ્મં વા’તિ પાઠં વિકપ્પેત્વા વત્થિકમ્મં કરોન્તિ. વત્થીતિ કિં? અઙ્ગિકા વુચ્ચતિ, તાય છિન્દનં વત્થિકમ્મં નામાતિ ચ અત્થં વણ્ણયન્તિ, તે ‘સત્થહારકં વાસ્સ પરિયેસેય્યા’તિ ઇમસ્સ પદભાજનીયં દસ્સેત્વા પટિક્ખિપિતબ્બા. **અણ્ડવુદ્ધી**તિ વાતણ્ડકા, **આદાનવત્તી**તિ અનાહવત્તી’’તિ વુત્તં. સેસં અટ્ઠકથાયં વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં.

નહાપિતપુબ્બકથા

૬૪. નહાપિતપુબ્બકથાયં નહાપિતો પુબ્બેતિ નહાપિતપુબ્બો, પુબ્બે નહાપિતો હુત્વા ઇદાનિ ભિક્ખુભૂતોતિ અત્થો. તેન **નહાપિતપુબ્બેન** ભિક્ખુના. **ખુરભણ્ડન્તિ** ખુરાદિનહાપિતભણ્ડં, ''લદ્ધાતપત્તો રાજકુમારો''તિઆદીસુ વિય ઉપલક્ખણનયોયં. ''ન, ભિક્ખવે, પબ્બજિતેન અકપ્પિયં સમાદપેતબ્બં, યો સમાદપેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. ન ચ, ભિક્ખવે, નહાપિતપુબ્બેન ખુરભણ્ડં પરિહરિતબ્બં, યો પરિહરેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (મહાવ॰ ૩૦૩) ચ દ્વિધા પઞ્ઞત્તિ, તસ્મા નહાપિતપુબ્બેન વા અનહાપિતપુબ્બેન વા પબ્બજિતેન નામ અકપ્પિયસમાદપનં ન કાતબ્બં. નહાપિતપુબ્બેન પન ભિક્ખુના ખુરેન અભિલક્ખિતં ખુરભણ્ડં, ખુરભણ્ડખુરકોસનિસિતપાસાણખુરથવિકાદયો ન પરિહરિતબ્બા એવ. સેસં અટ્ઠકથાયં વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૦૦) પન ''ન, ભિક્ખવે, પબ્બજિતેન અકપ્પિયે સમાદપેતબ્બન્તિ વુત્તત્તા અનુપસમ્પન્નસ્સપિ ન કેવલં દસસુ એવ સિક્ખાપદેસુ, અથ ખો યં ભિક્ખુસ્સ ન કપ્પતિ, તસ્મિમ્પીતિ અધિપ્પાયો''તિ વુત્તં.

દસભાગકથા

૬૫. દસભાગકથાયં **સટ્ઠિકાનીતિ** સટ્ઠિસન્તકાનિ **બીજાનિ**. **પુગ્ગલિકાયાતિ** પુગ્ગલસ્સ સન્તકાય ભૂમિયા. **ભાગં દત્વાતિ** મૂલભાગસઞ્ઞાતં દસમભાગં ભૂમિસામિકાનં દત્વા. **પરિભુઞ્જિતબ્બાનીતિ** તેસં બીજાનં ફલાનિ રોપકેહિ પરિભુઞ્જિતબ્બાનીતિ અત્થો. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ . **ઇદં કિર જમ્બુદીપે પોરાણકચારિત્તન્તિ** આદિકપ્પકાલે પઠમકપ્પિકા મનુસ્સા બોધિસત્તં મહાસમ્મતં નામ રાજાનં કત્વા સબ્બેપિ અત્તનો અત્તનો તણ્ડુલફલસાલિખેત્તતો પવત્તતણ્ડુલફલાનિ દસ કોટ્ઠાસે કત્વા એકં કોટ્ઠાસં ભૂમિસામિકભૂતસ્સ મહાસમ્મતરાજિનો દત્વા પરિભુઞ્જિંસુ. તતો પટ્ઠાય જમ્બુદીપિકાનં મનુસ્સાનં ચારિતત્તા વુત્તં. તેનેવ સારત્થદીપનીનામિકાયમ્પિ વિનયટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૦૪) "**દસભાગં દત્વાતિ** દસમભાગં દત્વા. તેનેવાહ 'દસ કોટ્ઠાસે કત્વા એકો કોટ્ઠાસો ભૂમિસામિકાનં દાતબ્બો'તિ'' વુત્તં.

પાથેય્યકથા

૬૬. પાથેય્યકથાયં ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે''તિઆદિ ભદ્દિયનગરે અમિતપરિભોગભૂતેન મેણ્ડકસેટ્ઠિના અભિયાચિતો હુત્વા અનુઞ્ઞાતં, ઇધ પન પઠમં ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પઞ્ચ ગોરસે ખીરં દધિં તક્કં નવનીતં સપ્પિ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૯૯) પઞ્ચ ગોરસા અનુઞ્ઞાતા. તતો પરં સેટ્ઠિનો અભિયાચનાનુરૂપં વત્વા અનુજાનિતું "**સન્તિ, ભિક્ખવે, મગ્ગા કન્તારા**"તિઆદિમાહ. સેસં અટ્ઠકથાયં વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં. **તથા અલભન્તેન અઞ્ઞાતકઅપ્પવારિતટ્ઠાનતો યાચિત્વાપિ ગહેતબ્બન્તિ** એતેન એવરૂપેસુ કાલેસુ વિઞ્ઞત્તિપચ્ચયા દોસો નત્થીતિ દસ્સેતિ. "**એકદિવસેન ગમનીયે મગ્ગે એકભત્તત્થાય પરિયેસિતબ્બ**"ન્તિ વુત્તત્તા પન તતો ઉપરિ યાચનં ન વટ્ટતીતિ દસ્સિતં. "**દીઘે અદ્ધાને**"તિઆદિના સચે માસગમનીયે મગ્ગે સત્તાહગમનીયો એવ કન્તારો હોતિ, તત્થ સત્તાહયાપનીયમત્તમેવ પાથેય્યં પરિયેસિતબ્બં, તતો પરં પિણ્ડચારિકાદિવસેન સુભિક્ખસુલભપિણ્ડમગ્ગત્તા ન પરિયેસિતબ્બન્તિ.

મહાપદેસકથા

૬૭. મહાપદેસકથાયં મહાપદેસા નામ અપ્પટિક્ખિત્તા દ્વે, અનનુઞ્ઞાતા દ્વેતિ ચત્તારોતિ દસ્સેન્તો "**યં ભિક્ખવે**"તિઆદિમાહ. તેસુ અપ્પટિક્ખિત્તેપિ અકપ્પિયાનુલોમકપ્પિયાનુલોમવસેન દ્વે, તથા અનનુઞ્ઞાતેપીતિ.

તત્થ “**પરિમદ્દન્તા**તિ ઉપપરિક્ખન્તા. પટ્ટુણ્ણદેસે સઞ્જાતવત્થં **પટ્ટુણ્ણં**. ‘પટ્ટુણ્ણં કોસેય્યવિસેસો’તિ હિ અભિધાનકોસે વુત્તં. ચીનદેસે સોમારદેસે ચ સઞ્જાતવત્થાનિ ચીનસોમારપટાનિ. પટ્ટુણ્ણાદીનિ તીણિ કોસેય્યસ્સ અનુલોમાનિ પાણકેહિ કતસુત્તમયત્તા. **ઇદ્ધિમયં** એહિભિક્ખૂનં પુઞ્ઞિદ્ધિયા નિબ્બત્તચીવરં, તં ખોમાદીનં અઞ્ઞતરં હોતીતિ તેસંયેવ અનુલોમં. દેવતાહિ દિન્નચીવરં **દેવદત્તિયં**, તં કપ્પરુક્ખે નિબ્બત્તં જાલિનિયા દેવકઞ્ઞાય અનુરુદ્ધત્થેરસ્સ દિન્નવત્થસદિસં, તમ્પિ ખોમાદીનંયેવ અનુલોમં હોતિ તેસુ અઞ્ઞતરભાવતો. **દ્વે પટાનિ દેસનામેન વુત્તાની**તિ તેસં સરૂપદસ્સનમત્તમેતં, નાઞ્ઞનિવત્તનપદં પટ્ટુણ્ણપટ્ટસ્સપિ દેસનામેનેવ વુત્તત્તા. **તુમ્બા**તિ તીણિ ભાજનાનિ. **ફલકતુમ્બો** લાબુઆદિ. **ઉદકતુમ્બો** ઉદકુક્ખિપનકુટકો. **કિલઞ્જચ્છત્ત**ન્તિ વેળુવિલીવેહિ વાયિત્વા કતછત્ત”ન્તિ સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૩૦૫) વુત્તં.

“**યાવકાલિકપક્કાન**ન્તિ પક્કે સન્ધાય વુત્તં. આમાનિ પન અનુપસમ્પન્નેહિ સીતુદકે મદ્દિત્વા પરિસ્સાવેત્વા દિન્નપાનં પચ્છાભત્તમ્પિ કપ્પતિ એવ. અયઞ્ચ અત્થો મહાઅટ્ઠકથાયં સરૂપતો અવુત્તોતિ આહ ‘**કુરુન્દિયં પના**’તિઆદિ. **ઉચ્છુરસો નિકસટો**તિ ઇદં પાતબ્બતાસામઞ્ઞેન યામકાલિકકથાયં વુત્તં, તં પન સત્તાહકાલિકમેવાતિ ગહેતબ્બં. **ઇમે ચત્તારો રસા**તિ ફલપત્તપુપ્ફઉચ્છુરસા ચત્તારો”તિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૩૦૦) વુત્તં. “**દ્વે પટા દેસનામેનેવા**તિ ચીનપટસોમારપટાનિ. **તીણી**તિ પટ્ટુણ્ણેન સહ તીણિ. **ઇદ્ધિમયં** એહિભિક્ખૂનં નિબ્બત્તં. **દેવદત્તિયં** અનુરુદ્ધત્થેરેન લદ્ધ”ન્તિ વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩૦૫).

સંસટ્ઠકથા

સંસટ્ઠકથાયં **તદહુપટિગ્ગહિતં કાલે કપ્પતી**તિઆદિ સબ્બં સમ્ભિન્નરસં સન્ધાય વુત્તં. સચે હિ છલ્લિમ્પિ અપનેત્વા સકલેનેવ નાળિકેરફલેન સદ્ધિં પાનકં પટિગ્ગહિતં હોતિ, નાળિકેરં અપનેત્વા તં વિકાલેપિ કપ્પતિ. ઉપરિ સપ્પિપિણ્ડં ઠપેત્વા સીતલપાયાસં દેન્તિ, યં પાયાસેન અસંસટ્ઠં સપ્પિ, તં અપનેત્વા સત્તાહં પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. બદ્ધમધુફાણિતાદીસુપિ એસેવ નયો. તક્કોલજાતિફલાદીહિ અલઙ્કરિત્વા પિણ્ડપાતં દેન્તિ, તાનિ ઉદ્ધરિત્વા ધોવિત્વા યાવજીવં પરિભુઞ્જિતબ્બાનિ, યાગુયં પક્ખિપિત્વા દિન્નસિઙ્ગિવેરાદીસુપિ, તેલાદીસુ પક્ખિપિત્વા દિન્નલટ્ઠિમધુકાદીસુપિ એસેવ નયો. એવં યં યં અસમ્ભિન્નરસં હોતિ, તં તં એકતો પટિગ્ગહિતમ્પિ યથા સુદ્ધં હોતિ, તથા ધોવિત્વા વા તચ્છેત્વા વા તસ્સ તસ્સ કાલસ્સ વસેન પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ.

સચે પન સમ્ભિન્નરસં હોતિ સંસટ્ઠં, ન વટ્ટતિ. યાવકાલિકઞ્હિ અત્તના સદ્ધિં સમ્ભિન્નરસાનિ તીણિપિ યામકાલિકાદીનિ અત્તનો સભાવં ઉપનેતિ. યામકાલિકં દ્વેપિ સત્તાહકાલિકાદીનિ અત્તનો સભાવં ઉપનેતિ. સત્તાહકાલિકં અત્તના સદ્ધિં સંસટ્ઠં યાવજીવિકં અત્તનો સભાવઞ્ઞેવ ઉપનેતિ, તસ્મા તેન તદહુપટિગ્ગહિતેન સદ્ધિં તદહુપટિગ્ગહિતં વા પુરેપટિગ્ગહિતં વા યાવજીવિકં સત્તાહં કપ્પતિ, દ્વીહપટિગ્ગહિતેન છાહં…પે॰… સત્તાહપટિગ્ગહિતેન તદહેવ કપ્પતીતિ વેદિતબ્બં. તસ્માયેવ હિ “સત્તાહકાલિકેન, ભિક્ખવે, યાવજીવિકં તદહુપટિગ્ગહિત”ન્તિ અવત્વા “પટિગ્ગહિતં સત્તાહં કપ્પતી”તિ વુત્તં.

કાલયામસત્તાહાતિક્કમેસુ ચેત્થ વિકાલભોજનસન્નિધિભેસજ્જસિક્ખાપદાનં વસેન આપત્તિયો વેદિતબ્બા. ઇમેસુ ચ પન ચતૂસુ કાલિકેસુ યાવકાલિકં યામકાલિકન્તિ ઇદમેવ દ્વયં અન્તોવુત્થકઞ્ચેવ સન્નિધિકારકઞ્ચ હોતિ, સત્તાહકાલિકઞ્ચ યાવજીવિકઞ્ચ અકપ્પિયકુટિયં નિક્ખિપિતુમ્પિ વટ્ટતિ, સન્નિધિમ્પિ ન જનેતીતિ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનત્થમેવ.

પઞ્ચભેસજ્જકથા

પઞ્ચભેસજ્જકથાયં ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તાનિ પઞ્ચ ભેસજ્જાનિ કાલે પટિગ્ગહેત્વા કાલે પરિભુઞ્જિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૧) વચનતો સારદિકેન આબાધેન ફુટ્ઠાનં ભિક્ખૂનં યાગુપિ પીતા ઉગ્ગચ્છતિ, ભત્તમ્પિ ભુત્તં ઉગ્ગચ્છતિ, તે તેન કિસા હોન્તિ લૂખા દુબ્બણ્ણા ઉપ્પણ્ડુપ્પણ્ડુકજાતા ધમનિસન્થતગત્તા. તેસં યં ભેસજ્જઞ્ચેવ અસ્સ ભેસજ્જસમ્મતઞ્ચ, લોકસ્સ આહારત્થઞ્ચ ફરેય્ય, ન ચ ઓળારિકો આહારો પઞ્ઞાયેય્ય. તયિમાનિ પઞ્ચ ભેસજ્જાનિ. સેય્યથિદં – સપ્પિ નવનીતં તેલં મધુ ફાણિતં, તાનિ ભેસજ્જાનિ કાલે પટિગ્ગહેત્વા કાલે પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. તત્થ ''**સારદિકેન આબાધેના**તિ સરદકાલે ઉપ્પન્નેન પિત્તાબાધેન. તસ્મિઞ્હિ કાલે વસ્સોદકેનપિ તેમેન્તિ, કદ્દમમ્પિ મદ્દન્તિ, અન્તરન્તરા આબાધોપિ ખરો હોતિ, તેન તેસં પિત્તં કોટ્ઠબ્ભન્તરગતં હોતિ. **આહારત્થઞ્ચ ફરેય્યા**તિ આહારત્થં સાધેય્યા''તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૬૦) વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૬૦) ''**પિત્તં કોટ્ઠબ્ભન્તરગતં હોતી**તિ બહિસરીરે બ્યાપેત્વા ઠિતં અબદ્ધપિત્તં કોટ્ઠબ્ભન્તરગતં હોતિ, તેન પિત્તં કુપિતં હોતીતિ અધિપ્પાયો''તિ વુત્તં.

વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨૬૦) ''**યં ભેસજ્જઞ્ચેવ અસ્સા**તિ પરતો 'તદુભયેન ભિય્યોસોમત્તાય કિસા હોન્તી'તિઆદિના વિરોધદસ્સનતો નિદાનાનપેક્ખં યથાલાભવસેન વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં. યથાનિદાનં કસ્મા ન વુત્તન્તિ ચે? તદઞ્ઞાપેક્ખાધિપ્પાયતો. સબ્બબુદ્ધકાલેપિ હિ સપ્પિઆદીનં સત્તાહકાલિકભાવાપેક્ખોતિ. તથા વચનેન ભગવતો અધિપ્પાયો. તેનેવ 'આહારત્થઞ્ચ ફરેય્ય, ન ચ ઓળારિકો આહારો પઞ્ઞાયેય્યા'તિ વુત્તં. તથા હિ કાલે પટિગ્ગહેત્વા કાલે પરિભુઞ્જિતુન્તિ એત્થ ચ કાલપરિચ્છેદો ન કતો, કુતોયેવ પન લબ્ભા તદઞ્ઞાપેક્ખાધિપ્પાયો ભગવતા મૂલભેસજ્જાદીનિ તાનિ પટિગ્ગહેત્વા યાવજીવન્તિ કાલપરિચ્છેદો. યં પન 'અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તાનિ ભેસજ્જાનિ કાલે પટિગ્ગહેત્વા કાલે પરિભુઞ્જિતુ'ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૦) વચનં, તં 'સન્નિધિં કત્વા અપરાપરસ્મિં દિવસે કાલે એવ પરિભુઞ્જિતું અનુજાનામી'તિ અધિપ્પાયતો વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં. અઞ્ઞથા અતિસયત્તા ભગવતો 'યં ભેસજ્જઞ્ચેવ અસ્સા'તિઆદિવિતક્કુપ્પાદો ન સમ્ભવતિ. પણીતભોજનાનુમતિયા પસિદ્ધત્તા આબાધાનુરૂપસપ્પાયાપેક્ખાય વુત્તાનીતિ ચે? તઞ્ચ ન, 'ભિય્યોસોમત્તાયા'તિ કિસાદિભાવાપત્તિદસ્સનતો. યથા ઉચ્છુરસં ઉપાદાય ફાણિતન્તિ વુત્તં, તથા નવનીતં ઉપાદાય સપ્પીતિ વત્તબ્બતો નવનીતં વિસું ન વત્તબ્બન્તિ ચે? ન વિસેસદસ્સનાધિપ્પાયતો. યથા ફાણિતગ્ગહણેન સિદ્ધેપિ પરતો ઉચ્છુરસો વિસું અનુઞ્ઞાતો ઉચ્છુસામઞ્ઞતો ગુળોદકટ્ઠાને ઠપનાધિપ્પાયતો, તથા નવનીતે વિસેસવિધિદસ્સનાધિપ્પાયતો નવનીતં વિસું અનુઞ્ઞાતન્તિ વેદિતબ્બં. વિસેસવિધિ પનસ્સ ભેસજ્જસિક્ખાપદટ્ઠકથાવસેન (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૬૧૯-૬૨૧) વેદિતબ્બો. વુત્તઞ્હિ તત્થ 'પચિત્વા સપ્પિં કત્વા પરિભુઞ્જિતુકામેન અધોતમ્પિ પચિતું વટ્ટતી'તિ. તત્થ સપ્પિ પક્કાવ હોતિ, નાપક્કા, તથા ફાણિતમ્પિ. નવનીતં અપક્કમેવા''તિઆદિ.

દુતિયભેસજ્જકથા

દુતિયભેસજ્જકથાયં ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તાનિ પઞ્ચ ભેસજ્જાનિ પટિગ્ગહેત્વા કાલેપિ વિકાલેપિ પરિભુઞ્જિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૧) વચનતો ''તાનિ પઞ્ચ ભેસજ્જાનિ કાલે પટિગ્ગહેત્વા કાલે પરિભુઞ્જન્તાનં તેસં ભિક્ખૂનં યાનિપિ તાનિ પાકતિકાનિ લૂખાનિ ભોજનાનિ, તાનિ નચ્છાદેન્તિ, પગેવ સેનેસિતાનિ. તે તેન ચેવ સારદિકેન આબાધેન ફુટ્ઠા ઇમિના ચ ભત્તાચ્છાદકેન તદુભયેન ભિય્યોસોમત્તાય કિસા હોન્તી''તિ ઇમસ્મિં વત્થુસ્મિં

કાલેપિ વિકાલેપીતિ અનુઞ્ઞાતત્તા વિકાલેપિ પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. તત્થ "**નચ્છાદેન્તી**તિ ન જીરન્તિ, ન વાતરોગં પટિપ્પસ્સમ્ભેતું સક્કોન્તિ. **સેનેસિતાની**તિ સિનિદ્ધાનિ. **ભત્તાચ્છાદકેના**તિ ભત્તં અરોચિકેના''તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૬૧) વુત્તં, ટીકાસુ (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૨૬૧; વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૬૧-૨૬૨) પન "**નચ્છાદેન્તી**તિ રુચિં ન ઉપ્પાદેન્તી''તિ એત્તકમેવ વુત્તં, મહાવિભઙ્ગે (પારા॰ ૬૨૨) પન ''યાનિ ખો પન તાનિ ગિલાનાનં ભિક્ખૂનં પટિસાયનીયાનિ ભેસજ્જાનિ. સેય્યથિદં – સપ્પિ નવનીતં તેલં મધુ ફાણિતં, તાનિ પટિગ્ગહેત્વા સત્તાહપરમં સન્નિધિકારકં પરિભુઞ્જિતબ્બાનિ, તં અતિક્કામયતો નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિય''ન્તિ વચનતો ઇમેસં પઞ્ચભેસજ્જાનં સત્તાહકાલિકભાવો વેદિતબ્બો, ઇધ પન અટ્ઠુપ્પત્તિવસેન વુત્તોતિ.

વસાભેસજ્જકથા

વસાભેસજ્જકથાયં ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, વસાનિ ભેસજ્જાનિ અચ્છવસં મચ્છવસં સુસુકાવસં સૂકરવસં ગદ્રભવસં કાલે પટિગ્ગહિતં કાલે નિપ્પક્કં કાલે સંસટ્ઠં તેલપરિભોગેન પરિભુઞ્જિતું. વિકાલે ચે, ભિક્ખવે, પટિગ્ગહિતં વિકાલે નિપ્પક્કં વિકાલે સંસટ્ઠં, તઞ્ચે પરિભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ તિણ્ણં દુક્કટાનં. કાલે ચે, ભિક્ખવે, પટિગ્ગહિતં વિકાલે નિપ્પક્કં વિકાલે સંસટ્ઠં, તઞ્ચે પરિભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ દ્વિન્નં દુક્કટાનં. કાલે ચે, ભિક્ખવે, પટિગ્ગહિતં કાલે નિપ્પક્કં વિકાલે સંસટ્ઠં, તઞ્ચે પરિભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. કાલે ચે, ભિક્ખવે, પટિગ્ગહિતં કાલે નિપ્પક્કં કાલે સંસટ્ઠં, તઞ્ચે પરિભુઞ્જેય્ય, અનાપત્તી''તિ (મહાવ॰ ૨૬૨). તત્થ "**કાલે પટિગ્ગહિત**ન્તિઆદીસુ મજ્ઝન્હિકે અવીતિવત્તે પટિગ્ગહેત્વા પચિત્વા પરિસ્સાવેત્વા ચાતિ અત્થો. **તેલપરિભોગેન પરિભુઞ્જિતુ**ન્તિ સત્તાહકાલિકતેલપરિભોગેન પરિભુઞ્જિતુ''ન્તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૬૨) વુત્તં, ટીકાસુ (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૨૬૨; વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૬૧-૨૬૨) પન "**સુસુકા**તિ સમુદ્દે ભવા એકા મચ્છજાતિ, કુમ્ભિલાતિપિ વદન્તિ. **સંસટ્ઠ**ન્તિ પરિસ્સાવિતં. **તેલપરિભોગેના**તિ સત્તાહકાલિકપરિભોગં સન્ધાય વુત્ત''ન્તિ વુત્તં. અયમેત્થ સઙ્ખેપો, વિત્થારો પન હેટ્ઠા ચતુકાલિકકથાયં વુત્તોયેવ.

મૂલભેસજ્જકથા

મૂલભેસજ્જકથાયં ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, મૂલાનિ ભેસજ્જાનિ, હલિદ્દિં સિઙ્ગિવેરં વચં વચત્તં અતિવિસં કટુકરોહિણિં ઉસીરં ભદ્દમુત્તકં, યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ મૂલાનિ ભેસજ્જાનિ નેવ ખાદનીયે ખાદનીયત્થં ફરન્તિ, ન ભોજનીયે ભોજનીયત્થં ફરન્તિ, તાનિ પટિગ્ગહેત્વા યાવજીવં પરિહરિતું, સતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જિતું. અસતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જન્તસ્સ આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ. તત્થ **વચત્ત**ન્તિ સેતવચં. સેસં હેટ્ઠા વુત્તમેવ.

પિટ્ઠભેસજ્જકથા

પિટ્ઠભેસજ્જકથાયં ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, નિસદં નિસદપોતક''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૩) વચનતો પિસિતેહિ ચુણ્ણકતેહિ મૂલભેસજ્જેહિ અત્થે સતિ નિસદઞ્ચ નિસદપોતકઞ્ચ પરિહરિતું વટ્ટતિ. તત્થ **નિસદં નિસદપોતક**ન્તિ પિસનસિલા ચ પિસનપોતો ચ. નિસદન્તિ પિસન્તિ ચુણ્ણવિચુણ્ણં કરોન્તિ મૂલભેસજ્જાદયો એત્થાતિ **નિસદં**, પિસનસિલા. નિસદન્તિ પિસન્તિ ચુણ્ણવિચુણ્ણં કરોન્તિ મૂલભેસજ્જાદયો એતેનાતિ નિસદં, પોસેતબ્બોતિ પોતો, દારકો. ખુદ્દકપ્પમાણતાય પોતો વિયાતિ પોતો, નિસદઞ્ચ તં પોતો ચાતિ નિસદપોતો, **તં નિસદપોતકં**. નિપુબ્બસદ ચુણ્ણકરણેતિ ધાતુ.

કસાવભેસજ્જકથા

કસાવભેસજ્જકથાયં ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કસાવાનિ ભેસજ્જાનિ નિમ્બકસાવં કુટજકસાવં પટોલકસાવં ફગ્ગવકસાવં નત્તમાલકસાવં, યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ કસાવાનિ ભેસજ્જાનિ નેવ ખાદનીયે ખાદનીયત્થં ફરન્તિ, ન ભોજનીયે ભોજનીયત્થં ફરન્તિ, તાનિ પટિગ્ગહેત્વા યાવજીવં પરિહરિતું, સતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જિતું, અસતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જન્તસ્સ આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (મહાવ॰ ૨૬૩) વચનતો તાનિપિ કસાવભેસજ્જાનિ પટિગ્ગહેત્વા યાવજીવં પરિહરિતું સતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. તત્થ **ફગ્ગવ**ન્તિ લતાજાતિ. **નત્તમાલ**ન્તિ કરઞ્જં. ‘‘**કસાવેહી**તિ તચાદીનિ ઉદકે તાપેત્વા ગહિતઊસરેહી’’તિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૬૩) વુત્તં.

પણ્ણભેસજ્જકથા

પણ્ણભેસજ્જકથાયં ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પણ્ણાનિ ભેસજ્જાનિ નિમ્બપણ્ણં કુટજપણ્ણં પટોલપણ્ણં નત્તમાલપણ્ણં ફગ્ગવપણ્ણં સુલસિપણ્ણં કપ્પાસપણ્ણં, યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ પણ્ણાનિ ભેસજ્જાનિ નેવ ખાદનીયે ખાદનીયત્થં ફરન્તિ, ન ભોજનીયે ભોજનીયત્થં ફરન્તિ, તાનિ પટિગ્ગહેત્વા યાવજીવં પરિહરિતું, સતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જિતું, અસતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જન્તસ્સ આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (મહાવ॰ ૨૬૩) વચનતો ખાદનીયભોજનીયત્થં અફરન્તાનિ તાનિપિ પણ્ણાનિ પટિગ્ગહેત્વા યાવજીવં પરિહરિતું, સતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. **અચ્છવસ**ન્તિઆદીસુ નિસ્સગ્ગિયવણ્ણનાયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૬૨૩) વુત્તનયેનેવ અત્થો વેદિતબ્બો. મૂલભેસજ્જાદિવિનિચ્છયોપિ ખુદ્દકવણ્ણનાયં વુત્તોયેવ, તસ્મા ઇધ યં યં પુબ્બે અવુત્તં, તં તદેવ વણ્ણયિસ્સામ.

ફલભેસજ્જકથા

ફલભેસજ્જકથાયં ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ફલાનિ ભેસજ્જાનિ બિળઙ્ગં પિપ્પલિં મરિચં હરીતકં વિભીતકં આમલકં ગોટ્ઠફલં, યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ ફલાનિ ભેસજ્જાનિ નેવ ખાદનીયે ખાદનીયત્થં ફરન્તિ, ન ભોજનીયે ભોજનીયત્થં ફરન્તિ, તાનિ પટિગ્ગહેત્વા યાવજીવં પરિહરિતું, સતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જિતું, અસતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જન્તસ્સ આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (મહાવ॰ ૨૬૩) વચનતો ખાદનીયભોજનીયત્થં અફરન્તાનિ તાનિ ફલાનિ પટિગ્ગહેત્વા યાવજીવં પરિહરિતું, સતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જિતુમ્પિ વટ્ટતિ.

જતુભેસજ્જકથા

જતુભેસજ્જકથાયં ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, જતૂનિ ભેસજ્જાનિ હિઙ્ગું હિઙ્ગુજતું હિઙ્ગુસિપાટિકં તકં તકપત્તિં તકપણ્ણિં સજ્જુલસં, યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ જતૂનિ ભેસજ્જાનિ નેવ ખાદનીયે ખાદનીયત્થં ફરન્તિ, ન ભોજનીયે ભોજનીયત્થં ફરન્તિ, તાનિ પટિગ્ગહેત્વા યાવજીવં પરિહરિતું, સતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જિતું, અસતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જન્તસ્સ આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (મહાવ॰ ૨૬૩) વચનતો તાનિ જતૂનિ ભેસજ્જાનિ પટિગ્ગહેત્વા યાવજીવં પરિહરિતું, સતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. તત્થ **હિઙ્ગુહિઙ્ગુજતુહિઙ્ગુસિપાટિકા** હિઙ્ગુજાતિયોયેવ. **તકતકપત્તિતકપણ્ણિયો** લાખાજાતિયો.

વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨૬૩) પન "**હિઙ્ગુજતુ** નામ હિઙ્ગુરુક્ખસ્સ દણ્ડપલ્લવપવાળપાકનિપ્ફન્ના. **હિઙ્ગુસિપાટિકા** નામ તસ્સ મૂલસાખપાકનિપ્ફન્ના. **તકં** નામ તસ્સ રુક્ખસ્સ તચપાકોદકં. **તકપત્તી**તિ તસ્સ પત્તપાકોદકં. **તકપણ્ણી**તિ તસ્સ ફલપાકોદકં. અથ વા '**તકં** નામ લાખા. **તકપત્તી**તિ કિત્તિમલોહસાખા . **તકપણ્ણી**તિ પક્કલાખા'તિ લિખિતં. **સતિ પચ્ચયે**તિ એત્થ સતિપચ્ચયતા ગિલાનાગિલાનવસેન દ્વિધા વેદિતબ્બા. વિકાલભોજનસિક્ખાપદસ્સ હિ અનાપત્તિવારે યામકાલિકાદીનં તિણ્ણમ્પિ અવિસેસેન સતિપચ્ચયતા વુત્તા. ઇમસ્મિં ખન્ધકે 'અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ગિલાનસ્સ ગુળં અગિલાનસ્સ ગુળોદકં. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ગિલાનસ્સ લોણસોવીરકં, અગિલાનસ્સ ઉદકસમ્ભિન્ન'ન્તિ (મહાવ॰ ૨૭૩) વુત્તં, તસ્મા સિદ્ધં 'સતિપચ્ચયતા ગિલાનાગિલાનવસેન દુવિધા'તિ, અઞ્ઞથા અસતિ પચ્ચયે ગુળોદકાદિ આપજ્જતિ, તતો ચ પાળિવિરોધો. **આહારત્થ**ન્તિ આહારપયોજનં, આહારકિચ્ચયાપનન્તિ અત્થોતિ ચ. **તેલપરિભોગેના**તિ સત્તાહકાલિકપરિભોગેન. **પિટ્ઠેહી**તિ પિસિતતેલેહિ. **કોટ્ઠફલ**ન્તિ કોટ્ઠરુક્ખસ્સ ફલં, મદનફલં વાતિ ચ લિખિત''ન્તિ વુત્તં.

લોણભેસજ્જકથા

લોણભેસજ્જકથાયં ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, લોણાનિ ભેસજ્જાનિ સામુદ્દિકં કાળલોણં સિન્ધવં ઉબ્ભિદં બિલં, યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ લોણાનિ ભેસજ્જાનિ નેવ ખાદનીયે ખાદનીયત્થં ફરન્તિ, ન ભોજનીયે ભોજનીયત્થં ફરન્તિ, તાનિ પટિગ્ગહેત્વા યાવજીવં પરિહરિતું, સતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જિતું, અસતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જન્તસ્સ આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (મહાવ॰ ૨૬૩) વચનતો તાનિ લોણાનિ પટિગ્ગહેત્વા યાવજીવં પરિહરિતું, સતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. તત્થ **સામુદ્દ**ન્તિ સમુદ્દતીરે વાલુકં વિય સન્તિટ્ઠતિ. **કાળલોણ**ન્તિ પકતિલોણં. **સિન્ધવ**ન્તિ સેતવણ્ણં પબ્બતે ઉટ્ઠહતિ. **ઉબ્ભિદ**ન્તિ ભૂમિતો અઙ્કુરં વિય ઉટ્ઠહતિ. **બિલ**ન્તિ દબ્બસમ્ભારેહિ સદ્ધિં પચિતં, તં રત્તવણ્ણં. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૨૬૩) પન "**ઉબ્ભિદં** નામ ઊસરપંસુમય''ન્તિ વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૬૩) પન "**ઉબ્ભિદ**ન્તિ ઊસરપંસુમયં લોણં. **બિલ**ન્તિ લોણવિસેસો''તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયમ્પિ તથેવ વુત્તં.

ચુણ્ણકથા

ચુણ્ણકથાયં ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, યસ્સ કણ્ડુ વા પીળકા વા અસ્સાવો વા થુલ્લકચ્છુ વા આબાધો કાયો વા દુગ્ગન્ધો ચુણ્ણાનિ ભેસજ્જાનિ, અગિલાનસ્સ છકણં મત્તિકં રજનનિપ્પક્કં. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઉદુક્ખલં મુસલ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૪). "**કાયો વા દુગ્ગન્ધો**તિ કસ્સચિ અસ્સાદીનં વિય કાયગન્ધો હોતિ, તસ્સપિ સિરીસકોસુમ્બાદિચુણ્ણાનિ વા ગન્ધચુણ્ણાનિ વા સબ્બાનિ વટ્ટન્તિ. **છકણ**ન્તિ ગોમયં. **રજનનિપ્પક્ક**ન્તિ રજનકસટં, પાકતિકચુણ્ણમ્પિ કોટ્ટેત્વા ઉદકેન તેમેત્વા ન્હાયિતું વટ્ટતિ, એતમ્પિ રજનનિપ્પક્કસઙ્ખમેવ ગચ્છતી''તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૬૪) વુત્તં. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૨૬૪) પન "**છકણ**ન્તિ ગોમયં. **પાકતિકચુણ્ણં** નામ અપક્કકસાવચુણ્ણં. તેન ઠપેત્વા ગન્ધચુણ્ણં સબ્બં વટ્ટતીતિ વદન્તી''તિ વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયમ્પિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૬૪-૨૬૫) "**છકણ**ન્તિ ગોમયં. **પાકતિકચુણ્ણ**ન્તિ અપક્કકસાવચુણ્ણં, ગન્ધચુણ્ણં પન ન વટ્ટતી''તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયમ્પિ (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨૬૪) "**છકણ**ન્તિ ગોમયં. **પાકતિકચુણ્ણં** નામ અપક્કકસાવચુણ્ણં. તેન ઠપેત્વા ગન્ધચુણ્ણં સબ્બં વટ્ટતીતિ વદન્તી''તિ વુત્તં. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ચુણ્ણચાલિનિ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૪) વચનતો ગિલાનાનં ભિક્ખૂનં ચુણ્ણેહિ ભેસજ્જેહિ

ચાલિતેહિ અત્થે સતિ ચુણ્ણચાલિની વટ્ટતિ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, દુસ્સચાલિનિ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૪) વચનતો સણ્હેહિ ચુણ્ણેહિ અત્થે સતિ દુસ્સચાલિની વટ્ટતિ . ‘‘**ચુણ્ણચાલિનિ**ન્તિ ઉદુક્ખલે કોટ્ટિતચુણ્ણપરિસ્સાવનિ’’ન્તિ વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૬૪-૨૬૫) વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયમ્પિ (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨૬૪) ‘‘**ચાલિતેહી**તિ પરિસ્સાવિતેહી’’તિ વુત્તં.

અમનુસ્સિકાબાધકથા

અમનુસ્સિકાબાધકથાયં ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અમનુસ્સિકાબાધે આમકમંસં આમકમંસલોહિત’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૪) વચનતો યસ્સ ભિક્ખુનો આમકમંસં ખાદિતસ્સ આમકલોહિતં પિવિતસ્સ સો અમનુસ્સાબાધો પટિપ્પસ્સમ્ભતિ, તસ્સ અનાપત્તિ. તત્થ **આમકમંસઞ્ચ ખાદિ, આમકલોહિતઞ્ચ પિવી**તિ ન તં ભિક્ખુ ખાદિ, ન પિવિ, અમનુસ્સો ખાદિત્વા ચ પિવિત્વા ચ પક્કન્તો. તેન વુત્તં ‘‘તસ્સ સો અમનુસ્સિકાબાધો પટિપ્પસ્સમ્ભી’’તિ.

અઞ્જનકથા

અઞ્જનકથાયં ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અઞ્જનં કાળઞ્જનં રસઞ્જનં સોતઞ્જનં ગેરુકં કપલ્લ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૫) વચનતો ભિક્ખૂનં ચક્ખુરોગે સતિ અઞ્જનાદીનિ વટ્ટન્તિ. તત્થ ‘‘**અઞ્જન**ન્તિ સબ્બસઙ્ગાહિકવચનમેતં. **કાળઞ્જન**ન્તિ એકા અઞ્જનજાતિ. **રસઞ્જન**ન્તિ નાનાસમ્ભારેહિ કતં. **સોતઞ્જન**ન્તિ નદીસોતાદીસુ ઉપ્પજ્જનકઅઞ્જનં. **ગેરુકો** નામ સુવણ્ણગેરુકો. **કપલ્લ**ન્તિ દીપસિખતો ગહિતમસી’’તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૬૪) વુત્તં. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૨૬૫) ‘‘**સુવણ્ણગેરુકો**તિ સુવણ્ણતુત્થાદી’’તિ વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયમ્પિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૬૪-૨૬૫) તથેવ વુત્તં. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ચન્દનં તગરં કાળાનુસારિયં તાલીસં ભદ્દમુત્તક’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૫) વચનતો અઞ્જનૂપપિસનેહિ અત્થે સતિ ઇમાનિ ચન્દનાદીનિ વટ્ટન્તિ. તત્થ ‘‘**ચન્દન**ન્તિ લોહિતચન્દનાદિકં યં કિઞ્ચિ ચન્દનં. **તગરાદીનિ** પાકટાનિ. અઞ્ઞાનિપિ નીલુપ્પલાદીનિ વટ્ટન્તિયેવ. **અઞ્જનૂપપિસનેહી**તિ અઞ્જનેહિ સદ્ધિં એકતો પિસિતબ્બેહિ. ન હિ કિઞ્ચિ અઞ્જનૂપપિસનં ન વટ્ટતી’’તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૬૪) ટીકાયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૨૬૫) પન ‘‘**અઞ્જનૂપપિસન**ન્તિ અઞ્જનત્થાય ઉપપિસિતબ્બં યં કિઞ્ચિ ચુણ્ણજાતી’’તિ વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૬૪-૨૬૫) પન ‘‘પાળિયં **અઞ્જનૂપપિસન**ન્તિ અઞ્જને ઉપનેતું પિસિતબ્બભેસજ્જ’’ન્તિ વુત્તં.

‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અઞ્જનિ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૫) વચનતો અઞ્જનઠપનટ્ઠાનં વટ્ટતિ. ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઉચ્ચાવચા અઞ્જની ધારેતબ્બા, યો ધારેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અટ્ઠિમયં દન્તમયં વિસાણમયં નળમયં વેળુમયં કટ્ઠમયં જતુમયં લોહમયં સઙ્ખનાભિમય’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૫) વચનતો એતાનિ કપ્પિયાનિ. તત્થ **અટ્ઠિમય**ન્તિ મનુસ્સટ્ઠિં ઠપેત્વા અવસેસઅટ્ઠિમયં. **દન્તમય**ન્તિ હત્થિદન્તાદિસબ્બદન્તમયં. **વિસાણમયેપિ** અકપ્પિયં નામ નત્થિ. **નળમયાદયો** એકન્તકપ્પિયાયેવ.

‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અપિધાન’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૫) વચનતો અઞ્જનીઅપિધાનમ્પિ વટ્ટતિ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સુત્તકેન બન્ધિત્વા અઞ્જનિયા બન્ધિતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૫) વચનતો અપિધાનં સુત્તકેન બન્ધિત્વા અઞ્જનિયા બન્ધિતબ્બં. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સુત્તકેન સિબ્બેતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૫) વચનતો અપતનત્થાય અઞ્જનીસુત્તકેન સિબ્બેતું વટ્ટતિ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અઞ્જનિસલાક’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૫) વચનતો અઞ્જનિસલાકમ્પિ વટ્ટતિ. ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઉચ્ચાવચા અઞ્જનિસલાકા ધારેતબ્બા, યો ધારેય્ય, આપત્તિ

દુક્કટસ્સ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અટ્ઠિમયં…પે॰… સઙ્ખનાભિમય’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૫) વચનતો એતાયેવ અઞ્જનિસલાકા વટ્ટન્તિ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સલાકટ્ઠાનિય’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૫) વચનતો અઞ્જનિસલાકટ્ઠાનિયમ્પિ વટ્ટતિ. તત્થ **સલાકટ્ઠાનિય**ન્તિ યત્થ સલાકં ઓદહન્તિ, તં સુસિરદણ્ડકં વા થવિકં વા અનુજાનામીતિ અત્થો. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અઞ્જનિત્થવિક’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૫) વચનતો થવિકમ્પિ વટ્ટતિ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અંસબદ્ધકં બન્ધનસુત્તક’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૫) વચનતો અઞ્જનિત્થવિકાય અંસે લગ્ગનત્થાય અંસબદ્ધકમ્પિ બન્ધનસુત્તકમ્પિ વટ્ટતિ.

નત્થુકથા

નત્થુકથાયં ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, મુદ્ધનિ તેલક’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૬) વચનતો સીસાભિતાપસ્સ ભિક્ખુનો મુદ્ધનિ તેલં વટ્ટતિ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, નત્થુકમ્મ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૬) વચનતો નક્ખમનીયે સતિ નત્થુકમ્મં વટ્ટતિ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, નત્થુકરણિ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૬) વચનતો નત્થુયા અગળનત્થં નત્થુકરણી વટ્ટતિ. ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઉચ્ચાવચા નત્થુકરણી ધારેતબ્બા, યો ધારેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અટ્ઠિમયં…પે॰… સઙ્ખનાભિમય’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૬) વચનતો એતાયેવ નત્થુકરણિયો વટ્ટન્તિ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, યમકનત્થુકરણિ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૬) વચનતો નત્થુ વિસમં આસિઞ્ચયન્તિ ચે, યમકનત્થુકરણિં ધારેતબ્બં. તત્થ **યમકનત્થુકરણિ**ન્તિ સમસો તાહિ દ્વીહિ પનાળિકાહિ એકં નત્થુકરણિં.

ધૂમનેત્તકથા

ધૂમનેત્તકથાયં ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ધૂમં પાતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૬) વચનતો યમકનત્થુકરણિયા નક્ખમનીયે સતિ ધૂમં પાતું વટ્ટતિ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ધૂમનેત્ત’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૬) વચનતો તમેવ વટ્ટિં આલિમ્પેત્વા પિવનપચ્ચયા કણ્ઠે દહન્તેન ધૂમનેત્તધૂમો પિવિતબ્બો. ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઉચ્ચાવચાનિ ધૂમનેત્તાનિ ધારેતબ્બાનિ, યો ધારેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અટ્ઠિમયં…પે॰… સઙ્ખનાભિમય’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૬) વચનતો એતાનિ એવ ધૂમનેત્તાનિ ધારેતબ્બાનિ. ‘‘અનુજાનામિ , ભિક્ખવે, અપિધાન’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૬) વચનતો પાણકાદિઅપ્પવિસનત્થં ધૂમનેત્તત્થવિકમ્પિ વટ્ટતિ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, યમકત્થવિક’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૬) વચનતો એકતો ઘંસિયમાને સતિ યમકત્થવિકં વટ્ટતિ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અંસબદ્ધકં બન્ધનસુત્તક’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૬) વચનતો ધૂમનેત્તત્થવિકસ્સ અંસબદ્ધબન્ધનસુત્તં વટ્ટતિ.

તેલપાકકથા

તેલપાકકથાયં ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તેલપાક’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો વાતાબાધે સતિ તેલપાકો વટ્ટતિ. તત્થ **અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તેલપાક**ન્તિ યં કિઞ્ચિ ભેસજ્જપક્ખિત્તં સબ્બં અનુઞ્ઞાતમેવ હોતિ. ‘‘ન, ભિક્ખવે, અતિપક્ખિત્તમજ્જં તેલં પાતબ્બં, યો પિવેય્ય, યથાધમ્મો કારેતબ્બો. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, યસ્મિં તેલપાકે મજ્જસ્સ ન વણ્ણો ન ગન્ધો ન રસો પઞ્ઞાયતિ, એવરૂપં મજ્જપક્ખિત્તં તેલં પાતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો યસ્મિં તેલપાકે પક્ખિત્તસ્સ મજ્જસ્સ વણ્ણો વા ગન્ધો વા રસો વા ન પઞ્ઞાયતિ, તાદિસં તેલં પિવિતબ્બં. તત્થ **અતિપક્ખિત્તમજ્જાની**તિ અતિવિય ખિત્તમજ્જાનિ, બહું મજ્જં પક્ખિપિત્વા યોજિતાનીતિ અત્થો. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અબ્ભઞ્જનં અધિટ્ઠાતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો અતિપક્ખિત્તમજ્જત્તા અપિવિતબ્બે

તેલે સતિ અબ્ભઞ્જનં અધિટ્ઠાતું વટ્ટતિ. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તીણિ તુમ્બાનિ લોહતુમ્બં કટ્ઠતુમ્બં ફલતુમ્બ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો તેલપક્કભાજનાનિ ઇમાનિ તીણિ તુમ્બાનિ વટ્ટન્તિ.

સેદકમ્મકથા

સેદકમ્મકથાયં ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સેદકમ્મ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો અઙ્ગવાતે સતિ સેદકમ્મં કાતું વટ્ટતિ . તત્થ **અઙ્ગવાતો**તિ હત્થપાદે વાતો. નક્ખમનીયો હોતિ, ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સમ્ભારસેદ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો સેદકમ્મેન નક્ખમનીયે સતિ સમ્ભારસેદં કાતું વટ્ટતિ. તત્થ **સમ્ભારસેદ**ન્તિ નાનાવિધપણ્ણસમ્ભારસેદં. નક્ખમનીયો હોતિ, ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, મહાસેદ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો સમ્ભારસેદનક્ખમનીયે સતિ મહાસેદં કાતું વટ્ટતિ. તત્થ **મહાસેદ**ન્તિ મહન્તં સેદં, પોરિસપ્પમાણં આવાટં અઙ્ગારાનં પૂરેત્વા પંસુવાલિકાદીહિ પિદહિત્વા તત્થ નાનાવિધાનિ વાતહરણપણ્ણાનિ સન્થરિત્વા તેલમક્ખિતેન ગત્તેન તત્થ નિપજ્જિત્વા સમ્પરિવત્તન્તેન સરીરં સેદેતું અનુજાનામીતિ અત્થો. નક્ખમનીયો હોતિ, ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ભઙ્ગોદક''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો મહાસેદેન નક્ખમનીયે સતિ ભઙ્ગોદકં કાતું વટ્ટતિ. તત્થ **ભઙ્ગોદક**ન્તિ નાનાપણ્ણભઙ્ગકુથિતં ઉદકં, તેહિ પણ્ણેહિ ચ ઉદકેન ચ સિઞ્ચિત્વા સિઞ્ચિત્વા સેદેતબ્બો. નક્ખમનીયો હોતિ, ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઉદકકોટ્ઠક''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો ભઙ્ગોદકેન નક્ખમનીયે સતિ ઉદકકોટ્ઠકં કાતું વટ્ટતિ. તત્થ **ઉદકકોટ્ઠક**ન્તિ ઉદકકોટ્ઠે ચાટિં વા દોણિં વા ઉણ્હોદકસ્સ પૂરેત્વા તત્થ પવિસિત્વા સેદકમ્મકરણં અનુજાનામીતિ અત્થો.

લોહિતમોચનકથા

લોહિતમોચનકથાયં ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, લોહિતં મોચેતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો પબ્બવાતે સતિ લોહિતં મોચેતું વટ્ટતિ. તત્થ **પબ્બવાતો હોતી**તિ પબ્બે પબ્બે વાતો વિજ્ઝતિ. **લોહિતં મોચેતુ**ન્તિ સત્થકેન લોહિતં મોચેતું. નક્ખમનીયો હોતિ, અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, લોહિતં મોચેત્વા વિસાણેન ગાહેતુન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭).

પાદબ્ભઞ્જનકથા

પાદબ્ભઞ્જનકથાયં ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પાદબ્ભઞ્જન''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો પાદેસુ ફલિતેસુ પાદબ્ભઞ્જનં પચિતબ્બં. નક્ખમનીયો હોતિ, ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પજ્જં અભિસઙ્ખરિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો પાદબ્ભઞ્જનતેલેન નક્ખમનીયે સતિ પજ્જં અભિસઙ્ખરિતબ્બં. **તત્થ પજ્જં અભિસઙ્ખરિતુ**ન્તિ યેન ફલિતપાદા પાકતિકા હોન્તિ, તં નાળિકેરાદીસુ નાનાભેસજ્જાનિ પક્ખિપિત્વા પજ્જં અભિસઙ્ખરિતું, પાદાનં સપ્પાયભેસજ્જં પચિતુન્તિ અત્થો.

ગણ્ડાબાધકથા

ગણ્ડાબાધકથાયં ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સત્થકમ્મ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો ગણ્ડાબાધે સતિ સત્થકમ્મં કાતબ્બં. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કસાવોદક''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો કસાવોદકેન અત્થે સતિ કસાવોદકં દાતબ્બં. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તિલકક્ક''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો તિલકક્કેન અત્થે સતિ તિલકક્કં દાતબ્બં. **તિલકક્કેન અત્થો**તિ પિટ્ઠેહિ તિલેહિ અત્થો. ''અનુજાનામિ ભિક્ખવે કબળિક''ન્તિ (મહાવ॰

૨૬૭) વચનતો કબળિકાય અત્થે સતિ કબળિકા દાતબ્બા. તત્થ **કબળિક**ન્તિ વણમુખે સત્તુપિણ્ડં પક્ખિપિતું. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, વણબન્ધનચોળ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો વણબન્ધનચોળેન અત્થે સતિ વણબન્ધનચોળં દાતબ્બં. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સાસપકુટ્ટેન ફોસિતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો સચે વણો કુણ્ડવતી, સાસપકુટ્ટેન ફોસિતબ્બં. તત્થ **સાસપકુટ્ટેના**તિ સાસપપિટ્ઠેન.

‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ધૂમં કાતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો યદિ વણો કિલિજ્જિત્થ, ધૂમં કાતું વટ્ટતિ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, લોણસક્ખરિકાય છિન્દિતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો યદિ વડ્ઢમંસં વુટ્ઠાતિ , છિન્દિતબ્બં. તત્થ **વડ્ઢમંસ**ન્તિ અધિકમંસં આણી વિય ઉટ્ઠહતિ. **લોણસક્ખરિકાય છિન્દિતુ**ન્તિ ખારેન છિન્દિતું. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, વણતેલ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો યદિ વણો ન રુહતિ, વણરુહનતેલં પચિતબ્બં. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, વિકાસિકં સબ્બં વણપટિકમ્મ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૭) વચનતો યદિ તેલં ગળતિ, વિકાસિકં દાતબ્બં, સબ્બં વણપટિકમ્મં કાતબ્બં. તત્થ **વિકાસિક**ન્તિ તેલરુન્ધનપિલોતિકં. **સબ્બં વણપટિકમ્મ**ન્તિ યં કિઞ્ચિ વણપટિકમ્મં નામ અત્થિ, સબ્બં અનુજાનામીતિ અત્થો. મહાવિકટકથા પુબ્બે વુત્તાવ.

સામં ગહેત્વાતિ ઇદં ન કેવલં સપ્પદટ્ઠસ્સેવ, અઞ્ઞસ્મિમ્પિ દટ્ઠવિસે સતિ સામં ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બં, અઞ્ઞેસુ પન કારણેસુ પટિગ્ગાહિતમેવ વટ્ટતિ.

વિસપીતકથા

વિસપીતકથાયં ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ગૂથં પાયેતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૮) વચનતો પીતવિસં ભિક્ખું ગૂથં પાયેતું વટ્ટતિ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, યં કરોન્તો પટિગ્ગણ્હાતિ, સ્વેવ પટિગ્ગાહો કતો, ન પુન પટિગ્ગહેતબ્બો’’તિ (મહાવ॰ ૨૬૮) વચનતો તદેવ વટ્ટતિ. અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૬૮) પન **ન પુન પટિગ્ગહેતબ્બો**તિ સચે ભૂમિપ્પત્તો, પટિગ્ગહાપેતબ્બો, અપ્પત્તં પન ગહેતું વટ્ટતિ.

ઘરદિન્નકાબાધકથા

ઘરદિન્નકાબાધકથાયં ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સીતાલોળિં પાયેતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૯) વચનતો ઘરદિન્નકાબાધસ્સ ભિક્ખુનો સીતાલોળિં પાયેતું વટ્ટતિ. તત્થ **ઘરદિન્નકાબાધો**તિ વસીકરણપાણકસમુટ્ઠિતરોગો. ટીકાયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૨૬૯) પન “**ઘરદિન્નકાબાધો** નામ વસીકરણત્થાય ઘરણિયા દિન્નભેસજ્જસમુટ્ઠિતો આબાધો. તેનાહ ‘વસીકરણપાણકસમુટ્ઠિતરોગો’તિ. **ઘર**-સદ્દો ચેત્થ અભેદેન ઘરણિયા વત્તમાનો અધિપ્પેતો’’તિ વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયમ્પિ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૬૭-૨૬૯) “**ઘરદિન્નકાબાધો** નામ ઘરણિયા દિન્નવસીકરણભેસજ્જસમુટ્ઠિતો આબાધો’’તિ વુત્તં. **સીતાલોળિ**ન્તિ નઙ્ગલેન કસન્તસ્સ ફાલે લગ્ગમત્તિકં ઉદકેન આલોળેત્વા પાયેતું અનુજાનામીતિ અત્થો.

દુટ્ઠગહણિકકથા

દુટ્ઠગહણિકકથાયં ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, આમિસખારં પાયેતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૯) વચનતો દુટ્ઠગહણિકસ્સ ભિક્ખુનો આમિસખારં પાયેતું વટ્ટતિ. તત્થ **દુટ્ઠગહણિકો**તિ વિપન્નગહણિકો, કિચ્છેન ઉચ્ચારો નિક્ખમતીતિ અત્થો. **આમિસખાર**ન્તિ સુક્ખોદનં ઝાપેત્વા તાય છારિકાય પગ્ઘરિતં ખારોદકં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰

મહાવગ્ગ ૨.૨૬૭-૨૬૯) પન “**તાય છારિકાય પગ્ઘરિતં ખારોદક**ન્તિ પરિસ્સાવને તં છારિકં પક્ખિપિત્વા ઉદકે અભિસિઞ્ચિતે તતો છારિકતો હેટ્ઠા પગ્ઘરિતં ખારોદક’’ન્તિ વુત્તં.

પણ્ડુરોગાબાધકથા

પણ્ડુરોગાબાધકથાયં ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, મુત્તહરીતકં પાયેતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૯) વચનતો પણ્ડુરોગાબાધસ્સ ભિક્ખુનો મુત્તહરીતકં પાયેતું વટ્ટતિ. તત્થ **મુત્તહરીતક**ન્તિ ગોમુત્તપરિભાવિતં હરીતકં.

છવિદોસાબાધકથા

છવિદોસાબાધકથાયં ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ગન્ધાલેપં કાતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૯) વચનતો છવિદોસાબાધસ્સ ભિક્ખુનો ગન્ધાલેપં કાતું વટ્ટતિ.

અભિસન્નકાયકથા

અભિસન્નકાયકથાયં ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, વિરેચનં પાતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૯) વચનતો અભિસન્નકાયસ્સ ભિક્ખુનો વિરેચનં પાતું વટ્ટતિ. તત્થ **અભિસન્નકાયો**તિ ઉસ્સન્નદોસકાયો. અચ્છકઞ્જિયા અત્થો હોતિ, ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અચ્છકઞ્જિય’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૯) વચનતો અચ્છકઞ્જિયં પાતું વટ્ટતિ. તત્થ **અચ્છકઞ્જિય**ન્તિ તણ્ડુલોદકમણ્ડો. અકટયૂસેન અત્થો હોતિ, ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અકટયૂસ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૯) વચનતો અકટયૂસં પાતું વટ્ટતિ. તત્થ **અકટયૂસ**ન્તિ અસિનિદ્ધો મુગ્ગપચિતપાનીયો. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૨૬૯) પન વિમતિવિનોદનિયઞ્ચ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૬૭-૨૬૯) “**અકટયૂસેના**તિ અનભિસઙ્ખતેન મુગ્ગયૂસેના’’તિ વુત્તં. કટાકટેન અત્થો હોતિ, ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કટાકટ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૯) વચનતો કટાકટં પાયેતું વટ્ટતિ. તત્થ **કટાકટ**ન્તિ સોવ ધોતસિનિદ્ધો. સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૨૬૯) વિમતિવિનોદનિયઞ્ચ (વિ॰ વિ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨.૨૬૭-૨૬૯) “**કટાકટેના**તિ મુગ્ગે પચિત્વા અચાલેત્વાવ પરિસ્સાવિતેન મુગ્ગયૂસેના’’તિ વુત્તં. પટિચ્છાદનીયેન અત્થો હોતિ, ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પટિચ્છાદનીય’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૯) વચનતો પટિચ્છાદનીયં પાતું વટ્ટતિ. તત્થ **પટિચ્છાદનીયેના**તિ મંસરસેન.

લોણસોવીરકકથા

લોણસોવીરકકથાયં ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ગિલાનસ્સ લોણસોવીરકં, અગિલાનસ્સ ઉદકસમ્ભિન્નં પાનપરિભોગેન પરિભુઞ્જિતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૭૩) વચનતો ગિલાનેન ભિક્ખુના લોણસોવીરકં પાતબ્બં, અગિલાનેન ઉદકસમ્ભિન્નં કત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બં, તઞ્ચ ‘‘પાનપરિભોગેના’’તિ વચનતો વિકાલેપિ વટ્ટતિ.

તત્થ **લોણસોવીરકં** નામ સબ્બરસાભિસઙ્ખતં એકં ભેસજ્જં, તં કિર કરોન્તો હરીતકામલકવિભીતકકસાવે સબ્બધઞ્ઞાનિ સબ્બઅપરણ્ણાનિ સત્તન્નમ્પિ ધઞ્ઞાનં ઓદનં કદલિફલાદીનિ સબ્બફલાનિ વેત્તકેતકખજ્જૂરિકળીરાદયો સબ્બકળીરે મચ્છમંસખણ્ડાનિ અનેકાનિ ચ મધુફાણિતસિન્ધવલોણતિકટુકાદીનિ ભેસજ્જાનિ પક્ખિપિત્વા કુમ્ભિમુખં લિમ્પિત્વા એકં દ્વે તીણિ સંવચ્છરાનિ ઠપેન્તિ, તં પરિપચ્ચિત્વા જમ્બુરસવણ્ણં હોતિ, વાતકાસકુટ્ઠપણ્ડુભગણ્ડલાદીનં સિનિદ્ધભોજનભુત્તાનઞ્ચ ઉત્તરપાનં ભત્તજીરણકભેસજ્જં તાદિસં નત્થિ, તં

પનેતં ભિક્ખૂનં પચ્છાભત્તમ્પિ વટ્ટતિ, ગિલાનાનં પાકતિકમેવ. અગિલાનાનં પન ઉદકસમ્ભિન્નં પાનપરિભોગેનાતિ.

સારત્થદીપનિયં (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૧૯૧-૧૯૨) પન ''પાનપરિભોગેનાતિ વુત્તત્તા લોણસોવીરકં યામકાલિક''ન્તિ વુત્તં. વિમતિવિનોદનિયં (વિ॰ વિ॰ ટી॰ ૧.૧૯૨) પન ''પાનપરિભોગેન વટ્ટતીતિ સમ્બન્ધો. એવં પન વુત્તત્તા લોણસોવીરકં યામકાલિકન્તિ કેચિ વદન્તિ, કેચિ પન 'ગિલાનાનં પાકતિકમેવ, અગિલાનાનં પન ઉદકસમ્ભિન્ન'ન્તિ વુત્તત્તા ગુળં વિય સત્તાહકાલિક''ન્તિ વુત્તં. વજિરબુદ્ધિટીકાયં (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨૬૩) પન ''અવિસેસેન સતિપચ્ચયતા વુત્તા . ઇમસ્મિં ખન્ધકે 'અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ગિલાનસ્સ ગુળં, અગિલાનસ્સ ગુળોદકં, ગિલાનસ્સ લોણસોવીરકં, અગિલાનસ્સ ઉદકસમ્ભિન્ન'ન્તિ (મહાવ॰ ૨૮૪) વુત્તં, તસ્મા સિદ્ધં 'સતિપચ્ચયતા ગિલાનાગિલાનવસેન દુવિધા'તિ'' વુત્તં.

અન્તોવુત્થાદિકથા

અન્તોવુત્થાદિકથાયં ''તેન ખો પન સમયેન ભગવતો ઉદરવાતાબાધો હોતિ, અથ ખો આયસ્મા આનન્દો 'પુબ્બેપિ ભગવતો ઉદરવાતાબાધો તેકટુલયાગુયા ફાસુ હોતી'તિ સામં તિલમ્પિ તણ્ડુલમ્પિ મુગ્ગમ્પિ વિઞ્ઞાપેત્વા અન્તો વાસેત્વા અન્તો સામં પચિત્વા ભગવતો ઉપનામેસિ 'પિવતુ ભગવા તેકટુલયાગુ'ન્તિ. જાનન્તાપિ તથાગતા પુચ્છન્તિ, જાનન્તાપિ ન પુચ્છન્તિ, કાલં વિદિત્વા પુચ્છન્તિ, કાલં વિદિત્વા ન પુચ્છન્તિ, અત્થસઞ્હિતં તથાગતા પુચ્છન્તિ, નો અનત્થસઞ્હિતં, અનત્થસઞ્હિતે સેતુઘાતો તથાગતાનં. દ્વીહિ આકારેહિ બુદ્ધા ભગવન્તો ભિક્ખૂ પટિપુચ્છન્તિ 'ધમ્મં વા દેસેસ્સામ, સાવકાનં વા સિક્ખાપદં પઞ્ઞપેસ્સામા'તિ.

અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ 'કુતાયં, આનન્દ, યાગૂ'તિ. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો એતમત્થં આરોચેસિ. વિગરહિ બુદ્ધો ભગવા અનનુચ્છવિકં, આનન્દ, અનનુલોમિકં અપ્પતિરૂપં અસ્સમણકં અકપ્પિયં અકરણીયં, કથઞ્હિ નામ ત્વં, આનન્દ, એવરૂપાય બાહુલ્લાય ચેતેસ્સસિ, યદપિ, આનન્દ, અન્તો વુત્થં, તદપિ અકપ્પિયં. યદપિ અન્તો પક્કં, તદપિ અકપ્પિયં. યદપિ સામં પક્કં, તદપિ અકપ્પિયં. નેતં, આનન્દ, અપ્પસન્નાનં વા પસાદાય...પે॰... વિગરહિત્વા ધમ્મિં કથં કત્વા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ન, ભિક્ખવે, અન્તો વુત્થં અન્તો પક્કં સામં પક્કં પરિભુઞ્જિતબ્બં, યો પરિભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. અન્તો ચે, ભિક્ખવે, વુત્થં અન્તો પક્કં સામં પક્કં, તઞ્ચે પરિભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ તિણ્ણં દુક્કટાનં. અન્તો ચે, ભિક્ખવે, વુત્થં અન્તો પક્કં અઞ્ઞેહિ પક્કં, તઞ્ચે પરિભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ દ્વિન્નં દુક્કટાનં. અન્તો ચે, ભિક્ખવે, વુત્થં બહિ પક્કં સામં પક્કં, તઞ્ચે પરિભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ દ્વિન્નં દુક્કટાનં. બહિ ચે, ભિક્ખવે, વુત્થં અન્તો પક્કં સામં પક્કં, તઞ્ચે પરિભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ દ્વિન્નં દુક્કટાનં. અન્તો ચે, ભિક્ખવે, વુત્થં બહિ પક્કં અઞ્ઞેહિ પક્કં, તઞ્ચે પરિભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. બહિ ચે, ભિક્ખવે, વુત્થં અન્તો પક્કં અઞ્ઞેહિ પક્કં, તઞ્ચે પરિભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. બહિ ચે, ભિક્ખવે, વુત્થં બહિ પક્કં સામં પક્કં, તઞ્ચે પરિભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. બહિ ચે, ભિક્ખવે, વુત્થં બહિ પક્કં અઞ્ઞેહિ પક્કં, તઞ્ચે પરિભુઞ્જેય્ય, અનાપત્તી''તિ (મહાવ॰ ૨૭૪) વચનતો સહસેય્યપ્પહોનકે ઠાને વુત્થતા, તત્થ પક્કતા, ઉપસમ્પન્નેન સામં પક્કતાતિ ઇમેસં તિણ્ણં અઙ્ગાનં સમ્ભવે સતિ તિસ્સો આપત્તિયો, દ્વિન્નં સમ્ભવે દ્વે આપત્તિયો, એકસ્સ અઙ્ગસ્સ સમ્ભવે એકા આપત્તીતિ વેદિતબ્બં.

અન્તો વુત્થન્તિ અકપ્પિયકુટિયં વુત્થં. **સામં પક્ક**ન્તિ એત્થ યં કિઞ્ચિ આમિસં ભિક્ખુનો પચિતું ન વટ્ટતિ. સચેપિસ્સ ઉણ્હયાગુયા સુલસિપણ્ણાનિ વા સિઙ્ગિવેરં વા લોણં વા પક્ખિપન્તિ, તમ્પિ ચાલેતું ન વટ્ટતિ. ''યાગું નિબ્બાપેમી''તિ પન ચાલેતું વટ્ટતિ. ઉત્તણ્ડુભત્તં લભિત્વાપિ પિદહિતું ન વટ્ટતિ. સચે પન મનુસ્સા પિદહિત્વાવ દેન્તિ, વટ્ટતિ. ''ભત્તં વા મા નિબ્બાયતૂ''તિ પિદહિતું વટ્ટતિ. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પુન પાકં પચિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૭૪) વચનતો પુબ્બે અનુપસમ્પન્નેહિ પક્કં પુન પચિતું વટ્ટતિ. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૭૪) ''ખીરતક્કાદીસુ પન સકિં કુથિતેસુ અગ્ગિં દાતું વટ્ટતિ પુનપાકસ્સ અનુઞ્ઞાતત્તા''તિ. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અન્તો વાસેતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૭૪) વચનતો દુબ્ભિક્ખસમયે તણ્ડુલાદીનિ અન્તો વાસેતું વટ્ટતિ. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અન્તો પચિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૭૪) વચનતો દુબ્ભિક્ખસમયે અન્તો પચિતું વટ્ટતિ. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સામં પચિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૭૪) વચનતો દુબ્ભિક્ખસમયે સામમ્પિ પચિતું વટ્ટતિ. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અન્તો વુત્થં અન્તો પક્કં સામં પક્ક''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૭૪) વચનતો દુબ્ભિક્ખસમયે તીણિપિ વટ્ટન્તિ.

ઉગ્ગહિતપટિગ્ગહિતકથા

ઉગ્ગહિતપટિગ્ગહિતકથાયં ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, યત્થ ફલખાદનીયં પસ્સતિ, કપ્પિયકારકો ચ ન હોતિ, સામં ગહેત્વા હરિત્વા કપ્પિયકારકે પસ્સિત્વા ભૂમિયં નિક્ખિપિત્વા પટિગ્ગહાપેત્વા પરિભુઞ્જિતું, અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઉગ્ગહિતં પટિગ્ગહિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૭૫) વચનતો તથા કત્વા પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ, આપત્તિ ન હોતીતિ.

તતોનીહટકથા

તતો નીહટકથાયં ''પટિગ્ગણ્હથ, ભિક્ખવે, પરિભુઞ્જથ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તતો નીહટં ભુત્તાવિના પવારિતેન અનતિરિત્તં પરિભુઞ્જિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૭૬) વચનતો યસ્મિં દાને નિમન્તિતા હુત્વા ભિક્ખૂ ભુઞ્જન્તિ, તતો દાનતો નીહટં ભોજનં પવારિતેન ભિક્ખુના ભુઞ્જિતબ્બં, ન પવારિતસિક્ખાપદેન આપત્તિ હોતિ. વુત્તઞ્હિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૭૬) ''**તતો નીહટ**ન્તિ યત્થ નિમન્તિતા ભુઞ્જન્તિ, તતો નીહટ''ન્તિ.

પુરેભત્તપટિગ્ગહિતકથા

પુરેભત્તપટિગ્ગહિતકથાયં ''પટિગ્ગણ્હથ, ભિક્ખવે, પરિભુઞ્જથ, અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પુરેભત્તં પટિગ્ગહિતં ભુત્તાવિના પવારિતેન અનતિરિત્તં પરિભુઞ્જિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૭૭) વચનતો પુરેભત્તં પટિગ્ગહેત્વા નિક્ખિપિતં પવારિતેન ભિક્ખુના અતિરિત્તં અકત્વા ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ, પવારિતસિક્ખાપદેન આપત્તિ ન હોતિ.

વનટ્ઠપોક્ખરટ્ઠકથા

વનટ્ઠપોક્ખરટ્ઠકથાયં ''તેન ખો પન સમયેન આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ કાયડાહાબાધો હોતિ. અથ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ, ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ 'પુબ્બે તે, આવુસો સારિપુત્ત, કાયડાહાબાધો કેન ફાસુ હોતી'તિ. ભિસેહિ ચ મે, આવુસો, મુળાલિકાહિ ચાતિ...પે॰... અથ ખો આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ભિસે ચ મુળાલિકાયો ચ પરિભુત્તસ્સ કાયડાહાબાધો પટિપ્પસ્સમ્ભિ...પે॰... પટિગ્ગણ્હથ, ભિક્ખવે, પરિભુઞ્જથ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, વનટ્ઠં પોક્ખરટ્ઠં ભુત્તાવિના પવારિતેન અનતિરિત્તં પરિભુઞ્જિતુ''ન્તિ

(મહાવ॰ ૨૭૮) વચનતો વનટ્ઠં પોક્ખરટ્ઠં પવારિતેન ભિક્ખુના પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ, પવારિતસિક્ખાપદેન આપત્તિ ન હોતિ. તત્થ **વનટ્ઠં પોક્ખરટ્ઠ**ન્તિ વને ચેવ પદુમિનિગચ્છે ચ જાતં.

અકતકપ્પકથા

અકતકપ્પકથાયં ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અબીજં નિબ્બટ્ટબીજં અકતકપ્પં ફલં પરિભુઞ્જિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૭૮) વચનતો અબીજઞ્ચ નિબ્બટ્ટબીજઞ્ચ ફલં અગ્ગિસત્થનખેહિ સમણકપ્પં અકત્વાપિ પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. તત્થ **અબીજ**ન્તિ તરુણફલં, યસ્સ બીજં અઙ્કુરં ન જનેતિ. **નિબ્બટ્ટબીજ**ન્તિ બીજં નિબ્બટ્ટેત્વા અપનેત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બકં અમ્બપનસાદિ, તાનિ ફલાનિ કપ્પિયકારકે અસતિ કપ્પં અકત્વાપિ પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ.

યાગુકથા

યાગુકથાયં ''દસયિમે, બ્રાહ્મણ, આનિસંસા યાગુયા. કતમે દસ, યાગું દેન્તો આયું દેતિ, વણ્ણં દેતિ, સુખં દેતિ, બલં દેતિ, પટિભાનં દેતિ, યાગુપીતા ખુદં પટિહનતિ, પિપાસં વિનેતિ, વાતં અનુલોમેતિ, વત્થિં સોધેતિ, આમાવસેસં પાચેતિ. ઇમે ખો, બ્રાહ્મણ, દસાનિસંસા યાગુયાતિ.

'યો સઞ્ઞતાનં પરદત્તભોજિનં;
કાલેન સક્કચ્ચ દદાતિ યાગું;
દસસ્સ ઠાનાનિ અનુપ્પવેચ્છતિ;
આયુઞ્ચ વણ્ણઞ્ચ સુખં બલઞ્ચ.

'પટિભાનમસ્સ ઉપજાયતે તતો;
ખુદ્દં પિપાસઞ્ચ બ્યપનેતિ વાતં;
સોધેતિ વત્થિં પરિણામેતિ ભત્તં;
ભેસજ્જમેતં સુગતેન વણ્ણિતં.

'તસ્મા હિ યાગું અલમેવ દાતું;
નિચ્ચં મનુસ્સેન સુખત્થિકેન;
દિબ્બાનિ વા પત્થયતા સુખાનિ;
માનુસ્સસોભગ્યતમિચ્છતા વા'તિ.

અથ ખો ભગવા તં બ્રાહ્મણં ઇમાહિ ગાથાહિ અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ. અથ ખો ભગવા એતસ્મિં નિદાને એતસ્મિં પકરણે ધમ્મિં કથં કત્વા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, યાગુઞ્ચ મધુગોળકઞ્ચા''તિ (મહાવ॰ ૨૮૨) વચનતો યાગુઞ્ચ મધુગોળકઞ્ચ સમ્પટિચ્છિતું વટ્ટતિ. અનુમોદનાગાથાય ''પત્થયતં ઇચ્છત''ન્તિ પદાનં ''અલમેવ દાતુ''ન્તિ ઇમિના સમ્બન્ધો. સચે પન ''પત્થયતા ઇચ્છતા''તિ પાઠો અત્થિ, સોયેવ ગહેતબ્બો. ''ન, ભિક્ખવે, અઞ્ઞત્ર નિમન્તિતેન અઞ્ઞસ્સ ભોજ્જયાગુ પરિભુઞ્જિતબ્બા, યો પરિભુઞ્જેય્ય, યથાધમ્મો કારેતબ્બો''તિ (મહાવ॰ ૨૮૩) વચનતો તથા ભુઞ્જન્તસ્સ પરમ્પરભોજનસિક્ખાપદેન આપત્તિ હોતિ. **ભોજ્જયાગૂ**તિ યા પવારણં જનેતિ. **યથાધમ્મો કારેતબ્બો**તિ પરમ્પરભોજનેન કારેતબ્બો.

ગુળકથા

ગુળકથાયં ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ગિલાનસ્સ ગુળં, અગિલાનસ્સ ગુળોદક''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૮૪) વચનતો ગિલાનો ભિક્ખુ ગુળપિણ્ડં વિકાલેપિ ખાદિતું વટ્ટતિ. અગિલાનો પન ઉદકસમ્ભિન્નં કત્વા ગુળોદકપરિભોગેન પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. "**ગિલાનસ્સ ગુળ**ન્તિ તથારૂપેન બ્યાધિના ગિલાનસ્સ પચ્છાભત્તં ગુળં અનુજાનામીતિ અત્થો''તિ અટ્ઠકથાયં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૮૪) વુત્તં. ''તથારૂપેન બ્યાધિના''તિ વુત્તત્તા યથારૂપેન બ્યાધિના ગિલાનસ્સ ગુળો પરિભુઞ્જિતબ્બો હોતિ, તથારૂપેન એવ બ્યાધિના ગિલાનસ્સાતિ વુત્તં વિય દિસ્સતિ, વીમંસિત્વા ગહેતબ્બં.

એત્તકાસુ કથાસુ યા યા સંવણ્ણેતબ્બપ્પકરણે ન દિસ્સતિ, સા સા અમ્હેહિ પેસલાનં ભિક્ખૂનં કોસલ્લત્થં પાળિતો ચ અટ્ઠકથાતો ચ ગહેત્વા ટીકાચરિયાનં વચનેહિ અલઙ્કરિત્વા ઠપિતા, તસ્મા નિક્કઙ્ખા હુત્વા પણ્ડિતા ઉપધારેન્તુ.

ચતુમહાપદેસકથા

૬૭. **યં ભિક્ખવે**તિઆદિ મહાપદેસકથા નામ. તત્થ મહન્તે અત્થે ઉપદિસ્સતિ એતેહીતિ **મહાપદેસા**, મહન્તા વા અત્થા પદિસ્સન્તિ પઞ્ઞાયન્તિ એતેહીતિ **મહાપદેસા**, મહન્તાનં વા અત્થાનં પદેસો પવત્તિદેસોતિ **મહાપદેસા**. કે તે? ઇમેયેવ ચત્તારો પાઠા, અત્થા વા. તેન વુત્તં "**ઇમે ચત્તારો મહાપદેસે**"તિઆદિ. તત્થ **ધમ્મસઙ્ગાહકત્થેરા**તિ મહાકસ્સપાદયો. **સુત્તં ગહેત્વા**તિ ''ઠપેત્વા ધઞ્ઞફલરસ''ન્તિઆદિકં સુત્તં ગહેત્વા ઉપધારેન્તો. **સત્ત ધઞ્ઞાની**તિ –

> ''સાલિ વીહિ ચ કુદ્રૂસો, ગોધુમો વરકો યવો;
> કઙ્ગૂતિ સત્ત ધઞ્ઞાનિ, નીવારાદી તુ તબ્ભિદા''તિ –.

વુત્તાનિ સત્ત ધઞ્ઞાનિ. **સબ્બં અપરણ્ણ**ન્તિ મુગ્ગમાસાદયો. **અટ્ઠ પાનાની**તિ અમ્બપાનં જમ્બુપાનં ચોચપાનં મોચપાનં સાલુકપાનં મુદ્દિકપાનં મધુકપાનં ફારુસકપાનઞ્ચ.

ઇમિના નયેનાતિ સુત્તાનુલોમનયેન. વુત્તઞ્હેતં અટ્ઠકથાયં "**સુત્તાનુલોમં** નામ ચત્તારો મહાપદેસા''તિ. **પાળિઞ્ચ અટ્ઠકથઞ્ચ અનપેક્ખિત્વા**તિ પાળિયં નીતત્થતો આગતમેવ અગ્ગહેત્વા . **અઞ્ઞાનિપી**તિ તતો અઞ્ઞાનિપિ. એતેન મહાપદેસા નામ ન કેવલં યથાવુત્તા એવ, અથ ખો અનેકાનિ નાનપ્પકારાનિ વિનયધરસ્સ ઞાણાનુભાવપ્પકાસિતાનીતિ દસ્સેતિ.

આનિસંસકથા

૬૮. આનિસંસકથાયં વિનયં ધારેતીતિ **વિનયધરો**, સિક્ખનવાચનમનસિકારવિનિચ્છયનતદનુલોમકરણાદિના વિનયપરિયત્તિકુસલો ભિક્ખુ. વિનયપરિયત્તિમૂલં એતેસન્તિ **વિનયપરિયત્તિમૂલકા**. કે તે? પઞ્ચાનિસંસા. વિનયપરિયત્તિયેવ મૂલં કારણં કત્વા લભિતબ્બઆનિસંસા, ન અઞ્ઞપરિયત્તિં વા પટિપત્તિઆદયો વા મૂલં કત્વાતિ અત્થો. અથ વા પરિયાપુણનં પરિયત્તિ, વિનયસ્સ પરિયત્તિ વિનયપરિયત્તિ, સા મૂલં એતેસન્તિ **વિનયપરિયત્તિમૂલકા**, વિનયપરિયાપુણનહેતુભવા આનિસંસાતિ

અત્થો. “**કતમે**”તિઆદિના તેસં પઞ્ચાનિસંસાદીનં સરૂપં પુચ્છિત્વા “**અત્તનો**”તિઆદિના વિસ્સજ્જેત્વા તં વચનં પાળિયા સમત્થેતું “**વુત્તઞ્હેત**”ન્તિઆદિમાહ.

એવં પઞ્ચાનિસંસાનં સરૂપં દસ્સેત્વા ઇદાનિ તેયેવ વિત્થારતો દસ્સેતું “**કથમસ્સા**”તિઆદિના પુચ્છિત્વા “**ઇધેકચ્ચો**”તિઆદિના વિસ્સજ્જેતિ. તત્થ અત્તનો સીલક્ખન્ધસુગુત્તભાવો નામ આપત્તિઅનાપજ્જનભાવેનેવ હોતિ, નો અઞ્ઞથાતિ આપત્તિઆપજ્જનકારણં દસ્સેત્વા તદભાવેન અનાપજ્જનં દસ્સેતું “**આપત્તિં આપજ્જન્તો છહાકારેહિ આપજ્જતી**”તિઆદિમાહ. તત્થ –

> ‘‘સઞ્ચિચ્ચ આપત્તિં આપજ્જતિ;
> આપત્તિં પરિગૂહતિ;
> અગતિગમનઞ્ચ ગચ્છતિ;
> એદિસો વુચ્ચતિ અલજ્જિપુગ્ગલો’’તિ. (પરિ॰ ૩૫૯) –

વુત્તેન અલજ્જીલક્ખણેન ન લજ્જતિ ન હિરીયતીતિ અલજ્જી, તસ્સ ભાવો **અલજ્જિતા**. નત્થિ ઞાણં એતસ્સાતિ અઞ્ઞાણં, તસ્સ ભાવો **અઞ્ઞાણતા**. કુકતસ્સ ભાવો કુક્કુચ્ચં, તેન પકતો કુક્કુચ્ચપકતો, તસ્સ ભાવો **કુક્કુચ્ચપકતતા**. કપ્પતીતિ કપ્પિયં, ન કપ્પિયં અકપ્પિયં , તસ્મિં **અકપ્પિયે** , કપ્પિયં ઇતિ સઞ્ઞા યસ્સ સો કપ્પિયસઞ્ઞી, તસ્સ ભાવો **કપ્પિયસઞ્ઞિતા**. ઇતરં તપ્પટિપક્ખતો કાતબ્બં, ઇમેસુ પઞ્ચસુ પદેસુ યકારલોપો, તસ્મા ‘‘અલજ્જિતાય આપત્તિં આપજ્જતી’’તિઆદિના યોજેતબ્બાનિ. હેત્વત્થે ચેતં નિસ્સક્કવચનં. સરતીતિ સતિ, સમુસ્સનં સમ્મોસો. સતિયા સમ્મોસો સતિસમ્મોસો, તસ્મા **સતિસમ્મોસા**. હેત્વત્થે ચેતં કરણવચનં. ઇદાનિ તાનિ કારણાનિ વિત્થારતો દસ્સેતું “**કથ**”ન્ત્યાદિમાહ. તં નયાનુયોગેન વિઞ્ઞેય્યમેવ.

અરિટ્ઠો ઇતિ ભિક્ખુ અરિટ્ઠભિક્ખુ, કણ્ટકો ઇતિ સામણેરો કણ્ટકસામણેરો, વેસાલિયા જાતા વેસાલિકા, વજ્જીનં પુત્તા વજ્જિપુત્તા, વેસાલિકા ચ તે વજ્જિપુત્તા ચાતિ વેસાલિકવજ્જિપુત્તા, અરિટ્ઠભિક્ખુ ચ કણ્ટકસામણેરો ચ વેસાલિકવજ્જિપુત્તા ચ **અરિટ્ઠભિક્ખુકણ્ટકસામણેરવેસાલિકવજ્જિપુત્તકા**. પરૂપહારો ચ અઞ્ઞાણઞ્ચ કઙ્ખાવિતરણઞ્ચ **પરૂપહારઅઞ્ઞાણકઙ્ખાવિતરણા**. કે તે? વાદા. તે આદિ યેસં તેતિ પરૂપહારઅઞ્ઞાણકઙ્ખાવિતરણાદયો. વદન્તિ એતેહીતિ વાદા, પરૂપહારઅઞ્ઞાણકઙ્ખાવિતરણાદયો વાદા એતેસન્તિ પરૂ…પે॰… વાદા. કે તે? મિચ્છાવાદિનો. અરિટ્ઠ…પે॰… પુત્તા ચ પરૂપહાર…પે॰… વાદા ચ મહાસઙ્ઘિકાદયો ચ સાસનપચ્ચત્થિકા નામાતિ સમુચ્ચયદ્વન્દવસેન યોજના કાતબ્બા. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

આનિસંસકથા નિટ્ઠિતા.

ઇતિ વિનયસઙ્ગહસંવણ્ણનાભૂતે વિનયાલઙ્કારે

પકિણ્ણકવિનિચ્છયકથાલઙ્કારો નામ

ચતુત્તિંસતિમો પરિચ્છેદો.

નિગમનકથાવણ્ણના

નિગમગાથાસુ પઠમગાથાયં સદ્ધમ્મટ્ઠિતિકામેન સાસનુજ્જોતકારિના પરક્કમબાહુના નરિન્દેન અજ્ઝેસિતો સો અહં વિનયસઙ્ગહં અકાસિન્તિ યોજના.

દુતિયતતિયગાથાયં **તેનેવ** પરક્કમબાહુનરિન્દેનેવ **કારિતે રમ્મે** રમણીયે **પાસાદસતમણ્ડિતે** પાસાદાનં સતેન પટિમણ્ડિતે **નાનાદુમગણાકિણ્ણે ભાવનાભિરતાલયે** ભાવનાય અભિરતાનં ભિક્ખૂનં આલયભૂતે **સીતલૂદકસમ્પન્ને જેતવને** જેતવનનામકે વિહારે **વસં** વસન્તો હુત્વા, અથ વા **વસં** વસન્તો **સોહં** સો અહં **યોગીનં હિતં** હિતભૂતં **સારં** સારવન્તં **ઇમં** ઈદિસં **વિનયસઙ્ગહં** અકાસિન્તિ યોજના.

સેસગાથાસુ **ઇમિના** ગન્થકરણેન **યં પુઞ્ઞં** મય્હં **સિદ્ધં**, **અઞ્ઞં** ઇતો ગન્થકરણતો અઞ્ઞભૂતં યં પુઞ્ઞં **મયા પસુતં** હોતિ, એતેન પુઞ્ઞકમ્મેન દુતિયે અત્તસમ્ભવે તાવતિંસે પમોદેન્તો સીલાચારગુણે રતો પઞ્ચકામેસુ અલગ્ગો દેવપુત્તો હુત્વા **પઠમં** પઠમભૂતં **ફલં** સોતાપત્તિફલં પત્વાન અન્તિમે અત્તભાવમ્હિ લોકગ્ગપુગ્ગલં **નાથં** નાથભૂતં સબ્બસત્તહિતે રતં **મેત્તેય્યં** મેત્તેય્યનામકં **મુનિપુઙ્ગવં** મુનિસેટ્ઠં દિસ્વાન તસ્સ ધીરસ્સ સદ્ધમ્મદેસનં સુત્વા **અગ્ગં ફલં** અરહત્તફલં **અધિગન્ત્વા** લભિત્વા જિનસાસનં **સોભેય્યં** સોભાપેય્યન્તિ અયં પાકટયોજના.

એતિસ્સાય પન યોજનાય સતિ આચરિયવરસ્સ વચનં ન સમ્પટિચ્છન્તિ પણ્ડિતા. કથં? એત્થ હિ ઇતો દુતિયભવે તાવતિંસભવને દેવપુત્તો હુત્વા સોતાપત્તિફલં પત્વા અન્તિમભવે મેત્તેય્યસ્સ ભગવતો ધમ્મદેસનં સુત્વા અરહત્તફલં લભેય્યન્તિ આચરિયસ્સ પત્થના, સા અયુત્તરૂપા હોતિ. સોતાપન્નસ્સ હિ સત્તભવતો ઉદ્ધં પટિસન્ધિ નત્થિ, તાવતિંસાનઞ્ચ દેવાનં ભવસતેનપિ ભવસહસ્સેનપિ ભવસતસહસ્સેનપિ મેત્તેય્યસ્સ ભગવતો ઉપ્પજ્જનકાલો અપ્પત્તબ્બો હોતિ. અથાપિ વદેય્ય ''અન્તરા બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિત્વા મેત્તેય્યસ્સ ભગવતો કાલે મનુસ્સો ભવેય્યા''તિ, એવમ્પિ ન યુજ્જતિ. ન હિ બ્રહ્મલોકગતાનં અરિયાનં પુન કામભવૂપપત્તિ અત્થિ. વુત્તઞ્હિ અભિધમ્મે યમકપ્પકરણે (યમ॰ ૨.અનુસયયમક. ૩૧૨) ''રૂપધાતુયા ચુતસ્સ કામધાતું ઉપપજ્જન્તસ્સ સત્તેવ અનુસયા અનુસેન્તી''તિ. અથાપિ વદેય્ય ''બ્રહ્મલોકેયેવ ઠત્વા અગ્ગફલં લભેય્યા''તિ, તથા ચ આચરિયસ્સ વચને ન દિસ્સતિ, ''સોભેય્યં જિનસાસન''ન્તિ વુત્તત્તા ભિક્ખુભૂતત્તમેવ દિસ્સતિ. ન હિ ભિક્ખુભૂતો સાસનં સોભાપેતું સક્કોતિ. અભિધમ્મત્થવિભાવનિયઞ્ચ –

''જોતયન્તં તદા તસ્સ, સાસનં સુદ્ધમાનસં;
પસ્સેય્યં સક્કરેય્યઞ્ચ, ગરું મે સારિસમ્ભવ''ન્તિ. –

ભિક્ખુભૂતમેવ વુત્તં. અથાપિ વદેય્ય ''અન્તરા દીઘાયુકો ભુમ્મદેવો હુત્વા તદા મનુસ્સો ભવેય્યા''તિ, એવમ્પિ એકસ્સ બુદ્ધસ્સ સાવકભૂતો અરિયપુગ્ગલો પુન અઞ્ઞસ્સ બુદ્ધસ્સ સાવકો ન ભવેય્યાતિ, આચરિયો પન સબ્બપરિયત્તિધરો અનેકગન્થકારકો અનેકેસં ગન્થકારકાનં થેરાનં આચરિયપાચરિયભૂતો, તેન ન કેવલં ઇધેવ ઇમા ગાથાયો ઠપિતા, અથ ખો સારત્થદીપનીનામિકાય વિનયટીકાય અવસાને ચ ઠપિતા, તસ્મા ભવિતબ્બમેત્થ કારણેનાતિ વીમંસિતબ્બમેતં.

અથ વા ઇમિના…પે॰… દેવપુત્તો હુત્વા પઠમં તાવ ફલં યથાવુત્તં તાવતિંસે પમોદનસીલાચારગુણે રતં પઞ્ચકામેસુ અલગ્ગભાવસઙ્ખાતં આનિસંસં પત્વાન અન્તિમે અત્તભાવમ્હિ…પે॰… સોભેય્યન્તિ યોજના. અથ વા ઇમિના…પે॰… પઞ્ચકામેસુ અલગ્ગો હુત્વા અન્તિમે અત્તભાવમ્હિ…પે॰… સદ્ધમ્મદેસનં સુત્વા પઠમં ફલં સોતાપત્તિફલં પત્વા તતો પરં અગ્ગફલં અરહત્તફલં અધિગન્ત્વા જિનસાસનં સોભેય્યન્તિ યોજના. યથા અમ્હાકં

ભગવતો ધમ્મચક્કપ્પવત્તનસુત્તન્તધમ્મદેસનં સુત્વા અઞ્ઞાતકોણ્ડઞ્ઞત્થેરો સોતાપત્તિફલં પત્વા પચ્છા અરહત્તફલં અધિગન્ત્વા જિનસાસનં સોભેસિ, એવન્તિ અત્થો. ઇતો અઞ્ઞાનિપિ નયાનિ યથા થેરસ્સ વચનાનુકૂલાનિ, તાનિ પણ્ડિતેહિ ચિન્તેતબ્બાનિ.

નિગમનકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

નિગમનકથા

૧. જમ્બુદીપતલે રમ્મે, મરમ્મવિસયે સુતે;
તમ્બદીપરટ્ઠે ઠિતં, પુરં રતનનામકં.

૨. જિનસાસનપજ્જોતં , અનેકરતનાકરં;
સાધુજ્જનાનમાવાસં, સોણ્ણપાસાદલઙ્કતં.

૩. તસ્મિં રતનપુરમ્હિ, રાજાનેકરહિસ્સરો;
સિરીસુધમ્મરાજાતિ, મહાઅધિપતીતિ ચ.

૪. એવંનામો મહાતેજો, રજ્જં કારેસિ ધમ્મતો;
કારાપેસિ રાજા **મણિ-ચૂળં** મહન્તચેતિયં.

૫. તસ્સ કાલે બ્રહારઞ્ઞે, **તિરિયો** નામ **પબ્બતો**;
પુબ્બકારઞ્ઞવાસીનં, નિવાસો ભાવનારહો.

૬. અટ્ઠારસહિ દોસેહિ, મુત્તો પઞ્ચઙ્ગુપાગતો;
અરઞ્ઞલક્ખણં પત્તો, બદ્ધસીમાયલઙ્કતો.

૭. તસ્મિં પબ્બતે વસન્તો, મહાથેરો સુપાકટો;
તિપેટકાલઙ્કારોતિ, દ્વિક્ખત્તું લદ્ધલઞ્છનો.

૮. તેભાતુકનરિન્દાનં, ગરુભૂતો સુપેસલો;
કુસલો પરિયત્તિમ્હિ, પટિપત્તિમ્હિ કારકો.

૯. સોહં લજ્જીપેસલેહિ, ભિક્ખૂહિ અભિયાચિતો;
સાસનસ્સોપકારાય, અકાસિં સીલવડ્ઢનં.

૧૦. **વિનયાલઙ્કારં** નામ, લજ્જીનં ઉપકારકં;
સુટ્ઠુ વિનયસઙ્ગહ-વણ્ણનં સાધુસેવિતં.

૧૧. રૂપછિદ્દનાસકણે , સમ્પત્તે જિનસાસને;
છિદ્દસુઞ્ઞસુઞ્ઞરૂપે, કલિયુગમ્હિ આગતે.

૧૨. નિટ્ઠાપિતા અયં ટીકા, મયા સાસનકારણા;
દ્વીસુ સોણ્ણવિહારેસુ, દ્વિક્ખત્તું લદ્ધકેતુના.

૧૩. ઇમિના પુઞ્ઞકમ્મેન, અઞ્ઞેન કુસલેન ચ;

ઇતો ચુતાહં દુતિયે, અત્તભાવમ્હિ આગતે.

૧૪. હિમવન્તપદેસમ્હિ, પબ્બતે ગન્ધમાદને;
આસન્ને મણિગુહાય, મઞ્જૂસકદુમસ્સ ચ.

૧૫. તસ્મિં હેસ્સં ભુમ્મદેવો, અતિદીઘાયુકો વરો;
પઞ્ઞાવીરિયસમ્પન્નો, બુદ્ધસાસનમામકો.

૧૬. યાવ તિટ્ઠતિ સાસનં, તાવ ચેતિયવન્દનં;
બોધિપૂજં સઙ્ઘપૂજં, કરેય્યં તુટ્ઠમાનસો.

૧૭. ભિક્ખૂનં પટિપન્નાનં, વેય્યાવચ્ચં કરેય્યહં;
પરિયત્તાભિયુત્તાનં, કઙ્ખાવિનોદયેય્યહં.

૧૮. સાસનં પગ્ગણ્હન્તાનં, રાજૂનં સહાયો અસ્સં;
સાસનં નિગ્ગણ્હન્તાનં, વારેતું સમત્થો અસ્સં.

૧૯. સાસનન્તરધાને તુ, મઞ્જૂસં રુક્ખમુત્તમં;
નન્દમૂલઞ્ચ પબ્ભારં, નિચ્ચં પૂજં કરેય્યહં.

૨૦. યદા તુ પચ્ચેકબુદ્ધા, ઉપ્પજ્જન્તિ મહાયસા;
તદા તેસં નિચ્ચકપ્પં, ઉપટ્ઠાનં કરેય્યહં.

૨૧. તેનેવ અત્તભાવેન, યાવ બુદ્ધુપ્પાદા અહં;
તિટ્ઠન્તો બુદ્ધુપ્પાદમ્હિ, મનુસ્સેસુ ભવામહં.

૨૨. મેત્તેય્યસ્સ ભગવતો, પબ્બજિત્વાન સાસને;
તોસયિત્વાન જિનં તં, લભે બ્યાકરણુત્તમં.

૨૩. બ્યાકરણં લભિત્વાન, પૂરેત્વા સબ્બપારમી;
અનાગતમ્હિ અદ્ધાને, બુદ્ધો હેસ્સં સદેવકેતિ.

વિનયાલઙ્કારટીકા સમત્તા.